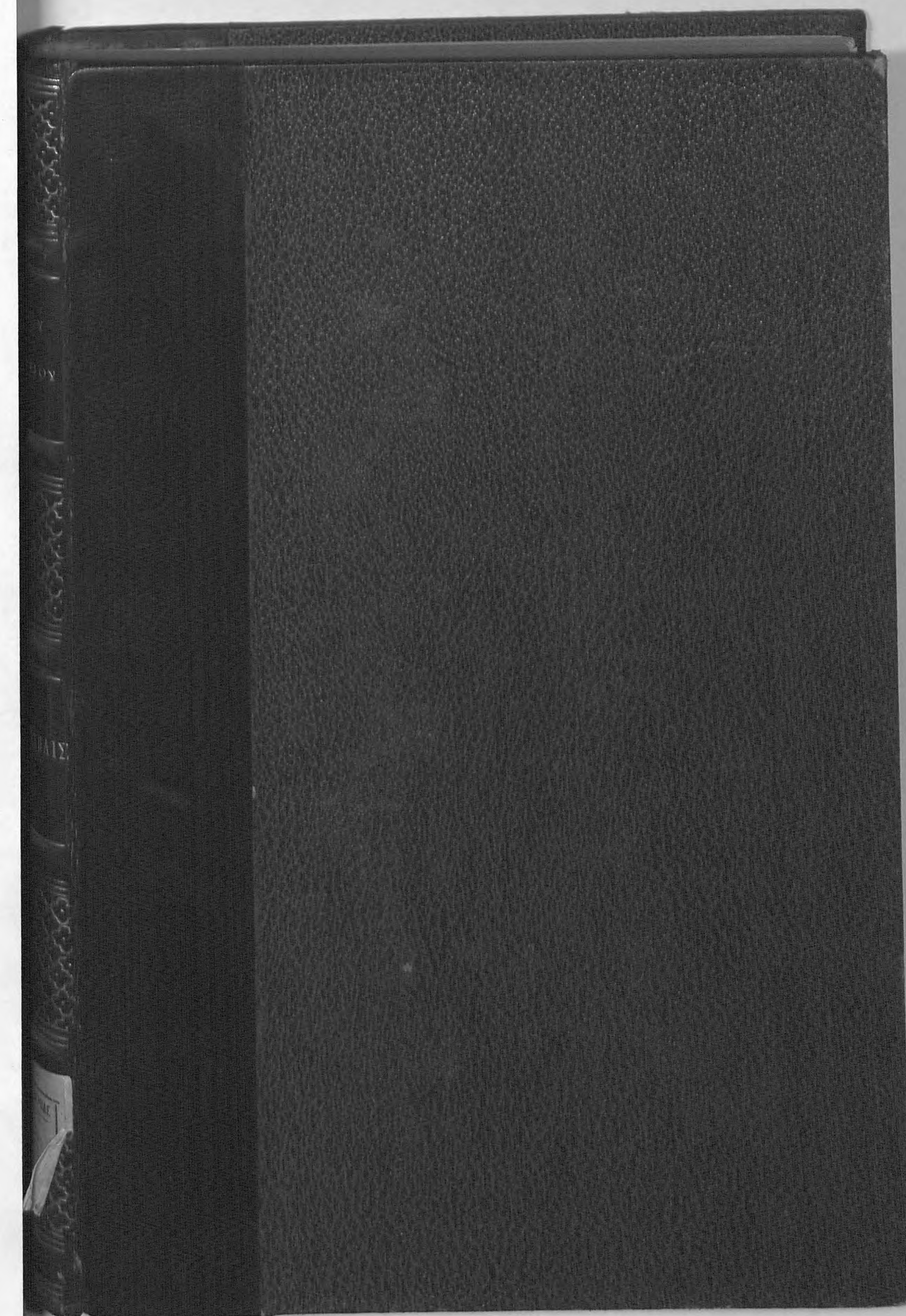

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 +900 ΒΕΡΟΙΑΣ
 Αριθ. εις 9535/70
 Εξ αγοράς

GAVER 00563 9507

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΗ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ

ΤΗΣ ΠΕΡΙΩΝΥΜΟΥ ΤΑΥΤΗΣ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΟΣΠΟΡΟΥ
ΠΡΟΣΤΕΙΩΝ ΑΥΤΗΣ,
ΑΠ' ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΑΧΡΙ ΚΑΙ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ
ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΚΙΛΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ
ΠΡΟΣ ΔΙΑΣΑΦΗΣΙΝ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΥΠΟ

ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ Δ. ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΦΙΛΟΤΙΜΩ

ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΠΟΣΤΕΛΝΙΚΟΥ

ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ

ΤΟΜΟΣ Α΄

περιέχων τὴν ἐντὸς καὶ πέριξ τειχῶν Κωνσταντινούπολιν.

» Ὀλβιοὶ οἱ κείνην πόλιν οἰκήσουσιν,
» ἀπὴν Θρηάκην τ' ἑνυγρον παρὰ τὸ στόμα Πόντου . . .
» ἐνθ' ἰχθὺς ἑλαφὸς τε νομὸν βόσκονται ἐξ αὐτὸν α.
(Χρησμός παρ' Ἡσαΐου τῷ Μιλησίῳ ἐν Πατρ. ΚΠ.)

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

1890

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΩΙ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΩΙ
ΑΡΧΟΝΤΙ ΠΟΣΤΕΛΝΙΚΩΙ
ΚΥΡΙΩΙ ΚΥΡΙΩΙ
ΣΩΤΗΡΙΩΙ ΚΑΛΛΙΑΔΗΙ

Εὐγενέστατε Ἀρχων Ποστέλνικε!

Δέξαι προσφωνουμένην Σοι τὴν Κωνσταντινούπολιν δικαιοσύνης οὐχ ἥττον ἢ φιλίας θεσμοῖς. Σὺ γὰρ, αὐτός τε φρονῶν καὶ τοῖς περὶ Σὲ ὑποτιθεῖς, ὥς οὔτε περιφάνεια γένους, οὔτε πλούτου περιουσία, οὔτε πολιτικῆς δυνάμεως ὄγκος εἰσὶ περισπούδαστα, εἰμὴ καθ' ὅσον γίνονται μόνον ὄργανα πρὸς κοινὴν ὠφελείαν, οὐ διαλείπεις θεραπεύων μὲν τὰς Μούσας παντοίως, περιέπων δὲ τοὺς θεράποντας τῶν Μουσῶν, καὶ διὰ τούτου τὴν μόνην ἀγήρω Σεαυτῷ μνηστευόμενος δόξαν, ἥτις ἀναδεικνύει διαρκεστέραν τῶν σπηλῶν καὶ τῶν ἀνδριάντων μίαν βίβλου σελίδα. Εἶθε 'να ἔχῃς πολλοὺς φείποτε ζηλωτὰς τῆς ἀρετῆς καὶ φιλογενείας Σου! μείζονα ταύτης εὐχὴν 'δὲν δύναμαι 'να εὐχνηθῶ ὑπὲρ τῶν λόγων καὶ τῆς παιδείας, δι' ἧς καὶ μόνης εὐημεροῦσι τὰ ἔθνη.

Ἀθῆναι, τῇ 27 Μαΐου 1851.

Ὁ τῆς Σῆς φιλίας ὅλως ἐξηρητημένος

ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ Δ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΝ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιχειρήσας 'να συντάξω, 'δὲν ἱλιγ-
γίασα πρὸς τὸ τοῦ ἐγχειρήματος μέγεθος. Τοιοῦτός τις με κατεῖχεν ὑπὲρ αὐτῆς
πόθος, ἀλητεύοντα ἐπὶ ξένης! Διὸ καὶ, ταύτην ἔχων μέλημα, ταύτην ἐνθύμημα,
ταύτην νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀναπολῶν, καὶ δυσapaλλάκτως ἔχων τῆς μνήμης
ταύτης, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες, πολλάκις περὶ αὐτῆς μετὰ τῶν φίλων ὥρας ὁλο-
κλήρους διήγαγον λεσχηνεύων, ἐμοὶ γοῦν ἀρεστὰ, εἴ τι μὴ κῆκείνοις. Φόρον ἄρα
τοῦτον ἀποδιδούς καὶ θρέπτρα τῇ γεννησαμένη καὶ ἐκθρεψάσῃ καὶ παιδευσάσῃ με
ταύτῃ βασιλίδι τῶν πόλεων, ἀνέπαυσα συγχρόνως καὶ πόθον ἴδιον, »ταῖς Μού-
σαις ἄσας καὶ ἐμαυτῶν«, καθὼς ἐσυνείθιζε 'να λέγῃ ὁ αὐλητῆς Ἰσμηνίας.

Καὶ ἐν τούτοις, ἀπὸ τοῦ μικροῦ λιμενίου Λύγου, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου
ἐγνωρίζετο πρὸ τοῦ Βύζαντος ἡ θέσις τῆς θαυμαστῆς ταύτης χερσονήσου, μέ-
χρι τοῦ Βυζαντίου τοῦ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Σουλεϊμάνου, ἡ διαφορὰ εἶνε τηλικαύτη,
καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα τόσον μέγα, ὥστε τῷ ὄντι μόνος ὁ περὶ αὐτῆς ἐγθουσια-
σμός μου ἠδυνήθη 'να με ὑποστηρίξῃ μέχρι τοῦ τέρματος τῆς προθέσεώς μου.

Ἐὰν δὲ εἶπω ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνέγων ἑκατοντάδας τόμων, ὅτι
πρὸς ἐξακρίβωσιν ἐνὸς καὶ μόνου ἀμφιβόλου χωρίου, πρὸς ἀνεύρεσιν μιᾶς ἀλη-
θείας, ἠναγκάσθην πολλάκις 'να διεξέλθω καὶ δις καὶ τρίς ὁγκώδη πονήματα
συγγραφῶν, τῶν ὁποίων καὶ τὰ ὀνόματα ἐλησμόνησεν ἡ φιλολογία, 'δὲν εἶν'
ἐπίδειξις, ἀλλ' ἀπόδειξις ὅτι περὶ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐποιήθησαν καὶ ἐγρά-
ψαν τόσα, ὅσα περὶ οὐδεμιᾶς ἴσως ἄλλης.

Ταῦτα δὲ πάντα ἔπρεπεν ἀπαξ 'να συναρμολογηθῶσι, 'να συμβιβασθῶσι χρονο-
λογικῶς τε καὶ τοπογραφικῶς πρὸς ἄλληλα, καὶ 'να τακτοποιηθῶσι. Διότι ἐκ τῆς
καθέκαστα τούτων γνώσεως σαφηνίζεται ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἀποτε-
λοῦσα μέρος ἀναπόσπαστον καὶ οὐσιωδέστατον τῆς καθόλου ἐθνικῆς ἡμῶν Ἱστορίας.

Τοῦτο ἦτον δευτέρα αἰτία, ἥτις με παρεκίνησε πρὸς τὸ ἔργον, βλέποντα ἔνθεν μὲν
τοὺς πλείστους τῶν ἡμετέρων, ὅσοις λόγων ἐμέλησεν, ὀλιγοροῦντας, οὐκ οἷδ' ἀνθ'
οὔτου, τῶν ἰδίων, καὶ τεθηπότας περὶ τὰ ξένα, περιμένοντας δὲ 'να μάθωσι τοῦ ἔθνους
καὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἱστορίαν παρὰ τῶν ἁλλοδαπῶν καὶ

παρεπιδήμων, »ἀτεχνῶς ὥσπερ νεοττοὶ ἀπτήνες πρὸς ἀλλότριον κεχηνότες στόμα«. Ἐν ᾧ, καὶ διὰ τὴν ταυτότητα τῆς γλώσσης, καὶ διὰ τὴν πατροπαράδοτον κληρονομίαν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, καὶ διὰ τὴν καθημερινὴν αὐτοψίαν τῶν τόπων, ἡμεῖς μᾶλλον καὶ φυσικώτερον ἔπρεπε ἵνα ὁδηγῶμεν ἐκείνους. Ἡ τί ἤθελεν εἶπῃ τις δι' ἄνθρωπον, ὅς τις, ἔχων παρ' ἑαυτοῦ πάνθ' ὅσα ἀπαιτοῦνται πρὸς ἱστοργίαν ὑφάσματος, φέρ' εἰπεῖν, ἀγοράζει, τιμῆς ὑπερόγκου, τὰ ξένα, καὶ ταῦτα εὐφθαρτα καὶ ἐξίτηλα· καὶ ὅταν ἐπιλίπωσιν αὐτῷ ταῦτα, περιπατεῖ γυμνός;

Καὶ ἐν τοσοῦτῳ, πάντες ζητοῦμεν, καὶ πολλοὶ γνωρίζομεν ἀκριβέστατα καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας τῶν Εὐρωπαϊκῶν συμβάντων. Τὰ δὲ ἡμέτερα παραλείπομεν εἰς τὰς ἐρεῦνας τῶν ξένων, οἳ τινες, μὴδὲν ἢ σμικρὸν ἐν αὐτοῖς εὐρίσκοντες τὸ διαφέρειν, οἱ πλείστοι δὲ καὶ προκατειλημμένοι κατὰ τῆς ἐπικρατούσης δυστυχῶς περὶ αὐτὰ ἀταξίας, ἢ τὰ παρεξηγοῦσιν, ἢ τὰ καταγελῶσιν, ὡς ἐάν' ἦσαν ἅπαντα τὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπίσης, καὶ πολὺ μᾶλλον τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην, ἀξιογέλαστα. Τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς ἐπιπολαιότητος καὶ ὑπεροφίας μετεδόθη καὶ εἰς ἡμᾶς, καὶ πολλοὶ νομίζουσιν ἑαυτοὺς Μοντεσκιούς καὶ Γιββωνας, ἐάν, φυλλολογοῦντες ἐπιτροχάδην τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν, ἀντὶ ἵνα σπουδᾷσωσιν, ὡς ἐκείνοι, μυκτηρίσωσι μόνον κατὰ μίμησιν ἐκείνων, τὰ τότε πρόσωπα καὶ ἔθιμα· ἐν ᾧ, διὰ φιλοτιμίαν μᾶλλον καὶ φιλομαθείαν, ἔπρεπεν, ἀποστρέφοντες εὐλαβῶς τὰς ὕψεις, ὡς ὁ Σῆμ. καὶ Ἰάφεθ, ἀπὸ τῆς γυμνώσεως τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἵνα συγκαλύπτωσι μὲν, περιστέλλοντες εἰς ἐλάχιστον, εἴ τι ἐπιλήψιμον, ἀφοσιούμενοι οὕτω τὸ καθῆκον τῇ Ἱστορίᾳ· ἵνα μεταγλύψωσι δὲ, προτείνοντες τοῖς ὀφειγόνσι εἰς μίμησιν, πᾶν ὅ, τι λαμπρὸν καὶ ἐπαινετὸν καὶ γενναῖον, καὶ τὰ τοιαῦτα εἶν' ἀσυγκρίτως πλείοτερα παρὰ τάναντία, καθὼς δύναται πᾶς τις ἵνα πληροφορηθῇ, ἀπαθῶς ἀνελίττων καὶ ἀπροκαλύπτως τὴν Βυζαντιδα, καὶ παραβάλλων συγχρόνους συγχρόνοις τοῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην, οὐχὶ δὲ προγενεστέροις ἢ μεταγενεστέροις, ὅπερ οὐ δίκαιον.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων. Τὰ δὲ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἔχουσιν ἑτεροῖον τὸ διαφέρειν, ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, διὰ τὴν πρὸ τεσσάρων αἰώνων ἐπιμίζιαν τῶν δύο ἐθνῶν. Ἰδίως δὲ τὰ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμᾶς εἶνε πάσης σπουδῆς καὶ περιεργείας ἄξια. Ἡ Τουρκία μεταρρυθμίζεται, καὶ τὰ πρὸ τῶν 1826 ἦθη αὐτῆς καὶ ἔθη κατήντησαν ἀντικείμενον ἀρχαιολογίας. Καὶ λόγῳ περιεργείας ἄρα, καὶ λόγῳ φιλομαθείας, ἀνάγκη ἵνα σπεύσωμεν ἵνα θεωρήσωμεν τὰ ἔχνη τοῦ παλαιοῦ Τουρκισμοῦ, καθὼς μετὰ θυσελώδη βροχὴν τὴν πολύχροον ἱρὴν, πρὶν ἐξαλειφθῶσιν ὀλοτελεῶς ἀπὸ τοῦ ὀρίζοντός ἡμᾶς.

Ἀλλὰ, καὶ τούτου χωρὶς, μήπως ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς καὶ Γραικορωμαϊκῆς καὶ αὐτῆς δὲ ἀκόμη τῆς Τουρκικῆς ἐποχῆς ἐλαττοῦται, ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῶν συμβάντων, τῶν ἀρχαίων αἰώνων; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Καὶ εἰς αὐτὴν οὐχ ἥττον εὐρίσκει καὶ ὁ ἐποποιὸς καὶ ὁ δραματοποιὸς καὶ ὁ ζωγράφος καὶ ὁ μυθιστοριογράφος ἄφθο-

νον ὕλην. Καὶ ἂν ὁ χιλιόναυς τοῦ Ξέρξου σόλος ἔχη τι μεγαλεῖον, τὸ ὅποιον ἐνέπνευσε τὴν Αἰσχύλειον μοῦσαν, ἢ ὑπερνεώλκησις ὀγδοήκοντα πλοίων ἱστιοφόρων ἀπὸ τοῦ Διπλοκιοῦνιου εἰς τὸν Κεράτιον, μεγαλουργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ Μεγμέτ, οὐδόλως μένει ὀπίσω τοῦ θαυμαστοῦ. Καὶ πρὸς τὸν Ἀγομφάρετον δὲ τοῦ Ἡροδότου(*), ὃς τις, φιλονεικῶν πρὸς τοὺς περὶ τὸν Πausανίαν, προσπαθοῦντας ἵνα πείσωσιν αὐτὸν ἵνα συμπαρακολουθήσῃ τὸ λοιπὸν στράτευμα μὲ τὸν λόχον 'του, » λαμβάνει πέτρον » ἀμφοτέρῃσι τῇσι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausανίεω, ταύτῃ τῇ ψῆφῳ ψηφίζεσθαι ἔφη μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους, ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους», παραβόλῃται φερεγγύως ὃ ἐκ Λοπαδίου πελώριος ἐκεῖνος Χασάν, ὑπερβαίνων μετὰ τριῶντα παρακολουθούντων αὐτὸν τὸ τεῖχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μένων ἐπ' αὐτοῦ μόνος συντριβείσης τῆς κλίμακος, καὶ πίπτων, καὶ εἰς γόνυ ὀκλῶν, καὶ οὐχ ἦττον μαχόμενος, ἄχρις οὗ συνεχώσθη ὑπὸ τῶν λίθων καὶ τῶν βελῶν (ἴδε Φραντζῆ Χρον. Βιβλ. Γ, κεφ. Ζ'). Ἐν μόνον ἄρα ἐλλείπει τῆς νεωτέρας Βυζαντινῆς ἱστορίας, γραφίς καὶ λύρα ποιητικῇ, ζωγραφουσα καὶ ἐξυμνοῦσα ἀξίως τοὺς νεωτέρους ἄθλους, καὶ τοῦτο θέλουσιν ἐκπληρώσῃ οἱ Πίνδαροι καὶ Αἰσχύλοι τῆς ἀνεγειρομένης Ἑλληνικῆς γενεᾶς, μελετώντες οὐκ ἐν παρέργῳ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν Ἱστορίαν.

Εἰς τὸ παμποικίλον τοῦτο θέατρον καὶ ὁ πολιτευόμενος καὶ ὁ ἰδιοπραγῶν, καὶ ὁ καλλιτέχνης καὶ ὁ ἀρχαιολόγος, καὶ τὸ γῆρας καὶ ἡ νεότης, καὶ αὐτὸ τὸ οἰκουρὸν καὶ ἐράσμιον φύλον, εὐρίσκουσιν ὠφελείας, διδασκαλίας, διασκεδάσεως ὕλην. Διότι τίποτε δὲν εἶνε μικρὸν καὶ λόγου ἀνάξιον εἰς τὴν Ἱστορίαν, ὅπου καὶ τὰ ἐλάχιστα φαινόμενα αἰτία παράγουσιν, ὡς γνωστὸν, ἀποτελέσματα μέγιστα, τῶν δὲ μεγίστων μεταβολῶν προηγούνται συνήθως ἢ καὶ τὰς συνοδεύουσιν εὐτελέστατα σημεῖα. » Φύεται μὲν γὰρ ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων, ἰσθαι » δὲ ῥᾶστον ἐπὶ παντὸς τὰς πρώτας ἐπιβολὰς καὶ διαλήψεις (**) ».

Πρὸς σπουδὴν ὁμως καὶ μελέτην τῆς Ἱστορίας προσαπαιτεῖται ἡ τῶν τόπων ἀκριβὴς γνῶσις, καὶ χωρὶς ταύτης εἰς μάκτεν ἤθελε τις ἐλπίζει ἵνα ἀναγνώσῃ καρποφόρως ἱστορικὴν συγγραφὴν. Ἄλλ' ἡ τοπογραφία τῆς παλαιᾶς Κωνσταντινουπόλεως εἶνε πασῶν τῶν ἄλλων πόλεων ἡ δυσχερεστέρα, πρῶτον διότι, καθὼς λέγει περὶ τῆς Π. Ῥώμης Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς(**), » μεμένηκεν οὐδὲν σχεδὸν σῶον ἐν αὐτῇ, οὐδ' » ἂν εὖροις τι ἀθῶον παντάπασιν ἐπηρείας τῶν μὲν, αὐτομάτων ὑπὸ χρόνου κα- » τερέβηκόντων, τῶν δὲ χερσὶ τινῶν βεβιασμένων. Συμβέβηκε γὰρ καὶ ταύτῃ, ὅπερ » καὶ τῇ ἡμετέρᾳ πόλει, αὐτὴν ἑαυτῇ ἀντὶ μετέλλων καὶ λατομιῶν εἶναι «. Ὅθεν

(*) Βιβλ. Θ', § 53. (**) Πολύβ. Βιβλ. Γ'. (***) Τοῦ συγγραφέως τούτου, ἀχάσματος ἐπὶ Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ Β', τὴν σωζομένην Σύγκρισιν τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Ῥώμης, συνταχθεῖσαν ἐν εἰδὲ ἐπιστολῇ πρὸς τοῦτον τὸν Αὐτοκράτορα, θέλομεν ἀναφέρει πολλὰ καὶ τοῦ πονήματος ἡμῶν. Συνιστῶμεν δὲ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς εἰς τοὺς ἐραστάς τῶν καλῶν, διὰ τὸ κομψὸν καὶ ἐπὶ χαρὶ καὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς φράσεως, καὶ τοι παρὲνθυρσον καὶ ἐπιτετηθευμένον, καθὼς ὅλα, κατὰ θυσι- χίαν, τὰ γραφόμενα εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

καὶ λέγει ὁ Γύλλιος, ἐπισκεφθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, ὅτι τοιαύτη ἦτο ἐν διαστήματι ἑκατὸν οὐδ' ὀλῶν ἐτῶν ἢ ὑπὸ τῶν πορθητῶν ἐπενεχθεῖσα ἀλλοιώσις καὶ εἰς τὰ σωζόμενα εἰσέτι ὀλίγιστα παλαιὰ μνημεῖα, ὥστε καὶ αὐτὸς οὗτος, ὅς τις τὰ εἶχεν ἤδη θεωρήσῃ προτοῦ, 'δὲν ἠδύνατο πλέον 'νὰ τὰ ἀναγνώρισῃ καὶ δεύτερον διότι τὸ μέχρι τοῦδε φιλόποπτον τῆς ἐξουσίας, καὶ τῶν Ὁθωμανῶν ὁ ἰδιόρρυθμος καὶ περικλεισμένος βίος 'δὲν ἐπιτρέπουσιν ὅχι ἀνασκαφᾶς συστηματικᾶς καὶ καταμετρήσεις, ἀλλ' οὔτε ἀπλὴν θεωρίαν· πολλὰ δὲ, ἐρωτῶν τις μόνον τὸ ὄνομα τινος τζαμίου, κινδυνεύει 'να κακοπάθῃ.

Πόσα 'δὲν συνετέλεσαν 'να παραμορφώσωσι, κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ ἐποχάς, τὸ πρόσωπον τῆς ὥραιας ταύτης μεγαλοπόλεως! Καὶ ὡς 'να μὴ ἐξήρκει τῶν πυρκαϊῶν ἢ καταστροφῇ, ἥτις ἔκπαλαι τὴν ἀνανεώνει, κατὰ τὸν μυθολογούμενον Φοῖνικα ἐκ τῆς στάκτης κατὰ τριακονταετίαν, προσέθηκε τὸ μέρος αὐτῆς καὶ ἡ δεισιδαιμονία. «Ὅλα τὰ διασωθέντα ἀγάλματα ἢ ἀνδρείκελα κατήνησαν ἐπὶ τῶν τελευταίων Γραικορωμαϊκῶν χρόνων 'να νομίζονται σοιχειώδη τῆς πόλεως φύλα κτήρια, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Γρηγοῤ, καὶ ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης αὐτῶν διατάξεως ἐξήρτητο αὐτῆς ἡ τύχη. Τὰ πλεῖστα τούτων εἶχε σοιχειώση (κατὰ τὴν καθιερωμένην λέξιν, τῆς ὁποίας διεσώθη καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἰδέα) ὁ Τυανεύς Ἀπολλώνιος (*), ὅστις οὔτε ἐπάτησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ ὁ Σῶπατρος, ἀλλὰ ὁ Κράνος, ὁ συνοδεύσας τὴν Εὐδοκίαν ἐξ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ὁ περίφημος Λέων, καὶ ἄλλα ἄλλος τῶν φιλοσόφων, δηλαδὴ ἀστρολόγων (διότι τότε ταῦτα ἦσαν συνώνυμα), καὶ ἀντὶ ἀρχαιολόγου ἐχρεώζετο ἀστρολόγος 'να τὰ ἐξηγήσῃ. » Οἱ δὲ ἔχοντες δοκιμὴν (λέγει σπουδάζων ὅχι » παίζων ὁ Κωδινός) τῶν στηλωτικῶν ἀποτελεσμάτων (talismans), εὐρῆσουσι πάντα » ἀλαθῆτως ». Ἡ ἐν τῷ Ταύρῳ στήλη τοῦ Ἀρκαδίου, ἀπομύμημα τῆς ἐν Ῥώμῃ τοῦ Τραϊνοῦ, καὶ ὁ κοῦφος κίων ὁ μέγας, καὶ ὁ Ξηρόλοφος, ἀντὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἀναγεγλυμμένων ἄθλων τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου καὶ τοῦ πατρὸς 'του, ἐνομίζοντο ὅτι εἶχον » ἐγγεγραμμένας τὰς ἱστορίας τῶν ἐσχάτως μελλόντων τῇ πόλει· συμβῆ- » σεσθαι καὶ τὰς ἀλώσεις (**). Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Σκύλλης, ἀναρπαζούσης τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσεύς, ἦταν » ὁ κατακλυσμός ὁ ἐσθίων τοὺς αἰῶνας· οἱ δὲ » ἐπτά αἰῶνες ἦσαν οἱ ἐσθιόμενοι· ὁ περιὼν δὲ ὁ ἔβδομος οὗτος αἰὼν!! »

«Ὅθεν Μιχαὴλ μὲν ὁ Ῥαγγαβὲ διέταξε 'να χειροκοπηθῇ τὸ χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Κυβέλης, στημένον μετὰ μοδίου ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀψίδι τοῦ Φόρου, » 'να μὴ ἰσχύωσι » τὰ δημοτικὰ μέρη ἐπανίστασθαι κατὰ τῶν βασιλέων, λέγει αἰτιολογῶν τὸ πρᾶγμα ὁ Κωδινός· Ῥωμανὸς δὲ ὁ Λακαπηνὸς ἀπεκεφάλισε » τὴν ἀνῶθεν τῆς ἐν τῷ Ξηρόλῳ » ἀψίδος καθιδρυμένην στήλην, καὶ πρὸς τὰ ἐσπέρια ἀποβλέπουσαν, μαθὼν ὅτι ἦτον εἰς Συμεῶν τὸν Βούλγαρον ἐστοιχειωμένη, καὶ » τῷ Συμεῶν αὐθῶρει ἐπέλιπε

(*) Ἰδε Κεδρην. ἐν Κλαυδίῳ, σελ. 197. (**) Ἀνώνυμ. περὶ Ἀρχαιοτ. Κωνσταντινουπόλ.

» τὸ βιώσιμον, ληφθέντι καρδιωγμῷ, ὡς μετὰ ταῦτα ἐγνώσθη τῷ βασιλεῖ, ἀκριβῶς
 » σαμένῳ τῆς ἐκείνου τελευτῆς τὸν καιρὸν(*) α'. Ὁ Καῖσαρ Ἀλέξανδρος, ὁ ἀδελφὸς
 Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, ἐπιτροπεύων τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ 'του, συντρίβει τὸν ἐν τῷ
 Ἰππικῷ χαλκοῦν λέοντα, διότι ἦτον στοιχεῖον τοῦ ἀδελφοῦ 'του » ἐπὶ Λέοντος δὲ
 » τοῦ Ἰσαύρου πολλὰ θεάματα ἀρχαῖα παρελύθησαν καὶ ἠφανίσθησαν, διὰ τὸ παν-
 » τελῶς ἀλόγιστον αὐτοῦ(**) α'. Ἀναστάσιος ὁ Δίκυρος, ὑποπτεύων τὸ πῦρ, ὑπὸ τοῦ
 ὁποίου τῷ προείπον ὅτι ἐμελλε 'ν' ἀποθάνη, » διανοίξας εἰς πολλὰ στόμια τὴν ἐν
 » τῷ Παλατίῳ κινστέραν, τὴν λεγομένην Ψυχράν, καὶ κἀδδους ἐν ἐκάστῳ πα-
 » ραθεῖς, ἐσπευδε ψεῦσαι τὴν περὶ αὐτοῦ προφητείαν(***) α'. ἄλλ' ἔρχεται μετὰ
 διακόσια ἔτη ὁ Ἡράκλειος, καὶ συγχωνύει τὰς κινστέρας, ἐπ' αὐτῶν δὲ φυ-
 τεύει κήπους, διότι ὁ ἀστρολόγος Στέφανος εἶχε προαγορεύσει αὐτῷ τὸν δι' ὕδα-
 τος θάνατον!! Ἐπὶ τῆς δυστυχοῦς δὲ Λατινοκρατίας ἐκείνης, ἐσήμανεν ἡ τε-
 λεία καταστροφὴ τῶν ἀρχαίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως μνημείων· διότι, πα-
 ρεκτὸς τῆς ἀπληστίας τῶν θαρβάρων ἐκείνων κατακτητῶν, ἐπεκράτει καὶ ἡ ἰδέα,
 ὅτι τὰ μὲν αὐτῶν ἐσήμαινον τοὺς Ῥωμαίους, τὰ δὲ τοὺς Φράγκους· ὅθεν ὅσα
 παρέλειπον οἱ ἕτεροι, συνετρίβοντο ἔπειτα ὑπὸ τῶν ἐτέρων(****).

Μένει ἄρα μόνη ἡ ἀπὸ τῶν βιβλίων περιγραφὴ. Ἄλλ' εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ
 ἀστρολόγοι ἦσαν εἶδος ἀξιοματικῶν τῆς Αὐλῆς, καθὼς πρὸ ὀλίγου παρὰ τοῖς
 Τούρκοις οἱ Μουνετζίμμαι, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ Πατριάρχαι οὐκ ἀπηξίου-
 ματαιοσχολεῖν περὶ συντάξεις Ὀνειροκριτικῶν, εἶδομεν ἀνωτέρῳ πῶς ἐγράφετο ἡ
 Ἱστορία. Καὶ οὐχ ἥττον αὐταὶ εἰσιν αἱ πηγαί, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔχει 'να ἀρυσθῇ
 ὁ τοπογραφῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Πρὶν ἐπεξεῖλωμεν τὰς κυριώτερας αὐ-
 τῶν, ἃς ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν Γραικορωμαϊκὴν ἐποχὴν, ἐπὶ τῆς ὁποίας
 ἤκμασαν οἱ πλείότεροι τῶν τὰ κατ' αὐτὴν ἱστοριογραφησάντων.

» Ἡ παλαιὰ τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερία εἶχεν ἤδη ἐκπνεύσῃ εἰς τὴν ὑπὸ Μομμίου
 ἄλωσιν τῆς Κορίνθου τῷ 146 πρὸ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἡ Ἑλλὰς, δουλωθεῖσα ὑπὸ τῆς Ῥώ-
 μης τῇ δυνάμει τῶν ὅπλων, ὑπετάγη καὶ κατὰ θέλησιν εἰς αὐτὴν, καὶ οἰκειώθη καθ'
 ὁλοκληρίαν μετὰ τῆς δορικτήτορος. Διότι οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἴσως αὐτοὶ μόνοι, εἶχαν
 τὸ πλεονέκτημα 'να προσοικειώσιν εἰς ἑαυτοὺς διὰ τῆς πολιτικῆς ὅσα ἔθνη κατέκτων
 διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν ὅπλων. Καὶ ἐνθεν μὲν τὸ τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ ὁμοιόμορ-
 φον, συνδέον σφιγκτὰ πρὸς ἄλληλα τὰ διάφορα μέρη τῆς Αὐτοκρατορίας, καταλείπον
 ὅμως ἐνταύτῳ εἰς τὰς μητροπόλεις ἀσυκὴν τινα ἀνεξαρτησίαν, ὑπέτρεφον ὅπως δῆπο-
 τε τὴν τῶν πολιτῶν ἐνεργητικότητα, ἐν ᾗ τὰς ἐνιαχοῦ καταχρήσεις τῶν Ἀνθυπάτων
 ἢ φορολόγων (Κηισώρων) παρηγόρει ἡ ἐλπίς τῆς πρὸς τὴν μητρόπολιν προσφυγῆς·
 ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ ἐπικρατοῦσα ἐκασαχοῦ θρησκεία πούποτε δὲν διαταράττετο, οἱ δὲ δο-

(*) Ζωναρ. Βιβλ. ΙΣΤ'.

(**) Κωδιν.

(***) Κεδρην.

(****) Νικητ.

Χωνιάτ. Ἱδε σελ. 429.

ρικτήτορες ἐσέβοντο καὶ πολλάκις ἐνεκολοπούντο καὶ τὰς ἐπιτοπίους αὐτὰς δεισιδαιμονίας. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες, οἱ ὑπερασπίσαντες τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν τόσον ζηλοτύπως κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Μακεδόνων, ὑποκύντουσιν ἀγογγύσως εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων. Διότι, βλέποντες τὰς μὲν πόλεις αὐτῶν ὠραϊζόμενας μὲ τόσῃν μεγαλοπρέπειαν ὑπὸ τῆς τῶν Αὐτοκρατόρων φιλοτιμίας, τοὺς δὲ φιλοσόφους καὶ συγγραφεῖς αὐτῶν τιμωμένους ἐν τῇ τῶν πόλεων βασιλίδι, καὶ τοὺς νικητὰς αὐτῶν τέλος ὁμολογοῦντας ἑαυτοὺς ὑποχειρίους τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλλάδος (*), ἐλησμόνησαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν, ὥστε ὅχι μόνον κατήντησαν ἵνα ὀνομασθῶσι Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ καὶ ἵνα σεμνύνωνται διὰ τὸ ἐνδοξον τοῦτο ὄνομα. α.

» Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, εὐροῦσα ἐν τῇ Ἑλλάδι τοὺς ἐνθερμότερους αὐτῆς ἀποστόλους καὶ τοὺς εὐφραδεστέρους τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς ἐρμηνεῖς, ἔθεσεν ἄλλην ἐθνισμοῦ μετὰ ταῦτα ἔχσιν ἐν τῇ Ἑλλάδι στερεωτέραν καὶ εὐρυτέραν. α.

» Διαιρεθέντος δὲ μετὰ τρεῖς αἰῶνας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους εἰς δύο, τὸ Βυζάντιον, πόλιν Ἑλληνικὴ ἀκραϊφνῶς, ἔλαβε τὸ ἐπώνυμον Νέα Ῥώμη. Τὰ πάντα ἐπιθαινόλογον τὴν ἐντελῆ τῶν δύο λαῶν συγχώνευσιν. Ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἔδεν ἐβράδυνε ἵνα ὑπερισχύσῃ μὲ ὅλας δὲ τὰς προσπάθειάς τῶν πρώτων Αὐτοκρατόρων τῆς Κ/πόλεως ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς γλώσσης καὶ τῶν παραδόσεων τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἢ τῆς Ἀνατολῆς αὐτοκρατορίας ἔγινε, παρεκτός μόνου τοῦ ὀνόματος, τὸ ὁποῖον οἱ χριστιανοὶ ἀπετροπιζόντο ὡς συνώνυμον τοῦ Εἰδωλολάτρης, αὐτοκρατορίας Ἑλληνικῆς. Καὶ μὲ ὅλον ὅτι ὁ χρόνος καὶ ἡ νέα πρὸ πάντων θρησκεία εἶχον τροποποίησιν τὰ ἦθη καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων, ἡ σειρά τῆς διαδοχῆς ὑφίστατο, καὶ ὁ θεῖος Βασιλεὺς ἦτον ὁ κληρονόμος τῆς εὐγλωττίας τοῦ Δημοσθένους, ὁ Μέγας Γρηγόριος καὶ ὁ Ἀγαθίας ἀνεξωγόνουν μούσας τινὰς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οἱ δὲ Φώτιοι καὶ Εὐστάθιοι ἐξηκολούθουν τὸ ἔργον τῶν Γραμματικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. α.

» Ἐννέα μετὰ τοῦτο αἰῶνας, ἡ Ἑλλὰς ὑπέστη νέαν κατάρκτησιν, καὶ οἱ λεγόμενοι Σταυροφόροι, κυριεύσαντες τῇ 1204 τὴν Κωνσταντινούπολιν, μετέφεραν εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὰ ἔθιμα τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀρκτου. Ξένοι ὡς πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἀρχαιότητος, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰς ἐπιστήμας τοῦ κατακτηθέντος ἔθνους, ἔδεν ἐφρόντιζον οὔτε ἵνα κρύψωσι καὶ τὴν περιφρόνησιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Γρίευσ, καθὼς τοὺς ὀνομάζει ὁ Ville-Hardouin, τοὺς ὁποίους ἀπεστρέφοντο προσέτι καὶ ὡς δογματικῶς ἀπ' αὐτῶν ἐσχισμένους. α.

» Ἀλλ' ἔρχεται μετ' ὀλίγον τρίτη κατάρκτησις, ἥτις ἔδεν ὁμοιάζε διόλου τὰς προλαβούσας. Διότι ἔδεν ἐπρόκειτο πλέον οὔτε περὶ ἐλευθεριῶν οὔτε περὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἡ βαρβαρότης καὶ ὁ φανατισμὸς ἔσπευδε ἵνα ἀφανίσῃ

(*) » Græcia capta ferum victorem cepit, et artes

» Intulit agresti Latio α., (Horat. Epist. I, ad Aug. c. 156, 157).

πρόρριζον τὸ Ἑλληνικὸν φύλον. Τότε ἐφάνη ὁλόκληρος ἡ δύναμις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, σύμμυχον προσλαβούσης διὰ τοῦ λεκτικοῦ ἰδιώματος τῶν θείων Γραφῶν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν δόξαν· ὁ δὲ Ἕλληνας, προσφυγὼν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἔθεσε μεταξύ τῶν κατακτητῶν 'του καὶ ἐαυτοῦ ἀνυπέβλητον χάσμα· διὰ τῆς τοιαύτης δὲ ἀνεπιμιξίας διαμαρτυρόμενος ἐπὶ τέσσαρας περίπου αἰῶνας κατὰ τῆς καταδυναστείας ταύτης, ἥτις, μεταξύ τοσούτων δεινῶν, ἐν καὶ μόνον ἔπραξεν ἀγαθὸν καὶ ἄκουσα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι 'τοὺς συνήνωσε δι' ὁμοιομόρφου δουλείας εἰς ἓν, ἀπέσπασε τέλος ἐαυτὸν ἀπ' αὐτῆς δι' ἀπηλπισμένου κινήματος, καὶ ἔθεσε τὴν κρηπίδα νέας δόξης καὶ νέου μέλλοντος.»

Εἰς τὸ μακρὸν τοῦτο τοῦ χρόνου διάστημα διάφοροι συγγραφεῖς ἔγραψαν ἀρχαιολογίαν καὶ τοπογραφίαν τοῦ Βυζαντίου, ἡ *Πατρία Κωνσταντινουπόλεως*, καθὼς ἐπέγραψε τὴν πραγματείαν αὐτοῦ Ἡσύχιος πρῶτος ὁ Μιλήσιος, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀρχαιολογῆσας τὰ κατ' αὐτὴν, καὶ μετ' αὐτὸν Χριστόδωρος ὁ Πανίσκου, Κόπτης τὴν πατριδα, συνθεὶς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ ἐπικῶς, κατὰ τὸν Σουΐδαν, εἰς 16 βιβλία. Παρ' αὐτοὺς ἀναφέρονται Ἰούλιος ὁ Πολυδεύκης, Παννόδωρος καὶ ἄλλοι, περὶ ὧν ἴδε τὸν Πορφυρογέννητον (*). Τούτων ὅλων ἐπιτομὴν συνέταξεν ὁ Κουροπαλάτης Γεώργιος ὁ Κωδινός. Τὸν συγγραφεῖα τοῦτον ἀνάγκη 'να γνωρίζωμεν ἀκριβῶς, καθότι διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ διήλθον ('ἀλήμων ὦ!) ὅλοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Πατριγράφοι, καὶ ἐπομένως ἀναγκαζόμεθα 'να τὸν ἀναφέρωμεν συχνότερον παντός ἄλλου.

Ὁ παράδοξος οὗτος συγγραφεὺς ἤδηλον ἀκριβῶς πότε ἔζη, καὶ ἂν τὸ Κουροπαλάτης ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ ἀξιώματος ἢ κατὰ κλήσιν οἰκογενείας. Ὁ ἐκδοὺς καὶ σχολιάσας αὐτὸν Πέτρος ὁ Λαμπέκιος φρονεῖ ὅτι ἔζησε καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν Κωνσταντινουπόλεως, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Κουροπαλάτου ὅτι ἐδόθη αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν (διότι εἰς τὰ παλαιὰ χειρόγραφα 'δὲν ἀναφέρεται), ὡς συγγράψαντι, παρεκτὸς τῆς προειρημένης Ἐπιτομῆς τῶν Πατρῶν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸ περὶ ὀφφικίων καὶ ὀφφικιαλίων τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Παλατίου. Ἐν συμπεράνωμεν δὲ ἐκ τοῦ ἐπομένου χωρίου: »Ἐχει δὲ ὁ ναὸς (τῆς Ἀγίας Σοφίας) ἀφ' οὗ ἐκτίσθη χρόνους 1114, ὁ Κωδινός ἔγραψε περὶ τὰ 1008 — 1018· ἀλλὰ τὸ περὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας ὑπόμνημα 'δὲν εἶν' ἀπίθανον 'να ἀντέγραψεν ἀπ' ἄλλου. Γεώργιος ὁ Δουζῆς, ὁ ἐκδοὺς τῷ 1599 τὰς ὑπὲρ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, πατριάρχου τότε Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κατὰ Ἰησουΐτων ἐπιστολάς, ἐξέδωκε τὸν Κωδινὸν τῷ 1596, ἐκδοθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ Μεῦρσιου ἐν τῷ Ζ' τῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ τόμῳ. Ἐζησε δὲ, κατὰ τὴν πιθανωτέραν δόξαν, ἐπὶ Καντακουζηνοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἶνε ἀδιάφορον· τὸ δὲ πᾶν διαφέρει τὴν ἀρχαιολογίαν εἶνε ὅτι τῆς τῶν Βυζαντινῶν συγγραφῶν μωρολογίας καὶ ἀκρισίας ὁ Κωδινός εἶνε τὸ ἄωτον, καὶ ἡ ἀνάγνωσις 'του ἀπελπίζει καὶ τὸν ἀνεκτικώτε-

(*) Περί Θεμάτων. Βιβλ. Β'.

ρον καὶ ἀπαθέστερον μουσολάτρην. Ἐκ τῶν μυρίων φληναφιῶν, ὅσας ἐγκατέμιξεν ἀδιακρίτως εἰς τὴν Ἐπιτομὴν 'του, ἀρκοῦμεθα πρὸς ἀπόδειξιν 'ν' ἀναφέρωμεν μόνην τὴν ἐξῆς: Αἰτιολογῶν τὸ ὄνομα τοῦ Βρύου ἢ Βρύαντος (τοῦ νῦν Μάλ - τεπέ, ἐπέκεινα Χαλκηδόνος), λέγει: »Ἐκλήθη δὲ Βρύας προφητικῇ ῥήσει, διὰ τὸν μέλ-
 » λοντα αὐτόθι ἀκουσθῆναι βρυγμὸν τῆς πόλεως. Καὶ γὰρ ὁ ταύτης τῆς πόλεως
 » ἔσχατος βασιλεὺς, μέλλων ἐξελθεῖν προστάξει θεοῦ, καὶ ἀπελθεῖν εἰς Ἱερουσα-
 » λὴμ, καὶ ἀποδοῦναι τῷ Κυρίῳ τὴν βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων ἅμα τῷ διαδή-
 » ματι αὐτοῦ, ἐπειδὴν γενήσεται ἐν τῷ τοιούτῳ θουνῶ τῷ Βρύαντι, μέλλει ἀκοῦ-
 » σαι μετὰ πάντων τῶν ἀκολουθούντων αὐτῷ, τὴν βοήν καὶ τὸν βρυγμὸν τοῦ ἑνα-
 » πομείναντος λαοῦ τῆς πόλεως, ἥδη ποντιζομένης!!!» Καὶ ἐν τοσούτῳ παρ' αὐτοῦ
 εἶνε βιασμένος ὁ περὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχαιολογῶν 'να ἀρυσθῇ τὰ πλείοτερα.

Ἡ αὐτὴ ἀκρισία ἐπικρατεῖ καὶ εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ἄλλους Βυζαντινοὺς συγ-
 γραφεῖς, πεντήκοντα περίπου τὸν ἀριθμὸν, τῶν ὁποίων ἀποτελούντων τὸ σῶμα τῆς
 Βυζαντινῆς (Corpus Byzantinorum), ἡ ἐν Παρισίοις μεγάλη καὶ πρώτη ἐκδοσις εἰς
 εἰκοσιτρεῖς τόμους εἰς φύλλον, ἤρξατο ἀπὸ τῶν 1648, καὶ διήρκεσεν ἄχρι τῶν 1702.
 Εἰς δὲ τὰ 1729 ἐξεδόθησαν Οὐγεντίησιν, εἰς εἰκοσιτρεῖς παρομοίως τόμους. Ἐσχάτως
 δὲ ἐκδοθέντες καὶ ἐν Βόνη καὶ ἐν Λειψίᾳ, εἰς μικρότερον σχῆμα, διωρθώθησαν οἱ
 πλείοτεροι ἐξ αὐτῶν, καὶ κατεπλουτίστησαν ὑπὸ τῶν Δινδορφίων καὶ ἄλλων μὲ σφοδρὰ
 σχολία καὶ εἰκασίας εὐστόχους. Ἄλλ' ἔνιοι ἐξ αὐτῶν, ὅσοι δὲν διεστράφησαν ἔτι μάλ-
 λον, ἔμειναν ὅπως εἶχον. Ἀνοίγω δὲ κατὰ τύχην τὸν Γραμματικὸν Λέοντα, ἀληθῶς
 τὸν χειρότερον ὅλων, καὶ εὐρίσκω: »Μαυρίκιος κτιῖζει τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Μ', ὄντα
 » πλησίον τοῦ Σωτηρίου», καὶ ὁ μεταφραστὴς μεταφράζει, μηδὲν ἐνδοιάζων: prope
 Soterium· καὶ τί εἶνε ἀντὶ τούτου; π. λησίων τοῦ Στανρίου!! Ἄλλ' ἡ ἐκδοσις φέρει
 ἐν κεφαλίδι τὸ μέγα τοῦ BECKER ὄνομα! οὕτω φρεναπατώμεθα οἱ πλείστοι ὑπὸ τῶν
 ὀνομάτων! Εἶπα πολλάκις καὶ οὐ παύσομαι λέγων, οὔτε ἐλπίζω ὅτι δυσαρεστήθη
 κἄνεις, διότι εἶπα ἀλήθειαν ἀποδεδειγμένην: Κἄνεις ἄλλος παρὰ τοὺς Ἕλληνας
 'δὲν εἶν' ἀρμοδιώτερος πρὸς ἐκδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, καὶ μάλι-
 στα τῶν Βυζαντινῶν· καὶ καλότυχος ἐκεῖνος, ὅς τις προετοιμασθῇ ἐν καιρῷ πρὸς
 ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου καὶ ἐθνικοῦ ἀληθῶς τούτου ἔργου!

Ἐκ τῶν πεντήκοντα συγγραφέων τούτων ὀλίγοι, πολλὰ ὀλίγοι, εἶνε οἱ λόγου
 ἄξιοι, καὶ ὁ Προκόπιος, καὶ τοι ἐκ συστήματος ὑποχρεωμένος 'να ἐκθειάξῃ τὸν
 Μέγαν Ἰουστινιανόν, ἃν καὶ ἐξεδικήθη πικρῶς διὰ τοῦτο ἔπειτα εἰς τὴν Μυστικὴν
 αὐτοῦ Ἱστορίαν, εἶν' ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀλίγων τούτων· ὁ δὲ Χαλκοκονδύλης,
 καὶ τοι ἀκαίρως φιλοτιμούμενος 'να μιμηθῇ τὸν συμπολίτην 'του Θεοκυδίδην,
 καὶ μεταφράζων τὸν Ἡεράκην Πρίαμον καὶ τοὺς Τούρκους Τεύκρους, ἔχει καὶ
 κρίσιν καὶ γνῶσιν περὶ ὧν γράφει· καὶ ὁ Δούκας ὁμοίως, καὶ τοι γράφων εἰς ὕψος
 τὸ χειρότερον ὅλων, μετὰ τὸ τοῦ Μαλαλᾶ καὶ Φραντζῆ.

Οἱ δὲ λοιποὶ, σχεδὸν ἅπαντες, καὶ μάλιστα οἱ ἀνώνυμοι συγγραφεῖς τῶν Πατρῶν, εἴτε ὑπὸ μεμπτῆς φιλοτιμίας κεντούμενοι, εἴτε δωρεὰν ἀπατῶντες καὶ ἀπατῶμενοι, διαιώνισαν ἀπίθανα καὶ γελοῖα ψεύδη, συγχέοντες χρόνους χρόνους, καὶ πρόσωπα προσώποις, καὶ συμβάντα συμβᾶσι, καὶ παρέχοντες ὕλην εὐχόρμον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους ὑπομνηματιστὰς 'να ἐπιπίπτωσι κατ' αὐτῶν ὅλῳ τῷ μυκτῆρι, ληροῦντας Γραικύλους ἀποκαλοῦντες ἄνω καὶ κάτω αὐτοὺς, καὶ τοὶ πολλάκις ἐκείνων αὐτοὶ πολὺ φαινόμενοι καταγελαστότεροι, ὥς ἔσται δῆλον ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ἐκ τούτου Κωνσταντίνος ὁ Μέγας, Κωνστάντιος, Κώνστας, καὶ Κωνσταντίνος ὁ νεώτερος ἐκλαμβάνονται παρ' αὐτοῖς εἰς ἀντ' ἄλλου ἀδιαφόρως, Σεβῆρος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ Σεβῆρος ὁ Αὐρηλιανός, καὶ οὗτος πάλιν ἀντὶ τοῦ Οὐαλεριανοῦ, Θεοδοσίος ὁ πρεσβύτερος καὶ Θεοδοσίος ὁ νεώτερος, Ἰουστίνος καὶ Ἰουστίνος καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰουστινιανός, καὶ πρὸς αὐτὸν πάλιν Ἰουστινιανός ὁ Πινότμητος, κτλ. κτλ., φύρδην μίγδην.

Τὸ δὲ παράδοξον εἶνε ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγοι καὶ φιλόλογοι, καθὼς ὁ πολὺς Εὐστάθιος (διὰ τὸ ὅποιον εἶχε δίκαιον ὁ Γύλλιος 'ν' ἀπορῇ), σφάλλονται ἐνίοτε παχυλῶς περὶ τὰς διαγραφὰς καὶ τοὺς προσδιορισμοὺς τῶν τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετράφησαν. Ὁ δὲ Τζέτζης, τὸν μὲν Βόσπορον, τὸν ὅποιον κυυῖται ὅτι γνωρίζει ἀκριδέστερον τῶν Ἱστορικῶν καὶ Γεωγράφων ἀπάντων, ὀνομάζει 'Ελλησποντίαν' τὴν δὲ γέφυραν τοῦ Δαρείου τοποθετεῖ περὶ τὴν Δάμαλιν καὶ τὰ Ἡραῖον, φέρων μάρτυρα τὸν Ἡρόδοτον, ἐν ᾧ ὁ Ἱστορικός αὐτὸς ῥητῶς λέγει ὅτι ὁ Βόσπορος ἐξεύχθη περὶ τὰ μέσα Βυζαντίου καὶ Ἱεροῦ.

Οἱ πλεῖστοι τῶν Ἱστορικῶν τούτων ἦσαν μοναχοί, ἢ μοναχικῶς ζῶντες καὶ σκεπτόμενοι (καθὼς οἱ πλείοτεροι τῶν λογίων τότε) κοσμικοί. Ὅθεν καὶ τὰς ψήφους αὐτῶν δεκάζει πολλάκις εἴτε ἀντιπάθεια κατὰ τῶν αἰρετιζόντων Αὐτοκρατόρων, εἴτε συμπάθεια ὑπὲρ τῶν ὀρθοδοξούντων. Τί 'δὲν διέδοσαν κατὰ Ἡρακλείου, ὅς τις, ἀντὶ τοῦ οἰκοδομῆν ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, κατετρόπωνε τοὺς Πέρσας; Ἐν ᾧ τὸν Βασίλειον μονοноὺκ ἀπεθέωσαν, καὶ τοὶ ἐχψάντα τὴν πορφύραν αὐτοῦ εἰς τοῦ εὐεργέτου 'του τὸ αἷμα. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἡράκλειος εἶχεν ἐμπλακὴν δυστυχῶς εἰς τῶν Μονοθελητῶν τὰς λεπτολογίας· ὁ δὲ Βασίλειος ὅχι μόνον ἐφάνη περὶ τὸ δόγμα ἄμειπτος, ἀλλ' ἐκτίσεν ἢ ἀνέκτισεν ἑκατὸν σχεδὸν ἐκκλησίας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐγγονοῦ 'του.

Ἐν γένει δὲ, ζῆλος ἄκαιρος πρὸς μεγαλοπαίτησιν τῶν πατρῶν, μῖσος ἄλογον κατὰ πάντων τῶν ἀλλοφύλων, ἰδίως δὲ τῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως, τὸ ὅποιον προσεξέκαυσεν ἢ περὶ δογματῶν ἐκείνη ὀλεθρία διαφωνία· ἢ φύσει ἐνυπάρχουσα εἰς τὸν πολὺν ἄνθρωπον τάσις περὶ τὰ παράδοξα καὶ θεάματα καὶ ἀκούσματα· καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ἢ πρὸς τοὺς ἰσχύοντας τῆς ἡμέρας θωπεΐα, παρέτρεψαν πολλάκις τὸν κάλαμον τῶν τῆς Βυζαντιδὸς Ἱστορικῶν εἰς ἀντιφάσεις ἀνεξηγήτους. Καὶ ὅταν μὲν ἡ διαφωνία περὶ προσώπων, ἢ μπορεῖ τις ὅπως ὁποτε νὰ ἐξιχνιάσῃ τὸ ἀληθές, φθάνει 'να γνωρίζῃ τὸν

χαρακτῆρα τοῦ ἱστοροῦντος, καὶ τὰς μεταξὺ τούτου καὶ τῶν ἱστορουμένων σχέσεις. Ὁ ἀπεσταλμένος, λόγου χάριν, τοῦ Αὐτοκράτορος Ὁθωνος, ὁ πικρόχολος Λουϊτπράνδος ἐκείνος, ἀποτυχὼν τοῦ σκοποῦ τῆς διαπραγματεύσεώς του, ἐξηγεῖται διατὶ ζωγραφίζει τὸν Φωκῶν Νικηφόρον »hominem satis monstruosum, pygmæum, capite »pinguem, atque oculorum parvitate talpinum, barba curta, lata, spissa, »et semicana fœdatum, cervice digitati turpatum, prolixitate et densitate comarum satis iopam, colore Aethiopem, qui per mediam nolis occurrere »noctem, ventre extensum, natibus siccum, coxis ad mensuram ipsam brevem longissimum, erubibus parvum, calcaneis pedibusque æqualem etc«. Ἐν ᾧ, κατὰ τὸν Διάκονον Λέοντα, »τὴν ιδέαν ὁ Αὐτοκράτωρ τοῖός δε τις ἦν ὅψις »αὐτῷ πρὸς τὸ μέλαν πλεόν ἢ τὸ λευκὸν ἀποκλίνουσα· κόμη δὲ θαθεῖα καὶ κυανῇ· »ὀφθαλμοὶ μέλανες ἐπὶ συννοίας πεφροντικότες, δασεῖαις ταῖς ὀφρῦσιν ὑποκαθήμενοι· »ῥίς μέσως ἔχουσα λεπτότητος καὶ παχύτητος, ἡρέμα συμπεραινομένη γρυπότητι· »ὑπὴν σύμμετρος, ἀραιὰν παρὰ τὰς γνάθους προβαλλομένη τὴν πολιάν· ἀγκύλλεος (;) τὴν ἡλικίαν καὶ στιβαρός· εὐρύτατος τὸ στέρνον καὶ ὦμους ὡς μάλιστα· »τὴν μὲν τοι ἀνδρίαν καὶ ῥώμην κατὰ τὸν θρυλλούμενον Ἡρακλῆν φρονήσει δὲ »καὶ σωφροσύνη καὶ τοῦ τὸ δέον ἀνεπισφαλῶς ἐπιφράσασθαι πάντων κατευμενηέθαι τῶν κατ' ἐκείνην τὴν γενεάν γεγενημένων ἀνδρῶν· α

Ἄλλ' ὅταν περὶ τῶν τόπων καὶ τῶν κτιρίων, τὰ ὅποια ἔβλεπον καθημέραν, ἀντιφάσκωσι καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους, τότε εἰς τὸν, μετὰ τοσούτους αἰῶνας καὶ τοσαύτας μεταβολὰς, ἐπιχειροῦντα ἐκ τῶν περιγραφῶν τούτων νὰ σχεδιάσῃ τὴν τοπογραφίαν τῆς πόλεως, δὲν μένει ἄλλη καταφυγὴ παρὰ τὸ »εἰκότα λέγειν· α Τὸν ναὸν, π.χ., τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὸν ἐν Μαγγάνοις ὁ μὲν Χωνεῖατης λέγει ὅτι Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνοῦ ἀγγελος εἶχε κρημνίσῃ ἐκ θεμελίων καὶ τοὺς λίθους αὐτοῦ μεταχειρισθῇ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἐν ταῖς Βλαχέρναις πύργου, »μήτε τὸ τοῦ ἔργου ἀλλῆλος καὶ τὸ μέγεθος αἰδεσθεῖς, μήτε τὸν τροπαιοφόρον Μάρτυρα πτοηθεῖς, ᾧ ἀνέηκετο οὗτος«, ἐν ᾧ ὁ μὲν Φραντζῆς διηγείται ὅτι ἐσώζετο ἔτι ἐπ' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἀπῆρχετο ἐν προελεύσει ὁ Αὐτοκράτωρ τῇ 23 Ἀπριλίου ἐκκλησιασθησόμενος· ὁ δὲ Δούκας ὅτι, ἀλωθείσης τῆς πόλεως, »ἐγκατωκίσθησαν ἐν αὐτῷ Τουρκοκαλόγηροι· α

Τὰ μέτρα ἔπειτα καὶ αἱ ἀποστάσεις δὲν εἰν', ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀκριβῆ παρ' αὐτοῖς καὶ ὠρισμένα. Τὰ μίλια ὀνομάζονται στάδια, καὶ τὰνάπαλιν. Πόση δὲ καὶ ἡ ἀσάφεια περὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν τόπων! Τὸν ἔβδομον βεγεῶνα, π.χ., ἡ Παλαιὰ τῆς πόλεως Περιγραφή τοποθετεῖ ἐπὶ δεξιᾷ τοῦ Πορφυροῦ Κίονος· ἀλλὰ, πῶς ἱσταμένου τοῦ θεατοῦ, ἐκληπτέον τὰ δεξιὰ ταῦτα, οὐκ ἂν συνίδοις, καθὼς οὐ συνείδεν οὔτε ὁ Γύλλιος, εἰμὴ ἐξ εἰκασίας εὐστόχου, διασαφήςας ὅτι ὁ παρατηρητὴς ὑποτίθεται ὁδεύων ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, καὶ ἀπὸ τοῦ κίονος τούτου πρὸς τὸν Θεοδοσιανὸν Φόρον.

Ἄλλ' ἡ γλῶσσα ἰδίως ἡ τῶν Βυζαντινῶν εἶνε ἀξία παρατηρήσεως. Κρᾶμα τερατόμορφον Ἑλληνισμοῦ καὶ Λατινισμοῦ, εἶχε καταντήσῃ ὅχι μόνον φράσεις, ἀλλὰ καὶ λέξεις ἵνα σχηματίζῃ ἑρμαφροδίτους, Μεμοροφύλακα λέγουσα τὸν Ἀρχιεφύλακα, καὶ Τετράβιον τὸ Τετράστρατον, καὶ Σιγνοστάσιον τὸ μέρος ὅπου ἐστήνοντο δαφνοστόλιστοι αἱ τῶν Αὐτοκρατόρων εἰκόνες (signa), ἄχρις οὗτου οὔτε ἐνοοῦντο πλέον αἱ Λατινικαὶ λέξεις, καὶ τὸ multos annos ἐξελαμβάνετο ὡς ἐπίθετον Μουλτουζάνος, τὰ δὲ Ἀκουαδούκτου (Aquaductum) ἐγράφοντο καὶ ἐλέγοντο Τὰ Κηδόκτου κτλ. Ἡ ὁμωνυμία δὲ, ἡ μᾶλλον συστοιχία τῶν λέξεων συνέχευε τὰς ἰδέας, καὶ τὸ Ἑβραϊκὸν ἢ Συριακὸν Μαῖμ ἢ Μαῖουμ ἐνομήσθη ἐν καὶ ταῦτ' οὐ μὴν τὸν Μάιον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ Μαῖουμᾶς συνεδέθη μὲ τὴν ἐορτὴν τῆς Πρωτομαΐας κτλ. κτλ.

Ἡ ἄγνοια δὲ τῆς Λατινικῆς ἰδίως ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὰς ἀλλοκότους ἐτυμολογίας ἐκείνας, διὰ τὰς ὁποίας, ἀπαντωμέναις συχνάκις εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, γελῶσιν οἱ νεώτεροι, καὶ τοὶ αὐτὸ τοῦτο παθόντες καὶ οὗτοι διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς ἀπλοελληνικῆς. Καὶ ἔδεν ἀναφέρω τὸν Εὐστάθιον καὶ τὸν Πτωχοπρόδρομον, ἀλλὰ τὸν σύγχρονον καὶ διδύσκαιον τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τοσοῦτων ἄλλων Λιθάνιον, ὅς τις, ἐτυμολογῶν τὸ τῶν Φράγκων ὄνομα, λέγει (*): »Ἔστι γένος Κελτικὸν ὑπὲρ » Ῥήνον ποταμόν, ἐπ' αὐτὸν τὸν Ὠκεανὸν καθήκον, οὕτως εὖ πεφραγμένον πρὸς » τὰ πολέμων ἔργα, ὥστε, τὴν προσηγορίαν ἀπ' αὐτῶν εὐράμενοι τῶν πράξεων, » ὀνομάζονται Φρακτοί, οἳ δὴ ὑπὸ τῶν πολλῶν κέκληνται Φράγκοι, τοῦτ' ἐστι » τῇ προσηγορίᾳ τῇ τῶν πολλῶν ἀμαθίᾳ διεφθαρμένη.»

Ἄδεν σκοτίζει τὴν ἔννοιαν ὀλιγώτερον καὶ ἡ κακογραφία τῶν ξενικῶν ὀνομάτων εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, εἴτε αὐτῶν τούτων διαστρεφόντων αὐτὰ, κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαίων, ἡναγκασμένων πρὸς τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ἀτελείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, εἴτε (καὶ τοῦτο νομίζω αἰτιωδέστερον) τῶν πρώτων αὐτοῦς μεταγραψάντων καὶ διαδόντων. Ὅθεν καὶ βλέπομεν τὸν Σιλλάχ-οὐδ-δὶν γραφόμενον καὶ προφερόμενον ἄχρι σήμερον Σαλαδίνον, τὸν Μουσλῆμ Μασαλμᾶν, Μιτάτον καὶ Μασγίδιον τὸ Μεστζίδ κτλ.

Ἄλλη αἰτία συγχύσεως ἰδεῶν εἶνε ὁ πολλαπλασιασμός καὶ ἡ ποικιλία τῶν ὀνομάτων. Πολλὰ τῶν κτιρίων εἶχον διάφορα ὀνόματα, ὅθεν καὶ πολλαπλασιάζονται ἄνευ λόγου, ἐν ᾧ ἦσαν ταῦτά. Ὁ λιμὴν τοῦ Βουκολέοντος ἢ τὸ Ἐξω Νεώριον ἐκαλεῖτο καὶ Τοῦ Ὀρμίσδου, καὶ Τοῦ Ἰουλιανοῦ, καὶ τῶν Σοφίων, καὶ τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ. Τὰ μοναστήρια μάλιστα μετέβαλλον συχνάκις ὀνόματα, ὑπερισχύοντος πατὲρ μὲν τούτου, ποτὲ δ' ἐκείνου τῶν ἐπωνύμων αὐτῶν Ἀγίων ἢ τῶν κατὰ καιροὺς ἀνακαινιστῶν.

Ἐπειτα καταχρῶνται καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων, κτίσιν ἀναφέροντες πολλάκις, καὶ προστιθέντες ἔστιν ὅτε καὶ τὸ ἐκ θάθρων, καὶ ἐννοοῦντες πάντοτε

(*) Ἐν τῷ Βασιλικῷ ἐπικαλουμένῳ Λόγῳ.

σχεδόν, καὶ μάλιστα διὰ τοὺς μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν Αὐτοκράτορας, ἀπλὴν ἐπισκευὴν ἢ ἀνοικοδόμησιν κτιρίου.

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ἀρχαῖοι. Ἀλλ' ἔρχονται ἔπειτα οἱ νεώτεροι, καὶ ἰδοὺ πλέον αἰ ἀντιφάσεις, οἱ ἀντιχρονισμοὶ, οἱ ἐκτοπισμοὶ, δὲν ἔχουσιν οὔτε ἀριθμὸν οὔτε ὄρον. Ἀλλ' ὥς ἀναφέρωμεν πρὸς ἀπόδειξιν τρία τέσσαρα παραδείγματα, ἐκ τριακοσίων ἢ τετρακοσίων ἴσως, τὰ ὅποια παρατηρήσαμεν. Τὸν νάον τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας, εἰς τὸν ὅποιον, κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Δοῦκαν, ἀπερχόμενοι εἰς προσκύνησιν αἱ γυναῖκες σὺν τοῖς ἀνδράσιν αὐτῶν κατ' ἐκείνην τὴν φοβεράν τῆς ἀλώσεως ἡμέραν (29 Μαΐου, καθ' ἣν ἐπανηγυρίζετο τῆς Ὁσιομάρτυρος ταύτης ἡ μνήμη), ἐνέπιπτον ἐξαίφνης εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων, τοποθετοῦσι πάντες, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Λεῦγκλαβίου μέχρι τοῦ Χάμμερ, εἰς τὸ πέραν τῆς πόλεως, ὅπου νῦν τὸ Ἀράμπ - τζεαμί. » At quomodo (ἔρωτᾷ ὁ Ἰσμαὴλ Βουλιάλδος) potuerunt sinum transire, » cum Turci omnia littora complerent? » Καὶ οὐχ ἦττον, ἀκολουθῶν καὶ αὐτὸς τοὺς ἄλλους, τοποθετεῖ αὐτὸν ultra sinum Ceratinum.

Ὁ Μεύρσιος γελᾷ μὲ τὸν Ἑτυμολόγον, ἀναλύοντα τὸ » Σακέρδος, ὅτ' αἱ ἱερὰ (σάκ' κ'ρα) ἔρδων«, καὶ μὲ τὸν Εὐστάθιον, παράγοντα (Ἰλ. Β.) » τὴν σέλλαν ἀπὸ τοῦ σέλμα, καὶ προσεπιφέρει, αἰτιολογῶν δὴθεν τὴν ἀπάτην τοῦ Ἑλλήνος: dum Latinae vocis etymon in sua Graecia quaerit. Ἀλλὰ πόσον δικαιοτέρον γέλωτα κινεῖ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ὁ σοφὸς οὗτος, ὅταν ἐξηγῇ: » Σμαρίδες, mulieres furiosae, » παρενεχθεῖς εἰς τὸ πτώμα τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐπιφερομένου παραδείγματος τοῦ Μοσχοπούλου: » Μαινίδες, αἱ κοινῶς Σμαρίδες! Πόσα τοιαῦτα ἀπαντᾷ τις καὶ εἰς αὐτὸν τὸν χαλκέντερον Δουκάγγιον (*); Καὶ τί λέγω τοὺς παλαιούς, ὅταν αὐτὸς ὁ Hilmead, ὁ μετὰ τὴν σαύτης φιλοπονίας ἐκδοὺς καὶ σχολιάσας τὸν Μαλαλᾶν, ἐξηγῇ testiculis τὰ συκώτια! Αὐτὸς, αὐτὸς ὁ περὶδοξος Gibbon, ὁ μετὰ τὴν πολυμαθείαν καὶ εὐφυίαν πραγματευσάμενος τὸ μέγα τῆς πτώσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους θέμα, περὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Βυζαντινῶν ναυαγεῖ, καὶ ἀρκοῦμαι εἰς μίαν μόνην ἀπόδειξιν. Εἰς τὴν πρὸς τὸν Ῥῆγα Ἀλαμανίας ἐπιστολὴν τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου, τὴν ὁποίαν μᾶς διέσωσεν ἡ θυγάτηρ του Ἄννα, μεταξὺ τῶν λοιπῶν κειμηλίων, ὅσα ἔστειλε πρὸς τὸν Ῥῆγα δῶρον ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀναφέρεται καὶ » ἀστροπελέκιν δεδεμένον μετὰ χρυσαφίου«, δηλαδὴ Κεραυνίτης λίθος χρυσοδεμένος, ὃς τις ἔκπαλαι ἐνομιζέτο κεραυνοῦ (ἀστροπελεκίου) ἀλεξιτήριος. Ἀλλὰ πῶς τὸν ἐξήγησεν ὁ σοφός; une couronne d'or, garnie de rayons!! καὶ, μὴ ἀρκούμενος εἰς τοῦτο, προσεπιφέρει ὡς θριαμβεύων: Ducange n'a pas entendu ces mots; je crois en avoir deviner le sens!!.

Σοφοὶ καὶ σεβαστοὶ τῆς Εὐρώπης ἄνδρες, εὐγνωμονοῦμεν πρὸς ὑμᾶς αἰδίως, διότι, διασωθέντα, θεῖα νεύσει, παρ' ὑμῖν τὰ ζώπυρα τῆς Ἑλληνικῆς μούσης, ὑπεθάλλ-

(*) Ἴδε τὴν ἐν σελίδι 533 ὑποσημείωσιν.

ψατε καὶ ἀνεῖρίπισατε, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀνήψατε τὸν πυρσὸν, ὃς τις ἐφώτισε καὶ φωτίσει τὴν οἰκουμένην! ἀλλὰ, πρὸς τῶν Μουσῶν καὶ τῶν λόγων αὐτῶν, ὁσάκις πρόκειται περὶ συγγραμμάτων καὶ τόπων Ἑλληνικῶν, μὴ περιορᾶτε τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις, εἰς τὸ πείσμα τῶν Βερτόλδων καὶ Φαλμεράϋερ, διεσώθη ἀκραιφνῆς, ὡς πρὸς τὸν μηχανισμὸν καὶ τὴν προφορὰν καὶ τοὺς οὐσιωδεστέρους τύπους, εἰς τὸ στόμα τῶν ἀπογόνων ἐκείνων, τὰ συγγραμματα τῶν ὁποίων ἐσυμβούλευεν ὁ Ὠράτιος τοὺς Ῥωμαίους νὰ ἔχῃσι μετὰ χεῖρας νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν (*).

Ἡ ἄγνοια τῶν ἡθῶν εἶνε σκόπελος ἄλλος, εἰς τὸν ὁποῖον προσαράσσονται οἱ πλείστοι, ἵνα μὴ εἴπω ὅλοι, τῶν περιηγητῶν. Ὁ Dallaway, π. χ., λέγει ὅτι ὁ πατριάρχης Γεράσιμος Γ', ὁ ἀπὸ Δέρκων (τὸν ὁποῖον, ἄγνωστος διὰ τὴν πατρωνυμίαν Hierasymon Petroo), πατριαρχεύσας τῷ 1793, μετωνομάσθη, καθὼς συνειθίζουσιν οἱ Πάππαι, Ἰππόλυτος!!

Ἄλλο δυστύχημα εἶνε, ὅτι οἱ πλείότεροι ἀντιγράφουσιν ἀβασανίστως ἀλλήλους, καὶ οὕτω τὰ ψεῦδη διακινῶνται, καὶ ἡ Ἱστορία παραμορφοῦται. Ὁ Mignot (**), διηγούμενος περὶ τῆς ἐπὶ Σουλτάν Ἀχμέτ τοῦ Γ' συστηθείσης τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει Τουρκικῆς τυπογραφίας, διατείνεται ὅ,τι ἐτυπώθη ἐν αὐτῇ τὸ Κούρ-ἄν καὶ ἡ Σουννά, ἐν ᾧ τὸ περὶ τῆς συστάσεως τῆς τυπογραφίας ταύτης διάταγμα τοῦ Σουλτάνου, ἐκδοθὲν ἐπὶ τῇ βίβλῳ φετῶ, ἐξαίρει ῥητῶς ἐκ τῶν τυπωθησομένων βιβλίων ὅλα ἐν γένει τὰ περὶ θρησκείας πραγματευόμενα β', ὅτι οἱ τυπογράφοι ἤλθον ἐκ τῆς Γαλλίας, ἐν ᾧ εἶνε γνωστὸν ὅτι ἦσαν Τούρκοι γ', ὅτι ἡ τυπογραφία ἐκλείσθη, ἐπαναστάντων τῶν ἀντιγραφέων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅλα ἀνύπαρκτα.

Παραεκτός δὲ τούτου, οἱ περιηγηταὶ οὗτοι, γράφοντες κυρίως διὰ τοὺς Εὐρωπαίους, παραλείπουσι μὲν πολλὰ, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις ἐνδιαφέρει τοὺς Ἕλληνας, ἐνδιατρίβουσι δὲ τούναντίον εἰς ἄλλα, πάντη γνωστὰ καὶ ἀδιάφορα εἰς ἡμᾶς. Ὁ Γάλλος, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ὁ Ἀγγλος θὰ περιγράψῃ μὲ πληκτικὴν λεπτομέρειαν τὰ καθέκαστα ἐνὸς λουτροῦ ἢ ἐνὸς ὀπτανείου καὶ τὰ γένεια ἐνὸς Γενιτσάρ-ἄγχ' ἐχορήγησαν ὕλην σπουδαιοτάτης περιγραφῆς εἰς τὸν κάλαμον τρυφερᾶς τινοῦ Lady ἐν ᾧ, διὰ τὸν Ἕλληνα εἶνε περιττὰ ταῦτα, ἀπαιτεῖται δὲ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν τόπων, τοὺς ὁποίους κατοικεῖ, καὶ τὰς προγονικὰς αὐτοῦ ἀναμνήσεις.

Οὐχ ἥττον ὅμως τῶν παλαιότερων περιηγητῶν αἱ περιγραφαὶ ἤθελον εἶναι πολῦτιμοι, διότι ἐπρόφθασαν νὰ ἴδωσι πολλὰ τῶν σωζομένων ἀκόμη τότε μνημείων. Ἀλλ' οἱ πλείστοι αὐτῶν, κατὰ δυστυχίαν, ἦσαν τόσον ἄπειροι τῆς Ἑλληνικορωμαϊ-

(*) » vos exemplaria Græca

» nocturna versate manu, versate diurna, « Hor. de art. poet. v. 268, 269.

(**) Hist. de l'Empire Ottoman, T. 4, p. 244, 245, edit. de Paris, 1773.

κῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἱστορίας, ὥστε ὁ (Henri de) Beauvays, ἐπισκεφθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1605, λέγει περὶ αὐτῆς(*) αὐταῖς λέξεσι: »La ville de Constantinople fust bastie premièrement par Pausanias Roy des Parthes . . . » avant Nostre Seigneur Six cent septante, et appelée Byzantium α.

Ἄλλὰ τί ἀναφέρω τοὺς παλαιούς, ὅταν αὐτὸς ὁ σύγχρονος ἡμῶν Michaud, τοῦ ὁποίου εὐφυέστερος καὶ κομψότερος περιηγητὴς ἀμφιβάλλω ἔαν ἔγραψεν ἄλλος, παράγῃ τὴν Καλλιπόλιν (τὴν ὁποίαν γράφει, καθὼς ὅλοι τῶν, Calipoli) ἐκ τοῦ Καλλιγούλα ἢ ἐκ τῶν Γάλλων ἢ Γαλατῶν;

Διότι, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ ἡ διαστροφή τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἥτις κατήντησε συρμὸς πλέον εἰς ὅλα τὰ περὶ Τουρκίας ἐκδιδόμενα βιβλία εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀσχημίζει συνήθως καὶ τὰ ἀξιολογώτερα συγγράμματα. Καὶ ὑπομονὴ διὰ τοὺς παλαιότερους, γράφοντας τὸν Μέγαν Δούκα, ποτὲ μὲν Magdocon, ποτὲ δὲ Maradocon, ἄλλοτε δὲ ἔως καὶ Masgode, καὶ τὸν Ἰσαάκιον τὸν Κορνηνοῦ ἀγγέλον νῦν μὲν Sire Isac, νῦν δὲ Sursac, καὶ ἄλλοτε Kysak· ἀλλ' ὅταν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, μετὰ τὸσα αὐτὴν τελειοποιήσιν τῆς τυπογραφίας, μετὰ τὸσα αὐτὴν περὶ τὰς Ἀσιατικὰς διαλέκτους σπουδῇ, εὐρίσκω εἰς τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον σύγγραμμά τῆς Ἀλληλογραφίας τῶν ΚΚ, Michaud καὶ Poujoulat, τὴν μὲν Γυρολίμνην γραμμένην (**), ὡς ὑπὸ τοῦ Νικήτα δῆθεν, Geroslemur, τὸ δὲ Κχίρκ-γκετσιτ Kik-Gen-Chit(***), τότε τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἀπορῶ διόλου πλέον μὲ τοὺς ἀρχαίους, οἳ τινες, ἔαν διέστρεφον τὰ ξένα ὀνόματα, τὰ διέστρεφον τοῦλάχιστον ἐπὶ τὸ καλλιφωνότερον, καὶ δικαιολογῶ πληρέστατα τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι, παρὰ μορφόνοντας εἰς τὸ ἑαυτῶν ἰδίωμα τὰ τῶν ἀλλοτρίων γλωσσῶν ὀνόματα, διατηροῦσι μὲν τὰ στοιχεῖα, μεταφέρουσι δὲ ταῦτα εἰς τρόπον ὥστε νὰ σημαίνωσιν ἕτερόν τι, πλὴν ἀνάλογον ὅπως δὴ ποτε μὲ τὴν φύσιν τοῦ ὀνομαζομένου, καθὼς τὸ παρετήρησε καὶ ὁ Λεὺγκλάβιος, λέγων περὶ αὐτῶν ὅτι » in multis antiqua nomina sic immutant, ut priscorum similitudinem retinentia, tamen aliquid in lingua sua significant(****) α.

Ἀνέφερα Λεὺγκλάβιον, καὶ χρεωστῶ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ἐπισκεφθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1585, εἶνε τῷ ὄντι, καθὼς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Λαμπέκιος, omnium accuratissimus doctissimusque Historiae Turcicae

(*) Deuxième partie, p. 37. (**) Lettre LVIII, p. 120. (***) Ἐνταῦθα κρίνω πρόσφορον νὰ σημειώσω ὅτι, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀκαταλλήλου προφορᾶς τῶν Τουρκικῶν ὀνομάτων, ἠναγκάσθη νὰ μεταχειρισθῶ εἰδὼς τι ὀρθογραφίας, τὸ ὅποιον θὰ φανῇ παράδοξον ἴσως εἰς πολλοὺς τῶν ἀναγνωστῶν. Ἴδού ἐν συνόψει ἡ προφορὰ τῶν τριῶν ἢ τεσσαρῶν τούτων ἀλλοκρίτων συνδυασμῶν: Τὸ κ, ἔχον κατόπιν τοῦ τὸ χ (Κχίς, Κχίρκ), προφέρεται καθὼς ὅταν ᾖν παρ' ἡμῖν πρὸ τοῦ ο καὶ ου· ὁμοίως καὶ τὸ διπλοῦν χχ (Ἀχχὺρ, Σαχχίν)· τὸ διπλοῦν σσ, ὡς τὸ Γαλλικὸν ch (Πασσᾶ, Σσάχ)· τὸ δὲ υ ἔχει τὴν διασωθεῖσαν παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι ἀρχαίαν ἑρῶνον προφοράν. Καὶ ταῦτα μέχρις οὗτου (καὶ δὲν εἶνε μακρὰν ἴσως ὁ καιρὸς) ἡ αὐθιγία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαριθμητικοῦ κανονισθῇ καὶ ἀκαδημαϊκῶς παρ' ἡμῖν. (****) Pand. Hist. Turc.

scriptor, εἰ καὶ, διὰ τὴν ἄγνοιαν πάντοτε τῆς ἀπλοελληνικῆς, ἠπατήθη καὶ αὐτὸς ἐν πολλοῖς.

Ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ περιηγήσατο τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ ἀπαρχμίλλος Πέτρος Γύλλιος. Ὁ πολύτιμος συγγραφεὺς οὗτος, εἰς τοῦ ὁποῖου τὰ ἔχνη ἐβάδισαν ὅλοι οἱ μετὰ ταῦτα περιηγηταὶ τοῦ Βοσπόρου, ἐγεννήθη τῷ 1495, ἢ κατ' ἄλλους, τῷ 1490, ἐν Ἀμβιανῷ τῆς Γαλλίας (D'Alby en Languedoc). Ἀφιερωθείς δὲ ἐκ παίδων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, διὰ τὸ ὁποῖον τὸν περιπαίζει ὁ Rabelais, ἐδὰπνήσῃ τεσσαράκοντα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη περιηγούμενος, κυρίως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ. Σταλεῖς δὲ ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Α' εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἀναζήτησιν καὶ παράθεσιν χειρογράφων Ἑλληνικῶν, ἐλησμονήθη ἐκεῖ ὅπου, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀχρηματίας, καὶ συγχρόνως φλεγόμενος ὑπὸ τῆς ἐμφύτου αὐτῷ φιλομαθείας, ἠναγκάσθη ἵνα συστρατεύσῃ οὐχ ἁπλῶς καὶ εἰς Περσίαν μετὰ Σουλεϊμάνου τοῦ Α'. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Γαλλίαν τῷ 1550 μετὰ τοῦ πρέσβειος τῆς Γαλλίας D'Aramont, συνέγραψε Λατινιστὶ τοπογραφίαν ἀκριβεστάτην τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Βοσπόρου, ἐκδοθεῖσαν καὶ ἰδίως καὶ μετὰ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Βανδουρίου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιστροφή αὐτοῦ ἐγένετο διὰ ξηρᾶς, μένει ἀδέσποτος φήμη, ὅτι, αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Βαρβαρέζων, ἐξηγοράσθη ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου Γ. D'Armagnac. Ὅπως ὁμως κεν ἔχῃ, ὁ Καρδινάλιος οὗτος ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχῆς προστάτης τοῦ Γυλλίου, συντάξαντος, κατὰ παράκλησιν καὶ πρὸς χάριν αὐτοῦ, τὸ De vi et naturâ animalium σύγγραμμά του, τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσεν εἰς Φραγκίσκον τὸν Α'. Ἀπέθανε δὲ ἐν Ρώμῃ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1555, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ἐκείσε ναῷ τοῦ Ἀγίου Μαρκέλλου· τὸν δὲ ἐπιτάφιον αὐτοῦ ἐποίησε Λατινιστὶ ὁ D'Armagnac, εἰς ὃν καὶ προσεφώνησε τὰ πονήματα τοῦ Γυλλίου ὁ πρῶτος αὐτὰ ἐκδοὺς ἀνεψιὸς ἢ ἑγγονός του Ἀντώνιος Γύλλιος.

Τῆς τοπογραφίας τοῦ Γυλλίου θάσκεις ὑπῆρξεν ἄλλο, ἀρχαιότερον καὶ τοσοῦτον μᾶλλον πολυτιμότερον, ὅσῳ δὲν σώζεται πλέον, σύγγραμμά Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου, ἐπιγραφόμενον Ἀνάπλους. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἤκμασε πρὸ τοῦ Σεβήρου, ὃς τις κατέστρεψε τὸ Βυζάντιον τῷ 187 ἔτει πρὸ Χριστοῦ. Ὁ Σουῖδας τὸν ὀνομάζει ἐποποιόν: «Διονύσιος Βυζάντιος, ἐποποιός, περιήγησιν τοῦ ἐν τῷ Βοσπόρῳ Ἀνάπλου». Ἐκ τούτου ὁμως δὲν δύναται τις μετὰ βεβαιότητος ἵνα συμπεράνῃ ὅτι τὸν Ἀνάπλου αὐτοῦ ὁ Διονύσιος συνέταξεν ἐμμέτρως, εἰ καὶ πιθανότης ἐξάγεται τις περὶ τούτου ἐκ τοῦ ποιητικοῦ ὕψους πολλῶν ἐκ τῶν μεταφρασμένων ὑπὸ τοῦ Γυλλίου χωρίων. Διότι τὸ Ἑλληνικὸν πρωτότυπον ἀπωλέσθη, κἀνεῖς δὲν ἠξέουρε πότε καὶ πῶς, καὶ τοι σωζόμενον ἀκόμῃ καὶ ἐπὶ Τουρνεφορτίου (τῷ 1696;), ὅστις λέγει ὅτι ὁ Δουκάγγιος καὶ Ὀλστένιος εἶχον ὑποσχέσθαι μὲν ἵνα τὸ ἐκδώσωσιν ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Βατικάνου καὶ τῆς Βασιλικῆς τῶν Παρισίων βιβλιοθήκης, δὲν ἔλαβον δὲ τὸν καιρὸν ἵνα πραγματοποιήσωσι τὴν ὑπόσχασίν των. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει (*) περι-

(*) Ἐν φ. Χρυσόπολιν.

κοπήν τινα τοῦ Διονυσίου εἰς τὸ πεζὸν περὶ Χρυσοπόλεως· ὁ δὲ Γύλλιος μετέφρασε τὰ κυριώτερα τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ μέρη. Ἐὰν ᾗτο βέβαιον ὅτι ὁ Ἀνάπλους τοῦ Διονυσίου συνετέχθη διὰ στίχων, ἴσως ἔδεν ἤθελεν εἶναι πάντῃ ἀπίθανον ἢ ὑποθέσῃ τις ὅτι εἰν' αὐτὸς οὗτος ὁ ποιήσας καὶ τὴν Οἰκουμένης Περιήγησιν, τὴν ὁποίαν ἐσχολίασεν ὁ Εὐστάθιος.

Ὁ ἀκριβέστερος μετὰ τὸν Γύλλιον περιηγητὴς ἐκ τῶν παλαιῶν εἶνε, κατὰ τοῦ Chevalier τὴν κρίσιν, ὁ Γκρελλῶτος, ἰκανώτατος ἀρχιτέκτων τοῦ αἰῶνος Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', ὅθεν καὶ τὸ σύγγραμμά του, κύριον σκοπὸν ἔχον τὴν περιγραφὴν τῶν δημοσίων κτιρίων, εἶνε, ὡς πρὸς τὴν ἐπιστήμην, πολλοῦ λόγου ἄξιον, καὶ μάλιστα καθότι ἐκ τῶν κτιρίων, ὅσα προέφθασαν ἢ ἰδῶσι καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ Γύλλιος, καὶ ὁ Σπών, καὶ ὁ De Loir, καὶ ἄλλοι τῶν κατὰ τοὺς πρώτους δύο μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας ἐπιδημησάντων περιηγήσεως χάριν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὰ πλεῖστα ἐξέλιπον, τὰ μὲν γενόμενα παρὰ τὴν ἄλωσιν τῶν σεισμῶν καὶ πυρκαϊῶν, τὰ δὲ μεταποιηθέντα δυσδιαγνώστως. Τὰ δὲ λοιπὰ, ἐκτὸς τεσσάρων ἢ πέντε, κρατοῦσι περικλεισμένα ἢ θρησκομανία καὶ ἡ ζηλοτυπία ἐντὸς τῶν τζαμιῶν ἢ χαρμενίων, ὅπου ὀφθαλμὸς ἀπίστου ἔδεν ἐφικνεῖται. Καὶ χάρις εἰς τὸν Chevalier καὶ τὸν μηχανικὸν Κζουφφερ, οὔτινες, ὑποστηρίζοντες ὑπὸ τοῦ Choiseul-Gouffier, κατάρθωσαν ἢ συναρμολογήσωσι περὶ τὰ 1785 τοπογραφικὸν πῖνακα τῆς πόλεως, τὸν ὁποῖον μεταφράσαντες καὶ προσεπαυξήσαντες προετέξαμεν καὶ ἡμεῖς τῆς παρούσης πραγματείας.

Εἶνε δὲ ἀληθῶς σημειώσεως ἄξιον, ὅτι εἰς τὸ διζήτημα τουτο τῶν τεσσάρων μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰώνων, οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων, καθόσον γνωρίζομεν, ἐπεβόλετο ἢ τοπογραφῆσθαι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Βόσπορον. Μελετίας μόνος ὁ Ἀθηναίων περιέγραψεν αὐτὴν ἐπιτροχάδην ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ του. ἀντιγραφόμενος σχεδὸν τὸν Δουκάγγιον· ἀλλ' ἡ περιγραφὴ του κατ' οὐδὲν ἐφώτισε τὴν Ἱστορίαν. Καὶ πάλιν ἔμπρεπεν ἴσως ξένος τις ἢ σχεδιογραφῆσθαι τὰ κατ' αὐτὴν εἰς τὸ κατ' ἡμᾶς ἰδίωμα, καὶ οὗτος εἶν' ὁ ποιήσας τὴν Βοσπορομαχίαν. Τὸ σχέδιον τοῦ ποιήματος τούτου ἔδεν εἶναι ἀνεπιτυχές, καὶ ὁ συντάκτης του (*) εἶχε καὶ κρίσιν καὶ εὐφυΐαν· ἀλλ' ἡ γλῶσσα, τὴν τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη, καὶ τὴν ὁποίαν ἐλάλουν τότε (1752) οἱ ἀστυκώτεροι τῶν κατοίκων τοῦ Βοσπόρου Γραικῶν, κράμα Τουρκογραφικισμοῦ δύσμορφον, ἀμαυρόνει πᾶν εἴτι γλαφυρὸν καὶ διδακτικὸν περιέχει τὸ ποίημά του, καὶ περιέχει πολλὰ.

Ἀπέκειτο δὲ, φαίνεται, τὸ ἄθλον τουτο εἰς τὸν γεράσμιον συγγραφέα τῆς Κωνσταντινίδος, ὅστις πρῶτος καὶ συνέλαβε καὶ κατάρθωσε τὸν σκοπὸν συστηματικώτερας περιγραφῆς τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἀληθῶς μόνος οὗτος ἦτον εἰς θέσιν καὶ ἢ μορφώσῃ καὶ ἢ διευκρινήσῃ τὸ ἀντικείμενον τουτο. Βλάστημα τῆς

(*) Σενιὼρ Μομάρς, πρῶτος δραγουμάνος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβους τοῦ Αὐστριακοῦ Κράτους.

μεγαλοπόλειώς ταύτης, ἔχων καὶ γνώσεων περιουσίαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ξένων γλωσσῶν εὐκολίαν, ἡδύνατο 'να προαγγάγῃ τὸ πόνημά 'του ὑπὸ τελειοτέραν μορφήν, ἐκ λόγου ἄλλοι (τοὺς ὁποίους ἐσεβόσθη καὶ ἐξετίμησε τὸ Κοινόν) 'δὲν ἀνέστειλλον κατὰ βῆμα τὴν ὁρμὴν 'του. Ἀλλὰ, καὶ οὕτως ἔχουσα ἡ φερώνυμος Κωνσταντινιάς, εἶνε ἔργον πολῦτιμον, διότι ἀπεθησαύρισεν ὅσα ἄλλως ἤθελον μείνῃ διὰ παντός ἀμεπάλλευτα.

Εἰς τὰ ἔχνη τοσούτων καὶ τοιούτων ἀριστέων βαδίζων, καὶ μὲ τοιαύτας ἀφορμὰς ἐφωδιασμένος ὁ τοπογράφων τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἤθελεν ἴσως εἶπῃ τις ὅτι, 'δὲν εἶχε 'να κἀμὴ ἄλλο, παρὰ 'να διευθετήσῃ μόνον τὴν ὕλην, καὶ 'να παραγγάγῃ ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων μερῶν ἓν σύνολον, καὶ τοῦτο ἴσως 'δὲν ἦτον δύσκολον. Ἀλλὰ, 'να διακρίνῃ τοῦ ἀπιθάνου τὸ πιθανόν, 'να περιέλῃ τὸν φλοῖον τῆς ἀκρισίας ἢ τῆς ἀπάτης, χωρὶς 'να παραβλάψῃ τὸ βρώσιμον τοῦ καρποῦ, 'να καταστήσῃ ἱπαγωγὸν ὅπως δῆποτε τὴν ἄλλως μονότονον περιγραφὴν τόπων τὸ πλεῖστον ἀσήμεων, τοῦτο 'δὲν ἦτον τόσον εὐκολον, καὶ τοῦτο ἐπεβλόμην 'να κατωρθώσω αὐτὸς, μὴ συμβουλευσάμενος τόσον τὰς δυνάμεις μου, ὅσον τὴν ἐφεσίμ μου. 'Ἐπέτυχον; ἀπέτυχον; περὶ τούτου πρόκειται 'να ἐτυμωγορήσῃ τὸ Κοινόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀδέκαστον κρίσιν φέρων καθυποβάλλω θαρρόντως τὸ πόνημά μου. Θαρρόντως, λέγω, διότι προθυμίας καὶ κόπων οὐδὲν ἐνέλιπον, καὶ ἐκ ἡπατήθη, καὶ ἡπατήθη ἐν πολλοῖς πάντως, τοῦτο 'δὲν μοι συνέβη οὔτε ἐκ προθέσεως οὔτε ἐκ ῥαθυμίας, καὶ ἀρκεῖ πρὸς παρηγορίαν μου τοῦτο πρῶτον, καὶ δεύτερον ὅτι ἡ ἐδική μου ἀποτυχία θὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἄλλων ἐπιτυχίαν, ὅσοι (εἴθε 'να ἦνε καὶ προθυμότεροι, ὅσον ἔσονται) εὐτυχέστεροι ἐμοῦ, θέλουσιν ἀποφύγῃ τὰς ὑφάλους, περὶ ἃς ἔλαθον ἐγγρίψας ἐγώ.

Καὶ ἤδη οὐδὲν ἔχω ἄλλο 'να προσθέσω, εἰμὴ τὸν τρόπον συνοπτικῶς, καθ' ὃν ἔκρινα προσφορώτερον 'να πραγματευθῶ τὸ ἔργον μου, καὶ, κρίσιν ὑφ' ἑξῶν, 'να θέσω τοῦλάχιστον τὸ Κοινόν εἰς στάσιν 'να ἐπιφέρῃ τὴν ψῆφον αὐτοῦ ἐν συνειδήσει τοῦ πράγματος. Καὶ λέγω πρῶτον ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς πραγματείας ταύτης εἶνε ἀπ' ἡγήσεως ἄλλων προγενεστέρων ἱστορικῶν καὶ τοπογραφικῶν συγγραφῶν, τῶν ὁποίων ἀπανταχοῦ σχεδὸν ἀναφέρω τοὺς πατέρας,

» οὐχὶ τὸν ἑτέρων πόνον

» (ἅπερ ἔνιοι ποιῶσιν,) ἐμαυτοῦ τιθέμενος «.

Πεπεισμένος ἔπειτα ὅτι καὶ τῶν λαμπροτέρων τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης μεγαλοεργημάτων ἀπλὴ ἡ θεὰ τίποτε 'δὲν σημαίνει, ὅταν εἰς τοῦ θεατοῦ τὴν καρδίαν οὐδὲν διεγείρῃ γενναῖον αἰσθημα, οὐδὲν καταλείπῃ ὑπέκκαυμα ζήλου πρὸς ἀρετὴν, προσεπῆλθῃ, συναναμιγνύων ἀπανταχοῦ τὸ χρήσιμον μετὰ τοῦ τερπνοῦ, 'να πορισθῇ ἀφ' ἐκάστου σχεδὸν μνημείου ἡθικόν τι συμπέρασμα, βιωφελὴ τινα ἀλήθειαν· καὶ διὰ τοῦτο, ἐφιστῶν τὸν ἀναγνώστην ἐνώπιον ἢ τοῦ ὀβελίσκου, λ.χ., τοῦ ἐν τῷ 'Ἰπποδρόμῳ ἢ τῶν ἐρείπειων τῆς Χρυσῆς Πύλης, ἢ καὶ, νῆ Δία, μιᾶς πλατάνου ἢ κυπαρίσσου, ὅτε μὲν ἐξυμνῶ τὴν ἀρετὴν, ὅτε δὲ στηλιτεύω τὴν κακίαν, ἀμρότερα ἀπαθῶς

καὶ χωρὶς φιλοπροσωπίας. Καὶ ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεμιστίον (*), »Ἔστι δὴ που
» καὶ ἐν τῇ κυνηγεσίᾳ τῆς ἀληθείας πολλὰ δύσβατα καὶ ἐπίσκια, καὶ τῇ καθ'
αὐτὸν μετιόντι δυσδιερεύνητα, « ἀναμοχλεύω πολλοῦ καὶ τῶν μνημάτων τὰς
πλάκας, καὶ ἐπικαλούμενος ἱλεως τοὺς κειμένους, ζωγραφίζω τὰς πράξεις τῶν,
καθ' ὅσον ἀνήκουσιν εἰς τὸ κράτος τῆς Ἱστορίας. Ἐὰν δὲ εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην
τινὲς, νομιζόμενοι ἥρωες, φανῶσι περισταλέντες εἰς τὸ δίκαιον αὐτῶν μέγεθος, τὸ
σφάλμα ἔδεν εἶναι ἐμὸν, καὶ εἶναι αὐτοῦ ὑπεραπολογούμενος ὁ αἰὼν, κατὰ τὸν
ὁποῖον ζῶμεν, κρατῶν τὸ λικμητήριον τῆς φιλοσοφίας, καὶ διαχέων μὲν ἀνεμώλια
ὥσπερ ἄχυρα τὰ ὀνόματα καὶ τὰς παραδόσεις, ἀποθησαυρίζων δὲ εἰς τῆς αἰ-
ωνιότητος τὸ ταμεῖον τὴν Ἀλήθειαν μόνην.

Ἵσως πολλοῦ παρεκκλίνω εἰς μικρολόγους καὶ διαγραφικωτέρας τοῦ δέοντος
διηγήσεις, ἐκπίπτων ἐνιαχοῦ μέχρι καὶ τοῦ ῥωμαντισμοῦ. Τοῦτου ἀπολογίαν
ἔχω μίαν καὶ μόνην, ὅτι πούποτε, μὲν ὅλα ταῦτα, ἔδεν ἐθυσίασα τὴν ἀλήθειαν. Ἐὰν
ὅμως, θελγόμενος ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, ἐνδιατρίβω που καὶ ἄκων περὶ αὐτὸ, καὶ
γίνωμαι, χωρὶς νὰ ἐνέχωμαι, ποιητῆς, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῶν τόπων οὓς περι-
γράφω, ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης ἔδεν θέλει βέβαια λησμονήσῃ ὅτι οὐδὲν ποιητικώ-
τερον τοῦ Βοσπόρου, ὅπου ἀκόμην ἤχει τοῦ μακαρίτου Ῥίζου ἢ λύρα.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν τόπων· ἀλλὰ τὸ πέλαγος τῶν ἡθῶν, τῶν ἐθίμων, τῶν
τελετῶν ἐπὶ πᾶσιν, ὁποῖον ἀνεξάντλητον μεταλλεῖον διὰ τὴν Ἱστορίαν διὰ τὴν Ἀρ-
χαιολογίαν, διὰ τὰς ἐλευθερίους τέχνας! Περιέργως ἀναγινώσκωμιν τὰ ἔθιμα τῶν
Σινῶν καὶ τῶν Ἰαπόνων· ἀλλὰ τῆς Αὐλῆς τῶν Γραικορωμαίων ἢ ἐθιμοταξία εἶνε,
δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, πολὺ περιεργότερα, ὅχι μόνον διὰ τὸ παράδοξον αὐτῆς,
ἀλλὰ διότι, μίμησις κατὰ πλείστον τῶν ἐθίμων τῶν Αὐλῶν τῆς Ἀσίας, ἐχρησί-
μεισεν αὕτη πάλιν ὡς πρότυπον εἰς τὴν ἐθιμοταξίαν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, συμβαλ-
λομένη πρὸς αἰτιολογίαν καὶ πολλῶν ἄλλων ἐθίμων σωζομένων ἄχρι τῆς σήμερον
παρ' ἡμῖν, καὶ πρὸς ἐξήγησιν ἐπὶ πᾶσι τῶν ὠραίων ἐκείνων εἰκόνων τῶν συγγραμ-
μάτων τοῦ Mouradja D'Ohsson καὶ τοῦ Muller, τὰς ὁποίας βλέποντες οἱ υἱοὶ
ἡμῶν, θὰ νομίζουσιν ὅτι εἰκονίζουσιν ἀντικείμενα ὑπαρκτὰ πρὸ πεντακοσίων ἐτῶν,
ἐν ᾧ χθὲς ἀκόμην ὑπῆρχον ταῦτα ἐπὶ τόπου ἐν ἀρχετύπῳ. Ἀλλ' ὁ σιδηροῦς βρα-
χίων τοῦ μεγάλου ἀναμορφωτοῦ τῆς Τουρκίας τὰ συνέθαψεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὑπὸ
τὰ ἐρείπια κολοσσίων στρατῶνων καὶ τὸν σωρὸν χιλιῶν πτωμάτων. Ἦτον
ἐπάναρχος ἄρα νὰ τὰ ἀποταμιεύσῃ ἡ Ἱστορία πρὸς ἐξήγησιν τῶν συμβάντων.

Ἄδεν εἶναι ἐν τοσούτῳ παράδοξον νὰ ἐπισύρω κατ' ἐμαυτοῦ καὶ τινων σφόδρα φι-
λελευθέρων τὴν ἀγανάκτησιν, διότι, θηρσύνων πανταχοῦ τὴν ἀλήθειαν, ἔδεν ἀπέκρυψα
τῶν Τούρκων τὰς ἀρετάς. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἡ ἀπαίτησις τῶν εἶνε, ἂν ὅχι ἄλλο, πα-

(*) Δόγμ. ΚΑ'.

ράκαιρος τὸ ἐλάχιστον· διότι εἰς τὸν αἰῶνα εἰς τὸν ὅποιον ζῶμεν, καθ' ὃν οὐδεὶς εἶν' ὑπεύθυνος διὰ τῶν προγόνων· τοῦ τὰς ἁμαρτίας, αἱ θρησκευτικαὶ μεταξὺ τῶν ἔθνων διακρίσεις καὶ αἱ κληρονομικαὶ ἀντιπάθειαι εἶνε ἀναχρονισμοὶ ἀσυγχώρητοι.

Ἐρχεται ἐπὶ πᾶσιν ἡ θεωρία ἡ περὶ γλώσσης, καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι τινὲς τῶν φίλων μου μὲ ἐπέπληξαν διὰ τὴν μετεχειρίσθην ὕψος ἀνώτερον δῆθεν τοῦ συνήθους, σύνθητες ἐννοοῦντες τὸ τῶν Ἐφημερίδων. Ἐκτιμῶ τὰς παρατηρήσεις τῶν, καὶ οὔτε ἐπὶ χειρῶν 'να τὰς ἀντικρούσω· τόσον εἰμι πεπεισμένος περὶ τῆς ἐμβριθείας τῶν! ἀλλ' ἄς συγχωρήσωσι καὶ αὐτοὶ εἰς δυσμετάπειστον ἤδη γέροντα 'να φρονῇ ὅτι, προαγομένης καθημέραν τῆς γλώσσης ἐπὶ τὸ κρεῖττον, μετὰ τριάκοντα ἢ πεντήκοντα ἔτη, ὅταν αὐτοῦ 'δὲν θὰ μένῃ οὔτε κόνις, τὰ φλυαρήματα ταῦτα, τὰ ὅποια κατακρίνονται ἴσως τῷ ὥρᾳ ὡς γλωσσηματικά καὶ στρυφνά, θὰ φανῶσι χυδαίότερα τῶν ἐν χρήσει τότε. Ὡ! τὸ ὄνειρόν μου τοῦτο εἶνε καὶ ἤτο πάντοτε τὸ τερπνότερον τῶν ὁνείρων μου, καὶ τούτου εἰς αὐτὴν μου πλεον τὴν ἡλικίαν τοσούτῳ μᾶλλον ἔχω δυσπαλλάκτως, ὅσῳ, τριάκοντα ἤδη ἔτη περὶ τὴν μελέτην τῆς λαλουμένης ἡμῶν γλώσσης ἐνασχολούμενος, καὶ παρακολουθῶν βῆμα πρὸς βῆμα τὴν πρόοδόν τῆς, εὐτύχησα 'να ἴδω τὸ πλεῖστον ἐπαληθεῦσαν.

Ἐὰν ὀφείλω δέ τι νὰ εἶπω καὶ περὶ τῶν εἰκόνων, ὅσαι κατακοσμοῦσι τὴν βίβλον, λέγω συλλήδων ὅτι προσετέθησαν οὐχὶ τοσοῦτον πρὸς κόσμον, ὅσον πρὸς διασάφησιν περιέργου τινὸς ζητήματος τοπογραφικοῦ ἢ ιστορικοῦ, ὅθεν καὶ 'δὲν ἐφρόντισα τόσον περὶ τῆς ποιικιλίας ὅσον περὶ τῆς ἀκριβείας αὐτῶν, ἀποτυπωσάμενος τὰς πλείστας τῶν ἀνδρεικέλων ἐκ νομισμάτων ἀρχαίων ἢ σπανίων καὶ περιέργων, καθὼς, λ.χ., τὰς Κωνσταντίνου τοῦ Α' καὶ Μεχμέτ τοῦ Β', τοὺς ὁποίους, ἀπ' ἐναντίας τῆς κοινῆς παραδεδεγμένης φήμης, παριστῶσιν ἄνευ γενείου, ἐκεῖνον μὲν ἅπαντα τὰ σωζόμενά γνήσια νομίσματα, τοῦτον δὲ ἀρχαία τις μεταλλίων, σωζομένη ἐν τῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ· ἀλλὰ πρὸς ὑποστήριξιν μὲν τῶν πρώτων συνᾷδει ἡ Ἱστορία, μόνον πωγωνοφόρον παραδιδούσα τὸν Ἰουλιανὸν πρὸ τοῦ Ἡρακλείου· τοῦ δὲ δευτέρου καταψηφίζεται κιβδηλίαν, μόνον ἐκ τοῦναντίου ἀγένοιον εἰσάγουσα Σελῆμ τὸν Α' ἐκ τῶν Σουλτάνων.

Καὶ ἤδη, πρὸς σέ, πόλις πόλεων καὶ πατρίς φιλότατη, καταπαύων ἀποτείνω τὸν λόγον, καὶ » ἐάν τι καὶ παρὰ τὰ χωρία γίγνηται τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὸ » τυγχάνειν τε καὶ ἀποτυγχάνειν εὐμενοῦς τοῦ Θεοῦ, « καθὼς λέγει τις τῶν σοφῶν, ἐπεύχομαι σοὶ πᾶσιν ὅσῃν ἡ θέσις σου, ἃς εἶπω δὲ καὶ ἡ τύχη σου, σοὶ προώρισεν εἰς τὸ μέλλον εὐδαιμονίαν, τὰς ἀπαρχὰς τῆς ὁποίας ἤρχισας ἤδη 'να ἀπολαύης, ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν μονάρχου φιλοδικαίου καὶ φιλολάου!

(Ἐγράφη Ἀθήνῃσι, τῇ 10 Ἀπριλίου τοῦ 1851)

ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ Δ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. Τοπογραφική διαίρεσις καὶ θέσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως	1
» Β'. Κλίμα καὶ κρᾶσις τοῦ περιέχοντος, νόσοι κτλ.....	22
» Γ'. Προϊόντα	31
» Δ'. Μυθολογικαὶ καὶ ιστορικαὶ παραδόσεις. Κτίσις καὶ πολιτικαὶ περιπέτειαι τοῦ Βυζαντίου	41
» Ε'. Κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.....	52
» Ϛ'. Πολιτικὴ ἢ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.....	63
α'. Ῥεγεῶνες	—
β'. Πληθυσμός	72
γ'. Σωματικὸς καὶ ἠθικὸς χαρακτήρ τῶν κατοίκων.....	79
δ'. Τρόπος τοῦ ζῆν, ἥθη καὶ ἔθιμα	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'. Δημόσια κτίρια	97
α'. Τείχη καὶ Πύργοι	—
β'. Πύλαι	108
γ'. Ἀγυαί, Ἀμφοδοὶ καὶ Πλατεῖαι ἢ Ἀγοραὶ (Φόροι)	111
δ'. Δημόσιοι Ἀποθῆκαι (Ὠρβετα), Μυλῶνες καὶ Φοῦρνοι (Mancipia)	113
ε'. Ὑδραγωγεῖα, Κινστήρναι, Νυμφατα, Κρήναι, Λουτρά καὶ Ὀχετοὶ (cloaques) .	115
ς'. Λιμένες ἢ Νεώρια καὶ Σκάλαι	120
ζ'. Ναοὶ	121
η'. Παλάτια	129
θ'. Ἀγαθοεργὰ Καταστήματα	130
ι'. Διδακτήρια καὶ Βιβλιοθῆκαι	134
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. Τὰ καθέκαστα τῆς Πόλεως	136
α'. Γενικὴ σχηματογραφία.....	—
β'. Τὸ Σαράϊ	143
γ'. Τὸ μέγα Παλάτιον	188
δ'. Ὁ Ἰππόδρομος (Ἄτ-μεϊδάν)	226
ε'. Ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.....	391
ς'. Ὁ φόρος τοῦ Κωνσταντίνου (Ταούκ-πάζάρ).....	427
ζ'. Τὸ Αὐγουσταῖον ἢ Μελιον	440
η'. Ἡ Ἀγία Σοφία	464
θ'. Αἱ Βλαχέρναι.....	583

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΚΑΙ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕ ΑΥΤΗΣ

« Sic te dispositam, spectantemque undique portus
» vallatam pelago, terrarum commoda cingunt. »
(Sidonius Apollinaris carm. 11)

ΕΑΝ εἴπωμεν ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις, ὥσπερ κατὰ προνομίαν τινὰ τῆς φύσεως προτίμησιν, εἶνε, διὰ τὴν θέσιν τῆς, ἡ μοναδικὴ πόλις τῆς οἰκουμένης, οὐδὲν λέγομεν καινόν, συνεπιμαρτυροῦντας ἔχοντες ἑλκους τοὺς τε ἀρχαίους καὶ νεωτέρους περιηγητὰς καὶ ἱστορικούς. Τὰ δύο ἐκ τῶν τριῶν μέρη τοῦ παλαιοῦ Κόσμου, ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη, ἐκεῖ συνερχόμεναι, δεξιοῦνται, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλήλας· αἱ δὲ θάλασσαι, ἡ Μεσόγειος καὶ ὁ Πόντος, εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς δωροφοροῦσιν ὅ,τι ἀγαθὸν παράγουσιν αἱ πλέον ἀπφικισμένοι χῶραι· ἡ Προποντὶς προμηθεύει αὐτὴν ἐκ γειτόνων μὲ τὰ θαλάσσια προϊόντα, ἐν ᾧ αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες τῆς Θράκης καὶ Βιθυνίας προσκομίζουσι τὰ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς. Ὡς ἀκούσωμεν, περιγράφοντα μὲ ὅλην τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μούσης τὴν μεγαληγορίαν καὶ καλλιέπειαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν θέσιν, ἕνα τῶν κομψοτέρων αὐτῆς πανηγυριστῶν. « Εἰ γὰρ καὶ μηδὲν ἕτερον λέγειν ἔχομεν, λέγει περὶ αὐτῆς Μα-
» νουήλ ὁ Χρυσολωρᾶς (1), ἀλλ' ἡ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ἡπείρους, τὴν τε
» Εὐρώπην λέγω καὶ Ἀσίαν, θέσις· ἀλλ' ἡ συνάρεια τῆς τε ἀρκτύας καὶ
» μεσημβρινῆς θαλάσσης, ὥστε τῇ μὲν διὰ τῶν ἡπείρων, τῇ δὲ διὰ τῶν
» θαλασσῶν, μᾶλλον δὲ δι' ἀμφοτέρων, ὥσπερ ἐν κοινῷ τινι συνδέσμῳ συν-
» ἄπτειν καὶ κλείειν αὖτις ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ἐπὶ πηλῶν ἱσταμένην,
» τὴν οἰκουμένην καὶ τὰ ἐπὶ ταύτης ἔθνη, τίσιν οὐκ ἂν δόξειεν οὐ μόνον
» χρήσιμον καὶ ὠραιοῦν, ἀλλὰ καὶ βασιλικὸν εἶναι; » Ὁ δὲ Πολύβιος, ὁ ἀκρι-
βέστατος οὗτος τῶν τοποθεσιῶν ζωγράφος » Βυζάντιοι, λέγει (2), κατὰ

(1) Ἴδε τὰ Προλεγόμενα. (2) Ἱστορ. βιβλ. Δ'.

» θάλατταν εὐκαιρότερον οἰκοῦσι τόπον, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ πρὸς
 » εὐδαιμονίαν, πάντων τῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ. . . Μάλιστα μὲν γὰρ
 » καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις περιγίγνεται λυσιτελῆ πρὸς τοὺς θίους διὰ τὰς τῶν
 » τόπων ιδιότητας· ἅπαν γὰρ τὸ μὲν περιττεῖον παρ' αὐτοῖς, ἐξαγωγῆς· τὸ
 » δὲ λείπον, εἰσαγωγῆς ἐτοίμου τυγχάνει καὶ λυσιτελοῦς, ἄνευ πάσης κα-
 » κοπαθείας καὶ κινδύνου· πολλὰ γέ μὴν καὶ τοῖς ἄλλοις εὐχρηστα δι' ἐκεί-
 » νους ἅπαντᾷ. Διὸ, καὶ κοινοὶ τινες ὡς εὐεργέται πάντων ὑπάρχοντες,
 » εἰκότως ἂν οὐ μόνον χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἐπικουρίας κοινῆς τυγχάνοιεν
 » ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων περιστάσεις.»

Ὅθεν ἔκπαλαι καὶ ποιηταί, καὶ ῥήτορες, καὶ ζωγράφοι, αὐτὴν ἔλαβον ὡς
 θέμα τῆς εὐφυΐας τῶν, καὶ δὲν ὑπάρχει σχεδὸν συγγραφεὺς, οὔτε ἀρχαῖος
 οὔτε νεώτερος, ὃς τις, ἀναφέρων αὐτὴν, δὲν ἐξήσκησε τὸν καλαμὸν τοῦ
 πρὸς ἔπαινόν τῆς. Ἀλλὰ ἀμυμία περιγραφή, ὅσον ζωγρά κεν ὑποτεθῇ, δὲν
 ἐφικνεῖται πρὸς ἔκφρασιν τοῦ αἰσθημάτων, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀρχέτυπος καὶ νευ-
 ρώδης ποίησις, κυριεύει ἐλόκληρον τὸν θεατὴν, ὅταν ἐπισκεφθῇ κατὰ πρῶ-
 τον τὴν μεγαλόπολιν ταύτην. Καὶ διὰ τοῦτο, ὅσῳ μεγάλῃ κεν συλλάβῃ
 τις ιδέα περὶ αὐτῆς πρὶν τὴν ἰδῆναι, ἰδὼν αὐτὴν ἔννοει ὅτι ἔμεινεν ὀπίσω
 τῆς ἀληθείας· καὶ ἐνῷ ἡ καρδίᾳ ἀπολαμβάνει πληρέστατα τῆς τοῦ θεάμα-
 τος ἡδονῆς, ἀναβρυσούσης, οὕτως εἰπεῖν, ἂν ὅλων τοῦ σώματος τῶν πόρων,
 ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ φαντασία εἰς μάτην προσπαθεῖ νὰ στηρίξῃ τὸ αἰσθημα
 τοῦτο ἐπὶ τοῦ πίνακος ἢ τοῦ χάρτου· διότι ὁμοιάζει ὀπτασίαν μᾶλλον Περ-
 σικοῦ διηγήματος ἢ πραγματικόν τι. Ὅθεν δικαίως εἶπεν ὁ συγγραφεὺς τῶν
 Μαρτύρων, ἂν οὐ τὴν ἐπεσκέσθη, ὅτι « On n'exagère point quand on
 » dit que Constantinople offre le plus beau point de l'univers.»

Ἄλλ' ἵν' ἀπολάβῃ τις ὅλην τοῦ θεάματος τούτου τὴν ἡδονήν, πρέπει
 νὰ ἰδῇ τὴν ΚΠ. (1) κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς Χαλκηδόνος καὶ τοῦ
 Ἡρχίου (Φενέρ-μπαγτσέ), καὶ νὰ τὴν ἰδῇ φωτιζομένην ὑπ' ἀνατέλλοντος
 τοῦ ἡλίου, καὶ εἰς ἡμέραν τινὰ τοῦ θέρους· διότι τότε εἶνε πλήρης ἡ ἔκ-
 στασις τοῦ, καὶ, ἐὰν δὲν ἔλαβέ ποτε τοῦ καλοῦ ἰδεῖν, τὴν συλλαμβάνει
 τότε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν τῆς

Ἄς φαντασθῇ τις σύγκραμα δυσδιάκριτον γεωλόφων, διηνησιμένων ὡς
 διὰ σφάλτου, ποῦ μὲν διὰ καταλεύκων περιπτέρων (χιοσκίων) περισκιά-
 ζομένων ὑπὸ καταπρασίνων καὶ ῥαδινῶν κυπαρίσσω· ποῦ δὲ ὑπὸ νερῶν
 Ὀθωμανικῶν στεφανωμένων μὲ μολυβδόσκεπάστους θόλους, ὑπὲρ τοὺς
 ὁποῖους ἀνατέλλουσιν ὡς γρυσοφαεῖς λαμπράδες οἱ λεπτοφυεῖς ἐκεῖνοι καὶ
 κατάλευκοι πύργοι· μυριάδας οἰκιῶν πολυχρόων, αἵτινες, συνεχόμεναι

(1) Οὕτω συντετμημένον θέλωμεν γράφει τοῦντεῦθεν τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄνομα, συν-
 τομίας χάριν.

πρὸς ἀλλήλας ἐφ' ὅσον ἐφικνείται ἡ ὄψις, ὁμιιάζουσι Περσικὸν τάπητα ἐστρωμένον ἐπὶ τῆς γλῶσσης· καὶ εἰς τοῦ τάπητος τούτου τὰ κράσπεδα, παρεκτείνόμενα ὡς ἀνκρόστια τὰ ἀνακρίθμητα τῶν πρωταρμισμῶν πλοίων κατάρτια· καὶ τὴν θάλασσαν λειοκύμονα 'νὰ ἀντανάκλῃ τριγόμεν τὰ ἀντικείμενα ταῦτα· καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν γλυκὺν οὐρανὸν τῆς Ἀνατολῆς ἀποτελοῦντα τὸ δάπεδον τῆς εἰκόνης. Ἰδοὺ ἡ ΚΠ. ἐν ἀπόπτῳ!

Ἄλλ' ἐὰν θελήσῃς 'νὰ ἀναλύτῃς τὸ πανόραμα τοῦτο, καὶ 'νὰ τὸ θεωρήσῃς ἐκ τοῦ πλησίον, σθένεινται ὅλος ὁ ἐνθουσιασμός σου. Στενωποὶ σκολιοί, ὅπου μόλις τέσσαρες ἄνθρωποι δύνανται 'νὰ στραφῶσι· γήπεδον ἄνισον, βορβορώδες, γέμον λεπτῶν καὶ δυσμόρφων σκύλων· ἐργαστήρια σκοτεινὰ, ρυπαρά, ἐτοιμόβροπα· σειραὶ βραδυπυρουσῶν καμῆλων, ἡ ὄνων ἀχθοφορούντων οἰκοδομησίμους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὕλας· πλησίον δὲ δυσώδους τινὸς βορβορίου καὶ ἐν ἀνθηρὸν τὴν βαφὴν καφελεῖον, ὅπου γυμνόποδες ἀγοραῖοι ῥοφοῦσι καφὲν ἢ καπνόν, λεσχηνεύοντες ἢ κυβεύοντες· μυριάδες δὲ πωλητῶν καὶ ἀγοραστῶν συνωθουμένων καὶ θορυβούντων. Ἰδοὺ ἡ ΚΠ. ἐκ τοῦ σύνεγγυς!

Καὶ διὰ τοῦτο ὁ βουλόμενος 'νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἡδονὴν τῆς θέας αὐτῆς ἀκραιφνῆ, ὅθεν πρέπει 'νὰ θεωρῇ πλησίον 'του· ἀλλ' εἰ μὲν εἶνε εἰς τὸν λόφον τοῦ Πέρην, 'νὰ βλέπῃ τὴν παραλίαν τοῦ Σκουταρίου καὶ τὸ Σαράγιον· εἰ δὲ εὐρίσκεται εἰς τὴν πόλιν, 'νὰ θεωρῇ τὴν κρηπίδα τοῦ Τοπ-χανέ, καὶ τὸ Σταχυοδρόμιον, καὶ τοὺς λόφους τῶν Ταταβούλων, καὶ τὸ Κατάστενον· διότι ὅλα τὰ ἄνωθεν προσηλθοῦσι τὴν ὄρασιν, καὶ καθ' ὅσον μεταβάλλει τις θέσιν, μεταβάλλεται καὶ τὸ σκηνογράφημα, καὶ περιπατεῖ περικυκλωμένος ὑπ' ὅλην τῆς ὀπτικῆς τὴν ἀπάτην.

Ὡστε ἡ ΚΠ. τὰς καθ'αυτὴ καλλονὰς αὐτῆς, μαρξινόμενας οὐδέποτε, τὰς ἐκληροδοτήθη ὑπὸ τῆς φύσεως, καὶ τὸ πᾶν τῆς λαμπρότητός 'της εἶνε ἡ θέσις 'της. Ἐπομένως, ἐὰν ἀποσεῖσῃ ποτὲ τὰ προσκόμματα, λέγει συγγραφεὺς τις Γάλλος, ὅσα παρχλύουσι κατὰ μέγα μέρος τὰς φυσικὰς αὐτῆς εὐπορίας, καὶ δυσκολεύουσι τὴν εὐημερίαν 'της, θέλει ἐντὸς ὀλίγου κατασταθῇ ἡ ὠραιότερα, πλουσιωτέρα, ὀχυρωτέρα, ὑγιεινότερα καὶ τερπνοτέρα πόλις τῆς οἰκουμένης.

Ἄλλ' ὁποία ἦτον ἄρά γε ἡ ἀρχαία ΚΠ., ἡ ΚΠ. τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τῆς ὁποίας 'ὅθεν σώζεται πλέον εἰμὴ μόνον τὸ σκελετόν; Ὅποιον ἄρά γε μεγάλειον εἶχον οἱ ὑπερμήκεις ἐκεῖνοι Ἐμβολοὶ, οἱ ὑπερύψηλοι κίονες, οἱ χρυσταυγίζοντες θόλοι τραπεζῶν ναῶν καὶ μοναστηρίων καὶ παλατίων, ὅταν καὶ μόνος ὁ ἀγωγὸς τοῦ Οὐάλεντος (Μπαζδογάν-κεμερί), δικασιθεῖς ὡς τοῦ σκελετοῦ τούτου ἡ νωτιαία ἀκανθα, προσβάλλῃ, καὶ τοὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἠκρωτηριασμένοι, τὸσον μεγάλω-πρεπῶς τὴν ὄρασιν; Ὅποιαν ἐντύπωσιν ἀπετέλει ὁ ὑπερεκτεταμένος ἐκεῖ-

νος Ἰππόδρομος μὲ τοὺς εἰκοσιτέσσαρας αὐτοῦ κίονας, τῶν ὁποίων εἴς μόνους ἐπρόφθασε 'να ἰδῇ καὶ 'να θαυμάσῃ ὁ Γύλλιος, μὲ τόσων ἀνδριάντων καὶ ἀγαλμάτων πληθός, ὧν τὰ πλεῖστα ἀριστουργήματα τῶν μεγάλων τῆς ἀρχαιότητος τεχνιτῶν; Ταῦτα πάντα δύναται τις 'να φαντασθῇ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ 'ν' ἀπεικονίσῃ· διότι εἰκόνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰκόνες δηλαδὴ ἀξίαι τοῦ ὀνόματος, 'δὲν διετηρήθησαν.

Εἶπομεν ὅτι τὸ ἐσωτερικόν τῆς ΚΠ. σήμερον 'δὲν ἀναλογεῖ μὲ τὸ ἐξωτερικόν τῆς, καὶ τριαχύτῃ εἶν' ἡ ἰδέα ὧν ἀνεξαίρετως τῶν Εὐρωπαίων, ὅσοι 'τὴν ἐπεσκέπησαν· ὁ Τουρνερφόρτιος μάλιστα παραβάλλει οὐκ ἀνυψῶς αὐτὴν μὲ τοὺς ναοὺς τῶν παλαιῶν Αἰγυπτίων, οἱ ὁποῖοι ἐξώθεν μὲν ἐξέπληττον τοὺς ὁρῶντας μὲ τὰ κολοσσαῖα καὶ κατὰ τεχνὰ ἐκεῖνα προπύλαιά 'των, ἐσθλὸν δὲ ἦσαν φωλεὶ κυνῶν, γαλῶν καὶ κροκοδείλων. Ἀλλ' ἡ πρόληψις εἶνε ὑπερβάλλουσα, καὶ τοι, ὡς πρὸς τοὺς ξένους, καὶ ἰδίως τοὺς Εὐρωπαίους, δικαιοῦσθημένη. Συνειλισμένοι εἰς τὴν σημερινὴν τάξιν καὶ εὐρυθμίαν τῶν μεγαλοπόλεων τῆς πατρίδος 'των· προκατειλημμένοι ὑπὸ φορτικῶν τῶ πλείστον περιγραφῶν, αἰτνες παριστάνουσι τὴν ΚΠ. πλεούσαν ἐντὸς βορβόρου· ἄπειροι τῶν ἡθῶν, τῶν ἐθίμων, τῆς γλώσσης τοῦ τόπου, βλέπουσι ρυθμικῶς τὰ πάντα ὑπὸ 'μαύρην μορφήν, καὶ, πρὶν ἀκόμην ἐπισκεφθῶσιν ὅλα τὰ μέρη τῆς πόλεως καὶ σχηματίζουσιν ἐκ παραθέσεως γνώμην, ρίπτουσι ψῆρον μέλαιναν. Θρυλλεῖται μάλιστα ὅτι Ἀγγλος τις, ἅμα περιῆλθε φθάσας μὲ τὸ πλοῖον αὐτοῦ τὸν Κόλπον, ἀνεχώρησεν αὐθωρεὶ χωρὶς 'να πατήτῃ εἰς τὴν ξηράν. Ἀλλ' ἰδιοτροπία τοιαύτη μόνον εἰς σπληνιῶντα κάτοικον τοῦ Λονδίνου ἐπιτρέπεται ἴσως, τοῦ Λονδίνου λέγω, τὸ ὅποιον ἔχει συνοικίας πολὺ χειροτέρας τοῦ Παλατᾶ, ὅπου οἱ κάτοικοι, αὐτὸ τοῦτο βορβοροκοῖται, γεννῶνται καὶ ἀποθνήσκουσιν εἰς τὴν λάσπην.

Ὅς τις ὅμως, μὴ θροσόμενος ὑπὸ σπερμολογιῶν, καὶ γνωρίζων ὅτι ἅπασα πόλις ἔχει τὸν Παλατᾶν 'της καθὼς ἔχει καὶ τὰ 'Ηλύσια 'της, θελήσῃ 'να περιέλθῃ ὡς παρατηρητὴς τὴν ΚΠ., καὶ 'να εὕρῃ καὶ ὁδοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ συνοικίας εὐρύθμους καὶ καθαρίας, ἃς διοδεύσῃ τὴν Μέσσην καλουμένην ὁδὸν (Διβὰν-γισλοῦ) ἀπὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας ἄχρι τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως· ἃς ὑπάγῃ εἰς τὸ Κούμ-καπὺ καὶ Γενιὺ-καπὺ, ὅπου αἱ νεόδμητοι συνοικίαι τῶν Ἀρμενίων 'δὲν ὑποχωροῦσιν εἰς πολλὰς τῶν Εὐρωπαϊκῶν πόλεων τὰ πρωτεῖα· ἃς περιέλθῃ πρὸ πάντων τὰς εὐρυχώρους πλατείας, τὰς περὶ τὰ αὐτοκρατορικά τζεαμιά, σκιαζομένας ἀμφιλαφῶς ὑπὸ ἀειθαλῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δένδρων, ἐν ᾧ αἱ πλείονες ἐκκλησίαι τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου, καθὼς 'τὸ παρετήρησε καὶ ὁ Τουρνερφόρτιος, εἶνε πνιγμέναι μεταξὺ στενωπῶν, σκοτιζομένων ὑπὸ ρυπαροτάτων ἐργαστηρίων, καὶ τότε ἃς κρίνῃ ἐκ παραθέσεως.

Ἐπειτα ὅλα ταῦτα ἄρχονται ἤδη 'να ἐκλείπωσι κατ' εὐχὴν, καὶ ὑπὸ τὴν προνοητικὴν καὶ ἔμψρωνα κυβέρνησιν τοῦ ἤδη αὐτοκρατοροῦντος Σουλτάνου καὶ τῶν ἀξίων αὐτοῦ ὑπουργῶν, ἡ ΚΠ. λαμβάνει νέαν μορφήν· αἱ λεωφόροι ὁμαλύνονται καὶ πλατύνονται· αἱ οἰκίαι ἀνεγείρονται κατ' εὐθυγραμμίαν, χωρὶς 'να ἐπιπροσθῶσιν εἰς τὴν θέαν ἢ μία τῆς ἄλλης· τὰ πάλαι ποτὲ περισπούδαστα σαγηνισίνια (1) κἀτηργήθησαν, καθὼς καὶ τὰ ἐπὶ τῶν δωματίων ἡλιακὰ· πρόκειται δὲ 'να κρηπιδωθῇ καὶ ἡ παραλία ὅλη ἐκἀτέρωθεν τοῦ Κόλπου. Πλὴν ταῦτα πάντα 'ὄν γίνονται πούποτε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἄρχ συνάγεται ὅτι τρεῖς κυρίως εἶνε αἱ ἐποχαί, καθ' ἃς πρέπει 'να θεωρηθῇ ἡ ΚΠ : πρώτη ἡ τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου, ἡ καὶ αὐτὸ Ἑλληνικὴ ἢ ἀρχαία· δευτέρα ἡ ἀπὸ Κωνσταντίνου μέχρι τῶν Τούρκων, ἡ Χριστιανικὴ ἢ Γραικορωμαϊκὴ· καὶ τρίτη ἡ Ὀθωμανικὴ, ἥτις δικαίως πρέπει 'να ὑποδιαιρεθῇ εἰς τὴν προτοῦ καὶ μετὰ τὴν τῶν Γενιτσάρων καταστροφὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολὴν τοῦ κυβερνητικοῦ αὐτῆς συστήματος.

Ἄλλ' ἐν διαστήματι τῶν εἰκοσιπέντε τούτων αἰώνων ἡ ΚΠ. θαρὺ πολυλάνκῃ ἐξέτισε τὸ πρόστιμον τῆς εὐφυοῦς θέσεώς 'της, τριακοντάκις μὲν πολιορκηθεῖσα, ὀκτάκις δὲ ἀλωθεῖσα. Αἱ ἐπτὰ - ὀκτὼ τῶν πολιορκιῶν τούτων ἀνήκουσιν εἰς τὸ παλαιὸν Βυζάντιον. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ αἱ σεισμοί, καὶ ἡ πανώλης καὶ αἱ πυρκαϊαὶ πολλάκις ἀπέκειραν τοὺς βυσσύνους 'της. Τῶν πυρκαϊῶν μάλιστα τὸ θεινόν, ἀπὸ τῶν ὁποίων προσπαθεῖ σήμερον 'να τὴν ἀσφαλίσῃ, ὅσον ἐνδέχεται, ἡ ἐνεστώσα κυβερνήσις 'της, μεταβάλλει κατὰ τριακονταετίαν τὸ πρόσωπόν 'της, ὥστε ὅποιος εἶδεν αὐτὴν προτοῦ, μόλις μετὰ ταῦτα 'να τὴν ἀναγνωρίσῃ.

Πρὶν διαλάβωμεν ἐν συνόψει περὶ τῶν διαφόρων αὐτῆς περιπετειῶν, ἃς ῥίψωμεν ἐν βλῆμμα εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου καὶ τῶν κατ' αὐτὴν.

Ἡ ΚΠ. κεῖται, κατὰ τὰς ἀκριβεστέρως καταμετρήσεις, ὑπὸ τὸν 41°, 1', 27" βορρὸν τοῦ βορείου πλάτους καὶ τὸν 26°, 33' ἢ 33' ἀνατολικῶς μήκους τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Παρισίων, τῶν ὁποίων ἀπέχει μεσημβρινοανατολικῶς 500 λεύγας, 300 ἀνατολικῶς τῆς Ρώμης καὶ 260 μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Βιέννης. Ὡστε ἡ μεγαλητέρα ἡμέρα καὶ νύξ ἐν ΚΠ. εἶναι ἀκριβῶς 15 ὥρων. Κειμένη δὲ ἐπὶ τριγωνοειδῶς προεκτεινομένου ἁκρωτηρίου, τοῦ ὁποίου ἡ θάσις εἶνε πρὸς δυσμὰς, ἔχει πρὸς μεσημβρίαν μὲν τὴν Προποντίδα, πρὸς βορρᾶν δὲ τὸν Κεράτιον Κόλπον, καὶ ἐπὶ τοῦ προβόλου αὐτῆς τὰς ἀνατολὰς καὶ τὸν Βόσπορον. Τοῦ τριγώνου ὅμως τούτου τὰ δύο πλάγια εἶνε ἀνισα· τὸ μὲν γὰρ πρὸς βορρᾶν καὶ τὸν Κόλ-

(1) Σκεπαστὰ πανταχόθεν ἐξώστεγα.

πον νεῦον, κοιλαίνεται εἰς μηχανοειδὲς σχῆμα· τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὴν Προποντίδα κυρτοῦται ἐν εἴδει τόξου· καὶ τοῦτο μὲν ἐξισοῦται σχεδὸν τῷ τῆς βάσεως τοῦ τριγώνου μήκει τῆς πρὸς τὴν ἤπειρον, τὸ δὲ πρὸς τὸν Κόλπον ἐλαττοῦται καθ' ἐν μίλιον.

Ἡ περιφέρεια τοῦ τριγώνου τούτου εἶνε σχεδὸν 13 μιλίων, δηλαδή ἀκριβῶς $12\frac{2}{3}$ μίλια, ἢ 4500 ὀργυιαί, ἢ $4\frac{3}{4}$ Γαλλικαὶ λευγαί, ἂν καὶ ὁ Χαλκοκονδύλης ἐπεκτείνῃ αὐτὴν εἰς 111 στάδια, ὁ δὲ Βονδελμόντιος εἰς 18 μίλια, ἐννοῶν μίλια τῆς Ἰταλίας, ὧν ἕξ μὲν ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου μέχρι τῆς γωνίας τῶν Βλαχερνῶν, πέντε δὲ ἀπὸ ταύτης ἄχρι τῆς Χρυσῆς Πύλης, καὶ ἑπτὰ ἀπ' αὐτῆς ἄχρι τοῦ Ἀγίου Δημητρίου (1). Κατὰ τὴν παλαιὰν δὲ αὐτῆς περιγραφὴν, τὴν ὁποίαν, γενομένην ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου, ὀλομεν ἀναφέρει πολλάκις, τὸ μὲν μήκος τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἄχρι τῆς παραλίας τοῦ πρὸς τὸν Βόσπορον ἄκρου κατ' εὐθείαν γραμμὴν εἶνε 14,750 βημάτων (30 σταδίων, κατὰ τὸν Γύλλιον, ἢ 4660 μέτρων κατὰ τοὺς νεωτέρους), τὸ δὲ μεσαῖον πλάτος 6150 βημ. (1510 μέτρων). Τὸν δὲ γῆρον αὐτῆς μόλις ἵνα συμπληρώσῃ τις ἔριππος εἰς τρεῖς ὥρας. Ὅθεν δικαίως ὀνομάζεται παρὰ τοῖς Σλαβικοῖς ἔθνεσι Τσαργκορόδ, Τσάρεγκραδ.

Τὸ δὲ ἐμβαδὸν αὐτῆς διαίρεται, καθὼς καὶ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, εἰς ἑπτὰ λόφους, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἀποτελεῖ τὴν ἀνατολικὴν τῆς πόλεως γωνίαν, καὶ σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριον τὸ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου μὲν Βοσπόριον, ὑπὸ τοῦ Πλινίου δὲ Χρυσόκερας καλούμενον, χωριζόμενος τοῦ δευτέρου λόφου δι' εὐρυχώρου κοιλάδος· οἱ δὲ λοιποὶ ἕξ οὗ διαίρουσινται καθ' ὀλοκληρίαν, ὡς οἱ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, διὰ κοιλάδων, ἀλλ' εἶνε, τρόπον τινά, συνέχεια τοῦ ἀκρωτηρίου, τοῦ ὁποίου ἡ ῥάχις, προβαίνουσα πρὸς δυσμὰς ἀπ' ἀνατολῶν, πρὸς μὲν τὸν Κόλπον σχηματίζει πέντε τινὰς κοιλότητας, τῶν ὁποίων μόνον ἡ τρίτη καὶ πέμπτη διακόπτουσιν ἐπιπολῆς αὐτῆς τὸν ζυγὸν, ἡρέμα συμπιεζόμενον· ἐπὶ θάτερα δὲ ἐξακολουθεῖ ἀδιάκοπος, καὶ λόφους μὲν κοιλάσι διακρινομένους οὐ σχηματίζει, ὑψώματα δὲ τινα μικρόν τι συμπεπιεσμένα, εἰ καὶ πολλαχρὸς κατωφερέστερα καὶ τῶν καθ' αὐτὸ λόφων.

Οἱ πρὸς τὸν Κόλπον δὲ προεξέχοντες οὗτοι ἕξ λόφοι, ἀνυψοῦνται κατὰ τοιαύτην τινὰ ἐπ' αὐτοῦ τάξιν, ὥστε οὐδεὶς αὐτῶν ἐπιπροσθεῖ τοῦ ἐτέρου τῇ θέᾳ, καὶ ἐπομένως, ἐὰν ἐτηρεῖτο ἡ τοῦ Ζήνωνος Νεαρά, τὴν ὁποίαν

(1) Ὁ Γέβων, ἐκ τῶν ἀκριβεστέρων ἱστογραφῶν τῆς ΚΠ. κρίνων, δίδει 4 μίλια (4,000 βημ.) ἔκτασιν ἀπὸ τοῦ κόλπου μέχρι τῆς Προποντίδος, καὶ φρονεῖ ὅτι αἱ τρεῖς λευγαί, τὰς ὁποίας δίδει ὁ Βιλλαρδουίνος (ἀριθ. 36) εἰς τὴν πλευρὰν ταύτην τῆς πόλεως, εἶνε λευγαί ἀρχαῖαι, περιέχουσαι ἑκάστη 1500 βήματα. Ὁ δὲ Τουρνεφόρτιος, πάντῃ ἀπιθάνως, ἐπεκτείνει τὸν περίβολον τῆς ΚΠ. εἰς 30 - 35 μίλια.

καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνενέωσε, διατάττουσαν μηδένα δύνασθαι, ἐντὸς ἑκατὸν βημάτων, παρεμποδίζειν οὔτε τὴν κατ' εὐθείαν οὔτε τὴν ἐκ πλαγίου θέαν ἄλλης οἰκίας, ἅπασα σχεδὸν ἡ ΚΠ. ἤθελεν ἔχει τὴν ἔποψιν τῆς θαλάσσης. Διότι, ἐξέχοντος, ὡς πρεῖπομεν, τοῦ πρώτου λόφου πρὸς ἀνατολὰς Θερινὰς, ὁ δεῦτερος καὶ ὁ τρίτος ὑπερχωροῦσι πρὸς μεσημβρίαν· οἱ δὲ λοιποὶ προέχουσι μὲν αὖθις πρὸς ἄρκτον, ἀλλὰ βαλμηδὸν οὕτως, ὥστε ὁ πλεὺν ἐντὸς τοῦ κόλπου βλέπει συγχρόνως τὰς δύο ἐκ τῶν τριῶν ἐκάστου αὐτῶν πλευρῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἀναλογίαν διαφέρουσι καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕψος ἀλλήλων διότι ὁ μὲν πρῶτος εἶνε χαμηλότερος τοῦ δευτέρου, καὶ οὗτος αὖθις τοῦ τρίτου, καὶ τούτου πάλιν ἡ ἐλαττοῦνται ἡ ὑπερέχουσιν οἱ ἐπίλοιποι (1). Τὸ ὑψηλότερον δὲ ὁροπέδιον τοῦ ἐξελόφου τούτου ἀκρωτηρίου, τὸ περὶ τὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως πύλην, ἐφ' οὗ ὠκοδομηται περίοπτον τὸ τζαμίον τῆς περιφήμου Μίχρι-μάχ, θυγατρὸς τοῦ μεγάλου Σουλταίνου, ὑπερέχει τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης 61 μέτρα. Ἐκ τούτων ἔπεται ἄρα ὅτι, δι' ὁποιασδήποτε πύλης τῶν παραθαλασσιῶν κεν ἐμβῇ τις, πρέπει πάντοτε 'να ἀναβῇ πρὸς τὴν πόλιν.

Τὴν λεπτομερεστέραν ἐπιπεδογραφίαν τῆς ΚΠ. καὶ τῶν περὶ αὐτῆς ἐξετέλεσε πρὸ 300 ἡδὴ ἐτῶν πρῶτος καὶ μόνος σχεδὸν ὁ Γύλλιος, διελὼν αὐτὴν κατὰ πλάτος εἰς μοῖρας ἑξ, καὶ καταμετρήσας κατὰ κοιλιάδας καὶ λόφους βῆμα πρὸς βῆμα, ὥστε μηδεμίαν καταλείπειν ἀκριβείαν. Τοῦ πολυπαθοῦς σοφοῦ τούτου, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ ἔχνη, ὡς πρώτου τεμόντος τὴν πολύμοχλον ταύτην ὁδὸν, ἐβάδιζαν ὅλοι σχεδὸν οἱ μετέπειτα περιηγηταί, ἐγνωστοποιήσαμεν ἡδὴ κατὰ χρέος ἐν τοῖς Προλεγομένοις εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν τὴν βιογραφίαν. Ἄλλ' αἱ ἀνωμαλῖαι αὗται τοῦ ἀκρωτηρίου, ἀναγκαιόταται πρὸς κατανόησιν τῆς τοπογραφίας τῆς πόλεως, εἴν' ἐκ πρώτης ὄψεως ἀνεπαίσθητοι, καὶ ἵνα διακρίνῃ τις ἀκριβῶς αὐτάς, πρέπει 'να παρατηρήσῃ τὴν ΚΠ. περὶ τὴν ἀνατολὴν ἢ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ τὸν Γαλατᾶν ἢ ἐπὶ τοῦ Ὀκ-μεῖδαν ὕψους, καὶ θέλει διακρίνῃ ὀφθαλμοφανέστερον τὴν διαφορὰν, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς σκιᾶς τῶν λόφων, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἀτμίδος τῆς ἀπὸ τῶν κοιλιάδων ἀνυψουμένης. Πρὸς πλειοτέραν δὲ εὐκολίαν τῆς παρατηρήσεως ταύτης, ἃς χαρακτηρίσωμεν ἕκαστον τῶν ἐπὶ τούτων λόφων καὶ διὰ τῶν ἐπισημοτέρων κτιρίων τῶν ἐπ' αὐτῶν ὑψουμένων.

Ὁ μὲν οὖν πρῶτος, ἔχων ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ νῦν μὲν τὸ Σουλτανικὸν ἀνάκτορον, τὸ πάλαι δὲ τὴν τοῦ Βυζαντίου ἀκρόπολιν, χωρίζεται διὰ

(1) Ὅτι ὁ πρῶτος ἰδίως λόφος εἶνε χαμηλότερος τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τετάρτου, ἀποδείκνυσσι καὶ ἡ τοῦ μεγάλου βυραγωγίου στάθμη, ἀναυλίσοντος εἰς ὕψος πεντήκοντα καὶ ἐπέκεινα ποδῶν τὸ διοχετεύόμενον εἰς αὐτοὺς ὕδωρ.

τοῦ χειρσαίου τείχους τοῦ Σαραγίου, διατείνοντος κατὰ μῆκος τὴν πρώτην κοιλάδα, καὶ περιέχει ἐκτὸς αὐτοῦ, τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, τὸν Ἰππόδρομον καὶ τὸ τζεαμίον τοῦ Σουλτάν-Ἀχμέδ (1)· ὁ δεῦτερος τὸν πορφυροῦν κίονα τοῦ Κωνσταντίνου, στήμενον ἐπ' αὐτῆς αὐτοῦ τῆς ἀκρολοφίας, χωρίζεται δὲ διὰ τῆς δευτέρας κοιλάδος, ἀρχομένης ἀπὸ τῆς ἰχθυηρᾶς πύλης (μπαλουκ-παζάρ), καὶ παρατεινομένης διὰ μέσου τῶν κυριωτέρων γανίων καὶ τοῦ Βεζαστενίου· ὁ τρίτος, τὸ πρῶτον Ἑσκή-σαράγιον καὶ τὰ τζεαμιά τοῦ Σουλτεϊμάνου καὶ τοῦ Βαγεζήδου, ἡ δὲ κοιλάς αὐτοῦ διατέμνεται ὑπὸ τοῦ μεγάλου ὑδραγωγῶ τοῦ Οὐάλεντος, ὅς τις ἐνόμει αὐτὸν πρὸς τὸν τέταρτον λόφον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ὑψοῦται τὸ τζεαμίον Σουλτάν-Μεχμέδ· ὁ πέμπτος ἔχει ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ τὸ τζεαμίον Σουλτάν-Σελήμ· ὁ ἕκτος τὰ τῶν Βλαχερνῶν Ὑψηλὰ καὶ τὰ Κύρου (Τεκὺρ-σαράι)· ὁ δὲ ἑβδόμος, ὁ καὶ Ξηρόλοφος, τὴν ποτὲ στήλην τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τὴν Μωκηνσίαν κινστέρναν· χωρίζεται δὲ τῶν λοιπῶν ἐξ δι' εὐρυχώρου κοιλάδος ἐγκαρσίως ἐκτεινομένης ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς εἰς τετρακισχιλίων περίπου βημάτων μῆκος, καὶ περιέχει μόνος αὐτὸς ὑπὲρ τὸ τρίτον μέρος τῆς πόλεως, ἔχων 12,000 σχεδὸν βημάτων περιφέρειαν, ἐν ᾧ ἡ τῶν λοιπῶν ἐξ ἑμοῦ, ἐπεχόντων τὰ λοιπὰ δύο τρίτα, μόλις ὑπερβαίνει τὰς 20,000.

Ο ΒΟΣΠΟΡΟΣ

Ὁ πρῶτιστος καὶ πολὺ τοῦ Βύζαντος κρείττων καὶ ἱκανώτερος κτίτωρ τοῦ Βυζαντίου, λέγει ὁ Γύλλιος, εἶνε ὁ Βόσπορος, ὁ πρὸς διαστολὴν τοῦ Κιμμερίου ἐπιλεγόμενος Θρᾷκιος.

Περὶ τῆς λέξεως Βόσπορος πολλὴ καὶ ποικίλη ἡ πρὸς ἀλλήλους τῶν συγγραφέων διαφωνία· διότι περὶ αὐτῆς ἀμφισβητοῦσι καὶ ἡ Μυθολογία καὶ ἡ Ἱστορία καὶ ἡ φύσις αὐτῆς τῶν τόπων. Καὶ φαίνεται μὲν ὅπως δῆποτε πιθανὸν ὅτι ἀπὸ τῆς διανήξεως βοὸς ἐπεκράτησεν ἡ ἐπωνυμία· ἀλλ' ἐὰν ἡ βοὸς αὕτη ᾗν ἡ τοῦ Ἰνάχου θυγάτηρ Ἰώ, διαπεράσασα ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου εἰς Χρυσούπολιν, ὅτε περιέτρεχε γῆν καὶ θάλασσαν οἰσטרηλατουμένη κατὰ μῆνιν τῆς Πρας· ἢ ἐὰν βοὸς ἀπλῶς οἰσטרηθεῖσα διενηξάτο τὸν πορθμὸν εἰς τὸ πέραν ἀπὸ τοῦ Βοσπορίου, ἔπου μέχρι Κοπρωνύμου ἦτον ἡ ἀγορὰ τῶν βοῶν· ἢ ἐὰν οἱ Θρᾷκες τὸ πάλαι, ὁσάκις ἤθελον διαβῆναι τὸν πόρον, βοὰς ζευγνύοντες εἰς σχεδίας, ἢ, πιθανώτερον, ἐκ θυρῶν ἢ βρείων ἀσκῶν μηχανώμενοι τοιαύτας, διέπλεον· ἢ ἐὰν ἡ ναῦς, διὰ τῆς

(1) Προλαμβάνομεν νὰ γνωστοποιήσωμεν ἅπασι, ὅτι ὁσάκις ἀπαντᾷται εἰς τὰ Τουρκικὰ ὀνόματα τὸ στοιχεῖον δ, πρέπει νὰ προφέρηται ὡς τὸ Γαλλικὸν d, καὶ τὸ παρ' ἡμῶν ντ· διότι ὁ κυρίως δὲν ἔχουσιν οἱ Τούρκοι.

ὁποίας διέβησαν αὐτὸν τὸ πρῶτον οἱ Φρύγες, εἶχε τὴν πρῶραν αὐτῆς προτομῇ βοὸς εἰκασμένην· ἥ, τέλος, ἂν ἅπας στενὸς ὁπωσοῦν πορθμὸς ἐκαλεῖτο διὰ τὸ εὐδιάπλευστον Βόσπορος· ταῦτα πάντα πρόκεινται κατ' ἀρίσκειαν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐκάστου τῶν βουλομένων. Τὸ ἐφ' ἡμῖν, περιοριζόμενοι ἵνα προσηλώσωμεν τοῦ ἀναγνώστου τὴν προσοχὴν εἰς τὰ καίριώτερα, προσσημειώσαμεν ἐνταῦθα, α. ὅτι, κατὰ τὸν Φαβωρίνον (1), Βόσπορος ἐκαλεῖτο καὶ ὁ τῶν Βυζαντίων ἢ περὶ τὸ Βυζάντιον λιμὴν· καὶ β'. ὅτι ὑπὸ τοιαύτην ἐκδοχὴν πρέπει, νομίζομεν, ἵνα ἐκληφθῇ ἡ λέξις καὶ ἐν τῷ παρὰ Δημοσθένει (2) ψηφίσματι τῶν Βυζαντίων: »Στάσαι δὲ καὶ »εἰκόνας τρεῖς ἐκκαίδεκαπῆχεις ἐν τῷ Βοσπόρῳ,« καθὼς περὶ τούτου θέλομεν διαλάβει ἐκτενέστερον ἐν τῇ τοῦ Βοσπόρου περιγραφῇ.

Ὁ πορθμὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου εἰς μάτην ἤθελέ τις ἀναζητήσῃ ἀντίτυπον ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης, δύναται κυρίως ἵνα λογισθῇ μέγας ποταμὸς, ἔχων μὲν τὰς ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐκβάλλων δὲ διὰ τῆς Προποντίδος (λογιζομένης τότε, κατ' αὐτὴν τὴν ἀναλογίαν, λίμνης) καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὸ Αἰγαῖον. Πλημυρῶν γὰρ ὁ Πόντος οὗτος ἐκ τῶν εἰς αὐτόν, εἴτε ἀμέσως, εἴτε διὰ τῆς Μαιώτιδος, ἐκβαλλόντων ἐκ τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα ποταμῶν, πλευστῶν τῶν περισσοτέρων, ἐκχέει τὸ πλεονάζον τῶν ὑδάτων αὐτοῦ διὰ τοῦ πορθμοῦ τούτου, ὃς τις καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου μὲν Ἐκβολαί, ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου δὲ, μεταφορικώτερον, Θύραι (3), ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου δὲ Κλειτδες Πόντου. Ὁ Ἡρόδοτος ὀνομάζει αὐτὸν Αὐχένα, καθὼς καὶ οἱ Τοῦρκοι Μπογάζ· οἱ δὲ Γραικορωμαῖοι Στενὸν ἢ Στενά (4), καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ναύτας Στενίτας (5), καθὼς καὶ ὁ Ἀπολλώνιος (6) Σκολιοῦ πόρου στενωπόν· οἱ δὲ ἀστυκότεροι τῶν σημερινῶν αὐτοῦ κατοίκων Κατάστενον.

Εἰδικώτερον δὲ Στενὸν ἐλέγοντο, κατὰ συνεκδοχὴν, αἱ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ δύο παραλῖαι, καὶ μάλιστα ἡ δυτικὴ, ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Κερατίου Κόλπου ἀρχῆς, ὅπου ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἄχρι τοῦ Ἱεροῦ καὶ τούτου ἰδιαίτατα πάλιν τὸ ὑπὲρ τὸν Γαλατᾶν πρὸς τὴν πόλιν ἀντικρύζον μέρος, τὸ ὅποιον ὁ Βιλλαρδουίνος ὀνομάζει Ἑβραϊκὴν ἀπὸ τῶν συνακτισμένων ἐκεῖσε Ἰουδαίων (»En la Juerie, que l'en appelle le Stanon, »où il avoit mult bonne ville, et mult riche:«), εἴτινες διὰ τοῦτο καὶ ἐτέλουν ἄχρι Μιχαήλ τοῦ Κομνηνοῦ ὑπὸ τὴν τοῦ Στρατηγοῦ τοῦ Στενοῦ δικαιοδοσίαν, κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα (7).

(1) Παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ περὶ Θεμ. Β', 16'. (2) Περί Στεφ. § 30.

(3) Καθὼς καὶ ὁ Πίνδαρος ὀνόμασε τὸν πορθμὸν τῶν Γαδεῖρων Πύλας Γαδεῖρας.

(4) Ζώσιμος κλπ. (5) Κ. Πορφυρογ. Κ. (6) Ἀργοναυτ. Β', 449. (7) Νομοκαν.

Πολλοί, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ διάσημος Choiseul-Gouffier, ἀπέδωσαν τὸν σχηματισμὸν τοῦ Βοσπόρου εἰς ἡφαίστειον ῥῆξιν, καθ' ἣν τὰ ὕδατα τοῦ Εὐξείνου, τέως λιμνάζοντα, καθὼς καὶ τὰ τῆς Κασπίας, ἐχύθησαν διὰ τοῦ πορθμοῦ τούτου εἰς τὴν Προποντίδα, καὶ ἀπ' αὐτῆς διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ εἰς τὴν ἔκχυσιν ταύτην ἀνάγουσι τὴν αἰτίαν τῆς κατακλύσεως τῆς Θάσου, τῆς Σαμοθράκης κτλ. Ὁ δὲ Olivier (1) λέγει ὅτι τὰ ἔγνη ἡφαιστείου καταστροφῆς φαίνονται ἀναντιρρήτα, ἅμα περάσῃ τις τὸ χωρίον Μπουγιούκ - δερέ. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Ἀνδρεώσσης, ὃς τις ἠρεύνησεν ἐπὶ τριετίαν τὰ μέρη ταῦτα μὲ προσοχὴν παρατηρητοῦ φιλοσόφου καὶ γεωλόγου δεινοῦ, ὃν εὑρε ἁνὲν ἔγνος ἡφαιστείας ἐκρήξεως πούποτε τοῦ Βοσπόρου, καὶ ἐπομένως φρονεῖ ὅτι τὸ Στενὸν τοῦτο ὑφίστατο ἀπ' αἰώνων, καθὼς ἀποδεικνύουσι τοῦτο αἱ σειραὶ τῶν ὀρέων τῆς Θράκης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὰ ὅποια, καθ' εὐθείαν καὶ βαθμῶδὸν ταπεινούμενα ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, καταλήγουσιν, ὡς πρὸς σημεῖον τῆς μεγαλητέρας αὐτῶν χθαμαλότητος, ἐνταῦθα, καὶ φυσικῶς χορηγοῦσι δίοδον εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Εὐξείνου, χωρὶς ἀνάγκης ἐκρήξεως.

Τὸ μῆκος τοῦ πορθμοῦ τούτου λέγει μὲν ὁ Ἡρόδοτος ὅτι εἶν' 120 σταδίων, ὃν προστίθουσιν ὅμως καὶ ἀπὸ τοῦ ἕως ποῦ. Ὁ δὲ Πολύβιος, δίδων εἰς αὐτὸν τὴν αὐτὴν ἔκτασιν, ὁρίζει αὐτὴν ἐκ μὲν τοῦ Πόντου ἀπὸ τοῦ καλουμένου Ἱεροῦ (τὸ ὅποιον ὁ Ἀρρίανος καὶ ὁ Μένιππος ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς Περίπλοις τῆς Βιθυνίας ἀποκαλοῦσιν Ἱερὸν Διὸς Οὐρίου, τοποθετοῦντες τοῦτο ἐν τῇ Ἀσίᾳ), ἐκ δὲ τῆς Προποντίδος ἀπὸ τῆς Χαλκηδόνος (2). Ὁ Γύλλιος, ἀποδεικνύων ἐσφαλμένον ἐνταῦθα τὸ τοῦ Στράβωνος κείμενον, ἀφ' οὗ κατεμέτρησε διὰ 39,000 τῶν ἑαυτοῦ βηματῶν τὴν τοῦ Βοσπόρου δυτικὴν παραλίαν, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μετώπου (Κουρσουνλοῦ - μαγαζῆ) μέχρι τοῦ Ἱεροῦ, φρονεῖ ἀκριβῆ ὡς ἔγγιστα τὴν ἔκτασιν τῶν 120 σταδίων ἀπὸ τῶν Κυανέων ἄχρι τῆς Χαλκηδόνος, ἀριθμῶν, σύμφωνα μέχρι τινὸς μὲ τὸν Στράβωνα, πεντήκοντα μὲν καὶ ἐπέκεινα στάδια ἀπὸ τῶν περὶ τὰ Ἱερά τὰ παρὰ τὰς Κυανέας στενῶν ἄχρι τῶν περὶ τὸ Ἐρμαῖον (ὅπου τὸ τοῦ πορθμοῦ μέσον, μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Ἱεροῦ, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον), ἀπ' αὐτοῦ δὲ πάλιν μέχρι τοῦ Κερατίου κόλπου περὶ τὰ τεσσαράκοντα, καὶ ὅχι εἴκοσιν, ὡς ὁ Στράβων, οὔτε ὁ-

(1) Voyage, T. I, p. 121.

(2) « Τὸ τοῦ Πόντου στόμα, δι' οὗ συμβαίνει αὐτὸν εἰς τὴν Προποντίδα ρεῖν, ἔστι τὸ μὲν μῆκος ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στάδια, τὸ δὲ πλάτος οὐ πάντη ταυτὸν. Ἀρχεῖ δὲ τοῦ στόματος ἀπὸ μὲν τῆς Προποντίδος τὸ κατὰ Χαλκηδὸνα διάστημα καὶ Βυζάντιον, ὃ δεκατεσσάρων ἐστὶ σταδίων » ἀπὸ δὲ τοῦ Πόντου, τὸ καλούμενον Ἱερὸν, . . . ὃ κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἀπέχει δὲ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ δώδεκα στάδια περὶ τὰ καταντικρὺ κείμενον Σαραπίειον τῆς Θράκης. » Πολύβ. Βιβλ.

γδῶντα, ὡς ὁ Ἀβρίανός. Κατὰ δὲ τὸν J. B. Chevalier, περιηγησάμενον τὸν Εὐξείνιον καὶ τὴν Προποντίδα περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐκδόντα τὴν περιήγησιν αὐτοῦ κατὰ τὰ 1800, τὸ μῆκος τοῦ Βοσπόρου, κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἀναλογίας, εἶν' ὡς ἔγγιστα ἑπτὰ ναυτικά λευγαί. Κατὰ δὲ τὸν Κόμητα Ἀνδρεώσσην, 15,300 ὀργυιαὶ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν Χαλκηδὸνα ἀκρωτηρίου Μόδα-μπουρὸν ἄχρι τῶν δύο Φαναρακίων τῶν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐξείνου.

Μένει δὲ μόνον ἄπορον τὸ τοῦ Ζωσίμου: «Μῆκος δέ ἐστι τὸ στενὸν τοῦτο » μέχρι τοῦ Πόντου σταδίων περὶ πρὶν τριακοσίων, » καὶ « Τὸ λεγόμενον » Ἰερὸν ἀκρωτήριον ἐν τῷ στόματι τοῦ Πόντου κείμενον, ἀπέχει τῆς Χαλκηδόνος διακοσίους σταδίους. » Ἄλλ' ὅτι τῆς Βυζαντίδος οἱ συγγραφεῖς παραλογίζονται συχνότατα περὶ τὴν Γεωγραφίαν καὶ τὴν Χρονολογίαν, θέλει ἀποδειχθῇ ἐκ πολλῶν καὶ ἄλλων τῆς παρούσης πραγματείας χωρίων.

Δὲν εἶν' ὀλιγωτέρα ἢ πρὸς ἀλλήλους διαφωνία τῶν συγγραφέων καὶ ὡς πρὸς τὸ πλάτος τοῦ Βοσπόρου, τὸ ὅποιον καὶ διαφέρει τῷ ὄντι τὰ μέγιστα κατὰ τόπους. Ὅθεν ὡσάκις ὀρίζονται τοῦτο τεσσάρων-πέντε σταδίων, πρέπει νὰ ἐννοῇται τὸ στενωπτερον αὐτοῦ μέρος, ὃ ἐστὶ κυρίως πρῶτον περὶ τὸ Ἰερὸν τοῦ Διὸς, ὅπου εἶνε τῷ ὄντι, καθὼς λέγει ὁ Ἡρόδοτος (1), τεσσάρων μόνον σταδίων· καὶ δεύτερον περὶ τὸ ἀκρωτήριον Ἐρμαῖον, ὅπου ὁ πορθμὸς στενοῦται εἰς τεσσάρων ἢ, κατ' ἄλλους, πέντε σταδίων πλάτος, κατὰ τὸ ἥμισυ δηλονότι τοῦ Ἑλλησπόντου, καθὼς ἐξ ὀφews εἶκασεν ὁ Γύλλιος, μὴ τολμήσας νὰ καταμετρήσῃ τοῦτο διὰ σχοινίου. Τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦ πλάτος διαφέρει, καθὼς εἵπομεν· διότι, ἐν ᾧ περὶ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ καὶ τὸ στόμιον τὸ μεταξὺ Κυανέων ἐκτείνεται εἰς 20 ἢ κατὰ τὴν τοῦ Γυλλίου εἰκασίαν 18 σταδίους, κατὰ δὲ τὴν Χαλκηδὸνα καὶ τὸ Βυζάντιον εἰς 14,000 ἑήματα, κατὰ τὸ Ὀδομετρικὸν τοῦ Ἀντωνίου, μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Κλειδίου καὶ τῆς ἀντικρὺ παραλίας τῆς παρὰ τὸ χωρίον Σταυρὸν, καθὼς καὶ μεταξὺ τοῦ Κορακίου ἀκρωτηρίου καὶ τοῦ Λυκίων λιμένος, εἶνε σχεδὸν ἰσοπλατῆς τῷ περὶ τὰς Ἑστίας καὶ τὸ Ἐρμαῖον. Ὡστε τὸ πλάτος αὐτοῦ κατὰ μέσον ὅρον εἶνε δώδεκα στάδια. Κατὰ τὸν Κ. Ἀνδρεώσσην, τὸ μεταξὺ τῶν δύο Φάρων πλάτος εἶνε 1900 ὀργυιῶν· τὸ μεταξὺ τῶν δύο Καβακίων, 360· τὸ μεταξὺ τῶν δύο φρουρίων (Χισάρ), 400· καὶ τὸ μεταξὺ Σκουταρίου καὶ Σερχειοῦ, 900.

Ὁ μεγαλοπρεπὴς οὗτος ποταμὸς δὲν προβαίνει κατ' εὐθείαν, ἀλλ' εἶνε μὲν σκολιός, καθὼς καὶ τὸν ὀνομάζουσιν ὁ Ἀπολλώνιος καὶ Ἐρατοσθένης

(1) Δ'. 85.

ὄχι ὅμως κατὰ τὸν Μαίανδρον καὶ ἄλλους ποταμούς, δυσκολεύοντας τὴν δι' αὐτῶν ναυτιλίαν, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε, περικλώμενος διὰ δύο παραλλήλων ἀκρωτηρίων, καὶ διὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ καμπῶν κατὰ διαστήματα ἀναγκαιζόμενος, πρόεισι πρῶτος, καὶ σχηματίζει διὰ τῶν περιζωννυόντων αὐτὸν ἐκατέρωθεν ὁρέων, ἐν γένει μὲν ἓνα συνεχῆ καὶ εὐπλωώτατον λιμένα, ἰδίως δὲ περὶ τὰ τριάκοντα ἀκύμαντα καὶ ἀσφαλίστατα ὁρμητήρια, τὸ ὅποιον ἤθελεν εἶναι ἀδύνατον, εἴαν ἦ τὰς ὄχθας εἶχε πεδινὰς καὶ ἀλιτενεῖς, ἢ ἔρρεε κατ' εὐθείαν.

Αἱ δὲ γωνίαι, αἷ σχηματίζουσιν αἱ σκολιότητες τοῦ Βοσπόρου, εἶνε κυρίως ἑπτὰ: πρώτη μὲν ἡ εἰς τὸν Βαθὺν Κόλπον (Μπουγιούκ-δερέ), δευτέρα δὲ εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Κάνλιτζε, τρίτη εἰς τὸ Ἑρμαῖον (Καγιαλάρ), τετάρτη εἰς τὸ Βανλῆ-κιού, πέμπτη εἰς τὰς Ἑστίας (Μέγα-ρεύμα), ἕκτη εἰς τὴν τοῦ Σκουταρίου Δάμκλιν (Ὀκιούζ-λιμάν), καὶ ἑβδόμη εἰς τὸ Σαράι-μπουρουν.

Αἱ ἑξ-ἑπτὰ δὲ αὗται καμπαί, ἀντανακλῶσαι τὰ ὕδατα πρὸς ἀλλήλας, ἀποτελοῦσι τὸ χαρακτηριστικώτατον τοῦ Βοσπόρου φαινόμενον, τὰ ρεύματα, τῶν ὁποίων τηλικαύτη ἐστὶν ἡ ρύμη, ὥστε οὐ μόνον πλησιεστίων φερομένων ὁλκάδων ἀναστέλλει τὸν δρόμον, καὶ πολλάκις τὰς ἀναγκάζει ἵνα ὀπισθοδρομῶσιν· ἀλλ' ἐπὶ Γυλλίου ἔστρεφεν εἰς ἑννέα διάφορα αὐτοῦ μέρη καὶ νερομύλους, ἵνα μὴ ἀναφέρω τὸ τοῦ Αἰλιανοῦ, λέγοντος ὅτι καὶ οἱ καρκίνοι αὐτοί, οἱ διὰ τὴν ταχύτητα τοῦ θαδίσματος αὐτῶν καλούμενοι ἱππεῖς, διέρχονται τὰ ρεύματα τοῦ Βοσπόρου διὰ ξηρᾶς.

Τῶν ρευμάτων τούτων, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ὀνομάζει καὶ ὁ Ἀπολλώνιος (1) τὸν Βοσπορον δινηέντα, τὸ μὲν πρῶτον σχηματίζεται περὶ τὴν καλούμενην Δικαίαν Πέτραν (Κιρέτσ-μπουρουν), φερόμενον κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοῦ Πόντου· τὸ δὲ δεύτερον περὶ τὸ καλούμενον ὑπὸ τοῦ Γυλλίου Γλάριον ἀκρωτήριο τῆς Ἀσίας· τὸ τρίτον, περὶ τὸ τῆς Εὐρώπης Ἑρμαῖον· τὸ τέταρτον, πρὸς τὸ Κανδηλλί τῆς Ἀσίας· τὸ πέμπτον, τὸ καὶ κατ' ἐξοχὴν Μέγα-ρεύμα, περὶ τὰς τῆς Εὐρώπης Ἑστίας· τὸ ἕκτον περὶ τὸ Χρυσόκεραμιν καὶ τὴν Δάμκλιν· τὸ δὲ ἑβδόμον, περὶ τὴν ἄκραν τοῦ Βυζαντίου, ὅπου διασχιζόμενον, τὸ μὲν δεξιότερον αὐτοῦ φέρεται πρὸς τὴν Προποντίδα, τὸ δὲ ἀριστερὸν σβέννυται βαθμηδὸν ἐντὸς τοῦ Κεραιίου κόλπου, καὶ ἂν οὐ σαρώσῃ τὰ περάλια τοῦ Κασίμ-πατσᾶ, τοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ Τοπ-γανέ, ἐνοῦται πάλιν μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ ρεύματος, σχηματίζον τοιοῦτοτρόπως τὰ λεγόμενα ἀναφόρια, περὶ ὧν ἐρεξῆς.

Τὸν τοῦ ρεύματος τούτου δρόμον διαγράφων συντομώτερον, εἰ καὶ ἐμφαντικώτατα, ὁ Πολύβιος, παρασιωπᾷ μὲν τοὺς πρώτους δύο αὐτοῦ ἐλίγ'

(1) Ἀργοναυτ. Β'. 168.

μούς, τοὺς ὁποίους ἐσημείωσεν εὖ ποιῶν ὁ Γύλλιος, λέγει δὲ ὅτι φέρεται
 ἀπὸ τοῦ Πόντου πρὸς τὸ Ἑρμαῖον καὶ τὰς Ἑστίας, καὶ ἀπ' αὐτῶν διευθυ-
 νόμενον ἀντικρὺ, προσπίπτει ἀδρανέστερον. ὅθεν καὶ ἡ ἐκεῖθεν ἀντίκρουσις
 ὁδὸν ἐξαρκεῖ ἵνα τὸ ἀντωλήσῃ μέχρι τῆς ἀντικρὺ περαλίας, ἀλλ' ἀπὸ
 μέσου σχεδὸν τοῦ πόρου ἐπανκλάμπει πάλιν πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ δύο
 αὐτῆς ἀκρωτήρια, ὧν τὸ μὲν κλείει τὸ χωρίον Χρυσοκέραμον, τὸ δὲ σχη-
 ματίζει τὴν καλουμένην Δάκλιν. Ἀντιγράφουεν ὁλόκληρον τοῦ Ἰστορι-
 κοῦ τούτου τὴν περικοπὴν, καὶ διὰ τε τὴν χάριν καὶ τὸ ζωηρόν τῆς περι-
 γραφῆς, ὡς καὶ δι' ἄλλας λεπτομερείας ἀπορώτας τὸ ἀντικείμενον περὶ
 οὗ ὁ λόγος, ἐλπίζομεν ὅτι ὁδὸν θέλουσι δυσχερὲς τῇ οἱ ἀναγνώστῃ ἡ-
 μῶν. »Τοῦ δὲ ῥέει ἔξω κατὰ τὸ συνεχές τὸν Πόντον, εἰσὶν αἰτίαι διτταί·
 »μία μὲν αὐτόθεν καὶ πᾶσι προφανής, καθ' ἣν πολλῶν εἰσπιπτόντων ρευ-
 »μάτων εἰς περιγραφὴν ἀγγείων ὠρισμένων, πλεῖον αἶμα καὶ πλεον γί-
 »γνεται τὸ ὑγρὸν, ὃ, μηδεμίᾳ μὲν ὑπαρχούσης ἐκρύψεως, δεόν ἂν ἦν,
 »προσαναδύειν, αἶμα υεῖζω καὶ πλείω τοῦ κοιλώματος περιλαμβάνειν τό-
 »πον ὑπαρχουσῶν ὁ ἐκρύψεων, ἀνάγκη, τὸ προσγιγνόμενον καὶ πλεονάζον,
 »ὑπερπίπτει ἀπορρεῖν καὶ φέρεσθαι συνεχῶς διὰ τῶν ὑπαρχόντων στο-
 »μάτων. Δευτέρα δὲ, καθ' ἣν, πολὺν καὶ παντοδαπὸν χοῦν εἰσφερόντων
 »εἰς τὰ κοιλώματα ταῦτα τῶν ποταμῶν κατὰ τὰς τῶν ὁμῶν ἐπιτάσεις,
 »ἐκπιεζόμενον τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τῶν συνισταμένων ἐγχωμάτων, αἶμα προσα-
 »ναδύειν, καὶ φέρεται κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐκρύ-
 »ψεων. Τῆς δ' ἐγχώσεως καὶ τῆς ἐπιρρύψεως ἀδιαπαύστου καὶ συνεχοῦς
 »γίγνομενος ἐκ τῶν ποταμῶν, καὶ τὴν ἀπόρρυσιν ἀδιάπαυστον καὶ συνεχῇ
 »γίγνεσθαι διὰ τῶν στόματων ἀναγκαῖον. . . Κατὰ μὲν δὴ τὸν ἄλλον τό-
 »πον ἀπὸ τοῦ Πόντου παραπλήσιός ἐστιν ἡ φορὰ τοῦ ρεύματος, διὰ τὴν
 »ὁμοιότητα τῶν παρ' ἑκάτερον τὸ μέρος τῶν στόματι παρηκόντων τόπων·
 »ἐπὶ δὲ εἰς τὸ τῆς Εὐρώπης Ἑρμαῖον, ἢ στενότερον ἔφημεν εἶναι, φε-
 »ρόμενος ἐκ τοῦ Πόντου καὶ συγκλειόμενος ὁ ῥοὺς βίᾳ προσπέσῃ, τότε
 »δὴ τραπείς ὥσπερ ἀπὸ πληγῆς, ἐμπίπτει τοῖς ἀντικρὺ τῆς Ἀσίας τό-
 »ποις· ἐκεῖθεν δὲ πάλιν, οἶον ἐξ ὑποστροφῆς, τὴν ἀνταπόδοσιν ποιεῖται
 »πρὸς τὰ περὶ τὰς Ἑστίας ἄκρα καλούμενα τῆς Εὐρώπης· ὅθεν αὖθις
 »ὁρμήσας προσπίπτει πρὸς τὴν Βοῶν καλουμένην· . . πλὴν ὅ γε ῥοὺς, τὸ
 »τελευταῖον ὁρμήσας ἀπὸ τῆς Βοῶς, ἐπ' αὐτὸ φέρεται τὸ Βυζάντιον· πε-
 »ρισχισθεὶς δὲ περὶ τὴν πόλιν, βραχὺ μὲν εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ δισπρίζει,
 »τὸν καλούμενον Κέρας, τὸ δὲ πλεῖον πάλιν ἀπονεύει. Διευτονεῖν μὲν
 »οὖν οὐκέτι δύναται πρὸς τὴν ἀντιπέραν χώραν, ἐφ' ἣς ἐστι Καλχηδὼν·
 »πλεονάκεις γὰρ τὴν ἀνταπόδοσιν πεποιημένος, καὶ τοῦ πόρου πλάτος
 »ἔχοντος ἤδη περὶ τοῦτον τὸν τόπον, ἐκλυόμενος ὁ ῥοὺς, οὐκέτι βραχείας
 »πρὸς ὁρεῖαν γωνίαν ποιεῖται τὰς ἀνακλάσεις ἐπὶ τὴν περαίαν, ἀλλὰ μάλ-

» λον πρὸς ἀμβλείαν. Διόπερ ἀπολιπὼν τὴν τῶν Καλχηδονίων πόλιν, φέ-
 » ρεται διὰ πόρου. Καὶ τὸ ποιοῦν τὴν μὲν τῶν Βυζαντίων πόλιν εὐκαιρο-
 » τάτην, τὴν δὲ τῶν Καλχηδονίων, τάναντία, τοῦτ' ἐστὶ τὸ νῦν ὑφ' ἡμῶν
 » εἰρημένον, καὶ περ ἀπὸ τῆς ὄψεως ὁμοίως ἀμφοτέραις δοκούσης εἶναι
 » τῆς θέσεως πρὸς τὴν εὐκαιρίαν. Ἀλλ' ὅμως, εἰς τὴν μὲν βουλευθέντα
 » καταπλεῦσαι, οὐ ῥάδιον· πρὸς τὴν δὲ, καὶ μὴ βούλη, φέρει κατ' ἀνάγ-
 » κην ὁ ῥοῦς. Σημεῖον δὲ τούτου· ἐκ Καλχηδόνης γὰρ οἱ βουλόμενοι διαί-
 » ρειν εἰς Βυζάντιον, οὐ δύνανται πλεῖν κατ' εὐθείαν διὰ τὸν μεταξὺ ῥοῦν·
 » ἀλλὰ παράγουσιν ἐπὶ τε τὴν Βοῦν καὶ τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν, ...
 » καὶ τῷ ἔμπροσθεν ἀριᾷσι κατὰ ῥοῦν, ᾧ φέρονται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὸ
 » Βυζάντιον. Ὅμοια δὲ τούτοις καὶ τὰ κατὰ τὸν ἐπὶ θάτερα πλοῦν ἐστὶ
 » τῆς Βυζαντίων πόλεως· ἂν τε γὰρ ἀφ' Ἑλλησπόντου τρέχῃ τις τοῖς
 » νότοις, ἂν τ' ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐκ τοῦ Πόντου τοῖς ἐπὶ τῆς αἰῆς,
 » περ εἰσάγει μὲν εἰς τὸν Πόντον νότος, ἐξάγει δὲ βορέας·) παρὰ μὲν τὴν
 » Εὐρώπην ἐκ τῆς Βυζαντίων πόλεως, ὁρθός, ἅμα δ' εὐπαρακόμιστος,
 » ἐστὶν ὁ πλοῦς. . . ἀπὸ δὲ Καλχηδόνης παρὰ γῆν αἰεὶ τάναντία τούτοις,
 » διὰ τὸ κολπώδη τὸν παράπλου ὑπάρχειν, καὶ προτείνειν πολὺ τὴν τῶν
 » Κυζικηνῶν χώραν (1).»

Τὸ ρεῦμα τοῦτο ὅθεν ἔχει πάντοτε τὴν αὐτὴν ὁρμήν, ἀλλὰ συμμετα-
 βάλλεται μετὰ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ὥρων τοῦ ἔτους. Ὅθεν ὁσάκις μὲν
 ἐπικρατοῦσιν οἱ βόρειοι ἄνεμοι, ἢ πλημμυροῦσιν οἱ ποταμοὶ τῆς Ἀρκτου,
 οἱ χυνόμενοι εἰς τὸν Πόντον, ῥέει ὁρμητικώτερον ἑαυτοῦ· ἐκ τοῦ ἐναντίου
 δὲ, ἐν καιρῷ νηνεμίας, παιδία δέκα-δωδέκα ἐτῶν διανήχονται ἐνίοτε ἐπὶ
 σκαριδίων τὸν Βόσπορον, μεταχειριζόμενα ἀντὶ κωπίων τὰς χειράς των.
 Ἀρχομένου δὲ πνέειν νότου, βλέπει τις πολλάκις τὰ μὲν τῶν ἱστιο-
 φόρων πλοίων ἀναπλέοντα τὸν πορθμόν, τὰ δ' ἔμπαλιν καταπλέοντα,
 τοῦτο μὲν διὰ τῶν ρευμάτων, τοῦτο δὲ διὰ τοῦ ἀνέμου, ὅς τις ἀκόμῃ
 ὅθεν κατεβλήθη ὑπὸ τῆς ἀντιπνοίας.

Τῶν ρευμάτων τούτων ἡ αἰτία, κατὰ τὴν ὁρθοτάτην παρατήρησιν τοῦ
 Γυλλίου, ὅθεν εἶνε τοῦ πορθμοῦ ἡ στενότης· διότι τότε ἔπρεπε ἵνα ᾖ ὁρ-
 μητικώτερα περὶ τὸ τοῦ Διὸς Ἱερὸν, ὅπου ὅμως ἐκ τοῦναντίου ὁ Βόσπο-
 ρος ῥέει ὁμαλός, διότι καὶ ἡ ἀκτὴ ἐκεῖ εἶνε ὁμαλωτέρα· ἀλλὰ τὰ ἀκρω-
 τήρια, ὑπὸ τῶν ὁμοίων παρεμποδιζόμενος ὁ ῥοῦς, γίνεται ὁρμητικώτερος
 ἑαυτοῦ, καθὼς τοῦτο καταφαίνεται περὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν τελευταίαν
 αὐτοῦ στροφὴν, ὅπου, καὶ τοῖ ἀνοιγομένου τοῦ πορθμοῦ, ἐκεῖ μὲν εἰς ἐ-
 πταστάδιον πλάτος, ἐνταῦθα δὲ εἰς τεσσαρακαίδεκαστάδιον, τὸ ρεῦμα οὐχ
 ἤττον, διὰ τὴν προβολὴν τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐκεῖ μὲν διευτонеῖ πρὸς τὴν

(1) Πολυδ. Ἱστορ. Βιβλ. Δ', 39-44.

ἀντιπέραν ὄχθην, ἐνταῦθα δὲ οὐ μόνον ἀποκρούει παλίντροπα καὶ τὰ ὀρμητικώτερα κύματα, ἀλλ' ἀναγκάζει καὶ τὸ εἰς τὸν κόλπον εἰσρεῖον ἀδρανέστερον αὐτοῦ μέρος, καθὰ προείπομεν, 'να παλινδρομήσῃ μέχρι πρὸς τὰς Ἑστίας. Καὶ ἰδοὺς ἂν περὶ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, ἀνέμου πνέοντος, τὰ μὲν τῶν κυμάτων ἀνερχόμενα, τὰ δ' ἔμπαλιν κατερχόμενα· διὰ τὴν σύρροιν δὲ τῶν ἀντιπιπτόντων ρευμάτων, καὶ αὐτοὺς τοὺς εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον εἰσβάλλοντας ποταμοὺς μὴ συγχωρουμένους προβαίνειν τὴν κατὰ φύσιν πορείαν τὴν παρὰ τὸ Βοσπόριον πρὸς τὴν Προποντίδα, ἀλλ' ἀναβρίοντας ἄχρι καὶ τριῶν μιλίων πρὸς τὰς Ἑστίας. Τοῦτο δὲ δύναται πᾶς τις 'να πιστωθῇ καὶ αὐταῖς ὄψεσιν, ὅταν, θολοῦμένων τῶν ποταμῶν τούτων ὑπὸ βροχῆς, φαίνωνται τὰ θολὰ ταῦτα ὕδατα, διακρινόμενα τῶν μὴ τοιούτων ὑπὸ τῆς τοῦ ρεύματος ὀρμῆς, 'να λαμβάνωσι τὴν πρὸς τὰς Ἑστίας διεύθυνσιν ἐπὶ δεκαπέντε περίπου στάδια· ἐκεῖθεν δὲ, ἀκολουθοῦντα τοῦ ρεύματος τὸν δρόμον, 'να ἐπανερχονται διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Δαμάλεως εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Βυζαντίου· τὰ δὲ καθαρὰ ὕδατα 'να σχηματίζωσι γραμμὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς ἄκρας ταύτης ἄχρι τοῦ Διπλοκισνίου.

Τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ ἀποχρώντως καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ, παρὰ τὸν φυσικὸν τοῦτον ῥοὴν τοῦ Βοσπόρου, ἄλλου ῥοῆς, τοῦ τῶν προειρημένων 'Αναφορίων. Ὡστε τοιουτοτρόπως ὁ Βόσπορος ἔχει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, δύο ἀντιθέτους κινήσεις, τὴν μὲν ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κατερχομένου ρεύματος, τὴν δὲ ἀπὸ τῶν ἀντωλήσεων αὐτοῦ καὶ περιελίξεων, συνελαύνοντος περὶ τοὺς κόλπους τὸν κοινὸν ῥοὴν, τὸ μὲν πρῶτον πρὸς τὸν Βαθὺν Πύακα μέχρι τοῦ Σκληθρινοῦ, τὸ δεύτερον περὶ τὸν Σουλτανικὸν καλούμενον κήπον ἄχρι τοῦ Τουρκικοῦ ἀκρωτηρίου, τὸ τρίτον περὶ τὸν Φιδαλείας κόλπον ἄχρι τοῦ Κομαρώδους, τὸ τέταρτον περὶ τὸν κόλπον τοῦ 'Ανάπλου μέχρι τῶν 'Αμανῶν(;), τὸ πέμπτον περὶ τὸν κόλπον τῶν Χηλῶν ἄχρι Λαιμοκοπίας, τὸ δὲ ἕκτον καὶ ἑβδόμον πρὸς τὰ μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Δαμάλεως, Βοσπόρου καὶ Ἑστιῶν μέρη.

Ἐκ τούτων κατανοοῦνται, λέγει ὁ Γύλλιος, καὶ τὰ ὀλίγιστα μὲν, ἀλλὰ χαρακτηριστικώτατα ῥήματα τοῦ Ἰππάρχου, λέγοντος ὅτι ὁ Βόσπορος, καὶ τοι μὴ ἔχων παλιβόριαν, ἀλλὰ μόνον ἀπόβροιν, οὐχ ἤττον ὅμως, μονὰς ποτε ποιεῖται· καὶ καταφαίνεται συγχρόνως καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ Προκοπίου καὶ Τζέτζου, τοῦ μὲν, λέγοντος ὅτι αἱ δύο θάλασσαι, ὁ Εὐξείνιος δηλονότι καὶ τὸ Αἰγαῖον, συνέρχονται περὶ τὸ Βυζάντιον· τοῦ δὲ, διατεινομένου ὅτι ὁ Θρακικὸς Βόσπορος ἐλέγετο καὶ Ἑλλησποντίας, ὡς τοῦ Ἑλλησπόντου ὀριζομένου τῇ περὶ τὰς Βλαχέρνας γεφύρα· ἐν ᾧ οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν προειρημένων ἀποδείκνυται τοῦτο ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ποιότητος αὐτῆς τῶν τοῦ Βοσπόρου ὑδάτων, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὰς

γενομένας παρατηρήσεις, εἶνε γλυκύτερα τῶν τῆς Μεσογείου, ὡς κατερχόμενα ἐκ τοῦ Πόντου, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ, διὰ τὸ πλῆθος καὶ μέγεθος τῶν εἰσβαλλόντων εἰς αὐτὸν ποταμῶν, εἶνε πικρῶν τῶν θαλασσῶν τὸ γλυκύτερον, ὥστε καὶ οἱ περιοικοῦντες αὐτὸν ποτίζουσιν ἀπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἀρρίανον, καὶ τὰ θρέμματά τ' αὐτῶν.

Τὰ ρεύματα ταῦτα συντελοῦσι καὶ πρὸς παρεμπόδισιν τῆς τοῦ Κεραιτίου Κόλπου συγχώσεως, ὅς τις, ἐὰν ἔλειπε τὸ βοήθημα τοῦτο τῆς φύσεως, ἤθελεν εἶναι πρὸ πολλοῦ ἤδη γεμισμένος ὑπὸ τῶν πρὸ τοσοῦτων αἰώνων ἐπισωρευομένων ἐντὸς αὐτοῦ ἄμυων καὶ ἄλλων κατασχυμάτων.

Τὸ δὲ ὕψος τῶν τοῦ Βοσπόρου ὑδάτων μένει πάντοτε τὸ αὐτὸ, διακρινόμενον ἀπὸ τῶν γραμμῶν, τὰς ὁποίας εἰδὸς τι θαλασσοῦ βρῦου σχηματίζει ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν κρηπιδῶν. Ἐνίοτε ὅμως παρατηρεῖται ἐπαισθητὴ τις εἰς αὐτὸν αὐξομείωσις, 18 κατὰ μέσον ὅρον δακτύλων, καθὼς περὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1814, νηνεμίας ἐντελοῦς οὔσης, μεθ' ἣν ἐξεβράγη δυτικοβόρειος σφοδροτάτη θύελλα, διαρκέσασα ἡμέρας. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο, παρατηρούμενον καὶ ἐν τῇ λιμένι τῆς Μασσαλίας καὶ ἐν τῇ τῆς Γενέβρης λίμνῃ, ἤμπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ, κατὰ τὸν φυσιολόγον Saussure (1) εἰς τοπικὰς τινὰς καὶ προσωρινὰς ἐπιβρίσεις τῆς ἀτμοσφαιρας, καταθλιβούσας τὴν τοῦ ὕδατος ἐπιφάνειαν, καὶ προξενούσας ἀτάκτους τινὰς παλιρροίας.

Παρατηρήθη προσέτι ὅτι τὰ ὕδατα αὐτοῦ μετὰ τὸν Βαθὺν Κόλπον λαμβάνουσι σκοτεινότερον χρῶμα, καθ' ὅσον καὶ ὁ πυθμὴν αὐτοῦ γίνεται βαθύτερος καὶ αἱ ἐκατέρωθεν ὄχθαι ἀγριώτεραι καὶ ἀποτομώτεραι.

Τὸν Βόσπορον ἐγεφύρωσεν ὁ Δαρείος διαβάς τῷ 513 π. Χ. κατὰ τῶν Σκυθῶν, καθὼς θέλομεν περιστατικώτερον διαλάβει περὶ τούτου περιγράφοντες τὸ Ἑρμαῖον. Ἐγεφύρωσε δὲ αὐτὸν διὰ πλοίων καὶ ὁ τῆς πόλεως ἑπαρχος τῷ 628 Μ. Χ. πρὸς διάβασιν τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, ὅχι ὅμως διότι ἐφοβεῖτο νὰ τὸν διαπλεύσῃ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, καθὼς ἀκρίτως διεφήμεσαν οἱ τῆς Βυζαντίδος ἱστορικοὶ, μήπως ἐπαληθεύσῃ δῆθεν ἡ πρόρρησις τοῦ ἀστρολόγου Στεράνου, προκαταγγείλαντος αὐτῷ τὸν δι' ὕδατος θάνατον· διότι τοιαύτη μικροψυχία εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὸν τόλμην τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ὁ Ἡράκλειος εἰς τὰς μάχας αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐπέστρεψε τότε τροπαιοφόρος· ἀλλ' ἵνα γένηται ἡ εἰς τὴν πόλιν προσέλευσις αὐτοῦ πομπικωτέρα καὶ διαπρεπεστέρα.

Ἀλλὰ πολὺ παραδοξότερα τούτων ὑπῆρξεν ἡ διάβασις τοῦ Βοσπόρου ὑπὸ τῶν Πατζινάκων, τοὺς ὁποίους ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, ἐκλεξάμενος ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ αἰχμκλωτισθέντων, καὶ συγκρο-

(1) Voyage dans les Alpes, Tome, I. p. 17-21.

τήσας εἰς στρατιωτικὸν σῶμα, συμποσούμενον εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν, εἶχε διαβιβάσει κατὰ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ἀσίαν. Οἱ Σκύθαι οὖτοι, ἀποστατήσαντες, ἀπεράσισαν ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια· μὴ ἔχοντες ὁμῶς πλοῖα, συνειθισμένοι δὲ ἀπ' ἑτέρου ἵνα διαβαίνωσι τοὺς ναυσιπόρους ποταμοὺς τῆς πατρίδος τῶν, πολλὰ χροῖα πλατυτέρους τοῦ Βοσπόρου καὶ ὀρμητικωτέρους, «ἐπεὶ ἐν τῷ αἰγικλῶ ἐγένοντο (λέγει ὁ Κεδρηνός), μὴδὲν πλέον εἰπὼν ὁ (ἀρχηγὸς αὐτῶν) Καταλείμ, ἀλλ' ἦ μόνον: » Ἐπέσθω ὁ βουλόμενος αὐτόν τε περιεῖναι καὶ πάντας τοὺς Πατζινάκας, » τὸν ἵππον μυωπίσας, εἴτεισιν εἰς τὴν θάλασσαν. Τοῦτο καὶ ἄλλος ἰδὼν » ἐποίησε, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ ἄλλος, καὶ εὐθὺς τὸ πλῆθος ἅπαν. Καὶ διανηξάμενοι, περαιοῦνται κατὰ τὸν ἅγιον Ταράσιον, οἱ μὲν αὐτοῖς ὅπλοις, οἱ δὲ » χωρὶς, καὶ διασώζονται πρὸς τοὺς οἰκείους κατὰ τὴν Τριχάδιτσαν (1). »

Τίποτε δὲν παραβάλλεται πρὸς τὴν ὠραιότητα τοῦ Βοσπόρου τὸ θέρος, ὅταν ὅλοι σχεδὸν οἱ εὐκατάστατοι τῆς πόλεως κάτοικοι, καὶ ἰδίως οἱ μεγιστᾶνες καὶ ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους, μετοικιζονται εἰς τὰ παρὰ τὰς ὄθρας αὐτοῦ καλοκαιρινὰ αὐτῶν παλάτια (γιαλὺ), καθὼς καὶ οἱ αὐτοκράτορες τῶν Γραικωρωμαίων τὸ πάλαι, κατὰ τὸν Χωνειάτην, «τὰς εὐωρίας με- » ταδιώκοντες, ὡς οἱ πάλαι κρατοῦντες Περσῶν τὰ Σουσά τε καὶ Ἐκβά- » τανα. » Ἄλλ' ἄς φαντασθῇ τις τὰς οἰκίας ταύτας στοιχηδὸν καὶ κανονικώτερον ὠκοδομημένας, καὶ ὑπ' αὐτὰς μὲν μεγαλοπρεπῆ ἐργαστήρια, πρὸ αὐτῶν δὲ ἐξέχουσαν ἑκατόμπεδον τοῦλάχιστον τὸ πλάτος κρηπίδα ἐπὶ τῆς περαλίας, καὶ ἐπ' αὐτῆς πλῆθος διαβατῶν καὶ δίφρων καὶ ἀμαξῶν ἀπερχομένων καὶ ἐρχομένων, καὶ τὴν νύκτα τὸ ἀπέραντον τοῦτο διάστημα, τὸ ἀπὸ τοῦ Τοπ-γανὲ μέχρι τοῦ Μπουγιούκ-δερέ, φωτισμένον, καὶ εἰς τῶν οἰκιῶν τοὺς ἐξώττας τοὺς οἰκογενειάρχας ἀναπνέοντας μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς τὴν ζεφύρειον αὖραν, καὶ χιλιάδας πλοιαρίων παραπλεόντων, καὶ κατὰ διαστήματα μουσικὴν ἢ πυροτεχνήματα, καὶ ἃς ἐρωτήτῃ ἔπειτα ἑαυτὸν ἂν εἰς κἄνεν τῶν Περσικῶν μυθιστορημάτων ἀνέγνω παρακλησίαν τινὰ μαγικὴν σκηνήν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, διατί ἵνα μὴ προσδοκῶμεν τὰ πάντα παρὰ τοῦ χρόνου καὶ τῆς θελήσεως τῶν διεπόντων ἤδη τὰ πράγματα τῆς Τουρκίας ἀνδρῶν, οἵτινες ἄπασαν μεταβρύθμισιν, τείνουσαν πρὸς εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων, καὶ ἀποδέχονται καὶ ἐκτελοῦσι προθύμως;

Ο ΚΕΡΑΤΙΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

ΣΧΙΖΟΜΕΝΟΣ, ὡς εἴρηται, ὁ Βόσπορος περὶ τὸν πρόβολον τῆς Βυζαντι-

(1) Τὴν διάβασιν ποταμοῦ τινος τῆς Οὐκρατίας ὑπὸ τῶν Ταρτάρων περὶ τὰ 1680 - 1690, περιγράφει ὁ Κόμης Μαρσιλλιὺ σελ. 49 τοῦ Β'. Μέρους τοῦ περὶ τῶν Στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας συγγράμματός του.

νῆς ἄκρας, τῇ μὲν φέρεται κατὰ τὸ μείζον καὶ ὀξύτερον αὐτοῦ μέρος πρὸς μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν Προποντίδα· τῇ δὲ, κατὰ τὸ ἀσθενέστερον, κάμπτων πρὸς δυσμὰς, σχηματίζει τὸ καλούμενον Κέρας (1), κόλπον μεταξὺ ΚΠ. καὶ Γαλατᾶ, τὸν κοινῶς Κεράτιον καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Χρυσόκερας (Corne d'or).

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀναμφιβόλως ἀπὸ τοῦ σχήματος αὐτοῦ τε τούτου καὶ τῶν εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ εἰσβαλλόντων δύο ποταμῶν. » Ῥοικῶς γὰρ ἐλάφου κέρατι, λέγει ὁ Στράβων (2), εἰς πλείους σχίζεται κόλπους, ὡς ἂν κλάδους τινάς. « Ὅθεν, σημειοῖ ὁ Κ. Ἀνδρεώσης, καὶ τὸ περὶ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Τίγριδος καὶ Εὐφράτου χωρίον ὀνομάζεται Κορνά, τὸ ὁποῖον σημαίνει Ἀραβιστὶ κέρας, καὶ συνηγεῖ μὲ τὸ Γαλλικὸν corne.

Ἄλλ' ἡ μυθολογία, τετρατευομένη περὶ τὰ τῶν τόπων ὀνόματα μάλιστα, ἔπλασε καὶ περὶ αὐτοῦ τὰ περὶ Κεροέσεως ἐκεῖνα τῆς Ἰούς, ἐκτεθησόμενα ἐν τῷ περὶ τῶν μυθολογικῶν παραδόσεων τοῦ Βυζαντίου κεφαλαίῳ.

Τῆς φυσικῆς ταύτης αἰτίας συνεπελάβετο καὶ ἄλλως, ὡς πρὸς τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Χρυσόκερατος, καὶ ἡ μοναδικὴ αὐτοῦ ὡς λιμένος εὐχρηστία, καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ προσγινομένη ἀνάκαθεν εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἀφθονία, προχέουσα πανταχόθεν τὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς προϊόντα, καὶ ἀναδεικνύουσα τοῦτον Ἀμαλθείας τῷ ὄντι Κέρας, ὡς πρὸς τὴν πόλιν καὶ τοὺς κατοίκους τῆς. Ὅθεν καὶ ἐλέπομεν τὸ σύμβολον τοῦτο εἰκονισμένον εἰς πολλὰ τῶν Βυζαντινῶν νομίσματα.

Ὅτι δὲ εἶχε τὸ πάλαι προμηκεστέρας καὶ πλειοτέρας εἰτοχὰς τε καὶ ἐξοχὰς, καὶ ἐπομένως τὴν ἀπὸ τοῦ ἐλαφείου κέρατος ἐπωνυμίαν κυριωτέραν, φαίνεται ἀπὸ τῆς περιγραφῆς τοῦ Διονυσίου. Αὐτίκα γὰρ πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τὸ πρὸς τὴν πόλιν, ἐκτὸς τοῦ τριπλοῦ λιμένος τοῦ περὶ τὸν Βόσπορον, ἦσαν, κατὰ τὸν συγγραφεὰ τοῦτον, αἱ Σκιρβωνίδες καλούμεναι Πέτραι, καὶ μετ' αὐτάς, τὰ λεγόμενα Κύκλα, λιμένες πάντως κυκλοτερεῖς, περὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ τετάρτου λόφου· πρὸς δὲ τὸ βόρειον αὐτοῦ κλίτος ὁ καλούμενος Αὐλὼν, κόλπος δηλαδὴ ἐπιμήκης, ἔπειτα τὰ καλούμενα Χοιράγαι, κόλπος ἄλλος, ὅπου τῶρα ὁ ναύσταθμος, καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλος τρίτος, ὁ καλούμενος Βόλος, διότι παρεχέμαζον ἐν αὐτῷ οἱ ἰχθύες. Ὅλα ταῦτα ἐξέλιπον πρὸ πολλοῦ, συγχωθέντων καὶ ἐποικοδομηθέντων τῶν τόπων, ἀπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν χρόνων τοῦ Ἀρκαδίου, κατὰ τὸν Ζώσιμον.

(1) Κέρας ἑκαλεῖτο, κατὰ τὸν Πλίνιον καὶ τὸν Ἀρμιανὸν Μαρκελλίνον (Βιβλ. ΚΒ'), καὶ ἄκρον τι κείμενον ἐντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου, ἐφ' οὗ καὶ πύργος ὑψηλὸς ὡκοδόμητο. Ὅθεν καὶ τὸν ἀπ' αὐτοῦ συνηθὺς πνέοντα κατάφυχρον ἄνεμον Κερατᾶν ἐκάλουν οἱ Βυζάντιαι. (2) Βιβλ. Ζ'.

Τὴν εἰσοδὸν τοῦ κόλπου τούτου σχηματίζουν διὸ ἀκρωτήρια, πρὸς μεσημβρίαν μὲν τὸ Βοσπόριον (Σαράϊ-μπουρουν), πρὸς ἄρκτον δὲ τὸ καλούμενόν ποτε Μέτωπον. Προχωρεῖ δὲ ἀπ' ἀνατολῶν θερινῶν, τὸ μὲν πρῶτον πρὸς δυσμὰς χειμερινὰς, ἔπειτα δὲ πρὸς δυσμὰς θερινὰς, περὶ τὰ ὀκτὼ στάδια· ἐκεῖθεν δὲ καμπτόμενος πρὸς μεσημβρίαν, καὶ ὀκτὼ τὰς ἀπάσας σχηματίζων καμπὰς, ἐκτείνεται εἰς μῆκος 60 μὲν σταδίων, κατὰ τὸν Στράβωνα καὶ Γύλλιον, ὑπὲρ τὰ 40 δὲ κατὰ τὸν Προκόπιον, 80 δὲ κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην, λογιζομένους τὸν ὅλον αὐτοῦ περίβολον· ἀκριβέστερον δὲ εἰς μίλια 5-6 (4,000 toises ἢ 9 χιλιόμετρα), καὶ περατοῦται εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βαρβύσου.

Τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ εἶνε ποῦ μὲν πλειότερον, ποῦ δὲ ὀλιγώτερον τοῦ ἑνὸς μιλίου. Περὶ μὲν γὰρ τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ, » ἐπὶ πέντε πλατύνεται » σταδίους, κατὰ τὸν Στράβωνα, ἢ 300 Ῥωμαϊκὰ βήματα, κατὰ τὸν Λευγκλάσιον· ἀκριβῶς δὲ, κατὰ τὸν Κ. Ἀνδρεώσσην, εἰς 500 ὀργυιὰς ἢ 2000 μέτρα· ἐκεῖθεν δὲ, στενούμενος βαθμῆδὸν ἄχρι μέσης τῆς τοῦ Γαλατᾶ παραλίας, ὅπου ἔξευκται οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἡ ἔξω γέφυρα, συστέλλεται εἰς τρία στάδια καὶ τι πρὸς· εἶτα πάλιν βαθμῆδὸν πλατύνόμενος, εἰς ἔξ' ἀνοίγεται σταδίους, ἢ τὸ πλατύτατον. Ὡστε τὸ πλάτος αὐτοῦ, κατὰ μέσον ὅρον, εἶνε 400 πήχεων.

Τὸ δὲ βάθος διαφέρει κατὰ τὰς θέσεις· ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ στόματος ἄχρι τοῦ μέσου ὅθεν εἶνε πρῶτον σχεδὸν ὀλιγώτερον 20 πηδῶν, κατὰ τὸν Γύλλιον, πολλαχοῦ δὲ ὑπερβαίνει καὶ τοὺς 30, καὶ ἐνιαχοῦ καὶ τοὺς 40. Ἀφ' οὗ περάσῃ τις ὁμοῦς τὴν πόλιν καὶ προχωρήσῃ μέχρι τῶν τοῦ ποταμοῦ ἐκβολῶν, τὸ πλεῖστον τοῦ πυθμένου αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τὸ πρὸς μεσημβρίαν, εἶνε τελευταιῶδες, ὅθεν καὶ τὸ πλευστὸν αὐτοῦ μέρος σημειωμένον διὰ πασσάλων, τὰ δὲ ὕδατα θολερώτερα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο, κατὰ τὸν Διονύσιον, ὅλον τοῦτο τὸ πέρας τοῦ κόλπου Σαπράθαλασσα. Περὶ τὸν μυχὸν δὲ ἤδη αὐτὸν, πρῶτον μὲν ἀπαντῶσι σύρταις, ἔπειτα τέλματα, καὶ τέλος περὶ τὰ 30-40 νησίδια, ἀποτελοῦντα διαφόρους εὐρίπους, τὸ πλεῖστον ἀδιαπλεύστους.

Ὁ θαυμασὶος οὗτος κόλπος, περιεχόμενος πανταχόθεν ὑπὸ βουνῶν, καὶ ὀκτάκις, καθὰ προεῖρηται, περικλόμενος, εἶνε, διὰ τὸ σπάνιον τοῦτο τῆς φύσεως προτέρημα, ἐντελῶς ἀπὸ τῶν ἀνέμων ἀσφαλισμένος, μὴ διαπνεόμενος ὑπ' αὐτῶν κατ' εὐθείαν μήτε ἀπὸ δυσμῶν μήτ' ἀπ' ἀνατολῶν· διὸ καὶ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Προκοπίου, λιμὴν ἐστὶ πανταχοῦ, εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν εἰσοδὸν » ἐπειδὴν ἅπαξ αἱ νῆες ἵκωνται, ἀκυβέρνητοί » τε τὸ λοιπὸν ἵασι, καὶ ἀπροβουλεύτως ὁρμίζονται (1), » Ἐνθ' εὐχερὴς

(1) Προκόπ. περὶ Κτισμ. Ἰουστιν. Βιβλ. Α'. Κεφ. ε'.

» μὲν ὁ ἔκπλους, εὐχερέστερος δ' ὁ κατάπλους· ἔνθα γαλήνην εὐρεῖαν
 » ἐστὶν εὐρεῖν καὶ ταῖς θυέλλαις καὶ καταιγίσιν (1). « Εἶνε δὲ τόσον ἀγ-
 χιβαθής, ὥστε τὰ τρίκροτα ἤδη πολεμικὰ πλοῖα πρὸς αὐτὰς τοῦ ἐν αὐτῷ
 ναυστάθμου τὸς κρηπίδας » ἐπὶ κλίμακος ἔρμειν «, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ
 Στράβωνος. Καὶ τῷ ὄντι εἰς αὐτὸν ἐφαρμόζονται τὰ τοῦ Ποιητοῦ :

» . . . λιμὴν εὖρομος, ἔν' οὗ χρεῖαί πεῖσματός ἐστιν,
 » οὐδ' εὐνάς θαλέειν, οὔτε πρυμνήσι' ἀνάψαι·
 » ἀλλ' ἐπικέλσαντας μείναι χρόνον, εἰσάκε ναυτέων
 » θυμὸς ἐποτρύνῃ καὶ ἐπιπνεύσῃσι ἀῆται (2). »

δηλαδή, καθὼς λέγει ὁ Προκόπιος, » ὁρμιζομένης ἐνταῦθα νηὸς, τὴν μὲν
 » πρύμνην τῇ θαλάσῃ ἐπῆρθαι, τὴν δὲ πῶρον ἐγκαθῆσθαι τῇ γῇ. « Ὡστε
 λογίζεται ὅχι μόνον ὁ ἀσφαλέστερος καὶ εὐρυ/ωρότερος, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐ-
 χρηστότερος τῶν λιμένων τῆς οἰκουμένης. Εἰς ἅπαντας γὰρ τοὺς ἄλλους
 λιμένας, λέγει ὁ Γύλλιος, ἀπαιτοῦνται κωπία ἢ ἰστία πρὸς εἰσοδόν· ἐν
 αὐτῷ δὲ οὐδετέρου τούτων ἐστὶν ἀνάγκη, ἐνορμιζομένων αὐτομάτως τῶν
 πλοίων τῷ φυσικῷ τοῦ Βοσπόρου καὶ αἰδίου ρεύματι. » Ὁ γε μὴν λιμὴν,
 « λέγει Μανουήλ ὁ Χρυσολωρᾶς (3), νικῶν, οἶμαι, τοὺς ἀπανταχοῦ με-
 » γέθει καὶ ἀσφαλείᾳ, πάσας ἀν' τὰς ἀπανταχοῦ γενομένας τριήρεις καὶ
 » ὀγκάδας οἷός τε ὦν δέξασθαι. « Τὸ μὲν γὰρ Βοσπόριον ἀκρωτήριον, ἐφ'
 οὗ ὑφούται, ὥσπερ ἐπίτηδες, προεξέχων τῶν ἄλλων ὁ πρῶτος λόφος,
 σχηματίζον εἶδος ἀγκῶνος, προασπίζει αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν καὶ ἀνατο-
 λικῶν ἀνέμων· ὁ δὲ δεύτερος καὶ τρίτος λόφος, ὑποχωροῦντες ἐνδοτέρω
 πρὸς μεσημβρίαν, καὶ οἱ λοιποὶ προέχοντες πρὸς ἄρκτον, ἀσφαλίζουσι
 πανταχέθεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν νοτίων καὶ δυτικῶν πνευμάτων· ὁ λόφος τέ-
 λος τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῶν Ταταβούλων, παρατεινόμενοι ἀπ' ἀνατολῶν
 πρὸς δυσμὰς, διατηροῦσιν αὐτὸν ἄκλυστον ἀπὸ τῶν βορείων ἀνέμων.

Ὁ κόλπος οὗτος ἐλέγετο, καθὰ προείπομεν, καὶ Στενόν. Ὅθεν ὁ
 Ζωναρᾶς τοποθετεῖ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μάμαντος » ἐν τῇ κατὰ τὸ Στενόν
 » τοποθεσίᾳ. « Κατὰ συνεκδοχὴν δὲ, καὶ » Κόλπος τῶν Συκῶν, «
 καὶ » Πέραμα, « ἀπὸ τοῦ μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ Γαλατᾶ περάμα-
 τος, περὶ οὗ ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

Ἐκλείετο δὲ τὸ πάλαι, κινδύνου ἐπικειμένου, καὶ δι' ἀλύσου, ἐκτεινο-
 μένης ἀπὸ τῆς περὶ τὸ Βοσπόριον ἀκροπόλεως καὶ τοῦ ἐντὸς αὐτῆς πύρ-
 γου τῶν Μαγγάνων, ἄχρι τοῦ καταντικρὺ Γαλατικοῦ πολιχνίου. Τοῦτο
 ἐγένετο πολλάκις· ἰδίως δὲ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τῷ 739, ὅτε, ἐπι-

(1) Ἀνάγνωμ. ἐν δ' ἱερῷ Ἰωάννου τοῦ Ἀπλοῦ. (2) Ὁδῶς. I, στίχ. 136 - 139. (3) Σύγκρ.
 Π. καὶ Ν. Ῥώμης.

δραμόντων στόλω κατὰ τῆς πόλεως τῶν Σαρακηνῶν, ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάν, υἱὸν τοῦ Καλὶφου Ἀμπδ-οὐλ-μελέκ, »διὰ νυκτὸς τὴν ἄλυσιν ἐκ τοῦ Γα-»λάτου ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς μυστικῶς ἀνέστειλεν (1). « Ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Γαλλοβενετῶν πολιορκίας τῆς πόλεως ἡ ἄλυσις αὕτη ἡσφάλισε παρομοίως τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου· ἀλλ' οἱ Οὐνετοὶ διέβρῃξαν αὐτὴν διὰ τῆς τῶν τριήρεων αὐτῶν ῥύμης· ὁ δὲ Δάνδολος διέσωσε καὶ τὸ ὄνομα τῆς τριήρους, ἣτις διέσπασε τοὺς ὑπερμεγέθεις κρίκους τῆς ἀλύσεως ταύτης, λέγων ὅτι ὠνομάζετο Aquila, Ἀετός (2). Ἐπὶ πᾶσι δὲ, κατὰ τὴν τελευταίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν, ὁ ἀοίδιμος Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, προσπαθῶν πᾶσι τρόποις ἵνα διασώσῃ τὸ ζώπυρον τῆς γι-»λιετοῦς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐξέτεινε τὴν ἄλυσιν ταύτην »ἀπὸ μέ-»ρους τῆς πύλης τῆς πόλεως τῆς καλουμένης Ὠραιάς, εἰς τὸ τοῦ Γαλατᾶ »μέρος, « κατὰ τὸν Δοῦκαν. Πρὸς τὸν φραγμὸν ὅμως τοῦτον ὁ ἀνυπό-»στατος Μεχμεδ ἀντεμυχανήτατο τὴν θρυλλουμένην ἐκείνην ὑπερνεώλ-»κησιν τῶν τριήρεων »του.

Παρὰ τὴν ἄλυσιν ταύτην, ὁ Κομνηνὸς Μανουὴλ εἶχε προσθέσει, φαίνε-»ται, καὶ δευτέραν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς τῶν Μαγγάνων Μονῆς μέχρι τοῦ πύργου ἢ τῶν πύργων, οὓς εἶχεν οἰκοδομήσῃ ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους, κατὰ τὸν Μ. Χρυσολωρᾶν, ἀσφαλίζων οὕτως ὅλον τὸν Βόσπορον, καὶ ἰδίως τοῦ Γαλατᾶ τὸ πολίγνιον καὶ τοὺς ἐκεῖ παροικοῦντας Γενουηνσίους, ἀπὸ τῆς ἐφόδου τῶν Οὐνετῶν, καθὼς αὐτὸ τοῦτο ἔπραξε πρὸ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Διάκονον Λέοντα (3) καὶ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, φοβούμενος τὴν ἐπι-»δρομὴν τῶν Ταύρων (4).

(1) Τὸ ὅποτον ὁ Τουρνεφόρτιος ἐξέλαθεν ἀντὶ τοῦ Ἐχάλάρωσε. Καὶ τῶ ὄντι, τεταμένη ἡ ἄλ-»σος ἐμποδίζει μὲν τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ἐμποδίζει συγχρόνως καὶ τὰ ἐμπορικά ἢ ἐπικουρικά πλοῖα ἵνα εἰσπλεύσῃσι, καὶ μάλιστα ὅταν, καθὼς συνέβη τότε, ὁ ἀποκλεισμός διαρκέσῃ μῆνας ἐν ᾧ ἀναστα-»λείσῃ τῆς ἀλύσεως, τὰ πλοῖα τῶν Σαρακηνῶν ὅν ἐτόλμησαν ἵνα εἰσπλεύσῃσι, φοβηθέντα μήπως ἔπειτα, ἐκταθείσῃ αὐτῆς, συλληφθῶσι καὶ διαφθαρῶσιν ἐντὸς τοῦ κόλπου, ὡς ἐντὸς κύρτου. Περὶ δὲ τοῦ ἐπιθέτου εὐσεβὴς, διδομένου εἰς τὸν εἰκονομάχον Λέοντα, ὅν θέλει ἀπορήσῃ ὁ ἀναγνώστης, ἀφ' οὗ ἰδῇ εἰς τὸ Γ' Μέρος τῆς παρούσης πραγματείας, ὅτι οἱ τίτλοι οὗτοι, καταντήσαντες ἀπλῶς τιμητικοί, ἐδίδοντο ἀδιαφόρως εἰς ὅλους τοὺς αὐτοκράτορας, ὅποιονδήποτε κεν ἦτον τὸ φρόνημα αὐ-»τῶν περὶ τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων. Ἀρκεῖ δὲ μόνον ἐνταῦθα ἵνα σημειώσωμεν ὅτι ὁ μὲν ἱερός Κύριλλος ὁ Ἱεροσ λύμων Εὐσεβέστατον ὀνομάζει τὸν ἀρειανίζοντα Κωνσταντῖνον· ὁ δὲ ὁσιος Σάββας, ἐπιστέλλων πρὸς Ἀναστάσιον τὸν Δίκωρον, γωλαίνοντα, ὡς γνωστὸν, περὶ τὸ δόγμα, γρά-»φει οὕχ ἦττον ὅτι ἦλθεν »εἰς τὸ προσκυνῆσαι τὰ ἔχνη τῆς Αὐτοῦ Εὐσεβείας.»

(2) Καὶ ὅχι Aquila, Βορέας, καθὼς τὸ ἐξέλαθεν ὁ Βλάνδος (De Gestis Venet.).

(3) Βιβλ. Ε', γ'. (4) Ἴδε καὶ ἐν τῇ Περιγραφῇ τῶν Μαγγάνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΚΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΟΣ, ΝΟΣΟΙ ΚΤΛ.

Ἡ ΚΠ., καιμένη καταντικρὺ τοῦ μεσημβρινοῦ πέρατος τοῦ Βοσπόρου, ὅς τις, παρεκτεινόμενος μεταξύ δύο παραλλήλων σειρῶν βουνῶν, διάζει τὸν ἀνεμὸν ἢ ἀκολουθῇ τὸν ῥοὺν τῶν ὑδάτων, ἔχει ἐπομένως ἀτμοσφαῖραν συχνότατα ἀνανεουμένην, καὶ διὰ τοῦτο καθαρωτάτην καὶ δροσεράν. Ὅλαι τῶν ὑδάτων αὐτῆς αἱ ἀκαθαρσίαι, καταρρέουσιν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τὸ κατωφερὲς τοῦ τόπου, παρὰσύρονται ὑπὸ τῶν ρευμάτων. Οὐδαμοῦ εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτῆς ὑπάρχει τέλμα ἢ ἔλος. Τὸ κλίμα αὐτῆς ἄρα εἶνε τὸ εὐκρατέστερον ὅλων τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ πλάτος μερῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, καὶ ἡ θερμοκρασία μετριωτάτη· διότι οὔτε τὸ ψῦχος συνήθως εἶνε κατωτέρω τῶν 4-5⁰ τοῦ μηδενικοῦ, οὔτε ὁ καύσων ὑπὲρ τοῦς 26⁰, ἐκτός μόνον εἰς μερικὰς ἀνεμοσκεπεῖς κοιλάδας, ὅπου καταντᾷ ἐνίοτε πνιγηρός.

Αἱ μετεωρολογικαὶ δὲ μεταβολαὶ, εἰς ἃς ὑπόκειται δι' ὅλου τοῦ ἔτους, εἶνε, ὡς ἔγγιστα καὶ κατὰ τὸν μέσον ὄρον, 64 μὲν ἡμέραι βροχεραὶ, 5 χιονώδεις, 5 ὁμίγλώδεις, 20 συννεφώδεις, 15 θυελλώδεις, 36 ἀκατάστατοι, καὶ 220 αἶθριαι.

Οἱ βόρειοι καὶ νότιοι ἀνεμοὶ, τῶν ὁποίων ἡ διεύθυνσις, διὰ τὴν θέσιν τῶν ἀκτῶν καὶ τῶν θαλασσῶν, εἶνε ὠρισμένη, διαδέχονται ἀλλήλους, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς, καὶ μάλιστα τοῦ Βοσπόρου, ὅν γινώσκουσιν ἄλλον ἀνεμὸν παρὰ τὸν βορρᾶν καὶ τὸν νότον («Εἰσάγει μὲν γὰρ εἰς τὸν Πόντον » νότος, ἐξάγει δὲ βορρᾶς,« καθὼς λέγει ὁ Πολύβιος), ὧν οὗτος μὲν, ἀποτελεσμα τῆς ἀραιώσεως τοῦ ἀέρος, ἥτις τὸ θέρος εἶνε μεγαλητέρα εἰς τὸν Εὐξείνιον παρὰ εἰς τὸ Αἰγαῖον, πνέει διαρκῶς σχεδὸν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τέλους τοῦ Σεπτεμβρίου· ὁ δὲ νότος, διαδεχόμενος τὸν βορρᾶν δι' ὀλίγας ἡμέρας, ὅν ἐπικρατεῖ εἰμὴ ὅταν αἱ εἰς τὰς νήτους τοῦ Αἰγαίου ἐπισεσωρευμέναι ἀτμίδες ἀραιώσωσιν ἐκεῖ τὸν ἀέρα, καὶ ἐλαττώσωσι τοῦ περιέχοντος τὴν θερμότητα· ὅθεν καὶ εἶνε πάντοτε ὑγρὸς, καὶ ἐνίοτε θυελλώδης. Τῆς ὑγρασίας δὲ ταύτης ἔχνη μένουσι πολλάκις καὶ εἰς τοὺς τοίχους. Ὁ ἀπηλιώτης πνέει σπανίως ἀκριβῆς, καὶ, μόλις διαρκῶν ὥρας τινὰς, στρέφεται ἢ πρὸς νότον ἢ συχνότερον πρὸς βορρᾶν.

Μόνον δὲ τὸν χειμῶνα, ὅταν ὅλα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας τὰ ὑψηλὰ ὄρη καλυφθῶσιν ὑπὸ χιόνος, πνέουσιν οἱ δυτικοὶ ἢ νοτιοδυτικοὶ καὶ βορειοδυτικοὶ ἀνεμοὶ· οἱ τελευταῖοι δὲ οὔτοι εἶνε πάντοτε συνωδευμένοι με νι-

φετόν καὶ ψυχρότατοι, καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς ὀνομάζουσι Καρά-γέλ (με-
λαμβόρεια πνεύματα).

Συνήθως δὲ μετὰ τὰς πρώτας ψυχράς καὶ θυελλώδεις ἡμέρας, αἵτινες
παρακολουθοῦσι τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν, ὁ καιρὸς γαληνίζει, καὶ οἱ
νότιοι ἄνεμοι, ἀποβάλλοντες τὸ δηλητηριώδες τῶν θερινῶν μiasμάτων,
ἀποτελοῦσι τὸ λεγόμενον Μικρὸν Καλοκαίριον, τὸ ὅποιον ἐνίστε
παρατείνεται καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας.

Ἐν γένει δὲ, οἱ μὲν βόρειοι ἄνεμοι, ἐπικρχτοῦντες ὑπὲρ τὰ δύο τρίτα
τοῦ ἔτους, μετριάξουσι τοὺς καύσωνας· οἱ νότιοι δὲ, ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐ-
πικρχτοῦντες τὸν Φεβρουάριον, συγκιρνώσι τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος, τὸ
ὅποιον ὅμως διαρκεῖ πολὺ ἐξώρας τὴν ἀνοιξιν. Ὅθεν οἱ Τοῦρκοι συνειθί-
ζουσι νὰ λέγωσι, κατὰ τὴν μεταφορικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, ὅτι ὁ χειμὼν
καὶ τὸ θέρος εἰς τὴν ΚΠ. κρατοῦνται ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ ὅτι τὰ κεράσια
τρώγονται παρὰ τὴν ἐστίαν (1).

Τὸ θέρος ἰδίως ἐπικρχτοῦσιν, ἀπὸ τῆς 15 Ἰουνίου μέχρι τέλους τοῦ
Ἰουλίου, 40-45 ἡμέρας, κατὰ τὸν Τιμοσθένην, οἱ βορειανατολικοὶ ἄνε-
μοι, οἱ καλούμενοι ἐτησίαι (μελτέμ), ἐμποδίζοντες μὲν τὸν εἰς τὸν Πόν-
τον ἔκπλουν, καθὼς καὶ τὸν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰσπλουν τῶν πλοίων,
δροσίζοντες ὅμως καὶ καθαρίζοντες τὴν ἀτμοσφαῖραν τῆς ΚΠ. Ὑπ' αὐτῶν
κρατούμενοι, φαίνεται, καὶ οἱ Ἀργοναῖται εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Φινέως, ἐξι-
λάσαντο διὰ θυσιῶν τὸν Οὐρίον Δία πλοῦν ἐξαιτούμενοι (2). Οἱ ἄνεμοι οὗ-
τοι ἐταλάντευον πολλάκις τὴν τύχην τοῦ Βυζαντίου, ἐμποδίζοντες ἐκτὸς
τοῦ Ἑλλησπόντου τὰ πλοῖα, εἴτε τὰ φορτηγὰ, εἴτε τὰ πρὸς ἐπικουρίαν
πολεμικά. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δημοσθένης (3) ὅτι «ἐὰν ὁ Φίλιππος,
» περιμείνας τὰς ἐτησίαις, ἐπὶ Βυζάντιον ἐλθὼν πολιορκῇ . . ., ἡμῶν μὲν
» μὴ δυναμένων ἐνθὲνδ' ἀναπλεῦσαι, ἐκεῖ δὲ μηδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἐτοιμοῦ
» βοηθείας, οὐδὲν αὐτοὺς ἀπολωλέναι κωλύσει.» Καὶ ἐπὶ τῶν Γραικορω-
μαίων δὲ ἐλιμοκτονεῖτο ἐνίστε ἡ πόλις, ἐν ᾧ τὰ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ
Σικελίας πλοῖα, τὰ ὅποια ἐφωδίαζον αὐτὴν ἀνέκαθεν μὲ τροφάς, ἴσταντο
ἀραγμένα ἐκτὸς τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὡστε εὐλόγως τὸ ἄγαλμα ἡ (καθὼς
ἔλεγον τότε) ἡ Τύχη τῆς ΚΠ. εἰκονίζετο ἔχουσα τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ἐπὶ
πρύμνης πλοίου, τοῦ ὁποίου συντριβέντος ποτὲ ὑπὸ ληστῶν, οἱ δεισιδαίμονες

(1) Κατὰ λέξιν, ἐπάνω εἰς τὸ ταντουῦρι, τὸ ὅποιον εἶνε εἶδος τραπέζης σκεπασμέ-
νης μὲ τάπητας καὶ πεπλώματα, καὶ περιεχούσης ἐντὸς μικροῦ πυράνου κάρβωνας ἀναμμέ-
νους, ὅπου ζεσταίνουσι τοὺς πόδας αὐτῶν οἱ περικαθήμενοι. Ἡ χρῆσις τοῦ, καὶ τοῖ οἰκονομικῶ-
τάτη, καὶ, λόγῳ συναναστροφῆς, ὁμιλητικωτάτη, ἄρχεται νὰ ἐκλείπῃ, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν
Εὐρωπαϊκῶν ἐνδυμάτων καὶ τῆς θερμάστρας. (2) Ἀπολλών. Ἀργοναυτ. Β'. (3) Περὶ τῶν
ἐν Χερρόν. πραγμάτων § 5'.

αὐτῆς κάτοικοι ἀπέδωκαν εἰς τὸ συμβάν τοῦτο τὸν ἀπὸ τῆς σιτοδείας κίνδυνον, τὸν ὅποιον μόλις διαφυγόντες, ἔσπευσαν ἵνα συναρμόσωσιν ἐκ νέου τὸ συντριβέν. Εὐνάπιος δὲ ὁ Σαρδιανὸς διηγείται (1) ὅτι Σώπατρός τις φιλόσοφος, φθονηθεὶς ὑπὸ τῶν αὐλικῶν, διεβλήθη πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν, ὡς δεσμεύων ἐῖθεν διὰ τῶν γοητειῶν αὐτοῦ τοὺς ἀνέμους, καὶ λιμοκτονῶν τὴν ΚΠ., ὅθεν καὶ προστάξει αὐτοῦ ἐπελεκίσθη!!

Ἐφ' ἡμῶν, χάρις εἰς τὸν ἀτμὸν, ὃς τις ἤρπασεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Αἰόλου τῆς θαλασσοκρατορίας τὸ σκῆπτρον, ἡ Τύχη τῆς ΚΠ. δὲν ἐξήρτηται τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τῶν μεταβολῶν τῶν περὶ τὴν ἀτμοσφαῖραν. Οἱ ἄνεμοι ὅμως οὗτοι, πνέοντες τακτικῶς τὸ θέρος ἀπὸ τῶν 10 π. μ. ἄχρι τῆς ὕσεως τοῦ ἡλίου, μετριάξουσι μὲν τὸν καύσωνα· ἀλλὰ καθιστῶσι δυσάρεστον, καὶ μάλιστα ὑπὲρ τὰς Ἑστίας, τὸν διὰ τῶν μικρῶν πλοιαρίων (πιαδῆ) ἀνάπλουν τοῦ Βοσπόρου, διασμένων ἵνα μάχωνται 2-3 ὥρας ἀδιακόπως πρὸς τε τὸν ἄνεμον καὶ τὰ ρεύματα ἀντίπρῳρα· καὶ εἶνε τῷ ὄντι ἄξιον οἴκτου καὶ ἀπορίας ἵνα βλέπη τις τοὺς δυστυχεῖς κωπηλάτας τί ὑποφέρουσιν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο.

Ἐν γένει δὲ εἰς τὴν ΚΠ. καὶ τὸν Βόσπορον ἡ τῶν ἀνέμων σφοδρότης, καὶ μάλιστα τοῦ ἀπηλιώτου, καὶ πρὸς τὴν Εὐρωπικὴν μᾶλλον παρὰ τὴν Ἀσιατικὴν ὄχθην, εἶνε μεγάλη, καθὼς εἰς ὅλους τοὺς πορθμοὺς, καὶ αἱ θύελλαι ὄχι σπάνιαι. Καὶ ἐπεὶ δὲ αἱ μεταβολαὶ τοῦ καιροῦ, τὴν ἀνοιξιν ἰδίως καὶ τὸ φθινόπωρον, εἶν' αἰρνίδιοι καὶ ποικίλοι, οἱ ξένοι καὶ πρωτόπειροι τοῦ κλίματος πρέπει ἵνα προφυλάττωνται ἀπὸ τῆς ψυχροποσίας καὶ τῆς εἰς τὸν ῥόον τοῦ ἀνέμου ἐκθέσεως.

Τὸν Ἀπρίλιον ἀνοθοῦσι τὰ δένδρα, καὶ τὸ θέρος ἄρχεται τὸν Μάιον· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν 15 Μαΐου μέχρι 15 Ἰουλίου διάστημα εἶνε τὸ τερπνότερον τοῦ ἔτους. Ἀλλὰ τοὺς ἀκραιφνεῖς ἔραστὰς τῆς ὥραιας φύσεως πρέπει ἵνα χαιρετίσῃ τὸ ἔαρ ἀπὸ τῶν μέσων ἀκόμη τοῦ Ἀπριλίου εἰς τὰς Πριγκηποννήσους. Μετὰ τὸν Ἰούλιον δὲν ἑρέχει, εἰμὴ πολλὰ σπανίως· περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ Αὐγούστου συμβαίνουσι πολλάκις κλύδωνες· τοῦ δὲ Ὀκτωβρίου μεσοῦντος γίνονται ἐνίοτε, καθὼς εἶπομεν, λαμπρόταται καλοκαιριναὶ ἡμέραι, ἐνῷ ἄλλοτε διαρκεῖ καιρὸς ὁμιγλώδης. Τὸν Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον ἐπικρατοῦσιν ὁμίγλαι καὶ θύελλαι συνωδευμέναι ἐνίοτε μὲ χάλαζαν· ὁ δὲ καθαυτὸ χειμὼν ἄρχεται περὶ τὰς 20-24 Δεκεμβρίου.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου, ὅταν τὸν ἀπαρακτίαν (τραμοντάναν) διαδεχθῇ ὁ εὖρος (σιρόκος), ὁ καύσων καταντᾷ ἐνίοτε ἀνυπόφορος, καὶ τότε ἦτον καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς πανώλης. Ὅθεν καὶ ὅσα χωρία εἶνε ἀμέσως ἐκτεθειμένα

(1) Ἐν Βίοις Φιλοσόφων καὶ Σοφιστῶν.

εἰς τὰς δηλητηριώδεις πνοὰς τοῦ ἀνέμου τούτου, καθὼς τὸ Χάσ-κιού, ὁ Κουρού-τσεσμέ, καὶ τὸ Ἀρναούτ-κιού, ῥηθάνοντο δεινότεραν τὴν προσβολὴν τῆς ἐπιδημίας. Τότε συμβαίνει καὶ τὸ παράδοξον ἐκεῖνο νόσημα τῆς ἀστροβολίας ἢ ἀεροβολίας (χαβά-βουρμάκ), τὸ ὁποῖον Αἰβαν ὁμωνύμως τῷ ἀνέμῳ ἀποκαλοῦσιν οἱ κωπηλάται τοῦ Καταστένου, οἱ ὁποῖοι καὶ αἰσθάνονται πρῶτοι τὴν ὀλεθρίαν ἐπιβροχὴν 'του. Τὸ νόσημα τοῦτο εἶνε τῷ ὄντι μίasma δηλητηριώδες, μεταφερόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ διαδιδόμενον ἐν ἀκρεΐ εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ τὰς ἀρτηρίας διὰ τῶν πόρων, καὶ μάλιστα ὅταν εὕρῃ ἰδρωμένον τὸ σῶμα, καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν εἶνε τότε οἱ κωπηλάται· ἐπιφέρει δὲ διὰ μιᾶς τὸν θάνατον δι' ἀποπληξίας ἢ ἀσφυξίας. Ὁ σοφὸς ἱατρός Brayer διηγεῖται (1) ὅτι ἔπαθε καὶ μόλις ἐσώθη ἀπὸ τῆς προσβολῆς ταύτης.

Οἱ μεγάλοι χειμῶνες, καθ' οὓς ἐπάγωσε, δηλαδὴ κυρίως ἐγέμισε πάγων, ὁ Βόσπορος, εἶνε σπάνιοι, καὶ ἀναφέρονται τοιοῦτοι οἱ τῶν 401,763, 932,1232, καὶ 1621. Ὁ ἐπὶ Κοπρωνύμου ἰδίως μέγας χειμὼν, συμβὰς τὸν Φεβρουάριον τοῦ 755, ἦτο τέσσερον μέγας, ὥστε, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (2), » κρυσταλλωθῆναι καὶ τὸν τοῦ Στενοῦ πορθμὸν, καὶ τὸν ἐκ τῆς πόλεως εἰς » Χρυσούπολιν. Εἴτ' αὖθις τῷ κρυστάλλῳ χιόνος ἐπιπεσούσης, κᾶκείνης » ἐκ τοῦ ψύχους συμπληθείσης τε καὶ κρυσταλλωθείσης, πεζοποροῦν- » τες οἱ ἄνθρωποι διήεσαν τὸν πορθμὸν τοῦ Στενοῦ καὶ τὸν ἐκ τῆς πό- » λεως πρὸς Χρυσούπολιν, ἀχθοφοροῦντά τε ὑποζύγια, καὶ βόες ἀμάξας » ἔλκοντες σὺν φόρτῃ πολλᾷ. « Κατὰ δὲ τὸν Κεδρηνόν, ὃν ἐκρυσταλ- » λώθη αὐτὸς καθ' αὐτὸν ὁ Βόσπορος (καὶ τοῦτο φαίνεται πιθανώτερον), ἀλ- » λά » τμήματα πάγου ὀρεοφανῇ, « ἀποσπασθέντα τῶν ἐν τῷ Πόντῳ πάγων, τοὺς ὁποίους κατακυλίσαντες ἐπεσώρευσαν ἀλλεπαλλήλους περὶ τὰς ἐκ- » βολὰς 'των οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Σκυθίας, καὶ ὑπὸ τῶν ρευμάτων εἰς- » κυλισθέντα ἐντὸς τοῦ Βοσπόρου, ἐπλήρωσαν τὴν παραλίαν πᾶσαν ἄχρι καὶ τῆς Ἀβύδου, » ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ ζῶα ἄγρια τε καὶ ἡμερα τεθνεῶτα. » Πᾶς δὲ ὁ βουλόμενος ἀπὸ Σοφικῶν ἄχρι τῆς πόλεως, καὶ ἀπὸ Χρυ- » σουπόλεως ἕως τοῦ Ἀγίου Μάμαντος καὶ τῶν Γαλατῶν, ἀκωλύτως ὡς » ἐπὶ ξηρᾶς ἐβάδιζον. Ἐν δὲ ἐξ αὐτῶν, προσράξαν τῇ τῆς Ἀκροπόλεως » σκάλα, συνέτριψεν αὐτήν. Ἔτερον δὲ, τῷ τείχει προσραγὲν, τοῦτο με- » γάλως ἐδόνησεν. . . Εἰς τρία δὲ ῥαγὲν ἔζωσε τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν Μαγ- » γάνων ἕως τοῦ Βοσπορίου, οὗ τινος τὸ ὕψος ὑπερείχε τῆς πόλεως. « » Τούτων αὐτόπται (προσθέτει ὁ σύγχρονος Ἱστορικὸς Θεοφάνης) ἡμεῖς » γεγόναμεν, ἐπιβάντες ἐνὸς αὐτῶν, σὺν καὶ τισιν ὁμήλιξι λ', καὶ παί- » ζοντες ἐπάνω αὐτοῦ. «

(1) Neuf années a Constantinople. (2) Βιβλ. ΙΕ'.

Ἐπάγωσε δὲ καὶ ἐπὶ Ἀρκαδίου ὁ Εὐξείνιος Πόντος, συμβάν τὸ ὁποῖον ἐφάνη καὶ εἰς τὰ 1068 π. Χ.

Ἄλλ' ὁ χειρότερος τῶ ὄντι καιρὸς διὰ τὴν ΚΠ., εἶνε ὁ βροχερὸς, καὶ μάλιστα λυομένης τῆς χιόνος περὶ τὸν Φεβρουάριον. Τοῦτο δὲ ὄχι τόνον ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας, ὅσον διὰ τὴν ἀθλιότητα τῶν ὁδῶν, στενῶν, ὡς εἴπομεν, σκολιῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσι, κάκιστα ἐστρωμένων. Καὶ ἐνῶ, ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ γηπέδου τῆς τε πόλεως αὐτῆς καὶ τοῦ Γαλατᾶ, κατωφεροῦς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ τὴν γειτνίασιν τῆς θαλάσσης, ὅπου κατασταλάζουσιν ὅλοι οἱ ὄχετοί, ἔπρεπε ἵνα ᾖν ἡ καθαρωτέρα πόλις τῆς οἰκουμένης, ἡ κακῶς ἐννοουμένη πολιτικὴ τῆς τῶν καθεστώτων διατηρήσεως, καὶ τὸ πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν σέβας τῶν Μουσουλμάνων, καθιστῶσιν αὐτὴν ἀδιόδευτον σχεδὸν ἐν καιρῷ βροχεροῦ χειμῶνος. Ἄλλη αἰτία τῆς δυσχερείας ταύτης εἶνε τὰ παλαιὰ τεῖχη, τὰ ὅποια ἐνῶ ἀποδεδειγμένως ὁδὸν χρησιμεύουσι πλέον, καὶ μάλιστα τὰ παραθαλάσσια, πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθησαν, καταβρέοντα πανταχόθεν καὶ κατηρειπωμένα, ἐμποδίζουσιν ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐκροὴν τῶν ὑδάτων, καὶ κατακλύζουσι δι' αὐτῶν τὰς ὁδοὺς.

Ἐν ἐκ τῶν οὐ σπανίων τοῦ Βοσπόρου φαινομένων εἶνε ἡ περικαλύπτουσα ἐνίοτε αὐτὸν ὁμίχλη, παχεῖα τόσον καὶ πυκνὴ, ὥστε τὰ πλοία-ρια, μὴ διακρίνοντα τὰς ὄχθας, ἐκπύπτουσι πολλάκις, παρασυρόμενα ὑπὸ τῶν ρευμάτων εἰς τὸ μέσον τῆς Προποντίδος, καὶ κινδυνεύουσι καταλαμβανόμενα ὑπὸ κλύδωνος. Ὅθεν φρονίμως ποιοῦντες τῶν Εὐρωπαίων πολλοί, φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ἐντὸς τοῦ πλοίου καὶ πολιορκόσιον (boussole).

Ἄλλὰ καὶ ὁ χειμὼν ἔχει τὰς ἡδονὰς τοῦ ἐν ΚΠ., ἡδονὰς ὄχι ἐπιπλάστους καὶ τεχνητάς, ἀλλὰ φυσικὰς καὶ ἀθώας. Καὶ ἀληθῶς, τί τερπνότερον, ὡς πρὸς τὸν εἰδότα ἵνα ἐκτιμήσῃ τὰς τῆς φύσεως καλλονὰς, ὅταν εἰς χιονώδη τοῦ Δεκεμβρίου ἡμέραν, καθήμενος εἰς τὴν κόγχην καλῶς ἐκτισμένης εἰς τὸ παράλιον οἰκίας, βλέπῃ τὸν Βόσπορον ἀγριαίνοντα, καὶ τὰ ὑδατὰ τοῦ τεθολωμένα, καὶ τὰς νιφάδας τῆς χιόνος καταπιπτούσας θαμβακκηδόν, καὶ μυριάδας ἐναλίων πτηνῶν, τῶν μὲν περιπταμένων μετὰ κλαγγῆς, τῶν δὲ καταδυομένων, καὶ πάντων ἀμφισβητούντων πρὸς τοὺς δελφίνας ἀναπηδώντας τὴν ἄγραν τῶν ἀγελαίων ἰχθύων, τῶν ὁποίων τότε εἶνε ἡ τῆς μεταναστεύσεως ἐποχὴ, καὶ ἐπὶ τῆς κρηπίδος αὐτῆς τῆς οἰκίας τοὺς ἀλιεῖς σύροντας μόλις τὸν γρέπον αὐτῶν κινδυνεύοντα ἵνα διαρῥαγῇ ὑπὸ βουνοῦ (1) ὄλου ἰχθύων! Ἄλλ' ἰδοὺ κατάρθωσαν ἀσθμαίνοντες ἵνα προσπελάσωσι τὸν σάκκον τοῦ δικτύου

(1) Βουνα τῶ ὄντι ὀνομάζουσιν οἱ ἀλιεῖς τοῦ Βοσπόρου τὰ ἀναρίθμητα ἐκεῖνα στίφη τῶν διερχομένων κατ' ἔτος τὸν Βόσπορον ἀγελαίων ἰχθύων.

των εἰς τὴν παραλίαν. Ἰδοὺ ἄρχονται ὅν' ἀνακουφίζωσιν αὐτὸν, μεταγίζοντες σπαίροντας σωρηδὸν τοὺς ἰχθῦς εἰς τὰς ἀλιάδας ἢ ἐπὶ τῆς κρηπίδος. Τί θέαμα! τέσσαρα-πέντε πλοιάρια γεμίζονται πολλάκις ἄχρι τοῦ χείλους ἐξ ἑνὸς μόνου βόλου! καὶ ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ γρίπου ἐξαγοράζει διὰ μιᾶς τὰ δίκτυα καὶ τὸ πλοῖον.

Ἄλλο φαινόμενον, πολὺ πλεόν δυσάρεστον, εἶνε οἱ σεισμοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους, συχνωτέρους καὶ πολὺ τρομερωτέρους περὶ τοὺς πρώτους τῆς κτίσεως αὐτῆς αἰῶνας, ὑπέκειτο ἡ ΚΠ., ὥστε πολλοὶ ἀποδίδουσιν εἰς τοῦτο καὶ τὴν αἰτίαν τῶν ξυλίνων οἰκοδομῶν. Τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν σεισμῶν τούτων, καθόσον χρησιμεύουσιν ὡς ἐποχαὶ πολλῶν ἱστορικῶν συμβάντων, ἀναφέρομεν χρονολογικῶς ἑνταῦθα.

Καὶ πρῶτον ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β', τῇ 24 Σεπτεμ. τοῦ 446 (λθ' τῆς Θεοδοσίου Βασιλείας), ἐγένετο σεισμὸς μέγας, ὅτε, λιτανευόντων τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Πατριάρχου μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἐθαυματουργήθη ἡ θρυλλουμένη ἀνάληψις τοῦ παιδὸς ἐκείνου κτλ. Ὁ σεισμὸς οὗτος, ἐὰν ᾔηνε ὁ ἴδιος, ἀναφέρεται εἰς τὰ Μηναῖα τῇ 26 Ἰανουαρίου, ὡς συμβὰς εἰς τὰ τελευταῖα τῆς βασιλείας Θεοδοσίου, καὶ διαρκέσας μῆνας τρεῖς, ὑφ' οὗ καὶ κατέπεσον τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ μέρος πολὺ τῶν οἰκημάτων, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὰ ἀπὸ τῶν Τρωαδῆσιων Ἐμβόλων ἕως τοῦ Χαλκοῦ Τετραπύλου.

Τῇ 25 Σεπτεμβρίου τοῦ 477 (480 κατὰ τὸν Κ. Μαρκελλίνον), ἐπὶ Ζήνωνος, σεισμὸς μέγας ἐκρήμνισε πολλὰς ἐκκλησίας, οἰκίας καὶ ἐμβόλους ἐν ΚΠ., Νικομηθεῖα κλπ. Τότε ἔπεσε καὶ ὁ ἀνδριάς τοῦ Μ. Θεοδοσίου ὁ ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ Ταύρῳ κίονος, καὶ ἡ σφαῖρα ἦν ἐκράτει ὁ ἀνδριάς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὁ ἐν τῷ Φόρῳ, καὶ οἱ Τρωαδῆσιοι ἔμβολοι.

Τῇ 14 Δεκεμβρίου τοῦ 538 (κζ' ἔτει τοῦ Ἰουστινιανοῦ), σεισμὸς διαρκέσας ἡμέρας, κατέβρυψε, πρὸς πολλοῖς καὶ ἄλλοις κτιρίοις, καὶ μάλιστα ναοῖς, καὶ τὴν ἐν τῷ Ταύρῳ στήλην τοῦ Ἀρχαδίου. »Ὁ δὲ βασιλεὺς «(εἰς σημεῖον πένθους) οὐκ ἐφόρεσε τὸ στέμμα ἐπὶ μ'. ἡμέρας. «Καὶ τοῦ σειρμοῦ τούτου, ὡς ἑνὸς τῶν τρομερωτέρων, μνηεῖον ποιεῖται ἡ Ἐκκλησία κατ' ἔτος, ὅτε καὶ ἐλιτάνευον ἐν τῷ Κάμπῳ.

Τῇ 25 (26;) Ὀκτωβρίου τοῦ 741 (κδ' τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου), συνέβη ὁ κατ' ἐξοχὴν μέγας ἐκεῖνος σεισμὸς, διαρκέσας ἑνδεκα μῆνας, τοῦ ὁποίου μνημονεύει κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐτησίως ἡ Ἐκκλησία.

Τῇ 10 Ἰανουαρίου τοῦ 869, ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἐγένετο σεισμὸς μέγας, τὸν ὁποῖον ἀπέδωκαν οἱ περὶ τὸν ἱερὸν Φῶτιον εἰς τὴν ἄδικον αὐτοῦ ἔξωσιν. Τότε κατέπεσε καὶ ὁ ἐν τῷ καλουμένῳ Σίγματι ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ κατεπλάκωσε πολλοὺς· ἔθεν καὶ ὁ τόπος

μετωνομάσθη Σείσμα. Ἀλλ' ὁ σεισμὸς οὗτος, ὡς ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς χρονολογίας, συγγέεται μὲ τὸν ἐπόμενον.

Τῇ 8 ἢ 11 Ἰανουαρίου τοῦ 1011 (6519 ἀπὸ Κ. Κ.), σεισμὸς διήρκεσεν ἐκ διαλειμμάτων ἐν ΚΠ. τεσσαράκοντα ἡμερονύκτια. Τὸν σεισμὸν τοῦτον τὰ Συναξάρια ἀναφέρουσι τῇ 10 Δεκεμβρίου· ἀλλ' ἐπειδὴ διήρκεσεν ἡμέρας, δὲν εἶνε παράδοξον 'να ἐσημείωσαν ἄλλοι ἄλλον αὐτοῦ κλονισμόν. Τότε ἔπεσε καὶ ὁ θόλος τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Πάντων.

Τῇ 1 Ἰουνίου τοῦ 1286 κατέπεσεν ὑπὸ σειμοῦ ὁ κίων, ἡ τοῦλάχιστον ὁ ἐπ' αὐτοῦ ἀνδρίας Μιχαήλ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, τὸν ὅποιον εἶχε στήσῃ ἐπ' αὐτοῦ Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος.

Περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1344 κατέπεσεν ὑπὸ σειμοῦ ὁ κίων ὁ ἐπὶ δεξιᾷ τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Τῇ 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 1509, ἐπὶ Σουλτάν Βαγεζήτου τοῦ Β', «σεισμός μέγας γέγονε, καὶ ἔπεσον πολλὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, καὶ ναοί, καὶ οἰκίαι, καὶ κατεπλακώθησαν πολλοί (1).» Ὁ σεισμὸς οὗτος, κλονήσας μέγα μέρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς Τουρκίας, διήρκεσε 45 ἡμέρας, καὶ ἐκρήμυνεν 109 τζεαμιά, 1070 οἰκίας, καὶ μέγα μέρος τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ τοῦ Σαραγίου, ἡ δὲ θάλασσα ἐπλημμύρησεν ὑπὲρ τὰς κρηπίδας ὅλης τῆς παραλίας· ὥστε ὁ Σουλτάνος, ἀποῦ κατόκησε πρῶτον ὑπὸ σκηνᾶς, στήθείσας εἰς τὴν δευτέραν αὐλὴν τοῦ παλατίου, μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἦτον ὀλιγώτερον τὸ δεινόν, πλημμυρήσαντος καὶ τοῦ ποταμοῦ προσέτι. Ἐφονεύθησαν δὲ κατὰ τὸν Δε Νικολάι (2), γράφοντα τῷ 1550-1580, 13,000 ἄνθρωποι, ἐν οἷς εἰς τὴν οἰκίαν μόνην τοῦ Βεζύρη Μουσταφᾶ-πασσᾶ κατεπόθησαν ὑπὸ τῆς γῆς 300 ἵπποις αὐτοῖς ἵπποις.

Τῇ 24 Ὀκτωβρίου τοῦ 1802, σεισμὸς μέγας, ἐπεκταθεὶς διὰ τῆς Θράκης, Σερβίας, Βόσνας, Βλαχίας, Πολωνίας καὶ μέχρι τῆς Μόσχας αὐτῆς, πρὸς μεσημβρίαν δὲ μέχρι τῶν Ἰονίων νήσων, ἐκρήμυνε πάμπολλα παλαιὰ τζεαμιά καὶ μέρος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ παλατίου ἐν ΚΠ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν σεισμῶν· ὕγιεινοτάτη δὲ οὕσα καθ' ἑαυτήν, ὡς εἴπομεν, ἡ ΚΠ., νόσους ἐνδημικὰς δὲν ἔχει· παρατηρήθη μάλιστα ὅτι καὶ αἱ ἐπιδημικαί, μῆτ' αὐτῆς τῆς χολέρας ἐξαιρουμένης, κάμνουσιν ὀλιγωτέραν πολὺ θραύσιν παρ' ὅσῃν ἢ τε ἀπρονοησία τῶν κατοίκων, ἢ τε μέχρι τοῦδε ὀλιγωρία τῶν κρατούντων καὶ ἄλλα τυχαῖα αἰτία καθιστῶτιν ἐπιφοβόν. Αἱ δὲ συνήθως ἐπιπολάζουσαι νόσοι, τῶν ὁποίων ὁ Σιμουκάτης λέγει μίαν καὶ τὴν ἀρθρίτιν, εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς κακῆς διαίτης, τῶν ἀ-

(1) Πολιτικὴ Ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως. (2) Le Navigazioni el Viaggi nella Turchia de Nicolo de Nicolai, Tradotto di Francese, Venezia, MDLXXX.

χρείων υδάτων, καὶ τοὶ ἄλλως ποτιμωτάτων, καὶ πρὸ πάντων τῆς ἀπροφυλαξίας. Παρατηρεῖ τις μάλιστα μεταξὺ τῶν Τούρκων, οἱ τινες συνήθως οὔτε ἀλμυροφαγοῦσιν, οὔτε ἐλαιοφαγοῦσιν, οὔτε οἰνοποτοῦσι, καὶ ἐπὶ πᾶσι πλύνονται συνεχῶς, καὶ ζῶσιν ἡσυχώτερον καὶ τακτικώτερον βίον, πολλοὺς ἐννενηκοντούτους γέροντας μὲ χαριεστάτην ὄψιν καὶ ὀφθαλμοὺς διασώζοντας ἄχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν ὅλην αὐτῶν τὴν ζωηρότητα καὶ νοημοσύνην (1). Καὶ τῷ ὄντι τοῦ λιπαροῦ λεγομένου γήρως εἰκόνα μεταξὺ τῶν ἐν ΚΠ. Ὁθωμανῶν, καὶ ἰδίως τῶν ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος (οὐλεμά), δύναται τις νὰ εὑρῇ.

Ἡ φθίσις, εἰς μερικά μάλιστα χωρία, καὶ μεταξὺ τοῦ ὠραίου φύλου ἰδίως, ἐυθίζει πολλὰς οἰκογενείας εἰς ἀλλεπάλληλα πένθη· ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ἀρχικὴ τοῦ κακοῦ αἰτία εἶνε ἡ κακὴ, ὡς εἵπομεν, δίαιτα, τὰ καθ' ἑδομάδα ἐπαναλαμβανόμενα (ἀδιάφορον ἐὰν ᾔνε χειμῶν ἢ ὄχι) τῶν οἰκιῶν σφογγαρίσματα ἢ μᾶλλον καταποντίσματα· ἡ κατάχρησις τῶν λουτρῶν, ὅπου συνήθως αἱ κομψότεραι κυρίαι δαπανῶσιν ἐλόκληρον τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ ἐσπέρας ἐπιστρέφουσαι εἰς τὰς οἰκίας τῶν διοδεύουσι μιᾶς πολλάκις ὥρας βορβορώδη ὁδὸν μὲ λεπτότατα πέδιλα κτλ. κτλ.

Τὰ ὀξεᾶ νοσήματα, αἱ εἰς φθίσιν συχνάκις καταστρέφονται περιπνευμονίαι, αἱ φλογώσεις τοῦ λάρυγγος, αἱ κυνάγχαι κτλ. συμβαίνουν συνήθως τὸν Μάρτιον, ὅταν ἀναλύῃ ὁ πάγος· οἱ δὲ κακοήθεις πυρετοὶ, καθὼς καὶ παντοῦ, τὸν Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον, διὰ τὴν ὀπωροπαγίαν.

Αἱ περὶ τὴν ἑδραν αἱμορροΐδες εἶνε συμπτῶς σχεδὸν νόσημα τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης ταύτης· ἀλλὰ καὶ τούτου αἰτίαι, τὸ ἐδραῖον τοῦ βίου, τὰ ἀπαλὰ στρώματα ἐπὶ τῶν ὁποίων διημερεύουσιν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, καὶ πρὸ πάντων τὰ παχέα ἐδέσματα καὶ ἡ ἰχθυοφαγία.

Ἐν τῶν συνηθεστέρων νοσημάτων ἐν ΚΠ. εἶνε τὸ ἐρυσίπελας (ἰλανετζίκ)· ἀλλὰ τὸ ἱατρικὸν τούτου, πρόχειρον καὶ ἀδάπανον, εἶνε οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος γοητεύοντες, ἢ μᾶλλον μαγνητίζοντες αὐτὸ, οἱ ἰλανετζίκτζήδες, ἐδρεύοντες ἐπὶ τούτῳ πάντοτε εἰς τὸ Τελωνεῖον, ὅπου θέλομεν τοὺς ἀνεύρη, ὅταν φθάσωμεν περιγράφοντας τὰ ἐκεῖ.

Παρατηρήθη ἐπὶ πᾶσιν ὅτι τὰ ἔλκη τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ἄνω μερῶν τοῦ σώματος εἶνε ἐν γένει εὐίατώτερα τῶν περὶ τοὺς πόδας, καὶ τοῦτο διὰ τὴν τῶν ὁδῶν ὑγρασίαν, εἰ καὶ ἀρ' ἐτέρου ἢ ψωρίασις τῆς κεφαλῆς, ἡ ἐγγενὲς αὕτη τῶν Ἑβραίων κληρονομία, ἀποτέλεσμα τῆς ἀθλίας αὐτῶν διαίτης, εἶνε κακοηθεστάτη καὶ θηριώδης.

Ἐρχόμεθα τέλος εἰς τὴν πανώλην, τὴν δυσώνυμον ταύτην καὶ ἀποτρόπαιον νόσον, ἥτις τοσαῦτα ἔτη ἐμάστιζεν ἀνηλεῶς τὴν ὠραίαν ταύτην

(1) Καὶ ἀπὸδειξις ἐνδοξος ὁ ἐπίσημος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας Χασρέδ-πασσᾶς, ὁ Ταζεφράνδος αὐτοῦ τῆς Τουρκίας, περὶ οὗ ἴδε ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Μπαλτα-ἰλιμάν.

πόλιν, καὶ λέγομεν οὐχ ἦττον περὶ αὐτῆς, μετὰ τὸν σοφὸν παρατηρητὴν Brayer, τὸ τοῦ Γάλλου μυθοποιῦ Λαφονταίνου :

« De loin c'est quelque chose, et de près ce n'est rien. »

Καὶ τῷ ὄντι, ἐπεδήμει κατὰ καιροὺς τρομερὰ εἰς τὴν ΚΠ. ἡ πανώλης, οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ πλείονες τῶν εὐκαταστάτων Γραικῶν ὠχυροῦντο κατακλείόμενοι εἰς τοὺς οἴκους τῶν, ἢ ἔφευγον εἰς τὰ πέριξ χωρία, διακόπτοντες πᾶσαν σχέσιν, πᾶσαν ἐπιμιξίαν· οἱ Τοῦρκοι ἐξηκολοῦθον ἀτάραχοι τὸν συνήθη αὐτῶν βίον, ἀφιερούμενοι εἰς τὸ πεπρωμένον (ἐτζέλ), καὶ αὐτοὺς ἐμιμοῦντο ἐξ ἀνάγκης καὶ οἱ πτωχότεροι ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν· τὸ κακὸν ἐν τοσούτῳ ἐκορυφούτο, ἔφθανεν εἰς τὸ Μὴ περαιτέρω, ἐξεκομίζοντο χίλιοι τὴν ἡμέραν ἐκ μόνης τῆς Ἀδριανοῦ πύλης, καὶ ἡ πύλη τότε κατὰ τι ἔθος ἐκλείετο· ἐθερίζοντο τέλος πεντήκοντα, ὀγδοήκοντα, ἑκατὸν, ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα χιλιάδες, καθὼς εἰς τὰ 1812 ἐν διαστήματι τεσσάρων - πέντε μηνῶν· φρικτὸν ἄκουσμα καὶ φρικτότερον θέαμα, τοῦ ὁποῦ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, παῖς ἔτι τότε ὢν, καὶ θέλω σχεδιογραφῆσαι καὶ ἀλλαχοῦ τὴν εἰκόνα (1) ! Ἐκόπαζε τέλος μετὰ τὸ φθινόπωρον τὸ δεινόν, καὶ οἱ φυγάδες ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια· παράδοξον ! ὁ αὐτὸς ὀπωροπώλης, ἰχθυοπώλης, ὑαλοπώλης κλπ., ἡ αὐτὴ φωνὴ τοῦ ῥαχισυλλέκτου Ἑβραίου, τὸ αὐτὸ πρόσωπον τοῦ θυρωροῦ Γενιτσάρου, κἀνεὶς τέλος τῶν γνωστῶν δὲν ἔλειπε· τίς λοιπὸν ἀπέθανεν ; Ἀπέθνησκον μάλιστα, ἀλλ' ἀπέθνησκον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ξένοι, οἱ παρεπίδημοι, οἱ κατοικοῦντες τὰς πνιγερὰς συνοικίας ἐκεῖνας, τὰ χάνια, τοὺς κυρα-χανέδες· ἀπέθνησκον οἱ στρατιῶται τοῦ ναυστάθμου, οἱ δυστυχεῖς οἱ ἐν τοῖς δεσμοτηρίοις, οἱ ἄστεγοι τέλος, οἱ ἐντελῶς ἀπροστάτευτοι καὶ φερέοικοι, καὶ οἱ τοιοῦτοι ὁδὲν εἶν' ὀλίγοι ἐν ΚΠ.

Αἱ ἀπὸ τῶν χρόνων ἀκόμη τοῦ Ἰουστινιανοῦ θανατικαὶ αὐταὶ ἐπιδημίαι ἄφηναν ἐποχὴν εἰς τὰ χρονικά τῆς ΚΠ., καὶ ἐπειδὴ κἀνεὶς σχεδὸν ἐκεῖ δὲν γνωρίζει τὴν ἡλικίαν του, διότι βιβλία ληξιαρχικὰ δὲν ὑπάρχουσι, πολλάκις ἡ μήτηρ, ἐρωτωμένη περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ τέκνου τῆς, ἀπεκρίνετο ὅτι τὸ ἐγέννησεν εἰς τὰ φευγατεῖα (2), εἰς τὸ μέγαλον θανατικόν. Τοιαύτη τις τερατώδης ἐπιδημία ἀναφέρεται ἡ ἐπὶ Σουλτὰν Μαχμούδ τοῦ Α', τῷ 1751 - 1752, καθ' ἣν ἐθερίσθησαν 400,000 ἄνθρωποι, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μεγαλόπολις αὕτη, προηγηθείσης μάλιστα καὶ μιᾶς καταστρεπτικωτάτης πυρκαϊᾶς, κατήντησεν ἔρημος, καὶ εἰς πολλὰς τῶν ὁδῶν ἐφύτρωσαν χόρτα δι' ἑλλειψιν τῶν διαβαίνόντων· ἐκλείσθησαν δὲ εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ αὐτοὶ οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπὸ τοῦ φόβου.

(1) Ἴδε Ἀδριανουπόλεως πύλην. (2) Ἀπαράλλακτα, νομίζω, πρέπει 'να ἐξηγηθῇ καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους τὸ « Ἐν ταῖς φυγαῖς μετ' ἀνδρὸς ἥκησ' ἐν Πινυκί (Ἑκκλησιαζ. 243), « ἂν καὶ ὁ Σχολιαστὴς τὸ ἐννοῇ κύριον ὄνομα τόπου τινὸς ἀποκρύφου ἐν Πινυκί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΕΙΣ κἄνεν μέρος τῆς οἰκουμένης ὅθεν ἐφαρμόζεται προσφεύστερον, ὡς ἔμβλημα, τὸ Κέρας τῆς Ἀμαλθείας παρὰ τὴν ΚΠ. Ὅθεν καὶ εἰς τὰ ἀρχαῖα Βυζαντινὰ νομίσματα, ὡς εἵπομεν, ἀπαντᾷται συχνότατα τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς εὐθηνίας καὶ εὐπορίας, εἰκονίζον οὐ μόνον τὸν ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ κόλπον, εἰς τὸν ὅποιον καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀντιμετοχετεύονται ἐναλλάξ εἰς ἄμφω τὰς θαλάσσας καὶ τὰς ξηρὰς καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων εἰς τοῦτον ὅλα τῆς ὕψηλίου τὰ προϊόντα.

Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτην εὐκαιρίαν ἀνθαμιλλᾷται καὶ ἡ ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ τόπου καὶ τῆς χώρας τὸ εὖγεων. Τὰ πρὸς τὴν ξηρὰν τεῖχην τῆς ΚΠ. διαδέχονται αἱ ἀπέραντοι πεδιάδες τῆς ἔκπαλαι ὡς πυροφόρου φημιζομένης Θράκης, καὶ εἰς τὰς χλοηφόρους ταύτας ἐκτάσεις, τὰς ὁποίας προμηθέστεραι χεῖρες ἤθελον καταστήσῃ παράδεισον συνεχῇ μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῶρα δὲ μένουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνεῖτοι εἰς βοσκήν, νέμονται χιλιάδες βοῶν ἀγέλαι, προμηθεύουσαι τὴν ΚΠ. μὲ τὰ παχύτατα ἐκεῖνα γαλατηρὰ, τῶν ὁποίων στερεῖται ἀκόμη ἡ Εὐρώπη.

Τῆς δὲ Ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὅλαι αἱ ἀπὸ Σκουταρίου μέχρι Νικομηδείας γεωλοφαί εἶνε κατάφυτοι μὲ ἀμπέλους, καρποφορούσας τὰ ὄνομαστά ἐκεῖνα τσαβούσια, ἐκλεκτῶν γένος σταφυλίων, τὰ ὁποῖα πούποτε ἄλλου ὅθεν τελεσφοροῦσι· μεταξὺ δὲ αὐτῶν φυτευμέναι αἱ κερασεῖαι, κατακλῶνται τῷ ὄντι ὑπὸ τοῦ θάρους τῶν δ' ἄλ-μπαστῆ κερασιῶν ἐκείνων.

Ἐν γένει δὲ τῶν καρπῶν τῆς χώρας τοῦ Βυζαντίου τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, καὶ τῶν λαχανικῶν ἡ ἡδύτης εἶνε ἀπὸ τῶν χρόνων ἀκόμη τοῦ Πολυβίου περιθρυλλούμενα (1). »Οὐχ ὀρθῶς γάρ τοι (λέγει Θεοφύλακτος) »ὁ Βουλγαρίας, ἐπιστέλλων πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον) »καὶ τοὺς τῶν δένδρων καρποὺς, οἷς ἐντρυνῶμεν οἱ τῆς εὐδαίμονος σι- »κήτορες πόλεως; Οὕτω μὲν γὰρ μεγέθους ἱκανῶς ἔχουσιν, ὡς μηδένα »λόγον εἶναι τοῖς ὀρώσι τῆς κατὰ γεῦσιν ἡδύτητος· οὕτω δὲ τὴν γεῦσιν »ἡδύνουσιν, ὡς ἐν τούτῳ τῷ μέρει τὸ μέγεθος ἀποκρύπτεσθαι. Καὶ γὰρ »οὖν τοὺς μὲν ἀλλαχοῦ μεγάλους τῇ ἡδονῇ ὑπερβάλλουσι· τοὺς δ' ἡδονῇ

(1) Ἴδε προσωτέρω τὸ χωρίον τοῦ συγγραφέως τούτου.

» προὔχοντας, τὸ μέγεθος προφαίνεται ἐξαισίον· τοὺς δ' ἄμφω ταῦτα ἐπαι-
 » νετοὺς, τῷ βασιλίδος εἶναι γεννήματα· «

Παρατηρήθη δὲ, καθὰ φαίνεται, ἀνέκαθεν ὅτι ἕκαστος τῶν ἐνταῦθα τόπων εἶνε πρὸς καλλιέργειαν ἐνός τινος μᾶλλον φυτοῦ προσφορώτερος· ὅθεν οἱ πωληταί, ἀντὶ παντός ἄλλου ἐπαινετοῦ ἐπιθέτου, προσωνομοῦσιν ἀπὸ τῶν τόπων τὰ πιπρασκόμενα, σταφύλια, φέρ' εἰπεῖν, καὶ κεράσια τοῦ Σκουτάρεως, σῦκα κάλλιστα πάντων, τὰ ἐκ τοῦ ἀπ' αὐτῶν παρονομασθέντος Συκοχωρίου (Ἰντζίρ-κιοῦου), λαχανικά τοῦ Βελιγραδίου καὶ τοῦ Σουλτανικοῦ κήπου ἢ τοῦ Ἑπταπυργίου, χειμωνικά καὶ πεπόνια τὰ ἐκ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Προποντίδος κτλ.

Ἐὰν συμπεράνωμεν δὲ ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν νομισμάτων, εἰς πολλὰ τῶν ὁποίων εἰκονίζεται ὁ Βάκχος, φαίνεται ὅτι καὶ ὁ ἐντόπιος οἶνος ἦτον, ἀν' ὅχι ἄριστος, διότι δὲν ἀναφέρεται πούποτε ὡς τοιοῦτος, τοῦλάχιστον ὅμως ἄφθονος. Ἀλλ' ἐὰν ἀκούσωμεν τὸν Λουίτπράνδον, πρεσβευτὴν ἐκ τῆς Γερμανίας σταλέντα τῷ 963 πρὸς Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν, ὁ οἶνος τῆς ΚΠ. ἦτον, διὰ τὴν συνανάκρασιν τῆς πίσης καὶ τοῦ γύψου, ἀποτος· » *Grecorum vinum ob picis faece gypsi commixtionem nobis impotabile* » fuit (1). « Ἐκτὸς ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ὑπερώχ τοῦ Ἐπισκόπου τούτου ἦτον κατάπικρος ὑπὸ τῆς χολῆς, ἣν εὐσσοδομῶν ἐν ἑαυτῷ κατὰ τῶν Γραικῶν, ἐξέμεσεν ἄφθονον, κακίζων ὅλα τὰ ἔθνη αὐτῶν καὶ ἔθιμα. Τὴν σήμερον ἡ ΚΠ., δαπανῶσα ὅλας τὰς περὶ αὐτὴν σταφυλάς πρὸς τροφήν, προμηθεύεται τοὺς οἶνους αὐτῆς ἐκ τῶν παραλίων τῆς Προποντίδος, καὶ ὀνομαστὶ ἐκ τῆς περὶ τὴν Χερσόνησον τῆς Κυζίκου κωμοπόλεως Ἀρτάκης (Πασσᾶ-ἰλιμᾶν) καὶ τῶν Γανοχωρίων.

Ἀλλ' ἡ ΚΠ., καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ Βόσπορος, ἐκτὸς τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, στολίζεται καὶ ὑπὸ πλήθους ἀκάρπων. Αἱ πλάτανοι πρὸ πάντων καὶ αἱ κυπάρισσοι εἶνε τὰ κατ' ἐξοχὴν ἀγαπητὰ τῶν Ὁθωμανῶν δένδρα. Ἑρασταί, διὰ τὴν νομαδικὴν τῶν καταγωγὴν, τῆς ἀπλῆς φύσεως, ἔχουσι πατροπαράδοτον καὶ θρησκευτικὴν ἐντολὴν τὸν πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν διατήρησιν τῶν μεγάλων δένδρων. Καὶ τῷ ὄντι, εἰς τὰς ἀμμώδεις πεδιάδας τῆς Ἀραβίας ὅς τις φυτεύσῃ δένδρον λογίζεται εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, καθὼς καὶ ὅς τις τὸ φθείρη φονεύς. Ἐκ τούτου τὸ ἀξιόμιμητον ἐκείνο σέβας, οὕτως εἰπεῖν, τῶν Τούρκων πρὸς τὰ ὠραῖα δένδρα. Ἡ πλάτανος πρὸ πάντων, ὡς φύσει φίλῳδρον δένδρον, ἔλκει ὑπὸ τὴν τρυφεράν τῆς σκιᾶν τὸν θρησκευτικῶς ὑδροπότην καὶ καθαριώτατον Τούρκον. Μετ' αὐτὴν εἶνε ἡ κυπάριστος, καλύπτουσα μὲ τὴν μελαγχολικὴν τῆς σκιᾶν λόφους ὀλοκλήρους μνημάτων. Ἐπειτα αἱ ἀειθαλεῖς κοκκωνα-

(1) Luitpr. Ticcinensis Legatio.

ρέαι, ἡ πρωϊανθής ἀγραβανία, ἥτις προαναγγέλλει διὰ τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ἀνθέων αὐτῆς τὰ ῥόδα, καὶ ὅλος ὁ λοιπὸς τῶν ἀμαρυνάδων χαρίεις ὁμίλος.

Ἄλλ' ἐὰν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς κέδρου καταβῶμεν ἄχρι τοῦ χαμαιζήλου ὑσώπου, εὐρίσκομεν εἰς τὰ περὶ τὴν ΚΠ. καὶ τὸν Βόσπορον πεδία, ἐννεακόσια σχεδὸν φυτῶν εἶδη, κατὰ τὸν Κ. Ἀνδρεώσσην. Τὰ ἀγρωστοειδῆ μεταξὺ αὐτῶν, καθὼς καὶ τὰ ἐλλοβόσπερμα ἢ ὁσπριοειδῆ, εἶνε τὰ πολυαριθμότερα· τὰ δὲ σκιαδηφόρα, ποικιλώτερα. Εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ὄχθην, τὴν πρὸς τὸ στόμιον τοῦ Εὐξείνου, φύεται ἡ Ἀλεξάνδρεια δάφνη· εἰς τοὺς ἡφαιστογενεῖς βράχους, τὸ κρεθμον καὶ ἡ ἀλκαία· εἰς δὲ τὰς ἀμμόδεις ἡϊόνας τοῦ Εὐξείνου, τὸ εὐῶδες ἀμμόφιλον λείριον, λευκὸν ὡς κρίνον, ἡ ὀξυκυνάγχη κτλ. Εἰς τοὺς εἰσβάλλοντας εἰς τὸν Κεράτιον ποταμοὺς συν-ελέγετο, ἀπὸ τῶν χρόνων ἀκόμη τοῦ Γυλλίου, ἡ εὖσμος νυμφαία (νε-νουφάρ) πρὸς σκευασίαν ποτῶν διὰ τὸ παλάτιον. Εἰς τὰ λυπρότερα δὲ καὶ ὀρεινότερα τῶν χωρίων αὐξάνει εἰς ἀνδρόμηκες ὕψος ὁ μαραθοειδὴς νάρθηξ, αὐτὴ ἡ *ferula tristes paedagogorum* τοῦ Μαρτιάλου (1). Ἡ δάφνη καὶ ἡ μυρσίνη στέφουσι τὰ ἐρείπια τοῦ Ἡραίου, καὶ στεγάζουσι τὰ γλοηφόρα λειβάδια τῆς Βασιλικῆς ἀποβάθρας (Χουνκιάρ-ἰσκελεσί). Ἀλλὰ τὰ προσφιλέστερα διὰ τοὺς κατοίκους τῆς πρωτευούσης ταύτης φυτὰ, ὡς ἐμφαίνοντα τὴν ἀνοιξιν καὶ τὰς χάριτάς τῆς, εἶνε ἡ στοιχὰς νάρδος (καρὰ-μπάσ), τὸ λῆδον καὶ ἡ Ἰδηρικὴ σπάρτος, τὰ ὅποια καταστολίζουν τὰς παρακειμένας τῇ πόλει νήσους. Ἐκεῖ φύεται τότε καὶ τὸ παράδοξον ἐκεῖνο μιμόφυτον, ἐκ τοῦ γένους τῶν ὀρχιοειδῶν, τοῦ ὁποῖου τὸ ἄνθος ἔχει τὸ σχῆμα καὶ τὸν χρωματισμὸν, καθὼς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, τῆς μελίσσης, καὶ ταύτης οὐχὶ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπικαθημένης εἰς λείριον ἢ ὑακινθον, παίγιον χαριέστατον τῆς ποικιλομόρφου φύσεως, τὸ ὅποῖον ἄλλοι ὁὖν εἶδον, καὶ ἀμφιβάλλω ἂν ᾔηνε τὸ ὑπὸ τοῦ Τournefort (2) περιγραφόμενον. Ὁ Abbé Sestini, ὅς τις εὗρεν αὐτὸ εἰς τὴν Πρίγκηπον, λέγει ὅτι εὐωδιάζει, καὶ τὸ ὀνομάζει *Orehis apem representans*.

Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῆς ὀρείου Βυζαντινῆς Φλώρας μεταβῶμεν εἰς τὴν κηπευομένην, εὐρίσκομεν εἰς τὰ ζωγραφικὰ περιβόλια ἐκεῖνα, τὰ καταστολίζοντα τὰ παλάτια τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν μεγάλων, καλλιεργούμενα ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀνθέων ὅσα συγκροτοῦσι τὸν στέφανον τοῦ ἐνικυτοῦ, τὰ δεινρότα, τοὺς ναρκίσσους, τοὺς ὑακίνθους, τὰ ἰάσμινα, τὰ εὐανθῆ βατράχια (3) κτλ. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ῥόδον καὶ τὸ γαρόφαλλον, οἱ Ὁθωμανοὶ προτιμῶσι τὸ

(1) Martial. Epigramm. L. X. (2) Voyage en en Orient etc. T. I.

(3) Γκιρίτ, διότι ἀπὸ τῆς Κρήτης μετεφευγούσαν πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ-πασσᾶ, περὶ οὗ ἴδε προσωτέρω.

γλαφυρότατον Περσικὸν λείριον (λαλέ), τοῦ ὁποῖου ἢ τοῦ χρωματισμοῦ ἀρμονία καὶ ἡ ἀβρότης ἀναπληροῦσι τῆς εὐωδίας τὴν ἔλλειψιν· καὶ εἶνε γνωστὸν πόσῃ προσπάθειαν κατέβαλε καὶ περὶ τὰ ἄλλα μὲν ἄνθη, ἰδίως δὲ περὶ τοῦτο, ὁ περίφημος Δαμάτ-Ἡβραῆμ-πασσάς, ὁ φιλόκαλος ἐκεῖνος Βεζίρης καὶ γαμβρὸς Σουλτάν Ἀχμέδ τοῦ Γ', ἵνα τέρψῃ τὸν τρυφηλὸν πενθερόν του μὲ τὰς φωτοχυσίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι κατηγλάιζον τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Περσικοῦ περιπτέρου Τσηραγάν, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον διετηρήθη ἐκ τῶν τοῦ παλαιοῦ παλατίου τοῦ Μπεσσίκ-δάς. Τὸν εὐώδη δὲ τοῦτον χορὸν, τοῦ ὁποῖου προεξάρχει τὸ Ἴον, κλείουσι τὸν Σεπτέμβριον τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ εὖσσμα κρίνα, καὶ αἱ ποθεινόταται διὰ τὰς πολίτιδας γαζίαι. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἀξιωματικὸς ἐπὶ τῶν ἀνθέων (σουκουφετ-τσή-μπασης ἢ τσιτσεκτσή-μπασης), διορισθεὶς πρώτην φορὰν ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος Σουλτάνου. Τὸ ἔγγραφον τοῦ διορισμοῦ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου, τοῦ ὁποῖου καθήκον εἶνε ἵνα ἔχῃ δ' ὅλου τοῦ ἔτους ἔτοιμα ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἄνθη, μήπως ὀρεχθῇ κατὰ τύχην τινὸς αὐτῶν, ἐν καιρῷ τοῦ χειμῶνος, κυσοφοροῦσα ἀμμία τῶν γυναικῶν τοῦ Σουλτάνου, εἶνε περιεργότατον, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ φρασιν αὐτοῦ εὐχαρίστως θέλουσιν ἶδει, ἐλπίζομεν, οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ἐνταῦθα, ὡς δεῖγμα τῆς μεταφορικῆς τῶν Ἀσιανῶν γλώσσης. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, καλλωπισμένον ὁλόγυρα μὲ ῥόδα καὶ ἄλλα ἄνθη περίχρυσα, ἐτελείωνε μὲ τὰς ἐξῆς ἀνθηρὰς αὐτόχρημα φράσεις: » Διατάττομεν δὲ ὥστε πάντες οἱ φυτοκόμοι καὶ ἀνθοκόμοι ἵνα » γνωρίζωσιν ὡς πρῶτον ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν ἐπιφέροντα τὸν παρόντα » ὀρίσμον, καὶ ἵνα ᾗνε ἐνώπιον αὐτοῦ ὅλοι ὀφθαλμοὶ ὡς ὁ νάρκισσος, ὅλοι » ὡτῖα καθὼς τὸ ῥόδον· ἵνα μὴ ἔχωσι δέκα γλώσσας ὡς τὸ κρίνον, ἵνα μὴ » μεταβάλλωσι τὴν ἀκωκὴν τῆς γλώσσης αὐτῶν εἰς ἀκανθαν ῥοιᾶς, ἐμβά- » πτομένην εἰς τῶν ἀπρεπῶν λόγων τὸ αἶμα· ἀλλὰ ἵνα ᾗνε συνεσταλμέ- » νοι, καὶ ἵνα κρατῶσι κλεισμένον τὸ στόμα αὐτῶν ὡς ὁ κάλυξ τοῦ ῥό- » δου· καὶ ὅχι ἵνα τὸ ἀνοίγωσι (πρὸς ὁμιλίαν) παρὰ καιρὸν ὡς ὁ κυανοῦς » ὑάκινθος, ὅς τις σκορπίζει τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ πρὶν τὴν ἐπιθυμήσωσι· » ἵνα κλίνωσι, τέλος πάντων, τὴν κεφαλὴν, ὡς τὸ Ἴον, καὶ ὅχι ἵνα ἀντι- » κρούωσιν ἀπειθῶς κτλ. »

Καὶ ταῦτα μὲν ἡ ξηρά· ὁ δὲ ἀπὸ τῆς θαλάσσης πλοῦτος εἶνε πολὺ ἀφρονώτερος· διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ γλυκύτης τῶν τοῦ Εὐξείνου ὑδάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἡρεμαῖον τῶν κόλπων τῆς Προποντίδος, ἥτις ὁλόκληρος δύναται ἵνα θεωρηθῇ ὡς λίμνη, χρησιμεύουσιν ὡς μαγειτήριον καὶ χρησφύγετον εἰς τὰ ἀπειροπληθῆ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων γέννη. Ὅθεν καὶ Δίων ὁ Χρυσόστομος λέγει (1): Φέρε δὴ, τίνας ἄλλους τῶν

(1) Λόγφ ΛΕ'.

» καθ' ἡμᾶς εὐδαίμονας (1) ἀκούομεν; Βυζαντίους, χώραν τε ἀρίστην νε-
 » μομένους, καὶ θάλατταν εὐκαρποτάτην. Τῆς δὲ γῆς ἡμελήκασιν διὰ τὴν
 » ἀρετὴν τῆς θαλάττης. Ἡ μὲν γὰρ διὰ μακροῦ φέρει τὸν καρπὸν αὐτοῖς,
 » καὶ δεῖ λαβεῖν ἐργασαμένους· ἡ δὲ αὐτόθεν, μηδὲν πονήσασιν. « Τούτων
 δὲ, οἱ μὲν κάραβοι ἀγρεύονται, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Ἀριστοτέλους,
 εἰς τὰ τραχύτερα παράλια, οἱ δὲ ἀστακοί, ἀπὸ τῶν ὁποίων παρωνομάσθη
 ὁ τῆς Νικομηδείας κόλπος, εἰς τὰ λειότερα. Οἱ κτένες τῶν νήσων εἶνε
 περιζήτητοι· τὰ δὲ ὀνομαστά ποτε τοῦ Μεγάλου Πρεύματος μύδια ὑπε-
 χώρησαν τὰ πρωτεῖα εἰς τὰ τῶν γεφυρῶν τοῦ κόλπου, τὰ ὅποια ἐκμι-
 σθοῦσιν ἐνιαυσίως πρὸς τὴν ἀλείαν ταύτην οἱ μυοθῆραι, καθὼς οἱ ὀστρεο-
 θῆραι τὰς ἐν μέσῳ τοῦ Βοσπόρου ὑφάλους πέτρας, ὅπου κατ' ἔτος σπεί-
 ρονται τὰ λιμνόστρεα, μεταφερομένης ἐπὶ τούτῳ τῆς περιεχοῦσης τὰ
 ὡς αὐτῶν ψάμμου ἀπὸ τῶν ἡρόνων τοῦ Μάγρου Μόλου, ἵνα θερισθῶσι
 τὸν ἐρχόμενον Μάρτιον, ὅτε τιμῶνται πολλοὺ διὰ τὴν πρὸ τοῦ Πάσχα
 νηστείαν. Κατὰ τὸν Αὐσόνιον, τὰ ἀριστα τῶν ὀστρέων φύονται in insana
 Propontidis acra, δηλοῦντα διὰ τοῦ ἐπιθέτου τούτου τὴν παραλίαν τῆς
 Χαλκηδόνος, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Λευκανὸς ἐπαινεῖ (2) ὡς ὀστρεοφόρον. Ἐπὶ
 Γυλλίου ἀλιεύοντο πλῆθος περὶ τὸ ἀκρωτήριον Μέτωπον καὶ τὸν ἀπ' αὐ-
 τῶν καλούμενον ὑπὸ τοῦ Διονυσίου Ὀστρεῶδη, ὅπου τῶρα ὁ Τὸπ-χανές.
 Διηγεῖται δὲ ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὅτι ἐσπείροντο μὲν καὶ τότε, πλὴν ὅχι
 τὰ ὀστρακὰ τῶν, καθὼς εἶχε δημοσιεύσει προτοῦ, πεισθεῖς (λέγει) ἀγυρ-
 τῶν ψευδολογίαις, ἀλλ' αὐτὰ ὀλόκληρα, πλὴν μικρά, τὰ ὀστρεα.

Ἐκ τῶν ἰχθύων οἱ κέφαλοι εἶνε τοῦ γένους αὐτῶν οἱ ἄριστοι, καὶ τὸ
 ἀπ' αὐτῶν ἐξαγόμενον ὠσάριχον πωλεῖται, ὡς σπάνιον καὶ τὴν γεῦσιν
 ἕξοχον, ἰσαργύρῳ σχεδὸν τιμῇ. Ἐπὶ Πτωχοπροδρόμου, οἱ ἐκλεκτότεροι
 κέφαλοι ἀλιεύοντο περὶ τὸ Ῥήγιον (Τσεκμετζέν),

» Καὶ κέφαλος τριπύθαμος, αὐγάτος, ἐκ τοῦ Ῥήγι (3). «

τῶρα πιάνονται μέγιστοι εἰς τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον. Ἀλλὰ, κατὰ τοὺς
 ἔχοντας τὴν ὑπερῶαν εὐαισθητοτέραν, ὡς ἔλεγεν ὁ Κάτων, τῆς καρδίας,
 οἱ δικτυωρούμενοι κατὰ τὰ περὶ τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὸν Βόσπορον ἰχθυο-
 σκοπεῖα εἶνε πολὺ τῶν λοιπῶν ἀπάντων τὴν γεῦσιν ἡδίστοι.

Περὶ τὰς Πριγκηποννήσους ἀγκιστρεύονται οἱ πετράτοι καὶ πελάγιοι
 τῶν ἰχθύων, οἱ φάγγροι, αἱ συναγρίδες, αἱ χελιδόνες κτλ. Ἐκεῖ γριπεύ-
 ονται καὶ αἱ ὠραιότεραι τρίγλαι, οἱ μέγιστοι ἐρυθῖνοι καὶ αἱ μικροφυεῖς

(1) Εἰ καὶ ἐν τῷ Α'. Ταρσικῶ αὐτοῦ Λόγῳ, ὡς περ ἀντιφάσκων ἑαυτοῦ, » Ἀλλ' ὅμως, λέγει, οὐδεὶς ἂν εἴποι διὰ τὸν ἰχθὺν εὐδαίμονας Βυζαντίους, εἰμὴ καὶ τοὺς λάρους. «

(2) Βιβλ. Θ'. (3) Πτωχοπροδρόμ. Ποιήμ. Β', στίχ. 167.

μὲν, ἀλλὰ νοστιμώταται ἀθερίναι. Καὶ εἶνε μία τῶν τερπνοτέρων διασκεδάσεων τῶν εἰς τὰς νήσους ταύτας μετοικούντων τὸ θέρος ἢ δοκιμασία τῆς τύχης αὐτῶν διὰ τῆς βολῆς, οὐχὶ τῶν κύβων, ἀλλὰ τοῦ γρίπου. Ἐπὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ ἀλιεῖς, ῥίπτεται ἡ σαγήνη, σύρεται, πλησιάζουσιν εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἡτόνος οἱ ἀγοράσαντες ἐπ' ἀδήλοις τὸν βόλον, προσπαθοῦσιν ἵνα μαντεύσωσιν ἐκ τοῦ βάρους τοῦ δικτύου τί περιέχει, ἐκβάλλεται τέλος εἰς τὴν ξηράν, καὶ τί τὸ ἐντὸς αὐτῆς; . . . μερικὰ φύκια, καὶ, τὸ πολὺ, δέκα-δώδεκα ἀθερίναι! Ἄλλ' ἐνίοτε ἡ βολὴ εἶνε εὐτυχῆς, πρὸς μεγίστην θλίψιν τῶν ἀλιέων.

Τὰ συάκια ἀλιεύονται ἀκμαιότατα περὶ τὸ στόμιον τοῦ Εὐξείνου τὸν Μάρτιον, αἱ δὲ ψῆσαι τὸν Μάιον καὶ Ἰούνιον. Ὁ Ἰούλιος ἔχει τοὺς τριχίας καὶ τῶν πυροφανίων τὴν τέρψιν. Ἄλλ' ὁ Σεπτέμβριος ὁ ὀλβιόδωρος οὗτος μὴν τοῦ Βοσπόρου, φέρει μετὰ τῶν ὀρυγίων καὶ τὰ γομφάρια, καὶ τότε ἡ ἀλιεῖα λαμβάνει μορφήν ἐορτῆς, τῆς ὁποίας μετέχει καὶ αὐτὸ τὸ ὥραϊον φύλον, διότι ἡ ἄγρα γίνεται νύκτα. Πόσαι τρυφεραὶ χεῖρες ἐπόνησαν ὑπὸ τῆς τραχύτητος, καὶ ἐνίοτε, ἂν καὶ πολλὰ σπανίως (τὴν ἀλήθειαν:), τοῦ ἡδίστου βάρους τῆς ὀρμιάς! πόσοι καρδίας παλμοὶ, ὅταν τὸ πονηρὸν ὀψάριον κτυπᾷ μὲ τὴν οὐράν 'του τὸ ἄγκιστρον, ὑποπτεῦον τὸν βόλον! ἀλλὰ καὶ πόση ἀπελπισία, ὅταν, ἀνιμνηθὲν ἄχρις αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας ἀποσείσῃ αἰφνης τὸ ἄγκιστρον, καὶ ἀφήσῃ τὴν νέαν μας Κλεοπάτραν (1) μὲ τὰς χεῖρας κενάς!

Ὁ ξιφίας, ὡς ἀποδημητικός, λησμονεῖ ἐνίοτε διὰ χρόνους τὸν Βόσπορον, καὶ παρετηρήθη ὅτι ἀπὸ τῶν 1813, ὅτε τὸ ψυχρὸς τοῦ προλαβόντος χειμῶνος 'τὸν ἐξέωσε πολὺ νοτιώτερον πρὸς τὴν Λιδύαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέβη δεκαπέντε ἡμέρας ἀργότερα τὸν Βόσπορον, ἐσυνείθισε, φαίνεται, τὰ κλίματα ἐκεῖνα, καὶ 'δὲν ἐφαίνετο πλέον εἰμὴ πολλὰ σπανίως εἰς τὴν ΚΠ. Ἀλλὰ μετὰ 15-20 ἔτη ἤρχισε πάλιν τὸν παλαιόν 'του δρόμον, καὶ τῶρα ἀλιεύονται πάμπολλοι καὶ παμμεγέθεις τὸ θέρος.

Ἄλλ' ὁ κυριώτερος πλοῦτος τοῦ Βυζαντίου, ἀπ' αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἦτον ὁ ἀπὸ τῆς ἀλιείας τῶν ἀγελαίων ἰχθύων, καὶ ἰδίως ὁ ἀπὸ τῆς θυννοθηρίας (2). Εἴτε διὰ τὸ γλυκάζον, ὡς εἴπομεν, τῶν ὑδάτων τοῦ Εὐξείνου, εἴτε διότι, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν, ὁ Πόντος οὗτος 'δὲν τρέφει θαλάσσια θηρία, εἴτε καὶ δι' ἀμφοτέρα, ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀγελαίων τῆς Μεσογείου ἰχθύων καταφεύγουσιν εἰς αὐτὸν πρὸς λαπλασιασμόν τοῦ οἰκείου ἑκαστον εἵδους, κατερχόμενοι μὲν τὸ φθινόπω-

(1) Ἴδε Πλούταρχον ἐν βίῳ Ἀντωνίου. (2) Ὅθεν καὶ τὰ πλείωτα τῶν Βυζαντινῶν νομίσματα φέρουσι τύπον δελφίνος μεταξὺ δύο πηλαμύδων. Εἰς ἐν ἐξ αὐτῶν ὁ δελφὶν περιήρτηται εἰς ἐγκαρσίως παριστανομένην τράϊναν.

ρον, ἀνερχόμενοι δὲ τὴν ἀνοιξιν, ἀμφότερα φυσικῶς διὰ τοῦ Βοσπόρου. Τῶν ἰχθύων δὲ τούτων δύο κυρίως εἶνε τὰ πολυπληθέστερα γένη, τὸ τῶν σκόμβρων καὶ τὸ τῶν πηλαμύδων. Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ ἐκείνων εἵπομεν ἤδη τι, ἅς διαλάβωμεν ἐνταῦθα ἐκτενέστερον περὶ τούτων. » Γεννᾶται μὲν οὖν ἤδη τὸ ζῶον ἢ πηλαμύς, λέγει ὁ Στράβων (1), ἐν τοῖς ἔλεσι τῆς Μαιώτιδος· » ἰσχύσαν δὲ μικρὸν, ἐκπίπτει διὰ τοῦ στόματος ἀγελήδον, καὶ φέρεται » παρὰ τὴν Ἀσιανὴν ἡτίονα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Φαρνακίας· ἐνταῦθα » δὴ πρότερον συνίστασθαι συμβαίνει τὴν θήραν· οὐ πολλὴ δ' ἐστίν· οὐ » γάρ πω τὸ προσῆκον ἔχει μέγεθος· ἐς δὲ Σινώπην προίκοι, ὥραιότερα » πρὸς τε τὴν θήραν καὶ τὴν ταριχείαν ἐστίν. Ἐπειδὴν δὲ ἤδη συνάψῃ ταῖς » Κυανέαις, καὶ παραλλάξῃ ταύτας, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς λευκὴ » τις πέτρα προσπίπτουσα, φοβεῖ τὸ ζῶον, ὥστ' εὐθὺς εἰς τὴν περαιάν τρέ- » πεσθαι. Παραλαβὼν δ' ὁ ἐνταῦθα ῥοὺς, ἅμα καὶ τῶν τόπων εὐφυῶν ὄν- » των πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ῥοὺν τῆς θαλάττης ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς » αὐτῷ Κέρας τετράφθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς » Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πρόσδοτον ἀξιόλογον. (Εἰς τοὺς » κόλπους γὰρ τοῦ Κέρατος ἐμπίπτουσα ἡ πηλαμύς, ἀλίσκεται ῥαδίως, » διὰ τε τὸ πλῆθος αὐτῆς, καὶ τὴν βίαν τοῦ συνελαύνοντος ῥοῦ, καὶ τὴν » στενότητά τῶν κόλπων, ὥστε καὶ χερσὶν ἀλίσκεσθαι διὰ τὴν στενοχω- » ρίαν.) Χαλκηδόνιοι δὲ, ἐπὶ τῆς περαιᾶς ἰδρυμένοι πλησίον, οὐ μετέχουσι » τῆς εὐπορίας ταύτης, διὰ τὸ μὴ προσπελάζειν τοῖς λιμέσιν αὐτῶν τὴν » πηλαμύδα. Ἡ δὲ καὶ τὸν Ἀπόλλω τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὕστερον » μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Μεγαρέων Χαλκηδόνης κτίσιν, χρηστηριαζομένοις, » προστάζει ποιήσασθαι τὴν ἰδρυσιν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν τυφλοῦς κα- » λέσαντα τοὺς Χαλκηδόνιους, ὅτι, πρότερον πλεύσαντες εἰς τοὺς τόπους, » ἀφέντες τὴν πέραν κατασχεῖν, τοσοῦτον πλοῦτον ἔχουσαν, εἶλοντο τὴν » λυπρότεραν. «

Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει περὶ τῆς πέτρας ταύτης καὶ ὁ Πλίνιος (2), τὰ ὅποια ὅμως οἱ μεταγενέστεροι ζωολόγοι καὶ γεωγράφοι ἔκριναν ἀναπόδεικτα. Ὁ Οὐαύρὼν μάλιστα λέγει, ὅτι αἱ Χαλκηδόνιοι πηλαμύδες εἶνε καλ- λιώτεροι τῶν τοῦ Βυζαντίου· ὁ δὲ Τουρνεφόρτιος, ἐξ ἰδίας, νομίζω, πείρας, βεβαιεῖ ὅτι καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀλιεύοντο εἰς τὴν Χαλκηδόνα πλεῖστοι καὶ ἀρι- σται. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ, ἐντὸς τοῦ κόλπου, σπανίως πλέον ἀλιεύονται ἐφ' ἡμῶν, ἴσως διότι ἐξέλιπον, ὡς προείπομεν, οἱ εἰσέχοντές ποτε εἰς τὰς ὄχθας αὐτοῦ αὐλῶνες. Εἰς τὸν Βόσπορον ὅμως, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τὸ στόμιον παράλια τοῦ Εὐξείνου, τὴν Χηλὴν, τοῦ Ῥήβα τὰς ἐκβολὰς, καὶ πρὸ πάντων τὴν φερωνύμως κληθεῖσαν Θυνιάδα (Ἰνιάδαν κοινῶς) ἀ-

(1) Βιβλ. Ζ', 6. (2) Histor. Natur. L. 9, c. 19.

κτῆν, συλλαμβάνονται παμπληθεῖς τὸν Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον οἱ θύννοι (1), τῶν ὁποίων οἱ μέγιστοι, καλούμενοι ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ πετσοῦδαι, ἀπαραλλάκτως καθὼς τεμαχίζεται τὸ πάλαι, ἀποτελοῦσιν ἀλατιζόμενοι τὸ ἔκτοτε περίφημον θυνναῖον τοῦ Βυζαντίου τάριχος, τὴν κοινῶς ἀπὸ τοῦ Λατινο-Ἰσπανικοῦ λακέρδαν (lacerda), τῆς ὁποίας καθὼς καὶ ὄλων τῶν ἰχθυηρῶν, οἱ δεξιώτεροι ταριχεύται εἶν' ἔκπαλαι οἱ ἐνταῦθα Ἑβραῖοι, εἴτε διότι τρέφονται συνήθως μὲ ἀλμυρά, εἴτε διότι μετέφερον μεθ' ἑαυτῶν τὴν βιομηχανίαν ταύτην ἀπὸ τῆς Πορτογαλλίας καὶ Ἰσπανίας, ὁπόθεν καὶ μετανάστευσαν, καὶ ὅπου ἦσαν ἔκπαλαι μεγάλαι, κατὰ τὸν Στράβωνα, ταριχεῖται.

Ἐνίοτε τὸν χειμῶνα συμβαίνει περὶ τὸν Πόντον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ Βοσπόρῳ, ἡ λεγομένη Τουρκιστὶ θραῦσις (κχιργκίν) καὶ τῶν ἄλλων μὲν ἰχθύων, ἰδίως ὅμως τῶν πηλαμύδων. Τοῦ πάθους τούτου τὴν αἰτίαν, τὸ ὅποιον (παράδοξον πῶς) διέφυγε τὴν παρατήρησιν τῶν ἀρχαίων, ἀποδίδουσιν οἱ ἀλιεῖς εἰς τὸ εἰσαγόμενον εἰς τὰ βράγχια αὐτῶν θολερὸν καὶ παγετῶδες ὕδωρ, ἀνακυκωμένου τοῦ τῆς θαλάσσης πυθμένος ὑπὸ σφοδρότητος τῶν χειμερίων ἀνέμων. Ὅπως κεν ἔγῃ, οἱ ἰχθύες σκοτούμενοι, ἐκπίπτουσι σωρηδὸν εἰς τὰς ἡϊόνας, καὶ τότε μόνον τῷ ὄντι πιάνονται, καθὼς λέγει ὁ Στράβων, καὶ μὲ τὰς χεῖρας ὑπὸ τοῦ προστυχόντος.

Τοιαύτην τινὰ παράδοξον πηλαμύδων φορὰν περιγράφει ὁ Πτωχοπρόδρομος εἰς τὸ κατὰ τοῦ ἡγουμένου 'του κωμικὸν ποίημα, ἀποκαλῶν τὸ συμβῆν πιασμὸν καὶ ἀνατροπὴν, λέξεις τῶν ὁποίων τὴν καθαυτὴν σημασίαν 'δὲν ἐνόησεν ὁ αἰοιδιμος Κοραῆς, ὡς μὴ γνωρίζων τὸ πάθος τοῦτο τῶν τοῦ Βοσπόρου ἰχθύων. Ἰδοὺ ἡ περιγραφή τοῦ ποιητοῦ, ἣτις 'δὲν ἐλπίζομεν 'να δυσχερεστήσῃ τὸν ἀναγνώστην, ὡς εἰκονίζουσα καὶ τὴν τότε κατάστασιν τῶν κατοίκων τῆς ΚΠ., καὶ τὰ ἦθη τῶν μοναχῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσι διότι χρησιμεύει καὶ ὡς δεῖγμα τῆς τότε γλώσσης, καὶ ἀποδείκνυσιν ὅτι τὰ αὐτὰ πράγματα μὲ τὰς αὐτὰς ὡς ἔγγιστα λέξεις διαιωνίζονται εἰς τὰ αὐτὰ μέρη.

- » Πρόπερσιν γὰρ ἐπιάσθησαν πολλαῖς οἱ παλαμίδες,
- » Καὶ πάντες ἀγαπήσαν τες καὶ μαγειρεύασιν τες.
- » Ἀφ' οὗ πιασμὸς δὲ γέγονε καὶ ἀνατροπὴ στὰς κύρδας (2),
- » Καὶ πάντες τὰς ἐχόρτασαν, κᾶν εἰς οὐκ ἔχρηζέν τας,
- » Εἰς πέντε τὰς ἐκόπτασιν κ' εἰς ἕξ ἀπὸ μανίας.

(1) Ὁ θύννος τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ, τὸν ὁποῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὀνομάζουσι Μαϊάτικον, ὡς ἀλιευόμενον τὸν Μάιον, εἶνε ἄλλου γένους. (2) Καὶ ταύτην τὴν λέξιν ἀπροσδιονύσως ἡρμῆνευσεν ὁ τοῦ Πτωχοπροδρόμου σοφὸς ἐκδότης. Εἶνε δὲ ἐφευτελιστικὸν ἐπιθετον (κούρδα = πόρνη) τῶν αἰῶρων ἀκόμη' καὶ μικρῶν πηλαμύδων, τὰς ὁποίας δι' ἄλλου τοιοῦτου ἐπιθέτου κατὰ τὴν βέλαντιον ὀνομάζουσι καὶ σήμερον οἱ ἀλιεῖς τοῦ Βοσπόρου.

- » Καὶ χρόνον ἔχω, πίστευσον, ὅπου φυγὸν ἀπέκει,
 » Νοσηλευθεὶς παραμικρὸν ἀπὸ τὰς παλαμίδας,
 » Παραμικρὸν δὲ ἔλειψεν ἵνα μὲ θανατώσουν.
 »
 » Καὶ λέγουσιν, Καλαῖς ἔνε, καὶ ἄς μᾶς φτιάσουν καὶ ἄλλας.
 » Ἐγὼ δὲ μόνος ἄβρωστῶ, καὶ οὐ θέλω νὰ τὰς ἴδω.
 » Φοβοῦμαι διὰ τὴν βλάβην των, φιλάσθενος ὑπάρχω.
 » Ἄν ἄβρωστῶ καὶ κείτομαι, τὴν παλαμίδα θλέπω.
 » Τὸ πῶς νὰ ζήσω ἐξαπορῶ μὲ ταύτας τὰς τζερδέλας (1).»

Εἶπομεν ἄνωτέρω, ὅτι, κατὰ τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην ἰδέαν, ὁ Εὐξείνιος Πόντος ὁδὸν τρέφει θηρία· ἀλλ' ἴσως τοῦτο πρέπει νὰ ἐκληφθῇ μόνον διὰ τοὺς καρχαρίας, τὰς ζυγαῖνας, τοὺς πρίστας καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπειδὴ, ὅσον περὶ τῶν δελφίνων, τὰς ἀγέλας αὐτῶν βλέπομεν καθημέραν δεκατιζούσας τοὺς μικροτέρους ἰχθῦς· καὶ εἶνε περιεργότατον θέαμα τὴν νύκτα, νύκτα ὅμως ἀσέληνον, δελφίν μέγας καταδιώκων θύννον, καὶ ἀφίνων κατόπιν αὐτοῦ τὸν πύρινον ἐκεῖνον ὀλκόν, τὸν λεγόμενον γι α κ α μ ὀ ν, τὸν ὁποῖον μόνον μὲ τὸν ὀλκὸν ἀναβρίπτομένου πυροτεχνήματος δύναται τις νὰ παραβάλλῃ. Τὸ θήραμα στρέφεται παντοίας στροφάς, καταδύει εἰς τὸν βυθόν, διασχίζει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τινάσσεται πολλάκις πῆγεις ὄλους ὑπὲρ αὐτὴν, εἰσέρπει ὑπὸ τοὺς νεωσοίκους· προσπάθειαι μάταιαι! ὁ τρομερὸς τοῦ καταδρομεὺς τὸ παρακολουθεῖ κατ' ἰχθὺς μὲ ταχύτητα βέλους, τὴν ὁποίαν μόλις φθάνει νὰ συνακολουθήσῃ ὁ ὀφθαλμὸς, ἕως ὅτου ἢ νὰ τὸ καταπίῃ, πηδῶν πρὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀντιμέτωπος, διότι ἄλλως δὲν δύναται διὰ τὰ πτερύγια, ἢ, ἀπελπισθεὶς ὁ ἰχθύς, νὰ ἐξοκείλῃ εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ κατόπιν αὐτοῦ πολλάκις καὶ ὁ δελφίν, καὶ νὰ γένωσιν ἀμφότεροι ἔρμαιον τοῦ πρώτου παρατυχόντος· εἰκὼν ζωηρὰ δύο πολλάκις διαδίκων, οἵτινες ἀφανίζουσιν ἀλλήλους κρισολογούμενοι, πρὸς ὄφελος μόνον τῶν δικηγόρων.

Καὶ αἱ φῶκαι ὁδὸν εἶνε σπάνιαι εἰς τὸν Βόσπορον, χορηγοῦσαι ποικίλων ὕλην παραμυθίων εἰς τὰς τροφούς καὶ τοὺς μωροπίστους. Ἀλλ' ἔχει καὶ φαλαίνας, ὡς φαίνεται, ὁ Πόντος· ἢ, πόθεν ἄλλοθεν εἰσπλέουσιν ἐνίοτε εἰς τὸν Βόσπορον τὰ μεγάλα ἐκεῖνα κήτη, οἱ Φάλιανοι, κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐκεῖ ἀλιέων, οἱ φυγαδεύοντες, ὡς λέγεται, τοὺς δελφίνας; ἢ τὰ κητώδη ἐκεῖνα σαυρεΐδια (ἐὰν ᾔνε, καθὼς κοινῶς λέγονται, τοιαῦτα), τῶν

(1) Τὴν λέξιν ἐξέλαθεν ὁ Κοραῖς ἀντὶ Σαρδέλας, ἀλλ' εἶνε ἡ κορδύλη τοῦ Ἀριστοτέλους (περὶ ζ. Ἱστορ. VI, 17. Ἰδε καὶ Ἀθῆν. VII. 203), ὄνομα τὸ ὁποῖον εἶχεν ἡ πηλαμὺς ἐτι νεογέννητος. Περὶ πάντων τούτων καθυπέβαλα πρὸ δύο ἐτῶν ἀπαιρηγόν τι ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἀθῆναις Σύλλογον, καὶ ἴσως ἐκδόθῃ ποτε μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ὑπομνημάτων.

ὁποίων ἐνίοτε συλλαμβάνεται κἄνεν, ἐκπίπτον εἰς τὰ παράλια τοῦ Βόσπορου; Τοιοῦτο κῆτος ἀναφέρεται ἄλωθὲν καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Γλυκᾶν, » εἰς ἐνιαυτοὺς κατέτρεχε τὴν Βυζαντίδα « » Τὰς νῆας τε γὰρ κατεβύθιζε, λέγει ὁ Προκόπιος (1), καὶ » τοὺς ἀνθρώπους διέφθειρεν, ὃ ὄνομα Πορφύριος (2). Τότε γοῦν δελφίνας » διῶκον, ἐν παραλίῳ κατεσχέθη τέλματι, τῶν δελφίνων περὶ τὴν γῆν » ἐκπηδησάντων· καὶ οὕτως ἀλώσιμος γίνεται ὁ πάσης ἀνώτερος μηχανῆς » ὁρώμενος τοῦ προτοῦ, μῆκος μὲν πήχεις τριάκοντα, εὖρος δὲ πήχεις » δέκα. « Καὶ ἴσως τούτου ἢ τοιούτου τινὸς κήτους ὅσα ἦσαν τὰ κρεμᾶμενα ἐπὶ τῶν τοῦ Σαραγίου τειχῶν παρ' αὐτὴν τὴν τοῦ Βυζαντίου ἄκραν, καὶ καλούμενα κοινῶς κόκκαλα τοῦ Σαράϊ-μπουρνοῦ.

Ἄλλ' ἔχει καὶ καρχαρίας (σκυλόψαρα) ὁ Βόσπορος, καὶ ὁ Γύλλιος διηγεῖται ὅτι ἐπ' αὐτοῦ συνελήφθη εἰς παρ' αὐτὰ τοῦ Βυζαντίου τὰ τεῖχη ὑπερμεγέθης. Ἐὰν πιστεύσωμεν μάλιστα τοὺς θαλασσινοὺς, τοὺς ἀρμοδιωτέρους γνῶμονας τῶν τοιούτων, οἱ καρχαρίαὶ εἶχον μονίμους τοὺς χηραμούς τῶν περὶ τὴν τοῦ Ἑρμαίου Λαιμοκοπίαν (Χισάρ), διὰ τὰ ριπτόμενα εἰς τὸ ἐκεῖ ρεῦμα πτώματα τῶν πνιγομένων ποτὲ Γενιτσάρων ἐν τῷ φρουρίῳ.

Ἄλλ' ἱκανὰ ταῦτα πρὸς ἀμυδράν τινα σχεδιογραφίαν τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῶν τόπων, τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ ἐξιστορήσωμεν, καὶ μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν διαφόρων πολιτικῶν αὐτῶν περιπετειῶν.

(1) Γοτθ. Βιβλ. Γ'. κεφ. xθ'. (2) Πορφυρίων, κατ' ἄλλην γρφ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

ΚΤΙΣΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΠΡΟΧΩΡΩΝ ὁ ὁδοιπόρος πρὸς τὸ τέρμα τοῦ ὁρόμου 'του, καθ' ὅσον πλησιάζει, ἀνακαλύπτει ὅτι ἐκεῖν ὃ, που 'τῷ ἐφάνετο ὄρος, εἶνε νέφος· ἡ λίμνη, ἄμμος· ἡ πόλις, δάσος. Τὸ ἐναντίον συμβαίνει εἰς τὸν ἀνατρέχοντα τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῶν ἱστοριῶν ἔλων τῶν ἐθνῶν· ἐπειδὴ, καθόσον μακρύνεται τοῦ σημείου τῶν νεωτέρων χρόνων, τὰ πράγματα λαμβάνουσι φαντασιώδη μορφήν, οἱ ἄνθρωποι γίνονται θεοί, τὰ ἄψυχα ἔμψυχα, τὰ ζῶα, τὰ δένδρα, οἱ ποταμοὶ μεταβάλλονται εἰς λογικὰ ὄντα, ἐνανθρωπίζονται· ἡ δὲ πολύμορφος φαντασία, ἡ Κίρκη αὕτη τοῦ λογικοῦ, ἀποκλείουσα τὴν κρίσιν, ἐμβαίνει μόνη, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς χρυσοπτέρου ποιήσεως, εἰς τῆς Μυθολογίας τὰς χώρας. Καὶ ἰδοὺ διατί αἱ πρῶται σελίδες τῶν χρονικῶν παντὸς ἔθνους φέρουσι τὸν ἀπαράγραπτον χαρακτῆρα τοῦτον τῆς ἀνθρωπίνης κενοδοξίας, ὅς τις, ἀρχόμενος 'να διαπαιδαγωγῇ τὸν ἄνθρωπον ἀπ' αὐτῆς αὐτοῦ τῆς κοιτίδος, 'δὲν τὸν ἐγκαταλείπει οὔτε μετὰ τὸν τάφον.

Τοῦ κοινοῦ τούτου τῶν ἀνθρωπίνων ἀναμνήσεων νόμου 'δὲν ἐξαιρεῖται καὶ τὸ Βυζάντιον· καὶ θεοὶ καὶ ἥρωες καὶ θαύματα καὶ μεταμορφώσεις περιστοιχοῦσι καὶ αὐτοῦ τὴν κοιτίδα. Καὶ ὅτι μὲν Βύζας ἢ Βύζης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος αὐτοῦ κτίτωρ καὶ οἰκιστῆς, μαρτυρεῖ τοῦ ὀνόματος ὁ ἦχος, ἔχων σύμφωνον τὴν ἡχὴ πάντων σχεδὸν τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τε καὶ λογογράφων. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς μαρτυρίας αὐτῶν ἔρχονται καὶ τὰ ἀρχαιότατα τῶν Βυζαντίων νομίσματα, ἐν οἷς ἐγκεχάρακται πωγωνοφόρων καὶ περικείμενος κράνος ὁ ἐπώνυμος οὗτος τοῦ Βυζαντίου ἥρωες, ἀφ' ὧν ἀναγραφάμενοι προετάξαμεν τοῦ παρόντος κεφαλαίου καὶ ἡμεῖς τὴν εἰκόνα αὐτοῦ.

'Αλλ' ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἔζησεν, ἡ πατρὶς καὶ ἡ γενεαλογία αὐτοῦ δι-αμφισβητοῦνται, ἂν καὶ ὁ Κωδινὸς ὠρισμένως λέγῃ, ὅτι »ἀπὸ Βύζαντος »μέχρι Σεβήρου ἔτη διηλθον 685.« Καὶ ἡ μὲν μυθωδεστέρα παράδοσις 'τὸν θέλει υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Κεροέσσης, τῆς παρὰ τῷ

Στεφάνῳ Κρεούσης, θυγατρὸς τοῦ Διδὸς καὶ Ἰούς (1) τῆς Ἰνάχου, ἥτις, οἰστρηλατουμένη κατὰ μῆνιν τῆς Ἥρας, καὶ πολλὰς περιπλανηθεῖσα ἡ-
πεῖρους τε καὶ θαλάσσας, ἔφθασε τέλος εἰς τὸν ἀπ' αὐτῆς κληθέντα Βό-
σπορον, τοῦτον δὲ τὸν Θράκιον, καὶ, διανηξαμένη αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἀσίας
εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐγέννησέ τὴν Κερδεύσαν, ἐν τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν
Κυδάρειος καὶ Βορβύσου, τοῦ μὲν ἀπ' ἄρκτου, θατέρου δὲ ἐκ δυσμῶν
κατιόντων εἰς τὸν τοῦ Βυζαντίου κόλπον, παρὰ τὸν τῆς Σεμέστρης βωμόν,
ᾧ ποῦ καὶ μαντεῖον ἦν τῶν δῶα ποταμῶν τούτων. Τῆς Κερδεύσης ταύτης,
ἀφ' ἧς ἔλαβε καὶ ὁ κόλπος τὸ ὄνομα, ἐρασθεὶς ὁ Ποσειδῶν, ἐτέκνωσεν
ἀπ' αὐτῆς τὸν Βύζαντα, κληθέντα οὕτως ὑπὸ τῆς τροφῆς αὐτοῦ Βυζίης
τῆς νύμφης (2). Ἠλικιωθεὶς δὲ ὁ Βύζας, ὅπλοις καὶ θήραις ἐσχόλαζε.
Καί ποτε ταῦρον αὐτοῦ θύοντος ἐπὶ τῷ τῆς Σεμέστρης βωμῷ, ἀετὸς ἀν-
αρπάσας τὴν τοῦ θύματος καρδίαν, μετέφερεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ προδόλου
τῆς ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου χειρρόνησιζούσης Θρακικῆς ἄκρας, εἰς τὰ ἀπέναντι
Χρυσοπέλειος, ὅπου ὁ Βύζας εἰς ἀγαθὸν οἰωνισάμενος, πόλιν ἔκτισεν ἐκεῖ
ἑαυτοῦ ἐπώνυμον, Ποσειδῶνος καὶ Ἀπόλλωνος συναϊρομένων αὐτῷ, ὅθεν
καὶ θεόκτιστα τείχεα ἐπονομάζονται τὰ τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ τῆς
Ἐρυθραίας Σιβύλης χρησμῷ τῷ παρὰ Ζωσίμῳ (3).

Καὶ ταῦτα μὲν ἡ μυθολογία· κατὰ δὲ τὴν ἱστορικωτέραν ἀναγραφὴν,
Φειδαλία ἢ Φειδάλεια, θυγάτηρ Βορβύσου τοῦ τοπάρχου τοῦ Βυζαντινοῦ
ἐμπορίου, ζῶντος μὲν ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτῆς, πλείστα ἐν αὐτῷ κατεσκευά-
σατο οἰκοδομήματα, καὶ Τύχην ἰδρύσατο, Κερὸν ὑπ' αὐτῆς κληθεῖσαν· τε-
λευτήσαντος δὲ αὐτῇ τοῦ πατρὸς, Βύζαντι συζευχθεῖσα τῷ βασιλεῖ τῆς
Θράκης, διετείχισε, κατὰ διαθήκην τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἀπὸ θαλάσσης εἰς
θάλασσαν τὴν πόλιν, καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ συζύγου τῆς. Κατ'
ἄλλους δὲ, ἢ Φιδάλεια, κρύφα συγγενομένη τῷ Βύζαντι, καὶ φοβουμένη
διὰ τοῦτο τὸν πατέρα αὐτῆς, κατεκρήμνισεν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ

(1) Σημειωτέον ὅτι, κατὰ τὸν Εὐστάθ. (εἰς Διονύσ. τὸν Περιηγ. 92), Ἰῶ ἐλέγετο, κατὰ τὴν
τῶν Ἀργείων διάλεκτον, ἢ Σελήνη. Λέγει δὲ καὶ τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον ὅτι «οἱ Ἀργεῖοι μυστι-
κῶς τὸ ὄνομα τῆς Σελήνης τὸ ἀπόκρυφον Ἰῶ λέγουσιν ἕως ἄρτι.» Τούτου τελέντος, ἐξηγεῖται καὶ
ἡ εἰς τὰ νομίσματα τῶν Βυζαντινῶν συχνότατα ἀπαντωμένη ἀμφικύρτος ἢ Κερδεύσα σελήνη,
τὴν ὅποیان τότε πλέον ἔχει κατὰ σύμπτωσιν, ἀλλὰ κατὰ μίμησιν ἔλαβεν ὡς ἔμβλημα αὐτοῦ καὶ
τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος, καθὼς εἶκασε καὶ ὁ Τουρνεφόρτιος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ πωθῶνς καὶ ὁ Choiseul-
Gouffier (Voyage Pittoresque T. 3, p. 454), εἰ καὶ ὁ διάσημος οὗτος περιηγητὴς ἀνάγει
τὴν αἰτίαν τοῦ ἐμβλήματος εἰς ἄλλο ἱστορικόν, τὸ ὅποσον θέλομεν ἀναφέρει μετ' ὀλίγον. Ὁ Tristram
μάλιστα ἐξέδωκε (Comment. Histor. T. I.) τὸ ἀντίστοιχον ὠραίου τινὸς νομίσματος τοῦ Τραϊά-
νου, ἐπὶ ὁ ὅτερα τοῦ ὁποίου εἶνε ὅχι μόνον τῆς ἀμφικύρτου σελήνης ὁ τύπος, ἀλλὰ καὶ ἀστέρος
αὐτῇ ἐπικειμένου, αὐτὸ δηλ. τοῦτο τὸ ἔμβλημα τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. (2) Σημειω-
τέον προσέτι ὅτι Βυζίον, ὡς ἐκ τοῦ μυζῆν, ὀνομάζομεν κοινῶς οἱ Ἕλληνες τὸν μαστόν ἢ
μαζόν. (3) Βιβλ. Β'.

ἀπ' αὐτῆς ἐκλήθη ὁ Φιδαλείας κόλπος (Μπαλτᾶ-ίλιμάν), εἰ καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἄλλως αἰτιολογεῖ αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν. »Τὸν δὲ Βύζαντα, λέγει ὁ Εὐστάθιος (1), οὗ ἐπώνυμον τὸ Βυζάντιον ἄστρ, δικαιοτάτον φασιν ἀνθρώπων γενέσθαι, καὶ ἐπάρξαι τῆς παραλίας ἀπάσης Θράκης, ἕως καὶ εἰς Αἴμον τὸ ὄρος.« Ἦσαν δὲ αὐτοῦ τε καὶ τῆς Φιδαλείας καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως διάφορα ἀγάλματα, κατὰ τὸ Χρονικὸν ΚΠ., ὧν ἐπισημότερον τὸ ὑπὸ Καλλικλέους ἢ Καλλιάρχου, τοῦ στρατηγοῦ τῶν Βυζαντιῶν, ἐν τῷ ἄστει ἰδρυθὲν, ὅπου ὠκοδομήθη ἔπειτα ἡ καλουμένη Βασιλικὴ (στοᾶ), περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει ἐν ταῖς ἐκεί. Τῆς δὲ Φιδαλείας ἀναφέρει ὁ Κωδινὸς καὶ »ἐν τῇ κατωγαίῳ πόρτῃ, τῇ νῦν πληρεστάτῃ, στοιχεῖον· οὗ ἀρθέντος, σεισμὸς κατέσχε τὸν τόπον ἐπὶ πολὺ.« Καὶ ἴσως εἰς αὐτὸ ἐπεγέγραπτο τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ σωζόμενον ἐξῆς δίστιχον :

» Ἱμερτὴ Φιδάλεια δάμαρ Βύζαντος ἐτόχθην·

Εἰμί δὲ Βουπάλεως δῶρον ἀεθλοσύνης.«

Ἀλλ' οἱ ἀκριβέστεροι τῶν συγγραφέων, τοῦτοις ἀπαρεσκόμενοι, ὡς ἐπὶ τὸ μυθωδέστερον ἐκπίπτουσιν, ἰστοροῦσιν ὅτι ὁ Βύζης, στρατηγὸς τῶν Ἀργείων, ἢ, κατὰ τὸν Στέφανον καὶ Εὐστάθιον, τῶν Μεγαρέων, ἤγαγεν ἐνταῦθα ἀποικίαν αὐτῶν τῷ 657 ἔτει π. Χ. (2), ἀφ' οὗ, μαντευομένοις αὐτοῖς περὶ κτίσεως πόλεως, ὁ Ἀπόλλων ἐχρησμοδότησε ταῦτα τὰ ἔπη :

» Ὀλβιοὶ οἳ κείνην ἱερὴν πόλιν οἰκήσουσιν,

» ἀκτὴν Θρηάκιαν, ἔνυγρον παρὰ τε στόμα Πόντου,

» ἐνθα δύο σκύλακες πολὴν λάπτουσι θάλασσαν,

» ἐνθ' ἰχθὺς ἑλαφὸς τε νημόν ἐόσκονται ἐς αὐτόν.«

Συμβαλλόμενοι λοιπὸν ὅτι ὁ χρησμὸς ἐδήλου τὸν περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κυδάρεως καὶ Βορδύσου τόπον, ὅπου αἱ μὲν ἔλαφοι τῶν περίξ λόφων, συνηρεφῶν ἔτι τότε, κατερχόμεναι ἐβόσκοντο τὸν περὶ τὰ ἐκεῖσε ἔλη κάλαμον· οἱ δὲ ἰχθύες, καὶ μάλιστα οἱ θύννοι, ἀσμενίζοντες τῇ νηνεμίᾳ τοῦ κόλπου, ἐνέμοντο τὴν ἀπὸ τῶν ποταμῶν καταφερομένην ἰλὺν καὶ τὰ παρασυρόμενα ἀκρόδρυα (3), ἰδρύσαντο τοπρῶτον ἐνταῦθα. Οὐομένοις

(1) Εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγ. (2) Ἡ 658, διότι, κατὰ τὸν Εὐσέβιον (ἐν τῷ Χρονικῷ), ἡ κτίσις τοῦ Βυζαντίου συμπίπτει τῷ β'. ἢ γ'. ἔτει τῆς λ'. Ὀλυμπιάδος, ἢ, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, τῷ ιζ'. ἔτει μετὰ τὴν Χαλκηδόνος κτίσιν, συμπίπτουσιν τῷ β'. ἔτει τῆς κς'. Ὀλυμπιάδος, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. Ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἡρόδοτον διαφωνεῖ κατὰ δύο ἔτη Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος, χρονολογῶν τὴν κτίσιν τοῦ Βυζαντίου τῷ ιθ'. ἔτει μετὰ τὴν τῆς Χαλκηδόνος, συμπίπτουσι, κατὰ μὲν τὸν Σενάτωρα (ἐν τῷ Χρονικῷ), τῇ ἐν Ῥώμῃ βασιλείᾳ τοῦ Τουλλίου Ὡστύλλου, ὃς ἤρξατο βασιλεῦειν τῷ ζ'. ἔτει τῆς κς'. Ὀλυμπιάδος· κατὰ δὲ τὸν Κεδρηνόν, τῇ ἐν Ἰουδαίᾳ βασιλείᾳ τοῦ Μανασσῆ (4016 — 4070 π. Χ.), καὶ οὐχί, κατὰ τὸν Γλυκᾶν καὶ Ἰωήλ, τῇ τοῦ Ἰωσίου, ὃς ἤρξατο βασιλεῦειν τῷ 4073. (3) Ἰδε Στράβωνα Βιβλ. Γ', 6'.

δὲ αὐτοῖς, ἰέρακα ἢ, κατ' ἄλλους, κόρακα καταπτάντα, μερίδα τοῦ ἱερείου ἀρπάσαι καὶ εἰς τὸ Βοσπόριον ἀκρωτήριον μετακομίσαι. Μαθόντες οὖν παρὰ τινος βουκόλου, κατοπτεύοντες ἐκ τοῦ ὑπὲρ τὰς ἐκβολὰς λόφου (ὃν ἀπ' αὐτοῦ Βουκόλιον ἐκάλεσαν), τὸν τόπον ἔπου κατέπητ ὁ ὄρνις, καὶ οἰωνισάμενοι θεῖον εἶναι τὸ συμβάν, μεθιδρύσαντο ἐκεῖσε.

Τὸν δοθέντα δὲ εἰς τοὺς πρώτους τούτους οἰκιστὰς τοῦ Βυζαντίου χρησμὸν ἄλλον τρόπον ἔχοντα ἀναφέρουσιν ὅ,τε Στράβων, ὡς εἶδομεν, καὶ ἄλλοι. Ἰδρυθῆναι γὰρ αὐτοὺς ἔχρησεν ὁ Ἀπόλλων ἀπ' ἐναντίον τῶν τυφλῶν, τυφλοὺς αἰνιττόμενος τοὺς τὴν Χαλκηδὸνα οἰκήσαντας πρὸ αὐτῶν Μεγαρεῖς, οἵτινες οὐ συνείδον τὰς ἀπὸ τῶν τόπων καὶ τῆς θυννοθηρίας ἰδίως ὠφελείας, ἀλλὰ, προελόμενοι τὰ χεῖρω, ιδρύθησαν ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Ἀσίας περαίᾳ τοῦ Βυζαντίου, οὗς διὰ τὴν αὐτὴν πάντως αἰτίαν καὶ ὁ Αὐσόνιος, ὡς εἶδομεν, μωροὺς ἀποκάλει.

Τοὺς οἰκιστὰς δὲ τούτους τοῦ Βυζαντίου Μιλησίους θέλει ὁ Βαλλέιος (1), ἴσως διότι καὶ αὐτοὶ ἔστειλαν μετὰ τοὺς Μεγαρεῖς ἀποικίαν ἐνταῦθα, καὶ διὰ τοῦτο εἰκάζουσί τινες ὅτι καὶ ὁ Ἀρμιανὸς Μαρχελλῆνος (2) Ἀθηναίων ἀποικίαν ὀνομάζει τὸ Βυζάντιον, ὡς τῶν Μιλησίων ἀποίκων ὄντων τῶν Ἀθηναίων. Πιθανώτερον ὅμως μοι φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀποικισμὸν ἐννοεῖ τὸν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποικισμὸν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καθ' ὃν λόγον καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος Λακεδαιμονίων ἀποικίαν αὐτὸ ἀποκαλεῖ.

Ἄλλ' ὅτι Μεγαρεῖς, ἢ τοῦλάχιστον Δωριεῖς, ἦσαν οἱ πρῶτοι καὶ ἀρχαιότατοι τοῦ Βυζαντίου ἄπαικοι, βεβαιοῦσιν οὐ μόνον ὁ Φιλόστρατος (3), Μαρκιανὸς ὁ Ἡρακλεώτης (4), Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (5), καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ τὸ δωρίζον τῆς φωνῆς αὐτῶν, ᾧ φαίνονται χρώμενοι κὰν τῷ παρὰ Δημοσθένει (6) ψηφίσματι, καὶ τὸ σιδηροῦν νόμισμα, δι' οὗ συνηλλάττοντο, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην (7).

Ὅσον δὲ περὶ τοῦ Βύζαντος καὶ τῶν κατ' αὐτὸν, εἴαν ᾗνε δυνατόν, διασχίζων τις τὸ κάλυμμα τοῦ μύθου καὶ τῆς ἀλληγορίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐλάλει κατὰ τοὺς μυστηριώδεις ἐκείνους αἰῶνας ἡ Ἱστορία, ἵνα εἰκάσῃ ὅσον ἔνεστι τάληθές, φαίνεται ὅτι τολμηρὸς τις θαλασσοπόρος (Περσίδωνος υἱός), Ἀργεῖος ἴσως ἢ Μεγαρεὺς τὴν πατρίδα, κατανοήσας τὴν εὐφυίαν τοῦ τόπου, συμφηκίσθη μὲ τοὺς συντρόφους του, καταρχὰς μὲν εἰς τοῦ κόλπου τὸν μυχόν, ὅπου προσωρμίζοντο φυσικῶς αἱ νῆες· ἔπειτα δὲ, διὰ τὸ ὀχυρώτερον, ἐπ' αὐτῆς τῆς τοῦ Βυζαντίου ἄκρας, καλουμένης Λύγου, ἀπὸ φυτοῦ τοιοῦτου ἐκεῖ παραπεφυκότος, διατειχίσας αὐτὴν κατὰ

(1) Βελλ. Β'. (2) Βελλ. ΚΒ'. (3) Βίος Σοφιστῶν Βελλ. Α'. (4) Περίπλ. (5) Περί Θεμ. Α'. 6'. (6) Περί Στεφ. §. (7) Νεφ. 249:

τῶν ἐπικειμένων ληστῶν τῆς Θράκης. Νυμφευθεὶς δὲ, εἴτε ἐκοῦσαν, εἴτε καὶ βίᾳ, καθὼς ἐσυνειθίζετο τότε, τὴν θυγατέρα τινὸς τῶν ἰσχυρόνων ἰθαγενῶν, κληρονόμον πλουσίαν (ἐὰν πρέπη ἵνα συμπεράνη τις καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματός της Φειδάλεια, ὅπου ἐμφαίνεται ἡ φειδῶ καὶ ἡ ἀλιεία), καὶ ἀσφαλίσας οὕτω τὴν δυναστείαν αὐτοῦ πανταχόθεν, ἔδωκεν εἰς τὴν νέαν συνοικίαν ταύτην τὸ ὄνομά ἑαυτοῦ, καὶ ἐπὶ πᾶσι καθιέρωσεν αὐτὴν, καθὼς ὅλοι τῶν δυναστειῶν οἱ ἀρχηγέται, καὶ διὰ θεοσημειῶν καὶ θαυμάτων, συγγενεύσας μὲ θεοὺς καὶ θεάς.

Τὸν Βύζαντα θανόντα διεδέξατο Διναῖος ἢ Δεινίας, Μεγαρεὺς, ἀρχηγὸς τῶν Χαλκηδονίων, ὃς τις καὶ διέσωσε τὴν ἀρτισύστατον ἀποικίαν ταύτην ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ἀντιστάς εἰς αὐτοὺς ἀνδρείως, ὥστε καὶ τὴν κτίσιν αὐτὴν τοῦ Βυζαντίου εἰς αὐτόν τινες ἀναγράφουσιν.

Εἰς ὅποιαν δὲ πλούτου καὶ ἰσχύος περιωπὴν ἔφθασεν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, τὸ Βυζάντιον, διὰ τὴν ἐμπορικωτάτην αὐτοῦ θέσιν, εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων ἀκόμην αἰώνων τῆς κτίσεώς ἑαυτοῦ, ἀρκεῖ ἵνα ἡμᾶς πληροφορήσῃ καὶ μόνῃ τῶν θεοκτίστων τῶν ὄντι τειχῶν αὐτοῦ ἡ συναρμογή, τὰ ὅποια περιγράφουσιν ὁ Ἡρωδιανὸς καὶ Δίων ὁ Κάσσιος, ὧν τὰ χωρία θέλομεν ἀκολούθως ἐκθέσθαι.

Ἀλλὰ διὰ τῆς θέσεως αὐτοῦ τὸ περιμάχητον, καὶ τὸν ἀπὸ τῶν εἰσπραττομένων διαγωγίων πλοῦτον, ἦτον ἐκτεθειμένον ἀείποτε εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἰσχυροτέρων, νῦν μὲν Θρακῶν, νῦν δὲ Βιθυνῶν, ἄλλοτε δὲ Γαλατῶν, ὥστε εἰς τοὺς τελευταίους καὶ φόρον ἡναγκάσθη ἵνα πληρόνῃ ἐπὶ τινα ἔτη, προσδιωρισμένον εἰς ὀγδοήκοντα κατ' ἔτος τάλαντα. Οἱ Θράκες ὅμως ἦσαν ἀπάντων αὐτοῦ τῶν ἐχθρῶν οἱ φοβερώτεροι, καθόσον καὶ πλησιέστεροι. » Τῆς γὰρ Θράκης κύκλῳ περιεχούσης τὴν Βυζαντίων » χώραν, λέγει ὁ Πολύβιος (1), οὕτως ὥστ' ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν » καθήκειν, αἰετὶν ἔχουσι πόλεμον καὶ δυσχερὴ πρὸς τούτους . . . χωρὶς » δὲ τῶν ἄλλων τῶν παρεπομένων τῶν πολέμων κακῶν, ὑπομένουσιν οὐκ » καὶ τιμωρίαν Ταντάλειον. Ἐχοντες γὰρ χώραν γενναιοτάτην, ὅταν » διαπονήσωσι ταύτην, καὶ γένηται τὸ τῶν καρπῶν πλῆθος τῶν κάλλει » διαφέρον, κάπειτα παραγεννηθέντες οἱ βάρβαροι, τοὺς μὲν καταφθείρωσι, » τοὺς δὲ συναθροίσαντες ἀποφέρωσι· τότε δὴ, χωρὶς τῶν ἔργων καὶ τῆς » δαπάνης, καὶ τὴν καταφθοράν θεώμενοι, διὰ τὸ κάλλος, τῶν καρπῶν, » σχετλιάζουσι, καὶ χαρέως φέρουσι τὸ συμβαῖνον. »

Ἀναλαμβάνου ὅμως ταχέως τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἤρξεν ποτε καὶ τῶν Βιθυνῶν, κατὰ τὸν Φύλαρχον (2), ὡς ἤρχον οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν περιόικων. Εἶχε δὲ καὶ ἄλλας ἐπὶ τῆς Ἀσίας κτήσεις, καθὼς φαίνεται ἐκ τοῦ

(1) Βιβλ. Δ'. 46. (2) Ἱστορ. ΣΤ'.

Στράβωνος, ιστοροῦντος (1) ὅτι τὴν Δασκυλίτιν λίμνην τῆς Ἐπικτήτου Φρυγίας εἶχον ποτὲ μὲν οἱ Κυζικηνοὶ, ποτὲ δὲ οἱ Βυζάντιοι. Κατὰ δὲ τὸν Πολύβιον (2), καὶ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Μυσίας μέρος ἐτέλει πρὸ χρόνων πολλῶν ὑπὸ τοῦς Βυζαντίους.

Καὶ οἱ Πέρσαι δὲ πολλάκις προσέβαλον τὸ Βυζάντιον, ἰδίως δὲ ἐπὶ τῆς εἰς Θράκην κατὰ τῶν Σκυθῶν εἰσβολῆς τοῦ Δαρείου, οἱ Φοίνικες ἔκαυσαν αὐτό τε καὶ τὴν Χαλκηδόνα, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Βυζαντίους ἵνα ὑποκύψωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ὀτάνου στρατηγοῦ τοῦ Δαρείου.

Ἀλλὰ πρὸ πάντων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι προσεστήσαντο πολλάκις θεάτρον τῶν ἀλληλομαχιῶν αὐτῶν τὴν πόλιν ταύτην, καὶ πολλάκις αὐτῆς ἐκράτησαν ἐξωθούμενοι ἐξ ὑπαμοιβῆς ἀλλήλους. Καὶ ἀμέσως μὲν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ξέρξου, σταλὲς κατὰ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ὁ Πausanίας, καὶ ἐκπολιορκήσας αὐτὸ τῷ 477 π. Χ., οὐ μόνον ὑπήκοον κατέστησε τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ ἐποίκους ἀγαγὼν, οὕτως ἠρξῆσε πλήθει κατοίκων τὴν πόλιν, ἐν διαστήματι τῆς ἐπταετοῦς ἐπικρατήσεως ἐν αὐτῇ τῶν Λακεδαιμονίων, ὥστε καὶ δεύτερος (3) οἰκιστὴς αὐτῆς ἀναγράφεται. Εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἀπέδιδε τὴν τοῦ Βυζαντίου κτίσιν καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, ὅταν, ἐπιστρέψας ἀπρακτὸς ἀπὸ τῆς εἰς Κόρινθον πρεσβείας, ἔλεγεν ὅτι »τὴν δόξαν καὶ ἀρετὴν τῆς Σπάρτης, ὑπὸ » τῆς ὁποίας κτισθὲν ἔλαμπε τὸ Βυζάντιον, ἡμάρτυρεν ἤδη ἡ κηλὶς τῆς » πρὸς κυβεύτας (καὶ ἐνόει τοὺς Κορινθίους) διαπραγματεύσεως. «

Ἐνταῦθα διατρίβων ὁ Πausanίας, ἐξύφανεν, ἀναξίως ἑαυτοῦ καὶ τῶν Πλαταιῶν, τὸ ἀπίστευτον ἐκεῖνο δῶμα τῆς πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν διαπραγματεύσεως, καὶ ἐδῶ, προγυμναζόμενος τρόπον τινὰ εἰς τὴν σατραπικὴν ἀγερωγίαν, ἐξώκειλεν εἰς τὴν ἐκδιαίτησιν ἐκείνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας εἰς μάτην ἠθέλησαν ἵνα τὸν ἐπαναγάγῃσιν οἱ περὶ τὸν Σάμιον Οὐλιάδην καὶ τὸν Χῆρον Ἀνταγόραν, ἐμβαλόντες εἰς τὴν τριήρη 'του (4). Τὸ μάθημα τοῦτο ὁ δὲν ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν τυραννικὸν ἤδη τοῦτον μελλόγαμβρον τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὄθεν καὶ ἐκβαλὼν τοὺς στρατηγούς τῶν Λακεδαιμονίων ὁ Θράσυλλος, κατέσχευεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων τὴν πόλιν.

Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀποστατήσαν αὖθις αὐτῶν τὸ Βυζάντιον, καθ' ὑποκίνησιν τοῦ Φαρναδάζου, προσετέθη τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ ἀρμοστὰς αὐτῶν ἐδέξατο τοὺς περὶ Κλέανδρον, Ἀρίσταρχον καὶ Κλέαρχον (5). Ἐπὶ τοῦ τελευταίου δὲ τούτου οἱ Ἀθηναῖοι, Ἀλκιβιάδου στρατηγοῦντος, τῷ 410 π. Χ., ἀνεκτήσαντο, τὰ μὲν βία, τὰ δὲ δόλῳ, τὴν πόλιν. Ζημιωθέντος δὲ φυγῇ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐν Σπάρτῃ

(1) Βιβλ. ΙΒ'. (2) Βιβλ. Δ'. 50, κ. ε. (3) Ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου μάλιστα (Βιβλ. Θ') πρώτος.
(4) Ἰδε Πλούταρχ. ἐν βίῳ Ἀριστείδου, κγ'. (5) Ξενοφ. Ἀναβ. Ζ', καὶ Ἑλλην. Ἱστορ. Α'.

Εφόρων τοῦ Κλεάρχου, καὶ καταφυγόντος μετὰ τριῶν νεῶν εἰς Λάμψακον, ἀκχείσει χρόνον τινά διατρίβοντας, οἱ Βυζάντιοι, πιεζόμενοι πρὸς τῶν πλησιοχώρων Θρακῶν, προσεκαλέσαντο αὐτὸν εἰς βοήθειαν. Ὁ δὲ, ἐλθὼν, καὶ τυραννίδα στησάμενος, περὶ ἧς ἀναφέρονται τινὰ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Χίωνος πρὸς Μάτριδα, περιποίησεν ἑαυτῷ τὴν πόλιν δόλῳ (1).

Οὕτω τοίνυν, ποτὲ μὲν ἀριστοκρατούμενοι, ποτὲ δὲ δημοκρατούμενοι οἱ Βυζάντιοι, οὐχ ἥττον ὅμως διηνεκοῦς ἀπελάμβανον ἐλευθερίας, χρώμενοι τοῖς ἑαυτῶν νόμοις καὶ ἄρχουσι, καὶ μάλιστα ὅσάκις ἐδημοκρατοῦντο, τῶν ἀρχόντων τούτων, ὧν ὁ πρῶτιστος ἐλέγετο Ἱερομνήμων (τίτλος συνήθης τοῦ Αἰολικοῦ πολιτεύματος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τε τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν νομισμάτων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων), ἀναφέρονται Πρωτόμαχος, ὃς τις, καταπολεμήσας τοὺς Θρακὰς, χαλκοῦν ἀπ' αὐτῶν ἐστήσατο τρόπαιον ἐν τῷ καλουμένῳ Μιλίῳ τῆς πόλεως. Τιμάσιος, ὁ τοῦτον διαδεξάμενος, ὃς τις μετεκόσμησε τὴν πόλιν ἐπὶ τὸ βέλτιον, νόμους θέμενος, καὶ ἱερὰ, τὰ μὲν ἀνακαινίσας, τὰ δὲ ἰδρυσάμενος. Μετὰ τοῦτον Καλλιάρχης, ἀνὴρ ἐν τε πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἄριστος, ὃς τὸ τοῦ Βυζαντος ἄγχαλμα ἐν τῇ μετὰ ταῦτα κληθείσῃ Βασιλικῇ, ὡς εἵπομεν, ἐστήσατο. Ὁ δὲ Αἰλιανὸς (2), καὶ ὁ παρ' Ἀθηναίῳ (3) Δάμων, ἀναφέρουσι καὶ Λεωνίδην στρατηγὸν τῶν Βυζαντίων, ὃς τις, πολιορκουμένης τῆς πόλεως, μετεσκηνώσατο ἐπὶ τῶν τειχῶν τὰ καπηλεῖα, ἵνα μὴ, φιλοπόται ὄντες οἱ πολῖται, λείπωσι τὰς φρουράς.

Καὶ πρὸς τοὺς Μακεδόνων δὲ βασιλεῖς, καὶ μάλιστα Φίλιππον τὸν Ἀμύντου, διηγωνίσαντο οἱ Βυζάντιοι. Ἡ δὲ πολιορκία τῆς πόλεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν ἀξιομνημόνευτος, καὶ τὰς λεπτομερείας αὐτῆς, ὡς συνδεδεμένας μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, καὶ συντελούσας καὶ πρὸς γνῶσιν τῆς τοπογραφίας τοῦ Βυζαντίου, εὐχαρίστως θέλουσιν ἀνεύρει, ἐλπίζομεν, οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν ἐνταῦθα.

Τὰς αἰτίαις τῆς πολιορκίας ταύτης, γενομένης τῷ 337, ἀναφέρει ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ Στεφάνου, » Ἐπειδὴ τοίνυν, λέγων, ἐκ τῆς Εὐβοίας » ὁ Φίλιππος ἐξηλάθη . . , ἕτερον κατὰ τῆς πόλεως ἐπιτειχισμὸν εἰζητεῖ. » Ὅρων δ', ὅτι σίτῳ πάντων ἀνθρώπων πλείστῳ χρώμεθα ἐπεισάκτω, » βουλόμενος τῆς σιτοπομπείας κύριος γενέσθαι, παρελθὼν ἐπὶ Θράκης, » Βυζαντίους, συμμάχους ὄντας αὐτῷ, τὸ μὲν πρῶτον ἡξίου συμπολεμεῖν » τὸν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον ὡς δ' οὐκ ἤθελον, οὐδ' ἐπὶ τούτοις ἔφασαν τὴν » συμμαχίαν πεποιῆσθαι (λέγοντες ἀληθῆ), χαράκῳμα βαλόμενος πρὸς τῇ » πόλει, καὶ μηχανήματ' ἐπιστήσας, ἐπολιόρκει. Τούτων δὲ γιγνομένων, . .

(1) Πολύαιν. Βιβλ. Β'. (2) Ἱστορ. Γ'. δ'. (3) Βιβλ. Δ', ιδ'.

» τίς ἦν ὁ βοηθήσας τοῖς Βυζαντίοις, καὶ σώσας αὐτούς; Ὑμεῖς, ὦ ἄν-
» δρες Ἀθηναῖοι. »

Τὸν δυσχυρισμὸν τοῦτον τοῦ ῥήτορος θεβαιούσι καὶ αὐτοὶ οἱ Βυζάντιοι
διὰ τοῦ ψηφίσματός τ'ων. Ἐπειδὴ ὁ δᾶμος ὁ Ἀθηναίων . . . , Φιλίππῳ
» τῷ Μακεδόνης ἐπιστρατεύσαντος ἐπὶ τὰν χώραν καὶ τὰν πόλιν ἐπ' ἀνα-
» στάσει Βυζαντίων . . . , καὶ τὰν χώραν δαίοντος καὶ δενδροκοπέοντος, βοη-
» θήσας πλοίοισιν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, καὶ σίτῃ, καὶ βέλεσι, καὶ ὀπλίταις,
» ἐξείλετο ἄμμε ἐκ τῶν μεγάλων κινδύνων, καὶ ἀποκατέστασε τὰν πατριὸν
πολιτείαν, καὶ τὼς νόμῳ, καὶ τὼς τάφῳ κτλ. »

Στρατηγὸς δὲ τῆς στάλεισης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων βοηθείας ὑπῆρξεν ὁ
Χάρης, εἰς μνήμην τῆς γυναικὸς τοῦ ὁποίου, καλουμένης Δαμάλεως,
ἔστησαν οἱ Βυζάντιοι τὴν λιθίνην ἐκείνην δάμχλιν εἰς τὸν ἀπ' αὐτῆς
κληθέντα λιμένα παρὰ τὴν Χρυσόπολιν, τῆς ὁποίας διεσώθη καὶ παρὰ
τοῖς Ὀθωμανοῖς ἡ ἰδέα, καὶ τοι συγκεχυμένη, ὀνομάζουσι τὸν μὲν
λιμένα Ὀκιοῦζ-λιμάν, τὸν δὲ πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ τινος σκοπέλου πυργίσκον
Κχιζ-κουλέν (κόρης φρούριον), καθὼς πλατύτερον περὶ τούτων θέλομεν
διεξέλθει ὅταν φθάσωμεν ἐκεῖ.

Τότε ἐγεφύρωσε, κατὰ τὸν Διονύσιον, ὁ Φίλιππος καὶ τὸν εἰς τὸν Κερά-
τιον κόλπον ἐκβάλλοντα ποταμὸν, ἵσως ἵνα, στρατοπεδεύσας ἐπὶ τῆς Πε-
ραίας, πετροβολῇ ἐκεῖθεν εὐστοχώτερον τὴν πόλιν· καθότι ἄλλως ἄπορον
τὶ βουλόμενος ἐγεφύρου τὸν πόρον, καὶ ταῦτα λίθοις, ὡς λέγεται.

Ἐπίσης ὁ δὲν ἐξηγεῖται καὶ ἡ διὰ τῶν Κυανέων καλουμένων στενῶν
διάβασις αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν μὴ δυνάμενος δῆλθεν ἵνα κατορθώσῃ, διότι
στρατὸς τῶν Ἀθηναίων ἐφρούρει τὸν ἐπικαίρον τοῦτον τόπον, μετεχει-
ρίσθη τὸ ὑπὸ τοῦ Φροντίου ἀναφερόμενον ἐκεῖνο στρατήγημα, γράψας
μὲν τῷ Ἀντιπάτρῳ ἵνα σπεύσῃ κατὰ τάχος πρὸς αὐτὸν, ἀπαναστάς τῆς
Θράκης, μετὰ παντὸς τοῦ ἐναπολειφθέντος αὐτῷ στρατεύματος, φροντί-
σας δὲ ὥστε τὰ γράμματα ταῦτα ἵνα μεσολαβηθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.
Κάκεῖνοι, νομίσαντες ὅτι ἔμαθον τὸ ἀπόρρητον τοῦ Μακεδόνης, καὶ ἀπα-
γαγόντες τὸν στρατὸν αὐτῶν, ἔλαθον ὑπ' αὐτοῦ καταστρατηγηθέντες·
μηδενὸς γὰρ κωλύοντος, διῆλθε τὰ στενὰ, καὶ κατεστήτατο τὴν πολιορ-
κίαν. Ἀλλὰ ποίαν εἶχεν ἀνάγκην ὁ ἀπὸ τῆς Θράκης στρατεύων Φίλιππος
ἵνα διχθῇ τὰ Κυάνεα Στενὰ, ἔστιν ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐννοεῖται καὶ
ὁλόκληρος ὁ Βόσπορος; ἐκτὸς μόνον ἐὰν ἡ κατάχρησις τοῦ ἐπιθέτου ἐκ-
τείνεται καὶ μέχρι τῶν τοῦ Κόλπου στενῶν, καὶ ταῦτα ᾗθελεν ὁ Φί-
λιππος ἵνα διαβῇ διὰ τὴν αὐτὴν καὶ τῆς γεφυρώσεως αἰτίαν. Ἀλλὰ τότε
πρὸς τί ἡ γεφύρωσις;

Ἐπὶ τῆς πολιορκίας δὲ ταύτης, ὑπόνομον διορύξαντος τοῦ Φιλίππου,
κατὰ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον, καὶ μέλλοντος ἤδη ἀναδῶναι ἐντὸς

τῆς πόλεως, σκότους ὄντος, ἀνέλαμψεν αἴφνης ἡ σελήνη, ἐν ᾧ ἄφ' ἑτέρου καὶ οἱ κύνες, αἰσθόμενοι τῶν ὑπορυπτόντων, διήγειραν, ὠρυόμενοι δεινῶς, τὴν προσοχὴν τῶν φυλάκων. Ἀποτυχούσης δὲ οὕτω τῆς πράξεως, οἱ Βυζάντιοι, ἀποδόντες τὸ θαῦμα εἰς τὴν Φωσφόρον θεὰν Ἑκάτην, τό τε ἀγαλμα αὐτῆς ἐν τῷ Βοσπορίῳ λιμένι ἰδρύσαντο, Φωσφόριον αὐτὸν προσονομάσαντες, καὶ σύμβολον τῆς πόλεως αὐτῶν ἔλαβον, ὡς εἵπομεν, τὴν ἡμισέληνον.

Ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἡρίστευσε Λέων ὁ στρατηγὸς τῶν Βυζαντίων, φιλόσοφος Περιπατητικὸς, καὶ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, ὃς τις καὶ συνέγραψε, κατὰ τὸν Σουῖδαν, ἐν Βιβλίοις ἑπτὰ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον.

Τὸν δὲ μεταξὺ Βυζαντίων καὶ Ῥοδίων πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔλαβε μέρος καὶ ὁ τῶν Βιθυνῶν βασιλεὺς Προυσίας, ἐπὶ ἀρχόντων (ιερομνημονούντων) Ἑκατοντοδώρου καὶ Ὀλυμπιοδώρου, ἰστόρησεν ὁ Πολύδιος (1).

Φαίνεται δὲ ὅτι φιλίᾳ διέκειντο πρὸς τὴν πόλιν καὶ εὐηργέτησαν αὐτὴν καὶ οἱ Πτολεμαῖοι τῆς Αἰγύπτου, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν Φιλάδελφον καὶ θείας ἀπένειμαν τιμὰς ὑπ' εὐγνωμοσύνης οἱ Βυζάντιοι, καὶ ναὸν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἀνήγειραν ἐν ἀπόπτῳ τῆς πόλεως παρὰ τὸ Διπλοκιδόνιον, ὡς ἐπαρκέσαντος αὐτοῖς ἐν καιρῷ σιτοδείας.

Ἄλλ' ὅταν ὑπέκυψεν ἡ Ἑλλὰς εἰς τοὺς Ῥωμαίκοις λεγεῶνας, τὸ Βυζάντιον, ὑπέκρινεν τῇ τύχῃ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων, ἀνεγνώρισε μὲν τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν, καὶ ἐδέχθη Πραίτωρα ἢ διοικητὴν, Ἀρχοντα καλούμενον ἐν τοῖς νομίσμασιν, ἀπελάμβανε δὲ τῶν προνομίων πόλεως αὐτονομουμένης ἢ Μητροπόλεως, ὥστε καὶ πρέσβυν ἔστελλε κατ' ἔτος συγχαρησόμενον τῷ Αὐτοκράτορι. Δεῖγμα τῆς αὐτονομίας ταύτης εἶνε καὶ αἱ λέξεις Ὁμόνοια καὶ Κοινωνία, αἱ ἀπαντῶμεναι εἰς διάφορα τοῦ Βυζαντίου, καθὼς καὶ ἄλλων πόλεων, νομίσματα, ἐξ ὧν ὀρθότατα ἐσυμπεράναν ὁ Σπαγγέμιος (2) ὅτι, ἀναφυσμένης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν ὑπηκόων πόλεων, αἱ αὐτονομούμεναι διετήρουν τὴν εἰρήνην μεθ' ὁποτέρως ἡθούλοντο.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ κατάπτυστος δημαγωγὸς Πείσων, ἄξιος φίλος τοῦ Κλωδίου, μετεχειρίσθη τὸ Βυζάντιον ὡς δορυάλωτον πόλιν· ἄλλ' ἡ ἀθλία κατὰστασις αὐτῇ, τὴν ὁποίαν διέγραψεν ὁ Κικέρων, συνηγορήσας ὑπὲρ τῆς πόλεως, δὲν διήρκεσε πολὺ, καὶ οὕτως ἡ πόλις, ἀπαλλαγείσα διὰ ταχέων τοῦ θηρίου ἐκείνου, ἀνέλαβε τὴν προτέραν εὐημερίαν.

Ἐπὶ Καισάρων ἐπλήρουνε βαρυτάτους φόρους ἡ πόλις, τοὺς ὁποίους ἐδικαιολόγει κατὰ τι, λέγει ὁ Τάκιτος, ἡ εὐφορία τῆς χώρας καὶ τὰ μέγαλα τῶν Βυζαντίων πλούτη. Ἄλλ' ἐπὶ Κλαυδίου, ἐξηντλημένοι ἤδη, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον ἑπταετὴ ἀτέλειαν. Ὁ δὲ Οὐεσπασιανὸς, ὀργισθεὶς διὰ

(1) Βιβλ. Δ'. (2) Dissertat. IX, de prest. et usu nummor.

τάς συχνάς αὐτῶν στάσεις, ἀφείλετο αὐτῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Νέρωνος χορηγηθεῖσαν ἐλευθερίαν· καὶ εἰς τὸν Τυανέα Ἀπολλωνίων, ἐπιπλήξαντα αὐτὸν διὰ τοῦτο, ἀπεκρίθη ὅτι οἱ Βυζάντιοι ἀπέμαθον τὴν ἐλευθερίαν.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἀνέλαβε πάλιν τὰ προνόμια τῆς ἡ πόλις αὕτη, καὶ ἐκαρποῦτο αὐτὰ μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Σεβήρου τοῦ Σεπτιμίου. Τότε δὲ φιλονεικούντων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Πεσκεννίου Νίγρου περὶ τῆς αὐτοκρατορίας, οἱ Βυζάντιοι προσετέθησαν μὲ τὸ μέρος τοῦ τελευταίου τούτου, κρίναντες αὐτὸ δικαιότερον. Ὁ Σεβήρος μετεχειρίσθη κατ' αὐτῶν ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις· ἀλλ' ἡ πόλις, ἐπιμένουσα ὑπὲρ τοῦ Νίγρου, ἀντέσχε τρία ὁλόκληρα ἔτη εἰς τὰ Ῥωμαϊκὰ ὅπλα καὶ ὄλον τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον, ὥστε ἐκ τούτου εἰκάζεται ὅποια ἦτον ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ δυνάμεις τῆς. Γνωρίζομεν δὲ ἐκ τοῦ Δίωνος Κασσίου, ὅτι εἶχον 500 τριήρεις, ὧν ἔνιαι δίκροτοι, δίπρωροι δηλ. καὶ δίπρωμοι, καθὼς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Γύλλιος, ἔχουσαι ἐπομένως δύο πηδάλια καὶ διπλοὺς κυβερνήτας, »ὅπως καὶ ἐπιπλέωσι « καὶ ἀναχωρῶσι μὴ ἀναστρέφόμεναι, καὶ τοὺς ἐναντίους ἐν τε τῇ πρόσπλῳ » καὶ τῇ ἀπόπλῳ αὐτῶν σφάλλωσιν. « Ἐπεδείξαντο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς πολιορκίας ταύτης πολλὰ ἀνδρίας καὶ ἐμπειρίας ἔργα, ὑπονηχόμενοι καὶ οὐ μόνον ὑποτέμνοντες τὰς ἀγκύρας τῶν πολεμίων, καθὼς οἱ Τύριοι ἄλλοτε ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ σύροντες καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ὑποβρυχίως τὰ ἐχθρικά πλοία. Ἀγνοεῖται δὲ, ἐὰν δι' ἑλλειψιν λίθων ἢ δι' ἀπόνειαν μᾶλλον, κατεκύλιον κατ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τείχους, καθὰ λέγει ὁ Δίων, καὶ αὐτοὺς τοὺς κατακοσμοῦντας τὴν πόλιν αὐτῶν ἀπειροπληθεῖς χαλκοὺς ἀνδριάντας.

Ἄλλ' ἐκυριεύθη τέλος ἡ πόλις, ἀφ' οὗ, λιμοκτονηθεῖσα, κατήντησε καὶ εἰς ἀλλήλοφαγίαν, τῷ ἐ. ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Σεβήρου, 196-197 Μ. Χ., μετὰ τριετῆ, ὡς εἶπομεν, πολιορκίαν. Τοσοῦτον δὲ ἐχάρη ὁ Σεβήρος διὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς, τὴν ὁποίαν εὐηγγελίσθη διατρέβων ἐν Μεσοποταμίᾳ, ὥστε συχνάκις ἐξερχόμενος τῆς σκηνῆς τ' αὐτοῦ, ἀνέκραζε πρὸς τοὺς στρατιώτας: *Byzantium cepimus*. Ἄλλ' ἐκδικήθη μικροπρεπῶς καὶ ἀπανθρώπως· ἀκυρώσας γὰρ ἅπαντα τὰ προνόμια τῆς πόλεως, καὶ καταστρέψας τὰ τείχη καὶ τὰ περιφανέστερα τῶν δημοσίων αὐτῆς κτιρίων, καθυπέταξεν αὐτὴν εἰς τοὺς γείτονας καὶ, καθὰ φαίνεται, ἀντιζήλους τῶν Βυζαντιῶν Περινθίους, τοὺς ἄλλως Ἡρακλεώτας (1), ἐξ οὗ καὶ ἐπεκράτησεν ἔπειτα καὶ διατηρεῖται μέχρις ἡμῶν τὸ ἔθος τοῦ χειροτονεῖσθαι ἢ ἐνθρονίζεσθαι τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας. Καὶ οὕτως ἐστερήθη ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἐνὸς τῶν φυσικωτέρων αὐτῆς προμαχόνων κατὰ τῶν ἐκ τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἀσίας βαρβάρων. Τοῦθ' ὅπερ συνιδῶν, ὡς φαίνεται, μετὰ τινα χρόνον,

(1) Τότε ἀνέστησαν, φαίνεται, αὐτῇ οἱ Περινθιοὶ καὶ τὸν ἀνδριάντα, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν βάση ἐπεγέγραπτο ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή, ἣν Ἰσμαήλ ὁ Βουλιαλάδος ἀνεῦρε τῷ 1657, ἐντετυχισμένην τῇ

ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ἀνήγειρε τὴν πόλιν, τῷ ζ'. ἀπὸ τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ἔτει, ἀνοικοδομήσας τὰ δημόσια κτίρια, καὶ ἄλλα προσθεὶς πλεονάζοντα, καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὴν Antoninam Byzantinorum Augustam, εἴτε ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ, εἴτε ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίου Καρακάλλα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ὃς τις συνετέλεσε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὰ ἐν Βυζαντίῳ. »Μέχρι μὲν οὖν περιῆν Σεβήρος, καὶ ὁ τούτου παῖς Ἀντωνῖνος, ἡ πόλις Ἀντωνινία (1) προσηγορεύετο· ἐπειδὴ δὲ τοῖς θεοῖς τῶν βασιλείων ἀπεδόθη, αὖθις τὸ Βυζάντιον ὠνομάζετο, « λέγει Ἡσύχιος ὁ Μιλήσιος (2).

Ἄλλ' ἐπὶ Γαλιήνου, τοῦ ἀπηνόου οὐχ ἥττον ἢ μαλθακοῦ ἐκείνου αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποῦ τὸν χαρακτῆρα τὸς ζωνῶς περιέγραψεν ὁ Γρίβων, ἐμπεριπλάκην εἰς πόλεμον δεινὸν τὸ Βυζάντιον, ἡπατήθη ἐπὶ τέλους, καὶ, ἀνοίξαν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας του, οὕτω κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων, ὥστε, κατὰ τὸν Τρεβέλλιον Πολλίωνα, Ἰστορικὸν σχεδὸν σύγχρονον, οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων οἰκων περιεγένετο, πλὴν τῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν διαφυγόντων, ἐφ' ᾧ καὶ μέγα φρονῶν ὁ Γαλιῆνος, ἔσπευσεν, ὡς ἐπὶ κατορθώματι δῆθεν, εἰς Ῥώμην, κάκει τὴν δεκαετηρίδα τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ ἡγάγεν, ἐπινοήσας νέον εἶδος ἀγώνων καὶ πομπῶν καὶ ἡδονῶν.

Ὁ Κλεόδαμος καὶ ὁ Ἀθήναιος ἀνήγειραν αὖθις τὸ Βυζάντιον, καὶ ἡξιώθησαν τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν ἑαυτῶν συμπολιτῶν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου τοῦ Β', οἱ Ἑρουλοὶ, διαπλεύσαντες πεντακοσίοις σκάφεσι τὴν Μαιώτιν καὶ τὸν Πόντον, ἐκυρίευσαν, κατὰ τὸν Σύγκελλον, τὸ τε Βυζάντιον καὶ τὴν Χρυσόπολιν· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπανῆλθον αὖθις ὑπὸ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐξουσίαν.

Ἄλλ' ἐφθασεν ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν τὸ Βυζάντιον, προσωρισμένον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κέντρον τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ὃς τις ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ τὴν σημαίαν ἐμελλε νὰ μεταβάλῃ τοῦ παλαιοῦ κόσμου ὅλου τὸ πρόσωπον, ἀναφαίνεται ὑπὸ νέαν λάμψιν καὶ νέον ὄνομα εἰς τὴν ἱστορίαν, καὶ αὕτη εἶνε ἡ δευτέρα αὐτοῦ φάσις.

ἐν Ἑρακλείᾳ ναῦ τῆς μητροπόλεως, καὶ ἐμπεριεχομένην, εἰ καὶ ἐσφαλμένως, κἀν τοῖς Ἀρουνδελίοις μαρμαροῖς, σελ. 55.

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΑΙΣΑΡΑ
ΣΕΠΤΙΜΙΟΝ ΣΕΟΥΗΡΟΝ
ΕΥΣΕΒΗ ΠΕΡΤΙΝΑΚΑ
ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΑΡΑΒΙΚΟΝ
ΑΔΙΑΒΗΝΙΚΟΝ ΠΑΡΘΙΚΟΝ
ΜΕΡΙΣΤΟΝ Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ
Ο ΔΗΜΟΣ ΤΩΝ
ΝΕΟΚΟΡΩΝ
ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ

(1) Ἀντωνινία, κατὰ τὸν Εὐστάθ. (ἐν Διονυσ., τῷ Περιηγ.). (2) Πάτρ. ΚΠ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΚΤΙΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

« Et du grand Constantin la cité fut choisie
Pour regner à la fois sur l'Europe et l'Asie. »
Byzanciade, Chant, IV.

ΜΙΑ τῶν κυριωτέρων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου φροντίδων, ἅμα, μετὰ τὴν τοῦ Λικινίου καταστροφὴν, τῷ 315 μ. Χ., κατέστη μονάρχης τοῦ ἀπεράντου Ῥωμαϊκοῦ κράτους, διηρημένου πρὸ τεσσαράκοντα ἤδη χρόνων μεταξύ διαφόρων ἀρχηγῶν ἀλληλομαχούντων, ὑπῆρξεν ἡ μεταβίβασις τῆς καθέδρας τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῆς δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Οἱ συχνοὶ πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμοι, αἱ ἀλλεπάλληλοι τῶν Ἀσιατικῶν ἐθνῶν ἀποστασίαι, αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Σκυθικῶν φύλων διὰ τοῦ Εὐξείνου, αἱ ἐμφυλίου πολέμων ἐστίαν, ἀνησυχίαι, εἶχον ὑπαγορεύσει καὶ εἰς τὸν Διοκλητιανὸν ἥδη οὐ πρὸ πολλοῦ τὴν μετακόμισιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς εἰς τὴν Νικομήδειαν, πραγματοποιήσαντα τὸν σκοπὸν τοῦ Καίσαρος Ἰουλίου, μελετήσαντος ἵνα μεταφέρῃ τὴν καθέδραν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἢ τὸ Ἰλιον, εἰς τοὺς ἥρωας τοῦ ὁποίου ἀνήγε τὴν καταγωγὴν του (1).

Ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε παρὰ ταύτας καὶ ἄλλην, πολὺ πλείονος λόγου ἀξίαν, αἰτίαν ἵνα παραιτήσῃ τὴν ἐν τῇ Ῥώμῃ δεισιδαίμονα τῆς πολυθείας μισγάγκειαν, εἰς τὰ ἀμφιθέατρα τῆς ὁποίας ἦτον ἀκόμη πρόσφατος ἡ ἀτμὶς τῶν μαρτυρικῶν αἱμάτων. Προωρισμένος ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ἵνα ἀνυψώσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὴν ἐν τοῖς σπηλαίοις τέως καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς κρησφυγετοῦσαν χριστιανικὴν θρησκείαν, καὶ ἵνα θέσῃ ἐπὶ τοῦ στέμματος τῶν Καισάρων τὸ σωτήριον σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνόησεν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς ὅλον τὸ μέγεθος τῆς ἀποστολῆς του, καὶ πεισθεὶς ὅτι προέκειτο ἵνα ὁδοποιηθῇ νέος δρόμος εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἵνα ἀνακαινισθῇ ἡ παλαιωθεῖσα ἥδη μορφή τῶν ἀρχαίων αἰώνων, ἵνα ἀρχίσῃ, ἐνὶ λόγῳ, νέα ἐποχὴ καὶ ἰδεῶν καὶ πραγμάτων, ἔσπευσε ἵνα μακρύνῃ τῆς γηραιᾶς κοσμοκράτορος τὸν θρόνον ἀπὸ τῶν ἀναμνήσεων

(1) Τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχε συλλάβει, λέγουσι, περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του καὶ ὁ Αὐγουστος, καὶ ὁ σκοπὸς τῆς, συχνότατα ἀναφερομένης, Ὡδῆς τοῦ Ὀρατίου: *Justum et tenacem*, ἥτο ἵνα τὸν ἀποτρέψῃ ἐκ τούτου.

μεθ' ὧν εἶχε συνδεδεμένον αὐτόν, ἀπ' αὐτῆς ἀκόμη τῆς κοιτίδος τοῦ Ῥώμου καὶ τοῦ Ῥωμύλου, ἡ εἰδωλολατρεία.

Ἄν εἶνε τῆς παρούσης ἐπιβολῆς ἡμῶν ἔργον 'να κρίνωμεν ἐὰν ἡ διαίρεσις τῆς καθέδρας ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, καθὼς πολλοὶ τῶν σοφῶν, καὶ ὁ πολὺς Μοντέσκιος πρὸ παντός, ἠθέλησαν 'ν' ἀποδείξωσιν· ἀλλ' ἡ παρατήρησις τοῦ ἀοιδίου Chateaubriandου (1) 'μᾶς φαίνεται ἡ λογικωτέρα, λέγοντος ὅτι εἶνε πρῶτον πολλὰ ἀμφίβολον ἐὰν ἡ ἀρχαία Ῥώμη, καὶ ἔμεινε τοῦ Κράτους μόνη πρωτεύουσα, ἡδύνατο 'ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὸν Ἀλαρίχον· ἐν ᾧ εἶνε βέβαιον ἀφ' ἐτέρου ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, μετὰ πάντων τοῦ πολιτισμοῦ τῶν στοιχείων, ὅσα ἐν ἑαυτῇ περιεῖχεν, ἐπέζησεν (καὶ τούτου χάρις εἰς τὴν δευτέραν αὐτῆς κεφαλὴν) ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη εἰς τὴν καταστροφὴν ταύτην.

Τῶν μεγάλων ἔργων τὰς ἐλθάσεις καὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τὰς ἐπιχειρήσεις ἀείποτε ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ θαυμασμός τῶν ἐθνῶν περιέβαλε μὲ ὑπερφυσικὰς αἰτιολογίας. Σεβόμενοι τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, νομίζομεν ὅτι δὲν μακρυνόμεθα τῆς ἀληθείας, ἐὰν προσθέσωμεν ὅτι πρὸς ἐκτέλεσιν σκοποῦ ἀντιταττομένου ἀπ' εὐθείας εἰς τοσαύτας ἀξιώσεις, προσβάλλοντος τοσαῦτα συμφέροντα, τοσούτων αἰώνων ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, εἶχεν ἀνάγκην καὶ ὁ Κωνσταντῖνος 'να ἀναγάγῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ εἰς θειότερας τινὲς ἐπιπνοίας ὁμφῆν, καὶ 'να τὸ καθιερώσῃ διὰ μυστηριώδους ἀποκαλύψεως. Ὅθεν καὶ εἰς ἓνα τῶν νόμων αὐτοῦ ῥητῶς λέγει: »*Urbis quam aeterno nomine, Iubente Deo, donavimus* (2).»

Ἐντεῦθεν ἴσως αἱ διάφοροι παραδόσεις ἐκεῖναι τῶν συγχρόνων Ἱστορικῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὁμοῦς δὲν ἐνέχεται πάντως ὁ Κωνσταντῖνος, ὅτι, χρηματισθεὶς κατ' ὄναρ 'να κτίσῃ πόλιν, προεῖλετο κατ' ἀρχὰς τὴν Τρωάδα, ἀκολουθῶν πιθανῶς τὸν σκοπὸν τοῦ Καίσαρος Ἰουλίου, καὶ ἐβάλετο τοὺς θεμελίους τῆς νέας πόλεως εἰς » τὸ πρὸ τοῦ Ἰλίου πεδίου, ὑπὲρ » τὸν Αἴαντος τάφον, οὗ δὴ λέγεται τὸν ναύσταθμον καὶ τὰς σκηνὰς » ἐσχηκέναι τοὺς ἐπὶ Τροίαν στρατευσαμένους Ἀχαιοὺς (3).» Ἀλλ' ἀνυψωθέντος ἤδη μέρους τοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον ἐσώζετο, λέγει ὁ Ζώσιμος, ἄχρι τῶν ἡμερῶν 'του (4), ἀποτραπείς θεία νεύσει, εἴτε θεοσημεία, ἢ καὶ ἄλλως μεταδόξαν αὐτῷ, ἀνῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἤρξατο ἀνακτίζειν τὴν Χαλκηδόνα, κατηδαφισμένην ὑπὸ τῶν Περσῶν πρὸ χρόνων· αἰετῶν δὲ τοὺς λίθους, ἢ, κατ' ἄλλους (πιθανωτέρους τοῦλάχιστον),

(1) *Études Historiques*. (2) *Cod. Theodos. L. XIII, Titl. V, Leg. VII.* (3) Νικηφόρος Κάλλ. Ζ', 48. (4) Τὸ σωζόμενον τοῦτο τείχος ἐρείπων ἦγον, πιθανώτερον, τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας Τρωάδος, τῆς λεγομένης, κατὰ τινα σύμπτωσιν, καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων σήμερον, Ἐσκί-Σταμπόλ.

τάς τεκτονικάς σπάρτους μεταιρόντων εἰς τὸ πέραν (1), Εὐφρατᾶς τις τῶν περὶ αὐτὸν, οὐ πολὺς παρὰ ταῖς Βυζαντινοῖς Χρονογράφοις ὁ λόγος, ὡς οὐ μόνον πρὸς τῆς ΚΠ. τὰς οἰκοδομὰς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Κωνσταντίνου ἐπιστροφὴν καὶ θεογνωσίαν συνεργήσαντος, ἀρχιτεκτονικὸς ὁμῶς, φαίνεται, ἀνὴρ, καὶ δεινὸς περὶ καταμάθησιν χωρίων, προσήλωσε τὴν τοῦ αὐτοκράτορος προσοχὴν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Βυζαντίου.

Εἰσὶ δ' οἱ λέγοντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Κεδρηνός, ὅτι ὑπῆγε καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ τοῦτο ἴσως ὅθεν εἶν' ἀπίθανον, καθὼς καὶ ὅτι κατεχόσμησεν αὐτὴν μὲ νאוὺς καὶ λουτρὰ καὶ ὑδραγωγεία· ἀλλ' ὅτι παρέμεινεν ἐν αὐτῇ διετίαν ὅλην, καὶ, λοιμοῦ ἐνσκήψαντος, ἀναχωρήσας ὑπῆγεν εἰς Χαλκηδόναν, ἐξελέγχουσι προφανῶς αὐταὶ τῶν διατάξεων αὐτοῦ αἱ χρονολογίαι.

Πλὴν ταῦτα πάντα φαίνονται περιττὰ, ὅταν γνωρίζωμεν ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος, πολιορκήσας πρότερον τὸ Βυζάντιον κατὰ Λικινίου, καὶ ἰδὼν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, καὶ θαυμάσας, καθὼς τὸ λέγει ῥητῶς ὁ Ζώσιμος, τὸ τῆς θέσεως ἀξιόλογον, » εὐφυῶς πρὸς τε κρᾶσιν ὥρων ἐχούσης καὶ καρπῶν ἀφθονίαν, καὶ θαλάσση δεξιουμένης, καὶ ἄμα προκαθημένης τῶν δύο τῆς » οἰκουμένης τμημάτων, τῆς τε Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, « καὶ » κρίνας » ὅτι μάλιστα ταύτην αὐξῆσαι, « ἦτον ἀδύνατον ἵνα προτιμήσῃ ἔπειτα τὴν Τρωάδα καὶ πολὺ ὀλιγώτερον τὴν Χαλκηδόναν, ἀποδεικνύων ἑαυτὸν, λέγει ὁ Γίβων, πολὺ ἀλογιστότερον τῶν πρώτων αὐτῆς ἐποίκων, τοὺς ὁποίους ἐστιγμάτισεν ὁ χρησμός.

Ἄλλ' ἵνα ἔχωσι καὶ οἱ Συναξαρισταὶ τὸ μέρος τῶν εἰς τὰ θρυλλούμενα περὶ ΚΠ., προσθέτει ὁ Φιλοστόργιος (2) ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἐπρότιμησε τὸ Βυζάντιον καὶ διὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνην, τὸν ἐπισκοποῦντα τότε τῆς πόλεως, » τὴν περικειμένην αὐτῷ ἀγίωσύνην κατανοήσας. «

Λέγεται δὲ προσέτι ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ, διαγράφων μόνος τὸν νέον περίβολον τῆς πόλεως, προῆγε βάδην τῶν ἀρχιτεκτόνων, τὸ δόρυ φέρων ἐν τῇ χειρί. » Ἐπεὶ δὲ τοῖς ἐπομένοις ἐδόκει μείζον ἢ προσῆκε τὸ μέτρον ἐκτείνειν, προσελθεῖν τε αὐτῷ τινα, καὶ πυρθάνεσθαι, Ἔως ποῦ, δέσποτα; » Τὸν δὲ, ἀποκρινάμενον διαβρήδην φάναι· Ἔως ἂν ὁ ἔμπροσθεν ὁδηγῶν με » στῇ· ἐπιδῆλον ποιοῦντα ὡς δύναιμι αὐτοῦ τις οὐρανία προηγοῖτο, τοῦ » πραττομένου διδάσκαλος (2). « Τας τοιαύτας δημώδεις ιδέας καὶ παραδόσεις ἢ αὐστηρὰ Ἱστορία ὅθεν ἀπορρίπτει ἀνεξετάστως καὶ χωρὶς κἄν ἵνα τὰς ἀναφέρει, διότι γνωρίζει ὅτι ὁ πολὺς ἄνθρωπος, ἀμυχανῶν περὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ θαυμαστοῦ καὶ μεγάλου, δανεῖζεται πολλάκις τῆς μεταφυ-

(1) Καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Γυλλίου, παρωδῆθη ἐκ τοῦ Διονυσίου, τὰ αὐτὰ ἱστοροῦντος, ὡς εἶδομεν, περὶ τῶν πρώτων τοῦ Βυζαντίου οἰκιστῶν. (2) Φιλοστόργ. Β', 9.

σικῆς τὴν γλῶσσαν. Καὶ τί μείζον τῆς θέας τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, κατ' ἐκείνας μάλιστα τὰς πρώτας τῶν γενεθλίων αὐτῆς ἡμέρας. Ὅθεν κατ' οὐδὲν θαυμαστόν, ἐὰν τὰ πάντα περὶ αὐτῆς ἱερολογῶνται καὶ ἐκθειάζονται.

Περὶ δὲ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεως αὐτῆς διάφοροι τῶν ἱστορικῶν αἱ σημειώσεις. Ὁ μὲν γὰρ Θεοφάνης λέγει ὅτι » ἤρξατο κτίζεσθαι τὸ Βυζάντιον τῷ 6'. ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου, « τουτέστι τῷ 316 μ.Χ. Ὁ δὲ Κεδρηνός ὅτι, » πληρωθείσης τῆς πόλεως τῷ κ'. ἔτει τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας, ἐθεματίσθη ὑπὸ τοῦ ἀστρολόγου Οὐάλεντος ἐν τῇ » δ'. ἡμέρᾳ τῶν ἐγκαινίων αὐτῆς, μηνὶ Μαίῳ 14, ἡμέρᾳ 6', ἔτει ἀπὸ Κ.Κ. » εὐλῇ (330 μ.Χ.), « ἐν ᾧ ἄλλοι σημειοῖ ὅτι ὁ Κωνσταντίνος ἀπέθανε τῷ λγ'. ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας, μετὰ ἐννέα ἔτη τοῦ οἰκισμού τῆς πόλεως. Ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Κάλлистος, ἀδηλον πόθεν λαβὼν, ὅτι ἡ κτίσις τῆς πόλεως ἤρξατο τῷ εὐκῇ ἀπὸ Κ.Κ. (317 μ.Χ.), συνετελέσθη δὲ τῷ κή. ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου, τῷ εὐμγ', ἢ, κατ' ἄλλους, εὐλῇ (335 ἢ 330 μ.Χ.). Ἀλλὰ τὰς ἀντιφάσεις ταύτας τὰς περὶ τὴν χρονολογίαν, ὅχι σπανίως παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσιν, εὐκόλως δύναται » ν' ἀποδείξῃ τις σφαλλομένας, ἢ καὶ » να συμβιδάσῃ, προσδιορίζων τὸν χρόνον τῆς κτίσεως ἀπὸ τῶν ἐξῆς: Α'. ἀπεφασίσθη τὸ περὶ τοῦτου εὐθύς μετὰ τὴν τοῦ Λικινίου καταστροφὴν καὶ τὸν ἀνασκολοπισμὸν τοῦ μαγίστρου Καλοκαίρου· Β'. ὁ Θεμίστιος λέγει(1) ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ » ἤμφρασεν ὁμοῦ τό τε ἄστει τῷ κύκλῳ, καὶ τὸν υἱέα τῇ ἀλουργίδι· « γνωστὸν δὲ ὅτι ὁ Κωνσταντίνος ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Καίσαρ τῇ 8 Νοεμβρίου τοῦ 326 μ.Χ. τοῦτο δὲ εἶνε τὸ κ'. ἔτος τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Κωνσταντίνου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ὅλων σχεδὸν τῶν συγγραφέων· Γ'. ὁ μὲν Φιλόστοργος λέγει ὅτι » ὁ Κωνσταντίνος ὀκτωκαιεικοστῷ ἔτει τῆς » βασιλείας αὐτοῦ τὸ Βυζάντιον εἰς ΚΠ. μετεσκεύασε· « Δ'. τὸ δὲ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικόν, ὅτι » τὸ πρῶτον τεῖχος τῆς πόλεως ἀνενεώθη ὑπὸ » τοῦ Κωνσταντίνου ἐν τῇ Νικομηδείᾳ διάγοντος., ἐπὶ ὑπάτων Ἰανουαρίου καὶ Ἰούστου, « οὗτοι δὲ ὑπάτευσαν τῷ 328 μ.Χ.Ε'. κατὰ τὸ Χρονικόν δὲ τοῦτο καὶ τὸ τῶν Ἱεροσολύμων, τὰ μὲν ἐγκαίνια τῆς πόλεως ἐτετέλεσθησαν τῷ 330, ἢ δὲ εἰκοσαετηρὶς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου ἤχθη ἐν Νικομηδείᾳ τῷ 325. Ἐκ τούτων ἀπάντων συνάγει ὁ Πετᾶδιος, ὅτι ἤρξατο μὲν ἡ κτίσις τῷ 328, διήρκεσε δὲ, κατὰ τὸν Ἰουλιανόν(2), » ἐν οὐδὲ » ὅλοις ἔτεσι δέκα, « ἢ, ἀκριβέστερον, ἐν οὐδ' ὅλῃ πενταετίᾳ, τῶν κυριωτέρων τοῦλάχιστον μερῶν αὐτῆς. Ὅθεν καὶ τὰ πλεῖστα τῶν πρώτων τούτων δημοσίων κτιρίων, ὡς κατεσκευασμένα, οὐδὲ ἐπὶ πεντηκονταετίαν

(1) Λόγῳ ΙΓ'. (2) Λόγῳ εἰς Κωνσταντίνον.

διήρκεσαν, καὶ ὁ Κωνσταντῖος ἠναγκάσθη νὰ ἀνοικοδομήσῃ σχεδὸν τὰ πλεῖστα, »τὰ δοκοῦντα οὐκ ἀσφαλῶς ἔχειν τῶν οἰκοδομημάτων εἰς ἀθά-
»νατον ἀσφάλειαν κατατιθεῖς,« κατὰ τὸν Ἰουλιανόν (1).

Οὐ διέλιπεν ὁμοῦς ὁ Κωνσταντῖνος καλλωπίζων αὐτὴν καὶ προσεπαυξάνων καθ' ἑλὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὴν διάρκειαν, »οὐ τὸν περίβολον ἐξάγων
» λέγει ὁ Θεμίστιος (2), ἀλλὰ τῷ κάλλει προσμηχανώμενος, πηγὰς τε μα-
» στεύων ἀφθονωτέρων ναμάτων, λουτρά τε ἐπώνυμα οἰκοδομούμενος
» κτλ.« Καὶ σώζεται εἰς τὸν Ἰουστινιάνειον Κώδικα (3) νόμος τις τοῦ
Κωνσταντίνου, χορηγῶν ἀλειτουργήσιαν οὐ μόνον εἰς τοὺς ἀρχιτέκτονας,
τοὺς γλύπτας καὶ τοὺς ζωγράφους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς λιθοξόους, τοὺς τέ-
κτονας, τοὺς ξυλουργοὺς, τοὺς ψηφοθέτας, τοὺς ἀσβεστωτάς, τοὺς μο-
λιθδουργοὺς, τοὺς ὑαλουργοὺς κτλ. Καὶ οὗτος μὲν ὁ νόμος, ὡς ἐμψυχῶν
ὁπωσδήποτε τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς ὡραίας τέχνας, οὐδὲν ἔχει τὸ ἐπιλή-
ψιμον· ἀλλ' ὁ ὑποχρεόνων ἅπαντας τοὺς ἔχοντας κτήματα εἰς τὸν Πόντον
καὶ τὴν Ἀσίαν νὰ ἔχωσιν ὡσαύτως καὶ μίαν τοῦλάχιστον οἰκίαν ἐν ΚΠ.,
διότι ἄλλως ἢ διαθήκη αὐτῶν ἦτον ἄκυρος, κατακρίνεται δικαίως· καὶ
διὰ τοῦτο καὶ Θεοδόσιος ὁ νεώτερος τὸν κατήργησεν.

Ἐπίσης καθάπτεται μετὰ πικρίας τοῦ Κωνσταντίνου (καθὼς πάντοτε
ὁσάκις περὶ αὐτοῦ ὁμιλεῖ), »ῥαθυμίαν περὶ τὸ θεῖον κατηγορῶν
αὐτοῦ, ὁ Ζώσιμος καὶ διὰ τὴν ἀπανταχόθεν τοῦ Κράτους εἰς ΚΠ. με-
τακόμισιν τῶν περιρρημοτέρων τῆς ἀρχαιότητος ἀριστουργημάτων, ἰδίως
δὲ ἀπὸ τῶν ἐν Ἐφέσῳ, Κυζίκῳ, Ἀθήναις, Κορίνθῳ, Ἀντιοχείᾳ, Δήλῳ,
κλπ. Ἑλληνικῶν ναῶν, τὰ ὅποια ἐστήθησαν πρὸς καλλωπισμὸν εἰς διά-
φορα τῆς ΚΠ. μέρη. Ἀλλ' ὅσον οὗτος σκυθρωπάζει διὰ τὴν γύμνωσιν
ταύτην τῶν εἰδωλείων, τόσῳ γάννυται γεγηθῶς ἐκ τοῦ ἐναντίου, διὰ τὴν
περιφρόνησιν τῶν εἰδώλων, ὁ πανηγυριστὴς τοῦ Κωνσταντίνου Εὐσέ-
βιος, » Τὰ τε σεμνὰ, λέγων, τῶν εἰδωλείων χαλκουργήματα, ἐφ' οἷς ἡ
» τῶν παλαιῶν ἀπάτη μακροῖς ἐσεμνολογεῖτο χρόνοις, ἔκδηλα τοῖς πᾶσιν
» ἐν ἀγοραῖς ἀπάσαις τῆς βασιλείως πόλεως προὔτίθετο, ὡς εἰς ἀσχήμονα
» θέαν προκεῖσθαι τοῖς ὁρώσιν, ὥδε μὲν τὸν Πύθιον, ἐτέρωθι δὲ τὸν
» Σμίνθιον· ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Ἱπποδρόμῳ τοὺς ἐν Δελφοῖς τρίποδας· τὰς
» δὲ Ἑλικωνίδας Μούσας ἐν Παλατίῳ. Ἐπληροῦτο δὲ διόλου πᾶσα ἡ
» βασιλείως ἐπώνυμος πόλις τῶν κατὰ πᾶν ἔθνος ἐντέχνους καλοῦ φιλο-
» καλίαις ἀφιερωμένων·«

Τὴν συλαγωγίαν ταύτην τῶν πόλεων, τὴν ὁποίαν ὁδὸν ἐδυσώπει, φαίνε-
ται, οὔτε τῶν τάφων ἢ ἱερότης, κακίζει καὶ ὁ θεὸς Ἱερώνυμος, » Omnes,
» λέγων, illum pene urbes nudasse, ut suam Novam Romam exornaret. «

(1) Αὐτ. αὐτόθ. (2) Λόγῳ Β', § ΙΓ'. (3) Livre X.T. 66, de excusationibus artificum.

Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ἐπεχείρησε ἵνα ἀναστεῖλῃ αὐτὴν καὶ διὰ νόμων, ἐκδοθέντων αὐτῷ τῷ ἔτει τῆς τελευτῆς 'του (363', διατάξας δι' αὐτῶν ὥστε τοῦ λοιποῦ »nemini columnas vel statuas ejuscumque materiae ex alia eademque provincia vel auferre liceat vel movere.« Ἄλλ' οὐχ ἦ-τον οἱ διάδοχοί 'του, καὶ μάλιστα ὁ Ἰουστινιανός, ἐξηκολούθουν ἐπὶ 250 ἔτη μεταχειριζόμενοι τὸ εὐκολον τοῦτο μέσον διὰ τὰ κτίριά 'των, γυμνόνοντες μὲν τὰς ἄλλας τῆς αὐτοκρατορίας πόλεις, κοσμοῦντες δὲ δι' αὐτῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κωνσταντῖνος μάλιστα ὁ Γ', ὁ ἔγγονος τοῦ Ἡρακλείου, μετέφερε τῷ 655 καὶ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης εἰς τὴν νέαν ὁδὸν τὰς μαρμαρίνας καὶ χαλκᾶς στήλας, ὅσαι ἐκόσμουσαν τοὺς ναοὺς καὶ τὰς πλατείας ἐκείνης (1). Ἡ κατεσπευσμένη δὲ αὕτη τῶν ἑτερογενῶν τούτων ὕλικῶν χρῆσις, τιθεμένων ὡς ἔτυχον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὡς πρὸς τὴν συμ-μετρίαν καὶ ἀναλογίαν τῶν καθέκαστα μερῶν πρὸς τὸ ὅλον παρατηρήσεως, ἣτις ἀπετέλει τὸ κυριώτερον πλεονέκτημα τῶν Ἑλληνικῶν μνημείων, παρήγαγε τὸ νόθον ἐκεῖνο καὶ πολυμιγὲς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἵδος, τὸ καλούμενον Βυζαντινόν.

Οὐχὶ δὲ στήλας μόνον καὶ ἀνδριάντας, ἀλλὰ καὶ πᾶν εἴ τι κειμήλιον, εἴτε ἀρχαιολογικῆς, εἴτε τεχνικῆς, εἴτε θρησκευτικῆς ἀξίας περιεῖχεν ἐκάστη πόλις τῆς αὐτοκρατορίας, οὐ διέλιπον ἄχρι καὶ αὐτῶν που τῶν τελευταίων τῆς αὐτοκρατορίας χρόνων μετακομίζοντες εἰς τὴν καθέδραν αὐτῶν, κατὰ μίμησιν τοῦ Κωνσταντίνου, οἱ διάδοχοί 'του. Λεῖψανα καὶ εἰκόνας ἀγίων, ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς ἀριστοτεχνήματα, βιβλία σπάνια καὶ πρωτότυπα, τὰ πάντα ἐν αὐτῇ ἀπεθησαυρίζοντο, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἔπειτα ἐσκορπίσθησαν, εἰ καὶ ψευδεπιγράφως τὰ πλεῖστα, διὰ τῶν Σταυροφόρων εἰς τὴν Εὐρώπην. Καὶ διηγεῖται ὁ Χωνειάτης δι' Ἰσαάκιον τὸν Ἀγγελον ὅτι »ἡ τοῦ βασιλέως τούτου σπουδὴ, ὅπως ἐκ τῆς νῦν λεγομένης Μονεμβασίας ἀνακομίσσειε τὸν ἐπὶ σταυροῦ ἐλκόμενον Χριστὸν, ὡς ἔργον ἀξιά-» γαστον καὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν χάριν, οὐδὲν ἀπελείπετο τῶν ἐκσανεστά-» των παλίων. Ὅλος γὰρ ἀνῆρητο ταῖς ἐλπίσιν, ὥς ἐκεῖθεν σὺν δόλῳ » ἀφῆρχεν... οὐ γὰρ ἀκίνδυνος ἦν παντάπασιν ἡ προφανὴς ἐπιχείρησις.«

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὴν τοιαύτην τῶν Κρατούντων φιλοτιμίαν μεταλλεύουσα ἡ κερδοσκοπία τῶν ἀείποτε καὶ ἀπανταχοῦ καπηλευόντων τὰ πάντα πρὸς τὸ οἰκεῖον συμφέρον, ἐπεσώρευσε μετὰ τῶν γνησίων καὶ πολλὰ, ὡς εἵπομεν, ψευδεπιγράφα, καὶ ἐκ τούτου καὶ αἱ μέχρις ἡμῶν σωζόμεναι διπλαῖ καὶ τριπλαῖ τοῦ Προδρόμου κάραι, αἱ τοσούτοι Θεομητορικαὶ εἰκόνας,

(1) Ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐσώλησε τὸ Πάνθεον ἰδίως τῆς Ῥώμης, εἴνε δέβαιον ἄλλα τὰ λάφυρα ταῦτα ἔμειναν εἰς τὰς Συρακούσας, ὅπου κατοίκησε καὶ ὁ Ἰβνός, καὶ ἐκεῖ εὐρέθησαν, ἔγιναν ἔπειτα ἔρμαιον τῶν Σαρακηνῶν, κοριευσάντων τὴν Σικελίαν.

αὶ κλειζόμεναι ὡς ἔργα τοῦ Θεηγόρου Λουκά, τὰ πολλαπλᾶ τῶν παλῶν τοῦ Σωτῆρος ὄργανα (1) κτλ. κτλ. Ὁ ἀνεψιὸς μάλιστα τοῦ τυφλοῦ ἐκείνου Δουκος τῶν Οὐγενετῶν Δάνδολου, τοῦ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς ΚΠ., ὡς μὴ ποτ' ὤρελε, δικπρέφαντος (2), τηλικαύτην ἀνέπτυξεν, ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ἀναισχυντίαν, ὥστε λείψανον σχεδόν ὃδὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Εὐρώπῃ, τοῦ ὁποῖου τὴν ἐκ ΚΠ. δόξαν μετακινεῖν ὃδὲν οἰκαιοποιήθη ὁ ἄνθρωπος, τυμβωρυχῆσας ἐπὶ τούτῳ, καθὼς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ μὴδὲν ὑποστελλόμενος, ἔσους ἡδυνήθη ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ πατριστικῶν τάξεων.

Συντελεσθεῖσαν οὖν οὕτω τὴν νέαν πόλιν ἐνεκαίνισεν ὁ κτίτωρ πεμπτὴ κώπα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει καὶ ὁ Εὐστάθιος, λέγων (3), ὅτι «Τὰς πόλεις μετὰ τὴν κτίσιν καθαίρειν εἴηιστο.» Ἀλλὰ καὶ Αὐρήλιος Οὐκίτωρ ὁ Σκώπος διηγεῖται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Δέκιος παρέμεινεν ἐν Ῥώμῃ χρόνον τινα, καθιερώσων τὰ ἀνεγερόμενα ὑπ' αὐτοῦ τείχη.

Τὴν τοιαύτην δὲ τῆς ΚΠ. καθιέρωσιν Γενέθλια καὶ Ἐγκαίνια ὀνομάζουσιν οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς. Ἐτελέσθησαν δὲ, κατὰ μὲν τὸν Πσύχιον (4), «κατὰ τὴν ἐνδεκάτην τοῦ Μαΐου μηνός, ἐν ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ εἰκοστῇ πέμπτῃ (330 Μ. Χ.) κατὰ δὲ τὸ Ἀλεξανδρινόν Χροτ. νικόν,» ἔτους τὰ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναληψέως τοῦ Κυρίου . . ., ἡμέρᾳ «δευτέρᾳ τῆς ἐβδομάδος» κατὰ δὲ τὸν Ζωναρᾶν, «ἔτους ἐνισταμένου» πεντακισχιλίστου ὀκτακοσίου τριακίστου ὀγδόου (330 μ. Χ.), «καὶ διηρκεσαν τεσσαράκοντα ἡμέρας. Ὅποια δὲ ἦσαν τὰ ἐγκαίνια ταῦτα καὶ πῶς ἐτελοῦντο δύναται τις ἵνα πληροφορηθῇ καὶ ἐξ ὧν ἱστορεῖ Ἀναστάσιος ὁ Βιβλιοθηκᾶριος (5) περὶ τῆς Λεονίνης πόλεως, ἣν Λεὼν Πάππας ὁ Δ' κτίσας ἤνωσε μὲ τὴν Ῥώμην.

» Ὡρισε δὲ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, λέγει τὸ Ἀλεξανδρ. Χρονικόν, διὰ «Θείου αὐτοῦ τύπου, ἐορτάζεσθαι καὶ τοῦ λοιποῦ κατ' ἔτος τὴν τῶν ἐγκαίνιων τούτων μνήμην, καὶ ἐτελεῖτο μέχρι πολλῶν αἰῶνων ἐπιστήμως, καθὰ καὶ ἡ τῶν τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης, τα λεγόμενα Parilia (6, συμπιπτουσα, ἣ καὶ ἐπίτηδες ἐρισθεῖσα ὡσαύτως τῇ 11 Μαΐου, καὶ συναριθμουμένη μετὰ τῶν ἐορτασίμων ἡμερῶν ὑπὸ τε τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ τοῦ Ιουστινιανοῦ (7), παύσασα δὲ μὲ τὸν καιρὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ περὶ

(1) Ἴδε περὶ τούτων προσωτέρω. (2) Ἴδε Πετρίον. (3) Ἐν Διονυσ. τῷ Περιηγ. σελ. 30. (4) Πάτρ. ΚΠ. (5) Ἐν Λέοντι Πάππᾳ τῷ Δ'. (6) Κατὰ τὸν Μοψουεστίας Θεόδωρον, τοιαῦτά τινα ἐγκαίνια, τῆς πόλεως μᾶλλον ὅλης ἢ μόνου τοῦ ναοῦ, ἦσαν καὶ τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις τελούμενα, κατὰ τὸν Εὐαγγ. Ἰωάν. Κεφ. 1'. (7) «Hic adjicimus Natalitius dies urbium maximarum, Romæ atque Constantinopolis, in quibus debent jura differi, quia est ab ipsis nata sunt.» Natalem diem δὲ τῆς Ῥώμης ἀναφέρει καὶ ὁ Κικέρ. (616. B', de divinat.).

ἐορτῶν Νεαρχῶ Μανουήλ τοῦ Κορνηνηνοῦ μήτε ἀναφερομένη πλέον. Καί μέ-
χρι τοῦ νῦν δὲ μνήμην τῶν ἐγκαινίων τούτων τελοῦσα τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἢ
Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐ, ἐορτάζει.

Ἐτελεῖτο δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ Ἱππικός ἀγών, Γενεθλι-
ακόν Θεώριον ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους διὰ τοῦτο καλούμενος, » καὶ ἤ-
» νυγε τὸ δημόσιον λουτρὸν Ζεῦξιππον, α κατὰ τὸ Ἀλεξανδρ. Χρονικόν.
Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἐγίνετο ἡ μετὰ λιτανείας παράδοξος ἐκείνη περιαγωγή τοῦ
ἀνδριάντος τοῦ αὐτοκράτορος, περὶ ἧς θέλομεν διαλαβεῖ ἐν τῷ περὶ
Τελετῶν.

Ἐκλήθη δὲ, κατ' αὐτὴν ταύτην τῶν ἐγκαινίων αὐτῆς τὴν ἡμέραν, ἀπὸ
τοῦ ὀνόματος τοῦ κτίτορος, Κωνσταντινουπόλις (1), προσνομασθεῖ-
σα καὶ Νέα ἢ Δευτέρα, καὶ προσέτι Ἀλμα (ἐνδοξος) Ρώμη,
καὶ προσδιωρίσθη δευτερεύουσα καθέδρα τῆς αὐτοκρατορίας, ἀπολαμβά-
νουσα τὰ αὐτὰ προνόμια, καὶ ἔχουσα τὰς αὐτὰς ἀρχάς, » Γερουσίαν δηλ. (2),
» τάγμα δημῶν, συμβόλαια πολιτικά, δικαστηρια κλπ., ἅπαντα ὅμοια τῇ
» πρεσβυτέρῃ Ῥώμῃ. ἄρχειν δὲ αὐτὴν καὶ εἶναι ἐκσιλίδρα τῶν ἐπαρχιῶν
» ἀπασιῶν τῶν πρὸς Ἀρκτον, Νότον, Ἀνατολὴν καὶ Μεσόγειον θάλασσαν
» κειμένων, ἀπὸ τῶν πρὸς Ἰστρον πόλεων μέχρι καὶ αὐτῆς Λιβύης (3). α
» Τὸν δὲ περὶ τούτων νόμον, ἐγγραφέντα λιθίνῃ στήλῃ, δημοσίᾳ ἐν τῷ
» καλουμένῳ Στρατηγίῳ πλησίον τοῦ ἰδίου ἐρίπτου ἀνδριάντος ἀπέθετο (4). α

Το δὲ ὄνομα τοῦτο, ἂν καὶ ὁ εὐφυστάτος Φονταινέλλος, θριαμβεύων
δήλῃ κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης ματαιοφροσύνης, λέγῃ (5) ὅτι ἐπνίγη τρόπον
τινὰ ἐν τῷ Ἰσταμπολ, διακρινόμενος ὅμως οὐχ ἡτόν, καθὼς ἀντεπα-
ρατήρησεν ὁρθότατα ὁ Γιββων, οὐ μόνον παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Εὐρω-
παίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς ὀρθοπεῦσιν ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐν τε τοῖς
αὐτοκρατορικοῖς διατάγμασι καὶ ταῖς τῶν νομισμάτων ἐπιγραφαῖς, καθὼς
καὶ ἐν τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν ἀναγινωσκομένοις συγγράμμασι τῶν
Ἀρίδων, ἀποκαλούντων αὐτὴν Κωνσταντινίᾳ. Οἱ Γρῆκοι τὴν ὀνόμα-
ζον ἔκπαλαι καὶ τὴν ὀνομάζουσιν εἰσέτι κατ' ἐξοχὴν Πόλιν, καθὼς καὶ

(1) Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει: » Κωνσταντίνου πόλις, δύο μέρη, καὶ ἐξ αὐτῶν ἓν, Κων-
» σταντινοπολίτης, α καθὼς χωρὶς τοῦ υ θέλει τὸ ἐθνικὸν καὶ ὁ Ἑτυμολόγος. Ἀλλ' ὁ κανὼν
αὗτος σπανίως φυλάττεται παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσιν, εἴτε αὐτῶν τούτων ἀδιαφορία,
εἴτε ἀντιγραφικὴ καὶ τυπογραφικὴ ὀλιγωρία. Σημειωτέον δὲ ὅτι, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, τοῦ ὀ-
νόματος τούτου πρῶτον ἐπισήμως μνεία γίνεται ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων διατάγματι (Βιβλ. Β', τοῦ
Θεοδοσ. Κωδίκος), ἐκδοθεμένου τῇ 3 Καλανδῶν Δεκεμβρίου, ἐπὶ ὑπάτων Γαλλικανοῦ καὶ Συμ-
μάχου (» Data III. Kal. Decembr. Constantinop., Galliano et Symmacho Coss. »),
ὅπερ ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο τὸ τῶν ἐγκαινίων αὐτῆς ἔτος. (2) Κατὰ τὸν Ζώσιμον, ὁ Ἰουλιανὸς
πρῶτος » ἔδωκε τῇ Κωνσταντινουπόλει Γερουσίαν ἔχειν ὡς περὶ καὶ τῇ Παλαιᾷ Ῥώμῃ. α Ἀλλ'
ἴσως ἐπεκύρωσε καὶ οὗτος τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ κεχωρηγημένου τῇ ΚΠ. τοῦτο προνόμιον.

(3) Σωζομεν. (4) Σωκρ. (5) Dialogues des morts.

οἱ Ἀθηναῖοι Ἀστυ ιδίως τὰς Ἀθήνας, καὶ οἱ Λατῖνοι Urbs τὴν Πρωμην, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ Town τὸ Λονδῖνον. Ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει (1) »Πολὺν τὰς ἀρχάς, αὐτὸ τοῦτο δίχα προσθήκης, κατ' ἐξοχὴν κληθῆναι »τὴν Ἀλεξάνδρειαν.«

Ἐκοψε δὲ καὶ νόμισμα χαλκοῦν ὁ Κωνσταντῖνος, εἰς μέγεθος μεταλλίωνος, ἔχον ἔνθεν μὲν τὴν προτομὴν ἑαυτοῦ, περικειμένου κράνος καὶ κρατοῦντος δόρυ, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς CONSTANTINOPOLIS, ἐτέρωθεν δὲ πτερωτὸν ὁμοίωμα γυναικὸς πυργαφόρου, καθημένης, καὶ φεροῦσης ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ στήλυν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὸ Κέρας τῆς Ἀμυθλείας, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν VICTORIA AUG.

Ἀπέσπασε δὲ αὐτὴν ἐπὶ πᾶσιν »ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας Εὐρώπης, ἡγουν »Πρακλείας,« εἰς ἣν ἐτέλει τέως ἀπὸ Σεβήρου, ὡς εἴρηται, καὶ κατέστησεν ἐν αὐτῇ Ἐπαρχον ἴδιον, τὸν καλούμενον Ἐπαρχον τοῦ Πραιτωρίου τῆς Ἀνατολῆς, τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποῖου περιγράφει ὁ Ζώσιμος (2) διότι τὴν τοῦ Ἐπαρχοῦ τῆς πόλεως (Prefectum urbi) ἀρχήν, οὐκ αὐτός, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖος κατεστήσατο πρῶτος τῷ 359, ἐπὶ ὑπάρχων Εὐσεβίου καὶ Ὑπατίου, πρώτου Ὀνώρατου τὴν ἀξίαν ταύτην λαβόντος, κατὰ τὸ Ἀλεξάνδρ. Χρονικόν.

Ὅτι δὲ ἀνέθετο ταύτην ἰδίᾳ καὶ κατ' ἐξαίρετον τῇ Θεοτόκῳ, καὶ ταύτην αὐτῆς προστάτιν καὶ πολιοῦχον ἀνεγράψατο, ἥς καὶ κατ' ἐπίνοιαν μάλιστα καὶ τὴν κτίσιν αὐτῆς, κατὰ τοὺς Χρονογράφους, ἐπεβάλετο, οὐ παρὰδέχεται ὁ Γιββων, ἀλλ' οὔτε φαίνεται πιθανόν, ἔκ τε ἄλλων διδομένων, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ἐκ τῶν τριῶν ναῶν, οὓς ἀποδεδειγμένως ἐν ΚΠ. ὠκοδομήσατο, οὐδένα τῷ ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἐπερήμευσεν, ἀλλὰ τὸν μὲν τῇ Θεῇ Δυνάμει, τὸν δὲ τῇ Θεῇ Σοφίᾳ, τὸν δὲ τῇ Θεῇ Εἰρήνῃ. Ἡ ἀνέκαθεν ὁμῶς παράδοσις, ἀντιμαρτυροῦσα ταῖς εἰκασίαις ταύταις, τῇ προστασίᾳ τῆς Θεοτόκου τὴν παράδοξον σωτηρίαν τῆς μεγαλοπύλης ταύτης, ὡς ἰδιαιτέρως αὐτῇ ἀνακειμένης, ἀναγράφει, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν Ἀράβων ἢ Οὐνων, ἐπιδραμόντων κατ' αὐτῆς ἐπὶ Πρακλείου τῷ 626· δεύτερον, ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, τῷ 717, ἀρ' ὅτου καὶ τὴν τοῦ Ἀκαθίστου καλουμένου Ὑμνου ἀκολουθίαν παρέλαβε παννυχίζειν κατ' ἔτος ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία (3), τρίτον, ἀπὸ τῶν Σκυθῶν, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (668-685)· καὶ τέταρτον, ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὸν Σουλτάν-Μουрад τὸν Β' ἐπιδραμόντων κατ' αὐτῆς Τούρκων τῷ 1442, ὅτε καὶ εἶδον, λέγει ὁ Ι. Κανανός »γυναῖκα ὀξεία »φοροῦσαν καὶ περιπατοῦσαν ἐπὶ πλάτων προμυχῶνων τοῦ ἑξωκάστρου κτλ.«

(1) Ἰλ. Θ, 367. (2) Βιβλ. Β'. (3) Ἰδὲ εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Σαραγίου Ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας.

Ὅθεν καὶ ὁ Δουκάγγιος εἰκάζει ὅτι τὸ ἐπὶ τινων μεταγενεστέρων Γραικο-βυζαντινῶν νομιματῶν ἀπαντῶμενον στοιχεῖον Μ σημαίνει τὴν Θεοτόκον ΜΑΡΙΑΝ· ἀλλὰ τοῦτο ὅθεν μοι φαίνεται πιθανόν, καὶ νομίζω μᾶλλον ὅτι χαρακτηρίζει τὰ λεγόμενα Μανουηλάτα ἢ Μιχαηλάτα ὑπέρπυρα, τὰ ὁποῖα, ὡς δοκιμώτερα τῶν λοιπῶν, ἦσαν περιζήτητα (1).

Ὀλιγώτερον ἀμφίβολον ὅμως φαίνεται ὅτι, συμμορφούμενος μετὰ τὰς ἐθνικὰς τοῦ καιροῦ τοῦ προλήψεις ὁ κτίτωρ, καθ' ἃς εἶχον καὶ αἱ πόλεις τοὺς πολιούχους καὶ φρουροὺς αὐτῶν δαίμονας (publicos genios), κατὰ τὸν Ἀμμιανόν, καὶ ἐτέλουν καὶ αὐταί, ὡς καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὑπὸ τὴν ἐπιβρόχην τῶν ἀστέρων, διέταξεν, ὡς λέγεται, μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τῶν ἐγκαινίων, Οὐάλεντι τῷ τῶν Μαθηματικῶν (= Ἀστρολόγων) τότε πρωτεύοντι θεματίσαι αὐτὴν, ὁρίσαι δηλονότι ἐκ τῆς τῶν ἀστρῶν θέσεως τὴν μέλλουσαν αὐτῆς τύχην. Ὁ δὲ ἀπερῆνατο διαμενεῖν αὐτὴν ἔτη 696, ὅπερ ἀπεδείχθη τῷ 1026 μ.Χ. λῆρος· πλὴν εἰ μὴ τι, λέγει ὁ Ζωναράς, ὑπένοι ὁ Οὐάλης διαμονὴν αὐτῆς τὴν ὑπὸ τοὺς νομίμους αὐτοκράτορας, καὶ οὐχὶ τοὺς αὐθιχεῖτους.

Ἐξώλευσεν δὲ, κατὰ τὸν Κωδινόν (τὸν ὁποῖον ὁ Γίδδων φρονεῖ κατὰ τοῦτο ἀληθεύοντα, ὡς ἀρυστάμενον πάντως ἐκ βεβαίων πηγῶν), εἰς οἰκοδομὴν τῶν τειχῶν, τῶν στοῶν καὶ τῶν ὑδραγωγείων, 600 κεντηνάρια (60,000 λίτρας) χρυσοῦ, 2,500,000 χρυσῶν Λαυδοδικειῶν.

Διὰ τοσούτων δὲ μέσων καὶ τοσαύτης δαπάνης συνοικισθεῖσα ἡ νέα αὕτη πόλις, τοσούτους ἐφείλκεσεν εἰς ἐκυτὴν πανταγόρην κατοίκους, ὥστε μετὰ ἓνα αἰῶνα ὁ περιβόλος αὐτῆς ὅθεν τοὺς ἐχώρει, καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν οἱ ἐπιγενόμενοι αὐτοκράτορες ἵνα τὸν ἐπεκτείνωσι, καθὼς ἐφεξῆς ὀέλομεν ἰδεῖ.

Τῆς ταχείας δὲ ταύτης αὐξήσεως καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν κοσμοῦντων αὐτὴν κτιρίων ἀποδίδει Μανουήλ ὁ Χρυσολωρᾶς καὶ ἄλλην αἰτίαν, τὴν ἀφρονίαν καὶ τὴν γειτνίασιν τῶν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Προποντίδι » Προκοννήσου μακρῶν. » Προπαρεσκεύασε δὲ ἄρα ἡ φύσις αὐτῆς (λέγει » μὲ τὴν χαρακτηρίζουσιν τὴν Σύγκρισιν αὐτοῦ μεγαληγορίαν) καὶ τὴν » πρὸ τῶν θυρῶν εὐθὺς μορμαρίνην νῆσον πρὸς τὰς οἰκοδομάς, ὥσπερ εἶδυται » οἷα πόλις καὶ παρ' οἷων ἔμελλεν ἐκεῖ κτισθῆσθαι, α ἢ καὶ, » μὴ ἀρ- » κούμενοι τῷ λευκῷ μαρμάρῳ, οὐδὲ τοῖς ἀπὸ Θετταλίας καὶ Πάρου κλπ. » οἱ δὲ καὶ ἀπὸ Ἀραβίας κλπ. τὰ πρὸς οἰκοδομὴν αὐτῆς ὠρύττοντο. α

Ὡστε τοιαύτη καὶ τοσαύτη μεγαλουργηθεῖσα ἡ ΚΠ. ἐν διαστήματι τοσούτων αἰώνων καὶ ὑπὸ τοσούτων αὐτοκρατόρων, φιλοτιμουμένων πρὸς

(1) Ἴδε ἐν τῷ Γ'. Μέρει τῆς παρούσης Πραγματείας τὴν πρὸς τὸν Ῥῆγα Ἀλαμανίας ἐπιστολὴν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

τούς ἐκυτῶν προκατόχους, ὅθεν εἶνε τόσον παρὰδόξον ὅτι κατέστη ἡ μεγαλοπρεπεστέρα πόλις τῆς οἰκουμένης, ὅσον ὅτι τὴν ὑπόληψιν ταύτην διέτηρησε, μετὰ τοσαύτας πυρκαϊᾶς καὶ μετὰ τοσούτους σεισμούς, ἄχρις αὐτῶν που τῶν τελευταίων τῆς αὐτοκρατορίας χρόνων. Ἴδου πῶς περιγράφει τὴν ἔκστασιν τῶν κυριευσάντων αὐτὴν Γαλλοουενετῶν, ὅταν πρῶτην φορὰν τὴν εἶδον τῷ 1204, ὁ Βιλαρδουίνος. »Or poez savoir que » mult esgardèrent Constantinople cil qui ont mais ne l'avoient veue, que » ils ne poient mie midier que si riche ville peust estre en tot le monde. » Cum ils virent ces halz murs, et ces riches tours, dont elle ere close » tot entor à la ronde, et ces riches palais, et ces haltes Yglises, dont » il y avoit tant, que nuls ne poist croire, se il ne la veist à l'oil. et le » lone et le lè de la ville, que de toutes les autres ere souveraine. Et » sachiez que il n'i ot si hardi, qui le cuer ne fremist.«

Ἄλλ' οἱ ἀπειρόκαλοι καὶ παχύδερμοι θαυμασταὶ οὗτοι, οἱ ὀρκισθέντες ἵνα μὴ βιάσῃσι τὰς χεῖράς τῶν εἰμὴ μὲ Σαρακηνῶν αἵμα, φρίττει τις ἀναγινώσκων τὸν Χωνειάτην καὶ Παχυμέρη, πόσα δεινὰ ἔπραξαν ἐν ΚΠ., ὡς πρὸς τὰ ἀρχαῖα μάλιστα αὐτῆς μνημεῖα. » Πάντα γὰρ τὰ πάλαι ἡ- » δόμενα στοιχειώδη τῆς πόλεως φυλακτῆρια (Νικήτας ὁ Χω- » νειάτης εἶνε ὁ γράφων. Ἴδε τὰ Προλεγόμενα:), καὶ τούτων μάλιστα » ὅποσα κατὰ τοῦ σφῶν ἀνεστηλώσθαι γένους ἐμάνθανόν, καθαιρεῖν ἐγνώ- » κεσαν, οὐκ ἐκ δειλάνδρου παντάπασι γνώμης, ἀλλὰ μετιόντες πάντα, » καὶ μηδὲν τῶν ἀκουσμάτων ἀπεριέργαστον παρατρέχειν δοκιμάζοντες, » μήπως ἐκπέσωσιν ἢς ἐπέβησαν πόλεως. Ὅθεν μεθ' ἑτέρων ἀνδρεικέλων, » ἐκ χαλκοῦ πεποιημένων, ἃ τῶν προτέρων κατενήνεκται βάσεων καὶ » πυρὶ παρεδόθησαν, συνεχωνεύθη καὶ τὰ τοῦ Φειδίου καὶ Πραξιτέλους καὶ » Λυσίππου ἀριστουργήματα, ὅσα τὸν Ἱππόδρομον κτλ. κατεκόσμου. » Καὶ οὕτω τὰ μετὰ τοσούτων κόπων, καὶ ἀγγρεῖων βέβαια, καὶ δαπάνης μετακομιθέντα πανταγρόθεν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, ὡς εἴπομεν,

» . . . τὰ μὲν ἀπώλετο, τὰ δὲ κατεχωνεύθη,

» ἄλλα δὲ παρανάλωμα γεγονάσι τοῦ χρόνου·

» τινὰ δ' εἰσὶ καὶ ἴστανται τῷ Ἰππικῷ καὶ Φόρῳ (1). »

Καὶ περὶ τῶν σωζομένων τούτων, τριῶν ἢ τεσσάρων μόλις, θέλομεν διαλάβει ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις. Ἦδη δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν δημοσίων τῆς πόλεως οἰκοδομημάτων, ἀπ' οὗ διαλάβωμεν πρῶτον περὶ τῆς παλαιᾶς τε καὶ νεωτέρας πολιτικῆς διακρίσεως αὐτῆς, καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων.

(1) Τζέτζ. Χιλ. Η', ρηγ', 336 κ. ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΠ.

α'. 'Ρεγεῶνες.

Υπο τὸ κράτος καὶ τὴν ἐπιβρῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἡλῶν καὶ ἐθίμων κτισθεῖτα, ὡς εἶδομεν, ἡ ΚΠ., πρὸς τὸν τύπον τῆς πρεσβυτέρας αὐτῆς ἀδελφῆς, τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, καὶ ὠργανίσθη, καὶ πρὸς ἐκείνην ἰχνογραφήθη ὡς πρὸς ὑπόδειγμα. Ἰνα δὲ κατὰ πάντα ἰσοφαρίζῃ ἡ νέα τῇ παλαιᾷ, διηρέθη ὑπ' αὐτοῦ, ὡς λέγεται, τοῦ Κωνσταντίνου καὶ εἰς δεκατέσσαρας, ἔσας δηλονότι κακεῖνη, 'Ρεγεῶνας (regiones), ἢ τμήματα, ἢ κλίματα (1), ἢ πόρυμας (2), ἢ δήμους, κατὰ τοὺς πάλαι τῶν Ἀθηναίων (3), ὧν ἐκάστης προέστατο εἷς Κουράτωρ ἢ 'Ρεγεωνάρχης, ἔχων ὑφ' ἐαυτὸν ἕνα διαγγελέα ἢ ὑπηρέτην, πέντε δευτερεύοντας ὑπαλλήλους ἢ τοποτηρητάς, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ νυκτοφύλακες, καὶ διακόρους ἄλλους συναρχόντας (collegiatus), τοὺς προκριωτέρους ἐκ τῶν συντεχνιῶν, συνερχομένους συνήθως ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς.

Τῶν 'Ρεγεῶνων τούτων, ὧν οἱ μὲν δώδεκα πρῶτοι καὶ ὁ δέκατος τέταρτος διήρουν τὴν ἐντὸς τειχῶν ΚΠ., ὁ δὲ δέκατος τρίτος περιελάμβανε τὰ περὶ αὐτῆς, καὶ ἰδίως τὸν Γαλατᾶν, ἀνώνυμός τις, τὸν ὅποιον ὁ Γύλλιος ὑποτίθῃσιν ἀκμάσαντα πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἴσως περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀρκαδίου ἢ Θεοδοσίου τοῦ νέου, ἐξέθετο Λατινιστὶ τὴν περιγραφὴν, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον, νομίζω, ὑπὸ τοῦ Λαμπροῦ, καὶ ἔπειτα ὑπο τοῦ Δουκαγγίου καὶ ἄλλων.

Τῆς περιγραφῆς ταύτης, τὴν ὁποίαν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Παλαιᾶ Περιγραφῆς τῆς Πόλεως, πολλάκις θέλομεν ἀναφέρει, ἐκτιθέμεθα ἐνταῦθα τὴν σύνοψιν, ὡς συντελοῦσαν πρὸς τοπογραφικὸν τῆς ΚΠ. σχεδιασμὸν καὶ τοποθέτησιν τῶν κυριωτέρων καὶ γνωστοτέρων αὐτῆς κτιρίων, εἰς τὰ ὅποια προσεθέσαμεν καὶ ἄλλα, μὴ περιεχόμενα μὲν εἰς αὐτὴν, σημειωθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ Γύλλιου ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη κατὰ λόγους καὶ κοιλάδας διακρίσει τῆς πόλεως.

(1) Ἰουστίν. Νεαρᾷ ΜΓ'. (2) «Κρητικᾶς,» κατὰ τὸν Εὐστάθ., Ὁδ. Θ. (3) «Ἡ πρότερον οὖσα 'Ρεγεῶν, πάλιν μετὰ ταῦτα ἐγένετο πόλις» Συνόδ. Χαλκηδ. Πράξ. ΙΓ'.

Ἡ πρώτη λοιπὸν Ῥεγεὼν, περιμήκης τῇ θέσει καὶ ὅπως οὖν ὁμαλῇ, περιέχουσα τὰς ἄχρι τῆς θαλάσσης κατωφερείας τοῦ πρώτου λόφου, ἐστολισμένης ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου καὶ ἄλλων ἀρχοντικῶν οἰκημάτων, εἶχεν 29 ῥύμας ἢ στενωποὺς, 118 οἴκους (1), δύο συνεχεῖς ἀλλήλαις στοᾶς ἢ ἐμβόλους, 15 ἰδιωτικὰ λουτρά, 4 δημοσίους καὶ 15 ἰδιωτικοὺς μυλῶνας, 4 βάθρα ἢ ἀναβαθμοὺς (2), τὰς Ἀρχιδιανὰς θέρμας, τὰ Μάγγανα, τὴν τοῦ Θεοδοσίου στήλην, τὰς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, τοῦ ἁγίου Παύλου, τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἐν ταῖς καλουμένοις Τόποις, τῆς ἁγίας Βαρβάρας κτλ.

Ἡ δευτέρα, τὸ πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ κόλπου ἀνωφερῆς, εἶτα δὲ κατωφερέστερον καταλήγουσα εἰς τὴν θάλασσαν, περιεῖχε 34 ῥύμας, 98 οἰκίας, 4 μεγάλας στοᾶς, 13 ἰδιωτικὰ λουτρά, 4 ἰδιωτικοὺς μυλῶνας, 4 ἀναβαθμοὺς, τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, τὴν παλαιὰν ἁγίαν Εἰρήνην, μέρος τοῦ Αὐγουστέωνος, τὴν Γερουσίαν, τὸ Ξενοδοχεῖον τοῦ Εὐδούλου, τὸ λουτρόν τοῦ Ζευξίππου, τὸν Ἰππόδρομον κτλ.

Ἡ τρίτη, τὰ μὲν ὁμαλῇ, ὡς ἐπιλαμβάνουσα τὸ πλάτος ἅπαν τοῦ Ἰπποδρόμου, τὰ δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Προποντίδος λίαν κατωφερῆς, περιεῖχεν 7 ῥύμας, 94 οἰκίας, 5 μεγάλας στοᾶς, 11 ἰδιωτικὰ λουτρά, 9 ἰδιωτικοὺς μυλῶνας, καὶ, παρεκτὸς τοῦ Ἰπποδρόμου καὶ τῶν παλατίων τοῦ Ὁρμίσδου, τὸ πατριαρχεῖον, τὸ παλάτιον τῆς Αὐγούστης Πουλχερίας, τὴν Φιλόξενον κινστέρναν, τὸ Κοιαιτωρίον, τὸ νέον Νεώριον ἢ λιμένα τοῦ Βουκόλέοντος, τὴν Σιγματοειδῆ στοᾶν, τὰς ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων Σεργίου καὶ Βάχου, τῆς Ἀγίας Εὐφημίας, τὴν Μονὴν τῶν Ὁδηγῶν κτλ.

Ἡ τετάρτη, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Χρυσοῦ Μιλιαρίου, ἐξετείνεται διὰ τῆς μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου λόφου κοιλάδος ἄχρι τοῦ τρίτου, περιέχουσα 32 ῥύμας, 375 οἴκους, 4 μεγάλας στοᾶς, 7 ἰδιωτικὰ λουτρά, 5 ἰδιωτικοὺς μυλῶνας, 6 ἀναβαθμοὺς, τὸ Αὐγουστέιον, τὸ Μιλιάριον, τὴν Βασιλικὴν (στοᾶν καὶ κινστέρναν), τὸ Νυμφαῖον, τὴν στοᾶν τοῦ Χανίωνος, τὴν σκάλαν τοῦ Τιμασίου κτλ.

Ἡ πέμπτη, ἐπέχουσα τὸ πλεῖστον τῆς κλιτύος τοῦ Γ' λόφου, καὶ καταλήγουσα πρὸς τὸν κόλπον εἰς ἐπίπεδον, περιεῖχεν 23 ῥύμας, 184 οἰκίας, 7 μεγάλας στοᾶς, 11 ἰδιωτικὰ λουτρά, 7 δημοσίους καὶ 2 ἰδιωτικοὺς μυλῶνας, 2 μακελλεῖα, 9 ἀναβαθμοὺς, τὰ Τρωαδῆσια καὶ τὰ τοῦ Κωνσταντίνου Ὠρρεῖα, τὰς Ὀνωριανὰς θέρμας, τὰς τῆς Εὐδοξίας, τὸ ἕτερον τῶν Νυμφαίων, τὸν Φόρον καὶ τὴν κινστέρναν τοῦ Θεοδοσίου, ἐν

(1) Ἴδε κατόπιν περὶ τῆς φαινομένης ταύτης ὀλιγότητος τῶν οἰκῶν. (2) Τόπους ὅπου διενέμοντο οἱ δημόσιοι ἢ πολιτικοὶ ἄρτοι (ταγήνια) εἰς τὸν λαόν, κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Κωνσταντίνου. Ἴδε περὶ τούτων ἀπάντων ἐν τῷ Γ'. Μέρει τῆς παρούσης Πραγματείας.

φ και ο τετράγωνος Θηβαίος οδελίσκος, τὸ Πρυτανεῖον, τὸ Στρατήγιον, τὸ Βοσπόριον, τὴν Σκάλαν τῶν Χαλκηδονίων, τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τῶν Οὐρβικίου, τὸν τοῦ ἁγίου Ἰκκώδου, τὸν τοῦ ἁγίου Τρύφωνος κτλ.

Ἡ ἕκτη, μέρος μὲν ἐν ἐπιπέδῳ, τὸ δὲ πλεῖστον ἐν τῷ κατωτέρῳ τοῦ τρίτου λόφου, ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου μέχρι τοῦ Πέραματος, περιέχουσα 22 ρύμας, 284 οἴκους, μίαν μεγάλην στοάν, 9 ιδιωτικὰ λουτρά, 1 δημόσιον μυλῶνα καὶ 17 ιδιωτικούς, 17 ἀναβαθμούς, τὸν πορφυροῦν κίονα τοῦ Κωνσταντίνου, τὴν ἁγίαν Εἰρήνην τὸ Πέραμα, τοὺς ναοὺς τῶν ἁγίων Ἀνδρέου, Θωμᾶ, Θεοδώρου ἐν τοῖς Σφωρακίῳ, Ἰουλιανῷ, Πλάτωνος, Προκοπίου τὸν ἐν τῇ Χελώνῃ, τὸν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τὸν τῆς Ἀγίας Ἀννης, τὸν τῶν Ἀγίων πάντων κτλ.

Ἡ ἐβδόμη, ὁμαλωτέρα μὲν ἐν τοῖς ἄνω, κατωφερεστέρα δὲ πρὸς τὸ πέρας αὐτῆς τὸ πρὸς τὴν Προποντιίδα, κατετείνετο ταῖς ἀπὸ τοῦ Πορφυροῦ Κίονος ἄχρι τῆς τοῦ Θεοδοσίου στήλης συνεχομέναις στοαῖς, καὶ περιεῖχε τὸν τρίτον λόφον, καὶ τὸ ἡμῖς τῆς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ δευτέρου κοιλάδος, ἐν οἷς 85 ρύμας, 711 οἰκίας, 6 μεγάλας στοάς, 11 ιδιωτικὰ λουτρά, 12 ιδιωτικούς μυλῶνας, 16 ἀναβαθμούς, τὸν κοῦφον ἢ πλεκτόν κίονα καὶ μέρος τοῦ Φόρου τοῦ Θεοδοσίου, τὰς Καρωσιανὰς Θέρμας, τὸν Λαμπτήρα, τὸ Χαλκοῦν Τετράπυλον, τὸ Ἀνεμοδούριον, τὰς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Πύλου, τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τῶν Κλαυδίου, τῆς ἁγίας Ἀναστασίας κτλ.

Ἡ ὀγδόη, μηδαμῶθεν προσπελάζουσα τῇ θαλάσῃ, ἐπιμηκεστέρα δὲ μᾶλλον ἢ πλατυτέρα, περιεῖχεν 21 ρύμας, 108 οἴκους, 5 μεγάλας στοάς, 10 ιδιωτικὰ λουτρά, 5 ιδιωτικούς μυλῶνας, 2 μκελλεῖα, 5 ἀναβαθμούς, μέρος τοῦ Φόρου τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ στοάν ἄχρι τῶν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ταύρου, τὴν Βασιλικὴν τοῦ Θεοδοσίου, τὸ Καπετώλιον, τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Μ', κτλ.

Ἡ ἐνάτη, κατωφερὲς ἅπαντα, καὶ ἐκτεινομένη ὀπισθεν τοῦ Ταύρου πρὸ νότον, κατέληγεν, ὡς καὶ ἡ ἐβδόμη, εἰς τὸ παράλιον τῆς Προποντιίδος, περιέχουσα 16 ρύμας, 116 οἴκους, 2 μεγάλας στοάς, 15 ιδιωτικὰ λουτρά, 4 δημοσίους καὶ 15 ιδιωτικούς μυλῶνας, 4 ἀναβαθμούς, τὰ Ἀλεξανδρινὰ ἢ Θεοδοσιανὰ Ὠρεῖα, τὰ Ἀμαστριανῶν, τὸν τοῦ Θεοδοσίου ἢ Ἐλευθερίου λιμένα, τὰς Ἀναττασιανὰς Θέρμας, τὰς ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου τῆς Ράβδου, τοῦ Μυρελαίου, τῆς Ὁμονοίας, τῶν Κονταρίων, τῶν Κουράτωρος, τὴν τῆς ἁγίας Θέκλης κτλ.

Ἡ δεκάτη, χωριζομένη τῆς ἐνάτης διὰ τῆς Μέσης καλουμένης λεωφόρου, ὡς διὰ ποταμοῦ, ἔκειτο ἐν τῷ πρὸς τὸν Κόλπον κλίτει τοῦ τετάρτου λόφου, πεδινὴ ὅπως οὖν καὶ μέχρις αὐτῆς ποὺ τῆς παραλίας, σχεδὸν ἐν τετραγώνῳ. Περιεῖχε δὲ 20 ρύμας, 636 οἴκους, 6 μεγάλας

στοάς, 22 ιδιωτικά λουτρά, 2 δημοσίους και 16 ιδιωτικούς μυλωνάς, 12 αναβαθμούς, τὸν μέγαν ἀγωγὸν τοῦ Οὐάλεντος, τὸ μέγα Νομφαῖον, τὰς Κωνσταντινὰς θέρμας, τὴν κινστέρναν τοῦ Φωκά, τὴν στήλην τοῦ Μαρκιανοῦ, τὰς ἐκκλησίας τοῦ Παντοκράτορος, τοῦ Παντεπόπτου, τῆς Παναχράντου, τοῦ Λιδός, τὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὴν τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου κτλ.

Ἡ ἐνδεκάτη, γειτνιάζουσα πρὸς ἀνατολὰς τῇ ὁγδόῃ, καὶ, ὁμοίως ἐκείνῃ, οὐδετέρωθεν τῇ θαλάσῃ πλησιάζουσα, περιελάμβανε τὸν δικόρυπον πέμπτον λόφον καὶ μέρος τῆς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐβδόμου πεδινῆς κοιλάδος, καὶ ἐν αὐτῇ 8 ῥύμας, 503 οἴκους, 4 μεγάλας στοάς, 14 ιδιωτικά λουτρά, ἓνα δημόσιον καὶ τρεῖς ιδιωτικούς μυλωνάς, 7 αναβαθμούς, τὸν (γαλκῶν) Βοῦν, τὰς κινστέρναις τοῦ Ἀρχαδίου καὶ τοῦ Ἀσπαρος, τὸ Φλακιλιανὸν Παλάτιον, τὴν μονὴν τοῦ Εὐεργέτου, τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου, τὸν τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, τὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου (ἐν τῷ Ζεύγματι ἢ ἐν Αὐρηλιαναῖς), τὸν τοῦ ἁγίου Ἀκακίου, τὸν τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας κτλ.

Ἡ ὡδεκάτη, ἐκτεινομένη πρὸς μεσημβρίαν τοῦ πέμπτου λόφου, καὶ περιλαμβάνουσα τὸν ἐβδόμον, ἐν ἑκατῷ σχεδὸν ἅπασιν, κατέληγεν εἰς τὸ παράλιον τῆς Προποντίδος, περιέχουσα 11 ῥύμας, 363 οἰκίας, τρεῖς μεγάλας στοάς, πέντε ιδιωτικά λουτρά, πέντε ιδιωτικούς μυλωνάς, 9 αναβαθμούς, τὸν Θεοδοσιανὸν ἢ Ἀρχαδιανὸν λιμένα, τὸν Φόρον τοῦ Ἀρχαδίου καὶ τὸν ἐν αὐτῷ κογλιώδη κίονα, τοὺς Τρωαδῆσιους Ἐμβόλους, τὸ Δεύτερον, τὴν Χρυσὴν Πύλην, τὸ Ἑπταπύργιον, τὸ Ἐξωκιόνιον, τὴν κινστέρναν τοῦ Μοδέστου καὶ τὴν Μωκηνησίαν, τὸ Νομισματοκοπεῖον, τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου, τὴν τῆς Περιβλέπτου, τὴν τῶν Γαστρίων, τοὺς ναοὺς τῶν ἁγίων Μωκίου, Διομήδους, Ἐλευθερίου κτλ.

Ἡ δεκάτη τρίτη περιεῖχεν, ὡς εἴπομεν, τὸν Γαλατᾶν, καὶ διὰ τοῦτο ὑπερτιθέμεθα τὰ περὶ αὐτῆς εἰς τὸ δεύτερον Μέρος.

Ἡ δεκάτη τετάρτη, περιλαμβάνουσα τὸν ἕκτον λόφον, διαιρούμενον εἰς χαμηλότερον (Ἐγρὺ - καπερὺ ἢ Τεκὺρ - σαρρά) καὶ ὑψηλότερον (Ἐδρινέ - καπερὺ), ἀπετέλει, ὡς ἰδιαίτερον τείχει, τῷ καλουμένῳ Πτερῷ τῶν Βλαχερνῶν, ὡχυρωμένη, χωριστὸν τι μέρος τῆς πόλεως, γεφύρα ξυλίνη πρὸς τὸ πέραν συναπτόμενον, καὶ περιέχον 11 ῥύμας, 167 οἴκους, δύο μεγάλας στοάς, πέντε ιδιωτικά λουτρά, ἓνα ιδιωτικὸν μυλῶνα, 5 αναβαθμούς, τὸν ναὸν καὶ τὸ παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν, τὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὸ Ἐβδόμον, τὸν Εὐλόκιον ἢ Κυνήγιον, τὰ Κύρου, τὴν Μονὴν τῆς Χώρας, τὴν κινστέρναν τοῦ Ἀσπαρος κτλ.

Ὡστε, κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην, ἡ ΚΠ, εἶχε τῷ 395-450, μετὰ 100 δηλονότι ἔτη τῆς κτίσεως αὐτῆς, 14 παλάτια, 14 μεγάλας ἐκκλησίας,

ὀκτώ μεγάλα δημόσια λουτρά ἢ θέρμας, 153 ιδιωτικά, δύο Βασιλικὰς (περιστώους οἰκίας), τέσσαρας πλατείας ἢ Φόρους, δύο Βουλευτήρια, πέντε Ὠρεῖα, δύο θέατρα, ἐν ἀμφιθέατρον ἢ Κυνήγιον, δύο παλαίστρας ἢ γυμνάσια, τέσσαρας μεγάλας κινστέρνας, τέσσαρα Νυμφαῖα, 322 ῥύμας, 4388 οἴκους (1), 52 στοὰς ἢ ἐμβόλους, μυλῶνας δημοσίους μὲν 20, ιδιωτικούς δὲ 120, 117 ἀναβαθμούς πρὸς ἀρτοδοσίαν, πέντε μακελλεῖα, ἐν νομισματοκοπεῖον, καὶ τρεῖς λιμένας ἢ νεώρια ἢ σκάλας.

Κατὰ τινὰ δὲ συγγραφεῖα Ὁθωμανόν, γράφοντα τῷ 1734 (2), ἡ ΚΠ. εἶχε πρὸ 100 ἐτῶν 12 ῥεγεῶνας (σέμτ, arrondissements), τὰς πλείστας παρωνυμουμένας ἢ ἀπὸ τῶν μεγάλων τζεαμίων, ἢ ἀπὸ τῶν διαφόρων αὐτῆς πυλῶν, 253 ῥύμας ἢ συνοικίας (μαχαλέ, quartiers) Ὁθωμανικὰς, καὶ 24 χριστιανικὰς, 2977 καμάρας διὰ τὸ Ἀβαρίτζ (;), 1955 οἰκίας ἐνοικιαζομένας εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ὅν ἐἶχον ιδιοκτήτους· 50 λιθόκτιστα γάνια διὰ τοὺς ἐμπόρους· 32,050 ἐργαστήρια, ἀνήκοντα εἰς 133 συντεχνίας (ἐτνάφ), 100 κυρὰ-χανέδες διὰ τοὺς ξένους, καὶ ὑπὲρ τὰς 12,000 καμάρας διὰ τοὺς ἀνυπάνδρους, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον διὰ τοῦτο Μπεκιάρ-δολάρ.

Σήμερον ἔχει 35 σέμτια, 318 συνοικίας, 88,000 οἰκίας, καὶ ὀκτώ προάστεια, Ἐνδύμπ, Χασ-κινύ, Κασίμ-πατσᾶ, Γαλατάν, Μπέι-δγλου, Τοπ-χανέ, Φυντυκλὺ καὶ Σκούταρι, περιέχοντα ὅμοῦ ἄλλας 137 συνοικίας. Ἰδοὺ ὁ δημοστικὸς αὐτῶν κατάλογος, καὶ ἦν τάξιν θέλομεν ἀκολουθήσῃ περιγράφοντες τὰ καθέκαστα τῆς πόλεως.

Α'. Ἀχὺρ καπὺ καὶ Σουλτάν -	9 Νισταντζή-πασσᾶ.
Ἀχμέδ	10 Μεχμέδ-πασσᾶ.
1 Φιρούζ-ἄγᾶ.	11 Ἐσμὲ-Σουλτάν.
2 Ἀτ-μεϊδάν.	Γ'. Κούκ-καπού.
3 Γκιωρμέζ.	12 Ἰβραήμ-πασσᾶ.
4 Ναχλ-μπενδ.	13 Ταῦατ-τζή-Σουλεϊμάν-ἄγᾶ.
5 Ἀκ-μυνίκ.	14 Κοντοσκάλ.
6 Ἰσάκ-πασσᾶ.	15 Μπουγιούκ-χαμάμ.
7 Καμπά-Σακάλ.	16 Κάτιργκὰ-λιμάν.
Β'. Τσατλαδὺ-καπού.	17 Προστταντζή-Ἀλῆ.
8 Κιουτσούκ-ἄγιά-Σόφια.	18 Σεράτζ-Ἰσάκ.

(1) Τοὺς τῶν ἐπισημοτέρων μόνον, κατὰ τὸν Γύλλιον, δηλαδὴ, καθὼς λέγουσι τῶρα, Κωνάκια. Ἐπίσης καὶ περὶ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης διηγοῦνται ὁ Σέξτος Ῥούφος καὶ Π. Οὐίκτωρ ὅτι εἶχε 1555 οἰκίας μόνον, ἐννοοῦντες δηλονότι μόνον τὰς τῶν μεγάλων.

(2) Τὸν συγγραφεῖα τοῦτον, τὸν ὁποῖον μετέφρασε μὲν ὁ Πάτερ-Ῥωμανὸς ἐκ Παρισίων, Σύμβουλος τῶν νέων προξενίων τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἔφορος τῶν νέων μαθητευομένων τῆς Γαλλίας, ἐξέδωκε δὲ ὁ Δουδοίκος Δαντάν ἐν ΚΠ. τῷ 1734, θέλομεν ἀναφέρει καὶ ἄλλοτε.

- 19 Σέιχ-Σουβάρ.
Δ'. Γενιῖ-καπού.
20 Γενιῖ-καπού.
21 Μπουδρὺμ-τζαμισί.
22 Άιόζ-Τώδοροζ.
23 Έρμενί.
24 Βλάχκα-μποστανί.
25 Κιατίμπ-Κασίμ.
26 Άπδουλᾶ-Άγᾶ.
Ε'. Σαμάτια.
27 Κιατίμπ-Μουσελιχ-έδδίν.
28 Άλτῆ-μερμέρ.
29 Μπαγεζήδ-τζεδιδ.
30 Δαυὺδ-πικτσᾶ.
31 Ματζουνι-Κασίμ.
32 Τόπ-τασσί.
33 Έλ-γεμέζ.
34 Κατάμπ-Έλιάζ.
35 Σαρὶ-Νασούχ.
36 Αμπόῆ-τσελεμπῆ.
37 Σουλὺ-μοναστήρ.
38 Καρὶ-Κιυού.
39 Χατζῆ-Χουσεῖν.
40 Μουσταφᾶ-μπεῆ.
41 Κοτζᾶ-τσινάρ.
42 Κιουτσούκ-γαμάμ.
43 Χεκκίμ-ὀγλὺ-Άλῆ-πασσᾶ.
44 Τσιλιγκίρ.
45 Τσιτσεκτσῆ.
46 Μαλτζῆ.
47 Κοτζᾶ-Μουσταφᾶ-πασσᾶ.
48 Σατζακδᾶρ-γαίρεδδίν.
49 Ούζοῦν-Ίουσοῦρ.
50 Όδᾶ-μπατῆ.
51 Χατζῆγᾶτ.
52 Γέλ-δεγγιρμενί.
53 Τζαμπαζιέ.
54 Άραμπατζῆ-Μπαγεζήδ.
55 Μεσλὺ-μεστζήδ.
56 Κούρτ-Μεγμέδ.
57 Ίσμαήλ-πασσᾶ.
Ζ'. Ναρλὺ-καπὺ καὶ Γεδι-
κουλέ.
58 Ημραχόρ.
59 Τσιρατζῆ-Χασᾶν.
60 Ναρλὺ-καπού.
61 Γεδῆ-κουλέ.
62 Ατζᾶδ.
Ζ'. Σηλύβρια-καπουσοῦ.
63 Χατζῆ-Καραγκιωῶζ.
64 Σεῖδι-Όμέρ.
65 Βελέδ-καραμπάσσ.
66 Ρεσσῆδ-πασσᾶ.
Η'. Μεβλεᾶ-χανέ-Γενιῖ-κα-
πού.
67 Ειλεῖν-κετχουδά.
68 Μελέκ-Καχτούν.
69 Χατζῆ-Έβλιά.
70 Μιμάρ.
71 Ήδραῆμ-τσακούσσ.
72 Αγάτσ-σεραί.
Θ'. Τόπ-καπού.
73 Τόζ-κοπαράν.
74 Νασούχ-πασσᾶ.
75 Νκῆσ-πασσᾶ.
76 Μπαρὺτ-χανέ,
77 Δατλὺ-κιού.
78 Αγμέδ-πασσᾶ.
79 Κιρατζῆ.
80 Ίσκενδέρ-ᾶγᾶ.
81 Φατμᾶ-Σουλτάν.
82 Τσιῖτι-ζαδέ.
83 Λουρτῆ-πασσᾶ.
84 Μπαγεζήδ-ᾶγᾶ.
Ι'. Έζιρνέ-καπουσοῦ.
85 Τσακῆρ-ᾶγᾶ.
86 Χαττητζέ-Σουλτάν.
87 Καίμ-ᾶγᾶ.

- 88 Χατζη-Μουχηδδίν.
 89 Μεσλίσχ-Κχατούν.
 ΙΑ'. 'Εγρί-καπού.
 90 Χατζη-'Ελιάζ.
 91 Κοτζα-'Αλή.
 92 'Αουτζη-μπέη.
 93 Μολλά-'Ασχι.
 ΙΒ'. Καρά-Γιουμουκ.
 94 Καρά-Γιουμουκ.
 95 Μουκεσίμ-Π-Ίσκενδέρ.
 96 Δερβίς-'Αλή.
 ΙΓ'. Γενί-μπαχτσέ.
 97 Τακιρτζη-Κεμάλ.
 98 Κασάμπ-μπασή.
 99 Χουτείν-άγᾱ.
 100 Κοτζα-πιρί.
 101 Φιρούζ-άγᾱ.
 102 Κιατίμ-Μουσελλήχ
 έδδίν.
 103 Τερτεδάρ-'Αχμέδ-
 Τσελεπή.
 104 Μολλά-Σερίρ.
 105 Καρχαμπάσ-Χουτείν-
 άγᾱ.
 106 Μιαρ-Σινάν.
 107 Χασάν-Κάλφα.
 108 Τσομπάν-τσκούσσ.
 109 Κχοτζᾱ-Χαϊρεδδίν.
 110 'Ακ-σέμτ-έδδίν.
 111 Κιττετζη-Πιρί.
 112 'Εμίν-τσιβί.
 ΙΔ'. 'Αλή-πασσᾱ-'Αατίκ.
 113 'Αχιόνα.
 114 Μολλά-'Αγβίν.
 115 Κχοτζᾱ-'Οβείς.
 116 'Αλή-πασσᾱ-'Αατίκ.
 117 Κασάμπ-'Ελιάζ.
 118 Καδηασκέρ-Μεχμέδ-
 έφέντη.
 119 Χοσρέδ-πασσᾱ.
 120 Σαλίχ-πασσᾱ.
 121 'Ιμπν-Μεδδᾱ.
 122 Σέιχ-Μουχηδδίν.
 123 Σουλτάν-μααλεσί.
 124 Σαρμασί.
 125 Τεκύρ σεράι.
 ΙΕ'. Σέιχ-έμινί.
 126 Σέιχ-έμινί.
 127 Τζαφέρ-άγᾱ.
 128 Σικέσσ.
 129 Γκαλάτ.
 130 Σεράτζ-ρούγαν.
 131 Δενίζ-άμπᾱ.
 132 Μουνεζίμ-Σααδί.
 133 'Ερικλύ.
 ΙΣ'. Σουλτάν-Μεχμέδ.
 134 Γενί-τσιτσέκ.
 135 Τσιρατζη-Μουχηδδίν.
 136 Σέιχ-Ρετμί.
 137 'Αλτή-μπογτσᾱ.
 138 Κχιλίσε τζαμισί.
 139 Κχίρκ-τσισεμέ.
 140 Μαχμούδ-πασσᾱ.
 141 Καλιτζέ-Χασάν.
 142 Δαίε-Κχατούν.
 143 Τζεζερή-Χασσάν-
 πασσᾱ.
 144 'Ηδραήμ-πασσᾱ.
 145 ΚχοτζᾱΚασίμ.
 146 Σαρή-Μπαγεζήδ.
 147 Βενίκ-Σετζᾱ.
 148 Φιρούζ-άγᾱ.
 149 'Αμπατζη.
 150 Σαμάν-Βιράν.
 151 Κχοτζᾱκί.
 152 Γιαβαστζέ-σταχλίν.
 153 Μολλά-Χοσρέδ.
 154 Σέιχ.-Βεφᾱ.

- 155 Δάρ-οὐλ-γαδδίζ.
 IZ'. 'Αθρετ-μπαζάρ.
 156 'Αθρετ-μπαζάρ.
 157 Κιουρκετζή-μπασσή.
 158 Κοτζά-τσινάρ.
 159 'Είσσε-Κχατούν.
 160 Τζαμπαζιέ.
 161 Γκιτζι-Κχατούν.
 162 'Αγμέδ-κετ/ουδά.
 III'. 'Ατ-μπαζάρ.
 163 Σεγμπάν-μπασσί.
 164 Κχοτζά-Χαίρεδδίν.
 165 Μουκνεζή-τσελεμπή.
 166 'Ασσίκ-Πασσά.
 167 Χατζή-Φερχάδ.
 168 Κιατίμπ-Χοσρέβ.
 169 Δουλγκέν-ζαδέ.
 170 'Αγιάσ πασσά.
 171 Σεγμπάν-πασσά.
 172 Χατζή-Χατάν-ζαδέ.
 173 Μιμάρ-Σινάν.
 174 Πιριντζή-Σινάν.
 175 Χατζή-Μπαϊράμ.
 176 Τσιρτσιρ.
 177 Χαϊνάρ-πασσά.
 178 Σαράτζ-πασσά.
 IO'. 'Ακ-σεράι.
 179 Κιατίμπ-Μουσαλιχ-
 έδδίν.
 180 Μουράδ-πασσά.
 181 Καζαντζή-Σααδ.
 182 Κχιζιλ-μιναρέ.
 183 'Ορουτζή.
 184 Μπαχλαλύ.
 185 Χουσεϊν-άγā.
 186 Σοφιλέρ.
 187 Τσακχίρ-άγā.
 188 Κοβατζή-δεδέ.
 189 'Ισλάμ-μπέη.
 190 Χοργόρ.
 191 Τζελλάδ-τσεσμεσί.
 192 Μολλά-Κουρνί.
 193 Νουρ-δεδέ.
 194 Σαρή-Μουσά.
 195 Ξερεμέτ-τσκούσσ.
 196 Δελή-αθρέτ.
 K'. Σαχ-ζαδέ.
 197 'Εμίν-Νουρεδδίν.
 198 Μπαμπά-Χασάν-'Αλεμή.
 199 Καλενδέρ-Χανύ.
 200 Τουρμπεδάρ-Κεμάλ.
 201 Τζαμπτζή-'Αλή.
 202 Μπουλμπουλ-άγā.
 203 Σετχουλιστάν-'Ακτίκ.
 204 Ραχχίμπ-πασσά.
 205 Φιρβύζ-άγā.
 206 Κχιναλή-δεδέ.
 207 Κχιζ-τασσί.
 208 Σαράτ-χανέ.
 209 Μπισδούγαν-κεμερή.
 ΚΑ'. Αχλελί.
 210 Μουσλήχ-πασσά.
 211 Κχιζιλ-τάσσ.
 212 Τσακχίρ-άγā.
 ΚΒ'. 'Εσκι-Σαράι.
 213 Κιουτσούκ-γιαζητζή.
 214 'Ετμεκτζή-'Αλή.
 215 Σαρή-Μπαγεζήδ.
 216 Μολλά-Χοσρέβ.
 217 Μπεζέστ-τζεδήδ.
 218 Τσατάλ-χανί.
 219 Τσενγκέλ-χαμάμ.
 220 Κεσκίν-δεδέ.
 221 'Αμπδάλ-ζαδέ.
 222 Φερτζούμ-Γιονούσσ.
 223 Κερελλοῦ.
 ΚΓ'. Σουλτάν-Μπαγεζήδ.
 224 Σογγάν-άγā.

- 225 Μερτζάν-άγᾱ.
 226 Σουλτάν-Μπαγεζήδ-Βελή. ΚΖ'. Ὀδοῦν-καπού.
 227 Ἀλῆ-πασσᾱ.
 228 Μεδρεσέ.
 229 Εὐν-μπέη.
 230 Μινάρ-Κεμάλ.
 231 Ζαρμπιανέ-᾽Λατίκ.
 ΚΔ'. Νούρι-᾽Οσμανιέ.
 232 Ὀσμανιέ.
 233 Βεζιρ-γανή.
 234 Δικιλί-τσασί.
 235 Γκεϊρέκ-πασσᾱ.
 236 Γεσιρτζή-Κεμάλ.
 237 Ἀμπδ-ούτ-σελάμ.
 238 Ἰουάμ-᾽Αλῆ.
 239 Ναλλῦ-μεσττζήδ.
 240 Ταχτᾱ-μιναρέ.
 241 Μεχμέδ-πασσᾱ.
 ΚΕ'. Ἀγιά-Σόρια.
 242 Ἰσάκ-πασσᾱ.
 243 Πείκ-γανέ.
 244 Οὐζοῦν-Σετζᾱ.
 245 Διζδारी.
 246 Οὐσκουμπλού-Κχυμπλέ.
 247 Γεσίλ-τουλούμπα.
 ΚΖ'. Γενι ἡ Βαλιδέ-τζαμί.
 248 Γερέ-μπατάν-σαρχί.
 249 Βαλιδέ.
 250 Μπαλῦκ-μπαζάρ.
 251 Μπαγτσέ-καπουσού.
 252 Τουρμπέ.
 253 Μειδαντζίκ.
 254 Κοτζᾱ-πασσᾱ.
 255 Ἐλμᾱν-ζαδέ.
 256 Δεμίρ-καπού.
 257 Σαλκχίμ-σουιούτ.
 258 Ἀτζή-μουσλούκ.
 259 Τσιγκαλή-ὀγλού.
 260 Ἀτζή-χαμάμ.
 261 Ἀγάρ-τσεσμεσί.
 262 Σαρί-δεμιρτζή.
 263 Κχοτζᾱ-γαίρεδδίν.
 264 Κχοτζᾱ-χαμζᾱ.
 ΚΠ'. Οῦν-καπίν.
 265 Ζεϊρέκ.
 266 Κατάμπ-δεμίρ-γανί.
 267 Μπαμπᾱ-γανκχῆ.
 268 Μουρτζή-᾽Αλῆ.
 269 Ἰακούμ-άγᾱ.
 270 Χασίρ-μπειη.
 271 Τσηρατζή-καρά-Μεχμέδ.
 272 Κχοτζᾱ-Χαλίλ-᾽Ατάρ.
 273 Ἐλβᾱν-ζαδέ.
 274 Δουμπεντζή-Χασάμ-
 εδδίν.
 275 Γιατζή-ζαδέ.
 276 Μπιτσακ-τση.
 277 Σεργερδάν.
 278 Σείχ-Φερχᾱδ.
 ΚΘ'. Σουλεϊμανιέ.
 279 Σείχ-ούλ-ισλᾱμ-καπού.
 280 Κιατίμπ-Σεμσεδδίν.
 281 Σουλεϊμανιέ.
 282 Κχοτζᾱ-Γαζᾱσ-εδδίν.
 283 Σοκχτά-Κιατίμπ.
 284 Σουλλού-σεράι.
 285 Ζεϊνέμπ.
 286 Κχλίσε.
 287 Ταχτ-ούλ-καλαᾱ.
 Λ'. Τζούμπ-᾽Αλῆ-καπουσού.
 288 Σεφερίκος.
 289 Οὐσκουμπλού.
 290 Κάργατζή-δεδέ.
 ΛΑ'. Γκιούλ-τζαμῆ.
 291 Γκιούλ-τζαμῆ.
 292 Κιοτσούκ-Μουσταφᾱ-
 πασσᾱ.

- 293 Μολλά-Χοσρέδ.
 ΑΒ' Σουλτάν-Σελήμ.
 294 Τσερατζή-Χαμζά.
 295 Τζαμζή-τσεσμεσή.
 296 Τζεμπετζή-μπασή.
 297 Τσουκούρ-μποσταν.
 298' Αμπδι-σούμπαση.
 299 Νισσαντζή-πασσά.
 300 Ταμπάκ-Γιονούς.
 301 Μουσταή-'Αλή-τσελεπή.
 ΑΓ' Γενι-καπού (τὸ ἔσω ἢ πρὸς τὸν
 κόλπον.
 302 Κιατίμ-Μουράδ.
 303 Μιάρ-Σινάν.
 304 Γενή-καπού.
 ΑΔ' Φενέρ.
 305 Διβάν-'Αλή.
 Καὶ ταῦτα μὲν ἐντὸς τοῦ τείχους· ἐκτὸς δὲ, καὶ αἱ ἐπόμεναι 18 συνοι-
 χίαι τοῦ ἀμέσως γειτνιάζοντος τῇ πόλει προαστείου 'Ειούμπ:
 319 Δωκμετζηλέρ.
 320 Μπουλμπούλλου-δερέ.
 321 Σαρή-Μαχμούδ-πασσά.
 322 Σουλτάν-Βαλιδέ.
 323 Μπουσταντζή-ισκελέ.
 324 Μπουγιούκ-ισκελέ.
 325 Τερτερδάρ-ισκελέ.
 326 Τσωμλεκτσηλέρ.
 327' Οτακτσηλέρ.
 306 Τσακχίτζή-'Αχμέδ.
 307' Εμίν-μπεή.
 308' Εμίν-Σινάν.
 309 Κεσμὲ-Κιαγιά.
 ΑΕ' Μπαλάτ.
 310 Κιουρκτζή ἢ Γκιουρτζή.
 τσεσμεσή.
 311 Κχοτζά-Κασίμ.
 312 Τζαμτζή-Μουχχίγεδδίν.
 313 Τζαφέρ-τσαούσσ.
 314 Κιατήμπ-Μουσληχεδδίν.
 315 Τσιναρλὺ-τσέσμέ.
 316 Σαλμά-Τομρούκ.
 ΑΣ' 'Ειούμπ-ἔνσαρί.
 317 Τοκλού-δεδέ.
 318 Μουσταφά-πασσά-'Αατίκ.

β'. Πληθυσμός.

ΠΡΟΣ τὴν ταχθεῖαν ταύτην τῆς ΚΠ. αὔξησιν συνετέλεσεν, ὡς εἴπομεν, αὐτοῦ τε τοῦ κτίτορος αὐτῆς καὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ διαδόχων ἡ φιλοτιμία, ἐλκυόντων εἰς αὐτὴν πανταίους τρόποις τοὺς κατοίκους τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους, καθὼς ἔπραξε καὶ Πέτρος ὁ Μέγας τῆς Ῥωσσίας πρὸς συνοικισμόν τῆς Πετροπόλεως. » Ἐπεὶ γὰρ τοὺς αὐτόχθονας, λέγει » ὁ Σωζομενός, οὐχ ἱκανοὺς ἐνόμιτε πολίτας τῷ μεγέθει τῆς πόλεως, με- » γίστας οἰκίας ἀνὰ τὰς ἀγυῖας σποράδην οἰκοδομήσας, ἀνδρας τε ἐν λόγῳ » αὐν τοῖς οἰκείοις δεσπότας αὐτῶν ποιήσας, ἐν ταύταις κατώκησε, τοὺς

» μὲν ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τοὺς δὲ ἐξ ἐτέρων ἐθνῶν μετακαλεσά-
» μενος. «

Εἰς τοὺς ἐκ τῆς πλῆθους Ῥώμης μετοικισθέντας τούτους Συγκλητικούς
ἀναφέρεται καὶ τὸ, ἄλλως οὐκ ἄγχι, εἰ καὶ ἀπίθανον, ἀνέκδοτον, τὸ ὁ-
ποῖον ἀναφέρουσιν ὁ Κωδινός καὶ ἄλλοι, ὅτι δέθεν ὁ Κωνσταντῖνος αὐτοὺς μὲν
ἀπέστειλε στρατηγήσαντας κατὰ τῶν Περσῶν, τοὺς δὲ δακτυλίους αὐτῶν λα-
δῶν, καὶ διὰ τούτων σφραγισάμενος ἐπιστολὰς πρὸς τὰς ἐν Ῥώμῃ οἰκογε-
νεῖας τῶν, ἐπέστειλε γράφων ἵνα μετοικήσωσι παγγενεὶ εἰς ΚΠ, αὐτὸς δὲ
ἐν τοσούτῳ διέταξε ἵνα οἰκοδομηθῶσιν οἰκίαι ἀπαράλλακτοι ταῖς ἐν Ῥώ-
μῃ ἐνὲς ἐκάστου αὐτῶν, καὶ ἐλθούσας κατώκισεν ἐν αὐταῖς τὰς οἰκογε-
νεῖας τῶν, ὥστε ἐπιστρέψαντες ἐκεῖνοι, εὐρέθησαν ὡς ἐν αὐτοῖς ἐκεῖνοις
τοῖς ἐν Ῥώμῃ αὐτῶν οἰκίαις. Τούτους εἰς ὡδεκα ἀριθμοῦσιν οἱ ἀνωτέρω
Ἱστορικοί, ἵνα ἔλῃ τι καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν θειότερον, καὶ τὰ ὀνόματα δὲ
αὐτῶν ἐκτίθενται ἄλλοι ἄλλως, οἷον ὁ μὲν Γλυκᾶς Ὀλύβριον, Βῆρον,
Οὐρβίκιον, Ζωτικόν, Εὐγενιον, Στούδιον, Φλωρέντιον, Καλλίστρατον,
Μαυριανόν, Σεβῆρον καὶ Ἰσιδῶρον, ὧν ἦσαν οἱ μὲν τέσσαρες πρῶτοι Μά-
γιστροι, οἱ δὲ λοιποὶ Πατρίκιοι ὁ δὲ Συναγιστῆς τοῦ Ἁγίου Ζωτικοῦ,
ἐορταζομένου τῇ λα΄. Δεκεμβρίου, ἀναφέρει Ἀρμάτον Μαγιστριανόν, Παυ-
λῶν τὸν τούτου ἀνεψιόν, Ὀλύμπιον (ἴσως Ὀλύβριον), Βῆρον, Σεβῆρον,
Μαυριανόν, Ἀνθιμον (τὸν ἄλλως Ἀνθέμιον), Οὐρβίκιον, Ἰσιδῶρον, Καλλί-
στρατον, Φλωρέντιον, Εὐδούλον, Σαμφῶν, Στούδιον καὶ Ζωτικόν. Τούτοις
προστίθηται ὁ Κωδινός Φιλόξενον, Πρόδον, Δομνῖνον ἢ Δόμινον, Ἀγρικό-
λαον, Δαρεῖον, Μαρτῖνον, Ῥοδανόν, Σαλλοῦστιον, καὶ Μόδεστον.

Ἀπ' αὐτῶν, ὧν αἱ πλείους ἐν τούτοις ἔζων ἐπ' ἄλλων αὐτοκρατόρων,
ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ Θεοδοσιανοῦ μάλιστα κώδικος, ἐπωνομάσθησαν
διάφορα τῆς ΚΠ μέρη, οἷον τὰ Ἀρματίου, τὰ Παυλίνου, τὰ Οὐρ-
βικίου, κτλ., καὶ διάφοροι ναοὶ, εἰς οὓς εἶχον μεταποιηθῆν' ἔπειτα αὐ-
ταὶ αὐτῶν αἱ οἰκίαι, οἷον τοῦ Στουδίου, τοῦ Ἀνθεμίου κτλ., φιλοτιμη-
θέντων καὶ τούτων, κατὰ μίμησιν ἢ καὶ παρακίνησιν τῶν αὐτοκρατόρων,
ἵνα καλλωπίσωσι τὴν πόλιν δι' ἰδιωτικῶν τε καὶ δημοσίων οἰκοδομῶν,
» ὁ μὲν πρόδρομον ἐγείρων, ὁ δὲ θάλαμον, ὁ δὲ ἀνδρῶνα, ὁ δὲ ἐπτάκλι-
» νον ἢ ἐννεάκλινον οἶκον τῷ δὲ καλλύνεται τὰ τεῖχη καὶ τὰ ἐδάφη λί-
» θω Λακαίνῃ καὶ Λιθύσσει καὶ Αἰγυπτίᾳ, « κατὰ τὸν Θεμίστιον (1).

Ἀλλὰ τὸ ἰσχυρότερον πρὸς τὸν συνοικισμόν τοῦτον ἔλκθηρον ὑπῆρξε
τὸ προτεθέν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου βραχεῖον σιτηρεσίου εἰς τοὺς ἐν ΚΠ
οἰκοδομήσαντας. Ὅθεν Εὐνάπιος ὁ Σαρδικινός, ζῶν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, ἔγραφε
πρὸς τὸν Αἰδέσιον: » Ἡ ΚΠ κατὰ μὲν τοὺς παλαιούς χρόνους Ἀθηναίους

(1) Δόγω 5'.

» παρείχε τὴν σιτοπομπείαν, καὶ περιττόν ἦν τὸ ἐκεῖθεν ἀγώγιμον· ἐν δὲ
 » ταῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, οὐδὲ τὸ ἀπ' Αἰγύπτου πλῆθος ὀλκᾶδων, οὐδὲ τὸ
 » ἐξ Ἀσίας ἀπίσης, Συρίας τε καὶ Φοινίκης καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν συμ-
 » φερόμενον πλῆθος σίτου, κατὰ ἀπαγωγὴν φόρου, ἐμπλῆσαι καὶ κορέσαι
 » τὸν μεθύοντα ἄνθρωπον δύναται, ὃν Κωνσταντῖνος, τὰς ἄλλας χηρώσας
 » πύλεις ἀνθρώπων, εἰς τὸ Βυζάντιον μετέστησε, καὶ τοὺς ἐν θεάτροις
 » κρότους παραβλῦζόντων ἐν κραιπάλῃ ἀνθρώπων ἑαυτῷ συνεστήσατο,
 » σφαλλομένων ἀγαπήσας ἐγκώμια, καὶ μνήμην δυνάματος τῶν μόλις ὑπὸ
 » συνηθείας φλεγγομένων αὐτοῦ (ἴσ. αὐτῶν) τὸ ὄνομα. α

Οἱ ἄρτοι οὗτοι διενέμοντο συνήθως καὶ κατ' ἀρχὰς ἐν ταῖς τῶν νεο-
 κτίστων τούτων οἰκιῶν θαμίαις, ὅθεν καὶ ὠνομάζοντο, ὅχι μόνον Πολι-
 τικοὶ ἄρτοι, πρὸς διαστολὴν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Παλατίνων, ἀλλὰ
 καὶ panes gradiles καὶ Aedium ἢ Aedificiorum Panes· τὰ δὲ μέρη ὅπου
 ἐγένετο ἡ διανομὴ αὕτη, Τόποι καὶ Βάθρα ἢ Ἀναβάθμοι
 (Gradi), καὶ τοιοῦτους εἶχεν, ὡς εἶδομεν, 167 ἢ ΚΠ (1). Οὐ μόνον δὲ
 σίτος καὶ ἄρτοι, ἀλλὰ καὶ ἔλαιον, καὶ αἶνος, καὶ ξύλα διενέμοντο εἰς τὸν
 ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ δημοσίου. Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς διανομῆς ἐπραγματεύ-
 σατο ὁ Cujas ἐν τῷ περὶ σίτου ΚΠ τίτλῳ. Κατηργήθη δὲ τὸ σιτομέτριον
 τοῦτο ἐπὶ Ἡρακλείου. » Τούτῳ τῷ ἔτει (633;), λέγει τὸ Ἀλεξάνδρ. Χρο-
 » νικόν, ἀπῆρτήθησαν οἱ κτήτορες τῶν πολιτικῶν ἄρτων διὰ γραφῶν καθ'
 » ἕκαστον ἄρτον νομίσματα τρία, καὶ μετὰ τὸ παρασχεῖν πάντας, εὐθὺς
 » τῷ Αὐγούστῳ μηνὶ αὐτῆς τῆς 4' Ἰνδικτιῶνος, ἀνῆρέθη ἡ χορηγία τῶν
 » αὐτῶν πολιτικῶν ἄρτων. α

Τὸ μέσον τοῦτο, τοῦ ὁποῦ τοῦ παράδειγμα προὔπηρχε καὶ ἐν Ἀθή-
 ναις καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ, » συνήγαγε, λέγει ὁ Ζώσιμος (ἄλλος οὗτος,
 » ὡς προείπομεν, τοῦ Κωνσταντίνου Ζώϊλος), πλῆθος ὑπὲρ τὴν χρεῖαν
 » τῶν ἀπανταχοῦ γῆς, ἢ στρατείας, ἢ ἐμπορίας ἔνεκεν, ἢ ἄλλων ἐπιτηδευ-
 » μάτων, εἰς ταύτην ἀγειρομένων. Διὸ καὶ τείχεσιν ἐτέροις, πολλῶ μείζο-
 » σιν ὢν Κωνσταντῖνος ἐποίησεν, αὐτὴν περιέβαλον, καὶ τὰς οἰκήσεις οὕτως
 » εἶναι συνεχώρησαν συνεχεῖς, ὥστε, καὶ οἰκουροῦντας, καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς
 » ὄντας, στενοχωρεῖσθαι τοὺς ταύτης οἰκήτορας, καὶ μετὰ κινδύνου βα-
 » ῖν διζεῖν, διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων πολυπληθίαν. Ἐπεγαιώθη δὲ καὶ
 » τῆς περὶ αὐτὴν θαλάσσης οὐκ ὀλίγον, πάλιν κύκλῳ παγέντων, καὶ οἱ
 » κοδομημάτων αὐτοῖς ἐπιτελέωντων, ἃ καὶ καθ' αὐτὰ πόλιν ἀρκεῖ μεγάλην
 » πληρῶσαι. α » Συνεχεῖς γὰρ ἀπανταχοῦ, προσθῆται ὁ Ἀγαθίας (2), αἱ

(1) Τοιοῦτοι Ἀναβάθμοι πρὸς διανομὰς τροφίμων ἦσαν καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἐν ταῖς πλατείαις,
 ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων. » Βάθρων ἐν τοῖς Ἀρχιστρατήγου-μέρεσι α' μνημο-
 νεύει καὶ ὁ Σουίδας ἐν ρ. Στ' ἡ λη. (2) Βιβλ. Ε'. 146.

» οἰκοδομαίαι αὐτῆς, καὶ ξυνημμέναι ἀλλήλαις, καὶ σπανιαίτατα ἴδοι τις
 » ἂν χωρίον ὑπαιθρον καὶ ἀναπεπταμένον καὶ παντάπασιν ἐλεύθερον τοῦ
 » ἐπιπροσθοῦντος. »

Ἡ ἐπὶ πάλων αὕτη ἐποικοδόμησις, ἐγκαταπηγνυμένων τῷ τῆς θαλάσσης πυθμένι, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Ζώσιμος, ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρις ἡμῶν, ἰδίως μάλιστα περὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ πέμπτου καὶ ἔκτου λόφου καὶ τὴν παραλίαν τοῦ Γαλατᾶ. Ἀλλὰ τὰ κενὰ διαστήματα, τὰ ἐντὸς τοῦ τείχους τῆς πόλεως, ὅθεν εἶνε τὴν σήμερον τόσον σπάνια, ὅσον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀγαθίου. Μερικαὶ μάλιστα τῶν μεγάλων Τουρκικῶν οἰκιῶν ἔχουσι περιβόλους καὶ κήπους ἐκτεταμένους πρὸς περίπατον καὶ τέρψιν τῶν γυναικῶν, αἵτινες οἰκουροῦσι τὸ πλεῖστον ἀπρίτοι.

Ἡ ἐπισώρευσις ὅμως αὕτη τοσούτου πλήθους ἀνθρώπων καὶ ζώων ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ περιβόλου, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ τῶν διαρκῶν πολιορκιῶν, ὅσας ἀπὸ τῶν 616 ἄχρι τῶν 798 ὑπέφερεν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἡ ΚΠ, ἐπέφερε τὸν συνήθη εἰς τοὺς τοιούτους συγκλεισμοὺς φθόρον, ὅς τις καὶ τὰς Ἀθήνας ἐδεκάτισεν ἐπὶ Περικλέους· καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ Κοπρωνύμου τῷ 747, » ὀλιγοθέντων ἐν τῇ πόλει, λέγει ὁ Θεοφάνης, τῶν οἰκητόρων αὐτῆς ἐκ τοῦ θανατικοῦ, ἤνεγκεν οὗτος συμφαιλλοὺς ἐκ τῶν νήσων καὶ Ἑλλάδος καὶ τῶν κατωτικῶν μερῶν, καὶ ἐποίησεν κατοικῆσαι τὴν πόλιν καὶ κατεπύκνωσεν αὐτήν. »

Ἀλλ' αἱ μεταναστεύσεις αὗται, τὰς ὁποίας θέλομεν ἰδεῖ ἐπαναλαμβάνομένας ἔπειτα καὶ ἐπὶ τῶν Τούρκων, ἐνόθευσαν τοὺς κατοίκους τῆς ΚΠ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε, περὶ τοὺς τελευταίους πρὸ τῆς ἀλώσεως αἰῶνας, ἡ πρωτεύουσα αὕτη τοῦ Ῥωμαικοῦ Κράτους ὡμοίαζε διὰ τὴν ἀνάμixin τοσούτων ἐθνῶν, γλωσσῶν, ἡθῶν καὶ ἱματισμῶν, τῆς Χαλάνης τὸν πύργον. Καὶ διὰ τοῦτο εἶχε δίκαιον ὁ Ι. Τζέτζης 'να γράφῃ περὶ τὰ 1160.

» Οἱ πόλιν γὰρ τὴν ἄνασαν οἰκοῦντες Κωνσταντίνου

» οὐχὶ μιᾶς φωνῆς εἰσι, καὶ ἔθνους ἑνὸς μόνου·

» μίξιν γλωσσῶν δὲ περισσῶν, ἄνδρες τῶν πολυκλέπτων,

» Κρήτες καὶ Τούρκοι, Ἀλανοὶ, Ῥόδιοι τε καὶ Χῖοι,

» ἀπλῶς ἔθνους τοῦ σύμπαντος, τῶν ἀπασῶν χωρῶν τε (1). »

Ἐπῆλθεν ἔπειτα τῶν λεγομένων Σταυροφοριῶν ἡ ἐπιδημία, καὶ τὰ φανητιῶντα ἐκεῖνα στίφη, συγκεκροτημένα τὸ πλεῖστον ὑπὸ σύγκλυδος ὄχλου τῶν διαφόρων ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης, κατακλύσαντα τὴν ΚΠ καὶ τὰς ἐπαρχίας τῆς, συνανέμιξαν καὶ τὰ ἑαυτῶν ἑτερότροπα ἥθη καὶ ἰδιώματα μετὰ τῶν ὑπαρχόντων ἤδη, καὶ συνετέλεσαν οὕτω τὴν ἐκβαρ-

(1) Ι. Τζέτζης Χιλ. ΙΓ'.

βάρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Τῶν συμμίκτων τούτων κατοίκων τινὲς ἐκαλοῦντο Βασμοῦλοι ἢ Γασμοῦλοι, » οὗς δὴ συμμίκτους ἢ » διγενεῖς ἢ τῶν Ἰταλῶν εἶποιε γλώσσα, λέγει ὁ Παχυμέρης· ἦσαν γὰρ » ἔκ τε Ρωμαίων καὶ Λατίνων γεγεννημένοι «

Ὅποیان γλώσσαν ἐλάλουν δὲ οἱ αὐτόγρημα Mulâtres οὗτοι, δύναται τις ἵνα συμπεράνῃ ἐκ τοῦ Ἱεροσολυμητικοῦ Νομοκάνονος (Assises du Royaume de Jerusalem), τὸν ὁποῖον τοιοῦτός τις πάντως μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ εἰς τὴν γλώσσάν του. Ἰδοὺ δείγματος ἕνεκα, μία περικοπὴ τοῦ ἐκτρώματος τούτου: » Κατὰ τὰ ἅγια κοινοῦμια ἐνὶ κολιμῆνον, » ἄνθρωπος νὰ μὴ καμὶ παροῦν γυναῖκα τὴν ἐδάπτισε εἰς τὴν ἀγίαν ἐκλι- » σίαν, οὐ ὁ υἱὸς του, νὰ μὴ δὲ λαβῇ διὰ γυνέκαν τὴν κόριν τίς βαπτιστι- » κὴς του. «

Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, αἱ καταδρομαὶ τῶν Λατίνων ἀρ' ἐνός, καὶ τῶν Τούρκων ἀρ' ἑτέρου, ἐπίπεσόντων ἀκριδῶν δίκην εἰς τὰς Ρωμαϊκὰς ἐπορχίας, ἐδίασαν μέγα μέρος τῶν κατοίκων αὐτῶν ἵνα μεταναστεύσωσιν αὐθόρμητοι εἰς ΚΠ, ὅπου τοῦλάχιστον ἦσαν ἀτραλισμένοι· καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν τὸ τοῦ Ἑρρίκου Βιλλαρδουίνου ἦνε ὑπερβολή, λέγοντος (1) ὅτι, ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Γάλλουενετῶν ἀλώσεως τῷ 1205, ἡ ΚΠ περιεῖχεν ὑπὲρ τὰς 400,000 ἀνδρας, οἱ τινες ἐὰν ὑποτεθῶσι μάχιμοι, φέρουσι πληθυσμὸν 2,000,000· ὁ συμπερασμὸς ὅμως τοῦ Le Beau (2) φαίνεται οὐκ ἀπίθανος, λογιζομένου τινὲς κατοίκους τότε τῆς ΚΠ εἰς 1,000,000, ἐξ ὧν 60,000 ἱππεῖς καὶ ἀναριθμητοὶ στρατιῶται ἄλλοι. Καὶ ὅμως τριαύτῃ ὑπῆρξεν ἡ τόλμη καὶ ἡ πεποιθήσις τῶν τυχοδιωκτῶν ἐκείνων, ὥστε, καὶ τοὶ γνωρίζοντες τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ὅτι » por un que il estoit en l'ost, estoient-ils deux cens en la ville«, καθὼς ἱστορεῖ ὁ Βιλλαρδουίνος, ἐξώρμησαν ὅμως οὐχ ἥττον κατὰ τῆς πόλεως μὲ 40,000 (3) ἀνδρας· ἔθεν καὶ συμπεραίνει ὁρθῶς ὁ ἱστορικός οὗτος ὅτι » onque par tant poi- » de gent ne furent assegiés tant de gent en nule ville. «

Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐξηκονταετοῦς σχεδὸν Λατινοκρατίας ἐκείνης ἡ ΚΠ ἡρρωμώθη τόσον, ὥστε, μετὰ τὴν ἀνάγκησιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Γραικῶν, Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος » μετόπισεν εἰς αὐτὴν, κατὰ τὸν Παχυμέρη, ἅμα » γυναῖξί καὶ τέκνοις ἐκ τῶν Λακωνίων, οὗς καὶ Τζάκωνας παραφθείροντες » ἔλεγον, ἔκ τε Μορέου καὶ τῶν δυτικῶν μερῶν, ἅμα μὲν πολλοὺς, ἅμα » δὲ καὶ μοχίμους. «

Ἡ αὐτὴ λειψανδρία ἐπεκράτει ἐν ΚΠ καὶ ἐπὶ Βονδελμοντίου, ὅς τις ἐπεσκέφθη αὐτὴν (4) τῷ 1422, ὀλίγους δηλονότι πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν

(1) E. Villhardouin, N° 134. (2) Hist. du Bas-Empire T. XX. p. 417. (3) Ὁ Henri Valenciennes λέγει μόνον 20,000. (4) Ἐὰν τὴν ἐπισκέφθη τῷ ὄντι, διότι περὶ τούτου ἐπ' ἔχω (ἴδε Βλᾶγμα).

Τούρκων ἀλώτεως χρόνους. Ὡστε ἐπὶ τῆς τελευταίας πολιορκίας μόλις ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς 200,000 ψυχαί, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι, ὅλοι σχεδόν, ἔγιναν παρανάλωμα τῆς πανωλεθρίας ἐκείνης· διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι εἰς τὰς σκηνάς μόνον τοῦ Τουργικοῦ στρατοπέδου ἐπετωρεύησαν 60.000 αἰχμάλωτα γυναικίπαιδα, καλεῖσθαι διεσκορπίσθησαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ καὶ Εὐρώπῃ. Ἀλλ' ἂς ἀκούσωμεν περιγράφοντα τὴν ἐρήμωσιν ταύτην μετ' ἀφελῆ ἀλλὰ ζωηρότατον τρόπον τὸν αὐτόπτην Ἱστορικόν Ι Δουκανί: «Τῇ δευτεραίᾳ δὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, εἰτελθὼν ὁ Μεχμίτης, περιώδευτε τὴν πόλιν, καὶ ἦν ἡ πᾶσα αἰκία, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε κτήνος, οὔτε ὄρνεον κραυγάζον ἢ λαλοῦν ἐντὸς.» Καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ Κεφαλαίου: «Καὶ ἦν ἰδεῖν τὴν ἀπασαν πόλιν ἐν ταῖς σκηναῖς τοῦ φοσσά- του, τὴν δὲ πόλιν ἐρημον, νεκράν κειμένην, γυμνήν, ἄφωνον.»

Ἡναγκάσθη λοιπὸν ὁ κατακτητὴς ἵνα τὴν συνοικίσῃ ἐκ νέου, καὶ ἐπὶ τούτῳ «καταγράφας φαμελίαν ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν ἐφ' ἧς καὶ δούσεως χιλιάδας ε', προσέταξε μέχρι Σεπτεμβρίου μηνὸς τούτους πανοικί ἐν τῇ πόλει εἶναι, ἐπάνω ποινῆς κεφαλικῆς τιμωρίας.» Περιστατικώτερον καὶ ἀπλοῦστερον διηγεῖται τὸ περὶ τούτου ἡ Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς ΚΠ: «Ἐπρόσταξε καὶ ἔφερεν τοὺς λεγομένους Σουργούνιδας, ἥτοι μετοίκους ἢ παροίκους (1), ἀπὸ Μηδείας τῆς πρὸς τὸν Πόντον καὶ τῶν χωριῶν αὐτῆς Ἀγαθοπόλεως, Πανειάδου, Ὀρεστιάδος, καὶ ἄλλων τόπων πολλῶν, καὶ ὤκησαν τὴν πόλιν, δόντες αὐτοῖς καὶ οἴκους, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἀξίαν, καὶ δωρησάμενοι αὐτοῖς καὶ τόπους πολλοὺς, καὶ ἰδιοποιήσαντες.» Καὶ πάλιν μετὰ μερικὸς μῆνας, στρατεύσας κατὰ τῶν Σέρβων, καὶ πληθὺς αἰχμάλωτίσας, τὸ μέρος τὸ λαχὼν αὐτῷ (2), εἰς 4000 συμποσούμενον ἀνδρόγυνα, «ἐν ταῖς κώμικις ταῖς περὶ τὴν Κωνσταντίνου ἔπεμψεν οἰκῆσαι αὐτούς.» Καὶ αὖθις τῷ 1461 κυριεύσας καὶ ἐξανδραποδισάμενος τὴν Πελοπόννησον, μετῴκισεν ἐξ αὐτῆς, κυρίως ἀπὸ τοῦ Ἀργους, περὶ τὰς 2000 οἰκογενείας, καὶ «ἐν τῷ τῆς πόλεως μέρει κατέ-

(1) Ἡ λέξις εἶνε Τουργικὴ, καὶ σημαίνει κυρίως τὰ λεηλατούμενα (ἐλαυνόμενα, κατὰ τὸ «Ὁ ποτ' ἐμὰς δοῦς ἤλασαν, οὐδέ μευ ἵππους,» Ὀμ. Ἰλ. Α.) ζῶα, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ἀκόμη μετ' ὅσον τρόπον ἐλαύνουσι ἀπὸ τῶν πεδιάδων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ Καρδούχιοι (Κιουρδαί) τοῦ Ξενοφώντος, καθὼς παρ' ἡμῖν οἱ μικροὶ ἀλογοσοῦραι ὄθεν δὲν εἶνε παράξενον ἵνα ἔχῃ συγγένειάν τινα ἢ λέξις καὶ μετ' ὁ Ἑλληνικὸν Σούρω, προφερόμενον Σούρω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τῶν ζώων μετηνέχθη ἔπειτα εἰς τοὺς πρὸς ἀνδραποδισμόν ἀρπαζομένους ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα κοράσια καὶ παῖδια, τὰ ὁποῖα λεηλατοῦντες ἐπίσης οἱ Κιουρδαί ἢ Τουργομάχοι οὗτοι, πωλοῦσι τὰ ἀπὸ τῆς Περσίας εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Τοιαύτην τινὰ ἀνθρώπων ἀπαγωγὴν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Περσῶν. Ὅθεν ὅταν ὁ Μαρδόνιος ἐσαγήνευσε, κατὰ διαταγὴν τοῦ Δαρείου, τὴν Εὐδοίαν, τοὺς κατοίκους εἰς Πέρσας, λέγει ὁ Ἱστορικός, ἀνασπάστους ἐποίησε, τοὺς ἀπογόνους τῶν ὁποίων ἀνεῦρεν ἔπειτα ὁ Ἀλέξανδρος· καὶ ἰδοὺ καθαυτὰ οἱ ἡμέτεροι Σουργούνιδες. (2) Τὸ πέμπτον συνήθως ἔδε τὸ Γ' μέρος τῆς παρούσης Πραγματείας.

»θέτο.« Κυριεύσας μετὰ ταῦτα τὴν Τραπεζοῦντα, μετῴκισεν εἰς ΚΠ τὸ ἐν τρίτον τῶν κατοίκων αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ἀπὸ τῶν νήσων Ἰμβρου, Λήμνου, Σχμοθράκης κτλ.

Τῶν δυστυχῶν τούτων μεταναστῶν ποιμὴν καὶ παρήγορος διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὁ πολὺς παρ' ἡμῖν, βαρὺς δὲ παρὰ τοῖς ἐκ τῆς δύσεως Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὑπεγράφετο Πατριάρχης τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων.

Τὰς μεταναστεύσεις δὲ ταύτας ἐξηκολούθησαν καὶ Σελήμ ὁ Α' ἀπὸ τῆς Καραμανίας καὶ Συρίας, καὶ Σουλεϊμὰν ὁ Μέγας ἀπὸ τῆς Οὐγγαρίας καὶ Πολωνίας. Ὅθεν καὶ ὁ Γύλλιος, γράφων ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου, μετὰ 100 ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἔτη, λέγει ὅτι οἱ κατοικοῦντες τὸν Βόσπορον ἦσαν ἅπαντες ἢ ἐπήλυδες ἢ ἐπηλύδων ἀπόγονοι.

Ἄλλ' ἡ ΚΠ, καθὼς ὅλαι αἱ εὐθετοὶ καὶ ἐμπορικαὶ πόλεις, ἔδεν ἐβράδυνε, συνοικιζομένη μάλιστα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἀκμὴν, ὥστε πρὸ τριάκοντα μὲν ἐτῶν ἐφ' ἡμῶν εἶχεν 900,000 κατοίκους, σήμερον δὲ ὑπὲρ τὸ ἑκατομύριον. Ὁ πληθυσμὸς ὅμως οὗτος ἔδεν εἶν' ἐξηκριβωμένος, καθὼς εἰς τὰς τῆς Εὐρώπης μεγαλοπόλεις· διότι οἱ Τοῦρκοι, φοβούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ Δαβίδ, ἀποφεύγουσι τὴν καταμέτρησιν τῶν κατοίκων, ἂν καὶ, κατὰ τὸν Κανὸν-ναμὲν τοῦ Σουλτὰν-Σουλεϊμάνου, πρέπη κατὰ τριακονταετίαν ἵνα γίνεταί ἀπογραφή (τακρίρ) τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς δικαίαν διανομὴν τῶν φόρων· ἀλλὰ τὸ ἔθος (la routine) καὶ αἱ προλήψεις ὑπερισχύουσιν καὶ τῶν ἀρίστων θεσμῶν. Εὐρίσκεται ὅμως, ὡς ἔγγιστα, ἐκ διαφόρων διδομένων, καθὼς, παραδ. χάριν, ἐκ τοῦ καθημέραν δαπανωμένου ἄρτου καὶ ὕδατος. Ἰδοὺ οἱ περὶ τούτου ὑπολογισμοί, καὶ δι' ἄλλους λόγους περιέργοι, τοῦ Κ. Adanson, δημοσιευθέντες τῷ 1818 ὑπὸ τοῦ Κόμητος Ἀνδρεώσση. »Διὰ τὴν ΚΠ καὶ μέρος τῶν προαστείων αὐτῆς ἀπαιτοῦνται καθ' ἡμέραν 249 λουλέδες (9,561,600 ὀκάδες) ὕδατος, τὸ ὅποιον, λογιζόμενον πρὸς 20 pintes (1) τὸν ἄνθρωπον τὴν ἡμέραν, φέρει 597,600 ψυχῶν πληθυσμόν, χωρὶς τοῦ Σκουταρίου καὶ ὅλης τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Νεοχωρίου μέχρι Φαναρακίου χωρίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς. Σίτου δὲ δαπανῶνται διὰ τε τὴν ΚΠ καὶ τὰ παρ' αὐτὴν χωρία, καὶ ὅλα τὰ ἐκατέρωθεν παράλια τοῦ Βοσπόρου 12,000 κοιλὰ τὴν ἡμέραν. Εἰς τὰς 264,000 ὀκάδας τοῦ ἀλεύρου τούτου προστιθεμένων 52,000 ὀκάδων τῶν ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐκ τῆς ἀρτοποιίας, καὶ ἐκ τοῦ ὅλου ἀθροίσματος τούτου ἀφαιρουμένων 63,360 ὀκάδων διὰ τὰ διάφορα τῶν ζυμαρικῶν εἶδη, μένουσι 253,440 ὀκάδες ἀλεύρου ἀρτοποιημένου, τὸ ὅποιον, πρὸς 160 δράμια τὸν ἄνθρωπον τὴν ἡμέραν, φέρει 633,000 ψυχῶν ἀριθμόν.«

(1) Ὀκάδας ὡς ἔγγιστα : μία pinte τῶν Παρισίων περιέχει 48 κυβικούς δακτύλους.

Κατὰ τὸν A. De Jussereau de Saint-Denys, ἡ ΚΠ μὲ τὰ προάστειά της εἶχε τῷ 1819 περὶ τὰς 100,000 οἰκίας καὶ 900,000 ὡς ἔγγιστα κατοίκους, ἐξ ὧν 630,000 Τούρκοι, 120,000 Γραικοὶ, 90,000 Ἀρμένιοι, 50,000 Ἑβραῖοι, καὶ 2,000 Εὐρωπαῖοι.

Ἀλλ' ἔκτοτε ἡ ἔλλειψις τῆς πανώλης, ἡ διὰ τοῦ ἀτμοῦ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταρρύθμισις τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τῆς Τουρκίας προήγαγεν ἐπαισθητῶς τὸν πληθυσμὸν τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης· ὥστε, κατὰ τινα νεώτερον συγγραφέα, ἡ ΚΠ ἔχει σήμερον, ὡς ἔγγιστα, 500,000 Τούρκων, 300,000 Γραικῶν, 50,000 Ἀρμενίων(1), 70,000 Ἑβραίων, 10,000 ἐποίκων ἢ μετοίκων Εὐρωπαϊῶν ἀπ' ὅλων τῶν Χριστιανικῶν ἐπικρατειῶν, καὶ, τέλος, 70,000 ἀτόμων λαοῦ τινος ἀπροσδιορίστου, ἐν οἷς ταχτέοι οἱ Ἀραβες, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Τουρκομάνοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἀλβανοὶ, οἱ Βούλγαροι, οἱ Κιρκάσιοι, καὶ οἱ φερέοικοι Γύφτοι ἢ Ἀθίγγανοι, οἱ μὲν κατοικοῦντες, οἱ δὲ παρεπιδημοῦντες ἐν ΚΠ.

γ'. Σωματικὸς καὶ ἠθικὸς χαρακτὴρ τῶν κατοίκων.

Ἐκ τοσούτων ἑτερογενῶν στοιχείων συγκειμένη τῆς ΚΠ ἡ πληθὺς, καὶ τοσαύτας ἀλλοιώσεις ὑποστᾶσα ἐν διαστήματι δεκαπέντε αἰώνων, ἐννοεῖται ὅτι τοπικὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα οὐδένα δύναται ἔχει, καὶ οὔτε δύναται τις ἵνα εἴπῃ περὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς ὅ,τι περὶ τῶν τοῦ Λονδίνου, φέρ' εἰπεῖν, ἢ τῶν Παρισίων, τοὺς ὁποίους διακρίνει τις ἐκ πρώτης πολ-
λάκις ἐντεύξεως.

Ἡ διαφορὰ ἐπὶ πᾶσι τῶν θρησκευμάτων, ἐπενεργούσα οὐσιωδῶς εἰς τὰ ἥθη, δίδει ἰδιαίτερόν τινα χαρακτῆρα εἰς ἕκαστον τῶν τεσσάρων ἐθνῶν, τὰ ὅποια διαιροῦσι κυρίως τῆς ΚΠ τοὺς κατοίκους. Ὁ Τούρκος εἶνε εὐ-
θὺς καὶ ἀγέρωχος· ὁ Γραικὸς φιλότιμος καὶ κρυφίνους· ὁ Ἀρμένιος φι-
λοχρήματος καὶ φερέπρονος· ὁ Ἰουδαῖος αἰσχροκερδὴς καὶ ἀνάνδρος.

Ἡ γλῶσσα, τέλος, ἥτις χαρακτηρίζει ἰδίως τὸ λαλητικὸν τοῦτο ζῶον, τὸν ἄνθρωπον, οὐδεμίαν ἔχει ἰδιαίτεραν μορφήν παρὰ τοῖς πολίταις, ἐκτὸς ἐὰν εἴπῃ τις ὅτι, διὰ τὴν καθήμεραν ἐπιμιξίαν μετὰ τοσούτων ἄλλων ἐθνῶν, εἶνε ἡ μᾶλλον ποικίλη καὶ πολυμορφότερα. Ἡ Ἑλληνικὴ μάλιστα, διὰ τὰς ἀπανταχόθεν μεταναστεύσεις τῶν λαλούντων αὐτὴν χριστιανῶν,

(1) Νομίζω ὅτι ἡ ποσότης αὕτη εἶνε ὀλίγη, ὡς πρὸς τὸ γένος τοῦτο, καθὼς καὶ ἡ τῶν Γραικῶν ὑπερβολικὴ, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῶν μὲν πρέπει ἵνα καταδιδασθῇ εἰς 220, ἐκείνων δὲ ἵνα ἀναδιδασθῇ εἰς 120,000.

ἔχει τοσαύτας διαφοράς, ὥστε ὅς τις ἀκούσῃ λαλουμένην αὐτὴν εἰς τὰ Ψαμαθεῖα, καὶ μετὰ δύο ὥρας εὐρεθῇ εἰς τὸ Σταυροδρόμιον, θέλει ἐκλάβει τὴν ἐνταῦθα ὅλως ἄλλοίαν. Εἰς τὸ Σταυροδρόμιον λέγω, ὅπου τῷ ὄντι ἡ πλυντοπερμία τῶν διαφορῶν ἐθνῶν εἶν' ἐπαισθητοτέρα. » Εὐρίσκομαι, » ἔγραφε πρὸ 130 χρόνων ἡ περίφημος Lady Montague (1), εἰς τόπον παρ' » στάνοντα τῆς Βαβέλ τὸν πύργον. » Ἐν τῷ Πέραν τῆς ΚΠ λαλοῦσι Τουρκι- » κα, Γραικικά, Ἀρμενικά, Ἑβραϊκά, Ἀραβικά, Περσικά, Σλαβωνικά, Ῥωσ- » σικά, Βλαχικά, Γερμανικά, Ὀλλανδικά, Γαλλικά, Ἀγγλικά, Ἰταλικά, » καὶ Οὐγγαρικά. Τὸ δὲ χεῖριστον, ὅτι καὶ ἐντὸς αὐτῆς τῆς οἰκίας μου » λαλοῦνται δέκα διάλεκτοι, διότι οἱ μὲν ἱπποκόμοι εἶνε Ἀραβες, οἱ δὲ » θαλαμηπόλοι, Ἀγγλοὶ, Γάλλοι, καὶ Γερμανοὶ, ἡ τροφὸς Ἀρμενία, ἡ » θαλαμηπόλος Ῥώσσοι, ὁ οἰκονόμος Ἰταλός, ἐξ-ἐπτά ὑπηρετᾷ Γραικοί, » καὶ οἱ Γενίτσαροι Τούρκοι. » Καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἰδίως ὁ λόγος, εἰς τὸ Σταυροδρόμιον ἐσχηματίσθη τὸ ἐμμετροῦτον ἐκεῖνο τῆς Γραικοῖταλικῆς διαλέκτου κρᾶμα, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἀντίστοιχον ἠκούσαμεν πρὸ ὀλίγου λαλοῦντας τοὺς διφυεῖς ἐκείνους Βασμύλους τοῦ Παχυμέρους. Καὶ ἵνα μὴ νομίσῃ τις ὅτι ἱστορῶ ἀμάρτυρα, ἰδοὺ πάλιν μικρὸν τι δείγμα, ἀντιγραμμένον ἀπαραλλάκτως ἐκ τῆς παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Λατινικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἐστιγλογραφημένης παρεγγυήσεως πρὸς συνεισφοράν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν: » Πσιχικὸν δία τὰς πσιχὰς τοῦ κα- » θαρτηρίου. »

Ἀλλὰ τῶν παρατηρήσεων τούτων, τῶν ὁποίων κἀνεῖς δὲν ἐλπίζομεν ἵνα παρεξηγήσῃ τὴν εἰλικρίνειαν, ἐξαίρουσιν, περιττὸν ἴσως νὰ τὸ εἰπωμεν, αἱ ἀνώτεροι, ὡς ἀπανταχοῦ, τάξεις καὶ, ὑπὸ ταύτην τὴν ἐπὶ τὴν θεωρούμενοι οἱ Πολῖται, λαλοῦσι τὴν ἀκριφνεστέραν καὶ κομφοτέραν τοῦ ἰδίου ἑκάστου ἔθνους γλῶσσαν. Ἐκ τῶν Τούρκων μάλιστα οἱ ἰθαγενεῖς, καὶ ἰδίως οἱ τῆς αὐλῆς καὶ τῶν ὑπουργείων, διακρίνονται παρὰ τὰ ἑκ τῆς φωνῆς καὶ τῆς περὶ τὸς ἐκφράσεις κομψότητος. Αἱ δὲ γυναῖκες ἰδιαίτερος, » αἱ περὶ μάλα ὁρὴ τὴν ἀρχαίαν φωνὴν σώζουσι, » κατὰ τὴν τοῦ Πλάτωνος παρατήρησιν (2), καὶ τούτων μᾶλλον αἱ ἀδελφεαὶ τοῖς, ἔχουσι περὶ τὴν φωνὴν λιγυρόν τι καὶ ἐμμελές, τὸ ὁποῖον εἰς μάτην ἤθελε τις ἀναζητήσῃ ἄλλοι.

Ὁ τρόπος ἔπειτα τοῦ ζῆν, ἐπενεργῶν, ὡς γνωστὸν, εἰς τὸν ἠθικὸν καὶ σωματικὸν τοῦ ἀνθρώπου χαρακτῆρα, συντελεῖ τὰ μέγιστα καὶ πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ τῶν Πολιτῶν, οἱ τινες διακρίνονται διὰ τοῦτο ἐκ πρώτης ὀψεως ὑπὸ τῶν εἰδότητων. Εὐσταρκία, βραδυπυρία, περιδίνησις τῆς ὁσφύος

(1) Σύζυγος τοῦ παρὰ τῇ Ὀθίῳ. Αὐτὴ τότε Πρόεδρος τῆς Ἀγγλίας E. Wortley, Lettre LX. (2) Πλάτ. ἐν Κρατύλῳ ἢ περὶ ὁρθότητος ὀνομάτων.

καὶ τῶν χειρῶν, προδίδουσι καὶ μακρόθεν θαδίζοντα τὸν Κωνσταντινο-
πολίτην, συνειθισμένον εἰς τὸν ἐδραῖον καὶ ἐπὶ τῶν στρωμάτων βίον καὶ
τὰ πλατέα ἐνδύματα· τὸ δὲ ὑπόκυρτον τοῦ τραχήλου καὶ τὸ ραιβόσκελές
μάλιστα τῶν Ὀθωμανῶν καὶ Ὀθωμανίδων, ἀσχημίζοντα μεγαλοπρεπέ-
στατον πολλάκις ἀνάστημα, αἰτιῶνται τῆς τερατώδους ἐκείνης κιδάρεως
τὸ βάρος καὶ τὸ ἐπικνημίδιον κάθισμα. Ἀλλ' ἡ λευκότης ἀφ' ἐτέρου τῆς
χρoιᾶς, τὸ δολιγὸν τοῦ τραχήλου κατὰ τὸν κύκνον, γυταὶ τῷ ὄντι καὶ
αὐτὸ τοῦτο ῥοδοδάκτυλοι χεῖρες (1), κόμη ἀμφιλαφῆς καὶ περιπεποιη-
μένη, φωνὴ μελιγρὰ καὶ εὐήχως, ἀποζημιῶσι πολλαπλασίως τὰς τοῦ
Βοσπόρου κυρίας, καὶ μάλιστα τὰς ἐσκιατραφημένας ἐκείνας ὠραιότητος
τῶν Τουρκικῶν χαρεμιῶν, τῶν ὁποίων μὲ τοσαύτην εὐπιστίαν καὶ χάριν
ὀνειρεύονται τὰς μυθιστορικὰς συνεντεύξεις οἱ Εὐρωπαῖοι (2). Τὸ μέλαν
ιδίως καὶ εὐγραμμὸν ὀμμητόρρουδον καὶ τὴν πολυθέλητρον μελίχρουν
ὄψιν ἐπροικοδοτήθησαν κατ' ἐξάκριτον αἱ βοώπιδες Ἑλληνίδες καὶ τῶν Ἀρ-
μενίων αἱ ἐκ τοῦ Κιθολικοῦ δόγματος. Τὰς Ἑβραίας, φύσει, διὰ τὸ κα-
κοδαίαιτον, ἀχρυστέρας καὶ ἀτροφούσας, ἀσχημίζει ἔτι μᾶλλον ἢ κατὰ-
κρυψίς τῆς κόμης ὑπὸ τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο τῆς κεφαλῆς, ὅχι κάλυμμα, ἀλ-
λὰ βάσανον. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ θεία Πρόνοια ὁδὸν ἐγκαταλείπει κἀνένα,
ἤγειρε καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν τούτων συνήγορον εὐγλωττον τὸν λαμπρὸν
Λαμαρτίνον, λέγοντα (3) ὅτι καὶ Ἀρμένιοι μόνον καὶ αἱ Ἑβραῖαι τῆς ΚΠ
τῷ ἐφάνησαν ὠραῖαι. «Καὶ ὑπομονὴ ὡς ἐδῶ· ἀλλ' ὅταν βεβαιῇ πρὸ τοῦ
περὶ τῶν Ὀθωμανίδων, ὅτι »βλαὶ σχεδὸν, ὅσας εἶδεν ἀσκεπεῖς, εἶνε χαμη-
λαί, γλωμαί, μὲ σκυθρωπὸν βλέμμα καὶ μορφὴν ἀταρκον καὶ ἀσθενικὴν, «
ἔχει δίκαιόν τις ἵνα συμπεράνη ὅτι ἡ δὲ εἶδε κἀμμίαν, ἀσκεπῇ ἐννοεῖ-
ται, ἡ ἐξέλαβε τὰς Ἑβραίας ἀντὶ τῶν Ὀθωμανίδων.

Οἱ πικλοὶ Βυζάντιοι ἦσαν φιλοσκόμμενες, καθὼς συνήθως παρτηρεῖ-
ται εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ πολυπραγμοσύνας ἢ πικρίας πόλεις, καὶ ὁ κιθ-
αρῶδης Σπρατόνικος, ὁ διαβόητος τῶν ἀρχαίων σκώπτης (4), εἰς τὸ Βυ-

(1) Γνωστὸν γὰρ ὅτι πολλοὶ τὸ περιλάλητον τοῦτο Ὀμηρικὸν ἐπίθετον ἀποδίδουσιν εἰς τὰ ἀ-
χροπόρφυρα διὰ κ ν ᾱ ς (κύπρου) διαπτόμενα δάκτυλα τῶν Ὀθωμανῶν μάλιστα καὶ Ἀρμενίων
γυναικῶν τῆς Ἀσίας. (2) Ἄν εἶνε κἀνείς ὅστις δὲν ἀνέγνω εἰς Γαλλικὸν μυθιστόρημα ἢ (τὸ
ὅποιον συνίθως ὁδὸν διαφέρει· πολλὴ) περιήγησιν Εὐρωπαϊοῦ εἰς τὴν Τουρκίαν, μίαν τοῦλάχιστον
μυστηριώδη συνέντευξιν τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος ἢ, τὸ χαριέστατον, τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ με-
τὰ τοιαύτης τινὸς θεότητος. Τὸ καλὸν τοῦ πράγματος ὁμως εἶνε, ὅτι αἱ τοιαῦται κενοφανεῖαι κατ-
αρθόνουσιν τὸν σκοπὸν αὐτῶν χωρὶς νὰ βλάπτωσι κἀνένα· καθότι παρὰ τοῖς Εὐρωπαῖοις μὲν,
παρὰ τοῖς ὁποίοις ἡ Τουρκία εἶνε τὰ ὑπὲρ Θούλην, χωροῦσιν ὡς δόκιμον νόμισμα οἱ δὲ Τούρκοι
οὐδὲ συλλογίζονται ἂν ὑπάρχωσιν οἱ γράφοντες τὰ τοιαῦτα· οἱ δὲ Τουρκομερίται Χριστιανοί,
ὅσοι τύχη ποτὶ ἵνα τὰ ἀναγνώσωνται, οὕτε σκανδαλίζονται, οὕτε φιλοτιμοῦνται ἵνα τὰ ἀναγνώσω-
σιν, ἀλλὰ . . . γελῶσιν ἢ χιτμῶνται (οἱ μετριώτεροι). (3) Voyage en Orient etc. (4) Ἰδε
Ἀθῆν. Βιβλ. Η', καὶ Αἰλίαν. Βιβλ. Γ', ιδ'.

ζάντιον, τὸ ὁποῖον περιγελῶν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ταριχείας δυσσομίαν, ὠνόμαζε μαχαλάην τῆς Ἑλλάδος, εὖρε, καθὼς φαίνεται, ἀξι-
ους ἑαυτοῦ ἀντιπάλους τοὺς Βοσπορηνοὺς Λέοντα καὶ Πασιάδην. Τὸν
χαρακτήρα τοῦτον, ἐκφυλίσαντα ἐπὶ Γραικορωμαίων εἰς ψυχρὰν καὶ φορ-
τικὴν βωμολογίαν, τῆς ὁποίας παραδείγματα θέλομεν εὑρεῖ εἰς τὴν κο-
νίστρην τοῦ Ἱπποδρόμου (1), δύναται τις ν' ἀναγνωρίσῃ μεταξὺ τῶν
κωπηλατῶν τοῦ Βοσπόρου (τῶν Γραικῶν δηλονότι· διότι ὁ Ὀθωμανὸς εἶνε
σκεπτικὸς φύσει), καὶ πολὺ περισσότερον μεταξὺ τῶν γουναρέων. Τὴν
αἰτίαν ὅν ἡμπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω· ἀρκοῦμαι ὅμως πρὸς ἀπόδειξιν νὰ
προσθέσω ὅτι ὁ κατ' ἐξοχὴν γελωτοποιὸς τῆς ΚΠ Μάιος (Γεωργά-
κης), τὸν ὁποῖον πολλοὶ συνηλικιωταὶ μου ἐνθυμοῦνται, ἦτον γούναρης
τὸ ἐπάγγελμα.

Ἄλλ' οἱ κωπηλάται τοῦ Βυζαντίου ἐκληρονόμησαν, δυστυχῶς, ἄλλο
τῶν παλαιῶν Βυζαντίων ἐλάττωμα, τὴν οἰνοφλυγίαν, ἀποτέλεσμα καὶ
τοῦτο τῆς θαλασσοφίλου αὐτῶν διαίτης, ἴσως δὲ καὶ τῆς κακῆς τοῦ οἴνου
ποιότητος, καὶ μάλιστα ἐὰν τῷ ὄντι ἐγυφούτο καθὼς τῶρα καὶ τότε, διό
καὶ μὴ ἐξαγόμενος ἐδαπανᾷτο ὅλος ἐπιτοπιῶς.

Ἐὰν ἐπιτρέπηται δὲ νὰ συμπεράνωμεν καὶ ἀπὸ τῶν ἐξῆς λόγων τοῦ
Δημοσθένους (2): »Ἐὰν οὖν ἐπὶ Βυζάντιον ἐλθὼν (ὁ Φίλιππος) πολιορκῇ,
» πρῶτον μὲν οἶεσθαι τοὺς Βυζαντίους μενεῖν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀνίας, ἥς περ
» νῦν, καὶ οὔτε παρακαλέσειν ὑμᾶς, οὔτε βοηθεῖν αὐτοῖς ἀξιώσει; Ἐγὼ
» μὲν οὐκ οἶμαι . . , ἢ οὐδὲν αὐτοὺς ἀπολωλέναι κωλύσει. Νῆ Δία· κακο-
» δαιμονοῦσι γὰρ ἄνθρωποι καὶ ὑπερβάλλουσιν ἀνία; πάνυ γε· ἀλλ' ὅμως
» αὐτοὺς δεῖ σῶς εἶναι· συμφέρει γὰρ τῇ πόλει,« φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῶν
χρόνων ἐκείνων οἱ Βυζάντιοι ὅν ἐπολιτεύοντο ἀξίως τῆς παλαιᾶς αὐτῶν
φήμης. Εἰς τὰς Ἀθήνας τοῦλάχιστον τοιαύτην εἶχον περὶ αὐτῶν ἰδέαν.

Τὴν σήμερον ἐν γένει τὰ Ἀσιατικὰ ἦθη, διὰ τὴν ἄμεσον ἐπιβρόχην,
ἐπικρατοῦσιν ἐν ΚΠ, καὶ ὁ Τουρκικὸς χαρακτήρ εἶνε, κατὰ τὸ μᾶλλον
ἢ ἥττον ὁ ὑπερέχων. Ἄλλ' οἱ μὲν Ἀρμένιοι ἀπεμάζαντο αὐτόν, διὰ τὸ
συγγενὲς, ἐκτυπώτερον· οἱ δὲ Γραικοί, ἀμυδρότερον· διότι περὶ τῶν δυστυ-
χῶν Ἑβραίων λόγος οὐδεὶς, τοποθετησάντων οἴκοθεν ἑαυτοὺς, διὰ τὸ μι-
σαλλόθησκον, εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς κλίμακος. Ἀς
ἐπεξέλωμεν ἐπιστατικώτερον ἐν ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων τούτων ἐθνῶν,
ἀρχόμενοι, ὡς εἰκός, ἐκ τοῦ κρατοῦντος καὶ πολυπληθεστέρου.

Ὁ Τούρκος εἶνε πλάσμα καὶ δημιούργημα τῆς θρησκείας 'του (3).

(1) Ἴδε Ἱπποδρόμος. (2) Περὶ τῶν ἐν Χερρόννησῳ πραγμάτων § 5'. (3) Ἴδου ἐν
ὀλίγοις ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία: Εἷς μόνος Θεός, καὶ ὁ Μωάμεθ προφήτης αὐτοῦ· πέντε α'
ἐντολαί: α'. προσεύχεσθαι πεντάκις τοῦ ἡμερονυκτίου· β'. δίδειν ἐλεημοσύνην καὶ πράττειν τὰ

Αὕτη, παραλαβοῦσα αὐτὸν νήπιον ἐκ τῶν κόλπων τῆς φύσεως, 'τὸν ἐμόρφωσεν' αὐτὴν ἐνστερνισάμενος μὲ ἐνθουσιασμόν προσηλύτου, καὶ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς ταχθεὶς, ἀνέπτυξεν ὑπὸ τὴν ἐπιτρόχην αὐτῆς, ὅ,τι καλὸν ἢ κακὸν ἐν ἑαυτῷ ἐγκατέσπειρεν ἡ φύσις. Χωρὶς ἀναμνήσεων προπατορικῆς Ἱστορίας, χωρὶς μνημείων ἀρχαίας δόξης, χωρὶς πόλεως, πατρίδα ἔλαβεν ὅλην τὴν γῆν, καὶ πόλιν τὸ κατ' ἀρχὰς τὴν σκηνὴν 'του καὶ τὸ ὀρδίον 'του. Ὡστε δύναται τις, μὴδὲν σφαλλόμενος, 'να εἴπῃ, ὅτι ὁ ἐθνισμὸς τῶν Τούρκων εἶνε ἡ θρησκεία 'των, καὶ αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν καὶ κακίαι ἀπ' αὐτῆς ἀφορμῶνται.

Εἶνε συμπαθητικοί, μεταδοτικοί, φιλόξενοι· διότι ὁ νομοθέτης αὐτῶν 'δὲν ἀφῆκε προαιρετικὴν τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ 'τὴν ἀνήγαγεν εἰς ὑποχρέωσιν ἐντολῆς, καὶ 'τὴν παρήγγειλεν ὡς σωτηρίας ἀναπόφευκτον μέσον (1). Ἡ δὲ συμπάθεια αὐτῶν ἐκτείνεται μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζώων, ὡς πλασμάτων Θεοῦ.

Εἶνε ἐν τοῖς δεινοῖς ὑπομενετικοί, ὀλιγαρκεῖς, καὶ οὐδέποτε σχεδὸν γογγύζουσι, πεπεισμένοι ὅτι τὰ πάντα διευθύνονται ὑπὸ τῆς θείας βουλῆσεως, κατὰ τῆς ὁποίας ἡ μεμφιμοιρία εἶνε ἀμάρτημα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ αὐτοχειρία εἶνε ἄγνωστος εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ὁ Μουσουλμάνος φρονεῖ ἀνάξιον ἑαυτοῦ, κόπτων μόνος τῆς ζωῆς 'του τὸ νῆμα, 'να λειποτακτήσῃ τῆς θέσεως ὅπου ἡ θεία πρόνοια τὸν κατέταξεν· ὅταν δὲ σημάνῃ ἡ ὥρα του, ἀποθνήσκει μετὰ μεγίστης ἀφοσιώσεως Ἀλλ' ἐκάῃ ἡ οἰκία 'του, ἀπέθαναν τὰ τέκνα 'του, ἐνίκηθη εἰς τὸν πόλεμον, ἔφθασεν εἰς ἐσχάτην ἀμνηχανίαν· ὅλα 'τὰ ἀποδίδει εἰς τὸν Θεόν, καὶ οὐδέποτε ἀπελπίζεται. Εἶνε ὁ Στωικώτερος τῶν φιλοσόφων, χωρὶς 'να ἀναγνώσῃ ποτὲ τὸν Ἐπίκτητον· τὸ δὲ Ἀλλὰχ κερί μ' εἶνε ἡ μόνη 'του λογικὴ.

Εἶνε ἀκριβοδίκατος, ὅθεν οὐδέποτε ἐκ προθέσεως ἀπατᾷ, οὐδέποτε δολιεύεται εἰς τὰ συναλλάγματά 'του, οὐδέποτε ψεύδεται. Σπανίως δυσπιστεῖ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ προτιμᾷ 'να ἀπατηθῇ μάλλον.

Σέβεται τοὺς γονεῖς 'του καὶ τοὺς προεβεηκότας, καὶ αἱ πολιαὶ τρίχες εἶνε παρὰ τοῖς Τούρκοις συστατικόν. Σέβεται δὲ πρὸ παντός ἑαυτὸν, ὅχι μόνον ὡς θεῖον πλάσμα, ἀλλ' ὡς προσωρισμένον διὰ μακαριότητα ἐντελέῃ καὶ μετουσίαν θεώσεως· ὅθεν οὐδέποτε ἐκ συστήματος γελοιάζει, οὐδέ-

λοιπὰ τῆς φιланθρωπίας ἔργα· γ'. ἀπέρχεσθαι, ἀπαξ τοῦλάχιστον ἐν τῷ βίῳ, προσκυνήσεως χάριν εἰς Μέκκαν· δ'. νηστεύειν τὸ φαμαχάνιον· ε'. διατηρεῖν τὸ σῶμα ὅσον ἐνδέχεται καθάριον. Εἰς ταῦτας προστίθενται ἄλλαι τέσσαρες, ὅχι ὑποχρεωτικαὶ ὡς ἐκεῖναι, καθὼ μὴ ἀναπόφευκτοι ἐπίσης πρὸς σωτηρίαν: α'. τηρεῖν θρησκευτικῶς τὴν πρώτην (ἕκτην καθ' ἡμᾶς) ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος· β'. περιτέμνεσθαι· γ'. ἀπέχεσθαι οἴνου καὶ κύδων· δ'. μὴ ἐσθίειν χοίρειον μῆτε πνικτὰ. (1) Σελὴμ ὁ Α', ὁ ἐπικληθεὶς διὰ τὴν σκληρότητά 'του Γιαβούζ, ὑπεγράφετο Κχ α δ ι μ - ο ὕ λ - φ ο υ κ α ρ ᾶ, ὑπερήρης τῶν πτωχῶν.

ποτε χορεύει, οὐδέποτε παριστάνει ἐπὶ σκηνῆς· ὅλοι δὲ οἱ μετερχόμενοι τὰ τοιαῦτα Τοῦρκοι εἶνε Θίγγανοι τὴν καταγωγὴν, καὶ περιφρονοῦνται. Ἡ ἀπουσία ἔπειτα τοῦ οἴνου κάμνει αὐτὸν σοβαρὸν, ἀργοκίνητον, σύν- νουν. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν εἶνε κόσμιοι, αἰδήμονες καὶ αἰσχυνητοὶ μάλιστα· οὐδέποτε λούονται ὁλόγυμνοι· οὐδέποτε ἀφοδεύουσι κυνηδὸν καὶ ἐν περιόπτῳ· διότι φρονοῦσιν ὅτι οἱ δύο Ἀγγελοὶ οἱ φύλα- κες ἐκάστου θνητοῦ, ὧν ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν λευκός, ἀπογράφων τὰς ἀγα- θὰς αὐτῶν πράξεις, ὁ δὲ ἐξ εὐωνύμων, μέλας, ἀποσημειούμενος τὰς κα- κὰς (τοὺς ὁποίους καὶ χαιρετοῦσι [σελαμλαμὰκ] μετὰ τὸ τέλος τῆς προσ- ευχῆς τῶν, στρεφόμενοι δεξιὰ καὶ ἀριστερά), παρακολουθοῦσιν αὐτοὺς πανταχοῦ.

Ἄλλ' ἐπίσης εἶνε φιλήδονοι, τρυρητοὶ, ἀπολαυστικοὶ, καὶ τὸ παρά- δεῖγμα ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς αὐτὸς αὐτῶν ὁ νομοθέτης, μεταχειρισθεὶς τὴν ἡδονὴν ὡς τὸ κυριώτερον τῆς ὁρησκείας τοῦ ἐλαττήριον, καὶ ἀναγαγὼν τὰς ἀπολαύσεις τοῦ θίου εἰς δόξαν Θεοῦ.

Εἶνε ἐνίοτε ἐκδικητικοὶ, αἰμοδόροι, καὶ μάλιστα εἰς τὴν κατὰ τῶν ἀπί- στων πόλεμον, τοὺς ὁποίους φρονοῦσιν ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ κατὰ τοὺς πρώτους τῆς ἀκμῆς αὐτῶν αἰῶνας ἦσαν ἀνυπόστατοι εἰς τὰς μάχας. Καὶ πῶς ἔμελλεν εἶναι ἄλλως, ὅταν ἡ ὁρησκεία ἴστατο πρὸ αὐ- τῶν προτείνουσα εἰς μὲν τοὺς νικῶντας, τιμὴν, ἀπολαύσεις, δόξαν· εἰς δὲ τοὺς πίπτοντας, στέφανον μαρτυρίου (ἢ γὰζῆ, ἢ σελίτ)!

Εἶνε δεισιδαίμονες, καὶ προσκείμενοι παιδαριωδῶς εἰς τὰς παραδόσεις τῶν, ἀγαπῶντες τὴν ποίησιν καὶ τοὺς μύθους, καθὼς ὅλα τὰ Ἀσιακὰ ἔθνη· ἐν ᾧ ἂν ἑτέρου δὲν ἔχουσι ζῆλον πρὸς ἐκμάθησιν τῶν ὠραίων τε- γνῶν, διότι ἡ ὁρησκεία αὐτῶν, ἐχθρὰ τῆς εἰδωλολατρείας, ἀποτρέπει αὐτοὺς καὶ νὰ προσηλώσωσιν ἀπλῶς τὰ βλέμματά τῶν ἐπὶ παντὸς θμωώματος.

Εἶνε ἀκηδεῖς, ἀπαρπλάκτως ὡς ὁ κοιμώμενος ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ πε- πεισμένος ὅτι οὐχ ἦττον ὁ ἄνεμος τὸν φέρει πρὸς τὸν σκοπὸν, ὁ δὲ περι- σπατμὸς τοῦ τίποτε πλείονον τούτου δὲν κατορθώνει.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι, Τοῦρκον λέγων, ὑπ' ὃφιν ἔχω τὸν πράγματι καὶ ὀ- νόματι τοιοῦτον, τὸν ἀκριβῆ τῆς ὁρησκείας αὐτοῦ παρατηρητὴν, ὅχι τὸν ἀδιάφορον· διότι ὁ τοιοῦτος εἶνε τῷ ὄντι διεφθαρμένος. Καὶ ἰδοὺ διατὶ τὸν κυρίως Τοῦρκον ἀπαντᾷ τις ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν κοιτίδα ταύ- την τῆς ὁρησκείας αὐτοῦ τε καὶ τόσων ἄλλων· ἐν ᾧ ὁ τῆς Εὐρώπης, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη, προσεκλήσατο μὲν πλείονον ἴσως πολιτισμὸν, φαίνεται εὐρύτερος καὶ κομψότερος, ἀλλ' ἔχασε καὶ πολὺ μέρος τῆς εὐθύτητος καὶ ἀκεραιότητός του. καὶ διὰ τοῦτο οἱ Τοῦρ- κοὶ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Κρήτης, τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἡπείρου ἦσαν οἱ πονηρότεροι καὶ τυραννικώτεροι.

Εἰς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον θέλομεν παρακολουθήσῃ τὸν Τοῦρκον καὶ εἰς τὴν τράπεζάν 'του καὶ εἰς τὸν γυναικωνίτην 'του καὶ εἰς ἕλας αὐτοῦ τὰς βιωτικὰς σχέσεις' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἅς μεταδῶμεν, ὡς εἰς πλησιέστερον αὐτοῦ, τὸν Ἀρμένιον.

Ἀνάπτυμα ῥωμικέον, βραχίονες, ὠμοπλάται καὶ τένοντες ἀθλητικοί, τὸ τῆς ὁσφρήσεως ὄργανον ἐπισήμως ἀνεπτυγμένον, χαρακτηρίζουσιν ἐξωτερικῶς τὸν ἐργατικὸν τοῦτον καὶ βιομήχανον υἱὸν τῆς Ἀσίας. Ἀρρωστωμένοι δεισιδαιμόνως εἰς τὴν θρησκείαν 'του, εἰς τῆς ὁποίας πρόσκειται παχυλῶς τοὺς τύπους μᾶλλον παρὰ τὸ πνεῦμα, περιορίζει τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ εἰς τὸ ὕλικῶς εὖ εἶναι καὶ τὴν οἰκιακὴν εὐζωίαν, καὶ 'ὅθεν εἶνε κατ' οὐδὲν ὀλιγώτερον ἀπολαυστικὸς τοῦ Τοῦρκου, τοῦ ὁποίου ἀπεμιμήθη καὶ τὴν αὐστηρότητα ὡς πρὸς τὰ οἰκιακὰ ἥθη καὶ τὴν γυναικωνίτην. Εἴτε καὶ ἔξιν, εἴτε καὶ φύτει, διὰ τὸ βιομήχανον, δεξιὸς περὶ τὴν ψηλάφησιν καὶ διάγνωσιν τῶν πολυτίμων μεταλλῶν, προσηλωθὴ ὅλος εἰς τὰς ἀργυρογνωμονικὰς καὶ τραπεζιτικὰς κερδοσκοπίας, καὶ μεταλλεύει πρὸ χρόνων ἤδη τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν. ἔχων δὲ φύτει ὑγιᾶ καὶ τετραγωνικὸν νοῦν, καθὼς εἶνε καὶ τῷ σωματικῷ τετραγωνικῶς διωργανισμένος, σπανίως ἀποτυγχάνει εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις 'του, καὶ οὐδέποτε ἀπανδᾷ καὶ ἀποτυγχάνων. Ἐκ τῶν τεχνῶν ἡ ἀρτοποιία ἰδίως καὶ ἡ κλειδοποιία ἐνεργεῖται κατ' ἐξαιρέσιν ἐν ΚΠ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων· τὸ δὲ μεγαλόσωμον καὶ ἀθλητικῶς ῥωμικέον τῆς κράσεώς 'των οἶδει αὐτοῖς τὰ πρωτεῖα καὶ τὸ προνόμιον, ἐξαιρετικὸν σχεδόν, καὶ ἐπὶ τῆς ἀγθοφορίας.

Τὸν Γραικὸν διακρίνει ἡ καλιμβουλία, τὸ ἀψίκερον, τὸ φιλόκαινον, τὸ φιλόποπτον. Εὐφυής, δραστικός, καὶ τολμηρὸς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις 'του, θηρεῖ δι' εὐγενῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τρόπων τὴν ὀξύν, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ πᾶτριον κληρονομίαν· ἀσμενίζει εἰς τοὺς κρότους καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδείξεις, αἵτινες ὑποτρέφουσιν ἑκπαλαί τὴν φιλοτιμίαν 'του, καὶ θεωρεῖ τὴν πολιτικὴν ἰσχύν, τὴν ὁποίαν ἐνίοτε συμεριζεται πρὸς αὐτὸν ὁ Τοῦρκος, ὅχι ὡς χάριν, ἀλλ' ὡς ὄφλημα ἀποδιδόμενον δικαιοματικῶς εἰς τὴν ἰκανότητά 'του. Ἡ θέσις 'του, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, εἶνε ἀμφίδοξος, καὶ ὁ Τοῦρκος 'τον θεωρεῖ μὲ λοξὸν πάντοτε βλέμμα, ὡς διαμασῶντα δυσφόρως τὸν χαλινὸν 'του· ὅθεν καὶ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν προτιμᾷ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ τὰ συναλλάγματα αὐτοῦ τὸν Ἀρμένιον. Αἱ Ἀσιατικαὶ ἔξεις, μὲ τὰς ὁποίας συνανέτράφη, καὶ ὁ τρυφήλὸς βίος τῆς ΚΠ καθιστῶσι τὸν κάτοικον αὐτῆς Γραικὸν μαλθακώτερον παρ' ὅ,τι ὁ σωματικὸς αὐτοῦ ὀργανισμὸς, ἡ λεπτότης τῶν τοῦ προσώπου μελῶν καὶ τὸ σφηκῶδες τοῦ ἀναστήματός του ἀπαιτοῦσιν.

Ἐπιθύμουν 'να εἶχόν τι 'να εἶπω καὶ περὶ τοῦ τετάρτου γένους τῶν κατοίκων τοῦ Βυζαντίου, » οἵτινες εἰσὶν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἰοθεσία

» καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθῆκαι κτλ.» (1) Ἀλλὰ, καθὼς καὶ προλαβὼν εἶπον, τὸ ἔθνος τοῦτο ἐμόνωσεν αὐτὸ ἑαυτὸ ἐν μέσῳ τῆς λοιπῆς τῶν ἔθνων συμφύσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ΙΘ' αἰὼν ὑπόσχεται ἵνα ἐπιθέσῃ τὴν κορωνίδα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ μόνωσις ἐπιφέρει τὴν ἐρημίαν, τὴν πενίαν, τὴν δυστυλίαν, ὅθεν δύναται μὲν τις ἵνα ἐκφωνήσῃ ὅτι τὸ ἔθνος τοῦτο ὁδὸν ἔχει μέλλον· διότι, κατὰ τὴν παραδεδεγμένην ιδέαν, τὰ ἔθνη ὁδὸν ἀποθνήσκουσιν· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ὁδὸν δύναται καὶ ἵνα κρύψῃ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τῆς ΚΠ εἶνε οἱ ἀθλιώτεροι τῶν ἐφ' ἑλῆς τῆς οἰκουμένης. Πενία ἐσχάτη, συνωδευμένη μὲ ὄλας αὐτῆς τὰς συνακολούθους, τὴν ῥυπαρότητα, τὴν χαμέρπειαν, τὸν δόλον, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὰ κληρονομικὰ ἐκεῖνα νοσήματα τοῦ δέρματος, τὰ ὅποια οὔτε φροντίζουν καὶ ἵνα συγκρύψωσι, βασανίζουσι χωρὶς ἵνα μεταβάλλωσι τοὺς ἀθλίους τούτους Παρίας. Ἐν μέσῳ ὁμῶς τῆς τοσαύτης ἐξουδενώσεως ὁδὸν δύναται τις ἵνα μὴ θαυμάσῃ τὴν παραδειγματικὴν καρτερίαν αὐτῶν καὶ φιλαδελφίαν, διὰ τῆς ὁποίας καὶ μόνης παλαίουσιν ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας πρὸς τὴν κοινὴν ἀπέχθειαν.

5'. Τρόπος τοῦ ζῆν, ἔθνη καὶ ἔθνος.

Εἰς τὸ Τρίτον μέρος τῆς παρούσης πραγματείας θέλομεν διαγράψῃ λεπτομερέστερον τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν ΚΠ ἔθνη, καθόσον ἀφορῶσι τὸν δημόσιον τῶν κατοίκων βίον· ἐνταῦθα δὲ ἀκροθιγῶς πῶς ἐγγίζομεν τὸ περὶ τῶν οἰκιακῶν αὐτῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ὡς συνέχειαν τοῦ προηγηθέντος περὶ τοῦ ἡθικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν ἄρθρου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπιβρῶσις τῶν Τουρκικῶν ἔθνων ἐπενεργεῖ καὶ εἰς τῶν λοιπῶν κατοίκων τὸν βίον, περιοριζόμεθα εἰς μόνων αὐτῶν τὴν διαγραφὴν, καθὸ καὶ πλέον ἀξιοπεριέργων.

Ὁ Τούρκος εἶνε καθάριος, ἀπέρिटτος, φιλήσυχος, ἀργοκίνητος. Ὁ βίος του εἶνε ὅσον δίδεται μονότονος. Ἐγείρεται πρωΐαιτατα, ὑποχρεωμένος εἰς τοῦτο διὰ τὴν ἑωθινὴν προσευχὴν (σαμπάχ-ναμάζ), καὶ ἀποσύρεται ἐπομένως καὶ ἐνωρίτατα, πλαγιαζὼν συνήθως περὶ τὰς 8-9 μ. Μ. Δι' αὐτὸν περίπατος εἶνε ἡ ἀγορὰ ἢ τὸ καφενεῖον τοῦ μαχαλέ· του, οὔτε γνωρίζει κυρίως τὴν ἀνάγκην τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ περιπάτου καὶ τῆς κινήσεως (2)· καὶ ἂν ἐξέλθῃ ποτὲ εἰς περίπατον, ἔφιππος ἢ διὰ θαλάσσης, ὑπάγει ὅχι ἵνα τρέξῃ, ἀλλὰ ἵνα καθήσῃ ὑπὸ τὴν δροσερὰν τῆς φιλυρέας καὶ

(1) Παῦλ. πρὸς Ῥωμ. Θ', 4. (2) Ὅθεν καὶ ἀποροῦσαν μὲ τὸν Βεζίρη Κιοπρουλί-Μουσταφᾶ - πασσάν, τὸν φονευθέντα ἐν τῇ τοῦ Σελάν - κεμὲν μάχῃ, ὅστις ἐσυνέθιζε ἵνα περίπατῃ σκεπτόμενος ὥρας τινὰς ἐντὸς τῆς αὔλης· του. Τὸ αὐτὸ διηγοῦνται καὶ περὶ τοῦ Μεχμέδ-Ἀλῆ - πασσᾶ τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν· μας.

τοῦ πλατάνου σκιάν, εἰς τὸ πλάγιον κελάρυζοντος ῥυακίου, ἵ' ἀκούσῃ τὸ ἄσμα τῆς ἀηδόνος, ἵ' ἀναπνεύσῃ τὴν ἐσπερινὴν αὔραν, ἵ' ἀθεωρήσῃ ἐν σιωπῇ τὸν κατὰστερον οὐρανὸν, καὶ τὴν μαρμαίρουσαν ἐκείνην κυπάρισσον, τὴν ὁποίαν μὲ χρυσοῦ ψήγματα ψηφροθετεῖ ἡ σελήνη ἐπὶ τῆς λειοκύμονος τοῦ Βοσπόρου ἢ τοῦ Χρυσοκέρατος ἢ τῆς Προποντίδος θαλάσσης, ἵ' ἀπολαύσῃ ἐνὶ λόγῳ τὴν ὑπαρξίν 'του, καὶ ἵ' ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ δημιουργήματά 'του. Ἡ πίπα, ἡ τουλάχιστον ἡ καπνοσακκούλα, τὸν συνοδεύει παντοῦ, τὸν δὲ καχθὲν εὐρίσκει ἐκ τοῦ προχείρου εἰς κάθε βῆμα. Τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς ἐν σιωπῇ θεωρίας τῶν ὄντων καὶ τῆς ἀπολαύσεως ἑαυτοῦ, τὸ ὀνομάζει κείφ, λέξιν μὴ μεταφραζομένην εἰς οὐδεμίαν γλῶσσαν, καὶ ἴσως ἀντιστοιχοῦσαν μόνον μὲ τὴν γλυκυθυμίαν. Τὸ δὲ περιεργότερον, λόγῳ τῆς διαιτητικῆς, εἶνε ὅτι, καθήμενος τὰ δύο τρίτα σχεδὸν τοῦ βίου 'του, καὶ χωνεύει καὶ κοιμᾶται καὶ ζῇ οὐδενὸς ὀλιγώτερον καὶ χειρότερον Εὐρωπαίου.

Γευματίζει συνήθως τὸ μεσημέριον, καὶ δειπνεῖ μίαν ἢ δύο ὥρας μετὰ τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν. Ἡ δὲ τράπεζά 'του, λιτὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, σπανιώτατα διαρκεῖ ἡμίσειαν ὥραν· διότι οὐδέποτε λεσχηνεύει μακρηγόρως ἐπὶ τραπέζης, ἐνθυμούμενος ὅτι καὶ οἱ παραστέκοντες αὐτὸν ὑπηρετῶνται πεινῶσι, καὶ τοὺς ὑπηρετάς οὗτος 'τοὺς θεωρεῖ οὐχὶ ἄλλης φύσεως ὄντα, ἀλλὰ ὁμοίους 'του. Ἀρθείσης δὲ τῆς τραπέζης, τῆς ὁποίας τὴν ἀπλουστάτην ἀποσκευὴν ἄλλοι θέλομεν διαγράψῃ, ἀπονίπτονται οἱ συνδαιτυμόνες, καὶ ἀραδιαζόμενοι ἐπὶ τῆς στιβάδος, ἀνάπτουσι τὰς πίπας των, καὶ, ἀφοῦ προσενεχθῇ καχθές, ἀρχίζει ἡ ὁμιλία.

Ἐκεῖ πρέπει τις ἵ' ἀῶ τὸν Τοῦρκον, καὶ μάλιστα τὸν εὐγενῶς καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένον Τοῦρκον τῆς ΚΠ, τὸν ἀσλη-ζα δὲ, τὸν ἐφέντην. Τί τρόπος! τί εὐταξία! τί χάρις καὶ ἐνταύτῳ ἀπλότης εἰς ὅλα του τὰ κινήματα! ὅποια ἀνεπιτήδευτος μεγαλοπρέπεια! ὅποια κομψότης εἰς τὴν ὑποδοχὴν καὶ εἰς τὰς φιλοφρονήσεις! ὅποια λεπτότης καὶ, αὐτὸ τοῦτο, εὐτραπελία σκωμμάτων! πρῶτος ὁμιλεῖ ὁ πρεσβύτερος, καὶ ὅλοι ἀκροῶνται μὲ σιωπὴν· καὶ ἂν δὲν παύσῃ λαλῶν ὁ πρῶτος, οὐδέποτε ἄρχεται ὁ δεύτερος. Κάμμία διακοπὴ, καμμία φιλονεικία· οὐδέποτε καταλαλιά· οὐδέποτε ἀχρειολογία. Παράβαλε ἔπειτα πρὸς τὴν συναναστροφὴν ταύτην τὸν θόρυβον καὶ τὴν ὀχλοδοὴν τῶν Γραικικῶν καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐτῶν συναναστροφῶν, τὴν ἀψηφησίαν τοῦ τρόπου, τὸ τῶν κινήματων παράφορον, τὰς ἀλλοκότους χειρονομίας, τὰς σπασμώδεις κραυγὰς, τὴν πικρίαν τῶν σαρκασμῶν, τὴν πεισμονὴν τῆς φιλονεικίας, τὸ ἀνυπομόνητον τῶν διακοπόντων ἀλλήλους εἰς πᾶσαν λέξιν, τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸ γῆρας, τὴν οἴησιν, τὴν κουφότητα, τὸ σχοινοτενές τῶν ὁμιλιῶν, καὶ ἄφ' οὗ σταθμίσῃς δικαίως καὶ ἀφιλοπροσώ-

πως ἀμφότερα, κρίνον ἐν συνειδήσει εἰς ποῖον ἀρμόζει ἡ λέξις *βάρος* (1).

Ἄλλ' αἱ γυναῖκες; ὦ! αἱ γυναῖκες! περὶ αὐτῶν οὐδεὶς οὐδέποτε λόγος παρὰ τοῖς Τούρκοις· καὶ εἶνε ἡ χειροτέρα προσβολή. ἡ μεγάλη-τέρα ἀναίδεια, ἡ παράχσις τῶν κυριωτέρων τῆς χρηστηθείας κανόνων, τὸ νὰ ἐρωτήσῃ τις Τούρκον περὶ τῆς γυναικὸς τοῦ, ἐκτος μόνου τοῦ ἱατροῦ. Ὅσάκις δὲ συμπέσῃ περὶ τῆς Κυρίας λόγος, ὁ Τούρκος μεταχειρίζεται περιφράσεις: Οἱ παρ' ἐμοί, Οἱ κατ' οἶκον, Ἡ τῆς οἰκίας νεάνις, κτλ. Τί κάμνουσιν ἐν τούτοις αἱ δειλῆαι αὗται, τὰς ὁποίας ὀρηνοῦσιν αἱ Εὐρωπαῖαι, ὡς κατακλείστους καὶ φρουρουμένας ὑπὸ λόχου μυχῶν καὶ δυτειδῶν εὐνούχων; Γελῶσι καὶ ἀπειροῦσιν ἀκούουσιν, ἂν συμπέσῃ ποτὲ ἢ ἀκούσωσιν, ὅτι ταλανίζονται ὡς στειρημένα ἐλευθερίας, ἐν ᾧ ἀπολαμβάνουσι πᾶσαν ἔσπην τὰ ἔθνη ταῖς συγχωροῦσιν. Ἡ Ὀθωμανὶς, ἀνατρεφόμενη ὑπὸ τὴν ὀρησκειτικὴν ἰδέαν ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας τῆς γυναικὸς εἶνε νὰ κάμῃ τὸν ἄνδρα εὐδαίμονα, καὶ ὅτι εἶν' ἐπομένως φύσεως ὑποδεστέρα, θεωρεῖ καὶ ὀνομάζει κύριον ἑαυτῆς τὸν σύζυγον, καὶ εἶν' ἀφωσιωμένη εἰς τὰ οἰκιακά της ἔργα καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της, πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ φιλοστοργία της δὲν ἔχει ὄριον. Καὶ αὐτὰ δὲ ἀνταμείβουσιν ὅχι μόνον τὰς μητέρας ἀλλὰ καὶ τὰς τροφούς αὐτῶν μὲ ἀπερίριστον σεβας, τοῦ ὁποίου τὸ παράδειγμα δίδει πρῶτος ὁ Σουλτάνος· ὅθεν καὶ βλέπομεν τόσας Σουλτάνων μητέρας (Βαλιδὲ) ἰσχυσάσας τὰ μέγιστα ἐπ' αὐτῶν. Ὁ σύζυγός της ἀφ' ἑτέρου (καὶ ἐννοῶ παντοτε τὸν μὴ ἐξηχρειωμένον καὶ καθυπὸ Τούρκον) εἶνε πρὸς αὐτὴν ἡπιώτατος καὶ περιποιητικώτατος· τὸ δὲ αἶσθημα τοῦτο εἶνε τοσοῦτον μᾶλλον διαρκέστερον καὶ εὐγενέστερον, ὥσθ προέρχεται ἀπὸ συμπληθείας πρὸς τὸ ἀσθενέστερον φύλον. Ὁ Τούρκος ὅχι μόνον οὐδέποτε τολμᾷ νὰ ὑψώσῃ κατὰ τῆς γυναικὸς τοῦ χεῖρα, καθὼς ὅλοι σχεδὸν οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' οὔτε νὰ φανῇ ἀτακτῶν ἐμπρὸς της· καὶ ἐάν ποτε τύχῃ νὰ μεθυσθῇ, ὑπάγει νὰ ἀνανηφῇ εἰς τῆς μητρὸς ἢ τῆς ἀδελφῆς τοῦ τὸν οἶκον. Ἐχουσι δὲ καὶ τινὰ ἀστείαν παραβολήν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸν τρόπον τοῦ φέρεσθαι αὐτῶν ὡς πρὸς τοῦτο. Ἐὰν ἡ γυνὴ ἐπλάσθῃ, λέγουσιν, ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, εἶνε φύσει στρεβλή, καὶ, θέλων τις νὰ τὴν ἰσάσῃ, κινδυνεύει νὰ τὴν συντρίψῃ. Ἡ Ὀθωμανὶς ἐπομένως ἐξέρχεται ὅσάκις θέλει, συνωδευμένη ὑπὸ προβεβηκυίας τινὸς συγγενοῦς ἢ θεραπαινίδος· ἀπαξ τῆς ἐδόδομάδος ὑπάγει κατὰ ὀρησκειτικὸν χρέος εἰς

(1) *Ide* A. Brayer, Neuf années a Constantinople; M. Guer, avocat Moeurs et usages des Turcs etc. Paris. 1747; Guis, Voyage littéraire de la Grèce; Michaud et Poujoulat, correspondance d'Orient, T. 3, etc. etc.

τὸ λουτρὸν, καὶ ἐκεῖ διατρίβει ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν, μανθάνουσα τὰ τῆς γειτονίας ἀνέκδοτα καὶ ἐπιδεικνυμένη τὰ τζεβαέριά της· οὐδέποτε δὲ ὁ σύζυγος ἀρνεῖται πρὸς αὐτὴν τὴν διασκεδάσιν ταύτην. Κεκαλυμμένη τὸ πρόσωπον καὶ τὸ σῶμα, διέρχεται ἀγνώριστος τὰς πλειότερας ὁδοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ὅλοι παραμερίζουσιν ἔμπροσθέν της· καὶ ὁ σύζυγός της αὐτὸς ἐὰν τὴν συναπάντησῃ, ἢ δὲν τὴν γνωρίζει, διότι ὅλων τὰ νάμ-ι-χράμια εἶνε ὁμοιόμορφα, ἢ διαβαίνει σιωπηλὸς, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀναγνωρίσεως σημεῖον. Εἰς δὲ τὸν γυναικωνίτην αὐτῆς εἶνε καθ' ὅλην τῆς λήξεως τὴν δύναμιν οἰκοδόσποινα, καὶ οὔτε ὁ σύζυγός της αὐτὸς τολμᾷ νὰ εἰσέλθῃ, ὡσάκισ πρὸ τῶν θυρῶν βλέπει ξένης γυναικὸς πέδιλα.

Ἄς τὸ εἰπώμεν! Πλειότερας αἰτίας ἔχουσιν οἱ Ὀθωμανοί. ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες νὰ γελῶσι καὶ νὰ οἰκτείρωσι τὰ ἔθιμα καὶ τὰ ἤθη τῶν Εὐρωπαίων, παρὰ ἐκείνοι τὰ τούτων. Καὶ τῷ ὄντι, ἐὰν ὁ Εὐρωπαῖος γελᾷ μὲ τὴν ξυρισμένην τοῦ Ὀθωμανοῦ κεφαλὴν, μὲ τὸν γυμνὸν τοῦ λαϊμόν, μὲ τὰ παρὰ τὴν θύραν ἀφινόμενα πέδιλα κτλ., διατὶ νὰ μὴ γελᾷ καὶ ὁ Ὀθωμανὸς μὲ τὰ στενὰ ἐκείνου ὑποδήματα καὶ ἐνδύματα, μὲ τὸν ξυρισμένον μύστακα, μὲ τοὺς ἀετοειδεῖς γαμφώνυχας, κτλ. κτλ. Ἐὰν οὗτος τρώγῃ χωρὶς μαχαιροπειρούνου, ἐὰν κάθῃται σταυροποδητὶ ἐπὶ τῆς στιβάδος, ἐὰν διαμνήνῃ ὁλόκληρον πολλὰκις ἡμέραν σιωπηλὸς καὶ στρέφων τὸ κομβολόγιόν του, ὁ ἄλλος, μασῶν τὸ τσηγάρον του, καὶ πτύων τὸν σιελον ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἢ ταχίζων τὸν σκύλον του εἰς τὸ αὐτὸ μετ' αὐτοῦ τρυβλίον, καὶ ἔχων αὐτὸν ὁμοδίαιτον καὶ συντράπεζον, κινεῖ δικαιότερον ἐκεῖνον εἰς ὁδελυγμίαν, ὥς τις, καὶ τοι πολὺ συμπαθητικώτερος πρὸς τὰ ζῶα, οὐδέποτε εἰσάγει σκύλον εἰς τὴν οἰκίαν του, καθὼς μετ' ὀλίγον θέλομεν διαλάβει. Πόσον εὐσχημότερον καὶ ὑποχρεωτικώτερον τὸ χαιρέτισμα τοῦ Τούρκου, ἀσπαζομένου τὸν φίλον του διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ τοῦ στήθους ἢ τοῦ στόματος, παρὰ τὸ ἀσήμαντον καὶ ὀχληρὸν ἐμβαλέκβαλμα τοῦ σκιαδίου τῶν Εὐρωπαίων; Ἄλλ' αὐτὰ μὲν ἴσως εἶνε ἀδιάφορα καὶ μικρά· τὸ δὲ σέβας τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς πρεσβυτέρους, ποῦ ἔχει εἰς τὴν Εὐρώπῃ παρὰδειγμα; Ἡ δὲ πρὸς τοὺς ὑπηρέτας καὶ ἐν γένει τοὺς ὑποδεεστέρους ὑπεροψία τῶν λεγομένων εὐγενῶν τῆς Εὐρώπης, πῶς νὰ μὴ φέρῃ φρίκην εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπου οὐδέποτε θυρωρὸς αὐθάδης ἀποκλείει ἐκτανύσας τὸν πένητα, ὅπου καὶ ὁ εὐτελέστερος ῥακενδύτης ἀτενίζει θαρρόντως τὸν μεγιστᾶνα, καὶ εἰσέρχεται ἀκωλύτως εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ;

Εἶπομεν ὅτι ὁ τῶν Τούρκων βίος εἶνε μονότονος· θεωρητικοὶ καὶ νηφάλιοι, ἐκ θρησκευτικοῦ συστήματος, ἀποφεύγουσι τὰς θορυβώδεις καὶ βεβιασμένας διασκεδάσεις, καὶ ἀπολαμβάνουσι μόνας τὰς εὐπορίστους

τῆς φύσεως ἡδονάς (1). Ὅθεν καὶ δύναται τις ἵνα διοδεύσῃ τὰς πλέον συμφωκισμένας Τουρκικὰς τῆς ΚΠ ῥύμας, χωρὶς ἵνα ἀκούσῃ φωνήν, χωρὶς ἵνα ἀπαντήσῃ ἄνθρωπον. Τὴν νύκτα μάλιστα ἡ ἐρημία εἶν' ἐντελής, καὶ οἱ Τοῦρκοι συνήθως λέγουσιν, ὅτι μόνον οἱ σκύλοι περιπατοῦσι τὰς ὁδοὺς νύκτα. Ἀλλ' ἡ μονοτονία αὕτη παύει τὸ Ῥ α μ α ζ ά ν ι ο ν' » καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς τριακονθημέρου ταύτης νηστείας, ἡ ΚΠ λαμβάνει ἰδιαίτερόν τινα χαρακτῆρα· καὶ ἡ μὲν ζωὴ, ἡ ἐνέργεια, αἱ ἀπολαύσεις, ὁ βίος, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὅλος περιορίζεται εἰς τὴν νύκτα· ἡ δὲ νάρκωσις, ἡ ἀκηδία, ἡ θάσανος ὅλων ἐν γένει τῶν στερήσεων μένουσι διὰ τὴν ἡμέραν. Ὁ δὲ εὐλαδὴς Μουσουλμάνος καθυποβάλλει ἑαυτὸν ἀγογγύστως εἰς τὰς στερήσεις ταύτας, καὶ βλέπει περὶ αὐτὸν ἀτάραχος τὸν χριστιανὸν τρώγοντα, πίνοντα καὶ καπνίζοντα. Τοσαύτη δὲ εἶνε ἡ πρὸς τὴν νηστείαν ταύτην εὐλάβειά του, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπέργηροι, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ὁδοιπόροι, τοὺς ὁποίους ἐξεῖλε τοῦ κανόνος, καθὼς καὶ τὰς ἐγγύους, ὁ Προφήτης, σπανίως ὠφελοῦνται ἐκ τῆς συγκαταβάσεως ταύτης. « Εἶνε δὲ ἀπορίας ἄξιον ἵνα βλέπῃ τις, οὐχὶ τὸν τρυφῶντα πλούσιον, διὰ τὸν ὁποῖον εἶν' ἀνεπαίσθητος ἡ νηστεία· ἐπειδὴ, ἐξυπνῶν μετὰ μεσημβρίαν, μάλις κινεῖται καὶ ἀνοίγει τὰ χεῖλη, διάγων τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ῥιπιζόμενος μεταξὺ δύο προσκεφαλαίων καὶ τριῶν τεσσάρων ὠρολογίων (διότι τότε, καὶ ἡ αἰτία σαφής, ὑπερτιμῶνται τὰ ὠρολόγια)· ὅχι λοιπὸν αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν δυστυχῆ ἀχθοφόρον, καὶ μάλιστα ἐν ἡμέρᾳ θέρους, καθὼς συμβαίνει πολλάκις, ἵνα ἀναβαίνει ἀσθμαίνων καὶ πνιγμένος εἰς τὸν ἰδρώτα, τὸν φρικτὸν ἐκεῖνον ἀνήφορον τοῦ Γαλατᾶ ἢ τῶν Ταταβούλων μὲ 60, 80, 100 ὁκάδων ἑάρος ἐπὶ τῶν ὤμων· τὸν κωπηλάτην τοῦ Καταστένου παλαίοντα, μὲ τὴν ψυχὴν (τὸ δὴ λεγόμενον) εἰς τὸ στόμα, πρὸς τὰ ρεύματα τοῦ Βοσπόρου· τὸν ἡμερομίσθιον, τὸν ἐργάτην ἐν γένει, διὰ τὸν ὁποῖον εἶν' ἀδύνατος ἡ ἀνάπαυσις, καὶ ἵνα θαυμάσῃ τῷ ὄντι τὴν δύναμιν τῆς θρησκείας.

» Ἀλλ' ἅμα πυρσοκροτήσῃ τὸ ἀναγγέλλον τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν κανόνιον, λύεται ἡ νηστεία, καὶ ἡ φαιδρότης διαδέχεται τὴν κατῆφειαν, ἡ πολυλογία τὴν σιωπὴν, ἡ ἀδηφαγία τὴν ἀσιτίαν. Σημειωτέον ἐν τοῦτοις ὅτι ὁ ἐμβριθὴς θεολάτρης οὗτος οὐδεμίαν δεικνύει ἀνυπομονησίαν, οὐδὲ ταχύνει τὸ βῆμά του, εἰάν καθ' ὁδὸν ἀκούσῃ τὸν κρότον τοῦ κανονίου. Τότε ἡ ΚΠ ὅλη, καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ ἰδίως τζεαμία, τὰ καφενεῖα, αἱ πλατεῖαι ὅπου πωλοῦνται τὰ τρόφιμα, καὶ αἱ ἀγοραὶ φωταγωγοῦνται· τὸ δὲ θέαμα, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς τέσσαρας ἱερὰς νύκτας (κὰδρ-γκετζεσί), καὶ ὅταν ὁ στόλος ᾗν' ἀραγμένος τὸ θέρος καταμεσῆς τοῦ Βοσπόρου,

(1) "Id: Lamartine, Voyage en Orient etc.

εἶνε λαμπρότατον. Τότε κυρίως εἶν' ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἐπιδείκνυνται ἐν τοῖς καφενεῖοις οἱ μυθολόγοι (1). Πολλοὶ δὲ τῶν εὐπόρων ἔχουσιν ἀνοικτάς τῆς αὐλῆς αὐτῶν τὰς θύρας, καὶ τράπεζαν παρατεθειμένην διὰ πάντα προσερχόμενον ἐνδεῆ. Διότι ἡ κυριώτερα τοῦ Μωαμεθανοῦ ἀρετὴ εἶνε ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἐλεημοσύνη.

Ταύτην δὲ, ὡς εἶνε γνωστὸν, ἐπεκτείνει ὅχι μόνον μεταξύ τῶν ὁμοφυῶν τοῦ ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν, ὡς εἵπομεν, τῶν ἀλόγων ζώων, καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν ἀβλαβεστέρων ἢ ὠφελιμωτέρων. Ἐκ τούτου ἡ πληθὺς ἐκείνη τῶν ἀγρίων περιστερῶν καὶ τῶν κατοικιδίων τρυγόνων (δεκοκτούρων), αἱ ὁποῖαι γεννοβολοῦσι καὶ τρέφονται εἰς πολλὰ τζεαμιά· πληθὺς τοσαύτη, ὥστε ἐπὶ τῶν γεννημάτων τῶν μεταφερομένων εἰς τὸ Πέραν διὰ θαλάσσης, τὰ ὅποια ἐμονοπωλεῖ, ὡς γνωστὸν, ἄχρις οὐ πρὸ πολλοῦ ἡ Κυβέρνησις, ἐκπίπτεται τόσον ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν διὰ τὰ πτηνὰ ταῦτα, τὰ ὅποια, ἅμα ἰδῶσι τὸ πορθημεῖον κινούμενον, ἐπιπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ἐν αὐτῷ χύδην ἐπισεσωρευμένου σίτου τόσον πολλὰ, ὥστε μερικὰ, μὴ εὐρίσκοντα ἐπὶ τοῦ σωροῦ τόπον, περιμένουσι τὴν σειρὰν αὐτῶν σκαλωμένα εἰς τῶν κωπηλατῶν τοὺς ὤμους.

Ἐπίσης ἱεροὶ θεωροῦνται καὶ οἱ πυργῖται στρουθοὶ (τὰ σπουργίτια), πρὸς ἐμφώλευσιν τῶν ὁποίων ὅλαι αἱ Τουρκικαὶ οἰκίαι ἔχουσιν ἔξωθεν τῶν τειχῶν αὐτῶν ἐπίτηδες κτισμένας νεοττιάς εἰς σχῆμα οἰκίσκων. Καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ καθ' ἡμᾶς γνωστὸς Τσελεμπή-Ἐφέντης (2), καταντήσας εἰς εἶδος ἀτροφίας περὶ τὸ γῆράς 'του, ἐπειδὴ οἱ ἱατροὶ τῷ διώρισαν 'να τρώγῃ ὀρύζιον βρασμένον εἰς τὸν ζωμὸν τῶν μικρῶν πτηνῶν τούτων, δὲν ἐτόλμησε 'ν' ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν, πρὶν ὁ Ἰμάμης τοῦ μαχαλέ 'του τῷ ἔδωκε τὴν ἄδειαν ὑπὸ τὸν ὅρον 'να δίδῃ ἐν φλωρίον ἀντὶ ἐκάστου πυργίτου εἰς τὸ πτωχοτροφεῖον (Ἰμαρέτιον).

Ἀλλὰ τὸ σέβας τῶν Μωαμεθανῶν πρὸς τοὺς πελαργοὺς (λειλέκια) δὲν ἔχει μόνην αἰτίαν ὅτι καταδιώκουσι πρὸς τροφήν αὐτῶν τὰ ὀφείδια καὶ τὰ ἄλλα φαρμακερὰ ἐρπετὰ, ἀλλ' ἀκόμη καὶ διότι τοὺς φρονοῦσιν ἀπερχομένους κατ' ἔτος εἰς τὴν Μέκκαν, ὅθεν καὶ τοὺς ὀνομάζουσι προσκυνητάς (χατζή), καὶ πιστεύουσιν ἐπομένως ὅτι εἰς ὁποίαν οἰκίαν ἐπάνω νεοττοποιήσωσιν, ἐκεῖ οὔτε πανώλης οὔτε πυρκαϊὰ πλησιάζει· καὶ οὐαὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅς τις 'τοὺς βλάψῃ! Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Lady Montague, ἀστείζομένη, λέγει (3) ὅτι »οἱ εὐτυχέστεροι ὑπῆκοοι τῆς Τουρκίας εἶνε οἱ πελαργοί.« Τὴν αὐτὴν ἀσυλίαν ἀπολαμβάνουσι τὰ πτηνὰ ταῦτα καὶ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ διατὶ καὶ αἱ ἱεῖς εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸ πάλαι ἐτιμῶντο ὡς εὐεργέται τοῦ τόπου. Τὸ περιέργον ὁμῶς εἶνε ὅτι ἐπὶ Γραικορωμαίων

(1) Ἰδὲ Γενουτ-καπὺ Βλάχκας. (2) Ἰδὲ Ἑτ-Μεϊδάν. (3) Lettre XXXII.

ὁ Τυανεύς Ἀπολλώνιος ἐγχειράσθη ἵνα στοιχειώσῃ (1), ὅχι μόνον τὸν τριέλικτον ὄφιν, διωκτήριοι τῶν ὄφεων, τὸν Κωνωπίωνα πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν κωνώπων κτλ., ἀλλ' ἀκόμη καὶ τρεῖς πελαργοὺς λιθίνους, πρὸς ἀποδίωξιν τῶν πτηνῶν τούτων, ῥιπτόντων ὄφεις εἰς τὰς δεξαμενάς, καὶ διαφθειρόντων τὰ ὕδατα (2).

Τῆς συμπαθοῦς διαθέσεως ταύτης τῶν Τούρκων ὡς πρὸς τὰ ζῶα θρυλοῦνται διάφορα διηγήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐξῆς, ἀποδιδόμενον παρὰ τινῶν μὲν εἰς Σουλτάν-Μουράδ τὸν Δ', παρ' ἄλλων δὲ εἰς ναύαρχόν τινα (καπετάν-πασσᾶν), Γάλλον τὴν καταγωγὴν, ἐκ τῆς Μασσαλίας, πνιγνέντα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1716, ὅς τις, περιπολῶν ποτε τὴν πόλιν τῆς Χίου, ἤρρωτήσῃ τίνος ἦσαν τέσσαρα-πέντε κάτισχνα ὀνάρια, τὰ ὅποια, φορτωμένα πέτρας, εἶδε ἵνα στέκωσι δεδεμένα εἰς οἰκίας τινὸς τὴν θύραν, καὶ μαθὼν ὅτι οἱ κύριοι αὐτῶν ἐγευματίζον ἐκεῖ πλησίον, ἐξηκολούθησε τὴν περιοδεῖαν τοῦ ἀλλ' ἐπιστρέφων εἶδεν ἀκόμη δεμένα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος τὰ ἄθλια ἐκεῖνα ζῶα. Προσκαλέσας τότε τοὺς κυρίους αὐτῶν, τοὺς εἶπεν ὅτι, ἀφ' οὗ ἔφαγον αὐτοῖς, δίκαιον ἦτον ἵνα φάγωσι καὶ οἱ ὄνοι τῶν. Οἱ χωρικοὶ ἤθραν εὐλογωτάτην τὴν πρότασιν· ἀλλ' ἀπόρησαν ὅταν ὁ Πασσᾶς ἐπρόσθεσεν, ὡς ἐπίσης δίκαιον, ὅτι ἐν ὅσῳ τὰ ζῶα τρώγουσι, ἵνα περιμένωσιν αὐτοὶ ὄρθιοι πρὸ τῆς θύρας, φορτωμένοι τὰ σαγμαρία ἐκείνων.

Καὶ ἰδοὺ κατηντήσαμεν ὑπὸ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου καὶ εἰς τοὺς σκύλους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς τῶν περιγηγῆτων λησμονεῖ διότι ἀποτελοῦσι τῷ ὄντι ἰδίον γένος, καὶ κρῖμα ὅτι δὲν τοὺς ἐγνώριζεν ὁ Βυφῶν, ἵνα προσδιορίσῃ καὶ πρὸς περιγραφὴν τοῦ ἥθους αὐτῶν ἰδιαίτερον ἄρθρον. Τὸν σκύλον ὁ Μουσουλμάνος τὸν θεωρεῖ ὡς ἀκάθαρτον ζῶον· διὰ τοῦτο καὶ οὐδέποτε τὸν δέχεται, ὡς εἴπομεν, εἰς τὸν οἶκόν του, οὔτε τὸν πλησιάζει. Οὐχ ἦττον ὁμῶς, ὡς φιλόανθρωπον καὶ ὠφέλιμον ζῶον, τὸν τρέφει, τὸν περιθάλλει, καὶ βλέπεις ἔξωθεν τῶν μεγάλων οἰκῶν πινάκια ἐπίτηδες, ὅπου ῥίπτονται τὰ ἄχρηστα ἀσποφάγια πρὸς τροφὴν τῶν σκύλων, καὶ στεγάσματα ὑπὸ τὰ ὅποια γεννῶσι καὶ ἀνατρέφουσι τὰ μικρά τῶν αἰ θηλυκαί. Τοιοῦτοτρόπως δὲ περιεπόμενα τὰ ζῶα ταῦτα, πολλαπλασιάζονται κατὰ χιλιάδας, τὰς ὁποίας ἀναβιβάζουσιν τινες εἰς πεντήκοντα, καὶ εἶνε οἱ φύλακες καὶ καθαρισταὶ ἐν ταυτῷ τῆς πόλεως, καὶ ἰδίως τῶν Τουρκικῶν συνοικιῶν, τὰς ὁποίας ἐξ αἰτίας αὐτῶν δὲν εἶν' ἀκίνδυνον ἵνα διοδεύσῃ τις, καὶ μάλιστα νύκτα καὶ μὲ ἐνδύματα Εὐρωπαϊκά.

Τῶν ἐν ΚΠ σκύλων τὸ γένος εἶνε παντοῦ τὸ αὐτό, μαυροσκυλοὶ μὲ ρύγχος καὶ ὦτα ἀλώπεκος καὶ πυκνὸν μαλλίον. Δὲν ἀνήκουσι δὲ εἰς

(1) Ἰδε τὰ Προλεγόμενα. (2) Ἰδε Σαχ-ζαδὲ-μπασσῆ.

κάνένα, ἀλλ' εἰς μόνην τὴν γειτονίαν, ὅπου ἔφθασε καθεὶς τῶν ἵνα γεννηθῇ. Τὸ δικαίωμα ὅμως τῆς ιδιοκτησίας ταύτης εἶνε παρ' αὐτοῖς ἀπαράγραπτον, καὶ ἁλῆμων ὡς εἰς ἐκεῖνον ὅς τις ἤθελε τὸ παραγνώριση καὶ κάμῃ ἐν θῆμα μόνον ὑπὲρ τὰ ὄριά του! διότι ὅλον τῆς προσβληθείσης γειτονίας τὸ σκυλογόγιον χύνεται ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ κατὰ τοῦ ἐγκληματοῦ, καὶ τὸν ξεσχίζει, ἐὰν δὲν προφθάσῃ ἵνα μακρυνθῇ.

Νομίζω ὅμως ὅτι τὰ ζῶα ταῦτα, ἱερὰ τῆς Ἐκάτης, ἦσαν καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν εἰς πλῆθος ἐντὸς τοῦ ἄστεος, καὶ εἰς τὰς ὠρυγὰς αὐτῶν ἔμεινεν ὀφειλέτις ἡ πόλις, σωθεῖσα, καθὼς προείπομεν, ἐκ τῆς τοῦ Φιλίππου χειρὸς, ἐτοίμου ἤδη ἵνα εἰσχωρήσῃ δι' ὑπονόμου ἐντὸς αὐτῆς. Δὲν εἶνε λοιπὸν ἀπίθανον ἵνα ἔλαβον ἕκτοτε πρὸς ἀνταμοιβὴν τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἀσυλίας.

Ὅπως ὅμως κεν ἔχῃ, ἡ πληθὺς αὐτῶν εἶνε ὀχληρὰ, καὶ ἐν καιρῷ ἐπιδημικῆς νόσου πολλὰ ἐπικίνδυνος. Ὅθεν καὶ ἐπὶ Σουλτάν Ἀχμέδ τοῦ Α', συμβάντος μεγίστου θανατικοῦ, οἱ ἱατροὶ, ὅλοι τότε σχεδὸν Ἑβραῖοι, ἐπρότεινον ὅτι ἔπρεπε ἵνα ληφθῇ κατ' αὐτῶν μέτρον, ὡς διαδιδόντων τὸ μόλυσμα. Διέταξε λοιπὸν ὁ Σουλτάνος ἵνα φονευθῶσιν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐρωτηθῇ ὁ Σείχ-οὐλ-ἰσλάμ· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπήντησεν, ὅτι τὰ ζῶα ἔχουσι ψυχὴν, καὶ ἐπομένως δὲν δύναται τις ἀνεγκλήτως ἵνα τὰ φονεύσῃ. Ἀπεφασίσθη τότε ἵνα περιορισθῶσιν εἰς τινα τῶν παρακειμένων ἐρημονήσων, καὶ ἐκεῖ ἵνα τρέφωνται ὑπὸ τῶν θυρσοδεψῶν, εἰς τοὺς ὁποίους χρησιμεύουσι τὰ περιττώματά των, καὶ μετεκομίσθησαν χιλιάδες. Τὸ αὐτὸ ἔγινε καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάν-Μαχμουδ, ὅς τις, ἀφ' οὗ ἐκαθάρισε τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς πανώλης τῶν Γενιτσάρων, ἠθέλησε ἵνα τὴν ἀπαλλάξῃ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων τούτων ἀχρείων ζώων τὴν λέπραν. Ἀλλὰ, θυθισθέντος ἑνὸς τῶν μετακομιζόντων αὐτὰ πλοίων, ἐμποδίσθη ἡ ἐπιχείρησις.

Πολλὰ ἐθρυλλήθησαν καὶ περὶ τῶν κάττων, ὡς θεραπευομένων παρὰ τοῖς Τούρκοις, καὶ ὁ Λευγκλάβιος εἶδε, λέγει, πλῆθος αὐτῶν κατωκισμένων ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Γενιί-μπαγτσέ, καὶ τρεφομένων, ὑπὸ τῶν Τουρκισσῶν μάλιστα, μὲ ἀποφάγια καὶ σηκότια. Δὲν ἠδυνήθην ἵνα εὕρω τὰ γαλεοτροφεῖα ταῦτα· γνωρίζω ὅμως ὅτι ὅσῳ ἀποστρέφεται τὸν σκύλον, ὡς θρωμερὸν, ὁ Τούρκος, τόσῳ προσοικειοῦται καὶ περιέπει τὸν κάττον, καὶ διηγούνται ἐκ παραδόσεως (διότι πᾶν ἔθιμον παρ' αὐτοῖς ἔχει καὶ τὸ διήγημά του) ὅτι τόσον ἡγάπα τὸν κάττον τοῦ ὁ Μωάμεθ, ὥστε, προσκληθεὶς ποτε ἵνα γνωμοδοτήσῃ περὶ θρησκευτικοῦ τινος ζητήματος, ἐπρότιμήσῃ, πρὶν σηκωθῇ, ἵνα κόψῃ τὴν χειρὶδα τοῦ ἐπανωφρορίου του, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔτυχε νὰ κοιμᾶται τὸ ζῶον τοῦτο, παρὰ ἵνα τοῦ ταραξῇ τὴν ἡσυχίαν. Καὶ ἐπὶ πᾶσι νομίζω, ὅτι ἐὰν ἡ ἀποδιδομένη ἐν Αἰγύπτῳ τὸ

πάλαι λατρεία εἰς τὸν ἰχνεύμονα ἐδικαιολογεῖτο διὰ τὴν πρὸς τὸν κροκό-
δειλον ἀντιπάθειάν 'του, πολὺ δικαιότερα εἶν' ἢ προτίμησις τῶν Τούρκων
διὰ τοὺς κάττους ἐν ΚΠ, ὅπου τὸ πλῆθος, τὸ μέγεθος καὶ ἡ κακοήθεια
τῶν μυῶν εἶνε ἱστορική.

'Αλλ' ὁ Βαρὼν De Tott, ἀντὶ 'ν' ἀποδώσῃ τὴν συμπάθειαν ταύτην εἰς
τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα τοῦ Τούρκου, τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν ἀνάγκην
τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ αὕτη, λέγει, ἡ τυραννία 'να ἀναπαυθῇ κτλ. Πλὴν
ἕως πότε αἱ ψευδεῖς αὗται δόξαι καὶ φωνασκίαι, αἱ διαϊωνίζουσαι τὰς
προλήψεις καὶ τὰς ἀντιπαθείας μεταξὺ τῶν ἐθνῶν (1);

Ὡς ἀμαθὴς ἀκόμην ὁ Τούρκος, εἶνε, καθὼς προείπομεν, δεισιδαίμων
καὶ προκατειλημμένος. Ἡ ἔλλειψίς 'του αὕτη γίνεται προφανὴς καὶ εἰς
πολλὰς μὲν ἄλλας περιστάσεις τοῦ βίου, ἰδίως ὅμως ὅταν νοσῇ. Καὶ τῷ
ὄντι, ἐὰν ἡ ΚΠ ᾔνε διὰ τοὺς ἰατροὺς ἡ χρυσοφόρος Καλλιφορνία, εἶνε
συγχρόνως καὶ γῆ δοκιμασιῶν, καὶ πρέπει ὁ ἰατρός ὁ ἐπισκεπτόμενος
Τούρκους 'να γνωρίζῃ μὲ τίνας ἔχει 'να κάμῃ. Πειπεισμένος ὁ Τούρκος
ὅτι τὸ πεπρωμένον εἶν' ἀμετάβλητον, καταφεύγει μὲν εἰς τὴν ἐπιστήμην
ἐν καιρῷ νόσου, καὶ προσκαλεῖ, ὅταν ἔχῃ τρόπον, τὸν ἰατρὸν, ἀλλὰ τὸν
συμβουλευέται κατὰ τὴν ἰδίαν ἐαυτοῦ σκέψιν. Καὶ ἐπειδὴ φρονεῖ ὅτι αἱ
πλειότεραι ἀσθένειαι εἶν' ἀπ' ἑξω, ἀερικαὶ (χαβαδάν), προτιμᾷ
πολλάκις τὸν νουσκᾶν (2) παρὰ τὴν ἱατρικὴν συνταγὴν καὶ διηγεῖται
ὁ Brayer ἀνέκδοτόν τι ἀστεῖον Ἐφέντου τινός, ὅς τις, πρὸ καιροῦ πά-
σχων, προσεκάλεσεν αὐτὸν 'να τὸν ἐπισκεφθῇ, καὶ τῷ ἔδειξε περὶ τὰς
τριάκοντα συνταγὰς, τὰς ὁποίας ἔφερεν ὅλας εἰς τὸ καθούκιόν 'του. Με-
ταξὺ αὐτῶν ὁ ἰατρός ἀνεγνώρισε καὶ φίλων 'του μερικὰς, γνωστῶν καὶ
δοκίμων ἰατρῶν, καὶ ἰδίως μίαν, ἣτις τῷ ἐφάνη ἀρμοδιωτάτη ὡς πρὸς
τὸν τρόπον τῆς θεραπείας. Τὸν ἠρώτησε λοιπὸν ἐὰν τὴν μετεχειρίσθῃ.
Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ Ἐφέντης, πλὴν οὔτε ἀπ' αὐτῆς ὠφελήθη. — Πα-
ράδοξον! ἐξηκολούθησες ὅμως τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἱκανὸν καιρὸν; — Ὡ!
βέβαια. Δὲν βλέπεις ὅτι τὰς φορῶ ἡμέραν καὶ νύκτα ὅλας εἰς τὸ κα-
θούκιόν μου;

Τῶν φυλακτηρίων ὅμως τούτων ἡ χρῆσις 'δὲν ἔχει καὶν συνεπείας ἐπι-
βλαβεῖς, ἴσως μάλιστα πλήττουσα πολλάκις διὰ τῆς φαντασίας τὸ νευ-
ρικὸν σύστημα τοῦ νοσοῦντος, ἐπιφέρει τὰς παραδόξους θεραπειὰς ἐκείνας,

(1) Τὰς ἐσφαλμένας ταύτας τοῦ Baron de Tott ἰδέας περὶ τῶν Τούρκων ἀνεσκέυασε δι' ἀναν-
τιρρήτων ἀποδείξεων ὁ Peyssonel εἰς μίαν 'του διατριβὴν ἐν εἵδει ἐπιστολῆς, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1785
ἐν Ἀμστελδάμῳ. (2) Ῥητόν τοῦ Κούρ-ᾶνν, γραμμένον εἰς κομμάτιον χάρτου, τὸ ὁποῖον ἡ
καπνίζεται ὁ πάσχων, ἢ ἐκπλύνει ἐντὸς ὕδατος καὶ πίνει τὸ ἀπόπλυμα τοῦτο, ἢ φέρεי συνήθως ἐπάνω
'του ὡς φυλακτήριον. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Γραικῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων νοσοῦντες καταφεύγουσιν εἰς
τὸ μέσον τοῦτο.

τὰς ὁποίας ἡξεύρουσι τόσον ἐπιτηδείως ἵνα μεταλλεύωσιν οἱ ἀγύρται· ἀλλ' ὅταν εἰς ταῦτα προστίθενται καὶ τὰ μυστηριώδη ἐκεῖνα ματζούνια, τὰ ὅποια ἀνανεοῦσι τοὺς γέροντας, λύουσι τοὺς ἀποδεμένους, ἀναδεικνύουσιν εὐτεκνούσας τὰς στεῖρας, προφυλάττουσιν ἐκ τοῦ φαρμακεύματος κτλ., καὶ διὰ τοῦτο διὰ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν ἀπαιτοῦνται καὶ πολύτιμοι λίθοι, ἰδίως ὅμως μαργαριτάρια, εἰς τὰ ὅποια ἐν τούτοις ἀντικαθίστανται πάντοτε ὁμμάτια καραβίδων, καὶ συχνότερα κανθαρίδες, τότε ἡ ἀγυρτία εἶνε εἶδος πανώλους, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει ἵνα προφυλάττῃ τοὺς ὑπηκόους ἑαυτῆς.

Τόσον δὲ εἶνε προσηλωμένος ὁ Τοῦρκος εἰς τὰ πάτρια αὐτοῦ ἔθνη, καὶ τόσον ἀσυμβίβαστα πρὸς ταῦτα φρονεῖ τὰ τῶν Εὐρωπαϊῶν, ὥστε οὐδέποτε μεταναστεύει εἰς Εὐρωπαϊκὴν γῆν, κἂν πρόκειται φυγαδεύων ἵνα σώσῃ τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ. Καὶ ἰδοὺ διατί ἐκ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ὑπουργῶν καὶ πασσάδων, ὅσοι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν διεσώθησαν εἰς Ῥωσσίαν, ὅλοι ἐπέστρεψαν ἅμα ἔτυχον εὐκαιρίας, ἐκτὸς ἑνὸς, τοῦ διοικητοῦ τῆς Βάρνης εἰς τὰ 1829. Καὶ διηγοῦνται διὰ τὸν γνωστὸν Κιοσέ-Κεαγιᾶν τοῦ Μουσταφᾶ-Μπαϊρακδάρου, ὅτι, διασωθεὶς τῷ 1807 εἰς Ὀδησσόν, τόσον ἐδυσχερᾶσται βλέπων ἐκ τῆς οἰκίας ἑαυτοῦ τοὺς λουομένους ἐν τῇ θαλάσῃ ὀλογύμους τοὺς Ῥώσους, ὥστε ἐζήτησε ἵνα τῷ δοθῇ μεσογειοτέρα οἰκία. Διότι ὅλα ταῦτα, τὰ διὰ τοὺς Εὐρωπαίους μικρὰ καὶ ἀσήμαντα, ὁ Τοῦρκος τὰ ἔχει περὶ πολλοῦ (1), μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ μετὰ τὴν ἀφόδευσιν ἀναποφεύκτου πλυσίματος (ταχαράτ), καὶ ἄλλων τινῶν πολὺ σκανδαλωδωδωστέρων διὰ τὸν Εὐρωπαῖον χειραψίων πρὸς θρησκευτικὸν ἀγνισμόν. Καὶ τῷ ὄντι μετὰ τῶν συνηθειῶν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου εἶναι ἐπαισθητὴ ἡ ἀντίθεσις τὴν ὁποίαν ὁ Ἡρόδοτος κάμνει μετὰ τῶν ἔθων τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ὁ Τοῦρκος εἶνε καθεστηκὴς, ὁ Εὐρωπαῖος ἀεικίνητος· ὁ πρῶτος σκεπάζεται πρὸς σημεῖον σεβασμοῦ, ὁ ἄλλος ἀποκαλύπτεται· ἐκεῖνος ὑδροποτεῖ, οὗτος οἰνοποτάζει, κτλ.

Τῶν ἔθων ἐν τοσούτῳ καὶ ἰδιωματῶν τούτων ἀποδύεται καθημέραν ὁ Ὄθωμανὸς τὰ πλεῖστα, ὁμοῦ μὲ τὰ εὐφόρητα ἐκεῖνα καὶ μεγαλοπρεπεῖα αὐτοῦ ἐνδύματα. τὰ πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ἔτων· τὰ δὲ Εὐρωπαϊκὰ ἤθη εἰσάγονται μετὰ τοῦ ἱματισμοῦ, καὶ τὸ νάμ-ἱχράμιον κατήντησεν ἱστός ἀράχνης, ὅχι κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἀράχνης ὕφασμα («ventos textiles et nebula linea», καθὼς ὠνόμαζε ποιητὴς τις τὰ παλαιὰ θέριστρα), διὰ τοῦ ὁποίου αἱ Ὄθωμανίδες κατάρθωσαν ἀποκαλυφθεῖσαι ἵνα μείνωσι κεκαλυμμέναι, καὶ ἵνα συμβιδάσωσι τὴν γυναικείαν φιλαρέσκειαν μετὰ τῆς θρη-

(1) «Adeo Turcis ἔγραφε πρὸ 200 χρόνων ὁ Βουαβέκιος, vel ubi parvi refert, ordinem esse placet, quem nos in rebus quantamvis gravibus negligimus.»

σκευτικῆς ἐντολῆς· τὰς ξυλῖνας οἰκίας διαδέχονται λιθόκτιστοι, ἂν καὶ τὸ Κούρ-ἄνν λέγῃ ὅτι δὲν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ οἰκοδομῇ διαρκεστέραν ἑαυτοῦ κατοικίαν· τὰς χαμαιζήλους στιβάδας (σοφᾶ), ἀνάκλιντρα γλαφυρὰ καὶ λεπτοεργεῖς καθέδραι· τὰ συρτὰ σανδάλια, αἱ κρηπίδες· τὰ πολυτελῆ χασδία, ἐφίππια εὐογκὰ· ὅλα ἐνὶ λόγῳ μεταποιοῦνται ἐπὶ τὸ Φραγκικώτερον. Παρητηρήθη ὁμοῦ καὶ ὑφ' ἐτέρων, ὅτι τὸ Τουρκικὸν ἔθνος εὕρεσκειται κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν δυσάρεστον ἐκείνην μεταβατικὴν θέσιν τῶν ἐθνῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ χρόνος μόνον καὶ ἡ συνήθεια θὰ τὸ ἀπαλλάξῃ.

Εἶπομεν ὅτι τὰ Τουρκικὰ ἦθῃ, ἐκτὸς τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν θρησκείαν διαφορῶν, ἐπικρατοῦσι καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς τρισὶν ἔθνεσιν. Ἄλλ' εἰς ποίαν τάξιν ἀνήκουσιν οἱ τυχοδιώκται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε λείπουσιν ἐκ τῆς ΚΠ, καὶ εἶνε χειροτέρα καὶ παρ' αὐτὴν τὴν πανώλην μᾶστιν τοῦ τόπου τούτου; οἱ κηφῆνες, ἢ μᾶλλον σκορπίοι ἐκεῖνοι (διότι δὲν εἶνε ἄκεντροι), οἵτινες, ἅμα σκοτεινιάσῃ, διασκορπίζονται κατὰ συμμορίας, ὡς τὰ νυκτιβόρα ὄρνεα, εἰς τὰς μεμονωμένας ὁδοὺς τοῦ Γαλατᾶ καὶ Σταυροδρομίου, καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν διαβαινόντων μαχαίροφόροι; Οἱ κακοῦργοι οὗτοι εἶνε, κατὰ δυστυχίαν, Χριστιανοί, τὰ κατάρματα τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Εὐρώπης, Νεαπολῖται, Σάρδοι, Μελιταῖοι, Δαλμάται, πρὸ πάντων δὲ Ἑπτανήσιοι, ἢ (καθὼς τοὺς ὀνομάζουσιν ἐδῶ, ἐκ τοῦ ἐπικρατεστέρου μέρους) Κεφαλλωνῖται. Πεποιθότες ἕκαστος εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ἰδίου Πρέσβεως, οἱ τινες, φιλοτιμούμενοι νὰ τηρήσωσιν ἀνεπηρέαστον τὸ τῆς ἑτεροδικίας προνόμιον, ἀφαιροῦνται αὐτοὺς συνήθως ἐκ τῶν τῆς Ἀστυνομίας χειρῶν, οὐδὲν ἔχουσιν ἄλλο νὰ φοβηθῶσι παρά, τὸ πολὺ, τὴν ἐκτὸς τῶν ὁρίων ἀποπομπὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲν τοῖς εἶνε δύσκολον νὰ ἐπιστρέψωσι μετ' ὀλίγον ὑπ' ἄλλο ὄνομα καὶ ὑπὸ νέαν σημαίαν. Ἐξ αἰτίας δὲ τούτων μὲν ἅφ' ἑνός, τῶν δὲ πυρκαϊῶν ἅφ' ἑτέρου, εἶνε φρονιμωτάτη ἡ συμβουλή, ὡς πρὸς τοὺς ξένους κυρίως καὶ τοὺς παρεπιδήμους, πρῶτον, νὰ μὴ ἔχωσιν ἄλλο τίποτε χρῆζον μετακομίσεως, παρά μόνον τὸ σῶμά τ' αὐτῶν· καὶ δεύτερον, τὸ ὅποιον, καὶ ὑποχρεωτικὸν ἔαν δὲν ἦτον ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας, ἔπρεπεν ἕκαστος νὰ φυλάττῃ, νὰ ἐπιστρέψωσιν ἑνωρὶς τὸ ἐσπέρας εἰς τὸ κατάλυμά τ' αὐτῶν· διότι ὀλίγον μετὰ τὴν δαίτην ἔαν βραδύνωσι, κινδυνεύουσι, διαβαίνοντες στενωπὸν τινα, νὰ γυμνωθῶσιν ὑπὸ τῶν λωποδυτῶν τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΙΡΙΑ

α'. Τείχη καὶ Πύργοι.

ΤΡΕΙΣ διάφοροι ἐποχαὶ χαρακτηρίζουσι καὶ χρονολογοῦσι τὰ τείχη τῆς ΚΠ, ἡ τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου, ἡ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ἡ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου. Τὰ πρῶτα περικλείουσι, τουλάχιστον καθ' ὅλους τοὺς θεμελίους καὶ πολὺ μέρος ὑπεράνω αὐτῶν, ὅλον τοῦ Βυζαντινοῦ ἀκρωτηρίου τὸν πρόβολον, καὶ ἰδίως τὸ Σουλτανικὸν Σαράγιον· τῶν δευτέρων σώζονται μόνον τὰ πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Κεράτιον κόλπον, τῶν δὲ κατὰ μῆκος τῆς πόλεως λείψανα μόνον ἴσως τινά· τὰ δὲ τρίτα εἶνε ὁλόκληρα τὰ σωζόμενα καὶ μέχρις ἡμῶν, καὶ σχηματίζοντα τὴν πρὸς τὴν ξηρὰν τοῦ τριγώνου βάσιν, ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν ἄχρι τοῦ Ἑπταπυργίου. Ἄς ἐπεξέλθωμεν ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν τὸ ἱστορικόν.

Τὰ παλαιὰ τείχη τοῦ Βυζαντίου ἦσαν, κατὰ τὸν Πausανίαν (1) καὶ ἄλλους τῶν παλαιῶν συγγραφέων, περίφημα διὰ τὴν ὀχυρότητα τῆς κατασκευῆς τῶν, κτισθέντα τοιαῦτα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρώτου οἰκιστοῦ Βύζαντος ἢ τῆς γυναικὸς τοῦ τῆς Φιδαλείας, μὲ χρήματα, καθὼς φαίνεται, καὶ κατὰ παραγγελίαν τοῦ πατρὸς τῆς Βαρβύσου. »Ὅτε γὰρ ἔμελλε »τελευτᾶν . . ὁ Βαρβύσιος, παρεκελεύσατο κτίσαι αὐτὴν τεῖχος ἐν αὐτῇ »τῇ τόπῳ ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, ὅπερ νῦν ἐστὶ τὸ παλαιὸν τεῖχος Κωνσταντινουπόλεως (2). «

Τὰ τείχη ταῦτα, βλαβέντα πολλαχοῦ ὑπὸ τῶν μηχανημάτων, ἃ Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, πολιορκῶν, ὡς εἵπομεν, τὴν πόλιν, ἐπήγαγε κατ' αὐτῆς, καὶ πτώσιν ἀπειλοῦντα, Λέων ὁ Βυζαντίων στρατηγὸς ἐπεσκεύασεν. Ἀλλὰ σπεύδων, ὡς φαίνεται, ἵνα τελειώσῃ τὸ ἔργον ἐκ τοῦ προχείρου, μετεχειρίσθη καὶ αὐτὸς τῶν τάφων τοὺς λίθους· »Ὅθ' δὴ χάριν Τυμ»βοσύνην τὸ τεῖχος ἐκάλεσαν, λέγει πάλιν ὁ Ἡσύχιος. Τὸ αὐτὸ διηγεῖται καὶ ὁ Θουκυδίδης (3) διὰ τὸ τεῖχος τῶν Ἀθηνῶν. »Καὶ δὴλη »ἡ οἰκοδομία ἔτι καὶ νῦν ἐστίν, ὅτι κατὰ σπουδὴν ἐγένετο . . . πολλαί »τε στῆλαι ἀπὸ σημάτων ἐγκατελέγησαν. « Ὅθεν ἀδίκως ὀργίζεται καὶ

(1) Μεσσηνιακ. Δ'. (2) Ἡσύχ. Μιλῆς. Πάτρ. ΚΠ. (3) Α', 93.

θρηνεῖ ὁ Βαρών De Tott, λέγων ὅτι »Τὰ θαλάσσια τείχη τῆς ΚΠ κινου-
 »σιν εἰς θλίψιν· διότι δάσος ὁλόκληρον στηλῶν, ἐγκαταφυκοδομημένων ὄρι-
 »ζοντίως καὶ ἀλλεπαλλήλως κατὰ πολλοὺς δόμους, χρησιμεύουσιν ὡς
 »θεμέλια τῶν ὑψηλῶν τειχῶν τούτων, καὶ τὰ πολυτιμότερα λείψανα τῆς
 »ἀρχαίας τέχνης, συγκεχυμένα μετὰ τῶν εὐτελεστάτων ὑλῶν, παριστά-
 »νουσι πανταχοῦ τὴν θλιβεράν εἰκόνα τῆς ἀμαθίας καὶ βαρβαρότητος.«
 Ἐκτὸς ἐὰν ἐνόμιζεν ὁ ἄλλως ἀξιότιμος οὗτος συγγραφεὺς ὅτι καὶ ὁ Θεμι-
 στοκλῆς ἔπρεπε ἵνα παραιτήσῃ ἡμιτελὲς τὸ τεῖχος τῶν Ἀθηνῶν, παρὰ ἵνα
 μεταχειρισθῇ τῶν σημάτων τὰς στήλας. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἀποδίδει
 τὴν οἰκοδομὴν τῶν θαλασσίων τούτων τειχῶν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς Αὐτο-
 κράτορας, καὶ διὰ τοῦτο ἐκκενόνει κατ' αὐτῶν τὴν χολὴν 'του, ὅπερ ὅμως
 μακρὰν ἀπέχει τοῦ ἀληθοῦς, ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς δηλωθήσεται σαφέστερον.

Τὴν ἐρυμνότητα τῶν πρώτων τούτων τειχῶν ὑπερθαυμάζει ὁ Δίων
 Κάσιος, »Τείχη δὲ τὸ Βυζάντιον, λέγων, καρτερώτατα εἶχεν· ὅ,τε γὰρ
 »θώραξ αὐτῶν λίθοις τετραπέδοις παχέσι συνφυκοδόμητο, πλαξὶ χαλκαῖς
 »συνδουμένοις, καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν καὶ χώμασι καὶ οἰκοδομήμασιν ὡχύ-
 »ροντο, ὥστε καὶ ἐν τεῖχος παχὺ τὸ πᾶν εἶναι δοκεῖν. Πύργοι τε πολλοὶ
 »καὶ μεγάλοι, ἔξω τε ἐκκείμενοι, καὶ θυρίδας περίξ ἐπαλλήλους ἔχοντες
 »ἦσαν, ὥστε τοὺς προσβάλλοντας τῷ κύκλῳ ἐντὸς αὐτῶν ἀπολαμβάνει-
 »σθαι. Δι' ὀλίγου γὰρ, καὶ οὐ κατ' εὐθὺ, ἀλλ' οἱ μὲν τῇ, οἱ δὲ τῇ,
 »σκολιώτερον ὠκοδομημένοι, πᾶν τὸ προσπίπτον σφίσι ἐνεκυκλοῦντο.
 »Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἡπειρον τείχη, εἰς μέγα ὕψος ἦρτο· τὰ δὲ πρὸς
 »θάλασσαν, ἦττον ὕψους· αἱ τε γὰρ πέτραι, ἐφ' ὧν ὠκοδόμουντο, καὶ
 »ἡ τοῦ Βοσπόρου δεινότης θαυμαστῶς σφίσι συνεμάχουν.« Ὅθεν καὶ ἐπὶ
 τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἀντέσχον, ὡς εἶδομεν, οἱ Βυζάντιοι, πολιορκούμενοι ὑπὸ
 τοῦ Σεβήρου.

Ὁ δὲ περίβολος τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου, τὸν ὅποιον τὰ τείχη ταῦτα
 περιέχλειον, ἦτον, κατὰ τὸν Διονύσιον, τεσσαράκοντα σταδίων (δύω σχεδὸν
 λευγῶν), ὥστε, ἐπὶ τῇ θάσει ταύτῃ, δὲν ἤθελεν εἶναι δύσκολον, ἐὰν ὑπῆρχεν
 ἄδεια πρὸς ἀκριβῆ καταμέτρησιν, ἵνα προσδιορισθῇ πόθεν ἤρχετο καὶ ποῦ
 κατέληγε τὸ ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν διατέμνον τὸ ἀκρωτήριον παλαιὸν
 τοῦτο τεῖχος. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος πρέπει ἵνα περιορισθῶμεν εἰς τὰς
 περιγραφὰς τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, αἵτινες ὅμως, διὰ τὸ ἐπίσης
 ἀνεξακρίβωτον τῶν πλειοτέρων τοποθεσιῶν, καταντῶσι δυσνόητοι. Ὁ μὲν
 οὖν Ζώσιμος λέγει, ὅτι ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, δὲν ἐξετείνοντο πε-
 ραιτέρω »τῆς ἐπωνύμου ἀγορᾶς τοῦ Βασιλέως,« τοῦ Κωνσταντινείου δη-
 λαδὴ Φόρου. »Καὶ τὸ μὲν παλαιὸν (τεῖχος;) εἶχε τὴν πύλην ἐν τῇ συμ-
 »πληρώσει τῶν στοῶν, ἃς Σεβήρος ὁ βασιλεὺς ὠκοδομήσατο. . . Τὸ δὲ
 »τεῖχος διὰ τοῦ λόφου (τοῦ δευτέρου πάντως) καθιέμενον ἦν ἀπὸ τοῦ δυτι-

» κορυφῆς τῆς Ἀφροδίτης ναοῦ καὶ θαλάσσης τῆς ἀντικρῆς
 » Χρυσῆς πόλεως, καὶ δὲ τοῦ βορείου λόφου τὸν ἴσον τρόπον κατιόν, ἄ-
 » χρι τοῦ λιμένος, ὃν καλοῦσι Νεώριον, καὶ ἐπέκεινα μέχρι θαλάσσης,
 » ἢ κατ' εὐθὺ καίται τοῦ στόματος, δι' οὗ πρὸς τὸν Εὐξείνιον ἀνάγονται
 » Πόντον. « Ὁ δὲ Κωδινὸς, ἀκριβέστερον, » ἤρχετο, φησί, τὸ τεῖχος τὸ
 » ἐπὶ Βύζαντος ἀπὸ τοῦ τῆς Ἀκροπόλεως πύργου, καὶ προήρχετο μέχρι
 » τοῦ Εὐγενίου Πύργου, ἐκεῖθεν δὲ ἀνήρχετο πρὸς τὸ Στρατήγιον καὶ
 » μέχρι τῶν Ἀχιλλείων θερμοῶν· ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὰ Χαλκοπρατεῖα μέχρι
 » τοῦ Μιλίου· καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς ἐλικοειδεῖς στήλας (» τοὺς πλεκτοὺς κί-
 » νας, « κατ' ἄλλον συγγραφέα) τῶν Τζυκαλαρίων, καὶ, τέλος, προερχό-
 » μενον ἄχρι τῶν καλουμένων Τόπων, ἐπέστρεφε πάλιν πρὸς τὰ Μάγ-
 » γανα καὶ τὰς Ἀρκαδιανὰς Θέρμας, καὶ ἐτελεύτα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. «
 Ἐκ τούτων, ἅπερ μετὰ τὴν ἐκ τῆς περιγραφῆς γνώσιν ἐκάστου τῶν ἀνα-
 φερομένων τόπων καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ αὐτοσχεδιασθέντος τοπογραφικοῦ
 πίνακος γενήσονται ἐν τοῖς ἐξῆς σαφέστερα, ἐξάγεται ὅτι τὸ παλαιὸν
 Βυζάντιον ὁδὸν ἐξετείνετο ἐπέκεινα τοῦ δευτέρου λόφου, ὅπου ἐκ τοῦ
 σωζομένου πορφυροῦ κίονος γνωρίζομεν ὅτι ἦτον ὁ Φόρος τοῦ Κωνσταν-
 τίνου. Ὅθεν ὁ Choiseul-Gouffier (1) εἶχε μὲν δίκαιον μὴ παραδεχόμενος
 τὴν ἰδέαν τῶν περιοριζόντων τὸ παλαιὸν Βυζάντιον εἰς μόνον τοῦ σημε-
 ρиноῦ Σαραγίου τὸν περίβολον, ἐν ᾧ, καθὼς εἶδομεν, εἶχε 40 σταδίων
 περιφέρειαν καὶ ἦτον ἐπὶ Σεβήρου ἡ μεγαλητέρα πόλις τῆς Θράκης· ἀλλ'
 ἡπατάτο ἀφ' ἑτέρου, ὡς πρὸς τὴν βάσιν τῆς ὑποθέσεώς 'του· διότι οἱ
 λέγοντες ὅτι τὸ Σαράγιον ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου, δὲν
 ἐννοοῦσι, νομίζω, ὁλόκληρον τὴν πόλιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον αὐτῆς τὴν
 Ἀκρόπολιν (τὸ Ἄστυ, la Cité). Καὶ ἰδοὺ πῶς ἐκφράζει, παραδ. χάριν,
 τὴν ἰδέαν αὐτὴν εἰς τὸ πεζὸν τοῦ καιροῦ τοῦ ὕψος ὁ Ἱεροδιάκονος Θεο-
 φύλακτος (2): » Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, δὲν ἦτον, ὡς φαίνεται τὴν σήμερον
 » ἡμέραν, ἀλλὰ μέρος ὅσον εἶνε τὸ Σαράγιον τοῦ βασιλέως, τόσον ἦτον
 » τὸ κάστρον. «

Εἶχε δὲ ὅλος ὁ περίβολος οὗτος, εἴ τι πιστὰ τὰ τοῦ Κωδινου, εἰ-
 κοσιεπτὰ πύργους, ὧν ὑπερεῖχε, διὰ τὴν ὀχυρότητα καὶ τὸ θαυμαστὸν
 τῆς κατασκευῆς, ὁ καλούμενος Πύργος τοῦ Ἡρακλέους, διότι, κατὰ τὸν
 Ἡσύχιον, μετέδιδε τὴν φωνὴν ἔξωθεν εἰς τὰ ἔνδον, καὶ » τὰ τῶν παλέ-
 » μων μυστήρια τοῖς ἐντὸς οὖσι τοῦ τεύχους. « Ὁ Δίων μάλιστα δὲν πε-
 ριορίζει τὴν λαλητικὴν ταύτην δύναμιν εἰς ἓνα μόνον τῶν πύργων τοῦ
 Βυζαντίου, ἀλλὰ τὴν μεταδίδωσιν εἰς ἑπτὰ. » Τοσοῦτοι γὰρ ἀπὸ τῶν
 » Θρακίων πυλῶν πύργοι καθεστηκότες πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν. Τού-

(1) Voyage Pittoresque T. III. p. 459-460. (2) Ὁμολ. Ζ', 129.

» των δ' εἰ μὲν τις ἄλλω τῷ προσέμιξεν, ἥσυχος ἦν· εἰ δὲ δὴ τῷ πρώτῳ
 » τι ἐνεβόησεν, ἥ καὶ λίθον προσέρριψεν, αὐτός τε ἐλάλει ἐκ τινος μηχαν-
 » νῆς, καὶ τῷ δευτέρῳ τὸ αὐτὸ παρεδίδου ποιεῖν, καὶ οὕτω διὰ πάντων
 » ὁμοίως ὁ θροῦς ἐχώρει, οὐδὲ ἐπετάραττον ἀλλήλους, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει
 » πάντες παρὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἕτερος τὴν τε φωνὴν καὶ τὴν ἡχὴν διε-
 » δέχατο. « Τοιαύτης κατασκευῆς οἰκοδόμημα ἦτο καὶ τὸ καλούμενον
 Μυστήριον, τρίκλινός τις ἡχητικός, ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ, κτίσμα
 τοῦ Θεοφίλου. Καὶ ὅτι μὲν, διὰ τῶν ἀναλογιῶν τῆς ἀκουστικῆς, ἡ μηχαν-
 νικὴ δύναται νὰ πολλαπλασιάσῃ καὶ διευθύνῃ πρὸς σκοπὸν τινα τὸν ἡχόν,
 εἶνε γνωστόν· ὅτι ὅμως ἐπτά κατὰ σειρὰν πύργοι, ἀπέχοντες πεντήκοντα
 βήματα τοῦλάχιστον ἀλλήλων, ἀπεδίδουν εἰς παρὰ τοῦ ἑτέρου λαμβά-
 νοντες τὴν φωνήν, καὶ ταύτην εὐκρινῇ καὶ ἀσύγχυτον, ὥς μοι συγχω-
 ρήσῃ ὁ Δίων νὰ ἀμφιβάλλω, ἂν καὶ προσθέτῃ ὅτι «Καὶ εἶδον ἐγὼ τὰ
 » τε τείχη πεπτωκότα, ὥσπερ ὑπ' ἄλλων τινῶν καὶ οὐχ ὑπὸ Ῥωμαίων
 » ἐαλωκότα ἐτεθεάμην δὲ αὐτὰ καὶ ἐστηκότα, καὶ ἡχηκόειν αὐτῶν καὶ
 » λαλούντων, « διὰ τὸ ὅποιον εἶχε δίκαιον νὰ γελά (δὲν ἐνθυμοῦμαι
 πλέον ποῖος τῶν παλαιῶν κριτικῶν) ἐπιφέρων ὅτι «Οὐδὲν λοιπὸν ἢ ἐκ-
 » φορὰν αὐτῶν προθεῖναι καὶ τὸν ἐπιτάφιον εἰπεῖν. « Ἀλλ' ἐπειδὴ, κατὰ
 τὴν πιθανωτάτην εἰκασίαν τοῦ Δουκαγγίου, ὁ λαλητικός οὗτος πύργος
 ἦτον ἴσως ὁ κληθεὶς ὑπὸ τῶν Γραικορωμαίων Βύκινον, δὲν εἶνε παράδο-
 ξον ὅτι ἡ ἀπ' αὐτοῦ πρώτου διδομένη διὰ τῆς σάλπιγγος εἰδησις ἐπανε-
 λαμβάνετο καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων κατὰ σειρὰν, καὶ οὕτως ἐλάλουν μὲν,
 οὐχὶ ὅμως οἱ πύργοι, ἀλλ' οἱ ἐν αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ διωρισμένοι φρουροί.

Ἀπὸ τῶν πρώτων τούτου τοῦ Βυζαντίου χειρσαίων τειχῶν ἐξετείνει τὰ
 ἑαυτοῦ τείχη ὁ Κωνσταντῖνος »σταδίους ἐπέκεινα πεντεκαίδεκα, κατὰ τὸν
 » Ζώσιμον, ἀπολαμβάνοντα πάντα τὸν ἰσθμὸν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασ-
 » σαν, « καὶ ἐκτεινόμενα, κατὰ τὸν Ἡσύχιον, » πόρῳ κατὰ τοὺς Τρωα-
 » δικούς Ἑμβόλους, « ὅθεν καὶ » Τεῖχος τῶν Τρωαδῆσιων « καλεῖται τὸ
 πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἐν τῷ Ἀλεξανδρινῷ Χρονικῷ. Κατὰ δὲ τὸν Ἀνώ-
 νυμον συγγραφέα τῶν Πατρίων, τὸν ὑπὸ τοῦ Κομπεφικίου ἐκδοθέντα,
 τὰ Κωνσταντίνεια ταῦτα τείχη ἐξετείνοντο » ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πετρίου,
 » ἕως τῆς πόρτας τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ, πλησίον τῆς καλουμένης Ῥά-
 » βδου. « Ἀλλ' ὁ Κωδινός, τοῦ ὁποῦ καὶ ὁλόγραφον τὴν περικοπὴν θέ-
 λομεν ἀναφέρει κατόπιν, ἀκριβέστερον καὶ ταῦτα τοπογραφῶν, πρὸς μὲν
 τὸν Κεράτιον κόλπον ἐκτείνεσθαι φησιν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ
 Εὐγενίου πύργου μέχρι τοῦ Ζεύγματος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου· πρὸς τὴν
 Προποντίδα δὲ, ἀπὸ τῶν καλουμένων Τόπων ἄχρι τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου
 τοῦ λεγομένου Ῥαβδίου. Πρὸς δὲ τὴν ξηρὰν διήκειν ἀπὸ τοῦ Μιλίου
 ἄχρι τοῦ Ἐξακιονίου καὶ τῆς Παλαιᾶς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτι-

στοῦ πύλης· ἐκεῖθεν δὲ, διὰ τῆς Μονῆς τοῦ Στουδίου καὶ τῆς Μονῆς τῆς Ἰκασίας καὶ τοῦ λεγομένου Βώνου καὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Μανουὴλ, Σαβὴλ καὶ Ἰσμαὴλ, τελευτᾷ εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης, οὐχ ἦττον ὁυσδιορίστου παρὰ τὴν πρὸ αὐτῆς, φαίνεται ὅτι τὰ τεῖχη ταῦτα ἔδειξε ἐξοικονομεῖν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν κατ' εὐθείαν γραμμὴν, ἀλλ' ἐσχημάτιζον τόξον· διότι ἄλλως ἔδειξε οὔτε πῶς ἀπὸ τῆς Αἰμιλιανοῦ πύλης (Δαυὶδ-πασσά-κα-πουσοῦ) διευθύνοντο πρὸς τὸ Ἐξωκίονιον (Ἐξ-Μάρμαρα) καὶ τὴν τοῦ Στουδίου μονήν, ἐὰν ἡ μονὴ αὕτη ᾔνε, καθὼς λέγεται, τὸ Ἐμίρ-ἀχὸρ-τζαμισί, οὔτε πῶς ἡ ἁγία Ἐλένη, καθὼς ὁ αὐτὸς ἄλλος λέγει «εἰσήγαγε» τὸν σταυρὸν διὰ τῆς πόρτης τοῦ Ψαμάθου. «ὑποτίθενται δὲ διευθυνόμενα, κατὰ τὸν Κόμητᾶ Ἀνδρεώσσην, ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ-πασσά πρὸς τὸ Σουλτάν-τζαμισί.

Περιέκλειον δὲ μόνον τοὺς πέντε λόφους, καὶ ἀπηρτίσθησαν, κατὰ τὸν προειρημένον Ἀνώνυμον Ἀρχαιογράφον τῆς ΚΠ, «ἐν ἐννέα μηνσὶν (1).»

Ἀλλὰ, καὶ τοι τοσαύτην τὰ τεῖχη ταῦτα περιλαμβάνοντα ἔκτασιν, ἐφάνησαν ἀνεπαρκῆ μετὰ ἑκατὸν μόλις ἔτη πρὸς τὸ χωρῆσαι πᾶν τὸ συρρέουσιν εἰς τὴν ΚΠ στρατιωτικόν, ἐμπορικόν καὶ μετανευστικόν πλῆθος, καὶ κατακαλύψαν δι' οἰκημάτων τὴν τε στενὴν προβολὴν τοῦ ἔκτου καὶ τὴν εὐρύχωρον κορυφὴν τοῦ ἐβδόμου λόφου ἔξωθεν τῶν τειχῶν. Ὅθεν Θεοδοσίος ὁ νεώτερος, ἢ μᾶλλον Ἀνθέμιος ὁ τοῦ Πραιτωρίου ἑπαρχος, ἑγγονος (καὶ ὄχι υἱός, καθὼς λέγει ὁ Ν. Κάλλιστος) Φιλίππου τοῦ ὑπάρχου, τοῦ ἐπὶ Κωνσταντίου ἐκβαλόντος Παύλου τὸν πατριάρχην, «διαδέχμενος Ἀντίοχον τὸν Πέρσην εἰς τὴν τοῦ Θεοδοσίου παιδαγωγίαν,» φρονιμώτατος τῶν τότε ἀνθρώπων καὶ ὦν καὶ δοκῶν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἅπασαν τῶν πραγμάτων διοίκησιν ἐπιτετραμμένος ἐπὶ τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ Θεοδοσίου, θελήσας «να ἀσφαλίσῃ καὶ τοὺς εἰς τὰ ῥηθέντα προάσσεια κατοικοῦντας ἀπὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων τότε ἐπιδρομῶν τῶν Γότθων καὶ ἄλλων τῆς Ἀρκτοῦ λαῶν, ἐξέτεινε τῷ 413 μ.Χ. (»εἰς τὸν πέμπτον χρόνον τῆς βασιλείας Θεοδοσίου,») τὰ μεγάλα χερσαῖα ταῦτα τεῖχη καταπεσόντα ὑπὸ σεισμοῦ, ἀκόμη μακρύτερον, «προσθεῖς ἄλλα διαστήματα δύο,» κατὰ τὸν Ζωναρᾶν καὶ Κεδρηνόν, καὶ «ἐκβαλὼν αὐτὰ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἀπὸ τοῦ Ἐξωκιονίου μέχρι τῆς Χρυσείας, .. καὶ ἀναβιάσας καὶ τὸ περὶ τὸν τειχὸς ἀπὸ τῆς Ῥάβδου μέχρι τῆς Χρυσείας,» καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου μέχρι Βλαχερνῶν καὶ τῶν Ἀρματίου. «Φαίνεται δὲ ὅτι μετεχειρίσθη τὸ ὑλικὸν τῶν Κωνσταντινείων τειχῶν, ἃ.

(1) Ὁ Ἰουλιανὸς ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τοῦ Κωνσταντίου, εἰς τοῦτον ἀπονέμει τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν τειχῶν τῆς Πόλεως, ἀρξαμένων κτίζεσθαι ἐπὶ τοῦ πατρὸς τοῦ, συντελεσθέντων δὲ ἐπ' αὐτοῦ.

διότι ὁδὲν γίνεται ἔκτοτε πλέον αὐτῶν μνεῖα, οὔτε σώζονται λείψανα, ἔκτος ἐρειπίου τινός, τὸ ὅποιον ὁ Chevalier λέγει ὅτι ἀνεγνώρισε παρὰ τὴν τοῦ Αἰμιλιανοῦ πύλην, καὶ β'. διότι τὸ ἐπὶ τῆς τοῦ Ῥηγίου πύλης ἐπίγραμμα ἔλεγεν »Ἐδείματο τείχει τεῖχος,« ἔκτος ἐὰν τοῦτο σημαίνει τὰ διπλᾶ τείχη, καθὼς θέλομεν εἰπεῖν παρακατιόντες. Ἐὰν συγχωρῇται δὲ ἵνα εἰκάσωμεν καὶ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, φαίνεται προσέτι ὅτι τὸ μὲν ἐξωτερικὸν τεῖχος ἐκτίσθη πρῶτον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνορυχθείσης τάφρου, καὶ συνεστῶτος ἔτι τοῦ Κωνσταντινείου· τὸ δὲ δεύτερον ἢ ἐσώτερον, μετὰ τὸν ἀπαρτισμὸν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν λίθων ἡδὴ τοῦ Κωνσταντινείου. Ἡ οἰκοδομὴ τῶν τειχῶν τούτων, ἥτις συγγέεται (καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ Γραμματικοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Ν. Καλλιόστου) μετὰ τῆς ἀνανεώσεως αὐτῶν, περὶ ἧς ἐροῦμεν, διήρκεσε τρία ἔτη.

Ἀλλὰ μετὰ 34 (καὶ ὅχι 37) ἔτη, κρημνισθέντων κατὰ μέγα μέρος τῶν Θεοδοσιανῶν τούτων τειχῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐκείνου σεισμοῦ, τοῦ συμβάντος τῇ 16 Ἰανουαρίου τοῦ (446 ἢ) 447, καὶ διαρκέσαντος μῆνας τρεῖς, οὗ καὶ μνεῖαν ποιεῖται, ὡς προείπομεν, ἡ Ἐκκλησία, ἀνφοκοδόμησεν αὐτὰ ὁ Θεοδόσιος, ἐπιστατοῦντος Κύρου τοῦ Φλώρου, τοῦ Ἐπαρχοῦ τοῦ Πραιτωρίου, ἐν διαστήματι δύο μόνον μηνῶν. Καὶ ἡ ταχύτης αὕτη ὁδὸν εἶν' ἀπίθανος, ἐπικειμένη, καθὼς προείπομεν, τοῦ ἀπὸ τῶν βαρβάρων φόβου· ἄλλως τε ἐπικυρουμένη καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν ἐπιγραμμάτων, ἃ τινα, ποιηθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἴσως τοῦ Κύρου, ὃν ὡς ποιητὴν ἀναφέρουσιν ὁ, τε Εὐάγριος καὶ ὁ Σουΐδας, ἐπεγράφησαν ἐπὶ τῶν πυλῶν τοῦ Ῥηγίου, τῆς Χρυσῆς ἢ τῆς Μελανθησίας καὶ τῆς τοῦ Ευλοκίρκου. Ἐξηγεῖται δὲ καὶ ἄλλως ὑπὸ τοῦ Κωδινού, διηγούμενου ὅτι, πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς οἰκοδομῆς, ἐνεβλήθη ἁμίλλα τοῖς δύο μέρεσιν ἢ χρώμασι (φατρίαις) τοῦ δήμου, ὥστε τοὺς μὲν Βενέτους, ἀρξαμένους ἀπὸ τῆς Χρυσῆς ἢ Ῥηγίας πύλης, τοὺς δὲ Πρασίνους ἀπὸ τῆς τοῦ Ευλοκίρκου, συναντηθῆναι ἀμφοτέρους, εἰς ἐκκαίδεκα χιλιάδας ἀριθμουμένους, μετὰ δύο μηνῶν ἀδιάκοπον ἐργασίαν, ἐν τῇ πύλῃ τοῦ Πολυάνδρου. Ἀλλ' ὁ Κύρος ἔγινε θυμὰ τοῦ φόβου, τὸν ὅποιον διήγειρε κατ' αὐτοῦ ἡ ταχύτης αὕτη, καθὼς θέλομεν διηγηθῆναι ὅταν φθάσωμεν εἰς τὰ Κύρου.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ Θεοδοσιανὰ ταῦτα τείχη οὐ περιεῖχον ἐντὸς αὐτῶν οὔτε τὸ Ἐβδόμον, οὔτε τὰς Βλαχέρνας, καὶ, καθὼς φαίνεται, οὔτε τὸ Ἐπταπύργιον, ὁ Αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ἵνα ἀσφαλίσῃ τὸν ναὸν καὶ τὰ παλάτια τῶν Βλαχερνῶν καὶ τοῦ Ἐβδόμου ἀπὸ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀβάρων καὶ Οὐγγρων, ἀφοκοδόμησε τεῖχος ἐπέκεινα τοῦ ναοῦ, κατὰ »τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικόν, ἔξωθεν τοῦ καλουμένου Πτεροῦ, καὶ οὕτως »ἀπεκλείσθη ἔσωθεν ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ ἁγία Σοφία.« Τὸ τεῖχος τοῦτο, καλούμενον Τεῖχος καὶ Μονότειχος (διότι ἦτον

άπλουν) καὶ Καστέλλιον (1) τῶν Βλαχερνῶν, ἐκτίσθη, φαίνεται, τῷ 624-626 (ιε' ἢ ιε' ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου, κατὰ τὸ αὐτὸ Χρονικόν), ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν Ἀβάρων, καὶ ἐπομένως ἀπόντος αὐτοῦ εἰς Πέρσας, εἴ γε κατὰ τὸν Γ. Πισίδην (2), ἔγραφεν ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς ἐν τῇ πόλει,

» Πυκνῶς κελεύων ἀσφαλεῖς μὲν τὰς βάσεις
 » τὰς πρὸς τὸ τεῖχος εὐτρεπίζειν ὡς ἔδει,
 » κτίζειν δὲ πύργων ἐκφορὰς ὑπαιθρίους,
 » φραγμοὺς τε ποιεῖν, καὶ πεπηγμένους πάλους
 » προσαντιβάλλειν, καὶ πλέκειν τεῖχος νέον.»

Ἐξῶθεν τούτου δὲ πάλιν τοῦ τεύχους Λέων ὁ Ἀρμένιος, φοβηθεὶς τὰς τοῦ Κρούμνου τοῦ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγοῦ ἐπιδρομὰς, ἔκτισε δευτέρου τεύχος, »κόψας καὶ τὴν σοῦδαν πλατεῖαν,« κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα καὶ τὸν μετὰ τὸν Θεοφάνην Ἀνώνυμον (ἔθεν καὶ τὸ Μονόπειλον τοῦ Θεοφάνους διορθοῦσιν τινες Μεσότειχον, ὡς μέσον δηλονότι τούτου καὶ τοῦ πρώτου τοῦ Θεοδοσιανοῦ), καὶ οὕτω περιτειχισθεῖσα πανταχόθεν ἡ συνοικία τῶν Βλαχερνῶν, ἀπετέλει τὸ λεγόμενον Πενταπύργιον ἢ Καστέλλιον αὐτῶν.

Μετὰ δὲ 240 ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν τειχῶν τούτων οἰκοδομῆς, ἄλλος σεισμὸς, συμβὰς τῷ 740 ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, καὶ ἔχι τοῦ Μακέλλου, ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὁ Ἀνώνυμος τῶν Πατρίων τῆς ΚΠ συγγραφεὺς, διαρκέσας μῆνας ἑνδεκα, καὶ μνημονευόμενος ὡσαύτως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῇ 26 Ὀκτωβρίου, ὡς εἵπομεν, κατέρριψε πάλιν αὐτὰ, ἅπερ καὶ ἀνοικοδομήσας ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, ἐπέβαλε τὸ λεγόμενον Διέκρατον, φόρον δύο κερατίων ἀργύρου κατὰ κεφαλὴν, ἵνα ἀπαντήσῃ τὴν δαπάνην. Ὅτε καὶ ἀνευφημοῦντες οἱ ἐκ τοῦ μέρους τῶν Πράσινων, ἔκραζον· »Λέων Κωνσταντίνον εἰς κράτος ἐνίκησεν,« ἢ, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Βανδουρίου, »Λέων καὶ Κωνσταντῖνος εἰς κράτος ἐνίκησαν (3).«

Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν αὐτοκρατόρων, οὐ μόνον τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Ὀθωμανῶν, ἀνεκαίνισαν ἢ ἐπεσκεύασαν κατὰ καιροὺς τὰ τεῖχη τῆς ΚΠ, τὰ τε χερσαῖα καὶ τὰ παράλια, εἴτε πολιορκίας ἐπικειμένης, εἴτε καταπίπτοντα ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν σεισμῶν. Ἰδίως δὲ τὰ μὲν τῆς θαλάσσης Ἀρτέμιος ὁ καὶ Ἀναστάσιος (τῷ 713-715), ἀφ' οὗ καὶ Ἀναστασιανὰ ἐκαλοῦντο. Ἦσαν γὰρ ἕως τότε ἡμελημένα, λέγει ὁ Κωδινός. Καὶ εὐλόγως· διότι θαλασσιὰ δύναμις ἐπιφοβὸς ὅθεν ὑπῆρχεν ἀκόμην οὐδε-

(1) Καντακουζ. Δ', 40. (2) Ἀδαρικῶν στίχ. 266-273. (3) Ὑπάρχει δὲ καὶ τρίτη ἀνάγνωσις: »Κωνσταντῖνος καὶ Θεοδόσιος εἰς κράτος ἐνίκηθησαν.«

μία. Τότε δὲ ἐπεσεῖετο, ἔνθεν μὲν ἡ τῶν τῆς Κρήτης, Λιβύας καὶ Σικελίας Σαρακηνῶν· ἐτέρωθεν δὲ ὁ Ῥινότμητος, ἰσχύσας ἐν Χερσῶνι, ὅπου εἶχεν ἐξορισθῆ'.

Μετὰ τὸν Ἀναστάσιον ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόφιλος ἀνεκαίνισεν αὐτὰ μεγαλοπρεπῶς, » εἰς ὕψος πλέον ἢ πρότερον ἦσαν ἐπάρας, « κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (1)· διότι εἶχον πάθει ὑπὸ τοῦ προσράξαντος ἐπὶ Κοπρωνύμου κατ' αὐτῶν ὑπερμεγέθους τμήματος πάγου, καθὰ προεῖρηται, ὅτε καὶ

» Τοῖς τείχεσιν ἐπέγραψε τὴν κλῆσιν τὴν ἰδίαν, «

κατὰ τὸν Κωνσταντῖνον Μανασσῆν, » καὶ νῦν ἰστανται τὴν ἐκείνου προσηγορίαν ἐν γράμμασιν ἔχοντα (2). « Καὶ τῷ ὄντι, ἐν πολλοῖς τῶν τειχῶν τούτων, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἐξεχόντων ἀπ' αὐτῶν πύργων, ἐπιγράφεται μεγάλοις γράμμασι τὸ ὄνομα τούτου τοῦ αὐτοκράτορος. Δύω τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, τὰς ὁποίας εἶδε καὶ ὁ Γύλλιος, ἀντεγράψατο Ἰάκωβος ὁ Σπῶν ἐν τῇ αὐτοῦ περιηγήσει, τὴν μὲν ἔχουσαν οὕτω·

ΠΥΡΓΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

τὴν δὲ οὕτω·

ΠΥΡΓΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΣΤΩΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ.

Ἐκ τῶν ἐπομένων δὲ δύο ἄλλων ἐπιγραφῶν, ἀναφερομένων ἐν τῇ αὐτῇ Περιηγήσει, φαίνεται ὅτι καὶ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν καὶ οἱ ἀπόγονοί του ἐπεσκεύασαν τὰ θαλάσσια ταῦτα τείχη. Τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἡ μὲν ἐστὶν ἑμμετρος, ἔχουσα οὕτως·

» ΟΝ ΤΗΣ·ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΘΡΑΥΣΜΟΣ (3) ΕΝ ΜΑΚΡΩΙ ΧΡΟΝΩΙ
» ΚΛΥΔΩΝΙ ΠΟΛΛΩΙ ΚΑΙ ΣΦΟΔΡΩΙ ΡΗΓΝΥΜΕΝΟΝ,
» ΠΕΣΕΙΝ ΚΑΤΗΝΑΓΚΑΣΕ ΠΥΡΓΟΝ, ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ
» ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΓΕΙΡΕΝ ΕΥΣΕΒΗΣ ΑΝΑΞ.

Ἡ δὲ, ἄνευ μέτρου :

ΠΥΡΓΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΙΣΤΩΝ
ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ.

Τὰ θαλάσσια ἰδίως τείχη, τὰ ὁποῖα, » θαλασσοκρατοῦντος τοῦ πρώ-
» τως ἀνεγείραντος αὐτὰ Κωνσταντίνου, χαμαλαὰ ἦσαν εἰκότως, « καθὼς λέγει ὁ Παχυμέρης, ἀνύψωσε καὶ ἐδιπλασίασε (» Τείχος ὀχυρὸν τῶν

(1) Βιβλ. ΙΕ'. (2) Κεδρην. (3) Ἐν ἄλλοις γράφεται βρασμός.

» παραλίω των τειχῶν ἐξήπλωσεν ἔνδοθεν, α κατὰ τὸν Ν. Γρηγοράν, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος τῷ 1273, μαθὼν ὅτι ἡτοιμάζετο κατὰ τῆς ΚΠ ὁ Ῥήξ τῆς Ἰταλίας Κάρουλος, καθ' ὑποκίνησιν Βαλδουίνου τοῦ τελευταίου Λατίνου αὐτοκράτορος αὐτῆς, καταφυγόντος πρὸς αὐτὸν μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τῶν καὶ κῆδος συνάφαντος. Ὅθεν διηγεῖται ὁ Γούνθαρος (1) ὅτι ἦσαν τόσον ὑψηλά, καὶ μάλιστα οἱ πύργοι, ὥστε ἰλιγγίαν τοὺς πρὸς τὴν κορυφὴν αὐτῶν ἀτενίζοντας.

Τῶν θαλασσίων τούτων τειχῶν τὰ μὲν πρὸς τὸν Κόλπον ἀπέχουσι πεντήκοντα, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, βήματα ἐνδοτέρω τῆς ἀκροθαλασσίας· τὰ δὲ πρὸς τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου, καθὼς καὶ τὰ πρὸς τὴν Προποντίδα, ἴδρυνται (παρεκτὸς μόνον τῶν μερῶν ὅπου αἱ πύλαι καὶ ἀποβάθραι) ἐπ' αὐτῆς τῆς τοῦ παραλίου κρηπίδος. Πρὸς ἀπόκρουσιν δὲ τῆς κατ' αὐτῶν ὁρμῆς τῶν κυμάτων, » πέτραι πολλαὶ ὑπερμεγέθεις, καὶ ὑφαλοι καὶ » φαινόμεναι, τῶν τειχῶν προβέβληνται πανταχῇ κατὰ τὴν ἀκτὴν, ὑπὸ τῶν » πρῶτως τειχισάντων τὸ Βυζάντιον ἐκ προνοίας ἐγκαθειμέναι, α καὶ ἐπ' αὐτῶν προσαράσσοντα ἀπαμβλύνονται τὰ κύματα τῆς θαλάσσης (2).

Ἀμφότερα δὲ, τὰ τε παράλια καὶ τὰ χερσαῖα τείχη, ἀνωκοδόμησε, κατὰ τὸν Γρηγοράν καὶ Νικηφόρον τὸν Κάλλιστον, καὶ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος ὁ πρεσβύτερος, καὶ μετ' αὐτὸν πάλιν τῷ 1344 ὁ Μέγας Δοῦξ Ἀλέξιος ὁ Ἀπόκαυκος, ἐπιτροπεύων τοῦ ἀνηλίκου Ἰωάννου Α'. τοῦ Παλαιολόγου.

Τὰ δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν τείχη, καὶ ἰδίως τὰ παρὰ τὰς πύλας Χαρσίαν, Πολυάνδρου, Ἀγίου Ῥωμανοῦ, καὶ τὴν τῆς Σηλυμβρίας ἢ Χρυσῆν, παθόντα μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπὶ τῆς τελευταίας πολιορκίας, ἀνωκοδόμησε Σουλτάν-Μεχμέδ ὁ Φατίχης· καὶ μετὰ 52 ἔτη κρημνισθέντα μέχρις ἐδάφους, οὐχὶ μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τῶν θαλασσίων, ὑπὸ τοῦ φρικώδους ἐκείνου σεισμοῦ τῶν 1508-1509, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σουλτάν Βαγεζήδ ὁ Β', ἐν διαστήματι δύο μηνῶν (20 Μαρτ.-1 Ἰουν. 1510), ὅτε καὶ δημοθιναίαν ἐτέλεσεν ἐπὶ ἀργυρῶν σκευῶν.

Οὐδεὶς δὲ τῶν συγγραφέων ἱστορεῖ, λέγει ὁ Δουκάγγιος, τίς ἐδιπλασίασε τὰ κατὰ ξηρὰν τείχη. Πληροφορούμεθα δὲ μόνον ἐκ τε τοῦ Παχυμέρους καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδουίνου, ὅτι ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως ἦσαν δεδιπλωμένα. Νομίζω ὁμῶς ὅτι τὰ τείχη ταῦτα ἦσαν διπλᾶ ἀπ' αὐτῆς αὐτῶν τῆς ἐπὶ Θεοδοσίου πρώτης οἰκοδομῆς. Καὶ φυσικῶς, καθ' ἣν εὕρισκετο τότε κατάστασιν ἡ αὐτοκρατορία, ἔρμαιον τῶν Σκυθικῶν ἐθνῶν, Γόθων, Οὐνων, Ἀβάρων, Βουλγάρων κλπ., καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου παιδίον διοικούμενον ὑπὸ γυναικῶν καὶ εὐνούχων, πρόσθετες καὶ τοὺς

(1) Ἱστορ. ΚΠ κεφ. 15'. (2) Γλυκᾶς, Καντακουζ. Κωδιν.

συμβαίνοντας συχνotáτους σεισμούς, τὰ διπλᾶ τείχη ἦσαν ἀφευκτα, ὥστε μέχρις ὅτου ἀνορθωθῇ τὸ ἕτερον ἐξ αὐτῶν, ἐὰν ἐκρημνίζετο, καθὼς εἰδομεν ὅτι συνέδῃ τοσάκις, ἵνα ᾗνε ἀσφαλισμένη ἡ πόλις ὑπὸ θατέρου. Ἴσως δὲ καὶ αὕτη ἡ προειρημένη φράσις τοῦ ἐπὶ τῆς τοῦ Ῥηγίου πύλης ἐπιγράμματος, » ἐδείματο τείχει τείχος, « σημαίνει τείχος ἐπὶ τείχει, διπλοῦν δηλαδὴ τείχος. Καὶ περὶ μὲν τούτου ἐφείσθω σκοπεῖν τῷ βουλομένῳ.

Τῶν δὲ τειχῶν τούτων, καὶ ιδίως τῶν πρὸς τὴν χέρσον, ἀνάγκη ἵνα γνωρίζῃ ἐπ' ἀκριβὲς τὸν σχηματισμὸν ὁ ἀναγινώσκων τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, ὡς κινδυνεύων ἄλλως ἵνα περιπέσῃ εἰς ἀπορίας ἀνεξηγήτους καὶ ἵνα ἐκλάβῃ ἀντ' ἄλλων ἄλλα. Καὶ πρῶτον ἰστέον ὅτι τὰ τείχη ταῦτα, ἐκτεινόμενα ἐπὶ τέσσαρα μίλια ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν, ἦσαν ὄχι διπλᾶ, ἀλλὰ τριπλᾶ· διότι, παρὰ τὰ προειρημένα δύο, ἦτο καὶ ἄλλο τρίτον, πολλῶ βραχύτερον, » πρὸς ἀνδρόμην ἐκτεινόμενον ὕψος, « κατὰ τὸν Γρηγοράν. Τὸ τείχος τοῦτο, τὸ ὁποῖον συγχέεται μὲ τὸ δεύτερον, καὶ ὀνομάζεται καὶ τοῦτο, καθὼς ἐκεῖνο, Πτερὸν (courtine, parapet, ἢ faux-mur), ἀνήγειρεν, ἐξωτέρῳ τῶν δύο μηγαλτητέρων καὶ πρὸς αὐτὰ τῆς τάφρου τὰ χεῖλη, διὰ τὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ φόβον, ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος Μέγας Δούξ Ἀπόκαυκος τῷ 1344, » ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ Παλατίου (τῶν » Βλαχερνῶν) πυλῶν, καὶ περιελάσας ἄχρι τῶν Χρυσείων ἔγγιστα διὰ » τῆς χέρσου πρὸς ἑω. «

Ἐκ δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ δύο, τὸ μὲν ἐξωτέρῳ ἢ δεύτερον, τὸ καλούμενον, ὡς εἵπομεν, Πτερὸν, » ἐπεὶ ὥσπερ ἀποκρέμασθαι τοῦ τείχους δοκεῖ, « κατὰ τὸν Προκόπιον (1), καὶ τὸ ὁποῖον ὁ Monstrellet, γράφων τῷ 1453, ὀνομάζει faux-mur, εἶνε κατὰ τὸ ἡμισυ σχεδὸν βραχύτερον τοῦ ἐνδοτέρῳ ἢ πρώτου, ἔχον, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, 22 ὀργυιῶν ὕψος καὶ τριῶν ὀργυιῶν πλάτος (2), ἐν ᾧ ἐκεῖνο ἔχει 30 καὶ ἐπέκεινα· ἀμφοτέρω δὲ ἔχουσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν πύργων, ἀντικρυζόντων πρὸς ἀλλήλους. Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο τούτων τειχῶν διάστημα εἶνε 18-20 βημάτων, καὶ εἰς τὸν περίβολον τοῦτον ἐξερχόμενοι ἐμάχοντο οἱ Γραικοὶ πρὸς τοὺς Τούρκους ἐπὶ τῆς τελευταίας πολιορκίας, καὶ ἐνταῦθα ἔπεσε μαχόμενος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος καὶ πολλοὶ τῶν περὶ αὐτὸν εὐγενῶν (3).

Μετὰ τὰ τρία ταῦτα τείχη εἶνε ἡ τάφρος, κτισμένη κατ' ἀμφοτέρας αὐτῆς τὰς πλευρὰς μὲ τοίχον, καὶ ἔχουσα τὴν ἐτέραν αὐτῆς ὄχθην τὴν πρὸς τὴν πόλιν ὑψηλοτέραν μὲν τῆς ἀντικρῦ τῆς πρὸς τὸ πεδῖον, χαμηλοτέραν δὲ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο πρώτων τειχῶν διαστήματος. Τὸ πλάτος

(1) Περί Κτισμ. Ἰουστινιανοῦ Β', η'. (2) Κατὰ τὸν Γόλλιον, 10 ποδῶν ἢ 6 βημάτων πλάτος· κατὰ δὲ τὸν Τουρνεφόρτιον, δύο toises. (3) Ἴδε Ἀγίου Ῥωμανοῦ Πύλιν.

αὐτῆς εἶνε 22-25 ἡμέρων (» πλεθριαία τὸ εὖρος, « λέγει ὁ οἰδοῖνων Λαόνικος)· τὸ δὲ βάθος 12-15 ποδῶν, διότι εἶνε κατὰ τὸ ἐν τρίτον σχεδὸν κεχωσμένη, καὶ χρησιμεύει ὡς κήπος.

» Τὰ τεῖχη ταῦτα, καὶ ἰδίως τὰ τῆς ξηρᾶς, κτισμένα, τὰ μὲν λίθοις τετραγώνοις, τὰ δὲ τιτάνῃ, ἕνια δὲ καὶ πλίνθοις ὀπταῖς παρεμβεβλημέναις κατὰ δόμους, « Οὕτως ἦσαν, λέγει Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος (1), » ἰσχυρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀνένδοτα, ὥστ' οὐκ ἂν εὖροιτό τις πρὸς αὐτὰ » συγκρινόμενα. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τάφρος εὐθὺς καὶ πλάτει καὶ βάθει καὶ πλίνθοις ὀπταῖς κατωχυρωμένη, ποταμός τις ἄλλος τοῖς παριοῦσι δοκοῦσα· » τεῖχος δ' εὐθὺς μετ' αὐτὴν ἰσχυρόν, εὖρει τε καὶ ὕψει στερρόν· ἔπειτα » μετ' αὐτὸ μεῖζον τούτου πολὺ, ὥστε καὶ θαυμάζειν ποιεῖν τοὺς ἀτενίζοντας πρὸς αὐτό. « » Ἡ δὲ ἐπὶ τῶν τάφρων διωρυχὴ καὶ οἰκοδομὴ, λέγει Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς (2), καὶ τὸ τούτων εὖρος τε καὶ ὕψος, τὸ δὲ » πλῆθος τῶν ἐν αὐταῖς ὑδάτων (3) . . . τίνι δύναται καταλιπεῖν ὅλως » ὑπερβολήν; « Ἐπίσης θαυμάζει τὸ ὕψος καὶ τὴν ἐρυμνότητα αὐτῶν τε καὶ » τῶν ἐπ' αὐτῶν πύργων καὶ ὁ Guntherus (4), » Civitas, λέγων, .. ex ea parte » qua terram attingit, vasto aggere, et muro firmissimo tripliciter clausa, » turres habens per circuitum sui excelsas et fortes, adeo sibi invicem propinques, ut puer septennis de una turri ad alteram pomum valeat » jaculari. « Καὶ παρακατιῶν, περὶ τῶν ἐπιθαλασσίων τειχῶν. » Ex ea » parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequentiam portus, » quem habet tutissimum, ac celeberrimum, muri sunt alti admirandae » spissitudinis, et turres densae, ad tantam altitudinem, ut quivis in » culmen ipsarum aspectum dirigere perhorrescat. «

Καὶ διὰ τοῦτο, μετὰ τοσοῦτους σεισμοὺς καὶ τοσαύτας πολιορκίας, διατηροῦνται παραδόξως πῶς εἰς ἀρκετὰ καλὴν κατάστασιν, ἂν καὶ ὁ χρόνος ἐνεκόλαφεν εἰς πολλὰ αὐτῶν μέρη τῶν ὀνύχων 'του τὰ ἴχνη. Τὰ πρὸς τὴν Προποντίδα μάλιστα εἶν' ἐντελῶς παρημελημένα, καὶ πολλαχοῦ σχηματίζουσιν εὐρυχώρους διόδους, ἢ χρησιμεύουσιν ὡς προκήπια εἰς τὰς παρ' οἰκοδομημένας οἰκίας. Τῶν δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν, ὁ κισσὸς, ὁ ἀσφοθητὶ ἔρπων οὗτος μοχλὸς, διὰ τοῦ ὑποῖου ἢ φύσις ἀσμενίζει ὑποσκάπτουσα τὰ ἀνθρώπινα κτίρια, ἀποκρύπτει πολλαχοῦ καὶ αὐτῶν τῶν πύργων τὸ σχῆμα· ἀναμέσον δὲ τῶν ἀειθαλῶν τούτων λόφων ὑψοῦται ἡ συκὴ καὶ ἡ

(1) Μονοδ. ΚΠ. (2) Σόγκρ. Π. καὶ Ν. Ῥώμης. (3) Τοῦτο εἶνε ῥητορικὴ ὑπερβολή, λέγει ὁ Michaud. Διότι ἡ τάφρος τῆς ΚΠ οὐδέποτε περιεῖχεν ὕδωρ, καθὼς ὑψηλότερα καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν παραρρέοντων ποταμῶν. Ὑπὸ τοῦ Χρυσολωρᾶ δὲ ἀπατηθεὶς, λέγει, καὶ αὐτός, ὕδατος πλῆρη ἐξέλαθεν αὐτὴν ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Ἱστορίᾳ τῶν Σταυροφοριῶν· ἀλλ' εἰς τὰς ἐπιστολάς 'του ἐπανόρθωσεν ἔπειτα τὸ λάθος τοῦτο.

(4) Histor. Constantinopolit. C. IV.

δάφνη περιστέφουσαι τὰς ἐπάλξεις. Εἰς πολλὰ πάλιν μέρη αἱ διαβρώγες τῶν πύργων, ἐσχισμένων ἀπὸ ἀνωθεν ἕως κάτω, παρέχουσι δι' αὐτῶν διόδον εἰς τὰ ἔνδον, ὅπου κατασκηνοῦσιν οἰκογένηται Ἀθιγγάνων, λαχανίζόμεναι ἐκ τῆς τάφρου. Ἀλλαχοῦ δὲ, κεκλιμένοι ἐπὶ θάτερα οἱ πελώριοι οὗτοι πύργοι, ὁμοιάζουσιν ὀκλάζοντα ἐπὶ γόνυ τὸν Τιτυόν, καταπεπονημένον ὑπὸ τῆς στιβαρᾶς τοῦ Ἡρακλέους χειρός. Ἀλλὰ τῆς καταστάσεως τῶν τειχῶν τούτων, τῶν ὁποίων ἀντιπάτομεν καὶ τὸ χαλκογράφημα, πρὸς πλείονα διασάφησιν τῶν εἰρημένων, ποιητικωτέραν καὶ φυσικωτέραν συγχρόνως εἰκόνα κἄνεις ὅδ' ἐξωγράφησεν ἄλλος παρὰ τὸν δαιμόνιον Λαμαρτίνον (1), τὸν ἱεροφάντορα τοῦτον τῶν ὑψηλῶν αἰσθημάτων.

Πύργους δὲ ἔχει τὸ τεῖχος ἅπαν, κατὰ τὸν Βονδελμόντιον, ἀπὸ μὲν τοῦ ἁγίου Δημητρίου μέχρι τῶν Βλαχερνῶν, 110· ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν δὲ μέχρι τῆς Χρυσῆς Πύλης, 96· καὶ ἀπ' αὐτῆς ἄχρι τοῦ ἁγίου Δημητρίου, 188. Ὁ δὲ Γύλλιος λέγει ὅτι ἐπὶ τοῦ χερσαίου τείχους ὑψοῦνται ὑπὲρ τοὺς 250 πύργοι, ἐννοῶν, ὡς φαίνεται, τοὺς ἀμφοτέρων τῶν τειχῶν. Ἀπέχουσι δὲ ἀλλήλων, κατὰ τὸν Βαλδουίνον (2), πεντήκοντα, μᾶλλον ἢ ἥττον, βήματα, μικρὰν δηλονότι λίθου βολὴν ἢ τόξου, καὶ ἔχει ἕκαστος 12 βημάτων πλάτος ἢ πρόσωπον. Ἀντικρύζουσι δὲ, ὡς εἴπομεν, οἱ ἕσω πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ ἔχουσιν ἅπαντες ἀνοδὸν ἄχρι τῆς κορυφῆς διὰ λιθίνων βαθμίδων. »Καὶ μόνον δὲ τῶν ἀναγούσων εἰς αὐτοὺς κλιμάκων,» λέγει Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς, ἄξιον εἶναι θαυμάσαι τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὄγκον καὶ τὴν οἰκοδομήν. « Αἱ δὲ στοαὶ καὶ τὰ διαιτήματα τῶν πύργων εἶνε ὅλα πλινθόκτιστα καὶ ἀξιοθέατα διὰ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς τῶν.

Τῶν πύργων τούτων ὀνομαστότεροι ἦσαν ὁ καλούμενος Κεντηνάριον, ἀπὸ τῆς δαπανηθείσης περὶ τὴν οἰκοδομήν αὐτοῦ, ὡς λέγεται, ποσότητος, ὃν κρημνισθέντα ὑπὸ σεισμοῦ, ἀνῆγειρε μικρότερον ὁ Θεόφιλος· ὁ τῶν Μαγγάνων, ὀχυρώτατος πάντων, κατὰ τὸν Καντακουζηνόν· ὁ τοῦ Εὐγενίου, οὐ μακρὰν τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὸν Κεράτιον κόλπον· ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ, τοποθετούμενος ὑπ' ἄλλων ἄλλοι· ὁ τοῦ Ἡρακλέους ἢ τὸ Βούκινον, περὶ οὗ προείπομεν, καὶ ἄλλοι, ὧν καὶ αὖθις ἔσται λόγος ἐν οἰκείῳ ἐκάστου τόπῳ. Ἦδη δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὰς πύλας τοῦ τείχους τῆς ΚΠ.

β'. Πύλαι.

ΤΟΥ παλαιοῦ Βυζαντίου ὅδ' ἐν γινώσκωμεν ἀκριβῶς οὔτε τὸν ἀριθμὸν οὔτε τὴν θέσιν τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν πυλῶν. Τὰς δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν, τὰς καλουμένας Θρακίας ἢ Ἐπὶ τὸ Θράκιον (πεδῖον), ὡς φερούσας πρὸς αὐτὸ,

(1) Voyage en Orient. (2) Ἐπιστολὴ περὶ ἀλώσεως ΚΠ.

» κάλλιστον ὄν ἐκτάξασθαι, καὶ ἔρημον οἰκιῶν, καὶ πεδινόν, « κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (1), δύω ἀριθμεῖ ὁ Κωδινός, περὶ τῆς πρώτης μὲν λέγων ὅτι » τὸ λεγόμενον Τόξον τοῦ Οὐρβικίου, πύλη χερσαία ἦν τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου, « καλουμένη Καρέα, ὡς ὑπὸ Κάρου τοῦ Αὐτοκράτορος οἰκοδομηθεῖσα· τὴν δὲ ἐτέραν τοποθετῶν ὅπου ἴστατο ἔπειτα ἡ τοῦ Μιλίου καμάρα, ἡ αὐτὴ πιθανῶς ἐκείνη, μέχρι τῆς ὁποίας παρετείνοντο αἱ τοῦ Σεβήρου στοαί, εἴ γε, κατὰ τὸν Ζώσιμον, » διὰ τῶν πλησίον αὐτῶν πυλῶν ἔνεστιν » εἰσιέναι εἰς τὰς Σεβήρου στοάς, καὶ τῆς πάλαι πόλεως ἐξιέναι. «

Περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς θέσεως καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν τῆς ΚΠ πυλῶν, μεγίστη διαφωνία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν συγγραφέων, παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων, καὶ ὁ λόγος ἀπλοῦς, Α'. διότι πολλαὶ αὐτῶν ἐκκαλοῦντο διὰ δύο τριῶν ὀνομάτων, εἴτε ἀπὸ τῶν πλησίον αὐτῶν κτιρίων, εἴτε ἀπὸ τῶν τόπων πρὸς τοὺς ὁποίους ἔφερον, εἴτε ἀπὸ τῆς χρήσεως πρὸς ἣν ἰδίως ἦσαν διωρισμένοι, εἴτε ἀπ' ἄλλης τινὸς περιστάσεως ἱστορικῆς καὶ τυχαίας· Β'. διότι κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ διὰ διαφόρους αἰτίας, τινὲς αὐτῶν ἐκλείσθησαν (2) καὶ ἄλλαι ἠνοίχθησαν ἐκ νέου· Γ'. διότι οἱ ἀριθμοῦντες αὐτάς συγγραφεῖς, ἀρχόμενοι τῆς καταμετρήσεως αὐτῶν ἄλλος ἄλλοθεν, τάττουσι πρώτας τὰς ὑφ' ἐτέρων ταττομένας ἐσχάτας. Ἐν γένει δὲ, ἐκ τῶν 43 πυλῶν τῆς ΚΠ, τὰς ὁποίας ἀναφέρουσιν οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, σώζονται σήμερον μόνον 26, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν 6 ἢ 7 τοῦ Σαραγίου (3), ὥστε ὅλοι ὁμοῦ συμποσοῦνται εἰς τριάκοντα δύο ἢ τριάκοντα τρεῖς.

Ἐξ αὐτῶν ἐκκαίδεκα μὲν ἀνοίγονται ἐπὶ τῶν πρὸς τὸν Κόλπον τειχῶν, ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῶν Βλαχερνῶν, δηλαδὴ

1 Τόπ-καποῦ (ἡ τῆς ἀγίας Βαρβάρας τὸ πάλαι),	} φέρουσαι εἰς τὸν περίβολον τοῦ Σαραγίου.
2 Ὀγζοῦν-καποῦ,	
3 Γιαλὺ-κιόσκ-καπουσοῦ (ἡ τοῦ Εὐγενίου),	
4 Μπαγτσέ-καπουσοῦ (ἡ τοῦ Νεωρίου ἢ Ὠραία),	
5 Μπαλὺκ-Παζάρ καπουσοῦ (ἡ τοῦ Περάματος),	
6 Ζυντάν-καπουσοῦ ἢ Γεμίσ-σκελε-καπουσοῦ,	
7 Ὀδοῦν-καποῦ,	
8 Ἀγιάσμα-καπουσοῦ,	

(1) Ξενοφ. Ἑλλην. Ἱστορ. Βιβλ. Α'. (2) Αὐτίκα ὁ Θεόδοτος (ἐν τῇ Κοσμογραφίᾳ) λέγει ὅτι πρὸ 30 ἐτῶν τῆς εἰς τὴν ΚΠ αὐτοῦ ἐπιδημήσεως ἔναι τῶν πρὸς τὸν Κόλπον πυλῶν εἶχον κλεισθῆ. (3) Ὁ Γάλλος λέγει ὅτι ἐμέτρησε 12 πύλας τοῦ Βασιλικοῦ περιβόλου, σιδηρᾶς πάσας, ἐπὶ μὲν πρὸς τὴν πόλιν, πέντε δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὁ Choiseul-Gouffier (T. 3, p. 483) λέγει ὅτι ἔχει μόνον ὀκτώ.

- 9 Οὔν-καπάν-καπουσού,
- 10 Τζουμπαλὺ-καπουσού,
- 11 Ἀγιά-καπουσού,
- 12 Γενί-καπού,
- 13 Πετρί-καπὺ,
- 14 Φενέρ-καπουσού,
- 15 Μπαλάτ-καπουσού (Παλατιανή ἢ Βασιλική),
- 16 Ἐϊοῦμπ-Ἐνσαρί-καπουσού (ἡ τῶν Βλαχερνῶν).

Ἐξ δὲ ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν ξηρὰν, ἀπὸ τοῦ Ἐϊοῦμπ-Ἐνσαρί μέχρι τοῦ Ἑπταπυργίου, δηλαδή

- 17 Ἐγρί-καπού (Χαρσία ἢ Καλλιγαρία),
- 18 Ἐδινέ-καπού (Πολύανδρος),
- 19 Τόπ-καπού (τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ),
- 20 Γενιῖ-καπού ἢ Μεβλεά-χανέ-καπουσού (Μελανδησία ἢ Μέση),
- 21 Σηλύβριά-καπουσού (τῶν Πηγῶν ἢ Πέμπτη ἢ τοῦ Ἀττάλου),
- 22 Γεδι-κουλέ-καπουσού (τοῦ Ῥηγίου).

Καὶ ἑννέα ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ἀπὸ τοῦ Ἑπταπυργίου μέχρι τῆς ἄκρας τοῦ Σαραγίου, δηλαδή

- 23 Ναρλὺ-καπού (Παλαιὰ ἢ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου),
- 24 Σαμάτια-καπουσού (τοῦ Ψαμάθου),
- 25 Δαούδ-πασσᾶ-καπουσού (τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ),
- 26 Βλάχκα-Γενιῖ-καπού,
- 27 Κούμ-καπού (τοῦ Κοντοσκαλίου),
- 28 Τσατλαδὺ-καπού (Σιδηρᾶ ἢ τῶν Σοφιῶν),
- 29 Ἀχὺρ-καπού (τῆς Ὁδηγητρίας),
- 30 Μπαλὺκ-χανέ-καπουσού ἢ Ἀράμπ-καπού
- 31 Κιουτσούκ-δεμὺρ-καπού
- 32 Δεγυρμέν ἢ Χασταλάρ-καπουσού.

} φέρουσαι εἰς τὸν περίβολο
τοῦ Σαραγίου.

Αἱ δὲ τέσσαρες ἐπόμεναι, ἐπὶ τοῦ τείχους τοῦ χωρίζοντος ἐγκαρσίως σαράγιον ἀπὸ τῆς πόλεως, δηλαδή

- 33 Καρά-καπού,
- 34 Μπάμ-ὺ-Χουμαγιούν,
- 35 Σοούκ-τσεσμέ-καπουσού, καὶ
- 36 Δεμὺρ-καπού.

Περὶ ἐκάστης τούτων θέλομεν διαλάβει διεξερχόμενοι τοπογραφικῶς καθέκαστα τῆς πόλεως.

γ'. Ἀγυαὶ, Ἀμφοδοὶ, καὶ Πλατεῖαι
ἢ Ἀγοραὶ (Φόροι).

Επὶ Θεοδοσίου τοῦ Β' ἡ ΚΠ εἶχε 332 ῥύμας ἢ ἀγυαὶς καὶ λεωφόρους. Τούτων ἡ καλουμένη, καθὼς καὶ ἦτον, Μέση, ἡ πλατυτέρα καὶ εὐθυτέρα τῶν λοιπῶν, διέτεινε τὴν πόλιν ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἀκολουθοῦσα, ὡς ἔγγιστα, τὸν ζυγὸν τῶν ἐξ λόφων, καὶ ἤρχετο ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Παλατίου, ἔθεν καὶ Λεωφόρος τοῦ Μιλίου ἐλέγετο, καὶ, διερχομένη τὴν ἀγορὰν, τοὺς Τρπαδησίους Ἐμβόλους κτλ., κατέληγεν εἰς τὴν Χρυσὴν καλουμένην πύλην, ἔχουσα ἐκατέρωθεν οἰκίας, ἐργαστήρια καὶ στοάς. Δι' αὐτῆς διήρχοντο αἱ παρατάξεις, ἐπομπεύοντο οἱ κατάδικοι, καὶ διέβαινον τὰ δημόσια ὀχήματα (la Poste). Τὴν θέσιν καὶ χρῆσιν τῆς λεωφόρου ταύτης ἐπέχει σήμερον ἡ μακρὰ καὶ, μόνη σχεδὸν εὐθεῖα καὶ πλατεῖα ὁδὸς τῆς ΚΠ, ἡ καλουμένη Διθαν-γιολοῦ, διότι, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως, καταντᾷ εἰς τὴν Ὑψηλὴν καλουμένην Πύλην καὶ τὸ Πασσά-καπουσού.

Αἱ πλείότεραι τῶν ὁδῶν τούτων ἦσαν κατάστεγοι καὶ περίστυλοι ἐκατέρωθεν τοῦ δρόμου (ἔθεν καὶ Ἀμφοδοί), ὥστε, κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν, διὰ τῶν σκεπαστῶν καὶ φρακτῶν τούτων δρόμων, διὰ πάσης ποτὲ τῆς πόλεως δικνουμένων, ἐξεῖναι ἄνευ πηλοῦ καὶ ἀκτίνος πᾶσαν αὐτὴν διέναι. Ἐνταῦθα δὲ ἦσαν καὶ διώροφοι, ἔχουσαι ἄνωδον εἰς τὰς ἀνωτέρας αὐτῶν στοὰς διὰ λιθίνων κλιμάκων, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ΜΕ' Νόμου τοῦ Θεοδοσιανοῦ Κώδικος.

Ἐκαλοῦντο δὲ αἱ στοαὶ αὗται Ἐμβόλοι, καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἔφερον τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχόντων τῆς πολιτείας, ὡς ὑπ' αὐτῶν ἡγοῦν ἐπ' αὐτῶν κτισθέντες. Εἶχε δὲ, κατὰ τὴν προειρημένην ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β' περιγραφὴν, ἡ ΚΠ πεντήκοντα δύο τοιούτους Ἐμβόλους, τοὺς πλείστους συνεχομένους.

Τούτων γνωστότεροι ἦσαν οἱ κτισθέντες ὑπὸ τοῦ συγκλητικοῦ Εὐδόλου, κατὰ τὸν Κωδινὸν μὲν, ἐνὸς τῶν μετὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἐκ Ῥώμης μετοικησάντων· κατὰ δὲ τὸν Δουκάγγιον, πιθανώτερον, ὑπ' ἄλλου ὁμωνύμου αὐτῷ, χρηματίσαντος Ἐπάρχου τοῦ Πραιτωρίου τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β' τῷ 436. Ἦσαν δὲ τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, » θολωτοὶ, ἐγχόρηγοι. Ὡν ὁ μὲν ἤρχετο ἀπὸ τοῦ Τζυκανιστηρίου καὶ τῶν Μαγγάνων, καὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν Εὐγενίου, καὶ διήρχετο μέχρι τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου· ὁ δὲ ἕτερος, ἀπὸ τῆς Δάφνης καὶ τῶν Σοφίων μέχρι τῆς Ῥάβδου· οἱ δὲ ἕτεροι δύο, ἀπὸ τῆς Χαλκῆς καὶ τοῦ Φόρου μέχρι τοῦ Ταύρου καὶ τοῦ Βοός καὶ τοῦ Ἐξωκιονίου. Ἐπάνω

» δὲ τῶν Ἐμβόλων περίπατοι πλακωτοὶ λίθινοι, καὶ στήλαι χαλκαῖ ἄπει-
» ροὶ πρὸς διακόσμησιν τῆς πόλεως (1).»

Συγχέονται δὲ, ἢ, πιθανώτερον, ἦσαν οἱ αὐτοὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου οἰκοδομηθεῖσιν ἐκ πλίνθου ὀπτῆς, καὶ διήκουσιν ἀντικρὺ ἀλλήλων ἀπὸ τοῦ Μιλίου εἰς τὸν ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμούμενον Φόρον. Ἰ-
δίως δὲ ὁ ἐξ εὐωνύμων παρετείνετο μέχρι τοῦ Ταύρου, ἢ, κατὰ τὴν IB' Νεαράν τοῦ Ζήνωνος (2), » ἄχρι τοῦ Καπιτωλίου. « Ἐκάησαν δὲ, πρῶτον μὲν, ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, κατὰ τὸν Μαρχελλῖνον· δεύτερον δὲ, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ· τρίτον, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου· καὶ τέταρτον ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἐμπρησμοῦ τοῦ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀ-
λώσεως τῆς πόλεως τῇ 19 Αὐγούστου τοῦ 1205. Διότι αὐταὶ εἶνε βε-
βαίως αἱ πυρποληθεῖσαι τότε » ὑπόστεγοι ἀμφίδυμοι ἀμφοδοί, αἱ ἀπὸ τοῦ
» Μιλίου ἀρχόμεναι, ὧν ἀτέρα εἰς αὐτὸ παρατείνει τὸ Φιλαδέλφιον, «
κατὰ τὸν Χωνειάτην.

Ἡ τελευταία αὕτη ἴσως εἶνε ὁ καλούμενος Μακρός Ἐμβολός καὶ Μακρὲμβολός, ἐξ οὗ Εὐδοκία ἢ Βασιλὶς, ἢ Μακρεμβολίτισσα, ἐκτεινόμενος, » ἀπὸ τῆς Χαλκῆς ἄχρι τοῦ Ταύρου, « καὶ, ἂν ὅχι κατὰ συνέχειαν, κατὰ τὴν διεύθυνσιν ὅμως αὐτοῦ μετ' ἄλλων, πιθανῶς καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ χερσαίου τείχους. Ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Σποὰ Φα-
νίωνος, ὅπου, κατὰ τὸν Σουῖδαν, τοποθετοῦντα αὐτὴν ἐν τῷ Δ' Πρε-
γεῶνι, ἐρρίπτοντο τὰ καθάρματα.

Μετ' αὐτοὺς ἀναφέρονται ὁ Μέγας Ἐμβολός, ὁ ἀντικρὺ τοῦ Πραιτωρίου, ὃν ἔκτισεν ὁ Ἀρκαδῖος τῷ ε' (κατὰ τὸν Θεοφάνην τῷ α') ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας του.

Οἱ τοῦ Δομνίνου Ἐμβολοὶ, περὶ τὸν ναὸν τῆς ἀγίας Ἀναστα-
σίας, πιθανῶς ὅπου νῦν τὸ Σάχ-ζαδέ-μπαση.

Ὁ Νέος Ἐμβολός, κτισθεὶς ὑπὸ Λέοντος τοῦ Μ., ὅθεν ἴσως ὁ αὐτὸς τῷ τοῦ Λεοντίου, ὅπου » ὑπῆρχε στήλη θαυμάσιος, ἐνθα Ζήνων » τὰς ἐποψίας ἐποιεῖτο, « κατὰ τὸν Ἀνών. Πατριογράφον τῆς ΚΠ, καὶ τῷ τοῦ Πατρικίου Μαρμμιανοῦ, ἐκ Προκοννησίου μαρμαρίου, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων, μόλις ἐπὶ Εὐαγρίου ὑφισταμένων, ῥυκοδόμητο καὶ Τετράπυλον.

Ὁ καλούμενος Σίγμα, ὡς ἀπὸ τοῦ ἡμικυκλοειδοῦς (σιγματοειδοῦς) αὐτοῦ σχήματος, τοποθετούμενος ἐν τῷ Γ' Πρεγεῶνι.

Ὁ τῶν Χαλκοπρατείων.

Ὁ τῶν Ἀργυροπρατείων.

Ὁ Καρανὸς ἐν Βλαχέρναις.

(1) Ἀνώνυμ. περὶ Ἀρχαιοτ. ΚΠ. (2) De Aedificiis priv.

Εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ κατ' ἐξοχὴν καλούμενος τότε Ἑμβολος, παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου τοῖς Οὐνετοῖς, ἢ ἀκριβέστερον, κατὰ τὴν Ἄνναν (1), »τῇ Ἑνετίῃσιν ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Μάρκου,« πρὸς ἀμοιβὴν τῆς συμμαχίας, ἣν πρὸς αὐτὸν ἐποιήσαντο, »ὀπηνίκα Ῥομπέρτος « ἐκεῖνος ἐξ Ἰταλίας ἐπὶ Δυρράχιον μεταβάς ἐπολιώρκει τὴν χώραν,« κατὰ τὸν Κίνναμον. Ἐξετείνετο δὲ »ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἑβραϊκῆς σκάλας, » ἄχρι τῆς καλουμένης Βίγλας. «

Εἰς τοὺς Ἑμβόλους τούτους κατῴκουν καὶ διέτριβον συνήθως οἱ ἄστεγοι πένητες, καὶ αἱ δημόσιαι γυναῖκες, αἵ τινες διὰ τοῦτο ἐκαλοῦντο καὶ Embolaria· ὅθεν ἐκ τῶν στοῶν (fornices) τῶν Ἑμβόλων τούτων καὶ ἡ Λατινικὴ λέξις fornicatio. Εἰς ἓνα τούτων διέτριβε τὰ λασιουργοῦσα καὶ Θεοδώρα ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καθ' ὃν καιρὸν, ἐγκαταλελειμμένη καὶ ἄπορος, εἶχεν ἤδη καὶ παρακμᾶσιν (2). Ὅθεν καὶ Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηλὸς, γενομένου ποτὲ σφοδροῦ χειμῶνος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, »ἐνέφραξε θυρίσι καὶ στανιδώμασι τὰς τῶν Ἑμβόλων στοᾶς, ὥστε μὴ τὴν χιόνα » καὶ τὸ ψῦχος ἐκεῖθεν ἐπεισιέναι τοῖς πένησι. Τότε δὲ καὶ τὰς λεγομένας » Ἀρχλας ἐν πᾶσι κατεσκεύασε τοῖς Ἑμβόλοις, ἀργυρίον τε κατὰ μῆ- » να τοῖς πένησιν ἔταξε κτλ. (3). «

Τῶν δὲ διαφόρων τῆς πόλεως ἀγορῶν ἡ Φέρων προεῖχεν ὁ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὁ καὶ κατ' ἐξοχὴν καλούμενος Φόρος. Μετ' αὐτὸν ἦτον ὁ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἢ τοῦ Μιλίου, ὁ τοῦ Θεοδοσίου, ὁ τοῦ Ἀρχαδίου, ὁ τοῦ Ταύρου, ὁ τοῦ Βοῦς κλπ.

Αἱ ἀγοραὶ ἢ πλατεῖαι αὗται ἦσαν περίστωι, κεκοσμημέναι μὲ διαφόρους στήλας καὶ ἀνδριάντας, ἰδίως δὲ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ὑψοῦτο ὁ ἀνδρίας τοῦ κτίτορος ἐπὶ κίονος κολοσσαίου.

Ὡς ἐκ τῶν εἰς ἐκάστην αὐτῶν δὲ κατασκευαζομένων ἢ πωλουμένων ἐμπορευμάτων καὶ χειροτεχνημάτων, ὠνομάζοντο μὲ διάφορα ὀνόματα, οἷον Χαλκοπρατεῖα, Ἀργυροπρατεῖα, Ἀρτοποιεῖα, Βλαττοπωλεῖα, Γουνάρια, Φόρος τῶν Καλιγαρίων, τῶν Χαλιναρίων, Ἀγορὰ τῶν Βοῶν κτλ., ἀπαραλλάκτως καθὼς καὶ τῶρα Ἀτ-παζάρ, Ταούκ-παζάρ, Καζαντζιλέρ, Μουρεκεπτζιλέρ κτλ.

δ'. Δημόσιοι ἀποθήκαι (Ἐρῶρεα), Μυλωνες καὶ Φοῦρνοι (Mancipia)

ΤΟΣΟΥΤΟΝ πλῆθος κατοίκων τρέφουσα ἡ ΚΠ, εἶχεν ἀνάγκην ἵνα ᾔηγε πάντοτε ἐφωδιασμένη μὲ ζωοτροφίας ἐναποθέτους, καθόσον μάλιστα τοὺς

(1) Βιβλ. ζ'. (2) Ἴδε ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς τοῦ Μαρκιανοῦ Στήλης. (3) Θεοφάν.

μὲν πρώτους τῆς κτίσεως αὐτῆς χρόνους ἐτροφοδότει, παρεκτός τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν παλατινῶν, καὶ μέγα μέρος, ὡς εἶδομεν, τῶν κατοίκων ἀπὸ τοῦ δημοσίου· τοὺς δὲ τελευταίους, ὑπέκειτο εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιδρομὰς καὶ πολιορκίας. Καὶ ἐπειδὴ τὰ πλείοτερα σιτηρὰ τρόφιμα ἤρχοντο ἀπὸ τῆς Σικελίας, καὶ μάλιστα τῆς Αἰγύπτου, οἱ δὲ ἐτησίαι, ἐπικρατοῦντες δι' ὅλου σχεδὸν τοῦ θέρους εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸ Αἰγαῖον, ἐμπόδιζον, ὡς εἴπομεν, τὰ σιταγωγὰ πλοῖα, καθὼς καὶ τῶρα, εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἦτο καὶ αὕτη τρίτη αἰτία τῆς ἀποθέσεως τροφίμων, καὶ ἰδίως σιτηρῶν, οἴνου καὶ ἐλαίου (1).

Ἐπομένως μία τῶν πρώτων τῆς διοικήσεως φροντίδων ἦτο πάντοτε, καθὼς καὶ εἶνε ἀκόμην, ἡ οἰκοδομὴ καὶ ἐξασφάλις τῶν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένων ἀποθηκῶν, καὶ ἡ διατήρησις τῶν ἐν αὐταῖς ἀποκειμένων τροφίμων.

Αἱ ἀποθηκαὶ αὗται ἢ τὰ σιτοφυλάκια (ἀμπάρια) ὠνομάζοντο μὲ Λατινικὸν ὄνομα Ὡρεῖα ἢ, ὀρθότερον, Ὡρρέια καὶ Ὁρρέα (Horrea), εἰ καὶ συνήθως εὐρίσκεται γραφόμενον Ὡρεῖα, ὡς ἐκ τοῦ ὥρα (ἡ φροντίς) δῆθεν, ἢ Ὡρεῖα, ὡς περιεχόντων τὰ ὥρια (2)· ὁ δὲ ἐπιστάτης αὐτῶν (ἀνμπάρ-ἐμινί), Ὡρεῖαρείος.

Σιτῶνας τοιούτους εἶχεν ἡ ΚΠ, ἐν μὲν τῷ Α' ῥεγεῶνι τοὺς τοῦ Κωνσταντίνου· ἐν δὲ τῷ Ε' τοὺς τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ τοὺς Τρωαδῆσιους· ἐν δὲ τῷ ΙΑ', συνορεύοντας πρὸς τὸν Θ', τοὺς τοῦ Θεοδοσίου, καλουμένους συνήθως τῆς Ἀλεξανδρείας, διότι ἐν αὐτοῖς ἀπεταμιεύετο ὁ ἐκεῖθεν κατ' ἔτος ἐρχόμενος σίτος, περὶ οὗ ἶδε τὸν Cujas (3).

Ἐκτίζοντο δὲ πάντοτε σχεδὸν, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς μετακομιδῆς, παρὰ τοὺς λιμένας· ὅθεν (παρατηρεῖ ὁ Γύλλιος) οὔτε ἐν τῷ Η', οὔτε ἐν τῷ Θ' ῥεγεῶνι ὑπῆρχον Ὡρρέια. Πλησίον δὲ (ἐντὸς 100 ποδῶν) τῶν σιτώνων τούτων τοῦ δημοσίου ἀπαγορεύουσιν αἱ Νεαραὶ κτιζεσθαι οἰκοδομὰς, διὰ φόβον, ἐννοεῖται, πυρκαϊᾶς.

Κατὰ δὲ τὸν Κόμητα Μαρκελλίνον, ὁ αὐτοκράτωρ ἐξήρχετο (processum celebrat) ἐνίοτε ἐπ' ὀνήματος πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῶν, ἔχων παρακαθήμενον αὐτῷ καὶ τὸν ἑπαρχον τοῦ Πραιτωρίου. » Ὡς δὲ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ὁρρέια, λέγει ὁ Πορφυρογέννητος (4), ἀπαντᾷ αὐτῷ φορῶν λευκὸν χλανίδιον ὁ Κέμης τῶν Ὁρρέων (5), καὶ σὺν αὐτῷ ὁ Νομεράριος, καὶ ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀποκειμένου σίτου, καὶ περιέρχεται καὶ ὁρᾷ πάντα, συμπαρακολουθοῦντος αὐτῷ καὶ ἀρχιτέκτονος, ἵνα, ἐὰν θελήσῃ

(1) Ἴδε Σουίδαν ἐν φ. Παλατινός. (2) Ἀλλ' εὐρηται γραφόμενον καὶ Ὡρεῖα καὶ Ὡρια.

(3) Βιβλ. ΙΑ'. (4) Βιβλ. Β', κεφ. να'. (5) Comes horreorum, κατὰ τὰς Νεαράς, Τουρπιστί Καμπάν - ναχίμπ.

» πληροφορηθῆναι, εἰ ταῖς ἀληθείαις τοσοῦτος σῖτος ἀπόκειται, μετρήσῃ
 » ὁ ἀρχιτέκτων τοὺς τόπους, οὓς ἂν συνίδῃ ὁ βασιλεὺς, καὶ εἴπῃ αὐτῷ
 » τὸ ἀληθές. Καὶ ἐξερχόμενος φιλοδωρεῖ τὸν Κόμητα καὶ τὸν Νομεράριον
 » ὑφάσμασι πολυτίμοις. « Ὅθεν ὁ Θεμίστιος λέγει (1) ὅτι » οὐδ' ἀπαξιοῖ
 » βασιλεὺς αὐτόπτης γίνεσθαι τούτων τῶν θησαυρῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ
 » χρυσοῦ ταμεῖα ἐτέροις φύλαξιν ἐπιτρέπει, τὰ σιτοφυλάκια δὲ οὐκ ὀκνεῖ
 » οὐδὲ ἔλαττον ἑαυτοῦ ποιεῖται αὐτὸς περινοσπεῖν. «

Εἰς τὰ Ὠρρεῖα, ὡς εἰς μέρη ἀσφαλῆ, ἀπεταμίουσιν καὶ οἱ ἰδιῶται ὅχι
 μόνον τὰ γεννήματά τ'ων, ὅσοι δὲν εἶχον τρόπον ἵνα τὰ διατηρήσωσι παρ'
 ἑαυτοῖς, ἀλλὰ καὶ χρυσόν, καὶ ἄργυρον, καὶ ἄλλα πολυτίμα πράγματα,
 ὑπ' εὐθύνην τῶν Ὠρρεαρίων.

Διὰ τὴν αὐτὴν δὲ τῆς τροφοδοσίας ἀνάγκην διетήρει καὶ μυλῶνας τὸ
 δημόσιον, οἰκοδομήματα δηλονότι ὅπου ὅχι μόνον ἤλέθετο ὁ σῖτος, ἀλλ'
 ἐψήνετο καὶ ὁ ἄρτος τῶν τροφοδοτουμένων, καθὼς τῶρα οἱ φοῦρνοι, χρη-
 σιμεύοντες ἐνταυτῷ καὶ ὡς ἀλογόμυλοι. Ἐκαλοῦντο δὲ κοινῶς ἀπὸ τοῦ
 Λατινικοῦ Μαγκιπεῖα (mancipia), καὶ οἱ ἔφοροι αὐτῶν Mancipes. Ἐν τῇ
 Ὑπομνηστικῇ δὲ Ἀναστασίου τοῦ Ἀποκρισιαρίου (2) ἀναφέρεται » Πλου-
 » τῖνος ἐπιστάτης τῶν αὐτοκρατορικῶν μυλῶνων, pistos, δηλονότι ἐπὶ
 » πάντων τῶν δημοσίων μυλῶνων, ἐκείνων δηλαδή οἱ τὰ σιτομέτρια τῶν
 » Σχολαρίων διανέμουσιν, ὃ καλεῖται Τετράνσιτον κτλ. « Μυλῶνας δὲ
 τοιοῦτους εἶχεν ἡ ΚΠ, δημοσίους μὲν ἢ βασιλικούς (3) 20· ἰδιωτικούς
 δὲ 120. Εἰς δὲ τὰ 1680 ἦσαν ἐν ΚΠ, κατὰ τὸν Κόμητα Μαρσιλλῷ (4),
 285 φοῦρνοι, καὶ 585 ἀλογόμυλοι, καὶ προσέτι 559 ζυθοποιεῖα, διὰ τὴν
 κατασκευὴν κεγχρίνου τινὸς ποτοῦ, τοῦ μποζᾶ.

ε. Ὑδραγωγεῖα, Κινστέρναι, Νυμφαεῖα, Κρήναι, Λουτρά
 καὶ Ὀχετοὶ (cloaques).

ΠΡΟΣ τοσοῦτο πλῆθος κατοίκων ἔπρεπεν ἡ ΚΠ ἵνα ἔχῃ ἀποχρῶν καὶ
 τὸ ὕδωρ. Καὶ τῷ ὄντι ὁ ἀγωγὸς τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ὁ μέγας ὕδραγωγὸς
 τοῦ Οὐάλεντος μετωχέτευον εἰς αὐτὴν, στερουμένην ἐπιτοπίως ἀναβρυ-
 ὄντων ὑδάτων, ἀπ' αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ποταμὸν ὁλό-
 κληρον, τὸν καλούμενον Ὑδράλην (5), ἡμέρας μακρόθεν δρόμον (» ἡμερῶν
 » ὁδόν, ὡς φασι, « κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν). Ὁ δὲ Εὐφρατᾶς ἐκεῖνος, τὸν

(1) Λόγῳ ΣΤ'. (2) Ἐν τῇ Συλλογῇ Ἀναστασίου τοῦ Βιβλιοθηκαρίου σελ. 257. (3) Σιωκράτ.
 Ζ', 20'. (4) L'Etat militaire de l'Empire Ottoman. (5) Τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ τούτου,
 ὅστις γράφεται, ἐσφαλμένως πάντως, καὶ Ἀδράλης καὶ Ἀδράνης, ἐξηγεῖ τὸ ἐν Βασιλείᾳ Μυλὰ ὕ-
 λα κ ο ν, καὶ ὅθεν εἶνε κυρίως εἰμὴ τὸ Τουρκ. Μ π ἐ ν δ.

ὁποῖον ὁ Κωνσταντῖνος κατέλιπε, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ἐπιστάτην τῆς κτίσεως » μετὰ βαρείας δυνάμεως καὶ πλούτου πολλοῦ, « πρὶν ἀρχίσῃ ἐπὶ τὸν περιτειχισμὸν τῆς πόλεως, » κατεσκευάσε κανάλους ὑπονόμους, καὶ » πάσας πηγὰς ἀνεστόμωσεν ὑδάτων· « καὶ ἴσως αὐτοῦ ἔργον εἶνε ἡ μετοχέτευσις ἄλλου ποταμοῦ τοῦ Βελιγραδίου, ὅς τις, κατὰ τὸν περὶ Ὑδραγωγείων Νόμον τοῦ Οὐαλεντιανοῦ καὶ Θεοδοσίου, μετωχέτευε τὸ ὕδωρ εἰς τὰ κτήματα καὶ τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Ἀδριανοῦ ἦτον, καθὼς καὶ εἶνε ἀκόμη, προσδιωρισμένος διὰ τὸ παλάτιον μόνον καὶ τὰ δημόσια λουτρά καὶ νυμφαῖα.

Τοὺς ἀγωγοὺς τούτους, πρὸς διατήρησιν τῶν ὁποίων αἱ Νεαραὶ προσδιορίζουσι τὰ θεωρικὰ τῶν Ἱπποδρομιῶν κλπ. χρήματα, ἐπεσκευάσαν πολλάκις καὶ ἐξακολουθοῦσι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐπισκευάζοντες οἱ κατὰ καιροὺς αὐτοκράτορες. Αὐτίκα Ἰουστίνος ὁ Β', τῷ 577 (ἰά ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ), » ἔκτισε, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, τὸν τε Μέγαν καλούμενον » ἀγωγὸν καὶ τὸν Ἀδράνην, καὶ ἐχορήγησε τῇ πόλει δαψίλειαν ὕδατος. « Ῥωμανὸς δὲ ὁ Ἀργυρόπουλος » ἀνεκαίνισε, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (1), τὸν » τοῦ ὕδατος ὁλκὸν διαβρῆχθέντα ὑπὸ σεισμοῦ, « τοὺς τε τῶν ὑδάτων ὁλκούς, καὶ τὰς δεχομένας τὸ ὕδωρ καστέλλους, « κατὰ τὸν Κεδρηνόν. Καὶ ὁ Κοπρώνυμος δὲ αὐτὸς, καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνοῦ ἀγγελος, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ μεγαλοπρεπὴς Σουλτάν-Σουλεϊμάν ἀντικείμενον τῆς προμηθεύς αὐτῶν κηδεμονίας ἔλαβον τὴν ἐπισκευὴν τῶν ὑδραγωγείων τούτων, καθὼς θέλομεν ἐκθέσει λεπτομερέστερον ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Οὐαλεντιανοῦ Ἀγωγοῦ.

Οὐχ ἦττον ὅμως τὸ θέρος, μαραινομένων τῶν ρεῖθρων, καὶ τοῦ ποταμοῦ κοίλου ρέοντος, ἡ ἔλλειψις τοῦ ὕδατος ἐγένετο ἐπαισθητή. Πρόσθετες εἰς τοῦτο καὶ τὰς ἐνδεχομένας πολιορκίας, ἐν καιρῷ τῶν ὁποίων ὁ δὲν ἦτο δύσκολον εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἵνα ὑποτέμωσι τὸ ὕδωρ. Πρὸς τὰς δυσχερείας ταύτας αἱ αὐτοκράτορες, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ μεγαλοκτίτωρ Ἰουστινιανὸς, ἀντέταξαν τὰ κολοσσαῖα ἐκεῖνα ἔργα, τῶν ὁποίων θαυμάζομεν εἰσέτι τὸ μεγαλεῖον. Καὶ ὁ μὲν ἀγωγὸς ὁ φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου, διωχέτευσε τὰ ὕδατα τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Αἴμονος ὑπὲρ τὴν φάραγγα τοῦ Βελιγραδίου, καὶ κατέστη ποταμὸς ὑπεράνωθεν ποταμοῦ τοῦ διαρρέοντος διὰ τῶν ἀψίδων τοῦ, τοῦ ὁποῖου πάλιν τὸ ὕδωρ, ἐμποδιζόμενον ὑπὸ τῶν γιγαντιαίων προχωμάτων ἐκείνων (μπένδ), ἔργων τοῦ μεγάλου Σουλεϊμάνου, καὶ λιμνάζον ὑπὲρ αὐτὰ, ταμιεύεται πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως· αἱ δὲ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖναι κινστέρναι, αἱ τινες ἐπέχουσι μὲγα μέρος τῶν κοιλάδων τῆς Ἐπταλόφου, καὶ παραβαλλόμεναι πρὸς τοὺς

(1) Βιβλ. ΙΖ'.

ἀγωγούς, ὡς πρὸς ποταμούς ἀερίους, » θαλασσῶν ἢ λιμνῶν λόγον πρὸς » ἐκείνους ἔχουσι τότε, » γεμιζόμεναι ὑπ' αὐτῶν τὸν χειμῶνα, ἐπαρκοῦσιν ἀφθόνως εἰς τὴν τσσαύτην, παρὰ τοῖς Τούρκοις μάλιστα, χρῆσιν τοῦ ὕδατος, καὶ, κατὰ τὸν Προκόπιον, » τὰ ἔλυτρα τάδε, δεχόμενα τοῦ ὀχε- » τοῦ τὴν ἐπιρροήν. ὑπερβλύζοντος, στενοχωρουμένοις μὲν τοῖς ὕδασι » τότε χαρίζεται χώραν' ποθεινῶν δὲ αὐτῶν γινομένων, ἐπὶ καιροῦ τοῖς » δεομένοις παρέχεται πόρον. »

Τὰς κινστέρνas ταύτας, » τὰς μὲν καταστέγους καὶ ἀφανεῖς, πᾶσαν » τὴν πόλιν ὑπερῶν καὶ κρεμαστὴν καὶ τὰ κάτω διάκενον ποιοῦσας· τὰς » δὲ ἀναπεπταμένας καὶ φανεράς, ὀλκάσι δυναμένας πλεῖσθαι, » κατὰ τὴν μεγαλήγορον ἔκφρασιν τοῦ Χρυσολωρᾶ, παρημέλησαν, ἐκτὸς τριῶν ἢ τεσσάρων, οἱ μετέπειτα αὐτοκράτορες, εἴτε διότι, διαρραγείσας ὑπὸ σεισμῶν » δὲν ἐδύναντο πλέον' νὰ τὰς ἐπισκευάσωσιν· εἴτε διότι, καὶ μάλιστα οἱ Λατῖνοι, φυλακισμένοι ἐντὸς τῶν τειχῶν, καὶ μὴ τολμῶντες νὰ προκύψωσιν αὐτῶν, τὰς μετεποίησαν, ιδίως δὲ τὰς ἀναπεπταμένας καὶ ἀστέγους αὐτῶν, εἰς κήπους, » ὧν ἔνιαι, αἱ μὲν ἐπὶ τοῦ κύτους ἔνδον, αἱ δὲ » ἄνω ἐπὶ τῶν στεγῶν, μέγιστα δένδρα τρέφουσι, καὶ τοῖς ἔχουσιν ἀρκοῦ- » σιν ἀντ' ἀγρῶν καὶ κήπων εἶναι (1). »

Τοιαύτην τινὰ σύγχωσιν τῶν ὑδροδοχείων τούτων ἀποδίδουσιν οἱ Ἱστο- ρικοὶ καὶ εἰς τὸν Ἡράκλειον. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲν, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, δὲν ἤθελεν ἴσως εἶναι παράδοξον· ἀλλ' ὅτι ἐκινήθη πρὸς τοῦτο, φοβούμενος τὸν προφητευθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀστρολόγου Στεφάνου δι' ὕδατος θάνατον, εἶνε, καθὼς εἶπομεν καὶ ἄλλοι, τῆς ἱστορικῆς ἀκρισίας ὁ κολοφῶν, δι' αὐτοκράτορα μάλιστα οἷος ὁ Ἡράκλειος. Πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἀμπελοφύτους εἶδε καὶ ὁ Βονδελμόντιος, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Γύλλιος, ιδίως δὲ τὴν τοῦ Βῶνου καὶ τοῦ ἀγίου Μωκίου, αἱ ὁποῖαι διατελοῦσι καὶ σήμερον κηπευόμεναι, ὑπὸ τὸ ὄνομα Τσεκοὺρ-μποστὰν (καίλοι κήποι), τὰς ὁποίας ὁ Pertusier φρονεῖ ἀστέγους ἀπ' ἀρχῆς· ἔχουσι δὲ, κατ' αὐτὸν 25-30 ποδῶν βάθος, εἰς τὸ ὅποιον ἐὰν προσθέσῃ τις καὶ τὸ ὕψωμα τοῦ πυθμένος αὐτῶν ἐκ τῆς προσχώσεως, δύναται νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ ἀχανοῦς τῆς χωρητικότητός των.

Εἶχε δὲ ἡ ΚΠ δεκαεννέα κινστέρνas, ὧν γνωστότεραι, παρὰ τὰς δύο μεγίστας, τὴν Βασιλικὴν καὶ τὴν Φιλόξενον, ἦσαν ἡ τοῦ Ἀετίου, ἡ τοῦ Ἀρκαδίου, ἡ τοῦ Ἀσπαρος, ἡ τοῦ Βῶνου, ἡ τοῦ Θεοδοσίου, ἡ τοῦ Μοδέστου, ἡ Μωκηνσία, ἡ τοῦ Παλατίου ἢ ἄλλως Ψυχρά, ἡ τοῦ Φωκᾶ κλπ. Δεκατρεῖς τούτων, σωζομένας ἄχρι τῆς σήμερον, περιέγραψεν ὁ Κόμης Ἀνδρεώσης, ὁπραγματευσάμενος ἀκριβέστατα τὴν ὑδρογραφίαν τῆς ΚΠ (2).

(1) Μ. Χρυσολωρᾶς. (2) Εἰς τὸ ἀξιόλογον αὐτοῦ σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενον Voyage etc. σ

καὶ παρατηρεῖ ὅτι, ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ γηπέδου καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ὕδατος, κεῖνται καταλληλότατα, ἐπέχουσαι θέσεις ὑψηλοτέρας τοῦ μέρους, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ ἐφοδιάσωσιν. Οὕτως αἱ μὲν παρὰ τὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως πύλιν μετωχέτευον τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς τὸ Σαλμάτομρουκ καὶ τὰς Βλαχέρνας· ἡ τοῦ τζαμίου Καρά-γιομρουκ καὶ ἡ τοῦ Σουλτάν-Σελήμ, μεταποιηθεῖσα εἰς κήπον, τὸ μεταξὺ τοῦ Διδάν-γιολοῦ καὶ Γενὺ-καπίου διάστημα· αἱ τοῦ Τσουκούρ-χαμάμ καὶ Ἀτ-παζαρίου, τὰ περὶ τὸ Σουλτάν-Μεχμέδ καὶ Σουλεϊμανιὲ μέρη· ἡ τοῦ Γερέ-μπατάν, τὸ Σαράγιον καὶ τὰ περὶ τὸ Μπάγτζε-καπὺ καὶ Πασσᾶ-καπουσοῦ· ἡ τοῦ Μπὶν-μπὶρ-διρέκ καὶ ἡ τῶν 32 κιόνων, τὰ περὶ τὸ Σουλτάν Ἀγμέδ καὶ τὸ Κοντοσκάλιον· ἡ τοῦ Ἀσπαρος, τὰ ἀπὸ τοῦ Κούμ-καποῦ μέχρις Ἀκ-σαραγίου· ἡ Μωκηνσία, τὰ μέρη τῶν Ψαμβαειῶν καὶ, τέλος, ἡ τοῦ Στουδίου, τὴν συνοικίαν τῶν Ἑπτὰ-πύργων.

Περίεργος εἶνε δὲ ἡ αἰτία τὴν ὁποῖαν δίδει εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἀστέγων δεξαμενῶν (τσουκούρ-μποςτάν) ὁ Ὁθωμανὸς συγγραφεὺς, ὃν προανέφεραμεν. »Οἱ αὐτοκράτορες, λέγει, τῶν Ῥωμαίων, ἵνα προφυλάξωσι τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν συχνῶν σεισμῶν, ἀνώρυξαν εἰς τέσσαρα διάφορα αὐτῆς μέρη εἶδος λάκκων 20 πηγῶν πλάτους, 20 βάθους, καὶ 200 μήκους, καὶ ἐντὸς αὐτῶν μετωχέτευσαν ἔπειτα ὕδατα πρὸς εὐκολίαν τῶν ζώων. Ἀλλ' οἱ Ὁθωμανοὶ, παρεκτὸς ἐνός, τοῦ Τσουκούρ-μποςτάν, μετεποίησαν τὰ ὀρύγματα ταῦτα εἰς τζαμιά καὶ ἀγοράς.« Καὶ τοῦτο μὲν προκείσθω εἰς σκέψιν· ὅτι δὲ τὰς ἀναπεπταμένας ταύτας κινστέρνας πρῶτοι μετεχειρίσθησαν πρὸς λαχανοφυτείαν καὶ ἵπποφορβίαν οἱ Λατίνοι, καθόσον μάλιστα ἔμενον καὶ ξηραὶ, εἴτε κοπέντων ἐπίτηδες τῶν ὑδάτων ὑπὸ τῶν περισίκων, οἵτινες ἦσαν ὅλοι ἐχθροὶ τῶν, εἴτε φθαρέντων δι' ἔλλειψιν ἐπισκευῆς τῶν ὑδραγωγείων, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δανιὴλ σωζομένων ἐν τῇ Παρισινῇ Βιβλιοθήκῃ χρησμάτων, ἐν οἷς ἀναφέρεται ὅτι »κρατήσῃ ἐπὶ τὴν Ἑπτάλοφον τὸ ξανθὸν γένος » ἕξ ἂ πέντε (1), καὶ φυτευθήσονται ἐν αὐτῇ λάχανα.«

Τὰ δὲ Νυμφαῖα ἢ Ὑδρεῖα ἦσαν τὰ νῦν λεγόμενα Τουρκιστὶ Τακσίμ (ὕδρονομεια), εἰς τὰ ὁποῖα μετοχτετευόμενον πρὸς πλειοτέραν εὐκολίαν ἀπὸ τῶν κινστερνῶν τὸ ὕδωρ, ἐμοιράζετο ἔπειτα ἀπ' αὐτῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς πόλεως. Ἦσαν δὲ οἰκοδομημένα με ἀρχιτεκτονικὴν πολυτέλειαν, ἐκ μαρμάρου, ὑψηλὰ, εὐρύχωρα, κεκοσμημένα με ἀνδριάντας καὶ ζωγραφίας, πρὸς τέρψιν καὶ διατριβὴν τῶν συνερχομένων· ὥστε καὶ πολλοὶ ἐκ τοῦ δήμου, ὅσοι δὲν εἶχον ἀποχρώσας οἰκίας, ἐπέ-

Systeme des eaux qui abreuvent Constantinople, Paris, 1818. (1) Ἴσως εἶνε γραμμένον: ἕ καὶ πέντε, εἰς δῶλῶσιν τῶν 56 ἐτῶν, καθ' ἃ διήρκεσεν ἐν ΚΠ ἡ Λατινοκρατία.

λουν καὶ τοὺς γάμους τῶν ἐν αὐταῖς. Τούτων δὲ δύο ἦσαν ἐντὸς τῆς πόλεως τὰ ἐπισημότερα, τὸ τοῦ Οὐάλεντος, κείμενον ἐν τῷ Ταύρῳ, καὶ τὸ τοῦ Θεοδοσίου, ἐν τῇ ἐπωνύμῳ αὐτοῦ ἀγορᾷ, συγχέομενα καὶ ταῦτα παρὰ τῶν συγγραφέων. Τῶν σημερινῶν Τακσιμίων τῆς ΚΠ τὰ πλείοτερα, λέγει ὁ Κ. Ἀνδρεάσσης, εἶνε σχεδὸν ὑπόγεια· τόσον δὲ στερεῶς κτισμένα, ὥστε ὁμοιάζουσι χυτὰ, ἐξ ἐνὸς μόνοι λίθου, καὶ μετὰ τόσους αἰῶνας, εἶνε σχεδὸν ἀκέραια. Τούτων δὲ τὸ μὲν μᾶλλον ἀξιοθέατον εἶνε τὸ τοῦ Γενι-μπαγτσέ· τὸ δὲ πρῶτον καὶ μεγαλύτερον, τὸ ἔξωθεν τοῦ Ἐγρί-καπίου καὶ πλησίον τοῦ Ἐιούμπ, ὅπου συρρέον διὰ τῶν ὑδραγωγείων τὸ ὕδωρ, μερίζεται ἐκεῖθεν διὰ δύο ὑπογείων ἀγωγῶν καθ' ὅλην τὴν πόλιν, καὶ ποτίζει διὰ τοῦ ἐνὸς μὲν τὸ πρὸς τὸν κόλπον κλίτος αὐτῆς καὶ κατὰ μέρος καὶ τὸ πρὸς μεσημβρίαν διὰ τοῦ τακσιμίου τοῦ Ἀτ-μπαζάρ, συκοινωνοῦντος μὲ τὸν τοῦ Οὐάλεντος ἀγωγόν· διὰ τοῦ ἑτέρου δὲ, διερχομένου διὰ τῆς Ἀδριανοῦ πύλης, καὶ ἐφοδιάζοντος τὰ τακσίμια τοῦ Γενι-μπαγτσέ καὶ τοῦ Γιουσκέκ-καλδιρίμ, καὶ παρακάτω τὰ τοῦ Δαούδ-πασσά καὶ Ἐμίρ-ἀχόρ, καὶ καταλήγοντος εἰς τὸ Ναρλὺ-καπύ, τὸ πρὸς μεσημβρίαν ἐπίλοιπον μέρος τῆς πόλεως καὶ τὸν ἑβδομον λόφον.

Βρύσεις δὲ ἡ ΚΠ ἔχει, κατὰ τὸν προειρημένον Ὀθωμανὸν συγγραφέα, ὑπὲρ τὰς χιλιάς (1), ἐκτὸς ἑκατὸν ὑδρονομείων (Σεμπίλ-χανέ), ἰδρυμένων εἰς τὰ μεγάλα ἢ αὐτοκρατορικὰ τζαμιά καὶ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τῆς πόλεως πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν τῶν ἰδρυσαμένων.

Τὸ πλείοτερον ὅμως ὕδωρ τῆς πόλεως δαπανᾶται εἰς τὰ λουτρά, τῶν ὑποίων ἢ ἀνάγκη· δὲν εἶνε φυσικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῶς ἀπαραίτητος διὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς, δογματίζοντας ὅτι τὸ λούσιμον τοῦ σώματος ἐξαλείφει τὰ ἀμαρτήματα τῆς ψυχῆς. Διὰ τὰς γυναῖκας δὲ αὐτῶν, παρεκτὸς τῆς ἀνάγκης ταύτης, τὸ λουτρὸν εἶνε, καθὼς προείπομεν, καὶ μέσον διασκεδάσεως, καὶ γίνεται, χρεωστικῶς μὲν κατὰ παρασκευὴν πολ-λάκις δὲ καὶ δις τῆς ἐβδομάδος, τὸ κέντρον τῶν γυναικείων ἐκστρατειῶν. Ἐκεῖ διάγουσιν ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν, συνομιλοῦσαι, καπνίζουσαι, χορεύουσαι, τραγωδοῦσαι, ἢ θεώρουσαι καὶ ἀκούουσαι τὰς ἄλλας ᾄδούσας καὶ χορευούσας. Τὰς σκηνάς ταύτας τοῦ Τουρκικοῦ γυναικείου λουτροῦ μόνη ἡ Lady Montague καὶ εἶδε καὶ περιέγραψεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ ἀκοῆς καὶ ἐξ εἰκασίας μόνον.

Τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον εἶχεν εἰκοσιτέσσαρα λουτρά, τὰ πλείστα τῶν ὑποίων ἦσαν μεγαλοπρεπέστατα, καὶ στολισμένα μὲ πλῆθος εἰκόνων καὶ ἀνδριάντων. Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου ἡριθμοῦντο ἐν ΚΠ ὀκτὼ μεγάλα δημόσια λουτρά (θέρμαι), ὧν ἐπισημότερον τὸ τοῦ Ζευξίππου, καὶ

(1) Εἰς τὰ 1680 ἦσαν 947 βρύσεις ἐν ΚΠ.

153 ιδιωτικά. Ἐπὶ Γυλλίου ἦσαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν δημόσια λουτρά, ἐξ ὧν τὰ πεντήκοντα διπλᾶ (μέρος δηλονότι διὰ τοὺς ἄνδρας, καὶ μέρος διὰ τὰς γυναῖκας) καὶ μέγιστα. Ὁ Chevalier ἐμέτρησε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρ' ἐλθόντος αἰῶνος 130, καὶ ἄλλοι 300, ὧν ἐπισημότερον τὸ τοῦ Μουσταφᾶ-πασσᾶ. Συμπεριλαμβανομένων ὅμως καὶ τῶν ιδιωτικῶν, εἶνε ὑπὲρ τὰ 1000, διότι ἐκάστη οὐ μόνον Τούρκου, ἀλλὰ καὶ Γραικοῦ, καὶ Ἀρμενίου, ὁπωσοῦν εὐκαταστάτου, οἰκία ἔχει καὶ τὸ λουτρόν τῆς, εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ διακόσμησιν τοῦ ὁποῖου οἱ ιδιοκτῆται ἐπιδείκνυνται ὅλην αὐτῶν τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ φιλοκαλίαν.

Δὲν ἡλαττοῦτο δὲ ἡ ΚΠ τῆς Ῥώμης καὶ κατὰ τοὺς ὑπονόμους ἔκτους τῶν ὑδάτων καὶ ἀκαθαρσιῶν, καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς κτίσεως αὐτῆς Εὐφρατᾶς » ἐποίησε, λέγει ὁ Κωδινός, καὶ γάβους ἐγχορήγους (1) » ἐπὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, βαθεῖς τῷ ὕψει, ὅσον τῶν Ἐμβόλων, διὰ τὸ μὴ » εἶναι δυσωδίαν τινὰ, καὶ ἐνσκήπτωσι νόσοι τῇ πόλει· ἀλλ' εἰς βάθος » διέρχεσθαι τὰς δυσώδεις ὕλας, καὶ κατέρχεσθαι εἰς θάλασσαν.»

ς'. Λιμένες ἢ Νεώρια καὶ Σκάλαι.

ΕΚΤΟΣ τοῦ Κερατίου Κόλπου, ὅς τις, ὡς εἵπομεν, εἶνε ὅλος λιμὴν αὐτοφυής· ἐκτὸς ὅλου τοῦ Βοσπόρου, ὅς τις καθ' ἑκατέρας αὐτοῦ τὰς ὀχθας, ἰδίως δὲ τὰς δυτικὰς, προσφέρει πανταχοῦ ἀσφαλῆ ὀρμητήρια καὶ ἀγκυροβόλια, ἣ ΚΠ εἶχε καὶ ἄλλους λιμένας χειροποίητους, τὰ καλούμενα Νεώρια, ὅπου προσωρμίζοντο καὶ ἐκλείοντο αἱ πολεμικαὶ κυρίως τριήρεις.

Τούτων τὸ ἀρχαιότερον, ὡς ἀποτελοῦν τὸν κυρίως κλειστὸν λιμένα ἢ ναύσταθμον τῶν Βυζαντίων, ἦτον τὸ παρὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐπονομασθεῖσαν Ὠραίαν (ἀντὶ Νεωρίαν) πύλην, τὸ ὁποῖον καὶ Λίμνη τοῦ Νεωρίου καὶ Ἐσω Νεώριον ἐλέγετο.

Μετ' αὐτὸ, ἐντὸς μὲν τοῦ Κόλπου ἦτον τὸ πρὸς τῇ Μονῇ τοῦ Εὐεργέτου· μετ' αὐτὸ δὲ τὸ τῶν Βλαχερνῶν, συγχέομενον μετὰ τοῦ ἐν τῷ Ἐπτασκάλῳ, περὶ οὗ ἐφεξῆς· καὶ μετὰ τοῦτο, ἐπέκεινα ἤδη τοῦ τείχους, τὸ Λιμενάριον τοῦ Ἐβδόμου, ἢ Λιμὴν τοῦ ἀγίου Μάμαντος.

Πρὸς τὴν Προποντίδα δὲ, ἀ. τὸ κυρίως ἢ Ἐξω Νεώριον, ὁ ἄλλως λιμὴν τῶν Σοφιανῶν καὶ Βουκολέων, τὸ νῦν Κάτεργα-Λιμανί. β'. ὁ λιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου ἢ Ἐν τῷ Ἐπτασκάλῳ, γραφόμενον κακῶς, ἴσως δὲ καὶ προφερόμενον, Πασχάλῳ, τὸ αὐτὸ καὶ Κοντοσκάλιον, καὶ Πρὸς τῷ Βλάχκᾳ· καὶ γ'. ὁ λιμὴν τοῦ Θεοδοσίου ἢ Τῆς Χρυσῆς Πύλης.

(1) »Κανάλους θολωτούς,« κατὰ τὸν Βατικανὸν Κώδικα.

Παρακτός τῶν λιμένων τούτων καὶ ἐντὸς αὐτῶν, ἦσαν αἱ λεγόμεναι, καὶ τότε καθὼς καὶ τῶρα, Σκάλαι, λέξις τὴν ὁποίαν παράγει οὐκ ἀπιθάνως ὁ Γύλλιος ἐκ τοῦ Χηλαί, ὡς ἀποτελοῦσαι κυρίως καὶ κατ' ἀρχὰς τὰς ἐν εἴδει χηλῶν παρεκτεινομένας ἐκατέρωθεν τῶν ἀρχαίων λιμένων κρηπίδας ἢ προκυμαίας. Ἀναφέρονται δὲ τοιαῦται, ἐντὸς μὲν τοῦ κόλπου, α. ἢ τῆς Ἀκροπόλεως, ἄλλη παρὰ τὴν τοῦ Νεωρίου, εἰ καὶ πλησίον ἐκείνης· β'. ἢ τοῦ Τιμασίου, τοποθετουμένη ἐν τῷ Δ' Ῥεγεῶνι· γ'. ἢ Χαλκηδονησία ἢ τῶν Χαλκηδονίων, ἐν τῷ Ε' ἢ ΣΤ' Ῥεγεῶνι, κληθεῖσα οὕτω, διότι ἀπ' αὐτῆς καὶ πρὸς αὐτὴν συνήθως ἐγίνετο ἢ πρὸς τὴν Χαλκηδόνα καὶ ἀπ' ἐκείνης διάβασις, καὶ τοι πρὸς βορρᾶν παρεκτεινομένη· διότι, κατὰ τὸν Πολύβιον, »ἐκ Χαλκηδόνος οἱ βουλόμενοι διαίρειν » εἰς Βυζάντιον, οὐ δύνανται πλεῖν κατ' εὐθείαν, διὰ τὸν μεταξὺ ῥοῦν, ἀλλὰ » παράγουσιν ἐπὶ τε τὸν Βοῦν καὶ τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν.« Ἡ αὐτὴ αἰτία ἀναγκάζει καὶ σήμερον τὰ πλοῖα, τὰ πρὸς τὸ Σκούταρι καὶ ἀπ' αὐτοῦ διαπλέοντα, »να κατὰγονται εἰς τὴν ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμουμένην Σκάλαν, καθὼς τὸ παρετήρησε καὶ ὁ Γύλλιος πρὸ 300 ἐτῶν· δ'. ἢ καλουμένη τῶν Συκῶν ἢ τοῦ Γαλατᾶ, κοινότερον δὲ τοῦ Περάματος ἢ τὸ Πέραμα, τοποθετουμένη ἐν τῷ ΣΤ' Ῥεγεῶνι, καὶ παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Β' λόφου, ὅθεν συνήθως διέβαινον, καὶ τὸ πάλαι καθὼς καὶ σήμερον, εἰς τὸν Γαλατᾶν, διότι τὸ διάστημα εἶνε 300 σχεδὸν βημάτων, κατὰ τὸν Λευγκλάδιον· ε. ἢ Ἑβραϊκὴ, ἴσως διότι ἀπ' ἐδῶ συνήθως μετέβαινον εἰς τὰ ἀντικρὺ μνήματα τῶν Ἑβραίων, τὰ ἐπὶ τῆς Περαιᾶς τοῦ Πικριδίου. Πρὸς τὴν Προποντίδα δὲ, α. ἢ Βασιλικὴ Ἀποβάθρα, ἀνήκουσα εἰς τὸ Παλάτιον καὶ προσδιωρισμένη κυρίως διὰ τὸν Αὐτοκράτορα· β'. ἢ τοῦ Κοντοσκαλίου ἢ τοῦ Ἑπτασκάλου, τὴν ὁποίαν ἄλλοι τοποθετοῦσιν ἐντὸς τοῦ Κόλπου· καὶ γ'. ἢ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἢ τῶν Πηγῶν.

Αἱ δὲ παρὰ τὰς ἀποβάθρας ταύτας καὶ πρὸ τῶν θαλασσίων πυλῶν παρεκτεινόμεναι κρηπίδες, ἐκαλοῦντο, ταυτοσημάντως σχεδὸν τῷ Χηλαί, Βραχιόλια, ὅθεν τὸ Βραχιόλιον τοῦ ἀγίου Γεωργίου, τὸ τῆς Χρυσῆς Πύλης, τὸ τῶν Βλαχερνῶν κτλ. Ὁ δὲ Ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῶν Τακτικῶν παραγγέλλει ὅτι: »εἰ δὲ θαλάσση διαζώννυται (ἡ πόλις), καθόλου » ἢ μερικῶς, ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τοῦ Βραχιολίου, καὶ εἰς βάθος ἐπὶ πολὺ » ἐπεκτείνηται.«

Ζ'. Ναοί.

Τὸ πλῆθος τῶν Ναῶν διέκρινεν, ἀπ' αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, τὸ Βυζάντιον, ὥστε καὶ ἐλέγετο, παρὰ τοῖς βορείοις μάλιστα ἔθνεσιν, ὅτι οἱ Θεοὶ εἶχον τὴν οἰκῆσιν αὐτῶν παρὰ τοῖς Βυζαντίοις. Πιθανὸν ὅμως εἰς τὴν φήμην ταύτην »να ἔδωκε μᾶλλον ἀφορμὴν τὸ πλῆθος

τῶν ἀνδριάντων, τοὺς ὁποίους ἐξελάμβανον ἀδιακρίτως τὰ ἔθνη ταῦτα ἀντὶ ἀγαλμάτων θεῶν· πλήθος τοσοῦτον, ὥστε, κατὰ τὸν Δίωνα, πολιορκουμένης τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Σεβήρου, » ὁπότε τινὲς τῶν πολεμίων » τῷ τείχει προσβάλοιεν, ... καὶ ἵππους σφίσι χαλκοὺς καὶ ἀνδριάντας χαλκοὺς ἐπέβριπτον. «

Ὅταν λοιπὸν ὁ Κωνσταντῖνος ὕψωσε τοῦ Σταυροῦ τὸ σημεῖον ἐπὶ τῆς Ἑπταλόφου, τὰ πλείστα τῶν εἰδωλείων τούτων μετεκοσμήθησαν, ὡς εἰκόσι, εἰς ναοὺς Χριστιανικοὺς. Τὰ πλείστα, λέγω, διότι, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Ἀνώνυμον Χρονογράφον, καὶ ἐπὶ Θεοδοσίου ἀκόμην, ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἀκροπόλει τοῦ Βυζαντίου τρεῖς Ἑλληνικοὶ ναοί, οὓς καταλύσας ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, » τὸν μὲν τοῦ Ἡλίου ἐποίησεν αὐλὴν οἰκημάτων, καὶ ἐδώκεν ῥήσατο τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις διὰ τοῦτο καὶ Αὐλὴ τοῦ Ἡλίου » ἐλέγετο· τὸν δὲ τῆς Ἀρτέμιδος, ταβλοπαρόχιον τοῖς κοττίζουσιν, ὅπερ » διὰ τοῦτο καὶ ἐκαλεῖτο μέχρι πολλοῦ Ναός, καὶ ἡ πλησίον αὐτοῦ » ῥύμη Ἐλάφιν· τὸν δὲ τῆς Ἀφροδίτης (κτίσμα Φιδαλείας, τῆς » Βύζαντος γυναικὸς, » ἀνωτέρω μικρὸν τοῦ Ποσειδῶνος ναοῦ, « κατὰ τὸν » Ἡσύχιον), καρουχαρεῖον τοῦ Ἐπαρχοῦ τῶν Πραιτωρίων, καὶ τὰ περίε » αὐτοῦ κτισθέντα ὁσπίτια, διαιτήματα ἄμισθα τῶν δημοσίων γυναικῶν. «

Καὶ τοῦτο μόνον ἤρκει ἴσως ἵνα πείσῃ ἕκαστον ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ ὑποτεθῇ ὅτι οὐχ ἥττον ἐκτίσεν ἐκκλησίας ἐκ θεμελίων ἐν ΚΠ, αὐταὶ πρέπει νὰ ἦσαν πολλὰ ὀλίγαι· ἀλλ' ἔχομεν, παρεκτὸς τούτου, καὶ Νικηφόρον τὸν Κάλлистον ἀναφέροντα » τρεῖς μόνους μεγίστους ναοὺς ἀνατεθέντας πρὸς Σωτῆρι Χριστῷ ὑπὸ τοῦ πρώτου Χριστιανοῦ αὐτοκράτορος, » τὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, καὶ τὸν τῆς Ἀγίας Δυνάμεως. «

Καὶ μ' ὅλα ταῦτα, ὅλοι σχεδὸν τῆς ΚΠ οἱ ναοί, ἢ τουλάχιστον οἱ πλείότεροι ἐξ αὐτῶν, τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον ἐπεγράφοντο κτίτορα, καὶ ὁ Κωδινός, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ ὅτι οὔτε ἑκατονταετῆς, πολλοῦ γε δεῖ τριακονταετῆς, βασιλεία ὅθεν ἐξήρκει πρὸς οἰκοδόμησιν τοσοῦτου πλήθους ἐκκλησιῶν, ὅλας σχεδὸν ὅσας ἀναφέρει, τὰς ἀναγράφει κτίσματα τοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς ἐὰν εἶχον καὶ αἱ ἐκκλησίαι ἀρχαιοδόξου εὐγενείας ἀνάγκην.

Τὸ πλήθος δὲ καὶ ἡ πολυτέλεια τῶν ἐν ΚΠ ἐκκλησιῶν ἦτον τοσαύτη, ὥστε μετὰξὺ τῶν λαμπρῶν οἰκοδομημάτων, ὅσα καθωράιζον οὐ μόνον τὴν πόλιν αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ προάστειά τῆς, ἐκατέρωθεν τοῦ Κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου, » ὥσπερ ὄρμυ περιφέρει ἐγκαλλώπισμα, « κατὰ τὸν Πρόκوبيον (1), τὸν πρῶτον ἐπείχον τόπον οἱ ἱεροὶ ναοὶ καὶ τὰ μοναστήρια.

(1) Περὶ Κτισμ. Ἰουστινιανοῦ Α', ζ'.

» Ἐδείμαντο δὲ ναοὺς, λέγει ὁ Μ. Χρυσολωρᾶς, οἷους ἀπιστεῖσθαι ἀν-
 » θρωπίνη τέχνῃ καὶ παρ' ἀνθρώπων γεγενῆσθαι. « Ὅθεν καὶ ὁ Θεολόγος
 Γρηγόριος ἐν τῷ Ἐνυπνίῳ λέγει·

» . . . πολλοῖσιν ἀγαλλομένη μεγάλῃς τε
 κάλλεσι θαιδαλέοις ἢ βασιλείᾳ πόλιν,
 » νηοῖς οὐρανίοισιν ἀγάλλεται ἔξοχον ἄλλων·
 νηοῖς τοῖς ποθ' ἑμοῖς, νῦν γὰρ μὲν ἄλλοτρίοις (1). «

Καὶ τοῦτο ἀκόμην εἰς τὰς ἀρχάς, πρὶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, πρὶν τοῦ Βα-
 σιλείου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ηὔξηθη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ
 Βενιαμὴν ἐκ Τολέδης λέγει (2) ὅτι ἦσαν τόσαι, ὅσαι καὶ αἱ ἡμέραι τοῦ
 ἔτους· ὁ δὲ Ἀλβερίχος (3) ὅτι » Καθολικαὶ ἢ ἐνοριακαὶ μόνον ἐκκλησίαι
 καὶ μοναστήρια ἦσαν ἐντὸς τοῦ τείχους περὶ τὰς 500. « Καὶ τῷ ὄντι
 ὑπὲρ τὰς 400 ἀναφέρει ὀνομαστὶ ὁ Δουκάγγιος (4). Καὶ τί θαυμαστὸν
 διὰ τὴν ΚΠ, ἂν οὐ ἢ μὲν Ἀντιόχεια, καὶ τοι τοσάκις ἄρδην ἀνατράπεισα
 ὑπὸ σεισμῶν, εἶχεν εἰς τὰ 1100 ἀπὸ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Τουτεβῶδον (5),
 1200 ἐκκλησίας, καὶ 360 μοναστήρια· αἱ δὲ Ἀθηναὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν
 μας, καὶ τοι ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν, 311.

Τῆς τηλικαύτης σπατάλης αἱ αἰτίαι εἶνε ἤδη γνωσταὶ εἰς τοὺς ἀνα-
 διφῶντας τὴν τοῦ Μεσαίωνος ἱστορίαν· ἀμάθεια ἐνωμένη μὲ δεισιδαιμο-
 νίαν, κενοδοξία προσπαθοῦσα ἵνα ἐπιζήσῃ καὶ ἐπὶ τῆς πλακὸς τοῦ τάφου,
 φιλοτιμία ἀλόγιστος πρὸς τοὺς προγενεστέρους κτίτορας, ὅταν ὁ τίτλος τοῦ
 κτίτορος ἐκκλησίας ἐνομιζέτο ἀνοικτήριον τοῦ Παραδείσου ἀλάνθαστον, ἰδοὺ
 κυρίως τὰ αἰτία τῆς καταχρήσεως ταύτης. Καὶ περὶ τούτου, ἵνα μὴ νομίσῃ
 τις ὅτι λαλοῦμεν ἀμάρτυρα, ἀναφέρομεν μόνον τὸν Ζωναρᾶν (6), διηγούμενον
 περὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης· ὅτι, φρονεύσας τὸν αὐτοκράτορα Μιχαήλ, ἐνό-
 μιζεν ὅτι ἐξιλεόνει τὸ θεῖον, κτίζων ναοὺς ἐπ' ὀνόματι Μιχαήλ τοῦ Ἀρχι-
 στρατήγου· » Ὅτι δὲ Μιχαήλ ἀνείλε τὸν πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντα, οὐ μόνον τὸν
 » ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ναοὺς πολλαχοῦ τῆς βασιλίδος ἐδεί-
 » ματο Μιχαήλ τῷ Ἀρχιστρατήγῳ, ἐξυλασκόμενος τὸν Θεόν!! « Καὶ τοῦτο μὲν
 διὰ δεισιδαιμονίαν· καθ' ἁμίλλαν δὲ πρὸς τὸν Ἰουστινιανόν, ὁ ἀριθμὸς τῶν
 ἐντὸς καὶ πέριξ τῆς πόλεως οἰκοδομηθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ ἢ ἀνακαινισθεισῶν
 ἐκκλησιῶν ἔφθασε περὶ πού τὰς ἑκατόν, καθὼς διηγεῖται ὁ ἔγγονος αὐτοῦ
 Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (7). Καὶ τούτων τινές, ἰδίως δὲ ἡ ἐν
 τῷ Παλατίῳ, ἢ καλουμένη Νέα, ἦσαν τόσον πολυτελεῖς, ὥστε ἡ περι-

(1) Διότι κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν τότε, ἰσχυόντων ἐπὶ Οὐάλεντος, ἴδε καὶ Ἀγίας
 Ἀναστασίας ναόν. (2) Ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Ὀδοιπορικῷ σελ. 29. (3) Χρονικῷ ἔτους
 1202. (4) Constantinop. Christiana. (5) Ὀδοιπορ. Ἱερουσαλὴμ Βιβλ. Ε'. (6) Βιβλ.
 17'. (7) Κεφάλ. 56'.

γραφὴ αὐτῶν καταντᾷ ἀπίθανος. Καὶ ὁ δὲ φθάνει τοῦτο· ἀλλὰ, παραλύ-
σας τὸ στρατιωτικόν, μετεχειρίζετο πρὸς τὰς οἰκοδομὰς ταύτας τοὺς
στρατιώτας, » τῶν νώτων αὐτῶν οὐκ ἀφισταμένων ἀπ' ἄρσεων, τῶν τε
» χειρῶν αὐτῶν ἐν τοῖς κοφίνοις δουλευουσῶν, « λέγει παρῳδῶν τὸ ψαλ-
μικόν ὁ Ζωναρᾶς. » Ἀσχολουμένων δὲ τῶν πλωτῶν ἐν τοῖς κτίσμασι
» καὶ ἐκχοίσμασι τῆς Νέας Ἐκκλησίας, παρεδόθη (τοῖς Σαρακηνοῖς) ἡ
» Συράκουσα, πρὶν φθάσαι τὸν στόλον, « προσθέτει ὁ Γραμματικὸς Λέων.

Ἄλλ' αἱ τοιοῦτοτρόπως καθ' ἐκάστην πολλαπλασιαζόμεναι ἐκκλη-
σίαι (1) ἔπρεπε καὶ ἵνα κληροδοτῶνται καὶ προικίζωνται πλουσιοπαρόχως
καὶ σταθερῶς μὲν πρόσδοτον ἀκινήτων κτημάτων πρὸς διατροφήν τῶν εἰς
αὐτὰς προσκειμένων Κληρικῶν καὶ τοῦτο ῥητῶς βεβαίῳ ὁ Ἰουστινιανός,
» Ὡς ἕκαστος, λέγων (2), τῶν τὰς ἀγίας ἐκκλησίας οἰκοδομησάμενων
» ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, οὐκ οἰκοδομίας ἐφρόντισε μόνῃ,
» ἀλλὰ καὶ τὴν χορηγίαν αὐτάρκη δοῦναι τοῖς παρ' αὐτοῦ γενομένοις εὐα-
» γέσιν οἰκοῖς, καὶ ὁρίσαι πόσους μὲν προσῆκόν ἐστι πρεσβυτέρους καθ'
» ἐκάστην ἐκκλησίαν, πόσους τε διακόνους ἄρρενάς τε καὶ θηλείας, πόσους
» τε ὑποδιακόνους, καὶ αὖθις ψάλτας τε καὶ ἀναγνώστας καὶ πυλωροὺς
» καθιστάναι· καὶ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν τοῦ οἴκου δαπάνην ὥρισε, καὶ πρὸς
» ὁδὸν οἰκίαν ἐπέδωκεν, ἀρκοῦσαν τοῖς παρ' αὐτοῦ καταστάσι. «

Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ προικοδότησιν τῶν ναῶν ἐχρησίμευσον κυρίως τὰ
προάστεια. Ὅθεν ὁ Κωδινός, διηγούμενος τὴν εἰς ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου
Μηνᾶ μεταποίησιν εἰδωλείου τινὸς τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει, προσεπιφέρει
» Τὴν δὲ τελείαν αὐτοῦ οἰκοδομὴν ἐποίησε μετὰ χρόνους Πουλχερία καὶ
» Μαρκιανὸς σὺν τοῖς προαστείοις καὶ ἱεροῖς σκεύεσιν. « Ἡ δὲ
περὶ ταῦτα ἀσωτία ἐνίων Αὐτοκρατόρων ἐφθάνεν ὥστε, ἐξαντλουμένων
τῶν δημοσίων θησαυρῶν, ἵνα καταφεύγωσιν εἰς μέσα βίαια καὶ καταθλι-
πτικὰς φορολογίας, καθὼς ἰδίως περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου διη-
γούνται οἱ συγγραφεῖς, οἰκοδομοῦντος, χάριν τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ Σκλή-
ραίνης, τὴν περίφημον τῶν Μαγγάνων μονήν.

Τὸν ἀλόγιστον τοῦτον καὶ πρὸς ζημίαν τοῦ δημοσίου πλουτισμὸν τῶν
μοναστηρίων ἀναστέλλων Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, ἠναγκάσθη ἵνα ἐμποδίσῃ
τὴν περαιτέρω προσεπαύξισιν τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων καὶ διὰ νό-
μου, ἐπικυρωθέντος ἔπειτα, κατὰ τὸν Νικήταν (3), καὶ ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ

(1) Ἐκκλησίαι κυρίως ἐκαλοῦντο αἱ ἀνειμέναι τῇ δημοσίᾳ λατρείᾳ, αἱ ἄλλως Καθολικαὶ καὶ
Ἐνοριακαὶ (Parochiae), ὅπου ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἀκωλύτως εἰσῆσαν προσευξόμενοι, κατὰ
τὸν ΝΘ' Κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου καὶ τὴν Δ' Νεαράν τοῦ Λέοντος· διότι αἱ τῶν μονα-
στηρίων ἦσαν ἰδίως, αἱ μὲν τῶν ἀνδρῶν τοῖς ἀνδράσιν, αἱ δὲ τῶν γυναικῶν ταῖς γυναιξὶν ἐξῆρ-
μέναι· ὀλίγαι δὲ τινες ἀμφοτέροις, τοίχῳ ὅμως διαιρουμέναις. Ἦσαν δὲ τινες προσδωρισμέναι κα-
τὰ τοὺς εὐνοῦχους. (2) Νεαρά Γ'. (3) Βδλ. Ζ', γ'.

Μανουήλ, καὶ τοι τῶν προγόνων αὐτοῦ περὶ τὴν τοιαύτην ἄκαιρον φιλοτιμίαν οὐδενὶ τὰ πρῶτα καταλιπόντων, ὧν καὶ καθάπτεται οὗτος ἀνυποστάτως, καὶ μάλιστα τῶν οἰκοδομούντων λαμπροὺς τοὺς ἑαυτῶν τάφους ἐν τοῖς περιβόλοις τῶν θείων ναῶν, » Οἱ δὲ, τὸν ἐξ ἀνθρώπων, λέγων, » θηρώμενοι ἔπαινον, καὶ τοὺς κεκοινωνημένους ἑαυτῶν τάφους καὶ ψηφῖσι » πολυχρόοις διηνηθισμένους εἰς θέαν τοῖς εἰσιούσι τοὺς νεῶς προτιθέντες, » καὶ νεκροὶ ἐρῶντες ἐστεφανωμένοι δείκνυσθαι, καὶ στιλπνοὶ καὶ φαιδροὶ » τὰ πρόσωπα, ἐπ' ἀγορᾶς τε καὶ τριόδων τὰ θεῖα ὠκοδόμησαν φροντιστήρια. » Μὲ ὅχι ὀλιγωτέραν αὐστηρότητα καθάπτεται καὶ Θεοφύλακτος ὁ Βουλγαρίας (1) τῶν, μετὰ τοσαύτην μοναστηρίων πληθύν, προστιθέντων καὶ ἄλλα, οὐκ ἄλλου τινός χάριν, ἢ » κτίτορες αὐτῶν κληθῆναι, καὶ αὐτὸς » τε ἕκαστος νεουργὸς εἶναι καὶ δεσπότης τοῦ νεουργήματος. . . . Καινίζονται δὲ τινὰ νεαρά τε καὶ πρόσφατα ἐπὶ τοῖς τῶν καινουργούντων ὀνόμασιν, » ὥστε ἐπικρατοῦντος τοῦ ὀνόματος τοῦ κτίτορος ὑπὲρ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου, εἰς μνήμην τοῦ ὁποῖου ἀνεγείρετο ὁ ναὸς, ἡγνοεῖτο ἔπειτα τίνος ἐπώνυμον ἁγίου (2) ἦτον τὸ μοναστήριον. Τούτου δὲ μάλιστα αἰτία ἦτον ὅτι οἱ ἄρχοντες ὠκοδόμουν συνήθως τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν, τὰς καλουμένας ἐκκλησίας (oratoria, chapelles), ἐντὸς τῶν ἰδίων αὐτῶν οἰκιῶν vulgaribus inaccessas, κατὰ τὸν Βιλέλμον Τύρου (3). Εἰς τοῦτο δὲ εἶχον μέγα συμφέρον καὶ αὐτοὶ οἱ διοριζόμενοι εἰς αὐτὰ ἱερεῖς· διότι ὅ, τε λ.α. Κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου καὶ ἡ Δ' καὶ Ε' Νεαρά τοῦ Λέοντος χορηγοῦσιν αὐτοῖς, ὡς καὶ τοῖς τοῦ Παλατίου, δικαιοδοσίαν ἴσῃν τῇ τῶν ἐπισκόπων.

Παρεκτὸς τῶν ἀρχοντικῶν τούτων καὶ τῶν Βασιλικῶν καὶ Πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν, περὶ ὧν ἴδε τὸν Βαλσαμῶνα (4) καὶ τὸν Πορφυρογέννητον (5), ἦσαν καὶ τινες ἀνειμέναι τοῖς Λατίνοις, καὶ ἰδίως, περὶ τὰ ἔσχατα τῆς Αὐτοκρατορίας, τοῖς Οὐνετοῖς, Γενουηνοῖς καὶ Πισαίοις, περὶ ὧν ἴδε τὰς ἐπιστολάς τῶν Παπῶν Λέοντος τοῦ Θ' (6) καὶ Ἰννοκентίου τοῦ Γ' (7). Ὁ Δουκάγιος μάλιστα, εἰκάζων ἐκ τῆς εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχχου προσφυγῆς τοῦ Πάππα Βιγιλίου, συμπεραίνει ὅτι ἦσαν καὶ τινες δεδωρημέναι ἰδίως τοῖς Πάπποις, ἵνα ὁσάκις ἤρχοντο εἰς ΚΠ, ἱεουργῶσιν ἐν αὐταῖς Λατινιστί. Τοῦτο ὁμῶς δὲν φαίνεται πιθανόν.

Εἰς τοὺς πολυαριθμοὺς δὲ τούτους ναοὺς ἦσαν θησαυρισμένα τοσοῦτο πλῆθος ἅγια λείψανα, ὥστε λέγει τις τῶν Λατίνων συγγραφέων (8) ὅτι

(1) Institutione Regia, c. X. (2) Domnadium, καθὼς τοὺς ὀνομάζει ὁ Παυλῖνος.

(3) Κεφ. κέ. (4) Εἰς τὸν ΙΘ'. Καν. τῆς Ζ' Συνόδου. (5) Κεφ. ΝΒ'. (6) Κεφ. ΚΘ'.

(7) Βιβλ. Β', σελ. 523. (8) Πέτρος ὁ τῶν Κλουνίων ἡγουόμενος, Βιβλ. Β', ἐπιστ. μ'.

» ὅπερ ἐν οὐρανοῖς ἢ τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησία, τοῦτο ἐν γῇ ἢ τοῦ Κωνσταντίνου πόλις, Προφητῶν, Ἀποστόλων, Εὐαγγελιστῶν, Μαρτύρων καὶ λοιπῶν ἁγίων σώμασι, πανταχόθεν γῆς ἐνταῦθα μετακομισθεῖσαι, καθωραϊζομένη. «

Ἀλλὰ τῷ 1453 τὴν τοῦ Σταυροῦ θέσιν διεδέχθη ἐπὶ τῶν θόλων τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἡ ἡμισέληνος, καὶ αἱ πλείότεραι αὐτῶν, ἐν αὐτῇ πρώτη ἢ πρώτη πασῶν, μετεβλήθησαν εἰς τζαμιά (1). κατὰ μίμησιν δὲ αὐτῶν ἐκτίσθησαν ἔπειτα καὶ ἄλλα, συμποσούμενα σήμερον, ἐν τε τῇ ΚΠ καὶ τοῖς προαστείαις αὐτῆς, ὑπὲρ τὰ 500 (2), ὧν 14 αὐτοκρατορικῶν, 200 κοινὰ, κτίσματα βασιλίδων, βεζίρων, πασσάδων, μπείδων καὶ ἄλλων ιδιωτῶν, ἐν οἷς τὸν πρῶτον ἐπέχει τόπον τὸ Ἀράμπ-τζεαμίον τοῦ Γαλατᾶ, καὶ 300 περίπου μεστζίδια (ὅπου δὲν ἐκτελοῦνται, δηλονότι αἱ προσευχαὶ τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς τρίτης), ἐκτὸς διαφόρων τεκκέδων (ἀσκητηρίων).

Ἀκριβῶς δὲ σήμερον ἡ ΚΠ ἔχει 346 τζαμιά, μικρὰ-μεγάλα, ὧν δώδεκα αὐτοκρατορικὰ ἢ σουλτανικὰ (τζεβζαμί-ὕς-σελατίν): α. ἡ Ἀγία Σοφία, β'. τὸ Σουλτάν-Ἀχμέδ, γ'. τὸ Σουλτάν-Βαγεζήδ, δ'. τὸ Ὁσμανιέ, ε. τὸ Γενι ἢ Βαλιδὲ-τζεαμί, ς'. τὸ Σουλεϊμανιέ, ζ'. τὸ Λαλελί ἢ Νοῦρι-Μουσταφᾶ, ἡ. τὸ Σάχ-ζαδὲ, θ'. τὸ Σουλτάν-Μεχμέδ, ι'. τὸ ἄλλο Βαλιδὲ-τζεαμί τὸ παρὰ τὴν πύλην τῆς Ἀδριανουπόλεως, ια. τὸ Σουλτάν-Σελήμ, καὶ ιβ'. τὸ Ἀγιάσμα-τζαμισί, κτίσμα Σουλτάν-Μουσταφᾶ τοῦ Γ'. Ἐκτὸς δὲ τούτων εἶνε ιγ'. τὸ τοῦ Σουλτάν-Σελήμ εἰς τὸ Σκούταρι, ιδ'. τὸ τοῦ Σουλτάν Ἀμπδ-οὐλ-χαμμὶδ εἰς τὸ Μπειλέρ-μπεη, κοινῶς λεγόμενον Ἰσταυρόζ-τζαμισί, ιε. τὸ τοῦ Σουλτάν-Μαχμούδ τοῦ Β' εἰς τὸν Τόπ-χανέν, ις'. τὸ Τζιχανγκίρ εἰς τὸ Φυντυκλί, καὶ ιζ'. τὸ τοῦ Σουλτάν-Ἀμπδ-οὐλ-μεττζήδ, τὸ νεώτατον πάντων, εἰς τὸ Μπεσίκ-τασσί.

Τὰ πλείοτερα τούτων ἀρχιτεκτονήθησαν ὑπὸ Γραικῶν, καὶ ἀναφέρεται ὁ τὸ πρῶτον αὐτῶν κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέδ ἀρχιτεκτονήσας Χριστόδουλος, κατοικῶν τότε τὸ Μουγουλεῖον, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ὁποίου ἤρ-γολάβησε τὸ Σουλτάν-Βαγεζήδ.

Τῶν ὑπὸ Βασιλίδων (Βαλιδὲ) κτισθέντων διεκρίνετο τὸ Χασεκί-τζαμισί, κτίσμα τῆς Βαλιδὲ Χουρρέμ-σουλτάνης, μητρὸς Σελήμ τοῦ Α', τὸ Ἰκί-μινारेλῆ, τῆς Βαλιδὲ Νοῦρ-μπάν-Σουλτάνης, μητρὸς Μουράδ τοῦ Γ', καὶ τὸ τῆς Βαλιδὲ Μάχρ-πεϊκέρ-γκιουζέλ-Σουλτάνης, μητρὸς Μου-

(1) Τζεαμίον κυρίως εἶνε ναὸς μέγας, ὅπου συνέρχονται εἰς προσευχὴν οἱ πιστοὶ τὴν παρασκευὴν (τζουμμά), Μεστζίτιον δὲ (τὸ ὅποιον Μασγίδιον γράφεται παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς), μικρὸν εὐκτήριον ὅπου ἐκτελοῦνται μόνον αἱ πέντε συνήθεις προσευχαὶ (ναμάζ) τοῦ ἡμερονυκτίου.

(2) Τῷ 1680 ἦσαν, κατὰ τὸν Κόμ. Μαρσιλλῷ, 485 τζεαμιά ἐν ΚΠ.

ράδ τοῦ Δ' καὶ Ἡβραῆμ τοῦ Α'. Ἀλλὰ ταῦτα, καὶ τοὶ κτίσματα Βασιλε-
μνητόρων, ὁδὸν συναριθμοῦνται μετὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν, ὡς κτισθέντα
οὐχὶ βασιλευόντων τῶν υἱῶν αὐτῶν.

Ἐκαστον τῶν αὐτοκρατορικῶν τούτων τζεαμίων ἔχει πλουσιωτάτας
κληροδοτήσεις, καὶ ἡ πρόσδοδος αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς χιλιάδας γροσίων
κατ' ἔτος. Τὸ τοῦ Σουλτάν-Ἀχμέδ, παραδ. χάριν, εἶχε τῷ 1778, ὅτε
τὸ Τουρκικὸν γρόσιον ἐτιμᾶτο 45 Γαλλικὰ σόλδια, 150,000 γροσίων·
τὸ τοῦ Σουλτάν-Σελήμ, 200,000· τὸ Σουλεϊμανιέ, 250,000· τὸ τοῦ
Σουλτάν-Βαγεζήδ, εἰς τὸ ὅποιον ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἀφιέρωσεν, ὡς ἀρ-
σά-ὁ-μουκαταῦ, ὅλον τὸ Σταυροδρόμιον, 300,000· ἡ δὲ ἀγία Σοφία, εἰς
τὴν ὅποιαν πληρόνει καὶ ὁ Σουλτάνος φόρον διὰ τὸ γήπεδον τοῦ Σαρα-
γίου, ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον.

Οἱ δὲ Χριστιανοὶ εἶχον ἐπὶ Γυλλίου, οἱ μὲν Γραικοὶ 70 ἐκκλησίας, οἱ
δὲ Ἀρμένιοι 7, καὶ οἱ Λατῖνοι 10· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ὑπὲρ τὰ 30 συναγώ-
για, ὅπου μόλις ἐχώρουν. Ἐπὶ τοῦ Βεζίρη Κιοπρουλή-Μουσταφᾶ-Πασσᾶ
ἐκτίσθησαν τόσαι ἐκκλησίαι, ὥστε κατήντησε παροιμία μετὰ τῶν Γραι-
κῶν, λέγει ὁ Καντεμίρης, ὅτι ὁ Βεζίρης οὗτος ἔκτισε πλείοτερας παρά
τὸν Ἰουστινιανὸν ἐκκλησίας. Εἰς τὰ 1605 οἱ Λατῖνοι εἶχον, κατὰ τὸν
E. De Beauway (1), ἐκτὸς ἑννέα ἐκκλησιῶν ἐν τῷ Γαλατᾷ, ἐξ ὧν ἀναφέρει
ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὀνομαστὶ τὴν τοῦ ἀγίου Φραγκίσκου, τοῦ ἀγίου Ἰω-
άννου, τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου, τοῦ ἀγίου Βενεδίκτου, τοῦ ἀγίου Πέτρου
καὶ τῆς ἀγίας Ἀννης, καὶ δύο ἐκκλησίας ἐν τῇ πόλει, λειτουργουμένας
ὑπὸ Δομινικανῶν καὶ Ἰωκωθίνων, τὴν μὲν τῆς Θεοτόκου, μικρὰν μὲν,
πλὴν σχεδὸν ἀκέραιον· τὴν δὲ, τοῦ ἀγίου Νικολάου. Ἐκεῖνο δὲ, ὡς φαίνε-
ται, περὶ τὸ Τεκὺρ-Σαράγιον, καὶ ἴσως ἡ δευτέρα εἶνε ἡ ἀναφερομένη ὑπό
τινος, ὁδὸν ἐνθυμοῦμαι ποίου, τῶν Σχολιαστῶν τῆς Βυζαντίδος, ὡς κτι-
σθεῖσα ἐπ' ὀνόματι τῶν ἀγίων Νικολάου καὶ Αὐγουστίνου ὑπὸ τινος εὐγε-
νοῦς Ἀγγλου, καταφυγόντος εἰς ΚΠ μετὰ τὴν ὑπὸ Γουλιέλμου τοῦ Νό-
θου ἄλωσιν τῆς Ἀγγλίας (2).

Σήμερον οἱ Γραικοὶ μὲν ἔχουσιν ἐν ΚΠ εἰκοσιεπτὰ ἐκκλησίας ἐντὸς
καὶ πέριξ τοῦ ἄστεος, καὶ δεκαεξὶ εἰς τὸν Γαλατᾶν καὶ τὰ δυτικὰ παρά-
λια τοῦ Βοσπόρου ἄχρι τοῦ Νεοχωρίου, ὑπαγομένας εἰς τὴν ἄμεσον δι-
καιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου· διότι τὰ ἐπέκεινα μὲν χωρία εἶνε τῆς ἐπαρ-
χίας Δέρκων, τὰ δὲ τῆς Ἀνατολικῆς παραλίας καὶ τῶν Πριγκιποννήσων,
τῆς Χαλκηδόνος. Εἶνε δὲ αἱ ἐξῆς:

(1) Relation Journaliere du Voyage du Levant. (2) Ἴσως αὕτη εἶνε ἡ τοῦ ἀγίου Νικο-
λάου ἐν τῷ Μπογδάν-Σαραγίῳ.

- ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ νῦν Πατριαρχεῖον ἐν Φαναρίῳ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐν Τζούμπ-Ἀλῇ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἔνδοθεν τοῦ Διπλοφανάρου (μετόχ. Ἀγιοταφικόν)·
 ἡ τῆς Θεοτόκου, ἐν τῷ Βλάχ-Σαραγίῳ, μετόχιον τῆς ἐν Πελοποννήσῳ
 Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου·
 ἡ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Παλατᾶ, νεόδμητος καὶ
 προσδωρισμένη διὰ τοὺς Σλάβους·
 ἡ τῶν Ταξιαρχῶν ἔνδον τοῦ Παλατᾶ (ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ἀγίουστράτη)·
 ἡ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἔξωθεν τῆς τοῦ Παλατᾶ πύλης, μετόχιον τοῦ Σινᾶ·
 ἡ τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Μπαλίνῳ·
 ἡ τῆς Θεοτόκου τῶν Μουγγουλίων·
 ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου (ἐπιλεγόμενη Κανάβη) ἐν Ξυλοπόρτῃ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ποτηρᾶ (ἐν τῇ ἐνορίᾳ Κεραμίτ-μααλεσί)·
 ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν τοῖς Ἀρματίου (Σαρμασίκι)·
 ἡ τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου (Τεκὺρ-σαράι), ἐπιλεγόμενη Ἡ Π λ α τ υ -
 τ έ ρ α τ ῶ ν Ο ὕ ρ α ν ῶ ν·
 ἡ τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Σαλμά-Τομρούκ·
 ἡ τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Ἐγρί-καπύ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Ἐδινε-καπύ·
 ἡ τῆς Θεοτόκου ἐν Βελιγραδίῳ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν τῷ Τόπ-καπύ·
 ἡ τῆς Θεοτόκου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐν Μπαλυκλύ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου,
 ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου,
 ἡ τῆς Ἀναλήψεως,
 ἡ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, καὶ
 ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου,
 ἡ τῆς Θεοτόκου ἐν Ἐξωκιονίῳ (Ἐξη-μάρμαρα)·
 ἡ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ἐν Βλάχκα·
 ἡ τῆς Θεοτόκου ἐλπίδος καὶ
 ἡ τῆς ἁγίας Κυριακῆς, } ἐν Κοντοσκαλίῳ·
 Καὶ αὗται μὲν αἱ ἐντὸς τοῦ τείχους· ἐν τῷ Πέραν δὲ καὶ τῷ Ἀνάπλω
 αἱ ἑξῆς:
 ἡ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐν τῷ Χᾶσ-κιού·
 ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Ταταβούλοις·
 ἡ τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Σταυροδρομίῳ·
 ἡ τοῦ Χριστοῦ,
 ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ
 ἡ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, } ἐν Γαλατᾶ·

ἡ τῆς Θεοτόκου (;) ἐν Μπεσίκ τάσσ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Φωκᾶ ἐν Ὁρτᾶ-κιοῦ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ
 ἡ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (παρεκκλησίον) } ἐν Κουρού-τσεςμέ·
 ἡ τῶν Ἀσωμάτων, ἐν Ἀρναούτ-κιοῦ·
 ἡ τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, ἐν Μπεμπεκίω·
 ἡ τοῦ Προδρόμου ἐν Παλτᾶ-λιμανίω·
 ἡ τοῦ ἁγίου Νικολάου,
 ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου (μετόχ. Ἀγιοταφίτικόν), καὶ } ἐν Νεοχωρίω·
 ἡ τῆς Θεοτόκου,

Οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἔχουσιν ἐντὸς τοῦ τείχους τῆς πόλεως ἑπτὰ μόνον ἐκκλησίας, μίαν εἰς τὸν Παλατᾶν (ἐν τῇ ἐνορίᾳ Χατζῆ Ἰσάν), εἰς ὄνομα τῶν Ταξιαρχῶν, μίαν εἰς τὸ Καρᾶ-γιομουκ, μίαν εἰς τὸ Τόπ-καπὺ (τοῦ ἁγίου Νικολάου), μίαν εἰς τὸ Σουλλοῦ-μοναστήρι (τοῦ ἁγίου Γεωργίου), μίαν εἰς τὸ Ναρλὺ-καπυ, μίαν εἰς τὸ γενί-καπυ τῆς Βλάχκας (τοῦ ἁγίου Μηνᾶ), καὶ μίαν εἰς τὸ Κοντοσκάλιον (τῆς Θεοτόκου), ὅπου καὶ τὸ Πατριαρχεῖον αὐτῶν.

η'. Παλάτια.

ΠΑΡΕΚΤΟΣ τῶν δύο αὐτοκρατορικῶν Παλατίων, τοῦ τε κατ' ἐξοχὴν καλουμένου Μεγάλου καὶ τοῦ τῶν Βλαχερνῶν, ἐστόλιζον τὴν ΚΠ καὶ τὰ παλάτια διαφόρων βασιλισσῶν (Δεσποινῶν) καὶ Βασιλοπαίδων (Νοβελ-λησίμων κτλ), ὧν ὡς ἐπισημότερα ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν συγγραφέων τὰ τῆς Ἑλένης ἢ Ἑλενιανᾶ, τὰ τῆς Πουλχερίας ἢ Πουλχεριανᾶ, τὰ τῆς Πλακιδίας, τὰ τῆς Μαρίνης κτλ. Τούτων ἐν ἐνίοις μὲν κατ᾿ ἑαυτοὶ οἱ κατὰ καιροὺς αὐτοκράτορες ἢ οἱ συγγενεῖς τῶν· ἐν ἄλλοις δὲ ἐφυλάττοντο τὰ κειμήλια τοῦ Κράτους, ὅθεν εἶχον καὶ ἐπιστάτας (Κουράτορας) τοὺς εὐγενεστέρους τῶν ἀρχόντων· ἄλλα παρεχωροῦντο εἰς κατοικίαν τῶν ἐρχομένων πρέσβειων ἢ ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν· ἄλλα ἐχρησίμευον ὡς γραφεῖα τῶν ὑπουργείων (σέκρετα) ἢ δικαστήρια (τριβουνάλια)· καὶ ἄλλα εἰς δημοσίους τελετάς, ὅσον δημοθoinίας κτλ.

Παρὰ ταῦτα εἶχον καὶ πολλοὶ τῶν Συγκλητικῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἀπὸ Ῥώμης μετοικησάντων, λαμπροτάτας οἰκίας, »οἶαι ἤρκεσαν ἂν πόλεις »εἶναι τῷ μεγέθει«, κατὰ τὴν πομπώδη ἔκφρασιν τοῦ Χρυσολωρᾶ, ἃς ὧν παρωνομάζοντο, καθὼς εἵπομεν, καὶ διάφορα τῆς ΚΠ μέρη.

Τῶν παλατίων τούτων τὰ πλεῖστα μετεποιήθησαν εἰς μοναστήρια ἔπειτα, ἢ ξενοδοχεῖα, ἢ γηροκομεῖα κτλ., ἐσώζοντο ὁμῶς καὶ μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων πολλὰ, καὶ ἀναφέρονται τὰ τοῦ Ἰεηρίτζη, τοῦ Μαγί-

στρου Γρηγορά πάντως, πενθερού Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, τοῦ πειραθέντος, μετὰ θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, αὐτοκρατορῆσαι, ὅστις ἐλέγετο καὶ Ἀκροπολίτης. Ἐκείντο δὲ, καθὼς φαίνεται, πρὸς τὸ μέρος τῶν Βλαχερνῶν· διότι, μέχρις αὐτῶν ἤδη φθάσαντα τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, ὅτε, ἐπαναστάς κατὰ τοῦ Βοτανειάτου, εἰσῆλθε διὰ τῆς Χαρσίας πύλης, »κατέλαβε Ν. ὁ Παλαιολόγος, τὰ ἀπὸ τοῦ βασι-» λέως εἰρηνικὰ ῥήματα κομίζων αὐτοῖς (1)«. Ὁ οἶκος ὁ λεγόμενος τοῦ Μιχαηλίτζη, ὅπου κατῴκει Ἀνδρόνικος ὁ τύραννος· ὁ τοῦ Τοξάρᾶ, Κωνσταντίνου τοῦ Μαγγλαβίτου, τοῦ, κατὰ διαταγὴν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, φονεύσαντος τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν τοῦ Θεοφίλου· ὁ τοῦ Τουβάκη· ὁ τοῦ Τζαούσου, Στυλιανοῦ τοῦ Μαγίστρου, πενθεροῦ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, μεταποιηθεὶς εἰς μοναστήριον κλπ.

Εἶχε δὲ καὶ ἐφ' ἡμῶν ἡ ΚΠ πλῆθος μεγάλων οἰκιῶν (κωνακίων), ἀνγκόντων εἰς Βασιλίδας, Βεζίρας, Οὐλεμάδας, καὶ ἄλλους τῶν ἐπισήμων· καὶ ἡριθμοῦντο χίλιαι τοιαῦται πρὸ ἑκατὸν χρόνων. Σήμερον ὅμως μόλις ἀκόμῃ σώζονται τριάκοντα ἢ πεντήκοντα τοιαῦται· διότι οἱ μεγιστάνες τοῦ Κράτους καὶ αἱ Βασιλόπαιδες προτιμῶσι τὸν Βόσπορον, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου οἰκοδομοῦσι τὰ κομψότατα ἐκεῖνα παλάτια, τὰ περικοσμοῦντα αὐτὸν ἐκατέρωθεν.

Θ'. Ἀγαθοεργὰ καταστήματα.

Νοσοκομεῖα, Πτωχοτροφεῖα, Γηροκομεῖα, Ξενοδοχεῖα κτλ.

ΚΑΘ' ὃν λόγον ἡ ἱστορία καταδικάζει τὸν ἀνωφελῆ πληθυσμὸν τῶν Μοναστικῶν καταγωγίων, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀποδίδει ὀφειλομένως τὸν δίκαιον ἔπαινον εἰς τὰ κοινωφελῆ καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, διὰ τῶν ὁποίων διάφοροι αὐτοκράτορες ἐπλούτισαν κατὰ καιροὺς τὴν ΚΠ. Πολλὰ μάλιστα τῶν Μοναστηρίων μετεποιήθησαν, ἕνια δὲ καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἦσαν προσδιωρισμένα εἰς ἄσυλα τῶν δυστυχῶν, ὅσους εἴτε νόσοι, εἴτε γῆρας, εἴτε πενία καὶ ἀπορία ἐσχάτη καθίστων ἀξίους τῆς συμπαθείας καὶ βοηθείας τῶν ἄλλων.

Παρεκτὸς δὲ τῶν Νοσοκομείων, Γηροκομείων, Ξενοδοχείων, Βρεφοτροφείων κλπ., τὰ ὅποια καθίστησιν ἑκκαλὰ ἀναπόφευκτα ἢ ἐπισώρευσις τοσούτου πλήθους ἀνθρώπων εἰς τὰς μεγαλοπόλεις, ἡ ΚΠ ἴσως πρώτη ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῶν καταγωγίων ἐκείνων, τῶν φερωνύμως κληθέντων Τῆς Μετανοίας, ὅπου αἱ δυστυχεῖς, ὅσας ἡ ἑλλειψὶς προστασίας συγγενικῆς, ἢ νεότητος ἄγνοια, ἢ παράδειγμα κακὸν παρέσυρεν εἰς

(1) Ἄννα Βιβλ. Β'.

τὸ θάραθρον τῆς διαφθορᾶς, εὕρισκον καταφύγιον. Τὸ ἕτερον τῶν δύο τούτων Σεμνείων ἦτον ἰδρυμα Θεοδώρας τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἣτις ἐκ πείρας εἶχε γνωρίσῃ πόσον εὐκόλως ἀπόλλυται ἡ ἀπροστάτευτος νεότης· τὸ δὲ ἕτερον εἶχε κτίσῃ ἡ προϋπάρχον ἀνακαινίσῃ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, κατὰ τὸν Μιχαήλ τὸν Ψελλόν (1).

Ἀλλὰ τὰ Ξενοδοχεῖα πρὸ πάντων ἦσαν εὐεργέτημα ἀνεκτίμητον εἰς πόλιν, ὅπου τοσαῦτα συμφέροντα, καὶ ἰδίως αἱ εἰς τὸ βῆμα τοῦ Αὐτοκράτορος ἐκκαλούμεναι δίκαι, ἔσυρον ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους τοὺς ὑπηκόους. Καὶ κατὰ τοῦτο δὲ διεκρίθησαν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα, »ξενῶνας ὑπερμεγέθεις δειμάμενοι, κατὰ τὸν Προκόπιον, »τῆς θαλάσσης ὡς ἀγχοτάτω, ἵνα δὴ Στάδιον ὁ γῶρος καλεῖται (ἀγῖοσι »γάρ, οἶμαι, τὸ παλαιὸν ἀνεῖτό τισι), καταλυτήριον τῶν ἀπόρων ξένων, »ἔσοις, πρὸς τῇ ἄλλῃ ἀμηχανίᾳ, καὶ οἰκίας ὑποσπανίζειν συνέβαινε.»

Παρά τὸν Ξενῶνα τοῦτον ἦσαν καὶ ἄλλοι, κτίσματα διαφόρων αὐτοκρατόρων, ἔνιοι δὲ καὶ ἰδιωτῶν, ὧν ἀναφέρονται ὁ τοῦ Θεοφίλου, ὁ τοῦ Εὐδόλου, ὁ τοῦ Ναρσῆ κλπ. Ὁ δὲ Δουκάγγιος ἀναφέρει καὶ Ξενῶνα τοῦ Κράλη, ἴσως ἀπὸ τινος Δεσπότη (Κράλη) τῆς Σερβίας κτίτορος αὐτοῦ χρηματίσαντος.

Ἀλλ' ὁ κατ' ἐξοχὴν καλούμενος Ξενῶν, κείμενος μεταξὺ τῶν ναῶν τῆς ἀγίας Σοφίας καὶ τῆς ἀγίας Εἰρήνης, καὶ πιθανῶς ὅπου καὶ σήμερον ὑπάρχει τὸ Ἰμαρέτιον, διακρινόμενον ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς τῶν τοίχων αὐτοῦ συναρμογῆς, ἐσεμνύνετο μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐν ἀγίοις Σαμφῶν τοῦ Ξενοδόχου, ὅς τις, Πατρίκιος τὴν ἀξίαν, καὶ πρῶτος τῶν εὐγενῶν τῆς Ῥώμης, ἀφιέρωσεν ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον εἰς περιθαλψίν τῶν ἠπορημένων καὶ ἀνεστίων.

Ἄλλος ἐπίσημος ἄρχων, ὁ πρωτοβεστιάριος Ζωτικὸς, ὁ ἐξαιρέτως Ὀρφανοτρόφος, ὡς πρῶτος ἀναδεχθεὶς τὴν ἐπιστασίαν ταύτην, ἀφιερῶθη ἰδίως εἰς τῶν λωδῶν (λεπρῶν) τὴν νοσοκομίαν, καὶ κατετάχθη ὡσαύτως εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγίων.

Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Ξενῶνες οὗτοι ἐχρησίμευσαν συγχρόνως καὶ ὡς Νοσοκομεῖα κυρίως τῶν ἀσθενούντων ξένων, καὶ ἐν αὐτοῖς ἦσαν καὶ ἱατροί, θεραπεύοντες ἀμισθὶ τοὺς προσερχομένους. Τοῦτο τοῦλάχιστον εἰκάζεται ἐκ τῶν ἐξῆς τοῦ Πτωχοπροδρόμου στίχων :

» Πάτερ, τὸν πόδα μου πονῶ, νάνηβί εἰς τὸν Ξενῶνα,

» ἵνα τὸν δεῖξω ἱατρόν, καὶ τώρα εἰς ποῦ φθάνω. (2) »

(1) Ἱστορ. Βιβλ. Δ'. (2) Στίχ. 456, 457 τοῦ Β' ποιήματος.

Καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ αὐτοῦ ποιήματος, ὅπου, παραπονούμενος ὅτι ἡσθένησεν ἐκ τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ταλαιπωρίας, προσθέτει :

» Καὶ ὁλόκληρον διεβίβασα μῆναν εἰς τὸν Ξενῶνα (1).«

Γηροκομεῖα δὲ καὶ Πτωχοτροφεῖα ἔκτισαν ὁ Μαρκιανός, ὁ Τιβέριος, ὁ Λέων, ὁ Μονομάχος καὶ ἄλλοι. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος μετεποίησεν εἰς γηροκομεῖον τὸν σταυλὸν Θεοφυλάκτου τοῦ πατριάρχου, τὸν ὁποῖον ὁ Βασιλόπαις οὗτος, ἐπτοημένος, ὡς γνωστὸν, περὶ τὰς ἵπποτροφίας, εἶχε κατασκευάσῃ πολυτελέστατον παρὰ τὸ Πατριαρχεῖον. Καὶ τῶν ἀρχόντων δὲ πολλοὶ μετεποίησαν τὰς οἰκίας αὐτῶν εἰς Γηροκομεῖα, καθὼς Ἀρτάβαζος ἐκεῖνος ὁ ἐπὶ Κοπρωνύμου τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ τυραννήσας, καὶ φονευθεὶς τῷ 743. Ναρσῆς ὁ πραιπόσιτος ὁ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἄλλος παρὰ τὸν ἀνωτέρω φίλον τοῦ Ἰουστίνου. Φλωρέντιος ὁ ἐπὶ Ἀρκαδίου Πατρίκιος καὶ Δουξ τῆς Ἀντιοχείας. Δεξιοκράτης, Πατρίκιος καὶ οὗτος, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου. Σεβήρος ὁ Πατρίκιος, ἀδελφοποιήτος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ἐγγόνου τοῦ Ἡρακλείου, τοῦ φονευθέντος ἐν Σικελίᾳ κλπ. Ἀναφέρεται δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀρχοντισσῶν τις κτίτωρ Γηροκομεῖου τοῦ κληθέντος Τὰ Γηραγάθης ἢ Τὰ τῆς Κυφῆς. Κυφὴ γὰρ οὕσα ἡ Ἀγάθη αὕτη, θυγάτηρ Πέτρου τοῦ Πατρικίου, καὶ καταγηρῶσα παρθένος, οὐκ οἶδ' ὅπόθεν εἴλκυσεν εἰς ἔρωτα ἑαυτῆς τὸν Κοπρώνυμον, ὅτε καὶ, ἱππικοῦ ἀγομένου, ἔκραξεν ὁ δῆμος. » Ἀγάθη ἐγήρασε, σὺ δὲ ταύτην ἀνενέωσας.«

Τοσαῦτα φιλανθρωπίας ἐνδόσιμα εὐρόντες οἱ Τοῦρκοι, τῶν ὁποίων ἡ συμπάθεια ἐκτείνεται, ὡς προείπομεν, ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἰδίους αὐτῶν ὁμοφύλους, ἀλλ' εἰς ὅλους ἀπλῶς τοὺς ὁμοφυεῖς αὐτοῖς ἀνθρώπους, καὶ καταντᾷ, καθὼς εἶνε γνωστὸν, ἄχρι καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν δένδρων αὐτῶν, ὅχι μόνον τὰ διετήρησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ προσεπηύξησαν. Κάθε τζεαμίον πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἐν τοῦλάχιστον ἀγαθοεργὸν κατὰσταμα προσηρητημένον εἰς αὐτό. Ὅλα ἐπομένως τῆς ΚΠ τὰ αὐτοκρατορικὰ τζεαμιά καὶ τὰ πλείστα τῶν ἰδιωτικῶν ἔχουσι τὰ Ἱμαρέτια (πτωχοτροφεῖα), τοὺς Μεδρεσέδες (Γυμνάσια) καὶ τὰ Μεκτέμπιά (Σχολεῖά) τῶν. Τὰ τζεαμιά ἰδιαίτερώς τῶν Σουλτάνων Μεχμέδ (2), Σουλεϊμάν καὶ Ἀχμέδ ἔχουσι καὶ Νοσοκομεῖα (τααμπι-χανέ) καὶ τρελλοκομεῖα (μπιμάρ-χανέ, προφερόμενον συνήθως τιμάρ-χανέ) διὰ τοὺς ἀνδρας, τὰ δὲ τζεαμιά Χασσεκί καὶ Τσι-

(1) Αὐτ. σελ. 159. (2) » Mais, montrez moy (ἔγραφε τῷ 1575 ὁ Θεότοτος) un Hospital » en France, riche de soixante mille ducats de rente annuelle, et davantage, comme est » celui de Constantinople, commence par Mahemeth second du nom, qui conquesta la » dite ville, et acheve par Bajazet son fils.«

λιγίρ διὰ τὰς γυναῖκας, ὅπου ὅμως ἔδεν εἶνε δεκτοὶ εἰμὴ μόνον Τοῦρ-
κοὶ καὶ Τούρκισσαι, καὶ τοῦτο κατὰ προηγουμένην διαταγὴν (φερμάν) τῆς
Υψηλῆς Πύλης ἐκδιδομένην ἐπὶ ἀποδείξει δικαστηρίου περὶ τῆς κατα-
στάσεως τοῦ πάσχοντος. Τὰ συνήθη Νοσοκομεῖα χωροῦσιν 150 ἀσθενεῖς·
ὑπάρχουσιν ὅμως μερικὰ καὶ διὰ 300. Εἰς τινὰ δὲ ἐξ αὐτῶν εἶνε δεκτοὶ
καὶ Χριστιανοί.

Εἰς τὰ Ἱμαρέτια τῆς ΚΠ, τὰ ὅποια, κατὰ τὸν Κόμ. Μαρσιλλύ, ἀριθ-
μοῦντο εἰς 100 τῷ 1680, τρέφονται, κατὰ τὸν Μ. D'Ohsson, ὑπὲρ τὰς
30,000 πτωχοὶ καθ' ἡμέραν. Εἰς ἕκαστον δὲ Σουλτανικὸν τουρμπέν
(μνημα ἐν σχήματι ναύσκου ἢ μαυσωλεῖον) τροφοδοτοῦνται δι' ἐξόδων
τοῦ καταστήματος, παρεκτὸς τῶν πέντ' - ἐξ φρουρῶν (τουρμπέ-δάρ), καὶ
δέκα ἢ δεκαπέντε γέροντες, ἔχοντες χρέος ὃ ἀναγινώσκωσι κάθε πρωτὴ
κεφάλαιά τινὰ τοῦ Κούρ-άνν ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ κειμένου.
Ἦσαν δὲ τῷ 1778 δεκαεπτὰ τοιοῦτοι τουρμπέδες ἐν ΚΠ: α', ὁ τοῦ
Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Β'· β', ὁ τῆς μητρὸς τοῦ Ἀλιμέ-χανὺμ-Σουλτάνης·
γ', ὁ τῆς Βαλιδέ Γκιούλ-μπαχάρ-καδὺν, μητρὸς Μπαγεζήδ τοῦ Β' (1)· δ',
ὁ τοῦ Βαγεζήδ αὐτοῦ, τοῦ λεγομένου Βελή (ἀγίου)· ε', ὁ τοῦ Σελήμ τοῦ
Α', καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ τῆς Βαλιδέ-Χαβζᾶ-καδὺν καὶ διαφόρων Βασι-
λοπαίδων· ς', ὁ Σουλεϊμάνου τοῦ Μεγάλου ἢ Κανουνῆ (νόμοθέτου), ὅπου
εἶνε θαμμένοι καὶ οἱ Σουλτάνοι Σουλεϊμάν ὁ Β', καὶ Ἀχμέδ ὁ Β', ἡ Βα-
λιδέ-Χουρρέμ-Σουλτάνα, μήτηρ Σελήμ τοῦ Β', ἡ Διλ-ἄσσούμπ-Σουλτάνα,
μήτηρ Σουλεϊμάνου τοῦ Β', καὶ ἄλλοι τῶν Βασιλοπαίδων· ζ', ὁ τοῦ Σε-
λήμ τοῦ Β', καὶ πλησίον ὁ τῆς Νούρ-μπανού-Σουλτάνης, μητρὸς Μουράδ
τοῦ Γ', περιφήμου ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀατῖκ-Βαλιδέ (ἡ παλαιὰ ἢ πρεσβυτέρα
Βασιλεομήτωρ)· η', ὁ τοῦ Σουλτάν-Μουράδ τοῦ Γ', καὶ ὁ τῆς γυναικὸς
αὐτοῦ καὶ μητρὸς Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Γ', Σαφιγέ-Σουλτάνης· θ', ὁ τοῦ
Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Γ', καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ μητρὸς Σουλτάν-
Ἀχμέδ τοῦ Α', Χανδάν-Σουλτάνης· ι', ὁ Σάχ-ζαδὲ-τουρμπεσί, ὅπου εἶνε
θαμμένα ὅλα τὰ τέκνα Μουράδ τοῦ Γ' (2)· ια', ὁ τοῦ Σουλτάν Μουσταφᾶ

(1) Οἱ Ἱστορικοὶ τῶν Τούρκων φρονοῦσιν ὅτι ἡ Βασιλεομήτωρ αὕτη ἦτο ἐκ τῆς Βασιλικῆς
γενεᾶς τῶν Βουρβόνων τῆς Γαλλίας, συλληφθεῖσα ὑπὸ πειρατῶν εἰς τῆς Παλαιστίνης τὰ
παράλια, καὶ πωληθεῖσα ὡς δούλη. Ἄλλοι δὲ θέλομεν ἰδεῖ ὅτι ἐκ τῆς προλήψεως ταύτης ὡ-
φελήθησαν κατὰ καιροὺς διάφοροι τῶν Πρέσβειων τῆς Γαλλίας παρὰ τοῖς Τούρκοις. (2) Ὁ
Τουρνεφόρτιος εἶδε, λέγει, περὶ τὸν λαὸν τῶν ὑπὲρ τοὺς τάφους αὐτῶν στηλῶν, μανθάλια,
εἰς σημεῖον τοῦ ὅτι ἐφρονεῦθσαν δι' ἀγχόνης. Καὶ τοῦτο μὲν ἔδεν ἠδυνήθησαν ἵνα ἐξακριβώσιν τὰ
120 ὅμως τέκνα τοῦ Σουλτάνου τούτου ἔδεν ἦσαν ὅλα ἄρρενα, οὔτε ἐφρονεῦθσαν ὅλα εἰς μίαν
ἡμέραν, καθὼς ἐνόμισεν ὁ συγγραφεὺς οὗτος. Ἐκ τῶν εἰκοσι δὲ μόνον, τὰ ὅποια ἔζων μετὰ
τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῶν, ἐφρονεῦθσαν αὐθημερόν, κατὰ τὸν σκληρὸν περὶ διαδοχῆς τοῦ Τουρ-
κικοῦ θρόνου νόμον, τὰ δεκαεννέα.

τοῦ Α' καὶ τῆς μητρὸς του, τοῦ Σουλτάν-Ἡδραήμ καὶ πολλῶν Βασιλοπαίδων (1)· ιβ', ὁ τοῦ Σουλτάν-Ἀχμέδ τοῦ Α', Σουλτάν-᾽Οσμάν τοῦ Β', Σουλτάν-Μουράδ τοῦ Δ', καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Σουλτάν-Ἡδραήμ, Μάχ-πεϊκέρ-γκιουζέλ-Σουλτάνης, γνωστῆς ἄλλως ὑπὸ τὸ ἐπίθετον Βαλιδέ-ὕ-μακδουλέ (Βασιλεομήτωρ ἢ φονευθεῖσα) διὰ τὸν κατὰ τὸ 1651 τραγικὸν αὐτῆς θάνατον· ιγ', ὁ τῆς βασιλεομήτορος Τερκ-χάν-Σουλτάνης, μητρὸς Μεχμέδ τοῦ Δ', καὶ κτίτορος τοῦ Γενι-τζεαμίου. Ὁ τουρμπές οὗτος, μεγαλύτερος τῶν λοιπῶν, περιέχει καὶ τὰ σώματα Μεχμέδ τοῦ Δ', Μουσταφᾶ τοῦ Β', Ἀχμέδ τοῦ Γ', Μαχμούδ τοῦ Α', καὶ τῆς μητρὸς τοῦ Σαλιχέ-Σουλτάνης, ᾽Οσμάν τοῦ Γ' καὶ πολλῶν Βασιλοπαίδων· ιδ', ὁ τῆς βασιλεομήτορος Ραμπιέ-γκιουλνούσσ-Σουλτάνης, μητρὸς Μουσταφᾶ τοῦ Γ', καὶ κτίτορος τοῦ Βαλιδέ-τζεαμίου· ιε', ὁ τῆς βασιλεομήτορος Σέχ-σουβάρ-Σουλτάνης, μητρὸς ᾽Οσμάν τοῦ Γ'· ις', ὁ τοῦ Σουλτάν-Μουσταφᾶ τοῦ Γ' καὶ τῶν τέκνων του· ιζ', ὁ τοῦ Σουλτάν-Ἀμπδ-οὐλ-χαμίδ τοῦ Α' καὶ τῶν τέκνων του (2).

ι'. Διδακτήρια καὶ Βιβλιοθήκαι.

ΕἰΠΟΜΕΝ ὅτι ἕκαστον τῶν ἐν ΚΠ τζεαμίων ἔχει πλησίον αὐτοῦ ἐν τοῦλάχιστον Σχολεῖον, ἢ Γραμματοδιδασκαλεῖον (μεκτέμπ). Ἀλλ' ἴσως τινὲς τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν, ὅσοι, οὐδέποτε ἐξεληθόντες τοῦ δήμου τῶν καὶ μὴ ἀναγινώσκοντες εἰμὴ τὰς ἐφημερίδας, φρονοῦσι τοὺς Τούρκους ὅτι πεντότας τινὰς ἢ Οὐρβήωνας, καὶ νομίζουσιν ὅτι οἱ θάρβαροι οὗτοι, καθὼς συνειθίζουσι κομψοὶ τινες δημοκόποι 'να' τοὺς ὀνομάζωσιν, οὔτε γράφουσιν οὔτ' ἀναγινώσκουσι, πολὺ θέλουσι παραξενευθῆναι, ὅταν ὅχι μόνον πληροφορηθῶσι τὸ ἐναντίον τούτου, ἀλλὰ μάθωσι προσέτι ὅτι ἡ πρώτη φροντὶς τοῦ πορθητοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου Μεχμέδ, ὅς τις, πεπαιδευμένος ὁ ἴδιος, καὶ γνωρίζων, ἐκτὸς τῶν τριῶν διαλέκτων τῆς γλώσσης του, καὶ Λατινικὰ, καθὼς λέγουσι, καὶ Ἑλληνικὰ, ἡγάπα καὶ ἐτίμα τοὺς πεπαιδευμένους, ἡ πρώτη, λέγω, φροντὶς αὐτοῦ ἦτο 'να' συστήσῃ ἐν ΚΠ δύο Γυμνάσια (μεδρεσέ), τὸ μὲν παρὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν, τὸ δὲ παρὰ τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ τζεαμίον· ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐπολλαπλασίασαν τὰ διδακτικὰ καταστήματα, καὶ ἐπομένως τὰ τζεαμιά Μπαγεζήδ, Σελήμ καὶ Σουλεϊμάν ἔχουσιν ὑπὲρ τοὺς 400 νέους διδασκομένους εἰς τὰ πλησίον αὐτῶν Σχολεῖα δι' ἐξόδων τοῦ καταστήματος· τὰ δὲ τῶν Σουλτάνων Ἀχμέδ, ᾽Οσμάν καὶ Μουσταφᾶ, τοῦλάχιστον διπλάσιους· ἐ-

(1) Οἱ πέντε τελευταῖοι οὗτοι τουρμπέδες εἶνε εἰς τὸν ἔξω περίβολον τῆς ἁγίας Σοφίας.

(2) Τούτοις προσθετοί, ιη', ὁ τοῦ Σουλτάν-Σελήμ τοῦ Γ', καὶ ιθ', ὁ τοῦ Σουλτάν-Μαχμούδ τοῦ Β'.

καστος δὲ τῶν ὑποτρόφων τούτων (σοφτᾶ) ἔχει παρ' ἑαυτῷ ἓνα νέον ὑποτακτικὸν διδασκόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἀμισθί· ὅτι οὐδεὶς δύναται 'να καταταχθῇ οὔτε εἰς τὸ ἱερατικόν, οὔτε εἰς τὸ δικαστικόν τάγμα, ἐὰν 'δὲν ἐσπούδασε τακτικῶς εἰς ἓν ἐκ τῶν Γυμνασίων τούτων· ὅτι ἐν ΚΠ ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰ 1200 γραμματοδιδασκαλεῖα, καὶ 518 μεδρεσέδες, ἐξ ὧν 127 πρώτης τάξεως. Καὶ ἐν τοσοῦτῳ ταῦτα εἶνε γνωστὰ, καὶ ἔχονται ἀληθείας (1).

Παρεκτὸς τῶν διδακτηρίων τούτων, ὡς κορωνίδα τῶν ὁποίων ὁ νῦν Σουλτάνος οἰκοδομεῖ παρὰ τὴν ἁγίαν Σοφίαν τὸ ὑπερμέγεθες Πανεπιστήμιον ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου οἱ πρῶτοι θεμέλιοι λίθοι κατεβλήθησαν πρὸ τριῶν ἐτῶν, ὑπάρχουσιν ἐν ΚΠ καὶ τεσσαράκοντα περί που βιβλιοθήκαι (κι-τάμπ-χανέ), αἱ μὲν, δημόσιαι, συστηθεῖσαι παρὰ διαφόρων Σουλτάνων ἢ Ἐπιτρόπων, καθὼς τοῦ Κιοπρουλή-Ἀχμέδ πασσᾶ, τοῦ Ἡμβραήμ-πασσᾶ τοῦ Ῥαγγίμπ-πασσᾶ κτλ., αἱ δὲ ἰδιαιτέραι, καθὼς τοῦ Ἀαρίφ-ἑφέντη, τοῦ Ἰσμαήλ-ἑφέντη κλπ. (2). Τούτων ὑπερέχει πασῶν ἡ τοῦ Σαραγίου, διὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν σπανιότητα τῶν βιβλίων, ἀριθμουμένων περί που τὰ τρισχίλια τεύχη· διότι τὰ βιβλία τῶν Τούρκων εἶνε ὅλα σχεδὸν χειρόγραφα, ὅθεν καὶ ὀλίγαι τῶν βιβλιοθηκῶν ἔχουσιν ὑπὲρ τὰ δισχίλια, εἰ καὶ εἰς μερικὰς εὐρίσκονται καὶ πεντακισχίλια, ὅλα καλοδεμένα καὶ περικλεισμένα ἐπιμελῶς ἐντὸς θηκῶν κομποτάτων. Αἱ βιβλιοθήκαι αὗται, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν βιβλιοθηκαρίων (χαφύζι-κιουτουμπ), εἶνε ἀνοικταὶ καθημέραν, ἐκτὸς τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς τρίτης· ἐπ' οὐδεμιᾷ δὲ περιστάσει ἐπιτρέπεται ἡ ἀπὸ τῆς βιβλιοθήκης ἐξαγωγή βιβλίου, ἐντὸς αὐτῆς ὅμως δύναται ἕκαστος καὶ 'να ἀντιγράψῃ ὁλόκληρον τὸ βιβλίον, ἂν θέλῃ, ἢ ἀποσπάσματα αὐτοῦ.

Ἐξ αὐτῶν, ἐν μὲν τῇ τῆς ἁγίας Σοφίας, συστηθεῖσῃ ὑπὸ Σουλτάν-Μαχμούδ τοῦ Α', ἀπόκειται ἐν Κούρ-ἄν, ἰδιόχειρον, ὡς λέγεται, τοῦ πρώτου Ὁσμάν· ἐν δὲ τῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Ἀμπδ-ούλ-χαμηδ, συστηθεῖσῃ τῷ 1779, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἡ εἰσοδος εἶν' εὐκολωτέρα διὰ τοὺς ξένους, ἐν ἄλλο, πολὺ σπανιώτερον, διότι πιστεύεται ἀντιγεγραμμένον ὑπὸ τῶν πρώτων Κιχαλίων, Ὁμέρ, Ὁσμάν καὶ Ἀλῆ. Εἰς ταύτην μετεκομίσθησαν πολλὰ τῶν ἐν τῷ Σαραγίῳ ἀποτεθειμένων χειρογράφων, περί ὧν ἔσται λόγος ἐν τῇ τοῦ ἀνακτόρου τούτου περιγραφῇ.

(1) Ἴδε περὶ τούτων κατ' ἔκτασιν τὸ περὶ Τουρκικῆς φιλολογίας σύγγραμμα τοῦ Abbé Toderini.

(2) Ὁ Ἀβδᾶς Τοδερίνης ἐμέτρησε δεκατρεῖς βιβλιοθήκας ἐν ΚΠ, ὃ δὲ D' Ohsson περὶ τὰς 15· ἔκτοτε συνειστέθησαν καὶ ἄλλαι, ἐξ ὧν καὶ μία ἡ τοῦ περιφήμου Χαλέτ-Ἐφέντη ἐν τῷ Τεκκέ τοῦ Σταυροδρομίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΤΑ ΚΑΘΕΚΑΣΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

α. Γενική σχηματογραφία αὐτῆς, καὶ διαγραφὴ τοῦ τρόπου τῆς περιοδεύσεώς ἑτης.

ΟΥΔΕΜΙΑΣ ἴτως ἄλλης πόλεως, οὔτε αὐτῆς τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἐξαίρουμένης, διεσώθη τόσον ἀκριβῆς ἡ τοπογραφία, ὅσον τῆς ΚΠ τῆς ἐπὶ Γραικορωμαίων. Ὅλων σχεδὸν τῶν ἀγυιῶν, τῶν ὁδῶν, τῶν ναῶν, τῶν λιμένων αὐτῆς σώζονται καὶ τὰ ὀνόματα καὶ αἱ θέσεις εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Καὶ ὁμως, ἐκ τῶν σωζομένων τούτων περιγραφῶν, ἀδύνατον ἵνα διαγραφῇ ταύτης ἀκριβῶς τὸ σχῆμα· τοιαύτη ὑπάρχει μετὰ τὰ αὐτῶν ἢ ἀντίφασις, καὶ τοιαύτη ἐπῆλθεν εἰς αὐτήν, ἐν διαστήματι τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐτῶν, ἢ ἀλλοιώσις.

Ἴδου, παραδ. χάριν, πῶς περιγράφει τὴν γενικὴν αὐτῆς ἔποψιν καὶ ἔκτασιν ὁ Κωδινός: »Ἦρχετο δὲ τὸ τεῖχος (τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου), » καθὰ καὶ νῦν, ἀπὸ τοῦ πύργου τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ διήρχετο εἰς τὸν » τοῦ Εὐγενίου πύργον, καὶ ἀνέβαινε μέχρι τοῦ Στρατηγίου, καὶ διήρχετο » εἰς τὸ λεγόμενον τοῦ Ἀχιλλέως λουτρόν. Ἡ δὲ ἐκείσε ὁρωμένη ἀψίς, » ἡ λεγομένη νῦν Οὐρβικίου, πρότερον πόρτα ἦν χερσαία τῆς Βύζαντος. » Καὶ ἀνέβαιναν εἰς τὰ Χαλκοπρατεῖα τὸ τεῖχος, ἕως τοῦ λεγομένου Μι- » λίου. Ἦν δὲ κακεῖσε πόρτα τῶν Βυζαντινῶν χερσαία. Καὶ διήρχετο » εἰς τοὺς πλεκτοὺς κίονας τῶν Τζυκαλαρίων καὶ κατέβαιναν εἰς (τοὺς) » Τόπους, καὶ ἀνέκαμπτε πάλιν διὰ τῶν Μαγγάνων καὶ Ἀρκαδιανῶν, καὶ » ἔφθανεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Καθὰ δὲ διὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου » ἔκτισται, ἐστὶν αὕτη. Κατὰ μὲν τὸ παράλιον μέρος προσετέθη, ἀπὸ μὲν » τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Εὐγενίου πύργου, μέχρι τοῦ Ζεύγματος τοῦ » ἀγίου Ἀντωνίου· ἀπὸ δὲ τῶν καλουμένων Τόπων μέχρι τῆς Θεοτόκου » τῆς Ῥάβδου. Τὸ δὲ χερσαῖον τεῖχος ἀνέβαιναν ἕως τὸ Ἐξακίονιον· ἀπὸ » δὲ τοῦ Μιλίου προήρχετο μέχρι τῆς παλαιᾶς πόρτας τοῦ Προδρόμου » καὶ τῆς Μονῆς τοῦ Στουδίου καὶ τῆς Εἰκασίας, καὶ διήρχετο μέχρι » τῆς Βώνου, καὶ εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Μαρτύρων Μανουὴλ, Σαβὲλ καὶ » Ἰσμαὴλ, καὶ κατήρχετο εἰς τὰ Ἀρματίου, καὶ ἐπληροῦτο εἰς τὸν ναὸν τοῦ » ἀγίου Ἀντωνίου. Ὁ δὲ μικρὸς Θεοδόσιος... ἐξέβαλε τὰ τεῖχη (κατα-

» βλῆθέντα σεισμῷ) ἀπὸ τοῦ Ἐξακιονίου μέχρι Χρυσείας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου
 » Ἀντωνίου τὰ Ἀρματίου μέχρι τῶν Βλαχερνῶν καὶ τῆς Χρυσείας (1). «
 Τί ἀκριβέστερον τῆς περιγραφῆς ταύτης; Καὶ οὐχ ἥττον, ἐπειδὴ ἐξηγεῖ
 τὰ ἄγνωστα διὰ γνωστῶν μὲν πρὸς τοὺς τότε, ἀγνώστων δὲ πρὸς ἡμᾶς
 ὀνομάτων, εἶνε τὸ αὐτὸ, ὡς ἐὰν εἰς ἄνθρωπον, μηδέποτε κατοπτρεύσαντα
 τὴν ΚΠ τὴν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἔδιδέ τις τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἔκτασιν
 τοῦ περιβόλου τοῦ Σαραγίου διὰ τῶν ἐξῆς ὄρων. Ἀπὸ τοῦ Τὸπ-καποῦ
 διευθύνεται παραλίως τὸ τεῖχος πρὸς τὸ Γιαλὺ-κιοσκιοῦ, καὶ ἐκεῖθεν
 στρέφεται πρὸς τὸ Πασσᾶ-καπουσοῦ, καὶ προβαίνειν ἄχρι τοῦ Μπάμπ-ύ
 -χουμαγιούν, καταβαίνει εἰς τὸ Ἀχὺρ-καποῦ, καὶ στρεφόμενον πάλιν
 παραλίως διὰ τοῦ Μπαλὺκ-χανέ, Ἰντζιλλί-κιοσκιοῦ κ.λ.π., καταλήγει
 εἰς τὸ Σαραί-μπουρουν καὶ τὸ Τὸπ-καποῦ.

Ἄλλ' οὐχ ἥττον θέλομεν προσπαθήσῃ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ἵνα δώ-
 σωμεν ἀμυδράν τινα ιδέαν τοῦ παλαιοῦ τῆς ΚΠ σχήματος καὶ τῆς δι-
 αίρεσεως αὐτῆς ἐν γένει, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ διεγράψαμεν καὶ τὸν
 παρατεθειμένον τοπογραφικὸν αὐτῆς Χάρτην. Καὶ πρῶτον πρέπει ἵνα γνω-
 ρίζωμεν ὅτι, κατὰ τὴν πρόθεσιν καὶ τὸ σχέδιον τοῦ κτίτορος, ἡ Νέα
 αὕτη Ρώμη εἶχεν, ὡς ἔγγιστα, τὴν διαίρεσιν καὶ τὸ σχῆμα τῆς παλαιᾶς.
 » Ὁ τῇ Ρώμῃ μὲν ὁμώνυμον ἐγείρας πόλιν, λέγει περὶ τοῦ Κωνσταν-
 » τίνου ὁ Διβάνιος (2), τὸ σχῆμα δὲ τὸ ἐκείνης ἅπαν εἰς ταύτην εἰς-
 » αγαγών. « Διὰ τοῦτο τὰ αὐτὰ ὀνόματα ἐδίδοντο εἰς τὰ αὐτὰ κατὰ τὸ
 μᾶλλον καὶ ἥττον πράγματα, οἱ ἐπτὰ λόφοι (septe pagi), αἱ δεκατέσσαρες
 ῥεγεῶνες, τὸ Μίλιον, τὸ Καπετώλιον, τὸ Μεσόμπαλλον, κ. τ. λ. Δεύτε-
 ρον ὅτι αἱ συχναὶ πυρκαϊαὶ μετέβαλλον, καὶ τότε καθὼς καὶ τῶρα, κατὰ
 πεντηκονταετίαν σχεδόν, τὸ ἐξωτερικὸν τῆς ΚΠ σχῆμα. Τοὺς φρικωδε-
 στέρους τῶν ἐμπρησμῶν τούτων, καθόσον μάλιστα αἱ περιγραφαὶ αὐτῶν,
 προσδιορίζουσαι τοπογραφικῶς καὶ κατὰ σειρὰν τὰς θέσεις τῆς παλαιᾶς
 ΚΠ, θέλουσιν εὐκολύνῃ τὴν περὶ τοῦ σχήματος αὐτῆς γενικὴν ιδέαν καὶ
 τὴν κατανόησιν τοῦ σχεδιογραφημάτων τῆς, σημειοῦμεν ἐνταῦθα κατὰ
 χρονολογικὴν τάξιν.

» Ἐπὶ Λέοντος τοῦ Α' (τῷ ε'. ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ) γέγονεν ἐν ΚΠ
 » φρικωδέστατος ἐμπρησμός, ὃς ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, ἀπὸ τοῦ
 » Βορείου δηλονότι μέχρι τοῦ νοτίου μέρους, τὴν πόλιν διέζωσεν, εἰς μῆκος
 » δὲ διεξῆλθεν ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου (3) μέχρι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάν-
 » νου τοῦ Καλυβίτου· πρὸς δὲ νότον, ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ

(1) Τὸ κείμενόν μοι φαίνεται ἐσφαλμένον. Ἡ σειρά τῶν τόπων ἀπαιτεῖ ἵνα γραφῇ: » Ἀπὸ τοῦ
 » ἁγίου Ἀντωνίου μέχρι τῶν Βλαχερνῶν καὶ τῆς Χρυσείας καὶ τῶν Ἀρματίου. «

(2) Ὁμιλ. πρὸς Θεοδοῖαν. (3) Ἰσως γραπτὸν Βοσπορίου.

»μέχρι τοῦ ναοῦ τῶν μεγάλων Μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάχχου· ἐν δὲ
 »τῷ μέσῳ τῆς πόλεως, ἀπὸ τοῦ Λαύσου ἄχρι τοῦ Ταύρου τὰ ἐν μέσῳ
 »πάντα κατέκαυσε . . . Διήρκεσε δὲ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὴν πόλιν νεμόμε-
 »νον ἐφ' ἡμερῶν τετρακτύν (1).« »Ὡστε τὸ μεσαιτάτον ἅπαν τῆς πό-
 »λεως, λέγει ὁ Εὐάγριος καὶ ὁ Θεοδώρητος, ἀπὸ τοῦ ἀρκτοῦ μέχρι
 »τοῦ νοτίου κλίματος δαπανηθῆναι, ἐπὶ πέντε μὲν σταδίους τὸ μήκος,
 »δεκατέσσαρας δὲ τὸ πλάτος· μηδὲν δὲ μεταξὺ καταλειφθῆναι. Ἐν μὲν
 »τῷ βορείῳ κλίματι, ἐν ᾧ τὰ νεώρια τῆς πόλεως καθεστᾶσιν, ἀπὸ τοῦ
 »καλουμένου Βοὸς Πόρου μέχρι τοῦ παλαιοῦ Ἀπόλλωνος Ἱεροῦ· ἐν δὲ
 »τῷ νοτίῳ, ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ λιμένος μέχρις οἰκιῶν οὐ πολὺ κειμένων
 »ἀποθεν τοῦ εὐκτηρίου τῆς ἐπὶ κλῆν Ὀμονοίας ἐκκλησίας· ἐν δὲ τῷ με-
 »σαιτάτῳ, ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου προσαγορευομένου Φόρου μέχρι τῆς
 »τοῦ Ταύρου καλουμένης ἀγορᾶς.« Ἴδου δὲ καὶ τρίτη περιγραφὴ, ἡ τοῦ
 Κεδρηνοῦ: »Τῷ δ' ἔτει (Λέοντος τοῦ Α') γέγονεν ἐμπρησμός ἐν ΚΠ,
 »ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Νεωρίου, καὶ φθάσας ἕως τοῦ ἁγίου Θωμᾶ τῶν
 »Ἀμάντων. Κατὰ μὲν γὰρ ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ Νεωρίου ἐπεκτεινόμενος
 »μέχρι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Πτωχοῦ πρὸς δύσιν· ἐπὶ δὲ μεσημβρίας
 »ἐν τῇ μέσῃ τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ Λαύσου μέχρι τοῦ Ταύρου πάντα κα-
 »τελυμήνατο . . . , στοὰς ἐμβόλων, ἀγορὰς καὶ οἰκῆσεις ἀπὸ θαλάσσης
 »ἕως θαλάσσης, ἄχρι τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάχ-
 »χου.« Ὁ ἐμπρησμός οὗτος μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῇ
 α'. Σεπτεμβρίου, ὡς συμβᾷς τῷ 450, ἀλλὰ τότε οὐκ ἦν ἐπὶ Λέοντος,
 αὐτοκρατορήσαντος τῷ 457, ἀλλ' ἐπὶ Μαρκιανοῦ. Καὶ τοῦτο μὲν ὅπως
 δῆποτε συμβιβάζεται, ἐὰν ὑποτεθῇ ἐσφαλμένον τὸ 450 ἀντὶ 460· πῶς
 ἐξηγεῖται ὁμοῦς ὁ μετὰ δεκαεὺς ἔτη (τῷ 476-477) συμβᾷς ἐπὶ Βασιλίσκου
 τοῦ ἐκβαλόντος τὸν Ζήνωνα μέγιστος ἐμπρησμός, ὃς »ἐκ τῶν χαλκο-
 »πρατείων ἀρξάμενος, κατὰ τὸν αὐτὸν Ζωναρᾶν (2), καὶ πάντα τὰ τού-
 »τοις προσεχῇ νεμηθεὶς καὶ ἀποτεφρώσας . . . , ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὴν τὴν
 »καλουμένην Βασιλικήν . . . καὶ τὴν ἐν αὐτῇ βιβλιοθήκην . . . καὶ τὴν ἐν
 »τοῖς Λαύσου τῆς πόλεως ἀγλαίαν διέφθειρε, καὶ μέχρι τοῦ Φόρου ἐπέ-
 »δραμεν,« ἀφ' οὗ ἤδη ὁ πρὸ αὐτοῦ εἶχε πυρπολήσῃ τὰ ἀπὸ τοῦ Λαύσου
 μέχρι τοῦ Ταύρου πάντα, ὥστε μὴ δὲν μεταξὺ καταλειφθῆναι,
 κατὰ τὰς προεκτεθείσας περιγραφάς; Καὶ πῶς ἄλλως, εἰμὴ διὰ τοῦ ὅτι
 καὶ τότε καθὼς καὶ τῶρα, τὰ καιόμενα μέρη ἀνεπληροῦντο ἐντὸς δεκα-
 ετίας ἢ εικοσαετίας.

Ἄλλος ἐμπρησμός, οὐχ ἡττον καταστρεπτικός, ἀναφέρεται ὁ τῶν
 1202 (1205;) Αὐγούστου 19, βληθεὶς ὑπὸ τῶν Λατίνων, ὅτε ἐκυρίευ-

(1) Ζωναρ. Βιβλ. ΙΔ'. Τὸ Συναξάριον τῆς α'. Σεπτεμβρίου λέγει ἡμέρας ἑπτά. (2) Βιβλ. ΙΔ'.

σαν τὴν ΚΠ. » Πολλῶν γὰρ καὶ ἄλλων τῇ πόλει πρότερον ἐμπρησμῶν, λέγει ὁ Χωνειάτης, οὐμνεουν εἴποι τις ὁπόσων καὶ οἶων γεγεννημένων, ὁ τότε συμβὰς ἐναύσματα βραχέα τοὺς πάντας ἀπέδειξε. Δύω νύκτας γὰρ καὶ μίαν ἡμέραν ἐπινεμηθὲν τὴν πόλιν τὸ πῦρ, ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν διέζωσε καὶ διήλθεν. Ἦρξατο μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ Συναγωγίου τῶν Σαρακηνῶν, . . . καὶ πρὸς ἑω κατ' εὖρος λωφῆσαν εἰς τὸν ναὸν τὸν παμμέγιστον, καὶ αὐτοῦ τούτου συνεπιλαβόμενον (Καὶ γὰρ ὅσα πρὸς ἀφίδα νένευκε τοῦ Μιλίου, καὶ τῶ ἀνδρῶνι συνηπται τῶ Μάκρωνι καὶ τῶ λεγομένῳ Αἰ Σύνοδοι, εἰς ἑδοφος κατερῥάγησαν, μὴ τῆς ὀπτῆς ἐπαρκεσάσης πλίνθου, μὴ τῶν θαθέων ἀντισχόντων θεμέθλων, ἀλλ' ἐν δόντων πάντων καὶ δίκην θρυαλλίδων κατεργασθέντων)· κατὰ δ' ἐσπέραν εἰς τὸ λεγόμενον Πέραμα ἐξεμηκίσθη, καὶ, ὑπεραλάμενον, τὰς ἔξωθεν τῆς πόλεως οἰκῆσεις ἐπενεμήσατο. . . Ἡθάλωντο δὲ καὶ οἱ τοῦ Δομνίνου λεγόμενοι Ἑμβολοὶ, αἵτε ὑπόστεγοι ἀμφίδυμοι ἄμφοδοὶ αἱ ἀπὸ τοῦ Μιλίου ἀρχόμεναι, καὶ ἡ Κωνσταντίνειος ἀγορά, καὶ τὰ μεταξὺ πάντα, . . . καὶ ὅσα κάτεισιν εἰς Σοφίας, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ Βύκανον παρεκτείνεται, καὶ καθεξῆς ὅποσα τοῖς τοῦ Ἐλευθερίου ἀγχιτέρμονα μέρεσιν. « Ὁ Βιλαρδουίνος λέγει ὅτι τὸ πῦρ ἀνήφθη κατὰ τύχην, τῶν Σταυροφόρων ἐν τῷ Πέραν ἐστρατοπεδευμένων. Διήρκεσε δὲ ὀκτὼ ἡμερονύκτια, καὶ τὸ μέτωπον αὐτοῦ ἐπεῖχε μιᾶς λεύγας ἔκτασιν. Τότε μετωκίσθησαν ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὸ Πέραν οἱ τέως ἀπὸ τῶν χρόνων ἀκόμη τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἐντὸς αὐτῆς συνωκισμένοι Λατίνοι, περὶ τὰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας (1).

(1) Καὶ ἐπειδὴ περὶ πυρκαϊῶν ἐπισήμων ὁ λόγος, ἃς παραθέσωμεν καὶ τὰς μετὰ τὴν ἄλυσιν τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν συμβάσας καταστρεπτικωτέρας. Καὶ

Α'. Τῷ 1539 τῇ 15 τοῦ Σεφὲρ, ἐπὶ Σουλτάν Σουλεϊμάνου τοῦ α', πυρκαϊά, ἐκραγεῖσα περὶ τὴν α'. ὥραν τῆς νυκτὸς ἔξωθεν τῆς πόλεως, κάτωθεν τῆς εἰρκτῆς τῶν κακούργων, ἐκ τῶν ἐργαστηρίων, ὅπου ἐπωλεῖτο ἡ πίσσα, κατέκαυσε πρῶτον τὴν εἰρκτὴν μὲ 700 ἐν αὐτῇ κρατούμενους, ἐκείθεν ὑπεραλαμένη ἐντὸς τῆς πόλεως, ἔφθασε μέχρι τῆς φυλακῆς τοῦ τελωνείου ἢ τοῦ Χαρατσημπαση, ὅπου ἐκρατοῦντο οἱ ὀφείλοντες εἰς τὸ δημόσιον, οἵτινες ὅμως, συντρίψαντες τὰς θύρας, ἐσώθησαν ἅπαντες· ἐκείθεν σαρῶσασα τὰ περὶ τὸ Ὁδοῦν-καποῦ σιδηρουργεῖα καὶ κλειθροποιεῖα, τὸ Ἑσκι-Σαράγιον, τὸ Κερδάν-σараї ἢ Ξενοδοχεῖον τῶν ἡμιονηγῶν (Κυρατζή-χανῆ), τὰ ἐργαστήρια τῶν τορευτῶν καὶ γλυπτῶν, τὰ τῶν ὑδολουργῶν, καὶ τὸ ὠραιότατον λουτρὸν τὸ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ Γκιουρτζή ἢ Κιουρκτσή-χανί, τὸ λουτρὸν καὶ τὸ τζεαμίον τοῦ Σάχ-Καδὲ, τὰς περὶ τὸ Ταφροῦτ-καποῦ οἰκίας τῶν Ἰουδαίων, ὑψηλὰς καὶ πεπυκνωμένας, ἔξωθεν δὲ τῆς πόλεως ὅλα τὰ ἀπὸ τοῦ Μπαλοῦν-παζάρ ἄχρι τοῦ Ὁδοῦν-καποῦ μέρη, ἀφῆκε γυμνὸν ὅλον σχεδὸν τὸ πρὸς τὸν Κόλπον μέρος τῆς πόλεως.

Β'. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Βασιλείας Σελλήμ τοῦ Β'. συνέβη ἐν ΚΠ φρικώδης πυρκαϊά, διαρκέσασα ἐπὶ ὅλα ἡμερονύκτια.

Γ'. Ἐπὶ Μουράδ τοῦ Γ'. τῷ 1589 ἐκάησαν ἐντὸς οὐ πολλῶν ὥρων ἐπὶ τζεαμίᾳ, πέντε μεγάλᾳ γάνια, καὶ 15,000 οἰκίαι. Ἡ πυρκαϊά αὕτη, λέγει ὁ Σαλαμπερρό (Hist. de l'Emp. Oi-

Ἐκ πάντων τούτων ἐξάγεται, α'. ὅτι τὰ πλείοτερα καὶ λαμπρότερα δημόσια κτίρια ἦσαν ἔκκαλαι μεταξὺ τῶν τεσσάρων πρώτων λόφων, τοῦ πρώτου δηλ., δευτέρου, τρίτου καὶ τετάρτου· β'. ὅτι τὸν τόπον αὐτῶν διεδέχθησαν, ὡς ἔγχιστα, τὰ μεταγενέστερα τῶν κατακτητῶν κτίρια, καὶ τούτου ἅπαξ θεθέντος, ὅθεν εἶνε δύσκολον ἵνα προσδιορισθῶσιν ἐξ εἰκασίας ἀπὸ τῶν νεωτέρων αἱ θέσεις τῶν παλαιῶν, παραδ. χάριν τὸ παλαιὸν Κοικιστώριον ὅπου νῦν ὁ Δεφτέρ-χανές· τὸ Πρυτανεῖον ἢ τὸ Σενάτον εἰς τὸ Πασσά-καπουσού· τὸ Στρατήγιον ἢ Πραιτώριον εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ποτὲ Γενιτσάρ-ἁγᾶ, ἢ, πιθανώτερον, εἰς τὸ Χαρατσῆ-μπαση· ἢ Χαλκῆ (πύλη) τοῦ Παλατίου, ὅπου τὸ Μπάμπ-ὕ-χουμαϊούν· ὁ Χορτοβολών περὶ τὸ Ἀ-χὺρ-καπύ· ὁ Ξενὼν τοῦ Σαμφών, ὅπου νῦν τὸ Ἰμαρέτιον τῆς ἀγίας Σο-

loman) ἐφώτισε τὴν ἀπαισίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἄρχισαν οἱ Γενίτσαροι ἵνα συνειθίζωσιν ἀτιμωρεῖν τὰς ἐπαναστάσεις.

Δ'. Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1628, πυρκαϊὰ ἐν ΚΠ, ἐκράγισα ἀπὸ τοῦ Οὐν-καπάν, κατέκαυσεν ὅλας τὰς περὶ τὸ Μπόζδογάν-κεμερὺ μέχρι τοῦ Σουλεϊμανιέ συνοικίας, ἐν αἷς 200 κωνάκια καὶ σαρράγια, 6000 οἰκίαι, 30 λουτρά, 120 φούρνοι ἢ ἀλογόμυλοι κτλ. Οἱ δὲ Γενίτσαροι, κατ' ἀρχάς μὴ θέλοντες ἵνα σβέσωσιν αὐτήν, διότι ὅθεν τοῖς ἐπληρώθη τὸ σύνθηδες τζουλοῦς-ἄκτσσι, διὰ τὴν ἀναγόμευσιν τοῦ Σουλτάνου (Μουράδ τοῦ Δ'), τύσῃν προθυμίαν κατέβαλον ἔπειτα, ὥστε ἐκάησαν 200. Μία θεία τοῦ Σουλτάνου, κλεισθεῖσα εἰς τὸ παλάτιον τῆς ἵνα σωθῇ, κατεκῆ μετὰ 300 θεραπαινίδων. Καὶ ἐὰν ὁ ἄνεμος, ἀπαρκτίας τὸ πρῶτον, ὅθεν ἐστρέφετο ἔπειτα πρὸς τὸν ζέφυρον, ἦθελον ἐρωτᾷ ἦδη, λέγει ὁ διηγούμενος τὸ δεινὸν ἱστορικός, ποῦ ἔκειτο ἡ ΚΠ.

Ε'. Τῇ 26 Σεπτ. τοῦ 1633 ἐπὶ Σουλτάν-Μουράτου πυρκαϊὰ φρικώδης ἐν ΚΠ, ἐκράγισα ἀπὸ τοῦ Ἀγιά-καπου, ἔκαυσε τὸ ἐν τρίτον τῆς πόλεως καὶ πλῆθος ἀνθρώπων, κατὰ μήκος μὲν, ἀπὸ τοῦ τζεαμίου Σουλτάν-Μεχμέδ ἄχρι τοῦ Σουλτάν-Σελήμ, ὑπὲρ τὰ 4000 ἐήματα· κατὰ πλάτος δὲ ἀπὸ τοῦ Κόλπου μέχρι τῆς στηλῆς τοῦ Ἀρκαδίου, ὑπὲρ τὰ 2000 ἐήμ. Ἐκάησαν δὲ περὶ τὰς 7,600 οἰκίας, 200 τζεαμιά, τὸ ἀρχεῖον τοῦ Σέγγ-ούλ-ισλάμ μὲν μίαν πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, ὁ στρατὸν τῶν Γενιτσάρων, περιέχων 300 διαιτήματα, χωροῦντα ἀνὰ 400 ἀνθρώπους ἑκαστον, καὶ πλῆθος ἄλλων δημοσίων κτιρίων.

Σ'. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1645 πυρκαϊὰ, διαρκέσασα δύο ἡμερονύκτια, ἔκαυσεν 6,000 οἰκίας, 20 τζεαμιά κτλ.

Ζ'. Ἐπὶ τῆς εἰκοσιεπταετοῦς βασιλείας (1702-1730) Ἀχμέδ τοῦ Γ'. ἐμετρήθησαν ἕως 140 πυρκαϊαί, ὥστε ἡ ΚΠ ἐν τῇ διαστήματι τούτῳ ἀνεκτίσθη πεντάκις, ὡς λέγεται.

Η'. Τῇ 1731 Ἰουλίου 9 ἐπὶ Σουλτάν Μαχμούδ τοῦ Α'. κατεκῆ ἐν μιᾷ δεκαήμερᾳ ὅλος ὁ Γαλατᾶς.

Θ'. Τῷ 1751 ἐκάησαν δεκαοκτὼ συνοικίαι, 600-700 οἰκων ἑκάστη, τὸ τζεαμίου Σουλτάν-Μεχμέδ, ὁ στρατὸν τῶν Γενιτσάρων μὲ 200 ἐξ αὐτῶν κτλ.

Ι'. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1755 ἢ περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ 1756 ἄλλη πυρκαϊὰ ἀπετέφρωσε τὰ δύο τρίτα τῆς πόλεως καὶ ἐκάησαν 80,000 οἰκίαι, καὶ μεταξὺ πολλῶν καὶ ἄλλων δημοσίων κτιρίων, ὁ Μεκδέρ-χανές (τὸ στρατιωτικὸν σκηνοφυλάκιον), τὸ Πασσά-καπουσού κτλ.

ΙΑ'. Τὸν Ἰούλιον 12 (24) τοῦ 1782 πυρκαϊὰ, τὴν ὅποιαν ἀντὶ ἵνα κατασβέσωσιν ὑπεξέκαυσαν οἱ Γενίτσαροι δυσαρεστημένοι, κατηθάλωσε 12,000 οἰκίας, καὶ πάλιν ἄλλη, πολὺ φρικωδέστερα, ἐκράγισα τῇ 9 (21) Αὐγ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀφάνισε τὰ δύο τρίτα τῆς πόλεως. Τὴν εἰκόνα τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης ἐχαλκογράφησεν ὁ Ἀβδᾶ-Τοδερίνης, ἐπιδημῶν τότε ἐν ΚΠ, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Οὐνετιάν.

ρίας· τὸ θηριοτροφεῖον πλησίον τοῦ Ἱπποδρόμου· ἡ Ἀγορὰ τοῦ Βοῦς ἢ Ὁ Βοῦς, εἰς τὸ Ἀτ-παζάρ, κ. τ. λ. γ'. ὅτι τὰ πλείοτερα τζεαμιά ιδίως ἐπέχουσιν ὡς ἔγγιστα τὰς θέσεις ἀρχαίων ἐκκλησιῶν, καὶ διὰ τοῦτο δύναται τις, οὐδὲν σχεδὸν ἐνδοιάζων, νὰ τοποθετήσῃ καὶ τὴν Μονὴν τοῦ Εὐεργέτου εἰς τὸ Σουλτάν-Σελήμ, καὶ τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Πάντων περὶ τὸ Λαλελί, καὶ τὸν τῶν Χαλκοπρατείων εἰς τὸ Σουλτάν-Μπαγεζήδ, καὶ τὸν τῶν ἁγίων Μ'. περὶ τὸ Ὀσμανιέ, καὶ τὸν τοῦ ἁγίου Μωκίου εἰς τὸ Χασεκί, καὶ τὸν τῆς ἁγίας Εὐφημίας εἰς τὸ Σουλτάν-Ἀχμέδ, καὶ τὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας εἰς τὸ Σάχ-ζαδὲ κτλ. δ'. ὅτι τὰ Βεζαστάνια εἶνε μέρος τῶν παλαιῶν Ἐμβόλων, διὰ τῶν ὁποίων, καὶ τῶρα καθὼς καὶ τότε, δύναται τις νὰ διοδεύσῃ τὴν ἀγορὰν ἄνευ πηλοῦ καὶ ἀκτίνος διὰ τῶν σκεπαστῶν καὶ φρακτῶν τούτων δρόμων, « κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Χρυσολωρᾶ.

Ἐκ δὲ τούτων τῶν δεδομένων ὁρμώμενος, καὶ ὁδηγὸν ἀξιόχρεων ἔχων αὐτὸν τὸν Πορφυρογέννητον, ἢ τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο συρράψαντας τὰς περὶ τελετῶν ἐκείνας διατυπώσεις, νὰ παρακολουθήσῃ τὸν Αὐτοκράτορα προσερχόμενον εἰς τοὺς ἁγίους, φέρ' εἰπεῖν, Ἀποστόλους, ἢ εἰς τὴν τοῦ Στουδίου Μονήν, ἢ εἰς τὸν ἅγιον Μώκιον, ἢ εἰς τὰς Βλαχέρνας, καὶ νὰ παρασταθῇ εἰς τὰς ἐν διαφόροις τόποις προϋπαντήσεις τῶν δῆμων, καὶ νὰ ἀκούσῃ, ἂν ἔχῃ ὀρεξίν, τὰς στιχηρὰς ἀνευφημήσεις ἐκείνας, ἀπορῶν τί νὰ θαυμάσῃ ἐν αὐταῖς πρῶτον, τὸ παρατράγωδον τῆς ἐννοίας, ἢ τῆς γλώσσης τὸ ἔκφυλον, ἢ, καὶ πρὸ ἀμφοτέρων τούτων, τὴν ὑπομονὴν τῶν ἀνευφημουμένων Αὐτοκρατόρων.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν θέλομεν ἀνετώτερον διεξέλθει, ὅταν φθάσωμεν, σὺν θεῷ δ' εἰρήσθω, εἰς τὸ Γ' τῆς ἐργώδους ἡμῶν ταυτησί Πραγματείας Μέρους· ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ, πρὶν ἔμβωμεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀρχίσωμεν νὰ περιοδεύωμεν, ἃς ῥίψωμεν ἐπ' αὐτῆς ἐν βλέμμα, καὶ ἃς τὴν θεωρήσωμεν ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν, καὶ ἰδοὺ εὐθὺς ἀπὸ τῆς τοῦ Σαραγίου ἄκρας, ὅπου οἱ κατάχρυσοι τοῦ ὀροφώματος κολοφῶνες, διαυγάζοντες ἀναμέσων τῶν κυπαρίσσω, ἔλκουσι κατὰ πρῶτον τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ, διαδέχονται ἀλλήλους οἱ κατάλευκοι μιναρέδες τῶν αὐτοκρατορικῶν τζεαμίων, ἐπεχόντων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τῶν λόφων τὰς κορυφάς, καὶ ὑψούμενοι βαθμυδὸν ἀπὸ τοῦ παραλιωτέρου αὐτῶν Βασιδὲ ἢ Γενί-τζεαμίου διὰ τοῦ Ὀσμανιέ, Σουλειμανιέ, Σουλτάν-Μεχμέδ καὶ Σουλτάν-Σελήμ, καταλήγουσιν εἰς τὴν περιωπὴν τοῦ τῆς ἄλλης Βασιδὲ, τοῦ παρὰ τὴν πύλιν τῆς Ἀδριανουπόλεως· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν κτιρίων, ὁ πύργος τοῦ Στρατηγίου (Γιανγκίν-κιοσκίου), καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστατον Πρυτανεῖον, ἐκείθεν δὲ τὸ νεόδμητον Πανεπιστημεῖον μὲ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ κιονοστοιχίαν (colonnade), ἀμιλλώμενα λόγῳ μεγαλείου πρὸς τοὺς πλησίον αὐτῶν ναοὺς τῆς

ἀγίας Σοφίας καὶ τοῦ Σουλτάν-Ἀχμέδου, μεταξύ τῶν ὁποίων διακρίνον-
ται μάλιστα ὁ ὀβελίσκος καὶ ὁ ἐτοιμόβροπος κτιστὸς κίων τοῦ Ἱπποδρόμου,
ἀντιμεθέλκουσι πρὸς ἑαυτὰ τὸ περιεργὸν τοῦ περιγητοῦ βλέμμα· εἰς-
πλέοντι δὲ τὸν κόλπον, προσπίπτει μὲ ὄλην αὐτοῦ τὴν μεγαλοπρέπειαν
ὁ ναὸς τοῦ Νομοθέτου Σουλεϊμάνου, καὶ ἐπέκεινα αὐτοῦ ὁ τοῦ τρομεροῦ
πατρός· τοῦ Σουλτάν-Σελήμ, καὶ μεταξύ αὐτῶν, ὡς διαφανὲς τρίχαπτον,
ὁ τοῦ Οὐάλεντος ἀγωγός, ἐστεφανωμένος μὲ δάφνας καὶ ἄλλα δένδρα,
καὶ ἐν ἀπόπτῳ οἱ στρατῶνες τοῦ Ῥαμῖς-τσιφτλή, κλείοντες χαριέστατα
τὸν ὀρίζοντα.

Ἄλλ' ὅποια τις ἄρά γε ἦτον ἡ ἀρχαία Κωνσταντινούπολις, ἡ Κωνσταν-
τινούπολις τοῦ Ἰουστινιανοῦ; Περὶ τούτου· δὲν δυνάμεθα, ὡς προείπομεν,
εἰμὴ φανταστικὴν μόνον· ἵνα σχηματίσωμεν ἐν ἡμῖν εἰκόνα, λαμβάνοντες
ὡς σημειὰ τινα χωρομετρικὰ τὰ ὀλίγα σωζόμενα εἰσέτι ἀρχαῖα μνημεῖα.
Ὁ πορφυροῦς λοιπὸν κίων· μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸν Φόρον τοῦ Κωνσταντίνου,
ὁ δὲ θόλος τῆς ἀγίας Σοφίας εἰς τὸν Αὐγουστεῶνα καὶ τὴν Βασιλικήν·
ὁ ὀβελίσκος· μᾶς ἐνθυμίζει τοῦ Ἱπποδρόμου τοὺς κρότους, οἱ δὲ τοῦ
Βεζαστενίου ἐστεγασμένοι δρόμοι τοὺς τοῦ Εὐδούλου Ἐμβόλους· τὸ τε-
αμίον τῆς Χασεκί· μᾶς ἀναγγέλλει τὴν ἐπὶ τοῦ Ξηρολόφου στήλην τοῦ
Ἀρκαδίου, τὸ Κάτεργκα-ιλιμάν τὸ Ἐξω Νεώριον, τὸ Βλάχκα-μποστάν
τὸν τοῦ Θεοδοσίου λιμένα, καὶ ὁ ἀγωγός τοῦ Οὐάλεντος τὰς Πουλχερι-
ανὰς καὶ Αὐρηλιανὰς θέρμας, τὰς ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ Δ' καὶ Γ' λό-
φου· τὸ Τεκὺρ-σαράγιον· μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ Τριβουνάλιον τοῦ Ἐδδόμου,
καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἐσωτέρα γέφυρα τὸ ἀρχαῖον Ζεῦγμα καὶ τὸν τοῦ ἀγίου
Ἀντωνίου ναόν, ἄχρι τοῦ ὁποίου παρετείνετο τὸ Κωνσταντινιανὸν τεῖχος.

Ἄλλ' ἀπὸ τῆς ἰδανικῆς ταύτης εἰκόνης ἃς μεταβῶμεν εἰς τὴν νῦν
ὑφυστώσαν, καὶ ἃς ἔμεινεν ἤδη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ Μεχ-
μέτου καὶ Σουλεϊμάνου, τὴν ὁποίαν ἀνανεοῖ ἐφ' ἡμῶν ὁ Σουλτάν-Μεττζί-
της. Πρὸ τούτου ὅμως ὀφείλομεν· ἵνα διαγράψωμεν ἀκριβῶς τὸν δρόμον,
διὰ τοῦ ὁποίου ποδηγετοῦμεν τὸν ἀναγνώστην, καὶ ἵνα διευκρινήσωμεν
τὸν τρόπον δι' οὗ προσθέμεθα ἵνα διεξιζώμεν τὸν λαβύρινθον τοῦτον.

Ἀρχὴν τῆς περιοδεύσεως ἡμῶν ἐλάβομεν φυσικῶς αὐτὸν τὸν πρόβολον
τοῦ ἀκρωτηρίου, ὡς τὸ προφανέστερον καὶ πρῶτον προσβάλλον τὴν ὄρασιν
σημεῖον τοῦ πρώτης φορὰν ἐπισκεπτομένου τὴν πόλιν· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἄκρα
αὕτη περιέχεται ἐντὸς τοῦ ἀνακτορικοῦ περιδόλου, ἀφ' οὗ καὶ παρονο-
μάζεται, περιερχόμεθα καὶ περιγράφομεν τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, ἀκο-
λουθοῦντες τὴν τοῦ τεύχους γραμμὴν, καὶ ἀφοῦ, περικάμψαντες αὐτὸ
ἐξωθεν, φθάσωμεν πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, εἰσερχόμεθα διὰ τῆς ἐπὶ
τοῦ προδόλου βασιλικῆς πύλης (Τὸπ-καπου), καὶ διοδεύοντες διαγωνίως
τοὺς κήπους τοῦ παλατίου, ἐξερχόμεθα διὰ τῆς ἀπ' αὐτοῦ πρώτης τῶν

πρὸς τὴν Προποντίδα πυλῶν, τῆς παρωνυμουμένης ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα τοῦ Παλατίου σταύλων ('Αχὺρ-καποῦ)· καὶ ἐπειδὴ ἀπ' αὐτῆς ὁδὸν περιοδεύεται ἔξωθεν τὸ τεῖχος, εἰσερχόμεθα πάλιν, καὶ περιηγούμενοι καὶ ιστοροῦντες ἄχρι τινὸς τὰ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀξιοπαρατήρητα τῆς πόλεως, ἐξερχόμεθα διὰ τῆς μετ' αὐτὴν ἀμέσως τοῦ Τσατλαδὺ-καποῦ, καὶ τὸ αὐτὸ σύστημα ἐξακολουθοῦντες, εἰσερχόμεθα διὰ τῆς ἐπομένης τοῦ Κούμ-καποῦ, τοῦ Δαούτ-πατσᾶ, τοῦ Γενιῖ-καποῦ καὶ καθεξῆς ἄχρι τῆς τοῦ 'Εγρί-καποῦ· ἐκεῖθεν δὲ ἀνακάμπτοντες ἔσωθεν πρὸς τὸ 'Εδινὲ-καποῦ, καὶ λαμβάνοντες τὴν Μέσσην καλουμένην ὁδὸν (τὸ Διδαν-γιολὸν), ιστοροῦμεν πᾶν ὅ,τι ἐκατέρωθεν αὐτῆς ἄξιον ἀφηγήσεως, ἐκνεύοντες νῦν μὲν δεξιὰ, νῦν δ' ἀριστερά, μέχρις οὗ καταντῶμεν εἰς τὸ Πατσᾶ-καπουσοῦ· καὶ ἐκεῖθεν στρεφόμενοι πρὸς ἀριστεράν, καὶ ἀκολουθοῦντες τὸ τεῖχος τοῦ Παλατίου, καταβαίνομεν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κόλπου, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ πάλιν σύστημα τῆς ἐναλλαγῆς διὰ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἐξόδου καὶ εἰσόδου, ἐξερχόμεθα μὲν τῆς τοῦ Νεωρίου πύλης (Μπαγτσέ-καποῦ), εἰσερχόμεθα δὲ διὰ τῆς 'Ιγθυηρᾶς (Μπαλὺκ-παζᾶρ), καὶ οὕτω καθεξῆς, περιγράφοντες ὅ,τι κατελίπομεν, ἄχρις οὗ φθάνομεν εἰς τὴν τελευταίαν τῶν πρὸς τὸν Κόλπον πυλῶν τὴν τῶν Βλαχερνῶν ('Εἰοῦμπ-Εἰνσαρί). Ἐκεῖ δὲ, ἀφίνοντες πλέον τὴν ἐντὸς τειχῶν πόλιν, ἀκολουθοῦμεν τὴν παραλίαν, καὶ ἀφ' οὗ περιγράφωμεν τὸ προάστειον τοῦ 'Εἰοῦμπ, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτὸ βασιλικᾶς ἀγροικίας καὶ ἄλλας λόγου ἀξίας θέσεις, φθάνομεν εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ωραίων ἐκείνων δένδρων, τὰ ὅποια στεγάζουσι τὸ αὐτοκρατορικὸν τοῦ Κιαχγιδ-χανέ περὶπτερον, ἀναπαύομεν τὸν εὐμενῆ ἡμῶν ἀναγνώστην ἐκ τοῦ μακροῦ τούτου καὶ ἐπιπόνου δρόμου, καὶ ἐτοιμαζόμεθα ἵνα ἐξακολουθήσωμεν τὴν πορείαν ἡμῶν ἐπὶ τῆς Περαιᾶς τοῦ Κόλπου, καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ Βοσπόρου ἀκτῶν ἄχρι τῶν Πριγκηποννήσων εἰς τὸ Δεύτερον τοῦ πονήματος μέρος.

6'. Τὸ Σαράϊ.

ΕἰΠΟΜΕΝ ὅτι τὴν περιοχὴν τῆς παλαιᾶς τῶν Βυζαντίων Ἀκροπόλεως ἐπέχει σήμερον τὸ Σουλτανικὸν Ἀνάκτορον, τὸ κατ' ἐξοχὴν Σαράϊ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρωνυμεῖται καὶ ὁ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς ΚΠ πρόβολος, τὸ Σαράϊ-μπουρούν.

Τὸ παλάτιον τοῦτο, τὸ ὅποιον, ἀπὸ τῶν τελευταίων ἀκόμη χρόνων τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης Σουλτάν-Μαχμούδ, εἶχεν ἀρχίσῃ ἵνα παρακμάζῃ, προτιμωμένων, καὶ διὰ τὸ κομψότερον καὶ διὰ τὸ νεαρώτερον, τῶν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου, ἤδη δὲ κινδυνεύει ἵνα λάβῃ τὴν θέσιν καὶ χρῆ-

σιν τοῦ ποτὲ Ἑσκι (παλαιοῦ)-Σαραγίου, περιέχει ἐντὸς αὐτοῦ ὄχι μόνον τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Μεγάλου Παλατίου τῶν Χριστιανῶν Αὐτοκρατορῶν, τὸ ὁποῖον θέλομεν περιγράψῃ κατόπιν, ἀλλὰ καὶ ὅλην ἀκόμη τὴν βορειοανατολικὴν τοῦ ἀκρωτηρίου παραλίαν καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν κλιτύας τοῦ πρώτου λόφου, ὥστε ἡ περιφέρειά του ἐκτείνεται ἐπὶ τρία μίλια ἢ 2000 σχεδὸν ὀργυιάς.

Εἶνε δὲ πανταχόθεν ὅλον περικλεισμένον μὲ ὄχυρά καὶ πετυργωμένα τεῖχη, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶνε αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα τῆς Βυζαντινῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Γραικορωμαϊκοῦ Παλατίου, ὀχυρωθέντος ὑπὸ Νικηφόρου κατ' ἐξοχὴν τοῦ Φωκά (1), καὶ δύναται ἐπομένως νὰ χρησιμεύσῃ, καθὼς καὶ πολλὰκις ἐχρησίμευσεν, ἐν καιρῷ κινδύνου ὡς ὄχυρόν καταφύγιον, εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ ἄτομον τοῦ Κρατοῦντος.

Προλήψεις ἐθνικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἔδην ἐπέτρεπον κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν πορθητὴν Μεχμέδ νὰ κατοικήσῃ τὰ παλάτια τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατορῶν. Ὅθεν καὶ τότε μὲν ὠκοδομήσατο ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παλαιᾶς τιнос μονῆς τὸ Ἑσκι-Σαράγιον, καὶ ἐκεῖ κατώκησε 14-15 ἔτη· τῷ δὲ 1468, κατανοήσας τὸ προσφορώτερον τῆς θέσεως τοῦ πρώτου τούτου τῶν ἐπτὰ λόφων, ὅλου τότε κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλαιοφύτου, κατεσκευάσατο ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῶν πέριξ Βυζαντινῶν κτιρίων ἄλλο νέον ἀνάκτορον, τὸ ἐπονομασθὲν τότε Γενί (καινούργιον)-σαράϊ, καὶ εἰς αὐτὸ διέτριβε κατ' ἀρχὰς μόνος καὶ μὴνὰς τινὰς τοῦ ἔτους μὲ μερικοὺς τῶν ἀξιωματικῶν του, ἀφίνων τοὺς πλείστους καὶ τὰ χαρέμια εἰς τὸ παλαιόν. Τὸ αὐτὸ ἠκολούθησαν καὶ Μπαγεζήδ ὁ υἱὸς του, καὶ Σελήμ Α' ὁ ἐγγονὸς του· ἀλλ' ὁ δισέγγονός του, ὁ Μέγας Σουλεϊμάν, μετέφερε καὶ τὴν αὐλὴν καὶ τὰ χαρέμιόν του εἰς τὸ νέον τοῦτο παλάτιον, τὸ ὁποῖον ἐκαλλώπισε καὶ ἐπηύξησεν· ἔμεινε δὲ τὸ παλαιόν διὰ τὰς γυναῖκας τοῦ προκατόχου του.

Τὸ Σαράϊ-μπουρὺν εἶνε ἡ προφανεστέρα, ὡς εἵπομεν, τοῦ ἀκρωτηρίου ἄκρα, πρὸς τὴν ὁποίαν στρέφονται αὐθορμήτως τὰ βλέμματα, ἅμα φθάσῃ τις εἰς τὴν πρωτεύουσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Ἐπὶ τοῦ τερπνοτάτου δὲ γεωλόφου, τοῦ ὁποίου αἱ πανταχόθεν σχεδὸν ὁμαλαὶ κλιτύες καταλήγουσιν ἀνεπαισθήτως εἰς τὸ παράλιον, ἀνατέλλουσιν ἀναμέσον αἰθραλοῦς καὶ ἐναρμονίου δάσους κυπαρίσσω, πύξων, δαφνῶν, πλατάνων καὶ

(1) «Λέγεται γάρ, εἴτε πρὸς τῶν τὰ μετέωρα περισκοπούντων τινός, εἴτε καὶ τῶν μονάδα δίων ἐπανηρημένων καὶ ἄζυγα, διενωτισθῆναι τὸν Αὐτοκράτορα, ὡς παρὰ τὴν βασιλειὸν ἐστίαν ἐκπλήσει τὸν δῖον, ἀναιρεθεὶς παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν. Περιδεξὴς οὖν τῷ χρησμῷ γεγονώς, περιέβolon ἐκ (τοῦ) πατέρου μέρους τοῦ πρὸς θάλασσαν ἐπικλινούς τῶν ἀνακτόρων τειχίζειν ἀρξάμενος, κατὰ θάτερον πρὸς θάλατταν συνεπέρανε, καὶ τείχος τὸ νῦν ὁρώμενον ὑψηλὸν τε καὶ ὄχυρόν ἐδομήσατο, καὶ τὴν βασιλειὸν ἐστίαν, ὡς ὑπετόπαζεν, ἡσφαλίσατο.» Δέων Γρμτκ.

φίλυρέων οἱ φωτοπερίχυτοι καὶ μυστηριώδεις θόλοι, ἐπερειδόμενοι εἰς λευκοτάτους καὶ χρυσοστεφεῖς κίονας, τοῦ Σουλτανικοῦ Σαραγίου, τοῦ ὁποῖου μόνον τὸ ἐξωτερικὸν δύναται ἵνα συμπεριλάβωσιν οἱ ὀφθαλμοί.

Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο δὲν ἔχει κἀνὲν σχέδιον, ἀλλ' εἶνε σύμπλεγμα ἐναρμόνιον, καὶ τοι ἄτακτον, διαφορῶν οἰκοδομημάτων, τὰ ὅποια εἰκοσιτέσσαρες κατὰ σειρὰν Σουλτάνοι, ἐπρόσθεσαν, κατ' ἰδίαν ἀρέσκειαν ἕκαστος, ἐν διαστήματι 380 χρόνων. Κεῖται δὲ μέρος μὲν ἐπὶ τῆς ἀκρολοφίας, ἐκτεινομένης εἰς 700 σχεδὸν βημάτων ἐπίπεδον, τοῦ πρώτου λόφου, μέρος δὲ περὶ τὰς ὄψεις τῶν τριῶν αὐτοῦ κατωφερειῶν, καὶ σύγκειται κυρίως ἐκ τριῶν εὐρυχωροτάτων αὐλῶν (1) τῆς μὲν ἐξωτερικῆς καὶ πρώτης ἐκτεινομένης εἰς 450 βημάτων μῆκος καὶ 100 μόνον πλάτος, τῆς δὲ δευτέρας ἢ μέσης εἰς 300 βημάτων μῆκος καὶ 200 πλάτος, τῆς δὲ τρίτης καὶ ἐσωτάτης σχηματιζούσης τετράγωνον 200 πανταχόθεν βημάτων, περιεχομένης δὲ πανταχόθεν ὑπὸ στοῶν, ὑποστηριζομένων ὑπὸ πολλῶν καὶ ποικίλων μαρμαρίνων κίωνων. Ὅλον δὲ τὸ ἐπίλοιπον ἐμβαδὸν τοῦ ὑπερεκτεταμένου τούτου περιβόλου, ὅσον ἀφίνουσι κενὸν τὰ διάφορα τοῦ κτιρίου διαιτήματα, εἶνε δενδρόφυτον ἢ διατεθειμένον εἰς τερπνοτάτους καὶ εὐώδεις ἀνθῶνας, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἀναπιδύουσι διαυγεστάτου ὕδατος σίφωνες.

Τὸ χαριέστατον τοῦτο σύγκραμα, μὲ τοῦ ὁποῖου τὴν ποικιλίαν, καίτοι ἄνευ ἀναλογίας, τίποτε δὲν δύναται ἵνα παραβληθῇ, πρέπει ἵνα τὸ θεωρήσῃ τις ἢ ἀπὸ τοῦ Σκουταρίου, ἢ καταπλέων ἀπὸ τὸν Βόσπορον, καὶ ἵνα τὸ θεωρήσῃ τὸ πρωῒ, φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου καλοκαιρινῆς ἡμέρας, καὶ περιγραφόμενον ὑπὸ κυαναυγοῦς οὐρανοῦ, ἐν' ἀπολαύσει ὅλην αὐτοῦ τῆς καλλονῆς τὴν χάριν.

Ἄς τὸ περιέλωμεν κατὰ πρῶτον ἔξωθεν, ἀρχόμενοι ἀπ' αὐτῆς τοῦ προβόλου τῆς ἄκρας, ὅπου σχίζεται, καθὼς εἴπομεν, δίχα ὁ Βόσπορος, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ σχηματίζει τὸν Κεράτιον κόλπον, τὸ δὲ διαχέεται εἰς τὴν Προποντίδα.

Ἐπὶ τῆς ἀκμῆς αὐτῆς τοῦ προβόλου, ὅπου προέχει κρητὶς ὀγδοήκοντα βημάτων πλάτους, »ἐπὶ τὸ ἀκμαϊότατον τοῦ ρεύματος,« κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν (2), ἦτον ἄλλοτε ἢ ὑπὸ τοῦ Χωνειάτου μὲν (3) καλουμένη Ἐφέα, ὑπὸ τοῦ Φραντζῆ δὲ (4) Βασιλική, Πύλη, κοινῶς δὲ γνωριζομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Βαρβάρας, ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς ναοῦ (ἄλλου, φαίνεται, παρὰ τὸν »τοῦ Ἀρτοτυριανοῦ τόπου«), τὸν ὁποῖον ἔκτισε Λέων ὁ Φιλόσοφος πλησίον τοῦ εὐκτηρίου τοῦ ἀγίου Παύλου,

(1) Ὁ Γύλλιος ἀναφέρει δύο μόνας αὐλὰς, καὶ δίδει ἐπομένως εἰς αὐτὰς ἄλλην ἔκτασιν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐπὶ τοῦ συγγραφῆς τούτου, ἡ δευτέρα αὐλὴ δὲν ἦτο χωρισμένη τῆς πρώτης.

(2) Βιβλ. Δ', λα'. (3) Ἐν Μανουήλῳ, Ε', γ'. (4) Βιβλ. Γ', δ'.

περὶ οὗ ἐφεξῆς, καὶ οὐ μακρὰν τῶν Ἀρκαδιανῶν Θερμῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπομένως μετεκομίσθη εἰς Οὐνετιάν τῷ 991 ἢ 999 τὸ σῶμα τῆς Μάρτυρος, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, δοθὲν δῶρον τῷ Ἰωάννῃ, υἱῷ τοῦ Δουκὸς τῶν Οὐνετῶν Πέτρου τοῦ Ὀρσεόλου, ἐλθόντι εἰς ΚΠ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ὁθωνος καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας, ἐξ ἀδελφῆς ἀνέψιας τῶν αὐτοκρατόρων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, ἣν εἶχε συζευχθῆ πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν, καὶ σωζόμενον ἐν τῇ ἐκεῖ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τῇ ἐπιλεγομένῃ τῶν Σταυροφόρων ἢ De Oncello.

Ἐνταῦθα τοποθετεῖ Διονύσιος ὁ Βυζάντιος τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς Ἐκδασίας (1), κληθείσης οὕτω διότι ἐκεῖ πρῶτον ἀπέβησαν οἱ ἀγαγόντες τὴν ἀποικίαν.

Τὰ θυρόφυλλα τῆς πύλης ταύτης ἢ τῆς μετ' αὐτὴν (« Τοῦ κατὰ τὴν » Ἀκρόπολιν ἐφ' οὗ τείχους), ἐκ χαλκοῦ πεποιημένα, καὶ τέχνης δεικνύουσας ἀκρίβειαν, « κατὰ τὸν Ζωναρὰν (2), εἶχον μετενεχθῆ τὸ πάλαι ἐκ τῶν πυλῶν τῆς Ταρσοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Φωκά, ὃς τις ἐπικοσμήσας καὶ χρυσῷ καταστίζας αὐτὰ, προσήρμοσεν εἰς τὴν θύραν ταύτην ὡς τρόπαιον. Νομίζω ὅμως ὅτι ἐνηρμόσθησαν μᾶλλον εἰς τὴν τοῦ Νεωρίου, ἥτις καὶ ἀπ' αὐτῶν πιθανῶς μετωνομάσθη Ὡραία.

Ἡ Πύλη αὕτη ὀνομάζεται νῦν

Τὸ π - καποῦ.

διὰ τὰ πρὸ αὐτῆς ἐπὶ τῆς κρηπίδος, ἐχούσης 8-10 βημ. πλάτος καὶ 30 μῆκος, τεταγμένα μεγάλα κανόνια. Εἶνε δὲ σιδηρᾶ, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀνοδος, ἥρμα ἀνωφερῆς, φέρει πρὸς τὸ Αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον.

Ἵπῃρχε δὲ ἐπ' αὐτῆς ἄχρι τοῦ 1814 λαμπρότατον κιόσκιον, τὸ καλούμενον Μερμερ-κιοσκιοῦ, καὶ πρὸ αὐτῆς φατωματικὸν πρόθυρον, μολιθοσκεπαστον, ἀνθηρῶς κεχρωματισμένον καὶ χρυσωμένον, ὑποστηριζόμενον δὲ ὑπὸ δώδεκα κίωνων ὀφείτου (ποικίλου) ἀρχαίου λίθου, τῶν ὁποίων τὸ χρῶμα ὁμοιάζε τὸ τῆς αὐγῆς καὶ διακρινόμενον διὰ τὴν κομψότητα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτοῦ. Τὸ κιόσκιον τοῦτο, ὅλον μαρμαρίνον, εἶχε κτίσει μὲν Σουλτὰν-Μαχμουδ ὁ Α', μετεκόσμησε δὲ ἐκ θεμελίων ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ Σουλτὰν-Μαχμουδ ὁ Β', περικαλύψας τοὺς τοίχους ἐνὸς τῶν κοιτῶνων αὐτοῦ ὅλους ἔσωθεν, ὡς ἐλέγετο, μὲ πλάκας μιλτοεγκαύστους, παριστώσας ἀναδενδράδα μὲ πεπεῖρους βότρυας, τοὺς ὁποίους ἐκνίζον ψιττακοὶ, ἀριστούργημα καλλιτεχνίας δυσμίμητον ἐνὸς τῶν τότε ἀχμαζόντων ἀδελφῶν Δούζογλου.

Εἰς τοὺς κήπους τοῦ παλατίου τούτου ὑπάρχει, πρὸς τὸ μέρος τοῦ

(1) Ἡ καὶ Ἐκδασίας, καθά καὶ τῆς ἐν Σίφνῳ Ἀρτέμιδος. (2) Βιβλ. ΙΓ'.

θερινοῦ χαρεμίου, δεξαμενὴ ἄστεγος (χαβούζ), 25 ὀργυιῶν μήκους καὶ 22 πλάτους, καὶ ἐν αὐτῇ ἀκάτιον κατὰ χρυσον πρὸς διασκέδασιν τῶν καδίνων. Τὸ δὲ ὕδωρ αὐτῆς, καθὼς καὶ ὅλου τοῦ Σαραγίου, διοχετεύεται, ὡς προείπομεν, ἀπὸ τοῦ ὑδρονομείου (τακσίμ) τῆς ἁγίας Σοφίας.

Ὁ δὲ Γκιούλ-χανές (Ψοδοκῆπιον) ὁ πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἔδεν εἶνε ὁ πολυύμνητος ἐκεῖνος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τοπολογεῖται τὰ ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1839 διάταγμα, τὸ ἐξασφάλισαν τὴν εὐημερίαν τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους, διότι ἐκεῖνος κεῖται εἰς τὴν πρὸς μεσημβρίαν ἄλλην τοῦ Σαραγίου ἄκραν.

Ἐδῶ, περὶ τὴν βορείαν δηλ. ἄκραν τοῦ Βυζαντίου, τὴν ὁποίαν δυσκολεύονται τὰ πλοῖα νὰ κάμψωσι »διὰ τὰς ἐκεῖ γινομένας αἰεὶ θαλαττίους ἑλικας, καὶ οἷόν τινας λαβυρίνθους, κατὰ τὴν Σκύλλαν ἐκείνην καὶ Χάρυβδιν«, ὑψοῦντο δύο πύργοι τὸ πάλαι ἐκ »λίθων λευκῶν, ἀπεξεσμένων εἰς τὸ τῆς ἁρμονίας εὐφυές,« κατὰ τὸν Γρηγοράν, κατεδαφισθέντες πρὸς αἰκοδομὴν τοῦ εἰρημένου κιοσκίου, ὡς ἄχρηστοι. Τοὺς πύργους τούτους ἐννοεῖ ὁ Χαλκοκονδύλης, νομίζω, ὅταν λέγῃ ὅτι »αἱ ἐν τῷ τοῦ Γαλάτου φρουρίῳ Ἰανύιοι (Γενοβέζοι), πολεμοῦντες ἐπὶ συγχρόν τινα χρόνον τῷ Βυζαντίῳ, καὶ τηλεβόλους ἐξ ἀλλήλων οἱ τε Ἕλληνες καὶ οἱ ἐκ τοῦ Γαλάτου ἐμβάλλοντες, συνδιηλλάχθησαν ἐπὶ τέλους, πληρώσαντες οἱ δεῦτεροι εἰς τοὺς πρώτους χρυσοὺς χιλίους, φθορὰς ἕνεκα τῶν ἐν τῇ Βασιλικῇ πύργων, εἰς οὓς οἱ Ἰανύιοι τηλεβόλοις ἐχρήσαντο (1).«

Τὸ μέρος δὲ τοῦτο ὠνομάζετο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἅγιος Δημήτριος καὶ Μεγαδήτριος, διὰ τὸν πλησίον ναὸν τοῦ ἁγίου τούτου, περὶ τοῦ ὁποίου θέλομεν ἀναφέρει ἐν τῇ τοῦ Μεγάλου παλατίου περιγραφῇ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτον περικλεισμένος.

Ἐδῶ, πολὺ φυσικώτερον, πρέπει νὰ τοποθετηθῇ καὶ ὁ τῶν Μαγγάνων πύργος, τὸν ὁποῖον ὁμῶς, δι' ἄλλους λόγους, τοποθετοῦσι συνήθως μεσημβρινώτερον.

Ἐνταῦθά που, πλησίον δηλαδὴ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Βαρβάρας καὶ ἀντικρὺ τοῦ ἁγίου Ἀγαθονίου, »εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνοδὸν τῶν ἐκεῖσε βαθμίδων,« κατὰ τὸν Κωδινόν, ἔστατο χαλκοὺς ἀνδριάς Βηρίνης τῆς συζύγου Λέοντος τοῦ Μακέλλου, στηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Βασιλίσκου, μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ζήνωνος, ὁμοίως καὶ ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Ἀριάδνης.

(1) Εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ΚΠ, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ ὁ Γκελλώτης τῇ 1683 καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ Βανδούριος, διακρίνονται ὅχι μόνον οἱ δύο πύργοι οὗτοι, ἀλλὰ καὶ δύο-τρία μεγάλα δένδρα (κυπάρισσοι) ἔξωθεν τῆς πύλης τοῦ Τύπ-καπού, καὶ ἐπ' αὐτῆς τοῦ προβόλου τῆς ἁκρας. Λέγει δὲ ὁ περιηγητὴς οὗτος ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων πύργων ἀνοικομένη πύλη ὠνομάζετο ἐπ' αὐτοῦ Μπιστάν-καπού.

Κάμψαντι δὲ τὴν ἄκραν πρὸς τὰ ἐντὸς καὶ τὸν κόλπον, ἀπαντᾷ ἡ δευτέρα πύλη, ἡ καλουμένη Ὀγζοῦν-καπουσοῦ, παρὰ τὴν ὁποίαν διέτριβε συνήθως ὁ Μποσταντζή-μπασης· διότι πλησίον ἦσαν τὰ διαίτηματά τῶν ὑπ' αὐτὸν Μποσταντζήδων (κηπουρῶν) τεταγμένων εἰς τὴν τῶν ἀνακτόρων ποτὲ φρουράν. Ἐξώθεν δὲ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἦσαν οἱ νεώσοικοι τῶν βασιλικῶν δρομωνίων (καίκ-χανέ), ὅπου συνήθως ἐξετάζοντο οἱ κατηγορούμενοι ὡς πολιτικῶς ἔνοχοι, καὶ ἀπ' ἐδῶ μετέβαινον εἰρχησόμενοι ἢ καὶ στρεβλωθησόμενοι εἰς τὸν ἐντὸς τοῦ παλατίου Φοῦρνον, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομα μόνον ἐπιφέρει φρίκην. Ἡ προανακριτικὴ δὴθεν φυλακὴ αὕτη ἦτον τῷ ὄντι φοῦρνος, ὅπου ἐζυμόνετο καὶ ἐψήνετο τῶν Μποσταντζήδων τούτων ὁ ἄρτος. Δι' αὐτὴν ὁμῶς αὐτοῦ τὴν χρῆσιν οὔτε ἤθελεν ἴσως τὸν ἀναφέρει κανεὶς· ἀλλ' ὅταν ἐπίσημα εἰς τὴν ἱστορίαν ὀνόματα διηλθον ἐν αὐτῷ τὰς τρομερωτέρας τῆς τοῦ θανάτου ἀγωνίας στιγμᾶς, καὶ ἐλογίσθησαν εὐτυχῇ ὅτι, θυσιάσαντα ὀλόκληρον αὐτῶν τὴν περιουσίαν, ἐσώθησαν ἐκ τοῦ ἀποτροπαίου τούτου προθαλάμου τοῦ ἄδου, μὲ μόνην, τὸ δὴ λεγόμενον, τὴν ψυχὴν, καὶ μὲ πεπηρωμένα πολλάκις μέλη, τότε ἡ ἱστορία ὀφείλει νὰ στιγματίσῃ καὶ τῶν τόπων καθὼς καὶ τῶν προσώπων τὴν μνήμην. Ἀλλ' ἄς μὴ ἀναξέωμεν μόλις συνουλωθείσας πληγὰς, καὶ ἄς δοξάζωμεν τὴν θείαν πρόνοιαν ὅτι ζῶμεν εἰς ἡμέρας εὐτυχεστέρας. Προσωτέρω δὲ εἶνε τὸ Τζεμπετζηλερ-κιόσκιοῦ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τείχους, ἔχον, κατὰ τὸν Καντεμίρην, ἐν αὐτῷ καὶ λουτρὸν, τὸ καλούμενον Γιαλὺ-χαμάμ, καὶ συγγεόμενον μὲ τὸ πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κρηπίδος τῆς παραλίας

Γιαλὺ - κιόσκ.

Τὸ κιόσκιον τοῦτο ἔκτισε καὶ πολυτελέστατα κατεκόσμησεν ὁ περὶ τὰ 1549 ἐπὶ Σουλτάν-Μουράδ τοῦ Γ' ἀκμάσας, περίφημος διὰ τὴν σκληρότητα καὶ πονηρίαν τοῦ ἥθους 'του καὶ τὸ κατὰ τῶν χριστιανῶν μίσός 'του, Βεζίρης Σινᾶν-πασσᾶς, ὁ πεντάκις ὑπατεύσας, μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1589 ἀποστασίαν τῶν Γενιτσάρων, τρεῖς μὲν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου τούτου, δις δὲ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ 'του Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Γ', ἥδη ὑπερογδοῦν τούτης. Ὁ Καντεμίρης συγγέει τὸν Σινᾶν-πασσᾶν τοῦτον πρὸς τὸν Ἰουσούφ-πασσᾶν, τὸν ἀριστεύσαντα ἐπὶ Σουλτάν-Σελήμ τοῦ Α' ἐν τῇ κατὰ τῶν Περσῶν νικηφόρῳ μάχῃ του Τσαλδιδράν (παρὰ τὴν Ταυρίδα), καὶ φονευθέντα ἔπειτα ἐν τῇ ἐν Αἰγύπτῳ ἐτέρᾳ κατὰ τῶν Τσερκέζων μάχῃ, ἣτις ἀπεφάσισε περὶ τῆς τύχης τοῦ τόπου τούτου. Πρὸς τιμὴν τοῦ Βεζίρου τούτου συνείθιζεν ὁ Σελήμ νὰ λέγῃ τὸ ἀδόμενον ἐκεῖνο· »Μισιρὶ ἀλδὺκ, ἔμμα Ἰουσούφ ἀλδιδρὺκ· Ἰουσούφσουζ Μισιρδὲν νέ

» δούρ; (Ἐπήραμεν τὸ Μισίρ, ἀλλὰ ἡμᾶς ἐπῆραν τὸν Ἰουσοῦφ· χωρὶς λοιπὸν τοῦ Ἰουσοῦφ, τί ὠφελεῖ τὸ Μισίρ;)»

Ἦνεν δὲ μαρμαρόκτιστον καὶ μολιβοσκέπαστον, ὑποκρατούμενον ὑπὸ πεντήκοντα μαρμαρίνων ὀκταγώνων κίωνων, καὶ ἔχον ἄνωθεν τῆς ὑπερεκτεταμένης σκηνοειδοῦς αὐτοῦ ὀροφῆς μικρὸν θόλον.

Ἐδῶ συνήθως ὁ Σουλτάνος δέχεται πρὸς ἀποχαιρετισμὸν, ἐκπλέοντα μετὰ τοῦ στόλου τὸ ἔαρ εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, καὶ ὑποδέχεται ἐπιστρέφοντα τὸ φθινόπωρον, τὸν Καπετάν-πασσάν. Ὁ δὲ Chevalier διηγείται, ὡς αὐτόπτης, τὸν κατὰ τῶν ἀποστατῶν Μπέιδων τῆς Αἰγύπτου ἐκπλου τοῦ περιφήμου Χασάν-πασσᾶ τοῦ Τζεζαερλή.

Εἰς τὸ κίοσκιον τοῦτο μετέβη τῷ 1595, ἥδη τὰ ἔσχατα νοσῶν, Σουλτάν-Μουράδ ὁ Γ', καὶ τῶν μουσικῶν προσκληθέντων πρὸς διασκέδασίν του, καὶ προοιμιασαμένων ἀπὸ τινος μελαγχολικοῦ ᾄσματος, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρχὴ εἶνε: »Μπιμᾶρ ἱμ, ἔϊ ἐτζέλ, μπου γκετζέ μπεκλὲ γιανιμά κτλ.«, συγχρόνως δὲ συντρίβέντων καὶ τῶν ὑαλίων τοῦ παραθύρου ὑπὸ τοῦ κρότου τῶν κανονίων τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰσπλεόντων δύο Ἀλεξανδρινῶν πλοίων, οἰωνισάμενος τὸ συμβᾶν, καὶ ἀθυμήσας, ἀπέθανε μετὰ τέσσαρας ἡμέρας. Ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμεῖται ἡ τρίτη τῶν πρὸς τὸν κόλπον πύλη, ἡ καλούμενη τὸ πάλαι τοῦ Εὐγενίου, διότι παρ' αὐτὴν ὑψοῦτο ὁ καλούμενος πύργος τοῦ Εὐγενίου, εἴτε τοῦ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, εἴτε ἐνός τῶν ἐκ Ῥώμης μετοικισθέντων Συγκλητικῶν, τοῦ ὁποῖου ἦτον ἐνταῦθα καὶ ὁ οἶκος, ὁ λεγόμενος Τὰ Εὐγενίου, μετακοσμηθεὶς πρὸ αὐτοῦ εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου, ἀναφερόμενον ἐν τῷ Μηνολογίῳ τῇ 22 Φεβρουαρίου.

Ἐπ' αὐτῆς πιθανῶς ἐπεγέγραπτο καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ περιεχόμενον τοῦτο τετράστιχον, ἐὰν κρίνωμεν μόνον ἀπὸ τοῦ τίτλου του: »Εἰς τὴν Εὐγενίου πύλην ἐν Βυζαντίῳ:«

» Οὗτος Ἰουλιανὸς (1), λαοσσόα τεύχεα πῆξας,
στῆσε τρύπαιον, ἔης σύμβολον ἀγρυπνίης,
» σφάζειν ἀντιβίους ἔχθρους ἀπάνευθε μενοινῶν,
ἢ προπάρειθε κροτεῖν τῆς πόλεως πολέμους.

Πλησίον δὲ αὐτῆς ἦτον, κατὰ τὸν Γρηγοράν, τὸ Ὀρφανοτροφεῖον, τὸ καλούμενον τοῦ ἀγίου Παύλου, ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ μεγίστου ναοῦ, ὃν ἔκτισε πολυτελῶς, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, Ἰουστίνος ὁ Νεώτερος (καὶ οὐχὶ ὁ Ἰουστινιανός, καθὼς ἀναφέρει ὁ Σουλῆδας) καὶ Σοφία ἡ θυγὴ αὐτοῦ τῷ 573 (ζ' ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ). Φαίνεται δὲ πιθανώτερον

(1) Ἀδελφον ποῖος ὁ Ἰουλιανὸς οὗτος, καὶ ἐὰν ᾔνε ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅς τις, ὡς ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος εἰκάζεται, ᾔνοιξεν ἢ ἐπεσκεύασε τὴν πύλην ταύτην.

ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Μακέλλου, καὶ Ἀνθεμίου· διότι πρῶτος αὐτοῦ ἐπιστάτης ἐχρημάτισεν ὁ ἐπ' αὐτῶν ἀκμάσας Ζωτικός ὁ Ὀρφανοτρόφος, ἐορταζόμενος τῇ 31 Δεκεμβρίου, ὃν διεδέξατο ἔπειτα ὁ Νίκων· ὤθεν καὶ ἐν τῇ Δ' Νεαρχῇ τοῦ Ἡρακλείου καλεῖται τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τοῦτο Ἰὰ κατὰ Ζωτικόν.

Ἐπεφημίσθη δὲ πρῶτον ὁ ναὸς οὗτος ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀποστόλων Π. καὶ Π., εἰ καὶ ἐπεκράτησε μετὰ ταῦτα τοῦ δευτέρου μόνον τὸ ὄνομα, οὗ τὸ ἐναντίον συνέβη εἰς τὸν ἄλλον τῶν Ἀποστόλων τούτων ναόν, τὸν ἐν τοῖς Ὀρμίσδου. Ἀνακαινισθεὶς δὲ ἔπειτα ὑπὸ Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ, μετεποιήθη τέλος πολλοῖς ἀναλώμασιν εἰς γηροκομεῖον καὶ μοναστήριον, ἐνθεν μὲν ἀνδρῶν, ἐτέρωθεν δὲ γυναικῶν, ἀσχολουμένων πιθανῶς πρὸς κομιδὴν τῶν ἐν αὐτῷ τρεφομένων γερόντων, καὶ εἰς διδασκλήριον ὀρφανῶν καὶ ἀπόρων παίδων, ὑπὸ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου, προσαφορίσαντος αὐτῷ πληθος κτημάτων, τὰ μὲν ἀπ' ἄλλων ἐσχολακῶν γηροκομείων, τὰ δὲ καὶ οἰκοθεν. Ἀνεκαινίσθη δὲ ὕστερον καὶ ὑπ' Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου.

Ἴδου πῶς περιγράφει τὸν ναόν τοῦτον καὶ τὰς περὶ αὐτὸν οἰκοδομὰς Ἄννα ἡ Κομνηνὴ. »Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ ναὸς ἐπ' ἀκροτάτῳ τῆςδε τῆς πό-
»λεως ἕστηκεν, οἷον ἀκρόπολις· ἐκατέρωθεν δὲ αὐτοῦ, ὥσπερ πόλις ἑτέρα,
»τὸ τῶν ὀρφανῶν ἐνδιαίτημα γέγραπται, εἰς σταδίους ὁπόσους ἂν εἴποι
»τις κατὰ τε πλάτος καὶ μῆκος. Κύκλῳ δὲ ταύτης ἑστᾶσιν οἰκήματα πυ-
»κνὰ, κατοικίαι πενήτων, καὶ, τὸ δὴ φιλάνθρωπότερον, ἀνθρώπων λελῶ-
»θιμένων ἐνδικιτήματα. Ἔστι γὰρ ἰδεῖν τούτους κατ' ἄνδρα ἕκαστον ἐπ'
»ερχόμενον, ὅπου μὲν τυφλοὺς, ὅπου δὲ καὶ χωλοὺς, ὅπου δὲ τι καὶ
»ἄλλο κακὸν ἔχοντας. Τὴν στοὰν Σολομῶντος εἶπες ἂν ἰδὼν, μεστήν
»ἀνθρώπων πεπηρωμένων, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Ὁ δὲ κύκλος διπλοῦς·
»οἱ μὲν γὰρ ἄνω καὶ μετέωροι κατοικοῦσι τούτων, οἱ δὲ κάτω καὶ πρόσ-
»γειοι περυσύρονται. Τὸ δὲ τοῦ κύκλου μέγεθος, εἴ τις ἐθέλοι τούτους
»ἰδεῖν, ἀρξάμενος πρωΐθεν εἰς ἐσπέραν ἂν συνετέλεσεν. . . 1. Αὐτόματα δὲ
»τούτοις τὰ πρὸς τροφήν τε καὶ σκέπην παρὰ τῆς βασιλικῆς χειρὸς ἐπο-
»ρίζετο. . . Εἶδον δ' ἐγὼ ἐνταῦθα καὶ γραῦν γυναῖκα ὑπὸ νεάνιδος ὑπὴ-
»ρετουμένην, καὶ τυφλὸν ὑπὸ βλέποντος χειραγωγούμενον, καὶ ἀποδὰς
»πόδας ἔχοντας, οὐ τοὺς ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλοτρίους. . . καὶ ἐρέφη
»τιθηνούμενα παρ' ἄλλοτρίων μητέρων. . . καὶ ὅλως διπλοῦν ἦν τὸ πλη-
»θος τῶν τρεφομένων, τῶν μὲν εἰς δουλευομένους ἀριθμουμένων, τῶν δὲ
»εἰς δουλεύοντας. . . Προκάθηται δὲ τις ἀνὴρ τῶν ἐνδοξοτάτων, φροντιστῆς
»τῆς μυριάδου ταυτησὶ πόλεως. . . Σέκρετα δὲ ἐπὶ τούτοις πᾶσι καὶ
»λογοπραγίαι τῶν προνοουμένων τὰ τῶν πενήτων κτήματα. . . Τῷ δὲ
»ναῷ κλῆρος μέγας κατεῖλεκτο καὶ πολλὸς, καὶ φώτων δαψίλεια. . . Ἀλλὰ
»ταῦτα μὲν τὰ τεμένη καὶ ἱερὰ φροντιστήρια εἰσιόντι σοι κατὰ λαϊὰν ἀπ-

»αντήσκει· κατὰ δὲ τὴν δεξιὰν τοῦ μεγάλου τεμένους, παιδευτήριον ἔσται·
 »κε τῶν γραμματικῶν, παισὶν ὀρφανοῖς ἐκ παντοδαποῦ γένους συνειλεγ-
 »μένοις, ἐν ᾧ παιδευτὴς τις προκλήθεται, καὶ παῖδες περὶ αὐτὸν ἑστᾶσι κτλ.»

ὑπὸ τὴν ἀγίαν Τράπεζαν τοῦ ναοῦ τούτου ἀπετέθησαν, μετακομισθέντα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰουστίνου, τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Νείλου καὶ Θεοδούλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἐορταζομένων τῇ 12 Νοεμβρίου.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἀνεκάλυψε διὰ τῆς σεληνιαζομένης παιδίσκης Λέοντι τῷ Ἀρμενίῳ Θεόδωρος ὁ Μελισσηνός, ὁ καὶ Κασσιτεράς, ὁ Πατριαρχεύσας ὕστερον, τὰ περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ αὐτοκρατορίας, κατὰ τὸν Κεδρηνόν.

Ἐδῶ που πιθανῶς ἦτον καὶ

Ἡ Σκάλα τοῦ Τιμασίου.

Ἡ Τιμασίωνος ἢ Τιμάσου, πατὴρ τοῦ Π. Π. Σααργίου καὶ στρατηγοῦ τοῦ Οὐάλεντος καὶ Θεοδοσίου, ὃς τις, διαβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κουβικουλαρίου Εὐτροπίου, ἐξωρίσθη εἰς Ὅασιν. Τὴν σκάλαν ταύτην, ξυλίνην οὖσαν, ὥς φαίνεται, συνέτριψεν ὁ ἐπὶ Κοπρωνύμου εἰσκυλισθεὶς, ὥς προείπομεν, εἰς τὸν Βόσπορον πᾶχος.

Πλησίον δὲ αὐτῆς ἦτον ὁ ἐν τῷ παλατίῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Μηναῖ, περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει κατόπιν.

Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν πύλην τοῦ Γιαλὺ-κιδσκ, τὰ τεῖχη τοῦ ἀνακτορικοῦ περιβόλου λαμβάνουσι τὴν διὰ τοῦ πλάτους τῆς πόλεως διεύθυνσιν, προχωροῦντα κατ' εὐθείαν ἄχρι τῆς ἁγίας Σοφίας, καὶ κλείοντα ἀπ' ἀνατολῶν τὴν πρὸς τὸν ναὸν τοῦτον καὶ τὸ Πασσᾶ-καπουσοῦ φέρουσιν λεωφόρον. Ἐκεῖ δὲ καμπτόμενα πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν, σχηματίζουσι γωνίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὠκοδόμηται

Τὸ Ἀλάϊ-κιοσκιοῦ.

τὸ ὁποῖον, διὰ τὸ ὕψος τῶν τειχῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐρείδεται, ὀλέπει ὅλην σχεδὸν τὴν πόλιν.

Ἐδῶ καθήμενος ὁ Σουλτάνος, συνείθιζεν ἔκπαλαι ἵνα θεωρῇ, ὅπισθεν κιγκλιδωτῆς τινος θυρίδος, διαβαινούσας τὰς πομπάς, ὅσαι ἢ κινουσιν ἀπὸ τοῦ Πασσᾶ-καπουσοῦ ἢ ἔρχονται πρὸς αὐτὸ, ἀπαράλλακτα καθὼς καὶ ἐπὶ Γραικορωμαίων ἀνῆρχετο ὁ αὐτοκράτωρ »εἰς τὸ προκυπτικὸν »κλουβίον«, ἵνα θεωρήσῃ τοὺς στοιχηδὸν τεταγμένους δεσμίους (αἰχμαλώτους) ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ, »ἀπὸ τοῦ Μαγγάνου μέχρι τοῦ καμπτοῦ τοῦ Βενέτου,« κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον.

Ἐδῶ πολλάκις ἐπιπτον καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐπισημοτέρων πολιτικῶν ἐνόχων, ἢ κατηγορουμένων ὡς τοιούτων, καθὼς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἢ

τοῦ περιφήμου πολεμιστοῦ καὶ αἰρεσιάρχου τῆς Ἀραβίας Βεχὰμπ, καὶ ἡ τοῦ προτελευταίου τῶν Γραικῶν διερμηνέων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τοῦ Γιαλὺ - κιόσκ καὶ Ἀλάι - κιόσκιου διαστήματι τοῦ τείχους τούτου ἀνοίγεται τὸ πρὸς τὴν ξηρὰν

Δειμὺρ - καπὺ,

ἡ ἡ Σιδηρὰ Πύλη, διότι εἶνε καὶ ἄλλη μικρά πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἐπαναλαμβάνοντος δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ τείχους τὴν πρὸς ἀνατολὰς διεύθυνσιν, ἀναπέπταται ἐπ' αὐτοῦ πρῶτον μὲν ἡ καλουμένη, ἀπὸ τῆς πλησίον κρήνης, πύλη τοῦ Σοοῦκ - τσεσμέ, καὶ μετ' αὐτὴν, ἀντικρὺ ἤδη τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, τῆς ὁποίας ὁ περίβολος σχηματίζει ἀπὸ δυσμῶν τὴν ὁδὸν, καὶ ἐν μέσῳ τῷ αὐχένι τῆς πεδινῆς ῥάχως τοῦ λόφου, ὅπου ἐξικνουῦντό ποτε τὰ ἔσχατα τοῦ Αὐγουστεῶνος, ἡ μεγαλῶ-
νυμος Ὑψηλὴ Πύλη

(Τὸ Μπάμπ-ὺ - Χουμαῖούν).

Ἡ πολύκροτος αὕτη Πύλη, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα εἶνε πολὺ ὑψηλότερον τοῦ πραγματικοῦ αὐτῆς ὕψους, καὶ τοι ὀλιγώτερον ὀγκῶδες τῶν πολλῶν καὶ ἄλλων ἐπιθέτων, μὲ τὰ ὅποια στολίζει αὐτὴν ὁ μεγάλῃγορος Ἀσια-
τικὸς κάλαμος, φέρει εἰς τὴν πρώτην ἢ ἐξωτάτην τῶν τριῶν τοῦ Σαρα-
γίου αὐλῶν, καὶ ἐκφράζει παρὰ τοῖς Τούρκοις τὴν ιδέαν τοῦ Κράτους,
τῆς Κυβερνήσεως, καθὼς παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις τὸ Cabinet, καὶ
παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Πέρσαις αἱ Βασιλείαις θύραι.

Ἡ ἐξωτερικὴ δὲ αὐτῆς ἔποψις ὅν ἀντιστοιχεῖ παντάπασιν μὲ τὸ ὄνο-
μά τῆς· διότι, καὶ τοι ὑψηλοτάτη, εἶνε καὶ ὀγκώδης καὶ ἄκομπος, ἔχουσα
ἐκατέρωθεν δύο παλαιούς πύργους. Εἶνε δὲ διπλῇ (δίθυρος), ἐσωτέρα δη-
λονότι καὶ ἐξωτερὰ, ἐν σχήματι θριαμβευτικοῦ τόξου· ἀμφοτέρων δὲ τῶν
πυλώνων αὐτῆς τὰ τε ὑπέρθυρα καὶ οἱ φλιοὶ καὶ αἱ παραστάδες εἶνε μαρ-
μάρινα, τὰ δὲ θυρόφυλλα αὐτῶν σιδηρᾶ. Ὑπεράνωθεν δὲ αὐτῶν ὠκοδό-
μηται τρίκλινός τις τετράγωνος, μολιθοσκεπάστος. Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ Μεχ-
μέδ τοῦ Β' τῷ 1478. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τοῦ ἀμφιθύρου τούτου διαστή-
ματι, ἐκτεινομένῳ εἰς μῆκος 20 βημάτων, στίλβουσι προσηρτημένα εἰς
τὰς ἐκατέρωθεν πλευράς τὰ ὅπλα τῶν θυρωρῶν· ὕπερθεν δὲ τῆς πύλης
ἐπιγέγραπται: »Ὁ θεὸς ἵνα δικαιώσῃ τὴν δόξαν τοῦ κτήτορος· ὁ θεὸς
» ἵνα στερεόνῃ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ· ὁ θεὸς ἵνα στηρίξῃ τὰ θεμέλιά του.«

Ἐν δὲ τῇ πρὸ αὐτῆς πλατείᾳ, τῆς ὁποίας τὴν βορειοδυτικὴν πλευρὰν
ἐπέχει ἡ ἁγία Σοφία, ὠκοδόμηται πάγκαλλος κρήνη, τετράγωνος καὶ μὲ
πλατύτατον Κινικὸν γείσωμα, κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ
Τόπ - χανέ, κτίσμα Σουλτάν - Ἀχμέδ τοῦ Γ', καθὰ δηλοῖ ἡ ἐπ' αὐτῆς

στιχηρά ἐπιγραφῇ, ποίημα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου κτίτορος. Εἰς τὰς τέσσαρας δὲ γωνίας αὐτῆς, σχηματιζούσας εἶδος πυργίσκου ἐκάστην, περιτρέχει ἑσῶθεν ἐξ ὑπαμοιβῆς διάδρομος πρὸς εὐχερεστέραν διανομὴν τοῦ ὕδατος. Ὑδρονόμος δὲ τις, ἐπὶ τούτῳ διωρισμένος, διανέμει δωρεὰν καὶ ἀνεξετάστως ἐντὸς χαλκίνων καθαριώτατα γεγανωμένων ἀγγείων, τὸ ὕδωρ εἰς τοὺς διψῶντας. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν κρηνῶν εἶναι νομίζω τὰ λεγόμενα παρὰ τῶν Βυζαντινῶν Τετράνυμφα, ὡσανεὶ τετράγωνα Νυμφαῖα (1).

Εἰς τὰς ἐκατέρωθεν δὲ τῆς θύρας ταύτης κόγχας ἐξετίθεντο ἄλλοτε αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐπισήμων ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου.

Διὰ τῆς πύλης ταύτης ἐμβαίνει τις εἰς τὴν πρώτην, ὡς εἴπομεν, τοῦ Παλατίου αὐλὴν, ἐκτεινομένην εἰς 700-800 βημάτων μῆκος καὶ 200 καὶ ἐπέκεινα πλάτος. Ἐντὸς δὲ αὐτῆς ὑπάρχει, πρὸς τ' ἀριστερὰ μὲν,

Ὁ Ναὸς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.

τῆς λεγομένης Παλαιᾶς, πρὸς διαστολὴν τῆς Νέας, τῆς παρὰ τὴν θάλασσαν (2). Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἦν, κατὰ μὲν τὸν Προκόπιον, « ὁμοῖος, κατὰ δὲ τὴν Γ' Νεαράν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, » συνημμένη πρὸς τὸ « μεσημβρινὸν μέρος » τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Ἐκτίσθη δὲ, ἢ, κατὰ τὸν Σωκράτην, « μικρὰ οὖσα τὸ πρότερον, εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ηὐξήθη » ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, « καὶ ἦσαν εἰς ἓνα περίβολον ἅμωφ, μιᾶς τὴν « προσωινμίαν ἔχουσαι. » Ἐγχεσίμεινε δὲ ἐπὶ τινα ἔτη καὶ ὡς πρωτεύουσα ἢ πατριαρχικὴ τῆς πόλεως ἐκκλησία. Ἦτο δὲ προτοῦ εἰδωλεῖον τῆς Θεᾶς Εἰρήνης, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα διεδέχθη, εὐχὴ ἡ ἁγία Μάρτυς Εἰρήνη, ἀθλήσασα τῷ 315 καὶ ἐορταζομένη τῇ 5 Μαΐου, ἀλλ' ἡ ἄνωθεν ἢ θεία Εἰρήνη, καθὼς καὶ ἡ ἁγία Σοφία, καὶ ἡ ἁγία Δύναμις, τρεῖς ναοί, τοὺς ὁποίους, ὡς εἴπομεν, ἀνέθηκεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον. Πυρποληθεῖσα δὲ ἐπὶ τῆς στάσεως τοῦ Νίκα, ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πολὺ λαμπροτέρα, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τὰ δευτερεῖα φέρουσα τῆς ἁγίας Σοφίας, ὑπὸ τῶν Κληρικῶν τῆς ὁποίας καὶ ὑπηρετεῖτο, κατὰ τὴν προσημειωθεῖσαν Νεαράν. Μετὰ τριάκοντα τρία δὲ ἔτη πυρποληθέντος τοῦ μεσιαύλου καὶ μέρους τοῦ νάρθηκος αὐτῆς, κατέπεσε τέλος σεισμῷ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου (3).

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον μόνος κατὰ κλεισθεὶς τῷ 335 ὁ τότε ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἱερός Ἀλέξανδρος, ὅτε, ἐπανελθόντα ἀπὸ τῆς ἑξορίας διὰ τοῦ Εὐσεβίου τὸν Ἀρειον, διετάχθη « να δεχθῇ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὸ θυσιαστήριον εἰσελθὼν, καὶ πρὸ τῆς ἱερᾶς τραπέζης

(1) Ἰδε σελ. 118. (2) Ἰδε Γενί-τζαμί. (3) Ἀλλὰ τότε τίς ἀνυπολόγησεν αὐτὴν εἰς τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα; Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἡ ἐπὶ Ἰσαύρου καταπεσοῦσα ἦτον ἡ τοῦ Περάματος.

ἐαυτὸν ἐπὶ στόμα ἐκτείνας, ἠΰχετο δακρύων, νύκτας τε πολλὰς ἐφεξῆς καὶ ἡμέρας τοῦτο ποιῶν. » Ἦτειτο δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἐλάβανεν· ἡ δὲ » αἵτησις ἦν τοιαύτη· εἰ μὲν ἀληθὴς ἡ Ἀρείου δόξα, ἐαυτὸν τὴν ὠρισμένην ἡμέραν τῆς ὑποδοχῆς αὐτοῦ μὴ ἰδεῖν· εἰ δὲ, ἦν αὐτὸς ἔχει πίστιν, » ἀληθὴς, Ἀρειὸν τῆς ἀσεβείας δίκην δοῦναι (1).

Ἐν ταύτῃ » ἐτέλει τὰς θείας κατηχήσεις ὁ Πατριάρχης « τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (2). Ἐν αὐτῇ συνεκροτήθη ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου τῷ 482 καὶ ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Σήμερον δὲ ὁ ναὸς οὗτος, κεκοσμημένος ἔσωθεν μὲ ποικίλα μάρμαρα καὶ μουσεῖον, χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη ἀρχαίων πανοπλιῶν, θωράκων, περικεφαλαίων, ἀσπίδων, περιβραχιονίων καὶ λογγῶν χριστιανικῶν, ἴσως δὲ καὶ Ἑλληνικῶν. Κατὰ τινες δὲ, φυλάττονται ἐν αὐτῷ καὶ αἱ ὑπ' Ἀλέξιου τοῦ Κομνηνοῦ ἐπινοηθεῖσαι μηχαναί, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθησαν μὲν οἱ πρῶτοι Σταυροφόροι πρὸς πολιορκίαν τῆς Νικαίας, μετεκόμισε δὲ εἰς ΚΠ ὁ προμηθεύσας αὐτὰς εἰς αὐτοὺς Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, ὅταν ἡ Νικαία ᾗνοιξεν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας τῆς. Ὁ δὲ Baron de Tott λέγει (3) ὅτι μεταξὺ τῶν ἐνταῦθα ἐπισεσωρευμένων ἀρχαίων ὅπλων ἀνεκάλυψε καὶ ἓνα θαυμαστὸν τὴν ἀρχαιότητα καταπέλτην, τὸν ὁποῖον ἔπειτα ὁ Chevalier ἀνεζήτησεν, ἀλλὰ ὁδὴν ἠμπόρεσε, λέγει, ἵνα διακρίνη.

Ἐνταῦθα μένουσιν ἀποτεθειμέναι καὶ αἱ κλεῖδες, ὧν πολλαὶ χρυσαὶ καὶ ἀργυραῖ, ἐντὸς δὲ μικρῶν σακκυλίων καὶ χώματα (εἰς σημεῖον ὑποταγῆς, καθὼς ποτε προσεφέρετο γῆ καὶ ὕδωρ εἰς τὸν τῶν Περσῶν Βασιλέα) τῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑποταγέντων εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς φρουρίων καὶ πόλεων.

» Πᾶν ἄλλο ἔθνος, λέγει Γάλλος τις συγγραφεὺς, ᾗθελεν ἐπιδεικνύειν ἀσμένως τὰ λάφυρα τῶν παρ' αὐτοῦ νικηθέντων ἐχθρῶν· ἀλλ' οἱ Τούρκοι, ἔχοντες ἄχρις οὐ πρὸ πολλοῦ ὡς ἀξίωμα ὅτι πρέπει ἵνα κρύπτωσιν ἀπὸ τῶν βεβήλων καὶ βασκάνων ὀφθαλμῶν τῶν ξένων, καὶ μάλιστα τῶν Φράγκων, ἕως καὶ αὐτὴν αὐτῶν τὴν δόξαν, εἶχον ἀπηγορευμένην τὴν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον εἰσοδὸν εἰς τοὺς ἀλλοπίστους. » Ἦδη ἔμως, τῶν πραγμάτων μεταβληθέντων ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ὁδὴ ἀμφιβάλλομεν ὅτι καὶ ὁ ναὸς οὗτος μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀρχαίων θέλει ἀφιερῶθαι εἰς τῆς ἐπιστήμης τὴν ἔρευναν, καθὼς καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ ἀπετέθησαν, κατ' αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν, ἐντὸς κιγκλιδωτοῦ σιδηροῦ περιφράγματος, πρὸς ἐλευθέραν τῶν περιέργων παρατήρησιν, τὰ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀνακαλυφθέντα λείψανα τοῦ Αὐγουστεῶνος, τοῦ κίονος τῆς Εὐδοξίας, τοῦ συντετριμμένου ὀβελίσκου, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπάνω ἥμισυ μέρος μετεκόμισεν ὁ Πρίολος εἰς Οὐνετιάν.

(1) Σωκρ., Θεοδώρ. κλπ. (2) Βιβλ. Α', λδ'. (3) Mémoires T. I, p. 197.

καθὼς θέλομεν εἰπεῖ, περιγράφοντες τὸν Ἱππόδρομον· καὶ ἐπὶ πᾶσι τρεῖς παμμεγέθεις πορφυραὶ λάρνακες, ὧν ἡ μία, κατὰ τὸν σεβαστὸν συγγραφεὰ τῆς Κωνσταντινιάδος, εἶνε τῆς Ἀρκαδίας, τρίτης θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ τῆς Εὐδοξίας, γεννηθείσης μὲν τῷ 400, ἀποθανούσης δ' ἐν παρθενίᾳ τῷ 444, καὶ κηδευθείσης λαμπρῶς ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Πουλχερίας καὶ τοῦ Μαρκιανοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ τῷ ἐν τῷ Παλατίῳ. Ἐπὶ μιᾶς αὐτῶν φαίνεται ἐγκεχαραγμένον τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ τὰ στοιχεῖα Α καὶ Ω.

Παρὰ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης, τὸν ὁποῖον ὁ Γύλλιος συγχέει, καθὼς θέλομεν ἰδεῖ, μὲ τὸν καλούμενον Μικρὰν Ἀγίαν Σοφίαν, ἦσαν τὸ πάλαι καὶ δύο Ἀσκητήρια, παραχωρηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς κατοικίαν τῶν ἐκατὸν μοναζουσῶν, αἱ ὁποῖαι ἔψαλλον καὶ διηκόνουν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ, ὅθεν αὐτὰ εἶναι νομίζω τὰ καλούμενα

Τῆς Διακονέσεως.

ἡ, κατὰ τὰ Μηναῖα, Τῶν Διακονείων, εἰς τὸ ἕτερον τῶν ὁποίων ἦτον καὶ ναὸς τῆς Θεοτόκου (οὗ τὰ ἐγκαίνια ἀναφέρονται τῇ 28 Ἰουλίου), κτισθεῖς, κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον, ὑπὸ τῆς ἁγίας Ὀλυμπιάδος, τῆς μαθητρίας τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου. Τὰ ἀσκητήρια ταῦτα, πυρποληθέντα μετὰ τοῦ μεσιαύλου καὶ μέρους τοῦ νάρθηκος τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῷ 465, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, καὶ πάλιν τῷ 533 ἐν τῇ στάσει τοῦ Νίκα, ἀνεκαίνισε μεγαλοπρεπῶς ὁ πατριάρχης Κυριακὸς, ὁ ἀπὸ Οἰκονόμων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῷ 15 ἔτει τοῦ Μαυρικίου, χάριν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, ἥτις, διάκονος οὖσα τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἐμόναζεν ἐν αὐτοῖς, ἀφ' ἧς καὶ ἐπωνομάσθησαν.

Πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἐντὸς οἰκοδομήματος ἀρκετὰ εὐρυχώρου, καὶ τοι κακῶς διηρημένου, εἶνε

Τὸ Νομισματοκοπεῖον

(Ζάρεμπ-χανέ ἢ Ταράμπ-χανέ),

ὅπου τοσαῦτα ἔτη, ὅχι ἐκόπτετο, ἀλλ' ἐκιδόηλεύετο τὸ Τουρκικὸν νόμισμα, μέχρις οὗ πρὸ τεσσάρων-πέντε μόλις ἐτῶν ὁ πολὺς τὰς φρένας καὶ τοι νεάζων Σουλτάνος Ἀμπδ-οὐλ-μεττίζῃ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸ τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς ἀείποτε ἐπιγεγραμμένης ἐπ' αὐτοῦ λέξεως ἀ δ λ ι (σωστὸν, δίκαιον). Ἡ διεύθυνσις τοῦ Νομισματοκοπεῖου ἔγινεν αἰτία ἵνα πέσωσι πολλαὶ κατὰ καιροὺς κεφαλαι, καὶ ὁ παράδοξος Πετράκης, ὁ ἀπ' αὐτοῦ κληθεὶς Ταραμπχανετζής (1), οἱ περιβόητοι ἀδελφοὶ Δούζογλου,

(1) Ἰδὲ Παλατᾶ Πύλιν.

τῶν ὁποίων θέλομεν διηγηθῇ ἀλλαχοῦ τὴν καταστροφὴν, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ ἀγαθὸς Γεώργιος Ἀφεντούλης, τοῦ ὁποίου τὸ πτώμα εὐρέθη πνιγμένον, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821, εἰς τὴν πλησίον αὐτοῦ που δεξαμενὴν, εἶνε σύγχρονοι ἱστορικαὶ ἀποδείξεις, ὅτι, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἄχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μαχμούδ μεταβρύθμισεως σύστημα τῆς Τουρκίας, αἱ μὲν κεφαλαι ἐπιπτον, αἱ δὲ καταγρήσεις ἔμενον.

Τὸ Νομισματοκοπεῖον ἐπὶ Γυλλίου, καὶ μέχρι τοῦ ἡλιθίου Σουλτάν-Μουσταφᾶ τοῦ Α', ἐγειννίαζε τῇ τοῦ Θεοδοσίου ἀγορᾷ. Κατὰ δὲ τὸ 1623, διὰ τὸν φόβον μὴ διαρπαγῇ ὑπὸ τῶν τότε ἐπαναστάντων Σιπαχίδων καὶ Γε-νιτσαίων μετεκομίσθη ἐντὸς τῶν ἀνακτορίων, καθὼς ἦσαν καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων τὰ Χρυσοπλύσια, ἐν οἷς τὰ ἐναποτεταμειυμένα γρήματα διήρπασεν ὁ ὄχλος ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοαγγέλου στάσει, κατὰ τὸν Χωνειάτην.

Πρὸς τοῦτο τὸ μέρος εἶνε καὶ τὸ λογιστήριον τῶν καθυστερούντων, καθὼς καὶ τὸ τῶν ἱερῶν καταστημάτων, ὑπαγόμενον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀρχιευνούχου. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἀριστεράν.

Πρὸς δεξιὰν δὲ τῆς εἰσόδου, καὶ ἀντικρὺ τῶν κτιρίων τούτων, εἶνε τὸ Ἀρχιτεκτονεῖον (Μεϊμάρ-ἀγᾶ-ὁδασὺ), τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Παλατίου (Χα-σταλάρ-ὀτζαῦ) καὶ ἄλλα διαιτήματα τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὸ Σαράγι, κείμενα ὅπως ἔτυχε, ἀλλ' οὐχὶ χωρὶς χάριτος διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν. Ὅπισθεν δὲ τοῦ Νομισματοκοπεῖου πρὸς τὴν θάλασσαν εἶνε ὁ προειρημένος Φοῦρνος τῶν Μποσταντζήδων, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ὁ λειμωνεῶν (λεϊμονλούκ). Εἰς τὴν πρώτην ταύτην αὐλὴν ἦτον ἄχρι Σουλεϊμάνου τοῦ Α' καὶ τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους ἢ Ἀνώτατον Δικαστήριον (Διβάν)· τότε δὲ μετετέθη εἰς τὸ Κουτμπέ-ἀλτῦ, τὸ εἰς τὴν δευτέραν αὐλὴν.

Ἐκ τῆς πρώτης ταύτης αὐλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβαίνει ἀκωλύτως σχεδὸν ὅς τις τύχοι, ὑπάρχει ἄλλη εἰσοδος, ἀντικρὺ τῆς πρώτης, φέρουσα εἰς τὴν δευτέραν αὐλὴν. Ἡ πύλη αὕτη, καλουμένη

Ὁρτὰ - καποῦ,

(Μεσαία Πύλη),

κλείεται ὡσαύτως διὰ διπλῶν θυρῶν, εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ὁποίων διάστημα (ἰκί-καποῦ-ἀρασὺ), ἐκτεινόμενον εἰς 14 βημάτων μῆκος, φαίνεται παρομοίως προσηρτημένα, ὡς πολεμικὰ τρόπαια, ὅπλα διάφορα καὶ σημαῖαι, καὶ ἐδῶ διαμένουσιν οἱ θυρωροὶ (καπουτζήδες) ὑπὸ τὸν Ἀρχι-θυρωρὸν (καπουτζή-μπασην), τοῦ ὁποίου τὸ ἐνδιαίτημα εἶνε πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς εἰσόδου.

ὑπὸ τὴν σκοτεινὴν δίοδον ταύτην κἀνεῖς τῶν μεγιστάνων ἔδεν διέβαινε χωρὶς τρόμου· διότι πρὸς τὰ ἀριστερά αὐτῆς ἦτον συγχρόνως καὶ τὸ

δωμάτιον τοῦ δημίου (Τζελλὰδ-ὀδασὺ), καὶ ἐδῶ πνιγόμενοι πρότερον, ἀπεκεφαλίζοντο ἔπειτα οἱ ἔνοχοι Βεζίραι καὶ Πασσάδες τοῦ Κράτους· καὶ τὰ μὲν πτώματά 'των ἐβρίπτοντο εἰς τὴν ἔξωθεν τοῦ Παλατίου πλατεῖαν παρὰ τὸν τοῖχον, αἱ δὲ κεφαλαί, φέρουσαι ἐπὶ τοῦ Γιαφτὰ γεγραμμένην τὴν αἰτίαν τῆς καταδίκης 'των, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λακωνικωτάτην, ἐξετίθεντο, καθὼς εἶπομεν, ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου, εἰς τοὺς ἐκατέρωθεν τοῦ Μπάμπ-ὕ-χουμαίου μύακας. Ἀνῆκον δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν Τζελλάτην, ὅς τις 'τὰς παρεχώρει ἐπὶ γρήμασιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας 'των, ἢ 'τὰς ἐπώλει καὶ εἰς ξένους. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Φαλάριδος τῆς Ἡπείρου, τοῦ Τεπεδεῖλενλῆ-Ἀλῆ-πασσά, ἀφ' οὗ Ἀγγλος τις ἐπρόσφερεν ἱκανὴν ποσότητα 'να 'τὴν ἀγοράσῃ, ἵνα 'τὴν μεταφέρῃ πρὸς ἐπίδειξιν εἰς Λονδίον, καὶ 'δὲν ἐπέτυχεν, ἐπωλήθη εἰς δερβίσην τινὰ, βαλμένον ἴσως ὑπὸ τῶν συγγενῶν 'του, ὅς τις 'τὴν ἔθαψε παρὰ τὴν τῆς Σηλυμβρίας πύλην. Τοῦ δὲ ἀθλίου Χαλέδ-ἐφέντη, ταφείσα τὸ πρῶτον εἰς τὸν ἐν τῷ Σταυροδρομίῳ τεκνὲν τῶν Μεβλεαβίδων, εἰς τῶν ὁποίων τὸ τάγμα καὶ ὁ ἴδιος ἀνῆκεν, ἀνωρύχθη ἐκεῖθεν, ὡς λέγεται, κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν, καὶ κατεποντίσθη εἰς τὴν βορβορώδη τοῦ Παλατᾶ παραλίαν. Μὲ τὸν θάνατον ὁμοῦς αὐτοῦ ἔπαυσαν καὶ αἱ ἀποκεφαλίσεις.

Τῶν θυρῶν τούτων τὸ μὲν ἔξωθεν μέρος 'δὲν ἔχει πρόθυρα· τὸ δὲ ἔσωθεν ἔχει ὥσπερ εἶδος προθύρου ἐκδεχόμενον τοὺς εἰσερχομένους, καὶ ὑπόκρατούμενον ὑπὸ δέκα μαρμαρίνων κιόνων, ἀνεχόντων τὴν φατνωματικὴν, ἀνθοδαφῇ καὶ ἐπὶ χρυσον αὐτοῦ ὀροφήν.

Τὴν πύλην ταύτην οὐδεὶς διέρχεται ἔφιππος παρὰ τὸν Σουλτάνον μόνον, ἀπαρallάκτως ὡς καὶ τὸ πάλαι οὐδεὶς παρὰ τοὺς αὐτοκράτορας ἑτερος ἵππευεν ἔσωθεν τοῦ Αὐγούστεῶνος.

Ἐμπροσθεν τῆς πύλης ταύτης ἔφθασε μὲ τὸ στράτευμά 'του τῇ 16 (28) Ἰουλίου τοῦ 1808 ὁ Μουσταφᾶ-Μπαϊρακδάρης μὲ τὸ Σατζάκ-ἰσ-σερίφ, ἀφ' οὗ, μηνύσας τὸν ἀσῆμαντον Βεζίρην Ἡβραῆμ-Τσελεμπῆ-πασσᾶν 'να ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς ΚΠ, ὅπου ἦτον ἐσκηνωμένος, 'τὸν ἐκράτησεν ὑπὸ φύλαξιν. Ὁ Σουλτάν-Μουσταφᾶς εἶχε προέλευσιν (μπινίς) εἰς τὸ Γκιόκ-σουγιού· ὁ δὲ Μποσταντζή-μπασῆς προφθάσας ἔκλεισε τὴν μεσαιάν ταύτην τοῦ παλατίου πύλην, τὴν ὁποίαν ὁ Καπού-ἀγάς ἡτοιμάζετο 'να ἀνοίξῃ, ἅμα ἤκουσεν, ἐρωτήσας ἀνωθεν τοῦ τείχους, ὅτι ὁ Μπαϊρακδάρης ἐπανεφέρει τὸ Σατζάκ-ἰσ-σερίφ. Ἀλλ' ὁ Μποσταντζή-μπασῆς ἀπεκρίθη, ὅτι χωρὶς διαταγῆς τοῦ Σουλτάν-Μουσταφᾶ 'δὲν ἀνοίγεται ἡ θύρα. «Τὶ Σουλτάν-Μουσταφᾶν ἀναφέρεις, ἀποκρίνεται ἔξωθεν μὲ φωνὴν βροντώδη ὁ Μπαϊρακδάρης; ἄλλον Σουλτάνον 'δὲν γνωρίζομεν παρὰ τὸν Σουλτάν-Σελῆμ, καὶ εἰς αὐτὸν ὀφείλεις καὶ σὺ 'να ὑπακούσῃς, ἀχρεῖε δοῦλε!» Ἐν τούτοις προφθάνει ὁ Σουλτάν-Μουσταφᾶς, ἐπιστρέψας ἀγνώριστος μὲ μι-

κρὸν ἀκάτιον, καὶ, μαθὼν τὰς ἀξιώσεις τοῦ Μπαίρακδάρη, διατάττει 'να πνίξωσι τὸν ἐξάδελφόν 'του, καὶ 'να τὸν δώσωσιν εἰς τὸν Μπαίρακδάρη, ἀφ' οὗ τὸν ζητεῖ. Ὁ Κιζλάρ-ἀγάς μὲ τέσσαρας εὐνούχους ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν ταύτην, καὶ ἐν ᾧ ὁ Μπαίρακδάρης περιέμενεν ἀνυπόμονος 'να ἐμφανισθῇ εἰς αὐτὸν ὁ Σουλτάν-Σελήμ, ἀνοίγει αἴφνης ἡ θύρα καὶ βλέπει ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἡπλωμένον ἐκτάδην ἐπὶ ψιάθου τὸ πτώμα τοῦ δυστυχοῦς Σελήμ, τοῦ ὁποίου ἐν ᾧ κατεφίλει μὲ δάκρυα καὶ οἰμωγὰς τοὺς πόδας, ὁ Σερχιδ-Ἀλῆς, Καπετάν-πασσάς, ὅς τις τὸν συνώδευε, »Τὰ δάκρυα εἶνε ἀνοίκεια, τὸν φωνάζει, εἰς τὸν πασσάν τοῦ 'Ρουστσοῦκ' ὁ Σελήμ ζητεῖ ἐκδίκησιν, καὶ ὅχι θρήνους· ἡ δὲ παρέλευσις μιᾶς καὶ μόνης στιγμῆς ἤμπορεῖ 'να καταστήσῃ ἀδιόρθωτον τὸ κακὸν μὲ τὴν προσθήκην νέου ἐγκλήματος.« Τότε διυπνισθεὶς ὡς ἀπὸ ληθάργου ὑπὸ τῶν λόγων τούτων ὁ Μπαίρακδάρης διατάττει ἀμέσως 'να ἐξαγάγῃσι τὸν Σουλτάν-Μαχμούδ, τὸν ὁποῖον μόλις εὔρον, κρυμμένον ὑπὸ σωρὸν ταπήτων καὶ ψιάθων, ὅπου ἔπτηξεν ἵνα λυτρωθῇ. Γνωστὸν εἶνε πόσον αἱματηρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίκησις τοῦ Μπαίρακδάρη· ὅλοι ὅσοι μετέσχον εἰς τοῦ Σελήμ τὸν φόνον, ἢ ἔδειξαν χαρὰς σημεῖα διὰ τὸν θάνατόν 'του, ἐφρονεύθησαν, καὶ τριανταοκτὼ κεφαλαὶ ἔπεσον θύμα εἰς τὴν σκιάν 'του, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Κιζλάρ-ἀγά, ἐκτεθείσα ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου (διότι ἔχει βαθμὸν πασσά τριῶν ἵππουρίδων) εἰς τὴν κόγχην τοῦ Μπάμπ-Ὑ-χουμαϊοῦν. Πλήθος γυναικῶν τοῦ Σαραγίου ἐπνίγησαν, καταποντισθεῖσαι ἐντὸς σάκκων εἰς τοῦ Βοσπόρου τὰς δίνας. Ὁ δὲ Σουλτάν-Μουσταφάς, φορτωμένος τὸ ἀθῶν τοῦ ἐξαδέλφου 'του αἷμα, κατέλαβε τὴν προτέραν 'του ἐντὸς τοῦ Κλωβίου (1) θέσιν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἦτον ἄξιος 'να ἀφήσῃ, καὶ ὅπου μετ' οὐ πολὺ τὸν εὔρεν ἡ νέμεσις, θυσιασθέντα εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ θρόνου ἐπὶ τῆς κατὰ τοῦ Μπαίρακδάρου στάσεως τῇ 5 (17) Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Πλησίον τῆς δευτέρας ταύτης πύλης, καὶ ἐντὸς τῆς πρώτης αὐλῆς, ὑπὸ τινά θόλον, ἐδείκνυτο καὶ ὁ ὅλμος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἄδεται κατὰ παράδοσιν ὅτι, ἐκοπανίζοντο οἱ ἔνοχοι Σείχ-οὐλ-ἰσλάμα, τὸν ὁποῖον ἄλλοι τοποθετοῦσιν εἰς τοὺς Ἑπτὰ Πύργους. Ἀλλ' εἶνε ἄρά γε πιθανὸν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς τιμωρίας; ἢ ἔλαβέ ποτε τὴν ἐκτέλεσίν 'του; Τοῦλάχιστον, ἐκ τῶν τριῶν-τεσσάρων Μουφτίδων, οἱ ὁποῖοι ἐθανατώθησαν, εἰς οὐδένα ἐφηρμόσθη.

Ἡ αὐλὴ αὕτη δὲ, ἔχουσα ἑκτασιν 200-300 ὡς ἔγγιστα τετραγωνικῶν βημάτων, περιέχει ἔνθεν μὲν, (πρὸς τὰ δεξιὰ), χωρισμένα διὰ τοίχου, τὰ μαγειρεῖα καὶ τὰ ὀσφυλάκια, ἐννέα τὸν ἀριθμὸν (2), συγκροτοῦντα κτί-

(1) Ἴδε παρεμπρός. (2) Εἰς τὸ πρῶτον τῶν μαγειρείων τούτων ἐμαγειρεύοντο τὰ φαγητὰ τοῦ Σουλτάνου· εἰς τὸ 6', τὰ τῆς Μπάσσ-Χασεκή· εἰς τὸ γ', τὰ τῶν ἄλλων 'του γυναικῶν· εἰς τὸ

ριον ἐκτεταμένον, μὲ κομψὰς μολιθοσκεπάστους καπνοδόχας ἐν τῷ μέσῳ ὑψουμένας εἰς σχῆμα φανῶν· ἀπ' ἐτέρου δὲ (πρὸς τὰ ἀριστερὰ) τὸ ἰδιαίτερον τοῦ Σουλτάνου ἵπποστάσιον (χάσσο-ἀγγύρ), ὡσαύτως διατεταγμένον (1). ὑπεράνωθεν δὲ αὐτοῦ τὴν ἀποθήκην τῶν ἐπιπίων. Οἱ διατέμνοντες δὲ τὴν αὐλὴν ταύτην δρόμοι εἶνε μόνον λιθόστρωτοι, τὸ δὲ ἐπίλοιπον, χορτόφυτον, διηρημένον κατὰ πρασιάς, ἐντὸς τῶν ὁρίων ἐόσκουσιν ἄνετοι αἱ ὠραιότεραι τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς γαζέλαι. Ὀλόγυρα δὲ τῆς αὐλῆς εἶνε στοαὶ μολιθοσκεπάστοι μὲ μαρμαρίνους κίονας ἐκ ποικίλων λίθων. Καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ, κατὰ τὸν περιγηγῆτην De Loir, ἡ θρύσις ὅπου ἀπεκεφαλίζοντο οἱ Πασσάδες, τοὺς ὁποίους πρὶν κατατομήσῃ ὁ δῆμιος, ἐφῶναζεν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν κιγκλιδωτὴν θυρίδα, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὑπετίθετο θεωρῶν ὁ Σουλτάνος· »Παδισσαγγίμ, σονρακί πισσμάν ὅλάν, φαῖδὲ ἐτμέζ (ἡ ὑστερινὴ μεταμέλει οὐδὲν ὠφελει)« τὴν συνήθειαν ταύτην κατήργησεν ὁ Σουλτάν-Μουράδ. Κατὰ μέσον δὲ τῆς αὐλῆς ταύτης δύω δενδροστοιχίαι κυπαρίσων φέρουσιν ἀπὸ τῆς εἰσόδου, διεστηκυῖαι ἀλλήλων, ἡ μὲν πρὸς δεξιὰ καὶ τὴν τρίτην πύλην, τὴν φέρουσαν πρὸς τὴν αἰθουσαν τοῦ θρόνου· ἡ δὲ, πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ὅπου, περὶ τὴν ἄκραν αὐτὴν τῆς αὐλῆς, εἶνε

Τὸ Κουτμπέϋ - ἄλτῦ.

κτισθὲν ὑπὸ Σουλταϊμάνου τοῦ Α', ἡ τοῦ Βεζίρη 'του Ἡβραήμ-πασσᾶ, ὅπου πρότερον μὲν ἐδίδαζεν αὐτὸς ὁ Σουλτάνος μὲ τοὺς λεγομένους Κ ο υ τ μ π έ - Β ε ζ ί ρ α ς, ἑννέα τὸν ἀριθμὸν, τῶν ὁρίων τὸ Συνέδριον διήρκεσεν ἄχρι Σουλτάν-Ἀχμέδ τοῦ Γ', ὅτε, διὰ τῆς ἐπιβροχῆς τοῦ Βεζίρου Σεγγιῆδ-Ἀλῆ-πασσᾶ, κατηργήθη, καὶ ἔκτοτε ἄλλος Βεζίρης ὁδὲν συνεδριάζει πλέον εἰς τὸ Διβάνι μὲ τὸν Σαδρι-ἄζεμην, παρὰ τὸν Καπετάν-πασσᾶν· ἔπειτα δὲ ἐδίδαζεν ἐν αὐτῷ ὁ Βεζίρης, κ ά μ ν ω ν δι β ά ν ι, κατὰ τὴν καθιερωμένην φράσιν, κατ' ἀρχὰς μὲν τετράκις τῆς ἐβδομάδος, σάββατον, κυριακὴν, δευτέραν καὶ τρίτην· μετέπειτα δὲ, μόνον ὡσάκις ἐπρόκειτο ἵνα διανεμηθῇ τῶν Γενιτσάρων ὁ αὐλουφές, ἡ ἵνα παρουσιασθῶσι ξένοι πρέσβεις εἰς τὸν Σουλτάνον.

Τὸ δὲ ὀνομαστὸν τοῦτο οἰκοδόμημα εἶνε εἶδος αἰθούσης ἢ τρικλίνου

1, τοῦ Κιχλάρ-ἄγᾶ καὶ τῶν μαύρων εὐνούχων· εἰς τὸ ε', τὰ τοῦ Καπού-ἄγᾶ καὶ τῶν ὑπ' αὐτόν· εἰς τὸ ς', τῶν ὑπουργῶν ὅσοι παρευρίσκοντο εἰς τὸ Συμβούλιον· εἰς τὸ ζ', τὰ τῶν θαλαμηπόλων καὶ ἀρχοντοπόλων τῶν περὶ τὸν Σουλτάνον ('Ιτα-ἄγαλάρ)· εἰς τὸ η', τὰ τῶν θεραπεινίδων καὶ ἀμφιπόλων τῶν περὶ τὴν γυναικωνίτιν· καὶ εἰς τὸ θ', ὄλων, ὅσοι, παρὰ τοὺς ὑπουργοὺς, εἶχον ὑπερησίαν εἰς τὸ Συμβούλιον. (1) Τὸ Ἴπποστάσιον τοῦτο μόνις χωρεῖ τριάκοντα ἵππους, ἀλλ' εἶνε οἱ ἐκλεκτότεροι καὶ πολυτιμότεροι, πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ μόνου τοῦ Σουλτάνου· διότι οἱ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν λοιπῶν αὐλικῶν, συμποσούμενοί ποτε περὶ τοὺς χιλίους, ἦσαν εἰς τὰ μεγάλα ἄ χ ο ύ ρ ι α, τὰ παρὰ τὴν ἀπ' αὐτῶν παρονομασθεῖσαν πύλιν.

ἐκ σπανίων καὶ ἐκλεκτῶν μαρμάρων, τῶν ὁποίων ὁμοίως τὴν ἀξίαν μόνις δύναται τις ἵνα διακρίνῃ ἐξ αἰτίας τοῦ πλήθους τῶν χρυσομαμάτων καὶ τοῦ ἀμυδροῦ φωτός, τὸ ὁποῖον διαπερᾷ εἰς αὐτόν. Ὡνομάσθη δὲ οὕτω διὰ τὸν θολωτὸν ὄροφόν του, ὁποῖος ἦτον καὶ τοῦ παλαιοῦ Βυζαντινοῦ παλατίου ὁ καλούμενος Τροῦλλος ἢ Ὡωτόν. Διαιρεῖται δὲ διὰ τινος μαρμαρίνου θάβρου ἢ θριγκίου εἰς δύο, καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτοῦ μέρος, θολοσκέπαστον, χρησιμεύει ὡς πρόθυρον, καὶ ἐν αὐτῷ ἴσταντο οἱ κλητήρες (τσαρῦσαι) καὶ ἄλλοι τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν· τὸ δὲ δευτερον, θολωτὸν ἐπίσης, περιέχεται ἔξωθεν ὑπὸ περιστύλου στοᾶς, περιλαμβανούσης ὁμοίως καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ προτύλου, τῆς ὁποίας οἱ κίονες καὶ οἱ τοῖχοι εἶνε ἀπὸ ἐκλεκτοῦ λίθου κεχρυσωμένοι. Καταντικρὺ δὲ τῆς εἰσόδου εἶνε τὸ κάθισμα τοῦ Βεζίρη, στιβάς (σοφᾶς) μεγαλοπρεπῆς, καὶ ὑπεράνωθεν αὐτοῦ μικρὸν τι κιγκλιδωτὸν θυρίδιον, μόνις διακρινόμενον ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὸ φατνωματικῶν κοσμημάτων τῆς ὀροφῆς, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου καθημένος ἀθέατος ὁ Σουλτάνος, ἐθεώρει τὰ γινόμενα καὶ ἤκουε τὰ λεγόμενα ἐντὸς τῆς αἰθούσης (1). Ὑποκάτωθεν δὲ τοῦ παρθουρίου τούτου ἀναγινώσκεται ἐπιγεγραμμένη Ἀραβιστὶ μὲ χρυσᾷ γράμματα ἡ ὁμολογία τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας, καὶ ἐκατέρωθεν ἀστράπτει ὁ τουγρᾶς ἢ τὸ μονόγραμμα τοῦ Σουλτάνου.

Ἐκ πλαγίων δὲ τοῦ Κουμπέ-άλτῦ εἶνε, ἐνθεν μὲν ὁ Δεφτέρ-χανές (τὸ παλαιὸν ἀρχιεποφυλάκιον) ὑπὸ τὴν σφραγίδα τοῦ Βεζίρη, ἐτέρωθεν δὲ ὁ Τασσρά-χανές (τὸ Βεστιάριον), ὅπου ἐφυλάττοντο τὰ καφτάνια κλπ., ὁ Μεκδέρ-χανές (τὸ σκηνοφυλάκιον), καὶ τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ λευκοῦ ἀρχιευνούχου (Καποῦ-ἀγᾶ).

Εἰς τὴν αὐτὴν ταύτην ἦτον, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, ὁ ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ὁποίου ἀνωρύχθησαν τῷ 1847 αἱ τρεῖς πορφυρεῖς λάρνακες, περὶ ὧν προείπομεν. Τὸν ναὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Γύλλιος εἶχεν ἀκούσῃ σωζόμενον ἐπ' αὐτοῦ ἔτι ἐντὸς τοῦ Σαραγίου, μετεποίησεν ἀπὸ εἰδωλείου τοῦ Διὸς, ἢ πιθανώτερον, κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τοῦ Ποσειδῶνος, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Ἄν πιστεύσωμεν μάλιστα τὸν Κωδινόν, εἰς τὴν περιοχὴν αὐτοῦ ἦσαν στημένα καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν τούτων· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει ὅτι ἐσώζοντο τοῦ πρώτου ναοῦ καὶ δύο μαρμάρινα στοᾶ ὑποκρατούμεναι δύο μεγάλοις κίσιν. Ἐπετέλεσε δὲ αὐτόν καὶ ἐπροίκισε μετὰ 169 ἔτη ὁ Μαρκιανὸς καὶ ἡ Πουλχερία, ἐφ' ὧν μετεκομίσθησαν εἰς ΚΠ τῇ 10 Δεκεμβρίου ἢ 17 Φεβρουαρίου (2) καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου. Ἐν τινι δὲ ὀρύγματι

(1) Τοιοῦτό τι ἦτον πάντως καὶ τὸ λεγόμενον Κριτήριον τοῦ Βήλου ἐπὶ τῶν Γραικωρμαίων. (2) Ἴδε τὸ Μηνολόγιον.

τοῦ ναοῦ τούτου (1) εὐρέθησαν ἐπὶ Ἀναστασίου εἰς πλῆθος καὶ τὰ ὑπερ-
μεγέθη ἐκεῖνα ὅσῳ, τὰ »ἐν τῷ Παλατίῳ κατατεθέντα εἰς θέαμα,« κατὰ
τὸν Κωδινόν, ὅς τις καὶ τὰ ὀνομάζει »ὁστὰ ἀνθρώπων γιγάντων (2).

Ἀπὸ τῆς δευτέρας ταύτης αὐλῆς φέρει ἡ καλουμένη Θύρα τῆς
εὐτυχίας,

(Μπάμ - οὐς - σααδὲτ),

εἰς τὰ κυρίως ἀνάκτορα, ἢ τὰ διάφορα διαιτήματα τοῦ Σουλτάνου, τῶν
Χασεκὶ ἢ γυναικῶν 'του, καὶ τῶν τέκνων 'του (Σάχ - ζαδέ). Πρὸ αὐτῆς
δὲ φυλάττουσιν οἱ μαθροὶ εὐνοῦχοι (ἐσκουβίταιρες ἢ κουβικουλάριοι),
οὐδείς δὲ παρὰ τούτους καὶ τοὺς συνήθεις τῆς αὐλῆς ὑπηρέτας δύναται
να διέλθῃ αὐτὴν ἄνευ ἰδιαίτερας αὐτοκρατορικῆς ἀδείας. Ἐμπροσθεν (εἰς
τὰ πρόθυρα) τῆς πύλης ταύτης γίνεται ἡ ἀναγόρευσις τῶν νέων Σουλ-
τάνων, στήνομένου τοῦ θρόνου καὶ περισταμένων τῶν μεγιστάνων. Ὁ
θρόνος οὗτος εἶνε ἀδαμαντοκόλλητος καὶ ἐλόγχυστος, ζυγίζει δὲ 8000
μιδικάλια, καὶ προσνήχθη δῶρον Μουράδ τῷ Γ' τῷ 1585 ὑπὸ τοῦ διοι-
κητοῦ τῆς Αἰγύπτου Ἡβράημ-πασσᾶ. Ἐκεῖ δέγεται καὶ τὰς ὑποκλίσεις
τῶν μεγιστάνων τοῦ Κράτους ὁ Σουλτάνος τὸ Μπαϊράμιον, ὅθεν ὀνομά-
ζεται καὶ πύλη τοῦ Χαιρετισμοῦ.

(Μπάμ - οὐς - σελάμ).

Ταύτης ἀσπάζονται ὑποκλινῶς τὸ κατώφλιον οἱ Πασσάδες ἀναχωροῦντες
διὰ τὰς ἐπαρχίας 'των, ἀφ' οὗ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν Σουλτάνον.

Καὶ ἤδη ἐμβαίνοντες δι' αὐτῆς, εἰμεθα εἰς τὸ καθαυτὸ παλάτιον, τὸ
ὅποτον 'δὲν ἦτο μόνον ἐνδιαίτημα ἀνακτορικόν, ἀλλ' ἡδύνατο 'να θεωρηθῇ
καὶ ὡς πόλις ἐν μέσῳ μεγαλοπόλεως, πόλις ἔχουσα ἰδίους νόμους, ἰδίαν
γλῶσσαν, ἴδια ἔθιμα, καὶ ἰδίαν κυβέρνησιν. Ὡς οἶκημα δὲ θεωρούμενον,
εἶνε ἀπέραντον σύμπλεγμα πολλῶν ἄλλων μικρῶν παλατίων, κτισθέντων
κατὰ διαφόρους, ὡς εἵπομεν, ἐποχὰς καὶ ὑπὸ διαφόρων Σουλτάνων, ὠρι-
σμένων πρὸς διαφόρους χρήσεις καὶ χωρισμένων μὲ ἰδιαίτερας αὐλὰς,
ἐστρωμένας μὲ μάρμαρα πολυποίκιλα, ὅλα σχεδὸν λείψανα τοῦ Βυζαν-
τινοῦ παλατίου, κίονας ἐκλεκτοὺς, κάγκελα χρυσαμένα, δεινὰ στοιχίας
εὐρύθμους, τὸ πλεῖστον ἀειθαλεῖς, ἀνθῶνας καὶ κήπους χειμερινούς (θερ-
μοκήπια), πίδακας χρυσταλλίνων ὑδάτων ἀναπηδῶντας εἰς μαρμαρίνας
φιάλας, κτλ., ἔργα τὸ πλεῖστον καὶ σχέδια Εὐρωπαίων, εἰκόνας τῶν

(1) Ἡ τοῦ ἐν τῷ Δ' βρεγῶνι. (2) Ἴσως αὐτὰ εἶνε τὰ παρὰ τὸ τεῖχος τὸ πρὸς τὴν παραλίαν
τοῦ Τόπ - καπού καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμῃ προσηρηγμένα, καὶ γνωστὰ εἰς τοὺς Κωνσταντινο-
πολίτας ὑπὸ τὸ ὄνομα Κόκκαλα τοῦ Σαράϊ-μπουρνού, ἐὰν ταῦτα 'δὲν ἀνήκουσι μᾶλλον, ὡς
εἵπομεν ἄλλαχού, εἰς τὸ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐξοκτεῖλαν εἰς τὸν Βόσπορον κήτος.

ὁποῖων ὠραιότητας ἐδημοσίευσεν ὁ Μέλιγγ. Ἐνία τῶν διαιτημάτων τούτων καθὼς τὸ τοῦ Σουλτάν-Μπαγεζήδ τοῦ Β', θαυμάσιον ἄλλως διὰ τὴν Ἀραβικὴν τοῦ ἀρχιτεκτονικὴν, μένουσι παρημελημένα, διὰ προλήψεις τὸ πλεῖστον ὀρησκευτικὰς, ἢ ἀναμνήσεις ὀυσιωνίστους καὶ ἀπαισίας, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ κισσοῦ καὶ τῶν νυκτινόμων ὀρνέων.

Ἄς ἐνδιατρίψωμεν εἰς μερικῶν ἐξ αὐτῶν τὴν περιγραφὴν, ἐν ὅσῳ διατηροῦνται ἀκόμην, ὡς συντελούντων πρὸς κατανόησιν συμβάντων ιστορικῶν, ἢ συνδεδεμένων μὲ ἀναμνήσεις, τὰς μὲν τραγικὰς, τὰς δὲ εὐαρέστους, καὶ κατ' ἀμφοτέρω περιέρχους.

Καὶ πρῶτον πρὸς ἄρκτον τῆς αὐλῆς ταύτης εἶνε τὰ διαιτήματα τῶν μαύρων εὐνούχων· ἔπειτα τὰ λουτρά τὰ οἰκοδομηθέντα τῷ 1574 ὑπὸ Σουλτάν-Σελήμ τοῦ Β', τοῦ ἐπικληθέντος Μεθύσου (Μέστ), καλούμενα δὲ Κουσσοῦρ-χαμάμ, καὶ κείμενα μεταξὺ τοῦ Σελαμλικίου καὶ τοῦ χειμερινοῦ χαρεμίου, εἰς τὸ λεγόμενον δηλαδὴ Μαμπεῖν, συγκείμενα δὲ ἐκ 32 ἢ 40 δωματίων, ὅλων μαρμαροστολιστῶν μὲ λαμπροτάτους θόλους, τοὺς ὁποίους δικρίνει τις διαπλέων τὸν Βόσπορον. Ἐν τῷ λουτρῷ τούτῳ ἀσθενήσας, εἴτε ἀπὸ τῆς ἀναθυμιάσεως, εἴτε ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ κατὰ πτώσεως ὁ κτίτωρ, ἀπέθανε μετὰ ἑνδεκα ἡμέρας τῇ 12 (24) Δεκεμβρίου.

Ἐπειτα εἶνε τὸ εὐκτῆριον, ὅπου ὑπηρετοῦσιν οἱ δύο Σαρὰι-Ἰμάμαι, κατέχοντες διακεκριμένην θέσιν εἰς τὸ σῶμα τῶν Οὐλεμα· τὰ διαιτήματα τῶν λευκῶν εὐνούχων (ἄκ-ἀγαλάρ), τῶν ποτὲ Ἰσο-ἀγάδων, πληθὸς κιοσκίων, τῶν μὲν εἰς τὴν παραλίαν, ὑπεράνωθεν τῶν τειχῶν, τῶν δὲ ἐν μέσῳ τῶν κήπων, σκιαζομένων ὑπὸ ἀμφιλαφῶν δένδρων, ὅλων δὲ μολυβδοσκεπάστων καὶ διατεθειμένων εἰς σχῆμα ἀμφιθεάτρου.

Τὸ δὲ μᾶλλον γνωστὸν καὶ σημαντικὸν τῆς αὐλῆς ταύτης μέρος εἶνε ἡ Αἴθουσα τοῦ θρόνου, εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ εἰσοδος εἶνε ἐκ τοῦ βάθου (de plain-pied), ἀφ' οὗ διέλθῃ τις προθάλαμόν τινα, ὅπου ἴσταντο οἱ Χάσ-Ὀδαλίδες (1). Τὸ κτίριον τοῦτο εἶνε τετράγωνον, μετρίου μεγέθους, περίστων, μὲ κίονας ἐξ ὠραιωτάτων μαρμάρων· φωτίζεται δὲ ὑφ' ἐνὸς μόνου παράθυρου, καὶ ἔχει τέσσαρας θύρας, ὧν μία μὲν προσδιωρισμένη διὰ τὸν Σουλτάνον μόνον, ἡ δευτέρα διὰ πάντας ἀπλῶς τοὺς εἰσερχομένους, ἡ τρίτη διὰ τὰ δῶρα τῶν πρέσβων, καὶ ἡ τετάρτη διὰ τοὺς ἐνόχους Βεζίρας, καλουμένη διὰ τοῦτο θύρα τῆς τιμωρίας. Ὁ δὲ θρόνος αὐτὸς εἶνε εἶδος χθιμαλῆς μὲν, ἀλλὰ πολυτελέστατα ἐστρωμένης, στιβάδος, ὑπερέχων δύο βαθμίδας τοῦ ἐδάφους, ὑποκάτωθεν κουβουκλίου στηριζομένου ἐπὶ τεσσάρων λιθοκολλήτων κίωνων· καὶ ἐπ' αὐτῶν μὲν κρέμονται ἀπὸ ὀλοχρύσων σφαιρωμάτων αἱ ἵππουριδες (τὰ τούγια), ὀλόγυρα

(1) Περὶ πάντων τούτων ἴδε τὸ Γ' μέρος τῆς παρούσης πραγματείας.

δὲ τοῦ κουβουκλίου δεκά χονδροὶ μαργαριταρένιοι θύσανοι. Ἐκατέρωθεν δὲ τῆς στιβάδος ταύτης, κατεσκευάσται ἔνθεν μὲν κατάχρυσός τις μαρμαρίνη ἐστία, κατὰ τὸν Ἀσιατικὸν τρόπον· ἐτέρωθεν δὲ τις κόγχη (niche) ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀπετίθεντο τὰ δύο καθούκια (στέμματα) τοῦ Σουλτάνου, μὲ ἀδαμαντίνους πτεροθυσάνους εἰκονίζοντα τὸ κράτος τῶν δύο ἡπείρων, ἢ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς.

Ἀπὸ τῆς τοῦ θρόνου αἰθούσης μεταβαίνει τις εἰς τὸ καθαυτὸ παλάτιον, τοῦ ὁποίου τὸ ἄδυτον εἶνε τὸ Χαρέμι, κυρίως τὸ χειμερινόν· διότι τὸ θερινὸν εἶδομεν ὅτι κεῖται βορειοανατολικώτερον ὑπεράνωθεν τοῦ Τόπ-καπού.

Ἐν τῶν ἔσω τούτων διαιτημάτων ἢ τρικλίνων, τὸ πρὸς ἀνατολὰς τῆς αἰθούσης τοῦ θρόνου, χρησιμεύει ὡς θησαυροφυλάκιον ἢ

Χαζνές,

ὅπου φυλάττονται οἱ ἰδιαίτεροι θησαυροὶ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν προκατόχων· του, ἄσχετοι ὅλως μὲ τὸν δημόσιον θησαυρόν, καὶ τὰ χειμῆλια τοῦ στέμματος, καὶ ἀναλογεῖ μὲ τὸ λεγόμενον Εἰδικὸν τῶν Βυζαντινῶν. Διαιρεῖται δὲ εἰς τέσσαρας θαλάμους ἢ χωρίσματα, ὧν εἰς μὲν τὸ πρῶτον φυλάττονται πλῆθος τόξων, ξιφῶν, πυροβόλων κλπ., τὰ ὅποια λαμβάνουσι δῶρον οἱ αὐτοκράτορες· εἰς δὲ τὸ δεύτερον, ἐντὸς μεγάλων κιβωτίων, τὰ ἱμάτια καὶ ἑπιπλά τοῦ Σουλτάνου, γοῦναι, καθούκια, τάπητες πολύτιμοι, ἐπιστρώματα μαργαριτοκέντητα κτλ. τὸ τρίτον περιέχει τὴν τῶν ἵππων σκευὴν, χαρδία, χαλινάρια, ἀναβολεῖς κτλ., ὅλα λιθοκόλλητα καὶ ὀλόχρυσα· τὸ δὲ τέταρτον, πλῆθος κιβωτίων μὲ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰ ὅποια πρὸ τοσούτων αἰώνων ἐπισωρεύουσιν οἱ Σουλτάνοι, φιλοτιμούμενοι τίς ἂν ἀφήσῃ μετὰ θάνατον αὐτοῦ πλείότερα, πρὸς ἀπόδειξιν μακρᾶς καὶ εὐδαίμονος βασιλείας. Τὶ δὲ περιέχει ὁ θησαυρὸς οὗτος δύναται τις νὰ φαντασθῇ ἀναλογιζόμενος ὅτι ὁ Σουλτάνος, ἐκτὸς τῶν κατ' ἔτος εἰσοδημάτων τῆς Αἰγύπτου (1), τῆς Δακίας κτλ., προσδιωρισμένων ἰδίως διὰ τὰ ἔξοδά· του, εἶνε ὁ κληρονόμος ὅλων τῶν συγγενῶν του, καὶ ὅλων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀποθηνησκόντων ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, ἐκτὸς τῶν Οὐλεμᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δημόσιος θησαυρὸς εἶνε, καθὼς ὅλοι ὅλων σχεδὸν τῶν ἐπικρατειῶν καὶ τῶν αἰώνων οἱ δημόσιοι θησαυροὶ, πάντοτε εἰς ἔλλειψιν, ὁ Σουλτάνος δανεῖζει, ἐν καιρῷ μάλιστα πολέμου, εἰς τὸ γενικὸν ἀπὸ τοῦ εἰδικοῦ· του ταμείου, καὶ τὰ εἰσπράττει ἔπειτα ἐν καιρῷ εἰρήνης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Σουλτάν-Μαχμούδ, παραδ. χάριν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν· μας μετὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ εἰρήνην, εἶχε κανόνισῃ νὰ ἐμβαίνωσι κατὰ παρασκευὴν ἀπὸ τοῦ Ζέρμπ-χανὲ εἰς τὸν Χαζνὲν 130,000

(1) Τὸ εἰσοδήματα τῆς Αἰγύπτου ἦσαν ἐκπάλαι προσδιωρισμένα διὰ τὰς δύο ἱεράς πόλεις.

χρυσᾶ ἑκατοστάρια (βουμπιέ) τῆς νέας τότε περιχαράκτου κατασκευῆς, πρὸς ἐξόφλησιν τῶν ποσοτήτων, ὅσας εἶχεν ἀπ' αὐτοῦ καταβάλει ἐπὶ τοῦ τελευταίου πολέμου, καὶ τοῦτο κυρίως ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀδελφῶν Δούζογλου.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἀμετρήτων πετραδίων, ὅσα πρὸ τοσούτων ἐτῶν ἐπισωρεύονται ἐνταῦθα, φημίζονται δύο ὑπερμεγέθεις ἀδάμαντες, ὧν τὸν μὲν πρῶτον, εὑρεθέντα τῷ 1679 ἐπὶ Μεχμέδ τοῦ Δ', ζυγίζοντα δὲ 84 κεράτια, καὶ ἔχοντα λαμπροτάτην αὐγὴν, φορεῖ ὁ Σουλτάνος εἰς τὸ σεργούτσιον 'του· ὁ δὲ δεύτερος, πολὺ μεγαλῆτερος καὶ ὠραιότερος αὐτοῦ, εὑρέθη ἐπὶ Μεχμέδ τοῦ Β' ὑπὸ παιδὸς τινος ἢ ἐπαίτου εἰς τὸ 'Εγρί-καπὺ ἢ 'Ειούμπ-'Ενσαρί ἐντὸς συρφετοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἦτον ἀκατέργαστος μὴ γνωρίσας τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ὁ εὐρών, τὸν παρεχώρησεν εἰς τινα κοχλιαρουργὸν διὰ δέκα ἢ δύο μόνον ξύλινα κοχλιάρια (1)· αὐτὸς δὲ εἰς ἓνα χρυσόχρον 'Εβραῖον, κατ' ἀρχάς μὲν διὰ δέκα ἄσπρα, ἔπειτα δὲ ὑποπτεύσας τὴν τοῦ ἀγοραστοῦ προθυμίαν, ἐζήτησεν ἐν φλωρίον, καὶ βαθυμυθὸν τρία, δέκα καὶ καθεξῆς, ἄχρις ὅπου ὁ 'Ιουδαῖος, ἰδὼν ὅτι ἐνόηθη, ἐγνωστοποίησε τὸ εὑρημα εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅς τις τὸ ἔλαβεν, ἀνταμείψας βασιλικῶς καὶ αὐτὸν καὶ τὸν πρῶτον εὐρέτην. "Ὅτι δὲ ἀνῆκεν εἰς τὸ διάδημα τοῦ 'Ιουστινιάνου, ἢ ἄλλου τινὸς τῶν Γραικορωμαίων αὐτοκρατόρων, εἶνε ἀνυποστήρικτος εἰκασία· πρῶτον διότι τότε 'δὲν ἐσυνειθίζοντο ἀδάμαντες, ἀλλὰ μαργαρίται μᾶλλον· ἔπειτα τὸ ἀπολεσθὲν διάδημα τοῦ 'Ιουστινιάνου ἐν τῷ 'Εβδόμῳ, κατὰ τὸν Θεοφάνην καὶ Κεδρηνὸν, εἶχεν ἔπειτα εὑρεθῆ, » καὶ ἡ λίθος αὐτοῦ πᾶσα ».

Ὁ σωρὸς οὗτος τῶν ἀδαμάντων καὶ ἄλλων πολυτίμων λιθῶν εἶνε προῖον τοσούτων κατακτήσεων, τοσούτων δώρων, ὅσα στέλλουσι τὰ ἄλλα ἔθνη. Μόνον ἐπὶ τῆς ἀναγορεύσεως Σουλτάν-Σελήμ τοῦ Β' ὁ πρέσβυς τῆς Περσίας Σάχ-κουλη-χάν, σατράπης τοῦ 'Εριβάν, ἔφερε πρὸς τοῦς ἄλλοις δύο μαργαριτάρια, ζυγίζοντα τεσσαράκοντα δράμια, καὶ ἐν βουμπίνιον ἴσον μὲ μικρὸν ἀπίδιον!

Εἰς τὴν ἐξωτέραν δὲ τοῦ θησαυροφυλακίου θύραν ὁ Χαζνέ-κεαγιαζ, εὐνοῦχος πάντοτε, δεύτερος μετὰ τὸν Κιζλάρ-ἀγᾶν τὴν ἀξίαν, ἐπιτίθησιν ἐκάστοτε τὴν σφραγίδα τὴν φέρουσαν ἐν μέσῳ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάνου, ὁλόγυρα δὲ τὸ ἐξῆς ῥητόν: »Τεβεκιοῦλ-ἄλ-ἐλ-χαλὺκ (ὑποταγὴ εἰς τὸν δημιουργόν), « κατὰ μίμησιν τῆς σφραγίδος Σελήμ τοῦ Α', τῆς ἐπὶ ἐρυθροῦ ὀνυχίτου, τὴν ὁποίαν ἐφόρει δακτύλιον, εὑρεθείσαν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. Κατὰ πᾶσαν δὲ ἀλλαγὴν ἢ ἀποβίωσιν τοῦ Χαζνέ-κεαγιαζ γίνεται ἀκριβὲς καταγραφὴ καὶ ἐξέλεγξις τῶν ἐν τῷ Χαζνέ τεθησαυρισμένων, δι-

(1) Ὅθεν καὶ ὀνομάζεται Κασικτῆ-τασί, πέτρα τοῦ κοχλιαρουργοῦ.

αρκουσα πέντε καὶ ἑξ μῆνας. Τοῦτο δὲ ἀπ' οὗτο, ἀποθανόντος τῷ 1680, ἐπὶ Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Δ', τοῦ Κουτμπέ-Βεζίρη Μαρμάρ-Μεχμέδ-πασσᾶ, ὃς τις εἶχε προαχθῆν ἀπὸ Χαζνέ-κεαγιᾶ, εὐρέθησαν μεταξύ τῶν πραγμάτων 'του καὶ διάφορα κειμήλια ἀνήκοντα εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν θησαυροφυλάκιον. Ἐν ταῖς ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν γινομέναις τοιαύταις ἀναγραφαῖς ἀνευρίσκονται πάντοτε κειμήλια πρὸ πολλοῦ ἤδη λησμονημένα, καθὼς τῷ 1680 ἐπὶ Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Δ', ὑπατεύοντος τοῦ περιβοήτου ἐκείνου διὰ τὴν τῆς Βιέννης πολιορκίαν Καρὰ-Μουσταφᾶ-πασσᾶ, ἀνευρέθη ἐνταῦθα ἀποκειμένη ἐν χρυσῇ θήκῃ ἡ τοῦ Προδρόμου δεξιὰ, φέρουσα ἐπιγεγραμμένον ἐπὶ μὲν τοῦ καρποῦ: » Χ ε ῖ ρ ἡ ῥ α π τ ῖ σ α σ α » τὸν Χριστόνα· ἐπὶ δὲ τοῦ λιγανοῦ: » Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ (†)«, ἣν καὶ ἀπέστειλεν ὁ τοῦ Μεχμέδ ἀδελφὸς Σουλεϊμάν ὁ Β', δῶρον κατ' ἀλλήλον, πρὸς τοὺς Ἰππότας τῆς Μελίτης, ἐκμειλισσόμενος αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν πλοίων 'του. Ἐκεῖθεν δὲ, μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ τάγματος τοῦτου τῷ 1798, ὁ τῆς Ῥωσσίας Αὐτοκράτωρ Παῦλος ὁ Α', κηρυχθεὶς Μαγίστῳ τοῦ Τάγματος, μετεκόμισεν αὐτὴν εἰς Πετροῦπολιν, ὁμοῦ καὶ μέρος τιμίου ξύλου, καὶ μίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Περὶ δὲ τὸ 1779, ἐπὶ Σουλτάν-Ἀμπδ-οὐλ-χαμίδ, εἰς ἄλλην τοιαύτην ἀναγραφὴν, εὐρέθη τμήμα μέγα τιμίου ξύλου καὶ ὁ δάκτυλος τοῦ Προδρόμου· καὶ αὐτὸν μὲν ἔλαβε κατὰ χάριν, ἰσχυὼν τότε, ὁ περίφημος Πετράκης ὁ Ταράμπχανετζής, καὶ εἶνε ὁ προσκυνούμενός ποτε, ὡς ἐλέγετο, ἐν τῷ τῆς νήσου Ἀντιγόνης ναῷ τοῦ Προδρόμου· τὸ δὲ τίμιον ξύλον ἔλαβον οἱ Ἀρμένιοι, καὶ εὐρίσκεται, λέγουσιν, ἐν τῷ τῆς Περιδλέπτου ναῷ (Σουλλοῦ-Μοναστήρ). Ὁ δὲ Καντεμίρης διηγεῖται ὅτι μέχρι τοῦ 1710 ἐσώζετο ἐν τῷ θηραυροφυλακίῳ τούτῳ καὶ τις σταυρὸς, μεγίστης τιμῆς λογιζόμενος, διὰ τοὺς ἐπ' αὐτῷ προσηρμοσμένους τιμίους λίθους, ὃν πρὸς πολλοῖς ἄλλοις κειμήλοις μετέφερεν εἰς ΚΠ τῷ 1638 Σουλτάν-Σουλεϊμάν ὁ Α', λαφυραγωγήσας τὴν Σουττσάβαν, καθέδραν τότε τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαβίας. Ἄλλη τις αἰθουσα τῶν ἐνδοτέρων τοῦ παλατίου τούτου, συνεχομένη ἀμέσως μὲ τὸν κοιτῶνα τοῦ Σουλτάνου, εἶνε τὸ

Χιρκάϊ . σερίφ . ὀδοαί,

ὅπου ἐναπόκεινται τὰ ἱερὰ τῶν Ὁθωμανῶν κειμήλια, μεταξύ τῶν ὁποίων τὸν πρῶτον ἐπέχει τόπον τὸ ἐπανωφέριον (Χιρκάϊ ἢ Μπινδᾶ) τοῦ

(1) Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο λαμβάνομεν ἐκ τῆς Κωνσταντινιάδος· ἀλλ' εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἐν τῷ Πετρίῳ ναοῦ τοῦ Προδρόμου θέλομεν ἰδεῖν ὅτι παρῳμίαν ἀνεύρεσιν καὶ ἀποστολὴν τῆς τοῦ Προδρόμου χειρὸς ἀναφέρει ὁ Χάμμερ γενομένην καὶ ἐπὶ Βαγεζήδ τοῦ Β', τῷ 1584, ἐκτὸς ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἐκείνη εἶνε ἡ ἑτέρα τῶν τοῦ Προδρόμου χειρῶν, ἡ ἀριστερά. Ἐν γένει δὲ περὶ τῶν τοῦ Προδρόμου λειψάνων ὡς ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης τὴν περιγραφὴν τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ Ἐῖδῶ μ.ϋ.

Μωάμεθ ἐκ 'μαύρης ἐρέας (καμηλωτοῦ). Τοῦτον ὁ μὲν Προφήτης ἐχάρησεν εἰς τὸν περίφημον ποιητὴν Κιάμπ-Ἰμπνι-Ζεχχίρ, πρὸς ἀνταμοιβὴν ὠραίου τινὸς ποιήματος· ὁ δὲ Καλίφης Μουαβδιέ ὁ Α' ἀπέκτησε διὰ χρυσίου ἀπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Κιάμπ, καὶ τέλος, περιελθὼν ἀπὸ τῶν 'Αθασσιδῶν καὶ 'Ομνιαδῶν εἰς τοὺς Σουλτάνους τῆς Αἰγύπτου, εὐρέθη ἐπὶ Σελήμ τοῦ Α' εἰς Κάιρον. Τὸ φέρεμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ Σουλτάν-Μεχμέδ ὁ Γ' εἶχεν ἐνδυθῆ κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τῆς ἐν Κερετζεζίω τῆς Οὐγγαρίας μάχης, διατηρεῖται ἐντὸς τεσσαράκοντα μεταξωτῶν περιτυλιγμάτων εἰς ἀργυρὰν θήκην. Ἀπαξ δὲ τοῦ ἔτους, τῇ 15 τοῦ 'Ραμαζάν, ἀνοίγεται μετὰ μεγίστης εὐλαθείας, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Βεζίρη, τοῦ Μούφτη καὶ τῶν Μεγιστάνων τοῦ Κράτους καὶ τῆς Αὐλῆς, καὶ τὸ ἀσπάζεται πρῶτος ὁ Σουλτάνος, καὶ ἔπειτα ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ ὅλοι κατὰ τάξιν οἱ παρόντες· ὁ δὲ Σιλίχ-δάρης ἐκτελεῖ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ οὐσιωδέστατον τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ καθήκον· διότι ἱστάμενος πλησίον τοῦ κειμηλίου, τὸ σφογγίζει μὲ ἐν τουλπανερὸν μανδύλιον, εὐθὺς, ἀφ' οὗ τὸ ἀσπασθῇ ἕκαστος, καὶ ἔπειτα δίδει εἰς αὐτὸν τὸ μανδύλιον ἐκεῖνο· πλησίον δὲ αὐτοῦ ἱσταται ἀξιοματικὸς τις μὲ πολλὰ τοιαῦτα μανδύλια. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σείχ-οὐλ-ισλάμ ἢ ὁ Νακχίμπ-οὐλ-ἑσράφ ξεπλύνει τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Χιρκᾶ, θουτῶν αὐτὸ ἀκροθιγῶς εἰς τὸ περιεχόμενον ἐντὸς ἀργυρᾶς λεκάνης ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἔπειτα διανέμεται παρὰ τοῦ Κιζλάρ-ἀγά διὰ τῶν Μπαλτατζήδων, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμπ-οὐ-χιρκάι-σερίφ, εἰς ἅπαντας τοὺς παρευρεθέντας καὶ ἄλλους τῶν ἐπισήμων, οἱ ὅποιοι φιλοδοροῦσι τοὺς κομίζοντας (1). Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν διενέμετο ἄλλοτε καὶ εἰς τοὺς Γενιτζάρους, παρατεταγμένους εἰς τὴν δευτέραν τοῦ παλατίου αὐλὴν, ὁ Μπακλαβάς, τὸν ὁποῖον μετέφερον ἐν παρατάξει εἰς τοὺς στρατῶνάς τ'ων, καὶ τὸν διενέμοντο διὰ τῶν ἀξιοματικῶν των.

Εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο, πρὸς στολισμὸν τοῦ ὁποῖου, ἔχοντος εὐκτηρίου σχῆμα καὶ χρῶμα οὐρανογάλανον, Σουλτάν-Μαχμουδ ὁ Α' ἔδωκεν 20,000 δραχμὰς ἀργύρου, φυλάττονται, παρέκτός τοῦ Χιρκᾶ, τὸ τόξον καὶ ἡ σπάθη τοῦ Προφήτου ἐντὸς ἀργυρᾶς θήκης, ἡ σπάθη καὶ τὸ ἐπεύχιον (σετστζατδὲ) τοῦ Ἰμπ-οὐ-Μπέκρ, αἱ ῥομφαίαι τοῦ 'Ομάρ καὶ τοῦ 'Οσμάν καὶ ἄλλων συντρόφων τοῦ Προφήτου, τὸ σαρίκιον τοῦ 'Ομάρ, τὸ ὁποῖον Σουλτάν-Ἡδραήμ ὁ Α' ἐφόρεσε τὴν ἡμέραν τῆς ἀναγορεύσεώς του· ὁ περίφημος μαργαρίτης (2) τοῦ μνήματος τοῦ Μωάμεθ, ὁ ἐπιλεγόμενος Κεβκεμπ-Δορρὺ, ἀντὶ τοῦ ὁποῖου Σουλτάν-Ἀχμέδ ὁ Α', ἐπισκευάσας διὰ τοῦ Χασάν-μπεη τὸν Κιαμπέν, ἀνέθετο βαρύτιμόν τινα ἀδάμαντα, ἐκτιμώμενον 50,000 φλωρίων, καὶ περιτριγυρισμένον ὑπὸ 227

(1) Ἐκτός τοῦ Χιρκᾶ τούτου ὑπάρχει καὶ ἄλλος εἰς τὴν ΚΠ, ἀνήκων εἰς ἰδιώτας, ὅπου τελεῖται παρομοίως διανομὴ ὕδατος ἱεροῦ. (2) Κυρίως πλάς χρυσῇ μαργαριτοστόλιστος.

ἄλλων μικροτέρας ἀξίας· ἐν ῥαβδίον κατεσκευασμένον ἐκ μιᾶς τῶν δοκῶν τῆς τοῦ Κιαμπέ στέγης, καὶ ἄλλα τοιούτου εἶδους κειμήλια.

Μεταξὺ δὲ αὐτῶν τὸν πρῶτον ἐπέχει τόπον, μετὰ τὸν Χιρκᾶν, ἡ ἱερὰ τοῦ Προφήτου σημαία, τὸ Σατζάκ-ὕσ-σερίφ, τὸ Τελεσματικὸν τοῦτο Παλλάδιον τοῦ Ὁθωμανικοῦ μεγαλείου, διατηρούμενον ἐντὸς πολυτίμου θήκης, πρὸς κατασκευὴν ἢ ἀνανέωσιν τῆς ὁποίας Σουλτάν-Μαχμοῦδ ὁ Α' ἔδωκεν 78,000 δραχμὰς ἀργύρου, καὶ περιτετυλιγμένον, ὡς καὶ ὁ Χιρκᾶς, εἰς τεσσαράκοντα βαρύτιμα περικαλύμματα (κχιλίφ).

Ἡ σημαία αὕτη, κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ὁποίας κατασκευάζονται ὅλα τὰ σατζάκια, εἶνε μακροτέρα μᾶλλον ἢ πλατυτέρα, ἔχουσα 12 παδῶν μῆκος, καὶ χρῶμα πράσινον, καὶ ἦτον κυρίως σαρίκιον (τουλπένδ) ἐνὸς τῶν προσηλύτων τοῦ Μωάμεθ, τοῦ Μπουρεϊδὲ-Σεχμῆ, ὃς τις, μετὰ τινα νίκην, ἐνθουσιασθεὶς ὑπὲρ τοῦ Προφήτου, ἐξετύλιξεν αὐτὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ, καὶ τὸ ὕψωσεν ἐπὶ δόρατος· ὅθεν ἔκτοτε ὅλαι αἱ σημαίαι τῶν Μουσουλμάνων σεμνύνονται διὰ τοῦ ὀνόματος Σεχμῆ· λέγεται δὲ καὶ Ὁκᾶμπ, ὄνομα πτηνοῦ τινος ταχυπτερωτάτου. Ἄν ὑπάρχει δὲ ἐπ' αὐτῆς οὔτε σημεῖον οὔτε σύμβολον ἄλλο, εἰμὴ ἐπὶ τῆς ἐπιδορατίδος μόνον ἡ λέξις Ἀλέμ. Ὁρῶνται ὅμως ἐκ παρὰδόσεως ὅτι ἐπεγέγραπτο ἐπ' αὐτῆς ἄλλοτε μὲ ἄλλα γράμματα ἢ ὁμολογία τῆς πίστεως (σαλαβάτ) τῶν Ὁθωμανῶν· ἀλλὰ ταῦτα, καὶ ἐάν ὑπῆρχον, ἐξηλείφθησαν πρὸ πολλοῦ. Εἶναι δὲ, ὡς εἰκὸς, παμπάλαιος καὶ κατεσχισμένη, καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἀνοίγεται, διότι καὶ ἡ ἐλαχίστη τοῦ ἀνέμου ῥιπή θὰ τὴν διαλύσῃ. Τὴν ἔχουσι δὲ περικεκαλυμμένην μὲ ἄλλην ὁμοίαν, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο ἰδίως ὁ Κχαλίφης Ὁμέρ. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν προειρημένων τεσσαράκοντα περικαλυμμάτων, τὰ ὁποῖα περικαλύπτονται τελευταῖον μὲ πρασίνην ἐρέαν, εἶνε περικλεισμένα, ἐν μικρὸν κούρ-ἄνν, ἰδιόγραφον, ὡς λέγεται, τοῦ Ὁμάρ, καὶ ἐν ἀργυροῦν κλειδίον τοῦ ἀδύτου τοῦ Κεαμπέ, τὸ ὁποῖον ἐπρόσφερεν εἰς Σουλτάν-Σελήμ τὸν Α' ὁ Σερίφης τῆς Μέκκας εἰς σημεῖον ὑποταγῆς. Ἐντὸς δὲ τοῦ χρυσοῦ σφαιρώματος, τὸ ὁποῖον στολίζει τὴν ἐπιδορατίδα, ἕτερον κούρ-ἄνν, ἰδιόγραφον τοῦ Κχαλίφου Ὁσμάν.

Τὴν σημαίαν ταύτην, περιελθοῦσαν ἀπὸ τῶν πρώτων Κχαλίφων τῆς Δαμασκού εἰς τοὺς τοῦ Βαγδάδ, καὶ ἀπ' αὐτῶν εἰς τοὺς τῆς Αἰγύπτου, ἀνεῦρεν ἐκεῖ, ὡς καὶ τὸν Χιρκᾶν, ὁ κατακτητὴς τῆς Αἰγύπτου Σουλτάν-Σελήμ, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπετέθη ἐν Δαμασκῷ, τῆς ὁποίας ὁ Πασσᾶς, ὡς Ἐμίρ-οὐλ-χάτζ, τὴν μετέφερε κατ' ἔτος ἐν παρατάξει εἰς τὴν Μέκκαν. Ἐπὶ Μουράδ δὲ τοῦ Γ', τῷ 1595, μετεκομίσθη ὑπὸ τοῦ Βεζίρου Κοτζᾶ-Σινάν-πασσᾶ, διὰ πολιτικούς λόγους, εἰς Καλλίπολιν, καὶ ἐκεῖθεν, ὑπὸ τὴν φρουρὰν χιλίων Γενιτσάρων, εἰς τὸ ἐν Οὐγγρίᾳ Τουρκικὸν στρατόπεδον, ὅπου ἡ ἐμφάνισις αὐτῆς καθησύχασε καὶ ἐνεθάρρυνε τοὺς στρα-

τιώτας. Ἐπιστρέφων δὲ ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ὁ Βεζίρης, τὴν μετέφερεν εἰς ΚΠ, συντρεχόντων καθ' ὁδὸν τῶν πιστῶν εἰς προσκύνησιν αὐτῆς καὶ θέαν. Εἰς δὲ τὴν ἐπομένην ἐκστρατείαν ὁ αὐτὸς Βεζίρης ἔλαβε πάλιν πρῶτος τὴν τιμὴν ἵνα τὴν ἐξαγάγῃ τῆς ΚΠ, καὶ τότε μόνον καὶ τελευταῖον ἐξεδιπλώθη, μετακομισθεῖσα τὸν χειμῶνα πάλιν ὀπίσω. Τὸ δὲ ἐρχόμενον ἔαρ ἐκστρατεύσας αὐτὸς ὁ Σουλτάνος Μεχμέδ ὁ Γ', εἶχεν αὐτὴν προπορευομένην ὑπὸ τὴν φρουρὰν 300 Ἐμίριδων καὶ τοῦ Νακχίμπ-οὐλ-ἔσράφ, τοῦ Γαλατᾶ-Μολλασῆ, καὶ τοῦ Ἐμίρ-οὐλ-ἄλῆμ τῶν Καπουτζημπασιδῶν, ὅς τις ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐπτὰ μεγάλων Τουρκικῶν σημαιῶν. Ἐκτοτε δὲν ἐκφέρεται τοῦ Σαραγίου, εἰμὴ μόνον ὅταν ἐκστρατεύῃ ἢ ὁ Σουλτάνος ἢ ὁ Βεζίρης· τεσσαράκοντα δὲ Σατζακδάριδες ἐκ τῶν Χαρέμ-καπουτζηλάρ τοῦ Σαραγίου φέρουσιν αὐτὴν ἀλληλοδιαδόχως, διπλωμένην ἐπὶ τοῦ δόρατος. Ὅλοι δὲ οἱ Ζαῖμαι, καὶ ἰδίως τὰ τέσσαρα τάγματα τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μπουλουκεᾶτ-ἔρμπεᾶ, ὑποτίθενται δικαιοματικῶς οἱ φύλακες καὶ προασπισταὶ τῆς. Φέρεται δὲ πάντοτε κλεισμένη ἐντὸς τοῦ προειρημένου ἑρεοῦ περικαλύμματος, καὶ προηγείται ἀνηρτημένη ἐπὶ χρυσοῦ δόρατος ἐπὶ τῆς ἱερᾶς καμῆλου, ἀμέσως πρὸ τοῦ Σουλτάνου ἢ τοῦ Βεζίρη, καὶ τοῦτο μέγχις ὅπου συναθροισθῶσι καὶ κινήσωσι τὰ στρατεύματα· εἰς δὲ τὸν πρῶτον σταθμὸν, κλείεται πάλιν μένουσα πάντοτε ὑπὸ τὴν φύλαξιν τοῦ Νακχίμπ-οὐλ-ἔσράφ, ὅς τις, ἅμα ἰδὼν τὴν νίκην κλίνουσιν πρὸς τοὺς ἐναντίους, φεύγει μὲ τὸ ἱερὸν τοῦτο κειμήλιον τὴν ταχίστην ἐπὶ ταχυδρόμων καμῆλων (χιτζίν), τὰς ὁποίας ἐπὶ τούτῳ φέρουσι πάντοτε κατόπιν αὐτῶν οἱ Βεζίραι εἰς τὰ στρατόπεδά τ' αὐτῶν. Ὅθεν ἡ μεταξὺ τῶν Εὐρωπαίων διαδεδομένη φήμη, ὅτι δῆθεν ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου τοῦ πολιορκήσαντος τὴν Βιέννην τῷ 1682 ἐκυριεύθη καὶ ἡ σημαία αὕτη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, εἶνε ἀπίθανος, διότι, παρεκτὸς τῶν τοσούτων προφυλάξεων, εἶνε ἄλλως γνωστὸν ὅτι διέσωσεν αὐτὴν τότε αὐτὸς ὁ Καρᾶ-Μουσταφᾶ-πασσᾶς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Βελιγράδιον· καθὼς καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἐν Σαλαν-κεμὲν μάχης διεσώθη ἐπίσης· καὶ ὁ Κόμης Μαρσιλιὺ, αὐτόπτης τῆς μάχης ταύτης, διηγεῖται (1) ὅτι οἱ διασώσαντες αὐτὴν ἀντημεῖφθησαν πλουσιοπαρόχως, διότι ἐβεβαίουν προσέτι, ὅτι διήλθον ἀόρατοι διὰ θαύματος διὰ μέσου τοῦ Αὐστριακοῦ ἱππικοῦ.

Ἡ θέα τοῦ κειμηλίου τούτου ἐξάπτει μὲν τὰ πνεύματα τῶν πιστῶν καὶ διεγείρει τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ ὄχλου· ἀλλ' εἰν' ἀληθὲς ἅπ' ἐτέρου ὅτι πολλάκις ἔγινε καὶ αἰτία αἱματοχυσίας ἀθῶων, καὶ μάλιστα τὸν Μάρ-

(1) Σελ. 52 τοῦ Β'. μέρους τοῦ Περί τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκίας συγγράμματος τοῦ.

τιον τοῦ 1769, καθ' ἣν ἐδέχθη αὐτὸ ἀπὸ τῶν χειρῶν Σουλτάν-Μουσταφᾶ τοῦ Γ' ὁ Βεζίρης Ἐμὶν-Μεχμέδ-πασσᾶς, καὶ τὴν ἐξῆγε διὰ τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως· διότι τὸ πλῆθος, ἐρεθισθὲν ὑπὸ τῶν φανατικῶν Ἐμίριδων, καὶ ἰδίως τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς οἰκίας, τῆς ὁποίας ἐπροτίμησεν ἄλλην ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Αὐστρίας, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας 'του, καὶ μόνον ὅτι 'δὲν 'τοὺς διέσπασαν.

Τὸ Χιρκᾶ-ᾠδασὶ εἶνε δωμάτιον τετράγωνον, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἀνέχει εἰδὸς τι ἐξέδρας ἢ κιβωτοῦ, περικεκαλυμμένης ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν μὲ 'μαυρον ὕφασμα κατακεντημένον μὲ στίχους τοῦ κούρ-ἀννίου, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς δῶα θῆκαι, ἡ μὲν περιέχουσα τὸ ἐπανωφόριον, ἡ δὲ τὴν σημαίαν, εἰς τὸν μυχὸν δὲ τοῦ εὐκτηρίου, ὑπάρχει εἰδὸς τι ἀρμαρίου, ἐντὸς τοῦ τοίχου, φέρον ἐναποκείμενα τὰ ἄλλα κειμήλια, ἐν οἷς καὶ ὁ ἕτερος τῶν δῶα ὁδόντων (Σίνν-ὕσ-σεριφ), τοὺς ὁποίους ἔχασεν ὁ Μωάμεθ εἰς τὴν μάχην τοῦ Οὐμπούδ, ἐκτιθέμενος, ὡς καὶ μέρος τῶν γενεῶν 'του (λιχιυέτ-σεριφ), εἰς προσκύνησιν τῇ 27 τοῦ Ῥαμαζανίου, κατὰ τὸ Κᾶδρ-γκετζίσι. Πέριξ δὲ τῶν δῶα τούτων σορῶν ἴστανται δύο χρυσᾶ καὶ τέσσαρα ἀργυρᾶ μεγάλα κηροπήγια, ἀπὸ τοῦ ὁρόφου δὲ κρέμανται τέσσαρες ἀργυραὶ κανδηλαί. Εἶνε δὲ τὸ δωμάτιον τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν κοιτωνιτῶν, δῶα τῶν ὁποίων ἐπαγρυπνοῦσιν ἐναλλάξ ἐντὸς αὐτοῦ ἀνὰ 24 ὥρας ἕκαστος δις τῆς ἐβδομάδος. Ἐπισκέπτεται δὲ τὸ εὐκτήριον τοῦτο καὶ ὁ Σουλτάνος συχνάκις, καὶ ἐν αὐτῷ συνήθως τελεῖ τὸ ἐν τῶν δύο ἐσπερινῶν ναμαζίων, ὅτε ἀνάπτονται καὶ αἱ κανδηλαί, καὶ καίονται καὶ ἀρώματα (1).

Παρεκτὸς δὲ τοῦ εὐκτηρίου τούτου, ἔχει τὸ Σαράϊ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἄλλα ἑξ μεγάλα εὐκτήρια ἢ τζεαμία, ὧν πρῶτιστα, τὸ Ἀγᾶ-τζεαμισύ, τὸ Σοφᾶ-τζεαμισύ καὶ τὸ Μποσταντζη-τζεαμισύ, κτισθὲν ὑπὸ Μουσταφᾶ τοῦ Γ'.

Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν διαιτημάτων τοῦ ἀνακτόρου τούτου, καὶ ἰδίως τῶν τοῦ γυναικωνίτου, ἐπειδὴ, καθὼς εὐφυστάτα λέγει ὁ Τournefort, αἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἶνε ἀόρατοι, καθὼς τὰ αὔλα πνεύματα, πρέπει 'να ἀφεθῶμεν εἰς τὴν γόνιμον φαντασίαν τῶν μυθιστοριογράφων καὶ ποιητῶν τῆς Εὐρώπης, τῶν ἐποίων τινές, καὶ μάλιστα ὁ Δόκτωρ Κλάρκιος (2), καυχῶνται ὅτι, διακινδυνεύσαντες τὴν ζωὴν αὐτῶν, εἶδον ὅχι μόνον τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Σαραγίου διαίρεσιν, τὸ ὁποῖον 'δὲν ἦτον οὔτε τότε τόσον

(1) Τοῦ εὐκτηρίου τούτου καταφθάρεντος ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἀπεφασίσθη πρὸ δύο ἐτῶν ἡ ἀνοικοδόμησις ἐπὶ στερεωτέρου καὶ καταλληλοτέρου σχεδίου, καὶ τῇ 30 Αὐγούστου τοῦ 1848 ἐτέθη μετὰ ὀρησκευτικῆς τελετῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὁ πρῶτος τῆς οἰκοδομῆς λίθος. Τὰ δὲ κειμήλια εἶχον μετακομισθῆ πρὸ μηνῶν εἰς τὴν τζεαμίαν τοῦ Σουλτάν-Σελήμ, καὶ ἐκεῖ μένουσιν ἕως οὗ περαιοθῇ ἡ οἰκοδομή, ἐκτιθέμενα ἑτησίως εἰς τοὺς πιστοὺς εἰς προσκύνησιν. (2) Ἐν τῇ κατ' αὐτὴν τῆς Ἀνατολῆς Περιηγήσει.

δύσκολον, ὅταν μετῴκει μάλιστα ὁ Σουλτάνος τὸ θέρος εἰς τὰ παλάτια τοῦ Βοσπόρου, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τοῦ χαρεμίου θαύματα καὶ ἀπόρρητα, τὰ ὅποια τότε μόνον ἠδυνάμεθα νὰ μάθωμεν ὅπως οὖν θετικώτερον, ὅταν (λέγει παίζων εὐφυῶς ὁ Michaud) ἢ ὁ Κιζλάρ-ἀγάς, παραβαίνων τὰ καθήκοντα τῆς ἐχεμυθίας, ἢ καμμία τῶν Χασεκί ἐφαντάζοντο νὰ δημοσιεύσωσιν Ὑπομνήματα τινος συγγραφοῦ. Ἔως τότε δὲ δὲν ἔχει κανεὶς αἰτίαν οὔτε νὰ ταλανίζῃ οὔτε νὰ μακαρίζῃ τὰς ἐγκλεισμένας ἐκεῖ ὠραιότητας, διότι τίποτε ἀκριβῶς δὲν εἶνε γνωστόν. Ἐχομεν δὲ διδόμενα νὰ ὑποθέσωμεν μετὰ βεβαιότητος, ὅτι τὸ Σουλτανικὸν χαρέμιον δὲν διαφέρει τῶν λοιπῶν Τουρκικῶν χαρεμίων, εἰμὴ μόνον καθόσον ἡ εὐταξία ἐνταῦθα διατηρεῖται αὐστηροτέρᾳ, καὶ ὁ βίος εἶνε πλέον μονότονος. Ἀλλὰ πόσαι ἄρά γε τῶν Κυριῶν τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν Παρισίων δὲν δυσφοροῦσι πολὺ χειρότερον ἐν τῷ μέσῳ τῆς πολυανθρωποτέρας συναναστροφῆς καὶ τῆς τύρβης τοῦ ἐκεῖ βίου!

Ἐν τῶν διαιτημάτων τούτων εἶνε τὸ καλούμενον Σουννέτ-ὀδασύ, ὅπου προτίθενται πρὶν τῆς ἐκφορᾶς οἱ νεκροὶ τῶν ἀποθνησκόντων Σουλτάνων (ἐκεῖ τοῦλάχιστον προετέθη ὁ νεκρὸς Σουλτάν-Μαχμουδ τοῦ Β'), καὶ ὅπου ὁ νέος Σουλτάνος, ἀφ' οὗ προσευχηθῇ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ προκατόχου, δέχεται τὰ σεβάσματα τοῦ Βεζίρη καὶ τῶν λοιπῶν μεγιστάνων.

Ἄλλη αἵθουσα, βλέπουσα πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ καλουμένη Σοφᾶ-ὀδασύ, ἔχει πρὸ αὐτῆς στοιχηδὸν τεταγμένα μικρὰ κανόνια, τὰ ὅποια, εἰς τὴν γέννησιν Βασιλόπαιδος, ἀφ' οὗ οἱ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ προσυνηγμένοι ἐπὶ τούτῳ μεγιστάνες ὑπογράφωσι τῆς γεννήσεως τὴν πρᾶξιν, πυρσοκροτοῦσι πρῶτα, καὶ ταῦτα διαδέχονται ἔπειτα τὰ κατωτέρω ἐπὶ τῆς ὀφρῦος τοῦ λόφου εἰς τὸν κυπαρισσῶνα τοῦ Σαραγίου στημένα, καὶ εἰς ταῦτα ἀποκρίνονται τὰ τοῦ Τόπ-χανέ, Τερσ-χανέ κλπ.

Μέρος δὲ τι ὀνομάζεται Κοῦσ-χανές (πτηνοτροφεῖον), ὅπου συνήθως ἐκρατοῦντο, πρὶν ἐξορισθῶσιν ἢ φονευθῶσιν, οἱ κατάδικοι Βεζίραι. Ἐδῶ ἐφυλακίσθη τῇ 8 Αὐγούστου 1648, καὶ μετὰ δέκα ἡμέρας ἐπνίγη, ὁ Σουλτάν-Ἡβραήμ. Ἡ φυλακὴ τοῦ συνίστατο εἰς δύο ὀμαρμάτια, ἀμυδρῶς ἄνωθεν φωτιζόμενα διότι ὅλαι αἱ ἄλλαι θυρίδες εἶχον κτισθῇ, παρεκτὸς μιᾶς μόνης, διὰ τῆς ὁποίας τῷ διεβίβαζον τὴν τροφήν. Τῷ ἔγινε δὲ ἡ χάρις ἵνα κλεισθῶσι μαζῇ τοῦ καὶ δύο τῶν παλλακίδων τοῦ ἵνα τὸν ὑπηρετῶσιν. Ὅταν δὲ ὁ Βεζίρης Καρά-Μεχμέδ, ὁ ἐπὶ Καρά-Μουσταφᾶ Δεφτέρ-δάρης, καὶ ὁ Σέιχ-ούλ-ισλάμης Ἀμπδ-ούλ-Ραχχίμ (1)

(1) Γνωστόν ὅτι ὁ Σέιχ-ούλ-ισλάμης οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος αἵτιος τῆς ἐναντίον τοῦ Σουλτάν-Ἡβραήμου καταφορᾶς, ἐκδικούμενος διὰ τὴν γενομένην εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ περὶ

ἤλθον 'να 'τὸν φονεύσωσι, συντρίψαντες τὰς θύρας τῆς φυλακῆς με' πέ-
λέκεις, ὁ δῆμιος Καρά-'Αλῆς ἐκρύβη, παρακαλῶν 'να φονεύσωσιν αὐτόν
μᾶλλον, ὥς μὴ τολμῶντα 'να ἐκτελέσῃ τὴν καταδίκην· ὁ δὲ Βεζίρης 'τὸν
ἐκτύπησε κατὰ κεφαλῆς με' τὴν ῥάβδον τρέμοντα χειροπόδαρα. Ἐμβήκαν
δὲ εἰς τὴν φυλακὴν οἱ τρεῖς οὗτοι καὶ ὁ βοηθὸς τοῦ δημίου Χαμάλ-
'Αλῆς· οἱ δὲ Καδῆ-οὐλ-ἄσκερ καὶ λοιποὶ μεγιστάνες ἐθεώρουν τὴν φρι-
κώδη ταύτην σκηνὴν ἀπὸ τῆς θυρίδος. Αἱ ὀδυνηραὶ παρακλήσεις καὶ αἱ
κατάραι τοῦ δυστυχοῦς Σουλτάνου διεκόπησαν διὰ τῆς ὀλεθρίου νευρᾶς·
τὸ δὲ πτώμα, πλυθὲν ὥς σύνηθες, ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τῆς ἀγίας
Σοφίας, ὅπου καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ δύο-τριῶν Σουλτάνων.

Ἀλλὰ τὸ περιεργότερον μέρος τοῦ Σαραγίου τούτου, διὰ τὰ ἐν αὐτῷ
δραματουρηθέντα, εἶνε τὸ κοινῶς λεγόμενον

Καφάσι (1).

ὅπου διάγουσιν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀνεψιοὶ τοῦ Σουλτάνου, οἱ ἐπίδοξοι κλη-
ρονόμοι τοῦ θρόνου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, συγκείμενον ἀπὸ δώδεκα
ὁμοιόμορφα καὶ ἰσομεγέθη περίπτερα ὠμάτια, ὀνομαζόμενα Τσιμισιρ-
λίκ, διὰ τὸ περιέχον αὐτὰ δάσος τῶν πύξων (τσιμισίρ), κεῖται πλησίον τοῦ
Χαρεμίου, καὶ περιχλείεται ὑπὸ ὑψηλοῦ τοίχου. Τὴν δὲ ἐπικρατοῦσαν εἰς
τὰ πολυτελῆ ταῦτα οἰκήματα, τὰ κατὰ χρυσά ὡς ἀνάκτορα καὶ κατὰ-
κλειστα ὡς δεσποτήρια, σιωπὴν οὐδὲν ἄλλο διαταράττει, παρὰ τὸν ἤχον
τοῦ ἀναδρύνοντος εἰς τοὺς πίδακας ὕδατος καὶ τῶν τιτυδιζόντων ἐπὶ τῶν
δένδρων πτηνῶν· ποῦ καὶ ποῦ δὲ ἀλαλὸς τις (διλσίζ) ὑπηρέτης, τοῦ
ὁποίου μόλις διακρίνεται τῶν ἰχνῶν ὁ κρότος, διαδιβάζει διαταγὰς, ἐνίοτε
ὀλεθρίας.

Ἐντὸς τοῦ μυστηριώδους τούτου κλωβίου διῆγον πολλάκις ὀλόκλη-
ρον τὴν ζωὴν 'των, θεθαίως ὅμως τὴν νεότητά 'των, οἱ συγγενεῖς (Σάχ-
ζαδέδες) τοῦ βασιλεύοντος Σουλτάνου, μέχρις ὅτου ἢ 'ν' ἀναβῶσιν ἐπὶ
τοῦ θρόνου ἢ 'να καταβῶσιν εἰς τὸν τάφον. Μαιράκια δὲ τινα, καὶ γυ-
ναῖκες, κυρίως στεῖραι ἐκ πείρας, πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῶν· γέρων τις εὐ-
νοῦχος, ὡς παιδαγωγὸς (λαλά) 'των· ὠρισμένος βιβλίων ἀριθμὸς πρὸς
ἐκπαίδευσίν των, καὶ μερικὰ τεχνουργικὰ ἢ κηπουρικὰ ἐργαλεῖα πρὸς
διασκέδασίν των, ἰδοὺ οἱ μόνοι 'των σύντροφοι, ἡ μόνη 'των ἀσχολία.
'Ητον δὲ αὐστηρότατα εἰς αὐτοὺς ἀπηγορευμένον τὸ 'να συγκοινωνήσωσι
καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον ὅχι μόνον με' τὰ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου, τὰ ὅποια
οἱ αὐτοὺς ἦσαν ἄλλος κόσμος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων φυλακισμένων

ἔρριψαν, ἀρπαγίσαν εἰς τὸ Χαρέμιον κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, ἀπ' οὗ οἰκαιοθελῶς 'δὲν ἔστερξε
'να παλλακευθῇ. (1) Νομίζω ὅτι εἶνε τὸ αὐτὸ με' τὸν ἄνω προειρημένον Κούσ-χανέν, ὡς συνώ-
μα καὶ τὰ δύο.

συγγενῶν, καὶ ἐνίοτε ἀδελφῶν τῶν, ἐκτὸς ὅταν εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐπέ-
τρέπετο τοῦτο κατ' ἐξαιρετικὴν τοῦ Σουλτάνου θέλησιν· καὶ ἁλῆμων
ὥς εἰς ἐκεῖνον ὅς τις ἤθελε τολμήσῃ νὰ δώσῃ ἢ λάβῃ γράμμα, βιβλίον,
ἢ καὶ ἀπλῶς πρᾶγμα χωρὶς ἀδείας!

Εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ χρυσοῦ τούτου δεσμοτηρίου ἔπαυον αἱ λοιπαὶ
ὅλαι θεωρίαι, ἔσθυναν ὅλα τὰ ἄλλα αἰσθήματα, καὶ αὐτὰ τὰ φυσικώτερα,
ἐνώπιον μιᾶς καὶ μόνης ιδέας, τῆς ἀσφαλείας τῆς τοῦ θρόνου διαδοχῆς·
καὶ καθ' ὃν λόγον ἡ ἀδελφοκτονία ὅθεν ἐθεωρεῖτο πλεόν ὡς ἔγκλημα,
κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἡ διατήρησις τοῦ ἀδελφοῦ εἰς τὸν βίον ἐλογίζετο
ἀρετὴ, ὅταν ὅθεν ὑπαγορεύετο ὑπὸ πολιτικῆς ἀνάγκης. Τὸ δὲ γνωστὸν
τῶν Ῥωμαίων ἀξίωμα »*Salus populi, suprema lex esto*,« καθιερώθη ὡς
νόμος θεμελιώδης ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ Μεχμέδ Α'.

Τὸ ἀξιολογώτερον ὅμως τῶν περιεχομένων εἰς τὸν περίβολον τοῦτον
εἶνε ἡ ἀδομένη ἐκείνη

Βιβλιοθήκη.

τὴν ὁποίαν οὐδεὶς μὲν τῶν Εὐρωπαίων ἠξιώθη νὰ ἴδῃ, πολλοὶ δὲ τῶν
σοφῶν ἐνόμιζον περιέχουσιν τὰς Δεκάδας τοῦ Τίτου Λιβίου καὶ ἄλλα ἀρι-
στοურγήματα τῶν ἀρχαίων ἀπολωλότα. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη, τῆς ὁποίας
τὴν ἐπιστάσιν ἔχει ὁ Χότζα-μολλᾶς, ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Σουλτάνου,
ἀποτελῶν μέλος τοῦ σώματος τῶν Οὐλεμᾶ, εἶνε, κατὰ τὸν D' Ohsson,
οὐχὶ μία, ἀλλὰ δύο· ἡ μὲν, ἰδρυθεῖσα ὑπὸ Ἀχμέδ τοῦ Γ' τῷ 1719-1720,
θέντος ἐν παρατάξει τὸν πρῶτον αὐτῆς λίθον ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων Ὀ-
δάδων τῶν Ἰσ-αγάδων, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Μπάμπ-οὐς-σελάμ· ἡ δὲ,
ὑπὸ Μουσταφᾶ τοῦ Γ', πλησίον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντος Μποσταντζή-
λέρ-τζεαμισί, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς προαύλιον αὐτῆς, κτισθεῖσα τῷ
1767, καὶ συγκειμένη ἐκ τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα εἶχε συνάξῃ Μαχμούδ
ὁ Α', Ὁσμάν ὁ Γ', καὶ αὐτὸς οὗτος. Ἐχει δὲ, κατὰ τὸν Ἀγγλον Δόκτωρα
Carlisle, σχῆμα σταυροῦ, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν μία κεραία χρησιμεύει ὡς
πρόθυρον, αἱ δὲ λοιπαὶ τρεῖς ἀποτελοῦσι τὴν βιβλιοθήκην. Ἐπὶ τῆς εἰσόδου
αὐτῆς ἀναγινώσκεται »Εἰσελθε ἐν εἰρήνῃ«, τὸ δὲ μέσον τοῦ
κτιρίου καλύπτεται ὑπὸ θόλου, ὑποκρατουμένου ὑπὸ τεσσάρων μαρμαρίνων
κίωνων. Ἐκάστη δὲ τῶν τριῶν κεραίων ἔχει ἐξ παράθυρα, τρία κατώτερα
καὶ τρία ἀνώτερα, καὶ ἀνὰ τέσσαρα χωρίσματα διὰ τὰ βιβλία. Ἡ ἐλπίς
δὲ τῶν ἐν αὐτῇ δῆθεν σωζομένων παλαιῶν χειρογράφων, τὴν ὁποίαν διή-
γειρεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἡ ιδέα Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρεως, διαβεβαιω-
τος (1) ὅτι εἶδεν ἐν τῇ τοῦ Βυζαντινοῦ Παλατίου Βιβλιοθήκῃ ὁλομέ-

(1) Ἐν τῇ περὶ Ἑλλήνων καὶ Σικελῶν Ἱστορικῶν πραγματείᾳ αὐτοῦ· ἴδε Villosion Anecd.
Græc. T. 2, p. 264, καὶ Φαβρικ. Βιβλιοθ. Ἑλλην. σελ. 29. Τόμ. 14.

λῆ τὴν Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου Ἱστορικὴν συγγραφὴν, υπαγόρευσε εἰς διαφόρους τῶν τότε ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης ἵνα προκηρύξωσι πρὸς ὑφαίρεσιν αὐτῶν βραβεῖον, ὃ μὲν Δουξ τῆς Τοσκάνης 5000 γροσιῶν, ἡ δὲ τῶν Οὐνετων Ἀριστοκρατία τὰ διπλάσια· ὃ δὲ Πάππας Νικόλαος ὁ Ε΄ υπεσχέθη τῷ 1452 πεντακισχίλια χρυσᾶ φλωρία ἀμοιβὴν εἰς τοὺς ἀποσταλέντας παρ' αὐτοῦ εἰς ΚΠ πρὸς ἐξαγορὰν αἰγυπτίων, ἐὰν εὐρόντες φέρωσιν εἰς αὐτὸν τὸ πρωτότυπον τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, σωζόμενον, ὡς ἐλέγετο, ἐν τῇ τοῦ Σαραγίου βιβλιοθήκῃ. Ἐκ τούτων ἀπάντων ἐρεθισθεῖσα ἡ τῶν περιηγητῶν πολυπραγμοσύνη καὶ φιλοκέρδεια, μετεχειρίσθη πάντα τὰ μέσα πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ κεκρυμμένου δὴθεν τούτου θησαυροῦ, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Delavalle ἐβεβαίωσεν ὅτι καὶ αἱ δεκατέσσαρες δεκάδες τοῦ Τίτου Λιβίου, ἐξ ὧν αἱ τέσσαρες μόνον εἶνε γνωσταί, ἐτάζοντο ἐντὸς τῆς βιβλιοθήκης ταύτης· ὥστε ὁ σοφὸς καὶ ἀξιότιμος Οὐνετὸς Ἀββᾶς-Τοδερίνης, ἀσχοληθεὶς κατ' ἐξαίρεσιν περὶ τὴν Τουρκικὴν φιλολογίαν, κατώρθωσε, συνεργείᾳ νέου τινός, ὑπηρετοῦντος ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἵνα λάβῃ καὶ κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, ἐξ οὗ ἐφάνη ὅτι Λατινικὰ μὲν τινα καὶ Ἑλληνικὰ χειρόγραφα ὑπῆρχον τῷ ὄντι μεταξὺ τῶν βιβλίων τούτων· ἀλλ' αἱ ἐλπίδες τῶν ἀπεκδεχομένων τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Τακίτου καὶ τοῦ Λιβίου ἐματαιώθησαν (1). Ὁ δὲ Ἀββᾶς-Σεβίνος, ὁ περὶ τὰ 1728 ἀποσταλεὶς ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ συλλογὴν Ἑλληνικῶν χειρογράφων, ὃν ἠθέλησεν οὕτε ἵνα ἐξετάσῃ τὰ κατ' αὐτὴν, βεβαιωθείς, λέγει (2), ὅτι ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἔγινε πυρίκαυστος, κατ' ἐπιταγὴν Σουλτάν-Μουράδ τοῦ Δ'!! Τῷ 1801, ὑπερισχύοντες οἱ Ἀγγλοὶ ἐν ΚΠ διὰ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ συμβάντα, κατώρθωσαν ἵνα ἐπισκεφθῶσι τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σουλτάν-Μουσταφᾶ, καὶ ὁ Δόκτωρ Carlisle, λαβὼν κατάλογον ἀκριβῆ τῶν ἐν αὐτῇ βιβλίων, συμπουμένων εἰς 1292, ὃν εὔρεν ὅτι ἐν Ἑλληνικόν, Ἑβραϊκόν ἢ Λατινικόν. Ὁ Γάλλος δὲ στρατηγὸς καὶ πρέσβυς εἰς τὴν Τουρκίαν Σεβαστιάνης κατώρθωσε, τέλος, περὶ τὰ 1807, ἰσχύων τότε τὰ μέγιστα παρὰ τῷ Σουλτάν-Σελήμῃ, ἵνα κάμῃ σπουδαίας ἐρεῖνας ἐντὸς τῆς ἐσωτέρας βιβλιοθήκης, ἀλλ' οὐδὲν σχεδὸν εὔρε λόγου ἄξιον. Ἐλαβε δὲ μόνον τόμους τινάς, ἐν οἷς καὶ ἐν Ἑλληνικόν Εὐαγγέλιον, καὶ μερικὰ λείψανα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου. Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν ἵνα ἦνε ἀλλέως, ἀφ' οὗ κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Δούκαν, οἱ Τούρκοι, μετὰ τὴν ἄλωσιν, διαρπάσαντες τὰ εἰς τὰς διαφόρους τῆς ΚΠ βιβλιοθήκας ἐναποκεῖμενα βιβλία, » ἀριθμὸν » ὑπερβαίνοντα, καὶ εἰς ἀμάξας αὐτὰ ἐπιφορτίσαντες, διέσπειραν εἰς ἀνα-

(1) Ἰδε Toderini De la littérature des Turcs, T. 2, p. 33. (2) Ἰδε Memoires de l'Academie des Belles-Lettres, T. 7, p. 334.

» τολήν καὶ δύσιν, καὶ δι' ἐνὸς νομίσματος δέκα βιβλία ἐπιπράσκοντο. »
 Ἄν εἶνε ὁμῶς καὶ ἀπίθανον ἵνα συνήγαγεν ὁ σκληρὸς μὲν ἀλλὰ μεγαλέ-
 πηβολος ἐκεῖνος κατακτητὴς χιλιάδας τινὰς τῶν βιβλίων τούτων, καὶ ἵνα
 ἑτὰ παρακατέθεσεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σαραγίου ἑαυτοῦ. Ἐκτὸς δὲ τού-
 του, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ματθία Κορβίνου, βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, πε-
 ριελθοῦσα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων, μετεκομίσθη εἰς ΚΠ. Πολλὰ
 τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ χειρογράφων εἶνε προϊόντα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σαρα-
 γίου, καὶ φέρουσι τὴν σφραγίδα τῶν Σουλτάνων· ἡ δὲ ἐν Παρισίοις ἐθνι-
 κὴ βιβλιοθήκη ἔχει μερικὰ τοιαῦτα. Ὡστε καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο μένει ἵνα
 λυθῇ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς πρὸς τὰ ἀληθῶς καλὰ καὶ μεγάλα ῥοπῆς
 τῶν εἰς τὸ ἐξῆς Σουλτάνων, ἀκολουθούντων τὰ ἔγνη τοῦ νῦν αὐτοκράτο-
 ροῦντος καὶ τοῦ πατρὸς ἑαυτοῦ. Ἐν τούτοις ἔάν ὁ σωζόμενος ἀνέκδοτος ἐν
 τῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ » Πίναξ βιβλίων τοῦ Παλατίου«, τὸν ὁποῖον
 ἀναφέρει ὁ Δουκάγγιος (1), ἦν ὁ τῆς ἐν τῷ παλατίῳ τῆς ΚΠ, ἔχομεν
 τοῦλάχιστον τὴν καταγραφὴν τῶν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων
 σωζομένων βιβλίων.

Ἀλλὰ τίς εἶνε ἡ στήλη ἐκείνη, ἥτις ἀναμέσον τῶν κυπαρίσσω τοῦ
 Παλατίου ὑψουμένη ὡς γίγας, ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν τὰ βλέμματα τῶν πα-
 ραπλεόντων, καὶ διεγείρει εἰς τούτων μὲν τὰς καρδίας αἰσθήματα εὐλα-
 βείας, ὅσοι φαντάζονται ὅτι θεωροῦσιν ἱστάμενον ἐπ' αὐτῆς ἀκόμῃ μὲν
 ὑψωμένας τὰς χεῖρας ἢ γονυκλιτοῦντα ὑπὲρ τῆς πόλεως Δανιὴλ τὸν Συ-
 λτήν (2)· εἰς ἄλλων δὲ, παλμοὺς ἀρχαιολογικῆς περιεργείας, ὅσοι ἀνέ-
 γνωσαν τὴν ἐπιγραφὴν τῆς κρηπίδος τῆς; Ἀς ἴδωμεν ἂν δυνάμεθα ἵνα
 συμβιβάσωμεν ἀμφοτέρων τὰς γνώμας. Καὶ πρῶτον δὲν φαίνεται ἡ στήλη
 αὕτη ἵνα ἦν Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου· διότι ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ ἐστήθη ἐν
 μέσῳ τῷ Αὐγουσταίῳ, ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως, ἐάν οὐχὶ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐ-
 τοῦ, κατὰ τινὰς, κίονος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνεστηλώθη μετὰ ταῦτα ὁ τοῦ
 Ἰουστινιανοῦ. Ἐάν ἦν λοιπὸν τοῦ Θεοδοσίου τῷ ὄντι, πιθανώτερον
 φαίνεται ὅτι εἶνε μᾶλλον τοῦ Νεωτέρου, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου
 ἐνικήθησαν τῷ ὄντι οἱ μετὰ τοῦ Γαῖνᾶ ἐπαναστάντες Γότθοι. Ἀλλ' ὁ
 ἀνδριὰς τούτου ἦτο στημένος ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ἑαυτοῦ Φόρου. Ἄν εἶνε
 δὲ καὶ ἀπίθανον ἵνα ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ κίων, ὅς τις, ἐάν πιστεύσωμεν τὸν
 Γρηγορᾶν, » περὶ τὴν ἐφ' ἑαυτὴν ἀκρόπολιν ἱστάμενος«, ἐσείετο ἐπὶ πολλὰς ἡ-

(1) Ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Γλωσσάρῳ. (2) Συνήθως λέγουσι Συμεὼν τὸν Συλτήν· ἀλλ' ὁ
 Συμεὼν, τοῦλάχιστον ὁ Μέγας (διότι κατὰ τὸ Τροπάριον, » Ἡ δις δύο αὕτη Συμεώνειος ὁμο-
 » νομία, οἱ ἐν τοῖς στόλοις τρεῖς εἰσι, καὶ εἷς ὁ Σαλός «), οὐκ ἐστηλοβάτει ἐν ΚΠ, ἀλλ' ἐν
 Ἀντιοχείᾳ. Καὶ ὁ Δανιὴλ δὲ αὐτὸς ἐπιβεβηκὼς ἀναγράφεται, ἐν στόλῳ τινὶ κατὰ τὸν Ἀνά-
 πλουν (εἰς τὸ Κατάστημα), καὶ ἴσως ἐπὶ τοῦ ἐν Ἰασονίᾳ Διπλοῦ Κίονος, ὡς εἰρήσεται ἐν
 τοῖς ἐκεί.

μέρας ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, πάντων συντρεχόντων καὶ θεωμένων, » ἐν ᾧ λόγος τὸν τοῦ Βύζαντος πάλαι σταθῆναι τοῦ κτίσαντος τὸ «Βυζάντιον ἀνδριάντα», περὶ οὗ ἴδε κατόπιν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Βασιλικῆς. Συγγέεται δὲ ὑπὸ τινων καὶ μὲ τὸν κίονα τῆς Εὐδοξίας, ὅς τις ὅμως ἦτο στημένος πλησίον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς τὰ λεγόμενα Πιττάκια. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἱσταμένου ποτὲ Στυλίου, θέλομεν ἐκθέσῃ, περιγράφοντες τὸν κίονα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὰς αἰτίας, δι' ἃς δὲν νομίζομεν δυνατόν 'να ἐχρησίμευσέ ποτε ὁ κίων οὗτος εἰς Στυλίου ἀσκητήριον.

Ὁ κορμὸς τοῦ κίονος τούτου εἶνε λεπτοφυέστατος, ὁ δὲ ρυθμὸς αὐτοῦ Κορινθιακός· σύγκειται δὲ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, καὶ τῆς περὶ τὴν θάσιν αὐτοῦ Λατινικῆς ἐπιγραφῆς ἀναγινώσκονται πέντε μόνον αἱ ἐξῆς λέξεις :

» Fortunæ reduci (1) ob devictos Gothos.

Παρέκει τῆς στήλης ταύτης, ἀκολουθοῦντες τὴν πρὸς τὴν Προποντίδα διεύθυνσιν, φθάνομεν εἰς

Τὸ Γκιουλὰμπ-κιοσκίου,

τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ τελευταῖον τοῦ χερσαίου τείχους τοῦ Σαραγίου ὄριον, ἀρχομένης ἐντεῦθεν ἤδη τῆς παραλίας. Τὸ περίπτερον τοῦτο ἔχει ὅπισθεν αὐτοῦ ἐκτεταμένον ἀνθῶνα, τὸν παρωνυμούμενον ἀπὸ τοῦ ἐν μέσῳ αὐτοῦ Γκιουλ-χανέ (ρόδων οἴκου), τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ἀποτελεῖ ζείμνηστον ἐποχὴν εὐκλείας εἰς τὰ Ὀθωμανικὰ χρονικά· διότι ἐν αὐτῷ ἀνεκήρυξεν ὁ νῦν αὐτοκρατορῶν Σουλτάνος Ἀμπδ-ὐλ-Μεττζίδ τῇ 22 Ὀκτωβρίου τοῦ 1839, τέσσαρας δηλονότι μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν 'του, τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο Διάταγμα τὸ περὶ ἰσονομίας τῶν ὑπηκόων 'του, τὴν ἀδαμαντίνην κρηπίδα τῆς εὐημερίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους.

Ἐντεῦθεν ἐξάγει ἡ καλουμένη Πύλη των Αἰθιόπων ἡ Τῆς Ξηρᾶς,

(Ἄράμπ-καποῦ ἢ Καρα-καποῦ),

εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει τὸ τεῖχος, τὸ ἀρχόμενον, ὡς εἵπομεν, ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸν Κόλπον Γιάλυ-κιοσκίου, καὶ διαχωρίζον τὸ Σαράϊ τῆς λοιπῆς πόλεως, καὶ δι' αὐτῆς ἐξερχόμενοι καὶ ἡμεῖς ἤδη, στρέφομεν πρὸς ἀριστεράν, ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκτὴν τοῦ ἀκρωτηρίου, διευθυνομένου ἐντεῦθεν ἤδη ἀνατολικοβορειότερον, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ μετὰξὺ αὐτῆς καὶ

(1) Ἡ φράσις αὕτη » Τῇ Νίκῃ ἐπιστροφῆς « εὕρισκομένη εἰς 200 καὶ ἐπέκεινα Ῥωμαϊκὰ νομίσματα, ἐπεγράφτο συνήθως μετὰ τινὰ νίκην.

τοῦ τείχους τοῦ Βασιλικοῦ περιβόλου, βρεχομένου ὑπὸ τῆς Προποντίδος, οὐδὲν διάστημα· » πέτραι δὲ πολλαὶ ὑπερμεγέθεις, καὶ ὕφαλοι καὶ φαίνονται, τῶν τειχῶν προβέβληνται πανταχῇ κατὰ τὴν ἀκτὴν, ὑπὸ τῶν » πρῶτως τειχισάντων τὸ Βυζάντιον ἐκ προνοίας ἐγκαθειμέναι, α κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν καὶ Γλυκᾶν, ὡς προανεφέρομεν.

Ἐνταῦθα ἦσαν

Αἱ Ἀρκαδιαναὶ (Θέρμαι).

λουτρόν καὶ παλάτιον, τὸ ὁποῖον ἔκτισεν, ἐν ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς 'του (τῷ 394), ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκαδῖος, ἢ, πιθανώτερον, ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἀρκαδία, περὶ ἧς εἵπομεν ὁμιλοῦντες περὶ τῶν παρὰ τὸν ναὸν τῆς ἀγίας Εἰρήνης ἀρχαιοτήτων. Ἀπ' αὐτῶν παρωνομάζετο καὶ ὅλον τοῦτο τὸ μέρος, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὠκοδομήσατο ἔπειτα, κατὰ τὸν Προκόπιον, αὐλὴν, προβεβλημένην μὲν τῆς πόλεως, χρησιμεύουσαν δὲ καὶ πρὸς περίπατον τῶν πολιτῶν (διότι ἀνατέλλων μὲν ὁ ἥλιος, εὐθὺς προσέβαλλεν αὐτήν· δύων δὲ, σκιαζομένην κατέλειπε), καὶ πρὸς προσόρμισιν τῶν ἐκατέρωθεν παραπλεόντων. » Ἀγχιβαθὴς γὰρ οὖσα » ἡ θάλασσα, παρέχει ταῖς ναυσὶ παρ' αὐτάς που τὰς τῆς ἡϊόγος ὄχθας » πελάζειν. « Ὅλον δὲ τῆς αὐλῆς ταύτης τὸ ἔδαφος καθὼς καὶ οἱ κίονες ἦσαν μαρμάρινα, κατακοσμούμενα μὲ πλῆθος ἀνδριάντων, ἐν οἷς καὶ ὁ τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας(1), ἐπὶ κίονος πορφυροῦ, ἀνάθημα τῆς πόλεως χαριστήριον. Ὁ Δουκάγγιος ἀμφιβάλλει ἐὰν τὸν περίπατον τοῦτον ἐννοῇ ὁ Σουΐδας, λέγων(2) ὅτι ἐν αὐτῷ ἴσταντο αἱ εἰκόνες ἑπιπποι τοῦ Γρατιανοῦ, τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ τοῦ Θεοδοσίου, καὶ τινος νάνου, ὀνόματι Φιρμιλιανοῦ. » Εἰς τὰς Ἀρκαδιανὰς σέκρετον ὁ Ζήνων ἐποίησε», λέγει ὁ Κωδινός. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἀπίθανον(3)· ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ἐπιφέρει ὁ παράδοξος οὗτος συγγραφεὺς, ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο μέρος » καὶ Ἀρκαδίας τῆς δευτέρας αὐτοῦ γυναικὸς στήλη ἴστατο», ἀντιβαίνει εἰς ὅλας τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, καὶ ὅταν ὑποτεθῇ ὅτι ἦτον, κατὰ τὸν Σουΐδαν, δευτερόγαμος, ἡ ἑτέρα αὐτοῦ γυνή, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει καὶ οὗτος Ἀρκαδιαν, ἦτον ἡ πρώτη· δευτέρα δὲ ἀναντιρρόητως ἦτον ἡ Ἀριάδνη, θυγάτηρ Λέοντος τοῦ Μακελλου, ἧτις καὶ ἐπέζησεν αὐτῷ, ὑπανδρευθεῖσα ὕστερον τὸν Ἀναστάσιον. Τοῦ λουτροῦ

(1) Περί τοῦ ἡθικοῦ καὶ σωματικοῦ χαρακτήρος τῆς περιφήμου ταύτης Αὐγούστης θέλομεν ἀναφέρει κατ' ἔκτασιν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς τοῦ Μαρκιανοῦ στήλης (Κχιζ-τάσι), ὅπου θέλομεν δημοσιεύσῃ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς. (2) Ἐν φ. Γ ρ α τ ι α ν ὸ ς. (3) Ἴσως μάλιστα αὐτὰ ἦσαν τὰ καλούμενα ἄλλως Π α λ α ῖ ᾶ Ἀ σ η κ ρ ῆ τ ι α, συγχέομενα μὲ τὰ Π ι τ τ ᾶ κ ι α, ἐξ οὗ παραχθεῖς, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ Chevalier, τοποθετεῖ τὸν κίονα τῆς Εὐδοκίας εἰς τὰ προύλαια τῶν Ἀρκαδιανῶν.

τούτου εικὼν νομίζει ὁ Βανδούριος ὅτι εἶνε ἡ περιεχομένη εἰς τὰ ἀντίτυπα τῶν ἐπὶ τοῦ Κογλιώδους τοῦ Ἀρκαδίου κίονος ἀναγλύφων, τὰ ὅποια ἀπεικόνισεν ὁ Οὐνετός ζωγράφος Βελλίνης, καθὼς θέλομεν ἀκολούθως διαλάβει.

Οὐ μακρὰν τοῦ λουτροῦ τούτου ἔκειτο καὶ ὁ ἱερός ναός, ὃ ἐπιλεγόμενος

Ἡ Ἀγία Δύναμις.

εἰς τιμὴν τῆς θείας δυνάμεως, εἰς τῶν τριῶν, τοὺς ὁποίους Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔκτισεν ἢ, πιθανώτερον, μετεποίησεν ἀπὸ εἰδωλείων, καθὰ προείπομεν. Ἐν αὐτῷ δὲ καὶ παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Εὐφημίας (1), ἀναφερόμενον εἰς τὰ μηναια τῇ 16 Μαΐου.

Ἐντεῦθεν τὸ ἀκρωτήριον λαμβάνει βορειοτέραν διεύθυνσιν ἄχρι τοῦ ἰδρυμένου ποτὲ ἐνταῦθα ἰχθυοσκοπείου, εἰς ἐνὸς περὶ πού μιλίου ἔκτασιν. Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἔκειντο

Τὰ Μάγγανα.

ἡ ἀποθήκη δηλονότι τῶν πολεμικῶν μηχανῶν. » Ἐκεῖσε γάρ, κατὰ τὸν Κωδινὸν καὶ Γλυκᾶν, ἀπέκειντο τὰ τε μάγγανα πάσης τῆς πόλεως, καὶ αἱ μηχανικαὶ ὕλαι, καὶ τὰ πρὸς τειχομαχίαν σκεύη. « Ὁ δὲ Δουκάγγελος ἀναφέρει ὅτι ἐν ἐπιγραφῇ ἀνασκαφείσῃ ἐν Ἀντιπόλει (2) ἀναφέρεται πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ Μαγγονικόν: » ΑΝΤΙΠΟΛΙΣ. ΚΑΙ. ΟΙ. ΠΟΛΙΤΑΙ. ΤΟ. ΓΕΝΙΚΟΝ. ΜΟΝ. ΚΑΙ. ΜΑΓΓΟΝ. ΚΑΙ. ΟΥΕΔΑΡΙΟΝ. ΚΑΙ... »

» Τὸν ἐν Μαγγάνοις πύργον ὀχυρώτατον εἶναι, λέγει ὁ Καντακουζηνός, » καὶ δυνάμενον πρὸς πάντας Βυζαντίους ἀντέχειν πολιορκουντας. « Καὶ ἴσως αὐτὸς εἶνε ὁ καλούμενος καὶ Κεντηνᾶριον, τὸν ὅποιον εἰς εἰρ- κτὴν μετασκευάζων ὁ δούξ Ἀπόκαυκος, ἐφονεύθη ἐντὸς αὐτοῦ, καθὼς θέλομεν διηγηθῇ ἐν τῇ τοῦ Μεγάλου παλατίου περιγραφῇ.

Ἀπὸ τοῦ πύργου τούτου Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, φοβούμενος τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Ταύρων (3), ἐνδυσάμενος τὴν ἐκ σιδήρου πεποιημένην βαρυτά- λαντον σείραν, ἐπὶ φιτρῶν τε μεγίστων ἐφαρμοσάμενος, κατὰ τὸν Βό- σπορον ἔτεινε, καὶ πρὸς τὸ τοῦ καταντιπέρας Καστελλίου πύργωμα ἀν- ἦψε, « κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα (4). Τὸ Καστέλλιον τοῦτο ἔπεται ὅτι εἶνε τὸ Κουρσουνλοῦ-Μαγαζὺ ἢ ὁ Τὸπ-χανές· διότι ὁ Κιζ-κουλές, ὁ-

(1) Τὸ αὐτὸ ἴσως μὲ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας ταύτης, τὸν ὅποιον ἔκτισεν ἔπειτα ἡ Ἰουλιανή, ἱγρόνη τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, καὶ πιθανῶς αὐτὸν τοῦτον τὸν παρὰ τὸν Ἰππόδρομον, περὶ ὧν ἐν ἄλλοις πλατότερον. (2) Ἰδε Γροῦτερ, 173, 10. (3) Τῶν Σκυθῶν ἢ Τατάρων τῆς Ταυ- ρικῆς Χερσονήσου (Κριμαίας), τοὺς ὁποίους, ἀρχηγὸν ἔχοντας τὸν Σφενδοσθλάδον, παρακατῶν ὀνομάζει Ῥώσσοις. (4) Βιδλ. Ε', ε'.

που φυσικώτερον ἤθελεν ἐντεῦθεν διαταθῆ ἡ ἄλυσος, καὶ πρὸς τὸν ὅποιον καὶ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ὕστερον, ἀσφαλιζὼν τοῦ Γαλατᾶ τὸ πολίχνιον καὶ τοὺς ἐκεῖ παροικοῦντας Γενουησιῖους ἀπὸ τῆς ἐφόδου τῶν Οὐνετᾶν, ἐξέτεινε τὴν κλείουσαν ὄλον οὕτω τὸν Βόσπορον ἄλυσιν, ὅδεν ἐχρησίμευε κατὰ τῆς ἐπελεύσεως τῶν Ταύρων ἀπὸ τοῦ Πόντου. Ἀλλὰ, καὶ τούτου δοθέντος, πάλιν ὁ τῶν Μαγγάνων πύργος πρέπει νὰ μετατεθῇ ἐνδοτέρω τοῦ Κόλπου, ἐν ἀντικρύζῃ πρὸς τὸ τοῦ Γαλατᾶ τοῦτο Καστέλλιον, ὅπου δῆποτε τῆς παραλίας κεν ὑποτεθῇ κείμενον.

Ἐνταῦθα ὑπῆρχε καὶ Παλάτιον, ἀπὸ τῶν Μαγγάνων τούτων παρωνυμούμενον, κτισθὲν μὲν, κατὰ τὸν Κωδινὸν, ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (συγγέοντα ἴσως τοῦτον τῷ Μονομάχῳ), ἀνακτισθὲν δὲ ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβέ. Ὅθεν ἀνακληθέντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰγνάτιον τὸν Πατριάρχην ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, κατοικήσαι φησιν ὁ Χωνειάτης «ἐν τοῖς (προ)γονικοῖς αὐτοῦ παλατίοις τοῖς καλουμένοις Μαγγάνοις.» Ἀνεκαίνισε δὲ, καθὼς φαίνεται, αὐτὸ καὶ αὐτὸς ὁ Μακεδὼν Βασίλειος. Εἰς τὸ παλάτιον τοῦτο, τὸ ὅποιον εἶχε καὶ Κουράτορα, ἀνεχώρησεν, ἐκπεσόντος τοῦ Θρόνου Μιχαὴλ Δούκα τοῦ Παραπινάκη, ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία ἡ ἐξ Ἀλανῶν μετὰ τοῦ Πορφυρογεννήτου υἱοῦ τῆς Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, παραχωρήσαντος αὐτῇ τοῦ Βοτανειάτου διὰ χρυσοβούλλου τὸ παλάτιον τοῦτο, καθὰ καὶ τὸ τοῦ Ἐδδόμου, καὶ ἐν αὐτῷ διῆγε βασιλικῶς ὑπηρετούμενη. Κατηδάφισε δὲ αὐτὸ ὕστερον Ἀνδρόνικος ὁ τύραννος. Τὸ παλάτιον τοῦτο ὁδὸν συνείχετο μετὰ τοῦ Μεγάλου Παλατίου, καθὼς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐπομένου χωρίου τοῦ Ζωναρᾶ. »Ἐπιβουλῆς γὰρ κατ' αὐτοῦ (Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα) σκευασθείσης, μικροῦ ζεῖν ἐγένετο ἂν ὑποδρύχιος. Ἦν μὲν γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Μαγγάνων ἐσκέψαντο δὲ οἱ συνομοσάμενοι, ὥς εἰ θόρυβος ἐν τῇ τῆς πόλεως γεγονὼς ἀγῆ γελθείη αὐτῷ ἀγορᾷ, αὐτίκα διὰ τῆς θαλάσσης ἐκεῖνος ἀπελεύσεται πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον. Προφικονόμετο δὲ αὐτοῖς μὴ εἶναι τὴν βασιλικὴν τρίτην ἐκεῖ, κτλ.»

Πλησίον αὐτοῦ ἔκτισε Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, ἐπιστατοῦντος εἰς τὴν οἰκοδομὴν Κωνσταντίνου τοῦ Λιχούδη, τοῦ Προέδρου καὶ Πρωτοβεστιάριου, τοῦ μετὰ ταῦτα πατριαρχεύσαντος, τὴν μονὴν καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμουμένου. »Λέγεται δὲ τῆς οἰκοδομῆς ἄρξασθαι, λέγει ὁ Ζωναρᾶς (1), διὰ τὴν ἐρωμένην αὐτῷ, τὴν Σκλήραιναν λέγω, ἐν ἐκείνῃ προσφοιτᾷ συνεχῶς, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρηνεσίου ἐχούσῃ τότε δὴ τὴν κατοίκησιν. Πρόφασιν δὲ ἔχων τοῦ σπυρμιονίου τὴν δόμησιν, ἐξήντηλσε τοὺς βασιλείους ἢ κοινοὺς θησαυρούς.»

(1) Βιβλ. ΙΖ'.

Ἀπὸ τοῦ ναοῦ τούτου ἐπωνομάζετο ἡ ἐνταῦθα ἀκτὴ Βραχιόλιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐτάφη ἡ Σκλήραινα, ἀνεγείραντος αὐτῇ λαμπρότατον μνημεῖον τοῦ Μονομάχου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, χρησιμεύσαντος πρὸς ταφὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, τελευτήσαντος ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ, ὅπου μετέβη, τὰ ἔσχατα ἤδη νοσῶν, πρὸς ἀλλαγὴν ἀέρος, ἐτάφη ἔπειτα ἐπὶ Λατινοκρατίας καὶ Οὐγῶν ὁ Κόμης τοῦ ἐν Ἀτριδάταις (Artois) ἁγίου Παύλου, ὅπου καὶ μετεκομίσθη ἔπειτα τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἐκρημνίσθη δὲ, οὐχὶ ὁμοῦς ὁ ναὸς, καθὼς λέγει ὁ Χωνειάτης(1), ἀλλὰ τὸ παλάτιον ἴσως μόνον, ἢ, πιθανώτερον, κρημνισμένον ὄν, ἐκρημίσμισε πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ πρὸς ὀχύρωσιν τῶν Βλαχερνῶν ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ ἀνεγερθέντος πύργου· διότι ἐσώζετο, οὐχὶ μόνον ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνου, ὅς τις, παραιτήσας τὸν θρόνον, ἐμόνασεν ἐνταῦθα, πρὶν ἀναχωρῆσαι εἰς τὸ Ὄρος τοῦ Ἀθῶνος, καὶ ἐπροίκισε μάλιστα καὶ πλουσιώτατα τὴν μονήν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Φραντζῆ(2), καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, ὅτε, κατὰ τὸν Δούκαν, ἐγκατεφικίσθησαν ἐν αὐτῷ Τουρκοκαλόγχοι.

Εἰδομεν ἀνωτέρω εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ζωναρά ὅτι ἡ Σκλήραινα, πρὸς χάριν τῆς ὁποίας ἀνέλαθεν ὁ Μονομάχος τὴν οἰκοδομὴν τῆς Μονῆς τῶν Μαγγάνων, κατῴκει ἐν τῷ τοῦ Κυνηγεσίου οἴκῳ. Τοῦτο ἡμᾶς ἀναγκάζει νὰ ὑποθέσωμεν, Α'. ὅτι τὸ παλάτιον τῶν Μαγγάνων ἐκαλεῖτο καὶ Τοῦ Κυνηγεσίου, καὶ Β'. ὅτι τὸ Κυνηγέσιον τοῦτο εἶνε τὸ αὐτὸ μὲ

Τὸ ἐντὸς Φιλοπάτιον,

εἰς τὸ ὅποσον τοποθετεῖ ὁ Νικήτας τὸ παλάτιον τῶν Μαγγάνων. Τὸ Φιλοπάτιον τοῦτο (περὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου παραπέμπομεν εἰς τὰ σημειωθησόμενα περὶ τοῦ Ἑκτὸς Φιλοπατίου, ἐκτεινόμενου περὶ τὴν πεδιάδα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς,) ἦτον διάστημα ἐκτεταμένον, πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικὸν τοῦτο μέρος τοῦ Παλατίου, κατὰφυτον μὲ δένδρα, καὶ προσδιωρισμένον εἰς θήραν (Κυνηγέσιον, Parc) τῶν αὐτοκρατόρων. Κατεσκεύασε δὲ τοῦτο, κατὰ τὸν Θεοφάνην, ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος. » Ἐπεὶ γάρ τινα, λέγει, τῶν ὀφθαλμῶν ἐστίσιν τὰ πρὸ τῆς πόλεως ἔχοντα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἑαυτὰ καλοῦσι τοὺς βασιλεῖς, τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ παλατίου τεῖχη τῶν ἀρχαίων θεμελίων » οὗτος παρεκβαλὼν, καὶ πρὸς τὰ ἡλιακὰ παραδείσους ἐργασάμενος, ἐκεῖ-

(1) » Προθέμενος δὲ (Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος) πύργον τεκτῆνασθαι κατὰ τὸ ἐν Βλαχέρναις παλάτιον, σὺν πολλοῖς καὶ ἄλλοις καὶ τὸν ναὸν τὸν ἐν Μαγγάνοις κατέβαλε, μήτε τὸ τοῦ ἔργου κάλλος » καὶ τὸ μέγεθος αἰδεσθεῖς, μήτε τὸν τροπαιοφύρον Μάρτυρα πτοηθεῖς, ἢ ἀνέκειτο οὗτος. »

(2) Βιβλ. Β', Γ'.

» θεν τὸ λείπον ἀνεπλήρου, καὶ ἑαυτὸν ἔτερπε τούτοις καὶ ἐψυχαγωγεί·
» ὡς τὸ εἰκός. «

Ἐὰν δὲ τὸ Κυνηγέσιον τοῦτο ὑποτεθῇ ὅτι ἦτον τὸ παλαιὸν Ἀμφιθεάτρον, κτισθὲν, κατὰ τὸν Σουίδαν καὶ Κωδινόν, ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου, Ἀριστείδου τινὸς τὸν χώρον διαμετροῦντος καὶ ἀρχιτεκτονοῦντος, προὔπηρχε τοῦ Σεβήρου, ὃς τις τὸ ἀνωκοδόμησεν. Ἐκεῖτο δὲ, κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Διονυσίου, ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου, ἐν ἐπιπέδῳ, ὑπὸ τὸν ναὸν μὲν τοῦ Ποσειδῶνος, κατέναντι δὲ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος, ἐν τῷ Β' Ῥεγεῶνι (1). Καὶ τότε τοῦτο εἶνε τὸ Σταδίον, κείμενον, κατὰ τὸν Προκόπιον, » τῆς θαλάσσης ὡς ἀγγιστάτω, « ὅπου ἐκτίσθη ὁ Ξενὼν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς προείπομεν (2).

Ἐν αὐτῷ ἦσαν καὶ ἀνδριάντες (στῆλαι), ἐν οἷς καὶ ὁ τοῦ κτίτορος αὐτοῦ Μαξιμίνου, ὃς δὴ καταπεσὼν ποτε, ἐφόνευσε κατὰ τύχην Ἰμέριόν τινα Χαρτοφύλακα θεωροῦντα, ὅπερ μαθὼν Φιλιππικὸς ὁ τότε Αὐτοκράτωρ ἐκέλευσε τὸ σταδίον ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ καταχωσθῆναι. «

Παρεκτὸς τοῦ Ἀμφιθεάτρου ἡ Κυνηγίον τοῦτου, ἦτον καὶ ἄλλο, ἐκτὸς τῆς πόλεως, τὸ τοῦ Ξιλοκίρκου. Ἐχρησίμευον δὲ κυρίως εἰς μονομαχίας καὶ θηριομαχίας, ὅθεν καὶ Κυνηγοὶ ὠνομάζοντο οἱ θηριομάχοι (3)· καὶ ἡ ῥίζ' δὲ Νεαρά τοῦ Ἰουστινιανοῦ διαστέλλει τὰ Ἀμφιθέατρα ἡ Κυνήγια τῶν Ἱπικῶν καὶ Θεάτρων. Διότι, εἰ καὶ κατὰ διάταγμα Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, αἱ θηριοπρεπεῖς αὗται διασκεδάσεις, χάρις εἰς τὸν Χριστιανισμόν, εἶχον ἐμποδισθῇ, ἀναγινώσκομεν οὐχ ἦττον ὅτι ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐξηκολούθουν καὶ μετὰ ταῦτα ἵνα στέλλωνται θηρία πρὸς διασκέδασιν τῶν ὄχλων. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἀκόμη τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτε τὸ πρῶτον ὑπάτευσεν, ἀφέθησαν εἰς τὸ θέατρον, παρεκτὸς τῶν ἄλλων θηρίων, καὶ εἴκοσι λέοντες, καὶ τριάκοντα παρδάλεις. Ἡ δὲ παλαιὰ καννιβάλειος ἡδονὴ τῶν θεατρομανῶν τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἐπανήρχετο ἐνίστασθαι καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅθεν ἀναγινώσκομεν εἰς τὸν Σωκράτην (4), ὅτι, Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου » κυνήγια ποτε ἐν τῷ Ἀμφιθέατρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτελοῦντος, ὁ δῆμος κατεβόα δεινῶς θηρίῳ ἓνα τῶν εὐφυῶν παραβόλων (5) μάχεσθαι. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς Οὐκ οἶδατε, ἔφη, ὅτι ἡμεῖς φιλανθρώπως εἰθίσμεθα θεωρεῖν; «

Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν οὐκ ὀλίγον τι ξύλινον κιόσκιον, ἐπὶ πασσάλων ἐρείδόμενον ἐντὸς τῆς θαλάσσης, κατὰ νώτου δὲ ἔχον τὸ τεῖχος τοῦ Σαραγίου, καὶ καλούμενον Ἀτάμπ-κιόσκιου (περίπτερον τῆς ποιότητος),

(1) Ἄλλῃ ἀπόδειξις ὅτι ὁ πύργος τῶν Μαγγάνων πρέπει ἵνα τοποθετηθῇ βορειότερον πρὸς τὸν Κόλπον. (2) Κεφαλ. Ζ', 0'. (3) Ἴδε Ζωναράν εἰς τὸν ρλ' Κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένης Συνόδου, καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἰουλιανὸν ἐπιστολὴν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου. (4) Ἐκκλησι. Ἱστορ. Ζ', κβ'. (5) Τῶν ἐπιτηδαιότερων καὶ τολμηροτέρων θηριομάχων (Bestiarii).

ὅπου ἐφυλακίζοντο οἱ κατάδικοι Βεζίραι, εἰς ἐξορίαν ἀπαχθησόμενοι ἢ καὶ ἐν αὐτῷ ἀπαγχονισθόμενοι· ἡ δὲ ἐνταῦθα Κρήνη τοῦ δημίου (Τζελλὰδ-τσεσμεσὴ) διακονεῖ τὴν μνήμην τῶν αἱματηρῶν σκηνῶν, ὅσας εἶδε τὸ μέρος τοῦτο. Καλεῖται δὲ καὶ Μπαλὺκ-χανέ-κιοσκιού, ἴσως ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὸ στημένου ἐν τῇ θαλάσῃ ἰχθυοσκοπείου (Ταλιάν), καθὼς καὶ ἡ εἰς αὐτὸ φέρουσα πυλὶς

Μπαλὺκ-χανέ-καπουσοῦ.

πιθανῶς ἡ τὸ πάλαι Παρὰ πυλὶς Μιχαήλ τοῦ Πρωτοβεστιαρίου, πλησίον τῆς ὁποίας ἦτον ὁ οἶκος τοῦ Μαγίστρου Γρηγορᾶ τοῦ Ἰβηρίτη καὶ τοῦ Τουβάκη, περὶ ὧν προείπομεν (1). Πρὸς τὴν πύλην ταύτην φέρουσιν ὑπογείως ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τοῦ Σαραγίου διάφοροι, ὡς λέγεται, ὁδοὶ πρὸς διεκφυγὴν τοῦ Σουλτάνου ἐν περιπτώσει κινδύνου.

Ἐντεῦθεν τὸ ἀκρωτήριον διευθύνεται ἡρέμα ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν σταδίους ἄχρι τοῦ προβόλου τοῦ Τὸπ-καποῦ· μετὰ ξὺ δὲ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ τείχους ἄρχεται ἡδὴ ἐναπολειπόμενον διάστημα (κρηπὶς), βαθμηδὸν πλατυνόμενον ἄχρις εἰκοσι ποδῶν. Μέγας δὲ τοίχος, ἐκτεινόμενος ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, χωρίζει τὸ μέρος τοῦτο τοῦ λοιποῦ Σαραγίου.

Ὀλίγον δὲ παρέκει τοῦ τοίχου τούτου ἦτόν ποτε τὸ

Ἰντζελλέ-κιοσκ.

περίπτερον τρίκλινον ἐπὶ τοῦ τείχους τοῦ ἀνακτορικοῦ περιβόλου, ἀναπολοῦν διὰ τοῦ ὀνόματός 'του τὸν Μαργαρίτην τρίκλινον τοῦ παλατίου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Τὸ περίπτερον τοῦτο, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπάνω μέρος κατηδαρίσθη, ἴσως εἶνε κτίσμα τοῦ περιφήμου Ἰουσούφ-πασσᾶ, στρατηγοῦ Σελήμ τοῦ Α', περὶ οὗ εἵπομεν περιγράφοντες τὸ Γαλὺ κιοσκιού. Ἐπὶ τῆς κρηπίδος τῆς πρὸ αὐτοῦ συνήρχοντο κατ' ἔτος τῇ 7^{τῇ} τοῦ Αὐγούστου οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης Χριστιανοί, πανηγυρίζοντες εἰς τὸ ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν ἔσωθεν τοῦ Σαραγίου ἐκθύον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἡ παράδοσις ἀγίασμα τοῦ Σωτῆρος ἀνέκαθεν φημίζει. Τὴν δὲ αἰτίαν ἀποδίδουσί τινες εἰς τὸν ἐν τῇ Χαλκῇ ποτε Πύλην ναὸν τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀπόστασις 'δὲν πιθανολογεῖ ταύτην τὴν εἰκασίαν, πολὺ πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι, ἐὰν ᾔηνε τῷ ὄντι ἀπόρροια τῶν ἐν τῷ Παλατίῳ ὑδάτων, εἶνε μᾶλλον τοῦ πλησίον ἐνταῦθα κειμένου ἄλλου ναοῦ τοῦ ἐπιλεγομένου τῆς Νέας, ὃς τις, καθὰ θέλομεν εἰπεῖν περιγράφοντες τὸ

(1) Κεφάλ. Ζ', η'.

Βυζαντινὸν Μέγα Παλάτιον, ἐκλείζετο κυρίως ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτήρος. Μετὰ τὸ κιόσκιον τοῦτο ὑπάρχει ἄλλη πύλις, ἀνοιγομένη ἐν εἵδει τριπτόφου, καὶ καλουμένη Κιοιτσούκ-δεμύρ-καπού.

Προχωροῦντες δὲ ἀπαντῶμεν τὸ Σκουπιδαρεῖον τοῦ Σαραγίου, τὸ ὁποῖον ἐκμισθοῦσι κατ' ἑτὸς οἱ λεγόμενοι Ἀραϊτζήδες, σκαλίζοντες καὶ εὐρίσκοντες τὰ καταπίπτοντα μαργαριτάρια καὶ ἄλλα χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ κοσμήματα ἀπὸ τῶν κεντητῶν φορεμάτων καὶ ἐπιστρωμάτων τῶν Καδίνων. Ἄν ὠφελῶνται δὲ ἢ ὄχι ἐκ τῆς ἐκμισθώσεως ταύτης, δύναται τις ἵνα συμπεράνῃ ἀφ' οὗ μάθη ὅτι τῷ 1816, παραδ. χάριν, ἐνοικιάσθη ὁ Σουπούρ-χανές οὗτος διὰ 4000 γρόσια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ μετὰ τοῦτο ἑτέρα πύλη, ἡ παρωνυμουμένη ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν μυλῶνος Δεγυρμέν-καπουσού.

Ἐπειτα εἶνε τὸ καλούμενον Βαλιδὲ ἢ Γενιὶ-κιόσκιον, κτίσμα τῆς περιφήμου μητρὸς τοῦ Σουλτάν-Σελήμ. τοῦ Γ', περὶ ἧς θέλομεν ἀναφέρει καὶ εἰς τὴν τοῦ Κοσμιδίου (Ἐιούμπ) περιγραφὴν, κτισθὲν τῷ 1794 ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλατίου τοῦ Ἡραίου, καὶ ἔχον, κατὰ τὸν Pouqueville, 36 ποδῶν διάμετρον καὶ ἐν τῷ μέσῳ κρυσταλλίνην φιάλην ἀναβρύουσαν διαυγέστατον ὕδωρ· ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ κήπους ὠραιότατους, τοὺς καλουμένους Γενιὶ-μπαγτσελέρ (Νεοκήπια). Καὶ μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὸ Τόπ-καπύ, ὁπόθεν ἡρξάμεθα τῆς περιουσίας τοῦ Σαραγίου, συμπληροῦντες οὕτω, τὴν μακρὰν μὲν ἀλλ' ἐνδιαφέρουσαν διὰ πολλοὺς λόγους, περιγραφὴν τοῦ περιβόλου τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον εἰσερχόμενοι πάλιν διὰ τῆς πύλης ταύτης, καὶ διοδεύοντες τοὺς ὑπερεκτεταμένους αὐτοῦ κήπους, τὸ παράλιον Νοσοκομεῖον τῶν αὐλικῶν (Χαστάλαρ-Ὁδασύ), τὸ Τζιρίτιον, τὸ ὁποῖον ἐνθυμίζει τὸ πάλαι Τσουκανιστήριον, τοῦ ὁποίου ἴσως ἐπέχει καὶ τὴν θέσιν, καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἄξιον λόγου κατελείπομεν ἀνιστόρητον, ἐξερχόμεθα διὰ τῆς Πύλης τῆς Ἐηρᾶς, καὶ καταντῶμεν εἰς τὸ

Ἀγχύρ-καπού.

Ἡ πύλη αὕτη, πρώτη τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὸ Ἑπταπύργιον, παρωνομάσθη ἀπὸ τῶν πλησίον αὐτῆς ἀχυρώνων τοῦ Σαραγίου, πρὸς τοὺς ὁποίους δι' αὐτῆς μετακομίζονται τὰ ἄχυρα πρὸς τροφήν τῶν αὐτοκρατορικῶν ἵππων. Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ πάλαι (Μικρὰ) πύλη, ἢ, κατὰ τὸν Χωνειάτην, πόρτα, καὶ παραπόρτιον τῆς Ὁδηγητρίας, ἀπὸ τῆς πλησίον αὐτῆς κειμένης ποτὲ Μονῆς τῶν Ὁδηγῶν. Ἴσως δὲ ἡ αὕτη καὶ Αὐτοκρατορικὴ ἢ, κατὰ τὸν Δούκαν. Βασιλικὴ Πύλις, τοποθετουμένη διαβρήδην ὑπ' αὐτοῦ μεταξὺ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Μεγάλου Παλατίου, δι' ἧς ἐξήρχετο ὁ Αὐτοκράτωρ ἵνα ἐπιβῇ εἰς τὸ

πλοῖον. Δι' αὐτῆς εἰσῆλθε διὰ νυκτός, τοὺς φύλακας κατασοφισάμενός, ὁ ἐκ Γενούης εὐγενὴς Φραγκίσκος ὁ Γατελουζος, καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον 'του τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον, υἱὸν Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου καὶ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Ι. Καντακουζηνοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον διενεχθεὶς εἶχεν ἀναχωρήσῃ τῆς βασιλίδος πρὸ δύο ἐτῶν, καὶ διέτριβεν ἐρα-νίζων εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν.

Ὁ Δουκάγγιος τοποθετεῖ αὐτὴν μεταξὺ Ψαμαθείων καὶ Κατεργαλιμανίου· ἀλλ' εἶνε ἐκτοπισμός. Πολὺ πιθανώτερον ἤμπορεῖ 'να τοποθετηθῇ παρ' αὐτὴν » ὁ Χορτοβολῶν ὁ ὢν εἰς τὸ Βούκινον, ὃν, ἐκκλησίαν « πρῶτερον ὄντα, ἦν ἀνήγειρεν Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας, ὁ Καβαλῆνος ἐποίησε Χορτοβολῶνα, » κατὰ τὸν Κωδινόν (1). Καὶ τότε, πλησίον αὐτῆς καὶ τοῦ λιμένος τῶν Σοφιανῶν, ἔκειτο

Τὸ Βούκινον ἢ Βύκινον,

πύργος σηραγγώδης καὶ διάκενος· ὅθεν συνέβαινε, νότου κατὰπνέοντος καὶ τοῦ ρεύματος τῷ τείχει προσαράσσοντος, ἦχόν τινα ἐναρμόνιον ἀποτελεῖσθαι. Κατὰ δὲ τὸν Κωδινόν, ἐκλήθη οὕτω, διότι » τὸ παλαιὸν Βού-κινον ἦσαν χαλκᾶ ἐπάνω τοῦ τείχους (2). Ὅταν δὲ ἤθελε κινήσῃ Ῥω-μαϊκὸς στόλος, ὁμοῦ πρῶτον ἐκεῖσε ἤθροίζετο, καὶ κατὰ τὸν ἦχον τῶν πύργων ἐσάλπιζον αἱ νῆες, καὶ ἀπεκίνουν. » Ἐκ τούτων δυνάμεθα 'να εἰκάζωμεν ὅτι ὁ πύργος οὗτος, τὸν ὁποῖον ὁ Δουκάγγιος ὀρθότατα νομίζει τὸν αὐτὸν τῷ καλουμένῳ ἐπὶ Βυζαντίων Πύργῳ τοῦ Ἡρακλέους, ὡς εἴπομεν, ἐχρησίμευεν ὡς σκοπιὰ τῶν φρουρῶν τοῦ πλησίου Νεωρίου, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐαίδετο διὰ σαλπίγγων (βουκίνων) ἡ εἰδησις τοῦ εἰσπλου καὶ ἐκπλου τῶν πλοίων, καὶ ἐσημαίνοντο πιθανῶς καὶ αἱ ὥραι τῆς κλείσεως καὶ ἀνοίξεως τοῦ λιμένος, καὶ ἄλλαι ἀναγκαῖαι διαταγαὶ εἰς τὸν ναύσταθμον, ἀπαράλλακτα καθὼς γίνεται καὶ τῶρα.

Τὸν πύργον τοῦτον Speculum ὀνομάζει ὁ Βονδελμόντιος, κατη-ρειπωμένον ἤδη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν 'του (τῷ 1422), κείμενον δὲ παρὰ τὴν Ἀυτοκρατορικὴν πυλίδα. Ὁ δὲ σοφὸς τῆς Κωνσταντινιάδος συγγραφεὺς ἀπορεῖ τί παθὼν ὁ Βανδούριος ἐπέγραψεν, ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἰχνογραφίᾳ τῆς ΚΠ, Πύργον Βελισαρίου. Ἀλλὰ μήπως αὐτὸς μόνος ὁ ἐκτοπισμός καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων σύγχυσις εἶνε ἄξια ἀπορίας παρὰ τοῖς ἄλλο-γλώσσοις ἐκδόταις τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων; Περὶ τούτου εἴπομεν ἱκανὰ καὶ ἐν τῇ Προεισαγωγῇ τοῦ συγγράμματος, καὶ ἐκεῖ παραπέμπομεν τὸν περιέργον ἀναγνώστην.

(1) Περὶ κτίσμ. ΚΠ. (2) Βούκινον δὲ Χαλκοῦν, τόπον οὕτω καλούμενον, ἀναφέρει ὁ Π Βίκτωρ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Ῥώμῃ, ἐν τῷ Δ'. βεγεῶνι.

Εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ τείχους ὑπάρχει τῶρα φανὸς ἀναπτόμενος τὴν νύκτα πρὸς ὁδηγίαν τῶν πλοίων, διὰ τοὺς προβεβλημένους τῆς ἐνταῦθα παραλίας βράχους. Καὶ ἴσως καὶ ἐπὶ Βυζαντίων ἀκόμην ἐδῶ παρέμενον συνήθως οἱ Ὁδηγοὶ (pilotes) τῶν ἐλλιμενιζομένων πλοίων, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐπεκράτησεν ἔκτοτε εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὸ ὄνομα τῶν Ὁδηγῶν, περὶ οὗ μέλλομεν ἤδη νὰ διαλάβωμεν.

Ἡ Μονὴ τῶν Ὁδηγῶν, ἢ τῆς Ὁδηγητρίας

ἔκειτο πρὸς τὰ κατὰ τὴν Προποντίδα θαλάσσια τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ ἦτον ἀνδρῶα. Ἐγεινίαζε δὲ μὲ τὸν Ἰππόδρομον καὶ μὲ τὸ Τσυκανιστήριον τοῦ Παλατίου, τὸ καὶ ἀπ' αὐτῆς διὰ τοῦτο παρωνυμούμενον. Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ τῆς Πουλχερίας, ἐναποθεμένης ἐνταῦθα τὴν ἐξ Ἀντιοχείας σταλεῖσαν αὐτῇ ὑπὸ τῆς Εὐδοκίας, συζύγου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Θεοδοσίας, ἱερὰν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὴν ζωγραφισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ (1). Ἀνεκτίσθη δὲ ἔπειτα ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Θεοφίλου.

Περὶ δὲ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς διάφοροι φέρονται λόγοι, τῶν μὲν τὴν Μονὴν ἀπὸ τῆς εἰκόνης, τῶν δὲ, ἐν οἷς καὶ ὁ Χωνειάτης, τὴν εἰκόνα πικρανιώτερον ἀπὸ τῆς Μονῆς παρωνυμούντων. Καὶ κατὰ τινὰς μὲν, ὅτι δύο τυφλοὶ, ὁ δὲ ἡγεθὲν τῶν ὑπὸ τῆς Θεοτόκου ἐνταῦθα, ἀνέβλεψαν νιψάμενοι διὰ τοῦ ἁγιάσματος, κατ' ἄλλους δὲ, ὅτι » πρότερον ὑπῆρχεν οἶκος » τυφλῶν πολλῶν, τῇ ἐκεῖσε πηγῇ βλεψάντων· α ἅπερ ἀμφοτέρω συμβιβάζονται, ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι, ἱαθέντων χάριτι τῆς Θεοτόκου τῶν δύο πρῶτον τυφλῶν, συνήλθον ἔπειτα καὶ ἄλλοι, ὥστε κατέστη εἶδος τυφλοκομείου· καὶ προσθέτομεν μάλιστα, χωρὶς οὐδενὸς ἑμῶς δισχυρισμοῦ, ἀλλὰ καθ' ἀπλὴν μόνον εἰκασίαν, ὅτι οἱ ἱαθέντες οὗτοι τυφλοὶ, ὁδηγῶν τέως καὶ χειραγωγῶν θεόμενοι, αὐτοὶ ἔπειτα Ὁδηγοὶ ἄλλων ἐγένοντο, ὥστε ἀπ' αὐτῶν καὶ τὴν Μονὴν κληθῆναι. Καὶ διατὶ ὅχι; ἀφ' οὗ, ὅχι ἀναβλέψαντες, ἀλλὰ τυφλώττοντές τινες τῶν τυφλοκομουμένων ἐν τῷ ἐν Παρισίοις Καταστήματι, τῷ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καλουμένῳ Τῶν Τριακοσίων (des Quinze vings), ἐχρησίμευσαν ὡς ὁδηγοὶ τῶν ξένων εἰς τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης τὰς ὁδοὺς, ὡς καὶ ἀφορμὴν τῆς χαριστάτης ἐκείνης διηγήσεως παρασχεῖν τῷ διασήμεν συγγραφεῖ τῶν Περσικῶν Ἐπιστολῶν Μοντεσκιῷ. Ἐκ τούτου δὲ ἔπειτα προσνεμηθὲν τὸ ἐπίθετον τῇ Θεοτόκῃ, ἐξενίκησε τέλος καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνης αὐτῆς, ἣν ἐκστρατεύοντες οἱ αὐτοκράτορες, λέγει ὁ Δουκάγγιος (καὶ αὐτὸς τὴν μονὴν ἀπὸ τῆς εἰκόνης παρωνομάζων), ὥσπερ Ὁδηγὸν συμπαρελάμβανον, καθὼς διηγεῖται

(1) Κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον, μετὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης εἰκόνης ἐστάλησαν καὶ τὰ σπάργανα τοῦ Σωτήρος, ὁ ἱερὸς ἄτρακτος καὶ μέρος τοῦ ἱεροῦ γάλακτος τῆς Θεοτόκου.

περί τοῦ Μουρτσούφλου ιδίως ὁ Βιλλαρδουίνος, λέγων (1) ὅτι «à l'aie de Dieu il fut desconfiz, et dut estre pris ses cors domaines, et pardi son gonfanon Imperial, et une ancone qu'il foisoit porter devant lui, ou il se flait mult, il et li autre Gre. En cette ancone ere Nostre Dame formée.»

Καὶ τῷ ὄντι, ἡ εἰκὼν αὕτη, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ σέβας τῶν χριστιανῶν ἦτον ἀπεριόριστον, θεωρεῖτο ὡς τὸ καθαυτὸ ὁμοίωμα τῆς πολιούχου τῆς ΚΠ Παρθένου, καὶ τὸ Παλλάδιον τῶν ἐλπίδων τῆς. Ὅθεν καὶ ἐν καιρῷ ἀνομβρίας, καὶ ἐν καιρῷ σεισμῶν, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, τὴν παρ' αὐτῆς ἄρωγὴν ἐπεκαλοῦντο, καὶ ταύτην περιῆγον ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως λιτανεύοντες. Εἰς δόξαν δὲ καὶ μνήμην τῆς παρ' αὐτῆς κατὰ τῶν Ἀδάρων τῇ 29 Ἰουλίου τοῦ 625 ἢ 626, καὶ πάλιν μετὰ 42 ἔτη κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Σοφιάν - μπέν - Αἰούφ, στρατηγὸν τοῦ Μουαβιέ, Ἀράβων ἐπενεχθείσης καταστροφῆς ἐποιήθη ὑπὸ Σεργίου τοῦ Πατριάρχου, ἢ, πιθανώτερον, ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Πισίδου, ἢ τοῦ ἄλλου τοῦ συνωνύμου αὐτῷ ἐπισκόπου Νικομηδείας, ὁ Ἀκάθιστος καλούμενος ὕμνος, τὸν ὅποιον ἄλλοι ἀναφέρουσιν εἰς τὴν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τῷ 717-718 ἐπιδρομῇ (2). Εἰς ταύτην οἱ αὐτοκράτορες θριαμβεύοντες ἀπένεμον τὰ νικητήρια, πομπεύοντες ἐποχουμένην αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ὑπερλάμπρου θριαμβευτικοῦ ὀχήματος, καθὼς ὁ Τζιμισκῆς νικήσας τοὺς Βουλγάρους, καὶ Ἰωάννης ἔπειτα καὶ Μανουὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, οἱ Παλαιολόγοι, νικήσαντες, ὁ μὲν τοὺς Τούρκους, ὁ δὲ τοὺς Παννονίους. Μιχαὴλ δὲ ὁ Παλαιολόγος, ἀνακτησάμενος διὰ τοῦ Στρατηγοπούλου ἀπὸ τῶν Λατίνων τὴν πόλιν, οὐ πρότερον εἰσῆλθε τὴν Χρυσὴν Πύλιν, πρὶν ἢ τὴν θείαν ταύτην εἰκόνα προεῖσαχθῆναι, αὐτοῦ πεζῇ ἐπομένῳ (3). Εὐρίσκετο δὲ τότε ἡ εἰκὼν αὕτη, κατὰ τὸν Παχυμέρην, ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος Μονῇ, μετακομισθεῖσα

(1) §. 119. (2) Ἐννέα πολιορκίας ἐν διαστήματι 182 ἐτῶν, ἐπέστη ἡ ΚΠ ὑπὸ τῶν Περσῶν, Ἀδάρων καὶ Τούρκων, ἀπὸ τῶν 616 ἄχρι τῶν 798 μ. Χ. Α'. τῷ 616 ἐπὶ Ἡρακλείου, ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Χοσρόου, βασιλέως τῶν Περσῶν Β', τῷ 626 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Χακκάνου τῶν Ἀδάρων ἢ Οὐνῶν Γ', τῷ 654, ἐπὶ Κωνσταντος, ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀράβων Μουαβιέ Δ', τῷ 668 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Γιεζιζ, υἱοῦ τοῦ Μουαβιέ Ε', τῷ 672, ἐπὶ Πωγωνάτου, ὑπὸ τοῦ Σοφιάν - Μπέν - Αἰούφ, στρατηγοῦ τοῦ Μουαβιέ Σ', τῷ 715 ἢ 717 - 718, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνθιμίου καὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ὑπὸ τοῦ Μουαβιέ καὶ Ὀμέρ - Ἀμπδ-οῦλ - Ἀζίζ, υἱῶν τοῦ Κχαλίφου Μερβάν καὶ ἀδελφῶν τοῦ ἐν Μπαγδαδίᾳ Κχαλίφου Οὐαλὶδ, στρατευσάντων κατ' αὐτῆς μὲ 120,000 στράτευμα καὶ 180 πλοῖα. Ἡ πολιορκία αὕτη διήρκεσε δεκατρεῖς μῆνας μέχρι τῆς 15 Αὐγούστου τοῦ 718, ὅτε καὶ λύσαντες τὴν πολιορκίαν, ἀνεχώρησαν κακῶς, πέντε πλοίων μόνον διασωθέντων ἀπὸ τοῦ ὕγρου πυρός Ζ', τῷ 739, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν ἢ Μουσουλμάν, υἱοῦ τοῦ Κχαλίφου Ἀμπδ - οῦλ - Μελέκ ἢ, τῷ 780, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ε', τοῦ τῆς Εἰρήνης, ὑπὸ τοῦ Ἀραῦν - ἔλ - Ρασσίδ θ', τῷ 798 (6). Ἐκεῖ τῆς αὐτοκρατορίας Εἰρήνης, ὑπὸ τοῦ Ἀμπδ - οῦλ - Μελέκ, στρατηγοῦ τοῦ Ἀραῦν - ἔλ - Ρασσίδ (ἴδε καὶ τὴν εἰς τὰ περὶ τοῦ τείχους τῶν Βλαχερνῶν ῥηθισάμενα ὑποσημείωσιν).

(3) Ἰδε Χ ρ υ σ ῇ Π ὕ λ η.

ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Οὐγενετῶν ἐπὶ Λατινοκρατίας, διαπραξαμένων τοῦτο παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς ΚΠ Ἐρρίκου, εἰ καὶ ὁ πατριάρχης τῶν Λατίνων ἰσχυρῶς ἀντέστη τῷ δόγματι τούτῳ, ἵνα δὲ μὴ καὶ εἰς Οὐγενετίαν αὐτὴν μετακομίσωσι, καὶ ἀναθέματι αὐτοὺς καθυπέβαλεν.

Ἡ εἰκὼν, αὕτη, » κηρῷ καὶ χρώμασιν ἐξωγραφισμένη, ἐν ταῖς ἱεραῖς » ὠλέναις ἀγκαλιζομένη τὸν Κύριον, « κατὰ Θεοφάνην τὸν Κεραμέα (1) καὶ τὰ Μηναῖα (2), μετεφέρετο κατ' ἔτος μετὰ λιτανείας ἀπὸ τῆς Μονῆς τῶν Ὁδηγῶν εἰς τὸ τῶν Βλαχερνῶν παλάτιον, ὅπου διέμενον συνήθως οἱ Αὐτοκράτορες περὶ τοὺς τελευταίους τῆς αὐτοκρατορίας χρόνους, καὶ ἔμενον ἐκεῖ μέχρι τῆς Δευτέρας τῆς Διακαινησίμου, » καὶ ἔκτιστε συχνά- » κίς ἐλιτάνευον ἐν τῇ Μονῇ τῆς Χώρας, « κατὰ τὸν Δούκαν. Εἰς τὴν μονὴν δὲ ταύτην μετεφέρετο καὶ ἐν καιρῷ πολιορκίας, ἵν' ἐκ τοῦ πλησίον περιάγῳσιν αὐτὴν περὶ τὰ χερσαῖα τεῖχη, ὅπου ἦν ἐπικείμενος ὁ κίνδυνος, καὶ πάλιν παρελθόντος τοῦ κινδύνου, μετεφέρετο μετὰ τῆς αὐτῆς παρατάξεως ὀπίσω. Τοιαύτην τινὰ ἀνακόμισιν αὐτῆς, μετὰ τὴν διάλυσιν, φαίνεται, τῆς ὑπὸ Μπαγεζήδου [τοῦ Γιλδιρίμ πολιορκίας τῷ 1396 ἢ 1402, ἢ, πιθανώτερον, κατὰ τὸν Κανανόν, τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάν - Μουράδ τοῦ Β', τῷ 1422 (3), περιγράφει μεγαλοπρεπέστατα Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκφωνηθέντι τότε » Εὐχαριστηρίῳ λόγῳ ἐν τῇ μονῇ τῶν » Ὁδηγῶν μετὰ τὴν ἐκ τῆς Χώρας τῆς εἰκόνος ταύτης ἐπάνοδον. « » Ἡ » Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου ποτὲ, ἐκ τοῦ Σινᾶ ὄρους εἰς τὸ Σιών ὄρος μετὰ » φερομένη, σταυροειδῶς ταῖς τῶν Ἑβραίων φυλαῖς παρεπέμπετο· καὶ » Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς καὶ Προφῆτης, τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης Κυρίου εἰς » Ἱεροσόλυμα μετὰ γων ἀπὸ Σηλὼμ, ἐνδεδυμένος Βαδδὶν, καὶ μετὰ χεῖρας » ἔχων ψαλτήριον, ἤσεν αὐτῇ τὸ καλὸν ἐπαισώδιον. Ἐκ τε τῆς πατρῴας » οἰκίας εἰς τὴν ἁγίαν Σιών τριετοῦς ἀπιούσης, ψαλμικῶς ἐν εὐφροσύνῃ » πολλῇ καὶ ἀγαλλιάσει» Παρθένοι λαμπαδηφόροι ὀπίσω σου ἔδραμον. » Καὶ ταῦτα μὲν δὴ τὰ κατὰ τὴν Παλαιστίνην πάλαι τελούμενα· τὰ δὲ » νῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει γινόμενα, οἷα; ὁ μέγας τῆς οἰκουμένης καὶ » ἄκρος ἀρχιερεὺς, καὶ πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν βασίλειον ἱεράτευμα· Βασιλεὺς » αὐτὸς, καὶ Βασιλέως υἱοί· ἄρχοντες ἀρχόντων, καὶ πάντες οἱ πλούσιοι » τοῦ λαοῦ· μονασταὶ καὶ μιγάδες, πρεσβύτεροι καὶ νεώτεροι, παρθένοι » καὶ χῆραι καὶ αἱ ὑπὸ ζυγόν, ὅσον ἡμεδαπὸν καὶ ὅσον παρεπίδημον, πᾶς

(1) Ὁμιλ. Κ'. (2) Ὁκτωβρ. 18. (3) Διὲ μὲν ἐπολιορκῆσε τὴν ΚΠ ὁ Μπαγεζήδ, τῷ 1396 καὶ πάλιν τῷ 1402· ἀπᾶς δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μουσᾶς, τῷ 1414· καὶ ἀπᾶς Μουράδ ὁ Β', υἱὸς τοῦ Μεχμέδ Α', καὶ πατὴρ Μεχμέδ τοῦ Β', τῷ 1422, ἐπὶ Μανουὴλ Β' τοῦ Παλαιολόγου, ὅτι τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Μουσταφᾶν ὑπεδέξαντο οἱ Γραικοὶ φυγόντα καὶ ἐβοήθησαν. » Παρακαθήμενος δὲ » ἔμεινε τριετίαν, « λέγει ἡ Πολιτ. Ἱστορία ΚΠ. Αἱ διαφοραὶ αὗται πολιορκίαι, καθὼς καὶ τῶν πολιορκητῶν τὰ ὀνόματα, συγγέρονται πολλάκις παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι.

«ὁ περιούσιος οὗτος λαός σου, τὸ Χριστώνυμον ἔθνος καὶ ἅγιον, ἐκ τῆς τῶν ζώντων Χώρας εἰς τὴν μονὴν τῶν Ὁδηγῶν τῆς σῆς εἰκόνας ἐπα-
νιούσης, λαμπαδηφόρος μεθ' ὕμνων ἐπινικίων, κύκλωθεν ταύτην περι-
στοιχῶν, ἐλιτάνευσεν.»

Ἐν τῇ τῆς Χώρας δὲ, τέλος, εὑρεθεῖσαν Μονῇ, ἐπὶ τῆς τελευταίας ἀ-
λώσεως, τὴν εἰκόνα ταύτην εὐρόντες «οἱ τῆς αὐλῆς τοῦ Σουλτάνου Ἀ-
ῶαδες, οἱ καὶ Γενίτσαροι κέκληνται, λέγει ὁ Δούκας, καὶ πελέκει εἰς
τέσσαρα διελόντες, σὺν τῷ τυχόντι κόσμῳ, ἕκαστος τὸ ἴδιον μερίδιον
ἔλαβε, κληρὸν βαλόντες.» Ὅθεν, ἀφανισθέντος οὕτω τοῦ πρωτοτύπου,
τὰ σωζόμενα πολλαχοῦ τῆς τε Τουρκίας καὶ τῆς Εὐρώπης εἰκονίσματα
τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας, καὶ φημιζόμενα εἶναι αὐτὸ τὸ πρωτότυπον,
ἐξ ὧν τὸ τε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Cistersis, σταλὲν ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν δῆθεν
τοῦ Βαλδουίνου, καὶ τὸ ἐν Ῥαμνουσίᾳ τῆς Οὐνετίας, μετακομισθὲν ὑπὸ
τοῦ Δουκὸς Ἐρρίκου Δανδόλου, ὃν εἶνε εἰμὴ ἀντίτυπα πιθανῶς τῆς εἰ-
κόνης ταύτης (1).

Μένει δὲ ζητούμενον τί ἐννοεῖ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, λέγων ὅτι «ἡ
εἰκὼν αὕτη ἐν τῷ Τριβουναλίῳ λεγομένῳ πρώτως τὸ ἐς δεῦρο τελοῦ-
μενον αὐτῇ διεπράξατο, » ἐφ' ᾧ (προστίθῃσι) καὶ κατὰ τρίτην παννυχί-
» ὅα καὶ λιτὴν ἐνομοθέτησε (ἡ Πουλχερία) τελεῖσθαι.»

Τὸν ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ναὸν ἐννοεῖ πάντως καὶ ὁ Γρηγοῤῃς, λέγων
ὅτι «πρὸ τοῦ εὐκτηρίου τῆς Νικοποιοῦ Θεοτόκου,» περὶ ἓνα τῶν βασιλείων
τοίχων ἦτον ζωγραφισμένος ἐφ' ἵππου ὑπὸ τοῦ περιφήμου ζωγράφου
ἐκείνου Παύλου ὁ ἅγιος Γεώργιος. Ὁ ἵππος οὗτος, ἐδεβαίουσι οἱ περὶ τὸν
αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον τὸν πρεσβύτερον ὅτι ἐχρεμέτισε δεινόν τι καὶ
ἐξάκουστον περὶ μέσας πού νύκτας τοῦ σκαβάτου πρὸς τὴν Κυριακὴν τῆς
Ὁρθοδόξιας τοῦ 1321, προαναγγέλλων δῆθεν τὴν μετ' οὐ πολὺ ῥῆξιν τὴν
μεταξὺ τοῦ πάππου καὶ τοῦ ἐγγόνου, καὶ τὰ ἐκ ταύτης δεινά. Ἐλέγετο
δὲ ὅτι εἶχε χρεμετίσῃ καὶ προτοῦ ἤδη ἐπὶ τῆς βασιλείας Βαλδουίνου τοῦ
τελευταίου Λατίνου αὐτοκράτορος, ἥδη μελλούσης ἀλίσκεσθαι τῆς ΚΠ
ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Μονῆς τῶν Ὁδηγῶν ἄλλ' ἐπει-
δὴ ἐγειννίαζεν αὕτη τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ, περιέχοντι τὴν συνοικίαν Ἀχ-
χὺρ-καπύ, καὶ ἐπειδὴ, μετὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Σαραγίου, ἀρμοδιώτατον
εἶνε ἵνα παρατεθῇ ἡ τοῦ Βυζαντινοῦ παλατίου, τοῦ ὁποίου ἐπέχει τοῦτο

(1) Σημειωτέον ἐνταῦθα προσέτι ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους ἦσαν ναοὶ τῆς
Θεοτόκου Ὁδηγητρίας, καθὼς καὶ τῶν Βλαχερνῶν, ἐν οἷς καὶ «ἐν τῇ θεοφρουρητῇ πόλει Μο-
» νεμβασίας ἐντός τοῦ Κάστρου, καὶ ἄνωθεν τοῦ Βλυχαροῦ (κατ' ἀναγραμματισμὸν πιθανῶς
«ἀντὶ Γλυφαροῦ) ὁ δατος,» καθὼς διηγείται Παῦλος ὁ Μονεμβασίας ἐν βίῳ τῆς Ὁσίας Μάρθας,
ἥτις ἐ χρημάτισεν ἡγουμένη τῆς Μονῆς ταύτης.

κατὰ μέγα μέρος τὴν θέσιν, πρὶν προχωρήσωμεν ἱστοροῦντες τὰ τῆς συν-
οικίας ταύτης ἀξιοπαρατήρητα, ἅς περιλάβωμεν ἐν ἰδιαιτέρῳ ἄρθρῳ τὴν
τοπογραφίαν καὶ τὸ ἱστορικὸν μέρος τοῦ Παλατίου τούτου, ὡς μηδεμίαν
ἄλλην ἔχοντες εὐκαιρίαν ἵνα ἐκθέσωμεν τὰ περὶ αὐτοῦ, ἀφανισθέντος ἐκ
θεμελίων, ἢ χρησιμεύσαντος διὰ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ εἰς κατασκευὴν
ἄλλων νεωτέρων κτιρίων.

γ'. Τὸ Μέγα Παλάτιον.

Τῶν διαφόρων παλατίων, ὅσα ἐστόλιζον τὴν ΚΠ, τὸν πρῶτον ἐπέχει
τόπον, διὰ τε τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μέγεθος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν
ὀχυρότητα¹ του, τὸ κατ' ἐξοχὴν Μέγα τοῦτο παλάτιον, ὃ Βασιλεῖος
οἶκος, ὃ »μεγέθει μὲν ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς, κάλλει δὲ καὶ στερεότητι
» σχεδὸν ὑπὲρ ἅπαντας,« κατὰ τὴν ἔκφρασιν Νικηφόρου τοῦ Καλλιέστου²
διότι ἐπείχεν ὅλην σχεδὸν τὴν ἀπὸ τῆς ἀγίας Σοφίας καὶ τοῦ Ἱπποδρό-
μου μέχρι τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος ἑκτασιν. Ὁ δὲ Λεὺγκλάβιος ἀ-
πατᾶται, καθὼς ὁρθῶς ἐσυμπέρανεν ὁ Δουκάγγιος, τοποθετῶν αὐτὸ (1)
εἰς τὸ κέντρον (»κατ' ὀμφαλὸν«) τῆς πόλεως, ὅπου νῦν τὸ Ἑσκι-Σα-
ράγιον.

Ἦτον δὲ κυρίως, καθὼς καὶ τὸ διάδοχον αὐτοῦ Σαραί, οὐχὶ ἐν, ἀλλὰ
πολλὰ παλάτια καὶ τρίκλινα συνεχόμενα μετ' ἀλλήλων διὰ στοῶν καὶ
περιπάτων, ὅλα οἰκοδομήματα τῶν κατὰ καιροὺς αὐτοκρατόρων, προστι-
θέντων, ἐποικοδομούντων, ἢ μεταποιούντων ἐπὶ τὸ μετεωρότερον, εὐρυ-
χωρότερον καὶ κομψότερον, καὶ ἐπεκτεινόντων τὰ διάφορα αὐτοῦ μέρη
ἀείποτε μὲν λαμπρά, φαινόμενα ἕως ἐκάστοτε ὅτι πλέον ἀπὴνθησαν,
καθὼς αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὸ Σαραί. Εἰς τὰς οἰκοδομὰς δὲ ταύ-
τας ἐφιλοτιμήθησαν κατ' ἐξοχὴν, μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ Ἰουστινιανόν,
Ἰουστινιανὸς ὁ Β', Θεόφιλος, Βασίλειος ὁ Μακεδών, Νικηφόρος ὁ Φω-
κᾶς, καὶ ἐπὶ πᾶσιν Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος. »Ὑπὲρ πάν γὰρ ἕτερον, λέγει ὁ
» Χωνειάτης, τὰς τῶν ὑπερόγκων οἰκημάτων ἀνεγέρσεις περιεσπούδαζεν.
» Ἐντός τε οὖν τῶν βασιλείων ἀμφοτέρων λουτρά καὶ διαιτήσεις λαμ-
» προτάτας ἐδείκνυτο, καὶ κατὰ τὴν Προποντίδα πολυτελεῖς δόμους ἀνή-
» γειρε, νησιδία τε τὴν θάλασσαν ἀπογεώσας εἰργάσατο.«

Τέσσαρα δὲ κυρίως ἦσαν τὰ γενικώτερα αὐτοῦ διαιτήματα: Α', τὸ τοῦ
Μ. Κωνσταντίνου Παλάτιον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ἱπποδρόμου (ἔθεν
καὶ Παλάτιον τοῦ Ἱπποδρόμου καλεῖται ὑπὸ τοῦ Κωδινού)
μέχρι τῶν καλουμένων Τόπων Β', τὰ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Νέου, τὰ

(1) Πανδέκτ. Τουρκ. 139.

ἄλλως καλούμενα τοῦ Βουκολέοντος (1) ἢ Ἐπάνω Παλάτια (2), τὰ ὅποια ἐπεξέτεινε καὶ ὠχύρωσε Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, ὥστε φρουρίου μᾶλλον ἢ ἀνακτόρου σχῆμα παρέχεσθαι, ὅθεν καὶ ὀνομάζονται Καστέλιον ὑπὸ τοῦ Βιλλαρδουίνου· Γ', Τὰ Κάτω ἢ Σοφιανὰ, περὶ ὧν ἐν οἰκίῳ τόπῳ· καὶ Δ', τὰ Ἰουστινιάνεια ἢ Τοῦ Ὁρμίσδου, τὰ ὅποια ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, τοῦ ὁποίου γνωστὴ εἶνε ἡ περὶ τὰς οἰκοδομὰς μεγαλουργία καὶ πολυτέλεια, κατοικοῦμενα ὑπ' αὐτοῦ, Καίσαρος ἔτι ὄντος, »ἄγχιστα ὄντα τῶν βασιλείων, ἤνωσε μετ' αὐτῶν, εἰς τὸ ἐπιφανέστερον ὅλως μεθαρμοσάμενος, εὐρύτερόν τε ταύτῃ τὸ Μέγα Παλάτιον, »καὶ πολλῶ λαμπρότερον ἐξεργασάμενος,« κατὰ τὸν Προκόπιον.

Τὸ ἀπέραντον τοῦτο ἀνάκτορον περιεκλείετο, καθὼς καὶ τὸ σημερινὸν Σαράγιον, μὲ ὑπερύψηλα τείχη, ἐπάλξεις καὶ πύργους ὀχυροὺς, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα διατηροῦνται ἀκόμῃ, καὶ μάλιστα τὰ διαχωρίζοντα αὐτὸ τῆς πόλεως· εἶχεν αὐλὰς καὶ κήπους, καὶ ναοὺς περιφήμους ἐντὸς αὐτοῦ, ὥστε ἦτο πόλις ἐντὸς τῆς πόλεως. Τῶν διαφόρων αὐτοῦ μερῶν ἡ διαγραφὴ καὶ ὁ κατ' ἀκριβείαν προσδιορισμὸς εἶν' ἐπομένως ἔργον τῶν ἀδυνάτων, διὰ τε τὸ ἀσαφὲς τῶν ἱστορικῶν, καὶ τὰς συνήθεις αὐτῶν ἀκυρολεξίας καὶ ἀντιφάσεις, ἀσχολουμένων, καθὼς, παρ. χάριν, ὁ Πορφυρογέννητος, εἰς λεπτομερεστέρας τοῦ δέοντος καὶ πομπώδεις περιγραφὰς τῶν καθέκαστα, καὶ παραμελούντων τὴν σχηματογραφίαν τοῦ ὅλου. Γενικὴν τινα ὁμῶς αὐτοῦ σχεδιαγραφίαν ὀφείλοντες εἰς τοὺς φιλοϊστορας, ὡς συντελοῦσαν πολλαχοῦ πρὸς κατανόησιν πολλῶν ἀκατανοήτων ἄλλως ἱστορικῶν συμβάντων, ἃς προσπαθήσωμεν »να διεξέλθωμεν τὸν δυσδιεξίτητον δαίδαλον τῶν διαφόρων αὐτοῦ τρικλίνων καὶ περιστύλων, τοσοῦτο μόνον προλέγοντες, πρὸς ὁδηγίαν τοῦ Ἀναγνώστου, ὅτι πολλὰ τούτων συγχέονται μετὰ τῶν ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν, καὶ φαίνεται ὅτι τῷ ὄντι μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἦσαν καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ τὰ ὅμοια, ἢ ὁμώνυμα, τὸ ἐλάχιστον.

Τὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου παλάτιον ἔκειτο ἐν τῷ Α' τῆς πόλεως· Ρεγαῶνι, καὶ ἔβλεπε πρὸς ἀνατολὰς. Εἶχε δὲ συγκοινωνίαν ὅχι μόνον μὲ τὸν Ἱππόδρομον διὰ τοῦ καλουμένου Κοχλίου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κατηχομενεῖα, διὰ τῶν καλουμένων Διαβατικῶν, καθὼς θέλωμεν ἰδεῖ. Ἐφθανε δὲ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον συγγραφεὰ τῶν Ἀρχαιοτήτων ΚΠ, »μέχρι τοῦ Γερανίου,« τοῦ ἐντὸς πάντως· διότι ἦτον καὶ ἄλλο Γεράνιον ἔξω τῆς πόλεως, τὸ ὅποιον ἀναφέρει Ἄννα ἡ Καμνηνὴ (3).

(1) Διότι ἡ αὐλὸς αὐτοῦ »ἀνωθεν τοῦ λιμένος τούτου ἦν ὑπτιάζουσα«, κατὰ τὸν Χωνειάτην.

(2) »Υπερκείμενα ἀνάκτορα,« κατὰ τὴν Ἄνναν. (3) Βιβλ. ΙΓ'.

Ὡς προπύλαιον δὲ, τρόπον τινά, τοῦ Μεγάλου Παλατίου προέκειτο ἡ λεγομένη

Χαλκῆ.

Στοὰ καὶ περὶ αὐτὴν Τρίκλινος ὑπερμεγέθης, καλουμένη διὰ τοῦτο καὶ Παλάτιον τῆς Χαλκῆς, καὶ Χαλκῆ τοῦ Ἴππικοῦ, ὡς γειννῶσα μὲ τὸν Ἴππόδρομον. Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου »μέσον τῆς πόλεως(1), »εἰς σχῆμα τετραστύλου ἡμισφαιρίου, στεγασθεῖσα διὰ χαλκοκεράμων, »πρὸς ἐναπόθεσιν τοῦ Σταυροῦ, «κατὰ τινὰ διήγησιν. Διὰ τὴν Χαλκὴν δὲ ταύτης στέγην, ἣτις ἦτον κεχρυσωμένη, πολὺ μᾶλλον ἢ διὰ τὰς χαλκᾶς αὐτῆς πύλας, τὰς ὁποίας σιδηρᾶς ἀποκαλεῖ ὁ Πορφυρογέννητος(2), ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, πυρποληθὲν τῷ 497 ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Πρασίνων ἐγερθείσῃ στάσει, ἀνικοδόμησε καὶ ἐκαλλώπισε τῷ ἐφεξῆς ἔτει ὁ Ἀναστάσιος διὰ τοῦ μηχανικοῦ (ἀρχιτέκτονος) Αἰθερίου. Ὁθεν τὸν Αὐτοκράτορα τοῦτον ἀναγράφουσιν αὐτοῦ κτίτορα ὃ τε Κεδρηνός καὶ τὸ ἐπόμενον ἐπίγραμμα τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ:

- » Οἶκος Ἀναστασίου τυραννοφόνου Βασιλῆος
- » μόνος ὑπερέλλω πανυπεύροχος ἄσπεσι γαίης,
- » θαῦμα φέρων πάντεσσιν· ἐπεὶ κοσμήτορες ἔργου
- » ὕψος ὁμοῦ μήκος τε καὶ ἄπλετον εὖρος ἰδόντες,
- » ἄσπετος ἐφράσαντο πελώριον ἔργον ἑάσαι.
- » Ἀλλὰ πολυμήτοιο λαχὼν πρεσβῆ'α τέχνης
- » Αἰθέριος πολυδίδρις ἐμὴν τεχνήσατο μορφὴν,
- » ἀχράντω Βασιλῇ φέρων πρωτάγρια μόχθων.
- » Ἐνθεν, ἀπειρέσιον μέγεθος περὶ παντὶ τιταίνων,
- » Αὐσονίων νίκησα βωόμενα θαύματα γαίης.
- » Εἶξον ἀρειοτέροισι, χάρις Καπετωλίδος αὐλῆς,
- » εἰ καὶ χαλκείων ὀρόφων ἀμαρύγματα πέμπεις!
- » Κρύψον ἀμετρήτων μεγάρων στεινούμενον αὐλαῖς,
- » Πέργαμι, φαιδρὸν ἄγαλμα τῶν Ῥουφίνιον ἄλσος·
- » Μηδὲ τανυπλεύροισιν ἀρηράτα, Κόζικε, πέτροις
- » Ἀδριανοῦ Βασιλῆος ἀμεμφέα νηὸν αἵσης·
- » Οὐ μοι Πυραμίδων ἰκέλη χρίσις, οὐδὲ Κολοσσῶ,

(1) Τῆς παλαιᾶς δηλονότι, τῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου. Ἴδε τὰ περὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως προεκθεσιμῆνα. (2) Τὰς μὲν χαλκᾶς παύτας πύλας, ἐγγεγλυμμένας ἐχούσας ἐπ' αὐτῶν, κατὰ τὴν μωρολογίαν τῶν Χρονογράφων, ὑπὸ τοῦ Τιανένου Ἀπολλωνίου τὰς τῶν χαλκῶν τῆς πόλεως, μετὰ φερὲν ὕστερον Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνοῦ ἀγγελος εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαινισθέντα ναὸν τοῦ Ἀρχαγγέλου ἐν τῷ Ἀνάπλω· ἐκ δὲ τῶν χαλκῶν στεγαστήρων, πυρποληθέντος τοῦ τρικλίνου ἐν τῇ τῷ Νίκᾳ στάσει, κατεσκέυασεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν ἐν τῷ Αὐγουσταίῳ ἔφιππον αὐτοῦ ἀνδριάντα ὡς εἰρήσεται.

» οὐδὲ Φάρου μεγάλην μῦνος δ' ὑπερέδραμον αἴγλην.
 » Αὐτὸς ἐμοὶ σκηπτουχός, Ἰσαυροφόνον μετὰ νίκην,
 » χρυσοφαῖς μ' ἐτέλεσεν ἐδέθλιον ἡριγενείης,
 » πάντῃ τετραπόριον ἀνέμων πεπετασμένον αὔραις.»

Πυρποληθεῖσαν δὲ καὶ ταύτην, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τοῦ Παλατίου τούτου μέρη, » μέχρις ἐς τὸν Ἀρεως καλούμενον οἶκον,« ἐν τῇ στάσει τοῦ Νίκα, ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστινιανός, καὶ ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὸ σχῆμα τοῦ νέου τούτου οἰκοδομήματος ὁ Προκόπιος: » Τὴν δὲ λαμπρότητα τῶν τοῦ Βασιλέως οἰκίων, ἐκ τοῦ προτεμενίσματος, ὁ καλοῦσι Χαλκὴν, συμβαλεῖν ἐστὶ. Τοιοῦτον δὲ τυγχάνει ὃν τοῦτο: Ὀρθοὶ τοῖχοι οὐρανομήκεις ἐν τετραγώνῳ ἐστῶσι τέσσαρες, τὰ μὲν ἄλλα ἰσοστάσιοι ἀλλήλοις, μήκει δὲ ἄμφω, ὅ, τε πρὸς μεσημβρίαν τετραμμένος καὶ πρὸς βορρᾶν, τῶν ἐτέρων οὐ παρὰ πολὺ ἀποδέοντες. Προβέβληται δὲ τις ἀμφὶ τὴν γωνίαν αὐτῶν ἐκάστου λίθων εὖ μάλα εἰργασμένων ἀνάστασις, τῷ τοίχῳ μέχρ' ἐς τὴν ὑπερβολὴν ἐξ ἐδάφους συναναβαίνουσα, τετράπλευρος μὲν, ἐνημμένη δὲ κατὰ τὴν μίαν τῷ τοίχῳ πλευράν' ὑπερῴρηται ὁ αὐτῶν ἀψίδες ὀκτὼ, τέσσαρες μὲν ἀνέχουσαι τὸν ἐν μέσῳ τοῦ παντὸς ὄροφον ἐν σφαιροειδεῖ μεταρσίῳ ἐπικυρτούμενον· αἱ δὲ ὅτ' ἄλλαι, δύο μὲν πρὸς νότον, δύο δὲ πρὸς βορρᾶν ἀνεμὸν, τῷ γειτνιώντι ἐναπερειδόμεναι τοίχῳ, τὸ μεταξὺ τέγος ἐν θόλῳ ἡωρημένον ἐξαίρουσιν. Ἡ δὲ ὀροφὴ πᾶσα ποικίλαις ψηφίσιν ἐνωραίζεται, γραφὴν ἐκμιρουμέναις τῶν Ἰουστιανοῦ ἁθλῶν. Κατὰ δὲ τὸ μέσον ἐστᾶσιν ὅτε βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισς περιστοιχοῦμενοι ὑπὸ τῆς Συγκλήτου.»

Ἐκόσμου δὲ τὸν Τρίκλινον τῆς Χαλκῆς, ἔλον ἔσωθεν ἄχρι τῶν περὶ τὴν ὀροφὴν ψηφίδων μαρμαροσκεπάστον, ἐκ λευκῶν κυαναυγίζόντων, πορφυρῶν καὶ πρασίνων μαρμάρων, διάφορα ἀγάλματα, καὶ πολλῶν αὐτοκρατόρων, βασιλισσῶν, καὶ ἐπιστῆμων ἄλλων ἀνδρῶν ἀνδριάντες ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται οἱ τοῦ Μαξιμιανοῦ, τοῦ Θεοδοσίου καὶ τῶν υἱῶν τοῦ, τῆς Πουλχερίας, τοῦ Ζήνωνος καὶ τῆς Ἀριάδνης, περὶ ὧν πεποιήται καὶ τὸ ἐπίγραμμα Σεκούνδου τοῦ φιλοσόφου, τοῦ Μαυρικίου καὶ τῶν υἱῶν τοῦ, τέσσαρα χρυσεῖς Γοργόνεια, μετακομισθέντα ἐκ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ στηθέντα, κατὰ τὸν Κωδινόν, » ἀντικρὺ τῆς Χαλκῆς ἀψίδος·« ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ μέρει Σταυρός, στηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἑπτὰ εἰκόνες τῶν συγγενῶν τοῦ ἐπάνω δὲ τῶν Γοργονείων, δύο ἵπποι, μετακομισθέντες καὶ αὐτοὶ ἐξ Ἐφέσου ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, καὶ » στηλωθέντες ἐκεῖ, διὰ τὸ μὴ ἀντιζήλοῦν τοὺς ἵππους,« κτλ.

Πρὸ πάντων ὅμως ἐφημίσθη καὶ ἔμεινεν ἱστορικὸν τὸ ὑπεράνωθεν τῆς πόλης τῆς Χαλκῆς κατὰ ἀνατολὰς ἐστηλωμένον ἐκτύπωμα τοῦ Σωτήρος, ζωγραφισθὲν μὲν ἐκεῖ κατὰ κέλυσιν, ὡς ἐλέγετο, Κωνσταντί-

νου τοῦ μεγάλου, προσκυνούμενον δὲ μὲ πολλήν εὐλάβειαν ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἀφ' ὅτου μάλιστα, διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ εἰκονισμένου Χριστοῦ γενομένην τῇ αὐτοκράτορι Μαυρικίῳ πρόβρῃσιν, ἐπωνομάσθη Τοῦ Ἀντιφωνητοῦ (1). Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ὑπενόουν, φαίνεται, καὶ οἱ τῶν Θεμάτων ἄρχοντες, ὅταν, ἐξαιτοῦντες παρὰ Λέοντος τοῦ Δ', ἵνα στέψη τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον εἰς βασιλέα, καὶ ἐκείνου μὴ στέργοντος, ἐπὶ λόγῳ ὅτι, ἀνηλίκου ὄντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἦταν φόβος μήπως, ἀποθανόντος αὐτοῦ, θανατώσῃ καὶ αὐτὸν, καὶ ἄλλον προβάλλωνται, «ὥμοσε » πᾶς ὁ λαὸς, καὶ μεγάλη τῇ φωνῇ ἐδόθησαν λέγοντες· Ἀντιφωνήσον (2) » ἡμᾶς, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐκ τῆς χειρός σου λαμβάνομεν τὸν Κύριον » Κωνσταντῖνον εἰς Βασιλέα, τοῦ φυλάττειν αὐτὸν, καὶ ὑπεραποθνήσκειν » αὐτοῦ κτλ (3).»

Τὴν εἰκόνα ταύτην κατέστρεψεν, ἐν ἀρχῇ τοῦ κατὰ τῶν εἰκόνων διωγμοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ, Λέων ὁ Ἰσαυρος, παρόντων πλείστων καὶ ξένων καὶ ἐντοπίων· ὅτε καὶ στάσεως γενομένης διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐφονεύθησαν πολλοί, ὧν μνήμην ποιεῖται, ὡς μαρτύρων, ἡ ἐκκλησία τῇ 9 Αὐγούστου. Ἔστησε δὲ ἀντ' αὐτῆς ὁ Λέων ὑπερθεὶς τῆς Χαλκῆς τὸν τύπον τοῦ Σταυροῦ μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

» Ἀφῶνον εἶδος καὶ πνοῆς ἐξηρμένον,
» Χριστὸν γράφεσθαι μὴ φέρων ὁ δεσπότης
» ὕλη γεηρὰ, ταῖς γραφαῖς πατουμένη,
» Λέων σὺν υἱῷ τῷ νέῳ Κωνσταντίνῳ,
» Σταυροῦ χαράττει τὸν τρισόλβιον τύπον,
» καύχημα πιστῶν, ἐν πύλαις ἀνακτόρων.»

Περὶ τῆς καθαιρέσεως τῆς εἰκόνος ταύτης ἔγραψε πρὸς τὸν Λέοντα καὶ ὁ Πάππας Γρηγόριος ὁ Β', τοποθετῶν αὐτὴν, δι' ἄγνοιαν πάντως τῶν τόπων, ἐν τοῖς Χαλκοπρατείσις, ὅπου καὶ θαύματα ἀναφέρει ἄπειρα τελούμενα ὑπ' αὐτῆς.

Ἀναστηλωθεῖσων δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας τῶν ἱερῶν εἰκόνων, καὶ τῆς εἰκονομαχίας καταβληθείσης ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ἐξωγραφίσθη αὖθις διὰ μουσείου καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη, ἐπιγραφέντος εἰς αὐτὴν καὶ τοῦ ἐξῆς κολοβοῦ σωζομένου ἐπιγράμματος:

» Ἦν καθέτε πάλαι Λέων ὁ δεσπότης,
» ἐνταῦθα ἀνεστήλωσεν Εἰρήνην.

Ἀλλὰ καὶ ταύτης καθαιρέσεως ἔπειτα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, παρασκευάσαντος στρατιώτας τινὰς ἀσεβεῖς λιθάσαι αὐτὴν (4), καὶ ἐπὶ τῇ

(1) Κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον, τὸ θαῦμα τῆς προσφωνήσεως ταύτης ἀπεδίδετο ὑπ' ἐνίων εἰς ἄλλην εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, τὴν ἐν τῇ Ὁραίᾳ Πύλῃ τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Μ', ὅπου ἔδε.

(2) Τὸ ὁποῖον Λέων ὁ Γραμματ. Ἐγγύησον ἔχει. (3) Θεοφάν. (4) Ἰδοὺ πῶς διηγείται τὸ

προφάσει ταύτη, καταβιάσαντος αὐτήν, ἵνα μὴ ἀτιμάζεται δηθεν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ἐπανώρθωσεν αὐτὴς, ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας, καὶ τοι νενεκρωμέναις ἔχων τὰς χεῖρας, ὡς ἀθλήτας ὑπὲρ τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἐπὶ Θεοφίλου, ὁ περιώνυμος τότε ζωγράφος Λέων, ὁ μετονομασθεὶς, ὡς φαίνεται, διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, Λάζαρος (1).

Ἐκεκάλυπτο δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη παραπετάσματι (βήλῳ), φέροντι κεντημένον ἐπ' αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τοῦ Σωτῆρος ὁμοίωμα, καὶ τοῦτο ἐπιτεθὲν νοσοῦντι τῷ Αὐτοκράτορι Ἀλεξίῳ τῷ Κομνηνῷ, ἀνέβρωσεν αὐτὸν, εἰ καὶ ὁ Γλυκᾶς λέγει ἐπιτεθῆναι αὐτῷ τὴν εἰκόνα, πρᾶγμα ἀπίθανον, εἰ περ εἰκότιστο διὰ Μουσείου, ἐκτός εἰμὴ ἦτον περιαιρετὴ, τὸ ὁποῖον δύναται τις ἄλλως ἢ συμπεράνῃ καὶ ἐκ τοῦ καταβιάσθῃναι αὐτήν ὑπὸ τοῦ Λέοντος, ὡς προεῖρηται, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Μ' μετακομισθῆναι ἔπειτα, ὡς εἰρήσεται.

Ἐκ τῶν ἐξῆς δὲ δύο στίχων Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρόμου (2),

» Πάτερ, νάνηθω στὸν Χριστὸν εἰς τὴν Χαλκὴν ἀπάνω,
» νάπομπρῖσω, ὅτι ῥιγῶ, καὶ τῶρα γιὰ που φθάνω «

συμπεραίνομεν ὅτι ἀνέβλυζεν ἀπ' αὐτῆς καὶ μύρον, τὸ ὁποῖον ἀπεμάτταντο (ἀπεμύριζον) πρὸς θεραπείαν αὐτῶν οἱ νοσοῦντες.

Φαίνεται δὲ ὅτι μὲ τὸν καιρὸν, ἐξ αἰτίας τοῦ εἰκονίσματος τούτου, εἴχε μετακομισθῇ εἰς ναὸν, εἴτε αὐτὸς οὗτος ὁ ἐν τῇ Χαλκῇ Τρίκλινος, εἴτε τὸ προαύλιον αὐτοῦ τὸ περὶ τὴν πύλην. Ὅθεν ὁ Ζωναρᾶς διηγεῖται (3), ὅτι, φονευθέντος τοῦ ἀποστάτου Μανιάκου τῷ . . ., ἐγένετο θρίαμβος, τοῦ βασιλέως (Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου) ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀγορὰν ἔπεστραμμένῳ προτεμένισματι τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ λεγομένη τοῦ Σωτῆρος ναοῦ προκαθημένου μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος, ἐκατέρωθεν αὐτοῦ καὶ τῶν βασιλίδων συγκαθημένων. « Ἀλλὰ, κατὰ τὸν Διάκονον Λέοντα (4), ὁ ναὸς οὗτος, ἄχρις Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ (τῷ 972) ἦτον » ἐστενωμένον εὐκτῆριον, μόλις που πεντεκαίδεκα χωρεῖν ἔνδον ἄνδρας δυνάμενον, σκολιὰν τε καὶ δυσπρόσοδον, ὥσεί τινα ἐλικοειδῆ λαβύρινθον ἢ κρησφύγετον, κεκτημένον τὴν ἄνοδον. « ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὗτος » εἰς τοῦτο κάλλους, εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται, καὶ μέγεθος ἤγειρεν, ἐκ βάρων τοῦτο οἰκοδομήσας. « Τὸν πρῶτον δὲ τοῦτον καὶ μικρὸν ναὸν εἶχε κτίσῃ Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνός, ἔχοντα τὸ μὲν ἱερόν αὐτοῦ βῆμα ἐπεριδόμενον ἐπὶ δύο μικρῶν κιόνων, ὑπηρετούμενον δὲ μόνοις δώδεκα Κληρικοῖς· ὁ δὲ Τζιμι-

τόλμημα τοῦτο ὁ θεὸς Δαμασκηνός (ἐπιστ. πρὸς Θεόφιλον τὸν Βασιλέα, §. 16) : « Καὶ τοῦ Σωτῆρος τὸν σεβάσιμον χαρακτῆρα τὸν ὄντα ἐν τῇ Χαλκῇ, λίθοις καὶ κύβοις καὶ πηλῳδεσι μάζαις, ἐμπύοντες εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, προσέβριπτον διαβόρηξαντες αὐτὸν εἰς τοῦδαρος. »

(1) Ζωναρ. Βιβλ. ΙΕ'. (2) Κατὰ Ἠγουμ. στίχ. 462, 463. (3) Βιβλ. ΙΖ'. (4) Βιβλ. Η', 4.

σχῆς, εἰς ἀνθομολόγησιν τῆς κατὰ τῶν Βουλγάρων αὐτοῦ νίκης, ἀνψχοδόμησεν αὐτόν, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τὸ μεγαλειότερον, μηδεμιᾶς δαπάνης φεισάμενος, καὶ πλουσίως ἐκκληροδότησεν, αὐξήσας εἰς πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν τῶν παρ' αὐτῷ Κληρικῶν. Ὁ δὲ Κωδινὸς λέγει ὅτι πρὸς κτίσιν αὐτοῦ ἐχρησίμευσε τὸ ὑλικὸν τοῦ μεγάλου λουτροῦ τοῦ Οἰκονομείου.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐναπετέθησαν » ἐν ποικίλοις χρυσείοις καὶ διαλίθοις » κιβουρίοις, « παρεκτὸς τῆς ἐκ Βηρυτοῦ ἀνακομισθείσης ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακατηνοῦ ἀχειροποιήτου εἰκόνας, τὰ σανδάλια τοῦ Χριστοῦ, ἀνευρεθέντα ὑπὸ τοῦ Τζιμισκῆ (1) ἐν τινι φρουρίῳ τῆς Μεσοποταμίας (;) καλουμένων τῇ Σύρων φωνῇ Μεμπετζέ, τὰ ὅποια ὁμως, κατὰ τὸν Διάκονον Λέοντα (2), ἀπετέθησαν ἐν τῷ τῆς Θεοτόκου ναῷ τῷ ἐν τοῖς ἀνακτόροις (3) ἐν δὲ τῷ τοῦ Σωτῆρος ἐθησαυρίσθησαν αἱ τρίχες τοῦ Προδρόμου. Ὁ δὲ Τζιμισκῆς κατεσκευάσατο ἐν αὐτῷ καὶ τὸ ἑαυτοῦ μνημεῖον » ὀλόχρυσον μετὰ » χυμεύσεως χρυσοχοϊκῆς ἐντέχνου, ἀνωθεν τῆς ἑξωθεν φλιας, ἐν ᾧ καὶ » ἐτέθη. « Ἐν αὐτῷ ἐναπέκειτο, κατὰ τὴν Ἄνναν τὴν Κομνηνὴν (4), καὶ ἡ τῆς βασιλίδος ἐκείνης Ζωῆς σορός, ἥς τὸν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κόσμον ἀναγκασθεὶς ἢ ἀφαίρεσθαι ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος διὰ τὰς τοῦ πολέμου ἀνάγκας, προσδιώρισεν ἀντ' αὐτοῦ ἐτησίαν τινα εἰσφορὰν, πληρονομένην κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ δημοσίου εἰς τὸ σέκρετον (ταμεῖον) τοῦ ναοῦ. Εἶνε δὲ σημειώσεως ἄξιον, ὅτι, κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα (5), ὁμολογοῦντα ὅτι ἀγνοεῖ τὴν αἰτίαν, » εἰς τὸ θεῖον ἄδυτον τοῦ ναοῦ τούτου εἰσῆρχετο » ἀκωλύτως ὁ βουλόμενος (6). «

Ἐλέγετο δὲ καὶ Τετράβηλον (7), καὶ ἐν αὐτῷ οἱ συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος Αὐτοκράτορος ἐπένθουν αὐτόν, » ἀπολυομένων τῶν βῆλων » πρὸς τὸ μὴ εἰσέρχεσθαι ἢ κατοπεύειν αὐτοὺς τινα, « κατὰ τὰ Πάτρια ΚΠ. Ἐνταῦθα ἐξετέθη, κατὰ τὸν Δοσίθεον (8), καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, » καὶ κατὰ τὴν συνθήειαν ἔψαλον αὐτῷ παραστάσιμον . . . Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς καταστάσεως (9) ἐξεφώνησε τὸ σύνθηρες Ἐξέλθε, » Βασιλεῦ· καλεῖ σε γὰρ ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων, ἵνα δῶς λόγον » τῆς βασιλικῆς Σου ζωῆς, « καὶ ἔκλαυσαν ἅπαντες κτλ. «

Ἐπομένως οὗτος εἶνε ὁ Τρίκλινος τοῦ Μ. Παλατίου ὁ καλούμενος καὶ Τριβουνάλιον τῆς Ἀτρείας, καὶ Τριβουνάλιον τοῦ Θόλου, καὶ Κονσιςτόριον, καὶ Τρίκλινον τῶν δεκαεννέα Ἀκκουβίτων, τοῦ ὁποίου οἱ τρεῖς πυλῶνες ἦσαν ἐλεφάντινοι.

(1) Καὶ οὐχὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκά. (2) Βιβλ. Ι'. (3) Ὅθεν ἴδε κατόπιν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ἐν τῷ Φάρῳ ναοῦ. (4) Βιβλ. ζ'. (5) Κανόν. ΕΘ' τῆς ΣΤ'. Συνόδου. (6) Μήπως ἄρα γε ἐπειδὴ ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἦτον ὑπεράνωθεν ἢ ὀπισθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης; (7) Ὅθεν συγγέεται μὲ τὸ Χαλκοῦν Τετράπυλον. (8) Δωδεκαβίβλιον Ζ', σ' 2. (9) Ὁ ἐπὶ τῶν τελετῶν, Maître des Ceremonies.

καὶ ὁ μέσος αὐτῶν εἰσήγε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου (αὐτὴν ταύτην τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ, περὶ ἧς προεῖπομεν), ἐν δὲ τοῖς ἀργυροῖς αὐτοῦ χίοσιν ἐκρεμῶντο παραπετάσματα (βῆλα), ὅταν, μελλούσης γενέσθαι ἐν αὐτῷ ὑποδοχῆς, ἔπρεπε ἵνα ἐνδυθῶσιν οἱ Αὐτοκράτορες τοὺς λεγομένους Λώρους, » πρὸς τὸ μὴ ὀρᾶσθαι αὐτοὺς, λέγει ὁ Πορφυρογέννητος, » ὅτε ἐνδιδύσκονται τοὺς λώρους.« Τῶν διαφόρων τούτων ὀνομάτων τὰς αἰτίας θέλομεν ἀνεύρει κατόπιν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ πρέπει ἵνα γνωρίσωμεν ὅτι ἐχρησίμευεν εἰς διαφόρους ἐπισήμους τελετάς, καὶ ἐν αὐτῷ ἔλαβον χώραν πολλὰ ἱστορικά συμβάντα. Ἐν αὐτῷ ἐδέχετο ὁ Αὐτοκράτωρ τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν εἰς ἐπισήμους τινὰς ἡμέρας, ἰδίως δὲ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), καὶ τότε » κατεκόσμου αὐτὸν οἱ θεσδιοπράται καὶ ἀργυροπράται, διὰ τε βλατίων καὶ λοιπῶν ἐντίμων ἀπλωμάτων τε καὶ πέπλων, » καὶ μὴν διὰ τε χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν παντοίων σκευῶν. Ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ Τριβουναλίῳ ἴσταντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ἀπὸ τῶν δήμων καὶ ἐπέκεινα, οἱ κατὰ τὸν τότε καιρὸν ἐντυγχάνοντες ἐνταῦθα ἐθνικοὶ κτλ. » Ἐνταῦθα μετεκομίσθη φοράδην, ἥδη τὰ λοιίσθια πνέων, ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος, ἵνα δημηγορήσῃ πρὸς τὴν Σύγκλητον. Ἐνταῦθα ἐγίνοντο (ἐγένοντο τοῦλάχιστον ἐπὶ Πορφυρογεννήτου), τὴν α'. Ἰανουαρίου, αἱ συνήθεις τῶν Βρουμαλίων (2) διανομαί. Ἐνταῦθα ἀνηγορεύθησαν, παρεκτὸς τοῦ Τιβερίου καὶ Κόπρωνύμου, καὶ ἄλλοι τῶν αὐτοκρατόρων, ἐμφανιζόμενοι μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἐν τῇ αὐλῇ (Ἀτρέα) συνηγμένον λαόν, καὶ ἀνευφημούμενοι. Ἐν αὐτῷ ἐστέφθη καὶ ἀνευφημήθη τὰ ἐπιθαλάμια ὁ Μαυρίκιος » ἡ δὲ παστὰς ἡ βασιλείος, λέγει ὁ Σιμοκάττης, μεγαλουργῶς ἐκεκόσμητο.«

Ἰδίως δὲ ἐν αὐτῷ ἐτελοῦντο κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων τὰ Κλητόρια ἢ Ἑστιάτορια, ὅτε, κατὰ τὸν Λουίτπράνδον, ἐστρώννυντο ἐν αὐτῷ δεκαεννέα ἀκκούβητα (ἀνάκλιντρα) (3), ἐν αἷς ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ οἱ συνανακείμενοι αὐτῷ εἰσιτιῶντο, οὐ καθήμενοι, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἀλλ' ἀνακεκλιμένοι καὶ σκεύεσι χρώμενοι οὐκ ἀργυροῖς, ἀλλὰ χρυσοῖς ἢ γοῦν ἐπιχρύσοις. » Τὴν πολυστοιβάδα διὰ τοῦτο καλουμένην » ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους ταύτην οἰκίαν, » κτίριον θαυμαστὸν μεγέθει καὶ κάλλει, βαθμίσι πορφυραῖς κατεσκευασμένον, ἀνεκλίνισε Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ἀνανεώσας καὶ τὴν χρυσὴν αὐτῆς ὀροφὴν, σαθρωθεῖσαν

(1) Βιβλ. Α', α. (2) Ἀγιοβασιλικῶν, ἴδε εἰς τὸ Γ'. μέρος τοῦ βιβλίου. (3) Γράφεται καὶ Κούβητα καὶ Ἀκούμβητα, τὸ ὅποιον ἐρμηνεύεται ὑπὸ τῶν Γλωσσαρίων » Ἀνάκλιντρα, » περιστρώματα, στρωματὰ μαλακὰ εἰς ὕψος ἡρμένα » ἀκκούμβη » γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ Ἀναπίπτω. » Ὅθεν καὶ ἐν τοῖς Κανόσιν ἀπηγγέρεται » Ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συνισθῆναι καὶ ἀκούβητα » στρωννύειν. »

καὶ πτώσιν ὠδίνουσιν. »Κοιλότητας γὰρ ὀκταγώνους συντέθεικε, καὶ ταύ-
 »τας ὀπαῖς καὶ σχήμασι ποικίλοις διαγλύφαις κεκοσμηκώς, εἰς ἀμπέλων
 »ἑλικας καὶ φύλλα καὶ δένδρων ἰδέας σχηματιζόμενας, χρυσῷ ταύτας
 »περιεβράντισε κτλ (1) α. Κατεσκεύασε δὲ καὶ τὴν ἐν αὐτῇ τράπεζαν ἐξ
 ἀργύρου, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατεβιδάζοντο ἀπὸ τῆς ὀροφῆς διὰ μηχανῆς, εἰς
 τὰ ἐπίσημα αὐτοκρατορικὰ γεύματα, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ἐν καιρῷ
 διαλάβει, τὰ ἀσήκωτα ἐκεῖνα ἀργυρᾷ καὶ χρυσᾷ ταλάρια γεμάτα ὀπωρικῶν,
 τὰ ὅποια διηγεῖται ὁ Λουίτπράνδος. Ἐνταῦθα ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκκλητόρευσε
 (»ἐποίησε τὰ κλητόρια, « ἐφίλευσε) καὶ ἐρόγευσε πάντας, ὅλον τὸ δωδε-
 καήμερον, ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων ἄχρι Θεοφανείων, πανηγυρίζων τὰ
 ἐγκαίνια (θυρανοίξια) τῆς ἁγίας Σοφίας. Μετὰ δὲ τὸν γεγονότα τῷ λά-
 ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ μέγαν σεισμόν, οὔτε στέμμα ἐπὶ τεσσαράκοντα
 ἡμέρας ἐφόρεσε, » καὶ τὰ ἐξ ἔθους δὲ γενόμενα ἄριστα εἰς τὰ Δεκαεννέα
 »ἔπαυσαν, καὶ τὴν τούτων ἔξοδον τοῖς πτωχοῖς διέδωκαν, « λέγει ὁ Θεο-
 φάνης. Τοῦτο τὸ Τρίκλινον ἐννοεῖ, φαίνεται, καὶ ὁ Κωδινὸς (2), καθὼς
 καὶ τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικόν, διὰ τῆς λέξεως Πρανδιάρα. Prandia
 γὰρ αἱ δημοθιναὶ Ῥωμαῖστί (3).

Εἰς τὴν θέσιν τῆς Χαλκῆς ἦσαν ἄχρις οὐ πολλοῦ, κατὰ τὴν συνοικίαν
 Ἀγχύρ-καποῦ, τὰ καταγῶγια τῶν Τζεμπετζήδων ἢ Τὸπ-ἀραμπατζήδων,
 οἳ τινες ἔχουσι τὴν φροντίδα τῆς διατηρήσεως καὶ μετακομίσεως τῶν
 τροχῶν καὶ ἀντηρίδων (alfûts) τῶν κανονίων.

Ἀπὸ τῆς Χαλκῆς δὲ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, στενάκιόν τι,
 κλειόμενον διὰ σιδηρᾶς πύλης, ἐξῆγε πρὸς τὸν Ἐμβολὸν τοῦ ἁγίου Φρέ-
 ατος τοῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας ἔξωθεν δὲ τῆς πύλης ταύτης ὑπ-
 ἦρχεν εἰλημα (καμάρα). Ἄλλο δὲ ἀναβάσιον ἔφερεν ἀπὸ τῆς Χαλ-
 κῆς εἰς τὰ Κατηχουμενεῖα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ
 Βασιλὶς Εἰρήνη ἢ Λέοντος τοῦ Δ', μελλούσης τελεσθῆναι τῆς στέψεως
 τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου, »ἀνῆλθεν εἰς τὰ Κατηχούμενα, μὴ ἐξελ-
 »θοῦσα εἰς τὴν μέσσην τοῦ Ἐμβόλου, « κατὰ τὸν Θεοφάνην. Τὰ διαβα-
 τικά (4) ταῦτα, τὰ ἀπὸ τοῦ Παλατίου μέχρι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας,
 ἔκτισε, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ὁ Ἰουστινιανός, »πρὸς τὸ διέρχεσθαι ὁσάκις
 » ἂν θέλῃ, καὶ μὴ ὁρᾶσθαι παρά τινος. «

Ἐμπροσθεν δὲ ἤδη τῆς Χαλκῆς (ἄδηλον δὲ ἂν ἐκτὸς, πιθανώτερον
 ὅμως ἐντὸς, τοῦ Παλατίου) ἦτον τὸ Πορφυροῦν Ὁμφάλιον (5),

(1) Ἀνώνυμ. παρὰ Κομπεφίκιον. (2) Πάτρ. ΚΠ. (3) Διορθωτέον ἐν παρόδῳ καὶ τὸ περὶ
 τούτου χωρίον τοῦ Κωδινού » Ἀπετμήθη εἰς ἐν τῶν σκαλίων τοῦ αὐτοῦ φώρου, ἔνθα τὰ ἄριστα
 » τὰ πρῶτα ὑπῆρχεν, « ὅπου φαίνεται γραπτέον » τὰ ἄριστα καὶ τὰ πρᾶνδια. «

(4) Τὰ ἄλλως Πανοδικὰ καὶ Βαστέρνια, (corridors). (5) »Κυκλικὸν πορφυροῦν μάρ-
 » μαρον, « κατὰ τὸν Μάγιστρον.

ὅπου ὁ μὲν Μαυρίκιος εἶδε καθ' ὕπνους ἑαυτὸν παραστηθέντα ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν πρὸς δίκην, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ ἐξωγραφισμένου Σωτῆρος Χριστοῦ· ὁ δὲ Λακαπηνὸς ἐνέπρησε τὰς ὁμολογίας καὶ ἐγγυήσεως τῶν ὀφειλόντων εἰς τὸ δημόσιον («Τὰ γραμματεῖα τῶν παρ' αὐτοῦ λυθέντων δημοσίων χρεῶν τῆς πόλεως,» κατὰ τὸν Κεδρηνόν).

Μετὰ δὲ τὴν Χαλκὴν, παρέκειντο, ἐντὸς ἤδη τοῦ Παλατίου,

Τὰ Ἐκσκουβίτα,

ἡ Ἐκσκουβιτόρια, Στοαὶ ἢ Ἐμβολοὶ ὑπερμήκεις, ὅπου διημέρευον φρουροῦντες καὶ θυραυλοῦντες (exeubabant) οἱ Πραιτωριανοὶ στρατιῶται, οἱ πρὸς φρουρὰν τοῦ Παλατίου καὶ τῶν Αὐτοκρατόρων ἐκλελεγμένοι, οἱ ἄλλως Ἐξκουβίτωρες καὶ Ἐξκουβίτοι καὶ Ἐξκουβιτάριοι καλούμενοι, καὶ προσέτι Προτίκτωρες, Κανδιδάτοι, Νουμεράριοι καὶ Σχολάριοι· διότι καὶ αἱ στοαὶ αὗται, ἐν αἷς διέτριβον, ὠνομάζοντο καὶ Σχολαί, καὶ Νοῦμερα, καὶ Πρανδεάρια, καὶ Πόρτικες τῶν Σχολαρίων κτλ., καὶ ἐπὶ πᾶσι Φυλακαί, καθότι ἐχρησίμευον πολλάκις καὶ ὡς εἰρκταί («Ἐλθόντες δὲ Μανδάρωρες, μετὰ δὲ Ἐκσκουβιτῶρων, ἐπῆραν αὐτοὺς (1) ἐκ τοῦ πλοίου γυμνοὺς καὶ ἀνυποδέτους, καὶ μερίσαντες αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ἐφύλαξαν εἰς διάφορα Ἐξκουβίτα»).

Εἰς τὰς Σχολὰς δὲ ταύτας εἰσῆγον μὲν ἀπὸ τοῦ Παλατίου Μεγάλαι Πύλαι, αἱ καλούμεναι Προπύλαιον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἐξῆγε δὲ ἀπ' αὐτῶν, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (2), ἄλλη μεγάλη πύλη ἐπὶ τὸν τῆς Χαλκῆς Θόλον.

Ὁ θόλος οὗτος ἦτον ὀκτακίονος («Ὀκτάγωνον Κουδούκλιον»), καὶ ἐκαλεῖτο καὶ Παλαιὰ Χαραγῆ, ἴσως διότι ἐκεῖ ἦτον προτοῦ τὸ Νομισματοκοπεῖον, καθὼς εἶνε καὶ τῶρα ἐνδοθεν τοῦ Μπάμπ-Ὑ-χουμαίου· καὶ ἐν αὐτῷ ἦτον ἡ πρώτη τῶν Σχολῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἰδρύετο κατὰ τὰς ἐορτὰς ὁ εἰς τῶν τριῶν μεγάλων Σταυρῶν τῶν εἰς τὸν Βαπτιστῆρα ἱσταμένων (3), καὶ κάτωθεν αὐτοῦ ἐκρεμάτο ἡ Περσικὴ Γραμμὴ (εἶδος σημαίας).

Ὁ αὐτὸς οὗτος θόλος, ἢ ἄλλος ὅμοιος αὐτοῦ, κτισθεὶς ἔσωθεν τῶν Σχολῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐλέγετο καὶ Θόλος τῆς Ἐπταλύχνου, καὶ ἀπλῶς Λύχνοι. «Ἐκεῖσε γάρ, λέγει ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πορφυρογεννήτου (4), ἀντικρὺ τῶν λύχνων, ἰδρύετο ἡ καλουμένη Ἐπτακάνδηλος. Οἱ λύχνοι οὗτοι ἠνάπτοντο διερχομένου κατὰ τὰς ἐπισήμους προελεύσεις τοῦ Αὐτοκράτορος.

Ἴσως ἐδῶ που ἦτον καὶ ἡ καλουμένη Θερμάστρα, μέρος ὅπου πι-

(1) Τοὺς περὶ τὸν Πάππαν Μαρτίνον ἀπαχθέντα ἀπὸ τῆς Ρώμης, κατὰ διαταγὴν τοῦ Πωγωνάτου, καὶ ἐφορισθέντα εἰς Χερσῶνα. (2) Βιβλ. Α', α. (3) Ἴδε ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἁγίας Σοφίας. (4) Βιβλ. Α', α.

θανῶς ἐθερμίνοντο εἰς τὸ πῦρ οἱ στρατιῶται (chauffoir) κλπ., καὶ τὴν ὁποίαν ἀναφέρει μόνος, νομίζω, ὁ Βιογράφος τῶν ἀγίων Θεοδ. καὶ Θεοφ. τῶν καλουμένων Γραπτῶν, διηγούμενος, ὡς ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου, ὅτι » παρασταθέντας αὐτοὺς ἐνώπιον Θεοφίλου τοῦ Αὐτοκράτορος ἐν τῷ Χρυσῷ καλουμένῳ Τρικλίνῳ, καὶ τυφθέντας, καὶ » προπηλακισθέντας, » ἀπάγειν εἰς τὸ Πραιτώριον ἐκέλευσε· καὶ μετὰ τὸ » ἐξελθεῖν ἡμᾶς, καὶ τὴν λεγομένην Θερμάστραν (1) ἤδη καταλαβεῖν, » φθάσας τις, ἐκέλευεν ὑποστρέφειν κτλ.»

Πρὸ τῶν Στοῶν δὲ τούτων ἐξετείνεται

Ἡ Ἀτρεία.

Ἡ Ἀτρεία καὶ Ἀραία (Atrium ἢ Ara), αὐλὴ ὑπαιθρος ἢ ἐξάερος, ἢ καλουμένη ἄλλως τῶν δεκαεννέα Ἀκκουβίτων, ὅπου, κατὰ τὰ Μηναῖα (τῇ 3 Ἰανουαρίου), ἦτο καὶ εὐκτήριον τοῦ Προφήτου Ζαχαρίου. Ἡ αὐλὴ αὕτη, κατὰ τὸν Θεοφάνην, » παρήνεται τῇ πολυστιβάδι τῶν ἀνακτόρων οἰκίᾳ προαυλίῳ περιφανεῖ καὶ περιδόξῳ τῷ προσκηνίῳ. » Ἡ δὲ θύρα τοῦ Τρικλίνου τῶν Κανδιδάτων ἐξῆγεν εἰς τὸ Ἐξάερον τοῦτο τῶν Δεκαεννέα Ἀκκουβίτων.

Ἐν τῇ Ἀτρείᾳ συναχθέντες οἱ Θεματικοί, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἠτήσαντο βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, ὡς προείπομεν. Ἐν αὐτῇ ἐγίνοντο, κατὰ τὸν Σουΐδαν, καὶ » αἱ ὀρχήσεις τῶν δύο μερῶν ἕως Ἡρακλείου. » Ἦσαν δὲ ἐν αὐτῇ στημένοι καὶ οἱ ἀνδριάντες τοῦ Κωνσταντίνου, Θεοδοσίου τοῦ Νέου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐδοκίας, καὶ ὁ τοῦ Μαρκεριανοῦ.

Εἰς τὴν ἔνδον δὲ μεγάλην πύλην τῶν Ἐκκουβίτων, » ἐν ἧ ἐγίνετο ἡ τῶν » Σκριβῶνων προβολή, » ἀπέβαινε τοῦ ἵππου ὁ Αὐτοκράτωρ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (2)· ὅθεν πρὸ αὐτῆς πιθανῶς ἦτον καὶ ὁ καλούμενος Καβαλλᾶς ἢ Καβαλλάριος, κτίσμα τοῦ Κωνσταντίνου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἰσῆρχοντο εἰς τὸ Κονσιτώριον. Καὶ ἴσως ὑπεράνωθεν τῆς πύλης ταύτης ἐξωγραφίσθη, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, » ἐστὼς ὀρθίος, ἄνω μὲν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐμβλέπων, τῷ χεῖρι δ' ἐκτεταμένος εὐχομένου σχήματι. »

» Πρὸς τῇ μεγίστῃ δὲ ταύτῃ τῶν βασιλείων αὐλῇ, ἦτον, κατὰ τὸν Σιμοκάττην, ὁ » μέγας θάλαμος » ὁ καλούμενος Αὐγουστατον ἢ Τρίκλινος (3) τοῦ Αὐγουστέως, ἐν ᾧ ἐστέφοντο αἱ Αὐγοῦ-

(1) Ἐνδέχεται ὅμως ἡ Θερμάστρα αὕτη » νᾶ ἦν καὶ συνώνυμον τοῦ Ἡλιακόν, περὶ οὗ ἐφεξῆς.

(2) Βιβλ. Α'. Ι'. (3) Τρίκλινος καὶ Τρίκλιον ἢ Τρικλίνιον ἐσημαίνει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὅχι μόνον μίαν μεγάλην κάμαραν (οὔτα-σφαλῶ), ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον διαίτημα (appartement), αἰθουσας δηλονότι ἢ προθάλαμον (salle) μετὰ διαφόρους ἐκατέρωθεν θα-

σται (1), καὶ ἀνευφημοῦντο οἱ νεόστεπτοι αὐτοκράτορες, ὅς τις ἔβλεπε, φαίνεται, καὶ πρὸς τὴν πλατεῖαν τοῦ Αὐγουσταίου, ὅθεν ἰσως εἶνε ὁ αὐτὸς τῷ « ἐκ πλαγίων τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, » κατὰ τὸ Ἀλεξανδρινόν Χρονικόν, κτισθέντι τῷ 458 ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μ. ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου Θεοδοσίου, καὶ ἔχων δύο εἰσόδους, τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ καλουμένου Ὀνοποδίου διὰ τοῦ στενακίου τῆς Χρυσῆς Χειρὸς, τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ Ὀκταγώνου Κουβουκλείου καὶ τοῦ Χρυσοτρικλίνου. Καὶ ἰσως τοῦτον ἐννοεῖ καὶ ὁ Εὐσέβιος ὅταν λέγῃ ὅτι « ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς ἐπιχρύσου καὶ φανωματικῆς ὁροφῆς τοῦ πάντων ὑπερέχοντος τρικλίνου κατεσκευάσατο ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος διὰ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων τὸ σύμβολον τῶν σωτηρίων παθῶν· εἰς τὸ πρόθυρον δὲ αὐτοῦ ἀνήρτησεν εἰκόνα ἑαυτοῦ μετὰ τὸν σταυρὸν ἐπὶ κεφαλῇ, ὑπὸ δὲ τοὺς πόδας καταπατούμενον ἐν σχήματι δράκοντος τὸν διάβολον. » Ἰσταντο δὲ ἐν αὐτῷ, κατὰ τὸν συγγραφεὰ τοῦτον, καὶ αἱ Μοῦσαι.

Τὸ δὲ Χρυσοτρικλίνον, εἴτε αὐτὸ τοῦτο τὸ προειρημένον, εἴτε ἕτερον, κείμενον ἐντὸς ἤδη τοῦ καθαυτοῦ Παλατίου, ἦτον τὸ ἐξ ὁχώτερον μέρος αὐτοῦ, κατὰ τὸν Λουίτπράνδον, ὅπου, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦλάχιστον τοῦ ἀπεσταλμένου τούτου, διέτριβε συνήθως ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχόντων. Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστίνου Β' τοῦ Κουροπαλάτου, ἐκχυζήθην νέοις κοσμήμασιν ἔπειτα ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Τιβερίου. Συγγέεται δὲ μετὰ τὸν ἐπίσης μεγαλοπρεπῆ Τρίκλινον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, περὶ οὗ ἐφεξῆς. Ἐπὶ τῶν θυρῶν τοῦ τρικλίνου τούτου, αἵτινες ἦσαν ἐξ ἀργύρου, ἀνεστήλωντο, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, αἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου· ἐν δὲ τῇ κόγχῃ αὐτοῦ πιθανῶς ὑπεράνωθεν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ θρόνου, τὴν ὁποίαν προσεκύνουν εἰσερχόμενοι τὸν τρικλίνον οἱ αὐτοκράτορες.

» Ἐν τῷ ὑπερλάμπρῳ τούτῳ Χρυσοτρικλίνῳ, « κατὰ τοῦ Πορφυρογεννήτου τὴν ἔκφρασιν, ὅς τις ἐχρησίμευεν ὡς αἵθουσα τῆς ὑποδοχῆς ἢ τοῦ θρόνου, καθὼς λέγομεν τῶρα, ἐγίνοντο αἱ ἐπισημότεραι τελεταί, στέψεις, γάμοι, ἀκροάσεις πρέσβεων, κονισιστώρια κτλ. Ἐν αὐτῷ ἐγίνετο καὶ ὁ ἀσπασμὸς (ἢ ἀγάπη) τῶν ἐκ τοῦ Κλήρου, καὶ συνειστίθαι ὁ Πατριάρχης τῷ Αὐτοκράτορι, τῇ ἐ τῆς Διακαινησίμου. Τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ τρικλίνου τούτου θύραν δεικνύων ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ φιλόσοφος Κωνσταν-

λέμους, οἶκον ὑλόκληρον, καθὼς καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ λεγομένου Ἀγίου Βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ πολὺ πρὸ αὐτοῦ, ἡ Γαλλικὴ λέξις *Salon* ἐσήμαινε, λέγει ὁ Joinville, οἶκον μεγάλον, παλάτιον. (1) Ὅθεν νομίζω ὅτι ἡ τοῦτο ἢ ἡ *Στεφάνη*, περὶ ἧς ἐφεξῆς, εἶνε τὸ *Στέφειμον*, κτίσμα τοῦ Κωνσταντίνου, κατὰ τὸν Ἀνών. Πατριογράφον τῆς ΚΠ. Ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι φαίνεται ὅτι εἶν' αὐτὸς οὗτος ὁ προειρημένος Τρίκλινος τῆς Χαλκῆς.

τίνω τῷ Ἀνδρονίκου τοῦ Δούκα υἱῷ, ἥδη τὴν παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς εἰρ-
κτὴν ἐκφυγόντι καὶ παλινδρομήσαντι πρὸς αὐτὸν καὶ φιλοτίμως ὑποδε-
χθέντι, »Μὴ σε ἀπατάτω, Κωνσταντίνε, (τῷ εἶπε), τὸ ὄνομα, μὴδὲ οἶόν
» τῆς βασιλείας τυχεῖν . . . Εἰ δέ τι νεωτερίσης, ἔσο βέβαιος, ὡς διὰ τῆς
» πύλης ταύτης ἡ κεφαλὴ σου τοῦ λοιποῦ σώματος χωρὶς εἰσαχθήσεται,
τὸ ὅποιον καὶ ἐπαλήθευσεν ὕστερον (1)· τυραννίδι γὰρ ἐπιχειρήσας ὁ Κων-
σταντίνος οὗτος. » καὶ διὰ τινος πυλίδος νυκτὸς εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν,
» τὴν τοῦ Ἱπποδρόμου πύλην (τὴν εἰς τὸ Παλάτιον φέρουσαν) μετὰ λαμ-
» πάδων καταλαμβάνει . . . Τῶν δ' ἐντὸς, τὰς πύλας μὴ ἀνοιγνύντων . . .
» ἄπεισιν ἐκεῖθεν εἰς τὸν Ἱππόδρομον, εἶτα εἰς τὴν λεγομένην ἦλθε Χαλ-
» κῆν, καὶ ἄχρι τῶν Ἐκσκουβίτων προῆλθε . . . Τὸν ἵππον δὲ ἐλαύνων πρὸς
» τὸ συμμῖξαι τοῖς ἔμπροσθεν, καὶ, τοῦ ἐδάφους ἐστρωμένου πλαξίν, ὑπο-
» λισθήσαντος τοῦ ἵππου καὶ πεσόντος, καὶ τὸν ἀναβάτην κατενεγκόντος,
» ἐπελθὼν τις αὐτῷ εὐθὺς ἐξέτεμε τὴν κεφαλὴν, καὶ τῷ βασιλεῖ Κωνσταν-
» τίνω (2) προσήνεγκε, διὰ τῆς πύλης εἰσελθὼν ταύτης, κατὰ τὴν πρόρρησιν.
Καμάραις τοῦ Τρικλίνου τούτου ἐξῆγεν εἰς τὸν Τριπέτωνα· εἰς δὲ
τὸν Πόρτικα αὐτοῦ, ὅπου ἦν τὸ Ὁρολογεῖον, ἔφερε τις τῶν πυλῶν τοῦ
Λαυσιακοῦ.

Ἀνατολικώτερον δὲ καὶ ὑψηλότερον μὲν αὐτοῦ, δυτικώτερον δὲ τῆς
Νέας καλουμένης Ἐκκλησίας, ἔκειτο ὁ καλούμενος Ἀετὸς (3), εἶτα
διὰ τὸ ὕψος εἶτε διὰ τὸ σχῆμα (ἐν ἀετώματι διακείμενον) τῆς οἰκοδομῆς
του, κτίσμα καὶ οὗτος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐν ᾧ περιείχετο καὶ εὐ-
κτήριον τῆς Θεοτόκου.

Τὸ δὲ εὐπρεπέστατον Ἰουστινιάνειον Τρίκλινον ἐκτίσθη τῷ
693 ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' ἢ Πρινοτήτου, ἐπιστατοῦντος τῇ οἰκο-
δομῇ τοῦ τὰ μέγιστα ἰσχύοντος τότε ἐν τῇ Αὐλῇ καὶ διὰ τὴν ἀσέλ-
γειάν του διαβοήτου Στεφάνου τοῦ Πέρσου, τοῦ Σακελλαρίου καὶ Πρω-
τευνούχου τοῦ Αὐτοκράτορος. » Τὸν ἔξαιτον τοῦτον καὶ μέγαν καὶ θαυ-
» μαστὸν τρίκλινον, » ὅς τις καὶ Ἰουστινιανὸς, ὁμωνύμως τῷ κτί-
τορι, ἐκαλεῖτο, τοποθετεῖ ὁ Παχυμέρης (4) » λέχριον τοῖς κατὰ τὰς πύ-
» λας (5) εἰσιούσι πρώτως, καὶ ἄνωθεν ἕως κάτω διήκοντα· περιγράφει
δὲ » λαμπρὸν μὲν τοίχοις, λαμπρὸν δ' ἐδάφει, καὶ περιττὸν τὸ κάλλος,
καὶ προσθέτει ὅτι, ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, οὕτως ἄρδην κατέ-
πεσεν ὑπ' ἀνέμου, πτώσιν ἥδη πρὸ χρόνων ὠδίνων, ὥστε ἐπ' αὐτοῦ τοῦ

(1) Διότι γνωστὸν ὅτι ὁ Λέων οὗτος, καθὼ Φιλόσοφος, ἦτον καὶ ἀστρολόγος καὶ μάγει-
ρέας, καὶ ἀπόδειξις τούτου οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτὸν χρησμοί, οἱ ὅποιοι, Κύριε οἶδε, ποσάκις
καὶ ποσάκις ἀκόμη! θέλουσιν ἐξηγηθῇ! (2) Τῷ τοῦ Λέοντος υἱῷ, τῷ Πορφυραγεννῆτι. (3) Συγ-
χεόμενος μὲ τὸ Ὠωτὸν, περὶ οὗ κατόπιν, καὶ μὲ τὰ Ἀετῶν κείμενα παρὰ τὰς Βλαχέρνας.

(4) Β. βλ. Η', ιε. (5) Τοῦ Ἱπποδρόμου πιθανῶς ἢ τῶν Σκύλων.

» ἐφορῶντας τὸν τόπον, οὔτε ἴχνος τοῦ πάλαι ἐν αὐτῷ οἰκοδομηθέντος
 » οἴκου ὄραν. α. Τὸ ὅποιον ὅμως ἔδεν συμβιδάζεται μὲ τὰ ἰστορούμενα ὑπὸ
 τοῦ Καντακουζηνοῦ περὶ τοῦ Δουκὸς Ἀποκαύκου, ὅτι »δεσμωτήριον ἐν
 » τοῖς Βασιλείοις Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καινὸν ποιεῖν διενόετο.
 » Οἴκου γὰρ ὄντος ἐκεῖ μεγάλου, Ἰουστινιανείου προσαγορευομένου, τὴν
 » στέγην ὑπὸ τοῦ χρόνου διεφθαρμένου, πᾶσαν εἰσοδὸν ἀναφράξας, οἰκί-
 » σκους ἔνδον κ. τ. λ. (1). α. Τὸ ἀνατολικὸν τοῦ τρικλίνου τούτου μέρος
 ἔβλεπε, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (2), πρὸς τὸ Μεσοκίπριον.

Εἰς τοῦτον τὸν Τρίκλινον ἀνήκει μᾶλλον, νομίζω, καὶ τὸ ἐξῆς ἐπί-
 γραμμα, τὸ ὅποιον ὁ Δουκαγγίος ἀναφέρει εἰς τὸ Παλάτιον τοῦ Ἐδδόμου.

» Φαιδρὸν Ἰουστινιανὸς ἄναξ ἐμὲ χῶρον ἐγείρει,

» ἡλίου παρέχων θάμβος ἀνερχομένῳ.

» Οὐποτε γὰρ τοιοῦτον ἐπὶ χθονὸς ἔδρακε κάλλος

» ὑψόθεν, οὐρανίην αἶμον ἐποιχόμενος. α.

Ὁ δὲ Καριανὸς Τρίκλινος (ἀμφιδάλλῳ ἐὰν ὁμώνυμος ἢ ὁ αὐτὸς τῷ
 ἐν ταῖς Βλαχερναῖς,) ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου, ὅς τις συνέθιζε ἵνα μετοικῇ
 ἐν αὐτῷ τὸν χειμῶνα ἀπὸ τοῦ Μαργαρίτου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν δὲ Κων-
 σταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐχρησίμευεν ὡς Βεστιάριον » τῶν ἀπο-
 » θησαυριζομένων πέπλων ἐκ σηρικῆς. α. Ἐπὶ δὲ τοῦ συγγραφέως τῶν Πα-
 ραλειπομένων τοῦ Θεοφάνους ἦτον κατάλυμα τοῦ Μεγάλου Παπίου (3).

Πλησίον αὐτοῦ ἦτον ὁ Τρίκογγος ἢ τὸ Τρικῆμαρον, ὀνομα-
 σθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ σχήματος τῆς οἰκοδομῆς τοῦ. » Τρισὶ γὰρ κόγχαις
 » μετεωρίζεται, κεχυρωμένην ἔχων τὴν ὀροφὴν, α. κτίσμα καὶ οὗτος τοῦ
 Θεοφίλου. Εἶχε δὲ τρεῖς πύλας βλέπούσας πρὸς δυσμὰς καὶ ἐξαγούσας
 εἰς τὸ λεγόμενον Σίγμα, ὧν ἡ μὲν μέση ἦν ἐξ ἀργύρου, καὶ καταντικρὺ
 αὐτῆς, ὡς πρόπυλον ἰσως, ὀροφὴ στηριζομένη εἰς τέσσαρας κίονας ἐκ
 λίθου πρασίνου· αἱ δὲ ἐκατέρωθεν ταύτης ἐκ γεγανωμένου χαλκοῦ. Διὰ
 τῆς γανωτῆς δὲ ταύτης πύλης τοῦ Τρικόγγου (τὴν ὁποίαν ἀγνοῶ τί πα-
 θῶν ὁ Λατῖνος μεταφραστὴς ἐξέφερε διὰ τοῦ per cancellos Triconchi)
 ἐξερχόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, διήρχετο διὰ τῆς Δάφνης, ἅπτων κηρία εἰς
 τὰ διάφορα τοῦ Παλατίου εὐκτήρια (4). Τὸν πρόδομον τοῦ Τρικόγγου
 κατεμουσεῖωσεν ὁ Πορφυρογέννητος διαφόροις εἰκόσιν.

ὑποκάτωθεν τοῦ Τρικόγγου ἔκειτο τὸ Τετρασερον, τρίκογγον
 καὶ ἐκεῖνο παρομοίως. Πρὸς ἄρκτον δὲ τοῦ Τετρασέρου καὶ ὑποκάτω
 ὡσαύτως τοῦ Τρικόγγου κατεσκευάσατο ὁ Θεόφιλος τὸ λεγόμενον Μυ-

(1) Βιβλ. Γ', κεφ. 87. (2) Βιβλ. Β', ιε'. (3) Ὅλων τούτων τῶν παραδόξων ὀνομάτων
 τὴν διασάφην, ὡς συνδεδεμένην μετὰ τῶν οὐχ ἦντων παραδόξων ἐθίμων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὑπερ-
 τρέμεθα εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς παρούσης Πραγματείας. (4) Πορφυρογένν. Α', ι'.

στῆριον, » ἐν ᾧ ἐν τῇ μιᾷ γωνίᾳ ὃ ἐὰν εἴπη τις, ἐξηκούετο διὰ μηχανῆς ἐν τῇ ἐτέρᾳ, » κατὰ τὸν Γρμτκ. Λέοντα.

Τὸ δὲ Σῖγμα (1), κείμενον πλησίον τοῦ Τρικόγχου, ὡς εἵπομεν, τοῦ Τριβουναλίου τῶν ιθ' Ἀκκουβίτων, καὶ τοῦ ἐν τῇ Δάφνῃ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, καὶ κτισθὲν, κατὰ μὲν τὸν Γραμματ. Λέοντα, ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου, κατὰ δὲ τὸν Ἀνώνυμ. Πατριογράφον, ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, εἶχε δεκαπέντε κίονας ὑποστηρίζοντας αὐτοῦ τὴν ὀροφήν, καὶ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ὑπόγειον τοῦ αὐτοῦ σχήματος, βασταζόμενον ὑπὸ δεκαεννέα κίωνων, ὅπου κατήρχοντο διὰ στύρακος.

Ὁ δὲ τοῦ Σῖγμα περιστυλος ἔβλεπε πρὸς τὸ ὑπαιθρον (ἐξάερον) τοῦ Τρικόγχου, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἦτον ἡ καλουμένη Μυστικὴ Φιάλη, κληθεῖσα οὕτω διότι ἐγειννίαζε μὲ τὸ προειρημένον Μυστήριον τοῦ Τρικόγχου, καλουμένη προσέτι καὶ Πορφυρᾶ, κτίσμα τοῦ Πορφυρογεννήτου. Περιείχετο δὲ ὑπὸ μαρμαρίνων κίωνων, καὶ ἐπὶ τοῦ σωλῆνος αὐτῆς εἶχεν ἐπικείμενον ἀργυροῦν ἀστὸν, μὲ τὸν τράχηλον ἐστραμμένον, πνίγοντα μὲ τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ ὄφιν. Ἐν τῇ Φιάλῃ ταύτῃ, καλουμένη καὶ τῶν Β' ἐνέτων, ἐγίνετο, κατὰ τὸν Γραμματ. Λέοντα, χειμῶνος ὄντος, τὸ λεγόμενον Σαξιμοδέξιμον, » τῶν ἵππων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν » διερχομένων μετὰ χρυσῶν σαγισμάτων » ἡ δὲ Φιάλη ἐπληροῦτο πιστακίων, κοκκωναρίων καὶ ἀρυγδάλων. Πλησίον τῆς Φιάλης ταύτης ἦτον κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (2), καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἵσως ὁ αὐτὸς τῷ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Μονοθύρου, περὶ οὗ ἐφεξῆς.

Πρὸς τὴν ἀνατολικὴν δὲ πλευρὰν τοῦ περιστυλίου τοῦ Σῖγμα ἦσαν δύο χάλκινοι λέοντες ἐρευγόμενοι ὑδῶρ, καὶ ἐκατέρωθεν ἀναβάλλειν ἐκ μάρμαρου λευκοῦ, ἔνθα ἴσταντο οἱ Δῆμοι. Ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν Τροπικὴ (3) μαρμαρίνη, στηριζομένη ἐπὶ δύο λεπτοφυῶν κίωνων, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἴσταντο κυρίως οἱ ψάλται, ὁσάκις, χειμῶνος ὄντος, ἐγίνετο ἐνταῦθα ἡ τῶν Δήμων δοχὴ.

Πρὸς δυσμὰς δὲ τοῦ Σῖγμα, πλησίον τῶν εἰρημένων ἀναβαθμῶν, ἦσαν καὶ ἄλλοι τρίκλινοι, κτίσματα ὡσαύτως τοῦ Θεοφίλου. Ἐν οἷς ὁ καλούμενος Πυξίτης, διπλοῦς, κατώτερος δηλ. καὶ ἀνώτερος. Εἰς τὸν δεξιότερον τοῦτον κατόικουν οἱ Κληρικοὶ τοῦ Παλατίου. Εἶχε δὲ, αὐτὸς τε καὶ ὅλου τοῦ Σῖγμα τὸ περιστύλιον, εἰς τὰς πλευρὰς αὐτοῦ ἐγκεκολαμένους στίλους.

Πρὸς ἀνατολὰς δὲ καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἦτον ὁ καλούμενος Ἐρως (4).

(1) Κληθὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ στιγματοειδοῦς ὁ αὐτοῦ σχήματος. Ἦσαν δὲ διάφορα οἰκοδομήματα ἐν ΚΠ ὑπὸ τοῦτο τὸ ὄνομα. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀδελφὸν ἐὰν ἦτον τὸ ἐν τῷ Ἰουλιανῷ λιμένι. (2) Βιβλ. Α', ξς'. (3) Εἶδος λιθίνης ἀναθενδράδος, κουδοῦκλιον μαρμαρίνον. (4) Οὕτως εὐρίσκω γραμμένην ἐν τῇ Βυζαντινῇ τὴν λέξιν· ἀλλὰ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ Ἐρως, ὡς

χρησιμεύων ὡς ὀπλοθήκη, καὶ ἔχων εἰς τοὺς τοίχους αὐτοῦ ἐξωγραφισμένα ὅλα τῶν ὀπλῶν τὰ εἶδη. Πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος ἦτον καὶ ὁ καλούμενος Μαργαρίτης (1) Τρίκλινος, καὶ αὐτὸς κτίσμα τοῦ Θεοφίλου, στηριζόμενος εἰς ὀκτὼ κίονας ῥοδοποικίλους, μὲ ἔδαφος μαρμάρινον καὶ κατεξωγραφισμένους τοὺς τοίχους. Ὁ δὲ κοιτῶν (cabinet) αὐτοῦ εἶχε τὴν ὀροφὴν χρυσοῦ κατάστικτον, στηριζομένην εἰς τέσσαρας κίονας Βιθυνοῦς· αἱ δὲ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ στοαί, αἱ πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, εἰς τέσσαρας ἄλλους πρασίνοισι. Ἐδῶ κατῴκει ὁ Θεόφιλος τὸ θέρος, καὶ ἐδῶ ἐπιθεωρῆσας τὰς ἀπανταχόθεν τοῦ Κράτους συναχθείσας ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Εὐφροσύνης παρθένους, ἔδωκεν εἰς τὴν Θεοδώραν τὸ χρυσοῦν μῆλον, προτιμήσας αὐτὴν τῆς Κασσιανῆς, ἱστορικὸν ποριστικώτατον μὲν διὰ τοὺς μυθιστοριογράφους, μὴ ὑποφέρον ὅμως τὴν δᾶδα τῆς κριτικῆς, καθὼς καὶ ὁ χρυσοῦς τσεβρὲς τῶν Σουλτάνων, καὶ τόσα ἄλλα τῶν Παλατιῶν ἀνέκδοτα. Ἐν αὐτῷ κατέκλεισεν ὁ Βασίλειος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λέοντα μετὰ τῆς συζύγου 'του, τῆς ἀγίας Θεοφανοῦς, τριετίαν ὅλην, διαβληθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Σανταβαρινοῦ, ὡς ἀποστασεῖοντα, καὶ οὐ πρότερον διηλλαγῇ αὐτῷ ἢ τοὺς αὐλικοὺς τὸ περὶ τὸν ψιττακὸν ἐκεῖνο δρᾶμα ῥαδιουργῆσαι, » τῶν ἐγκαινίων τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καταλαβόντων, « κατὰ τὸ Συναξάριον τῆς 16 Δεκεμβρίου.

Πρὸς ὁρῶν δὲ τοῦ Μαργαρίτου Τρίκλινου ἦτον Ἡλιακὸν, ἐξ οὗ ἐφαίνετο τὸ παλαιὸν Τσουκανιστήριον. Ἐνταῦθα ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου ἔπειτα ἡ Νέα Ἐκκλησία, αἱ δὴ Φιάλαι καὶ τὸ Μεσοκῆπιον.

Πρὸς νότον τοῦ Ἡλιακοῦ τούτου ἦτον ὁ Καμηλαῦς ἢ Καμήλα, τὸ αὐτὸ ἴσως καὶ Καμελαύκιον ἢ Καμήλαυκον, κουβούκλιον (cubiculum) μὲ χρυσοκατάστικτον ὀροφὴν, ἐπιστηριζομένην εἰς ἐξ κίονας πρασίνοισι, καὶ μὲ μαρμάρινον ἔδαφος· ὠνομάσθη δὲ, καθὼς φαίνεται, ἀπὸ τοῦ καμηλαυκοειδοῦς τοῦ θόλου 'του σχήματος. Πλησίον δὲ τούτου ἦτον ἄλλο ὅμοιον, στηριζόμενον εἰς τέσσαρας κίονας δοκιμίτου λίθου· καὶ μετ' αὐτὸ πρὸς δυσμὰς τρίτον ἄλλο, ὁμοίως μαρμαροστόλιστον, στηριζόμενον εἰς πέντε Καριανοὺς κίονας, τὸ ὅποιον ἐπὶ Πορφυρογεννήτου ἦτον Βεστιάριον τῆς Αὐγούστης. Ἡνωμένον δὲ καὶ συμπεφυκὸς τούτῳ ὑπῆρχεν ἄλλο κατώγειον οἰκημῶν, τοῦ ὁποῖου ἡ ὀροφὴ ἐστηρίζετο εἰς ὀκτὼ κίονας λίθου Καριανοῦ. Ἐκαλεῖτο δὲ Μουσικὸν, διὰ τὴν ἀκριβῆ τῶν κατακοσμοῦντων αὐτὸ μαρμάρων ἁρμονίαν καὶ συγκοπήν. » Εἴποις ἂν, αὐτὸ ἰδὼν,

ἐκ τῆς χρήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἦν προσδιωρισμένος, καὶ τότε οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Ἀρεῶς καλούμενος οἶκος, ἄχρι τοῦ ὁποῖου εἶχε πυρποληθῇ τὸ Παλάτιον τοῦτο ἐν τῇ στάσει τοῦ Νικητα, κατὰ τὸν Προκόπιον. (1) Ὁμώνυμον τοῦ Τρίκλινου τούτου ἦτον τὸ ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Σαραγίου τειχῶν σωζόμενον ἄχρις οὗ πρὸ πολλοῦ περίπτερον, τὸ καλούμενον Ἰντζιλλί-κιδσκ, περὶ οὗ προείπομεν.

» λειμῶνα εἶναι διαφόροις ἀνθεσι βρύοντα. « Αὐτὰ εἶνε νομίζω τὰ πυραμιδοειδῆ κατοικητήρια, τὰ ὁποῖα ἄλλος ἱστορικός ὀνομάζει Τετράστοα ἢ μετὰ τεσσάρων κουβουκλίων τρίκλινα, κτίσματα Θεοφίλου, κείμενα δὲ μεταξὺ Καμηλᾶ καὶ Πορφύρας, με χρυσοειδεῖς ὀροφὰς καὶ τέσσαρας ἀψίδας, ὧν αἱ μὲν δύο καὶ τὰ δύο κουβούκλια πρὸς τὴν Πορφύραν, τὰ δὲ δύο πρὸς τὸ Λαυσαϊκόν. Φαίνεται δὲ ὅτι ὅδεν ἦσαν ὁλομάρμαρα, ὅθεν καὶ ἐκάησαν.

Πλησίον τοῦ Καμηλᾶ ἦτον εὐκτῆριον με δύο βήματα, τὸ μὲν τῆς Θεοτόκου, τὸ δὲ τοῦ Ἀρχιστρατήγου· πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Μουσικοῦ ὁ Καινούργιος Τρίκλινος, ἔχων πλησίον αὐτοῦ καὶ κοιτῶνα, κτίσμα Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ὑποκρατούμενος δεκαεξί χίσιν, ὧν ὀκτὼ μὲν πράσινοι Θεσσαλικοί, οἱ δὲ λοιποὶ ὀνυχίται ἢ ὅμοιοι ὀνυχίταις.

Καὶ παρακάτω Μεσόπατον (xystus), βλέπον διὰ μαρμαρίνου κλωβίου (δικτυωτοῦ) πρὸς τὸν Χρυσοτρίκλινον (1). Τὸ περίστωον τοῦτο προσδιώρισεν ὁ Πορφυρογέννητος εἰς βιβλιοθήκην, χρησιμεύον προτοῦ » εἰς » οἰκησιν τῶν τὴν γυναικωνίτιν πεπιστευμένων καρτζιμάδων (2). « Γνωστὸν γάρ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, ἔχων, ἐπὶ εἰκοσιπέντε ἔτη, καθ' ἃ ἤρξεν ὁ πενθερός αὐτοῦ Ῥωμανός, τὸ ὄνομα μόνον τῆς αὐτοκρατορίας, ἀφιερῶθη εἰς τὴν τῶν Μουσῶν θεραπείαν, καὶ συνέγραψε περὶ πάσης ὕλης.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἦτον τὸ Ἀριστητήριον, τὸ ἄλλως καλούμενον Δελφικὸν καὶ Δελφικὴ (3), ὅπου ἡρίστων συνήθως οἱ Αὐτοκράτορες, ἄλλο παρὰ τὸ Ἑστιάτοριον τῶν ἰθ' Ἀκουσίτων, περὶ οὗ προείπομεν.

Τὸ δὲ Λαυσαϊκὸν τρίκλινον ἢ ἐπεκλήθη οὕτω διὰ τὴν πρὸς τὰ Λαύσου καλούμενα παλάτια (περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ τόπῳ) γειτνιάσιν αὐτοῦ, ἢ εἶνε αὐτὰ ἐκεῖνα, συγγεόμενα παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Τοῦτον κατεκόσμησε χρυσοειδέσι ψήφοις ὁ Θεόφιλος, μετακομίσας ἐνταῦθα καὶ τὴν καλὰ θωσιν ἐκ τοῦ Παλατίου τοῦ τυράννου Βασιλίσκου (4), κατὰ τὸν Κεδρηνόν. » Κατὰ τὸν τοῦ Λαυσαϊκοῦ τρίκλινον παρεστήσατο καὶ τοὺς Στουδίτας ἀδελφούς Θ. καὶ Θ., δημοσίᾳ περὶ πίστεως διαλεξομένους, καὶ ἐλεγχοίς ὑπ' αὐτῶν, προσέταξε τῷ τοῦ Λαυσαϊκοῦ Μισοκλήφῳ (5) ἀπαρθέντας ῥαβδισθῆναι. «

Παρὰ τὰ διάφορα ταῦτα τρίκλινα, τῶν ὁποίων ὡς ἔγγιστα προσδιορί-

(1) Καθὼς καὶ εἰς τὴν τοῦ Σαραγίου περιγραφὴν εἶδομεν ὅτι καὶ εἰς τὸ Κουμπέ - ἄλλο ὑπάρχει ἄνωθεν τοῦ Βεζυρικοῦ βήματος θυρίς δικτυωτὴ, διὰ τῆς ὁποίας ἤκροστο ὁ Σουλτάνος τὰς ἐνώπιον τοῦ ἐπιτρόπου του εἰσαγγελλομένας δίκας. (2) Ἱστορικοὶ οἱ μετὰ τὸν Θεοφάν. Βιβλ. Γ', μγ'. (3) Κατὰ τὸν Προκόπ. Βανδάλ. Α'. Ἐλέγετο δὲ καὶ Δέλφιξ καὶ Δέλφαξ, ὅθεν τὸ Λαυσαϊκὸν Delphica. (4) Ἴδε περὶ τὸ τέλος τοῦ Α'. Μέρους. (5) Τὸ ὅποτον ἀναφέρει καὶ ὁ Σκυλίτσας.

ζέται ἡ θέσις, ἦσαν καὶ πολλὰ ἄλλα, σπανιώτερον ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἀναφερόμενα, οἷον τὸ Ἑπτάκογχον, ὅπου τῷ 532, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἐφιλονείκησαν οἱ ὀρθόδοξοι πρὸς τοὺς Σεθηρικνοὺς, καὶ ἴσως αὐτὸ τοῦτο τὸ λεγόμενον καὶ ἀπλῶς Ἑπτά· τὸ Μονόθυρον, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποίου ἔκτισε Βασίλειος ὁ Μακεδὼν εὐκτήριον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρχετο ὁ ἕτερος τῶν δύο μαρμαροστρώτων περιπάτων, ἐκτεινόμενος πρὸς βορρᾶν ἄλρι τοῦ Φάρου, ἀντιθέτως ἄλλου ὁμοίου φέροντος πρὸς τὸ Τσουκανιστήριον· τὸ Ὀνοπόδιον ἢ Ὀνόπους, ὅπου ἴσταντο οἱ τὰ ἄρματα φέροντες Σπαθᾶριοι, εἰς τὰς ἐπισήμους προελεύσεις, περιμένοντες τὸν Αὐτοκράτορα· τὸ Πάνθεον· τὸ Πεντακούβουκλον, τὸ ὁποῖον εὗρηται γραφόμενον καὶ Πέμπτον Κουβούκλιον, ὑπὸ δὲ τῆς Ἀννης καλεῖται Πεντόροφον, μεγέθει καὶ κάλλει λαμπρότατον, κτίσμα Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, κείμενον κατὰ τοὺς Μαρκιανοῦ περιδρόμους πλησίον τῶν εὐκτηρίων τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς ἀγίας Βαρβάρας, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐτελεύτησεν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, μετακομισθεὶς, ἤδη νοσῶν, εἰς αὐτὸ, ὡς ἀερικώτερον· τὸ Ὀκτάγωνον Κουβούκλιον, τὸ ἐν τῷ κοιτῶνι τῆς Δάφνης, ὅπου, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), ἀπετίθετο κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας ἡ βασιλειαυτοῦ στολή, καὶ ἐκεῖ ἀπερχόμενος μὲν ἐνεδύετο, ἐπανερχόμενος δὲ ἐξεδύετο αὐτὴν ὁ Αὐτοκράτωρ· ὁ Τριπέτων· ἡ Στεφάνη, ἢ, πιθανώτερον, ὁ τοῦ Στεφάνου, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Λουιπράνδος, κληθεὶς οὕτως ἀπὸ τοῦ πλησίον ναοῦ τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ ἐν τῇ Δάφνῃ, καλούμενον προσέτι, διὰ παρομοίαν γειτνίασιν, καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου, καὶ ἴσως καὶ Στέψιμον, ὡς προείπομεν· τὸ Χρυσόκλαβον, κτισθὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἐννοοῦντα ἴσως αὐτὸ τὸ Χρυσοτρίκλινον. Ὁ δὲ Ἀλεξιακὸς τρίκλινος, ὅπου συνεδρίασε τὸ πρῶτον ἡ κατὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀρσενίου Σύνοδος, καὶ ὁ Μανουηλίτης, ἀπὸ τοῦ κτίτορος Κομνηνοῦ, χρυσόπαστος καὶ μέγιστος, ὅπου ἦτον ἀποκειμένη, κατὰ τὸν Χωνειάτην, ἡ πορφυρᾶ λεκανὶς, χωροῦσα ὑπὲρ δύο χόας, τὴν ὁποίαν ἐξεβρόσθη ποτε ἀπασαν, κατὰ στοίχημα, ὁ θαυμαζόμενος τότε διὰ τὰς μαγγανείας τοῦ Λαγοθέτης τοῦ δρόμου, ἴσως τοποθετητέοι μᾶλλον ἐν τῷ τῶν Βλαχερνῶν παλατίῳ.

Τῶν τρικλίνων τούτων ἑνία ἦσαν πρόσγεια, τὰ ὁποῖα κακῶς, νομίζω, ἐκλαμβάνονται ὡς ὑπόγεια, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζοντο Χαμαιτρίκλινα. Εἶχε δὲ ἕκαστον αὐτῶν παρακείμενα καὶ ἐν ἧ καὶ πλείωτερα μικρότερα δωμάτια, τὰ καλούμενα Κουβίκουλα καὶ Σέκρετα (cabinets).

Ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς τοῦ Παλατίου τρικλίνοις τὸν πρῶτον ἐπέιχε τό-

(1) Βιβλ. Α', 4.

πον ἡ καλουμένη Πορφύρα, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, » οἶκημα τοῦτο, λέγει Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (1), ἐξ αὐτῆς τῆς δάσεως μέχρι » τῆς τοῦ ὀρόφου κινήσεως διὰ τετραγώνου συμπληρούμενον σχήματος, » ἐκείθεν δὲ εἰς πυραμίδα ἀποτελεσθέντων· ἀφορῶν μὲν ὡς πρὸς θάλατταν » πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Βουκουλέοντος, διὰ μαρμάρων δὲ τό τε ἔδαφος » κατέστρωτο, καὶ οἱ τοῖχοι περιεστέλλοντο, οὐ τῶν τυγχόντων, οὐδὲ τῶν » ἄλλων ὅποσοι εὐποριστότεροι τῶν τιμιωτέρων λίθων εἰσιν, ἀλλ' ἐξ ὧν » ἀπὸ Ῥώμης οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς ἐπεσύραντο. Ἔστι δὲ οὗτος ὁ λίθος, » ὅλως εἰπεῖν, πορφυροῦς δι' ὅλου καὶ ὅλον στίγματά τινα ψαμμοειδῆ » λευκὰ αὐτῷ περιτρέχουσιν, ἐξ οὗ καὶ Πορφύραν, οἶμαι, τὸ οἶκημα οἱ » ἀνέκαθεν ὠνόμασαν. « Ἐν αὐτῷ ἔτικτον αἱ αὐτοκρατορίσσαι, » ἐξ οὗ καὶ » τὸ τῶν Πορφυρογεννητῶν ὄνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμε, « λέγει ἡ Ἄννα, τῆς Πορφύρας ταύτης » τιθήνημά τε καὶ κύημα « καὶ αὐτῇ. Ἐν αὐτῷ διένεμον αἱ Αὐγουσταί, τῶν Χριστουγέννων (» Κατὰ τὸν » τῶν Βρουμαλίων καιρὸν «), εἰς τὰς ἀρχοντίσας τὸ ὄξυ (τὰ πορφυρὰ ὑφάσματα), ὅθεν καὶ τὸ παρωνυμεῖ ὁ συγγραφεὺς τῶν Παραλειπομένων τοῦ Θεοφάνους. Ἐδῶ ἐδραματουργήθη, περὶ τὸν Αὐγουστον τοῦ 797, τὸ τερατώδες ἐκεῖνο δράμα τῆς τυφλώσεως τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ Λέοντος τοῦ τῆς Χαζάρας, κατὰ διαταγὴν ἢ συναίνεσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ μητρὸς, Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ κοιτῶνι, ἐν ᾧ ἐγεννήθη, καὶ κατ' αὐτὴν τοῦ σαββάτου τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν πρὸ δέκα ἐτῶν εἶχεν αὐτὸς τυφλώσῃ μὲν τὸν ἰδίον θεῖον Χριστοφόρον (2), γλωσσοτομήσῃ δὲ τοὺς λοιποὺς τέσσαρας, Νικηφόρον, Νικήταν, Ἀνθιμον καὶ Εὐδόκιμον (τοῦτον ἤδη χειροτονημένον πρὸ ἐπτὰ ἐτῶν καὶ διάκονον)!! Ἄν διὰ τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο ἐσκοτίσθῃ ὁ ἥλιος, καθὼς διηγοῦνται οἱ ἱστορικοὶ, εἶνε ἀμφίβολον, καὶ τοι παθὼν τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Θυέστου τεκνοκτονίας· τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε, Α', ὅτι ἡ ἱστορία δείκνυσιν διὰ τῶν ποιοῦτων ὅτι μὲ φρίκην αὐτῆς ἀναγκάζεται ἵνα χαράξῃ εἰς τὰς σελίδας τῆς τῆς τὰς παρεκτροπᾶς ταύτας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· καὶ Β', ὅτι τὰ πολύτιμα μάρμαρα καὶ τὰ κατάχρυσα φατνώματα, τὰ ὅποια θαμβόνοῦσι καὶ ἐλκύουσι κεχηνότας πρὸς αὐτὰ τοὺς πολλοὺς, ὁδὸν σκιάζουσι μικρὰ καὶ συνήθη κακουργήματα.

Ἐπίσημος ἐπίσης κατέστη, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ (3) συγχροτηθεῖσαν τῷ

(1) Βιβλ. Ζ'. 190. (2) Τὸν ὅποιον ὅμως τὸ Συναξάριον τῆς 30 Δεκεμβρίου ἐν τῷ κατὰ Σκυθῶν πολέμῳ φονεῦσθαι ἱστορεῖ· ἐν γένει δὲ συγκεχυμένα τὰ κατὰ τοὺς υἱοὺς τούτους τοῦ Κοπρινύμου. (3) » Ἐν τῷ Σεχρέτῳ τοῦ θεοῦ Παλατίου, τῷ λεγομένῳ Τρούλλῳ, « κατὰ τὰ Πρακτικά τῆς Συνόδου. Ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ τρικλινεῖ συνεκροτήθη τῷ 691 καὶ ἡ καλουμένη Πενθέκτη σύνοδος, διότι θεωρεῖται ὡς συμπλήρωμα τῆς Πέμπτης καὶ Ἑκτῆς, ὧν οὐδετέρᾳ ἐξέδοτο κανόνας ἀφορῶντας τὸ διοικητικὸν μέρος τῆς Ἐκκλησίας.

680-681 γ' Σύνοδον, καὶ ὁ λεγόμενος Τροῦλλον ἢ Τροῦλλον καὶ Θολωτὸν ἢ Ὠωτὸν (1) καὶ Ὠάτον, τρίκλινον, ἔχον ἀνοικτὸν ὀλόγυρα τὸν ὠρειδῆ αὐτοῦ θόλον (τροῦλλον), καὶ κείμενον πρὸς τὴν Νέαν καλουμένην Ἐκκλησίαν, κτισθὲν δὲ ὑπὸ Ἀναστατίου τοῦ Δικόρου (2), ἐπὶ λόγῳ τοῦ ἵνα προφυλαχθῇ δὴθεν ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο εἰς αὐτὸν, κατὰ τοὺς ἀστρολόγους, ἵνα ἀποθάνῃ. Εἰς τὰ τοιαῦτα θολωτὰ καὶ περιπνεόμενα οἰκοδομήματα κατέφευγον, φαίνεται, ὡς δροσερώτερα καὶ ἀερικώτερα, εἰς τὰς μεγάλας τοῦ θέρους καύσεις, καὶ ἄλλοι τῶν αὐτοκρατόρων πρὸς τὸν Ἀναστάσιον· διότι καὶ περὶ Μιχαήλ ἢ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου διηγεῖται ὁ Παχυμέρης (3) ὅτι »θέρους ἦν ἄκμῃ, καὶ ὁ κρατῶν, περὶ τὸ τῆς μεσημβρίας σταθερώτατον, μετὰ τὸν μετ' ἄριστον ὕπνον, κατὰ τὰ Ὠάτου μέσα καθήμενος ἐναιθρίαζε.»

Τοῦτο ἄρ' ἐνθυμίζει τὴν Μαγναύραν, τὴν ὁποίαν, εἴτε τὴν αὐτὴν οὖσαν τῇ ἐνταῦθα, εἴτε καὶ ἄλλην, θέλομεν ἀνεύρει καὶ εἰς τὰς Βλαχέρνας, τρίκλινον ὑπερμέγιστον, »ἐν ᾧ καὶ ὁ Σολομόντειος ἱδρυτο θρόνος (4), καὶ τὰ περιλάλητα ἐκεῖνα τοῦ Θεοφίλου κατεσκευάστο ὄργανα,» κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κεραυνοβοληθεὶς, κατὰ τὴν προφητείαν, ὁ Ἀναστάσιος, οὐδὲν ἐπρόφθασεν ἄλλο ἵνα εἴπῃ, εἰμὴ »Μάννα, αὖρα! (»ὦ Μάννα, ὑπὸ αὖρας ἀπόλλυμαι!«), ἐξ οὗ καὶ ἐτυμολογεῖ τὸ ὄνομα τοῦ κτιρίου ὁ Κωδινός τε καὶ ἄλλοι, παρὰ τὸν ὁποῖον, πολὺ πιθανώτερον, κατὰ τὸν Λουίτπράνδον, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ Magna aula καὶ δύναται τις ἐκ τούτου ἵνα συμπεράνῃ οὐκ ἀπεικότως, ὅτι οἱ ἐτυμολογοῦντες τὸσον ἀδέξια πιστεύουσι καὶ τὰς μαντείας πολὺ προθυμότερον.

Ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ τρικλίῳ τῆς Μαγναύρας ἐγένετο τῇ Δευτέρᾳ τῆς πρώτης ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν σιλέντιον, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ἰστάμενος ἄνω τῶν γραδηλίων τοῦ τρικλίνου τούτου, ἐστρωμένων μὲ »ἐπεύχια, ἐδημηγόρει τὰ πρόσφορα τῇ νηστείᾳ εἰς τὸν λαόν.» Ἐδῶ ἐτελοῦντο οἱ τῶν αὐτοκρατορικῶν γάμων χαιρετισμοὶ (»γενομένου παστοῦ ἐν τῇ Μαγναύρᾳ,» Α. Γραμτ.), αἱ ὑποδοχαὶ τῶν ξένων πρέσβεων, οἷον τοῦ Λουίτπράνδου, ἀπεσταλμένου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ὁθωνος, τῶν λεγάτων τοῦ Πάππα Ἀδριανοῦ, »ἐκ τοῦ τῆς Εἰρήνης παλατίου »κατελθόντων κτλ. (»Δοχῆς γενομένης ἐν τῇ Μαγναύρᾳ, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Βασιλεῦσι Ῥωμαίων ποιεῖν, ὅταν τινὰ τῶν ἐφ' ἡγεμονίας ἐ-

(1) Ὅθεν συγγέεται μὲ ἄλλον τρίκλινον, τὸν καλούμενον Ἀετὸν, περὶ οὗ προεῖπομεν, καὶ γράφεται καὶ Ἀετὸν, τὸ ὅποτον ὅμως φαίνεται ἐσφαλμένον. Ὁ δὲ Πορφυρογέννητος λέγει (Βιβλ. Β', ιε') ὅτι »Ὁ Τρίκλινος τοῦ Τροῦλλου κακῶς παρὰ τοῖς πολλοῖς Ὠάτος λέγεται. Ὠάτος γὰρ τὸ ἐκεῖσε χαρτοθέσιον τῆς Σακέλλης ὀνομάζεται.» (2) Κτίτορα τοῦ Ὠάτου τὸν Μ. Κωνσταντῖνον ἀναγράφει ὁ Ἀνώνυμ. Πατριογρ. (3) Βιβλ. Ε', κδ'. (4) Περὶ οὗ εἰς τὸ Γ' μέρος τῆς παρούσης πραγματείας.

» θνους τινός περιφανῶν καὶ μεγάλων εἰσδέχεσθαι μέλλωσι, « Πορφυρογένν.). Ἐδῶ συνεκάλεσε τὸν λαὸν ἡ αὐτοκρατορίσσα Εἰρήνη, καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου ὑπέγραψεν, ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου Ταρσίου καὶ τῶν ἀρχιερέων, τὸν Τόμον τῆς ἐν Νικαίᾳ Β' Συνόδου, τῇ 13 Ὀκτωβρίου τοῦ 787.

Μένει δὲ ἵνα σαφηνισθῇ διατὶ, ἐν ᾧ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), διὰ τῶν ἄνωθεν τῆς Μαγναύρας διαδοτικῶν εἰσήρχετό τις διὰ ξυλίνης κλίμακος εἰς τὰ Κατηχουμενεῖα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ Θεοφάνης τοποθετεῖ αὐτὴν πρὸς τὸ κατὰ νότον μᾶλλον παράλιον τοῦ Παλατίου, λέγων ὅτι οἱ μετὰ Σουλειμάνου Σαρακηνοὶ » προσώρμισαν ἀπὸ τῆς » Μαγναύρας ἕως τοῦ Κυκλοβίου, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας, νότου πνεύσαν » τος, ἀπάραντες ἐκεῖθεν, παρέπλευσαν τὴν πόλιν. «

Ἐν τῶν τρικλίνων τούτων ὠνομάζετο καὶ Φύλαξ, κείμενον μεταξὺ τοῦ Χρυσотρικλίνου καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου, καὶ ἐχρησίμευεν ὡς Θησαυροφυλάκιον. Εἶχε δὲ ἑξοδὸν εἰς τὸ Σῆμα, καὶ ἦτο συνηνωμένον τῷ Βεστιαρίῳ, ὅθεν καὶ ἐνίοτε συγχέονται, εἰ καὶ ὁ Πορφυρογέννητος τὰ διαστέλλει, λέγων ὠρισμένως ὅτι ὁ πάππος αὐτοῦ Βασίλειος ὠκοδομήσατο ἐν τῷ Παλατίῳ δύο τρίκλινα, » τὸ μὲν εἰς θησαυροφυλακεῖον, τὸ δὲ εἰς Βεστιάριον (2) «. Τὸ δὲ ταμεῖον τοῦ θησαυροῦ διηρεῖτο, καὶ τότε καθὼς καὶ τῶρα, εἰς Γενικὸν καὶ Ἰδικὸν ἢ Εἰδικὸν, τὸ καὶ Πριβάτον (ἐκ τοῦ Λατιν.), ἔχον καὶ Κόμμητα τῶν Πριβάτων, τὸν ἄλλως Λογοθέτην τοῦ Εἰδικοῦ. Τὸ Γενικὸν ὠκοδόμητο ἐκ πλίνθου πάσης ὀπτῆς, ὅθεν ἐλέγετο καὶ Λατέρκουλον (3), καὶ εἶχε καὶ φύλακας ἢ γραμματεῖς » τῶν τεσσάρων αὐτοῦ σκηνίων, « τοὺς Λατερεκουλησίους (Latereculensios). Πρὸς δυσμὰς τοῦ Θησαυροφυλακίου καὶ τοῦ Βεστιαρίου διήρχετο ὁ ἀπὸ τοῦ Μονοθύρου μέχρι τοῦ Φάρου διήκων μαρμαρόστρωτος περίπατος, περὶ οὗ προείπομεν.

Εἰς δὲ τὸ Σκευοφυλάκιον τοῦ Παλατίου ἐφυλάττοντο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ δύο πολύτιμοι σταυροὶ (βεβαίως ἀπὸ τιμίου ξύλου), τοὺς ὁποίους ἐκφέροντες ἀπ' αὐτοῦ κατ' ἔτος τῇ α'. τοῦ Αὐγούστου (καθ' ἣν ἡμέραν ἐορτάζει μέχρι τοῦδε ἡ Ἐκκλησία τὴν Πρόοδον τῶν τιμίων ξύλων), ἐξετίθεσαν εἰς προσκύνησιν, τὸν μὲν, ἐντὸς τοῦ Παλατίου, τὸν δὲ καθ' ὅλην τὴν πόλιν, » περιπολεύοντα τὰς ῥύμας καὶ ἀγυῖας καὶ τὰ τεῖχῃ » αὐτῆς, » μέχρι τῆς γ' τοῦ μηνὸς τούτου, ὅτε πάλιν ἐπανεφέρετο ἀπὸ πρωίας εἰς τὸ Παλάτιον. Ὁμοίως ἐξήγοντο οἱ Σταυροὶ οὗτοι καὶ τῇ τρίτῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν, καὶ τῇ α. τοῦ Σεπτεμβρίου, ὅτε καὶ ἔμενον ἕως μέχρι τῆς ἀποδόσεως τῆς Ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ.

(1) Βιβλ. Α', κβ'. (2) Πορφυρογέν. Κεφ. ΝΘ'. (3) »Τοιγαροῦν καὶ ἀποτεθῆναι κατὰ τὸ » θεῖον ἡμῶν λατέρκουλον τὰ τοιαῦτα θεῖα μανδᾶτα διεκτελευσάμεθα, « Ἰουστινιαν. Νεαρά ΚΔ'.

Τὰ διάφορα διαιτήματα ταῦτα συνείχοντο πρὸς ἄλληλα διὰ περιστύλων Διαύλων ἢ Περιπάτων (Galleries), τῶν καλουμένων Ἀνδριῶνων καὶ, Λατινικώτερον, Εὐστῶν, »οὓς πεσσοί τινες, γίγασιν εἰκότες, ἐν κόσμῳ δὲ »καὶ σωφρόνως ἐφεξῆς ἡρέμα διεττηκότες, ἀπ' ἀλλήλων διατειγίζουσιν, »ἀπανταχοῦ χωρεῖν κτλ., « κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον. Ὁ Πορφυρογέννητος τὰ ὀνομάζει Διαβατικά καὶ Στενάκια, τὰ ὅποια ἴσως εἶνε οἱ λεγόμενοι ἄλλως Μάκρωνες (Μακρυνάρια, corridors, γκετσιτ) διαστελλόμενα κατὰ τὴν διάφορον αὐτῶν χρῆσιν, εἰς Ἀναβάσια ἢ Καταβάσια ἕνα τῶν ὁποίων ἐλέγοντο, καθὼς καὶ ἦσαν, Μυστικά, διὰ τῶν ὁποίων διήρχοντο, ὁσάκις ἤθελον, ἀθέατοι οἱ αὐτοκράτορες, καὶ μάλιστα αἱ αὐτοκρατόρισαι, καθὼς εἶδομεν ἀνελθοῦσαν δι' ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ ἀπὸ τῆς Χαλκῆς, εἰς τὰ Κατηχομενεῖα τῆς Μ. Ἐκκλησίας, Εἰρήνην τὴν Λέοντος.

Ἐκ τῶν διόδων τούτων ἀναφέρει ὁ Πορφυρογέννητος τὰ Διαβατικά τῶν ἁγίων Μ', φέροντα εἰς τὸν Χρυσοτρίκλινον τὰ τοῦ Κυρίου, εἰσάγοντα εἰς τὸ ἡμικύκλιον τοῦ Τρικόγχου τὰ τῆς Μαγναύρας, φέροντα εἰς τὰ Κατηχομενεῖα τῆς Μ. Ἐκκλησίας, περὶ ὧν προείπομεν τὰ τῆς Χρυσῆς Χειρὸς, ἀπὸ τοῦ Αὐγουστέως εἰς τὸν Ὀνόποδα.

Τὰ μακρυνάρια ταῦτα μετὰ τῶν περατούντων αὐτὰ τρικλίνων περιέκλειον εὐρυχώρους αὐλὰς καὶ κήπους ἐκτεταμένους. Καὶ τῶν μὲν αὐλῶν τούτων μία ἦτον ἡ τοῦ Τσουκανιστηρίου, περὶ οὗ μετ' ὀλίγον τῶν δὲ κήπων ὁ καλούμενος, ὡς ἐκ τῆς θέσεως, Μεσοκῆπιον, ἐχωρίζετο τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Νέας Ἐκκλησίας διὰ διπλῶν (ἀμφιδύμων) στοῶν, καὶ εἶχεν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ τοὺς προειρημένους δύο περιπάτους, τοὺς ἀρχομένους ἀπὸ τοῦ Μονοθύρου. »Τὰ δὲ περικλειόμενον μέσον τῶν δύο περιδρόμων χωρίον, κατὰ τὸ ἔφον τοῦ ναοῦ μέρος, παράδεισον »ἐξειργάσατο (ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος), κατὰ ἀνατολὰς καὶ αὐτὸν φυτευθέντα τῆς Νέας Ἐδέμ., ὃν ἀπὸ τῆς θέσεως Μεσοκῆπιον ὀνομάζειν »εἰώθαμεν (1).»

Τὴν δὲ κινστέρναν τοῦ Παλατίου, τὴν καλουμένην Ψυχράν, κειμένην μετὰ τοῦ Ἰουστινιανείου τρικλίνου καὶ τοῦ Λαυσιακοῦ, ἢ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (2), τῆς Ἐκθέσεως, Ἀναστάσιος μὲν ὁ Δίκωρος σπεύδων φεῦσαι τὴν περὶ τοῦ διὰ πυρὸς θανάτου αὐτοῦ πρόρρησιν, »εἰς πολλὰ διήνοιξε στόμια, καὶ κάδους ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν παρέθηκε, « κατὰ τὸν Κεδρηνόν· ὁ δὲ Ἡράκλειος, φοβούμενος τοῦναντίον τὴν προμαντευθεῖσαν αὐτῷ δι' ὕδατος τελευτὴν, συνέχωσεν, ὡς καὶ ἄλλας πολλὰς, καὶ εἰς κήπον μετεποίησεν, ἀνακαθαρθεῖσαν ἔπειτα ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης. Ἀλλὰ περὶ τούτου εἶπομεν τὰ εἰκότα ἐν τῇ προεισαγωγῇ τοῦ πονήματος

(1) Πορφυρογένν. Βιβλ. (2) Αὐτ. ἐν βίῳ Βασιλείου.

ἡμῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ συνεχώσθη πάλιν, ἢ ἔμεινεν ἄχρηστος, διότι συνέβη » βασιλικὸν ἐν αὐτῇ ἀποπνιγῆναι υἱόν, « κατὰ τὸν Χρονογράφον τοῦ Πορφυρογεννήτου (1), ἀνέκδοτον ἄλλως ἄγνωστον. Ὅθεν ὁ Θεόφιλος ἀποφεύγων, διὰ τὴν περὶ τὰ κοινὰ ἐπιμέλειαν, τὰς εἰς τὰ προάστεια προελεύσεις, » περὶ τὰ ἡλιακὰ, ἐνθα πρότερον ἦν ἡ κινστέρνα αὕτη, παρα- » δείσους εἰργάσατο, καί.. ἐαυτὸν ἔτερεπε τούτοις, « ὡς εἴρηται. Τὸ μέρος τοῦτο εἶναι νομίζω ἡ καλουμένη Καταβάτη, μέρος κατηγορικὸν δηλαδὴ, τὸ ὅποιον, πρὸς ἰσοπέδωσιν, μετεσχηματίσθη εἰς κινστέραν, καθὼς θέλομεν ἰδεῖ κατέπιν ὅτι ἐγινέ, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Ἰππόδρομον. Τὸ αὐτὸ δὲ ἴσως καὶ Καταβάσιον τοῦ Τσुकανιστηρίου, περὶ οὗ μετ' ὀλίγον. Τὸ ἐπάνωθεν τῆς Κινστέρας ταύτης ἦτον κατάφυτον μὲ δένδρα, ὅπου ἦσαν τὰ Κυνηγέσια, τὰ καλούμενα Τὸ ἐν τὸς Φιλοπάτιον, περὶ ὧν εἴπομεν ἐν τῇ τοῦ Σαραγίου περιγραφῇ.

Τὸ δὲ Λουτρὸν τοῦ Παλατίου, » τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον καὶ φανώτατον, « κατὰ τὸν Πορφυρογεννήτον, ἐκτίσθη ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης, πλησίον τῆς προειρημένης Φιάλης, καὶ πιθανῶς πρὸς τοῦ Γυναικωνίτου τὸ μέρος, ὅς τις ἐχωρίζετο τοῦ λοιποῦ Παλατίου, καὶ ἴσως διὰ τάρρου, ἐὰν συμπεράνωμεν ἐκ τῆς καλουμένης Γεφύρας, ἄχρι τῆς ὁποίας παρηκολούθουν τὴν μελλόνυμφον Αὐγούσταν αἱ Πατρικίαι καὶ λοιπαί, κατὰ τὸν Πορφυρογεννήτον (2). Ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ λουτροῦ τούτου ἐπνίγη τῇ 11 Ἀπριλίου τοῦ 1034 Ῥωμανὸς ὁ Γ' ἢ Ἀργυρὸς ὑπὸ Μιχαήλ τοῦ Παφλαγόνης, καθ' ὑποβολὴν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τῆς πολυθρυλλήτου Ζωῆς. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ λουτρὸν τοῦτο προὑπήρχε τοῦ Βασιλείου, κτισθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἤδη τοῦ Κωνσταντίνου, πλησίον τοῦ Τσुकανιστηρίου καὶ καλούμενον Κάτοπτρον. Καὶ ἴσως εἶνε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ καλούμενον Μέγα Λουτρὸν τοῦ Οἰκονομείου, κτίσμα καὶ τοῦτο τοῦ Κωνσταντίνου, κατὰ τὸν Κωδινόν, τὸ ὅποιον καταλύσας ὁ Τζιμισκῆς ἐκτίσεν ἐκ τῆς ὕλης αὐτοῦ τὴν Χαλκὴν. Εἶχε δὲ καὶ Καταβάσιον τὸ ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμούμενον.

Πρὸς τὸ μέρος τοῦ Γυναικωνίτου ἦτον καὶ εὐκτήριον τῆς ἁγίας Χριστίνης, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρωνομάζετο ἄλλο Καταβάσιον.

Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν καὶ μᾶλλον γνωστὸν τῶν Καταβασίων τούτων ἦτον τὸ τοῦ Τσुकανιστηρίου, ἴσως τὸ αὐτὸ καὶ τοῦ Βουκαλέοντος, τὸ ὅποιον ἔφερε πρὸς τὸ Βραχιόνιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, κρηπίδα παραλίαν, ἐκτεινομένην ὑπὸ τὸ τοῦ Νικηφόρου ἢ τοῦ Βουκαλέοντος τρίκλινον, καὶ ἔχουσαν προεξέχουσαν ἀπ' αὐτῆς πρὸς τὴν θάλασσαν θαυμαστὴν διὰ τὴν

(1) Βιβλ. Γ', γ'. (2) Βιβλ. Α', μ'.

μέγεθος καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀποβάθραν, ἥτις ὑπὸ τοῦ Χωνειάτου ὀνομάζεται Ἀποβάθρα τοῦ Βασιλέως, ὡς προσδιωρισμένη, φαίνεται, μόνον διὰ τὸν Αὐτοκράτορα. Τὸ Καταβάσιον τοῦτο ἐννοεῖ, νομίζω, καὶ Βιλλέλμος ὁ Τύρου (1), λέγων ὅτι ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἢ ἀνωτέρου παλατίου ἔφερε πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Βουκολέοντος μεγαλοπρεπὴς μαρμαρινὴ κλίμαξ ἢ κἀνοδος.

Εἰς τὸ Καταβάσιον τοῦτο ἀνήρθησαν ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κάμνοι, καὶ ἐπὶ θάτερα ἐστήθη ὁ Σταυρὸς, αἵρεσις δὲ ἐδόθη τοῖς κρατουμένοις τέως ἐν φυλακῇ ὁπαδοῖς τοῦ αἵρετικοῦ Βασιλείου τοῦ Βογομίλου (2), ἵνα τραπῶσιν ὑποτέρωσε βούλοιντο, εἴτε εἰς τὸν Σταυρὸν δηλονότι, ἀποπύοντες τὴν αἵρεσιν, εἴτε πρὸς τὰς πυράς, ἐπιμένοντες εἰς αὐτὴν (3).

Τὸ δὲ σφαιριστήριον τοῦ Παλατίου, τὸ καλούμενον

Τσουκανιστήριον.

ἔπου οἱ αὐτοκράτορες καὶ τὰ βασιλόπωλα ἐσφαίριζον ἔφιπποι μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχοντοπούλων, ὥκοδομήθη πρῶτον μὲν ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου· ὕστερον δὲ Μιχαὴλ ὁ τοῦ Θεοφίλου, κοσμήσας καὶ μαρμαρώσας πολυτελῶς αὐτὸ, ἦνωσε μὲ τὰ αὐτοκρατορικὰ ἵπποπτάσια· ὁ δὲ διαδεξάμενος αὐτὸν Βασίλειος (4) παρεξέβαλεν αὐτὸ ἔτι μᾶλλον, καὶ ἀνεπλήρωσεν, « ἐξωνησάμενος τὰς πρότερον ἐκεῖσε τυγχανούσας οἰκίας, καὶ ἄχρις » ἐδάφους καταβαλὼν, καὶ περικαθάρας τὸν τόπον, « καὶ τοῦτο, διότι εἶχε σμικρυνθῇ ἢ προτέρα αὐλὴ, ἐπεκταθείσης τῆς Νέας Ἐκκλησίας, πρὸς διατήρησιν τῆς ὁποίας προσδιώρισε καὶ τὴν πρόσοδον τριῶν λαμπρῶν οἰκιῶν, ἃς ὥκοδομήσατο πρὸς τὸ κατὰ θάλασσαν μέρος τῆς τοῦ Τσουκανιστηρίου αὐλῆς· Κωνσταντῖνος τελευταῖον ὁ Δούκας » πλείω τοῦτο ἐπλάτυνε, κτίσας καὶ τὸν μέσον τρίκλινον τὸν Ἱππόδρομον, καὶ τὸν ἕνα « κούδουκλον (5), « κατὰ τὸν Ἀνών. Πατριογράφον.

Κατὰ τὴν ἀκριβῆ δὲ τοῦ Πορφυρογεννήτου περιγραφὴν ἔκειτο πρὸς τὸ μέσημβρινοανατολικὸν μέρος τῆς Νέας Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς τοῦτο ἔφερεν, ὡς προείπαμεν, ὁ ἕτερος τῶν ἀπὸ τοῦ Μονοθύρου ἀρχομένων δύο διαύλων, ὁ πρὸς τὴν Προποντιδα. Ἐτέρωθεν δὲ ἦτο πλησίον αὐτοῦ ὁ ναὸς τῆς Ὁδηγητρίας, ἀφ' ἧς καὶ ἐπωνομάζετο. Εἰς τὸ ἴδιον σχεδὸν τοῦτο μέ-

(1) Βιβλ. Κ', κε'. (2) Ἰδὲ Ἱππόδρομος. (3) Ἄννα Βιβλ. ΙΕ'. (4) Τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον ἐπάγγελμα καὶ ἡ αἰτία τῆς παραδόξου προαγωγῆς ἦτον, καθὼς γνωρίζομεν, ἡ περὶ τὴν τῶν ἵππων ἐπιμέλειαν ἐπιδειξίτης· Ἰδὲ Ναὸν τοῦ ἁγίου Διομήδους. (5) Τὸ αὐτὸ ἴσως καὶ Τρικύμβαλον, ὅπου ἔσταντο αἱ πύλαι, τὰς ὁποίας ὁ Μακεδὼν Βασίλειος ἔπλεεν ἀπὸ τῶν ἐμβόλων τοῦ τῶν χαλιναρῶν φόρου, στηθεῖσας ἐκεῖ, καταντικρὺ τοῦ Σανάτου, ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, καὶ μετέφερεν εἰς τὴν Νέαν.

ρος εἶνε καὶ σήμερον ἐντὸς τοῦ Σαραγίου ἱππήλαττον τι ἐπίπεδον, τὸ καλούμενον Τζιρίδ, ὡς χρησιμεῖον εἰς ἀκοντοβολίαν.

Μὲ τὸ Τσुकανιστήριον συνείχοντο, καθὼς εἶδομεν, τὰ αὐτοκρατορικὰ Ἱπποστάσια, τὰ καλούμενα Τουρλωτὰ (1), τὰ ὅποια ἔκτισε παρομοίως Μιχαήλ ὁ τοῦ Θεοφίλου, » κοσμήσας μαρμάροις καὶ ὕδατων ἐπιβροαῖς, » ὡραιότατα πάνυ, « κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα. Ἐνταῦθα εἶνε καὶ σήμερον τὰ τοῦ Σαραγίου Ἱπποστάσια καὶ οἱ Χορτοβολῶνες, ἀρ' ὧν παρωνυμείται, καθὰ προείπομεν, καὶ ἡ πλησίον πύλη, ἡ τοῦ Ἀγχύρ-καπτοῦ.

» Εἰς τὸ Καταβάσιον τοῦ Τσुकανιστηρίου, « κατὰ τὸν Γραμμ. Λέοντα, ἦσαν καὶ οἱ καλούμενοι

Τόποι,

μέχρι τῶν ὁποίων ἐξετείνετο, ὡς προείπομεν, τὸ τοῦ Κωνσταντίνου παλάτιον. » Εἰς τοὺς λεγομένους Τόπους, λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ὅπου » ἦσαν Βάθρα (2), » οὐ μακρὰν τῶν Ἀρκαδιανῶν καὶ τῆς Νέας Ἐκκλησίας, ἔκτισε (ἢ μᾶλλον ἀνέκτισε καὶ ἐπλάτυνε, προεκτισμένον ἤδη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου) Λέων ὁ Φιλόσοφος τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Λαζάρου, κατασκευάσας αὐτὸν εἰς μονὴν ἀνδρώαν, προσδιωρισμένην κυρίως διὰ τοὺς εὐνούχους, ἔνθα ἀνακομίσας κατέθετο καὶ τὰ λείψανα, τοῦ μὲν δικαίου Λαζάρου ἐκ Κύπρου, τῆς δὲ Μαγδαληνῆς Μαρίας ἐκ τῆς Ἑφέσου. Ἀπὸ τοῦ ναοῦ τούτου παρωνομάζετο, κατὰ τὸν Παχυμέρη, καὶ ἡ πλησίον αὐτοῦ πυλὶς, ἡ ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς πόλεως.

Εἶπομεν δὲ ὅτι ὁ περίβολος ὅλος οὗτος τοῦ Παλατίου ἦτον περιτετελισμένος. Τὰ τεῖχη ταῦτα, προϋπάρχοντα πάντως, τοῦλάχιστον κατὰ μέγα μέρος, κατέστησεν ὀχυρώτατα μεγάλας δαπάναις Νικηφόρος, καθὰ προείρηται, ὁ Φωκᾶς. » Κεχρησμοδοτημένον γὰρ ἔχων τὸ ἐν τοῖς βασί- » λείοις μέλλειν ἀναιρεθῆσθαι, ἔκρινε περιποιεῖσθαι αὐτῷ διὰ τοῦ τείχους » ἀσφάλειαν. Ἐλύπησε δὲ τοῦτο μάλιστα τοὺς πολίτας, λέγει ὁ Ζωνά- » ραζ (3)· ἀκρόπολιν γὰρ καὶ τυραννεῖον καθ' ἑαυτῶν γινόμενον ἔκρινον. Καταστρέψας δὲ καὶ πολλὰ λαμπρά καὶ μεγάλα κτίρια, ὅσα ἦσαν κύκλῳ τοῦ Παλατίου, κατεσκεύασεν ἐξ αὐτῶν ἢ μετεποίησεν αὐτὰ ταῦτα εἰς σποδοβολῶνας καὶ κλιβάνους καὶ ἀποθήκας, καὶ τὰ ἐφωδίασε μὲ ζωοτροφίας καὶ ἄλλα εἶδη χρήσιμα πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον.

Ἐπὶ τῶν τειχῶν τούτων ὕψουτο καὶ ὁ » μέγιστος πύργος « ἐκεῖνος, ὁ καλούμενος Κεντηνάριον, ἄδηλον ἐάν ἦτον ὁ αὐτὸς τῶ τῶν Μαγγάνων. Ἀπὸ τῶν διασφάγων αὐτοῦ ἐτόξευε κατὰ τῶν στασιαστῶν ὁ τῶν

(1) Διότι ἦσαν θολοσκέπαστα, καθὼς εἶνε καὶ σήμερον τὰ τοῦ Σαραγίου. (2) Τὸ ὅποιον ἐν συνώνυμον τῶν Τόπων. Ἴδε Κεφάλ. Γ', Ε'. (3) Βιβλ. ΙΓ'.

ραννος Ἀνδρόνικος, ὅστις, εἰς τοῦτον ἴσως ἢ ἄλλον τινά τῶν πρὸς τὰ παράλια τεῖχη τοῦ παλατίου τὰ πρὸς τὴν Προποντίδα φρουρούμενος, πρὶν ἀκόμῃ τυραννήσῃ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ διὰ νυκτὸς ἀποδράς, καὶ κρυβεῖς δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐντὸς τοῦ περὶ τὰ ἄβατα μέρη τῶν ἀνακτόρων πεφυκότος ἀμφιλαφοῦς χόρτου, κἀκείθεν ἀπὸ μετοπυργίου τινὸς γαλασθεῖς, καὶ ἐμβὰς εἰς ἀκάτιον, σαλευθὼν ἐκ συνθήματος περὶ τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς προελήτας, οἱ τὸ πάραλον τεῖχος τῆς πόλεως διειλήφασιν, τὰς τῶν κυμάτων ἀποθραύοντες ἐμβολὰς, καὶ κατασοφισάμενος εὐφυῶς τοὺς κατὰ τὸν Βουκολέοντα νυκτοφύλακας, οἱ τινες, τεταγμένοι παρὰ τὴν παραλίαν ταύτην, ἀφ' οὗτου Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς, διὰ σαργάνης ὑπὲρ τὸ ἐκεῖσε τεῖχος ἀνιμῆθεις, ἐπέθετο Νικηφόρῳ τῷ Φωκᾷ, ὃν ἄφριναν τὰ πλοῖα ἵνα διαβαίνωσι πλησίον τῶν τοῦ παλατίου τειχῶν, ἐσώθῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ τὸν κατὰ τὴν Βλάγκαν (1).

Ἐντὸς τοῦ πύργου τούτου (» Ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Μεγάλου Παλατίου«, κατὰ τὸν Δούκαν) κατέκλεισε πιθανῶς ὁ Δοῦξ Ἀλέξιος ὁ Ἀποκαυκος τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὑπὲρ διακοσίους τὸν ἀριθμόν, καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου αὐτοῦ ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῶν (2). Φαίνεται δὲ ὅτι ἐγεινιάζε πρὸς τὴν καλουμένην Νέα ν' διότι, ἐξεθισθέντες διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀποκαύκου οἱ ἐν τῇ πόλει, καὶ εἰσδραμόντες βίᾳ εἰς τὸ Παλάτιον, κατέσφαξαν, ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ τούτου, πάντας τοὺς ἐν τῷ πύργῳ συγκεκλεισμένους, πλὴν ἑξ καὶ μόνων, σωθέντων ἐν τῷ ναοῦ ὑπογείῳ, ὧν εἷς καὶ ὁ πάππος τοῦ Ἱστορικοῦ Ἰωάννου Δούκα, Μιχαήλ ὁ Δούκας. Ἐγεινιάζε δὲ καὶ πρὸς τὸ Τζυκανιστήριον, καὶ τοῦτο ὀνομάζει ὁ Ν. Γρηγοράς Ἱππόδρομον, καὶ οὐχὶ τὸν ἐκτὸς τοῦ τείχους τῶν Βλαχερνῶν Εὐλόκιον· διότι εἰς τὸν τοιοῦτον ἐκτοπισμὸν ἀντιβαίνει προφανῶς ἡ πρὸς τὸν Ναὸν τῆς Νέας γειτνίασις τοῦ πύργου.

Ὁ περιβόλος οὗτος εἶχε καὶ διαφόρους θύρας, ἐξ ὧν, ἐκτὸς τῆς Χαλκῆς, περὶ ἧς προείπομεν, ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν Ἱστορικῶν, ἡ Τοῦ Δεκιμου, φέρουσα εἰς τὸν Ἱππόδρομον ἢ τῶν Σκύλων, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχοντο ἀπὸ τοῦ Ἱπποδρόμου εἰς τὸν Ἰουστινιάνειον τρίκλινον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Λαυσιακόν, κἀκείθεν εἰς τὸν Χρυσόν. Ἐκλήθη δὲ πιθανῶς οὕτω, διότι παρ' αὐτὴν ἦσαν τὰ Σκύλα ἢ Σκυλομάγγια, ὅπου ἐφυλάττοντο δηλονότι οἱ σκύλοι τοῦ κυνηγίου, καὶ ἐφυλακόνοντο οἱ ἐπίσημοι τῶν τοῦ παλατίου ἀρχόντων. Ὁ δὲ Πόρτηξ τοῦ Αὐγουστέως, ὁ καλούμενος καὶ Χρυσὴ Χεῖρ, ἦτο, φαίνεται, τῶν ἔσω τοῦ Παλατίου

(1) Χυνειάτ. Βιβλ. (2) Ὁ Καντακουζηνὸς λέγει ὅτι ἐπεχείρησε ἵνα μεταποιήσῃ εἰς θαλαμητῆριον τὸν Ἰουστινιάνειον τρίκλινον, διεσπαρμένον ἤδη τὴν στέγην ὑπὸ τοῦ χρόνου, καθὰ προεῖρηται.

δικαιτημάτων. Ἡ δὲ καλουμένη Σιδηρᾶ Πόρτα(1) ἀναλογεῖ μὲν μὲν τὸ σημερινόν Δεμύρ-καπύ τῶν πρὸς τὴν ξηρὰν τειχῶν τοῦ Σαραγίου, ἀπὸ τὸν δὲ εἰς τὸν ἄλλον παρὰ τὴν Σιδηρὰν τοῦ Παλατίου τῶν Βλαχερνῶν. Ἐπίσης ἀμφιβάλλω καὶ διὰ τὴν Καρέαν, ἣν ἀνατρέψαν τὸ κατὰ τοῦ τυράννου Ἀνδρονίκου ἐπαναστὰν πλῆθος, ἐχύθη ἔσω τῶν ἀνακτόρων, καὶ διὰ τοῦτο ὑπερτίθεται καὶ τὰ περὶ αὐτῆς εἰς τὰ περὶ τῶν ἐκεῖ. Εἶχε δὲ καὶ ἡ Δάφνη καὶ τὸ Τζυκανιστήριον θύρας ἰδιαιτέρας, καθὼς καὶ τὸ Λαυσιακόν, ἥτις ἔφερον εἰς τὸ Εἰδικόν (ταμεῖον). Τρεῖς ὅμως ἦσαν, φαίνεται, αἱ κυρίως εἰσοδοὶ τοῦ Παλατίου τούτου, ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ πρὸς τὴν πόλιν διότι ὁ λαὸς, στασιάσας ἐπὶ Μιχαήλ τοῦ Καλαφάτου, τριχόθεν αὐτὸ προσέβαλε, »μέρος μὲν ἐν τῷ Ἰππικῷ, ἕτερον δὲ κατὰ τὰ Ἐκσκούβιτα, τὸ » δὲ λοιπὸν κατὰ τὸ Τζυκανιστήριον.« Καθὼς ἐπίσης τρεῖς εἶνε καὶ τοὺς νῦν Σαραγίου αἱ πύλαι αἱ πρὸς τὴν πόλιν.

Εἰς τὸν περίβολον δὲ τοῦτον τοῦ Παλατίου περιείχοντο καὶ ναοὶ λαμπρότατοι, παρεκτός τῶν μικρῶν εὐκτηρίων, καὶ ἐν αὐτοῖς ἱερούργουν, ἐκ τῶν τῶν διωρισμένων πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῶν κληρικῶν, οὐ μόνον ἀρχιερεῖς προσκαλούμενοι ἐκ τῶν παρεπιδημούντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐνίοτε ὁ Πατριάρχης, καθὼς θέλομεν ἐκθέσῃ λεπτομερέστερον ἐν τῷ Γ' τοῦ πονήματος μέρει.

Τῶν ναῶν τούτων, παρεκτός τοῦ Σωτήρος εἰς τὴν Χαλκὴν, περὶ οὗ προείπομεν, πρῶτος ἦν ὁ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου ἢ Ἐν τῷ Φάρῳ, ὁ πρωτεύων καὶ ὑπερέχων πάντων τῶν ἐν τῷ Παλατίῳ. Ἐκεῖτο δὲ πρὸς τὸ Βορειοανατολικόν αὐτοῦ μέρος, οὐ μακρὰν τοῦ Χρυσοτρίκλινου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἔφερε πρὸς αὐτόν, ὑπόστεγος μὲν, ὁ Μάκρων τῶν Ἀγίων Μ', ὑπαιθρος δὲ ὁ προῤῥήθεις μαρμαρόστροφος περίπατος, ὁ ἀπὸ τοῦ Μονοθύρου ἀρχόμενος. Τὸ δὲ ἐπίπεδον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὕψουτο, ἔκαλετο Ἡλιακόν τοῦ Φάρου, ὅπου ἀπὸ τῶν παλαιῶν Βυζαντινῶν ἀκόμην, ἦτον ὁ Φάρος(2), πύργος φωσφόρος, διὰ τοῦ ὁποίου ἠγγέλλοντο, καθὼς τῶρα διὰ τῶν τηλεγράφων, ἡμέρας μὲν διὰ τοῦ καπνοῦ, νύκτωρ δὲ διὰ τῆς φλογός, αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν ἐχθρῶν καὶ μάλιστα τῶν Σαρακηνῶν, διδομένης τῆς εἰδήσεως ἀπὸ τοῦ Μυσίου Ὀλύμπου. Τὸν πύργον τοῦτον καθεῖλεν, ἢ τοῦλάχιστον κατέστησεν ἄχρηστον Μιχαήλ ὁ τοῦ Θεοφιλου, διακοπεῖς ποτε ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ ἱπποδρομήσῃ »ἐπὶ τοῦ ἄρματος ἡδὲ » ἱστάμενος, καὶ τῆς ὑσπληγγος μελλούσης αἰρεσθαι, « ἀγγελίας ἐλθούσης

(1) Λέων Γρμτκ. ἐν Πορφυρογεν. σελ. 489. (2) Ἄλλην τῆς λέξεως ἐτυμολογίαν δίδει ὁ συγγραφεὺς τῆς Περιγραφῆς τῆς ἐξ Ἑδέσσης ἀνακομιδῆς τῆς ἀχειροποιήτου τοῦ Σωτήρος εἰκότος, ὅπως ἀπίθανον καὶ δεδιασμένην, λέγων »ὅτι ὁ ναὸς οὗτος Φάρος ὠνόμασται ἴσως, διὰ τὸ αὐτὸν ἰμάτιον λαμπρὸν κεκαλλωπίσθαι αὐτὸν περιττῶς, «

ὅτι εἰτέβαλον οἱ Σαρακηνοί. Ἐπὶ τῆς θέσεως δὲ, καὶ ἀπὸ τῶν ἐρείπιων ἰσως αὐτοῦ ἔκτισε τὸν ναὸν τοῦτον, μεταποιήσας εἰς στήθεα (κάγγελλα) τοῦ δῆματος αὐτοῦ καὶ τὴν θαυμαστὴν τοῦ Κοπρωνύμου λάρνακα ἐκ πρασίνου λίθου.

Οὗτος εἶνε, νομίζω, ὁ πρῶτος κτιστὸς τῆς Θεοτόκου ναὸς, ὃν εἰσιόντες λαμπρὴφόροι οἱ αὐτοκράτορες, προσεκύνουν τὰ ἐν αὐτῷ ἱερά λείψανα, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον. Μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν πρῶτον ἐπεῖχεν ἀναντιρρήτως τόπον ἡ Ἀχειροποίητος εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, ἡ τὸ Ἅγιον Μανδύλιον, ἡ ἐξ Ἑδέσσης ἀνακομισθεῖσα ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ καὶ «ἐν τῷ δεξιῷ τοῦ Ναοῦ μέρει πρὸς ἀνατολὰς ἀνατεθεῖσα «καὶ ἀφιερωθεῖσα», κατὰ τὴν τοῦ Πορφυρογεννήτου περιγραφὴν, εἰ καὶ, κατ' ἄλλους ἱστορικοὺς, τὸ ἱερόν τοῦτο κειμήλιον ἐτεθησαύριστο ἐν τῷ κατὰ τὴν Χαλκὴν ναῷ τοῦ Σωτῆρος, καθὰ προείπομεν.

Τοῦτον ἐπίσης ἐννοεῖ, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, καὶ ὁ Βιλλαρδουίνος, λέγων (1) περὶ τῶν ἐκλεκτόρων τοῦ Βαλδουίνου, κόμητος τῆς Φλανδρίας, ὅτι «ils furent en une mult riche chapelle, qui dedans le Palais ere.»

Ἐν μέσοις τοῖς ἀδύτοις τοῦ ναοῦ τούτου ἐφρονεύθη «κυνὸς τρόπον,» κατὰ τὸν Χωνειάτην, ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἰσαυρος ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Μιχαὴλ τὸν Ἀμορραῖον συνωμοτῶν, κατ' αὐτὴν τὴν ἀκολουθίαν τῶν Χριστουγέννων, ἐν ἣ χοροστατῶν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔβαλε τὸν Εἰρμόν τοῦ Κανόνος: «Τῷ παντ' ἀνακτος ἐξεφάυλισαν πόθῳ,» φορῶν κουκκοῦλαν, διὰ τὸ ψῦχος, ὅποιαν οἱ μοναχοὶ ἔθεν καὶ τὸ πρῶτον οἱ συνωμόται ὥρμησαν κατὰ τοῦ Πρωτοπαπᾶ, ὃς τις ἴστατο πλησίον. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν, ἐννοήσας τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀποκαλύψας ἀμέσως τὴν φαλακρὰν αὐτοῦ κεφαλὴν, ἐρρύσθη ἐκ τοῦ κινδύνου· ὁ δὲ Λέων, καταφυγὼν εἰς τὸ ἱερόν βῆμα, καὶ ὅπλισθεις μὲ τὸν Σταυρόν ἢ μὲ τὸ θυμιατόν, ἀντέστη ἱκανὴν ὥραν· περικυκλωθεὶς ἔμως, ἀπεκόπη πρῶτον μὲν τὴν χεῖρα, συναπαράξαντος τοῦ ξίφους καὶ μίαν τῶν τοῦ Σταυροῦ κεραιῶν, εἶτα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν. Ὁ δὲ Μιχαὴλ, φέρων ἀκόμῃ τὰ δεσμὰ εἰς τοὺς πόδας (διότι τὸ κλειδίον αὐτῶν ἐκράτει αὐτὸς ὁ Λέων), μετέβη ἀπὸ τῆς φυλακῆς, ἔπου ἔκαρადόκει ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν θάνατον, εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, ἀναγορευθεὶς καὶ προσκυνηθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν!!

Ἐν τούτῳ πιθανῶς τῷ ναῷ ἱεουργοῦντος τῇ 16 Ἰανουαρίου τοῦ 1274 Νικολάου τοῦ Χαλκηδόνος, παρόντων δὲ συνάμα τῷ αὐτοκράτορι Μιχαὴλ τῷ Παλαιολόγῳ καὶ τῶν πρέσβειων τοῦ Πάππα Γρηγορίου τοῦ Ι', φραρίων τὴν τάξιν (ὧν εἷς ὁ Ἰωάννης Παράστρων, Κωνσταντινοπολίτης ἀρχῆθεν, γνωρίζων ἐπομένως τὰ Ἑλληνικὰ, ἀνὴρ συνετὸς ἄλλως καὶ

(1) §. 137.

διαλλακτικώπατος), ἀνεγνώσθη μὲν διττῶς ὁ Ἀπόστολος, εἴτ' οὖν ἡ περικοπὴ τῆς τῶν πράξεων βίβλου (διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐορτάζεται ἡ κατάθεσις τῆς ἀλύσειος Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου), ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον Γραικικῶς τε καὶ Λατινικῶς· ἐμνημονεύθη δὲ κατὰ τόπον οἰκεῖον καὶ ὁ Πάππας παρὰ τοῦ διακόνου· »Τὸ δ' ἦν, »Ὁ Γρηγόριος ἄκρος ἀρχιερεὺς τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ Οἰκουμενικῆς » Πάππας, « μνημονευόμενος (1). »

Μετὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἦν τὸ εὐκτήριον τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅπου ὡσαύτως εἰσήρχοντο οἱ Αὐτοκράτορες προσκυνήσοντες (2). Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ Βαπτιστήρ, ἐν ᾧ ἴσταντο οἱ τρεῖς εὐμεγέθεις Σταυροὶ, κεκοσμημένοι περικαλλῶς, ὧν ὁ μὲν μεῖζων οὐκ ἐξήρχετο ἀπ' αὐτοῦ· τῶν δὲ λοιπῶν δύο, ἐορτῆς προκειμένης, ὁ μὲν ἴστατο ἐν τῷ Ὀκτακίονῳ θόλῳ, ὁ δὲ ἕτερος εἰς τοὺς Λύχνους, καθὰ προείπομεν. Οἱ Σταυροὶ οὗτοι εἰν' ἐπομένως ἄλλοι παρὰ τοὺς ἐν τῷ Θησαυροφυλακίῳ, καὶ ἐχρησίμευον ὡς ἀπλαῖ σημαῖαι.

Τρίτη τὴν τάξιν, ἀλλὰ πρώτη τὴν λαμπρότητα τῶν ἐν τῷ Παλατίῳ Ἐκκλησιῶν, ἦτον ἡ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, ἡ ἐπικληθεῖσα ἔπειτα Νέα, καὶ ὑπὸ τοῦτο καὶ μόνον γνωριζομένη τὸ ὄνομα (3). Ταύτην Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἤρξατο μὲν οἰκοδομεῖν τῷ θ' ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας του (τῷ 876), συνετέλεσε δὲ τῷ ιδ' (881), ἀφελὼν πρὸς οἰκοδομὴν αὐτῆς πολλῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν καὶ δημοσίων κτιρίων μάρμαρα, μουσειώματα, καὶ κειμήλια, οἷον τὰ μάρμαρα τοῦ Ἐξω Μνημοθεσίου τοῦ ἐν τῷ ναφ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὰς πύλας τοῦ τῶν Χαλιναρίων Φόρου, τὸ ἐν τῷ Σενάτῳ γαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Μωσέως, τὸ τοῦ Σολομῶντος ἐν τῇ Βασιλικῇ κτλ. Περιεῖχε δὲ, καθὼς φαίνεται, διάφορα παρεκκλήσια ἢ δῆματα, καθὼς τὰ ὀνομάζει ὁ Πορφυρογέννητος (4). Ὅθεν ὁ μὲν Πατριάρχης Φώτιος, ὅς τις τὴν ἐγκαινίασε κατὰ τὴν ἁ Μαΐου τοῦ 880, πατριαρχεύων τότε τὸ δεύτερον, καὶ τὴν σωζομένην ἐκφράσιν ἢ περιγραφὴν αὐτῆς ἐν σχήματι πανηγυρικοῦ λόγου συντάξας ἐξεφώνησε, τὴν ὀνομάζει τῆς Θεοτόκου· ὁ δὲ Πορφυρογέννητος προστίθησι καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου τὸ ὄνομα, καὶ, ἀντὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριήλ αὐτῇ ἐπιφημίζει, ἴσως διότι ἐκλείζετο ἐπ' ὀνόματι ἀμφοτέρων. Ἐπ' ὀνομάζετο δὲ προσέτι καὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦτο κυρίως τὸ ὄνομα τὴν ἀναφέρει ὁ Πορφυρογέννητος (5)· καὶ τοῦ Προφήτου Ἠλίου.

(1) Γ. Παχυμέρης ἐν Μιχ. Παλαιολόγῳ. (2) Πορφυρογέν. Α', α. (3) Τὸ ὄνομα Νέα παράγουσι τινες ἀπιδάνως ἐκ τοῦ Ἑννέα, ὡς τῶν Ἑννέα δὴθεν Ἀγγελικῶν Ταγμάτων. Ἰδὲ Τεχὺρ - Σαράν. (4) Βιβλ. Α', ιδ'. (5) Ὅθεν, διὰ τε τοῦτο, καὶ προσέτι διότι ἔκειτο πλησίον τοῦ Παλαίου Τσακανιστηρίου, πολὺ πιθανώτερον ἀπ' αὐτῆς μάλλον ἢ τῆς ἐν τῇ Χαλκῇ ἐκκλησίας τοῦ Σωτῆρος ἀναδιδεσθαι καὶ τὸ παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Σαραγίου κρηπίδα ἀνα-

πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἰδιαιτέραν εὐλάβειαν ἢ μήτηρ τοῦ Βασιλείου, διὰ τὴν γενομένην αὐτῇ καθ' ὕπνους ἐπιφάνειαν καὶ πρόβρῃσιν ὑπὸ τοῦ Προφήτου τούτου, τοῦ ὁποῖου καὶ τὴν ἑορτὴν πρῶτος ὁ Βασίλειος ἐκαινοῦργησε, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Πορφυρογεννήτου (1), καὶ τὴν μὴλωτὴν ἀπεθρασύρισεν εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν τοῦ ναοῦ, καὶ κατ' ἔτος ἐνταῦθα ἐπανηγύριζον τῇ 20 Ἰουλίῳ, ἱεουργοῦντος τοῦ Πατριάρχου. Τοῦ παρεκκλησίου δὲ τούτου τὴν πολυτέλειαν, ὑπερβαίνουσιν ἅπασαν πιθανότητα, περιγράφει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, λέγων ὅτι τὸ μὲν ἔδαφος αὐτοῦ ἦτον ἐξ ἀργύρου σφυρηλάτου καὶ στιβαροῦ μετ' ἐγκαύσεως, αἱ δὲ τοῖχοι ἀργυρένδυτοι παρομοίως, αἱ δὲ κορωνίδες αὐτῶν χρυσαὶ λιθοκόλλητοι· τὸ δὲ τέμπλον ἀργυροῦν μὲν τοὺς στύλους, χρυσοῦν δὲ τὰ ἐπιστύλια, καὶ τὰ λαιπὰ ἀναλόγως. Ἐξενίκησεν ὁμοῦς ἐπὶ τέλους μένον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὡς εἶπομεν, εἰς τιμὴν τοῦ ὁποῖου, »ὅτι Μιχαὴλ ἀνείλε τὸν πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντα, λέγει ὁ Ζωναρᾶς (2), οὐ μόνον »τὸν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ναοὺς πολλαχοῦ τῆς »βασιλίδος ἐδείματο ὁ Βασίλειος, ἐξίλασκόμενος τὸν Θεόν!!« Ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλου ναοῦ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ λαμπρότης μὲ μόνην τὴν τῆς ἀγίας Σοφίας δύναται »να παραβληθῇ, καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν εἶχε, φαίνεται, ὑπ' ὧν καὶ ὁ Βασίλειος ὅταν »τὸν ὠκοδόμει. » Εἶχε γὰρ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, τὴν μὲν ὁροφὴν ἐκ πέντε συγκεκλιμένην ἡμισφαιρίων, τοὺς τοίχους μαρμαρωτοὺς, καὶ τὸ ἱερόν βῆμα μὲ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ, χρυτῷ, ἀργύρῳ, λίθοις πολυτίμοις καὶ μαργαρίταις πεποικιλμένα. Τὸ δὲ ἔδαφος ὠμοιάζεν ἐστρωμένον μὲ σφηρικὰ ὑφάσματα ἢ τάπητας Σιδωνίους. »Οὕτω πᾶν ἐξω- »ράιστο καὶ κατεπεποικιλτο τῷ πολυχρῷ τῶν ὑποκειμένων ἐκ μαρμάρων »πλακῶν, καὶ ταῖς πολυειδέσι τῶν ταύτας περιεχουσῶν ψηφίδων ζώναις, »καὶ τῷ τῆς ἀρμογῆς ἀκριβεῖ, καὶ τῷ περιττῷ τῆς περιθεύσεως ἐν ἅπασι »χάριτος.« Ὡς ἐπικάλυμμα δὲ τοῦ ἐδάφους τούτου, Δαυιηλὶς ἐκείνη, ἡ ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου μυριόπλουτος χήρα, ἡ θετὴ μήτηρ τοῦ Βασιλείου, »λαβοῦσα μέτρα τοῦ ἔνδον τούτου χωρήματος, εἰργάσατο καὶ »ἀπέστειλε νακοτάπητας μεγάλους, τοὺς παρ' ἡμῖν ἀπὸ τῆς εὐχῆς (ἐπεὶ ὕ- »χια) τὸ ἐπώνυμον φέροντας, ὑφ' ὧν πᾶν τὸ ἔδαφος, ἐκ διαφόρων ἐντίμων »λίθων, ψηφίδων δίκην ἐνηρμοσμένων καὶ πρὸς ἀλλήλους συντεθειμένων, »ποικιλίαν καὶ κάλλος ταῶνος μιμούμενον, καλύπτεσθαι ἔμελλε, θαύμα- »τος ἀξίους μεγέθει καὶ ὠραιότητι (3).« Ἡ δὲ ἱερὰ Τράπεζα ἦτον, κατὰ μίμησιν τῆς ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ, μίγμα χωνευτὸν ἐκ διαφόρων πολυτίμων ὀλῶν καὶ πετραδίων. Εἰς τὸν γυναικωνίτην δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἦτον εἰκὼν

ἐλκόν ἁγίασμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ ταύτης ἰσως λείψανα εἶνε καὶ τὰ σωζόμενα σήμερον ἐκεῖ ἐντεταχισμένα. (1) Βιβλ. Α', θ'. (2) Βιβλ. Ιγ'. (3) Πορφυρογένν.

τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου, ὡς κτίτορος, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας ἦπτον οἱ αὐτοκράτορες κηρυγῶν (1), καθὼς καὶ εἰς ἄλλην ὁμοίαν στημένην εἰς τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους (2).

Τὸν ναὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον ὁ μὲν Χωνειάτης ὀνομάζει Μονήν, καὶ ἴσως τοιαύτη ἦτον εἰς τὸν καιρὸν 'του, ὅτε τὸ παλάτιον τοῦτο δὲν κατῴκειτο σχεδὸν πλέον ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων, διαμενόντων ἐν ταῖς Βλαχέρναις· τὰ δὲ Πρακτικὰ τῆς ἐν ΚΠ ἐπὶ Μηνᾷ Συνόδου, «εὐκτῆριον τοῦ Ἀρχαγ-» γέλου Μιχαήλ προσκείμενον τῷ παλατίῳ, «ἴσως δὲ νῦν ἦνε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Πάππα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' καλουμένη (3)» Ἐκκλησία τοῦ ἀγίου Μιχαήλ «τοῦ Βουκολέοντος, «Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγέλως» παντὸς ἱεροῦ ἐπίπλου καὶ «σκεύους ἐψίλωσε, «μετακομίσας αὐτὰ, καθὼς καὶ ἄλλα ἀλλαχόθεν πολλὰ εἰς τὸν ἐν τῷ Ἀνάπλῳ ναὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, τὸν ὁποῖον εἶ-» χεν ἀνακαινίσῃ.

Πρὸς δύοσιν τοῦ ναοῦ τούτου, κατ' αὐτὰ τὰ προαύλια, ἦσαν, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, δύο φιάλαι τεχνικώτατα εἰργασμένοιαι, ἡ μὲν πρὸς νότον ἐξ Αἰγυπτίου λίθου, ἡ δὲ πρὸς βορρᾶν ἐκ Σαγγαρείου ἢ Ὀστρείτου. Ἐξίοντι δὲ τὴν θύρην τοῦ ναοῦ πύλην, ἐξεδέχετο «μικρὸς τις περίπα-» τος κυλινδροειδῆς ἐξ ἐνύλων γραφῶν κατηγλαϊσμένος τὴν ὀροφήν, τὰ «πάθη Μαρτύρων περιέχων. «Κατὰ δὲ τὰς πρὸς νότον καὶ τὴν θάλασσαν πύλας ἐξετείνετο μέχρι τῆς Βασιλέως αὐλῆς ὁ ἕτερος τῶν ἀπὸ τοῦ Μο-» νοθύρου ἀρχομένων δύο περιπάτων, περὶ ὧν προείπομεν.

Τέταρτος ναὸς ἦτον ὁ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, πλησίον τοῦ προειρημένου Τρικόγχου Τρικλίνου, ἀρ' οὗ καὶ παρωνυμεῖτο. Τοῦτον, συγ-» χεόμενον μετὰ τοῦ ἐν τῷ Ἐδδόμῳ Τρικόγχῳ ναοῦ τοῦ Προδρόμου, ἐπεχεί-» ρησεν οἰκοδομησθαι, πυρποληθέντα ἐπὶ Ζήνωνος, Ἰουστίνος ὁ Νεώτερος τῷ ζ' ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας 'του. Ἀδελὸν δὲ ἔαν ἦνε ὁ αὐτὸς τῷ τοῦ Ἀπο-» στόλου Πέτρου, ἢ τῶν Ἀποστόλων Π. καὶ Π., ὃν ἔκτισε Βασίλειος ὁ Μα-» κεδὼν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ παλατίου, «κατὰ τὸ ἄκρον τῶν Μαρκιανοῦ» «περιδρόμων, . . ὧ καὶ τὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου εὐκτῆριον ἡνωταί», κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον. Καθὼς καὶ ἔαν δὲν ἦνε ὁ αὐτὸς τῷ τοῦ Ἀποστό-» λου Πάύλου, κειμένῳ «πρὸς τὸν Πόρτικα τοῦ πέμπτου Κουβουκλίου (τὴν» «στοὰν τοῦ Πεντακουβούκλου)», κατὰ τὸν Συγγραφεὰ τῶν Παραλειπομέ-» νων τοῦ Θεοράνου, κτισθέντι ἢ, πιθανώτερον, ἀνακαινισθέντι ὑπὸ Βασι-» λείου τοῦ Μακεδόνης, οὗ τὸ ἔδαφος «ἄργυρον εἶχε τοὺς κύκλους τῶν» «μικρῶν ἐμπερικλείοντα», κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, ὅς τις καὶ ἐν τῷ Τετρακόγχῳ αὐτοῦ διάφορα πρόσωπα καὶ εἰκόνας χρυσῷ μουσεῖφ ἐνε-

(1) Πορφυρογ. Α', 10'. (2) Ἰδε Τζεαμίον Σουλτάν Μεχμέδ. (3) Βιβλ. II', ἐπιστ. 70.

γράφατο. Ἐκτίσθη δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ Μαυρικίου καὶ Κωνσταντίας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν τοῦ Πάππα Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου. Νομίζομεν ὅμως ὅτι εἶνε εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τῷ τοῦ Ὁρφανοτροφείου, καὶ διὰ τοῦτο παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰ περὶ τῆς πύλης τῆς ἁγίας Βαρβάρας προειρημένα ἐν τῇ τοῦ Σαραγίου περιγραφῇ.

Πέμπτον ναὸν ἡ εὐκτήριον (παρεκκλήσιον) τοποθετητέον ἐντὸς τῆς ἀπεράντου τοῦ Παλατίου περιοχῆς τὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου τὸν ἐν τῇ καλουμένῃ Δάφνῃ, εἴτε ἀπὸ δένδρου, εἴτε ἀπὸ ἀγάλματος τῆς Δάφνης (1), καὶ γειτνιαζούσῃ μὲν τῷ Ἱπποδρόμῳ, διηρημένη δὲ εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ Παλατίου καὶ τὴν ἐκτὸς, ὅπου ἦν καὶ ναὸς τῆς Θεοτόκου, ἄλλος παρὰ τὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, ὃς τις συγγέει τὰς δύο ταύτας Δάφνας, ἡ ὀνομάζει Ἱπποδρόμον τὸ Τζυκανιστήριον. Τὸν ναὸν τοῦτον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἐπωνομάζετο Στεφάνη καὶ τις ἐκ τῶν Τρικλίνων, ὡς εἶπομεν, ἔκτισε, κατὰ τὸν Ἀνώνυμ. Πατριογράφον, Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, «ὃν περ εἶχε χειμωνικὸν κοιτῶνα.» Κατὰ τὴν κοινοτέραν δὲ γνώμην, ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Πουλχερίας, θησαυρισάσης ἐν αὐτῷ καὶ τὸ λείψανον τοῦ Πρωτομάρτυρος, ἡ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα μόνον, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, περὶ τῆς μετακομιδῆς τῶν ὁμοίων διτταὶ ὡσαύτως φέρονται παραδόσεις, ἡ μὲν ὅτι μετεκομίσθησαν δι' Ἰουλιανῆς τίνος, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μ. καὶ Μητροφάνους· ἡ δὲ ὅτι ἐστάλησαν, ἡ τοῦλάχιστον ἡ χεῖρ, ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Πατριάρχου τῇ Πουλχερίᾳ, ἀντίδωρον τοῦ πολυτίμου Σταυροῦ, τοῦ ὠρηθέντος παρ' αὐτῆς τῇ τῶν Ἱεροσολύμων Ἐκκλησίᾳ. Φαίνεται δὲ ὅτι, ἀνακομισθέντα τότε πρῶτον τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα, καὶ ἴσως ἄνευ τῆς ἱερᾶς χειρὸς, καὶ κατατεθέντα ἐν Κωνσταντιναῖς ἢ Αὐρηλιαναῖς, μετεκομίσθησαν ὕστερον ἐπὶ Πουλχερίας εἰς τὸ εὐκτήριον τοῦτο, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου καὶ ἀφαιρεθέντα ἔπειτα ὑπὸ τῶν Λατίνων, μετεκομίσθησαν εἰς Ρώμην ἢ Οὐνετίαν, καὶ ἀπετέθησαν ἐν τῇ ἐκεῖσε μονῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, κατὰ τὸν Α. Δάνδολον (ἐν τῷ Χρονικῷ).

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἀπετέθη ἐπὶ Ζήνωνος τῷ 477, χρυσίῳ κατακοσμηθὲν, καὶ τὸ πρωτότυπον τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, εὗρεθὲν ἐν Κύπρῳ τῇ νήσῳ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ λειψάνου τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ὃς τις καὶ εἶχε γράψῃ αὐτὸ δι' ἰδίας χειρὸς, ἔχον ἐκ οὐκύνων ξύλων τὰ πτυγία. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τούτῳ ἀνεγινώσκετο κατ' ἔτος τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ εὐαγγέλιον ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τούτῳ.

Ἐν αὐτῷ ἐτελεῖτο καὶ ὁ μέγας ἀγιασμὸς τῆς παραμονῆς τῶν Φώτων

(1) Ὁ Κωδινὸς προστίθῃσι καὶ τρίτην αἰτίαν, λέγων ὅτι «τύπος ἦν, ἐν αὐτῇ τῷ τόπῳ, τῇ πρώτῃ Ἰανουαρίῳ, λαμβάνειν τοὺς Συγκλητικὸς δάφνας παρὰ τοῦ δήμου.»

ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου (1), συνήθως δὲ καὶ τὸ στεφάνωμα τῶν Αυτοκρατόρων καὶ ἄλλων μελῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Τοῦτο δὲ, καθὼς φαίνεται, διὰ τὴν συστοιχίαν τοῦ ὀνόματος μᾶλλον ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν. » Ἐν δὲ τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἐκαινουργήθη τοῦ γίνεσθαι τὸ στεφάνωμα τοῦ Βασιλέως ἐν τῷ ναῷ τοῦ παλατίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Φάρου (2). »

Ἐκτος ναὸς ἦτον ὁ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὁ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἄνωθεν τοῦ τείχους, ἀφ' οὗ ἐπεκαλεῖτο καὶ ὁ ἐκεῖσε πρόδρομος τοῦ Βυζαντινοῦ ἀκρωτηρίου, καθὰ προεῖρηται. Ὁ ναὸς αὗτος, κατὰ τὴν Ἀνναν (3), ἀνηγέρθη εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου, » καὶ οἱ πολλοὶ τὸ τοῦ Μεγαλομάρτυρος ὄνομα τούτῳ ἐπέγραφον, » ἀνεωόθη δὲ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης, καὶ ἔπειτα ὑπὸ Βάρδα τοῦ Καίσαρος τοῦ θείου τοῦ Μιχαήλ, καὶ ἐσχάτως ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ὡς εἰς κτίτορας ἀνεγράφετο.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ τούτου ἐξεταίνεται αἰθριος αὐλὴ (ἡλιακὸν) μαρμαρόστρωτος, » καὶ ἡ πρὸς ταύτην ἐξάγουσα τοῦ τεμένους πύλη ἄνετος » πᾶσι τοῖς ἐθέλουσιν ἔν. » Πρὸς δὲ τὴν εὐάνυμον αὐτοῦ πλευρὰν ἦτον Βασιλικὸς κοιτῶν, κατὰ τὴν Ἀνναν.

Ἐβδόμος ναὸς τῶν τοῦ Παλατίου, περικλεισθεὶς, ὡς γειτνιάζων (4), ἐντὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου, ἦτον ὁ τοῦ ἁγίου Ἀγαθονίου, ἐορταζομένου τῇ 22 ἢ 23 Αὐγούστου, κτισθεὶς ὁρομικὸς (5) τὸ πρῶτον μὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὕστερον δὲ ἀνοικοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐν αὐτῷ ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη ἑπτὰ πατριάρχαι ἠδρευνον, καὶ τέσσαρες Αυτοκράτορες ἐστέφησαν. Πλησίον δὲ αὐτοῦ, » μετὰ τὴν ἀνοδὸν τῶν ἐκεῖσε βαθμίδων, » κατὰ τὸν Κωδινόν, ἴστατο ἡ ἑτέρα τῶν δύο στηλῶν (6) Βηρίνης τῆς συζύγου Λέοντος τοῦ Μακέλλου, στηθεῖσα ζῶντος εἰσέτι τοῦ ἀνδρός τῆς.

Παρά τούτους ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ οἱ ἑξῆς: Τὸ εὐκτῆριον τῆς ἁγίας Ἀννης, πλησίον τοῦ Αὐγουστέως καλουμένου τρικλίνου, κτίσμα Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου· τὸ τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐν τῷ Λαυσιακῷ· τὸ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς ἀριστερῷ μέρει τοῦ Χρυσοτρικλίνου, ἐν ᾧ ἐφυλάττετο ἡ Μωσαϊκὴ Ῥάβδος (7)· τὸ τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου ἐν τῇ Ἀτρώα, περὶ οὗ προείπομεν· τὸ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Κλήμεντος, συνημμένον τῷ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τῷ ἐν τῇ

(1) Πορφυρογένν. Α', κέ. (2) Αὐτ. Α', λθ'. (3) Βίβλ. ΙΒ'. (4) Κατὰ τὸν Κωδινόν, οὗτος ὁ ναὸς, ἀλλὰ τὸ πλησίον αὐτοῦ μέγιστον παλάτιον. (5) Ἰδε τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἐν τῇ κατωτέρᾳ περιγραφῇ τῆς ἁγίας Σοφίας. (6) Ἰδε Ἀρτοπωλεία. (7) Ἦτις, θησαυρισθεῖσα κατ' ἀρχαίαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῷ πλησίον τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ, τῷ ἀπ' αὐτῆς καλουμένῳ Τῆς Ῥάβδου, μετεκομίσθη ἔπειτα, κατὰ τὸν Κωδινόν, εἰς τὸ Παλάτιον.

Νέα, κτίσμα καὶ τοῦτο τοῦ Βασιλείου, ἐν ᾧ ἐτεθησαύριστο καὶ ἡ κάρα τοῦ Μάρτυρος, κτλ.

Ἐνταῦθα συμπληροῦντες τὴν τοῦ Παλατίου περιγραφὴν, ὁδὸν δυνάμεθα νὰ μὴ ρίψωμεν ἐν βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ νὰ ἀνακλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τοὺς ἑνδεκα αἰῶνας, οἵτινες ἐπ' αὐτοῦ περῆλθον, τοὺς ὀγδοήκοντα Αὐτοκράτορας, οἱ τινες τὸ κατώκησαν, τοὺς φόβους, τὰς ἐλπίδας, τὰς ἐκδικήσεις, ὅσαι ἐντὸς αὐτοῦ ἐγεννήθησαν, ἐπέτυχον, ἀπέτυχον, ἐδραματουρήθησαν τὰς ἀνευρημῆσεις τῶν εὐεργετουμένων ἢ τῶν κολακευόντων, αἵτινες εἰς τὰ τεῖχη αὐτοῦ ἀντήχησαν τὰς κραυγὰς τῶν στασιαστῶν, τοὺς στεναγμοὺς τῶν τιμωρουμένων, εἴτε ὑπὸ τῆς τυραννίας ἄλλων, εἴτε ὑπὸ τῆς ἐαυτῶν συνειδήσεως· πόσαι προδοσίαι, πόσαι ῥαδιουργίαι, πόσαι ἐπιπορεύσεις, πόσαι μισοφρονίαι εἰς τὸ διάστημα τοῦτο! Ἐδῶ ἡ Ἀριάδνη θάπτει ἡμιονῆτα τὸν Ζήνωνα· ἐκεῖ ὁ Τζιμισκῆς φρονεῖ τὸν Νικηφόρον· εἰς τὸν τρίκλινον τοῦτον ὁ Παφλαγὼν Μιχαὴλ ἀποπνίγει τὸν Ῥωμανόν· εἰς ἐκεῖνον τυφλοῦται ὁ Καλαφάτης. Παντοῦ αἵματα, παντοῦ δάκρυα, παντοῦ πᾶθ'! καὶ ἡ φαιδρότης σπανία, καὶ αὐτὴ ὑπουργὸς καὶ βεβιασμένη. Φαντάζομαι ὅτι βλέπω τοὺς περὶ τὸν Μακεδόνα Βασιλεῖον, θερμοὺς ἀκόμην ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ Μιχαὴλ, νὰ ἀναβαίνωσι τὰ τεῖχη τοῦ παλατίου.

» Πλὰξ δὲ ἦν περιφράσσουσα τὸ τεῖχος, λέγει ὁ Γραμματικὸς Λέων. Καὶ κρατήσας Βασίλειος δύο τῶν μετ' αὐτοῦ ὄντων, καὶ λακτίσας, κατέχευε τὴν πλάκα καὶ εἰσῆλθε μέχρι τῆς πύλης τοῦ παλατίου. Εὐλόγιος δὲ Πέρσης ἐλάλει τῇ αὐτοῦ γλώσσῃ Ἀρταβάσδω Ἐταιρειάρχῃ, ὡς Μιχαὴλ ἔφει ἐτελεύτησε, καὶ ἀνοιξὸν τὸν Βασιλέα. Καὶ ὁ Ἀρταβάσδος εἰσδραμὼν πρὸς τὸν Παπίαν, καὶ ἄρξας ἀπ' αὐτοῦ τὰς κλεῖς δικαίως, ἤνοιξε τὸν Βασιλεῖον. « Καὶ τὰ παθήματα τῶν προκατόχων οὐδέποτε σωφρονίζοντα τοὺς διαδόχους· ἀλλ' εἰς τὰς ὀλισθηρὰς ἀκόμην ὑπὸ τοῦ αἵματος βαθμίδας τοῦ θρόνου διαπληκτιζομένους τίς πρῶτος νὰ ἀναβῇ! Τοιαύτη ἡ ἱστορία δὲ τῶν παλατίων.

Ἀλλ' ἂς μὴ ἐξέλθωμεν ἀκόμῃ τοῦ περιόλου τούτου, πρὶν παρευρεθῶμεν καὶ εἰς ἓν δεῖπνον Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, τὸ ὁποῖον, ἐὰν ἀληθεύῃ (διότι, κατ' εὐτυχίαν, πάντοτε πρέπει, καθὼς καὶ ἄλλοι εἶπον, νὰ ἀμφισβῆται τις διὰ τὰ τῶν παλατίων ἀνέκδοτα), ἐὰν ἀληθεύῃ ὁμως, δὲν ἔχει παράδειγμα εἰς Χριστιανῶν βασιλέων τὰ Χρονικά. Γνωστὸν εἶνε πόσου ἐτιμᾶτο ἕκαστον δεῖπνον τούτου τοῦ Αὐτοκράτορος. » Εἶχε γὰρ ἀτεχνῶς, λέγει ὁ Χωνειάτης (1), τράπεζαν Σολομόντειον . . . βουνίζων μὲν τοὺς ἄρτους, λόχμην δὲ κνωδάλων, ἰχθύων τε διάπλευσιν, καὶ πόντον οἶνοπα δεικνὺς τὴν ἐστίαν. » Εἰς ἓν τῶν ταιούτων δείπνων τῷ 1186 εἰσῆλθον,

(1) Βιβλ. Γ'.

κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, ἡ τοῦ ἀποστάτου Ἀλεξίου Βρανᾶ κεφαλὴ, » ὡς » ἐπιδείπνιον ἄθουρμα, λέγει ὁ Ἱστορικὸς τὸν ὁποῖον ἀντιγράφου. Εἰς » κομισθεῖσαν δὲ ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ριφθεῖσαν, ζαρωμένην καὶ » κεκαμυμένην τοὺς ὀρθαλμοὺς, ἐκύλιον ταύτην ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ » ἔσυρον, καὶ ἔβριπον ὥσπερ μάπαν. « Καὶ ὁ δὲ μένει ἀμφιβολία, εἴ καὶ ὁ γελωτοποιὸς Χαλιβοῦρης, » τῶν τότε μίμων ὁ χαριέστατος, « αὐτοσχε- » διάτε περὶ τούτου καὶ κἀνένα ψυχρὸν καὶ ἀνάλατον ἀστεϊσμόν! Ἀλλὰ » δὲν ἀρκεῖ τοῦτο· τὸ ἐλεεινὸν τοῦτο λείψανον μετεφέρθη ἔπειτα, διατάξαν- » τος οὕτω τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ Βρανᾶ, ἐντὸς τῶν ἀ- » νακτόρων φυλακισμένην, καὶ παρηγγέλλθησαν οἱ κομίζοντες ἵνα τὴν ἐρω- » τήσωσιν, εἴαν ἐγνώριζε τίνος ἦτον ἡ κεφαλὴ αὕτη. » Τὴν γνωρίζω, ἀπε- » κρίθη ἡ δυστυχὴς καὶ ἐνάρτεος αὕτη γυνὴ (τὴν ὁποίαν ὁ πρὸς μητρὸς αὐτῆς » θεῖος, ὁ Κομνηνὸς Μανουὴλ, ὠνόμαζε » καλὴν ἐν γυναίξῃ), τὴν γνωρίζω, » καὶ ταλανίζω ἐμυτὴν. « Πρὸς τὸ δεῖπνον τοῦτο παραβάλλεται μόνον τὸ τοῦ » Ἰδουμαίου Ἡρώδου, καὶ πολὺ προσφορώτερον τὸ τοῦ Ἀρμενίου Ἱρώδου, » τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ τελευταίῳ παραγράφῳ τῆς τοῦ » Μ. Κράσσου βιογραφίας, καὶ παρακαλεῖται ὁ φιλοίστωρ ἀναγνώστης ἵνα » μὴ θαρυνθῇ ἵνα τὸ ἀναγνώσῃ ἐκεῖ.

ὑπὸ τοσούτων, τραγικῶν τὸ πλεῖστον, ἀναμνήσεων τὸ θάρος καταπε- » πονημένον τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, κατεβλήθη τέλος ὑπὸ τοῦ περὶ τοῦ Μελ- » μέδ, ἀπαξιώσαντος μὲν ἵνα τὸ κατοικήτῃ, ἐπιγράψαντος δὲ ἐπὶ τῶν τει- » χῶν αὐτοῦ, ἐν εἵδει κατάρας, τὸ θρυλλούμενον τοῦτο Περσικὸν δίστιχον:

» Περδὲ-δάρ ὁ μικιουννὲδ μπερ κύστρ Καΐσάρ ἀνκεπούτ·

» Μπούμ ὁ νεδμπέτ μιζεννὲδ μπερ κιουμπέδ ὁ Ἐρρασιγιάμπ.

(δὴλ.) » Αἱ ἀράχαι ἐξύφταναν τὰ ὑφάσματά τ'ων ἐν τοῖς τῶν Καϊσάρων » παλατίοις· ἐκ τῶν νυκτερινῶν δὲ κραυγῶν τῶν γλαυκῶν ἀντήχησαν οἱ » θόλοι τοῦ Ἐρρασιγιάμπ (1). « Εἰς τὴν θέσιν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ » ἀνηγέρθη ὑπ' αὐτοῦ τὸ Σαράγιον, εἰς τὸ ὁποῖον, παραμεληθὲν ὑπὸ τῶν » ἐφ' ἡμῶν Σουλτάνων, ὁδὲν εἶνε ἴσως μακρὰν ἢ ἐποχὴ, καθ' ἣν θὰ ἐφαρμ- » σθῇ προσφυέστερον τὸ ἀνωτέρω ἐπίγραμμα. Τοιαύτη τῶν ἀνθρωπίνων » πραγμάτων ὅλων ἡ τύχη!

ΚΑΙ ἤδη ἐπαναλαμβάνοντες τὴν περιοδείαν ἡμῶν, ἀναβαίνομεν ἀπὸ τοῦ » Ἀχχὺρ-καποῦ πρὸς βορρᾶν, καὶ διερχόμενοι τὰς μονήρεις αὐτοῦ συνοι- » κίας φθάνομεν εἰς

(1) Μονάρχου τινὸς τῆς Περσίας, οὐχ ἦττον μοχθηροῦ ἢ δυστυχοῦς, ἀριθμουμένου ἐννάτου ἐκ τῆς Πισαδαδείου δυναστείας, περὶ τῶν παλατίων τοῦ ὁποίου πολλὰ λογοποιεῖται παρὰ τοῖς Πέρσαις.

Τὸ τζαμίον Σουλτάν - Ἀχμέδ.

Τὸ περικαλλές τοῦτο τέμενος, τὸ ὁποῖον, διὰ τοὺς πέντε θόλους 'του, τοὺς ἐξ μιναρέδες του, τὰ μεγαλοπρεπῆ περιστύλιά 'του, τὰς ὀρειχαλκίνας γλυπτὰς θύρας 'του, εἶνε τὸ ἀριστοῦργημα τῆς Ἀσιατικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ ἡ προσωποποιήσις τῆς πολυτελοῦς ποιήσεώς 'της' κατὰ δὲ τὴν κρίσιν τῶν ἀπροκαταλήπτων προσβάλλει τὴν ἔρρασιν μεγαλοπρεπέστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας, ἀνηγέρθη περὶ τὸ 1610 ὑπὸ τοῦ τρυφήλου Σουλτάν - Ἀχμέδ τοῦ Α', ἐξαντλήσαντος περὶ τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ θόλους τοὺς θησαυρούς 'του, καὶ ἀναγκασθέντος διὰ τοῦτο 'να ἐπιβάλλῃ τὸν ἀπερχοῦν φόρον ἐπὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων (μπεδεάτ). Τόσῃ δὲ προσπάθειαν κατέβαλε περὶ τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ, ὥστε ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, κατὰ παρασκευὴν, ἀπερχόμενος ἐκεῖσε πεζός, συνειργάζετο μὲ τοὺς κτίστας, καὶ 'τῶν ἐπλήρυνε τὰ ἡμερομίσθια μόνος.

Ἐχει δὲ, μόνον τοῦτο μεταξὺ πάντων τῶν ἐν τῇ Τουρκίᾳ τζαμίων, ἐξ μιναρέδες ὑψηλοτάτους, ἔχοντας τοὺς μὲν τέσσαρας ἀνὰ τρία, τοὺς δὲ δύο τελευταίους πρὸς δυσμὰς ἀνὰ δύο περίβληρα (σεριφέ), εἰργασμένα διαφανῶς ἐν εἶδει τριγάρτου, καὶ τοι ἐκ σκληροτάτου, μαρμαροειδοῦς τὴν τε σύστασιν καὶ λευκότητα, λίθου' ὅθεν καὶ λέγεται κοινῶς Ἀλτὺ - μιν α ρ ε λ ὺ. Ἵνα λάβῃ δὲ τὸν φετῶν καὶ τὸ προνόμιον τοῦτο ἐπρόσθεσεν ὁ Ἀχμέδ καὶ ἑβδομον μινχρέν εἰς τὸ τζαμίον τῆς Μέκκας, ὡς τὸ πρῶτον τῶν Τουρκικῶν καὶ μόνον ἔχον τὸ προνόμιον τοῦτο. Ἐκαλεῖτο δὲ μέχρι τοῦ 1665 καὶ Γενιὶ - τ ζ α μί' τότε (1) δὲ τὸ ἐπίθετον τοῦτο μετέβη εἰς τὸ παλαιὸν Βαλιδὲ - τζαμί, τὸ ὁποῖον καὶ οὕτω γνωρίζεται μέχρι τοῦδε.

Τὸ τζαμίον Σουλτάν - Ἀχμέδ, τοῦ ὁποίου ἀναντιρρήτως ὠραιότερον κτίριον 'δὲν ἀνήγειραν οἱ Τοῦρκοι, φαινόμενον ἐξ ἀπόπτου τῆς Προποντίδος καὶ ἀπὸ θέσεως ἀναλόγου, ἀποτελεῖ θαυμασίαν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς φίλους τοῦ περὶ τὰς ὠραίας τέχνας καλοῦ, διότι προσφέρει εἰς τὴν θέαν αὐτῶν τὰ ἀλλεπαλλήλως καὶ κατὰ τοὺς τῆς ἀποπτικῆς κανόνας ὑψούμενα ἡμιθόλιά 'του, περατούμενα ὅλα εἰς εὐπερίγραφόν τινα θόλον, εἰς τὰ πλάγια τοῦ ὁποίου ζωγραφίζονται ἐξ κατάλευκα κιονοειδῆ βέλη, τῶν ὁποίων ἡ λευκότης φαντάζει πλεότερον ἐν μέσῳ τοῦ κυανοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ γλοάζοντος τῶν πέριξ φουντωτῶν δένδρων. Εἶνε δὲ ὅλον σχεδὸν κτισμένον ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἀλεξανδρείας Τρωάδος.

Καὶ τοι δὲ τοποθετημένον ἐν τῇ πεδινῇ τοῦ Ἱπποδρόμου, τοῦ ὁποίου στολίζει ὅλην τὴν μεσημβρινοανατολικὴν πλευράν, ἔχει περὶ αὐτὸ καὶ

(1) Καὶ ἐπὶ Τουρνεφόρτου ἀκόμη' τῷ 1702 ἐπεκράτει ἡ ἐπίκλησις αὕτη.

ἄλλην τινὰ ἐπίπεδον καὶ εὐρυχωροτάτην πλατεῖαν, χωρισμένην τοῦ Ἰπποδρόμου διὰ τειχίου, μακροῦ ὑπὲρ τοὺς 80 πῆγεις, ἔχοντος δὲ, κατὰ διαστήματα ἴσον ἀλλήλων ἀπέχοντα, 72 παράθυρα μὲ σιδηρὰ κάγκελλα, καὶ τρεῖς θύρας, τὴν μὲν ἐν τῷ μέσῳ, τὰς δὲ, εἰς τὰ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ πέρατα. Ὅλος δὲ ὁ περίβολος οὗτος, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου φκοδόμηται τὸ τζαμίον, εἶνε κατὰφυτος ὁλοτρόγυρα μὲ ἀλλεπαλλήλους δεινδροστοιγίας, καὶ μάλιστα πρὸς βορρᾶν, ὅπου οἱ τάφοι τοῦ τε κτίτορος αὐτοῦ Σουλτάνου, καὶ τοῦ δυστυχοῦς υἱοῦ 'του Ὁσμάν τοῦ Β'· καὶ ἐπειδὴ χρησιμεύει ἐν ταυτῇ καὶ ὡς δίοδος, διάφοροι μικροέμποροι ἔχουσιν ἐκτεθειμένας ἐντὸς τῆς περριοχῆς αὐτοῦ ὑπὸ περικαιρετὰ ἐργαστήρια (σεργκία) τὰς πραγματείας τῶν.

Τὸ σύνολον τοῦ ναοῦ τούτου ἔχει σχῆμα τετράγωνον· ὁ δὲ θόλος αὐτοῦ, μικρὸς ὡς πρὸς τὴν ὅλην τοῦ κτιρίου ἀναλογίαν, στηρίζεται ἔσωθεν ἐπὶ τεσσάρων στρογγύλων κολοσσάων πινσῶν· καὶ ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν ἐρειδόμενα ψαλιδώματα (ceintres), τὰ ἀνέχοντα τὰ περὶ τὸν μέγαν θόλον τέσσαρα ἡμιθόλια, εἶνε κολοσσαῖα ἐπίσης, τὸ ἔσωθεν τοῦ κτιρίου τούτου ὁδὸν εἶν' οὔτε τόσον γλαφυρὸν ὅσον ἔξωθεν, οὔτε τόσον φωτεινόν· διότι, παρεκτὸς τούτου, καὶ τὰ ὑαλία τῶν παραθύρων 'του, ὄντα χρωματισμένα, ἀμαυροῦσι τὸ δι' αὐτῶν εἰσερχόμενον φῶς, τὸ ὅποιον ὁμῶς ἀναπληροῦσι πλῆθος κανδήλαι καίουσαι ἀκοιμήτως.

Ἀλλὰ μὲ τὴν λαμπρότητα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ διακοσμήσεως οὐδὲν παραβάλλεται. Διότι ὁλόγυρα τῶν τοίχων αὐτοῦ προσήρτηται διακόσιοι καὶ ἐπέκεινα χρυσοὶ πίνακες, περικεκοσμημένοι δι' ἐξήκοντα καὶ ἐνὸς πολυτίμων ἑκάστος λίθων, καὶ περιέχοντες ἐγγεγραμμένα μὲ χρυσᾷ γράμματα τὰ ὀνόματα τῶν προφητῶν τοῦ Μωαμεθανικοῦ θρησκευματος, καὶ διάφορα ῥήτᾳ (ἀἰῆτ) τοῦ Κοῦρ-ἄνν. Ἐκάστος δὲ αὐτῶν τιμᾶται, κατὰ τὸν Καντεμύρην, 50,000 τάλληρα, καὶ ἐπομένως ἐκάστη δραχμὴ θάρους τοῦ ὅλου κτιρίου, εἴτε λίθου, εἴτε λάσπης, τρία Τουρκικὰ ἄσπρα!! Ὁ Τουρνεφόρτιος εἶδεν ἐν αὐτῷ καὶ δύο ὑαλινὰς σφαῖρας· ἐντὸς δὲ τῆς μὲν ἐτέρας αὐτῶν, συνηρμοσμένον ἐκ διαφόρων τμημάτων, εἰσαχθέντων διὰ λαβίδων, ἐν κάτεργον· τῆς δὲ ἐτέρας, τὴν εἰκόνα τοῦ τζαμιίου ἀνάγλυπτον.

Κατὰ δὲ τὰλλα ὁ ναὸς οὗτος, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ Τουρκικοὶ ναοί, ὁμοιάζει ἔσωθεν Λουθηρανικὴν Ἐκκλησίαν, χωρὶς στασίδια, χωρὶς καθίσματα, χωρὶς προσκυνητάρια, μὲ ψιλάθους δὲ τῆς Αἰγύπτου μόνον καὶ τάπητας τῆς μικρᾶς Ἀσίας, καλύπτοντας τὸ ἔδαφός 'του. Ἐξωθεν δὲ, ἰδοὺ ἡ ἐξήγησις τῶν ἐν τῇ παρατεθείσῃ εἰκόνι αὐτοῦ σημείων:

- Α. Οἱ τέσσαρες ἐξάγωνοι πινσοί, ἐξέχοντες ἔξωθεν εἰς σχῆμα πυργίσκων.
- Β. Τὰ τέσσαρα ἡμιθόλια τὰ ἀντερείδοντα τὸν μέγαν θόλον.
- Γ. Τέσσαρες μικροὶ θόλοι εἰς τὰς τέσσαρας τοῦ τζαμιίου γωνίας.
- Δ. Τὸ μέρος ὅπου εἶνε τὸ Μιχράμπ (προσκυνητᾶριον ἢ ἀναγνωστήριον).

Ε. Ἡ μεγάλη θύρα τοῦ ναοῦ, τῆς ὁποίας ὁ θόλος ἐξέχει ὑπὲρ τοὺς ἄλλους.
 Ζ. Βρύσεις ὑποκάτωθεν στοῶν στηριζομένων ἐπὶ πολλῶν μικρῶν μαρμαρίνων κίωνων.

Η. Τὸ περίστωον προαύλιον, σκεπασμένον ὁλόγυρα ὑπὸ τριάκοντα μικρῶν θόλων, ἐπιστηριζομένων εἰς εἰκοσιεξὶ κίονας ἐκ γρανίτου λίθου.

Θ. Δύω πυλώνες μὲ ἱκανὰς βαθμίδας, ὁ μὲν πρὸς βορρᾶν, ὁ δὲ πρὸς νότον, δι' ὧν ἀνέρχονται εἰς τὸ Πρόστυλον τοῦτο.

Ι. Δύω ἄλλοι ἐπίσης μὲ βαθμίδας, δι' ὧν εἰσέρχονται εἰς τὸν ναόν.

Κ. Στοαὶ ἐξωτερικαί, ἔχουσαι εἰσοδὸν εἰς ἄλλας ἐνδοτέρας ἀντιστοιχούσας πρὸς ταύτας.

Λ. Ἡ μεγάλη θύρα τοῦ περιβόλου, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἱδρύεται τὸ τζαμίον.

Μ. Ἡ καθυπὸ εἰσοδὸς τοῦ Περιπτύου.

Ν. Ἡ ἐξάγωνος θολοσκέπαστος Φιάλη.

Εἰς τὸ τζαμίον τοῦτο τελοῦνται συνήθως αἱ ἐορταὶ τῶν Μπαϊραμίων, τοῦ Μεβλουδ' κτλ., διότι εἰς τὴν πρὸ αὐτοῦ πλατεῖαν τοῦ Ἱπποδρόμου δύνανται νὰ χωρέσωσιν ἐν ἀνέσει τὰ πλήθη τῶν ἵππων, ὑπηρετῶν κλπ., ὅσοι παρακολουθοῦσι τὸν Σουλτάνον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν μεγιστᾶνας εἰς τὰς μεγαλοπρεπεῖς ταύτας τελετάς.

Ἐν αὐτῷ ἐξετελέσθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμᾶς ἐν τῶν μεγάλων συμβάντων τῶν νεωτέρων χρόνων, τοῦ ὁποίου ἡ σωτηριώδης ἐπιβρόχη ἐπενήργησεν ἤδη καὶ μέλλει νὰ ἐπενεργήσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον πολὺ βασιμώτερον (τοῦτο μᾶς ἐγγυᾶται τοῦλάχιστον ἡ ἀγαθὴ θέλησις τοῦ νῦν κρατοῦντος καὶ τῶν παραδυναστευόντων) πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταρρύθμισιν τοῦ Τουρκικοῦ πολιτεύματος. Διότι ἐντὸς αὐτοῦ ἀνεπετάσθη τῇ 28 Ἰουνίου τοῦ 1826 ἡ τοῦ Προφήτου σημαία (τὸ Σατζάκ-ὑ-σσεριζ) κατὰ τῶν Γενιτσάρων ἐπαναστάντων, καὶ ἡ κατάργησις τοῦ ἐπὶ τετρακόσια περίπου ἔτη φοβεροῦ τούτου σώματος ἐξεφωνήθη ἐνώπιον τῶν Οὐλεμάδων καὶ τῶν πιστῶν συνηγμένων εἰς μυριάδας.

Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ τζαμίου τούτου εἶνε Πτωχοτροφεῖον, Σχολεῖον καὶ Βιβλιοθήκη, ἀνοικτὴ διὰ πάντα γραμματισμένον, καὶ ὁ τουρμπὲς τοῦ κτίτορος, ὅπου εἶνε θαμμένος αὐτὸς μὲ τὰς ἀδελφάς καὶ τοὺς ἀδελφούς του. Ἐξερχόμενοι δὲ αὐτῆς, εὕρισκόμεθα εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἱπποδρόμου, εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ὁποίου, ὡς συνδεδεμένου μὲ πολλὰς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἱστορικὰς ἀναμνήσεις, θέλομεν ἀφιερῶσθαι ἰδιαίτερον ἄρθρον.

Δ'. Ὁ Ἱππόδρομος

(*"At-meidâr"*).

ΓΝΩΣΤΗ εἶνε ἡ περὶ τὰ θεάματα, καὶ ἰδίως τὰ ἵπποδρόμια, μανία τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων, καὶ, κατὰ μίμησιν αὐτῶν, τῶν ἐν ΚΠ Γραικορωμαίων.

Εἰς panem et circenses περιώριζεν ὁ ὄχλος τῆς Π καὶ Ν Ρώμης ἀείποτε τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ. Καὶ ἐὰν ἀρ' ἐνός οἱ πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰ θηρία ἀγῶνες τῶν μονομάχων τῆς Ρώμης εἶχον καταργηθῇ, καὶ ὁ Κίρκος ὅν ἐρῶντίζετο πλέον ὑπὸ αἱμάτων ἀνθρώπων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀθῶων τί λέγω; Μαρτύρων τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἡ περὶ τὰ θεάματα ἔμως ἀφ' ἐτέρου πτόησις τῶν Ῥωμαίων τοῦ Βυζαντίου διετηρεῖτο ἀκμαία μέχρις αὐτῶν που τῶν τελευταίων τῆς αὐτοκρατορίας χρόνων (1). Καὶ τὸ ἀρεστότερον γάρτισμα, τὸ ὁποῖον οἱ αὐτοκράτορες ἢ οἱ τῆς πόλεως ἑπαρχοὶ ἠδύναντο ἵνα χορηγήτωσιν εἰς τὸν τῆς ΚΠ δῆμον, ἦτον τὸ Ἱπποδρόμιον. Ὁ Αὐτοκράτωρ μάλιστα Μιχαήλ ὁ τοῦ Θεοφίλου οὐκ ἀπηξίωσεν, ἀνανεόνων τὸ σκάνδαλον τοῦ Νέρωνος καὶ τοῦ Καλιγούλα, ἵνα καταβῇ καὶ αὐτοπροσώπως εἰς τὸ στάδιον ὡς ἡνίοχος, καὶ, ἐνδυμένος αὐτὸς τὸ βένετον (κυανοῦν) χρώμα, ἵνα συναγωνισθῇ πρὸς τοὺς ἄρχοντάς τοῦ τοὺς ὁποίους ὑπεγρέωτε ἵνα ἀντιπροσωπεύσωσι τὰ ἄλλα τρία τοῦ Ἱπποδρόμου χρώματα, μέχρις οὗτο, δολοφονηθεὶς μεταξὺ κραυπαλῶν, εὔρεν ἄξιον ἑαυτοῦ ἐντάριον ἐν ἀλόγου σάγισμα!

Τὴν θεατρομανίαν ταύτην ἐλεεινολογεῖ καὶ ὁ Μέγας Γρηγόριος, »Ὡς ἔστι, λέγων (2), αἰσχρὸν περὶ τοὺς Ἱππικοὺς καὶ τὰ Θέατρα, καὶ τὰ Στάδια, καὶ τὰ Κυνηγέσια μεμηνέναι τοσοῦτον, ὥστε ταῦτα ποιεῖσθαι ἔβιον, καὶ πόλιν εἶναι παιζόντων τὴν πρώτην ἐν πόλεσιν.«

Ἄλλ' ἡ δαπάνη μιᾶς Ἱπποδρομίας ἦτον τοσαύτη, ὥστε πολλάκις ἡ κατὰστασις ὅλη τῶν κατ' ἔτος διοριζομένων Ἰπάτων ὅν ἐπῆρχει πρὸς χορηγίαν αὐτῆς, καὶ τὸ ἐλλείπον ἀνεπληροῦτο ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ὑπερβαίνον, κατὰ τὸν Γίββωνα (3), τὸ ἐν ἑκατομμύριον φράγκων. Καὶ τί παράξενον, ἀφ' οὗ, καθὼς γνωρίζομεν, ἑκατὸν τέθριππα (4), διαιρούμενα εἰς τέσσαρα χρώματα, ἀνὰ εἰκοσιπέντε καθ' ἑκάστον, ἔπρεπε ἵνα διατρέξωσι τὸν Ἱπποδρόμον εἰς εἰκοσιπέντε συνήθως δρόμους, ἑκάστοτε ἀνὰ τέσσαρα. Ὡστε, ἐὰν, καθὼς φαίνεται ἐκ τοῦ Σουετωνίου (5), περιέτρεχον πεντάκις ἢ ἐπτάκις τοῦ σταδίου τὴν νύσσαν, ἑκάστη ἀρματοδρομία ἦτον, κατὰ

(1) Μίαν ἐκ τῶν πολλῶν ἀπόδειξιν τούτου φέρομεν τοὺς ἐξῆς τοῦ Πτωχοπροδρόμου στίχους, ὅπου ὁ Ποιητὴς, παραπονούμενος διότι, ὅν ἐσυγχώρουν αὐτῷ ἵνα ἐξέλθῃ πρὸς περιδιάδασιν τοῦ Μοναστηρίου, λέγει (στίχ. 138 κ. ε. τοῦ κατὰ τῶν Ἠγουμ. ποιήματος).

» Καὶ πάντως ἀνυπόδετον ἂν μὲ παραχωροῦσαν
» νὰ ξέβαινα, νὰ ἔδλεπα, καὶ οὐκ εἶχά το ἀτιμίαν,
» καὶ μᾶλλον ὅταν τρέχουσιν σύνδου οἱ καροῦχαι.
» Τὴν γὰρ πολλὴν ἀσφάλειαν τῶν ἡμερῶν τῶν ἄλλων
» οὐκ ἔστιν τόση μοι φροντίς, ὅση τότε ταγγάνει.«

(2) Ὁμιλ. ΚΖ'. (3) Chap. XVIII. (4) »Centum quadrijugos agitabo ad fulmīn currus.« (5) In Domitian. c. 4.

τάς διαστάσεις τοῦ Circui Maximi τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Ἱπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τεσσάρων σχεδὸν μιλίων.

Πόση δὲ πρόνοια κατεβέβηκετο περὶ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, καὶ ὅποια τά-
ξις καὶ ἀκρίβεια διετηρεῖτο περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρμάτων, τῶν ἵππων,
τῶν ἡνίοχων κλπ., πόσαι πρὸς ἐπιτυχίαν ῥαδιουργίαι, πόσος περισπα-
σμός, φαίνεται ἀφ' ὧτων λεπτομερῶς περὶ τοῦτου ἔγραψεν ὁ Πορφυρο-
γέννητος ἢ οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο σωζόμενοι συγγραφεῖς (1). Μεταξὺ δὲ
τῶν παραδόξων δι' ἡμᾶς ἐκείνων ἐθῶν καὶ ἐθίμων, περιεργείας ἄξια εἶνε,
Α', ὅτι ἕκαστον τῶν Μερῶν (τῶν φατριῶν, τῶν γρωμάτων) τοῦ Ἱππο-
δρόμου εἶχεν ἴδιον ὄχι μόνον ἡνίοχον, θηριοτρόφον (2), ἵπποφύλακα, τεσ-
σεράριον, κουστωδιάριον, μαγγανάριον, φακσιωνάριον, γραμμιστήν (déco-
rateur), κομπηνογράρον (3) κλπ., ἀλλὰ καὶ ποιητὴν, καὶ μελιστὴν, ἵνα
συνθέτωσι καὶ τονίζωσι τοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ἀδομένους
ὕμνους, καὶ ὁποίους ὕμνους! Β', ὅτι ἵπποδρομίας ἀγομένης, οἱ δῆμοι
ἐζήτουν τέσσαρά τινα συνήθως αἰτήματα παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, τὰ
ὅποια καὶ ἐλάμβανον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἰδοὺ, παραδ[ι]χάριν, τί ἀπήτην
παρὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Ζήνωνος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τῷ 491. »Αριά-
» ὄνη Αὐγοῦστα! ὁρῶδ' ὅξον βασιλείᾳ τῇ οἰκουμένη· καλὰ Πάσχα τῇ οἰ-
» κουμένη· εὐταξίαν καὶ εὐθηνίαν τῇ πόλει· ἔξω θάλε τὸν κλέπτην ἔπαρ-
» χον τῇ πόλει«. Γ', ὅτι ὑπῆρχεν ὄχι μόνον Προσκυνήσιμον καὶ
Χρυσοῦν, ἀλλὰ καὶ Λαχανικὸν καὶ Μακελλαρικὸν Ἱπποδρό-
μιον (4). Ἐκεῖ ἐλαλεῖτο γλῶσσα ἰδιαιτέρα· ἐκεῖ τὸ Νικῆσαι τε τὰς
θύρας, ἐσήμκινεν Ἀσφαλίσαι τε τὸ Παρέχειν τὸ Βῆλον ἰσοδυνάμει
τῷ Παρέχειν ἀγῶνα ἵππων, συγκροτεῖν ἵπποδρόμιον· τὸ ἴδιον ἐσήμκινε
καὶ τὸ Ἀρήναν ἀχθῆναι (5). Ἐκεῖ πολλάκις, δυσαρεστημένος ὁ
δυσήνιος ὄχλος, ἐξώκελλεν ὄχι μόνον εἰς ἀπρεπεῖς λοιδορίας, χλευασμούς,
ἀπειλάς, ἀλλὰ καὶ εἰς λιθοβολίας κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. »Ἐπιорκεῖς

(1) Βιβλ. . . . , κεφ. . . . (2) Ἀρκτουάριον, τὸν ἄλλως Ἀρκτοτρόφον, Ursarium, καὶ ὄχι Ἀκτουάριον, καθὼς συνήθως τὸ ἔχουσιν αἱ ἐκδόσεις τῆς παλαιᾶς Βυζαντινῆς. Ἴδε καὶ κατωτέρω). Τοιοῦτος ἦτον τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ πατήρ, περὶ ἧς ἴδε Μαρ-
κίανον ὁ Στήλην. (3) Συμβολαιογράφον, Actuarium· διότι, κατὰ τὰ Γλωσσάρια, »Κομ-
» βίνα, combina, ἢ καὶ Τρακτωρία, Tractoria, ἐστὶ σύνθεμα περὶ τῶν δρομικῶν ζώων, γινόμε-
» νον κατὰ κέλευσιν τοῦ ἐπάρχου. (4) Τοῦ ὁποίου ἔπαθλα δηλονότι ἦσαν λάχανα ἢ κρέατα
διανεμόμενα εἰς τὸν δῆμον, καθὼς γνωρίζομεν ὅτι διενέμοντο καὶ ἰχθύες, συρομένου τοῦ περιέ-
χοντος αὐτοὺς πλοίου μέχρι τοῦ Ἱπποδρόμου. Κατόπιν θέλομεν ἰδεῖν ἀγωνιζομένους εἰς τὸ αὐτὸ
τοῦτο μέρος τοὺς Μπάμιατζήδαις καὶ τοὺς Λάχανατζήδαις!! Παράδοξοι αἱ συμπτώσεις
αὗται τῶν διαφόρων αἰώνων! (5) Ὅθεν καὶ τὰ ἀκατανόητα καὶ αἰνιγματώδη τοῦ Πτωχοπροδρό-
μου ἐκείνα:

» Καὶ σὺ ἐκαθέζου καὶ βλέπεις πῶς τρέχουν αἱ (οἱ) καροῦχαι (χοι),

» καὶ ποῖον λαγχάνει τὸ δὲ μεῖς, ἐμεῖς δὲ πάλιν ποῖον,

» καὶ τίναν τὸ παράδατον (δαράδατον), καὶ τίναν τὸ τῆς πρόδας, (Ποίημα Β', στίχ. 75-77).«

» γάυδαρε! « ἔκραζον οἱ ἐπικίνδουνοι Πράσινοι, μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν, ἀξίαν τῷ ὄντι τῶν ἐκφωνούντων, λέξιν, κατὰ . . . τοῦ Ἰουστινιανοῦ (1)! Τοῦ δὲ δυστυχοῦς Μαυρικίου ἔκαμαν τὴν κ α ρ ι κ α τ ο ὕ ρ α ν : » Εὐρον, λέγει » ὁ Θεοφάνης, ἄνδρα Μαῦρον, παρομοιοῦντα τῷ Μαυρικίῳ, καὶ περιβα-
 » λόντες αὐτὸν σαγίον μαῦρον, καὶ στέφανον πλέξαντες ἀπὸ σκορόδων, καὶ
 » τῇ αὐτοῦ περιθέντες κεφαλῇ, ὄνῳ τε τοῦτον ἐπικαθίσαντες, ἔπαιζον,
 » Εὐρηκε, λέγοντες, τὴν δάμαλιν ἀπαλὴν, « καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ παρατρα-
 γώδου τραγωδίου ἐκείνου. Ἄλλ' οὐδέποτε πρέπει 'να λησμονηθῇ ἡ ὠραία
 Ἰουστίνου τοῦ Νεωτέρου ἀπάντησις πρὸς τοὺς Γενισάρους τούτους τοῦ
 Ἱπποδρόμου. » Ἱπποδρομίας γὰρ ἐπιτελεσθείσης, λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς
 » συγγραφεὺς, καὶ φιλονεικούντων τῶν μερῶν πρὸς ἀλλήλους, ἔπεμψε
 » Μανθάτωρα εἰς ἀμφοτέρω τὰ μέρη λέγων, εἰς μὲν τοὺς Βενέτους, ὅτι
 » Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς ὑμῖν ἐτελεύτησεν· « εἰς δὲ τοὺς Πρασίνους,
 » ὅτι « Ἰουστινιανὸς ὑμῖν ἔτι ζῇ (2). «

Παρεκτός δὲ τοῦ ἀγῶνος τῶν ἵππων, ἐμάχοντο ἐνίοτε πρὸς ἀλλήλα καὶ θηρία (3), καὶ εἶδομεν ἐν τῇ τοῦ Σαραγίου περιγραφῇ ὅτι ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπατείας ἀφέθησαν εἰς τὸ θέατρον, παρεκτός τῶν ἄλλων θηρίων, εἰκοσι λέοντες καὶ τριάντα παρδάλεις. Μάρτυς δὲ αὐτόπτης ὁ Βενιαμὴν ἐκ Τολεδῆς (4) διηγεῖται ὅτι » εἰς οὐδεμίαν ἄλλην
 » πόλιν τῆς οἰκουμένης εἶδε μεγαλοπρεπεστέρους ἀγῶνας. « Ἐπὶ τῶν ἡ-
 μερῶν δὲ τοῦ Ἰουδαίου τούτου τὸ Ἱπποδρόμιον ἐτελεῖτο τῶν Χριστου-
 γέννων, ἢ συνέπεσε τότε μόνον· διότι συνήθως ἐτελεῖτο τὸν Μάϊον. Πι-
 θανώτερον ὅμως ὅτι ἐγίνετο εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἐνίκου-
 τοῦ, ὅθεν καὶ Γενεθλιακὸν θεῶριον ἐλέγετο, τὸ μὲν διὰ τὰ Γενέθλια
 τοῦ Σωτῆρος, τὸ δὲ διὰ τὰ Γενέθλια (ἐγκαίνια) τῆς πόλεως (5). Οὐ μὴν
 δὲ ἀλλὰ καὶ παλαισταί, καὶ ὀρχησταί, καὶ παντομίμοι, καὶ σχοινοβάται,
 καὶ θαυματοποιοὶ ἐν αὐτῷ ἐπεδείκνυντο, τὰ δὲ θεάματα ταῦτα ὀνομάζον-
 ται ὑπὸ τῶν Ἱστορικῶν ἐπεισόδια τοῦ κυρίως καὶ καθαυτοῦ ἀγῶνος
 τῶν ἵππων.

Κατόπιν δὲ θέλομεν ἰδεῖ ὅτι καὶ ἀνθρώπινα θύματα πολλάκις ἐμόλυ-
 ναν μὲ τὰ αἵματά 'των τὴν κονίστραν τοῦ περιδόλου τούτου· καὶ ἐν αὐτῷ
 κατεσφάγησαν ἢ ἐκάησαν ὅχι μόνον μάγοι (ἁλῆμων ὦ!), καὶ αἰρετικοί,
 καὶ ἀποστάται, ἀλλὰ καὶ πατριάρχαι καὶ αὐτοκράτορες!

(1) Ἴδε Προκοπ. Ἀνέκδοτα καὶ Fasti Siculi, ὑπὸ Ματθαίου Raderon. (2) Διότι ὁ Ἰουστι-
 νιανὸς, προσκείμενος, ὡς γνωστὸν, εἰς τῶν Βενέτων τὸ μέρος, κατέτρεχε τοὺς Πρασίνους, ἐξ οὗ καὶ
 ἡ τοσαύτη καὶ τοσούτων δεινῶν παραίτιος ἐχθροπάθεια μεταξὺ τῶν δύο κομμάτων. (3) » Κατὰ τὴν
 » τοῦ λεγομένου Μονημερίου θέαν τὸν δῆμον θεούμενον . . . καὶ θηρίαις προσμαχομένους ἀνθρώπους
 » εὐδοχιμοῦντας τῇ τόλμῃ, καὶ πρὸς γε ἀναιρούμενα τὰ θηρία, « Ἰουστίν. Νεαρᾷ ΡΕ', α.

(4) Ὁδοιπορικῶς μεταφρασθέντι ὑπὸ Ἀρείου τοῦ Μοντανού. (5) Ἴδε Κεφάλ. Ε'.

Καὶ ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν Τούρκων ὁ δὲν ἐδραματουργήθησαν ἐπὶ τῆς πλατείας ταύτης τοῦ Ἀτ-μεϊδᾶν (τὸ ὅποιον συγγέουσι πολλοὶ μὲ τὸ Ἐτ-μεϊδᾶν) ὀλίγα. Καὶ εἰν' ἀκόμην ἔναυλα εἰς τὰς ἀκοάς ἡμᾶς τῶν ἀποτροπαίου μνήμης Γενιτσάρων, τῶν νέων τούτων Βενέτων καὶ Πρασίνων, τὰ ἐν αὐτῷ τολμηθέντα, τῶν ὁποίων θέλομεν ἐκθέσθαι ἀκολούθως τινά.

Τοῦ θεάτρου ἄρα τοσούτων δραμάτων τὴν περιγραφὴν ὀφείλομεν καὶ ἱστορικῶ καὶ ἀρχαιολογικῶ καὶ πολιτικῶ τῷ λόγῳ εἰς τοὺς φιλακροάμονας, καὶ δὴ λέγομεν ὅτι

Τὸν κατ' ἐξοχὴν Ἴπποδρομον ἢ Κίρκον τοῦτον κτίζειν ἐπεβάλετο πρῶτον ἢ προϋπάρχοντα ἀνοικοδομεῖν ἐπὶ τὸ μεγαλειότερον ὁ Αὐτοκράτωρ Σεβῆρος, παρὰ τὸν τῆς Ἑκάτης Βωμόν, ὅπου ἦσαν προτοῦ οἱ κῆποι δύο ἀδελφῶν καὶ τινος γῆρας. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἕτερον μέρος τῶν βαθμίδων αὐτοῦ, τὸ πλησιάζον τῷ Ζευξίππῳ καὶ ἀνατεθειμένον τοῖς Διοσκούροις, συνεπληρώθη παρ' αὐτοῦ, » διακοσμήσαντος αὐτὰ ἱκρίαις καὶ στοαῖς, ἔνθα καὶ » νῦν οἱ καμπτήρες δηλοῦσι τὰ τῶν ἐφόρων γνωρίσματα, διὰ τῶν ἐπικειμένων ὤων τοῖς χαλκοῖς ὀβελίσκοις (1). » αὐτὸ δὲ ἕτερον ἔμεινε, τελευτήσαντος αὐτοῦ, ἀτελές. Τὰ ὡς ταῦτα, τὰ τῶν Διοσκούρων, ὡς ἐφόρων τῶν Ἴπποδρόμων, γνωρίσματα, ἐπετίθεντο συνήθως ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν, ἐν εἴδει καμπτήρων, στήνομένων ἐν αὐτοῖς ὀβελίσκων. Διὰ τοῦτο καὶ

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, καὶ τοι Χριστιανὸς ἤδη, » τὸν Ἴπποδρομον εἰς » ἅπαν ἐξασκήσας κάλλος, τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν μέρος αὐτοῦ ἐποίη- » σατο, ὧν καὶ τὰ δείκνυται μέχρι νῦν (ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νέου) ἐστὶν ἐπὶ » τῶν τοῦ Ἴπποδρόμου στοῶν ἐπτάτωτα ἰδεῖν, » λέγει ὁ Ζώσιμος. Προσθεῖς δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος καὶ » τὸ ἕτερον μέρος τῶν βαθμίδων τῶν δύο » περιπάτων, καὶ (τὰ) ἄνω τῶν καγγέλων, καὶ τὴν Σφενδόνα, καὶ τοὺς » καμπτήρας (καὶ τὰ ἐδώλια τῶν δῆμων), » συνετέλεσεν οὕτω τοῦ Σεβή- » ρου τὸ ἔργον, καὶ πρῶτος ἐν αὐτῷ ἵππικόν ἐπετέλεσεν ἀγῶνα, κατὰ τὴν γενέθλιον τῆς πόλεως ἡμέραν (11 Μαΐου) περὶ ἧς ἀνεφέρομεν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θέσις τοῦ τόπου ἦτον ἀνώμαλος, διότι τὸ μέσον αὐτοῦ, τὸ πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὴν Προποντίδα τείνον, εἶνε, κατὰ τὸν Γύλλιον, κατωφερές καὶ κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ πλευράς· ἢ πρὸς μεσημβρίαν μάλιστα κατωφέρει αὐτοῦ εἶνε ὅχι μόνον κρημνώδης, ἀλλὰ σχεδὸν κατὰ κάθετον ὀρθία, ἀνατείνουσα εἰς ὕψος πεντήκοντα καὶ ἐπέκεινα ποδῶν, ὅπερ ἐπιβεβαιοὶ καὶ ὁ Κωδινός, λέγων » ὅτι μέχρι μὲν τοῦ χαλκοῦ τετραπλεύ- » ρου κίονος πεδινὸς ἦν ὁ τόπος· ἀπὸ δὲ τούτου καὶ μέχρι τῆς Σφενδόνης... » πάνυ κρημνώδης, » ὁ Αὐτοκράτωρ, πρὸς ἱσοπέδωσιν αὐτοῦ, » κίονας εὐ- » μεγέθεις καὶ κτίσματα ἀνήγειρε· τὸ δὲ μεταξὺ αὐτῶν κενὸν κινστέρναν

(1) Ἡσυχ. ὁ Μιλῆς.

» ὥκοδομήσατο, τοῖς κίοσιν ἐπιβεβηκυῖαν». Ἡ κινστέρνα αὕτη ἐκαλεῖτο ὁμωνύμως τῇ ἐν τῷ Παλατίῳ, Ψυχρά, καὶ ἦτον, κατὰ τὸν Βονδελμόντιον, εὐρυχωροτάτη, ὑπανεχούσα τὸ πλάτος ἅπαν τοῦ Ἱπποδρόμου (134 πῆγ.), καὶ ταμειύουσα κάλλιστον καὶ τῷ ὄντι ψυχρότατον ὕδωρ (σοῦκ-τσεσιμέ). Ἐπομένως ὅλον τὸ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἱπποδρόμου κρημνῶδες τοῦτο πλευρὸν, ὑποκρατούμενον διὰ τῶν πρὸς ἐπιπέδωσιν αὐτοῦ ὑπακοδομημένων τούτων στοῶν, ἄρηνεν ἐλευθέραν, ἐπὶ Γυλλίου καὶ πρὶν ἀκόμῃ κτισθῇ τὸ τζαμίον Σουλτάν - Ἀχμέδ, τὴν ὠραιοτάτην τῆς Προποντίδος ἔποψιν, ὥστε, κατὰ τὸν συγγραφεὰ τοῦτον, διεκρίνοντο οὐ μόνον οἱ παραπλέοντες ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δελφίνες ἀναπηδῶντες.

Τοῦ παλαιοῦ ὅμως αὐτοῦ σχήματος οὔτε ἔγνος διασώζει πλέον ὁ Ἱπποδρόμος οὗτος, καὶ ἡ σημερινὴ πλατεῖα τοῦ Ἀτ-μεϊδάν ὁδὸν εἶνε ἄλλο, εἰμὴ ἐπίπεδόν τι ἐκτεταμένον, ἔχον ἔνθεν μὲν τὸ περικαλλὲς τζαμίον Σουλτάν - Ἀχμέδ, ἔνθεν δὲ οἰκήματα, τὰ ὅποια ὁδὸν εἶνε (λέγει συγγραφεὺς τις) οὔτε κἄν ἐρείπια· ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν Γραικορωμαίων ἦτον κτίριον τοιχοχυρισμένον μὲ διαφόρους θύρας, εἶχε βάθρα διὰ τοὺς θεατάς, στηριζόμενα ἐπὶ μεγαλοπρεπεστάτων κιόνων, πλήθος ἀπειρον ἀγαλμάτων, καὶ ἔκτασιν πολὺ πλειοτέραν τῆς σημερινῆς. Δεκαεπτὰ τῶν κιόνων τούτων ἐκ μαρμάρου λευκοῦ μὲ κιονόκρανα καὶ ἐπιστύλια Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, εἶχεν ἰδεῖν ἐν αὐτῷ ὁ Γύλλιος, σωζομένους ἀκόμην ὑπεράνωθεν τῶν πρὸς μεσημβρίαν καὶ δύοσιν ὑπογείων αὐτοῦ στοῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξήρτηντο εἰσέτι οἱ μικροὶ σιδηροὶ κρίκοι διὰ τὰ βῆλα ἢ παραπετάσματα τὰ διὰ τοὺς θεατάς. Τῶν κιόνων τούτων οἱ μὲν στυλοβάται εἶχον 2 ποδ. καὶ 10 δακτ. ὕψος, καὶ πλάτος 5 ποδ. καὶ 7 δακτ., ἡ δὲ τοῦ κορμοῦ διάμετρος ἦτον 3 ποδ. καὶ 6 δακτ., καὶ τὸ ὕψος 28 ποδῶν. Ἐβαινον δὲ πάντες ἐν τάξει ἐπὶ τοῦ χίου προέχοντος δύο βαθμίδας τῆς βάσεως αὐτῶν, ὧν ἡ μὲν ἀνωτέρα εἶχεν ὕψος 1 ποδ. καὶ 6 δακτ., καὶ προεῖχεν 8 δακτ. τοῦ στυλοβάτου· ἡ δὲ κατωτέρα, οὐκ ἐξ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου, εἶχεν ὕψος 1 ποδ. καὶ 1 δακτύλου. Μετεκομίσθησαν δὲ εἰς τὸ τότε ἀκόμῃ κτιζόμενον ἱμαρέτιον τοῦ Σουλτάν-Σουλεϊμάνου, καὶ κατεκερματίσθησαν, λέγει λυπούμενος ὁ συγγραφεὺς οὗτος, οἱ μὲν εἰς πλάκας διὰ στρώσιμον λουτρῶν, οἱ δὲ εἰς ἐμβάτας (γούρνας), καὶ ἄλλοι εἰς ὅλους διὰ κοπάνισμα σίτου. Ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν κιόνων τούτων ἦτον, ἐπὶ Γραικορωμαίων, καὶ ἄλλη, τὰ διάμετρα τῆς ὁποίας περιέκλειον λίθινα κάγκελλα, τὰ λεγόμενα Στῆθια (pectoralia), κίονες χαμηλοὶ μετ' ἐπιστυλίων, φθάνοντες ἄχρι τοῦ στήθους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀκκουμβοῦσαν οἱ θεαταί.

Ἀλλὰ καὶ τῆς περιγραφῆς τοῦ Γυλλίου, ὃς τις εἶδε τὸν Ἱπποδρόμον μετὰ ἑκατὸν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἔτη, διαφέρει πολὺ ἡ ὑπὸ τοῦ Βανδου-

ρίου (1) ἐκδοθεῖτα εἰκὼν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν πρῶτον ἐδημοσίευσεν Ὀνού-
φριος ὁ Παμβίνιος, ἑκατὸν πρὸ τῆς ἀλώσεως ἔτη. Ἄλλο δὲ ἱχνογράφημα
τοῦ Ἰπποδρόμου, ἐξ εἰκασίας πάντως, ἐπρόσθεσεν ὁ Ρεῖσκιος εἰς τὰς εἰς
τὸν Πορφυρογέννητον σημειώσεις του (2), τοῦ ὁποίου ὁμως τὴν ἀκρίβειαν
δὲν ἐγγυῶμαι. Ἐχει καὶ ὁ Θεδέτος ἐν τῇ Κοσμογραφίᾳ αὐτοῦ ἐν, ὅλως
φαντασιῶδες, καθὼς ὅλα χωρὶς ἐξαίρεσιν τὰ ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ,
τοῦ ὁποίου ὁμως αἱ ὑπὸ τὴν κρηπίδα τοῦ Ἰπποδρόμου εἰκονισμένοι ὑπό-
γειοι στοαὶ μὲ δικτυωτὰς θυρίδας, ὅπου φαίνονται κεκλεισμένοι λέοντες,
ἴσως καὶ ἦσαν ἀληθῶς τοιαῦτα.

Τὸ δὲ μῆκος τοῦ Ἰπποδρόμου, κατὰ μὲν τὸν Γύλλιον, ὑπερέβαινε τὰ
δύο στάδια ἐπὶ σταδιαίου τοῦ πλάτους· κατὰ δὲ τὸν Βονδελμόντιον, ὃς τις
τὸ κατεμέτρησεν εἰς τὰ 1422, ἦτον 690 βημ. μήκους καὶ 134 πλάτους·
κατὰ τὸν Ἀγγλον δὲ περιηγητὴν Θωμᾶν Σχμῖθ, τὸ μὲν μῆκος αὐτοῦ
ἦτον ὑπὲρ τὰ 550 βήματα, τὸ δὲ πλάτος ὑπὲρ τὰ 120· κατὰ δὲ τὸν
Τουρνεφόρτιον, ἰδόντα αὐτὸν εἰς τὰ 1702, ἦτον 400 βημ. μήκους, καὶ
100 πλάτους· καὶ, τέλος, κατὰ τὰς νεωτάτας καταμετρήσεις, σήμερον
εἶνε 250 σχεδὸν βημάτων μήκους καὶ 150 πλάτους. Ὡστε ἐκ τῶν δια-
φόρων τούτων καταμετρήσεων ἀποδείκνυται ὅτι αἱ διαστάσεις αὐτοῦ ἐκά-
στοτε ἡλαττοῦντο, ἐπεκτεινομένων τῶν πέριξ οἰκοδομῶν.

Ἡδὴ δὲ, ἐπειδὴ εἵπομεν ὅτι ὁ Ἰππόδρομος εἶχε γλῶσσαν ἰδίαν, καὶ
τῷ ὄντι εἶδομεν ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων αὐτοῦ μερῶν ἦσαν ἄλλοτε
ἄλλα, ἃς προσπαθήσωμεν, ὅσον ἐνδέχεται, νὰ σαφηνίσωμεν τούτων ἕναι·
διότι ἐκ τῆς ἀκριβοῦς αὐτῶν γνώσεως ἐξηγοῦνται πολλὰ, δυσνόητα ἄλ-
λως, ἱστορικὰ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς χωρία.

Καὶ πρῶτον ἀπαντῶμεν τὸ κατ' ἐξοχὴν Κάθισμα ἢ Τριβουνά-
λιον καὶ βαρβαροφῶνως Σέντζον, ὅπου καλῶμενος ἐθεώρει ὁ Αὐτο-
κράτωρ, ἢ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια, καὶ οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἐν τέλει.
Ἐκτίσθη δὲ καὶ τοῦτο, κατὰ τὸ Ἀλεξάνδρ. Χρονικόν, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου
Κωνσταντίνου, «καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἐν Ρώμῃ ὄντος.» Τὸ κάθισμα τοῦτο
» ἀνεῖχον καὶ ἐκόσμουσαν εἰκοσιτέσσαρες ὑπερύψηλοι κίονες, κατὰ τὸν Βον-
δελμόντιον. Ἐκεῖτο δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Ἰπποδρόμου,
περὶ τὴν καλουμένην, ὡς ἀπὸ τοῦ σχήματος, Σφεδρόνην ἢ Σφεν-
δόνα, ἥτις ἦτον τὸ ἔσχατον τοῦ θεάτρου μέρος, ἀντικρὺ τῶν οἰκημά-
των, τῶν ἄλλως Στοῶν καὶ Εἰρκτῶν, τῆς τῶν ἵππων ἀρετηρίας· ὅθεν ἐκ-
λαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ τέρματος ἢ τῆς νύσσης τοῦ σταδίου (3), καὶ διὰ
τοῦτο ἐκαλεῖτο καὶ Στάμα, διότι ἐδῶ ἐσταμάτων οἱ ἵπποι τρέχοντες.

(1) Βιβλ. Γ', σελ. 664, 665 τῶν εἰς τὰ Πάτρια ΚΠ σχολίων του. (2) σελ. 314. (3) » Οὐκ
ἀπὸ λευκῆς ἐπὶ Σφενδόνα μιλιοδρομεῖν,» Χρυσόστ.

Εἰς τὸ Κάθισμα ἀνήρχετο ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοῦ Παλατίου διὰ τοῦ καλουμένου Κοχλίου, κλίμακος ἐλικοειδοῦς, ὅποῃ αἱ τῶν Κατηγουμενείων τῆς ἀγίας Σοφίας, κειμένης ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ καλουμένου Δεκίμου. Ἡ σκολιὰ καὶ, καθὼς καὶ ἐπώνομαζετο, σκοτεινὴ ἀνοδος αὕτη ὑπῆρξε πολλάκις θέατρον πολιτικῶν δολοφονιῶν, αἱ ὅποιαι ὅθεν ἦσαν σπέννυται εἰς τοὺς παραδόξους ἐκείνους χρόνους. Εἰς αὐτὴν ἐσφάγη τῷ 380, κατὰ τὸν Μαλαλᾶν καὶ τὸ Ἀλεξ. Χρον., ὁ Αὐτοκράτωρ Γρατιανός, ὁ υἱὸς τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ, κατὰ ζήλοτυπίαν, ὑπερεθιζομένην καὶ ὑπ' ἀντιπαθείας θρησκευτικῆς, τῆς ἀρειανίζουσας μητρὸς αὐτοῦ Ἰουστίνης. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἶνε φαίνεται λάθος· διότι, κατὰ τὸν Ζώσιμον, Ζωναρᾶν, Κεδρηνόν, καὶ ἄλλους, ὁ Γρατιανὸς ἐφρονέθη ἐν Γαλλίαις ὑπὸ τοῦ τυράννου Μαξίμου, ἐγκαθέντος αὐτῷ Ἀνδραγάθιον τινα τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ· ὁ Ἀρμάτος ἢ Ἀρμάτιος ὅμως, ὁ ἀπὸ Ὑπάτων καὶ στρατηλάτης τοῦ Πραϊσέντου, ἐδῶ δολοφονηθεὶς καθ' ὑποβολὴν τοῦ Ζήνωνος, ἐπλήρωσεν ἀκριβῶς τὴν εἰς αὐτὸν προδοσίαν τοῦ Βασιλίσκου. Ἄλλο πολιτικὸν θῦμα τῆς τοῦ Ζήνωνος ἀγνωμοσύνης, ὁ Μάγιστρος Ἴλλος, περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει περιγράφοντες τὴν ἀπ' αὐτοῦ καλουμένην Βασιλικὴν κινστέραν, ἔδωκε μὲ τὸ αἶμά του τὰς βαθμίδας τοῦ σκοτεινοῦ τούτου λαβυρίνθου. Ἀπὸ τῆς κλίμακος ταύτης ἔφερεν εἰς τὸ Πέλημα (1) τοῦ Ἱπποδρόμου τὸ καλούμενον Μονόπατον τοῦ Καθίσματος, διὰ τοῦ ὁποίου εἰσώρμησαν κατὰ τῶν ἐν αὐτῷ στασιαστῶν οἱ περὶ τὸν Ναρτὴν καὶ Μοῦνδον βασιλικοὶ στρατιῶται ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ.

Μένει δὲ δυστυμεβίδαστον, πῶς, ἐν ᾧ, ὡς ἐκ τῆς τοῦ Παλατίου θέσεως, τὸ μέρος τοῦτο ἦτο τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν τοῦ θεάτρου, ὅθεν καὶ, κατὰ τὸν Χωνειάτην, »στασιάσας ὁ ὄχλος, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τῆς λαμπράς » Ἱπποδρομίας Σφενδόνην παραγενόμενοι, καὶ ἀφορώντες εἰς τὰ Ἀνάκτορα, τὴν βασιλίδαν ἀνεθεμάτιζον, « ὁ Κεδρηνὸς λέγει (2) » Τὸν μὲν ἐπὶ » τὰς θύρας Καμπτόν τὴν ἀνατολὴν δηλοῦν, τὸν δὲ ἐπὶ τῇ Σφενδόνη τὴν » δύσιν. «

Πλησίον δὲ τοῦ Καθίσματος »οἶκμά ἐστι, λέγει ὁ Προκόπιος, οὗ δὴ »στρατιωτῶν φρουρὰ ἐτύγγανεν οὔσα, « καὶ ἐννεοῖ, φαίνεται, ἡ τὰ προειρημένα Νούμερα καὶ Ἐκσκοῦβιτα, τὰ ἐν τῇ τοῦ Παλατίου αὐλῇ, ἡ τὰ καλούμενα Πούλιπτα, » τὰ ὀπισθεν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Καθίσματος, » εἰς τὸν τρίκλινον τὸν ἔχοντα τὰς χαλκᾶς θύρας, « περὶ ὧν ἐπραγματοῦσαντο ἐν ἐκτάσει ὁ Λίψιος, ὁ Βουλανζέρος καὶ ἄλλοι.

Τὰ δὲ Καθίσματα ἢ Βάθρα τῶν τεσσάρων Δήμων, τὰ ὅποια ἐκαλοῦντο προσέτι καὶ Στοαί, καὶ Περίπατοι, καὶ Ἀναβάθραι, καὶ κα-

(1) Ἴδε κατωτέρω. (2) Ἐν Ῥωμύλῳ.

τὰ μεωνυμίαν Δῆμοι, προσεπονομαζόμενοι ἀφ' ἑνὸς ἐκάστου τῶν χρωμάτων, Πράσινοι, Βένετοι, 'Ρούσιοι καὶ 'Αλβάτοι, ἔκλειντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Ἱπποδρόμου βαθυηδὸν διαθεθειμένα. Τούτων τὰ μὲν πρὸς βορρᾶν, καταπεσόντα, κατὰ τὸν Κόμητα Μαρκελλίνον, τῷ 507, ἱστορεῖ ὁ Θεβέτος ὅτι ἀφῆρέθησαν ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ἡβραῆμ-πασσᾶ, τοῦ ἐπὶ Σουλεϊμάνου τοῦ Κανουνῆ, ὅταν ἔκτιζε τὸ ἐνταῦθα παλάτιόν 'του, περὶ οὗ ἐφεξῆς· τὰ δὲ ἀπέναντι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου κατέπεσον ἀνέμῳ ἐπὶ 'Αλεξάνδρου ἀκόμῃ, τοῦ ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου Λέοντος τοῦ Ε', καὶ συνέτριψαν τὰ ὑποκάτωθεν αὐτῶν στήθεα, κατὰ τὸν Γραμτικ. Λέοντα καὶ τὸν Κεδρηνόν.

Κατὰ μῆκος δὲ τοῦ Ἱπποδρόμου ἐξετείνεται ἐν τῷ μέσῳ, κατὰ τὸν Βονδελμόντιον, χθαμαλὸς τοῖχος ὁ καλούμενος Εὐρίπος (1), ἄλλος παρὰ τὸ Πέλμα, καὶ ἐξηγούμενος «διάστημα διοδευτὸν ἐν μέσῳ τῆς Κονίστρας». Οἱ 'Ρωμαῖοι ὠνόμαζον τὸ μέρος τοῦτο Spina. Πέλμα δὲ ἐλέγετο ἡ κονίστρα (arena) τοῦ Ἱπποδρόμου, «ὅπου ἔπαιζον οἱ μῖμοι,» κατὰ τὸν βιογράφον Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ ἴστατο καὶ ὁ σωζόμενος σήμερον ὀδελίσκος, καὶ ἡ κτιστὴ στήλη, καὶ ὁ χαλκοὺς τριέλικτος κίων, περὶ ὧν ἐφεξῆς.

Περὶ δὲ τὸ πρὸς δυσμὰς τέρμα τοῦ Εὐρίπου, ἐπέκεινα τῆς κτιστῆς στήλης, ἦτον ὁ καλούμενος Τετρακίων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου προέκυπτεν εἰς τὰς ἑορτάς ἡ Αὐγούστα. Τὸ κτίριον τοῦτο συνέκειτο ἐκ τεσσάρων στηλῶν ἐκ πορφυροῦ λίθου, ὑψουμένων, κατὰ τὸν Κωδινόν, «ὑπερθεῖν τῶν καγκέλλων». Ὁ Νικήτας τὸ ὀνομάζει Πύργον, κάτωθεν τοῦ ὁποίου «αἱ τῶν ἐπὶ σταδίου θεόντων ἀφετηρίαι εἰς ἀψίδας παραλλήλους κεχῆνασιν». Αὕτη ἦν ἡ Ἀφετηρία ἢ Τὰ Ἀρχέθουρα τοῦ Ἱπποδρόμου, «καθὼς τὰ ὀνομάζει ὁ λεξικογράφος Εὐδήμος.

Ἐπὶ τῶν οὐχὶ πολλὰ ὑψηλῶν τούτων κίωνων, ἀντικρυζόντων ἀλλήλοις, ἐστήνοντο, κατὰ τὸν Θεοφάνην, εἰς τὰς ἐπισήμους τελετάς, «τὰ βασιλικά» Λαουράτα, «αἱ εἰκόνες δηλ. ἢ οἱ ἀνδριάντες τῶν Αὐτοκρατόρων δαφνοστόλιστοι. Ἐπειδὴ δὲ, γενομένων τῶν γάμων Δομεντίας τῆς τοῦ Φωκᾶ θυγατρὸς μετὰ τοῦ Πατρικίου Πρίσκου, οἱ δῆμαρχοι ἔστησαν καὶ τούτων ἀμφοτέρων τὰς εἰκόνας, δαφνοστεφεῖς ὡσαύτως, εἰς τὸ ἴδιον μέρος, ὀργισθεῖς ὁ Φωκᾶς, ἐκέλευσεν ἀποτμηθῆναι τοὺς Δημάρχους. Εἰπόντων δὲ ἐκείνων ὅτι κατὰ συνήθειαν οἱ γραμμισταὶ τοῦτο ἐποίησαν, καὶ τοῦ δήμου κρᾶζοντος· «Φιλανθρώπου δεσπότης πολλὰ τὰ ἔτη,» συνεχώρησεν ὁ Φωκᾶς». Ἰσως δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο μέρος ἦτον καὶ τὸ καλούμενον Σιγνοστάσιον.

(1) «Εὐρίπος ὠνόμασθη ἡ μέσος τοῦ Ἱπποδρόμου κρητὶς, ἐκ τοῦ θαλασσίου ἴσως. Εὐρίπου καὶ τῆς ἐπτάκις αὐτοῦ διαυλοδρομίας· οὕτω γὰρ ἐπ' ἐκείνου φασὶ συμβαίνειν,» Λαυρ. Λυδ. 8.

Ἐδῶ ἦσαν στημένοι καὶ οἱ περίφημοι ἐκεῖνοι τέσσαρες ἐπίγυρσοι ἵπποι, πεπονημένοι ἐκ χαλκοῦ Κορινθίου, ὃς τις ἐτιμάτο, κατὰ τὸν Κικέρωνα (1), ὑπὲρ τὸν κάλλιστον λίθον, » τοὺς αὐχένας ὑπέγυρσι, ἀντιβλέποντες ἀλλήλους, καὶ δρόμον καμπτήρος πνέοντες (Χων)«. Εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸν ὁποῖον φρονοῦσί τινες ἔργον τοῦ Λυσίππου, » ἀπήρωρμένον τὸν πόδα ἔχον » τα», ἀναφέρονται καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ σώζόμενοι οὗτοι στίχοι Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ :

» Ἐμπνοὺς ὁ χαλκοῦς ἵππος οὗτος, ὃν βλέπεις·
 » ἔμπνοὺς ἀληθῶς, καὶ φριμάσσεται τάχα.
 » Τὸν πρόσθιον δὲ τοῦτον ἐξαίρων πόδα,
 » βαλεῖ σε καὶ λάξ, εἴπερ ἔλθῃς πλησίον.
 » Δραμεῖν καθορμᾷ, στήθι, μὴ προσεγγίσῃς·
 » μᾶλλον δὲ φεύγε, μὴ λάβῃς τὸ τοῦ λόγου.»

Μετεκομίσθησαν δὲ τὸ πρῶτον, ὡς λέγεται, ἐκ τῆς Κορίνθου εἰς Ῥώμην, καὶ ἐπετέθησαν εἰς τὸ θριαμβευτικὸν τόξον τοῦ Νέρωνος, καὶ ἔπειτα τοῦ Τραϊανοῦ· ἐπὶ δὲ Λατινοκρατίας, μετακομισθέντες ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Ἐβρίκου τοῦ Δανδόλου, ὡς λέγεται, εἰς Οὐνετιάν, ἐστήθησαν ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ἐκεῖσε ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Μάρκου, ὅπου καὶ σήμερον ἵστανται, ἀφ' οὗ, ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ναπολέοντος, ἐταξίδευσαν, ὡς γνωστὸν, καὶ εἰς Παρισίους.

Παρεκτὸς τούτων, εἶχεν ὁ περίβολος οὗτος τοσούτων καὶ ἄλλων ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων πλήθος, ὥστε δύναται τις χωρὶς υπερβολῆς ἵνα διασχυρισθῇ ὅτι, ἐπὶ Νικήτα τοῦ Χωνειάτου, ὃς τις ἀπαριθμεῖ πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ἡ πλατεῖα αὕτη εἶχε πλειοτέρους, τοὺς μὲν λαξευτούς, τοὺς δὲ χωνευτούς, θεοὺς καὶ ἥρωας, παρ' ὅσους ἔχει τῶρα κατοίκους. Διότι, παρεκτὸς τῶν ἀνδριάντων τῶν Αὐτοκρατόρων Αὐγούστου, Διοκλητιανοῦ, Οὐαλεντινιανοῦ, Θεοδοσίου κτλ., παρεκτὸς τοῦ πλήθους τῶν ἀνδριάντων τῶν ἡνιόχων καὶ ἀθλητῶν, Πορφυρίου, Φαυστίνου, Κωνσταντίνου κτλ., ὧν τὴν ἐφήμερον καὶ ταχὺ ἀπανθήσασαν φήμην ὑμνησεν ἐν τριακοσίοις καὶ ἐπέκεινα στίχοις Χριστόδωρος ὁ Πανοπολίτης καὶ τῶν ὁποίων μόνου τοῦ Ἡνιόχου Θωμᾶ, περὶ οὗ ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ἔγραφε πρὸς Φαῦστον τὸν Ῥώμης ἑπαρχον, τὸ ὄνομα εἶδεν ἀναφερόμενον εἰς τμημά τι λίθου ὁ Γύλλιος· παρεκτὸς τῶν Πατρικίων, τῶν Φιλοσόφων, τῶν Ἱατρῶν, ἦσαν καὶ τινες τῶν τὰ μέγιστα ἰσχυρῶν, οὐχὶ μόνον εὐνούχων, ἀλλὰ καὶ νάνων (καὶ ἡξεύρομεν ὅτι καὶ νάνοι διέπρεπον ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ μεσαιῶνος), ὧν ἓνα, τὸν τοῦ Κουβικουλαρίου Πλάτωνος, τοῦ ἐπὶ Βασιλίσκου καέντος, ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, φέροντα (λέγει) ἐπὶ τοῦ στήθους ἐγγεγραμμένον ὅτι » ὁ μετατιθείς θεμέ-

(1) Τουσουλαν. Β'.

τις, βρόχῳ τελευτήσοι. α Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτον σύνηθες ἄγαλμα τοῦ θεοῦ Τέρμωνος, καὶ ἡ ἐξεληφθῆ ἀντὶ ἀνδριάντος νάννου, ἢ καὶ μετεποιήθη, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, εἰς τοιοῦτον· ὅθεν καὶ εἶχε μετακομισθῆ νηποίνει ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Προκοπίου τοῦ ἐν τῇ Χελώνῃ, ὅπου εἶχεν εὐρεθῆ ἐπισκευαζομένης.

Τῶν ἀγχαλμάτων τούτων, ἓν αὐτῶν ὁποῖων ἦσαν ἀριστουργήματα, μετενηνεγμένα ἀπὸ τῆς Ῥώμης καὶ ἀλλαχόθεν, οἷον τὰ προειρημένα τῶν Διοσκουρίων, τὸ τοῦ Διὸς, τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος κτλ., ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Νικήτα, ὡς ἀξιολογώτερα, τὰ ἐξῆς: Α', ὁ χαλκοῦς Ἑρακλῆς, ἔργον πρῶτον καὶ ὕστατον α τοῦ Λυσίππου, » ἐκ Ῥώμης ἀχθεῖς, α κατὰ τὸν Σουῖδαν, καὶ στηθεὶς τὸ πρῶτον ἐν τῇ Βασιλικῇ· εἰς ὃν ἐποιήθησαν καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ ἀναφερόμενα δύο ἐπιγράμματα, τὸ μὲν τοῦ Γεμί-
νου, τὸ δὲ τοῦ Φιλίππου, ἐπιγεγραμμένα » Εἰς Ἑρακλῆν ἀφωπλισμένον
» καὶ ἀνιῶμενον. α Παριστάνετο δὲ κρατῶν διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν
του, ὡς δῆθεν ὀλοφυρόμενος τὰς ἰδίχας τύχας· ἡ δὲ λεοντὴ αὐτοῦ ὑπέστρωτο
τῷ κοφίνῳ. Ἦτον δὲ κολοσσιαῖος, ὥστε » τὴν περιελοῦσαν τὴν κνήμην τοῦ
» ποδὸς αὐτοῦ μῆρινθον εἰς ἀνδρόμηκες ἐκτείνεσθαι, α κατὰ τὸν Χωνειά-
την, ἐξοκέλλοντα, νομίζω, εἰς ὑπερβολὴν ὡς πρὸς τὰς καταμετρήσεις του,
εἰ καὶ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει (1) καὶ ἐν Τάραντι κολοσσὸν Ἑρακλέους
ἀναπαυομένου, ἔργον τοῦ Λυσίππου, συγχεομένου μετὰ τοῦ Λυσιμάχου.
Τοῦτον ἡ Βασιλὶς Εὐφροσύνη, ἡ σύζυγος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοαγγέλου,
εἰς μαντείας τραπομένη, κατὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦτον, » πολλὰς κατὰ νό-
» του ξάναι διενσεῖτο. Κατεκόπη δὲ καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν Λατίνων εἰς νό-
» μισμα, ὡς εἰρήσεται, εἰ καὶ ὁ Γύλλιος εἰκάζει τοῦτον εἶναι τὸν ὑπὸ τοῦ
Ἑρακλῆ-πασσᾶ μετακομισθέντα ἐξ Οὐγγαρίας, καὶ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ
στηθέντα, ὡς ἐφεξῆς δηλώσομεν. Β', ὁ Καλυδώνιος κάπρος, χαλκοῦς
ῶσαύτως, » φρίσσων τὴν ἐπινώτιον τρίχα (τὴν λοφιὰν), καὶ ῥύδην φερόμενος
» καὶ χωρῶν χαυλιόδους πρὸς λέοντα (Χων). α Τοῦτον Ἀλέξανδρος μὲν ὁ
ἀδελφὸς καὶ διάδοχος Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου ἐφωδίασε μὲ ὀδόντας καὶ
αἰδοῖα, ἀκούων τοὺς μάντεις λέγοντας ὅτι » Σὸν οὗτος στοιχεῖον ἐστίν,
» ἀντίος ἰστάμενος Λέοντι τῷ σῷ ἀδελφῷ (2) α· Ἰσαάκιος δὲ ὁ Ἀγγελος,
τοῖς ἀστρολόγοις καὶ οὗτος προσκείμενος, μετήνεγκεν εἰς τὸ Μέγα Παλά-
τιον, » τὸν τὴν ὁρμὴν συῶδῃ καὶ ἀτάσθαλον δῆμον καταστελεῖν ἐντεθῆεν
» εἰόμενος· ἡ δὲ προειρημένη Βασιλὶς Εὐφροσύνη τοῦ ἀπέκοψε τὸ ῥύγ-
χος. Γ', ὁ χαλκοῦς ἀετὸς, ὃν ὁ Τυανεύς Ἀπολλώνιος, παραβαλὼν ποτε
τοῖς Βυζαντίοις (3), καὶ παρακληθεὶς ὑπ' αὐτῶν τὰ τῶν ὄψεων κατευνάσαι

(1) Ἐν βίῳ Φαβ. Μαξ. 22. (2) Ζωναρ. Βιβλ. ΙΣΤ'. (3) Ἐν ᾧ εἶνε σχεδὸν ἀναντιρρήτον, ὡς προείπομεν, ὅτι οὐδέποτε εἶδε τὸ Βυζάντιον.

δήγματα, ὅφ' ὧν ἔπασχον ἐκεῖνοι κακῶς, ἐπὶ στήλης ἔστησε, διηρκότα μὲν τὰς πτέρυγας, ὅφιν δὲ διονυγίζοντα. Ἐγρησίμευε δὲ συγχρόνως καὶ ὡς ἡλιακὸν ὠρολόγιον διὰ τῶν ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ κεχαραγμένων δώδεκα γραμμῶν (Χων.). Δ', ἡ νεᾶνις, ἡ ἀνέχουσα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς χειρὸς ἔφιππον ἄνδρα στρατιώτην, μηδενὸς ὑπόντος ἐρείσματος. Ε', μετὰ τὸ εἰκασμα τοῦτο, ἔγγιστα τοῦ τῶν τετρώρων ἐφ' οὗ καμπτήρος, ὃς ἐπεκέκλητο τοῦ Ῥουσσίου, ἴστατο ἐπὶ βάσεως λιθίνης χαλκήλατόν τι ζῶον, πάντων θαυμασιώτερον, εἶδος ἔχον ἑοδὸς βραχυούρου χωρὶς χηλῶν (»Ἡδετο δὲ » βασιλίσκος εἶναι«!), συνέχον ταῖς γένυσι καὶ συμπνίγον ἑτερόν τι ζῶον λεπιδωτόν (»ἀσπίδα λεγομένην«), ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἔμως ἐφαίνετο ὡς ἔαν εἶχε φαρμακωθῇ (1), καὶ οὕτως ἀμφοτέρω καὶ ὥλλυν καὶ ὥλλυντο (αὐτ.). ΣΤ', ἡ Ἄρτεμις, πρὸς ἣν οἱ παλαισταὶ ἐγυμνάζοντο. Ζ', ἡ Σκύλλα (καὶ ἡ Χάρυβδις). Η', τὰ χαλκᾶ ὁμοιώματα λυκαίνης (2) καὶ υἱῆς (3), μετακομισθέντα, κατὰ τὸν Κωδινόν, ἐξ Ἀντιοχείας ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου. Ἀπὸ τοῦ ἐπιστυλίου, τοῦ ἐρειδομένου ἐπὶ τῶν δύο στυλίσκων, τῶν ἀνεχόντων τὰ δύο ταῦτα εἰκασματα, ἐκρεμάσθη Ἀνδρόνικος ὁ τύραννος, καθὼς θέλομεν ἀκολουθῶς ἰδεῖ. Θ', ὁ ὄνος καὶ ὁ ὄνηλάτης, ὧν τὰ ὁμοιώματα ἔστησε, μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην, ἐν Νικοπόλει ὁ Αὐγουστος.

Τούτων τὰ πλεῖστα, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, οἷον ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Ἑλένη τοῦ Μενελάου, αἱ Σφίγγες, ὁ θεὸς Θησαυρὸς (4), ὁ ἀνὴρ ὁ παλαίων πρὸς λέοντα, ὁ σείων τὴν προνομαίαν ἐλέφας, ὁ ἀγάλινος ἵππος κτλ., κατεγωνεύθησαν εἰς νομίσματα ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐκείνου τῶν Σταυροφόρων, τῶν ἐλθόντων ἐκ τῆς ὠραίας Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, ὅπου, κατὰ παράδοξόν τινα ἀντίθεσιν, ἔργον μόνου τοῦ χρόνου, αἱ ὠραῖαι τέχνη καὶ τὰ ἀριστουργήματά τ' ὧν εἶνε σήμερον ἀντικείμενον δημοσίας λατρείας.

Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὁ Ἱπποδρομὸς εἶχε πάθει καὶ ὑπὸ πυρκαϊῶν πολλάκις, καὶ Α', τῷ 407 (15' ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου), ὅτε ἐκάησαν αἱ θύραι 'του· Β', τῷ 491· Γ', τῷ 495 ἐπὶ Ἀναστασίου, ὅτε ἐπυρπολήθη ὅλος αὐτοῦ ὁ κύκλος μέχρι τοῦ Τριβουναλίου τοῦ Αὐτοκράτορος· Δ', τῷ 508, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος, ὅτε, κατὰ τὸν Μαρκελλίνον, ἐκάησαν καὶ κατέπεσον αἱ θόρειαι αὐτοῦ θαυμάδιες μετὰ τῆς στοᾶς· Ε', τῷ 1202, τῇ 19 Αὐγούστου, ἐν τῷ ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀναφθέντι μεγάλῳ ἐμπρησμῷ, ὅτε, κατὰ τὸν Χωνειάτην, ἐκάη ὅλον τὸ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ μέρος. Ὡστε, μετὰ τοσαύτας καταστροφάς, ὅν σῶζονται τὴν σήμερον ἐπὶ

(1) Ἄλλοι ἔλεγον, καὶ τοῦτο φαίνεται πιθανώτερον, ὅτι ἦσαν Ἱπποπόταμος καὶ Κροκόδειλος.

(2) Ἴσως τῆς θηλαστικῆς τὸν Ῥῶμον καὶ τὸν Ῥωμύλον. (3) Ὑῶς δηλαδὴ, πιθανῶς τῆς Κρομμυονίας. (4) Λατρευόμενος ἐν Πέτρᾳ τῆς Ἀραβίας, εἰς σχῆμα τετραγώνου λίθου μεγάλου, αὐτῷ, ἐπὶ βάσεως χρυσελάτου.

τοῦ γηπέδου αὐτοῦ, εἰμὴ τρία καὶ μὴν λείψανα, ὁ ὀβελίσκος, ὁ χαλκοῦς τριέλικτος κίων, καὶ ἡ κτιστὴ στήλη, καὶ τούτων ἤδη προτιθέμεθα τὴν περιγραφὴν.

Ὁ μέγας τετράγωνος ὀβελίσκος, ὁ ἰστάμενος σήμερον ἐν μέσῳ τῷ Ἱπποδρόμῳ, τὸ Τουρκιστὶ Δικιλλί-τᾶσσ, εἶνε μονόλιθος ἐκ Θηβαίου (γρανίτου) λίθου, κρημνισθεὶς μὲν ὑπὸ σεισμοῦ, ἀναστηλωθεὶς δὲ, κατὰ τὰ ἐπὶ τῆς κρηπίδος αὐτοῦ δύο ἐπιγράμματα, ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου τῷ 390, ἐπιστασίᾳ Πρόκλου τοῦ τότε ἐπάρχου τῆς πόλεως. Ὁ Γύλλιος, ἀπορῶν διατὶ ὅθεν ἀναφέρεται ὁ ὀβελίσκος οὗτος ἐν τῇ παλαιᾷ τῆς πόλεως ἀναγραφῇ, ἣτις ἀναφέρει ἐν τούτοις τετράγωνον ὀβελίσκον Θηβαίου λίθου, ἰστάμενον ἐν τῷ Εἰς ῥεγεῶνι, εἰκάζει ὅτι ἢ εἶνε ὁ ἴδιος, καὶ, κρημνισθέντα αὐτὸν ἐκεῖσε, μετεκόμισε καὶ ἔστησεν ἐνταῦθα ὁ Θεοδοσίος ἢ ἐχάθη καὶ ἐκεῖνος, καθὼς καὶ ὁ ἕτερος τῶν δύο, τοὺς ὁποίους ὁ συγγραφεὺς οὗτος εἶχεν ἰδεῖν ὅτε τὸ πρῶτον ἔφθασεν εἰς ΚΠ, καταρχὰς μὲν στημένον, μετ' οὗ πολὺ δὲ ἀνατετραμμένον ἐντὸς τοῦ Σουλτανικοῦ περιβόλου, ἐπὶ τῆς πρὸς ἄρκτον νεούσης πλευρᾶς τοῦ πρώτου λόφου, παρὰ τὸ ἐργοστάσιον τῶν βασιλικῶν ὑαλουργείων, ἔχοντα 35 ποδῶν μῆκος καὶ 6 ποδῶν πλάτος, καὶ ἐπομένως 24 ποδῶν περίμετρον περὶ τὴν βάσιν, ὅς τις, ἀγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ Οὐνετοῦ Ἀντωνίου Προβίου, στολίζει ἤδη τὴν ἐν Οὐνετιᾷ πλατεῖαν τοῦ ἁγίου Στεφάνου (1). Ἀλλ' εἶν' ἐπίσης τοῦλάχιστον πιθανόν, ὅτι ἡ ῥηθεῖσα Περιγραφὴ τῆς πόλεως εἶνε προγενεστέρᾳ τῆς στάσεως τοῦ ὀβελίσκου καὶ πιθανόν ἐπίσης ὅτι, στηθέντα αὐτὸν ἐκεῖ ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, μετεκόμισεν ἐνταῦθα ὁ Νεώτερος, καὶ οὕτω συμβιβάζεται ἡ τοῦ ἐπιγράμματος ἔννοια μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Κόμητος Μαρκελλίνου ἀναγραφὴν τῶν Ὑπάτων.

Ἐχρησίμευε δὲ, καθὼς εἶδομεν, ὡς καμπτήρ ἢ νύσσα τοῦ Ἱπποδρόμου, καθὼς ἀποδεικνύεται ἄλλως καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς Λατινικοῦ ἐπιγράμματος, τοῦ παρὰ τῷ Κεδρηνῷ.

» Namque his Euripus, quasi magnam interremittit aequor,
et medias Circi summa obeliscus adit.

Σύγκειται δὲ ἐκ δύο, πάντῃ διακεκριμένων, μερῶν, καὶ παριστάνει συγχρόνως τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα δύο λαῶν καὶ δύο ἐποχῶν. Καὶ βλέπων μὲν τις τὸν μεγαλοπρεπῆ γρανιτικὸν ὄγκον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου

(1) Κατὰ τὸν συγγραφεὰ τῆς Κωνσταντινάδος, ὁ Προβίος οὗτος μετεκόμισεν Οὐνετιᾷ, ἀδελφὸν τοῦ Σουλεϊμάνου, τὸ ἄνωθεν ἡμῶν καὶ ἐπέκεινα μέρος μόνον τοῦ τετραπλεύρου ὀβελίσκου τούτου· τὸ δὲ κάτω αὐτοῦ, τὸ καὶ ὀγκοδέστερον, κατελείφθη αὐτοῦ ὡς συντετραμμένον, καὶ συνεχώθη. Μέγα δὲ αὐτοῦ τμήμα ἀνεκαλύφθη τῷ 1847, ἀνορυπτομένων τῶν θεμελίων τοῦ Τουρκικοῦ Πανεπιστημίου (περὶ οὗ ἴδε Αὐτοῦ σ τ α τ ο ν), καὶ ἀπετέθη παρὰ τὸν ἐν τῷ Σαραγίῳ ναὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης.

εἶν' ἐγκεχαραγμένα τὰ διὰ τοὺς πολλοὺς ἀκατανόητα ἐκεῖνα σημεῖα, ὅθεν δύναται ἢ ἀμφιβάλλη περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς μυστηριώδους σοφίας τῆς παλαιᾶς Αἰγύπτου· εἰς δὲ τὴν κρηπίδα καὶ τὸ ὑπόδαρρον, φορτωμένα μὲ τρόπαια καὶ ἐπιγραφὰς πομπῶδεις, ἀναγνωρίζει πάραυτα εἰκονισμένην τὴν τοῦ Μεσαίωνος ματαιοφροσύνην.

Καὶ ὁ μὲν καθ'αυτὸ Αἰγυπτιακὸς ὀβελίσκος μετεκομίσθη ἐπὶ Κωνσταντίνου, ὡς λέγεται, τοῦ Μεγάλου (1), ἐκ τῆς ἐν τῇ Κάτῳ Αἰγύπτῳ Ἡλιουπόλεως (2), ὅπου ἐστόλιζε μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων μνημείων τὸν ἐκεῖσε ναὸν τοῦ Ἡλίου. Πῶς δὲ καὶ πότε ὁ τεράστιος οὗτος ὄγκος κατέβη τὸν Νεῖλον, καὶ διέπλευσε τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Προποντίδα, καὶ πῶς κατήντησε τέλος πάντων εἰς τὸν Ἰππόδρομον, μένει ἄγνωστον· διότι κἀκεῖ ὅθεν ἐφρόντισε, φαίνεται, ἢ ἀπομνημονεύσῃ τι περὶ τούτου (3).

Εἶνε δὲ γεμάτος ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω καὶ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ πλευρῶν μὲ ἱερογλυφικοὺς χαρακτῆρας, κάλλιστα εἰργασμένους καὶ διατετηρημένους, συμβολικοὺς τε καὶ φωνητικοὺς (τοὺς τελευταίους τούτους ἐμπεριεχομένους, κατὰ τὸν συνήθη τῶν τοιοῦτων μνημείων τρόπον, εἰς ὡσεῖδεις κυλίνδρους), ἐξ ὧν ἀναγινώσκεται ὅτι ἤγειρεν αὐτὸν ὁ πρὸ 1600 ἢ 1750 ἐτῶν τῆς Χριστοῦ ἐλεύσεως χρηματίσας Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, Τούθμωσις ἢ Τέθμωσις (κυρίως Thothmes, υἱὸς τοῦ Θῶθ) ὁ Β', τρίτος βασιλεὺς τῆς 18' Διοσπολιτικῆς δυναστείας, τῆς ἐκβαλοῦσης τοὺς Ἰκκῶς (Ποιμένας) καὶ εἰσαγαγούσης τὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον (4).

Τῶν ἐμβληματικῶν τούτων γραμμάτων ἡ ἔρευνα ὑπῆρξεν ἔκπαλαι τὸ ἀντικείμενον τῆς περιεργείας τῶν σοφῶν, οἱ ὅποιοι, ὑπὸ τὸ κάλυμμα τὸ σκεπάζον τόσους αἰῶνας τὴν συμβολικὴν ταύτην τῶν Αἰγυπτίων γραμματικὴν, ὑπώπτειον κεκρυμμένην μυστηριώδη τινὰ φιλοσοφίαν καὶ ἀπόκρυφα τῆς φύσεως· ἀλλ' οἱ καθ' ἡμᾶς χρόνοι, καὶ ἰδίως ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἀειμνήστου Σιαμπολλιῶνος, ἀνέσυραν τὸν ἐπ' αὐτῶν ἠπλωμένον ἐπὶ τόσους αἰῶνας γνοφερόν τῆς ἀγνοίας πέπλον, καὶ ἀπέδειξαν ὅτι συνήθως ὅθεν εἶνε

(1) Κατὰ τὴν πρὸς Ἀλεξανδρεῖς ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ, καὶ ὁ Κωνσταντῖος εἶχεν ἀποφασίῃ ἢ μεταφέρειν, εἴτε αὐτὸν τοῦτον, εἴτε καὶ ἕτερον ὀβελίσκον ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας· Ἰδοὺ ὁλόκληρος ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἄλλως ἠκρωτηριασμένη, τὴν ὁποίαν ἄπορον πῶς κἀκεῖς, ὅσον ἀνέγνων τοῦλάχιστον, ὅθεν ἀναφέρει. » Ἰουλιανὸς Ἀλεξανδρεῦσιν. Ὁβελὸν εἶναι παρ' ὑμῖν » ἀκούω λίθινον, εἰς ὃς ἰκανὸν ἡρμένον, ἐπὶ τῆς ἡμέρας, ὡς περ ἄλλο τι τῶν ἀτιμοτάτων, » ἐρριμένον. Ἐπὶ τούτῳ ἐναυπηγήσε σκάφος ὁ μακαρίτης Κωνσταντῖος, ὡς μετὰ τὸν αὐτὸν εἰς » τὴν ἐμὴν πατρίδα, τὴν Κωνσταντίνου πόλιν. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖν' ἐσυνέθη θεῶν ἐθελόντων, ἐνθὺνδ' » ἐκεῖσε πορευθῆναι τὴν εἰκαρμένην πορείαν, ἡ πόλις ἀπαιτεῖ παρ' ἐμοῦ τὸ ἀνάθεμα, πατὴρ οὐδ' » μου καὶ προσήκουσα πλέον ἢ περ ἐκεῖν'. Ὁ μὲν γὰρ αὕτην ὡς ἀδελφὴν, ἐγὼ δὲ ὡς μητέρα φιλοῦ. » Καὶ γὰρ ἐγενόμην, παρ' αὐτῇ, καὶ ἐτράφην ἐκεῖσε, καὶ οὐ δύναμαι πρὸς αὐτὴν ἀγνωμονῆσαι. »

(2) Ὡς, κατὰ τὴν Γραφήν. (3) Ἰδε περὶ τούτου καὶ ἄλλην τινὰ εἰκασίαν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Πορφυροῦ Κίονος τοῦ ἐν τῇ τοῦ Κωνσταντίνου Φόρῳ.

(4) Ἰδε Ἱστορίαν τῶν Ἀρχαίων Ἑθνῶν ὑπὸ Κ. Δ. Σχινᾶ, σελ. 203 κ. ε.

ἄλλο, εἰμὴ πομπώδεις ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί, καθὼς ἡ ἐξῆς: ἱέραξ μι-
τροφόρος ἢ δισκοφόρος εἰκονίζει τὸν παρ' Αἰγυπτίοις Ἀπόλλωνα (1), ἢ
τὸν Ἥλιον (Φρὲ), ἢ τὸν Ὄρον (Ἑρωτα), ἢ ἐν γένει τὸν Θεόν· ἢ Βοῦς καὶ
ἢ ἡπλωμένη χεὶρ, ὡς σύμβολα ἰσχύος καὶ δυνάμεως, εἶν' ἐπίθετα τοῦ
θεοῦ· ἢ δίκελλα καὶ τὸ τοῦ στρουθοκαμήλου πτερόν, δηλοῦσι στοργὴν καὶ
ἀγάπην. Ὡστε ὅλον ἐν γένει τὸ ἐπίγραμμα ἐξηγεῖται οὕτως: Ἀπόλλων
» ὁ κραταῖος στέργει καὶ φιλεῖ τὸν (δεῖνα) Φαραῶ, τὸν ἐγείραντα τόνδε
» τὸν ὀβελίσκον κτλ.»

Παρατηρήθη δὲ ὅτι ἡ μία πλευρὰ, αὐτοῦ τε τούτου καθὼς καὶ τῶν ἄλ-
λαχοῦ σωζομένων ὀβελίσκων, εἶνε μᾶλλον βεβλαμμένη ὑπὸ τοῦ χρόνου·
καὶ ἐπειδὴ αὕτη εἶνε, τοῦλάχιστον τούτου, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος, ἡ πρὸς
ἀνατολὰς, ἐσυμπέρανάν τινες ὅτι ἡ νυκτερινὴ ὁρότος, ἡ μένουσα ἐπὶ τοῦ
λίθου, καθιστᾷ αὐτὸν ἐπιδεκτικώτερον τῆς προσβολῆς τῶν ἡλιακῶν ἀκτί-
νων, αἵτινες, ἐπιπίπτουσαι κατὰ τοῦτο πρῶτον αὐτοῦ τὸ μέρος ἀπὸ πρωΐ-
ας, τὸν διαπερῶσι καὶ τὸν φθείρουσιν εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον. Ἄλλ'
ὁ Καστελλάνος, συγγραφεὺς Γάλλος, δὲν παραδέχεται τὴν εἰκασίαν ταύ-
την, καὶ συμπεραίνει ὅτι ἡ μᾶλλον βεβλαμμένη τῶν ὀβελίσκων πλευρὰ
εἶνε ἡ ἀμέσως ἐγγίζουσα τὸ ἔδαφος, ὅταν οἱ ὄγκοι οὗτοι ἔκκειντο κατὰ γῆς.
Παρατηρεῖ δὲ προσέτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὅτι τὸ πλάτος τοῦ ὀβελίσκου
τούτου δὲν ἀναλογεῖ μὲ τὸ ὕψος· ἰδίως δὲ τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ
πυραμιδοειδές, τὸ καλούμενον ἄλλως Πυραμίδιον, εἶνε πολλὰ κολοῦν,
καὶ συμπεραίνει ἐκ τούτου ὅτι, συντετριμμένον κατὰ τὰ δύο ἄκρα, ἐξω-
μάλυνεν αὐτὸν ἔπειτα, ὅσον ἐνεδέχετο, ὁ στήσας αὐτὸν τεχνίτης.

Ὁ δὲ στυλοβάτης αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βαίνει διὰ τεσσάρων χαλκῶν
πέσσων ἢ ἀστραγάλων, πάντοθεν τριημιποδιαίων, ὑποκειμένων εἰς τὰς
τέσσαρας αὐτοῦ γωνίας, εἶνε τετράγωνος, ἔχων περὶ ἑαυτὸν κρηπίδα ἐξέ-
χουσαν τοῦ ἐδάφους δύο βαθμίδας, ἥτις, κατὰ τὸν Γύλλιον, δὲν ὑπέκει-
ται τοῦ στυλοβάτου, οὔτε ἀποτελεῖ μέρος αὐτοῦ, ἀλλ' εἶνε προσωκοδομη-
μένη, καθὼς φαίνεται ἐκ τῆς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ στυλοβάτου διαφυῆς.
Τῶν βαθμίδων τούτων ἡ μὲν κατωτέρα ἔχει ἐνὸς ποδὸς ὕψος, καὶ πλάτος
ἴσον· ἡ δὲ ἀνωτέρα ὑπερέχει μὲν δύο πόδας τῆς ἐτέρας, προέχει δὲ τῆς
κρηπίδος τέσσαρας καὶ ἄλλους τέσους δακτύλους.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ πλευρᾷ ἀναγινώσκεται τὸ ἐξῆς
Λατινικὸν ἐπίγραμμα, ὀλίγον ἐξηλειμμένον:

» DIFFICILIS QUONDAM DOMINIS PARERE SUPERBIS

» JUSSUS ET EXTINGTIS PALMAM PORTARE TYRANNIS;

(1) Ἀρωτῆρ ἢ Χαρουέρη ἢ Χαρσουρή, κατὰ τὴν διάφορον ἐκδοχὴν τῶν παρὰ
τοῖς Ἀσianoῖς μὴ γραφομένων ἀλλ' ὑπονοουμένων ἀμιγῶν ἢ καθαρῶν φωνῶν.

» OMNIA TEUDOSIO CEDUNT, SOBOLIQUE PERENNI;
 » TERTENIS SIC VIGTUS EGO DOMITUSQUE DIEBUS,
 » JUDICE SUB PROCLO SUPERAS ELATUS AD AURAS (1).^a

Ἐπὶ δὲ τῆς πρὸς δυσμᾶς, Ἑλληνιστὶ, τὸ ἐξῆς ἠρωελεγεῖον :

» KIONA TETRAΠΛΕΥΡΟΝ, ΔΕΙ ΧΘΟΝΙ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΑΧΘΟΣ,
 ΜΟΥΝΟΣ ΑΝΑΣΤΗΣΑΙ ΘΕΥΔΟΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ
 » ΤΟΛΜΗΣΑΣ, ΠΡΟΚΛΩ ΕΠΕΚΕΚΛΕΤΟ, ΚΑΙ ΤΟΣΟΣ ΕΣΤΗ
 ΚΙΩΝ ΗΕΛΙΟΙΣ ΕΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΔΥΟ ^a.

Ἀμφότεραι δὲ αὗται αἱ ἐπιγραφαὶ εἶνε κατὰ τὸ ἡμισυ σχεδὸν ἤδη ἐγκει-
 χωσμέναι, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἰδίου θάρους τοῦ ὀβελίσκου, κατακαθίσαντος, καθὼς
 συνήθως συμβαίνει εἰς ἄλλα σχεδὸν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, ὅσων αἱ κρηπίδες
 δὲν εἶν' ἐπὶ πολλῶν ἀλλεπαλλήλων σειρῶν τετραγώνων λίθων, εἴτε ἐκ
 τῆς ἀνυψώσεως τοῦ περὶ αὐτὸν γηπέδου.

Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν δύο τοῦ στυλοβάτου τούτου πλευρῶν, ἐπὶ μὲν τῇ
 πρὸς βορρᾶν εἶν' ἀναγεγλυμμένος εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους σειρὰς ὁ μηχανι-
 σμὸς τῆς ἀνυψώσεως τοῦ μονολίθου τούτου, καὶ δύναται τις τῷ ὄντι
 ἵνα θαυμάσῃ τοῦ τεχνίτου τὴν εὐφυΐαν. Παριστάνονται δὲ, ἐν μὲν τῇ κα-
 τωτέρᾳ σειρᾷ, δεκαοκτὼ πρόσωπα καὶ δύο ἀργάται ἢ ὄνοι, ἑκάτερον τῶν
 ὁποίων στρέφουσι διὰ φαλαγγίων τέσσαρες ἄνθρωποι, σχοῖνος δὲ, περιτυ-
 λισσομένη πέριξ τοῦ στελέχους τοῦ ἀργάτου, ἔλκει κείμενον τὸν ὀβελί-
 σκον, ὅς τις παρέκει, ἐπὶ τῆς αὐτῆς σειρᾶς, ἀναγέγλυπται ἡδὴ ἐστημένος
 ἐκ δὲ τῶν τριῶν προσώπων, τὸ μὲν, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν παράδοσιν,
 εἶνε ὁ πρωτομαγίστωρ, ἐτοιμαζόμενος ἵνα κτυπήσῃ τὸν μαθητὴν τού-
 διότι, αὐτοῦ ἀπόντος, ἔστησε δῆθεν τὸν ὀβελίσκον, ἀλλ' ἐμποδιζόμενος
 ὑπὸ τοῦ τρίτου, παρεμβάλλοντος ἑαυτόν· ἐν δὲ τῇ ἀνωτέρᾳ σειρᾷ ὁκτώ
 ἄλλοι ἄνδρες, στρέφοντες παρομοίως δύο ἄλλους ἀργάτας, ἐπὶ τῶν ὁποίων
 φαίνονται ἐξέχουσαι ζωηρότατα αἱ συνιστῶσαι τὴν σχοῖνον θώμιγγες,
 ἔλκουσιν, ἀμιλλώμενοι τρόπον τινὰ πρὸς τοὺς τῆς κάτω σειρᾶς, τὸν ὀβε-
 λίσκον. Τοιαύτην τινὰ ὡς ἐγγιστα περιγράφει τὴν ἔλκυσιν καὶ μετεώρισιν
 τοῦ ὀβελίσκου καὶ ὁ Μαρχελλῖνος, καὶ τοιαύτης τινὸς μετακομίσεως καὶ
 ἀνυψώσεως οὐκ ἐλάττονος ὅγκου μάρτυς αὐτόπτης ἐγένετο καὶ ὁ Γύλλιος
 ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ ἐφ' ἡμῶν δὲ διὰ τοιούτου τινὸς μηχανισμοῦ,
 ἐγγλυφέντος ὡσαύτως ἐπὶ τῆς κρηπίδος, ἀνυψώθη ὁ ἐν Παρισίοις ἐν τῇ
 πλατείᾳ τῆς Ὁμονοίας (de la Concorde) ἱστάμενος ὀβελίσκος.

(1) » Ὑπεῖκων ποτὲ ἐξ ἀνάγκης εἰς ἀγερώχους δεσπότης, καὶ παριστάνων, καὶ ἄκων, τὰ τρόπαια
 » τῆς αὐτῶν νίκης, καταπονηθεὶς δὲ νῦν ὑπὸ τοῦ Πρύλλου μετὰ τριακοντῆμερον ἀγῶνα, ὑψοῦμαι
 » πρὸς οὐρανόν, κηρύττων τὴν δόξαν τοῦ Θεοδοσίου, εἰς ὃν ὑπεῖκousi τὰ πάντα, καὶ τῶν ἐνδόξων
 » αὐτοῦ τέκνων. ^a

Ἐπὶ δὲ τῆς πρὸς μεσημβρίαν πλευρᾷ παρίσταται διπλῇ ὁμοίως σειρᾷ ἀντικειμένων. Καὶ ἐν μὲν τῇ κατωτέρᾳ τέσσαρα ἄρματα, τὰ μὲν τέτριπα, τὰ δὲ συνωρίδες, διευθύνονται ὑφ' ἐνὸς ἑκάστων ἡνιόχου· ἐν δὲ τῇ ἀνωτέρᾳ, εἶνε εἰκονισμένοι δύο ἵπποις, τρεῖς πεζοὶ, δύο ὀβελίσκοι, καὶ τέσσαρες στηλαι ἐν τετραγώνῳ, ἀνέχουσαι ἐπ' αὐτῶν ἐπιστύλια.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου· ἐπὶ δὲ τῆς κρηπίδος ἡ τοῦ ὑποβάθρου αὐτοῦ, πρὸς βορρᾶν μὲν τέσσαρες σειραὶ, περιέχουσαι τριάκοντα πέντε τηβεννοφόρους· ἐκ δυσμῶν δὲ δύο σειραὶ, ὧν ἐν τῇ κατωτέρᾳ ἐννέα πρόσωπα προσφέρουσιν, ἐν ἱκετικῷ τῷ σχήματι, δῶρά τινα τῷ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ σειρᾷ ἱσταμένῳ ἐν μέσῳ δεκαεὶ ἄλλων προσώπων βασιλεῖ· τῶν πρὸς μεσημβρίαν δὲ δύο σειρῶν ἡ μὲν κατωτέρα παριστάνει δέκα τηβεννοφόρους, ἡ δὲ ἀνωτέρα δεκαεὶ μὲν τοιούτους, τέσσαρας δὲ στρατιωτικούς· καὶ τέλος αἱ πρὸς ἀνατολὰς τρεῖς σειραὶ περιέχουσιν, ἡ μὲν κατωτάτη, ἄνδρας τινὰς καὶ γυναῖκας, τοὺς μὲν σκιρτῶντας, τοὺς δὲ παίζοντας ὄργανα, καὶ ὑπεράνωθεν αὐτῶν ἄλλους, θεατάς ἴσως, τῶν ὁποίων φαίνονται μόνον αἱ κεφαλαὶ εἰς δύο σειράς· ἡ δὲ ἀνωτάτη εἰκοσιν ἄλλα πρόσωπα, ὧν τὰ μὲν ἐξ χωρίζονται διὰ στηλῶν, τὸ δὲ μεσαῖον κρατεῖ στέμμα.

Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα, εἰκονίζοντα ἐν γένει τὰ τοῦ Ἰπποδρόμου θεάματα, ἀποδεικνύουσιν εἰς τοὺς τῶν τοιούτων γνώμονας τὴν ἀρξάμενην ἡδὴ τότε παρακμὴν τῶν ὡραίων τεχνῶν, καὶ χαρακτηρίζουσι τὸ κακόζηλον τοῦ Ε' αἰῶνος· ὃ δὲ κρατῶν τὸ στέμμα αὐτοκράτωρ καὶ δεχόμενος τὰ δῶρα ἄδηλον ἂν ᾔνε ὁ Μέγας ἢ ὁ Μικρὸς Θεοδόσιος.

Τὸ ὕψος τοῦ ὀβελίσκου εἶνε, κατὰ μὲν τὸν Βονδελμόντιον, 24 πήχεων· κατὰ δὲ τὸν Πετρούζιον, ὑπὲρ τοὺς 60 πόδας· τὸ δὲ πλάτος ἑκάστης αὐτοῦ πλευρᾷς 6 ποδῶν. Τῆς δὲ κρηπίδος, χωμένης δύο πόδας εἰς τὴν γῆν καὶ προεχούσης τριημιπόδιον τοῦ στυλοβάτου, τὸ μὲν πλάτος ἑκάστης πλευρᾷς εἶνε 12 ποδῶν, τὸ δὲ ὕψος 4 ποδῶν καὶ 8 δακτύλων· τοῦ δὲ στυλοβάτου, προέχοντος τριημιπόδιον ὡσαύτως τῆς τοῦ ὀβελίσκου βάσεως, τὸ μὲν πλάτος 9 ποδ. καὶ 9 δακτ., τὸ δὲ ὕψος 7 ποδῶν καὶ 13 δακτύλων.

Ἐῖχε δὲ τὸ πάλαι ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἐστηλωμένον χαλκοῦν σφαιρίδιον ἢ στροβίλιον, μίμημα, καθὼς εἶπομεν, τῶν Διοσκορείων ὧν, τὸ ὅποιον κατέπεσεν ὑπὸ σφοδρᾶς καταιγίδος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 787 ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας, εὐθὺς μετὰ τὴν Ζ' Σύνοδον, καὶ, βαρύτατον ὄν, συνετρίβη, κατὰ τὸν Χωνειάτην.

Ἀδύνατον τῷ ὄντι· ἵνα μὴ περισταλῇ εἰς ἑαυτὸν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἀναπολοῦντος, ἐνώπιον τοῦ μνημείου τούτου, πόσαι ἑκατοντάδες ἐτῶν παρήλθον, ἂφ' ὅτου ὁ ὄγκος οὗτος, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τῶν βράχων τῆς Θηβαίδος, ἵσταται μάρτυς τῶν Αἰγυπτιακῶν, Ἑλληνικῶν, Χριστιανικῶν καὶ

Ὁθωμανικῶν τελετῶν, καὶ εἶδεν ἐκλιπούσας ὑπὸ τοὺς πόδας 'του ἑκατὸν γενεὰς ἀνθρώπων!

Ἐπέκεινα δὲ καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν κατὰ μῆκος διεύθυνσιν τοῦ Ἱπποδρόμου, σώζεται σήμερον τὸ ἡμισυ μόνον μέρος, ἐξέχον ἑννέα μόλις πόδας τοῦ ἐδάφους (1), χαλκοῦ τινος κίονος, ἐλικοειδῶς σχηματισμένου ἐν εἴδει τριῶν ὄψεων συνεστραμμένων, τῶν ὁποίων αἱ κεφαλαὶ μὲ ἀνοικτὰ τὰ στόματα ἐξεῖχόν ποτε περὶ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ· ὁ δὲ Σουλτὰν-Μεχμέδ ὁ Φατίχης, ἢ, κατ' ἄλλους, Σουλτὰν-Μουράδ ὁ Δ', ἀπέκοψεν, ὡς λέγεται, κοπίδι τὴν μίαν αὐτῶν πρὸς ἐπίδειξιν δεξιότητος (2), καὶ ἐσώζετο, κατὰ τὸν Κ. Καρὰ-Θεοδωρῆν (3), ἄχρι τινὸς ἐν τῷ ἀπέναντι θηριοτροφεῖῳ, εἴτα δὲ μετηνέχθη εἰς τὰ ἐκεῖ που πλησίον νοσοκομεῖα τῶν μανιακῶν· αἱ δὲ λοιπαὶ δύο συνετρίβησαν, καταπεσόντος τοῦ κίονος περὶ τὸ 1700, εὐθὺς μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Κάρλοβιτσ, καὶ ἔπειτα πάλιν ἀνυψωθέντος, κατὰ τὸν Τουρνεφόρτιον.

Ἡ στήλη αὕτη, τὴν ὁποίαν οἱ Τούρκοι ὀνομάζουσιν Ὀφιῶδη (Γιλαν-λὺ-τὰσσ), ἔδωκεν ὕλην διαφορῶν τερατευμάτων, ἐν οἷς καὶ ὅτι ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῆς ὄψεων ἔρρεεν ἐπὶ ἡμέρας τινὰς (ἐν ὧσιν διήρχουν δηλαδὴ οἱ ἀγῶνες) ὕδωρ, οἶνος, καὶ γάλα. Τὸ πιθανώτερον ὅμως φαίνεται ὅτι ἐπ' αὐτῆς ἵστατο, μετακομισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, εἴτε αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ χρυσοῦς τρίπους, ὁ ἐν Δελφοῖς ἀνατεθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰ Μηδικά, εἴτε ἄλλος ὅμοιος ἐκεῖνου. Καὶ ὅτι μὲν ἦτον τρίπους, καὶ οὗτος ἐκ τῶν Δελφῶν, μαρτυρεῖ, εἰ καὶ πανηγυρικώτερον, ὁ Εὐσέβιος, Ἱστορικός σύγχρονος τοῦ Κωνσταντίνου, » ὡς εἰς ἀσχήμονα θεῶν προκεισθαι, λέγων, ὧδε μὲν τὸν Πύθιον, ἐτέρωθεν δὲ τὸν Σμίνθιον· ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Ἱπποδρόμῳ τοὺς ἐν Δελφοῖς τρίποδας· » ὅτι ὅμως ὁ τρίπους οὗτος ὅν ἦτον ὁ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνατεθεὶς, ἀπόδειξις ἀναντίρρητος ὅτι ἐκεῖνος εἶχε συληθῇ ὑπὸ τῶν Φωκέων ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ κληθέντος πολέμου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ὅλων τῶν συγγραφέων.

Ἰδοὺ περὶ τοῦ τρίποδος τούτου τί λέγουσιν οἱ ἀρχαῖοι: » Συμφορήσαντες » δὲ (οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν νίκην) τὰ χρήματα, καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ » ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρύσειος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρί- » καρήνου ὄφις τοῦ χαλκείου ἐπεστεῶς ἄγχιστα τοῦ Βωμοῦ (4). » Οἱ » δ' Ἕλληνες, ἐκ τῶν λαφύρων δεκάτην ἐξελόμενοι, κατεσκεύασαν χρυσοῦν » τρίποδα, καὶ ἀνέθηκαν εἰς Δελφοὺς, ἐπιγράψαντες ἐλεγείον τόδε:

» Ἑλλάδος εὐρυγέρου σωτῆρες τόνδ' ἀνέθηκαν,
δουλοσύνης στυγερῆς βυσάμενοι πόλιας (5). »

(1) Τρία Γαλλικὰ μέτρα. (2) Κατὰ τὸν De Laër, γράφοντα τῷ 1639-40, οὐχὶ ὅλην τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ τὴν σιαγόνα μόνον διὰ τοῦ τοπουζίου 'του. (3) Περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς Εἰ, σελ. 24. (4) Ἡρόδ. Θ', 8. (5) Διόδωρ. Ἱστορ. Βιβλιοθ. Βιβλ. ΙΑ'.

» Ἐν κοινῷ δὲ ἔθεσαν ἀπὸ ἔργου τοῦ Πλαταιᾶσιν οἱ Ἕλληνες χρυσοῦν
 » τρίποδα, δράκοντι ἐπικείμενον χαλκῷ· ὅσον μὲν δὴ χαλκὸς τοῦ ἀναθή-
 » τος, σῶον καὶ ἐς ἐμὲ ἦν· οὐ μὲν τοι κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ τὸν χρυσὸν οἱ
 » Φωκίων ὑπελίποντο ἡγεμόνες (1) α.

» Ὡστε ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ μὲν κίων οὗτος εἶνε ἴσως αὐτὸς ἐκεῖ-
 » νος ὁ τῶν Δελφῶν, καὶ ἐπομένως, λόγῳ ἀρχαιότητος καὶ ιστορικῆς ἐπι-
 » στημότητος, ὁδὸν παραχωρεῖ εἰς οὐδὲν Ἑλληνικὸν χειροτέχνημα τὰ πρω-
 » τεια· ὁ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἰστάμενός ποτε τρίπους, καὶ ὁδὸν ἦτον ὁ ὑπὸ τῶν Ἑλ-
 » λήνων ἀνατεθείς, ἦτον ὁμῶς ἀπομίμησις ἐκείνου, καὶ ἀντὶ χρυσοῦ, πιθαν-
 » ῶς, ἐπίχρυσος.

Μένει δὲ μόνον ἀμφιβαλλόμενον τὸ τοῦ Κεδρηνοῦ, ἰστοροῦντος ὅτι » ὁ
 » τριπλὸν διατυπούμενος κεφαλαῖς χαλκοῦς ἀνδριάς (ἐὰν ἦν αὐτὸς περὶ οὗ
 » ὁ λόγος,) ἴστατο εἰς τὸν λεγόμενον Εὐριπον· α ὁ δὲ Πατριάρχης Ἰωάν-
 » νης, ὁ ἐπὶ Θεοφίλου, ὁ ἐπικληθεὶς διὰ τὰς λεγομένας μαγείας αὐτοῦ
 » Ἰανῆς, ἐστοιχειωμένον ὑπολαβὼν αὐτὸν συνέτριψε. Τὸ δὲ περιέργον εἶνε
 » ὅτι καὶ οἱ Τοῦρκοι, τι λισί μ (τέλεσμα) ἐπίσης ἄχρι τοῦ νῦν νομίζοντες
 » αὐτὸν, ἐβρίπτουσιν εἰς τὸ κοίλωμα αὐτοῦ λιθάρια, ὅταν τὸ πρωτοῖδωσιν.

Ἐπέκεινα δὲ καὶ τούτου τοῦ μνημείου ὑφύεται τέλος ἄλλη ὑπερύψηλος
 » στήλη, χρησιμεύουσα ὡς βαλβίς καὶ ἐν ταύτῃ νύσσα τοῦ σταδίου (2), ἐν
 » τῇ πρὸς δυσμὰς τέρματι τοῦ ὁποῖου ἱδρύται, συνηρμοσμένη ἐκ πολλῶν
 » τετραγώνων λίθων, ὅθεν λέγεται Κτιστή· καὶ ἐπειδὴ εἶνε πολὺ ὑψηλοτέρα
 » τοῦ ὀβελίσκου, ὡς ἔχουσα 58 πήχεων (94 σχεδὸν ποδῶν) ὕψος, κατὰ τὸν
 » Βονδελμόντιον, προσεπιλέγεται καὶ Κτιστὸς Κολοσσός. Ἦτον δὲ
 » πρότερον, ὅχι μαρμαροσκέπαστος, καθὼς τινες ὑπέθεσαν, ἀλλὰ κεκαλυμ-
 » μένη μὲ πλάκας χαλκοῦ ἐπιχρύσους, καθὼς τοῦτο ἀποδείκνυται οὐχὶ μόνον
 » ἀπὸ τῶν σωζομένων εἰσέτι ἐπὶ τε τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ
 » ὁπῶν τῶν σιδηρῶν κανόνων, διὰ τῶν ὁποίων, ἐνηρμοσμένων μὲ μόλιθον,
 » ἦσαν ἐπ' αὐτοῦ καρφωμέναι αἱ τοῦ χαλκοῦ πλάκες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ
 » ἑξῆς Ἰαμβικοῦ ἐπιγράμματος, ἐγγαραχθέντος ἐπὶ τῆς βάσεώς του, ὅτε
 » ἀνεγενώθη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τοῦ πατρὸς Ῥω-
 » μανοῦ τοῦ Νεωτέρου :

(1) Πausan. Φωκ. Βιβλ. Α'. (2) » Ποτὶ γραμμῇ μὲν αὐτὰν σῆσε κοσμήσας, τέλος ἔμμεν
 » ἄκρον, α Πινδ. Πυθ. Θ', 22. Τὸ αὐτὸ ἴσως καὶ Καμπτός = Καμπτήρ. Φαίνεται δὲ ὅτι
 » ἕκαστον Μῆρος (χρῶμα) τοῦ Ἰπποδρόμου εἶχε τὸν ἰδικόν του, ἐὰν συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ Πορ-
 » φυρογεννήτου, ἀναφέροντος (Β', κ.) » Καμπτόν τῶν Βενέτων, » καθὼς ἀναφέρει καὶ ὁ Κωνειάτης
 » Καμπτήρα ἐξ ὧν τῶν Ῥουσιῶνα. Καὶ προσέτι ὅτι, κατὰ τὴν προεκτεθείσαν ῥῆσιν τοῦ Κεδρη-
 » νοῦ, ἦτον εἰς μὲν ὁ πρὸς τὰς θύρας καμπτός, αὐτὴ δὲ ἡ κτιστὴ στήλη, ἕτερος δὲ ὁ πρὸς τὴν
 » Σφενδόνην, εἴτε ὁ σωζόμενος ὀβελίσκος, εἴτε, καθὼς ἐσυμπεράναν τινες, ἄλλα ὅμοιον τοῦ κτιστοῦ
 » κολοσσοῦ μνημεῖον, ἀπέχον τοσοῦτον τοῦ ὀβελίσκου πρὸς ἀνατολὰς, ὅσον ὁ σωζόμενος πρὸς δυσμὰς.
 » Περὶ οὗ ἴδε καὶ ἄλλην κατόπιν ἀπόδειξιν.

» Τὸ τετράπλευρον θαῦμα τῶν μεταρσίων,
 » χρόνῳ φθαρὲν, νῦν δεσπότης Κωνσταντῖνος,
 » οὗ Ῥωμανὸς παῖς, δόξα τῆς σκηπτουχίας,
 » κρείττον νεουργεῖ τῆς πάλαι θεωρίας.
 » Ὁ γὰρ Κολοσσὸς θάμβος ἦν ἐν τῇ Ῥόδῳ,
 » καὶ χαλκὸς οὗτος θάμβος ἐστὶν ἐνθάδε.»

Περὶ τὴν τετράγωνον τοῦ μνημείου τούτου βάσιν προσωκοδόμηται τρεῖς βαθμίδες, ὧν ἡ μὲν ἐξέχει τοῦ ἐδάρου 2 πόδας, ἡ δευτέρα δὲ καὶ τρίτη 1 πόδα καὶ 8 δακτύλους. Ἡ δὲ βάσις ἡ ἡ κρητὶς αὐτοῦ εἶνε τετράγωνον μάρμαρον ὕψους 7 ποδῶν καὶ 3 δακτ., καὶ πλάτος ἐκάστης πλευρᾶς 10 ποδ. καὶ 9 δακτύλων.

Τὸν δὲ περὶ αὐτὸν χαλκὸν ἀπέσπασαν, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως, οἱ Λατῖνοι, καθὼς καὶ τὸν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Αὐγουσταίου, νομίσαντες ἴσως ὅτι ἦτον χρυσός, καὶ ἔκτοτε ἔμεινεν ὡς σκελετὸν ξηρὸν καὶ ἡκρῶ-τηρικασμένον· διαλυθείσης δὲ τῆς τῶν λίθων αὐτοῦ ἀρμονίας, κατανατᾷ τὸν ἀκροσφαλῆς, ὥστε δὲν εἶνε δυνατόν ἵνα διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ ἀκατάπτωτος· διότι οὐδὲν εἶνε ὀλεθριώτερον διὰ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα παρὰ τὰ μετὰ τὰ λλινὰ καλλωπίσματα.

Διηγεῖται δὲ ὁ Γύλλιος ὅτι, ἐπιδημῶν ἐν ΚΠ, εἶδεν ἐν μιᾷ τῶν δημόσιων ἐορτῶν, τῶν τελουμένων τότε διὰ τὴν περιτομὴν, λέγει, τοῦ Πρίγκηπος τῆς Βολδανίας (1), ἀγύρτην τινὰ ἐπιτηδειότατον ἀνερπύσαντα εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ἀβλαβῆ καὶ καταβάντα ἐπίσης, πρὸς ἄκραν τῶν θεωμένων τέρψιν ὁμοῦ καὶ ἐκπλήξιν. Ἄλλος δὲ τις, ἀπειρότερος ἢ ἄτολ-μότερος αὐτοῦ, θελήσας ἔπειτα ἵνα τὸν μιμηθῇ, ἀνέβη μὲν ὁμοίως ἀπὸ τῆς κορυφῆς· σκοτοδινιάσας δὲ διὰ τὸ τοσοῦτον ὕψος, καὶ ἀπελπίσας τὴν κατάβασιν, ἐτινάχθη μὲν ὅσον ἡδύνατο μακρότερον τοῦ Κολοσσοῦ, μὴ συν-τριβῇ καταβράχθεις παρὰ τὴν κρητῖδα, καὶ ἐστάθη καταπεσὼν ὄρθιος, ἐμ-πηχθέντων δὲ τῶν ποδῶν αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, ἐξέπνευσεν ἐν τῇ ᾄμα.

Ἄλλο πτώμα παρόμοιον, εἰ καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ἰδίου μέρους, συνέβη ἐν τῇ Ἱπποδρόμῳ ἐπὶ τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ, ὅτε ἐπιδημοῦντος ἐν ΚΠ τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Ἰαχοῦμπ-Χασσάν, τοῦ ἄλλως Κχιλίτζ-ἄρσλάν καὶ

(1) Οὕτως εὗρισκω γραμμένην τὴν λέξιν εἰς τὴν ἐν Παρίσις εἰς φύλλον ἔκδοσιν τοῦ Γυλλίου τὴν ὑπὸ Βανδουρίου τῇ 1711, καὶ εἶνε δύσκολον ἵνα μαντεύσῃ τις πόθεν διστράφη, καθὼς καὶ ἄλλαι πολλαὶ τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τούτου. Ἐπὶ Γυλλίου ἄλλη περιτομὴ ἐορτὴ βασιλοπαίδων ὅτε ἐτελέσθη ἐν ΚΠ, παρὰ τὴν τῶν τριῶν τοῦ Σουλτεϊμάνου υἱῶν τῇ 1529, περὶ τῆς ὁποίας ἴδε μετ' ὀλίγον ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Φαζλῆ-πασσᾶ. Εἶνε ἀλλοῖς ὅτι ἡγεμὼν τις τῆς Βολδανίας ἢ Μολδαβίας (ἐὰν πρέπη ἵνα διορθωθῇ οὕτως ἡ λέξις), ὁ Μίχνα-Βοεδόδας, υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Β', καὶ ἔγγονος Πέτρου Β', τοῦ καὶ Πετράση, τοῦ Σκιόπου, εἶχε τουρκίαν ἐν ΚΠ, γενόμενος ἔπειτα καὶ πασσᾶς Χαλεπίου· ἀλλὰ καὶ τοῦτο συνέβη τῇ 1582-83, ὅτε ὁ Γύλλιος δὲν ἦτον οὔτε εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν πλέον, ἀποθανὼν τῇ 1555.

τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτὸν φιλοφρονουμένου διαφόροις θεάμασι καὶ σταδιοδρομικοῖς ἀγῶσι, θαυματοποιός τις Ἀγαρηνός ὑπεσχέθη ἵνα διαπτή ἑναέριος τὸν Ἰπποδρόμον· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀναβάς εἰς τὸν προειρημένον Τετρακίονα πύργον (ὅπου ἴσταντο, ὡς προείπομεν, οἱ ἐν Οὐνετιᾷ θαυμαζόμενοι σήμερον τέσσαρες χαλκοὶ ἵπποι), καὶ μετεωρίσας εἰς ἑαυτὸν ἱκανὴν ὥραν τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν, ὥρμησε μὲν ἵνα πετάσῃ, καί τοι τοῦ αὐτοκράτορος πέμψαντος καὶ διακωλύοντος αὐτόν· ἀλλὰ καταπεσὼν συνετρίβη. » Ἐφόρει δὲ, λέγει ὁ Χωνειάτης, λευκὸν χιτῶνα, περιεζωσμένον ἔσωθεν με στεφάνια λυγαρήας, ὥστε, κολπωθέντος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἵνα καταβῇ ἀβλαβῆς εἰς τὴν γῆν. » Πᾶς οὖν ἐπέστραπτο πρὸς αὐτὸν ὀφθαλμός, » καὶ ἐμειδία τὸ θέατρον, καὶ πυκνὸν ἐκράγυαζον οἱ θεώμενοι· Πέτασον, » Πέτασον, καὶ Ἔως τίνος αἵρεις, Σαρακηνέ, τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ταλαντεύων » ἐκ τοῦ πύργου τὸν ἄνεμον; . . . Ὁ δὲ, περιχάσκων τὸν ἄερα συχνά, » καὶ τὸ πνεῦμα διακριβούμενος, τὰς τῶν θεατῶν ἐλπίδας ὑπέκλεπτε· καὶ » πολλάκις διάρας τὰς χεῖρας, καὶ σχηματίσας ταύτας ὡς πτέρυγας, εἰς » κίνησιν πτήσεως ὑπεστέλλετο, τὸ πνεῦμα μεταπεμπόμενος. Ἐπεὶ δέ » ποτε φορὸν παρεῖναι καὶ οὐριον ἔδοξεν, ἤλατο μὲν εἰς τὸν ἄερα, ὡς ἀνα- » πτηζόμενος, ἔπεσεν ὁμως τοῦ Ἰκάρου ἐλεεινότερον». Οἱ δὲ ἀστεῖοι τῶν ὀημοτῶν, ὅσακις ἔπειτα ἔβλεπόν τινα τῶν ἐκ τῆς Συνοδίας τοῦ Σουλτάνου διερχόμενον τὴν ἀγορὰν, καὶ οἱ χρυσοῦχοι μάλιστα, κρούοντες τὰ σφυρία τῶν, καθὼς καὶ » οἱ καταλλάττει τὰς λίτρας αὐτῶν ἐπὶ τὰς τραπέζας, » ἐκράζον πρὸς περίγελων, Πέτασον, Πέτασον· ὥστε ὁ Αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη ἵνα ἀπαγορεύσῃ αὐστηρῶς τὸν τοιοῦτον ἀστεϊσμόν.

Παρά τὰς τρεῖς ταύτας στήλας, ὁ Γύλλιος διηγεῖται ὅτι ἐσώζοντο ἐπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ καὶ ἐξ μαρμάρινου κίονες ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ, ἐξ ὧν εἷς Ἀραβίου λίθου, ἔχων 17 ποδῶν καὶ 8 δακτ. περίμετρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ περίφημος τότε Βεζύρης τοῦ Σουλειμάνου Ἡβραῖμ-πασσᾶς (1) ἔστησεν, ὡς τρόπαιον τῆς κατὰ τῶν Οὐγγρων νίκης· του, ἀγαλμά τι τοῦ Ἡρακλέους χαλκοῦν, λαφυραγωγῆθ' ἐν τῷ 1526 ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου τῆς πόλεως Ὀφφεν, πρωτευούσης τῆς Οὐγγαρίας. Παρεκτός τοῦ ἀγάλματος τούτου, μετεκομίσθησαν καὶ ἄλλα δύο ἀγάλματα χάλκινα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἀπὸ τῆς αὐτῆς πόλεως, καὶ ἐστήθησαν εἰς τὸ ἴδιον μέρος ἐπὶ ἰδιαιτέρων κρηπίδων, πρὸς μέγα τῶν Μουσουλμάνων σκάνδαλον, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐθεωρήθη τοῦτο ὡς εἰδωλολατρεῖα· ὁ δὲ ποιητὴς Σιγανί, τολμήσας ἵνα ποιήσῃ σάτυραν ἐπὶ τούτῳ, ἐθανατώθη, πομπευθεὶς πρότερον ἐπὶ ὄνου καὶ ὄλην τὴν πόλιν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ τοῦ Ἡβραῖμ τῷ 1534 κατεκρημνίσθησαν τὰ ἀγάλματα ταῦτα

(1) Περί οὗ ἴδε κατόπιν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Φαζλῆ-πασσᾶ.

ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἄδηλον τί ἀπέγιναν. Ἀμφιβάλλω εἰς αἱ τρεῖς αὗται στῆλαι ἦνε οἱ τρεῖς κίονες, ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, τοὺς ὁποίους εἶδε, στημένους τριγωνοειδῶς μεταξύ τῆς ἀγίας Σοφίας καὶ τοῦ τζεαμίου Σουλτάν-Ἀχμέδ, ὁ De Loir τῷ 1639-40, ἔχοντας 40 σχεδὸν ποδῶν ὕψος.

Ὑπῆρχε δὲ καὶ Φιάλη ποτὲ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, ἐν ᾗ ἴστατο ἀνδρὶς Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας τῆς συζύγου Λέοντος τοῦ τῆς Χαζάρας, στηθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου.

Τὸ δὲ Καμελαύκιον ἢ Καμελαυχον, εἰς ᾗ ἦτον τῷ ὄντι εἰς τὸν Ἱπποδρόμον καὶ δὲν ἦνε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἐν τῷ Παλατίῳ, καθὼς καὶ ἡ καλουμένη Νεόλεα ἢ Αἰολέα, ἡ εἰς τοὺς πλεκτοὺς κίονας, μέρος ὡσαύτως τοῦ Ἱππικοῦ, ἄδηλον ποῦ κυρίως ἦσαν, καὶ διατὶ οὕτως ὠνομάσθησαν. Ἐπειδὴ τὰς περὶ αὐτῶν εἰκασίας τοῦ Δουκαγγίου δὲν ἐγκρίνει ὁ Βανδουρίος.

Τὸ δὲ Βῆλον, τὸ παραπέτασμα δηλονότι τοῦ Ἱπποδρόμου, τὸ ὅποσον ὁ Κόριππος ὀνομάζει Lacernam, καὶ ὁ Ἰουβενάλιος (1) Velaria, περὶ ὧν ἴδε τὸν Βουλανζέρον καὶ ἄλλους, ἐξελαμβάνετο καὶ ἀντὶ τῶν θεαμάτων τοῦ Ἱπποδρόμου ἀπλῶς, ὅθεν καὶ ἡ φράσις »Παρέχειν τὸ Βῆλον τοῦ Ἱππικοῦ«, περὶ ἧς προείπομεν. Πληροφορούμεθα δὲ ἐκ τῆς ἐν Ἀντιπόλει ἐπιγραφῆς (2), ὅτι αἱ πόλεις εἶχον καὶ Οὐελάριον, τόπον δηλονότι ἐν τῷ θεάτρῳ, πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν βῆλων ἢ παραπετασμάτων τούτων (3). Ὁ δὲ Πορφυρογέννητος ἀναφέρει (4) καὶ Μάγγανον τοῦ Ἱπποδρόμου, τὸ μέρος πάντως ὅπου ἐφυλάττοντο αἱ μηχαναὶ καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀναγκαῖα σκεύη, τοῦ ὁποίου ὁ ἐπιστάτης ἐλέγετο Μαγγανάριος, εἰς τῶν πολλῶν ὑπαλλήλων τοῦ Ἱπποδρόμου.

Εἶχε δὲ τὸ πάλαι καὶ διαφόρους θύρας, ἐξ ὧν ἀναφέρονται, Α' ἡ περὶ τὴν Στοὰν τῶν Βενέτων βραχεῖα πυλῖς, »ἡ τοῦ βασιλέως θρόνου ἐν δεξιᾷ» ἢ Β', ἡ τοῦ καλουμένου Δεκίμου, περὶ ἧς προείπομεν, φερούσης διὰ τοῦ Κοχλίου εἰς τὸ Κάθισμα τοῦ Αὐτοκράτορος· ἴσως δὲ τὸ Δέκιμον τοῦτο ἦν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ καλούμενον Δέκατον (5). Γ', ἡ τοῦ Ἀντιόχου, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆρχοντο μόνοι οἱ Αὐτοκράτορες. Δ', τὸ Μονόπορον τοῦ Δεσποτικοῦ Καθίσματος, τὸ ὁποῖον εἶναι νομίζω τὸ αὐτὸ μὲ τὸ Παράθυρον ἢ Πρωτόθυρον, τὰ σκαλίαι τοῦ ὁποίου, τὰ μέγρι

(1) Σατ. Δ'. (2) Ἴδε Μάγγανον, ἐν τῇ τοῦ Σαραγίου περιγραφῇ. (3) Ἄλλ' ὁ Δουκαγγίος συγγέει τὸ Βῆλον καὶ τὴν Μάππαν τοῦ θεάτρου. Διότι Μάππα (Λατίν. ὀθόνη, χειρόμακτρον, κατὰ τὸν Ἡρώδ. περὶ Βαρβαρισμοῦ), ἦτον τὸ μανδύλιον, ὅπερ ἐκράτουν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν οἱ Ὑπάτοι, καὶ σείοντες αὐτὸ ἢ ῥίπτοντες τὰ πρὸς τὸν καλούμενον Μαππάριον, ἐδίδον τὸ σύνθημα τῆς τῶν ἱππῶν ἀφίσσεως. Ὁ δὲ Μαππάριος οὗτος ἴστατο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θεάτρου ἑτοιμὸς μὲ τοὺς βραχίονας ἀνακομωμένους, κατὰ τὸν Νικήταν (ἐν Ἀλεξ. Γ', 2) »πάντων δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, (Ὁμιλ. περὶ τοῦ Κίρκου), ἐπὶ τὸν Μαππάριον ἐπεπήγεσαν, ἀτενίζοντες» τῷ σημάντρῳ, ἐκδεχόμενον ἐν τῇ βουλῇ ἐκείνου τὸ ἀνοιγμα. (4) Βιδλ. Β', κ'. (5) Ἴδε Δεύτερον.

τοῦ προῤῥηθέντος Καμελαυχίου, ἀπέφραξεν ὁ Ἰουστινιανός, ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν ἐξερχομένην ἐκεῖθεν ἀποφορὰν ἐκ τῶν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ Ἰπποδρόμου ῥιζέντων πτωμάτων τῶν φονευθέντων ἐπὶ τῆς τοῦ Νίκια φρικτῆς ἐκείνης στάσεως, ἀρξαμένης τῇ 19 Ἰανουαρίου τοῦ 532 καὶ διαρκεσάσης 16 ἡμέρας, φονευθέντων 30 ἡ, κατὰ τὸν Θεοφάνην, 35,000 ἀνθρώπων. Εἰ, ἡ λεγομένη Νεκρά καὶ Σαπρά, περιλαμβάνουσα ἔλον τὸ ἡμισυ μέρος τοῦ Ἰππικοῦ, τὸ καταντικρὺ τοῦ βασιλικοῦ Καθίσματος. Διὰ τῆς εἰσόδου ταύτης εἰσέβαλεν εἰς τὸν Ἰπποδρόμον καὶ ἀφάνισε τοὺς ἐν αὐτῷ συνηγμένους στασιαστὰς ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Μεθύνδος ἐν τῇ προειρημένῃ τοῦ Νίκια στάσει, τῶν ὁποίων τὰ πτώματα ἐπεσωρεύθησαν ἐν ταῖς ὑποκάτωθεν τῆς πύλης ταύτης στοαῖς, »διὰ τὸ μὴ χωρεῖν ἄλλα· «χόσαι θάψαι αὐτὰ», λέγει ὁ Κωδινός· ἔθεν ἀπὸ τῆς σήψεως τοῦ τοσοῦτου τῶν νεκρῶν πλήθους, ἔμεινεν εἰς αὐτὴν καὶ τὸ ὄνομα. Ἴσως δὲ αὕτῃ ἢ ἡ πρό αὐτῆς ἵνα ᾗ ἡ καλουμένη ὑπὸ τοῦ Κωδινοῦ κατώγειος, παρὰ τὴν ὁποίαν, ἀπωκοδομημένην ἐπὶ τοῦ συγγραφέως τούτου, ἵστατο τὸ ἄγαλμα Φιδαλείας τῆς τοῦ Βύζαντος. Αἱ δὲ ὑπ' αὐτὴν στοαί, ἐν αἷς ἦσαν, φαίνεται, καὶ τὰ θηριοτροφεῖα, εἶνε ἴσως τὰ καλούμενα Κοῖλα τοῦ Ἰπποδρόμου, ἔπου ἐφονεύθη, κατὰ διαταγὴν τοῦ Βάρδα, ὁ Μάγιστρος Θεόκτιστος ὁ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου· τ' ὄψα τοῦ Ἰπποδρόμου, καὶ ἴσως μία ἐκ τῶν προειρημένων, διότι πολλαὶ αὐτῶν εἶχαν διάφορα ὀνόματα, ἦτον ἡ «Θύρα τῶν Χρειῶν καὶ τῆς Βαλνιάρεας», περὶ ἧς ὁ Πορφυρογέννητος (1), ὡς φερούσης εἰς τὸ παλάτιον, ἀπὸ τοῦ μέρους ἔπου ἦσαν τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ λουτρά (balnea).

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν τοπογραφικὴν ἔποψιν τοῦ Ἰπποδρόμου· ἀνίσως δὲ θεωρήσωμεν αὐτὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν, βλέπομεν ὅτι, ἂν καὶ αἱ παρεκτροπαὶ τῶν δῆμων αἰμάτωσαν πολλάκις, ὡς εἴπομεν, τὴν κονίστραν αὐτοῦ, καὶ αἱ ἀπειλαὶ καὶ ὕβρεις αὐτῶν ἐφικνοῦντο ἐνίοτε καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, εἶχεν ὅμως καὶ ἡ ἀκολασία αὐτῇ τὸ ὠφέλιμον αὐτῆς μέρος, διότι αἱ καταχρήσεις τῶν ἰσχυρῶν, μένουσαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνώτεροι τῶν ἰδιωτικῶν παραπόνων, συνετρίβοντο ἔστιν ὅτε εἰς τὸν ἀφρίζοντα σκόπελον τῆς ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ ὀχλοβοῆς· ἡ δὲ ἀλήθεια, μὴ πολὺ ἄν ἦ ἵνα ὑψώσῃ φωνὴν κατὰ τῶν εὐνοουμένων ὑπάτων καὶ κουβικουλαρίων, ὑπεδύετο, καθὼς καὶ εἰς τὰς δημοκρατουμένας Ἀθήνας, τὸ κωμικὸν προσωπεῖον καὶ σπανιώτατα ἀπετύγγανεν. Ἐπειδὴ ὁ Ἰπποδρόμος, θεωρούμενος, καθὼς καὶ ἦτον καὶ ὠνομάζετο, Θέατρον, εἶχε, παρ' ἐκτὸς τῶν φακισυναρίων, μελιστῶν κτλ., καὶ τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος παιγνιώτας· τοῦ (γελοιαστὰς δηλ. καὶ μίμους), οἱ ὅποιοι πολλάκις, καθὼς καὶ οἱ

(1) Βιβλ. Β'. νά.

ἐν τῷ παλατίῳ νάνοι, ἀνελάμβανον ἀτιμωρητὶ ἵνα φωτίσωσι τὴν ἐξουσίαν. Παράδειγμα τοιαύτης σωτηριώδους τινὸς ἐπεμβάσεως, συμβάσης ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου, τοῦ ὁποίου γνωρίζει καὶ ἄλλως ἡ Ἱστορία τὸ μετ' αὐστηρότητος φιλοδίκκιον, λαμβάνομεν ἐκ τοῦ Περί Ἀρχαιοτήτων ΚΠ ἀνωνύμου συγγράμματος, καθόσον ὅχι μόνον τὰ ἔθιμα τοῦ Ἱπποδρόμου καὶ τὸ κωμικὸν πνεῦμα τοῦ αἰῶνος ἀφελῶς ζωγραφίζει, ἀλλὰ καὶ πρὸς διασάφησιν τοπογραφικοῦ τινος ζητήματος χρησιμεύει. » Ὁ Πραιπόσιτος Νικηφόρος εἶχεν ἀρπάσῃ τὴν κομπάρεαν (1) χήρας τινὸς γυναικὸς ἢ δὲ γυνή, μένουσα ἀδικαίωτος, παρεκάλεσέ τινος τῶν παιγνιωτῶν τούτων, οἵτινες καὶ ὑπέσχοντο αὐτῇ διὰ μηχανῆς τινος δικαιωθῆναι. » Κατὰ τασχεύσαντες οὖν κομπάρεαν μικρὰν ἐν σχήματι πλοίου μετὰ ἀρμένου, καὶ ἐπιθέντες αὐτὴν ἐφ' ἀμάξης μετὰ τροχῶν, γενομένου ἱππικοῦ, ἔστησαν ἔμπροσθεν τοῦ Βασιλικοῦ στάματος, φωνοῦντες ἀλλήλοις· Χάνε, » κατὰπτε αὐτό. Τοῦ δὲ, ἀντιλέγοντος, Οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι, πάλιν ἔφη ὁ ἕτερος, ὅτι Ὁ Πραιπόσιτος Νικηφόρος τῆς χήρας τὸ πλοῖον γέμον κατέπτε, καὶ σὺ οὐκ ἰσχύεις φαγεῖν τοῦτο; Γνοὺς δὲ ὁ Βασιλεὺς, καὶ πάννυ ὀργισθεὶς, ἐκέλευσε καῆναι τὸν Πραιπόσιτον μετὰ τῆς στολῆς αὐτοῦ ἐν τῇ Σφενδόνη, ὃ καὶ πάραυτα γέγονε, καὶ ἡ γυνὴ ἔλαβε τὸ ἴδιον ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ οὐκ ὀλίγα. » Πρὸς ἔνδειξιν δὲ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνης τῆς καὶ μνήμην τοῦ γενομένου, ἀνήγειρεν ἐν τῷ καλουμένῳ τοῦ Μαρκιανοῦ οἴκῳ ναὸν τῆς Θεοτόκου, τὸν ἐπιλεγόμενον Καρβίτην.

Ἀλλ' ἡ κνίσσα τῶν ἀνθρωπίνων θυμάτων ὅθεν ἐμόλυνε λόγῳ δικαιοσύνης μόνον τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ Ἱπποδρόμου· διότι ἐλάμβανον ἐνίοτε, κατὰ δυστυχίαν, καὶ ἡ θρησκεία καὶ τὰ πολιτικὰ πάθη τὸ μέρος αὐτῶν εἰς τὰς ἀνθρωποθυσίας ταύτας.

Καὶ ἰδοὺ ἀμέσως τῷ 759, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον, ὁ ἀπὸ Συλλαίου ἀνιέρως Πατριάρχης Κωνσταντίνος, τοῦ ὁποίου θέλομεν ἰδεῖ μετὰ ταῦτα τὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας καθαίρεσιν, ἀφ' οὗ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος τῆς ἐκκλησίας ταύτης, καὶ ὑψώσας τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ ξύλα, ὥμοσεν ὡς οὐκ ἔστι τῶν προσκυνοῦντων τὰς εἰκόνας, ἤχθη φοράδην τῇ ἐφεξῆς τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ ἡμέρᾳ, ἱπποδρομίας οὔσης, εἰς τὸν Ἱπποδρόμον, καὶ... Ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν ἵνα λαλήτῃ μάλ· λον εἰς τῶν συγχρόνων Ἱστορικῶν. » Εἰψίλωσαν οὖν αὐτοῦ τὴν ὄψιν, καὶ

(1) Εἶδος πλοίου, κατὰ τὸν Εὐστάθ. (Ἰλ. Ε.), »ὡς δῆθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ Κύμῃ.« Ἀλλὰ πιθανώτερον νομίζω ὅτι εἶνε κατὰ συνωνυμίαν τοῦ Ἀκατος· καὶ ἐπειδὴ Ἀκατὶς ἐλέγετο καὶ τὸ ἔντομον ἢ Κουδάρης, καθὼς, κατ' ἐναλλαγὴν, Ἀγαθὸς τὸ Κουδάρη, ὠνομάσθη καὶ τὸ πλοῖον ἀμφότερως. Ἦτον δὲ ἐπίμηκες, καθὼς πολεμικόν, καὶ εἶχε καὶ κωπία· προσωνομάζετο δὲ καὶ Γαλέα, Galère· καὶ ἴσως ἀπ' ἐδῶ παρεφθάρη ἢ κοινῶς σήμερον Gabarre.

» ἐγύμνωσαν αὐτοῦ τὴν γενειάδα καὶ τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας καὶ τῶν
 » ὀφρύων· καὶ ἐνδύσαντες αὐτὸν σηρικὸν καὶ ἀμανίκωτον κοντόν, ἐκάθισαν
 » αὐτὸν ἐπὶ ὄνου σαγματωμένου ἐξανάστροφα, κρατοῦντα τὴν οὐρὰν αὐτοῦ,
 » καὶ ἐξήνεγκαν διὰ τοῦ Διυπείου εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον, τοῦ λαοῦ παντός
 » καὶ τοῦ δήμου ἀνασκάπτοντος (1) καὶ ἐμπύοντος αὐτόν. Ἐσυρε δὲ τὸν
 » ὄνον Κωνσταντῖνος ἀνεψιὸς αὐτοῦ ῥινοκοπημένος. Ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν
 » τοῖς Δήμοις, κατῆλθον καὶ ἐνέπτυσαν, καὶ κόνιν ἐπέρριπτον ἐπ' αὐτόν.
 » Ἐνέγκάντες δὲ αὐτόν εἰς τὸ Στάμα, ἔρριψαν αὐτόν ἐκ τοῦ ὄνου, καὶ
 » ἐπάτησαν τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καθίσαντες αὐτόν ἀπέναντι τῶν Δή-
 » μων, ἤκουεν παρ' αὐτῶν σκωπτικοὺς λόγους, ἕως τῆς ἀπολύσεως τοῦ
 » Ἱππικοῦ. « Καὶ τέλος μεθ' ἡμέρας ἀπεκεφάλισαν αὐτόν ἐν τῷ Κυνηγίῳ.

Ἄλλο θέαμα παρίσταται μετὰ 326 ἔτη εἰς τὸν Ἱπποδρόμον, ὁ δούστη-
 νος Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνός, ἀγόμενος τῇ 12 Σεπτ. τοῦ
 1185 ἐπὶ ψωριώσης καμῆλου, ἐφιλωμένος τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ γένειον,
 ἔραχεῖ ῥακίῳ τὸ σῶμα μόλις σκεπόμενος, ἐστερημένος τῶν χειρῶν τὴν
 ἑτέραν, ἐκκεκομμένος τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν, θέαμα ἐλεεινὸν καὶ ἀξιο-
 δάκρυτον, σκοπὸς τῶν ὕδρων καὶ τῶν ἐκδικήσεων ὁλοκλήρου τοῦ ὄχλου
 ταιαύτης μεγαλοπόλεως, ὧν οἱ μὲν » κατὰ κορυφὴν κορύναις αὐτόν ἐπαι-
 » ον, οἱ δὲ βολβίτοις τὰς ἐκείνου ῥίνας ἐμόλυνον. . ἦσαν οἱ καὶ ὀβελί-
 » σκοις πεπυρωμένοις ἐπειρον αὐτοῦ τὰς πλευράς· οἱ δὲ ἀναιδέστεροι λι-
 » θολευστοῦντες, κύνα ὠνόμαζον λυσσητήρα. Μία δὲ τις γυνὴ ἀκόλαστος,
 » κεράμιον θερμοῦ ὕδατος πλήρες ἀρπασαμένη ἐξ ὀπαναίου, τῶν ἐκείνου
 » κατεκένωσε παρειῶν... Ὁ δὲ, καὶ τοι τοσαῦτα πεπονθὼς, ὅμως ἀντεῖ-
 » γεν ἔτι γενναίως, καὶ πρὸς τοὺς βάλλοντας ἐπιστρεφόμενος, ἄλλο μὲν
 » οὐδὲν ἐφθέγγετο, εἰμὴ τὸ Κύριε ἐλέησον, καὶ » ἵνα τί κάλαμον
 » συντετριμμένον προσεπικλᾶτε (2); « Ἐκεῖ δὲ κρεμασθεὶς κατωκέφαλα,
 » κατὰ τοὺς δύο στυλίσκους τοὺς ἔχοντας ἐπικείμενον λίθον καὶ ἐκατέρω-
 »θεν ὁμοιώματα λυκαίνης καὶ ὑαίνης, ἀφαιρεῖται τὰ παιδογόνα μόρια, διε-
 » λύνεται τὴν γαστέρα ξίφει μὲν ἐπιμήκει (βυτσομαχαίρα, κατὰ τὴν τότε
 » γλῶσσαν,) διὰ τοῦ στόματος, ἀκινάκη δὲ διὰ τῆς ἑδρας, καὶ τέλος κατα-
 » κρεουργηθεὶς, » μόλις ἀπέρρηξε τὴν ζωὴν, τὴν δεξιὰν χεῖρα μετ' ὀδύνης
 » ἐκτείνας, καὶ περιαγαγὼν τῷ στόματι, « ὡς ἐὰν ᾔθελε 'ν' ἀποσπογγίσῃ

(1) Κράζοντος δηλονότι: » Ἀνασκαφεῖν τὰ ὁσὰ αὐτοῦ! « φράσις ἀναλογουσα μὲ τὸ σημερινόν:
 » has un iel! Παρατηρητέα καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ λαοῦ καὶ δήμου, ὡς τοῦ μὲν ἀπολαμβάνοντος
 μόνον τὰ ἀστυκὰ, τοῦ δὲ δήμου καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ὅθεν εἶχε καὶ Δημάρχους, καὶ θέσιν
 λαῖαν εἰς τὸν Ἱπποδρόμον, τοὺς καλουμένους, ὡ, εἵπομεν, Δ ἡ μ ο υς.

(2) Ῥητὸν προφητικόν: » Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξεις, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσεις «.
 Διότι ἦτον Γραφικώτατος, καὶ μάλιστα ἰδιαιτέρως προσκείμενος εἰς τὰς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου
 ἐπιστολάς, πρὸς τὸν ὅποιον εἶχε μεγίστην εὐλάβειαν.

δι' αὐτῆς τὸ ἐκρέον αἷμα. Τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἂν οὐ ἀναγνώσῃ τις τὰς θηριώ-
δεις τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου πράξεις, δι' ὧν ἐπὶ τριετίαν ἔλην ἐμύλωνε
τὴν, καὶ ἄλλως οὐκ ἀκηλίδωτον, ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας,
πάλιν ἔδεν δύναται ἵνα μὴ φρίξῃ μὲ τὴν θηριωδίαν τοῦ ὄχλου τῆς ΚΠ.
Ἄλλ' ἐὰν καὶ μία μόνη πράξις ἐπικινετῇ ἔδεν πρέπη ἵνα λησμονῇται, εἴνε
δίκαιον ἵνα διαιωνίσῃ ἡ ἱστορία καὶ τὴν ἐξῆς τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου.
Διατρίβων ποτὲ ἐν τῷ Λοπαδίῳ (1), ἐπειδὴ ἤκουσεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ
φιλονεικοῦντας τὸν Νέων Πατρῶν Εὐθύμιον καὶ Ἰωάννην τὸν Κίναμον
τὸν ἱστορικὸν περὶ τοῦ, τοσαύτην ἐπὶ τοῦ προκατόχου τοῦ Μανουήλ, κα-
θὼς καὶ πρὸ δέκα αἰώνων ἐπὶ τῶν Ἀρειανιζόντων, ἀφορμὴν εἰς θρησκευ-
τικὰς λογομαχίας χορηγήσαντος, ῥητοῦ, τοῦ » Ὁ πατήρ μου μεῖζων μου
» ἐστίν, « οὐ μόνον ἐπέπληξεν αὐτοὺς, λέγει ὁ Χωνειάτης, ἀλλὰ καὶ κατὰ
» τοῦ Ῥυνδακοῦ ποταμοῦ (τοῦ παραρρέοντος τὸ Λοπάδιον) ἀκοντίσειν ἡ-
» πείλησεν, εἰ μὴ παύσαιντο ποιοῦμενοι περὶ Θεοῦ τὴν διάλεξιν. « Πόσων
δεινῶν καὶ σκανδάλων ἤθελεν εἶναι ἀπηλλαγμένη ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκ-
κλησία, πόσοι κρουνοὶ αἱμάτων ἤθελον λείψῃ, ἐὰν ὅλοι οἱ αὐτοκράτορες,
καὶ μάλιστα οἱ τῆς Δύσεως, καὶ ἔλεγον καὶ ἐπραττον οὕτως!

Ἄλλ' ἃς παρασταθῶμεν εἰς ἄλλο δῶμα ἐλεεινότερον, εἰταχθὲν ἐν τῷ
Ἱπποδρόμῳ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἃς ἀκούσωμεν λαλοῦσαν τὴν
θυγατέρα τοῦ Ἄνναν τὴν Κομνηνὴν τὴν διάσημον. Ὁ αἰρεσιάρχης τῶν
Βογομίλων Βασίλειος εἶχε κατακριθῇ πυρὸς ἄξιος ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
καὶ τοῦ τότε Πατριάρχου τῆς ΚΠ Νικολάου τοῦ Γ', τοῦ ἐπικληθέντος
Θεοπροδλήτου, » οἷς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ σύμφηρος ἦν. Ἐνθεν τοι καὶ
» πυρκαϊᾶς μεγίστης κατὰ τὸν Ἱπποδρόμον ἀναρθείσης, βόθρου πρότερον
» ὀρυχθέντος μεγίστου, καὶ ξύλων πλήθους, πάντα δένδρα ὑφίκουμα, συν-
» τεθέντων, τὸ μὲν πλῆθος πολὺ, κατὰ τε τὸ ἐπίπεδον τοῦ Ἱππικοῦ καὶ
» κατὰ τοὺς βῆθμους συνέβρει, καταδοκοῦντες πάντες τὸ γενησόμενον ἐκ
» θατέρου δὲ Σταυρὸς ἐπήγνυτο, καὶ αἵρεσις ἐδίδοτο τῷ ἀσεβεῖ, εἰ που, τὸ
» πῦρ πτοηθεὶς καὶ μεταβαλὼν τὴν γνώμην, ἐπὶ τὸν Σταυρὸν χωρήσει,
» καὶ τῆς καμίνου τηνικαῦτα ἐλεύθερος γένηται. Παρὴν δὲ καὶ τὸ τῶν
» αἰρετικῶν πλῆθος ὄρων τὸν κορυφαῖον Βατίλειον. Ὁ δὲ, πρὸς ἅπασαν
» τιμωρίαν καὶ ἀπειλὴν καταφρονητικὸς ἐφαίνετο, καὶ, παρῶν μὲν ὧν,
» τῆς πυρκαϊᾶς κατεγέλα, καὶ ἐτεραπεύετο λέγων ἀρπάτειν αὐτὸν ἐκ μέ-
» σου τοῦ πυρὸς ἀγγέλους τινάς, καὶ ὑπέψαλλε τὸ Δαυϊτικὸν ἐκεῖνο. » Πρὸς
» σὲ δὲ οὐκ ἐγγίει πλὴν τοῖς ὀρθοῦ μοῖς σου κατανοήσεις. « Ἄλλ' ἐπειδὴ
» τὸ πλῆθος διαστάν, ἐδίδου μετὰ παρρησίας αὐτῷ κατιδεῖν τὸ φρικτὸν
» ἐκεῖνο θέαμα τῆς πυρκαϊᾶς, καὶ ἐπαιρυσμένην τὴν φλόγα εἰς ὕψος τῆς

(1) Χωρὶν τῆς Βιθυνίας παρὰ τὸν Ῥυνδακὸν ποταμὸν, τὸ νῦν Μιχαλήσιον.

« μέσον τοῦ ἱππικοῦ ἱσταμένης πυραμίδος λιθίνης (1), καὶ θροντῶσαν οἶον,
 « καὶ ἀποσπάδας ἀφιεῖσιν πυρός· ἐνταυθα ὁ θρασὺς ἐκεῖνος ἀποδειλιᾷν
 « πρὸς τὸ πῦρ καὶ θορυβεῖσθαι ἐδόκει. Ἔστρεφε γὰρ τὰς ὄψεις πολλάκις,
 « καὶ ἐκρότει τὰς χεῖρας, καὶ ἐπάτασσε τὸν μηρὸν, οἶον τοῖς ὅλοις ἐξα-
 « πορούμενος . . . , καὶ νῦν μὲν πρὸς τὴν πυρκαϊάν ἐκεχλήνει, νῦν δὲ πρὸς
 « τοὺς περιεστῶτας, καὶ πᾶσιν ὡς ἀληθῶς κατεφαίνετο μεμηνώς· καὶ μήτε
 « πρὸς τὴν πυρὰν ἐφορμῶν, μήτ' ὀπισθόπους ὅλως γινόμενος, ἀλλ' ἐπε-
 « πήγει καὶ ἀκίνητος ἦν ἐφ' οὗ καὶ τὰ πρῶτα κατελάβετο τόπου. Πολλῶν
 « δὲ λόγων βρόντων, καὶ τῶν τερατολογιῶν αὐτοῦ διὰ πάσης γλώσσης φε-
 « ρομένων, δέισαντες οἱ δῆμιοι, μήπως ἄρα οἱ περὶ αὐτὸν δαίμονες ἄτο-
 « πόν τι τερατουργήσειν, παραχωροῦντος Θεοῦ, καὶ ἀλώδητος ἐκ μέσου
 « τοῦ τοσοῦτου πυρός ὀφλείη ὁ κάκιστος, καὶ γένηται ἡ ἐσχάτη πλάνη
 « γείρων τῆς πρώτης, δοκιμασίαν τινὰ ἔδοξαν ποιήσασθαι. Τερατευομένου
 « γὰρ ἐκείνου καὶ αὐχοῦντος, ὡς ἐκ μέσου τοῦ πυρός ἀλώδητος ὀφλήσε-
 « ται, ἀναλαβόμενοι τὸν μανδῦαν αὐτοῦ, ἔφασαν· Ἴδωμεν, εἰ μὴ τῶν σῶν
 « ἀμυρίων ἄψεται τὸ πῦρ· καὶ παρχρῆμα εἰς μέσον ἔβριψαν τῆς καμίνου.
 « Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τοσοῦτον ἐγάννυτο ὑπὸ τοῦ ἐξαπατῶντος αὐ-
 « τὸν δαίμονος, ὡς λέγειν· « Ὁρᾶτε τὸν μανδῦαν εἰς ἀέρα ἀνιπτάμενον; « Οἱ
 « δὲ ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα κατανοήσαντες, ἄραντες ὥσαν αὐτὸν
 « αὐτοῖς ἱματίοις καὶ ὑποδήμασιν εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου, καὶ τοσοῦτον,
 « ὥστερ' κατ' αὐτοῦ θυμουμένη, ἡ φλόξ διεδοσκήθη τὸν ἀστεῖν, ὥστε μηδὲ
 « κνίσσαν τινὰ γενέσθαι, μηδὲ καπνοῦ τινος καινοτομίαν ἐτέραν, ἀλλ' ἡ
 « μόνον λεπτήν τινα γραμμὴν καπνώδη φανῆναι κατὰ τὸ μέσον τῆς φλο-
 « γῆς . . . Τὸν δ' ὑπόλοιπον ἀριθμὸν, ὅσοι τῆς ἀπωλείας ἦσαν τοῦ Βασι-
 « λεύου, σφραδάζοντος τοῦ παρεστηκότος λαοῦ καὶ διαζομένου ἐπιβρίψαι τῷ
 « πυρὶ, ὁ Λύτοκράτωρ οὐ συνεχώρησεν, ἐγκλεισθῆναι κελεύσας . . . Καὶ
 « τοῦτου γενομένου, διελύθη τὸ θέατρον ».

Τὸ διήγημα τοῦτο ὁδὲν ἐπιδέχεται σχόλια, καὶ διὰ τοῦτο, ἀφίνοντες τὸν
 ἀναγνώστην εἰς τὰς ἰδίας του σκέψεις, ὑπερβαίνομεν τρεῖς-τέσσαρας αἰῶ-
 νας, καὶ ἐρχόμεθα εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐποχὴν. Καὶ ὁδὲν ἡξεύρομεν τί ἀπέ-
 γεινεν ἡ πλάτανος ἐκείνη, εἰς τῆς ὁποίας τοὺς κλάδους ἐκρέμων οἱ ἀπο-
 στατοῦντες Γενίτσαροι, οἱ τιτλοφορούμενοι Ἄτ-μεϊδάν-ἀγαλαρὺ
 (ἀρχόντες τοῦ Ἰπποδρόμου), τὰ πτώματα τῶν θυμάτων, ὅσα κατὰ καιροῦς
 ἐπρόσφερον εἰς αὐτοὺς ἐξιλέωσιν ἡ ἀδυναμία τῶν Σουλτάνων. Ἢ ἐπὶ Ἀχ-
 μεδ ἡμίλιας τοῦ Δ' τριαμερὲς ἐπανάστασις, ἡ ἐκραγείσα τὸν Μάιον τοῦ
 1636, χαρρακτηρίζεται εἰς τὰ Τουρκικὰ Χρονικὰ διὰ τοῦ ὀνόματος: Συμ-

(1) Ἄλλη ἀπόδειξις ὅτι ὁ Ὀδελίσκος ἱστατο, ὡς προείπομεν, ἐν τῇ μέσῃ τοῦ Ἰπποδρό-
 μου, καὶ ἐπομένως ἦσαν καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ ἄλλα δύο μνημεῖα ὅμοια τῶν σωζομένων
 πρὸς θύσιν.

πάντα τῆς πλατάνου, καὶ τὸ δένδρον τοῦτο ἐχρησίμευε διὰ πολὺν καιρὸν ὡς φόβητρον τῶν κατὰ καιροὺς Βεζίρων καὶ ἄλλων ὑπουργῶν τῆς Αὐλῆς καὶ τοῦ Κράτους (1).

Ἀλλὰ μετὰ τῶν σφαγίων τούτων τῆς Γενιτσαρικῆς ἀπονοίας, ἄξιός ἀπομνημονεύσεως ἔγινε, διὰ τὸ παράδοξον τοῦ παθήματος, ὃ ἐπὶ Σουλτάν - Ἡβραῆμ μέγας Βεζίρης Ἀχμέδ-πασσᾶς, ἀπόγονος τοῦ περιφήμου ἐκείνου Τσαοῦς-Μουσταφᾶ, υἱοῦ Γραικοῦ τινος ἱερέως. Ὁ Βεζίρης οὗτος ἵνα νυμφευθῇ τὴν νεωτάτην τῶν θυγατέρων τοῦ Σουλτάνου Μπιμπή-Σουλτάναν (2), ἐχώρισε τὴν γυναικά του, θυγατέρα τοῦ Χανεδάν-Ζαδὲ-ἀγά, τοῦ πρώτου τοῦ προστάτου, καὶ τὴν ἐχώρισε μετὰ τῆς μητρὸς τῆς ἀπὸ τῆς πρωτευούσης, ἀνακληθεῖσαν ὕστερον καὶ εἰσπαρθεῖσαν εἰς τὸ Σουλτανικὸν Χαρέμι. Τὸ πτώμα τούτου, οὐσιασθέντος ἐπὶ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης ἐπανάστασεως, φορτωθὲν ἐπὶ ἵππου, μετεκομίσθη, κατὰ διαταγὴν τοῦ διαδόχου τοῦ Σοφῆ-Μεχμέδ-πασσᾶ, καὶ ἐβρίθθη εἰς τὸν Ἰππόδρομον· τὸ δὲ πρῶτ', ὅλοι οἱ Οὐλεμάδες καὶ Ἀγάδες, προπορευόμενοι ἐπιπποὶ τοῦ μεγάλου Βεζίρη, ἐπέρασαν ἔμπροσθεν τοῦ πτώματος τούτου, ἀπερχόμενοι εἰς τὸ τζαμίον Σουλτάν-Ἀχμέδ μετ' ὀλίγον ἔφεραν καὶ ἐβρίψαν πλησίον αὐτοῦ τὸ πτώμα τοῦ Ρούμελη-Καδὴ-οὐλ-ἀσκέρ, μὲ τὴν κεφαλὴν ὀπισθεν τῶν σκελῶν (ἀτιμίαν γινομένην μόνον εἰς τοὺς ἐτεροθρήσκους). Ὅταν ἦλθον δὲ ἵνα σηκώσωσι τὰ πτώματα ταῦτα, γενίτσαρῆς τις, κρεώπώλης ἴσως τὸ ἐπιτήδευμα, ἤρξατο ἵνα κόπῃ τὰ κρέατα τοῦ Ἀχμέδ, ὅς τις ἦτον πολλὰ παχὺς, καὶ ἵνα τὰ πωλῇ πρὸς δέκα παράδες τὸ κομμάτι, ὡς ἀντίδοτον ἀφθαστον διὰ τοὺς ρευματισμούς. Ἀμέσως τὸ πλῆθος ἐπέπεσε κατ' ἀμφοτέρων τῶν πτωμάτων, καὶ τὰ κατεκρεοῦργησαν, ὥστε ὁ Βεζίρης οὗτος ἔλαβε μετὰ θάνατον, καὶ διετήρησεν ἕκτοτε εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Ἱστορίαν τὸ ἐπίθετον Ἐζάρ-παρά (χίλια κομμάτια).

Εἰς τὸ Ἀτ-μεϊδάν (τὸ ὁποῖον ἐξ ἀγνοίας τῶν τόπων συγχέουσι πολλοί, ὡς προείπομεν, μὲ τὸ Ἐτ-μεϊδάν) ἐγυμνάζετο ἄλλοτε ἢ τῶν Ὀθωμανῶν νεολαία (οἱ Ἰσ-ἀγάδες τοῦ Σουλτανικοῦ καὶ Βεζιρικοῦ παλατίου) εἰς τὸ ἀκόντιον (τζιρίτ), καὶ αὕτη ἦτον ἡ τερπνοτέρα διασκέδασις τῶν νέων τούτων, τῶν ὁποίων οἱ ἐπιδεξιώτεροι ἦσαν περὶ τοὺς διακούς, καὶ ἐκαλοῦντο Τζινδὶ (3), διηρημένοι (ἵνα μὴδὲν ἐλλείπῃ τῆς τῶν Βυζαντινῶν μιμήσεως) εἰς δύο κόμματα, τοὺς Μπάμιατζηλάρ καὶ τοὺς Λάχανατζηλάρ.

(1) Ἴδε περὶ πάντων τούτων τὴν, κατὰ διαταγὴν Σουλτάν-Μαχμούδ τοῦ Β', τυπωθεῖσαν τῇ 1828 Ἱστορίαν τῆς καταστροφῆς τῶν Γενιτσαρῶν ὑπὸ τοῦ Ἱστοριογράφου τῆς Αὐτοκρατορίας Ἐσ-σεϊδ-Μουχαμμέδ-ἔσ-σαάδ, καὶ μεταφρασθεῖσαν εἰς τὸ Γαλλικὸν ὑπὸ τοῦ Κυρίου Causse de Perceval, συντάκτου ποτὲ τῆς ἐπισήμου Τουρκικῆς ἐφημερίδος (Τακκίμ). (2) Ἴδε περὶ τῶν γάμων τούτων ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Φαζλή-πασσᾶ. (3) Ὁ Βεζίρης εἶχεν ὀδομήκοντα τοιοῦτους.

μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε μεγίστη ἀντιπάθεια. Ἡ ἐξάσκησις αὕτη πολ-
λάκις εἶχε συνεπείας ὁλεθρίας, καὶ σχεδὸν οὐδέποτε ἐτελείωνεν ἀναιμωτί·
καὶ ὁ Βεζίρης Ἰσζέδ-Μεχμέδ-πασσᾶς, ὁ στρατεύσας πρὸς βοήθειαν τῆς
Αἰγύπτου κατὰ τῶν Γάλλων τῷ 1799, εἰς τὸ τζιρίτι εἶχε χάσῃ τὸν ἕνα
του ὀφθαλμόν· ἔθεν καὶ τὸ ἐπίθετον Κιόρ-Βεζίρ, ὑπὸ τὸ ὁποῖον συνήθως
εἶνε γνωστός. Τῶρα δέ, καταργηθέντος τοῦ τζιριτίου, καθὼς εἶχον κατ-
αργηθῇ πρὸ αὐτοῦ καὶ αἱ ἀρματοδρομίαι, ὁδὸν βλέπει τις εἰς τὸ Ἀτ-μεϊ-
δάνι εἰμὴ στρατεύματα τακτικά, γυμναζόμενα κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν τρόπον.

Τὴν δὲ πλατεῖαν ταύτην περιστοιχοῦσιν, ἀνατολικομεσημβρινῶς μὲν
τὸ τζαμίον Σουλτάν-Ἀχμέδ, ὅπου ἦτον ποτὲ ὁ περιφανὴς οἶκος τοῦ Βε-
ζίρη Ἀχμέδ-πασσᾶ, γαμβροῦ τοῦ Σουλτάν-Σουλεϊμάνου τοῦ Κανουνῆ,
ἐπὶ τῇ περιλημνῇ αὐτοῦ θυγατρὶ Μίχρι-Μάχ (1), τὴν ὁποίαν, φονευθέν-
τος αὐτοῦ τῷ 1553, μετὰ δύο ἐτῶν Βεζιρεῖαν, ἐνυμφεύθη, φαίνεται, ὁ
Ρουστέμ-πασσᾶς· καθότι ἄλλως τὰ περὶ αὐτῶν ἀτυμβίβαστα.

Βορειοδυτικῶς δέ, Α' τὸ Σκήνοφυλάκιον καὶ τὰ καταγώγια τῶν Μου-
σικῶν τοῦ στρατοῦ (Μεκ δέρ-χανές).

Β', ὁ Τουγρά-χανές, οἰκοδόμημα ἀρχαῖον χρησιμεῖον πρὸς ἐναπόθε-
σιν τῶν καταστίχων (βιβλίων) τῆς οικονομικῆς ληψοδοσίας τοῦ Κράτους,
καθὼς τὸ πάλαι τὸ Κοιαιιστώριον, τοῦ ὁποῖου ἐπέχει, κατὰ τινάς,
καὶ τὴν θέσιν, κτισθέντος, κατὰ τὸν Κωδινόν, ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου
πυρποληθέντος δὲ τῷ ἅ. ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ τῆς Εἰ-
ρήνης. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο χρησιμεύει πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ὡς νοσο-
κομεῖον τῶν φρενοβλαβῶν (Μπιμάρ-χανέ).

Γ', τὸ νέον Θηριοτροφεῖον (Ἀρσλάν-χανέ), νομιζόμενον, κατ'
ἀπλὴν ὁμῶς μόνον εἰκασίαν, ὅτι εἶν' ὁ ποτὲ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ
Χρυσοστόμου, ἄλλως φαίνεται, παρὰ τὸν τοῦ Θεολόγου, τὸν ἐν τῷ Διπ-
τείῳ, μετὰ τοῦ ὁποῖου ὁμῶς συγχέεται, καὶ ἴσως ἦτον ἀπ' ἀρχῆς ὁ αὐ-
τός, καθὼς αὐτὸ τοῦτο συνέδη καὶ εἰς τὸν ἐν τῷ Ἑξδόμῳ τοῦ Προδρόμου
ναόν. Κατ' ἄλλους πάλιν, τὸ Θηριοτροφεῖον ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ πάλαι
πατριαρχικοῦ οἴκου, καὶ ἰδίως τῶν τρικλίνων Θωμαίτου καὶ Μάκρωνος.
Ἐν αὐτῷ ἐφυλάττοντο, κατὰ τοὺς πρώτους μάλιστα τῶν Σουλτάνων
χρόνους, πολλοὶ καὶ μέγιστοι λέοντες καὶ ἄλλα θηρία διὰ τὰς ἐν τῷ Ἰπ-
ποδρόμῳ συχνὰς θηριομαχίας. Πῶς δὲ τὰ στελλόμενα τοιαῦτα ζῶα τρέ-
φονται εἰς τὸ Ἑπταπύργιον, ἐκτὸς τῶν ἐλεφάντων, τῶν ὁποίων τὴν δια-
τήρησιν ἀπαιτοῦνται οἱ Τοῦρκοι, ὡς συνεπιγῶγόν δυστυχίας. Τούτῳ
στὸν τὴν ἀριζὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Σάχη τῆς Περσίας σταλέντων τῷ 1816
δύω μετρίων τὸ μέγεθος, ἐθεώρησαν ὡς αἰτίαν τῶν ἀλλεπαλλήλων τότε

(1) Ἴδε περὶ αὐτῆς τὴν περιγραφὴν τῆς τοῦ Πολυάνδρου πύλης (Ἑδρινέ - καπύ).

πυρκαϊῶν, ἐξ ὧν εἰς μίαν, ἐκραγεῖσαν ἐντὸς τοῦ ἐν Ἰασονίᾳ Αὐτοκρατορικοῦ παλατίου, ὁ Σουλτάνος ἔχασε μίαν ἐνδεκάμηνον θυγατέρα 'του' ὅθεν, συγκροτηθέντος συμβουλίου περὶ τούτου, ἀπεφασίσθη 'να μετακομισθῶσιν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν.

Πρὸς τὸ αὐτὸ δὲ τούτῳ μέρος ἔκειτό ποτε, σωζόμενον, κατὰ τὸν Χάμμερ, καὶ μέχρι τοῦδε, τὸ μεγαλοπρεπὲς παλάτιον τοῦ ἐπὶ Σουλτάν Σουλεϊμάνου ἀκμάσαντος περιφήμου Βεζίρη Ἡβραήμ-πασσᾶ, τὸν ὅποιον οἱ Τούρκοι διακρίνουσι διὰ τοῦ ἐπιθέτου Φιρέγκ - Ἡβραήμ, μεταχειρισθέντος πρὸς τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ τῷ 1524 ἔλα τὰ ἐναπολιπόμενα πέντε μαρμάρινα θάλαρα τοῦ Ἱπποδρόμου.

Ἐκ τῶν 200 καὶ ἐπέκεινα Βεζιρων τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, λέγει ὁ Χάμμερ, οὐδεὶς ὑψώθη εἰς ἀνωτέραν περιωπὴν ἰσχύος, δόξης καὶ πλούτου, οὔτε ἀπησχόλησε σπουδαιότερον τὴν προσσχὴν τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ κρότου τῆς πτώσεώς 'του, παρὰ τὸν Βεζιρὴν τούτον. Γραικὸς τὴν κατὰ γωγὴν, ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἡπείρῳ Πάργας, αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, εἶχεν ἀγορασθῆ, ἐκκαίδεκαετῆς ἡδὴ, ὑπὸ γῆρας τινὸς κατοίκου τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Μαγνησίας, καὶ ἀνετρέφετο ἐπιμελῶς ὑπ' αὐτῆς, ὡς ψυχρούς 'της. Ἐκεῖ διοικῶν τότε, ζῶντος ἀκόμη Σελήμ τοῦ πατρὸς 'του, ὁ Σουλεϊμάνης, τὸν ἐγνώρισεν, ἐξ ἡρόνους πρὶν αὐτοκρατορήσῃ, καὶ, ὡς συνομιλικὰ 'του καὶ εὐφυστάτον, τὸν ἔλαβεν εἰς τοσαύτην εὐνοίαν, ὥστε, ἀναθεῖς εἰς τὸν θρόνον, ὅχι μόνον τὸν κατέστησε παντοδύναμον, καὶ τῷ ἐχάρισεν ὅλην 'του τὴν ἐμπιστοσύνην, ἀλλὰ καὶ ὁμοτράπεζον καὶ ὁμοδίακτον τὸν προσεκάλει συγγάκις, τερπόμενος εἰς τὴν συναναστροφὴν 'του, εἰς τὸ εὐάρεστον πνευμά 'του, εἰς τὴν περὶ τὸ βιοτὶ ἐπιδεξιότητά 'του, καὶ ἐπὶ πᾶσιν εἰς τὰς ποικίλας γνώσεις καὶ τὴν παιδείαν 'του· διότι, παρεκτός τῆς μητρικῆς αὐτοῦ γλώσσης, τῆς Ἑλληνικῆς, ἐλάλει καὶ ἔγραφε τὴν Τουρκικὴν, τὴν Περσικὴν, τὴν Ἰταλικὴν, καὶ ἦτον ἐγκρατὴς τῆς Γεωγραφίας καὶ Ἱστορίας· ἠδύνετο δὲ ἀναγινώσκων μυθιστορήματα καὶ βιογραφίας καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ἀννίβη. Πολλοὶ φρονοῦσιν ὅτι ἔλαβε καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Σουλτάνου εἰς γυναῖκα, ἀλλὰ, κατὰ τὸν Μελέκ-πασσᾶ-ζαδὲν Ἀμπδ-οὐλ-Καδὴρ-μπεην, γράψαντα περὶ τούτου πρὸς τὸν Χάμμερ (1), ἡ γυνὴ τοῦ Ἡβραήμ-πασσᾶ τούτου 'δὲν ἀναφέρεται οὔτε ὡς ἀδελφῇ, οὔτε ὡς ἀνεψιᾷ τοῦ Σουλτάν - Σουλεϊμάνου εἰς τὰ Τουρκικὰ Χρονικά, ἀλλ' οὔτε ὡς θυγατὴρ τοῦ Ἰσκενδέρ - πασᾶ, καθὼς ὑποθέτουσιν ἄλλοι, καὶ ἐνδέχεται ὅτι ἦτον μία τῶν ἀμφιπόλων τοῦ Σαραγίου. Ὁ ἰσχυρότατος οὗτος Βεζίρης κατήντησε 'να τιτλοφορηθῇ, ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας 'του, Σερχσκέρ-Σουλτάν· ὁμιλῶν δὲ πρὸς τοὺς

(1) Ἴδε τὸν ἐπιλογὸν τῆς τοῦ Χάμμερ Ἱστορίας.

ἀπεσταλμένους τοῦ Φερδινάνδου, αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, ἔφρασε ἵνα εἴπῃ ὅτι, Πᾶν μὲν ὅ,τι θέλει αὐτός, θέλει καὶ ὁ Σουλτάνος· ὅ,τι ὅμως ὁὐ θέλει αὐτός, ὁὐ γίνεται, καὶ τὸ θέλῃ ὁ Σουλτάνος. Ὅταν τῇ 22 Μαΐου τοῦ 1524 ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι· του, ἡ πολυτέλεια ὑπερέβη πᾶσαν περιγραφήν. Οἱ δὲ Φοίνικες τοῦ γάμου (τὰ ἐπιμείλια) συνέκειντο, ὁ μὲν πρῶτος ἀπὸ 60,000 κομματίων, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ 46,000· παρίστανον δὲ τὰ θυμασιώτερα ἀπομιμήματα δένδρων, ἀνθέων, ζώων ὑπαρκτῶν τε καὶ φανταστῶν, καὶ ἄλλων διαφόρων τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης ἀντικειμένων. Ἀλλ' ἡ μεγαλητέρα τῶν γάμων τούτων τιμὴ ἦτον ἡ ἐπίσκεψις, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν εὐνοούμενόν· του, ἀνελθὼν εἰς τὸν Ἰπποδρόμον μετὰ δὺν ἑκατέρωθεν τοίχων χρυσοῦραντων καὶ σερικῶν ἢ Ἰνδικῶν ὕψισμάτων, ἡπλωμένων ἀπὸ τῶν θυρίδων τῶν οἰκιῶν κλπ., καὶ ἐκεῖ, ἐντὸς λαμπροτάτης σκηνῆς, ὅπου ἦτον προητοιμασμένος ὁ θρόνος· του, δεχθεὶς τὰς προσκυνήσεις τῶν μεγιστάνων τῆς Αὐτοκρατορίας. Τὴν δὲ ἑκτὴν τοῦ γάμου ἡμέραν ἀπῆλθε πάλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Βεζίρη· του, καὶ ἐθεώρησε διάφορα θεάματα παρασταθέντα ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ καὶ ἀντήμειψε διάφορα ἐπιθλάμια ποιήματα. Τὴν δὲ ἐνάτην ἡμέραν ἐδέχθη τὸ προσφερθὲν αὐτῷ γεῦμα ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος νεοκτίστῳ ἔτι τότε παλατίῳ τοῦ Ἡδραήμ, γευματίσας μόνος, κατὰ τὸν περὶ τούτου κανονισμὸν τοῦ Σουλτάν-Μεχμέδ, ἔπειτα ὁ Βεζίρης μόνος, καὶ μετὰ τοῦτον οἱ Οὐλεμά. Ὁ δὲ μέγας Δεφετέρ-δάρης, ὑπηρετῶν ὡς πιγκέρης (ἀρχαιονοχός), προσέφερεν εἰς τὸν Σουλτάνον τὸ σερμπέτιον ἐντὸς πολυτιμοτάτου ποτηρίου, κατεσκευασμένου ἐκ περουζῆ μονολίτου, ἀνήκοντός ποτε εἰς τὸν μέγαν Νουσιρβάν. Διὰ τοὺς γάμους· του τούτους τοσοῦτον ἐσεμνύνετο ὁ Ἡδραήμ, ὥστε εἰς μίαν, ἄκρως (λέγει ὁ Χάμμερ) ἀξιοπαρατήρητον, ἐπιστολήν· του, τῆς ὁποίας τὸ πανομοιοτύπον εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης, ὑπογράφεται Σαχχίμπ-ἔσ-σοῦρ (κύριος τῶν γάμων)· ὅταν δὲ, μετὰ πέντε ἔτη, τῷ 1529, ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἰπποδρόμον αἰθούσῃ τοῦ παλατίου τούτου, τελουμένων τῶν ἑορτῶν τῆς περιτομῆς τῶν τριῶν Σάχ-ζαδέδων (βασιλοπαίδων), αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν εἰκοσιν ἡμέρας, ὑπερβάται πᾶσαν πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν, ἠρώτησεν ὁ Σουλτάνος τὸν Ἡδραήμ, Ποῖα ἑορταὶ ἔγιναν λαμπρότεροι, αἱ παροῦσαι ἢ αἱ τῶν γάμων· του; ὁ Βεζίρης ἀπεκρίθη ὅτι, Λαμπρότεροι τῶν γάμων· του ἑορταὶ οὔτε ὑπῆρξαν οὔτε θέλουν φανῇ ποτε εἰς τὸν Κόσμον. Καὶ πῶς τοῦτο; εἶπε, παροργισθεὶς διὰ τὴν ἀπόκρισιν ταύτην, ὁ Σουλτάνος. Διότι, ἀπήντησεν ὁ εὐφυὲς αὐλικός, ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ὁὐ εἶχεν εἰς τὰς ἑορτάς Αὐτῆς τοιοῦτον προσκεκλημένον, ὁποῖον ἡξιώθην ἵνα τιμῇσθαι ὁ δοῦλος Αὐτῆς, τοῦ ὁποίου τοὺς γάμους ἡυδόκησε ἵνα τιμῇσθαι ὁ Κύριος τῆς Μέκκας καὶ Μεδίνης, ὁ Σολομὼν τοῦ αἰῶνος. Ὅταν

ἑστάλη εἰς τὴν Αἴγυπτον μὲ ἀποριόριστον πληρεξουσιότητα, ὁ Σουλτάνος προέπεμψεν αὐτὸν ἄχρι τῶν Πριγκηποννήσων, καὶ τὸν ἀπεχωρίσθη ἔνθακρυς. Ἡ δὲ εἰς τὸ Κάϊρον εἰσοδὸς 'του ὑπερέβη κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν ὅλας τὰς πομπικὰς προελεύσεις τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου· μόνον δὲ τὸ ἐρίπιόν 'του, δῶρον τοῦ Σουλεϊμάνου, ἐτιμᾶτο 150,000 φλωρίων. Ἐκεῖ διαμένων, ἔκοψε, κατὰ τὸν Κάντεμῖρην, καὶ νόμισμα, τὸ ὁποῖον ἄχρι σήμερον φέρει τὸ ὄνομά του. Ἐπιστρέψαντα δὲ εἰς ΚΠ, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μὲ μεγαλητέραν ἔτι μεγαλοπρέπειαν, καὶ ὁ Σουλτάνος 'τῷ ἔστειλε δῶρον ἐρίπιον τιμώμενον 200,000 φλωρίων. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Μοχάκτῳ νίκην κατὰ τῶν Οὐγγρων, εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς ὁποίας εἶχεν ἀπεριόριστον ἀρχηγίαν, ὁ Σουλτάνος 'τὸν ἐστόλισεν ἰδιοχείρως μὲ τὸ τσελέγγιον (πτερόν ἐρωδίου ἀδαμαντοκόλλητον). Ἄλλ' ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος διήγειρεν ἐπὶ τέλους τὸν φθόνον τῶν ἄλλων Πασσάδων καὶ τὴν ὑποφίαν τοῦ Σουλτάνου αὐτοῦ ἐναντίον 'του, διαβληθεὶς αὐτῷ ὑπὸ τῆς περιρήμου Ῥωξελάνης ὡς τυρχνιῶν, καὶ οὕτω τῇ 15 Μαρτίου τοῦ 1535, προσκληθεὶς, διὰ τὸ Ῥαμαζάνιον, 'να δειπνήσῃ μετὰ τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸ Σαράι, καὶ 'να διανυκτερεύσῃ, κατὰ τὸ σῦνηθες, ἐκεῖ, εἰς τὸν αὐτὸν μετὰ τοῦ Σουλτάνου κοιτῶνα, εὐρέθη τὸ πρῶτ' πνιγμένος, καὶ φαίνεται ὅτι οὐχὶ χωρὶς 'να ἀντισταθῇ· διότι, μετὰ ἕνα αἰῶνα, ἐφαίνοντο ἀκόμην εἰς τὸ χαρῆμιον τοῦ Σαραγίου τὰ ἔχνη αἵματος ἐκχυθέντος· τὸ δὲ σῶμά 'του ἐτάφη ἐν τῷ Τεκὲ τῶν ἐν Γαλατᾷ Δερβίσσων, χωρὶς στήλης ἢ θόλου, ἀλλ' ἐνὸς μόνου δένδρου, τὸ ὁποῖον ἐδείκνυεν ἐπὶ χρόνον τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς περιέργους.

Ὁ Ἡβραῆμ οὗτος εἶνε ἄλλος παρὰ τὸν ἐπὶ Σουλτάν-Ἀχμέδ τοῦ Γ' ἀκμάσαντα μέγαν Βεζίρην, τὸν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ἐπίθετον Δαμάτ-Ἡβραῆμ-πασσᾶν, ὡς χρηματίσαντα χαμβρόν ἐπὶ Ουγατρί τῇ Φατμᾷ τοῦ Σουλτάνου τούτου, ὃς τις, ἀναλαβὼν τὴν ὑπακτον ἀρχὴν τῷ 1718, μετὰ τὴν ἐν Βελιγραδίῳ μάχην καὶ ἤτταν τῶν Τούρκων, διετήρησεν αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐημερίᾳ ἐπὶ ὀδώδεκα ἔτη μέχρι τέλους τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀχμέδ. Κατήγετο δὲ ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ χωρίου Μεσσικαρά, τοῦ ἐν τῇ τοπικῇ Νίκῃ, τὸ ὁποῖον ἐκόσμησεν ἔπειτα μὲ διάφορα δημόσια κατεστήματα καὶ κατέταξεν εἰς σειρὰν πόλεως, ἀνυψώσας τὸν Καδὴν αὐτοῦ εἰς τὸν βαθμὸν τῶν ἐξ μεγάλων τῆς Αὐτοκρατορίας Καδῆδων, καὶ μετονομάσας αὐτὸ Νέβ-σσεῖρ (Νεόπολιν). Ὄταν διωρίσθῃ Βεζίρης, ὁ Σουλτάνος, πρὸς δεῖγμα τῆς ἐξαιρέτου πρὸς αὐτὸν εὐνοίας, 'τῷ ἔστειλεν, ἀντὶ τῆς συνήθους χρυσῆς σφραγίδος, τὴν ὁποίαν λαμβάνουσιν οἱ Βεζίροι ὡς σύμβολον τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας, τὸν σμαράγδινόν 'του δακτύλιον φέροντα τὴν σφραγιδα 'του. Ἦτον δὲ πολιτικός ἐπιτήδεις, ἐπιεικής, φίλος δίκαιος, καὶ ἡγάπα τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν εἰρήνην. Ἡ πολυτέλεια δὲ καὶ

μεγαλοπρέπειά του δὲν ἀφῆκεν ὑπερβολήν. Ὅτε, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1729, ὑπεδέχθη τὸν πρέσβυν τῆς Περσίας Μεχμέδ, Χάνην τοῦ Σιράζ, εἰς τὸ παλάτιόν του, «ἐπλεε, λέγει ὁ Ἱστοριογράφος τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπὸ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν εἰς θάλασσαν πολυτίμων λίθων καὶ μαργαριταρίων». Ὅλον δὲ τὸ παλάτιόν του ἦτον στρωμένον μὲ πολυτίμους Περσικοὺς τάπητας, τοὺς ὁποίους ὑπερέβαινον ἅπαντας ὁ καλύπτων τὸ ἔδαφος τῆς αἰθούσης τῆς ὑποδογῆς, παριστῶν ἀνθῶνα, κεντημένον μὲ μετὰξι, χρυσάφι καὶ μαργαρίτας. Εἰς τὴν κόγχην δὲ τοῦ σοφᾶ, ὅπου ἐκάθητο ὁ Βεζίρης, ἦτον ἄλλος τάπης, ὅλος μαργαροκέντητος, καὶ τὰ λοιπὰ ἀναλόγως. Ὅταν δὲ τῇ 28 Δεκεμβρίου 1730 ἢ τῇ 1 Ἰανουαρίου 1731, πνιγείν εἰς τὸ Ὑρτά-καπὺ μετὰ τῶν δύο γαμβρῶν του (τοῦ Καπετάν-πασσᾶ καὶ τοῦ Κεραγῆ-μπεη), μετεκομίσθη νεκρὸς ἐπὶ βωδαμάξης εἰς τὸ Ἑτ-μεϊδὰν καὶ ἐκεῖθεν μεταφερθεὶς ἐβρίθθη ἔμπροσθεν τῆς πλατείας τοῦ Σαραγίου, καὶ τῆς περικαλλεστάτης ἐκείνης κρήνης, τῆς κτισθείσης ἐκεῖ διὰ τῆς ἐπιμελείας του, εὐρέθησαν εἰς τρία κιβώτια, θαμμένα ὑπὸ τὸν περιστερεῶνα τῆς οἰκίας του, 70,000 φλωρίων, καὶ ἐντὸς ἄλλου τετάρτου, πλῆθος διαφόρων πολυτίμων σκευῶν καὶ λίθων, παρεκτὸς τῶν σαλίων, ταπήτων καὶ ὅπλων, ὑπερβαίνοντων τὴν ἄξιαν χιλίων χρυσοῦ πουργίων. Τὰ πλοῦτη ὅμως ταῦτα δὲν ἀπεδείκνυσαν οὔτε φιλαδικίαν οὔτε φιλαργυρίαν, ἀλλ' οἰκονομίαν ἔμφορον καὶ τὴν ἀπὸ τῆς εἰρήνης εὐημερίαν. Ἔσχε δὲ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα τέκνα· διότι ἡγάπα περιπαθῶς τὰς γυναῖκας, ὥστε καὶ συνέκιντα καὶ συνέρραπτε μετ' αὐτῶν καὶ μετ' αὐτάς, τὰ ὥραία πτηνὰ καὶ ἄνθη, καὶ μάλιστα τοὺς λαλέδες καὶ τὰ γαρύφαλλα, τὰ ὅποια διεκόσμει φιλοκάλως μὲ τοὺς καθρέπτας καὶ τὰς φωτοχυσίας, ἐπινοήσας ἢ μιμηθεὶς ἀπὸ τῶν Περσῶν τὰς μυθιστορικὰς ἐκείνας νυκτερινὰς διασκεδάσεις τοῦ Τσιραγάν.

Τὸ παλάτιον τοῦτο, ἀφ' οὗ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου κτίτορος, περιῆλθεν εἰς διαφόρους χεῖρας, ἐπὶ δὲ τοῦ Σουλτάν-Ἡδρῆμ ἐχαρίσθη εἰς τὴν ὀγδόην Χασσεκί, Τελλίν, τὴν μόνην συζευχθεῖσαν αὐτῷ κατὰ τοὺς τύπους, καὶ τῷ 1648, ὅτε ἐτελέσθησαν ἐν αὐτῷ οἱ γάμοι τῆς νεωτάτης τῶν θυγατρῶν τοῦ Σουλτάνου τούτου, Μπιμπῆ-Σουλτάνας μετὰ τοῦ Μεγάλου Βεζίρη Ἀχμέδ-πασσᾶ τοῦ ἐπικληθέντος Ἐζάρ-παρᾶ, ὡς προείπομεν, ἐστρώθη ἀντὶ ταπήτων μὲ σχοῦρια ὅλων καὶ ἐπειδὴ πρὸς σύναξιν αὐτῶν μετεχειρίσθησαν ὅλα τῆς βίης τὰ εἶδη, ἐξεβράγη ἡ φρικτὴ ἐκείνη τῶν Γεντισάρων ἐπανάστασις, ἣτις κατέστρεψε καὶ τὸν Βεζίρην καὶ τὸν Σουλτάνον. Μεταβαλὼν δὲ διαφόρους καὶ ἄλλους ιδιοκτήτας, ἔμεινε τέλος εἰς τὸν Φαζλῆ-Ἀχμέδ-Κιοπρουλῆ-πασσᾶν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρονομάζεται καὶ ἅπασα ἡ περὶ αὐτὸ συνοικία

Φαζλῆ - πασᾶ.

Τοῦ διασήμεου τούτου Βεζίρου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ πρώτου τῶν Κιο-
προυλήδων Μεχμέδ-πασᾶ, περὶ τοῦ ὁποίου θέλομεν διαλάβει ἐν ἄλλοις,
ιατρὸς ὑπῆρξε τὸ καταρχάς καὶ ὑπ' αὐτοῦ προήχθη ὁ πρῶτος Γραικὸς
Διερμηνεὺς τοῦ Κράτους Παναγιωτάκης ὁ Νικουσίος, περὶ οὗ εἰς τὸ Δευ-
τερον Μέρος. Πρὸς τὸ αὐτὸ τούτο μέρος εἶνε τὰ Βαρεῖα, ἴσως ὅπου ἦ-
τον ἐπὶ Γραικορωμαίων τὸ Ὁξυβάφειον, ὅπου ἐβάπτετο ἡ ὀξεῖα (ἀ-
νοικτοῦ χρώματος) πορφύρα (1). Αὕτη, νομίζω ἐπομένως ὅτι, εἶνε καὶ ἡ
Ὁμφακηρὰ (ἐννοεῖται Πορφύρα).

Πλησίον τοῦ Ἱπποδρόμου ἦσαν τὸ πάλαι

Τὰ Ἀντιόχου,

παλάτια (ἐννοεῖται), ἀρ' ὧν παρωνυμεῖτο, κατὰ τὸ σύννηδες, καὶ ὅλον τὸ
περὶ αὐτὰ μέρας, καθὼς καὶ πύλαι τινὲς τοῦ Ἱπποδρόμου. Ὁ Ἀντίοχος
δὲ οὗτος ἦτον Πέρσης εὐνοῦχος, τὸν ὁποῖον Ἰσδιγέρδης ὁ Περσῶν βασι-
λεὺς, καταλειφθεὶς, κατὰ διαθήκην τοῦ Αυτοκράτορος Ἀρκαδίου, κηδεμὼν
τοῦ ἀνγλίκου υἱοῦ 'του καὶ διαδόχου, Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, ἀπέστει-
λεν ὡς παιδαγωγὸν (βαΐουλον) αὐτοῦ. Ἦρξε δὲ δικφόρους ἀρχάς ἐπὶ τοῦ
Θεοδοσίου, καὶ τέλος τῷ 431 ἔγινεν ἑπαρχος τοῦ Πραιτωρίου καὶ ὑπατοῦ.
Ὑστερον ὁμοῦς ὁ Θεοδοσίος ἀπέκειρεν αὐτὸν («ἐποίησεν αὐτὸν παπᾶν»,
καθὼς λέγει ὁ Θεοφάνης,) εἰς τὸν ἐν Χαλκηδόνι ναὸν τῆς ἁγίας Εὐφημίας,
καὶ ἐδήμευσεν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, «ὡς κατεπαρμομένου τῶν
» βασιλέων καὶ καταταφροῦντα αὐτοῦ (αὐτ.)». Τοῦτον ἐννοεῖ, φαίνεται,
καὶ ὁ Συνέσιος, ὅταν λέγῃ (2): «Τὸ ἱερὸν ἀνθρώπινον, τὸ βέλτιστον μὲν
» τοὺς τρόπους, εἰδεχλέστατον δὲ τὴν ὄψιν».

Τοῦ παλατίου τούτου ἀναφέρεται ὅχι μόνον κουράτωρ (conciierge),
ἀλλὰ καὶ Πρωτοβεστάρχης· καὶ τοιοῦτος ἦτον ὁ Συμεὼν Σήθ, τοῦ ὁποίου
σώζεται τὸ Περὶ τροφῶν σύγγραμμα.

Ὑπῆρχε δὲ πλησίον αὐτοῦ καὶ μονὴ γυναικεία, ἀπ' αὐτοῦ καλουμένη.
Πλησίον τοῦ Ἱπποδρόμου ἔκειτο καὶ

Ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Εὐφημίας.

κτισθεὶς μὲν πολυτελῶς ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, μετασχηματι-
σθεὶς δὲ μετὰ 448 ἔτη εἰς Ἀρμεντάριον (3) καὶ κοπροθέσιον ὑπὸ

(1) Ὁ Βαλσαμὼν ἐν τῷ ξ'. Κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῃ Συνόδου ἀναφέρει Σταυράκιον τινα ὀξυβά-
φειον, διὰ Χριστὸν Σαλόν. (2) Ἐπιστολὴ ρι'. (3) Λατιν. Βουστάσιον, καὶ ὅχι Ἀρμα-
τάριον, καθὼς τὸ ἔχει ὁ Κωδινός.

τοῦ Κοπρωνύμου. Ἐν αὐτῷ, ἀνακαθαρθέντι ἔπειτα ὑπὸ Κωνσταντίνου καὶ Βιρρήνης, ἀπετέθη, μετὰ λβ' (1) ἔτη τῆς, εἴτε καταποντίσεως εἴτε κατὰ καύσεως αὐτοῦ, ἀνακομισθὲν ἀπὸ τῆς Λήμνου ἢ Λέσβου, ὅπου παραδόξως εἶχε διασωθῇ, τὸ λείψανον τῆς Ἀγίας (2), προσκυνούμενον ἄχρι τῆς σήμερον ἐν τῷ τῆς ΚΠ πατριαρχικῷ ναῷ. Ἴσως δὲ τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τούτου ἐπέγει τὸ καλούμενον σήμερον Διβάν-γιο λού-τζαμισί, κείμενον πλησίον τοῦ παλατίου τοῦ Πδραήμ-πασσά,

» Πλησίον τοῦ Ἰππικοῦ καὶ τῆς Ῥηγίας (καὶ) τοῦ Παλατίου», κατὰ τὸ Ἀλεξ. Χρονικόν, οὐ μὴν ἀμέσως γειτνιάζον τῷ Ἰππικῷ, εἴ γε, κατὰ τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ ἐπιγράμμα τοῦ Σχολαστικοῦ Λεοντίου, » οἶκος ἦν » μέσον αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰππικοῦ », ἔκειτο, ἐν τῷ Β' Ῥεγεῶνι,

Τὸ Λουτρὸν τοῦ Ζευξίππου.

τὸ περιφημότερον ἀπάντων τῶν ἐν ΚΠ, διὰ τε τὸ κάλλος καὶ μέγεθος αὐτοῦ, διὰ τὰς ἀπανταχόθεν περιτρεχούσας αὐτὸ εὐρυχωροτάτας στοᾶς καὶ τὰ παρακείμενα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα, πρὸ πάντων ὅμως διὰ τὰ περικοσμοῦντα αὐτὸ παμπληθῆ ἀγάλματα, τῶν ὁποίων ἔκφρασιν διὰ στίχων ἡρωϊκῶν, ἐν εἰδεί ἐπιγραμμάτων, ἐποίησε Χριστόδωρος ὁ Θηβαῖος (Κοπίτης), σωζομένην ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ.

Τὸ λουτρὸν τοῦτο ἐκτίσθη τὸ πρῶτον, ἢ προὔπαρχον ἀνεκαίνισθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Σεβήρου (3), ὅθεν ἐλέγετο, ὁμωνύμως τῷ κτίτορι, καὶ Σεβήρος καὶ Ἀλέξανδρος ἢ Τὰ Ἀλεξάνδρου. » Ἀλλ' οἱ τῆς πόλεως Βύζαντος, λέγει τὸ Ἀλεξ. Χρονικόν, ὠνόμασαν αὐτὸ Ζευξίππον, κατὰ τὸ ὄνομα ὅπερ εἶχεν ὁ τόπος, καὶ οὐκέτι, ὡς εἶπεν ὁ βασιλεὺς, εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα ἐκάλουν αὐτὸ Σεβήριον.

Περὶ δὲ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης τοῦ Ζευξίππου διαφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. Οἱ μὲν γάρ, οἷον ὁ Εὐσέβ. καὶ τὸ Χρονικόν, παρωνυμοῦσιν αὐτὸ ἀπὸ Ζευξίππου τοῦ κτ' βασιλέως τῶν Σικυωνίων, πολὺ προγενεστέρου τῆς τοῦ Βυζαντίου κτίσεως· οἱ δὲ, καθὼς Ἡσύχ. ὁ Μιλήσ. καὶ Σουΐδας, ἀπὸ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐκτίσθη, ἔχοντος θωμὸν (4) Διὸς Ἰππείου, ἐν τῷ καλουμένῳ Ἡρακλέους ἄλσει, » ἔνθα τὰς Διομήδους αὐτὸν φασὶ δαμάσαντα ἵππους, » Ζευξίππον ὀνομάσαι τὸν τόπον (Ἡσύχ.). Ἄ. Τὸ δὲ Ἀλεξάνδ. Χρονικόν, ἀπ' ἄλλης αἰτίας παρωνυμοῦν αὐτὸ, » ὅτι ἐκεῖ, λέγει, ἴστατο, ἐν μέσῳ τοῦ » Τετραστόου στήλῃ χαλκῇ τοῦ Ἡλίου, καὶ ὑποκάτω αὐτῆς ἐγράφετο » Ἡ λ ί ο υ τ ὸ ὄ ν ο μ α Ζ ε υ ξ ί π π ο υ· οἱ δὲ Θράκες ἔλεγον τὸν τόπον Ἡ λ ι ο ν . . . καὶ τὸ Τετράστοον Τ ο ὺ Ζ ε υ ξ ί π π ο υ, ἀντὶ τοῦ

(1) Κατὰ τὸν Κωδιν. λζ'. (2) Ἴδε Ζωναρ. Βιβλ. ΙΕ'. (3) Οὐχὶ ὅμως » πρὸς θεραπείαν » Νίγρου τοῦ συμπενοῦρου του, » καθὼς εἰκασιλογεῖ ὁ Κωδινός, συγγένων καὶ ὀνόματα καὶ χρόνους καὶ πράγματα· ἀλλὰ χαρίζομενος μάλλον τοῖς Βυζαντίοις. (4) Ἰερὸν, κατὰ τὸν Σουΐδαν.

» ὁποίου ὁ Σεβήρος ἔκτισεν ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῆς αὐτῆς Βύζου πόλεως
 » νάον, ἥτοι Ἱερὸν, Ἀπόλλωνος, » ὃν καταλύσας ὕστερον ὁ Θεοδόσιος,
 » ἐποίησεν αὐτὸν αὐλὴν οἰκημάτων, καὶ ἐδωρήτατο αὐτὴν τῇ μεγάλῃ
 » Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις αὐλὴ κέκληται ἕως τοῦ νῦν τοῦ
 » Ἡλίου. « Ἄλλοι, τέλος, ἀνάγουσι τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῦ εἰς Ζευξίππον
 τὸν ἐπὶ Νέρωνος ἑπαρχὸν τῆς Θράκης (νομίζω) καὶ Μακεδονίας, μέγαν
 τῶν Χριστιανῶν διώκτην, ὃς τις καὶ τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν εἰς Ἀργυρού-
 πολιν φυγεῖν ἠνάγκασεν, ἀποδίδοντες καὶ τὴν κτίσιν αὐτοῦ εἰς αὐτόν,
 ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἐπομένως ἔτη πρὸ τοῦ Σεβήρου. Ὁ δὲ Choiseul-
 -Gouffier λέγει, ὡς ἐκ τοῦ Εὐσεβίου, ὅτι ὠνομάσθη οὕτω διὰ τὰς ἐν
 αὐτῷ εἰκόνας τοῦ Ζευξίππου.

Ἀνεκαίνισε δὲ αὐτὸ καὶ ἀνεπλήρωσε, κοσμήσας κίονι καὶ μαρμαροῖς
 » ποικίλοις καὶ χαλκουργήμασι, κατὰ τὸ αὐτὸ Χρονικόν, Κωνσταντῖνος
 ὁ Μέγας, καὶ μετ' αὐτόν ὁ Ἰουστινιανός, πυρποληθέν καὶ αὐτὸ ἐν τῇ στά-
 σει τοῦ Νίκα. Σουλτάν-Μεχμέδ δὲ ὁ Β' μετεχειρίσθη τὰ ἐρείπια αὐτοῦ εἰς
 κατασκευὴν τοῦ τζαμίου καὶ πτωχοτροφείου τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα τοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτον πλησίον, ὡς εἵπομεν, τοῦ Παλατίου, καὶ ἐν αὐτῷ
 συνήθως καὶ ἀμισθὶ ἴσως ἐλούοντο οἱ φρουροῦντες ἐν τοῖς βασιλείοις
 στρατιῶται (τὰ Νούμερα), » Νουμέρων ἔσχε κλῆσιν εἰσέπειτα, κατὰ
 τὸν Ν. Κάλλιστον. » Ἦνοιγε δὲ κατ' ἔτος καὶ ἐν τῇ τῶν Γενεθλίων τῆς
 » ΚΠ ἡμέρᾳ (11 Μαΐου), ἀνιέμενον ἀμισθὶ πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ.

Τὸ λουτρὸν τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῇ πρὸς Ἀ-
 ρειανούς αὐτοῦ Ὁμιλίᾳ.

Ὁ δὲ Κωδινός, τερατολογῶν, κατὰ τὴν συνήθειάν του, λέγει ὅτι τὸ
 λουτρὸν τοῦτο » ἐστοιχειώθη μετὰ κανδήλας ἄπτεσθαι ὑαλίνης, τὸ δὲ ὕδωρ
 » ζέειν σφοδρῶς, καὶ τὸν ἀέρα τοῦ λουτροῦ. Ἀλόγιστοι δὲ τινες ἐλθόν-
 » τες, τοῦτο κατέστρεψαν. Ἄλλ' αἱ ἀλογίαι τῷ ὄντι αὐταὶ οὔτε ἀναι-
 ρέσεως εἶνε ἄξιαι.

Τὸ δὲ μόνον ἀληθὲς εἶνε, ὅτι ἐν αὐτῷ » ποικίλῃ τις ἦν, κατὰ τὸν Κε-
 » ὀρηνόν, θεωρία καὶ λαμπρότης τεχνῶν, τῶν τε μαρμάρων καὶ λίθων καὶ
 » ψηφίδων καὶ εἰκόνων διὰ χαλκοῦ πεποιεμένων, τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀνδρῶν
 » ἔργα, μόνον τῷ μὴ παρεῖναι αὐταῖς ψυχὰς τῶν ἐς οὓς ἐγένοντο . . .
 » Στῆλαι δὲ ἦσαν ἐκ χαλκοῦ πεποιημέναι τῶν σοφῶν ἀπάντων τῶν ὑψη-
 » λῶν καὶ ποιητῶν, καὶ ῥητόρων, καὶ ὅσοι ἐπ' ἀνδρείᾳ ἐγένοντο διαβόητοι. «
 Μεταξὺ δὲ τῶν ἀνδριάντων τούτων, » ὧν ἐξεῖχεν ὁ τοῦ Ὁμήρου, ὁποῖος
 » ἦν συνάγων τὸν νοῦν, τῷ χεῖρε συζεύξας ὑπὸ τὰ στέρνα, κατὰ τὸν
 Κεδρηνόν, ἦσαν καὶ Ἰακώβου τοῦ Ψυχρίστου, Κίλικος ἱατροῦ, ἀνατεθέν
 ὑπὸ Λέοντος τοῦ Μ., καὶ Φιλιππικοῦ στήλη ἐκ χρωμάτων, ἐξ οὗ συμπε-
 ραίνει ὁ Δουκάγγιος ὅτι ὁ ποιητὴς Χριστόδωρος ἤκμασε πρὸ τοῦ Λέοντος

καὶ Μαυρικίου (τοῦ ὁποίου γαμβρὸς ἦτον ὁ Φιλιππικὸς), καὶ πιθανῶς ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου· διότι τὰ εἰς αὐτοὺς ἐπιγράμματα ὅθεν ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἑκφρασίαν τοῦ.

Εἶχε δὲ σχῆμα τετράγωνον περιστῶν· αἱ δὲ στοαὶ αὗται, »ὣν ἐν τῇ συμπληρώσει, « κατὰ τὸν Ζώσιμον, ἦτον ἡ πύλη τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου, ὅθεν εἶνε ἄλλαι παρ' αὐτάς, τὰς ἄλλως λεγομένας τοῦ Σεβήρου στοάς, ἃς ἐν Τετραστόφ' ἐδείματο, καὶ εἰς αὐτάς » ἐνῆν μὲν εἰσιέναι διὰ τῶν » ἀψίδων, ἃς Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἐν τῷ ἑαυτοῦ Φόρῳ ἀπετύπωσεν ἐκ » μαρμάρων ἀντίας ἀλλήλων, ἐνῆν δὲ καὶ ἐξιέναι τῆς παλαιᾶς Βυζαντίου πόλεως». Τὸ μέσον δὲ τῶν στοῶν τούτων Μεσαύλιον τοῦ Ζευξίππου ἀποκαλοῦσι τὰ Πρακτικὰ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

» Κατὰ τὰς τῆς μιᾶς δὲ στοᾶς ἄκρας τῆς τετραστόου ταύτης τοῦ Βυζαντίου ἀγορᾶς, εἰς ἣν ἀνάγουσιν οὐκ ὀλίγοι βαθμοί, ναοὺς ὠκοδομήσατο » (ὁ Κωνσταντῖνος) δύο, ἐγκαλιδρύσας ἀγάλματα, θατέρῳ μὲν τῆς Μητροῦς τῶν Θεῶν Ῥέας, . . ἐν δὲ θατέρῳ Ῥώμης ἰδρύσατο Τύχην», κατὰ τὸν Ζώσιμον.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἐχρησίμευε καὶ ὡς δικαστήριον τοῦ Ἐπαρχοῦ τῶν Πραιτωρίων, εἴ γε, κατὰ τὸν Θεοφάνην, » κελεύσαντος τοῦ Βασιλέως (Λέοντος τοῦ Μεγάλου) ἐξετασθῆναι τὸν Κοιναίστορα Ἰσοκάσιον παρὰ τῷ Ὑπάρχῳ » τῶν Πραιτωρίων, καὶ ἐνεχθέντος αὐτοῦ ἐν τῷ Ζευξίππῳ δεδεμένου ὀπισθάγωννα, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὑπαρχος κτλ.»

Παρὰ τὸ Λουτρὸν τοῦτο, τοῦ ὁποίου ὁ Γύλλιος εἰς μάτην ἀνεζήτησε τὰ ἔχνη, ἔκειτο ὁ καλούμενος

Λαμπτήρ ἢ Λαμπτήρων οἶκος.

οἰκία ἐκτεταμένη μὲ πληθὺς ἐργαστηρίων (Χάνι ἢ Βεζαστάνιον), ὣν ἡ πρότοδος ἐχρησίμευε πρὸς διατήρησιν τῶν νυκτερινῶν φώτων, τὰ ὅποια, ὑπατεύων Κύρος ὁ Ἐπαρχος, διέταξε μὲν ἴσως ἄπτεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ πρῶτος αὐτὸς, καθὼς λέγει ὁ Κεδρηνός· διότι πολὺ πρὸ τοῦ Κύρου, καὶ πανταχοῦ μὲν τῆς πόλεως, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς τριόδοις καὶ τοῖς καπηλείοις ἠνάπτοντο καθ' ἐσπέραν φῶτα, ὡς ἐκ τοῦ Ἀμμιανοῦ (1) δῆλον.

Πλησίον δὲ τοῦ Ζευξίππου ἔκειτο ἄλλο μικρὸν λουτρὸν, εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς δίστιχον ἐπίγραμμα τοῦ Σχολαστικοῦ Λεοντίου:

» Μὴ νειμέσα, Ζευξίππε, παρὰντέλλοντι λουτρῷ·

» Καὶ μεγάλην παρ' Ἀμαζαν Ἰρωτύλος ἡδὺ φαίνειν.»

Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ λουτρὸν ἀνενεκτέον πάντως φρονεῖ ὁ Δουκάγιος καὶ τὸ ἄλλο ἐπίγραμμα τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, τὸ

(1) Βιβλ. ΙΑ'.

» Εἰς ἕτερον (λουτρόν) παρακείμενον τῷ Δημοσίῳ
ἐν Βυζαντίῳ :

» Δείματό με ξυνοῖτο παρὰ προθύροισι λουτροῦ
ἀσπὸς ἀνὴρ, ἀρετῆς ἕνεκεν οὐκ ἔριδος

» Κεῖνο μέλει πλεόνεσσιν· ἐγὼ δ' ὀλίγοις τε φίλοις τε
ἐντόνῳ προχοᾷ, καὶ μύρᾳ, καὶ χάριτας.

Κατὰ τὸ Ζεύξιππον Ἰδρυτο καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Ἐφόρου, ὅπου ἐτάφη
τὸ πτώμα τοῦ τυράννου Ἀνδρονίκου, παρερριμένον τέως ἐν μιᾷ τῶν τοῦ
Ἱπποδρόμου ἀψίδων· διότι ὁ Ἰσαάκιος οὐ κατένευσεν ἀπενεχθῆναι αὐτὸ
εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα.

Πρὸς τὸ δυτικοδόριον δὲ τοῦ Ἱπποδρόμου, ἐκκλίνουντι πρὸς δεξιὰν τὴν
μεγάλην ὁδὸν τὴν καταλήγουσιν εἰς τὸ Ἱμαρέτιον τοῦ Σουλτάν-Μπαγε-
ζήτου, κεῖται, ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Φαζλή-πασσᾶ συνοικίᾳ,

Ἡ Φιλόξενος Κινστέρνα

(Μπὶν-μπὶρ-διρέκ).

Ἡ Κινστέρνα αὕτη, μία τῶν περιφημοτέρων τῆς ΚΠ. ἐπωνομάσθη
οὕτω, κατὰ τὸν Κωδινὸν μὲν, ἀπὸ τοῦ Συγκλητικοῦ Φιλοξένου, ἐνὸς τῶν
δώδεκα, τῶν ἐκ Ῥώμης ὑπὸ Κωνσταντίνου μετοικισθέντων· κατ' ἄλλην
ὁμως πιθανωτέραν γνώμην, ὡς ἀνειμένη πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ, καὶ ἰδίως
τῶν ξένων καὶ ἀγοραίων, οἱ ὅποιοι κατῴκουν εἰς τοὺς πλησίον Ξενῶνας
(γάνια), ἀντιθέτως πρὸς τὴν Βασιλικήν (1), ἀφιερωμένην μόνον πρὸς
χρῆσιν τοῦ Παλατίου.

Ὁ Γύλλιος τοποθετεῖ αὐτὴν (ἐὰν ᾔνε ἡ αὐτὴ τῇ μεταξὺ τῶν Λαύσου
καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Τρικλίνου) ὑπὸ τὰ ὑπόγεια τῆς προειρημένης οἰκίας
τοῦ Ἰβραήμ-πασσᾶ· ὁ δὲ Σκυλίτσης ἐν τῷ Ἰουστινιανῷ Τρικλίνῳ, διη-
γούμενος ὅτι ἐκαθαρίσθη ποτὲ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα.

Ἡ ἀπέραντος αὕτη κινστέρνα εἶνε ὅχι ἀκριβῶς τετράγωνος· διότι ἡ
μὲν μία τῆς πλευρᾶς ἔχει 180 ἢ 190 ποδῶν μῆκος, ἡ δὲ ἑτέρα 166. Οἱ
δὲ κίονες αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ἡ Ἀσιατικὴ μεγαληγορία ἠῤῥησεν εἰς χί-
λίους ἑνα, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐπωνόμασε καὶ τὸ κτίριον,
εἶνε ὅλοι ἰσόμετροι καὶ μονόλιθοι, ἐξ ὠραίων καὶ λευκῶν τῷ ὄντι, ἀλλὰ
κοινῶν, μαρμάρων. Τὰ δὲ κιονόκρανα αὐτῶν Κορινθιοῦργῃ μὲν, ἀλλ' ἡμι-
τελῇ καὶ εὐτελῶς εἰργασμένα, τινὰ δὲ καὶ ὅλως λεία (ἀτόρευτα)· ἐπ' ἐνίων
δὲ ἐξ αὐτῶν, ὡς καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν πλίνθων, ἀναγινώσκεται, ὡς ἀρκτι-
κὸν στοιχεῖον ὀνόματος τὸ C, καὶ ἄλλα Βυζαντινὰ μονογράμματα, καὶ
Σταυροὶ καθέως ἐγγεγλυμένοι. Ἐν δὲ ἐξ αὐτῶν φέρει τὰ ἀρκτικά στοι-
χεῖα Ε Φ, τῶν ὁποίων τὸ τελευταῖον ὁρᾷ εἶν' ἀπίθανον ἵνα σημαίνει τὸν

(1) Ἰδὲ Γερὲ-μπατάν-σαράγ.

ἐπώνυμον αὐτῆς. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς ἔχουσιν 9 ποδῶν πάχος· οἱ δὲ κίονές τῆς, ἀπέχοντες πάντοθεν ἀλλήλων 9 πόδας καὶ 9 δακτύλους, ὑψοῦνται οὐχὶ διωρόφως, καθὼς ἐνόμισεν ὁ Γύλλιος, ἀλλὰ τριωρόφως· φαίνονται δὲ ὁλόκληροι μόνον οἱ ἀνώτατοι, 212 τὸν ἀριθμὸν, ἔχοντες ὕψος 14 ποδῶν καὶ 4 δακτ., καὶ περίμετρον 6 ποδῶν καὶ 9 δακτύλων· τῶν δὲ μεσαίων, μόνον τὸ ἥμισυ μέρος, ἔχοντες τοῦ ἐδάφους $7\frac{1}{2}$ σχεδὸν πόδας. Οἱ δὲ τρίτοι, καθὼς καὶ τὸ κάτω ἔδαφος ἔλον, εἶνε παραχωμένοι ὑπὸ τῆς ξηρανθείσης ἰλῦος καὶ ἄλλων κατασυρμάτων. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ δαπέδου αὐτῆς ἀνοιγμένον φρέαρ, 15 πόδας βαθὺ, ὑποτίθεται πιθανῶς φθάνον ἄχρι τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς ἐδάφους. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπιφάνειά τῆς εἶνε 20,000 τετραγωνικῶν ποδῶν, ἔχῳρει 1,237,939 κυβικῶν ποδῶν ὕδωρ.

Ἐν αὐτῇ ἐργάζονται σήμερον, κατασταθέντες ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων, μεταξοκλῶσται καὶ γαιετανοπλόκοι (καζάσιδες), Ἀρμένιοι οἱ πλειότεροι, ἡ τοῦλάχιστον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Ἀρμενίων.

Ἐν τοῖς Φιλοξένου ἦν καὶ τὸ μαρτυρεῖν τῆς ἀγίας Μάρτυρος Ἀκυλίνης, ἑορταζομένης τῇ 13 Ἰουνίου, πυρποληθὲν ἐν τῇ στάσει τοῦ Νίκαι.

Οὐ μακρὰν δὲ τῆς τοῦ Φιλοξένου εἰς τὴν συνοικίαν τὴν καλουμένην Κουλελὺ-μποστάν-μπουδρούμ, κεῖται

Ἡ τοῦ Θεοδοσίου Κινστέρνα.

τοποθετουμένη ὑπὸ μὲν τῆς Παλαιᾶς Ἀναγραφῆς τῆς Πόλεως ἐν τῷ Ε' Πεγεῶνι, ὑπὸ δὲ τοῦ Γυλλίου παρὰ τὴν πρὸς δυσμὰς πλευράν τῆς τοῦ Ἡδραῆμ-πασσᾶ οἰκίας, ἃν καὶ ὁ Κόμης Ἀνδρεώσης λέγει ὅτι κἄνεις πρὸ αὐτοῦ ὄν τὴν ἀνᾶφρει. Ἡ κινστέρνα αὕτη, μικρὰ μὲν, ἀλλὰ κομψότατα κατεσκευασμένη μὲ καμάρας καὶ θόλους, ὑποστηριζομένους ὑπὸ 32 ἢ 33 κίωνων, λευκοῦ μαρμάρου, διηρημένων εἰς τέσσαρας τάξεις, ἀνά ὀκτώ εἰς ἐκάστην, ἔχει μῆκος 129 ποδῶν, καὶ πλάτος 70 ποδῶν καὶ 6 δακτ. Οἱ κίονες αὐτῆς, ἀπέχοντες πάντοθεν ἀλλήλων 12 πόδας καὶ 2 δακτύλους, ἔχουσιν ἕκαστος περὶ τὰ μέσα τοῦ κορμοῦ $2\frac{1}{2}$ ποδῶν περίμετρον, τὸ ὅποτον ὑποτίθουσιν 25-26 ποδῶν ὕψος· διότι αἱ βάσεις καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμοῦ αὐτῶν εἶνε συγκεχωσμένα· ἔχουσι δὲ διπλᾶ κιονόκρανα ρυθμοῦ Κορινθιακοῦ, ὧν τὸ ὑπέρτερον λεῖον. Ἡ κινστέρνα αὕτη, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς τῆς (εἰς τὴν πρὸς μεσημβρίαν κλιτὺν τῆς πόλεως), ἐπρομήθευε, φαίνεται, τὸ εἰς τὰς συνοικίας Σουλτάν-Ἀχμέδ καὶ Κουδούζ-καλὲ ἀναγκαῖον ὕδωρ.

ΚΑΙ ἤδη στρεφόμενοι πρὸς μεσημβρίαν, ἀφ' οὗ ἐπισκεφθῶμεν καθ' ὁδὸν τὸ κατὰ τὴν συνοικίαν Ἀχχὺρ-καπὺ τζεαμίον Κεμάλ ἢ Τζεμάλ-πασσᾶ, φθάνομεν καταβαίνοντες εἰς τὸ

Τσατλαδὺ - κηπύ.

Ἡ πύλη αὕτη, δευτέρα τῶν ἀπὸ τοῦ Σαραγίου πρὸς τὸ Ἑπταπύργιον, καὶ ἕκτη τῶν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὸ Σαράγιον ἐπὶ τῆς Προποντιδὸς ἀριθμοῦ μένη, ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Σιδηρᾶ, ὕστερον δὲ, κατὰ τὸν Σκυλίτην, Πύλη τῶν Σοφίων, καὶ μεταγενεστέρως Ἀρχουδόπορτα, ἥ, καθὼς τὴν ἔχει ὁ Λευγκλάβιος, ὡς ὀνομαζομένην δῆθεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν 'του, Πόρτα ταῖς Ἀρχοῦδαις· διότι τοὺς ἐπὶ τῶν ἐξωστέγων τοῦ ἐπὶ τῶν τειγῶν αὐτῆς παλατίου λέοντας ἐξέλαβον, φαίνεται, ἀντὶ ἄρκτων. Ἡ αὕτη ἐπομένως εἶνε τῇ καλουμένῃ ὑπὸ τοῦ Γυλλίου καὶ Πύλη τῶν Λέοντων, ὅθεν ἄλλοι τὴν εἶπον καὶ Πύλην τοῦ Λέοντος (1), καὶ Λέοντα τὸν Μακέλλην ἐπεφήμισαν κτίτορα τοῦ παλατίου τούτου, περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει ἀκολούθως.

Ἡ αἰτία δὲ, διὰ τὴν ὁποίαν λέγουσιν ὅτι ὠνομάσθη Σιδηρᾶ, 'δὲν ἔχει μορφήν πιθανότητος, διότι ὁ Πορφυροῦς κίων, τοῦ ὁποίου δῆθεν μετενεχθέντος ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐκ Ῥώμης, καὶ δι' αὐτῆς εἰσαγομένου, φοβηθέντες, μήπως, τοῦ τόπου χαύνου καὶ βαλτώδους ὄντος, βυθισθεῖς εἰς τὴν γῆν, 'δὲν δυνηθῇ 'να ἐξαχθῇ, κατέστρωσαν τὴν ὁδὸν διὰ σιδηρῶν μοχλῶν, 'δὲν εἶνε μονόλιθος. Παρὰ τὴν Σιδηρᾶ ταύτην, ἦτον καὶ ἄλλη Σιδηρᾶ καλουμένη ὡσαύτως πύλη περὶ τὸν κόλπον καὶ τὸ Πετρίον, καὶ τρίτη ἄλλη ἐπὶ τοῦ περιβόλου τῆς Ἀκροπόλεως.

Τὸ δὲ παλάτιον τοῦτο, ἡ τὸ σωζόμενον αὐτοῦ λείψανον, οἰκοδόμημά τι στρωγγύλον, περιβρεγόμενον πάντοθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ χρησιμεύον πρὸ χρόνων ὡς μακελλεῖον, τοῦ ὁποίου φαίνονται εἰσέτι τέσσαρα ἀρχαῖας κατασκευῆς παράθυρα, τῷ τείχει ἐγκαταφυκοδομημένα, καὶ ἐκατέρωθεν μὲν αὐτῶν ἔχοντα ἀναγεγλυμμένους τοὺς προειρημένους λέοντας, ὑπερθεῖν δὲ ἐστεμμένα με μετώπας (frontons), τὰς μὲν τοξοειδεῖς, τὰς δὲ τριγώνους, 'δὲν εἶνε, νομίζω, οὔτε ὁ καλούμενος Ἀετὸς, κείμενος, ὡς προείπομεν, ὑψηλότερον, οὔτε τὸ τῶν Σοφίων, περὶ οὗ ἀκολούθως· ἀλλὰ μᾶλλον τὸ λεγόμενον

Παλάτιον τοῦ Ὀρμίσδου.

τὸ ὁποῖον κατοικῶν πρὶν αὐτοκρατορήσῃ ὁ Ἰουστινιανός, ἤνωσεν ἔπειτα, ὡς προείπομεν, μετὰ τὸ μέγα παλάτιον, ὅθεν καὶ Νέον Παλάτιον ὠνομάσθη.

Διετήρησε δὲ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου αὐτοῦ οἰκῆτορος Ὀρμίσδου (2),

(1) Ἡ τελευταία αὕτη προσωρυμία ἴσως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν 'της καὶ ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Βουκολέοντος, περὶ οὗ μετὰ ταῦτα. (2) Ὀρμούζ, ὅθεν οἱ παρ' ἡμῖν Χουρμούζιοι, καὶ ἴσως καὶ οἱ παρὰ Λατίνοις Φορμόζιοι.

πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως Σάχ-πούρ, ὃς τις, διασωθεὶς ἐπινοία τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς εἰρκτῆς, ἐν ᾗ ἐκρατεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ 'του, προσέφυγεν, ὡς λέγεται, εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸν οἶκον τοῦτον πρὸς κατοικίαν.

Ἐκεῖτο δὲ, κατὰ τὸν Γύλλιον, ἐπὶ τοῦ ἐνταυθα γηλόφου, τοῦ γειτνιαζόντος τῇ θαλάσσῃ πρὸς μετημβρίαν τοῦ Ἱπποδρόμου, ἀνοιγμένου δὲ εἰς ὕψος ἑκατὸν περίπου βημάτων.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἐν αὐτῷ ἦσαν ὄχι μόνον τὰ αὐτοκρατορικά σκρινία (γραφεῖα, ἢ μᾶλλον ἀρχεῖα) ἀλλὰ καὶ θησαυροφυλακεῖα· διότι ἀναφέρεται Δαδίδ τις Χαρτοφύλαξ τῶν Ὀρμίσδου, καὶ Κουράτωρες αὐτοῦ διάφοροι. Τὴν δὲ ἀξίαν ταύτην, καθὼς παρετήρησεν ὁ Δουκάγγιος, ἐλάμβανον μόνον οἱ ἐπιστάται τῶν παλατίων ἐν οἷς ἀπέκειντο θησαυροί.

Οἱ Τοῦρκοι, λέγει ὁ Choiseul-Gouffier (1), ἐχάλασαν τὸ ἐπάνω μέρος τῶν τειχῶν τοῦ παλατίου τούτου, καὶ κατεσκεύασαν ἐπ' αὐτοῦ κρυσσοῦς (διασφάγας, eréneaux).

Ἰσως δὲ τοῦτο μᾶλλον ὠνόμαζεν ὁ Βανδούριος Πύργον Βελισαρίου, καὶ οὐχὶ τὸ Βούκινον· καὶ τοῦ Κωδινου δὲ ἡ φράσις: »τὰ ἐπάνω τοῦ «τείχους παλάτια τοῦ Βουκολέοντος», εἰς τοῦτο ἴσως τὸ οἰκοδόμημα ἡδύνετο προσφινέστερον 'να ἐφαρμοσθῇ, ἐὰν ἄλλοι λόγοι 'δὲν ἐπειθον 'να τοποθετηθῇ τὸ τοῦ Βουκολέοντος παλάτιον μᾶλλον πρὸς τὸ Ἀγχύρ-καπύ.

Παρὰ τὸ παλάτιον τοῦ Ὀρμίσδου, καὶ πλησίον τοῦ λιμένος τῶν Σοφίων ἦν

Ἡ ναὸς τῶν ἁγίων Μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάχου

(Κιοντσούκ - Ἀγιά - Σόφια),

συνεχόμενος τῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Π. καὶ ΠΕ., καὶ ἔχων τὰ αὐτὰ μετ' αὐτοῦ προαύλια καὶ προπύλαια, ἀποτελῶν δὲ τὴν ἀνδρῶν Μονὴν ἢ τὸ Ἀποστολεῖον τοῦ Ὀρμίσδου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἰουστινιανός, αὐτοκρατορῆσας, ἀφιέρωσε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προτοῦ περιουσίαν. Ἡ δὲ πρὸς τοὺς ἁγίους τούτους εὐλάβεια τοῦ αὐτοκράτορος τούτου αἰτίαν ἔσχε τὴν γενομένην αὐτῷ τε καὶ τῷ θείῳ αὐτοῦ Ἰουστίνῳ ἐπικουρίαν ὑπὸ τῆς χάριτος τῶν ἁγίων, ὅτε, κατηγορηθέντες παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι, ὡς τυραννίδα μελετήσαντες, καὶ διὰ τοῦτο φυλακωθέντες, ἐπεκαλέσαντο τοὺς ἁγίους τούτους, τιμωμένους τὰ μέγιστα παρὰ τοῖς Ἰλλυριοῖς, καὶ τῇ προστασίᾳ αὐτῶν, ἐπιφανέντων καὶ ὅς ὑπνους τῷ Αὐτοκράτορι, ἀπελύθησαν.

Τῶν ναῶν τούτων ὁ μὲν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐγνωρίζετο ὑπὸ τὸ

(1) Voyage Pittoresque, T. 3, σελ. 489.

ὄνομα μόνου τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ἐλέγετο, πρὸς διαστολήν, καὶ Παλαιὸς Πέτρος, οὗ τὸ ἐναντίον παρατηρεῖται εἰς τὸν παρὰ τὴν πύλην τοῦ Εὐγενίου προδιαγραφέντα ἄλλον ναὸν τῶν Ἀποστόλων τούτων. Πρῶτον δὲ τούτου κτίτορα ἀναφέρει ὁ τῶν Πατρῶν τῆς ΚΠ συγγραφεὺς τὸν Πατρίκιον Πέτρον Βαρσαμιανόν, τὸν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει πλατύτερον ἐν τῇ τοῦ Πετρίου περιγραφῇ.

Ὁ δὲ τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχχου εἶνε ὁ σώζόμενος σήμερον πλησίον τῆς Σιδηρᾶς ταύτης πύλης, μεταπεποιημένος εἰς τζεαμίον, τὸ καλούμενον, διὰ τὴν ὠραιότητα πάντως τῶν κίωνων τοῦ καὶ τὸ πολυτελὲς τῆς διακοσμῆσεώς του, Κιουτσοῦκ (Μικρά)-Ἀγία-Σόφια. Κεῖται δὲ, κατὰ τὸν Γύλλιον καὶ Θεβέτον (1), κάτωθεν τοῦ Ἱπποδρόμου, ἐν τῷ μεταξύ αὐτοῦ καὶ τῆς Προποντίδος ἐπιπέδῳ, ἔχοντι πλάτος 400 βημάτων. Ἐχει δὲ σχῆμα τετράγωνον, οὗ τὸ μέσον περιφερὲς, καθὼς καὶ τὸ τῆς ἁγίας Σοφίας, μὲ πλινθόκτιστον θόλον, ἐπιστηριζόμενον εἰς ὀκτὼ ὡσαύτως πινσοὺς, μεταξύ τῶν ὁποίων ὑψοῦνται κίονες Ἰωνικοί, διπλοὶ τῇ τάξει· ὧν οἱ μὲν κάτω, δεκαεξὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ τούτων οἱ ἐξ πράσινοι καὶ οἱ δέκα λευκόστικτοι, βαίνουσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀμέσως· οἱ δὲ ἐπ' αὐτῶν τούτων, δεκαοκτὼ τὸν ἀριθμὸν, ὧν οἱ μὲν ὀκτὼ πράσινοι, οἱ δὲ λοιποὶ ἐρυθρολευκόστικτοι. Καὶ τούτων δὲ κακείνων ὁ μὲν κορμὸς περιγέλυπται πυκνῇ φυλλάδι, τὰ δὲ κιονόκρανα περιέστεπται ἐχίνοις. Ἐπὶ δὲ τῆς ζωοφόρου, τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῶν κάτω ἐπιστυλίων, τεχνικώτατα διαγεγλυμμένων, εἶν' ἐγκεχαραγμένοι μὲ μεγάλα Ἑλληνικὰ γράμματα οἱ ἐξῆς στίχοι, ἐπέχοντες ἅπαντα τοῦ ναοῦ τὸν κύκλον:

- » Ἄλλοι μὲν βασιλεῖς ἐτιμήσαντο θανόντας
- » ἄνδρας, ὧν ἀνότης ἦν πόνος· ἡμέτερος δὲ,
- » εὐσεβὴν σκηπτούχος Ἰουστινιανὸς ἀέξων,
- » Σέργιον αἰγλήεντι δόμῳ θεράποντα γεραίρει
- » Χριστοῦ παμμεδέοντος, ὃν οὐ πυρὸς ἀτμός ἀνάπτων,
- » οὐ ξίφος, οὐχ ἑτέρη βασάνων ἐτάραξεν ἀνάγκη·
- » ἀλλὰ Θεοῦ τέτληκεν ὑπὲρ Χριστοῦ δαμῆναι,
- » αἷματι κερδαίνων δόμον οὐρανοῦ. Ἄλλ' ἐνὶ πᾶσι
- » κοιρανίην βασιλῆος ἀκοιμήτοιο φυλάξοι,
- » καὶ κράτος αὐξήσει θεοστεφὲς Θεοδώρας,
- » ἧς νόος εὐσεβίῃ παιδρύνεται, ἧς πόνος ἀνεῖ,
- » καὶ κτεάνων θρεπτήρες ἀφειδές εἰσὶν ἁγῶνες (2)α.

Τὰ δὲ ἄνω μέρη τῶν πινσῶν σκιάζονται φύλλοις ἀμπέλου καὶ βότρυσιν ἀναμῖξ, ὑπεμφαίνουσι πιθανῶς τοῦ Βάχχου τὸ ὄνομα, καθὼς εἰκάζει ὁ Γύλλιος.

(1) Κοσμογραφ. Βιβλ. ΙΘ', γ'. (2) Παρὰ τοὺς στίχους τούτους αἰχνοῦνται καὶ ἄλλοι Ἰωάννου τοῦ Εὐχαΐτων εἰς τὸν ναὸν τούτον τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχχου: » Οἱ γειτονοῦντες Μάρτυρες » τοῖς Δεσπόταις, κτλ.»

Ἐν δὲ τῇ Ἀνθολογίᾳ σώζονται, ἐπιγεγραμμένοι ἴσως εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, οἱ ἐξῆς στίχοι :

» Χριστὸν παμβασιλῆα φίλοις καμάτοις γεραίρων,
» τοῦτον Ἰουστινιανὸς ἀγακλέα δείματο νηὸν,
» Πέτρῳ καὶ Παύλῳ. Θεράπουσι γὰρ εὖχος ὑπάζων,
» αὐτῷ δὴ τις ἀνακτι φέρει πολυκυδέα τιμὴν.
» Ἐνθάδε καὶ ψυχῇ καὶ σώματι κέρδος ἐτοίμον·
» εὐχαῖσιν μὲν ἕκαστος ὅ,τι χρέος ἐστὶν ἐλέσθαι,
» τερπέσθαι δ' ὁράων κάλλος καὶ δαίματος ἀγλήν.»

ὑπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ ναοῦ τούτου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (1) κατέφυγε, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, φόβῳ τῆς Αὐγουστῆς Θεοδώρας, ὁ Πάππας Βιγίλιος, καταφυγὼν μὲν εἰς ΚΠ τῷ 539, κυριευθείσης ὑπὸ τῶν Γότθων τῆς Ῥώμης (2), καὶ ὑποδεχθεὶς μετὰ μεγάλης τιμῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. » Ὑπισχνεῖτο γὰρ ποιεῖν ἑνωσιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀναθεματίζειν τὰ τρία Κεφάλαια· ἐπὶ τοσοῦτο δὲ μετέπειτα ἐπαρθεὶς, ὥς καὶ ἀκοινωνησίαν τετράμηνον δοῦναι Μηνᾷ τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχῃ εἰς ἐπιτίμιον. Καὶ Μηνᾶς δὲ αὐτῷ τὸ αὐτὸ ἐπιτίμιον δέδωκεν. Ἀγανακτῆσας δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ κατὰ Βιγιλίου, διὰ τε τὸ ἐπιτίμιον, καὶ διὰ τὸ ὑπερτίθεσθαι πληρῶσαι τὰ δόξαντα περὶ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, ἀπέστειλε συλλαβεῖν αὐτόν· ὁ δὲ, φοβηθεὶς, κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, κἀκεῖθεν ἐλκόμενος, κατέσχε τοὺς βαστάζοντας τὸ θυσιαστήριον κίονας, καὶ τούτους κατέστρεψε βαρὺς ὦν καὶ μέγας τῷ σώματι (3). Τὰ αὐτὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Πάππας βεβαιοῖ ἐν τῇ πρὸς τὴν Καθόλου Ἐκκλησίαν ἐγκυκλίῳ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, προστιθεὶς ὅτι, » εἰ μὴ οἱ περὶ αὐτὸν Κληρικοὶ φθάσαντες ἐκράτησαν ταῖς χερσὶν αὐτῶν τὴν τῆς ἁγίας Τραπέζης πλάκα, ἐπεπτώκει ἂν ἐπ' αὐτοῦ. » Μεταμεληθεὶς ὁμῶς ἔπειτα ὁ Αὐτοκράτωρ, συνδιηλλάγη μετὰ τοῦ Πάππα, καὶ οὗτος μετὰ τοῦ Πατριάρχου τῇ 29 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ προσφυγῆς εἰκάζων ἴσως ὁ Δουκάγγιος, φρονεῖ ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ὑπέκειτο, κατὰ τι ἰδιαιτέρον προνόμιον, τῇ τῆς Ῥώμης καθέδρᾳ, καθὼς τοῦτο διαρρήδην, λέγει, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Βασίλειον τὸν Μακεδόνα ἐπιστολῆς τοῦ Πάππα Ἰωάννου τοῦ Η', ἐν ᾗ πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἐπιστέλλει: » Immensas post Deum Serenitati vestrae gratias agimus . . . quod monasterium Sancti Sergii intra vestram Regiam urbem constitutum, quod Sancta Romana Ecclesia

(1) Ἀλλ' ὁ Βιγίλιος αὐτὸς ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ, οὐ λέγει τοῦ ναοῦ τούτου, ἀλλὰ τοῦ ἐν Χαλκιδόνι τῆς ἁγίας Εὐφημίας. (2) Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Τύττα, βασιλέως τῶν Γότθων τῷ 547. Ὁ δὲ Βιγίλιος ἐκολοπίσθη καὶ ἐφυλακίσθη τῷ 551, μετὰ τρία ἢ δὴ ἔτη τοῦ θανάτου τῆς Θεοδώρας. (3) Θεοφάν.

»jure proprio quondam retinuit, divina inspiratione repleti, pro honore
» principis Apostolorum, nostro presulatum reddidistis (1)«. Ἀλλ' ὁ Βα-
ρβάνιος καὶ ἄλλοι τῶν κριτικῶν ὅλον τοῦτο τὸ σκανδαλῶδες δῶμα ἀμφι-
βόλον ἐνόμισαν. Καὶ τῷ ὄντι, εἰ καὶ τῆς Θεοδώρας ἡ μήνις οὐκ ἦν ἀκί-
δυνος (2), ἀπίθανος ἂν' ἐτέρου καταντᾷ ἔμως καὶ τοῦ Βιγιλίου ὁ τοσοῦτος
φόβος, καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος ἡ τοσαύτη θία. Τὸ μόνον δὲ πιθανόν, καὶ
πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν συντελοῦν εἶνε ὅτι, εἰς τὸ παλάτιον τοῦτο καταλύων
ἴσως ὁ Πάππας, καὶ πιθανῶς διότι ὁ ἐν αὐτῷ ναὸς ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι
τοῦ ἁγίου Πέτρου, προσέφυγεν εἰς αὐτὸν ἀποδειλιάσας, ἢ καὶ εὐρέθη ἐκ
κλησιάζων ἐντὸς αὐτοῦ, ὅτε ἦλθον (ἂν ἦλθον) ζητοῦντες καὶ ἀπειλοῦντες
ἴσως αὐτὸν οἱ ἐκ μέρους τῆς αὐλῆς ἀπεσταλμένοι.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁλοῦ τοῦ ὁποίου φωλεύ-
ουσιν ἀνενόχλητοι οἱ πελαργοὶ, περιήρμωσαν οἱ Ὁθωμανοὶ περιστύλιόν τι
κατὰ τὸν ἑαυτῶν τρόπον. Εἰς δὲ τὰ Κατηχουμενεῖα αὐτοῦ ὑπῆρχέ ποτε,
κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (3), καὶ εὐκτῆριον τῆς Θεοτόκου.

Ὁ δὲ Λιμήν τοῦ Ὁρμίσδου ἦτον, κατὰ τὸν Κωδινόν, μικρὸς
Ὁρμος » πρὸ τοῦ κτισθῆναι τὸν τῶν Σοφριανῶν γεμισθεὶς«. Αὐτὸς δὲ
ὁ τῶν

Σοφριανῶν ἢ Βουκολέοντος Λιμήν

(τὸ rūr Κάτερνα - Limari),

ὁ μέγιστος καὶ ὀνομαστότατος τῶν ἐπὶ τῆς Προποντίδος τὸ πάλαι κει-
μένων, ἀναφέρεται παρὰ τοῖς Ἱστορικοῖς ὑπὸ διάφορα ὀνόματα· καὶ κατ'
ἀρχάς μὲν ἐκαλεῖτο Τοῦ Ὁρμίσδου, ἢ ἐταυτίζετο μετ' ἐκείνου· ἔπει-
τα δὲ ὠνομάσθη Τοῦ Ἰουλιανοῦ ἢ Ἰουλιανήσιος, ἀπὸ τοῦ
κτίσαντος αὐτὸν αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου καὶ ὁ ἀνδριάς ἵστατο ἐπὶ στή-
λης ἐν μέσῳ τῆς περὶ αὐτὸν ἀγορᾶς, οὗ καταπεσόντος τῷ 533 (4), ἐπη-
ξάν ἐπὶ τῆς στήλης Σταυρόν. Τοῦ δὲ Ἰουστινιανοῦ μεταθέντος ἐνταῦθα
ἀπὸ τοῦ Ἑσῶ (ἐν τῷ Κόλπῳ) Νεωρίου τὴν ἀγορὰν τῶν θαλασσιῶν ἐμπα-
ρων, ἐπωνομάσθη καὶ Ἰουστινιάνειος. Ἰουστίνου δὲ τοῦ Β' κτί-
σαντος τὰ πλησίον αὐτοῦ παλάτια, περὶ τῶν ὁποίων ὅελομεν διαλάβει
μετ' ὀλίγον, καὶ καθάρισαντος καὶ καλλωπίσαντος αὐτὸν, μετωνομάσθη
τῆς Σοφίας ἢ τῶν Σοφριανῶν, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς γυναικὸς
αὐτοῦ. Τοῦ ἔργου τούτου ἐπιστάτας ὁ Κωδινὸς ἀναγράφει Ναρσῆν τὸν
Πραιπόσιτον, καὶ Τρωΐλον τὸν Πρωτοβεστιάριον· ἀλλ' ὁ Δουκάγιος
φαίνεται ἀμφιβάλλων περὶ τούτου.

(1) Ἐπιστολὴ 251. (2) Ἴδε ἐν τῇ Περιγραφῇ τῆς Μαρκεανοῦ στήλης (Κχιζ - Τασί).

(3) Βιβλ. Α', ια'. (4) Ὑπατεύοντος Ἰουστινιανοῦ τὸ γ', κατὰ τὸν Μαλαλᾶν.

Ἔστησε δὲ ἐν μέσῳ τῆς παρ' αὐτὸν ἀγορᾶς, κατὰ τὸν Κεδρηνὸν μὲν, «δύω στήλας, τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σαρίας· κατὰ τὸν Κωδινὸν δὲ, καὶ δύω ἄλλας, τὴν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀραβίας καὶ τοῦ ἐπιστατήσαντος τῷ ἔργῳ Ναρτῇ. Ἀλλὰ τὰ ἐξῆς δύο ἐπιγράμματα, σωζόμενα ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ, ὡς ἐπιγεγραμμένα εἰς τὰς βάσεις τῶν ἀνδριάντων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς Αὐγούστης, ἰδρυτὰς αὐτῶν ἀναγράφουσι τοὺς Ἐπάρχους Θεόδωρον καὶ Ἰουλιανόν.

Α'.

» Τοῦτο παρ' αἰγιαλοῖσιν ἐγὼ Θεόδωρος ὑπάρχος
 » στήσα φαινὸν ἄγαλμα Ἰουστίνῳ Βασιλεῖ,
 » ὅρρα καὶ ἐν λιμένεσσιν ἔην πετάσειε γαλήνην.

Β'.

» Αὐσονίων δέσποιναν Ἰουλιανὸς πολιοῦχος,
 ὡς σοφίης μεστήν, ἀνθετο τὴν Σοφίην.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο τοῦ Ἰουστίνου, ἐὰν ᾔητε τὸ ἴδιον, κατεβράβη κοπὲν ἀπὸ τῶν γονάτων ὑπὸ τοῦ συμβάντος σεισμοῦ ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῷ . . . πρὸς ἐσπέραν τῆς Ἀναλήψεως, καθὼς διηγεῖται Νικήτας ὁ Παφλαγῶν (ἐν βίῳ Ἰγνατίου τοῦ Πατριάρχου), ὅθεν καὶ ἐφαίνετο ὡς γονυκλινές· ἦτον δὲ χρυσέμβαφον, καὶ ὁ Κωδινὸς λέγει ὅτι ἦτον Ἰουστινιανοῦ τοῦ τυράννου, ἱστάμενον ὀπισθεν τοῦ Μιλίου, ὅπου ᾔη τὸ Ἐξάμουν Ἡρακλείου τοῦ Βασιλέως.

Ἀλλ' ἀμφότεραι αὗται αἱ ὀνομασίαι τοῦ λιμένος τούτου ἐξέλιπον μετὰ ταῦτα, καὶ ἐπεκράτησεν, ὅχι μόνον ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν περὶ τὸ τόπων τε καὶ κτιρίων, τὸ ὄνομα τοῦ Βουκολέοντος, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἐστημένου ὑπερμεγέθους μαρμαρίνου (1) βούς μαχομένου πρὸς λέοντα, » ἐπιβεβηκότα μὲν τῷ βοί, τῷ δὲ εὐανύμφῳ ποδὶ κατέχοντα τὸ κέρας αὐτοῦ, καὶ περιστρέφοντα τὸν αὐχένα τὸν τοῦ βούς (2). Περὶ τοῦ βούς τούτου οἱ μωρόπιστοι τῶν Κωνσταντινοπολιτῶν ἐφρόνουν, ὅτι, ὡς ἐστοιχειωμένος καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ πολυθρυλλήτου ἀστρολόγου Κόνωνος, ἐμυκάτο ὁσάκις ἐμελλε 'να ἐπέλθῃ τις συμφορὰ εἰς τὴν πόλιν· ἰδέα, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ἀντίρροπον τοῦ χρεμετίσαντος ἵππου, τοῦ ἐξωγραφισμένου εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ὁδηγητρίας, καθὰ προείπομεν.

Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Νέος καὶ Νεωρήσιος Λιμὴν, καὶ Νεωρίον, ἢ ἀπλῶς, ὅθεν καὶ συγγέεται μετὰ τοῦ ἐντὸς ἢ ἐν τῷ κόλπῳ Νεωρίου, ἢ μετὰ τοῦ ἐπιθέτου Βασιλικόν, καὶ Λιμὴν τοῦ Πατρίου. Ὁ δὲ Πορφυρογέννητος τὸν ὀνομάζει, κατὰ συνεχδοχὴν, καὶ

(1) Καὶ ὅχι χαλκοῦ, καθὼς λέγει ὁ Κωδινός. (2) Νικήτ. Χωνειάτ. Ἡ Ἄννα (Βιβλ. Ε') τὸ ἐκφράζει ἄλλῃως: » Ὁ λέων ζωρεῖ τὸν βόυν. Ἐχεται γὰρ τοῦ κέρως τοῦ βούς, καὶ ἐξαυχνίσας αὐτὸν ἐμφύεται πως τῷ λαιμῷ.»

Ἰππόδρομον, λέγων ὅτι, ἀποδήμων ὁ Αὐτοκράτωρ, κατέλειπέ τινας τῶν αὐτοκρατορικῶν δρομώνων εἰς τὸν Ἰππόδρομον, πρὸς φύλαξιν τοῦ Παλατίου. Ἐλέγετο δὲ προσέτι καὶ Λιμήν ἢ Μόλος τοῦ ἁγίου Θωμᾶ, ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτοῦ (ἐν τῷ Θ' Ῥεγεῶν) κειμένου ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου τούτου, τοῦ ἐπιλεγομένου Τῶν Ἀμαντίου ἢ Ἀμάντου, ὃν ἔκτισεν, οἶκον αὐτοῦ πρότερον ὄντα, ἢ, προϋπάρχοντα καὶ πυρποληθέντα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μεγάλου, ἀνωκοδόμησεν ὁ ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου ἀρχιευνοῦχος καὶ Πραιπόσιτος ἢ Παρακοιμώμενος Ἀμάντιος, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὕστερον Ἰουστίνος ὁ Θραξ ἢ ὁ Ἰουστινιανός, οὐπω δέκα ἡμέρας ἔχων ἄφ' οὗ ἐβασίλευσεν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι αὐθαδίασε πρὸς τὴν Πατριάρχην Ἰωάννην.

Τότε ἐπεγράφη εἰς τὸν ναὸν τοῦτον καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα σωζόμενον ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ:

- » Τόνδε θεῶν κάμες οἶκον, Ἀμάντιε, μεσσόθι πόντου,
τοῖς πολυδινήτοις κύμασι μαρνάμενος.
» Οὐ νότος, οὐ βορέης ἱερὸν σέο δῶμα τινάζει,
νηῶν θεσπεσίῳ τῷδε φυλασσόμενον.
» Ζώης ἤματα πολλά· σὺ γὰρ νεοθηλέα Ῥώμην,
πόντῳ ἐπαίξας, θήκαο φαιδρτέρην».

Πυρποληθέντα δὲ πάλιν αὐτόν, ἀνωκοδόμησε πολυτελῶς Λέων ὁ υἱὸς Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (1). Μετωνομάσθη δὲ ὁ ναὸς οὗτος ἔπειτα τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἢ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, καὶ ἐπωνομάσθη τοῦ Ἀδδᾶ ἢ Ἀδᾶ, ἀπὸ τινος Ἀδδᾶ Μαγίστρου, » ἐκεῖσε » κατοικοῦντος«, κατὰ τὸ Ἀλεξανδρ. Χρονικόν. » Ὁ δὲ Ἀδδᾶς οὗτος » ἦτον, κατὰ τὸν Νικηφ. Κάλλιστον, Πέρσης τὸ γένος, φυγὰς γενόμενος » συνάμα Βικεντίῳ (!) τῷ θείῳ αὐτοῦ, Μακεδονίζοντι μὲν τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ, ἀνακομισθείσης ὑπὸ Θεοδοσίου τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, » προσθεμένῳ τῇ εὐσεβείᾳ. Οὗτος, γυναικί συναφθεὶς, ὁ Ἀδδᾶς, τῇ ἐκ » κλησίᾳ πολὺ τι ὄφελος ἐγεγόνει. Παῖδα γὰρ ἐγέννησεν Αὐξέντιον ὄνομα . . , φιλόλογον μάλιστα . . καὶ λαμπρῶς στρατηγήσαντα».

Κατὰ τὸν συγγραφέα δὲ τοῦτον, ἡ παραλία, ἢ ὁ τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ ναὸς ἱδρύεται, ὁ περὶ πού τὰ Ἀμαντίου, ὅπου πρῶτον ἐναπετέθη ἀνακομισθὲν ἀπὸ Κουκουσοῦ τὸ λείψανον τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, Βρόχθοι ἐγχωρίως ὠνόμασται. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τὴν ἀντιπέραν ἐπὶ τῆς Χαλκηδόνος ἀκτὴν, ὅπου ἦτον ἄλλος ναὸς τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, ὁ καλούμενος Τὰ Ἀνθεμίου.

Πλησίον τοῦ ἁγίου Θωμᾶ, ἐν τῷ Θ' Ῥεγεῶν, καὶ 15 στάδια μακρὰν τοῦ λιμένος Ἰουλιανοῦ, ἔκειτο

(1) Βλ. ΙΕ'.

Ὁ Ναὸς τῆς Ὁμονοίας,

ὀνομασθεὶς οὕτω, κατὰ μὲν τὸν Δουκάγγιον, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πρὸς μίμησιν τοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Ῥώμῃ ναοῦ τῆς Ὁμονοίας· κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον τὸν Ἀναγνώστην, διότι ἐν αὐτῷ συνελθόντες τῷ 381 ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου οἱ 150 ἐπίσκοποι τῆς Β' Συνόδου, διαφωνοῦντες τέως, ἐξέδωκαν ἐκ συμφώνου τὴν περὶ τοῦ Ὁμοουσίου διδασκαλίαν. Πιθανὸν δὲ ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη περίστασις συνέδραμε πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ ὀνόματος.

Ἐκεῖτο δὲ ὁ λιμὴν οὗτος ἐν τῷ Γ' Ῥεγεῶνι, καὶ ἦτον, κατὰ τὸν Γλυκᾶν καὶ Σκυλίτζην, χειροποίητος, »ἐξ ἐγχορήγου ὕλης«, ἢ »δι' ἐγχορήγου καὶ »μαρμάρων«, κατὰ τὴν Ἄνναν· κατὰ δὲ τὸν Σιδώνιον (1), »ἐκ ψάμμου »Πουτεολίας (Puzzolana)«. Ὁ δὲ Ἀναστάσιος ὁ Δίκωρος, ἀνακαθάρας αὐτὸν, ἔβαλε καὶ προβόλους παρὰ τὴν εἴσοδον, πρὸς πλειοτέραν ἀσφάλειαν, κατὰ τὸν Σουΐδαν.

Ἐχρησίμευε δὲ ὡς ναύσταθμος καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἁλωσιν τῆς πόλεως, ἐπὶ 62 ἔτη (2), ὅτε κατασκευασθέντος τοῦ νῦν ναυστάθμου ἐντὸς τοῦ κόλπου, συνεπληρώθη βαθμηδὸν καὶ ἀπεγαιώθη, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὠκοδομήθησαν οἰκίαι, τὸ πλεῖστον Ὀθωμανικαί, ἀπὸ τῶν τοῦ Γυλλίου ἀκόμῃ χρόνων, ὅτε ἐκαλεῖτο ὁμῶς οὐχ ἦττον τὸ μέρος τοῦτο Κάτερ-γά-λι-μ-αν-ι, διότι ἐφαίνοντο, λέγει, εἰς τὸν θυτὸν αὐτοῦ τριήρεις ὑποβρύχιοι.

Τὸ ὄνομα τοῦτο διατηρεῖ ἡ παράλιος αὕτη πεδινὴ μέχρι τῆς σήμερον, ἀποτελοῦσα τρίγωνόν τι ἐπίπεδον ἀρκετὰ εὐρύχωρον, ὅπου πρὸ 60 χρόνων ὁ Chevalier εἶχεν ἰδεῖ καὶ τρεῖς ὡραίους κίονας ἀνατετραμμένους, καὶ μέγα τι οἰκοδόμημα καλούμενον Μπεϊλίκ-σά'ρατ, ἢ Μπεϊλίκ-Σαχ-δερβάν, λείψανα πάντως τοῦ παλατίου τῶν Σοφίων, περὶ οὗ μετ' ὀλίγον. Ἐν μέρος τῆς πλατείας ταύτης ἐπεῖχεν ἐφ' ἡμῶν τὸ παλάτιον τῆς Ἑσμᾶ-Σουλτάνης, θυγατρὸς τοῦ Ἀμπδ-οὐλ-Χαμιδ καὶ συζύγου τοῦ Κιουτσούκ-Χουσεῖν-πασσᾶ, καὶ ἴσως τοῦτο ἦτον τὸ περικλεισμένον ἐντὸς τείχους ἐπὶ Γυλλίου· ἐν ἄλλῳ μέρος χρησιμεύει ὡς ἐργοστάσιον τῶν πλυνομένων ἐν τῇ παραλίᾳ συνήθως ταύτῃ ζωγραφιστῶν κεφαλοδεμάτων (τεστεμελ), τῶν ὑακτομένων ἐν τῷ Κοντοσκαλίῳ· τὸ δὲ λοιπὸν, σκιαζόμενον ὑπὸ μεγίστου τινὸς πλατάνου καὶ ἔχον ἐν τῷ μέσῳ καὶ μίαν κρήνην, ἦτον προσδιωρισμένον διὰ τὰς ἱππηλασίας καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν παλαιστῶν, ὅθεν καὶ ἐκαλεῖτο Τζινδὶ-μεϊδάν.

(1) Ἐν τῷ Πανηγυρικῷ τοῦ Ἀνθεμίου. (2) Ἀμφιβάλλω ἐὰν αὗτος μᾶλλον, ἢ ὁ τοῦ Θεοδοσίου, ὅς τις καὶ μόνος ἦτον, ὡς φαίνεται, εὐχρηστος περὶ τοὺς τελευταίους τῆς αὐτοκρατορίας χρόνους.

Εἰς τὸν Ἰουλιανοῦ λιμένα κατῆγε στοά, »σιγματοειδὴς μᾶλλον ἢ εὐ-
»θεῖα«, διὰ τὸ σιγματοειδὲς τοῦ τεύχους, οἰκοδομηθεῖσα, κατὰ τὸν Ζώ-
σιμον, ὑπὸ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ λιμένος Αὐτοκράτορος, εἰ καὶ ὁ Κωδινὸς
αὐθαιρέτως καὶ ταύτην, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ, τῷ Μ. Κωνσταντίνῳ ἀνα-
γράφει. Ἀδελφον δὲ, ὡς εἶπομεν, ἐὰν ἦτον ἄλλη παρὰ τὸ ἐν τῷ Παλατίῳ
Στγμα, καὶ ἐὰν εἰς ταύτην μᾶλλον ἢ τὴν παρὰ τὴν Χρυσὴν Πύλιν
ἔστησεν ὁ εὐνοῦχος Χρυσάφιος ὁ Τζουμάς τὸν ἀνδριάντα Θεοδοσίου τοῦ
Νεωτέρου.

»Τὴν δὲ ἐπὶ τὸ κάταντες ἐν τῷ λιμένι τῶν Σοφίων οἰκίαν τοῦ Σεβα-
»στοκράτορος Ἰσαακίου μετασκευάσας εἰς ξενοδοχεῖον ὁ Κομνηνὸς Ἰσαά-
»κιος, κατέστησεν ἐν αὐτῇ ἑκατὸν τραπέζας καὶ ἑκατὸν κλῖνας δι' ἑκατὸν
»ἀνθρώπους, καθὼς καὶ ἑκατὸν φάβνας δι' ἄλλους τόσους ἵππους, ὅπου
»ἐξαναγωγοῦντο δωρεὰν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας οἱ παραβάλλοντες εἰς Κων-
»σταντινούπολιν ξένοι«, κατὰ τὸν Χωνειάτην.

Πλησίον δὲ τοῦ λιμένος τούτου ἦσαν, παρεκτὸς τοῦ προειρημένου ναοῦ
τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, καὶ ἄλλοι διάφοροι ναοὶ καὶ μοναστήρια καὶ οἶκοι
τῶν ἐπισήμων. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρονται Α', ὁ ναὸς τῆς ἀγίας Εὐφημίας,
ὁ ἐπιλεγόμενος Εἰς τὴν ἀγίαν Δύναμιν, περὶ οὗ προείπομεν (1).
Β', ὁ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, κτίσμα Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, διότι
ἐκεῖ κατῴκει καὶ ἐμάνθανε γράμματα, παῖς ἔτι ὢν, ὅτε ἤλθεν ἐκ Δυρρά-
χίου. Εἶναι δὲ φαίνεται ὁ αὐτὸς τῷ ἀνωτέρῳ σημειωθέντι τοῦ Ἀποστόλου
Θωμᾶ, ὃν ἐπεκόσμησεν ἔπειτα ὁ Ἰουστίνος μὲ διάφορα πολύτιμα μάρμαρα,
διότι ἐν αὐτῷ εἶχε ταφῇ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰουστός Γ', ὁ τοῦ Προδρόμου, ὁ εἰς
Τὰ Πρόβου, ὃν ὕστερον ὁ Κοπρώνυμος εἰς ἐργοδόσιον μετεποίησεν.
Ὁ δὲ Πρόβος οὗτος ἦν ὁ Πατρίκιος ἐκεῖνος ὁ ἀναγορευθεὶς αὐτοκράτωρ
ὑπὸ τῶν δῆμων ἐν τῇ στάσει τοῦ Νίκα, ὅτε ἐπυρπολήθησαν καὶ τὰ οἰ-
κήματα αὐτοῦ ταῦτα Δ', ὁ τῆς Θεοτόκου, κτίσμα Κωνσταντίνου τοῦ
Μεγάλου, ὁ ἐπιλεγόμενος Τὰ Κοντάρια ἢ Κονταρίτζια, διότι ἐπὶ
Βυζαντίων ἦτον ἐκεῖ φρουρά (2). Μετωνομάσθη δὲ ἔπειτα τοῦ ἀγίου Γε-
ωργίου, καὶ μετὰ ταῦτα τῆς ἀγίας Θέλης, μετασκευασθεὶς ὑπὸ Ἰουστίνου
τοῦ Νεωτέρου, ἀφ' οὗ πρότερον εἶχεν ἐπισκευασθῇ, φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Ἰου-
στινιανοῦ, κατὰ τὸν Προκόπιον Ε', ἡ Μονὴ τῆς Κεχαριτωμένης,
τῆς ὁποίας τὸ Τυπικὸν σώζεται, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, ἐν τῇ Ἑθνικῇ
Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, κτίσμα Εἰρήνης τῆς τοῦ Αὐτοκράτορος μὲν
Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ συζύγου, θυγατρὸς δὲ Ἀνδρονίκου τοῦ Δούκα, τοῦ
Πρωτοπροέδρου κτλ., καὶ ἐγγόνης Ἰωάννου Δούκα τοῦ Καίσαρος Ζ', ἡ

(1) Ἐν τῇ τοῦ Σαραγίου Περιγραφῇ. (2) Πιθανώτερον ὅμως ταῦτα τοποθετοῦνται ἐπὶ τοῦ
τρίτου λόφου καὶ εἰς τὰ Βυζαντίαις, ὅπου ἡ Βίγλα καὶ τὸ Στρατήγιον ἐν τῇ τοῦ Ταύρου
ἀγορᾷ.

τῆς Κελλαρέας, πλησίον τῆς Κεχαριτωμένης, ἀμφότεραι γυναικεῖαι·
 Ἡ, τὰ λεγόμενα Τοῦ Μαύρου, ἐνὸς τῶν 15' Συγκλητικῶν, τῶν ἀπὸ
 Ῥώμης μετοικισθέντων, ὃ ἐκτίσε καὶ τὸν λεγόμενον Τοῦ Βελονᾶ
 οἶκον· Θ', Τὰ τοῦ Καίσαρος, παλάτιον ἀνήκον ἢ εἰς τὸν ἀδελ-
 φὸν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, χρηματίσαντα Κόμητα τῶν Πριβάτων καὶ
 ἑπαρχον τῆς πόλεως ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ, ἢ εἰς τὸν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ
 Μεγάλου καὶ Ἀρκαδίου Μάγιστρον τῶν Ὀφφικίων, ἑπαρχον τοῦ Πραιτω-
 ρίου καὶ Ὑπατον, ἢ εἰς τὸν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μ., περὶ οὗ ἶδε τὸν Θεο-
 φάνην. Ἀναφέρεται δὲ καὶ Προκλιανήσιος τῶν Καίσαρος
 Λιμήν, ὅπου, κατὰ τὸν Ἱστορικὸν τούτον, ἦτον προσωρμισμένος ὁ Βα-
 σιλικὸς στόλος ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σαρακηνῶν τῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου
 τοῦ Παυωνάτου.

Ἐδῶ ἴσως ἔπρεπε νὰ τοποθετήσω καὶ τὴν τοῦ Νεωρίου Ἐξάρτη-
 σιν· ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦ Συροπούλου μὲ πείθει μᾶλλον ὅτι ἐκεῖτο παρὰ
 τὸν τοῦ Θεοδοσίου λιμένα τὸν ἐν τῇ Βλάγκᾳ.

Παρὰ δὲ τὸν λιμένα τοῦ Βουκολέοντος ὠκοδόμησεν Ἰουστίνος ὁ Β', τῷ δ'
 εἶπει τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ, εἰς ὄνομα καὶ πρὸς χάριν τῆς γυναικὸς 'του,

Τὸ Παλάτιον τῶν Σοφριανῶν, ἢ Τὰ Σοφριανά.

τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Σχολαστικὸς Ἀγαθίας ὕμνησε διὰ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος:

» Ὅππῃ, τεμνομένης χθονὸς ἄνδιχα, πόντον ἀνοίγει
 πλαγκτὸς ἀλικύστων πορθμὸς ἐπ' ἡϊόνων,
 » χρύσεα συλλέκτρῃ τάδ' ἀνάκτορα θῆκεν ἀνάσσει
 τῇ πολυκυδίστῃ θεῷς ἀναξ Σοφίῃ.
 » Ἀξίον, ὦ Ῥώμη μεγαλόκρατες, ἀντία σέο
 κάλλος ἀπ' Εὐρώπης δέρεται εἰς Ἀσίην! «

ὁ Γύλλιος ἀνέγνω, τεμνομένης ἀλὸς ἄνδιχα, καὶ συμπεραίνων,
 ἐκ τε τούτου καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, κατὰ τὸν Θεοφάνην, ἐπὶ τοῦ πάγου τοῦ ἐπὶ
 Κοπρωνύμου, διέβαιναν ὁ βουλούμενος ἀπὸ τῶν Σοφριανῶν εἰς τὴν πόλιν,
 τοποθετεῖ ταῦτα ἐν τῷ Πέραν τῆς πόλεως. Ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ ἐ-
 πίγραμμα ἐποιήθη εἰς τὸ ἐν τῷ Ἡραίῳ (1) παλάτιον, τὸ ὁποῖον αὐξήσας
 ἢ καὶ ἐπισκευάσας ὁ Ἰουστίνος, ἐπωνόμασεν ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ,
 καθὼς ὅλα σχεδὸν ὅσα ἐκτίσε καὶ ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι ἡ βασιλὶς αὐ-
 τη, ὡς ἀξία μαθήτρια τῆς θείας 'της Θεοδώρας τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ,

(1) Ἰδε Φενέρ-μπαγτσε εἰς τὸ Β' Μέρος. Τὴν εἰκασίαν ταύτην ἐπιβεβαίωσι καὶ ὁ Κω-
 δινός, τοποθετῶν ἑστῶς τὰ Σοφριανὰ Παλάτια, ἀλλὰ ἐπομένως παρὰ τὰ ἐν τῷ Βουκολέοντι, » Πέ-
 » ρα τοῦ Στενοῦ. « Παρὰ τὰ Σοφριανὰ ταῦτα ἦσαν καὶ τρίτα ἄλλα ἐντὸς τοῦ Κόλπου, εἰς τὸν ἅγιον
 Μάμαντα, περὶ ὧν ἐν τῷ Β' Μέρει.

ἐξήσκει τὴν αὐτὴν εἰς τοῦ Ἰουστίνου τὸ πνεῦμα ἐπιβρόχην, ὅποιαν καὶ ἐκείνη ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ἔχει. Τὸ παράδοξον ὅμως εἶνε, ὅτι ἐκείνη εἶχε καὶ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ κάλλος, ἐν ᾧ ἡ ἀνεψιά της αὐτῇ ἦτον, φαίνεται, καθὼς καὶ ἐλέγετο, λωβὴ (1). Ἀλλὰ μήπως τοῦ κεστοῦ τῆς Ἀφροδίτης τὰ θέλγητρα εἶνε μόνον ἐξωτερικὰ καὶ σωματικὰ; Ὅπως δὴποτε δέ κεν ἔχῃ τὸ περὶ τούτου, ἡ πολυύμνητος αὐτῇ Αὐγούστα, ἀφ' οὗ ἀπέτυχε τῆς ἐλπίδος τοῦ ἵνα νυμφευθῇ μετὰ θάνατον τοῦ συζύγου της τὸν Τιβερίον, τὸν ὅποιον ἐπὶ τούτῳ, φαίνεται, εἶχεν αὐτῇ προαγάγει εἰς τὴν διαδοχὴν, ἀγνοοῦσα ὅτι ἦτο νενυμφευμένος (2), κατωκίσθη εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο, καθὼς τὸ ὀνομάζει ὁ Θεοφάνης, παλάτιον, συντελεσθὲν τῷ 572 ὑπὸ τοῦ Τιβερίου, κτίσαντος ἐν αὐτῷ καὶ λουτρόν, καὶ » βασιλικὴν αὐτῇ δόντος » ὑπηρεσίαν, ὡς οἰκεία μητρί α.

Τὸ μέρος τοῦτο ἦτον, κατὰ τὸν Θεοφάνην, προάστειον τοῦ Ἰουστίνου, » ὃ εἶχε πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι αὐτόν α, καὶ εἶχε καὶ ναὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, περὶ οὗ προείπομεν. Τὸ δὲ παλάτιον τοῦτο ἐλέγετο, καθὼς καὶ ἦτον, καὶ Κάτω Παλάτιον τοῦ Βουκολέοντος, σχετικῶς ὡς πρὸς τὸ τοῦ Θεοδοσίου, τὸ ὅποιον ἦτον ὑπερκείμενον, καὶ ἐπάνω, καὶ ἀπ' ἐκείνου πρὸς τοῦτο ἔφερε μεγαλοπρεπὴς μαρμαρῖνη καθόδος, προήκουσα μέχρι τῆς καλουμένης ὑπὸ τοῦ Χωνειάτου Ἀποβάθρου τοῦ Βασιλέως, ἐπὶ τῆς ὁποίας, σχηματιζούσης συγχρόνως καὶ τὴν ἐτέραν τῶν χηλῶν (τῆς προκυμαίας) τοῦ λιμένος, ἵστατο ὁ Λέων ἡ, κατὰ τὸν Τύρου Βιλλέλμον (3), οἱ λέοντες, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔδεν εἶν' ἀπίθανον ὅτι παρωνομάσθη μᾶλλον ὁ εἰσπλοῦς αὐτοῦ Bucca Leonis. Διὰ τὴν θέσιν δὲ ταύτην ὁ Δρουγγάριος Λακαπηνός . . , τοῖς βασιλείοις προσπλεύσας εἰς τὸν » Βουκολέοντα, . . ἐκεῖθεν ἀνῆλθεν εἰς τὰ Βασίλεια α. Καὶ διὰ τοῦτο συγγέεται τὸ παλάτιον τοῦτο τῷ τε πρὸ αὐτοῦ τοῦ Ὁρμίσδου, καὶ τῷ μετ' αὐτὸ τοῦ Ἐλευθερίου ἢ τῆς Εἰρήνης καὶ ἔδεν εἶν' ἀπίθανον ἵνα ἦσαν καὶ τὰ τρία ταῦτα ἐν καὶ ταῦτά.

ΑΝΑΒΑΙΝΩΝ δέ τις ἀπὸ τοῦ Τσατλαδὺ-καποῦ καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ἐκκλίνων μικρὸν πρὸς ἀριστεράν, ἀπαντᾷ ἐπ' αὐτῆς τῆς Μεσαίας Λεωφόρου (διβάν-γιολοῦ), τὸ

Μεχμέδ - πασσᾶ - τζαμισί,

τὸ ὅποιον ἐνθυμίζει ἐν τῶν προσφιλεστέρων καὶ ἐνδοξοτέρων ὀνομάτων τῆς Τουρκικῆς Ἱστορίας διότι εἶνε κτίσμα τοῦ πρώτου Κιοπροῦ

(1) Τὸ ὅποιον εἶναι νομίζω συνώνυμον τοῦ Κολοβὴ (κοντὴ) καὶ οὐχὶ πάσχουσα ὑπὸ λώδης.

(2) Ἴδε ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας. (3) Βιβλ. Κ', κε'.

λ η (1) Βεζίρη Μεχμέδ - πασσά. Ὁ διάσημος οὗτος ἀνὴρ, ὁ μόνος ἀξιωματικός, μετὰ τῶν διακοσίων Βεζιρών τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὃν ἀφήσῃ διάδοχον τῆς ἀρχῆς τὸν υἱόν του, εἶν' ἐκ τῶν σπανίων ἐκείνων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἡ θεία Πρόνοια ἀναδείκνυσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ὡς φωτεινά τινα μετέωρα, πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐθνῶν. Διορισθεὶς παρὰ προσδοκίαν, καὶ εἰς ἡλικίαν ἤδη πρεσβυτικὴν, χωρὶς κἀνείς 'να τὸν ἐνθυμῇται σχεδὸν προτοῦ, ἀπέδειξεν ὅτι ἦτον προωρισμένος 'να σώσῃ τὴν Τουρκικὴν μοναρχίαν, τὴν ὁποίαν εὗρε παραλελυμένην ἤδη ὑπὸ τῆς δεκαετοῦς αὐτοκρατορίας τοῦ φιληθόνου Σουλτάν-Ἡβραήμ, καὶ τοὺς εὐνοούχους τοῦ παλατίου πραγματικῶς βασιλεύοντας ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ Σουλτάνου. Ἀναλαβὼν λοιπὸν μὲ σπιθαράς χεῖρας τὸ πηδάλιον τοῦ Κράτους, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπαπειλεῖτο τοῦτο ὑπὸ τῆς ἀνηλικιότητος Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Δ', διαδεξαμένου τῷ 1649 τὸν πατέρα του εἰς ἡλικίαν ἐπτὰ ἐτῶν, πρῶτιστον αὐτοῦ καθῆκον ἐνόμισε 'να ἀπαλλάξῃ τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τῆς γυναικωνίτιδος καὶ τῶν εὐνοούχων τὰς χεῖρας. Ἐξακολουθῶν δὲ μετὰ τοῦτο, ἀφ' ἐνός μὲν 'να καταδιώκῃ ἀδιαλλάκτως τοὺς ἀνάνδρους καὶ δημοδόρους, ἀφ' ἐτέρου δὲ 'να λαμπρύνῃ τὰ Τουρκικὰ ὅπλα μὲ νίκας καὶ ἀνακτήσεις, ἔλαβε μὲν εἰς τὴν Τουρκικὴν Ἱστορίαν τὸ ἐπώνυμον Σκληρὸς, ἀλλ' ἀφήκεν, ἀποθανὼν τῇ 31 Ὀκτωβρίου τοῦ 1661, μνήμην ἀθάνατον πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀρετῆς, καὶ πρὸ πάντων, δῶρον ἀνεκτίμητον εἰς τὸν μονάρχην του, τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν ἀρετῶν του Ἀχμέδ-Κιοπρουλή-ζαδὲν, τὸν ἐπονομασθέντα Φαζλὴ (ἐνἀρετον;), ἀποπνιγέντα δὲ τῇ 30 Ὀκτωβρίου τοῦ 1676 ἐν τῷ Ἑπταπυργίῳ. Ὁ ἄλλος αὐτοῦ υἱὸς, Μουσταφᾶς, ἐβεζίρευσε ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ Β' τῇ 7 (17) Νοεμβρίου 1689, καὶ ἐφονεύθη περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου τοῦ 1691 εἰς τὴν ἐν Σαλανκεμὲν τῆς Οὐγγρίας μάχην· αὐτοῦ δὲ ὁ υἱὸς Νουουμάν-πασσᾶς, εἶνε ὁ πέμπτος καὶ τελευταῖος Βεζίρης ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κιοπρουλήδων· διότι καὶ εἰς μέγας αὐτοῦ θεῖος, ἐξάδελφος τοῦ πατρὸς του, καὶ υἱὸς τοῦ Χασάν, δευτεροτόκου ἀδελφοῦ τοῦ Μεχμέδ, Χουσεῖν τὸ ὄνομα, καὶ Ἀμουτζᾶ-ζαδὲς (υἱὸς τοῦ ἐξαδέλφου) τὸ ἐπίθετον, ἐχρημάτισε Βεζίρης, διορισθεὶς μὲν τῇ 11 (21) Σεπτεμβρίου τοῦ 1697, ἀπαλλαγείς δὲ, κατ' ἰδίαν του αἰτήσιν, τοῦ θάρους τῶν πραγμάτων τῇ 5 (15) Σεπτεμβρίου τοῦ 1702. Οὗτος ἐπωνομάσθη Πολιτικός (Σαχχίμπι-τεμπίρ). Ὁ δὲ Νουουμάν-πασσᾶς, γενόμενος καὶ γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τῇ Αἰσὲ τοῦ Σουλτάν-Μου-

(1) Κατὰ τὸν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον, γράφοντα τῷ 1670-1684, ὁ Κιοπρουλῆς ἦν Ἀλβανὸς τὸ γένος καὶ ἱερέως υἱὸς, οὗ καὶ ἡ μήτηρ ἀπέθανεν ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι. Τουρκισθεὶς δὲ εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, καὶ ἀποκατασταθεὶς ἐν τινι κωμοπόλει, ὅπερ τὴν Σινώπην κειμένην, καὶ καλουμένην Κιοπρού (Γεφύραν), ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐπωνομάσθη.

σταφᾶ τοῦ Β', δὲν ἔμεινεν εἰμὴ δύο μόνους μῆνας εἰς τὴν ἀρχὴν (15 [26] 'Ιουνίου - 5 [15] Αὐγ. 1710).

Προχωροῦντες δὲ, ἀπαντῶμεν τὸ Μέγα λουτρόν (Μπουγιούκ-χαμ-ἄμ), καὶ παρ' αὐτὴν ἤδη τὴν ὑπώρειαν τοῦ λόφου τὸ Ἑμίν-μπεη-τζαμισὺ, καὶ ἔπειτα, στρεφόμενοι πάλιν πρὸς μεσημβρίαν, ἐμβαίνομεν εἰς τὸ

Κοντοσκάλιον,

συνοικίαν ὑπερεκτεταμένην καὶ πολυάνθρωπον, κατοικουμένην τὸ πλεῖστον ὑπ' Ἀρμενίων, ὅπου καὶ τὸ Πατριαρχεῖον αὐτῶν, ἔχουσιν δὲ δύο Γραμμάτικας Ἐκκλησίας, τὴν μὲν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἐπιλεγομένης Ἑλπίδος, κτισθεῖσαν, κατὰ τὸν Δοσίθεον (1), τῷ 1672· τὴν δὲ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Κυριακῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ἐκκλησιῶν εἶνε τὸ Ἡβραῖμ-πασσᾶ-τζαμισὺ, καὶ πλησίον αὐτοῦ, κατὰ τὸν Chevalier (2), ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Βασιλείου, κειμένη πιθανῶς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς περιωνύμου ποτὲ Μονῆς τοῦ ἁγίου τούτου, ὅπου, κατὰ τὸν Παχυμέρην (3) καὶ Κωδινὸν (4), ἐτάφη ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ ὁ Γαλησίου ὁ Ὁμολογητῆς, ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου τῷ 1283 (;).

Τὸ δὲ Τουρκικὸν ὄνομα τῆς τοῦ Κοντοσκαλίου πύλης, ἀριθμουμένης τρίτης μὲν ἀπὸ τοῦ Σκραγίου πρὸς τὸ Ἑπταπύργιον, πέμπτης δὲ ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὸ Σαράγιον ἐπὶ τῆς Προποντίδος, εἶνε τὸ

Κοὺμ - καπύ,

ταυτόσημον τῆς τῶν Ψαμαθίων ἢ τοῦ Ψαμάθου, δοθὲν εἰς ἀμφοτέρας διὰ τὴν ἐπισωρευομένην ὑπὸ τοῦ νότου εἰς τὸν ἐνταῦθα αἰγιαλὸν ἄμμον (κούμ).

Τὸ δὲ τοῦ Κοντοσκαλίου, διασωθὲν ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ἐνθυμίζει τὸ πρὸς τὰ Βλάχα Κοντόσκαλον, ἀποβάθραν δηλονότι βραχεῖαν, καὶ μὴ προεκτεινομένην τοσοῦτον ἐντὸς τῆς θαλάσσης ὅσον προεῖχεν ἢ πρὸ αὐτῆς Βασιλικὴ Ἀποβάθρα τοῦ Βουκολέοντος. Τὴν δὲ ἄλλην ἐτυμολογίαν τοῦ Κωδινοῦ, τὴν ἀπὸ τοῦ ἐπιστατήσαντος δῆθεν τῇ κτίσει τοῦ παρ' αὐτὴν λιμένος Γαληνοῦ ἢ Ἀγαλλιανοῦ τοῦ Τουρμάρχου, ὅς τις ἐπεκαλεῖτο, εἴτε κατ' ὄνομα τῆς οἰκογενείας 'του, εἴτε ἀπὸ σωματικοῦ ἐλαττώματος, Κοντοσκέλης ἢ Κοντόσκελος, οὐ παραδέχεται, καὶ ἔχει, νομίζω, δίκαιον, ὁ Δουκάγγιος.

Παρά τὴν πύλην ταύτην ἦτον ποτὲ

Ὁ Λιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου,

τὸν ὁποῖον ἔκτισε, κατὰ τε τὸν Κωδινὸν καὶ ἄλλους, ὁ Μ. Κωνσταντῖνος,

(1) Δωδεκαβίβλ. 1Β', ε', 5. (2) Τόμ. Β', σελ. 259. (3) Βιβλ. Ζ', ιγ'. (4) Περὶ Ὁφικ. 1Ε'.

ἐπιστατοῦντος τῷ ἔργῳ τοῦ Πατρικίου καὶ Ἀσηκρίτου Ἐλευθερίου, τοῦ ὁποίου ἴστατο ἐν αὐτῷ καὶ ὁ ἀνδριάς, φέρων πτύον ἐν τῇ χειρὶ καὶ κόφινον ἢ, κατ' ἄλλο Χρονικόν, καπούλιον ἐπὶ τῶν ὤμων. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ λιμὴν οὗτος ἢ ὅθεν ὑπῆρχε παντάπασι, τὰ δὲ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα ἀναφέρονται ἅπαντα εἰς τὸν ἐξῆς διαγραφησόμενον τοῦ Θεοδοσίου· ἢ, καὶ ὅπου ὑπῆρχεν, ἦτον οὐχὶ νεώριον, ὥς ἐκεῖνος καὶ ὁ προδιαγραφεὶς τοῦ Βουκολέοντος, ἀλλ' ἀπλῶς σκάλα μόνον πρὸς προσόρμισιν τῶν πλοίων. Ἐπειδὴ ὅμως ἀναφέρονται ὅπωςδῆποτε ἀμφοτέρω, ἀνάγκη ἵνα διηγηθῶμεν τὰ περὶ ἑκατέρου λεγόμενα, παραπέμποντες πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐλλειπόντων ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον.

Τὸν λιμένα τοῦτον, ἠπλακωτὸν ὄντα κάτωθεν καὶ βαθύτατον, κατὰ τὸν Κωδινόν, συνέχυσσε Θεοδόσιος ὁ Νεώτερος, μετακομίσας ἐνταῦθα τὸ γῶμα, τὸ ὁποῖον ἀνωρύχθη πρὸς καταβολὴν τῶν θεμελίων τῆς ἐν τῷ Ἐηρολόφῳ στηθείσης ὑπ' αὐτοῦ στήλης· ἀπ' αὐτοῦ δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐξέτεινε κλίμακα, ἥτις ὅμως ὁδὸν νομίζω ἵνα ᾖ ἢ ἡ Ἀποβάθρα τῆς Πηγῆς, τὴν ὁποῖαν θέλομεν εὖρεϊ ἐντὸς τοῦ Κόλπου εἰς τὸ Κοσμίδιον· ἐκτὸς ἐὰν ὑποτεθῶσι δύο τοιαῦται, ἢ μὲν διὰ τοὺς ἀπὸ τῆς Προποντίδος καὶ τῆς Ἀσιατικῆς Περαιάς προσκυνητάς, ἢ δὲ διὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου.

Κατὰ τὸν Συγγραφεὰ τῆς Κωνσταντινιάδος, τὸ Κοντοσκάλιον ἦτον ἐν καὶ ταῦτό μὲ τὸ Ἐπτάσκαλον· ἀλλὰ τολμῶ ἵνα μὴ εἶμαι σύμφωνος μὲ τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ τούτου.

Παρὰ τὸν λιμένα τοῦτον ἔκτισεν ἡ Αὐτοκρατορίσσα Εἰρήνη ἡ ἐξ Ἀθηνῶν, σύζυγος Λέοντος τοῦ τῆς Χαζάρας, τὸ καλούμενον Παλατίον τοῦ Ἐλευθερίου καὶ τῆς Εἰρήνης, καὶ εἰς αὐτὸ ἀνεχώρησε, μακρυνθεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τῶν πραγμάτων. Εἶχε κατακρύψει δὲ, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ἐν αὐτῷ πλείστα χρήματα ἐντὸς τῶν τοίχων, ἀνακτίσασα ἔπειτα τούτους δι' ὀρθομαρμαρῶσεως, τὰ ὁποῖα Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτῆς ὕστερον κατέδειξεν εἰς τὸν Νικηφόρον.

Τὰ παλάτια ταῦτα εἶναι νομίζω τὰ καλούμενα Παλατίτζια (μικρὰ ὀηλονότι παλάτια, παλατάκια, κατὰ τὸν παρ' ἡμῖν συνῆθη ὑπακοριστικὸν τύπον), τὰ ὁποῖα κατήντησαν μετέπειτα μοναστήριον, τὸ λεγόμενον Τῆς Προκοπίας καὶ (καθὼς καὶ εἰς τὰς ἐπωνυμίας ἄλλων μοναστηρίων θέλομεν παρατηρήσῃ) Τῶν Προκοπίου, τῶν ὁποίων ἀναφέρεται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου καὶ Μεμοροφύλαξ (ἀρχιεπισκόπος), ὅθεν ἔπεται ὅτι προὔπῃρχον οὐχὶ μόνον τῆς Εἰρήνης, καὶ τῆς Προκοπίας, τῆς Ῥαγγαβῆ γυναικὸς καὶ Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ Γενικῶν θυγατρὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς Εὐφημίας τῆς γυναικὸς Ἰουστίνου τοῦ Θρακῆς, εἰς τὰς ὁποίας ἀπονέμεται ἡ κτίσις τῶν, ὡς ἀνοικοδομησαμένας πάντως καὶ ἐπισκευασαμένας αὐτά.

Διὰ ταῦτα νομίζω, ὅτι ἐὰν ἡ Μονὴ αὕτη δὲν ᾔην ἡ αὕτη τῇ τῶν Γαστρίων, εἶνε ὅμως ἡ αὕτη τῇ καλουμένη Τῆς Αὐγούστης, καὶ τοποθετουμένη, κατὰ τὸν παρὰ τῷ Πορφυρογεννήτῳ κατάλογον τῶν Βασιλικῶν μνημάτων, ὑποκάτω τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ τῶν Ἀνθεμίου.

Ἐν αὐτῇ ἐτάφησαν Ἰουστίνος ὁ Θραξ καὶ Εὐφημία ἐν λάρνακι ἀμφοτεροὶ πρασίνη. Ἐν αὐτῇ δὲ εὐρέθησαν, κατὰ τὸ Χρονικὸν Συμμεῶν τοῦ Λογοθέτου, καὶ αἱ στολαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Κατὰ δὲ τὸν Κωδινόν, »ἀπὸ τῶν Ἐλευθερίου παλατίων μέχρι τοῦ Ἀμαστριανοῦ Ἱπποδρόμιον ᾗ, παρὰ τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου κατασκευασθὲν, δὲ» περ κατέλυσεν Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, καὶ ἔκτισεν ἐν αὐτῷ τὰ Πιστώρια(1)α.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, ἡ φυλακὴ »τῶν με-» ρῶν τοῦ Βουκολέοντος καὶ ἄχρις ἐγγὺς τοῦ Κοντοσκαλίουα ἐδόθη, κατὰ τὸν Φραντζήν, τῷ τῶν Κατελάνων(2) Κονσούλῳ Πέτρῳ Γουλιάνῳ.

Μετὰ τὴν τοῦ Κοντοσκαλίου πύλην, ἔπεται τετάρτη τῶν ἐπὶ τῆς Προποντίδος πρὸς τε τὸ Ἑπταπύργιον καὶ ἀπ' αὐτοῦ, ἡ καλουμένη Νέα Πύλη

(Γενεὶ - κατὰ τῆς Βλάβκας),

ὡς ἀνοιχθεῖσα μετὰ τὴν ἄλωσιν. Ἡ δὲ παρ' αὐτὴν νέα συνοικία τῶν Ἀρμενίων συνέστη ἐπὶ Σουλτὰν-Μουσταφᾶ τοῦ Γ', συγχώσαντος τὸ ῥηχὸν ἐνταῦθα μέρος τῆς παραλίας, τὸ ὅποιον ἴσως ἦτον ὁ ποτὲ λιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου, εἰς μῆκος 12,000 πήχεων, καὶ πλάτος 6,000, κατὰ τὸν Χάμμερ(3) καὶ τὸν Βαρῶνον Τόττ, πρὸς συνοικισμόν καὶ ἀποξημίωσιν τῶν οἰκοκυρίων, ὧν εἶχεν ἀγοράσῃ τὰ γήπεδα πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ τζαμίου 'του(4), καὶ ἴσως τότε ἤνοιξε καὶ τὴν πύλην ταύτην, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ἐργοστάσιον ζωγραφιστῶν βαμβακίνων (μπασμά-χανέ), διευθυνόμενον ὑπὸ Ἀρμενίων, εἰς τὸ ὅποιον ὅμως μεταχειρίζονται πρόστυχα καὶ ἐξιτήλα χρώματα· διότι ἡ χρῆσις τῶν διαρκῶν καὶ ἀνεξιτήλων εἶνε πρόνομιον τοῦ Μπασμά-χανέ τοῦ Σκουτάρεως.

Εἰς τὰ πρὸ τῆς πύλης ταύτης ὀκτώ-δέκα καφενεῖα, ὠκοδομημένα ἐπ' αὐτῆς τῆς θαλάσσης, συρρέουσι, τὰς ἐορτὰς καὶ Κυριακάς μάλιστα, ὅλοι τῶν πέριξ συνοικιῶν οἱ ἄργοι· ὁ δὲ συμμιγῆς θόρυβος τῶν συλλαλούντων, τῶν ὑπηρετούντων, τῶν πωλητῶν, τῶν παιγνιδιωτῶν, ἐνωμένος μετὰς φωνὰς τῶν ἀχθοφόρων καὶ κωπηλατῶν, ὧν οἱ μὲν μεταφέρουσιν ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Βιθυνίας, οἱ δὲ νωτοποροῦσιν ἐντεθεὶς εἰς τὰς διαφορὰς τῆς πόλεως συνοικίας τὰ πρὸς κατανάλωσιν τρόφιμα, καὶ ἰδίως χορταρικά καὶ ὀπώρας, ἀφίνει εἰς τὸν πρωτόπειρον θεατὴν ἀνάμνησιν δυσέκ-

(1) Pistrīnas, Ἐργοδόσια. (2) Ἰσπανῶν. (3) Ἱστορ. ΟΒ'. (4) Ἰδε Λαλελί.

φραστον και δυσκόλως λησμονουμένην. Εἰς τὰ καφενεῖα ταῦτα ἐπιδείκνυνται συνήθως, κατὰ τὰς νύκτας μάλιστα τοῦ Ραμαζανίου, καὶ οἱ περίφημοι ἐκεῖνοι μυθολόγοι (μεδδὰχ) τῆς πρωτευούσης. Κἀνέν ἴσως ἄλλο ἔθνος ὃδὲν ἔχει τοσαύτην περὶ τὸ μυθολογεῖν ἔξιν, ὅσῃν ἔχουσιν οἱ Ἀσιανοί· καὶ ὅς τις ἤκουσέ τινα τῶν διακεκριμένων ἐξ ἐπαγγέλματος μυθολόγων ἀπαγγέλλοντα τὸν τυχόντα μῦθον τῆς Χαλιμᾶς, φθάνει μόνον ἵνα γνωρίζῃ τὴν γλῶσσαν, θέλει συνομολογήσῃ ὅτι ὁ ἀπόλογος ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ἡθοποιία ἐντελεστάτη, μίμησις αὐτόχρομα φυσικῇ τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἡθῶν, τῆς φωνῆς πολλάκις αὐτῆς τῶν εἰσαγομένων προσώπων, ὅλη τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν ἡ ἀληθὴς ζωγραφία, πάντοτε συνοδευομένη μὲ φωνὴν εὐλαλον, τὴν ὁποῖαν καθιστᾷ μελωδικωτέραν ἢ εὐρυθμος Τουρκοπερσικὴ γλῶσσα, εἶνε τὰ συνήθη χαρακτηριστικὰ τῶν αὐτοδιδάκτων ῥαψωδῶν τούτων· καὶ ἐπομένως τὸ ἀκροατήριον αὐτῶν εἶνε πάντοτε πολυάριθμον, ἡ δὲ ἐπικρατοῦσα μὲ ὅλον τοῦτο βαθυτάτη σιγὴ σπανιώτατα διακόπτεται ἢ ὑπὸ ψιθυρισμοῦ ὁηλοῦντος συγκίνησιν καὶ ἐπιδοκίμασίαν (διότι οὐδέποτε οἱ Τούρκοι χειροκροτοῦσιν), ἢ ὑπὸ γέλωτος ἑγκαρδίου, ἢ ὑπὸ τοῦ πρὸς ἀργυρολογίαν περιεχομένου δίσκου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὅμως τῶν Γενιτσάρων, αἱ ἀκροάσεις αὗται ἐξέλιπον· διότι ἡ Κυβέρνησις ἴσως ἐθεώρει ἐπικινδύνους διὰ τὴν συνάθροισιν τῶν ἀργῶν.

Τὸ δὲ ὄνομα τῆς Βλάγκας (1) ἐπεκράτησεν ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς πόλεως ἀπ' αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, καὶ ὁ οἶκος Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον διεσώθη, δραπετεύσας, ὡς εἵπομεν, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ πύργου, ὅπου ἐφρουρεῖτο, »τοῦ Βλάγκα »ἐπεκέκλητο«, λέγει ὁ Χωνειάτης.

Ἀλλὰ τί ὄνειρον ἔβλεπεν ὁ Φράτωρ Χριστοφόρος De Bondelmontibus, ὅταν, ἐπιστέλλων ἐκ Ῥόδου περὶ τὰ 1422 τῷ Καρδινάλιῳ Ἰορδάνῃ Περὶ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιεπελάγου, ἔγραφε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι »ἐν τῷ ποτὲ λιμένι Βλάγκα πρόκεινται μέχρι τοῦδε σωροὶ ὀλόκληροι τὰ ὅσα τῶν ὑπὸ τῶν Γραικῶν δολοφονηθέντων Φράγκων, τίτανον τοῖς ἀλεύροις ἀναμιγνύντων, μαρτύριον τῆς πρὸς τοὺς Λατίνους αὐτῶν ἀπεχθείας; Εἶνε ἀλήθεια, ὅτι πολλὰς αἰτίας ὃδὲν εἶχον οἱ Γραικοὶ ἵνα ἀγαπῶσιν εὐκρινῶς τοὺς σταυροστολισμένους τούτους βαρβάρους, τῶν ὁποίων οἱ πλείότεροι ἦσαν σταυροῦ τῷ ὄντι, ἀλλ' ὅχι τοιούτου, ἄξιοι· πλὴν καὶ τιτάνου ὃδὲν ἦτον ἀφ' ἐτέρου ἀνάγκῃ πρὸς φόνον αὐτῶν, ἀφανιζομένων ὑπὸ τῆς κραιπάλῃς καὶ πάσης ἄλλῃς καταχρήσεων ἰδέας, καὶ ἰδίως τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἐπικρατοῦσης ἀναρχίας καὶ διχονοίας. Καὶ τούτου ὅμως δοθέντος, ἡ θάλασσα ὃδὲν ἦτον μακράν, ἵνα ρίπτωσιν ἐν αὐτῇ τοὺς φονευομένους,

(1) Ἴσως ἀπὸ τινος ἐπικαλουμένου Blanc, Λευκοῦ, κατοικήσαντος ἐνταῦθα.

ἐκτός ἐάν εἶχον σκοπὸν ἵνα καταστήσωσιν ἀκατοίκητον τὴν πόλιν ὡς ἐκ τῆς δυσωδίας. Ὡστε ἐκ τούτων καὶ ἄλλων τοιούτων παραλογισμῶν τοῦ Φράτωρος τούτου, καταντᾷ τις ἵνα συμπεράνῃ, ὅτι οὐδέποτε εἶδεν ὁ ἄνθρωπος τὴν ΚΠ, ἐλάμβανε δὲ, καλῶς εἰρησάζων εἰς τὴν Ῥόδον τυχὸν ἢ ἄλλην νῆσον τοῦ Αἰγαίου, πληροφόριαν περὶ τῶν ἐν ΚΠ πραγμάτων παρὰ τῶν ἐρχομένων ἐκεῖθεν συμπολιτῶν τοῦ. Ἀκούσας δὲ ἴσως ὅτι ἔξωθεν τοῦ τείχους ὑπῆρχον προσηρητημένα κητώδη τινα ὅσπᾳ, τὰ καὶ μέχρις ἡμῶν σωζόμενα καὶ καλούμενα Κόκκαλα τοῦ Σαραΐ Μπουρνοῦ, τὰ ἐξέλαβε κόκκαλα Σταυροφόρων, προσπλάσας εἰς αὐτὰ καὶ τὴν τίτανον. Καὶ ἰδοὺ πῶς γράφεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ Ἱστορία (1)!

Ἄλλ' ἄς ἐξακολουθήσωμεν τὴν περιοδεῖαν ἡμῶν.

Ὑπὲρ τὸ προειρημένον τζαμίον τοῦ Ἡβραῆμ-πασσᾶ, εἶνε τὸ Μερ-τζάν-ἄγᾶ-τζαμισὺ, κτίσμα, ὅσον ἐκ τοῦ ὀνόματος εἰκάσαι, πινός τῶν ἀρχιευνούχων. Πρὸς ἀριστερὰν δὲ ἐκκλίναντι ἀπὸ τοῦ τζαμίου τούτου, εἶνε

Ἡ Μονὴ τοῦ Μυρελαίου,

τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Γυλλίου ἐν τῷ Θ' Ῥεγεῶνι, πρὸς ἀνατολὰς τῶν κήπων τῆς Βλάχκας, καὶ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου τῆς πρὸς βορρᾶν. Ἦτον δὲ προτοῦ, καθὼς φαίνεται, ἀνδρώα, καὶ μετὰ ταῦτα μετεκοσμήθη εἰς γυναικειάν· ἐν αὐτῇ δὲ ἐμόνασαν Αἰκατερίνα ἡ σύζυγος Ἰσαακίου τοῦ πρώτου Κομνηνοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Μαρία, καὶ ἄλλοι πολλοί. Καὶ φαίνεται προσέτι ὅτι ἦσαν δύο Μυρέλαια, καθὼς λέγει ὁ Κωδινός, κληθέντα οὕτω, διότι «μύρα ἔρρεε, καὶ ἰάμματα πολλὰ ἐγίνετο» ἐν αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Θεοτόκου· ἢ διὰ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτήρα «βλύζειν τὸ μύρον ὡς ἔλαιον», κατὰ τὸν Βιογράφον Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, ἀκμάσαντος ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μεγάλου. Τὸ δὲ ἕτερον ἐξ αὐτῶν ἦτον παλαιότερον· διότι τοῦτο μὲν ὁ Κοπρώνυμος, πρὸς περιγελῶν τῶν ἐλαιοφαγούντων καὶ ἰχθυοφαγούντων μοναχῶν, Ψαρέλαιον μετωνόμασε· τὸ δὲ ἕτερον ἔκτισεν, ἢ ἐκ θάθρων ἀνφοδομήσεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ὁ Λαγκαπηνός, οἶκον ὄντα πρότερον αὐτοῦ, καὶ ἀρχήτερα τοῦ Κρατερά, ἴσως τοῦ Σοφιστοῦ, εἰς ὃν παίζει ἐν τινι ἐπιγράμματι, σωζομένῳ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ, Ἰουλιανὸς ὁ Αἰγύπτιος.

Ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἐτάφησαν αὐτὸς τε οὗτος ὁ Ῥωμανός, μετακομισθέντος τοῦ λειψάνου αὐτοῦ ἐκ τῆς νήσου Πρώτης, καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ

(1) Ἀπ' αὐτῶν πάντως τῶν κοκκάλων τὴν ἰδέαν ἀπατηθεὶς καὶ καθ' ἡμᾶς συγγραφεὺς τῆς Ἀγ-γλῆς, ἔγραψεν ὅτι «τὴν Πύλιν τοῦ Σαραγίου ἀποκρύπτει τερατώδης σειρὰ κοκκάλων, τῶν ὁποίων» τὸ ἀποτέλεσμα ἐν καιρῷ φωτοχυσίας ἐμποιεῖ φρίκην (ἴδε Mac-Falan Constantinople et la «Turquie en 1828 et 1829, T. II, p. 60 κ. ε.)».

Θεοδώρα καὶ ὁ υἱὸς Χριστοφόρος ὁ Βασιλεὺς, καὶ ἡ θυγάτηρ Ἑλένη.
» Ἄ δὲ διετυπώσατο ὁ Ῥωμανὸς γίνεσθαι ψυχικὰ ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, ἐτελοῦντο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Κεδρηνοῦ. Εἰς ταύτην μετεκαμίσθησαν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Κεσμιδίῳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακκπηνοῦ, καὶ τὰ λείψανα τοῦ Μαυρικίου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ὡς εἰρήσεται ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐκεῖ.

Ὁ ναὸς οὗτος, ὃς τις εἶχε περὶ αὐτὸν καὶ παλάτιον καὶ ξενοδοχεῖον, εἶνε σήμερον εὐκτήριον Τουρκικόν, καλούμενον Μπουδρουμ-τζαμισί, τοῦ ὁποῖου τὰ ἄκορψον καὶ ἄρρυθμον τῆς οἰκοδομῆς, καὶ τῆς τῶν κίωνων ἁρμονίας τὸ πλημμελὲς κακίζει ὁ Pertusier, λέγων ὅτι, διὰ τὴν τοιαύτην ἀνωμαλίαν, δὲν εἶν' εὐκολόν 'να ἀναχθῇ εἰς οὐδένα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ρυθμῶν. Ἐκάθ' δὲ, κατὰ τὸν Chevalier, μικρὸν πρὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ εἰς ΚΠ (τῷ 1784).

Πλησίον δὲ αὐτοῦ πρὸς δυσμὰς καὶ τοῦ Λαλελί-τζαμίου πρὸς νότον, σώζεται

Ἡ Κινστέρνα τοῦ Φωκά,

ὡς ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσα, ἡ γοῦν ἀνοικοδομηθεῖσα· διότι πλησίον ὡσαύτως τοῦ Μυρελαίου τοποθετεῖται ἐν τῷ ΙΑ' Ῥεγεῶνι καὶ ἸΙ τοῦ Μοδέστου, καὶ ἴσως εἶνε μία καὶ ἡ αὐτή, κτισθεῖσα τῷ 369 ὑπὸ τοῦ Πατρικίου (Δομιτίου) Μοδέστου, τοῦ Ἐπαρχοῦ τῆς πόλεως ἢ τοῦ Πραιτωρίου ἐπὶ Οὐάλεντος, ἀποθανόντος κακοῦ κακῶς, διὰ τῶν δεήσεων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, καθὼς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος (1)· διότι, Ἀρειανὸς ὢν, κατέτρεχε τοὺς ὀρθοδόξους. Ἡ Κινστέρνα αὕτη εἶχε ποτε τοὺς ὁλόους αὐτῆς στηριζομένους ἐπὶ τεσσάρων σειρῶν κίωνων Κορινθιακῆς τάξεως, ἐκ τῶν ὁποίων διασώζονται μέχρι τοῦ νῦν αἱ δύο, ὑποκρατοῦσαι πλινθόκτιστόν τινα θόλον. Ὁ Γύλλιος ἐμέτρησεν 60 κίονας, ὁ Κ. Ἀνδρεώσσης 64, ὁ δὲ Chevalier λέγει ὅτι εἶνε (καὶ ἴσως ἦσαν ἐπ' αὐτοῦ) 80. Εἶνε δὲ ὅλοι μαρμαρίνοι, καὶ κατὰ τὸν ρυθμὸν καὶ κατὰ τὸ πάχος καὶ κατὰ τὴν ἀπ' ἀλλήλων διάστασιν ἄνισοι καὶ χωρὶς ἀναλογίας, ἔχοντες ἔνιοι μὲν 14 δακτύλων διάμετρον, καὶ 6 ποδῶν καὶ 10 δακτύλων διάστασιν· ἔνιοι δὲ 18 δακτύλων διάμετρον καὶ 9 ποδῶν διάστασιν· ὅθεν συμπεραίνεται ὅτι εἶνε μεταγενεστέρα καὶ τῆς Βασιλικῆς καὶ τῆς Φιλοξένου, ἀντὶ τῆς ἐπαίας τὴν ἐξέλαβεν ὁ Δουκάγγιος, συγχεομένην ἄλλως καὶ μετὰ τῆς τοῦ Ἀσπαρξος. Ὁ Βονδελμόντιος λέγει ὅτι εἶνε μεγίστη καὶ εὐδωροτάτη· ὁ δὲ Κ. Ἀνδρεώσσης, ὅτι, ὡς ἐκ τῆς ὀσεως τῆς, συγκοινωνοῦσα μὲ τὴν βρύσιν τοῦ Λαλελῆ, ἐπότιζε τὸ Κούμ-καπυ, τὸ Γενί-καπύ, καὶ τὸ Δαουδ-πασσα-καπουσσό.

(1) Ἐπιτάφ. εἰς Βασιλείον.

Ὅπισθεν δὲ τῆς πλατείας τοῦ Μυρελαίου, ἦτον τὸ Χρυσόκαμαρον, τὸ ὅποιον θέλομεν περιγράψῃ διοδεύοντες τὴν Μέστην ὁδόν.

Ἵπερθεν δὲ αὐτῆς καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ τζαμίου Σουλτάν-Μπαγεζήδ, εἶνε τὸ αὐτοκρατορικὸν τζαμίον

Λαλελί.

μικρὸν μὲν τὸ μέγεθος, πάγκαλον δὲ τὴν κατασκευὴν, κτισθὲν κατ' ὀρθομαρμάρωσιν πολυδάπανον, πλὴν γλαφυρωτάτην, τῷ 1760-1763 ὑπὸ Σουλτάν-Μουσταφᾶ τοῦ Γ', κατὰ μίμησιν τοῦ τζαμίου Σουλτάν-Σελήμ, καὶ πλησίον τῆς τῶν Λαλέδων Κρήνης (Λαλελί-τσεσμέ), τῶν ὁποίων διετήρησε παρὰ τῷ λαῷ καὶ τὸ ὄνομα, δι' οὗ γνωρίζεται καὶ ἅπασα ἡ περὶ τὴν κρήνην ταύτην συνοικία, κυρίως δὲ καλούμενον Νοῦρι-Μουσταφᾶ.

Ἡ οἰκοδομὴ τοῦ τζαμίου τούτου ὑπερέβη τὴν δαπάνην δύο ἑκατομμυρίων γροσίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Διότι, παρεκτὸς τῆς ὕλης, ἠναγκάσθησαν ἵνα ἀγοράσωσι μὲ τιμὰς ὑπερόγκους καὶ τὰ γήπεδα, ὡς μὴ ὑπάρχοντος πλέον ἐν ΚΠ, ἐξ αἰτίας τοῦ πλήθους τῶν τζεαμίων, τόπου διαθέσιμου πρὸς οἰκοδομὴν τοιούτων. Ὅθεν καὶ οἱ μεταγενέστεροι Σουλτάνοι, καθὼς ὁ Μαχμούδ Α', ὁ Σελήμ Γ', καὶ ὁ Μαχμούδ Β', ἔκτισαν τὰ ἰδικά τ' αὐτῶν, οἱ μὲν εἰς τὸ Σκούταρι, ὁ δὲ ἐν τῷ Τόπ-χανέ. Ὁ Σουλτάν-Μουσταφᾶς ὅμως κατάρθρωσε ἵνα διαθέσῃ γήπεδόν τι ἄρκετὰ εὐρύχωρον πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ τζαμίου τούτου. Ἀλλ' ἵνα ἀναπληρώσῃ τὰς οἰκίας, ὧν εἶχεν ἀγοράσῃ τὰ γήπεδα, καὶ ἐνταυτῷ ἵνα προικίσῃ μὲ σταθερὰν πρόσδοτον καὶ τὸν νέον ναόν, ἐμόλωσε ῥηχόν τι μέρος τῆς ἔξωθεν τῶν πρὸς τὴν Προποντίδα τειχῶν παραλίας, καὶ ἐσχημάτισεν ἐκεῖ νέαν συνοικίαν, τὸ προδιαγραφὲν Γενί-καπὺ τῆς Βλάχας.

Ὁ θόλος τοῦ τζαμίου τούτου ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλης τῆς στέγης, ἄνευ ἡμιθολίων· αἱ δὲ στοαὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ αὐλῆς (τοῦ Μεσαυλίου) ὑποστηρίζονται ὑπὸ κιόνων Ἰωνικῆς ἀρμονίας, καὶ τοι κατὰ τι ἡλλοιωμένων. Θαυμάζονται δὲ πρὸ πάντων ἐν αὐτῷ πέντε κίονες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, σπάνιοι διὰ τὴν λειότητά των. Τούτων οἱ μὲν τρεῖς εὐρέθησαν κείμενοι ἐν τοῖς παρὰ τὴν πύλην Τσατλαδὺ ἐρειπίοις τοῦ παλαιοῦ παλατίου τῶν Σοφριανῶν ἢ τοῦ Βουκολέοντος· οἱ δὲ ἄλλοι δύο, περίξ τοῦ τεμένους Σουλτάν-Βαγεζήδ, ἐν τοῖς ἐρειπίοις ὡσαύτως τοῦ ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ Φόρῳ ποτὲ κειμένου παλατίου, περὶ οὗ ἐν οἰκίᾳ τόπῳ. Δείκνυνται δὲ ἐν αὐτῷ καὶ δύο τάπητες, παριστάνοντες τὰς δύο ἱερὰς πόλεις, τὴν Μέκκαν καὶ Μεδίνην, ὧν ὡς λέγεται, τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ προϊόν τῶν περιφήμων ταπητουργείων τῆς. Ἐντὸς δὲ τοῦ περιδόλου αὐτοῦ εἶνε τὸ μαυσωλεῖον αὐτοῦ τε τοῦ κτίτορος καὶ τῶν τέκνων τούτου.

Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἐπὶ Γραικορωμαίων

Τὸ Καπιτώλιον,

κείμενον ἐν τῷ Ζ' ἢ Η' Ῥεγεῶνι, καὶ κτισθὲν, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἐν ΚΠ οἰκοδομημάτων, κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Ῥώμῃ. Ἦτον δὲ προσδιωρισμένον ὡς Γυμνάσιον ἢ Πανεπιστημεῖον, ὅπου ἐδίδασκον τρεῖς μὲν καθηγηταὶ τὴν Λατινικὴν ῥητορείαν, δέκα τὰ Γραμματικὰ μαθήματα, πέντε (οἱ καλούμενοι Σοφισταὶ) τὴν Ἑλληνικὴν ῥητορείαν ἢ διαλεκτικὴν, εἰς τὴν φιλοσοφίαν, καὶ δύο τὰ Νομικὰ, ἔχοντες ἕκαστος προσδιωρισμένον δωμάτιον ἀκροάσεως (cellula ad Magistrationis).

Εἰς τὸ κτίριον τοῦτο ἀναφέρεται πιθανῶς καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα :

» Εἰς τὴν Βασιλικὴν τῶν Παιδευτηρίων (1).

» Χῶρος ἐγὼ θεομοῖσιν ἀνείμενος, ἐνθαδὲ πηγὴ

ἄφθονος Λύσονίων ἐκκέχυται νομίμων,

» ἢ πᾶσιν τέτακται μὲν ἀένναος, ἡθέοις δὲ,

ἐνθαδ' ἀγειρομένοις, πάντα δίδωσι βόον α.

Ὀλίγα δὲ θήματα παρέχει, πρὸς τὸ δυτικοδόρειον τοῦ Λαλελῆ, εἶνε τὸ

Ῥαχγίμπ - πασσᾶ - τζαμισί.

Ὁ φερωνύμως σπουδαῖος καὶ μεγαλοφυῆς οὗτος ἀνὴρ, ὁ τελευταῖος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Τουρκίας, κατὰ τὸν Χάμμερ, ἦτον υἱὸς τινος τῶν γραμματέων τοῦ Ταμεῖου· εἰς ἡλικίαν δὲ 25 ἐτῶν ἐπεφορτίσθη, ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας, ἵνα συντάξῃ τὴν στατιστικὴν τοῦ Τίφλιζ καὶ Ἑριβάν· διορισθεὶς ἔπειτα Δεφτέρ-δάρης τῆς ἐπαρχίας ταύτης, καὶ μετὰ ταῦτα Δεφτέρ-ἐμινῆς τῶν στραταρχῶν καὶ τοῦ Ῥεῖζ-ἐφέντη μακρυνθεὶς ἐπὶ ἐπταετίαν τῆς πρωτευούσης· ἐπανελθὼν καὶ ὑπηρετήσας εἰς διαφόρους θέσεις, κατήντησε Ῥεῖζ-ἐφέντης, διοικητῆς τοῦ Καίρου, τοῦ Ἀιδινίου, τοῦ Χαλεπίου, καὶ τέλος Βεζίρης ἐπὶ ἐξαετίαν, ἐπὶ Ὀσμὰν τοῦ Γ', καὶ Μουσταῶ τοῦ Γ', τοῦ ὁποῖου ἠξιώθη ἵνα νυμφευθῇ καὶ τὴν ἀνέψιαν Σαλιχέ-σουλτάναν· ἀπέθανε δὲ τῷ 1743, εἰς ἡλικίαν 65 ἐτῶν, ἀφείς πληθὺς ἀρίστων συγγραμμάτων καὶ ποιημάτων, καὶ μίαν ἀνθολογίαν τῶν ἐκλεκτοτέρων χωρίων ἐμμέτρων τε καὶ πεζῶν τῆς Ἀραβικῆς φιλολογίας, ὥστε θεωρεῖται ὡς κλασικὸς μεταξὺ τῶν νεωτέρων Ὀθωμανῶν συγγραφέων. Ὁ περιώνυμος οὗτος ὑπουργός, καὶ τοι κατὰ τὰ πολεμικὰ ἐλαττούμενος τοῦ Σοκολλή καὶ τῶν δύο Κιοπρουλήδων, εἶνε ἀναντιρρήτως ὁ σοφώτερος τῶν 200 Βεζίρων, ὅσους ἀριθμεῖ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμᾶς ἡ Τουρκικὴ Ἱστορία· οἱ δὲ Βιογράφοι αὐτῶν τὸν ὀνομάζουσι

(1) Ἡ μᾶλλον εἰς τὴν Βασιλικὴν τὴν παρὰ τὸ Βουλευτήριον, ἐκτός ἐάν δὲν ἦσαν ἀμφότεραι μία καὶ ἡ αὐτή, καθὼς τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τσαῦτα κτίρια ἄλλα, ἢ, ἐάν, πυρποληθείσης ἐκείνης, μετετέθησαν ἐνταῦθα τὰ διδαστήρια.

Σουλτάνον τῶν ποιητῶν καὶ ὑπατον τῶν Βεζίρων. Ὑπερνικήσας τὰς ἐθνικὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς 'του, εἶχεν ἔκτοτε ἀκόμη συλλαβεῖν τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπραγματοποίησεν ἐφ' ἡμῶν ὁ μέγας ἀναμορφωτὴς τῆς Τουρκίας Σουλτάν-Μαχμούδ, προσδιορίσας τὰς Πριγκηποννήσους ὡς λοιμοκαθαρτήριον (1). Εἶχε δὲ ἀλληλογραφίαν καὶ σχέδια πολιτικὰ μεγάλα μὲ τὸν Μέγαν Φριδερίκον, καὶ μέρος τῆς δημευθείσης περιουσίας 'του, συμποστούμενης εἰς 60,000 πουργεῖα, ἤτον πάντως καὶ αἱ 500,000, τὰς ὁποίας ὁ ἥρωας τῆς Προυσίας ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τῆς μετὰ τῆς Τουρκίας εἰρήνης. Ὡς δεῖγμα δὲ τῆς εὐφυΐας καὶ ἀνεξιθρησκείας 'του ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον: Τυχροδιώκτης τις ἐκ Δάντσιγκος τῆς Προυσίας ἐνεφανίσθη ποτὲ ἐνώπιον αὐτοῦ, ὑπατεύοντος, λέγων ὅτι εἶδε καθ' ὕπνου τὸν Προφήτην Μωάμεθ, προσκαλοῦντα αὐτὸν εἰς τὴν θρησκείαν 'του, καὶ ἐπομένως, ὑπακούσας εἰς τὴν θείαν ταύτην ὁμῆν, ἀρῆκε τὴν πατρίδα 'του, ἐπιθυμῶν 'να προσέλθῃ εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν. » Παράξενον πρᾶγμα, εἶπεν ὁ 'Ραχγίμπ! ἐδόμομήκοντα πέντε ἔτη ἔχω ἄφ' ὅτου, ὡς πιστὸς μουσουλμάνος, ἐκτελῶ ἀκριβῶς καὶ ἀπαράθῳ τὰ πέντε καθ' ἡμέραν ναμάζιά μου, καὶ οὐδέποτε εἰς τὸ διάστημα τοῦτο μὲ ἤξιωσε τῆς χάριτος ταύτης τοῦ 'να ἐμφανισθῇ καὶ εἰς ἐμὲ ὁ Προφήτης! καὶ ἕνας ἄπιστος 'να λάβῃ τὴν τιμὴν ταύτην! εἰπέ αὐτῷ, Τερτζιμάν-μπεη, ὅτι 'δέν με ἀπατῶσιν ἐυκόλως καὶ ἀτιμωρητί! καὶ ὑποπτεύω ὅτι, ἵνα ἔλθῃ τόσον μακρόθεν, πρέπει 'να ἐρόνευσε πατέρα καὶ μητέρα! ἐπομένως, ἐὰν 'δέν ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν, 'τὸν κρεμῶ«. Ὁ νεοφώτιστος, ἔντρομος, ὠμολόγησεν ὅτι ἦτον γραμματοδιδάσκαλος, καὶ διὰ τὴν κακοήθειαν αὐτοῦ, ἐδιώχθη, κατ' αἰτήσιν τῶν γονέων. » Τότε μάλιστα, 'τὸ ἐννοῶ, ἀπεκρίθη ὁ Βεζίρης. 'Ἀς βυολογήσῃ λοιπὸν τὸ Ὀθωμανικὸν δόγμα, καὶ μετὰ ταῦτα ἄς 'τὸν ὑπάγωσιν εἰς τοῦ Μολλά . . , ὅς τις ἐπαγγέλλεται τὴν αὐτὴν ἠθικὴν! ὁ δὲ ἰμάμης τοῦ μαχαλλῆ, κατηχήσας ἀμροτέρους, ἄς 'τοὺς διδάξῃ ὅτι καμία θρησκεία 'δέν ἀποδέχεται οὔτε τὰς ἀρχὰς 'των οὔτε τὰς πράξεις 'τωνα.

Εἰς τὸ τζαμίον τοῦτο εἶνε προσηρτημένη καὶ μία πλουσία βιβλιοθήκη, ἱδρυμα τοῦ ἰδίου, καὶ ἐν σχολεῖον, ἐπου διδάσκονται ἀνεξόδως 40 νέοι. Πλησίον δὲ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης εἶνε ὁ τάφος 'του, κτίριον γλαφυρώτατον.

Ἐγγιστα δὲ καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ τζαμίου 'Ραχγίμπ, εἶνε τὸ

Μουράδ - πασα - τζαμισι,

μικρὸν, ἀλλ' εὐάρμοστον, θολοσκέπαστον, μὲ πρόπυλον περιστῶν στήριζόμενον εἰς ὀκτῶ ὠρχίους κίονας, ὧν οἱ τέσσαρες πράσινοι ἀρχαῖοι καὶ

(1) Ὁ δὲ Εὐγένιος διηγεῖται (ἐν τινι ἀνωνύμῳ διατριβῇ Περί τῆς ἐνεστώσης χριστιανοῦ καταστάσεως τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους) ὅτι διέταξε 'να μεταφρασθῇ εἰς τὸ Τουρκικὸν ἡ Περί τῶν ἀρχῶν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Νεύτωνος Πραγματεία τοῦ Οὐολταίρου.

οι τέσσαρες ἐκ γρανίου. Κτίτωρ δὲ αὐτοῦ ἴσως εἶνε ὁ ἐπὶ Σουλτάν-Ἀχμέδ τοῦ Α' ὑπατεύσας τῷ 1606 διαδόχου καταστροφεὺς τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐπαναστάντων σείμένιδων (σεγμπάν), γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίραρ ὁ (δραπέται), οἱ τινες, ὑπὸ διαφόρους ἀλληλοδιαδόχως ἀρχηγούς, κατεσπάραντον ἔτη ὀλόκληρα τὴν Ἀνατολήν, ἐκτείνοντες τὰς καταδρομὰς αὐτῶν ἀπὸ τῶν μεθορίων τῆς Περσίας ἄχρι τῶν παραλίων τοῦ Βοσπόρου. Ἀλλ' ὁ ἀνιλεὺς οὗτος Βεζίρης κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ, παραχώσας ζωντάς μυριάδας αὐτῶν εἰς τὰ ὑποῖα ἐπὶ τούτῳ ἀνώρυττε βαθύτατα φρέατα, ὅθεν τῷ ἔμεινεν εἰς τὴν Τουρκικὴν Ἱστορίαν καὶ τὸ ἐπίθετον Κουιρούτζις (φρεωρύκτης). Δηγοῦνται δὲ, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς σκληρότητός του, ὅτι, διατάξας ποτὲ νὰ παραχώσωσι μετὰ τινος συμμορίας ἀποστατῶν καὶ ἐν παιδίον, εὐρεθὲν μετ' αὐτῶν, καὶ μηδενὸς τῶν περὶ αὐτὸν συγκατατεθέντος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ποινὴν ταύτην, ὁ ἀδυσώπητος γέρον ἤρπασε τὸ παιδίον μόνος τοῦ, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἔπνιξε, τὸ ἔρριψεν εἰς τὸ φρέαρ, ἐπιπῶν ὅτι ὅλοι τῶν ἐπαναστατῶν οἱ ἀρχηγοὶ ὑπῆρξαν κατ' ἀρχὰς παῖδες. Ἄλλοτε, παρακαλούμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ἰκονίου νὰ χάρισῃ τὴν ζωὴν εἰς ἀρχηγόν τινα τῶν ἀποστατῶν, ὀνόματι Ἀχμέδ-μπεην, ὡς μόνον δυνάμενον νὰ περιστείλῃ τὰς ὑπ' αὐτὸν πολυαρίθμους τῶν ἀποστατῶν συμμορίας, ἐφάνη ὅτι ἐπέισθη, καὶ προσκαλέσας τὸν Μπέην, » Ἐγὼ σκοπὸν, τῷ εἶπε, νὰ σὲ ἐμπιστευθῶ τὴν φρουρὰν τοῦ Ἰκονίου, καὶ νὰ στρατεύσω κατὰ τοῦ Τζάν-Πουλὰδ (ἄλλου ἀρχηγοῦ τῶν Φυγάδων). Ἀλλ' ἐὰν λάβω βοηθείας ἀνάγκην, πόσους στρατιώτας δύνασαι νὰ μοὶ προμηθεύσῃς; Τριάκοντα χιλιάδας ἀνθρώπους μὲ πολλὴν εὐκολίαν, ἀπεκρίθη ὁ Ἀχμέδ. Τότε λοιπὸν ἐγὼ δὲν ἀφίνω κατόπιν μου ἄνθρωπον δυνάμενον νὰ διαθέσῃ τριάκοντα χιλιάδας ὀπλοφόρους ἐν εὐκολίᾳ, ὑπέλαβεν ὁ Μουράδ, καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὸ φρέαρ.

Ἀπὸ τοῦ τζαμίου Μουράδ-πασσᾶ στρεφόμενοι μεσημβρινοδυτικῶς, ἐμβαίνομεν εἰς τὸ

Ἀκ - σαρὰϊ,

συνοικίαν ἐκτεταμένην, ἐπέχουσιν μέρος τῆς πρὸς τὴν Προποντίδα καταληγούσης κοιλάδος, ἣτις χωρίζει τὸν ἑβδομον λόφον τῶν ἄλλων ἑξ.

Ἡ συνοικία αὕτη διετήρησε τὸ ὄνομα τῆς ἐν Καραμανίᾳ πατρίδος τῶν πρώτων αὐτῆς ἐποίκων, τὴν ὁποίαν Μεχμέδ ὁ Β' ἐκπολιορκήσας τῷ 1470 διὰ τοῦ Βεζίρη Ἰσάκ-πασσᾶ, μετεκόμισε τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς ΚΠ, καὶ συνώκισεν ἐνταῦθα. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦσαν δύο· διότι ὁ Ὁθωμανὸς συγγραφεὺς, τὸν ὁποῖον καὶ ἀλλαχοῦ ἀνεφέρομεν, λέγει ὅτι ὁ Σουλτάν-Μεχμέδ ἔκτισε τὸ παρώνυμον αὐτοῦ τζαμίον μεταξὺ τοῦ νέου καὶ παλαιοῦ Καραμάν.

Ὁ δὲ Ἑβδομος λόφος, ὃς τις, χωριζόμενος ἐντελῶς τῶν λοιπῶν ἔχει 12,000 βημάτων περιφέρειαν, ἐπέχων, ὡς εἶπομεν, τὸ ἐν τρίτον σχεδὸν τῆς πόλεως, καὶ ἐκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ Ἀκ-σαραγίου μέχρι τοῦ Ἐξωκιονίου, ἐκαλεῖτο

Ξηρόλοφος,

καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχεν ὁ τρίτος τῶν Θεοδοσιανῶν φόρων, ὁ λεγόμενος τοῦ Ἀρχαδίου, διότι ὁ κτίσας αὐτὸν Θεοδόσιος ὁ Νεώτερος ἔστησεν ἐν αὐτῷ ἐπὶ κοχλιώδους στήλης, ἡ κίονος ἐκ τῶν λεγομένων Κλωστῶν καὶ Κούφων, τῷ 421 τὸν ἀνδριάντα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀρχαδίου, ἀργυροῦν καὶ τοσθον ὁμοίως τῷ ἐν τῷ Ταύρῳ (1), ὅθεν καὶ συγγέονται ἀμφοτέρω, οἱ τε Φόροι καὶ οἱ Κίονες, ὑπὸ τῶν παλαιῶν περιηγητῶν, τοὺς ὁποίους ἀνεξετάστως ἀντέγραψαν οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων.

Ἡ στήλη αὕτη ἐσώζετο οὐ μόνον ἐπὶ Γυλλίου, ὃς τις καὶ τὴν περιέγραψε μὲ πολλὴν λεπτομέρειαν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος (1595), ὅτε τὴν εἶχεν ἐπισκεφθῇ ὁ Γάλλος περιηγητὴς καὶ ἀρχιτέκτων Γκρελλῶτος, περιτριγυρισμένην ὑπὸ ιδιωτικῶν οἰκημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπέκρυπτον τὴν βάσιν τῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τοσαῦται πυρκαϊαὶ τὴν εἶχον καιρίως βλάβη, καὶ ἐπαπειλεῖτο νὰ προξενήσῃ καταπεσοῦσα οἷαν φθορὰν ἐπροξένησεν ἡ κατάπτωσις τῆς ἐπὶ τοῦ Ταύρου, κατεβλήθη, προνοίᾳ τῆς ἐξουσίας, ἄχρι τοῦ στυλοβάτου, ὃς τις καὶ σώζεται μέχρι σήμερον εἰς τὸ καλούμενον Γυναικοπάζαρον

(Ἀδρέτ - παζάρ),

ἔχων 14 σχεδὸν ποδῶν ὕψος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου, ἀναβαίνων τις διὰ τῆς ἐντὸς αὐτοῦ κλίμακος, βλέπει τὰ περίξ ὅλα μέχρι τῶν Ἑπτὰ Πύργων. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης εἶδεν ὁ Chevalier ἐγγεγλυμμένους τοὺς τέσσαρας αἰετοὺς καὶ τὰ ἐπτὰ πρόσωπα (Νίκας ἢ πνεύματα, Genios), κρατοῦντα στεφάνους δάφνης, τὰ ὁποῖα προδιέγραφεν ὁ Γύλλιος· παρατήρησε δὲ, ἐκτὸς αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ σωζομένου εἰσέτι πρώτου δόμου τοῦ κίονος, ἔχοντος 12 ποδῶν διάμετρον, καὶ ἐν ἄρμα τέθριππον· ἐξ ὧν καὶ εἰκάζει εὐλόγως, ὅτι ὁ Οὐγεντὸς ζωγράφος Gentil-Bellini, ὁ προσκληθεὶς εἰς ΚΠ ὑπὸ Μεχμέδ τοῦ Β', καὶ ζωγραφίσας πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἐτέραν τῶν, μόνων ἀνεστηλωμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε, δύο τοιούτων θριαμβευτικῶν στήλῶν, χωρὶς νὰ ᾔγινε γνωστὸν ὁποτέραν αὐτῶν (τοῦλάχιστον εἰς τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, σωζομένην ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Βιβλιοθήκῃ τῆς ἁγίας Γενεβιέδης, ὅθεν εὐρέθη τὸ ὄνομα), ἐζωγράφησε τὴν ἐν τῷ Ταύρῳ

(1) Ἰδε προσωπέρω.

διότι τὰ ὑπὸ τοῦ Βανδουρίου δημοσιευθέντα σχέδια τοῦ Βελλίνη δὲν ἔχουσιν οὔτε ἀετοὺς, οὔτε Ἀγγέλους, οὔτε στεφάνους. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Γύλλιος κατεμέτρησεν αὐτὴν χωρὶς ἵνα τὴν ζωγραφίσῃ (τὸ ὅποιον ἔκαμεν ὁ Βουσβέκιος· ἀλλ' ἡ εἰκὼν αὐτοῦ δὲν εἶχεν ἐκδοθῇ μέχρι τῶν 1800), κατὰ δὲ τὸν Χωνειάτην, ὁ Ξηρόλοφος, ἔργον Ἀρκαδίου (1), ὁμοίός ἐστι κατὰ »πάντα τῷ Ταύρῳ«· ἀμφότεροι δὲ, κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν, ἦσαν »ἀκρι-» ὥς εἰς μίμησιν τῶν ἐν Ῥώμῃ πεποιημένοι, ἔχομεν καὶ τῶν δύο ἐν-τελεῖς σχεδὸν τὰς εἰκόνας καὶ τὰς καταμετρήσεις, ἃν καὶ ὁ Chevalier φρονῇ ὅτι τὰ ἀντίγραφα ταῦτα δὲν εἶν' ἐντελῶς ὅμοια μὲ τὰ πρωτότυπα, ὡς διόλου ἄλλοια τῶν σωζομένων ἐπὶ τοῦ Ξηρολόφου· καὶ εἶν' ἀδύνατον, λέγει, ἵνα ὑποθέσῃ τις ὅτι εἰς τόσον ὀλίγον καιροῦ διάστημα (ἀπὸ τοῦ Ἀρκαδίου μέχρι τοῦ Θεοδοσίου) αἱ τέχναι ἐξέπεσον εἰς τοιοῦτον βαθμόν.

Τὸ ὕψος τῆς στήλης ταύτης, ἐκτὸς τοῦ βάθρου, τῆς σπείρας καὶ τοῦ στυλοβάτου, ἦτον, κατὰ τὸν Γύλλιον μὲν, 86 ποδῶν καὶ 9 δακτύλων (2), κατὰ δὲ τὸν Θ. Σχμίθ, συμπεριλαμβάνοντα καὶ τὴν βάσιν αὐτῆς, 140 ποδῶν τὸ ὕψος, καὶ 24 ποδῶν τὴν περίμετρον (3)· κατὰ δὲ τὸν Τουρνεφόρτιον, ἰδόντα αὐτὴν τῷ 1702, 147 ποδῶν τὸ ὕψος· κατὰ δὲ τὸν προειρημένον Ὁθωμανὸν συγγραφέα, τὸ μὲν ὕψος αὐτῆς ἦτον 78 ποδῶν (διότι συνέκειτο, λέγει, ἐκ δεκατριῶν λίθων, ἕξ πόδας ἕκαστος), ἡ δὲ περίμετρος 24 ποδῶν. Ἡ δὲ Lady Montague λέγει (4) ὅτι ἐπ' αὐτῆς δὲν ἐσώζετο πλέον, καταβληθεῖσα πρὸ δύο ἐτῶν τῆς ἐλεύσεώς της εἰς ΚΠ (τῷ 1718).

Κατὰ δὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ Γυλλίου, »ἐκ τῶν τριῶν αὐτῆς βαθμίδων (τῶν φαινομένων δηλονότι ἐκτὸς τῆς γῆς), αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσι τὴν κατωτάτην αὐτῆς κρηπίδα, ἡ τελευταία ἔχει ὕψος 3 ποδ. καὶ 4 δακτύλ. καὶ πλάτος $33\frac{1}{2}$ ποδῶν εἰς ἐκάστην τῶν πλευρῶν. Ἐπὶ τῆς κρηπίδος ταύτης ὕψουςται ὁ στυλοβάτης, συγκείμενος ἐκ πέντε λίθων, καὶ ἔχων 11 ποδ. ὕψος· καὶ ἐκ μὲν τῶν τριῶν αὐτοῦ πλευρῶν ἀναγεγλυμμένος διὰ νικῶν καὶ τροπαίων, ἐκ δὲ τῆς πρὸς βορρᾶν, ὅπου ἡνέωκται ἡ εἰς τὰ ἐντὸς αὐτοῦ εἴσοδος, εἶνε λεῖρος· πρὸς τὸ ἐπάνω δὲ αὐτοῦ μέρος ἐξέχει κορωνίς, κομψότατα εἰργασμένη. καὶ ἐπ' αὐτῆς ὁ ἀβάξ ἡ ἡ πλίνθος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνυψοῦτο ὁ κορμὸς τοῦ κίονος, συγκείμενος ἐξ εἰκοσι σπονδύλων (5), οὕτω

(1) Πῶς εἶνε ἔργον τοῦ Ἀρκαδίου, ἀφ' οὗ, κατὰ τὸν Κ. Μαρχελλίνον, τὸν ἔκτισεν ὁ Θεοδοσίος »ἐν τόπῳ καλουμένῳ Ἑλενιαναῖς;«· Δυσδιεξίτητος ἡ περὶ τῶν Φόρων τούτων ἔρευνα. Τὸ πιθανώτερον ὅμως φαίνεται εἶναι ὅτι τὸν μὲν τοῦ Ταύρου ἔκτισεν ὁ Ἀρκαδῖος, τὸν δὲ τοῦ Ξηρολόφου ὁ Νεώτερος Θεοδοσίος. (2) Παρακατιῶν λέγει 110 ποδῶν, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ἀληθές, ὡς συμφωνοῦν καὶ μὲ τὰς ἄλλας καταμετρήσεις. (3) Τὸ κείμενον ἔχει 42 ποδῶν, ἀλλ' εἶνε προφανὲς τυπογράφου σφάλμα ἀντιμεταθέντων τούς ἀριθμητικούς χαρακτήρας. (4) Lettre XLI.

(5) Ὡστε τὸ τοῦ Ὁθωμανοῦ συγγραφέως εἶνε, λάθος, ἡ ἐπ' αὐτοῦ δὲν ἐσώζοντο πλέον εἰρή-μόνον δεκατρεῖς.

συνηρμοσμένων πρὸς ἀλλήλους, ὥστε ἐὰν ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας καὶ τῶν σεισμῶν ὅθεν ἦσαν εἰς μερικά μέρη συντετριμμένοι, ἡ στήλη ἤθελε νομίζεσθαι μονόλιθος. Ἐκαστος τῶν σπονδύλων τούτων ἦτον ἔνδοθεν κοίλος, καὶ ἀπετέλει βαθμίδας ἐλικοειδῶς προβαίνουσας, ἐκ τῶν ὁποίων, ἀριθμῶν μένων περὶ τὰς 233, συνίστατο ἡ μέχρι τῆς ὀροφῆς τοῦ κίονος κοχλιοειδῶς περιανιούσα ἔσωθεν ἄνοδος, φωτιζομένη ὑπὸ 56 θυρίδων καὶ θανμαστή τὴν κατασκευὴν, κατὰ τὸν De Loir, ἰδόντα αὐτὴν τῷ 1639-40. Μετὰ τὸν κορμὸν, ἦν ἡ κορωνίς, ἀνέχουσα τὸ κιονόκρανον, στεγάζον πᾶσαν τὴν στήλην· διότι προεῖχε τοῦ κορμοῦ αὐτῆς 2 πόδας καὶ 7 δακτ., ἐκάστη δὲ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, τετραγώνου ὄντος, ἦτον 17 πόδ. καὶ 9 δακτύλων. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ ὑψοῦτο ἡ καθαυτὴ βάσις τοῦ ἀνδριάντος, λίθος ἔχων ὕψος 13 ποδῶν καὶ 9 δακτ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε θύρα, ἔχουσα 6 ποδ. καὶ 2 δακτ. ὕψος, καὶ πλάτος 3 ποδ. καὶ 9 δακτ., δι' ἧς ἐξήρχοντο ἐπὶ τοῦ ἄβacos τοῦ κιονοκράνου. Ἡ ἔσωθεν περίμετρος τῆς στήλης ἦτον 28 ποδῶν, τὸ δὲ πᾶχος τοῦ τοίχου 2 ποδῶν μὲν καὶ 3 δακτ. περὶ τὰ κάτω τῆς στήλης, 1 ποδὸς δὲ καὶ 9 δακτ. περὶ τὴν κορυφὴν α. Τῆς περιγραφῆς ταύτης τίποτε ὅθεν δίδεται ἀκριθέστερον, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Γυλλίου, καὶ βλέπει τις ὅτι ὁ ἀκάματος περιγηγητῆς οὗτος εἶχεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ τὸν κίονα, καὶ κατεμέτρησεν αὐτὸν καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις. Ἀλλὰ πῶς συμβιβάζεται τότε τὸ τοῦ Χρυσολωρᾶ, λέγοντος, 120 γρόνους πρὸ τοῦ Γυλλίου, ὅτι ἀμφοτέρων τούτων τῶν κίωνων ὅθεν ἐσώζοντο ἐπ' αὐτοῦ, εἰμὴ μόναι αἱ βάσεις; Ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ: » Καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ » Ξηροῦ Λόφου κίονα, καὶ τὸν ἀντικρὺ τούτου πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ἐπὶ » τοῦ ἐτέρου λόφου ἀπὸ Ταύρου κεκλημένου, .. οὗς πόσον ἔχρην γενέσθαι » μεγάλους καὶ τιμίους καὶ καλοὺς, φαίνεται ἀπὸ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ » ὕψους καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν κρηπίδων (1) α. Τῆς ἀπορίας ταύτης τὴν λύσιν ὅθεν εὐτύχησα ἵνα μαντεύσω, καὶ διὰ τοῦτο εὐεργεσίαν θελω νομίσῃ, ἐὰν τις τῶν σοφῶν εὐαρεστηθῇ ἵνα ἀναπληρώσῃ τὴν, εἴτε ἀπροσεξίαν, εἴτε ἀτυχίαν μου ταύτην.

Ἡ δὲ ἐπιφάνεια τοῦ κίονος τούτου ἔσωθεν εἶχεν ἀνάγλυφα, προβαίνοντα ἐν ἐλικοειδεῖ ὡσαύτως τῷ σχήματι, καὶ παριστάνοντα »τρόπαια καὶ μάχας τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ Συκιδῶν καὶ βαρβάρων α, ὡς λέγει ὁ Χωνειάτης περὶ τοῦ ἐν τῷ Ταύρῳ, ὅθεν καὶ περιγλυφὸς κίων ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Χρυσολωρᾶ, ὑπὸ δὲ τῶν Εὐρωπείων Colonna Historiata (Colonne Historiale). Ἦτον δὲ ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς Χριστιανούς ἵνα τὸν ἐπισκέπτονται, ὅταν ἦτον ὁλόκληρος, οὐχὶ θεθαίως δι' ἄλλο τι, ἀλλ' ἵνα μὴ βλέπωσιν ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτοῦ τὰ χαρέμια τῶν πέριξ Τουρκικῶν οἰκων.

(1) Μ. Χρυσολωρ. Σύγκρ. II. καὶ Ν. Πρώμης.

περιγηγῆς δέ τις, τολμήσας ποτὲ 'να ἀναβῇ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ, μόλις καὶ ὡς διὰ θαύματος ἐσώθη ἀπὸ τῆς μανίας τοῦ ὄχλου. Ἐφαίνετο δέ, λέγει ὁ Θ. Σχμὶθ τοῖς ἀπὸ τῆς Προποντίδος παραπλεύουσιν ἐξέχων εἰς μέγα ὕψος.

Τοῦ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀρκαδίου εἶχεν, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἤδη, συντριβῇ, τῷ μὲν 551 ὑπὸ σεισμοῦ ἡ δεξιὰ χεὶρ, τῷ δὲ 549 ἢ 550 ἡ κεφαλὴ ὑπὸ κεραυνοῦ, ἀφελόντος καὶ μέρος τοῦ χαλκοῦ (1). Τέλος δὲ, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, κατέπεσε καὶ ὁλόκληρος ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου σεισμοῦ, τοῦ συμβάντος τῇ 25 Ὀκτωβρίου τοῦ 741.

Παρά τὸν ἀνδριάντα τοῦτον, ἦσαν ἐπὶ τοῦ Εἰρηολόφου καὶ ἄλλοι πολλοί, ἐξ ὧν οἱ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ, Θεοδοσίου τοῦ Νέου καὶ τοῦ Μαρκιανοῦ, συνετρίβησαν καταπεσόντες ὑπὸ σεισμοῦ. Κατὰ δὲ τὸν Πρίσκιανόν, ἴστατο ἐν τῷ Εἰρηολόφῳ καὶ ἀρχαιότατος τοῦ Ἀπόλλωνος τρίπους («τὸ τρίπουν θεαμάτων», τοῦ Κωδινού), ἐπιγεγραμμένον ἔχων Αἰολικὸν ἐπιγράμμα μὲ ἀρχαία γράμματα, ἔχοντα παρεμβεβλημένον πολλαχοῦ τὸ Αἰολικὸν F, Δ α μ ο Γ ὦ ν, Λ α Γ ο κ ὀ Γ ὠ ν κτλ. Ἰσως δὲ αὕτη εἶνε καὶ ἡ «ἀστρονομικὴ θέσις» τοῦ Κωδινού, ἡ ἐν τῷ Εἰρηολόφῳ, ἡ διαρκέσασα 36 «ἔτη» (2). «Τὴν δὲ ἀνωθεν τῆς ἐν τῷ Εἰρηολόφῳ ἀψίδος καθιδρυμένην στήλην, καὶ πρὸς τὰ ἐσπέρια ἀποβλέπουσαν», κατὰ τὸν Ζωναράν (3), ἀπεκεφάλισε Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς, μαθὼν ἀπὸ τινος ὅτι ἦτον ἐστρωμένη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Βουλγάρων, τὸν Συμεὼν, ὃς τις καὶ αὐθωρεὶ ἐξέλιπε καρδιωγμῶ ληπτεῖς.

Ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Εἰρηολόφου ἀγορᾷ, ἥς ἡ μὲν μία καμάρᾳ ἔδραπε πρὸς τὸ Ἐξωκιόνιον, ἡ δὲ ἑτέρα πρὸς τὸν λεγόμενον Βοῦν, ἐφρονεύθη μετὰ τῶν υἱῶν καὶ τοῦ γαμβροῦ 'του, κατὰ τὸν Φραντζήν, ὁ Μέγας Δοῦξ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς, διὰ προσταγῆς τοῦ Σουλτάν-Μεχμέδ, εἰ καὶ ὁ Ἱστορικὸς Δοῦκας τὴν σκηνὴν τοῦ φόνου τούτου ἴστησι κάτωθεν τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν. Μετὰ τὴν παγγενεὶ σφαγὴν τοῦ Μαυρικίου, δεύτερον τοιοῦτο δρᾶμα παρουσιάζει τὸ τοῦ Νοταρᾶ ἢ Βυζαντινῆ Ἱστορία, καὶ τρίτον ὁμοιον θέλομεν ἰδεῖ ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸ Ἑπταπύργιον. Εἰς τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ ἐπώδυνον ἀγωνίαν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τὸ οἰκτρότερον ἐπεισόδιον ἦταν αἱ περὶ δογμάτων λογομαχίαι, καὶ εἰς τῆς ἀδύσσου τὰ χεῖλη ἀκροβατοῦντες οἱ δυστυχεῖς πολῖται, ἐσπαράττοντο ἀκόμῃ καὶ μετὰ τῶν ἀκριβολογούμενων περὶ λέξεων, καὶ διηρημένοι εἰς Ἐνωτικούς καὶ Σχιματικούς! οἱ δὲ Μπακιώτατοι δοῦλοι τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ἐξυγοστάτουν ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης τὰς συνειδήσεις τῶν κατοίκων τῆς Νέας,

(1) Ἀδελφὸν τίνος τούτου· ἀλλ' ὑποσέηποτε, ἀποδεικνύεται ὅτι ὅν ἦτο, καθὼς ἐλέγετο, ἀργυροῦς. (2) Καὶ ἴσως καὶ τὸ λεγόμενον Τρίγωνον, τὸ ἐν τοῖς Κούφοις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μωκίου, περὶ οὗ μετ' ὀλίγον. (3) Βιβλ. ΙΕ'.

πραγματευόμενοι τὴν ζητουμένην βοήθειαν δι' ὑποσχέσεων ἐνώσεως καὶ ὑποταγῆς. Καὶ ἐν ᾧ ὁ τρομερὸς Μεχμέδ ἐπέκειτο μὲ χαίνοντα φάρυγγα ἔτοιμος ἵνα καταβροχθίσῃ τὰ λείψανα τῆς χιλιετοῦς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ δὲ τελευταῖος τῶν Γραικορωμαίων ἡρώων Παλαιολόγος ἦτοι μάζετο ἵνα στεφθῇ οὐχὶ μὲ αὐτοκρατορικόν, ἀλλὰ μὲ μαρτυρικόν στέμμα, οἱ περὶ αὐτὸν ἐλογομάχουν περὶ σημασίας προθέσεων καὶ συνδέσμων, τρέμοντες μήπως ὁ ἱερεὺς, ὃς τις ἔμελλε ἵνα τοὺς ἐξομολογήσῃ καὶ μετάδωσῃ τῶν μυστηρίων, ἤδη περὶ τὰ λοιπὰ, ἦτον Ἐνωτικὸς, ἔλαβε δηλαδὴ μέρος, εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, εἰς τὴν λεγομένην ἐκείνην ἔνωσιν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου. Ἀρχηγοὶ δὲ τῶν σφόδρα ζηλωτῶν τούτων ἦσαν Γεννάδιος μὲν ὁ Σχολάριος ἐκ μέρους τοῦ Κλήρου, Λουκάς δὲ ὁ Νοταρᾶς, ὁ καὶ Λεονταρῆς ἐκ μέρους τῶν λαϊκῶν. Εὐγενῆς, εἶπερ τις καὶ ἄλλος, ἀπὸ προγόνων, πλούσιος, ὡς ἐφάνη ὕστερον, ὑπὲρ ὅσον ἐπέτρεπεν ἡ δεινὴ τοῦ γένους ὁλοῦ κατάστασις, κατεῖχε τὴν δευτέραν ἀμέσως μετὰ τὸν Αὐτοκράτορα θέσιν, διωρισμένος Μεσάζων, οἷον εἰπεῖν νῦν Πρωθυπουργός, ἢ μᾶλλον Βεζίρης (διότι ὅλα τότε ἦσαν ἀθλία μίμησις τῶν αὐλῶν τῆς Ἀσίας). Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ αἰοιδίμος Κωνσταντῖνος ἠγωνίζετο, ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρὸν, ἵνα συνάψῃ τὰ διεσπῶτα, καὶ, ἐνώων ὅλα τὰ φρονήματα, ὅλας τὰς θελήσεις, ὅλας τὰς ἐνεργείας εἰς ἓν, ἵνα δυνηθῇ ἵνα διασκεδάσῃ τὴν ἐροντῶσαν κατὰ τῆς δυστυχοῦς πόλεως καταιγίδα, ὁ Μεσάζων Λεονταρῆς Κύρ-Λουκάς (1) » τοσοῦτον ἐτόλμησεν » εἰπεῖν, λέγει ὁ Δούκας, ὅτι » Κρειττότερόν ἐστιν εἰδέναι ἐν μέσῃ τῇ » πόλει φακίολιον βασιλεῦσον Τούρκων ἢ καλύπτραν Λατινικὴν! « Τὴν βλασφημίαν ταύτην (διότι πῶς ἄλλως δύναται τις ἵνα τὴν ἀποκαλέσῃ!) τοῦ Νοταρᾶ μόλις ἀντισταθμίζει ὁ μαρτυρικὸς θάνατός του! Ἦτον ἡ δευτέρα μετὰ τὴν ἄλωσιν ἡμέρα, ἡ 30 δηλ. τοῦ Μαΐου τοῦ 1453, καὶ ὁ Σουλτάνος, ἐσκηνωμένος τέως ἐκτὸς τῆς πόλεως, εἰσῆλθε (λέγει ὁ Δούκας) διὰ τοῦ Κοσμιδίου, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ Παλάτιον (2), ἠύφραινετο συμποσιάζων. Ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς εὐωχίας, στέλλει ζητῶν τοῦ Νοταρᾶ τὸν υἱόν· καὶ τοῦ Δουκὸς μὴ θελήσαντος ἵνα τὸν ἐκδώσῃ, θυμωθεὶς, » ἀπέ- » στείλε δῆμιον, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ (3), καὶ ἐλθόν- » τας ὥρισε τῷ δημίῳ ἀποκεφαλίσαι. Τότε λαβὼν αὐτοὺς μικρὸν κάτωθεν » τοῦ Παλατίου ὁ δῆμιος, καὶ εἰπὼν τὴν ἀπόφασιν, ὁ μὲν υἱὸς ἀκούσας » ἔκλαυσεν· ὁ δὲ Μέγας Δούξ γενναίως ὁμιλήσας, καὶ στηριξας τοὺς

(1) Παντοιοτρόπως διέστρεψαν τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐνωμένον συνήθως μετὰ τοῦ Κύρ, οἱ πλείστοι τῶν σοφῶν μεταφραστῶν καὶ σχολιαστῶν τῆς Βυζαντινῆς Εὐρωπαϊκῆς παραχθέντες ἐκ τῆς κακῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν συγγρόνων Λατινιστῶν προφορᾶς καὶ γραφῆς, καθὼς εἵπομεν ἐν τοῖς Πρὸς λεγομένοις. (2) Τὸ τῶν Βλαχερνῶν πάντως· διότι τοῦτο κατ' ἐξοχὴν καὶ ἐλέγετο καὶ ἦτον τότε Παλάτιον. (3) Κυρίως τὸν ἕνα τοῦ υἱόν, καὶ Καντακουζηνόν τὸν γαμβρὸν τοῦ.

« νέους, ἤτῃσατο ἵνα φονευθῇ τελευταῖος, καὶ εἰσηκούσθῃ, ἀποκεφαλίσ-
 « θέντων πρῶτον τῶν νέων, ἰστάμενος ὁ Μέγας Δούξ, καὶ λέγων τὸ Εὐ-
 « χαριστῶ σοι Κύριε, καὶ Δίκαιος εἶ κύριε. Τότε εἶπε τῷ σπεκουλάτῳ·
 « Ἀδελφε, δός μοι ὀλίγην ἀνοχὴν τοῦ εἰσελθεῖν καὶ προσεῦξασθαι· ἦν γάρ
 « ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ναὸς μικρός· ὁ δὲ ἀφῆκε, καὶ εἰσελθὼν προσήύξατο·
 « Καὶ ἐξελθὼν τοῦ ναοῦ, ὅπου ἦσαν τὰ σώματα τῶν παιδῶν αὐτοῦ ἔτι
 « ἀσπαίροντα, καὶ πάλιν δοξολογίαν πέμψας τῷ θεῷ, ἀπετμήθη τὴν κεφα-
 « λήν α·. Καὶ ἐπληρώθη ἐπ' αὐτῷ, λέγει ὁ Ἱστορικός, τὸ τοῦ Ἡσαίου·
 « Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, καὶ λήψονται πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ ὅσα
 « συνήγαγον οἱ πατέρες σου ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς Βαβυλῶνα ἤξει,
 « καὶ οὐδὲν οὐ μὴ καταληφθῇ· καὶ ἀπὸ τῶν τέκνων σου τῶν ἐξερχομένων
 « ἀπὸ σοῦ, ὧν γεννήσεις, λήψονται, καὶ ποιήσουσι σπάδοντας ἐν τῷ οἴκῳ
 « τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων α·. Καὶ φαίνεται τῷ ὄντι ὅτι Ἰωάννης
 « ἡ Ἰάκωβος ὁ μικρότερος τῶν υἱῶν· του (ὁ φονευθεὶς ὠνομάζετο Ἰσαάκιος,
 « εἰ καὶ ἄλλοι λέγουσι τούναντίον· διότι ἅλα ταῦτα εἶνε συγκεχυμένα) πα-
 « ρελήφθη εἰς τὸ Παλάτιον, ὅπου συνηθροίσθη τότε τὸ ἄνθος τῶν εὐγενε-
 « στέρων νέων καὶ νεανίδων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ, κατὰ τινας,
 « ἐφάνη ὕστερον εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου καὶ κατεβίωσεν. Οἱ δὲ ἄλλοι· του
 « δύο υἱοὶ ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι, φονευθέντες ἐπὶ τῆς ἀλώσεως. Ἡ θυγά-
 « τηρ· του Ἄννα εἶχε διασωθῇ προτοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατὰ προτροπὴν
 « τῆς ὁποίας ἐτυπώθη τῷ 1479 (ἢ 1499) Ἐνετίησιν, ὅπου καὶ αὐτὴ διέ-
 « τριβε, τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν ὑπὸ Ζαχαρίου Καλλιέργου τοῦ Κρητός.
 « Ἀλλ' ὁ Φραντζῆς, παρεκτός τῆς διαφορᾶς τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον
 « ἐφονεύθη ὁ Νοταρᾶς, αἰτιολογεῖ καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου
 « ἀλλοίως· καὶ τῷ ὄντι ἡ τοῦ Δούκα διήγησις ἔχει τι ἀσυμβίβαστον ὡς
 « πρὸς τὴν γνωστὴν ἄλλως τοῦ Μεχμέδ μεγαλοφυχίαν, ὅς τις μάλιστα
 « οὐχὶ μόνον τῆς ζωῆς τοῦ Δουκὸς ἐφείσθη τοκαταρχᾶς, ἀλλὰ καὶ προσω-
 « πικῶς ἐπεσκέφθη καὶ παρηγόρησε τὴν μητέρα· του ἀσθενοῦσαν. Ἐπειτα·
 « ἄρα ὅτι ἡ διεβλήθη ὑπὸ τοῦ Σαριτζᾶ-πασσᾶ, ὡς δρασμὸν δῆθεν μελετῶν,
 « ὡς λέγεται, ἡ ὁ σκοπὸς τοῦ κατακτητοῦ ἦτο· να ἐξαλείψῃ πρόρρίζον τὴν
 « Ῥωμαϊκὴν εὐγένειαν, καθὼς ἀπεδείχθη ὕστερον ἐξ ἄλλης πανεστίου
 « ὁμοίως σφαγῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῆς Τραπεζοῦντος.
 « Ἐπὶ τοῦ Ξηρολόφου καὶ πλησίον αὐτοῦ ἦσαν, Α', ὁ ναὸς τοῦ Ἀρχι-
 « στρατήγου, ὁ ἐπιλεγόμενος Τὰ Ἀββάκια, διὰ τὰς ἀνευρεθείσας ἐν-
 « ταυθα ὑπερμεγέθεις, κατὰ τὸν Κωδινόν, πλάκας, κτίσμα Λέοντος τοῦ
 « Μεγάλου· Β', τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ ἐπὶ
 « Ἀρχαδίου ἀκμάσαντος Βασιλείου τοῦ Πατρικίου· Γ', τὸ τοῦ ἁγίου Καλ-
 « λινίκου, ἀντικρὺ τοῦ ὁποίου ἐγίνετο, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, δοχὴ
 « τοῦ Αὐτοκράτορος ὑπὸ τῶν δῆμων.

Σήμερον δὲ ἐπ' αὐτῆς τῆς τοῦ λόφου ὄφρου ὑφιοῦται, περὶ τὴν ἀγορὰν τοῦ Ἀβρέτ-παζὰρ πρὸς ἀνατολὰς, τὸ μεγαλοπρεπέστατον

Χασεκί - τζαμισί,

κτισθὲν τῷ 1555 ὑπὸ Σουλτάν-Σουλεϊμάν τοῦ Α', χάριν τῆς πρώτης αὐτοῦ Χασεκί-Σουλτάνας Χουρρέμ, Ῥωσσίδος ἢ Πολωνῆς τὸ γένος, μητρὸς τῆς περιφήμου Μίχρι-μάχ, περὶ ἧς ἴδε τὴν Ἀδριανουπόλεως πύλιν. Τὸ τζαμίον τοῦτο, ἔχον περὶ αὐτὸ, κατὰ τὸ σύνηθες, σχολεῖον καὶ πτωχοτροφεῖον, κατακοσμοῦσιν ἐξήκοντα κίονες, διαφόρων εἰδῶν καὶ χρωμάτων, οἱ μὲν φέροντες εἰσέτι τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἐργασίας, οἱ δὲ μετακοσμηθέντες ἐπὶ τὸ Τουρκικώτερον.

Ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ τούτῳ Φόρῳ ἦτον καὶ

Τὸ Μικρὸν Στρατήγιον ἢ Πραιτώριον,

ἀναφερόμενον μόνον ὡς δεσμωτήριον· διότι, κατὰ τὸν Κωδινὸν καὶ Γλύκῶν, ὁ μὲν Μέγας Κωνσταντῖνος κατέλιπε τὰς φυλακὰς ἐν ταῖς Κουρίαις ἢ τῷ Βουλευτηρίῳ τῶν Βυζαντίων (1), ὅπου ἦσαν καὶ πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἔμειναν ἐκεῖ χρόνους σπγ' ἕως Φωκά. Τῷ δὲ γ' αὐτοῦ ἔτει, »στάσεως δημο» τικῆς γενομένης ὑπὸ τῶν Πρασίνων, ἐκάησαν . . καὶ αἱ Φυλακαί. » Τότε Πατρικία τις χήρα, Μάρκα ὀνόματι, οἰκτείρασα τὴν κατάστασιν τῶν φυλακωμένων, βασανιζομένων ὑπὸ τῆς δυσωδίας καὶ τοῦ ζοφεροῦ καὶ πνιγώδους τῶν φυλακῶν, παρεχώρησεν ἐπὶ τιμῇματι τὸν ἑαυτῆς οἶκον τῷ Αὐτοκράτορι, ὃς τις »μετεποίησεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ὃ ἐστὶ Πραιτώ» ριονα. Ἐλέγετο δὲ καὶ Φυλακὴ τοῦ Διομήδους, διὰ τὸν πλησίον κείμενον ναὸν τοῦ ἁγίου τούτου, περὶ οὗ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Χρυσῆς Πύλης. Ὁ Κωδινὸς λέγει ὅτι ἐν τῷ Μικρῷ Στρατηγίῳ ἦτον καὶ ἀνδριάς Λέοντος τοῦ Μακέλλου, καλούμενος, ὁμωνύμως τῷ τόπῳ, μικρὸς Στρατήγιος· ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς οὗτος συγγέει, φαίνεται, τὸν Μέγαν πρὸς τὸν Μικρὸν Στρατήγιον, διότι ἀμφοτέρωι ἐκχλοῦντο Φόροι Θεοδοσίου.

Ἀφίνοντες πρὸς ἀριστερὰν τὸ τζαμίον Χασεκί, καὶ προχωροῦντες πρὸς μεσημβρίαν, καταβαίνομεν εἰς τὸ λεγόμενον

Βλάχα . Μποστανί,

κῆπους εὐρυχωροτάτους, πανταχόθεν περιτειχισμένους μὲ πλινθόκτιστα Ῥωμαϊκῆς κατασκευῆς τείχη, καὶ ἐπέχοντας ὅλον τὸ μέχρι τῆς παραλίας ἐπίπεδον τὸ ὑπὸ τὰς ὑπωρεῖς τοῦ λόφου, ποτιζομένους δὲ ἔκ τινων λάκκων ἀεννάως ἐντὸς αὐτῶν λιμναζόντων, εἴτε ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῆς ὑπ' αὐτοὺς ὑπάρχουσας ποτὲ θαλάσσης, εἴτε κατ' ἀπόρροϊαν τοῦ ἔξωθεν τῶν

(1) » Εἰς τὸ Στρατήγιον », κατὰ τὰ Πάτρ. ΚΠ.

χερσαίων τειχῶν τῆς πόλεως ὑπογείως ρέοντος ποταμίου, καὶ ποτίζοντος τὸν Γενί-μπαγτσέν καὶ τὸ Ἄκ-σαράγιον, ἐκρέοντος δὲ δι' ἀρχαίου τινὸς ὁχετοῦ εἰς τὴν παρὰ τὴν πύλην Δαουδ-πασσά παραλίαν.

Οἱ κῆποι οὗτοι εἶνε ὁ ποτὲ

Λιμὴν τοῦ Θεοδοσίου.

συγκεχωσμένος, τὸν ὁποῖον πολλοὶ νομίζουσι τὸν αὐτὸν καὶ οἱ πλεῖστοι συγχέουσι τῷ τοῦ Ἐλευθερίου καὶ τῷ τῆς Χρυσῆς Πύλης. Τοῦτον, συγχωθέντα, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τῶν Λατίνων, Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος, κατὰ τὸν Παχυμέρη, ἢ Ἀνδρόνικος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, κατὰ τὰ Πάτρια ΚΠ, φοβούμενος τὴν ἐπικειλουμένην αὐτῷ διὰ θαλάσσης ἐπιδρομὴν Καρόλου τοῦ Βασιλέως τῆς Σικελίας, καὶ συνιδὼν ἀφ' ἑτέρου ὅτι τὸ ἐντὸς τοῦ Κόλπου Νεώριον τῶν Βλαχρινῶν ἐχρησίμευεν ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς πολίτας καὶ εἰς τοὺς ξένους, ἀνωκοδόμησεν ἐξ ὑπάρχῃς σχεδὸν τῷ 1263 ἢ 1269, » γυρώσας μὲν μεγίσταις πέτραις τὸν κύκλῳ τόπον, ἐμβαθύνας δὲ τὴν ἐντὸς » θάλασσαν, ἄγγυρον ὑγρὸν χυτὸν ἐμβαλὼν ἐποικοδομήσας δὲ καὶ στέγη » τὰς ναυσὶν ἀπογρῶντα, πύλας ἐπέθηκεν ἀραρυίας ἐκ σιδήρου τῇ ἐν ταῖς » πέτραις εἰσιθιμῇ ἔξωθεν, ὥστ' ἅμα μὲν ἀσφαλῶς ἔχειν τὸν στόλον, ἅμα » δὲ καὶ ταῖς τῶν ἐχθρῶν ναυσὶν ἀναγομέναις (μὴ γὰρ εἶναι τὸ ρωῶδες » τῆς θαλάσσης ἐμποδὼν ἵστασθαι) κατόπιν ἐμπίπτειν τὰς ἡμετέρας «.

Τὸ μῆκος τοῦ λιμένος τούτου, κατὰ τοῦ Chevalier τὰς καταμετρήσεις, ἦτον 80 πήχεων (toises), τὸ δὲ πλάτος 60, ἢ δὲ περιφέρεια αὐτοῦ, κατὰ τὸν Γύλλιον, ἐπέκεινα τοῦ ἐνὸς μιλίου. Ἀπὸ δὲ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, ἀναπεπταμένης πρὸς ἀνατολὰς θερινὰς εἰς 12 ποδῶν πλάτος καὶ 60 βημάτων μῆκος, ἐξέχουσιν αἱ χηλαὶ (προκυμαῖται), νεύουσαι πρὸς δυσμὰς χειμερινὰς, ἐφ' ὧν ἦταν ἐπὶ Γυλλίου ὠκοδομημένοι τοῖχοι. Τοῦ κυκλοτεροῦς δὲ τούτου περιφράγματος μέρος τῶν θεμελίων ἀνεφάνη τῷ 1819, συνιστάμενον ἐκ τριῶν ἀλλεπαλλήλων δόμων μεγίστων λίθων. Τὸ δὲ περὶ τοῦ ὕδραργύρου, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἄλλος ἀναφέρει παρὰ τὸν Παχυμέρη, ἀπόκειται, λέγει ὁ Chevalier, εἰς τοὺς φυσιολόγους νὰ κρίνωσι μέχρι τίνος ἔχεται ἀληθείας. Ἐνταῦθα παρετήρησεν ὁ συγγραφεὺς οὗτος καὶ λείψανόν τι ἀρχαίου τείχους μὲ διπλὴν σειρὰν κκμαρῶν, τὸ ὁποῖον νομίζει ὅτι εἶν' ἐρείπιον τοῦ παλαιοῦ τείχους τῆς πόλεως τοῦ ἀνεγερθέντος ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου.

Πλησίον τοῦ λιμένος τούτου μᾶλλον ἢ τοῦ τῶν Σοφίων πρέπει νὰ ἦτον (κατὰ τὸ χωρίον τοῦ Συροπούλου, τὸ ὁποῖον θέλομεν ἀναφέρει ἐν τῷ Ἑπταपुरγίῳ) καὶ

Ἡ Ἐξάρτη(τυ)σις τοῦ Νεωρίου.

μέρος δηλατὴ ὅπου ἐξήρτυοντο (ἀρματόνοντο) καὶ ἐπισκευάζοντο αἱ

τριήρεις, καθὼς τῶρα εἰς τὸν Τερσ-χανέν τῆς ὁποίας ὁ ἔφορος ὠνομάζετο Χαρτουλάριος τῆς Ἐξαρτήσεως, ὁ ἐπὶ τοῦ λογιστικοῦ δηλονότι τοῦ Ναυτικοῦ, καθὼς ἐφ' ἡμῶν ὁ Τερσ-χανέ-Ἐμινῆς. Ἐπὶ Μιχαήλ τοῦ Παφλαγόνος, πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἐν τῇ Ἐξαρτήσῃ, κατέφλεξε, κατὰ τὸν Σκυλίτην, »τὰς ἐκεῖσε ἱσταμένας πάσας τριήρεις μετὰ τῆς ἑαυτῶν παρσκευῆς«. Ἐὰν ἦνε δέ ποτε δυνατόν »να πιστεύσῃ τις τὸν ἐλεεινὸν Κοσμογράφον Θεβέτον (Βιβλ. Θ', κεφ. ε'), αὐτὸ πρέπει »να ἦτον καὶ τὸ Ἀρσενάλιον, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιγραφὴν, σωζομένην δῆθεν ὁλόκληρον ἐν τῷ προαυλίῳ αὐτοῦ, ἀντιγράφωμεν ἐνταῦθα, ἀπαραλλάκτως ὡς σώζεται ἐν τῇ εἰς φύλλον διτόμῳ ἐν Παρισίοις τῷ 1575 ἐκδόσει τῶν τερατολογιῶν τοῦ παραδόξου τούτου ἀνθρώπου, ἐν ἀποδείξωμεν ἄχρι τίνος ἔφθασεν ἡ ψευδολογία »του : ΑΠΟ ΕΚΤΗΣΕΩΣ ΚΟΣΜΟΥ Δ. Ψ. Σ. | Β. ΑΠΟ ΔΕ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ Ω. Λ. Δ. | ΒΑΣΙΛΕΥΣ Ο ΘΕΟΦΙΛΟΣ, ΥΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛΟΥ ΒΗΓΑ, ΑΡΧΩΝ ΔΙΚΑΙΟΣ | ΚΑΙ ΕΥΛΑΒΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ | ΑΥΤΟΥ ΠΑΡΟΙΚΟΥΣ ΑΝΗΡ ΑΓΑΘΟΣ ΕΧΘΕΙΣΕΝ ΠΡΟΣ ΑΝΑΠΑΥΣΙΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟΤΑΤΟΝ ΑΡΣΗΝΑΛΗΝ.

Ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ἐξαρτήσεως ἦτον, κατὰ τὸ Μηνολόγιον τῆς 31 Αὐγούστου, ἡ, κατὰ τὸν Σουίδα, Πρὸς τῷ Νεωρίῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Θεοτόκου, ἐπίσημος διὰ τὰ ἐν αὐτῇ τελούμενα θαύματα. Τὸν ναὸν τοῦτον, γυμνωθέντα τῶν σκευῶν καὶ εἰκόνων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τελευταίων εἰκονομάχων, ἀνεκαίνισεν Ἀντώνιος ὁ Πατρίκιος ἐπὶ Μιχαήλ καὶ Θεοδώρας, κατασκευάσας καὶ λουτρὸν μικρότατον ὑποκάτωθεν αὐτοῦ πρὸς σωματικὴν αὐτοῦ παραμυθίαν, ἐν ᾧ ἐπεσκίασεν ἡ χάρις τῆς Θεοτόκου, καὶ ἐγένοντο ἰάματα οὐκ ὀλίγα. Παραμεληθέντος δὲ μετὰ καιρὸν καὶ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ λουτροῦ, Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηγὸς ἀνφοδόμησεν αὐτὸν λαμπρότερον, αὐξήσας τὸ λουτρόν.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, τὴν φυλακὴν τῶν τειχῶν τοῦ ἔξωθεν λιμένος καὶ ἕως ἐγγὺς τῶν Ὑψωμαθίων, ἐπιστεύθη, κατὰ τὸν Φραντζήν, Ἰάκωβος ὁ Κονταρίνης.

Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν ἐνταῦθα συμφικισμένων Γραικῶν τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, καὶ ἴσως αὐτὸς εἶνε Ὁ ἅγιος Θεόδωρος τὰ Κλαυδίου, κτίσμα τῆς ἁγίας Ἐλένης, κατὰ τὸν Κωδινόν, τοποθετούμενος ὑπὸ τοῦ Γυλλίου ἐν τῷ Ζ' Ρεγεῶνι.

Ἐπεταί μετὰ ταῦτα ἡ πύλη

Δαοῦδ - πασσᾶ,

τρίτη μὲν ἀπὸ τοῦ Πενταपुरγίου, πέμπτη δὲ ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως πρὸς αὐτὸ ἐπὶ τῆς Προποντίδος ἀριθμουμένη, καὶ γνωρίζομένη τὸ πάλαι ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν κειμένου ναοῦ Τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ, τὸν

ἵποτον ἀνψκοδόμησε μὲν ἀπὸ μικροῦ εὐκτηρίου ὁ Κωνσταντῖνος, ἀνεκαί-
νισε δὲ Βασίλειος ὁ Μακεδών. Τὸ δὲ σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα ἔλαβεν ἀπὸ
τοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν Ψαμαθείων κειμένου ἐπὶ τοῦ Εἰρηολόφου τζα-
μίου Δαοῦδ ἡ Τζεβράχ-πασσά(1), τὸ ἵποτον, καὶ τοι μικρὸν
καὶ ἄλλως μὴ ἀξιοπαρατήρητον, ἔχει ὅμως μεγάλην ἱστορικὴν ἐπισημό-
τητα, διότι ἐκτίσθη πρὶν τῆς ἀλώσεως, κατὰ διαταγὴν τοῦ τρομεροῦ
Σουλτάν-Μπαγεζήτου τοῦ Κεραυνοῦ, ἐντροφῶντος εἰς τὴν ἐλεεινότητα
τοῦ λειποψυχούντος Ῥωμαϊκοῦ Κράτους. ἔχει δὲ ὡς περιστύλιον δι-
πλὴν μαρμαρίνην στοάν, οὐκ ἄχαριν τὸ σχῆμα, καὶ συστοιχίας ὠραίων
δένδρων, καὶ μάλιστα πλατάνων, τοὺς ὁποίους ὑπεραγαποῦσιν, ὡς προ-
εἰπομεν, οἱ Τούρκοι.

Καὶ ὅτι μὲν οἱ Σαρακηνοὶ εἶχον πολὺ πρὸ αὐτοῦ Μασγίδιον (Μεσ-
τζίδ) ἐν τῇ ΚΠ, θέλομεν ἱστορήσῃ ἐν τοῖς ἐξῆς· ὅθεν καὶ ἡ ἀξίωσις τοῦ
Γιλδιδίμ ὡς πρὸς τοῦτο· δὲν εἶχε τι καινοφανὲς καὶ παράδοξον. Ἀλλὰ τὸ
παράδοξον καὶ καταδεικνύον τῷ ὄντι τὴν τότε ἀθλιότητα τοῦ Βυζαντινοῦ
Κράτους εἶνε ἡ ἀπαίτησις τοῦ χαλεποῦ τούτου γείτονος ἵνα συστηθῇ ἐντὸς
τῆς πόλεως Μεχκεμές, καὶ διορισθῇ κριτὴς Τούρκος, ὃν αὐτοὶ (λέ-
γει ὁ Δούκας), καλοῦσι Κ α δ ἡ ν, ὃς τὰς ἀμφιβολίας τὰς ἀναμεταξύ
συμβαίνουσας Ῥωμαίοις καὶ Τούρκοις αὐτὸς διέλυε κατὰ τὸν Ἀραβικὸν
νόμον. Οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον, ἔλεγεν ὁ Βαγιαζίτ, τοὺς Μουσουλμάνους,
ἐν ἐμπορίοις ἀσχολουμένους, καὶ ἐν τῇ Κωνσταντίνου ἀπερχομένους,
διὰ τινων ὑποθέσεων καὶ ἀμφιβολιῶν, παρίστασθαι ἐν κριτηρίῳ Καβού-
ρίδων, ἀλλὰ τὸν Μουσουλμάνον δεῖ Μουσουλμάνον κρίναι. Καὶ ὁ δυ-
στυχῆς Ἰωάννης Παλαιολόγος(2) ἠναγκάσθη ἵνα ὑπακούσῃ, καὶ εἰσηῆξε
πρῶτος τὸν Καδὴν τοῦτον. Καὶ ἴσως ἐκ τούτου ἐπεκράτησεν ὥστε ὁ
Μεχκεμές τοῦ Δαοῦδ-πασσά, ὅπου, πιθανόν ὅτι, καὶ τότε ἡδρευεν ὁ Κα-
δὴς οὗτος, εἶνε ὁ πρῶτος τῇ τάξει τῶν ἐν ΚΠ εἰκοσι μεχκεμέδων. Ὁ δὲ
Χατζῆ-Κάλφας(3) διηγεῖται ἐν τοῖς Χρονολογικοῖς αὐτοῦ Πίναξιν ὅτι ὁ

(1) Ἄλλου, φαίνεται ἐπομένως, παρὰ τὸν Τζεβράχ-Μεχμέδ-πασσά, τὸν ἐπὶ Σουλτάν-Μουράδ
τοῦ Γ', Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Γ', καὶ Σουλτάν-Ἀχμέδ τοῦ Α' μέγαν Βεζίρη. (2) Ἐγγονος
μὲν Ἰωάννου τοῦ Α', ἀνεψιὸς δὲ τοῦ Μανουήλ, ἐπιτροπεύων τὸν θρόνον· τοῦ, συνδιαλλαγέντα αὐτῷ
καὶ ἀποδημούντα τότε βοηθείας χάριν εἰς τὴν Εὐρώπην. (3) Ὁ δικαίως περίφημος οὗτος συ-
γγραφεὺς τῶν Τούρκων ὀνομάζετο Ἐλ-χάτζ Μουσταφᾶς, κοινῶς δὲ εἶνε γνωστός ὑπὸ τὸ ἐπίθετον
Κιατίμπ-τσλεμπής, καὶ κοινότερον ἀκόμη, καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν συγγραφέων, Χατζῆ-Κάλφας. Ἐ-
γεννήθη δὲ ἐν ΚΠ, καὶ καλλιεργήσας τὴν φυσικὴν· του δεξιότητα μὲ σπουδὰς τακτικὰς καὶ ἀπέ-
ραντον ἀνάγνωσιν, περιηγήθη πρὸς αὐξήσιν τῶν γνώσεών του καὶ διάφορα ἕξιν μέρη. Ἐγνώριζε
δὲ, παρεκτός τῆς Τουρκικῆς, Ἀραβικῆς καὶ Περσικῆς, τὴν Λατινικὴν, τὴν Ἰταλικὴν καὶ τὴν Γαλ-
λικὴν, καὶ συνέγραψε περὶ διαφόρων ἀντικειμένων. Ἡ ἱστορία του περὶ τῆς ΚΠ (Κωνσταντινιέ
Ταριχί), τὴν ὅποιαν ἠγγεί, φαίνεται, ὁ Herbelot, εἶνε ἡ πρώτη συγγραφείσα ὑπὸ Τούρκου.
Ἀπέθανε δὲ τῷ 1068 ἔτει τοῦ Χιτζρέ, κατὰ μῆνα Ζιλχιτζέ. Ὁ δὲ τυπογράφος καὶ ἐκδότης τῶν
συγγραμμάτων· τοῦ Ἡδραῖμ-εφέντης συνέταξε τὴν βιογραφίαν του.

Μπαγεζήδ ἀπήτησε ἵνα παραχωρηθῇ καὶ ὁλόκληρος μία συνοικία ἐν ΚΠ πρὸς κατοικίαν τῶν Μουσουλμάνων.

Παρὰ τὸν ναὸν δὲ τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ ἔκειτο ὁ τῆς Θεοτόκου, ἐπιλεγόμενος τῆς Ῥάβδου, διότι ὁ κτίτωρ αὐτοῦ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐν αὐτῷ ἀπέθετο τὴν ῥάβδον τοῦ Μωϋσέως (1), μετακομισθεῖσαν, ὡς φαίνεται, κατόπιν εἰς τὸ παλάτιον, ἐποῦ ἀπέκειτο ἐπὶ Πορφυρογεννήτου, ἐν τῷ ἐκείσε εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἐν τῷ Χρυσοτρικλίνῳ, καθὰ προεῖρηται.

Μέχρις αὐτοῦ ἐξετείνοντο, κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τὰ ἀρχαῖα τοῦ Κωνσταντίνου τείχη, τῶν ὁποίων ἵχνη ἀνεῦρεν, ὡς εἴπομεν, ὁ Chevalier περὶ τοὺς τῆς Βλάχας κήπους.

Ἀπὸ τοῦ τζαμίου Δαυὺδ-πασσᾶ ὁδεύοντες πρὸς βορρᾶν, καὶ ἀφίνοντες δεξιὰ μὲν τὸ Δελή-ἄβρέτ-τζαμισὺ, πρὸς ἀριστερὰν δὲ τὸ Μολλά-κουραννῆ-τζαμισὺ, ἀναβαίνομεν τὸ Γιουκσέκ-καλδουρὺμ, ἀνηφορικὸν φερωνύμως λιθόστρωτον, καὶ φθάνομεν εἰς τὸ ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμούμενον τζεαμίον, πρὸς τὸ δυτικομεσημβρινὸν μέρος τοῦ ὁποίου, ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ Ξηρολόφου ῥάχει, εἶνε

Ἡ Μωκηνσά κινστέρνα,

κτισθεῖσα, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (2), ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου εἰς μέρος κατάλληλον ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ πάσης τῆς τοῦ Ἐβδόμου λόφου ἐκτάσεως διανομὴν τῶν ὑδάτων. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτον ἀπ' ἀρχῆς ἄστεγος, διότι καὶ ὁ Γύλλιος τὴν εἶχεν ἰδεῖ χωρὶς κίωνων καὶ θόλων, σώζουσιν δὲ μόνον τοὺς τοίχους αὐτῆς ὁλοτρόγυρα, συνηρημοσμένους ἐκ λίθων τετραγώνων ὠραίων· τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς ἐκηπεύετο καὶ τότε, καθὼς καὶ τῶρα, ἔθεν καὶ καλεῖται Τσουκούρ-μποςτάν. Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶνε, κατὰ τὸν Κόμητα Ἀνδρεώσσην, 510 ποδῶν, τὸ δὲ πλάτος 408· ἡ δὲ περιφέρεια, κατὰ μὲν τὸν Γύλλιον, 950 βημάτων, κατὰ δὲ τὸν Chevalier, 970.

Τὸ παλαιὸν αὐτῆς ὄνομα ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ὁ πλησίον

Ναὸς τοῦ Ἁγίου Μωκίου,

μαρτυρήσαντος ἐν Βυζαντίῳ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, καὶ ταφέντος πρὸ ἐνὸς μιλίου τῆς πόλεως. Ἐκτίσθη δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, »τῷ » μεγέθει τῆς κατασκευῆς καὶ τῷ ἔρει τῆς οἰκοδομῆς περιφανῆς καὶ πολυτελέστατος«, κατὰ τὸ Συναξάριον τῆς 11 Μαΐου, καθ' ἣν καὶ ἐορτάζεται ἡ τοῦ Ἁγίου τούτου μνήμη, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ λείψανον ἐν αὐτῷ μετεκομίσθη. Ἦν δὲ πρότερον ναὸς τοῦ Διὸς ἢ τοῦ Ἡρακλεους, καὶ εἴξει

(1) Ἡ ῥάβδος τοῦ Μωϋσέως λέγεται σωζομένη ἐν Ῥώμῃ, ἐν Βιέννῃ, ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀννοβέρῃ. (2) Βιβλ. ΙΔ'.

κατὰ τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικόν, τριπλάσιον τοῦ μετέπειτα μήκος· ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος » ἐξέκοψε τὸ δίμοιρον μέρος τοῦ ναοῦ, καὶ ἀνήγειρε τὸ θυσιαστήριον· διότι καὶ ἀνηρέθη ὁ ἅγιος Μώκιος ἐκεῖσε ». Παρὰ χωρηθεὶς δὲ ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου εἰς τοὺς Ἀρειανούς, συνοικισθέντας τότε περὶ τὸ Ῥῥωκίονον, ἐκρημνίσθη μετὰ ἑπτὰ ἔτη, καὶ τοὶ ἀνεγερθεὶς ὑπ' αὐτῶν προτοῦ, καὶ πολλοὺς αὐτῶν κατεπλάκωσεν. Ἀνοικοδομηθεὶς δὲ ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ πολὺ μεγαλύτερος καὶ λαμπρότερος, διήρκεσεν ἄχρι τοῦ δευτέρου ἔτους Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου (718), ὅτε κατὰ πεισὼν αὐτοῦ, ἀνηρέθη ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐπὶ Ἰωάννου Παλαιολόγου ἦτον καταπεπτωκὸς πάλιν· διότι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἐκ τῶν περιλιπόμενων αὐτοῦ ἐρείπιων, καθὼς καὶ ἄλλων τοιούτων, ἔκτισε τοὺς παρὰ τὴν Χρυστὴν Πύλιν δύο πύργους.

Ἐν αὐτῷ ἀπέκειτο τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Σαμφῶν τοῦ Ξενοδόχου, ἐορταζομένου τῇ 27 Ἰουλίου, ὅς τις καὶ ἐφημιζέτο συγγενὴς εἶναι τοῦ Μάρτυρος. » Ἐν ταῖς κοίταις (1) δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἦσαν, κατὰ τὸν Κωδινόν, ἐκτός τοῦ τρίποδος τοῦ Ἀπέλλωνος, ὁ ὅποιος ἐλέγετο Τρίζωδον (γραφόμενον καὶ Τριέξοδον), » ἐν ᾧ καὶ ἤστρονόμεον ποτὲ οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ἐπήρθη καὶ ἡφανίσθη ἱερωθέντος τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοῦ πρὶν εἰδωλείου, καὶ τύμβοι πολλοὶ Ἑλλήνων καὶ Ἀρειανῶν, καὶ σκηνώματά (σώματα;) τινὰ συγκεχωσμένα εἰς πλῆθος ».

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον προήρχετο κατ' ἔτος ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκκλησιαστικὸς σόμενος τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἐπειδὴ δὲ ποτε προσεδλήθη ἐντός αὐτοῦ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Φιλόσοφος ὑπὸ τινος δολοφόνου, ἔπαυσε πρὸς καιρὸν ἡ τοιαύτη προέλευσις, ἀλλ' ὕστερον πάλιν ἐπανελήρθη.

Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἦσαν καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς Α', ὁ τοῦ Προδρόμου, ὁ ἐπιλεγόμενος Τῶν Δανιήλ, ἔργον τῆς χειρὸς ἡ μάλλον τῆς προλέσεως τοῦ ἁγίου Μαρκιανοῦ, τοῦ ὁποίου ἐν αὐτῷ καὶ τὸ λείψανον ἀπετέθη, καὶ ἡ μνήμη κατ' ἔτος ἐτελεῖτο, κατὰ τὸν Βιογράφον τοῦ Β', ἐκ δυσμῶν, ἡ γυναικεία μονὴ καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ἡ λεγομένη Τὰ Ἀρκαδίας, ἀπὸ τῆς κτίσεως, ἀδελφῆς Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, ἣν κρημνισθεῖσαν ἀνέκτισε Βασίλειος ὁ Μακεδών, καὶ ἔπειτα Θεοδώρα ἡ ἀδελφὴ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, εἶπεν ἔπειτα ὅτι εἶνε ἡ αὐτὴ τῇ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ ἐν τῇ Κρίσει ἢ ἐν Ἀρκαδιαναῖς, περὶ ἧς ἴδε κατόπιν ἐν τῇ τῆς Σηλυμβρίας πύλῃ Γ', πρὸς δυσμὰς ὡσαύτως τῆς Μωκηνσίας κινστέρας, ἦτον, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, καὶ ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Φιλίππου, κτισθεῖσα μὲν ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ Δικέου, ἀνακαινισθεῖσα δὲ παρομοίως ὑπὸ Βα-

(1) Ταῖς ὑπογείαις δηλονότι. Παρακατιῶν ὀνομάζει Πάτριον τὸ μέρος τοῦτο.

σιλείου τοῦ Μακεδόνης· Δ', πρὸς δυσμὰς δὲ αὐτῆς ἦτον ἡ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ, ἀνοικοδομηθεῖσα ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Μακεδόνης. Ὁ Δουκάγιος ἀμφιβάλλει ἐὰν ἐν αὐτῇ ἦτον τὸ Ἐξοστασίον τὸ λεγόμενον τοῦ ἁγίου Λουκᾶ, κτισθὲν, κατὰ τὸν Κωδινόν, ὑπὸ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, τῆς μὲν πρὸς Κωνσταντίνου τοῦ τυγλοῦ· Ε', πλησίον τοῦ ἁγίου Φιλίππου ἦτον καὶ ἡ μονὴ τῶν Φλώρων, καὶ καταχρηστικῶς, τῶν Φλώρων, ὅπου καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων Φλώρου καὶ Λαύρου. Ἐλέγετο δὲ καὶ τοῦ ἁγίου Φλωρεντίου, καὶ τοῦ ἁγίου Καλλιστράτου, καὶ ἦτον καὶ νοσοκομεῖον. Εἰς αὐτὴν ἀνεχώρησε, περαιτητάμενος, ὁ Πατριάρχης Παῦλος ὁ Δ', ὁ νέος Ἐλεήμων καὶ Ὁμολογητῆς, τῇ 31 Αὐγούστου τοῦ 784 ἐπὶ Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας. Ταύτης μοναχὸς ἦτον καὶ ὁ ἀοίδιμος Εὐστάθιος, ὁ περιώνυμος τοῦ Ὁμήρου σχολιαστῆς, προαχθεὶς ἀπὸ διακόνου τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ Μαΐστορος τῶν Ῥητόρων εἰς τὴν Μυρέων τῆς Λυκίας ἐπισκοπὴν, καὶ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν τῆς Θεσσαλονίκης· Γ' ναὸς πλησίον τοῦ ἁγίου Μωκίου ἦτον ὁ τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου, τῆς ἁγίας Ζωῆς κτλ. Μεταξὺ δὲ τοῦ ἁγίου Μωκίου καὶ τοῦ Ἐξωκιονίου ἦσαν Ζ', ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ὁνησίμου, ἐν τριόδῳ τινί, καὶ Η', ὁ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Πέρσου.

Μεταξὺ ὡσαύτως τοῦ Ξηρολόφου καὶ τοῦ Ἐξωκιονίου ἔκειτο, ἐν τῷ IB' Ῥεγεῶνι, τὸ Νομισματοκοπεῖον, ἡ

III Μονήτα,

ναὸς ἴσως τῆς Πρῆς Μονήτας, κατὰ τὸν Γύλλιον, ἡ θησαυροφυλάκιον, τὸ ὁποῖον ὅμως φαίνεται ἀπίθανον, ἐὰν ἦτον ἐκτὸς τοῦ τείχους τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου.

» Οὐ μακρὰν δὲ τοῦ Φόρου, « κατὰ τὸν Σκυλίτην, (τοῦ Θεοδοσιανοῦ τούτου πάντως, ἐὰν ἐννοῇ αὐτό) καὶ » ἄνωθεν τῆς Περιδρίπτου Μονῆς, « κατὰ τὸν Χωνειάτην, ἦτον

Τὸ Σῆγμα,

ἕτερον τοῦ πρὸς τὸν Ἰουλιανοῦ λιμένα καὶ τὸ παλάτιον, περὶ οὗ προείπομεν, στοὰ ἀμφιθεατροειδῆς ἢ Σιγματοειδῆς, ἐν ᾗ, κατὰ τὸν Κωδινόν, Χρυσάφιος ὁ εὐνοῦχος, ὁ ἐπιλεγόμενος Τζουμᾶς, ἔστησε τὸν ἀνδριάντα Θεοδοσίου τοῦ Νέου.

Ἐνταῦθα πιθανῶς ἦτον καὶ ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου, ὁ καλούμενος, ὁμῶς νύμως τῷ τόπῳ, Σῆγμα, κτισθεὶς μὲν, ὡς ἐλέγετο, ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἀνακαινισθεὶς δὲ τῷ 541 ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ, μετὰ τὸ καταπεσεῖν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τῶν 869, ἀνοικοδομηθεὶς πολλῶν μεγαλοπρεπέστερος ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης. Ἀλλὰ κρημνισθεὶς πάλιν

ἐπὶ τοῦ φορικτοῦ σεισμοῦ τῆς 11 Ἰανουαρίου τοῦ 976(1), μετωνομάσθη ἔκτοτε, κατὰ τὸν Κωδινόν, Σεῖσμα ἢ Σῆμα, καὶ φαίνεται, ὅτι πλέον ὄν ἀνηγέρθη. Τότε δὲ κατεπλάκωτε καὶ πάντας τοὺς ἐντὸς αὐτοῦ εὐρε-
 ὄντας· διότι ἦτον ἐν ὥρᾳ ἀκολουθίας. »Λέων δὲ ὁ σοφὸς, τυχὼν ἐκεῖσε,
 »ἔλεγε τοῖς ψάλλουσι καὶ πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐκεῖ ἐξελεῖν τῆς ἐκκλησίας·
 »οἱ δὲ, μὴ πεισθέντες αὐτῷ, συνετελέσθησαν ἅπκντες. Αὐτὸς δὲ, εἰς
 »κίονα ὑπὸ συστημάτων σταθεῖς μετὰ ἐτέρους δύο, διεσώθη, καὶ ἕτεροι
 »πέντε(2) μόνον ὑποκάτω τοῦ ἁμβωνος α, (Λέων ὁ Γρμτκ.).

Τὸ Σῆμα τοῦτο ἀναγέρων Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, λέγει
 ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Βασιλεὺς ὁ Μακεδὼν καὶ Κωνσταντῖνος ὁ τοῦτου υἱός,
 »εἰσελάσαντες θριγκευτικῶς διὰ τῆς Χρυστῆς Πύλης, διευθύνθησαν ἀπὸ
 »τοῦ Σίγματος διὰ τῶν ἀριστερῶν ἐν τῷ Ἐξικιονίῳ καὶ Ξηρολόρῳ κτλ. α.
 »Ὡστε ἡ θέσις τοῦ εἶνε ὁ γεδὼν ἀκριβῶς ὠρισμένη.

Τὸ Ἐξωκίονιον, ἢ Τὰ Ἐξη - Μάρμαρα.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς ΚΠ, καίμενον ἐν μέσῳ τῆς ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ-πασσᾶ
 πρὸς τὴν τῆς Σηλυμβρίας πύλην φερύσης ὁδοῦ, ἐλέγετο καὶ Ἐξακί-
 νιον, ὅθεν ἡ σημερινὴ αὐτοῦ ὀνομασία Τὰ Ἐξη Μάρμαρα (Ἄλ-
 τὴ - Μερμέρ). Ἐκεῖτο δὲ, πρὶν εἶτι ἐπεκταθῶσιν ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ
 Νεωτέρου τὰ τεῖχη τοῦ Κωνσταντίνου, ἔξω τῆς πόλεως· καὶ ἐπειδὴ ἐν
 αὐτῷ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔστησεν ἐπὶ κίονας τὸν ἐκ τοῦ ἀνδριάντα,
 ὠνομάσθη Ἐξωκίονιον. Ὑστερον δὲ, περικλεισθέντος καὶ τοῦτου
 τοῦ μέρους ἐντὸς τῶν τευχῶν, ἐστήθησαν καὶ ἄλλοι κίονες ἐνταῦθα με-
 διάφρα αἰγάματα, τὰ πλεῖστα ἐκ τοῦ καταστραφέντος τότε περιήρου
 ναοῦ τῆς Κυζίκου. Τούτων δὲ ὁ Μαυρίκιος, ἢ πιθανώτερον ὁ Μαρκιανός,
 τὰ μὲν κατέθραυσε, τὰ δὲ μετεκόμισεν εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα. Ἰσταντο
 δὲ ἐν τῷ Ἐξωκιονίῳ ἐπὶ θραχείας στήλης καὶ ὁ ἀνδριὰς Κωνσταντίνου
 τοῦ Λέοντος καὶ Εἰρήνης, καὶ ἰσως τοῦτον ἀποδίδουσι Κωνσταντίνῳ τῷ
 Μεγάλῳ, ὃς τις οὐδένα λόγον εἶχε ἵνα στήσῃ τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἔξωθεν
 τῆς πόλεως.

Ἐνταῦθα ἐκκλησίαζον, οἱ εὐγενέστεροι δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ συμφκίσθησαν,
 ἔξωθεν τῆς ΚΠ μετὰ τοῦ πτριάρχου αὐτῶν Δημοφίλου ὑπὸ τοῦ Με-
 γάλου Θεοδοσίου, οἱ Ἀρειανοί, οἱ τινες διὰ τοῦτο καὶ Ἐξωκιονίται
 ἐλέγοντο. Τὸν δὲ ἐνταῦθα ναὸν αὐτῶν οὔτε ὁ Ἰουστινιανὸς ἀρεῖλε, καὶ τοι

(1) Συγγέονται, καθὼς εἵπομεν καὶ ἄλλοι, οἱ ὅμοιοι οὗτοι σεισμοί, καὶ φαίνεται ὅτι εἶνε εἰς καὶ
 ὁ αὐτὸς ἀμφοτέρω, ἢ ἡ κατάπτωσις τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου πρέπει ἵνα ἀναχθῇ εἰς τὸν πρῶτον τὸν
 ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα, χρονολογοῦντα αὐτὸν κατὰ τὴν
 μνημὴν τοῦ ἁγίου Πολυεῦκτου, καὶ λέγοντα ὅτι διήρκει τεσσαράκοντα ἡμέρας.

(2) Ἐννέα, κατὰ τὸν Μάγιστρον.

πάντας τοὺς ἄλλους, ἔσους ἀκόμῃ κατεῖχον, ἀποδοὺς τοῖς ὁρθοδόξοις.

Κατὰ σύμπτωσιν δὲ παράδοξον, οἱ Ἀρμένιοι, καὶ τοὶ ἀναθεματίζοντες τὸν Ἀρείον, καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ ἀποτρεπιαζόμενοι, ὥστε καὶ ὕβριν ἀσυγχώρητον γομίζουσιν ἔσαν οἱ Γραικοὶ τοὺς ὀνομάζουσιν Ἀρείου, ἔτυχε ἵνα ἔχῃσι καὶ τὸ πατριαρχεῖον αὐτῶν εἰς ταύτην τὴν συνοικίαν, καὶ, διὰ τοῦτο ἴσως, ἵνα κατεικῶσι καὶ οἱ πλείστοι αὐτῶν τὰ περίξ.

Ἐνταῦθα κατῴκει Ἀνδρόνικος ὁ Ἀγγέλως, ὁ πατήρ τῶν αὐτοκρατόρων Ἰσαακίου καὶ Ἀλεξίου, στασιάστας μὲν ἐπὶ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ὁ/υρῶσας τὸν ἐνταῦθα αὐτοῦ οἶκον, συλληφθεὶς δὲ ὕστερον, καὶ τέλος ἐξορισθεὶς, ἀφ' οὗ ἐτυφλώθη καὶ εὐνουχίσθη ὑπὸ Ἀνδρόνικου τοῦ τυράννου.

Ἦ δὲ σημερινὴ ἐκκλησίᾳ τῶν ἐνταῦθα συνωκισμένων Γραικῶν, κειμένη μεταξὺ τῶν τζαμίων Δαυὶδ - πασσᾶ καὶ Χεκκίμ - ὀγλοῦ, καὶ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ἐπιλεγομένης Γοργοῦ πηκόου, ἔχει καὶ παρεκκλήσιον εἰς ὄνομα τοῦ Ἀρχιστρατήγου, καὶ ἀγίασμα τῆς Παναγίας τῆς Σωτείρας, ἀνιμώμενον ἀπὸ βαθυτάτου φρέατος, καὶ διὰ τοῦτο ψυχρότατον πλὴν ὑπόγλυφον.

Πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἶνε τὸ προειρημένον Χεκκίμ - ὀγλοῦ - Ἀλή - πασσᾶ - τζαμισὺ, καὶ πρὸς μεσημβρίαν τούτου, ἐπὶ τινος προβολῆς τοῦ Ζ' λόφου, τὸ Ἀλτὺ - μερμέρ - τζαμισὺ, κτίσμα τοῦ ἐπὶ Σουλτάν - Μαχμουδ τοῦ Α' ἀκμάσαντος μεγάλου Βεζίρη Ἰβραήμ - πασσᾶ τοῦ Καμπά - κουλάκη. Κάτωθεν δὲ τοῦ τζαμίου τούτου καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου, τὸ Σουλλοῦ - Χαμάμ· καὶ πλησίον τοῦ λουτροῦ τούτου πρὸς μεσημβρίαν

Ἡ Μονὴ τῆς Περιεθλέπτου

(*Σουλλοῦ - Μαραστήρ*),

μία τῶν περιφημοτέρων τῆς ΚΠ, τὴν ὁποίαν ὁ Χωνειάτης τοποθετεῖ «καὶ ἠτῶθεν τοῦ Σίγματος». Ἐκτίσθη δὲ τῷ 1031 ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ, ἀγοράσαντος, κατὰ τὸν Σκυλίτην, πρὸς τοῦτο τὸν οἶκον τοῦ Τριακονταρύλλου (1). Τοσαῦτα δὲ χρήματα ἐδαπάνησεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὸν στολισμὸν αὐτῆς, «ἄρτι μὲν ἀνεγείρων, ἄρτι δὲ» «καταστρέφων τὸ ἥδη ἀνεγερθὲν, καὶ ἡ μετεωρότερον ἀνοικοδομῶν αὐτῆς» «αὐτὸ, ἢ εὐρύτερον, ἢ τὸν σχηματισμὸν ποικίλλων, ἢ τρόπον ἄλλον τὸ» «κινιζόμενον ἀλλοιῶν (2)», ὥστε κατετρύχωσε τὸ ὑπὲρ τὸν φόρον καὶ ἀγγραφείαις. Ἐτάφη δὲ ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Νικηφόρος Βοτανιάτης, ὃς τις καὶ δεύτερος αὐτῆς κτίτωρ κλειῖζεται, ὡς ἀνακαινίσας αὐτὴν τῷ

(1) Ὅθεν τινὲς ἐνόμισαν ὅτι εἶνε τὸ παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ἀγίας Γκιουλ - τζαμί.

(2) Μιχαὴλ Ψελλὸς Ἱστορ.

1081, καὶ ἐν αὐτῇ κατακληισθεὶς μετὰ τὸ εἰς μοναχὸν ἀποκαρῆναι ὑπὸ τοῦ ἐκθαλόντος αὐτὸν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ ἀποθανὼν μετ' ὀλίγον. Ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐκεχάρακτο, καθὼς φαίνεται, τὸ μακρὸν ἐκεῖνο Ἰαμβεῖον ἐπίγραμμα, τὸ ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου, εἰ καὶ ὁ κς' καὶ ἔσχατος αὐτοῦ στίχος («ὦ, πλὴν γυναικὸς, τᾶλ-
»λα δὴ Νικηφόρος») ἐμφαίνει μᾶλλον τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον (1). Ἐπεσκεύασε δὲ αὐτὴν φιλοτίμως, παραμεληθεῖσαν ἀπεριποίητον ὑπὸ τῶν Ἀκτίνων, καὶ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ὅθεν καὶ ἦτον ἐν τῷ πρὸς δυσμὰς μέρει τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ ἐξωγραφισμένος μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Θεοδώρας καὶ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου, παιδὸς ἔτι, μέσος ἀμφοῖν, καθὰ ἐδόλουν αἱ ὑπὲρ αὐτοῦς ἐπιγραφαί. Αἱ εἰκόνες αὗται ἐσώζοντο μέχρι πρὸ ἐβδόμηκοντα ἐτῶν· ἀλλ' εἰς τὴν συμβᾶσαν πυρκαϊάν τῷ 1782 ἀφανίσθησαν. Εἰς αὐτὴν ἀνεχώρησε περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου τοῦ καὶ Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος.

Ἐκ τῆς Μονῆς ταύτης μετεκομίσθη, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, εἰς τὰς Γαλλίας μὲν ἡ κόρα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος Πάππα Ῥώμης· εἰς Οὐγεντίαν δὲ τῷ 1240 ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Λαντζέλου τὸ λείψανον (χωρὶς τῆς κεφαλῆς, μετακομισθείσης προτοῦ εἰς Ῥώμην) τοῦ Ὁσίου Παύλου τοῦ Ἐρημίτου, καὶ ἀπετέθη ἐν τῷ ἐκείσε ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ. Κατὰ δὲ τὸ Χρονικὸν Ἀνδρέου τοῦ Δάνδολου εἶχεν ἀνακομισθῆ καὶ ἀποτεθῆ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ κτίτορος αὐτῆς.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Μονῆς ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν προήρχετο ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκκλησιασθόσμενος τῇ ἑορτῇ τῶν Εἰσοδίων, εἶχε μείνῃ μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς τοὺς Γραικοὺς ἄχρι τοῦ 1543 ἔτους· τότε δὲ ἀφαιρεθεῖσα ἀπ' αὐτῶν, κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν, ἐδόθη τοῖς Ἀρμενίοις, τῶν ὁποίων ἦτον ἄχρι τινὸς καὶ Πατριαρχεῖον. Ὡς αἰτία δὲ τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης λέγεται ἡ ἐπὶ Σουλτάν-Ἰβρὰχμ εἰσχυθεῖσα εἰς τὸν Αὐτοκρατορικὸν γυναικωνίτην πολύταρκος Ἀρμενία, ἰσχύσασα δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἔλαβε χορηγίαν τὴν πρόσδοον τῆς σατραπείας τῆς Δαμασκῶς. Ταύτην λοιπόν, ἐν τῷ βραχεῖ διαστήματι τῆς ἐν τῷ Παλατίῳ διαμονῆς τῆς (διότι μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο ἐκποδὼν φαρμακωθείσα) κατέπεισαν οἱ ὁμογενεῖς αὐτῆς νὰ ζητήσῃ πρὸς χρῆσιν τοῦ ἔθνους τῆς τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ τὸ κατώρθωσε.

(1) Τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς ἐπομένης σημειώσεως Ἰωάννου ἢ πιθανώτερον (διότι εἶνε συντετμημένη) Ἰωαννικίου μητροπολίτου, ἀθλὸν ποίου, τῆς σωζομένης ἐν τινι χειρογράφῳ κώδικι τῆς ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Τάφου βιβλιοθήκης ἐν ΚΠ, τῆς μετὰ τὸ τέλος τῶν εἰρημένων στίχων: «Ταῦτα τὰ γράμματα εὗρέθησαν ἐν τῇ σορῇ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Φωκᾶ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Παναγίας μου τῆς Περιβλέπτου, νῦν Σούλου Μοναστηρί.»

Τὸ δὲ ὄνομα Σουλλοῦ ἐδόθη εἰς αὐτήν, καθὼς καὶ εἰς τὸ πλησίον αὐτῆς λουτρὸν, διὰ τὸ πολύυδρον. Καὶ ἴσως ἐνταυθα πού ἦσαν καὶ

Αἱ Ἑλενιαναὶ Θέρμαι.

γεινιάζουσαι πάντως, ἐὰν ὁὖν ἀπετέλουν καὶ μέρος, τῶν Ἑλενιανῶν Παλατίων, ἐν οἷς καὶ Γηροκομεῖον, κείμενον, κατὰ τὸν Βιογράφον Ἰσαακίου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ἐν τῷ παραθαλασσίῳ μέρει τῆς πόλεως, εἰς τὸν καλούμενον Ψαμαθίαν, «καὶ κτισθέντων ὑπὸ τῆς ἀγίας Ἑλένης. Τὸ λουτρὸν τοῦτο κατέστη ἐπίσημον διὰ τὸ ἐν αὐτῷ συμβῆναι θαῦμα ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, τὸ ὁποῖον, ὡς συνεχόμενον μὲ τοπογραφικὰς τινὰς λεπτομερείας, ἱστοροῦμεν ἐκ τοῦ Θεοδώρητου.» Πατριρχεύοντας τῶν Ἀρειανῶν Εὐθυμίου, Ὀλύμπιος τις, γενόμενος κατὰ τὸν προμαλάκτοντα (1) τοῦ λουτροῦ τοῦ παλατίου τῶν Ἑλενιανῶν, καὶ θεασάμενός τινας τῶν λουομένων, ὄρισεν εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα. Κινηθέντων δὲ αὐτῶν διαχρήσασθαι τῶν ἐκεῖ, πρεσβύτερός τις εἶρξεν αὐτούς. Ἐξαναστάς δὲ ὁ Ὀλύμπιος, καὶ τῇ ἐμβάσει τῶν θερμῶν, ὡς ἔθος, χρησάμενος, ἔξειπεν ἐπὶ τὴν τῶν ψυχρῶν ὑδάτων δεξαμενὴν, ἣτις ἐλάμβανε τὰ ὕδατα ἐκ πηγῆς τικτομένης μέσον τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου τοῦ ἐν Αὐρηλιαναῖς. Ἀλλὰ μέλις καταβὰς, ἀνέβη κραυγάζων, Ἐλεήσατέ με· καὶ κνήθων αὐτοῦ τὰς σάρκας, τῶν ὀστέων ἀπαιμέριζε. Πάντες δὲ περὶ αὐτὸν γενόμενοι, καὶ κρατήσαντες, καὶ σινδόνι περιτυλίξαντες, ἀνέκρινον ψυχροῦραγοντα, καὶ ἀνηρώτων τί ἂν εἴη τὸ συμβῆναι. Καὶ φησὶν ὁ Ὀλύμπιος· Ἄνδρα κατειδὼν λευχειμονοῦντα ἐπιβάντα μοι κατὰ τῆς νεροφόρου, καὶ τρεῖς σίτλας θερμοῦ περιέχοντά μοι, καὶ λέγοντά μοι Μὴ δυσπῆμει. Λαβόντες δὲ αὐτὸν φορεῖν οἱ αὐτῷ διαφύροντες, μετεκομίσαν ἐν ἐτέρῳ λουτρῷ προσκειμένῳ τῇ τῶν Ἀρειανῶν ἐκκλησίᾳ. Θελόντων δὲ αὐτῶν ἀποτυλίξαι τὴν σινδόνα ἀπ' αὐτοῦ, συνεξέπαιρον πάσας τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐξεψύξε. Γνωστὸν δὲ ἐγένετο τοῦτο σχεδὸν καθ' ὅλην τῆς πόλεως, καὶ ἀκοαῖς βασιλέως ἐπληρίασεν, ὃς καὶ ἐπέτρεψεν εἰκόνην χρωματισθὲν τὸ τεράστιον, ὑπερῆεν τῆς νεροφόρου καταπηγῆναι. Ἰωάννης δέ τις, διάκονος καὶ ἑκδικος τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Στεφάνου καὶ αὐτὸς εἰκόνην κατέγραψεν, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς, μετὰ δὲ τῶν ὀνομάτων ἐκάστου τῶν λουομένων τότε ἐκεῖ καὶ θεασαμένων, καὶ ἔνθα ἦν ἕκαστος οἰκῶν. Καὶ πέπηγεν ἡ εἰκὼν ἄχρι τοῦ παρόντος ἐν τῷ ἐμβόλῳ τοῦ τετραστώου τοῦ αὐτοῦ εὐκτηρίου. Τῷ δὲ Θάμνατι θαῦμα ἐπηκολούθησεν. Εὐτυχιανὸς γάρ

(1) Οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ δεύτερον ἐκ τῶν τεσσάρων ἐκάστου λουτροῦ διατημάτων, ὅπου ἔμενον ἵνα ἰδρωσῶσιν ἢ ἐτρίβοντο μετὰ τὸ ἰδρωμα. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐκαλεῖτο Spoliarium, τὸ δεύτερον Frigidarium (σοουκλόου), τὸ τρίτον Depilarium, συνεχόμενον μὲ τὸ Latrinarium, καὶ τὸ τέταρτον Calidarium.

τις δικιτάριος(1) τοῦ πηλατίου τῶν Ἑλενιανῶν, καὶ ἐξάρχων καὶ τῆς τοῦ λουτροῦ διοικήσεως, ἐκλιπαρηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, ἀπεῖλε τὴν εἰκόνα, καὶ κατέκρυψεν, ὡς σκυλομένην δὴθεν τῇ τῶν ὑδάτων νοτίδι. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, ἐγκυκλίους ἐπιδημίας τελῶν εἰς ἕκαστον τόπον βασιλικόν, καὶ παρὰγενόμενος ἀκαεῖτε, καὶ ζητήσας τὴν εἰκόνα καὶ μὴ εὐρῶν, διέταξε, μαθὼν διατὶ ἀρηρέθη, νὰ στηθῇ πάλιν εἰς τὸν πρῶτόν τῆς τόπον. Ἀλλ' ἡ θεία δίκη εὗρε παρὰ πόδας τὸν Εὐτυχιανόν· διαβρύνεντος γὰρ αὐτῷ τοῦ δεξιῦ ὀρθόχλμο, κλονουμένου δὲ καὶ ὅλου τοῦ σώματος, προσφυγὼν εἰς τὸν ἐν τῇ καλουμένῃ Ὁμονοίᾳ ναὸν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, εἶδε καθ' ὕπνου εὐνοχρόν τινα λευκορόρον αὐτῷ ἐπιφανέντα, καὶ κελεύοντα ἀπελθεῖν συντόμως εἰς τὸ λουτρόν τῶν Ἑλενιανῶν, καὶ ἐγγύθι τῆς εἰκόνης τοῦ καυθέντος Ἀρειανοῦ ἀναπαυθῆναι. . . Φθάσας δὲ τὸν τόπον, καὶ πρὸς τὴν εἰκόνα τεθείς, ἐξέπνευσεν.

Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι πλησίον τῶν Ἑλενιανῶν ἦσαν καὶ

Αἱ Αὐρηλιαναί.

κτίσμα Αὐρηλιανοῦ τοῦ ἐπὶ Ἀρκαδίου, ὑπατεύσαντος τῷ 400 καὶ χρηματίσαντος Ἐπαρχοῦ τοῦ Πραιτωρίου τῆς Ἀνατολῆς, ὅς τις ἔκτισε καὶ τὸν ναὸν τοῦτον, »πρὸς τὸ ἀποτελεῖναι τὸ ἅγιον τοῦ Πρωτομάρτυρος »λαίψανον, ἐρχόμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὸν προῤῥηθέντα Βιογράφον τοῦ ἁγίου Ἰσαακίου. Ἀνφοδόμησε δὲ αὐτὸν ἐκ θάβρων Βασιλείος ὁ Μακεδών.

Ἀντικρὺ δὲ καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ ἐν Αὐρηλιαναῖς Μαρτυρείου τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἔκειτο, κατὰ τὸν αὐτὸν Βιογράφον,

Ἡ Μονὴ τῶν Δαλμάτων(2) ἢ τοῦ Δαλμάτου,

ἢ ἄλλως καλουμένη Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἰσαακίου, ἀπὸ τοῦ Ὁμολογητοῦ τούτου, ἡγουμενεύσαντος ἐν αὐτῇ. Ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη μονή, πρωτεύουσα τῶν ἐν ΚΠ μοναστηρίων, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ὠνομάσθη ἀπὸ Δαλμάτου τοῦ Σχολαρίου, τοῦ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νέου(3). Ὁ Δαλμάτος ἢ Δαλμάτιος οὗτος, πεισθεὶς ταῖς ὑποθήκαις τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰσαακίου, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φλώρου ἢ Φάυστου εἰς τὴν μονὴν ταύτην, καὶ, ἐγκαταδιώτας ἐν αὐτῇ, ἐγένετο διαβόητος ἐπ' ἁγιότητι καὶ θαυματουργίαις. Πρὸς αὐτὸν ἔγραψε τῷ 431 καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδος καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτήν. Τότε ἔλαβε καὶ τὸ προνόμιον ὑπὸ τῆς Συνόδου νὰ ᾔνη αὐτός τε καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Ἀρχιμανδρίται καὶ Ἐξάρχοι (Πατέρες ἢ Προϊστάμενοι) τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίων. Ὅθεν καὶ Μαρ-

(1) Concierge. (2) Γράφεται καὶ Δελμάτων. (3) Οὐχὶ ἄρα ἀνεψιῦ, καθὼς εἶπόν τινες, τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

κιανός, ὁ ἐπὶ Μηναῖ τοῦ Πατριάρχου ἡγούμενος αὐτῆς, υπογράφεται, πρῶτος τῶν λοιπῶν ἡγουμένων, μετὰ τοῦ τίτλου τούτου. Ταύτης ἀπελάσας τοὺς μοναχοὺς ὁ Κοπρώνυμος, μετεποίησεν αὐτὴν εἰς στρατιῶνα.

ΚΑΙ ἤδη εἵμεθα εἰς

Τὰ Ψαμαθεῖα

ἢ τὸν Ψωμαθέα, κοινῶς Ψωμαθειᾶ καὶ Τουρκιστὶ Σαμάτια, κληθέντα οὕτως ἀπὸ τῆς σωρευμένης εἰς τὴν ἐνταῦθα παρχλίαν ὑπὸ τῶν νοτίων ἀνέμων ψάμμου, εἰ καὶ πολλοὶ τῶν ἡμετέρων, ἐν αἷς καὶ ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος, γράφοντες Ὑψωμαθειᾶ, ἐτυμολογοῦσι τὴν λέξιν ἀπὸ τῆς διαερίου ἀναρπαγῆς παιδὸς τινος, θαυματουργηθείσης ἐνταῦθα ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νέου, διὰ τὴν εἰς τὸν ὕμνον τοῦ Ἁγίου ὁ Θεὸς γενομένην προσθήκην (1).

Ἡ τοῦ Ψαμαθοῦ ἢ Ψαμαθέως πύλη, ἀριθμουμένη ἕκτη τῶν ἀπὸ τοῦ Σαραγίου πρὸς τὸ Ἑπταπύργιον καὶ δευτέρα τῶν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὸ Σαράγιον, ἐλέγετο, κατὰ τὸν Βανδούριον, καὶ Πέμπτη, διότι, πρὶν ἀνοιχθῇ ἡ τοῦ Γενιῖ-καπίου, ἦτον τῷ ὄντι πέμπτη τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τῆς ἄκρας πρὸς τὰ χερσαία τεῖχη ἐπὶ τῆς Προποντίδος. Ὅθεν καὶ συγγίεται μετὰ τῆς Πέμπτης τῆς ἐπὶ τῶν χερσαίων τεχνῶν.

Εἰς τὴν πολυάνθρωπον δὲ ταύτην ἐνορίαν τῶν Ψαμαθείων, παρὰ τὰς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, τοῦ ἁγίου Νικολάου, τῆς Ἀναλήψεως, καὶ τοῦ ἁγίου Μηναῖ, τὴν ὀπίαν ὁ Chevalier, οὐκ οἶδα τί παθὼν, ἐξέλαβε τὴν αὐτὴν εἶναι τῇ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὑπάρχει καὶ

Ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαραισίῳ.

ἥς ἡ τῶν ἐγκαινίων μνήμη ἀναφέρεται τῇ 26 (3;) Νοεμβρ. ἐν τοῖς Μηναίοις. Ὁ ἀρχαῖος οὗτος ναὸς, ὁ δεύτερος τῶν ἐν ΚΠ σωζομένων μετὰ τρούλλου εἰς γρήτιν τῶν ὀρθοδόξων, μείνας εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν σμικρότητά του, εἶχε γαίνην παρναλάωμα, αὐτὸς τε καὶ ἡ ἐπάνωμος αὐτοῦ κυπάριστος, τῆς μεγίστης ἐκείνης πυρκαϊᾶς τῶν 1781. Ἀλλ' ὁ κατὰ τὰ 1833 πατριαρχεύσας ἀπὸ Σιναίου Κωνστάντιος ὁ Α' συνήρρησε φιλοτίμως ἵνα ἀνακτισθῇ μετὰ τρούλλου πάλιν ὡς καὶ πρότερον, καὶ φυτευθῇ, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ὅπου ἦν ἡ ἀρχαία, ἑτέρα κυπάριστος.

Πλησίον τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαραισίῳ ἦν καὶ τὸ Μαρτυρεῖον τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου, κατὰ τὰ Συναξάρια, ἄλλο ἴσως παρὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου (2) τοποθετούμενον μετὰ τῶν Ὀλυμβρίου καὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

(1) Τὴν δὲ ἄλλην ἐτυμολογίαν τοῦ ἀνωτέρου Πατριεγράφου, ὡς παντάπασι γραῶδη καὶ λήρου ὄζουσαν, οὔτε ἀναφέρωμεν. (2) Βιβλ. Β', μδ'.

Πλησίον δὲ αὐτῶν ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου, κτίσμα τῆς εὐγενούς καὶ πλουσίας ἐκείνης Ἰουλιανῆς τῆς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, περὶ τῆς θέλουμεν διαλάβει ἐν τῇ τοῦ Χρυσοκαμάρου περιγραφῇ, μεταπεμφαμένης πρὸς τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ, διαρκέσασταν πέντε περίου ἔτη, ἀρχιτέκτονας ἐκ Ρώμης. Καὶ ἴσως αὐτὴν ἐννοεῖ ὁ Chevalier, λέγων ὅτι παρὰ τὴν πύλην τῶν Ψαμαθείων καὶ μετὰ τῶν τζαμιῶν τοῦ Τσιλινγκίρ μὲν πρὸς ἄρκτον, τοῦ Τσικριτσῆ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐκκλησία, τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, τῆς ὁποίας ὁ θόλος ἔχει 36 ποδῶν διάμετρον, ἔχουσα καὶ ἀγίασμα ὑπόγειον τοῦ ἁγίου Μηνᾶ.

Εἰς τὰ Ψαμαθεῖα ἦτο τὸ πάλαι καὶ

Ἡ Μονὴ τῶν Γαστρίων.

Ἰδὲν ἐλέγετο καὶ τῶν Ψαμαθείων ἡ τὰ Ψαμαθείου ἡ τοῦ Ψαμαθέως. Ἐάν πρέπη δὲ τις ἵνα πιστεύσῃ τὸν Κωδινόν, τὸ ὄνομα τῶν Γαστρίων ἐδόθη εἰς τὴν μονὴν ταύτην, διότι ἡ ἁγία Ἑλένη, ὅτε, μετακομίσασα τὸν τίμιον Σταυρόν ἐξ Ἱεροσολύμων, εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς τοῦ Ψαμάθου πύλης, «τὰ εὐρεθέντα ἄνωθεν τοῦ Σταυροῦ κρίνα τε καὶ βασιλικὰ καὶ τριχιντάφυλλα καὶ σάμψυχα καὶ κόστους καὶ ἄλλασαμα ἐρύτευσεν εἰς γάστρας πρὸς τὸ δικῶνται». Ἐκτισε δὲ καὶ τὴν μονὴν ταύτην, γυναικεῖαν πάντως, καὶ, κατὰ τὸν Βανδούριον, ἐπωνόμασεν αὐτὴν τῆς Βηθλεὲμ (1). Θεοκτίστη δὲ, ἡ καὶ Φλωρίνα, ἡ πενθερὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοφίλου, ἡ τιμηθεῖσα πρὸς αὐτοῦ Πατρικία καὶ Ζωστή (2), ἡ Εὐφροσύνη ἡ μητριὰ (3) αὐτοῦ, ἡ λεγομένη Οὐγάτηρ εἶναι Κωνσταντίνου τοῦ ἐκ τῆς Εἰρήνης τοῦ τυρλοῦ, τὴν ὁποίαν, μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, περιώρισε πάλιν ὁ Θεόφιλος εἰς τὴν ἐν Πριγκήπῳ Μονὴν, ὅπου καὶ πρὶν συζευθῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐμόναζεν, ἀνφοκοδόμησεν αὐτὴν ἐκ μικρᾶς εἰς μεγάλην, καὶ κτήμασιν ἐπλούτισεν ὅθεν ἐπεκαλεῖτο ἔκτοτε καὶ τῆς (Κυρᾶς) Εὐφροσύνης. Κατὰ δὲ τὸν Σ. Μάξιτρον, ἡ Εὐφροσύνη ἡγόρασε τὰ Γαστρία παρὰ τοῦ Πατρικίου Νικητᾶ εἰς οἶκον ἐκυτῆς, ὃν ἔπειτα μετεποίησεν εἰς Μονὴν γυναικεῖαν.

Ἐν αὐτῇ μετέφερεν ὕστερον Βασίλειος ὁ Μακεδὼν καὶ τὰς ἐγγόνους τῆς Θεοκτίστης, ἀδελφὰς Μιχαὴλ τοῦ Θεοφίλου, ἀπὸ τοῦ πρὸς ταῖς Βλαχέρναις ἀνακτόρου τῶν Καριανῶν, ὅπου τὰς εἶχεν ἤδη περιορίσῃ μετὰ

(1) Καθὼς καὶ ἄλλη Μονὴ ἐν ΚΠ ἡ τοῦ ἁγίου Διομηδους ἐπελέγετο Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἄλλη τοῦ τὰ φου, ἡ τῶν ἁγίων Κέρπου καὶ Παύλου (Βαβύλα), κτίσμα ὁσαύτως τῆς ἁγίας Ἑλένης, εἰς μίμησιν τοῦ τάρου τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Κωδινόν, μετόχια πιθανῶς τοῦ ἁγίου Τάφου, καθὼς τῶρ τὸ Ἀγιοταριτικόν. (2) Ἰδὲ περὶ τούτων εἰς τὸ Γ' Μέρος τῆς παρούσης Πραγματείας. (3) Καὶ οὐχὶ μήτηρ, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὴν Λέων ὁ Γραμματικὸς διότι ἡ μήτηρ τοῦ Θεοφίλου, πρώτη γυνὴ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, ὠνομάζετο Θέλλα.

τῆς μητρὸς αὐτῶν Θεοδώρας ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Μιχαήλ. Κατὰ τὸν Κατάλογον ἔμωσ τῶν ἐν τῷ νηὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ταφέντων, φαίνεται ὅτι ἦτον ἄλλη ἢ τῶν Γαστρίων, καὶ ἄλλη ἢ τῆς Εὐφροσύνης Μονῆ, ἢ τοῦλάχιστον ἐντὸς τῆς αὐτῆς μονῆς δύο ἐκκλησίαι· διότι ἐν ἐκείνῃ μὲν ἀπέκειτο ἐν λάρνακι Βιθυνοῦ λίθου Κωνσταντῖνος ὁ τῆς Εἰρήνης ὁ τυφλωθεὶς καὶ Μαρία ἡ σύζυγος αὐτοῦ, αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ, Εὐφροσύνη ἡ συζευχθεῖσα Μιχαήλ τὸν Τραυλὸν καὶ Εἰρήνη ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς, καὶ Ἄνια ἡ θυγάτηρ Θεοφίλου τοῦ Βασιλέως· ἐν ταύτῃ δὲ, ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς δεξιῷ μέρει τῆς ἐκκλησίας, ἐν σταταρᾷ (1), Θεοδώρα ἡ γυνὴ Θεοφίλου τοῦ Βασιλέως, μετακομισθεῖντος τοῦ νεκροῦ αὐτῆς, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (2), ἀπὸ τῶν Καρικῶν, καὶ αἱ τρεῖς αὐτῆς θυγατέρες, Θέκλα, Ἀναττασία καὶ Πουλχερία· ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ μέρει ἀπέναντι τῆς σταταρᾶς τῆς Θεοδώρας, ἐν λάρνακι μαρμαρίνῃ, Πετρωνᾶς ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς, ὁ χρηματίσας Δομέστικος τῶν Σχολῶν· ἐν δὲ τῷ νότιῳ αὐτῆς, ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς εὐωνύμῳ μέρει, ἐν ὁμοίᾳ λάρνακι, Θεοκτίστη ἡ μήτηρ αὐτῆς.

Ἐν αὐτῇ πιθανῶς ἐτάφη καὶ ὁ Πατριάρχης Εὐθύμιος, ὁ ἀπὸ Συγκήλου, ἀποθανὼν τῷ 911, καὶ ταρεῖς »ἐν τῇ αὐτοῦ Μονῇ εἰς τὰ Ψαμθεῖα«.

Κατὰ δὲ τὸν Βηνδούριον, ἡ αὐτὴ ἐστὶ καὶ τῇ καλουμένῃ Τῶν Λεωθεῶν, ἣν ἀνεκαίνιστε προσέτι καὶ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία ἡ σύζυγος Λέοντος τοῦ τῆς Χαζάρας, ἐν ᾗ ἐτέθαπτο καὶ ὁ πρόπαις Ἰωάννου τοῦ Τζέτζου,

»Ὅς, μέχρι νῦν ἀκέραιος νεκρὸς τελῶν ἐν τάφῳ, . .

» Π ο λ ί τ η ς ὀνομάζεται ταύτης (3) ταῖς μονοτρόποις.

» Οἷα δὲ δρᾷ θαυμασία, μοναζουσῶν πυνθάνου (4)«.

ΠΡΟΧΩΡΟΥΝΤΕΣ ἀπὸ τῶν Ψαμθείων δυτικομεσημβρινῶς, φθάνομεν, πλησίον ἤδη τῆς πύλης Ναρλὺ, εἰς τὴν

Μονὴν τοῦ Στουδίου,

μίαν τῶν ἐπισημοτέρων τῆς ΚΠ, ἐπονομασθεῖται ἀπὸ τοῦ πρώτου κτίτορος αὐτῆς, τοῦ Πατρικίου καὶ Ὑπάτου Στουδίου, ἐνὸς τῶν ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς εἰς τὴν Νέαν Ῥώμην μετοικισθέντων Συγκλητικῶν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, καθὰ προείπομεν. Παρὰ τὸν Στουδίον τοῦτον, ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι δύο, ὁ μὲν ἐπὶ Ἀρκαδίου, χρηματίσας Κόμης τῶν Πριβάτων καὶ Ἐπαρχος τῆς πόλεως τῷ 401 καὶ 404, πρὸς ὃν σώζεται καὶ ἐπιστολὴ τοῦ ἱεροῦ Χριστοστόμου, παρὰμνητικὴ διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ ἑαυτοῦ· ὁ δὲ, Ὑπατος ὡς αὐτῶς τῷ 454, ὑπὸ τοῦ ὁπρίου μάλλον

(1) Ἴδε τὴν ἐρμηνείαν τῆς λέξεως ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

(2) Β: βλ. ΙΓ'. (3) Τῆς μονῆς δηλονότι. (4) Τζέτζ. Χιλ. Ε', σελ. 621. κ. ε.

φαίνεται πιθανώτερον ὅτι ἐκτίσθη, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μ. καὶ Γενναδίου πατριάρχου τοῦ μετὰ τὸν Ἀνατέλιον, ἡ μονὴ τῷ 463, καταστήσαντος ἐν αὐτῇ περὶ τοὺς γιλιούς μοναχοὺς ἐκ τῆς Μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων καὶ κτήματα πολλὰ προσκυρώσαντος. Εἰς τὸν ναὸν αὐτῆς ἐπομένως ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα τῆς Ἀνθολογίας.

» Τοῦτον Ἰωάννη, Χριστοῦ μεγάλῳ θεράποντι,
» Στοῦδιος ἀγλαὸν οἶκον ἐδείματο· καρπαλίμως δὲ
» τῶν κάμεν εὐрата μισθόν, ἔλῳν ὑπατηίδᾳ βράδον «.

Ἦν δὲ προτοῦ, κατὰ τὸν Σουίδαν, καθολικὴ (ἐνοριακὴ) ἐκκλησίᾳ, κειμένη ἐν τῷ Δωδεκάτῳ Ῥεγεῶνι, παρὰ τὴν Χρυστὴν Πύλιν, καὶ ἐπομένως, πρὶν ἐπεκταθῶσι τὰ κατὰ ξηρὰν τεῖχη ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, ἔξω τῆς πόλεως. Κατεκόσμησε δὲ αὐτὴν πολλοῖς ἀναθήμασιν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, καθὰ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Λικατερίνα, καὶ εἰς αὐτὴν ἀναχωρήσας, μετὰ εἰκοσιεπτὰ περίπου μηνῶν αὐτοκρατορίαν, καὶ ἀναλαβὼν τὸ μοναχικὸν σχῆμα, τσαυτὴν ὑπακοὴν ἐνεδείξατο, ὡς καὶ θυρωρὸς αὐτῆς γενέσθαι. Ἐρημωθεῖσαν δὲ αὐτὴν ἔπειτα ὑπὸ τῶν Λατίνων, ὡς καὶ μηλόδοτον ἐπὶ ἔτη πολλὰ κατασταθῆναι, ἀνεκαίνισε τῷ 1293 Κωνσταντίνος Παλαιολόγος ὁ Πορφυρογέννητος, ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, λαμπρὸν μὲν ἐπιθείς τῷ ναῷ τὸν ὄροφον, τεῖχη δὲ περιβελὼν στερεὰ, καὶ καταστήσας πολλοῖς ἀναλώμασι μοναστηρίον ἀνδρῶν, «οὐδὲν ἢ μικρὰ τοῦ παλαιοῦ χαρακτηρὸς ἀποδέον ἐκείνου», κατὰ τὸν Γρηγοράν.

Ἐτιμᾶτο δὲ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου, τοῦ ὁποίου ἐσώζετο ἐν αὐτῇ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), καὶ ἡ ἱερὰ κἀρα, μετὰ τῆς ὁποίας ἐμφανισθεὶς ὁ ἐκκλησιάρχης αὐτῆς Ἀλέξιος εἰς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον, ἤδη τὰ λοιπὰ πνέοντα, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ Πατριάρχης. Ὅθεν καὶ τῇ κη' Αὐγούστου ἀπῆρχετο εἰς αὐτὴν ὁ αὐτοκράτωρ ἐν παρατάξει διὰ θαλάσσης, ὑποδεχομένων αὐτὸν τοῦ Ἡγουμένου καὶ τῶν Ἀδελφῶν, ἱσταμένων στιγῆδόν ἐκατέρωθεν ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν οὐρᾶς τῆς Μονῆς ἕως τοῦ ὁρμου, ὅπου ἀπέβαινε τοῦ δρόμωνος.

Ἐν αὐτῇ ἐσώζετο, κατὰ τὸν Βονδελμόντιον, καὶ ἡ ἱερὰ λόγχη, ἡ νύξασα τὴν τοῦ Σωτῆρος πλευράν, περὶ τῆς ὁποίας τοσοῦτοι ἀμυρσθητοῦσι τέποι, καὶ τοσαῦτα, ἀντιφάσκοντα τὸ πλεῖστον πρὸς ἀλλήλα, ἐγράψησαν, ὥστε θεῶ μόνῳ ἀπύκειται ἡ τῆς ἀληθείας ἀποκάλυψις. Κατὰ μὲν γὰρ τοῦ Βυζαντινοῦ συγγραφεῖς, μετακομισθεῖσα τῷ 644 μετὰ τοῦ ἱεροῦ σπόγγου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῶν ἀγίων τόπων ὑπὸ τοῦ Πατρικίου Νικήτα, δωρησαμένου αὐτῷ ἀμφοτέρᾳ τινος τῶν τῷ Σαρβάρᾳ ἐγγιζόν-

(1) Βιβλ. Β', γ'.

των, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας περιήλθον διαρπαγέντα ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀλώσει τῶν Ἱεροσολύμων, ἀπειθήνῃ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀγίας Σοφίας· κατὰ δὲ τὴν Ἀνναν (1), ἰδίως » ὁ ἅγιος ἦλος, δι' οὗ τὴν τοῦ Σωτῆρος πλευρὰν οἱ ἄνθρωποι ἐνυῖαν », ἔκειτο (ἐπὶ Κομνηνῶν τοῦλάχιστον) ἐντὸς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Παλατίου· κατὰ τὴν τοῦ Δούκα δὲ μονωδία, εὐρέθη καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως ἐν ΚΠ, καὶ διηρπάγη μετὰ τοσούτων καὶ ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων. Τούτοις δὲ ἐποικοδομῶν Θεόδωρος ὁ Σπανδογῆνος, διηγεῖται (2) ὅτι ὁ Σουλτάν-Μπαγεζήτης, χαριζόμενος τῷ Πάππᾳ Ἰννοκεντίῳ τῷ Η' (3), ἐπέμψε πρὸς αὐτὸν διὰ τινος Μουσταφᾶ » -πασσᾶ τὸ σίδηρον τῆς ἀγίας λόγχης, τὸν σπόγγον, τὸν κάλαμον καὶ ἕτερα λείψανα, ἅπερ οἱ πρόγονοι τοῦ πατρός του (4) διετήρουν μὲ πολλὴν εὐλάβειαν. Τούτοις ἐπόμενος ὁ Ἀττίλλιος Σεβρίανος, ἱστορεῖ ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἀγία λόγχη ἐτεθησαύριστο ἐν τῷ ἐν Ῥώμῃ Βατικάνῳ, καὶ κατ' ἑτοσ τῇ μεγάλῃ Παρασκευῇ ἐξετίθετο εἰς προσκύνησιν. Ἐν τούτοις ἐν τῇ Βασιλικῇ τῶν Παρισίων Chapellῇ, ἐπροσκυνεῖτο ἐπίσης ἡ ἀγία λόγχη, ὡς παραχωρηθεῖσα Λουδοβίκῳ τῷ Θ' ἡ Ἀγίῳ τῷ 1247 ὑπὸ Βαλδουίνου τοῦ Β', αὐτοκράτορος τῆς ΚΠ, ἐν ᾧ, κατ' ἄλλους, ὁ Λουδοβίκος ἐδωρῆσατο αὐτὴν τῇ ἐν Centulensis ἐκκλησίᾳ. Ἀλλὰ, τούτων μὴ ἀνεχόμενοι ἀπολιπέσθαι οἱ Γερμανοί, διατείνονται ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν ἐν Βιέννῃ Αὐτοκρατορικῶν κειμηλίων διατηρουμένη λόγχη, ἐστὶν αὐτὴ ἐκείνη ἡ τοῦ Χριστοῦ τὴν πλευρὰν διανύξασα. Ταύτην ὅμως ὁ Δουλάγγιος ἀποδείκνυσιν εἶναι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἢ μᾶλλον τοῦ ἀγίου Μάρτυρος Μαυρικίου, ἢν Ἐρρίκος ὁ Α' ἐκτήτατο ἀπὸ Ῥοδόλφου τοῦ Ῥηγὸς τῆς Βουργουνδίας. Ἀναφέρεται δὲ ἐπὶ πάντιν ἡ ἀγία λόγχη ὡς εὐρεθεῖσα καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων (5).

Τοσαύτην δὲ ὑπόληψιν εἶχεν ἡ Μονὴ αὕτη, ὥστε ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ Γενικῶν τῷ 806 εἶχε, κατὰ τὸν Θεοφάνην, ἐπτακασίους μοναχοὺς, οἵτινες, μὴ συνευδοκῆσαντες τῇ ἐκλογῇ τοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ Ἀσηκητηῶν ὡς ἀπὸ λαϊκοῦ δῆθεν ἀμέσως προαχθέντος, ἤγειραν σχίσμα μέγα μεταξὺ τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀνέλαμψαν δὲ ἀπ' αὐτῆς πλείστοι, ὀνομαστοὶ ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ, ἄνδρες, ἐν οἷς διαπρέπουσιν οἱ δύο Ὁμολογηταὶ αὐτάδελφοι, Θεόδωρος καὶ Θεοφάνης, οἱ κατ' ἐξοχὴν Στουδίται, ἀγωνισάμενοι ἐπὶ Θεοφίλου ὑπὲρ τῶν ἱερῶν εἰκόνων, καὶ ἐπὶ κληρόντες Γραπτοί, δι' ἣν ἐν ἄλλοις ἐκλήσόμεθα αἰτίαν.

Ἐτάρησαν δὲ ἐν αὐτῇ καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων, ἐν οἷς ὁ Μάγιστρος

(1) Βλ. Θ'. (2) Ἐν τῇ Τουρκ. Ἱστορίᾳ. (3) Διὰ τὸ φαρμάκειμα ἄρα γε τοῦ ἀδελφοῦ του Τζέμ; Ἀλλὰ τὸ ἄθλον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν διάδοχόν του Ἀλέξανδρον ΣΤ' τὸν Βόργιαν !!

(4) Ἐὰν ἔλεγε ἄν, Ὁ πατήρ του, εἶχε κῆποιαν πιθανότητα. (5) Ἴδε περὶ τούτων καὶ τὴν ἐν τῇ τοῦ Πενταπυργίου περιγραφῇ ὑποσημείωσιν.

Βῶνος, περί οὗ ἶδε εἰς τὴν παρώνυμον αὐτοῦ κινστέρναν, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν τοῦ Σουλτάν-Μπαγεζήτου τοῦ Κεραυνοῦ Ἰσᾶς (Ἰησους, κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην), ἡ Ἰουσοῦρ, ἡ πιθανώτερον Κασσίμ (διότι βαπτισθεὶς ἔπειτα, ὠνομάσθη Δημήτριος), τὸν ὅποιον ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μουσλήμ (Σουλεϊμάν, κατὰ τοὺς Τούρκους,) ἔδωκεν θυμηρον μετὰ τοῦ ἑτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ (τοῦ Μουσταφᾶ πιθανῶς) καὶ μιᾶς ἀδελφῆς, τῆς Φατιμᾶ-Καδούν, Μανουήλ Αὐτοκράτορι τῷ Παλαιολόγῳ, εἰς ἐμπέδωσιν τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλίας (1). Ὁ βασιλόπαις οὗτος, » ἔτι συνῶν (λέγει ὁ Δούκας) τῷ τῷ βασιλεῶς υἱῷ Ἰωάννῃ, ἡρώσθη παιδείας Ἑλληνικῆς καὶ ἐν τῷ σχολείῳ ἐρχόμενος, ἐμυεῖτο γράμμασι καὶ ἐδιδάσκετο. Καὶ ἐδέετο » βαπτισθῆναι χριστιανικῷ νόμῳ. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἤθελεν ἀκοῦσαι, ἵνα » μὴ σκανδάλων ἀφορμὴ γένηται. Κρουσθεὶς δὲ ἔπειτα (τῷ 1419;) ὑπὸ τῆς πανώλους, καὶ κινδυνεύων, ἐμήνυσε τῷ Αὐτοκράτορι, ὅτι αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει Χριστιανός, ἐὰν δὲ ἀθάπτιστος, αὐτὸς ὀψεται. » Τότε ὁ βασιλεὺς, καμφθεὶς τοῖς ῥήμασι τούτοις, πέμψας ἐβάπτισεν αὐτόν, αὐτὸς » ἀνάδοχος γεγονώς καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ τέθνηκε (2), ταφεὶς ἐν τῷ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἐν μαρμαρίνῃ λάρνακι.

Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὴν μονὴν ταύτην ὀλίγον πρὸ τῆς ἀλώσεως Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος ἐν τῇ πρὸς Ἰωάννην τινὰ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, » Κατοικῶ, » λέγει, τὴν σεβασμίαν τοῦ Στουδίου Μονήν. » Οὐδεὶς τῶν βαρβάρων ἀνθρώπων εἰς πρόσωπόν με ὄρᾳ, οὐδὲ τῆς φωνῆς μου γυνὴ ἀκούει καὶ τὸ αἶτιον, ὅτι ἰδοὺ χίλια ἔτη, ἂρ' οὐ ἀνὴρ ἄπρακτος οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Στουδίου, οὐδὲ θῆλυ γένος τὴν αὐλὴν ταύτης ἐπάτησε. Διὰ γὰρ ἐν κέλλῃ, παλατίῳ ἡμοῖα κήπος καὶ παράδεισος, ἐλαιῶν καὶ ἀμπελών κύκλωθεν μου. ἡμεροὶ κυπάρισσοι καὶ εὐθαλεῖς ἔμπροσθέν μου ἔνθεν ἡ πόλις καὶ ἡ ἀγορὰ, ἐκείθεν ἡ μήτηρ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ Βασιλεία τοῦ Κόσμου κτλ. Ἐν τῷ κήπῳ δὲ πιθανῶς τούτῳ ἦτον καὶ τὸ Ἄναδενδράδιον τῆς Μονῆς, ὅπου, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (3), ἐκραμάτιζον μετὰ τὴν λειτουργίαν οἱ Αὐτοκράτορες μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς ἀρχόντων, διακονούντων ἐπὶ τοῦ κράματος τῶν Ἀδδᾶδων.

Ἡ ἐκκλησία αὕτη εἶνε σήμερον Τουρκικὸν εὐκτήριον, καλούμενον, ἀπὸ τοῦ μετασκευάσαντος ἰσως αὐτὸ Ἀρχιεπισκόπου ἢ Πρωτοστράτωρος, ἀκόμη πρὸ τοῦ Γυλλίου, Ἐμῖρ-Ἀχὼρ-τζαμίσυ. Μὲ ὅλας δὲ τὰς διαφόρους ἐπισκευὰς καὶ προσθήκας, αἵτινες τὴν ἡλλοίωσαν, διακρίνεται

(1) Τὰ περὶ τῶν Βασιλοπαίδων τούτων, συγχεομένων παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῆς Βυζαντιδος, διευκρινιζοῦνται ἀκριβέστερον ἐν ὑποσημειώσει τῇ εἰς τὸ Πενταπύργιον. (2) Ὁ Φραντζῆς λέγει (Βιβλ. Α', ιζ'). ὅτι ὁ βασιλόπαις οὗτος, τὸν ὅποιον ὀνομάζει Τζελεμπῆν Κύριν Δημήτριον (διότι οὕτω μετωνομάσθη βαπτισθεὶς) ὅθεν φαίνεται ὅτι τῷ ὄντι προτοῦ ὠνομάζετο Κασσίμ), ἔζησε μετὰ τὸ βαπτισθῆναι ἔτη ἑπτὰ. (3) Βιβλ. Β', ιγ'.

ἀκόμη τὸ σχέδιον καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἀρχαίας κατασκευῆς τῆς. Καὶ ἐν μὲν τῷ προαυλίῳ αὐτῆς, ἐστρωμένῳ κατὰ διαφόρους διαχωρίσεις, σώζονται τέσσαρες κίονες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ τῶν κιονοκράνων αὐτῶν τεχνικώτατα ἐργασμένοι, ἀνέχοντες ἐπιστύλιόν τι οὐκ ἄκομψον. Τὸ δὲ ἔσωθεν αὐτῆς διαιρεῖται εἰς τρία διὰ δύο ἀλλεπαλλήλων σειρῶν Κορινθιουργῶν κίωνων, ἐκάστης ἀνὰ δεκατέσσαρας κίονας, οἱ ὅποιοι τὸ πάλαι ἦσαν ὅλοι ἀρχαίου πρασίνου λίθου· σήμερον ὅμως τοιοῦτοι εἶνε μόνον οἱ τῆς κάτω εὐωνύμου σειρᾶς· οἱ δὲ λοιποὶ, μεμιμημένοι ἀτέχνως, οὔτε ἀπαύσῃ τοῦλάχιστον· διότι, καταπετόντας μετὰ τῆς μιᾶς τοῦ ναοῦ πλευρᾶς ὑπὸ τῆς μεγίστης πυρκαϊᾶς τῶν 1782, ἀπεμιμήσαντο αὐτοὺς πρὸς τοὺς σωζομένους, ἔχοντας μελανὰς κηλίδας ἢ μᾶλλον τμήματα ἑτερογενοῦς λίθου ἐμπεπασμένα. Ἡ διάμετρος αὐτῶν εἶνε, κατὰ τὸν Chevalier, 26 δακτύλων, ἡ δὲ περίμετρος 6 πόδων καὶ ἡμίσεως· τὰ δὲ κιονόκρανα, ὅμοια τοῖς ἐν τῷ προτεμένισματι. Ἡ ὀροφή τοῦ ναοῦ εἶνε ξυλίνη, τὰ δὲ περίετρα πλήρη ἐρειπίων, τμημάτων κίωνων, κιονοκράνων Κορινθιακῆς ἐργασίας, κορωνίδων μαρμαρίνων, καὶ θρασυμάτων ἀρχαίου πρασίνου λίθου, ὥστε φαίνεται, ἕκ τε τούτων καὶ ἐκ λειψάνων τινῶν τοῦ ἀρχαίου τοίχου, ὅτι τὸ κτίριον τοῦτο ἦτον ἄξιον ἥς ἀπῆλκυε φήμης ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ναοῦ τούτου ὑπάρχει κινστέρνα ὠραισιτάτη, 32 βημάτων (70 πόδων) μήκους καὶ 23 (57) πλάτους, τῆς ὁποίας τοὺς ἐκ πλαγίων ὁδούς ὑποστηρίζουσιν 24 (1) ὑψηλοὶ Κορινθιουργεῖς κίονες, ἐκ μαρμάρου λευκοῦ καὶ γρανίτου, ἔχοντες 20 δακτ. διάμετρον, καὶ ἀπέχοντες 10 πόδας ἀλλήλων. Ἐντός δὲ τοῦ πλησίον Τουρκικοῦ κήπου ὑπάρχει εἰδὸς τι προφυλαίου, σκεπασμένου μὲ μικροὺς ὁδούς, στηριζομένους κατὰ τὸ μέσον ἐπὶ δύο κίωνων γρανίτου λίθου μὲ Ἰωνικὰ κιονόκρανα, τὸ ὅποιον ἦτον ἴσως τὸ ἀντλητήριον τῆς κινστέρνης. Ἐχει δὲ σήμερον ὄνομα καὶ ὑπόληψιν ἀγιάσματος, πρὸς ἅκρην εὐχαρίστησιν τοῦ ἰδιοκτήτου, καρπούμενου τὴν ἀπὸ τῶν προσφύων τῶν εὐλαδῶν πρόσδοσιν.

Παρὰ τὴν Κινστέρναν ταύτην ἀνοίγεται ἡ ἐβδόμη καὶ τελευταία τῶν ἀπὸ τοῦ Σαραγίου πρὸς τὸ Ἑπταπύργιον πύλη, καλουμένη

Ναρλὺ - καπύ.

ἡ τῶν Ροιδίων, ἀπὸ τινων δένδρων πάντως τοιούτων, παρὰ πεφυκῶν ποτὲ παρ' αὐτήν. Αὕτη φαίνεται εἶναι ἡ καλουμένη ποτὲ Παλαία καὶ πρὸς ἐπιλεγμένη τοῦ Προδρόμου, ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς ναοῦ τῆς προειρημένης Μονῆς τοῦ Στουδίου. Ἐκαλεῖτο δὲ, καθὼς φαίνεται, καὶ

(1) Εἰκοσιτρεῖς κυρίως· διότι ὁ εἰκοστός τέταρτος λείπει, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ὑπάρχει, κατὰ τὸν Κ. Ἀνδρεάσσην, τειχοδόμημά τι κλιμακοειδὲς πρὸς κάθοδον.

Τῆς Χρυσῆς Πύλης, καὶ, κατὰ συνεκδοχῆς κατάχρησιν, καὶ ἀπλῶς Χρυσῇ Πύλῃ, καθὼς σαφῶς ἐξάγεται τοῦτο ἐκ τε τοῦ χωρίου τοῦ Συροπούλου, τὸ ὅποιον θέλομεν ἀναφέρει περιγράφοντες τὰ ἔξωθεν τοῦ Ἑπταπυργίου, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Πορφυρογεννήτου, σημειωθησομένων ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Μονῆς τῶν Ἀβραμιτῶν (1). Εἰς τὸ Βραχιόλιον ταύτης ἀπέβαινε τοῦ Χελανδίου αὐτοῦ, κατὰ τὸν Πορφυρογεννήτον (2), ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀπερχόμενος ἐπισήμως τῇ Πέμπτῃ τῆς Ἀναλήψεως εἰς τὰς Πηγὰς, καὶ » διερχόμενος διὰ τοῦ ἐνταῦθα ὄντος λειμῶνος (3) καὶ τοῦ παρατεινόμενου (4) μέχρι τῆς ἐξαγοῦσης πόρτης ἀπέναντι τῆς πηγῆς ». Εἰς τὸ Ναρλὺ-καπὺ καταλήγει, κατὰ τὸν Χάμμερ, ὑπόγειός τις αὐλαξ, τῆς ἐποίας ἡ ἀρχὴ ἀγνωστος, καὶ διὰ τοῦτο οἱ λογοποιοῦντες θρυλοῦσιν ὅτι συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν σπηράγγων τοῦ Τσεκμεζί. Ὅπως ἔβωσ κεν ἔλῃ, φαίνεται ὅτι δι' αὐτῆς, ὡς παρὰ τὴν Παλαιὰν οὗτης πύλιν, εἰσῆλθεν ὁ Πινότμος εἰς τὴν πόλιν, ἐπιστρέψας ἀπὸ Χερσῶνος, καὶ, κατὰ τὸν Κωδινόν, ἀνέκυψεν εἰς τὸ Δεύτερον » αὐτοῦ γὰρ εἶχε τὴν διάπνοιαν ὁ ἀγωγός ». Πόσον εὐκόλως ἡδύνατό τις ἵνα προσδιορίτῃ καὶ τὰς θέσεις τῶν διαφόρων μερῶν τῆς πόλεως, καὶ τὰ ὀνόματα ἐκάστης αὐτῶν, ἐὰν οἱ Τούρκοι ὁδὸν ἦσαν ὅποιοι εἶνε! Ἀλλ' ἔστωσαν ἐν τοσούτῳ καὶ ταῦτα, ὡς ἀφορμαὶ μόνον καὶ ἐναύσματα, εἰς ὅποιον εὐτυχῆτῃ καιροῦ καὶ τρόπου εὐθετωτέρου πρὸς ἐξακριβώσιν.

Πλησίον τῆς τοῦ Στουδίου Μονῆς ἦν ἡ Τῆς Εἰκασίας, κτίσμα, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (5), τῆς ὑποψηρίου ἐκείνης τῆς χειρὸς καὶ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοφίλου παρθένου, ἥτις, ἵνα συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀθωότητος καὶ ἀξίας τοῦ γυναικείου φύλου, ἀπέτυχε καὶ τοῦ βασιλικοῦ καὶ τοῦ νυμφικοῦ στέμματος, καὶ οὕτως, ἀξιερωθεῖσα εἰς τὸν Θεόν, διήγαγε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου τῆς φιλοστοργούσα ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ.

Ἀπὸ δὲ τοῦ τζαμίου Ἐμίρ-Ἀχῶρ προχωροῦντες πρὸς τὸ δυτικομεσημβρινὸν μέρος, καὶ ἀρτίνοντες πρὸς ἀριστερὰν τὸ Ἀτζιάτ-τζαμισὺ, φθάνομεν μετὰ 500-600 βήματα εἰς

Τὸ Ἑπταπύργιον.

Ἡ ἐπὶ τῆς γωνίας ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀκρόπολις, ὡς μᾶλλον ἐκτεθειμένη εἰς τὰς διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἔξωθεν προσβολὰς, ἦτον πάντοτε ὀχυρωτέρα τῆς ἐπὶ τοῦ ἐτέρου πέρατος τοῦ πρὸς τὸν Κεράτιον Κέλπον, ὅθεν καὶ Καστέλλιον κατ' ἐξοχὴν ὠνομάζετο, προσ-

(1) Τοιαύτης συνεκδοχῆς παράδειγμα ἀπαντῶμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας παραλίας τῆς πρὸς τὸν Κόλπον, ὅπου ὁ περὶ τὸ Κοσμίδιον αἰγιαλὸς ὀνομάζεται Πηγαί, διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ προέχουσαν Ἀποδόθραν τῶν Πηγῶν. (2) Βιβλ. Α', σφ. (3) Ἴσως ὅπου τῶρ τὸ Ἰσμαήλ-πασσά-μπαγασαί.

(4) Pommerium. (5) Βιβλ. ΙΖ'.

επονομαζόμενον, διὰ τὸ σχῆμα μὲν τῆς κατασκευῆς 'του, Κυκλόδιον⁽¹⁾ καὶ Στρογγύλον, διὰ τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν συγκροτούστων αὐτὸ πύργων, κατ' ἀρχὰς μὲν Πενταπύργιον⁽²⁾, περὶ τοὺς τελευταίους δὲ τῆς αὐτοκρατορίας χρόνους, Ἑπταπύργιον, ὅνομα τὸ ὅποσον διετήρησε καὶ εἰς τὴν διάλεκτον τῶν κατακτητῶν (Γεδι-κουλῆ), εἰ καὶ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Ἀμπδ-ούλ-Χαμιδ' γενομένης αὐτοῦ ἐπισκευῆς, πυρποληθέντος τῷ 1782, οἱ τέσσαρες τῶν πύργων αὐτοῦ, ὧν οἱ τρεῖς πρὸς τὸ μέρος τῆς πόλεως, παρημελήθησαν, ὡς ἄχρηστοι καὶ προκαταπεπτωκότες ἤδη ὑπὸ τοῦ φρικτοῦ σεισμοῦ τῶν 1758.

Ὁ Γύλλιος, ἐκ τοῦ Προκοπίου συμπεραίνων, λέγει ὅτι τὸ φρούριον τοῦτο, καὶ ἐν γένει ἡ γωνία αὕτη τῆς πόλεως, ὅθεν περιείχετο κατ' ἀρχὰς ἐντὸς αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς Χρυσῆς Πύλης (ἥτις διὰ τοῦτο καὶ τελευταία τῶν κατὰ ξηρὰν πρὸς μεσημβρίαν ἡσιθμεῖτο) ἐσχημάτιζε γωνίαν, καμπτομένην πολὺ ἐσωτέρω τοῦ νῦν τεύχους. Ὅθεν καὶ ἡ τοῦ Στουδίου Μονή, καὶ τοὶ πλησιεστέρα τῶν Ἑπτὰ Πύργων, ἐκεῖτό ποτε ἔξωθεν τῆς πόλεως.

Ἐορμελιώθη δὲ, καθὰ λέγεται, ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ζήνωνος, καὶ παρამεληθὲν ἐπὶ τῶν μετὰ ταῦτα Αὐτοκρατόρων, ἀνικοδομήθη τὸ πρῶτον μὲν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ τῷ 1000, τοῦ ὁποῦν τὸ ἔργον ἐξηκολούθησαν Βασίλειος ὁ Β' καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Ζ', τῷ 1030, οὐ πολὺ δὲ πρότερον τῆς τῶν Γαλλοθενετῶν Σταυροφόρων (Λατίνων) ἐλεύσεως, ὑπὸ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἢ Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου τῷ 1180-1186, καὶ νεόδμητον ἔτι ὄν, κατεστράφη ὑπ' αὐτῶν, κυρίων γενομένων τῆς πόλεως τῷ 1204. Ἰωάννης δὲ ὁ Καντακουζηνός, αὐτοκρατορήσας, ἀνέκτισε πάλιν αὐτὸ, καὶ κατέστησε, καθὼς ὁ ἴδιος λέγει, τευχῶν τε καὶ προμαχώνων ὀχυρότητι ἀπόρρητον. Ἰδίως δὲ οἱ δύο τῶν πύργων αὐτοῦ, οἱ ἐπὶ τοῦ τεύχους τῆς πόλεως, μετὰ τῶν ὁποίων ἡνοίγετο ἡ τοῦ Ῥηγίου πύλη, διέφερον τῶν ἄλλων, κατὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν τῶν λίθων συναρμογήν, συνδεδεμένοι δι' ἡλων, ὡς ἐλέγετο, ὥστε ἐφαίνοντο ἔξωθεν ἐξ ἐνὸς μόνου λίθου συγκείμενοι. Ὁ δὲ γαμβρός τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, ὑποπτεύων, φαίνεται, μήπως λάθωσιν αὐτὸ κατ' αὐτοῦ ὁρμητήριον οἱ τὰ Καντακουζηνοῦ φρονούντες, κατέστρεψεν ἔπειτα αὐτὸ, καὶ ἀφῆκεν ἀφρούρητον· ἠναγκάσθη ὁμῶς ἔπειτα, φεβηθεὶς τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Σουλτάν-Μπαγιζήτου, 'να' τὸ ἐξανакτίσῃ, καὶ 'να' τὸ ὀχυρώσῃ μὲ προτεινόμενα νέα, »κατασκευάσας πύργους δύο, λέγει ὁ Δούκας, ἐν τῷ θατέρῳ

(1) Ὁ Δουκάγιος, ἀπ' ἐναντίας τῷ Γύλλιω, οὐ παραδέχεται τοῦτο εἶναι τὸ Κυκλόδιον, ἀλλ' ὁ Λέων ὁ Γραμματικὸς λέγει ὅτι »Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἐξῆλθε στόλος . . . Ἀράβων » καὶ . . . ἦλθον μέχρι τῆς Χρυσῆς Πόρτης καὶ τοῦ Κυκλοδίου &c. (2) Πενταπύργιον ἰδίως ἐκαλεῖτο τὸ πρὸς τὴν ἑτέραν γωνίαν τὴν πρὸς τὸν Κόλπον καὶ τὰς Βλαχέρνας.

» τῶν μερῶν τῆς Χρυσείας Πύλης, λευκῷ μαρμάρῳ συνηρμοσμένῳ, ἵνα ἐγὼ αὐτὸ καταφύγιον ἐν καιρῷ, προσοχυρώσας καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἄχρι τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τεῖχη· καὶ πρὸς τοῦτο μετεχειρίσθη τὰ μάρμαρα διαφόρων ναῶν, ἥδη ἐτοιμορόπων ἢ κατηρειπωμένων, ἰδίως δὲ τῶν ἁγίων Πάντων, τῶν ἁγίων Μ', καὶ τοῦ ἁγίου Μωκίου, πρὸς μέγα τῶν καλογήρων καὶ τῶν δεισιδαιμονίων σκάνδαλον. Ὑπεχρεώθη ὁμῶς ὑπὸ τοῦ Μπαγεζήτου, ἀπειλήσαντος ἄλλως ἵνα ἐκτυφλώσῃ Μανουὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, συστρατευόμενον αὐτῷ, κατὰ τὴν μεταξὺ αὐτῶν συνθήκην, τὰ μὲν ὀχυρώματα ταῦτα ἵνα ἀφήσῃ ἡμιτελῆ, τοὺς δὲ ἀνεγερθέντας πύργους ἵνα καταβάλλῃ.

Ὁ δὲ Σουλτάν - Μεχμέδ, γενόμενος κύριος τῆς πόλεως, ἠρξάτο (τῷ 1458) οἰκοδομεῖν πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως τὸ καλούμενον Χρυσεία Πύλη, Πολίχνιον, ὃ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ἠθούλετο πρὶν κτίσαι, καὶ ἐκωλύθη, ὡς εἴρηται, καὶ οὕτως ἀνεγείρας μὲν καὶ ἐπισκευάσας τοὺς ὑπάρχοντας πύργους, προσοικοδομήσας δὲ, αὐτὸς πρῶτος κατὰ τινὰς καὶ ἑτέρους δύο τοὺς πρὸς τὸ μέρος τῆς πόλεως, καὶ παλάτιον ἐν αὐτῷ κατασκευασάμενος, κατέστησεν αὐτὸ θησαυροφυλάκιον.

Τὸ σχῆμα τοῦ φρουρίου τούτου εἶνε πεντάγωνον, ἔχον ἐφ' ἑκάστης γωνίας ἓνα πύργον στρογγύλον (1), εἰς τοὺς ὁποίους προστετέθησαν ἔπειτα δύο ἄλλοι τετράγωνοι, ἐξ ὠραιστάτων μαρμάρων, οἱ ἑκατέρωθεν τῆς πύλης. Μετὰ δὲ τὸν κατὰ τὰ 1768 σεισμόν, οἱ πύργοι ἔμειναν τέσσαρες, κρημνισθέντων τότε τῶν τριῶν ἄλλων. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐπτὰ τούτων πύργων, εἶνε καὶ ἄλλοι μικρότεροι, ὠκοδομημένοι κατὰ μῆκος τῶν πτερῶν (courtines), ὧν εἷς ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ περιτειγίσματος σώματι, ἐκεῖ ὅπου λέγεται εἶναι ἡ Χρυσὴ Πύλη. Οἱ πύργοι οὗτοι ὑποκρατοῦνται ὑπὸ κρηπίδων ἢ ἀντιτειγισμάτων 50-60 ποδῶν ὕψους καὶ 15-20 ποδῶν πλάτους. Εἶχον δὲ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κωνοειδεῖς τὰς στέγας, ὥστε, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Choiseul - Gouffier, ὁμοιάζον μᾶλλον ἀνεμόμυλοι. Ἐκάστη δὲ πλευρὰ τοῦ πενταγώνου τούτου ἔχει 40-45 ὀργυιῶν πλάτος, καὶ πρὸς ἄρκτον μὲν καὶ ἀνατολὰς περιέχεται ὑπὸ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως οἰκημάτων, πρὸς δυσμὰς βλέπει τὴν πεδιάδα, πρὸς μεσημβρίαν δὲ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς παραλίας ἐπὶ 300 περίπου πήχεων ἔκτασιν διήκοντας κήπους, ὅπου, καθὼς καὶ εἰς τὰς πέριξ αὐτοῦ πλατείας τάφρους, καλλιεργοῦνται τὰ νοστιμώτερα λαχανικὰ τῆς πρωτευούσης, ἰδίως δὲ μαϊούλια καὶ ἄλλα φυλλάδων κηπευομένων εἶδη. Τὸ δὲ περιτείγισμα αὐτοῦ, ἐκτεινόμενον ἄχρι τῆς παραλίας, εἶνε εἶδος προχώματος (terre-plein), προκαλυπτόμενον διὰ χροσσωτῆς (crenelée) τοιχοδομίας, τοῦ ὁποίου τὸ ἐμβα-

(1) Ὀκτάγωνον κυρίως.

δὲν περιέχει, παρεκτός τινων οἰκοδεσμημάτων, χρησιμευόντων εἰς τὴν τοῦ φρουρίου ὑπηρεσίαν, ὀλίγα τινὰ δένδρα, τὸ πλεῖστον βρύας, συκάς καὶ δάσυνας. Ἐπ' αὐτῆς δὲ ἀκριβῶς τῆς τοῦ τείχους τῆς πόλεως γωνίας, μετὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς, ὑψοῦται ὁ καλούμενος Μαρμαρίνος Πύργος, τετράγωνος.

Τὸ φρούριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον παρωνομάζετο ἐνίοτε (1) καὶ ἀπὸ τῆς πλησίον αὐτοῦ Χρυσῆς πύλης, ἥτις ὁμως ἀδύνατον ἵνα ἦτον ἐντὸς αὐτοῦ, καθὼς τινες τῶν περιηγητῶν ἐνόμισαν, ἐπισκευασθὲν πρὸ τινων ἐπῶν, χρησιμεύει τῶρα ὡς πυριταποθήκη καὶ θηριοτροφεῖον. Αἱ δὲ κωνοειδεῖς τῶν πύργων αὐτοῦ ὁροφαὶ ἀρηρέθησαν, ὡς, ἐκτὸς τῆς προειρημένης ἀσχημίας, παρέχουσιν καὶ εἰς τὰς πυρκαϊὰς εὐπρηστον λαβὴν.

Ἡ χρῆσις ὁμοῦ αὐτοῦ δὲν ἦτον πάντοτε τοιαύτη, ἀλλὰ, πρὸ τῆς σωτηριώδους μεταρρυθμίσεως τῆς Τουρκίας, ἐχρησίμευεν ὡς εἰρική ἐπιστήμων ἐνόχων ἢ ὑποτιθεμένων τοιούτων, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκρατοῦντο ἰδίως, ἕως ἀκόμῃ πρὸ τεσσαράκοντα χρόνων, οἱ πρέσβεις τῶν ξένων δυνάμεων, ἅμα ἐκήρυττε κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον ἢ Τουρκία. Ὁ τελευταῖος φυλακαὶ εἰς ἐν αὐτῷ, δυνάμει τῆς βαρβαρικῆς ἀληθῶς συνηθείας ταύτης, ἦτον ὁ σεβαστὸς γέρον Ῥουφίνος, ὁ Νέστωρ οὗτος τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, καθὼς τὸν ὠνόμαζον οἱ συνάδελφοί του, διάδεχθεις μὲν, ὡς ἐπιτετραμμένος τὰ τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Τουρκίᾳ, τὸν ὁρμητικὸν Le Brun, τῇ δὲ 2 Αὐγούστου τοῦ 1798 ῥιπθῆς εἰς τὴν φυλακὴν ταύτην, ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰσβολῆς τῶν Γάλλων, καὶ διέμεινεν ἐν αὐτῇ τρία ἔτη!! Ἐκτοτε δὲ τὸ ἀδίκαιολόγητον τοῦτο ἔθος κατηργήθη, καὶ ἐπομένως εἰς τὸν Ἰταλίνσκην, πρέσβυν τῆς Ῥωσσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐδόθη πρὸς ἀναχώρησιν τῇ 14 Δεκ. τοῦ 1806 κατὰ τὴν τότε διαδικασίαν, κηρυχέντος τοῦ κατὰ τῆς Ῥωσσίας πολέμου. Πρὸς τοῦτο δὲ συνετέλεσε τὰ μέγιστα, οὐχὶ μόνον ὁ στρατηγὸς Σεβαστιάνης, πρέσβυς τοῦ Ναπολέοντος καὶ ισχυρὸν πολὺ παρὰ τῷ Σουλτάν-Σελήμ, ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Ἀγγλίας, .. Arbuthnot, καὶ τοὶ ἀντιπολιτευόμενος ἄλλως τὸν Σεβαστιάνην διὰ τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν ἐχθροπᾶθειαν. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα διέφερεν ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, καὶ ἐπομένως ὅλοι συνέπραξαν πρὸς τὴν κατ' εὐχὴν αὐτοῦ λύσιν.

Περίεργος ἦθελεν εἶναι διὰ τοῦτο ἡ ἱστορία καὶ ταύτης τῆς Βασιλλίδας (2), ἐὰν ἦτον δυνατόν ἵνα κρατῶσιν οἱ κατὰ καιρὸν διοικηταὶ αὐτῆς

(1) Ἴδε Καντακουζ. Βιβλ. Δ', κςφ. μ'.

(2) Ἴδου τί μοι ἔγραφεν ὁ μακαρίτης Ἰάκωβος Ρίζος, ὅταν τῷ εἶχον καθυποβάλλει τετραπλῆ τινὰ τοῦ πονήματός μου, ὡς πρὸς τὴν παράθεσιν τῆς περιφήμου Βασιλλίδας τῶν Παρισίων μετὰ τοῦ Ἐπαυρίου. » Ἀδικεῖτε τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς, συγκρίνοντες » τὸ Ἐπαυρίον μὲ τὴν Βασιλλίδα. Εἰς τὸ Ἐπαυρίον ἐφυλακίζοντο Βεζίροι, τοπάρχαι,

ὑπομνήματα! Ἀλλὰ τῶν ἐνταῦθα πολιτικῶν θυμάτων ὀλίγα μόνον ἀναφέρονται, καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν εἶνε ὁ δυστυχὴς Σουλτάνος Ὁσμάν ὁ Β', τὸν ὁποῖον θέλομεν ἰδεῖ μετ' ὀλίγον εἰς τὸ Ὅρτὰ-τζαμί. Ἀφ' οὗ διηλθεν ἐκεῖ φοβεράς στιγμὰς ἀγωνίας, διεκδύς τρεῖς φορές τὸν βρόχον, τὸν ἐποῖον ἐπροσπάθουν οἱ περὶ τὴν Βαλιδὲν καὶ τὸν Βεζίρην Δαούτ-πασσάν 'να τοῦ περάσωσιν εἰς τὸν λαιμόν, μετεκομίσθη, ἐν μέσῳ ἀναριθμήτου ὄχλου, εἰς τὸ Ἐπταπύργιον, τοῦ ὁποῖου ἀμέσως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. Ἐμείναν δὲ ἐντὸς τοῦ φρουρίου, αὐτὲς τε οὗτος ὁ Βεζίρης, ὁ Κεαγιας 'του Ὁμέρ, ὁ Τζεμπετζή-μπασης καὶ ὁ ἀστυνόμος Καλενδέρ-ὄγλους, οἵτινες καὶ ἤρξαντο ἀμέσως τοῦ ἔργου αὐτῶν ὡς δῆμιοι. Ὁ Ὁσμάν, ἐν ἀκμῇ τῆς νεότητος αὐτοῦ καὶ ῥώμης, καίτοι μόλις 18 χρόνων (1), διότι ἐβασίλευσεν ἀνήλικος, ἀντεμάχετο πολλὴν ὥραν, ἕως οὔτου ὁ μὲν Τζεμπετζή-μπασης τοῦ ἐπέρασε τὴν ὀθλειάν, ὁ δὲ Καλενδέρ-ὄγλους 'τοῦ ἔσφιγξε τοὺς διδύμους, καὶ οὕτως ἐξετελέσθη ἡ πρώτη βασιλεοκτονία, ἥτις ἐμίανε τὴν ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, μετὰ 322 ἔτη τῆς θεμελιώσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Α' Ὁσμάν. Ὁ Δαούτ ἔκοφεν ἐν τῶν ὠτίων τοῦ νεκροῦ, καὶ 'τὸ

« ἡγεμόνες τῆς Βλαχομολδαβίας, καὶ συγγενεῖς καὶ ἀξιωματικοὶ αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ οἱ Πρέσβεις
 « τῶν Χριστιανικῶν Δυνάμεων, ἐναντίον τῆς ἀσουλίας τοῦ πρεσβευτικοῦ χαρακτήρος· ἀλλ' οὐδεὶς
 « ἐξ αὐτῶν ἔφερεν ἄλυσιν, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐκωλύετο 'να λαμβάνη τροφὴν ὑγιεινὴν καὶ ἀκούσαν,
 « καὶ 'να πίνῃ ὕδωρ πότιμον καὶ καθάριον· εἰς πολλοὺς μάλιστα ἐξ αὐτῶν 'δὲν ἀπηγορεύετο 'να
 « βλέπωσιν ἐνίοτε καὶ συγγενεῖς καὶ οἰκείους. Εἰς τοὺς πλείστους ὅμως τῶν εἰς τὴν Βασιλλίαν
 « φυλακισμένων, ὡς εἰς τὴν κόλασιν τοῦ Δάντου, ὑπεφύριζον οἱ δεσμοφύλακες. » Ο Voie che
 « intrate, lasciate ogni speranza! » Εἰς τὴν Βασιλλίαν καθειργνύοντο καὶ ἰδιῶται ἄνδρες καὶ
 « γυναῖκες, οἷος ὁ Mirabeau, ὁ Voltaire, ἡ Κυρία De Stael κτλ. Εἰς τὴν Βασιλλίαν ἐρρίπτοντο
 « sous les lettres de cachet, γονεῖς, σύζυγοι, συγγενεῖς, μὴ ἀνεχόμενοι ὑβρίζοντες, οἱ μὲν τὰς
 « θυγατέρας, οἱ δὲ τὰς συζύγους, οἱ δὲ τὰς ἀδελφάς αὐτῶν. Εἰς τὴν Βασιλλίαν ἦσαν ὅπαι, τῶν
 « ὁποῖων τὰ στόμια ἐπεπωματίζοντο μετὰ τὴν καθήμειν τῶν δεσμοτῶν ὡς ἀγρίων θηρίων. Εἰς
 « τὴν Βασιλλίαν ἦσαν τὰ ὀνομαζόμενα Λήθη Βάραθρα (oubliettes), ἀφεγγὴ καὶ δυσώδη, καὶ
 « μόλις χωρητικὰ τοῦ δεσμοῦ καὶ τῆς ἀλύσεως. Ὅθεν, κατ' ἐμὴν γνώμην, τὸ ἐν χρήσει δε-
 « σμωτήριον τὸ πάλαι παρ' Ὀθωμανοῖς Ἐπταπύργιον, οὐκ ἀπεικόνει ἤθελε συγκρίνη τις μὲ τὸ
 « φρούριον τῆς Γαλλίας Vincennes, ἐν ᾧ ἐφυλακίσθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν οἱ ἔσχατοι ὑ-
 « ποουργοὶ τοῦ Δεκάτου Καρόλου, καὶ ἔπειτα ὁ υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος, καὶ ὁ στρα-
 « τηγὸς Montholon. Ἀλλὰ συγκρίνων τὸ Ἐπταπύργιον, ὡς δεσμωτήριον, μὲ τὸ φρούριον Vin-
 « cennes, ἐννοῶ Vincennes Ὀθωμανικόν, καὶ τῆς ἀρχαίας Κυβερνητικῆς ἐποχῆς τῶν Ὀθωμα-
 « νῶν. » Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἀοιδιμος γέρον Πέκος, ὁ τιμήσας διὰ τῆς παιδείας αὐτοῦ τὴν Φιλολογίαν
 « μας ἐπ' αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν δουλικῶν ἡμερῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ τὸν παραλληλισμὸν τοῦτον
 « 'δὲν ἐξέφρασα πρῶτος καὶ μόνος ἐγώ· διότι 150 πρὶ ἐμοῦ ἤδη ἔτη ὁ Τουρνεφόρτιος ἔγραψεν
 « αὐταῖς λέξεσι περὶ τοῦ Ἐπταπυργίου: » Les Sept Tours, qui sont couvertes de plomb, sont
 « une espece de Bastille, ou l'on met en prison les personnes de distinction (Tournef.
 « Voyage en Orient, T. I. p. 561) ». (1) Ὁ Καντεμίρης λέγει διώδεκα ἀλλὰ φαίνεται ἀπ' ὁρα-
 « νον, ὡς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Σουλτάνου καὶ ἄλλων ἱστορουμένων, ἰδίως δὲ ἐκ τῆς συμβάσεως τὸ ἔτος
 « τῆς γεννήσεως αὐτοῦ τῷ 1604 ἐκλείψεως, ἥτις παρατηρήθη ὅτι ἐσημείωσε καὶ τὸ ἔτος τῆς τε-
 « λευτῆς 'του. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Καντεμίρης ἐννοεῖ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ ὅτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον·
 « διότι τῷ ὄντι τότε (τῷ 1616) ἦτον διώδεκα ἐτῶν.

ἔστειλεν, ἐντὸς κουτίου ἐπιγεγραμμένου: »Τῷ Σουλτάν-Μουσταφᾷ ὑπὸ τοῦ
»δούλου 'του Δαβούδ«, εἰς τὴν μητέρα τοῦ Μουσταφᾶ πρὸς πληροφορί-
αν. Τὸ κουτίον τοῦτο ἐχρησίμευσεν ἔπειτα, ὡς ἀπόδειξις ψηλαφητῆ τοῦ
ἐγκλήματος, ὅταν, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ φρουρίῳ, ἐπλήρωσε, πνιγὴς ὁ Βε-
ζίρης οὗτος, κατ' αἰτησιν τῶν Γενιτσάρων ἐπαναστάντων, τὸ αἷμα τοῦ
'Οσμάν. Ἀλλὰ μνημεῖόν τι, πολὺ πλέον ἀξιομνημόνευτον, διαωνίσθη πρὸς
ἐξιλασμόν τῆς μαιφονίας ταύτης· ὁ 65 'Ορτάς (1), εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκεν
ὁ Γενίτσαρης 'Αλτυντζόγλου, ὃς τις ἐτόλμησε 'να ἐπιφέρῃ χεῖρα κατὰ
τοῦ νέου καὶ δυστυχοῦς Σουλτάνου, ἐν ᾧ ἐσύρετο εἰς τὸ Ἑπταπύργιον,
κατηργήθη, καὶ ἐξηκολούθει 'να ἀναθεματίζεται τὴν τετράδην (2) ἐκάστης
δεκαπενταμερείας εἰς τοὺς στρατῶνας, ἀξιωματικοῦ μὲν τινος προσκαλοῦν-
τος δις τὸν 'Ορτάν 'Αλ-μῆς-μπεῖς (65), ἐτέρου δὲ ἀποκρινομένου Γε-
ρὲ μπατ-σὺν (ἐρρέτω), καὶ τοῦ στρατοῦ ἐπιφωνοῦντος 'Αμὴν!

Ἄλλου τινὸς ἐπισήμου σφαγίου ὁ τάφος δεῖκνυται μεταξὺ τοῦ πρώτου
καὶ δευτέρου περιβόλου τῶν Ἑπτὰ Πύργων, τοῦ Φαζλή-'Αχμέδ-Κιοπρου-
λή-πασσᾶ, τοῦ κυριεύσαντος τὴν πρωτεύουσιν τῆς Κρήτης, μετὰ 24 χρό-
νων πολιορκίαν καὶ 200,000 ἀνθρώπων ὄλεθρον, πρὸς ἀμοιβὴν δὲ ἀπαγ-
χομισθέντος ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ τῇ 30 'Οκτωβρίου τοῦ 1676.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν διελθόντων ἐναγωνίους τὰς τελευταίας τῆς ζωῆς
'των ἡμέρας εἰς τὸ ἀποτρόπαιον τοῦτο Χαρῶνιον, ὀλίγοι ἴσως ἐμπνέουσι
πλειοτέραν συμπάθειαν, παρὰ τὸν δυστυχῆ ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας, Κων-
σταντῖνον τὸν Βραγκοβάνον. Διάδοχος πολλῶν κατὰ σειρὰν ἡγεμόνων τοῦ
τόπου τούτου, καὶ ἡγεμονεύσας εἰκοσιπέντε καὶ ἐπέκεινα ἔτη, ἤρχεν ἀκό-
μην ἐπὶ τοῦ Βεζίρη Μπαλτατζή-Μεχμέδ-πασσᾶ, ἐξεστρατευμένου περὶ τὴν
1711 μὲ ἐκατὸν χιλιάδας στρατοῦ κατὰ τῆς 'Ρωσσίας. Διαβληθεὶς δὲ ὑπὸ
τοῦ ἐξωσμένου ἐν Κωνσταντινουπόλει Μιχαήλ-Βοεβόδα τοῦ 'Ρακοβίτσα
ὡς 'Ρωσίζων καὶ προμηθεύσας τροφὰς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ἦ, κατὰ
τὸν Καντεμίρην, ὡς δεχθεὶς παρὰ μὲν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας
τὸν τίτλον Πρίγκηπος τῆς Αὐτοκρατορίας, παρὰ δὲ τῆς 'Ρωσσίας τὸ ἱπ-
ποτικὸν παράσημον τοῦ ἁγίου 'Ανδρέου· κυρίως δὲ κατατρεχθεὶς ὑπὸ τῶν
συγγενῶν αὐτοῦ Καντακουζηνῶν, ἀντιφερομένων ἐκ πολλοῦ θανάσιμῳς
τοῖς Βραγκοβάνοις· ἦ, τὸ πιθανώτερον, διὰ τὴν αὐτομόλησιν τοῦ θείου
του καὶ ἐπιστηθίου Σπαθάρη Θωμᾶ Καντακουζηνοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
τῆς 'Ρωσσίας, ὁδηγήσαντος τὸν 'Ρῶσσον στρατηγὸν πρὸς κυρίευσιν τῆς
Προϊλάδης· ἄλλ' ἐπὶ πᾶσι διὰ τὴν φήμην τοῦ ἀπεράντου πλούτου 'του, ἐκ
τοῦ ὁποῖου μέγα μέρος εἶχε θησαυρίση, ὡς ἐλέγετο, ἐν Οὐνετιᾷ· ἦ καὶ

(1) Τάγμα ἢ Λεγεὼν, κατὰ λέξιν Συντροφία. Ἦσαν δὲ 196 ὀρτάδες. Ἰδε περὶ τούτων εἰς τὸ
Γ' Μέρος. (2) Διότι τὴν τετράδην οἱ Τούρκοι προσεύχονται ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων, τῶν ἀσθε-
νούντων, τῶν αἰχμαλώτων, καὶ ἐν γένει τῶν τεθλιμμένων.

δι' ἄλλα ταῦτα ὁμοῦ, ἐξώσθη τῇ 25 Μαρτίου τοῦ 1714 ὑπὸ τοῦ σταλέντος ἐπιτηδὲς Καπουτζή-μπαση, υἱοῦ τοῦ μεγάλου Ἐμίρ-αχώρα, εἰς Βουκουρέστιον, μὴ θελήσας προτοῦ 'να ἀναχωρήσῃ, ὡς πιστεύσας εἰς τὸ χάττι-σερίφ, τὸ ὅποιον διὰ μεγάλης χρημάτων δόσεως εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Σουλτάν-Ἀχμέδ, ἀσφαλίζον δὴθεν αὐτῷ τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἀπαλλαγὴν, καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπατεύοντος ἤδη ἐπιτροπικῶς τοῦ φίλου τῶν Καντακουζηνῶν Σείτ-Τζιν-Ἀλῆ-πασσά, ὅπου ἦσαν ὡς ἑκατὸν πρὸ τούτου οἱ δύο 'του υἱοί. Οἱ δὲ ἄλλοι δύο, αἵτινες ὑπηρέτουν παρὰ τῷ Τουρκικῷ στρατοπέδῳ, ἔδραμον μετ' οὐ πολὺ πρὸς ἀθώωσιν τοῦ πατρὸς 'των. Κατόπιν αὐτῶν ἔφθασε καὶ ἡ σύζυγός 'του μετ' τὴν λοιπὴν οἰκογένειαν, καὶ ἐκλείσθησαν ὅλοι ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ. Διάφοροι τῶν ἐντοπίων 'τὸν κατηγοροῦν ἐπὶ καταχρήσεσι καὶ ὠμότητι· ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον ἔγκλημά 'του ἦτον, ὡς εἶπομεν, ἡ φήμη τοῦ μεγάλου 'του πλοῦτου, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Πύλη, ἐλπίζουσα 'ν' ἀπαντήσῃ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου, ἀπεφάσισε τὴν καταδίκην του, καὶ, μετὰ πολλὰς βασάνους ἵνα μαρτυρήσῃ τοὺς θησαυροὺς 'του, ἀπήχθησαν τέλος, αὐτὸς, οἱ τέσσαρες υἱοί 'του, Κωνσταντῖνος(;), Στέφανος, Ράδουλος καὶ Ματθαῖος, καὶ ἔκτος ὁ γαμβρός 'του, Ἰωάννης Βακαρέσκουλος, ὁ Μέγας Κλουτσιάρης, ὑποκάτωθεν τοῦ Γιαλὺ-χιοσκίου, ὅπου εὕρίσκετο ὁ Σουλτάνος, τῇ 15 Αὐγούστου τοῦ 1714. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σείχ-ούλ-ισλάμης εἶχε κατορθώσῃ 'να 'τοῖς χαρισθῇ ἡ ζωὴ, ἐὰν ἐδέχοντο τὸν Ἰσλαμισμόν, ὅλοι τοκαταρχὰς ἀπέκρουσαν εὐσταθῶς τὴν πρότασιν, καὶ οἱ μὲν τρεῖς τῶν υἱῶν ἀπεκεφαλίσθησαν ὑπ' ὄψιν τοῦ πατρὸς 'των· ὁ δὲ τέταρτος, βρεγμένος ἀκόμην ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν ἀδελφῶν 'του, ἐξώμοσεν ὑπὸ φόβου. Ἀλλ' ὁ Σουλτάνος διέταξεν οὐχ ἥττον 'ν' ἀποκεφαλισθῇ. Ὁ πατὴρ ἐπεθυσιάσθη, λυπούμενος μόνον διὰ τὴν παράβασιν τοῦ υἱοῦ 'του. Τὰ δὲ σώματά 'των, ἀφ' οὗ ἔμειναν ἐκτεθειμένα ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκεῖ, τὴν νύκτα ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. » Ἡ φρικώδης αὕτη σκηνή, λέγει ὁ Mignot (1), ἐκίνησε τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν οἶκτον, ὅχι μόνον τῶν Χριστιανῶν τῶν διαφόρων δογμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑβραίων αὐτῶν, ὅσοι παρευρέθησαν παμπληθῶς εἰς τὸ ἐλεεινὸν τοῦτο θέαμα. Περὶ δὲ τῆς δόμνας (2), εἰ καὶ ὁ Ἱστορικός οὗτος λέγει ὅτι ἐπνίγη τελευταία, ἡ τῆς Δακίας ὁμοῦς Ἱστορία ἀναφέρει, πιθανώτερον, ὅτι τόσον αὐτῇ, ὅσον καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς, δομνίτσα Βαλάσσα, εἰς υἱὸς ἀκόμη θηλάζων (λυτρωθεὶς δι' ἐπιτηδότητος τῆς τροφῆς, καὶ ὀνομασθεὶς Κωνσταντῖνος), ἡ νύμφη 'της, καὶ πέντε γαμβροὶ 'της (διότι εἶχεν ἑπτὰ θυγατέρας), μετ' ἄλλων ἀρχόντων

(1) Histoire Ottomane T. 4, p. 198. (2) Δόμναι (Dominæ) λέγονται αἱ σύζυγοι τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, Δομνίτσιαι δὲ αἱ θυγατέρες 'των.

καὶ θεραπόντων, οἱ πάντες 43 ψυχαί, ἐξωρίσθησαν εἰς Κοτύαιον (Κιου-τάχγιαν), πρωτεύουσαν τῆς Φρυγίας. Τὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάν - Μετζζήδ θὰ εὐλογῆται εἰς αἰῶνας, διότι κατήργησε τὴν κεφαλικὴν ποινὴν, προκα-τηρηγμένην ἤδη καὶ ἐπὶ τοῦ πατρός 'του, διὰ τὰ πολιτικά τουλάχιστον ἐγκλήματα, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Χαλῆδ-εφέντου· ἀλλὰ πόσας τοι-αύτας πολιτικὰς μικροφονίας 'δὲν ἔχομεν 'ν' ἀναφέρωμεν ἀνεπίττοντες τὴν Τουρκικὴν Ἱστορίαν!

Ἐπὶ τῆς περιοχῆς τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου τούτου ἠνοίγετο τὸ πάλαι

Ἡ πύλη τοῦ Ῥηγίου.

πρώτῃ τῶν ἀπὸ τῆς Προποντίδος πρὸς τὸν Κεράτιον κόλπον ἐπὶ τῶν χερ-σαίων τειχῶν· ὀνομασθεῖσα δὲ οὕτω, διότι ἀπ' αὐτῆς ἔφερεν ὁδὸς πρὸς τὸ Ῥήγιον (Βασιλικὸν δηλ.) τὸ καὶ Μικρὸν Ζεῦγμα (1) καὶ ἀρχαιότερα Μύρ-μηξ καλούμενον, καὶ ἀπέχον τῆς ΚΠ 15 μίλια. Γράφεται δὲ ἐσφαλμέ-μένως καὶ τοῦ Ῥησίου ἢ Ρουσίου, καὶ συγγέεται μετὰ τῆς Χρυσῆς.

Ἀπ' αὐτῆς ἦτον συνήθως, καθὼς σήμερον ἀπὸ τῆς πλησίον αὐτῆς τῶν Ἑπτὰ Κουλάδων, ἡ ἔξοδος πρὸς » τὰ πρὸς Σηλυμβρίαν κείμενα Πυργία » τοῦ Ἀγίου Στεφάνου«, κατὰ τὸν Δούκαν, τὸ νῦν παράλιον χωρίδιον Ἀγίον Στέφανον, ὅπου ἀπέρχονται περὶ τὸ φθινόπωρον συνήθως οἱ εὐδαίμονες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπολαύσοντες ἀφθονώτερα τὰ ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ξηρᾶς ἀγαθὰ, καὶ ιδίως τὴν ἀπὸ τῆς θήρας τῶν ὀρτυγίων τέρψιν.

Ἰστατο δὲ, κατὰ τὸν Θεοφάνην, ἐπ' αὐτῆς καὶ Σταυρὸς, καταπεσὼν ὑπ' ἀνέμου τῇ 19 Ἰουνίου τοῦ 547 (τῷ κα' ἔτει τοῦ Ἰουστινιανοῦ). Ἐπ' αὐτῆς ἐπεγέγραπτο καὶ τὸ ἕτερον τῶν ἐπιγραμμάτων, ἅπερ ἐνεχαράχθησαν ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτῶν ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, ἔχον οὕτως :

» Ἡμασιν ἐξήκοντα φιλοσκηπτρῷ Βασιλεῖ

» Κωνσταντίνος ὑπαρχος ἐδείματο τείχεϊ τείχος (2) «.

(1) Κιουτσούκ-τσεχμετζέ, διὰ τὴν ὠραίαν λιθίνην γέφυραν, τὴν ζευγνύουσαν τὸν ἐκείσε εἰσέχοντα κόλπον τῆς Προποντίδος, καὶ κτισθεῖσαν μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀνοικοδομηθεῖσαν δὲ μεγάλαις δαπάναις, αὐτὴν τε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ζεύγματος (Μπουγιούκ-τσεχμετζέ), δέκα μίλια τοῦ Μικροῦ ἀπέχοντος, ὑπὸ τοῦ Σουλτάν - Σουλεϊμάνου. (2) Παράδοξον φαίνεται τὸ ἐπίθετον φιλόσκηπτρος, διδόμενον εἰς τὸν Θεοδόσιον. Ἡ κολακεία, γλῶσσα τὴν ὁποίαν μόνον εἶνε καταδικασμένοι 'ν' ἀκούσιν οἱ βασιλεῖς, εἶνε τοσοῦτων ἄλλων δεινῶν παρα-τίος, ὥστε δύναται τις 'να τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τῶν σολοικισμῶν τουλάχιστον τῆς εὐθύτης. Καὶ διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι τὸ Φιλόσκηπτρος ἐδῶ, ἐάν 'δὲν ᾔν' ἐσφαλμένον, πρέπει 'να ἐκληφθῇ, εἰ καὶ οὐχ ἦτο κακοζήλως, ἀντὶ Φίλου (ὡς ἀπὸ τῶν ὑπηκόων δηλονότι) σκηπτρου κάτοχος, φιλούμενος ὑπὸ τῶν ὑπηκόων 'του!! Τὸ μόνον ἐξέβαιον εἶνε ὅτι, ἐάν ὁ Κύρος, ἀναφερόμενος διὰ ποιητῆς ὑπὸ τοῦ Σουῖδα καὶ Εὐαγρίου, ᾔνε αὐτὸς συνθέτης τοῦ ἐπιγράμματος τούτου, κάλλιον ἦτολε πράξῃ ἐάν ἐνεπιστεύετο τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ, ἢ τουλάχιστον τὴν διόρθωσιν, εἰς κῆνένα πτωχὸν διδάσκαλον τοῦ καιροῦ 'του. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ κενοδοξία 'του, διὰ τὴν ὁποίαν τὸν κατηγορεῖ ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλίνος, ἦτον τῷ ὄντι ἀκόρεστος.

Καὶ εἶδομεν, ἐν τοῖς περὶ τῶν τειγῶν ΚΠ προσημειωθείσι, πότε ἐγένετο ἡ ἀνοικοδόμησις αὐτῇ, καὶ τί σημαίνει τὸ *τείχεϊ τείχος*. Μένει δὲ ἔτι νὰ μάθωμεν ἐὰν ὁ Κωνσταντῖνος οὗτος ᾗνε αὐτὸς ὁ Κῦρος, ἔχων δύο ὀνόματα, ὧν τὸ δεύτερον φαίνεται τὸ οἰκογενειακόν.

Ἡ πύλη αὕτη εἶνε σήμερον κεκλεισμένη, καὶ περιέχεται, ὡς εἵπομεν, ἐν τῇ τοῦ Ἑπταπυργίου περιοχῇ, μεταξὺ δύο γονδρῶν μαρμαρίνων πύργων. Φαίνεται δὲ ὅτι, διὰ προλήψεις ἐθνικὰς (1), ἐνετειγίσθησαν περὶ αὐτὴν τὰ ἐρείπια τῆς Χρυσῆς Πύλης, καὶ διὰ τοῦτο οἱ πλείστοι τῶν περιηγητῶν, ἀπ' αὐτοῦ πρώτου τοῦ Γυλλίου, αὐτὴν ἐξέλαβον ἀντ' ἐκείνης, ἣτις ἀδύνατον νὰ ᾗτον ἐδῶ, καθὼς θέλομεν ἀκολουθῶς τὸ ἀποδείξῃ. Μόνος δὲ ὁ Pertusier συνεῖδε τὸ λάθος, καὶ ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται: «Δύο κίονες μικτῆς τάξεως, ὑποστηρίζοντες λείψανόν τι ἐπιστυλίου· ἄλλοι τινὲς ισχνότατοι, καὶ δι' αὐτὸ ἀβρύθμότατοι, διατεθειμένοι ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ἐκείνων, τετραγωνιζόντων τὴν εἴσοδον· τὸ σύνολον δὲ κεκλιμένον ἐντὸς τοῦ τείχους, ὥστε τὸ σχῆμα τῶν κίωνων δὲν φαίνεται. Ἰδοὺ τί ἐξελάβομεν κατ' ἀρχὰς Χρυστὴν Πύλην». Τὸ σχῆμα τῆς πύλης ταύτης εἶνε τοξοειδές, οἱ δὲ κίονες Κορινθιακῆς ἐργασίας· ἔχει δὲ, καθὼς εἶλα τὰ ὀρθομθευτικά τόξα, τρεῖς εἰσόδους, ὧν ἡ μεσαία ἔχει ἐννέα πῆχεων ὕψος καὶ πλάτος ἑξ' αἱ δὲ πλάγιοι 30 ποδῶν ὕψος καὶ 15 πλάτος· ἔλυν δὲ εἶνε μετατοπισμέναι αἱ παραστάδες, ὅθεν καὶ ἡ μεσαία μετεβλήθη εἰς τὸ τῶν μικροτέρων μέγεθος διὰ τῶν εἰς ἐκείνας ἀνηκουστῶν παραστάδων, καὶ εἶνε μόνῃ ἀνοικτῇ, χρησιμεύουσα ὡς παραπόρτιον. Τὰ δὲ ἀνάγλυφα, τὰ ὅποια εἶδε καὶ περιέγραψεν ὁ Γύλλιος, ἔγειναν πρὸ πολλοῦ ἄρματα.

Ἀντ' αὐτῆς ἠνοίχθη ἐπὶ τινος χαλάστρας, τριάκοντα ἐήματα παρέκει καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ φρουρίου, ἡ καλουμένη

Πύλη τῶν Ἑπτὰ Πύργων

(Γεδι - κουλέ - καπουσου),

ἣτις φέρει, καθὼς προείπομεν, εἰς τὸν Ἅγιον Στέφανον, εἰς τὸ Πυριτοποιεῖον, εἰς τὴν Ἀπάμειαν κτλ.

Τὸ Πυριτοποιεῖον (Μπαρούτ-χανέ) ἦτο πρὸ ἑκατὸν ἀκόμην ἐτῶν

(1) Ἐπειδὴ, καθὼς θέλομεν ἀκολουθῶς ἰδεῖν, ἀπ' αὐτῆς ὑπῆρχε παράδοσις ὅτι ἐμελλον νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὴν πόλιν οἱ ἐναντίοι. Ὅθεν καὶ ἦτον πάντα κλειστῇ, καὶ τοὶ πολλὰκις διαρρηγνύμενοι, ἰδίως δὲ ὑπὸ τῶν εἰσαγαγόντων δι' αὐτῆς κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει Λατίνων τὸν Στρατηγούλου. Τὸ περιεργὸν δὲ εἶνε ὅτι καὶ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις, πρὸς τὸ ἀνατολικόν τῆς πόλεως μέρος, πύλη, καλουμένη ὡσαύτως Χρυσή, πλησίον τῆς καλουμένης τῶν Ἀφρικανῶν (Μαγριμπλή) πύλης, συγκεκλιμένη ἐκ δύο στοῶν καὶ τινῶν ἀρχιτεκτονικῶν κυσμημάτων, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθασεν ἐπὶ πόλιν ὁ Χριστὸς, κλαυθρορύντων τῶν παίδων κτλ., εἶνε κλεισμένη, ἄδηλον ἀπὸ πότε, διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς πρόβλησιν, ὅτι δι' αὐτῆς οὐκ εἰσέλθωσι ποτε οἱ Χριστιανοὶ ὅταν κυριεύσωσι τὰ Ἱεροσόλυμα.

ἐντὸς τῆς πόλεως παρὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμούμενον ἄχρι σήμερον Μπα-
ρύτ-χανέ-τζαμισύ, τὸ καταντικρὺ τῆς τοῦ Μεβλεά-χανέ πύλης· ἔπειτα
μετετέθη εἰς τοὺς ἔξωθεν τοῦ Ἑπταपुरγίου κήπους τοῦ Ἰσκενδέρ-τσελε-
μπή, ὅπου ὁ Σουλτάν-Ἡδραήμ εἶχεν ἐξορίσῃ τὴν μητέρα 'του, διότι ἠθέ-
λασε 'να 'τὸν ἐπιπλήξῃ ὡς πρὸς τὴν διαγωγὴν 'του καὶ τὴν σπατάλην τοῦ
δημοσίου πλούτου· σήμερον δὲ εἶνε εἰς τὸ Μακρύ-κιού, καὶ ἡ πυρίτις
κατασκευάζεται διὰ μηχανῆς ἀτμοκινήτου, ἐχούσης ἑκατὸν ἵππων δύνα-
μιν, καὶ τεχνουργηθείσης ἐντὸς τοῦ καταστήματος ὑπὸ τεχνιτῶν Ὁθω-
μανῶν τε καὶ Ἀρμενίων, διδασθέντων ὑπ' Εὐρωπαίων.

Παρὰ τὸν Ἅγιον Στέφανον καὶ τὸ Μακρύ-κιού, κεῖνται ἐνταῦθα καὶ τὰ
χωρία Σαφρά, Καρά-άατς, Κιουτσούκ-Χαλκαλύ καὶ Κάλφα-κιού. Ἐπὶ δὲ
τοῦ ἀκρωτηρίου Ζεϊτύν-μπουρούν, προήκοντος μεταξύ τοῦ Ἑπταपुरγίου
καὶ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὑψοῦται, περίσπτον τοῖς προσπλέουσι διὰ τὸν
κατάλευκον καὶ ὑπερύψηλον αὐτοῦ καπνοδόχον, τὸ Σιδηροχοεῖον, ὅπου δι'
ἀτμοκινήτου μηχανῆς κατεργάζεται εἰς διάφορα τεχνουργήματα ὁ ἐκ τοῦ
μεταλλείου τῆς Πριγκηποννήσου ἀνορυπτόμενος σίδηρος· ὑπάρχει δὲ παρὰ
τὴν ἀκτὴν καὶ ναυπηγεῖον σιδηρῶν ἀτμοπλοίων.

Ἀλλὰ τὸ ἀξιώτερον ἐπισκέψεως, καὶ διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν αὐτοῦ πρὸς
τοῖς ἄλλοις σημασίαν, εἶνε τὸ νεωστὶ συνοικισθὲν προάστειον τοῦ Μπασμά-
-χανέ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Βασιλεομήτορος, ἐκεῖ ὅπου τὸ πάλαι ἔ-
κειτο ἡ Ἀφάμεια, ἐπίσημος διὰ τὰ παλάτιά 'της, τὰ ὅποια συνέχωσαν
πρὸ πολλοῦ οἱ σεισμοὶ καὶ τὰ κατασύρματα τῶν χειμάρρων. Σῶζεται δὲ
μόνον ἀρχαῖός τις πεντεκαίδεκάπηχυς κίων, τὸν ὅποιον ἐπρόκειτο 'ν' ἀνε-
γείρῳσιν ἐπὶ βάσεως ἀναλόγου ἐν μέσῳ τῆς εὐρυχωροτάτης τοῦ προα-
στείου πλατείας καὶ πλησίον τῆς ἐν αὐτῇ οἰκοδομηθείσης κρήνης, τῆς
ὁποίας τὸ ὕδωρ, καθὼς καὶ ὅλα τὰ περὶ τὸ προάστειον τοῦτο δαψιλῶς
ἀναβρύοντα, εἶνε πολὺ καλλιώτερα τῶν τοῦ πλησίον Μακροχωρίου καὶ τοῦ
Ἁγίου Στεφάνου. Ἐπρόκειτο δὲ 'να κτισθῇ καὶ κρηπὶς καθ' ὅλην τὴν πα-
ραλίαν, καὶ 'να καθαρισθῇ ὁ λιμὴν, 'να ἀνεγερθῇ δὲ καὶ ὁ ἀρχαῖος ναὸς
τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος, ἀνοικοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ,
ὅπου καὶ τὰς ἄλλας μὲν ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος συνέτρεχον οἱ πιστοὶ χά-
ριν εὐλαβείας, » ὁπηνίκα δ' ἡ Κυριακὴ ἦν, λέγει Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (1),
» πάνδημον ἐποιοῦντο τὴν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο τέμενος ἔλευσιν, παννύχι·
» οἱ τε καὶ πανημέριοι, κύκλω τε καὶ κατὰ τὸν πρόδομόν τε καὶ ὀπισθό-
» δομόν τοῦ νεῶ προσμένοντες». Ἀπήρχετο δὲ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ, κατὰ
τὸν Χωνειάτην, ἐν παρατάξει εἰς τὴν πανήγυριν. Τὸ δὲ ἐργαστάσιον τῶν
βαμβακίνων ζωγραφιστῶν ὑφασμάτων, τοῦ ὁποίου τὴν πρόσδοδον ἀφιέρωσεν

(1) Βιβλ. Η'.

ἡ ἰδιοκτῆτωρ τοῦ τόπου ἀγαθοποιὸς βασιλεὺς εἰς τὸ τοῦ Γενί-μπαγτσέ Νοσοκομεῖον, ἔχει ἐπαρκούν πρὸς τὰς ἐν αὐτῷ ἐργασίας ἄλλο ρυάκιον, πηγάζον ἐκ τῶν περὶ τὸ χωρίον Λίτρας δασυδένδρων κοιλάδων, τὰς ὁποίας φαίνεται ὅτι ὀνομάζει ἡ Ἀῖνα Βαθὺν Ῥύακα, καὶ οὐχὶ τὸν Μπουγιούκ-δε-ρέν, καθὼς ἤθελέ τις κατ' ἀρχὰς ὑπολάβει. » Εἶθε ὑπὸ πλακὶ Ῥηγίου γενοίμεθα (εὐχεται ὁ Νικήτας), καὶ Ἀφάμειαν θεασαίμεθα, ὅπως προσείποιμεν τὴν ἱερὰν Κωνσταντινούπολιν! « Διότι ἀπ' ἐδῶ τῷ ὄντι φαίνεται πλέον ἢ πόλις καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν μεγαλοπρέπειαν.

Ἐν τοῖς ἐνταῦθα πρόστασις τῶν Ἑπτὰ Πύργων ἦτον, ὡς φαίνεται, καὶ ναὸς θαυμαστὸς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἀλλ' ἐὰν ᾖ ὁ αὐτὸς τῷ ἀναφερομένῳ ὑπὸ τοῦ Συροπούλου, ἀπειχεῖν οὐκ ὀλίγον τῆς Χρυσῆς Πύλης· διότι, πρὸς ἐσπέραν ἤδη παραπλεύσαντες αὐτὸν (ἐν τῷ ἐπιστρέφειν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος), περὶ δευτέραν ὥραν τῆς νυκτὸς κατέλαβον, λέγει, τὴν Χρυσὴν Πύλην, καὶ ἐστησαν εἰς τὴν λεγομένην Ἐξάρθσιν. Τὸ Χρονικὸν Ἐρρίκου τοῦ Βιλ-λαρδουίνου ὀνομάζει τὸν ναὸν τοῦτον μοναστήριον (Moustier), ἀπέχον τρεῖς λεύγας τῆς ΚΠ, ὅπου προσωρμίσθησαν τὰ πλοῖα τῶν Σταυροφόρων. Εἰς αὐτὸν, νομίζω, μᾶλλον ἢ τὸν ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, προσωρμίσθη, ἀπὸ τῆς Κύπρου ἐλθὼν, ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος, καὶ ἐν αὐτῷ καὶ σύναξιν ἐπετέλεσε, καὶ διάκονον ἐχειροτόνησε, χωρὶς τὴν εἶδσιν καὶ παρὰ τὴν ἄδειαν τοῦ τότε Πατριαρχοῦντος τῆς ΚΠ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, πρὸς τὸν ὅποιον ἐκ συναρπαγῆς ἀντεφέρετο. » Προσωρμίσας γάρ, λέγει ὁ Σωκράτης, ἐν τῷ ἐπὶ Ἰωάννην Μαρτυρίῳ, . . καὶ ἐξελθὼν τῆς νεῶς, καὶ » εὐξάμενος » ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ, προστίθῃσιν ὁ Σωζόμενος (1), ἦκεν εἰς τὴν πόλιν «.

Ἐξῶθεν τῆς τῶν Ἑπτὰ Πύργων πύλης, εἶναι λέγουσι τὸ μνημεῖον τοῦ περιφήμου Μουσταφᾶ-Μπαϊρακχάδρου· ἐνδοθεν δὲ αὐτῆς, ἔχοντες ἐξ ἀριστερῶν τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καὶ προχωροῦντες πρὸς ἄρκτον, ἀφίνομεν ἔνθεν μὲν τὸ Καινούργιον Περιβόλι (Γενιὶ-Μπαγτσέ), καὶ ἐκ δεξιῶν τὸ Μαλτζή-τζεαμί. Καταντικρὺ δὲ τοῦ τζεαμίου τούτου εἶνε ἡ πολυθρύλλητος

Χρυσὴ Πύλη.

Κάμμία ἴσως τοποθεσία 'δὲν ἀναφέρεται συχνότερα, καὶ ἐν τοσούτῳ περὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης ὑπάρχει πλειότερα μετὰ τῶν συγγραφέων καὶ περιηγητῶν διαφωνία. Ἡ κυριωτέρα δὲ τούτου αἰτία εἶνε, Α', ὅτι συγχέεται μὲ διαφόρους ἄλλας, εἴτε διὰ τὴν συστοιχίαν τοῦ ὀνόματος, εἴτε διὰ τὴν γειτνίασιν· καὶ Β', διότι ἀπ' αὐτῆς παρωνομάζετο ὅχι μόνον ὅλον τοῦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως καὶ αὐτὰ τὰ παράλια τεῖχη, ἀλλὰ, τὸ παραδοξό-

(1) Βιβλ. Η', ιδ'.

τερον, καὶ μέρος τοῦ Νεωρίου (1). Τοῦτου θεέντος, ὃς προσπαθήσωμεν, ὅσον ἔνεστι, ἵνα καταδείξωμεν τὴν ἀληθοῦς ταύτης θέσιν, καὶ πρῶτον ὃς ἰδῶμεν μὲ πόσας ἄλλας συγγέεται.

Εἶπομεν ἤδη ὅτι ἐκλαμβάνεται συχνάκις ἀντὶ τῆς πλησίον αὐτῆς, τοῦ Ῥηγίου· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν συγγέεται καὶ μὲ τὴν ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους γειτνιωσάν αὐτῇ, τὴν τῆς Σηλυμβρίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Λατινικὸν αὐτῆς ὄνομα Aurea, συμπίπτει μὲ τὸ Ὠραία, ἓν τῶν ἱστορικῶν συμβάντων, ἀνήκοντα εἰς αὐτὴν, ἀπεδόθησαν εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ Κέλπου Ὠραίαν ἢ τοῦ Νεωρίου Πύλιν, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Δι' ἄλλην δὲ τοῦ ὀνόματος συσταίαν, ἐκλαμβάνεται καὶ ἀντὶ τῆς Χαρσίας ἢ τοῦ Χαριστοῦ, καθὼς παρὰ δ. χάριν, ὅταν ἡ Σύμμικτος Ἱστορία λέγῃ (2) περὶ τοῦ Ἀρμενίου Λέοντος, ὅτι » ἀπὸ » τοῦ Ἐβδόμου, ὅπου ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν στρατευμάτων, εἰσῆει διὰ τῆς » Χαρσίας πύλης τὴν πόλιν, καὶ εἰς τὸ παλάτιον ἀπήει, ὅπου ἀναμφιδόλως ἀναγνωστέον Χρυσῆς· διότι νεώστεπτος αὐτοκράτωρ οὐδέποτε εἰσῆλθε διὰ τῆς Χαρσίας, καὶ ὁ Λέων οὐδεμίαν εἶχεν αἰτίαν ἵνα κάμῃ ἐξαίρεσιν ὡς πρὸς τοῦτο.

Ἡ πύλη αὕτη ἦτον κυρίως θριαμβευτικὸν τόξον, καὶ φαίνεται ὅτι ὅταν ἐγρησόμευε, τὸ μεσαῖον τοῦλάχιστον καὶ ὑψηλότερον αὐτῆς οὐρετρον, εἰμὴ μόνον εἰς τὰς πομπικὰς εἰσελεύσεις τῶν αὐτοκρατόρων, ἢ τῶν θριαμβευόντων στρατηγῶν, καὶ ἐν γένει εἰς ἐπισήμους καὶ ἐξαιρετικὰς περιστάσεις. Ἐκτίσθη δὲ εἰς τοιοῦτο σχῆμα, καὶ κατεχρυσώθη πρὸς τιμὴν τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, ὅτε, κατατροπώσας τὸν τύραννον Μαξέντιον ἢ Μάξιμον τῷ 389, εἰσῆλθε δι' αὐτῆς ἐν θριάμβῳ, καθὰ δηλοῖ καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς ἐπιγεγραμμένον ποτὲ Λατινικὸν τοῦτο ἐπίγραμμα:

» HAEC LOCA THEUDOSIUS DECORAT POST FATA TYRANNI:
AUREA SECLA GERIT, QUI PORTAM CONSTRUIT AURO«.

Εἶχεν ἐπομένως τρεῖς εἰσόδους· ὅθεν καὶ ὁ τοῦ Πορφυρογεννήτου Σχολιαστῆς (3) σημειοῖ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς » τὴν μέσσην » μεγάλην πόρταν εἰσῆλθεν», ἥτις, κατὰ τὸν συγγραφεὰ τοῦτον, εἰς ταύτας τελετὰς ἐπισήμους μόνον ἠνοίγετο, καὶ ἐπειδὴ ἦτον ὑπερύψηλος (ἐννέα πῆχεων), ἔπεται ὅτι ὅταν ἐκλείετο μὲ θυρόφυλλα, ἀλλ' ἐκτίζετο καὶ ἔμενεν ἀποτειχισμένη καθ' ὅλον τὸν ἄλλον καιρὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ὅταν ἐξετείνοντο, καθὼς εἰδομέν, ἄχρις ὧδε, φανερόν ὅτι ὅταν συνείχετο μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ὕστερον συμπεριελήφθη. Ἐπὶ πᾶσι δὲ, χρησιμεύουσα πρὸς τὰς θριαμβευτικὰς εἰσελεύσεις, καὶ ἰδίως τὰς μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τῶν Αὐτοκρατόρων ἐν τῷ

(1) Ἴδε τὸ προσημειωθὲν χωρίον τοῦ Συροπούλου. (2) Βεβλ. ΚΔ'. (3) Βεβλ. Α', 96.

Ἐδδόμῳ, οἵτινες, δι' αὐτῆς εἰσερχόμενοι μετὰ τὴν ἐκεῖ τελετὴν, εἰσῆλθον πομπικῶς διὰ τῆς Μέσης καλουμένης λεωφόρου (τοῦ νῦν Διδάν-γιοῦ), καὶ κατέβαινον εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ τὸ Μέγα Παλάτιον, δὲν πρέπει νὰ ᾔτον εἰς τοὺς Ἑπτὰ Πύργους, τοσοῦτον ἀπέχοντας τῆς Μέσης ταύτης ὁδοῦ. Πρὸς ἀποδείξιν δὲ τούτου, ἀναφέρωμεν αὐταῖς λέξεσι διαφόρων συγγραφέων χωρία, καὶ πρὸ πάντων τὸ τοῦ Γραμματικοῦ Λέοντος ἡ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, περιγράφοντος τὴν γενομένην τῇ 16 Αὐγούστου τοῦ 944 λιτανεῖαν περὶ ὅλης τῆς πόλεως μετὰ τοῦ Ἱεροῦ Μανδύλιου ἢ τῆς Ἀχειροποιήτου εἰκόνος καὶ τῆς πρὸς Αὔγαρον τὸν Τοπάρχην Ἐδέσσης ἐπιστολῆς τοῦ Σωτῆρος, ἣν, ἀποτεθείσαν τὸ πρῶτον ἐν ταῖς Βλαχέρναις, ἀκείθεν μετακομισθεῖσαν διὰ θαλάσσης εἰς τὸ Μέγα Παλάτιον, καὶ ἀποτεθείσαν ἐν τῷ τῆς Θεοτόκου ναῷ τῷ λεγομένῳ τοῦ Φάρου, »τῇ ἱκνουμένη τῶν ἡμερῶν . . λαβόντες αὐτὴν ἐκείθεν οἱ τε ἱερεῖς καὶ οἱ νεάζοντες βασιλεῖς (ὁ γὰρ γέρων οἰκουρὸς δι' ἀσθένειαν κατελείπετο), μετὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων καὶ θαψιλοῦς τοῦ φωτός, διὰ τῆς πρὸς θάλασσαν καθόδου εἰς τὴν βασιλείον τριήρη αὐτοῖς ἐνέμενοι, τῆς πόλεως ἐν χρῶ σχεδὸν τὴν εἰρεσίαν ποιοῦμενοι . . , ἐκτὸς τοῦ πρὸς δύσιν τείχους τῆς πόλεως προσωρμίσθησαν. Ἐνθα τῆς νεῶς ἐκβάντες, πεζοποροῦντες οἱ τε βασιλεῖς καὶ πάντες οἱ τῆς Γερουσίας βουλῆς, καὶ ὁ τῶν ἱερῶν κατάρχων μετὰ παντὸς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος . . τὸ τῶν ἁγιοτάτων φρουρὸν σκευὸς παρέπεμπον. Καὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ τείχους μέχρι τῆς Χρυστῆς διελθόντες πύλης, εἴτα ἐκείθεν ἐντὸς γεγονότες τοῦ ἁστεως . . διὰ μέσης τῆς πόλεως τὴν πορείαν διήνουν». Κατόπιν θέλομεν ἀναφέρει καὶ ἄλλας ἀποδείξεις τοιαύτας.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἂς σημειώσωμεν μόνον, ὅτι ἡ πύλη αὕτη εἶνε καὶ τῶρα, καθὼς ἦτον καὶ τότε, ἀπὸ κοδομημένη, ὅθεν καὶ ὀνομάζεται Καπαλὺ-καποῦ (Κλειστὴ πύλη), ἔχουσα πρὸ αὐτῆς μεγαλοπρεπεστάτην γέφυραν· τέσσαρες δὲ μεγάλοι μαρμαρίνοι πινσοὶ ἀποτελοῦσι τὰς παραστάδας καὶ τὸ ὑπέρθυρόν της. Ὁ Λευγκλάβιος (1) λέγει ὅτι εἶνε ἡ τῆς Σηλυμβρίας, καθὼς καὶ ὁ Θεβέτος (2) τάττει αὐτὴν τετάρτην ἀπὸ τοῦ Κόλπου, μετὰ τὴν τρίτην τὴν ἐπὶ τοῦ Ζ' λόφου, καὶ πρὸ τῆς τοῦ Ρηγίου, τὴν ὁποῖαν ἀριθμεῖ πέμπτην. Τετάρτην ἀπὸ τοῦ Κόλπου ἀριθμεῖ ταύτην καὶ ὁ ἐκδότης τῆς ὑπὸ τοῦ Vigenère Γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ Χαλκοκονδύλου, καὶ μετ' αὐτὴν τάττει τὴν τῆς Σηλυμβρίας καὶ τὴν τοῦ Ἑπταπυργίου· διότι ἡ τοῦ Μεβλεά-χανὲ δὲν ἦτον ἀνοιγμένη ἀκόμην ἐπὶ τῶν συγγραφέων τούτων. Κλεισμένη ἦτον ἡ πύλη αὕτη καὶ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως, πρὸ διακοσίων ἤδη τότε ἐτῶν, καθὼς ἔλεγε τις

(1) Pandect. Histor. Turc. c. 200. (2) Cosmographie.

γέρων Γραικός Βαλτερίω τῷ Ἰππότῃ· διότι ἐπεγέγραπτο ἐπ' αὐτῆς ὅτι ἐμελλε ἔν' ἀνοιχθῇ ἀπ' αὐτῆς, ὅταν ἔλθῃ ἀπὸ τῆς δύσεως Ξανθός ἡγεμῶν (1), τὸ ὁποῖον ἐπαλήθευσε, λέγει ὁ Νικήτας, διορυζάντων αὐτὴν στρατιωτῶν τινων τῶν ἐκ τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως, καὶ διασωθέντων, κατὰ τῶν Βιλλαρδουίνων, μετ' αὐτοῦ τοῦ Μουρτσούφλου. Καὶ φαίνεται, ὅτι καὶ οἱ Λατῖνοι ἀπωκοδομημένην εἶχον αὐτήν, διότι οἱ εἰσαγαγόντες δι' αὐτῆς μετὰ πεντήκοντα ἔξ ἔτη τὸν Στρατηγόπουλον εἰς τὴν πόλιν, τὴν ἀνώρυξαν, καθὼς θέλομεν μετ' ὀλίγον διηγηθῇ. Κλεισμένη ἦτον καὶ εἰς τὰ 1347, ὅτε οἱ τὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ φρονούντες, διορύξαντες ταύτην διὰ νυκτός, εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν. Κλεισμένην εἶδεν αὐτὴν καὶ ὁ Γύλλιος περὶ τὰ 1525, ὅς τις καὶ τὴν περιγράφει ὡς ἐφεξῆς. «Δύω παραστάδες Κορινθιακῶν κίωνων ποικίλου λίθου, πρασίαις φλεψὶ διαγεγραμμένου, κοσμοῦσι ταύτην ἐκατέρωθεν, ἀνέχοντες ὀκτὼ κίονας μικρότερους, σχηματίζοντας τριπλοῦν τόξον. Καὶ ἐν μὲν τῷ εὐωνύμῳ αὐτῆς πλευρῇ σώζονται ἔξ μαρμάρινοι πλάκες, περικλειόμεναι κιονίοις ἐκ πλαγίων ἐκάστη, τοῖς μὲν στρογγύλοις, τοῖς δὲ τετραγώνοις, καὶ ἐντὸς αὐτῶν περιέχουσιν ἀνάγλυφα, τέχνης ἀρίστης καὶ ἀρχαιοτάτης, παριστάνοντα μαχομένους τινὰς ῥοπάλοις, ὑπεράνωθεν τῶν ὁποίων περιίπτανται Ἑρωτες· ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, ἄλλαι ἔξ ὁμοίοι σχημοὶ πλάκες, ὧν ἐν μὲν τῇ κατωτέρᾳ νέος τις ἀναπέπτωκεν ὕπιος (2), κρατῶν εἰδός τι αὐλοῦ, καὶ ὑπὲρ αὐτὸν, Ἑρωτός τι ὁμοίωμα, καὶ ὑπεράνωθεν αὐτοῦ, ἕτερον γυναικός· ἐν δὲ τῇ ἀνωτέρᾳ, ῥοπαλοφόρος τις, ἐπηρμένος τὸ ῥόπαλον, καὶ λεοντῇ τὸν βραχίονα περιτυλιγμένος, σύρει διὰ τῆς ἀριστερᾶς κύνας· ὑπεράνωθεν δὲ αὐτῶν, λείαινα σπαργώσα τὰ οὐθατὰ· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, ἐν μὲν τῇ, δύο ἀγροῖκοι φέρουσι κοφίνους πλήρεις βοτρυῶν· ἐν δὲ τῇ, ἵππος περωτός, συρόμενος ἐκ τοῦ χαλινοῦ ὑπὸ γυναικός, καὶ κατόπιν αὐτῆς ἄλλαι δύο γυναῖκες· ἐν δὲ τῷ ἀνωτάτῳ τῆς πλακὸς ταύτης μέρει ἀνὴρ καὶ γυνή, ἀναπεπτωκότες ἀντίοι ἀλλήλοισι». Ἐπὶ Ἰσμαὴλ τοῦ Βουλγιαλδοῦ, τῷ 1647, τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἦσαν ἀσβεστωμένα, ἢ δὲ πύλη ὁμοίως κλειστή. Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἐννοεῖ, φαίνεται, καὶ ὁ Μ. Χρυσολωρᾶς, ἀναφέρον ὡς κοσμοῦντα τὴν Χρυσὴν πύλην «ἄθλους Ἡρακλέους ἀρίστης» καὶ θαυμασιωτάτης τέχνης, καὶ Προμηθεὺς βάσανον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐκ μαρμάρου.

Παρεκτός δὲ τούτων, κατεκόσμου αὐτὴν καὶ πολλὰ καὶ ὠραῖα ἀγάλματα, ἔξ ὧν ἀναφέρονται Α', τὸ τῆς Νίκης, χαλκοῦν ἐπίχρυσον, κατα-

(1) Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ὁὖν φαίνεται ὅτι ἦνε μεταγενέστερον τοῦ συμβάντος· διότι ὁ ἀναφέρων αὐτὸ τῷ 1689 Ἀγγλὸς ἱστορικός Raoul De Diéon, ἀπέθανε τῷ 1200, ἐκτός ἐάν ὑποθέσῃ τις ὅτι παρεδελήθη ἔπειτα εἰς τὴν ἱστορίαν του. (2) Ὁ Ἑνδυμίων, ὡς φαίνεται ἐξ ἄλλης περιγραφῆς.

πῶς σεισμῶ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Θεοφίλου, τὸ ὅποιον, κατὰ τὸν Κωδινόν, παρίστανεν ἢ τὴν πόλιν, ἢ τὴν γυναῖκα τοῦ πρωτασηκρήτου Βιγιλίου τοῦ ἀστρονόμου, στήσαντος ἕνια τῶν ἐνταῦθα ἀγαλμάτων. Ἐκράτει δὲ, κατὰ τὸν συγγραφέα τῶν Πατρίων, καὶ στέφανον, καὶ ἦτον στημένον ἐξωθεν τῆς πύλης. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ παρωνομάσθη ἡ λεγομένη τῆς Χρυσονίκης Μονῆ, περὶ ἧς ἐπομένως. Β', τὸ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, καταπεσόν ὡσαύτως σεισμῶ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Γ', τὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, στηθὲν μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ γενομένην ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν, ὅπισθεν τῶν ἐλεφάντων, στηθέντων καὶ τούτων ἐνταῦθα εἰς μνήμην τῶν ἐξευγμένων ὑπὸ τὸ ἄρμα, ἐφ' οὗ εἰσῆλασεν, ὡς λέγεται, θριαμβεύων ὁ πάππος 'του, καὶ μετακομισθέντων ἐκ τοῦ ἐν Ῥώμῃ, ἢ, κατ' ἄλλους, τοῦ ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ἀρεως.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, τὴν φυλακὴν τῶν περὶ τὴν Χρυσὴν Πύλιν τειχῶν ἐπιστεύθη, κατὰ τὸν Φραντζήν, ὁ ἐκ Διγουρίας Μαυρίκιος, (καὶ οὐχὶ Μανουήλ), Καταναῖος τοῦπίκλην.

Ἀλλὰ πόσων ἐνδόξων ἀναμνήσεων μάρτυς ὑπῆρξεν ἡ πύλη αὕτη, πρὶν καταντήσῃ 'να νομίζεται ἐπικίνδυνος! Δι' αὐτῆς πρῶτος εἰσῆλασεν ἐπ' ὀχλήματός, ὡς προείπομεν, συρομένου ὑπ' ἐλεφάντων ὁ Θεοδόσιος· δι' αὐτῆς ὁ Βελισσάριος κατήγαγε τὰ ἀπὸ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Γόθων καὶ τῶν Βανδάλων τρόπαια· ὁ Νικηφόρος Φωκάς τὰ ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Συρίας ἀνακτηθείσας· ὁ Τζιμισκῆς, ὁ Λακαπηνός, ὁ Βουλγαροκτόνος, καὶ τόσα ἄλλα ἡρώων τοῦ Χριστιανισμοῦ ὀνόματα! Πόσον λαμπρὸς πρέπει 'να ἦτον ὁ ἀπὸ τῶν Περσῶν θρίαμβος, τὸν ὅποιον κατήγαγε δι' αὐτῆς ὁ Ἡράκλειος ἐπὶ τεθρίπτου λευκοῦ, ἡλιοκαυμένος, μὲ τὸν πλατὺν ἐκεῖνόν του πώγωνα, λευκὸν ὑπὸ τῶν ταλαιπωριῶν τῆς πολυετοῦς ἐκστρατείας! ὅτε ἐποίησε πρὸς αὐτὸν Γεώργιος ὁ Πισίδης καὶ τοὺς κομψοὺς τούτους στίχους, ἐκφράζοντας τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης εὐγνωμοσύνης ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν τροπαιοφόρον Αὐτοκράτορα τοῦτον :

- » Πόθεν μετῆλθεν εἰς βαφὴν ἐναντίαν
- » ἢ τῶν τριχῶν σου χρυσομίμητος κόμη;
- » ἔβαψεν αὐτὴν ἡ χιών τῶν φροντίδων.
- » Καὶ ποῦ μετῆλθε τῶν μελῶν ἡ λευκότης;
- » πύρωσις αὐτὴν ἀντανεῖλεν ἡλίου (1) «.

Λαμπρὰ ἐπίσης πρέπει 'να ἦτον καὶ τοῦ Βασιλείου ἡ θριαμβευτικὴ εἰσόδος, ἐπιστρέψαντος νικητοῦ ἀπὸ τοῦ πολέμου Τεφρικῆς καὶ Γερμανικεῖας. » Ὁ δὲ ἐπαρχος τῆς πόλεως, λέγει ὁ Πορφυρογέννητος, προητοιμάσατο κα-

(1) Λυπούμεθα ὅτι εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου 'δὲν ἤδυνήθημεν 'να εὕρωμεν· διότι ἡ σωζομένη ἐν χρυσῷ μεταλλίονι ἐν τῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ὁ Δουκάγγιος, εἶνε ἔργον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

» ταστέφας τὴν πόλιν, νυμφικῆς δίκην παστάδος, ἀπὸ τῆς Χρυσῆς πόρ-
 » τῆς μέχρι τῆς Χαλκῆς, ἀπὸ δάφνης καὶ δενδρολιβάνου καὶ μυρσίνης
 » καὶ ῥόδων καὶ λοιπῶν ἀνθέων. Ἀλλὰ γε καὶ ἀπὸ σκαρμαγγίων δια-
 » φόρων καὶ σενδῆς (1) καὶ πολυκανδήλων. Ὡσαύτως καὶ ἡ γῆ πᾶσα
 » σιλοκαληθεῖσα κατέστρωτο ἄνθεσιν α.

Ἀλλ' οὐδὲν παραβάλλεται πρὸς τὴν διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἐπάνοδον
 τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου, στήσαντος πάλιν ἐπὶ τῆς
 Ἑπταλόφου τὸν Ὀρόνον τοῦ Κωνσταντίνου μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Λατίνων.
 Ἄς ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὸ ἔλως ἐθνικὸν τοῦτο συμβᾶν, καθήμενοι ὑπὸ τὴν
 σκιάν τῶν καταντικρὺ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἐπιτυμβίων δένδρων, καὶ κρα-
 τοῦντες ἀνὰ χειρας τὸν Παχυμέρην (2). » Πτον νύξ τῆς 25 τοῦ Ἰουλίου
 τοῦ 1261, καὶ οἱ μετὰ τοῦ Καίσαρος Ἀλεξίου Στρατηγοπούλου ἐκαρτέρουν
 κρυμμένοι εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Πηγῆς, καὶ περιμένοντες μὲ παλμούς
 καρδίας ἀπεριγράπτους τὸ σύνθημα, ὅπερ τοῖς εἶχον ὑποσχεθῆ οἱ ἀναλα-
 βόντες ἵνα ἀναβῶσι διὰ νυκτός τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, καὶ ἵνα τοῖς ἀναι-
 ξωσιν, ἀπωκοδομημένην διὰ ξηρῶν λίθων, εἴτε ταύτην, εἴτε μᾶλλον τὴν
 τῆς Σηλυμβρίας πύλην· διότι ὁ Ἱστορικὸς λέγει: » Πύλης τῆς κατ'
 » εὐθεῖαν ἐλεπούσης πρὸς τὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος τῆς Πηγῆς,
 » ἦν παλαιὸς τις ὑπόνομος ἔλαθεν ὥσπερ ἐξ αὐτομάτου νῦν παρεχόμενος α.
 Ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν αὐτοὺς, ταλαντευομένους μεταξὺ ἐλπίδος καὶ φόβου,
 καὶ ἄς παρακολουθήσωμεν ἀθρόβῳ τῷ δῆματι τοὺς περὶ τὸν Γλαβᾶτον
 καὶ Παππᾶ-Λακερᾶν θεληματαρίους (3), οἱ ὅποιοι ἰδοὺ πλησιάζουσιν ἤδη,
 καὶ ἀκκουμβοῦσιν ἀφορητὴ τὴν κλίμακα πρὸς τὸ τεῖχος· ἰδοὺ ἀνέβησαν
 καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν φυλάκων, κοιμωμένων ὕπνον βαθύν, ὡς ἂν
 Ἱταλοὶ (λέγει ὁ ἀνὰ χειρας ἡμῶν συγγραφεύς). Ἴνα τοὺς σφάζωσιν
 ἐπομένως καὶ ρίψωσιν ἐκ τοῦ τεύχους· δὲν ἐχρειάσθησαν εἰμὴ μερικαὶ στιγ-
 μαί. Ἀλλὰ τὸ μετὰ τοῦτο ἔργον ἦτον πολὺ δυσχερέστερον· ἐπειδὴ ἔπρεπε,
 καταβάντες ἐντὸς τῆς πόλεως, ἵνα ἐξελάσωσι τοὺς τὴν πύλην ἀποκλείον-
 τας λίθους, καὶ ἵνα ἐκριζώσωσιν ἔπειτα τὰ θυρόφυλλα διὰ τῶν προητοι-
 μασμένων ἐπὶ τούτῳ σφηνῶν. Τὰ κατορθύνουσιν ὅμως ὅλα, ὡς ἄνθρωποι
 ἔχοντες πρὸ καιροῦ ἐσχεδιασμένον τὸ ἐπιχείρημά τ' αὐτῶν καὶ τρέγοντες τὸν
 περὶ τῶν ὅλων κίνδυνον. Ἡ νύξ ἐν τοσοῦτῳ παρέρχεται, καὶ ὁ Στρατηγός
 πούλος ἀνησυχεῖ, ὑποπτεύει, ἀπελπίζει τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐλέγχει ἤδη ὡς

(1) Ὅλων τούτων καὶ τῶν τοιούτων τὴν διασάφησιν ὑπερτιθέμεθα εἰς τὸ Γ' τοῦ συγγράμ-
 ματος μέρος. (2) Βιβλ. Β', κεφ. κζ' καὶ λα. (3) Volontaires. Οὗτοι ἦσαν Γραικοί, οἰκούν-
 τες τὰ περίεξ (τὰ παραπόλια) τῆς ΚΠ, τελοῦσης ὑπὸ τοὺς Λατίνους, τρυπωμένους ἐντὸς αὐτῆς, καὶ
 μὴ τολμῶντας ἵνα προκύψωσι τῶν χερσαίων τειχῶν· καὶ ποτὲ μὲν ἐμάχοντο μετὰ τῶν Λατίνων,
 τὸ πλεῖστον δὲ κατ' αὐτῶν, ὅπως τοῖς συνέφερεν, ὅθεν καὶ ἑθελονταὶ ἐκαλοῦντο, ὡς ἐπαφρο-
 τερίζοντες.

προδότην τὸν πρῶτον αὐτῆς εἰσηγητὴν καὶ συνίστορα, τὸν θεληματάριον Κουτριτζάκη· αὐτὸς τὸν ἐγκαρδιώνει, καὶ προτείνει ἑαυτὸν ἑτοιμον εἰς δασμὰ καὶ σφαγὴν, ἐὰν ἀποτύγῃ ἡ πράξις. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγωνίας ταύτης ἀντήγει ἐξάκουστον τὸ πολυπόθητον σύνθημα, ἡ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ τεύχους ἀνευφημία τοῦ Αὐτοκράτορος, τὴν ὁποῖαν μόλις καὶ τρεμούση φωνή, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς χαρᾶς, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ φόβου, ὁ Παπᾶ-Λακερᾶς, ὑποκρατούμενος ὑπὸ δύο ἄλλων (διότι ἐνόμιζε, λέγει, ὅτι ἐσείετο τὸ τεῖχος ἐλόκληρον), ἠμπόρεσε νὰ ἀναφωνήσῃ. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἡ φωνὴ τοῦ ἐνδυναμοῦται, καὶ συνήχουν οἱ κάτω τοῖς ἄνω, καὶ ἡ φωνὴ «δῆρετο καθόσον ἦν ὑψηλότερον α, καὶ οἱ ἐνεδρεύνοντες τέως ἀναπηδῶσι, καὶ χύνονται ὡς ὑπόπτεροι εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς πύλης (1). Οἱ δὲ Λατῖνοι, τὸ κατ' ἀρχὰς ἀπιστοῦντες, πληροφοροῦνται τέλος τοῦ πράγματος τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐτοιμάζονται πρὸς ἀντίστασιν, καὶ ἤθελον ἴσως ἐκκρούσῃ κακῶς ἔχοντας τοὺς Γραικοὺς, ἐὰν ἦτόν ποτε δυνατόν νὰ ὑποπτεύσωσιν ὅτι οἱ εἰσελθόντες ὅτε ἦσαν εἰμὴ ὀκτακόσιοι μόλις. Ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ φόβος, μεγαλοποιῶν τὸν κίνδυνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐκ τῆς πόλεως ἀπουσία τοῦ πλείστου μέρους τῶν μαχίμων, ἀποδημούντων μετὰ τοῦ στόλου πρὸς πολιορκίαν τῆς Σωζουπόλεως (Δαφνουσίας), ἐβίασαν τὸν Βαλδουῖνον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πόλιν, καὶ μόλις νὰ διασωθῇ εἰς τὰ πλοῖα, ἀφείς καὶ τὴν σπάθην καὶ τὸ διάδημά του, δείγματα ἐνδοξᾶ τῆς τοῦ Στρατηγούλου ἐπιτυχίας, τὴν ὁποῖαν ὁ πρῶτος ἀπαγγεῖλας εἰς Νίκαιαν ἐκινδύνευσε, διὰ τὸ ἀνέλπιστον, νὰ πάθῃ ὅ,τι εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ πάλαι ὁ καταγγεῖλας πρῶτος τὴν ἐν Σικελίᾳ καταστροφὴν.

Ἀλλ' ἰδοὺ μεθ' ἡμέρας φθάνει ὁ Αὐτοκράτωρ μὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀπὸ τῆς Νικαίας. Ὅποια χαρὰ τῶν ἀξιοθέντων μετὰ τὸσαῦτα ἔτη νὰ ἐξαναιδῶσι τὴν πατρίδα τῶν, καὶ τοιαύτην πατρίδα! νὰ ἀνακτήσωσι θρόνον δεδοξασμένον ὑπὸ χιλίων ἐτῶν ἀναμνήσεων! Ὅποια δὲ ἀφ' ἑτέρου θλίψις, ὅταν εἶδον τὰς οἰκίας τῶν, ἔσαι διέφυγον τῶν Λατίνων τὸν πέλεκυν, ξυλευμένων ἀπ' αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ τολμᾶν προκύψαι τῆς πόλεως, γενομένης πυρὸς παρανάλωμα, πυρὸς βληθέντος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Στρατηγούλου, ὃς τις, εἰσηγήσει τινὸς τῶν οἰκειοτάτων τοῦ Βαλδουίνου, προσέλαβε σύμμαχον ἑαυτοῦ τὸ πῦρ, καὶ δι' αὐτοῦ ἐφυγάδευσεν ἐκ τῶν οἰκιῶν τοὺς Λατίνους, πρὶν προφθᾶσῃ ὁ στόλος ἀπὸ τῆς Δαφνουσίας, » μελισσῶν τρόπον » καπνίζομένους, λέγει ὁ ἀνὰ χειρὸς Ἱστορικός! Ὅταν εἶδον τοὺς ἱεροὺς

(1) Ἀλλ' ἀποδείξει, ὅτι ἡ πύλη αὕτη ἦτον ἔγγιστα τῶν Πηγῶν, καὶ ὅχι ποτὲ εἰς τὸ Ἑπταπύργιον, ἀπέχον χιλιάσιαν σχεδὸν ὥραν. Ἐὰν προσεπαiteitαι δὲ καὶ ἄλλη μαρτυρία, ἔχομεν τὴν τοῦ Προκοπίου, λέγοντος ῥητῶς ὅτι ἡ Πηγὴ καὶ τὸ περὶ αὐτὴν δάσος ἐστὶν « ἄ γ γ ι σ τ ᾱ π η τ ῶ ν » χρυσῶν καλουμένων Πυλῶν. « Τί περισσότερον; Καὶ μ' ὅλα ταῦτα κατόπιν θέλομεν φέρεαι καὶ ἄλλην τρανωτέραν ἐτι ἀπόδειξιν.

ναοὺς σεσυλημένους, τοὺς παμπληθεῖς ἀνδριάντας, τοὺς μὲν συγκεχωρευμένους, τοὺς δὲ κατηκρωτηριασμένους· τὰ χρυσώροφα ἐκεῖνα παλάτια κατηρημωμένα, κόνεως καὶ λιγνύος ἀνάπλεα. Διότι οἱ ἀπειρόκαλοι καὶ θρησκομανεῖς ἐκεῖνοι κατακτεταί, » τὰ ξένα κατέχοντες, καὶ αἰεὶ ἐν δειλίᾳ » ὄντες τοῦ ἐξωσθῆναι τῶν σφίσι μὴ προσηκόντων, ἔσπευδον ἄλλος ἄλλο » τι τῶν εἰς χεῖρας ὑποσπᾶν τε καὶ ὑποκλέπτειν, ὥς ἐπὶ πολὺ μὴ ἔξω».

Ἐτοιμάζεται τέλος ἡ προπομπή τῆς εἰσόδου, » ἦν κατὰ νοῦν ἐπῆει τῷ » βασιλεῖ θεοπρεπεστέραν μᾶλλον ἢ βασιλικωτέραν ποιήσασθαι«, λέγει ὁ Ἀκροπολίτης· καὶ προηγείται μὲν διὰ τοῦτο ἡ τῆς Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας εἰκὼν, μετάπεμptos κομισθεῖσα ἐκ τῆς τοῦ Παντοκράτορος Μονῆς, ὅπου διετηρεῖτο, καθὰ προείπομεν· συνοδεύει δὲ ταύτην ὁ Κυζίκου Μητροπολίτης Γεώργιος ὁ Κλειδᾶς, ἅτε ἀπόντος τοῦ Πατριάρχου, Ἀρσενίου ἐκείνου τοῦ Αὐτωρειανοῦ· ἀκολουθεῖ δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ πεζός, » σχο » λαίῳ ποδὶ καὶ ἀνατεταμένη διανοίᾳ μεθ' ὅτι πλείστης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν » ἀνθομολογήσεως«, » σὺν τῇ δεσποίνῃ καὶ τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ (διετεῖ τότε)«, κατὰ τὸν Γρηγοῤῃν· ἔπεται δὲ κατόπιν, δακρύων ὑπὸ χαρᾶς, ὅλος ἀνέξαιρέτως τῆς πόλεως ὁ λαὸς, καὶ τοὶ καταμεσήμερα φλέγοντος τοῦ ἡλίου ἐν Αὐγούστῳ μηνί. » Ἀλλ' ἡ τῶν συνειλεγμένων προθυμία πρὸς » τὸ πνίγος ἐφιλονεῖκει, ὥς, εἴ τι καὶ συμβαίῃ, καταληψομένων συνάμα τῷ » βασιλεῖ τὸ Μέγα Παλάτιον. Ἀλλὰ, πρὶν ἔμδη κάνεις ἀκόμῃ· διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης, ἀναβάς εἰς ἓνα τῶν πύργων αὐτῆς ὁ Μητροπολίτης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἀνέγνωσεν εἰς ἐπήκοον πάντων τὰς ἐπὶ τούτῳ συνταχθείσας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀκροπολίτου εὐχάς. » Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ, τὴν καλύπτραν ἐκβαλὼν, καὶ γόνυ κλίνας, » ἔπεσε χαμαί, καὶ πάντες δὲ οἱ σὺν αὐτῷ ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ γόνυ κατέ » πεσον. Καθ' ἑκάστην δὲ εὐχὴν τοῦ διακόνου σημαίνοντος τὴν ἀνέγερσιν, » ἀνιστάμενοι πάντες, τὸ Κύριε ἐλέησον, εἰς ἑκατὸν ἀριθμήσαντες, » ἐπεβόησαν. Ἀχρι μὲν οὖν τῆς τοῦ Στουδίου Μονῆς πεζός ὁδεύσας ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐκείθεν, καταλιπὼν τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν Μονὴν, ἐπιβάς ἵππου, ἀφίκετο εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, καὶ ἐκεῖ τὰ εἰκότα τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας, κατήντησε τέλος εἰς τὸ Μέγα Παλάτιον.

Ἀλλὰ τὰ βλέμματα ὅλων ἐστρέφοντο πρὸς τὸν Στρατηγόπουλον, καὶ αὐτοῦ ἡ δόξα συνεσκίαζε τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος δόξαν, ὥστε καὶ ἐπὶ τέτλους, ἂφ' οὗ πρότερον ἠξιώθη ἵνα μνημονεύηται ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἀμέσως μετὰ τοὺς Αὐτοκράτορας (1) καὶ τὸν Πατριάρχην, οὗ διέφυγε τὰ τοῦ φθόνου βέλη. Περὶ τὸν Στρατηγόπουλον διεκρίνοντο οἱ ἀνδρεῖοι θεληματάριοι, καὶ πρὸ πάντων ὁ Κουτριτζάκης, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Αὐτοκράτωρ

(1) Διότι ἔβλεπεν ἀκόμῃ τὸ φῶς ὁ θύστης παῖς Ἰωάννης ὁ Λασκαριδης.

ἐχάρισεν (ἐγονίκευσεν, εἶνε ἡ λέξις τοῦ Παχυμέρους), ὡς τέμενος καὶ βραβεῖον ἀνδραγαθίας, τὰς εὐφωρότερας τῶν περὶ τὴν ΚΠ γαίας.

Καταντικρὺ τῆς Κλειστῆς ταύτης πύλης, ἀνηγέρθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸ Γραικικὸν Νοσοκομεῖον, κτίριον εὐρυχωρότατον, καὶ καταλλήλως πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ διηρημένου, ἀφιερωμένον δὲ κυρίως τοκαταρχᾶς διὰ τοὺς πανωλοβλήτους· ἥδη δὲ χρησιμεῖον οὐ μόνον πρὸς νοσοκομίαν ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐξηπορημένων καὶ ἀσθενῶν, εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁποίων συμπεριελήφθησαν καὶ οἱ βεβλαμμένοι τὰς φρένας, φυλαττόμενοι πρὸ τούτου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἐγρυ-καποῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς σωφρονισμὸν τῶν φανυλοβίων γυναικῶν καὶ τῶν ἀτάκτων παίδων τοῦ δρόμου. Πρὸς διατήρησιν δὲ αὐτοῦ χρησιμεύουσι κυρίως αἱ πρόσοδοι τοῦ πλησίον ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Τῆς δὲ Χρυσῆς Πύλης ἔξωθεν μὲν ἦτο τὸ πάλαι ἡ ὀνομαστὴ καὶ ἀρχαία

Μονὴ τῶν Ἀβραμιτῶν.

ἡ λεγομένη προσέτι καὶ τὰ Ἀβραμίου ἢ Ἀβραμίτου, καὶ μονολέκτως Ἀβραμιαῖον, καὶ προσεπιλεγομένη Ἀχειροποίητος, κλειζομένη δὲ εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου. Τὴν θέσιν δὲ ταύτης καὶ τῆς παρ' αὐτὴν Χρυσῆς Πύλης προσδιορίζει, ἀκριβέστερον τῶν ἄχρι τοῦδε εἰρημένων, ὁ Πορφυρογέννητος, ἱστορῶν (1) ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὁ Φωκάς, »ἀποδὰς τοῦ δρόμωνος ἐν τῇ Χρυσῇ Πόρτῃ (δηλαδὴ εἰς τὸ παρὰ τὸ Ναρλὺ-καπὺ βραχιόλιον τῆς Χρυσῆς Πύλης), καὶ ἰππεύσας, διῆλθε διὰ τοῦ ἔξω Παράτειχίου, καὶ διὰ τῆς Πλακωτῆς (ὁδοῦ πάντως) στραφεῖς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, καὶ ἐνδυσάμενος, καὶ καβαλικεύσας, ἦλθεν εἰς τὴν Μεγάλην Χρυσὴν Πόρταν, καὶ στὰς ἐν αὐτῇ ἔφιππος, καὶ εὐφημισθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου, εἰσῆλθε, καὶ διέβη ἔφιππος τὴν Μέσσην μέχρι τοῦ Φόρου κτλ.». Ομοίως καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος, ἅμα τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ τῷ Νέῳ, ἰππεύσαντες ἀπὸ τοῦ Ἐβδόμου, ἦλθον ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῶν Ἀβραμιτῶν, καὶ εὐξάμενοι, ἐκαθέσθησαν μικρὸν... ἐκεῖθεν δὲ ἦλθον εἰς τὴν Χρυσήν, καὶ εὐφημισθέντες, εἰσῆλθον κτλ.

Τὰ χωρία ταῦτα ὁρῶντες ἴχνος ἀμφιβολίας ὅτι ἡ Χρυσὴ Πύλη ἦτον, ἐὰν οὐχὶ ἐπ' αὐτῆς ἀμέσως, πλησίον ὅμως οὐχ ἥττον τῆς Μέσης καλουμένης ὁδοῦ, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τοῦ Στουδίου Μονῆς, ἀλλ' οὐχὶ ποτὲ εἰς τὸ Ἑπταπύργιον. Τόσον δὲ μόνον δυνάμεθα ἵνα εἰκάζωμεν ἐκ τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὅτι, παρὰ τὴν καθαυτὴν ταύτην Χρυσὴν Πύλην, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦτο προσωνόμαζον Μεγάλην, ἦτον καὶ ἄλλη, Χρυσὴ καλουμένη ἐπίσης, εἰς τὸ παράλιον, τὸ καὶ ἀπ' αὐτῆς παρονομαζόμενον. Τοῦτο ὅμως ὁρῶντες εἶνε εἰμὴ ἀπλῆ μόνον εἰκασία.

(1) Βιβλίον Α', 45'.

Ἡ Μονὴ αὕτη, ἣτις ἐπωνομάζετο καὶ τῶν Βυζαντίων, καὶ ἰσως ἔκειτο ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶνε τὸ καλούμενον Κιοιουτσούκ (Μικρὸν)-Μπαλουκλὺ ἀγίασμα, ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ κτίτορος αὐτῆς τοῦ Ὁσίου Ἀδραμίου, ἐορταζομένου τῇ 29 Ὀκτωβρίου, ὅς τις καὶ ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου γέγονεν ὕστερον, ἄλλος παρὰ τὸν ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντα ἐπὶ Ἡρακλείου καὶ βαπτισθέντα, διὰ τὸ γενόμενον ἐν τῷ Τετραπύλῳ θαῦμα, καὶ μονάσαντα ἐν αὐτῇ καὶ ἐπικοσμήσαντα αὐτήν· εἰ γε ὁ κτίτωρ αὐτῆς, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Κωδινὸν, ὑπῆρχεν ἤδη ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ κτίσαντος αὐτήν, » εἰς τὸ καθίζεσθαι Ἀδραμίου τὸν μοναχὸν ἐκεῖσε«. Ἀνφοδομήθη δὲ λαμπρότερα καὶ εὐρυχωρότερα ἐπὶ τοῦ ἐν ἀγίοις Ταρασίου τοῦ Πατριάρχου, χάριν τῆς Ὁσίας Ἀννης, τῆς ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὸ σχῆμα καὶ ὄνομα εὐνούχου Εὐφρημιανοῦ μονασίας· διότι ἡ πρώτη αὐτῆς Μονή, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑπ' αὐτῆς τελουμένων θαυμάτων, οὐκ ἐχώρει τοὺς ἐν αὐτῇ συρρέουσας μοναχοὺς, τοὺς ὁποίους ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόφιλος εἶχεν ἐξορίσῃ τῆς πόλεως μετὰ πολλὰς αἰκίας, ὡς ἐλέγξαντας αὐτὸν παρῆρησιαστικώτερον διὰ τὴν εἰκονομαχίαν τοῦ.

Ἐξώθεν ὡσαύτως τῆς Χρυσῆς Πύλης ἦτον καὶ ὁ ναὸς ἡ ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Κυριακοῦ, κτισθεῖσα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μ. ὑπὸ Γρατησίμου τοῦ Πραιποσίτου, ὅς τις ἐν ταύτῃ, κατὰ τὸν Θεοφάνην, ἀποταξάμενος, ἐξηκολούθει συγχρόνως ἐκτελῶν καὶ τὰ ἐν τῷ Παλατίῳ αὐτοῦ καθήκοντα.

Εἰσιόντι δὲ πρὸς ἀριστερὰν ἦτον ὁ ναὸς τῆς ἀγίας Ἰας, ἐορταζομένης τῇ 4 Αὐγ. καὶ 10 Σεπτ., ἀνακαινισθεὶς λαμπρῶς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Παρὰ τὴν Χρυσὴν Πύλην ἦτον καὶ ἡ λεγομένη Χρυσονίκη Μονή, τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρὰ Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγκαβῆ ὁ Πατρίκιος Νικήτας ὁ Ὀμολογητῆς, ἐορταζόμενος τῇ 13 Ὀκτωβρίου, » πρὸς τὸ μὴ ἐξελεῖν τῆς πόλεως ὅθεν φαίνεται ὅτι ἦν ἐντὸς τῶν τειχῶν, εἰ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Χρυσὴ Νίκη, ἀφ' ἧς εἶνε πιθανὸν ὅτι ἐπεκλήθη, ἔκειτο, καθὼς εἵπομεν, ἔξωθεν.

Ἄλλ' ὁ ἐπισημότερος τῶν παρὰ τὴν Χρυσὴν Πύλην ναῶν, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ συμβᾶν Βασιλείῳ τῷ Μακεδόνι θαῦμα, ἦτον ὁ, ἔσωθεν αὐτῆς κείμενος,

Ναὸς τοῦ ἁγίου Διομήδους.

τιμώμενος προτοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, καὶ ἐπιλεγόμενος Ἱεροουσαλὴμ, ἰσως διότι ἦτον προσκείμενος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὡς μετόχιον, καθὼς εἵπομεν ἱστοροῦντες τὰ κατὰ τὴν Μονὴν τῶν Γαστρίων τὴν ἐν τοῖς Ψαμαθείοις. Κατήντησε δὲ μετέπειτα μοναστήριον, καὶ ἐπειδὴ ἦτον καὶ αὐτὸ πρὸ τοῦ Νεωτέρου Θεοδοσίου ἐκτὸς τῶν τειχῶν, καθὼς καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Στουδίου καὶ ἡ τῆς Χώρας, » λιτὰς ἐξέβαλλεν ὁ Πατριάρχης εἰς » Ἱερουσαλὴμ, τουτέστιν εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην, κατὰ τὸν Θεοφάνην. Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, εἰς τὸν ὅποιον ὅλοι σχεδὸν τῆς

ΚΠ οἱ ναοὶ ἀνῆγον τὴν καταγωγὴν τῶν ἀνωκορομήθη δὲ καὶ ἐπροικίσθη μεγαλοπρεπέστατα ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο, διότι εἰς τὸ πεζοὺ-
 λιον αὐτοῦ, ὄντος ἀκόμη ἐνορικῆς ἐκκλησίας, εἶχε μείνῃ ἵνα διανυκτε-
 ρεῖται, »ὁφίαις εἰσελθὼν τὴν πύλην, καὶ κεκοπιχσμένος ἐκ τῆς ὁδοπορίας
 «(Κυριακὴ γὰρ ἦν, καὶ ὁ ἥλιος πρὸς δυσμὰς)», κατὰ τὸν Γραμματικὸν
 Λέοντα. Ἐν τῶν παραδοξοτέρων τῆς τύχης παιγνίων ἢ (καὶ διατὶ ὅχι;) τῆς
 Θείας Προνοίας μᾶλλον θαυμάτων, εἶνε καὶ ἡ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου
 ἀπὸ κοπρίας (καὶ τοῦτο κατὰ γράμμα) εἰς τὸν θρόνον ἀνύψωσις!
 Τοῦτο ἀναγκάζεται ἵνα ὁμολογήσῃ ὅς τις, ἰδὼν αὐτὸν εἰσελθόντα τοπρῶ-
 τον τὴν Χρυσὴν Πύλην μετὰ τὴν πιστικὴν εἰς τοὺς ὤμους, μετὰ τὰ σερβούλια
 εἰς τοὺς πόδας, καὶ μετὰ τὸν καλαύροπα μετὰ χεῖρας, ἐξηπλωμένον ἐπὶ τοῦ
 πεζουλίου τοῦ ναοῦ τούτου, ἵνα, ξενυκτίσας ἐκεῖ, μεταβῇ τὸ πρῶτὸν ζήτη-
 ῶν τὸν Χρυσὸν Πύλον μετὰ μερικὰ ἔτη εἰς τὴν ἁγίαν Σύριαν, ὅπου θέ-
 λωμεν μετ' ὀλίγον παραστήσῃ αὐτὸν στεφόμενον Αὐτοκράτορα. Ἀλλ' ὁ
 Βασιλεὺς εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ῥώμην καὶ ἀνάστημα σώματος (»Πρῶτον μὲν
 »εἶδος ἄξιον τυραννίδος), ἔπειτα ἔξιν μεγάλην περὶ τὴν μεταχείρισιν
 ἵππων, καὶ τότε ὁ αὐτοκράτωρ ἡμφισβήτει τὸν στέφανον τῆς ἵπποδρομίας,
 καὶ ἐπὶ πᾶσι τὰς προφητείας καὶ τὴν εὐχὴν Παγκαλοῦς τῆς μητρὸς του,
 εὐλαβοῦς γυναικός. Ἐν μόνον μικρὸν περιστατικὸν ἐχρειάζετο ἵνα συγ-
 κεντρώσῃ τὰς ἐνεργούς ταύτας δυνάμεις πρὸς ἓνα σκοπὸν, καὶ αὐτὸ συν-
 εἰσέφερεν ἡ φρόνησις ἢ ἡ Θεὸθεν ἐπίνοια τοῦ προσμοναρίου (1) τῆς ἐκ-
 κλησίας Νικολάου, τοῦ πικλῆν Ἀνδρσαλίτου. Τρεῖς διυπνισθεὶς ὑπὸ τοῦ
 ἁγίου, διατάττοντος αὐτῷ ἵνα εἰσκαλέσῃ τὸν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ καθεύδοντα
 Βασιλέα, μόλις ἐνόησεν ὅτι ὁ λόγος ἦτον περὶ τοῦ βέγγχοντος εἰς τὸ
 πεζούλιον Βοϊνίκου (2)! Ἀλλ' εἰς τοὺς προσωπικούς χαρκτηῖρας τοῦ Βα-
 σιλείου, ἀνεγνώρισε, φαίνεται, ὁ Νικόλαος μελλούσης ὑπεροχῆς σημεῖα,
 ὅθεν καὶ τὸν ἐσύστησε τὸ πρῶτὸν ὡς ἱπποκόμον εἰς τὸν ἀρχίατρον τῆς Αὐ-
 λῆς, καὶ ἐκεῖνος ἔπειτα εἰς τὸν Καίσαρα Βάρδαν, καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Αὐ-
 τοκράτορα. Πόσον ἀντικειμένως ὅμως τῇ προγνώσει τοῦ καλογήρου ἐφυ-
 σιογνωμόνησε περὶ αὐτοῦ ἡ βασίλισ Εὐδοκία, ὅταν τὸν εἶδεν εἰσυχθόντα
 πρῶτην φορὰν μετὰ τὴν μεγάλην του κεφαλὴν ἐκείνην (ὅθεν ὁ πρῶτός του
 κύριος τὸν ἐπωνόμασε Κεφαλᾶν) καὶ τὸν αἵματωπὸν του πώγωνά! »Οὗτος
 »ἐξολοθρεύσει, εἶπε, τὸ γένος τοῦ Θεοφίλου, καὶ ἐπροφήτευσεν. Ἀλλ'
 ὅπως κεν ἔλῃ, εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ Βασιλεὺς εὗρεν ἐρριμμένον τὸ Ῥωμαϊ-
 κὸν στέμμα εἰς τὴν κοπρίαν, καὶ τὸ ἀνύψωσε, καὶ ἡ ἱστορία τὸν κατέ-
 ταξεν ἤδη μετὰ τῶν ὀλίγων ἐκείνων Αὐτοκρατόρων, ὅσοι ἀνέστελλον

(1) Ἐφημερίου ἢ νεωκόρου προσεδρεύοντος μονίμως εἰς τὸν ναόν, διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην
 παρῆναι τὴν νύκτα. (2) Οὕτως ὀνομάζονται οἱ κατ' ἔτος ἐρχόμενοι ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν ΚΠ
 Βούλγαροι πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν αὐτοκρατορικῶν σταύλων.

ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν κατὰπτωσιν τοῦ καταφερομένου Ῥωμαϊκοῦ Κράτους. Ἡ ἐκκλησία μάλιστα καθιέρωσε καὶ τὴν μνήμην τοῦ, ὡς φανέντος ἀμέμπτου τῷ ὄντι περὶ τὸ δόγμα. Ὁ δὲ προσμονάριος ἐκεῖνος, γενόμενος Σύγκελλος Πατριαρχικὸς ὕστερον, προήχθη καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς τοῦ, καὶ ἀποθανόντα ἔθαψαν αὐτὸν, λέγει ὁ Γραμματικὸς Λέων, »εἰς Ἀρκαδιανὰς, εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, ἐνθα ἦν καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ ἅγιον τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου».

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐφυλάττετο, πιθανῶς, καὶ τὸ σῶμα ἢ ἡ κάρα μόνον τοῦ ἁγίου, τὴν ὁποίαν ὁ Καρδινάλιος Πέτρος ὁ ἐκ Καπύης ἐδωρήσατο, ἐπὶ Λατινοκρατίας, τῇ ἐν Ἀμαλφιταναῖς Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Πέτρου, κατὰ τὸν Οὐγγελλον (1), ἐν ᾧ κατ' ἄλλην παράδοσιν, πολὺ πρότερον, Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, ὁ καὶ Καλοϊωάννης, ἀνοικοδομῶν, φαίνεται, τὸν ναὸν τοῦτον, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ ἄρχοντος μέρος τι τοῦ σώματος τοῦ ἁγίου, ὃς καὶ ἀπέστειλεν αὐτῷ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς τοῦ Μάρτυρος κάρας, ἣν ὕστερον, ἀλωθείσης τῆς πόλεως, Γαρνέρος ὁ ἐπίσκοπος Τρεκένσης ἀπέστειλεν εἰς Παρισίους. Τοιαῦτα λογοπλαστοῦσιν οἱ ἀγαθοὶ Λατῖνοι, οἱ καταγελῶντες ὡς μωροπίστων καὶ μωρολόγων τῶν Γραικῶν ἡμῶν! Καὶ περὶ τούτου μὲν οὐδεὶς φθόνος· καθημάζεται γὰρ ἡδὴ τὸ »Δρυὸς πεσοῦσης, πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται· τὸ 'να φρονῶσι καὶ 'να γράψωσιν ὅμως ὅτι ἐζήτουν παρ' αὐτῶν ἡδὴ καὶ ἁγίων λείψανα οἱ Αὐτοκράτορες τῶν Γραικῶν, καὶ ταῦτα πρὶν ἀκόμῃ συλῆσωσιν αὐτοὶ τὰ παρ' ἡμῖν τεθησαυρισμένα, μήπως εἶνε καὶ ἐπέκεινα τοῦ γελοίου; Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ἐπέκεινα τῆς Χρυσῆς Πύλης πρὸς τὴν τῆς Σηλυμβρίας, εἶνε συνοικίαι τις, καλουμένη

Βελιγράδι,

ἔχουσα καὶ ναὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς αὐτὴν, ὡς συνοικισθεῖσαν ἐκ τῶν ἐπὶ Σουλταμάνου τοῦ Α' κατὰ τὸ 1521 μετοικισθέντων ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἐν Σερβίᾳ Βελιγραδίου χριστιανῶν, ἐκπολιορκηθέντος ὑπ' αὐτοῦ τότε. Αἱ δὲ εἰκόνες τοῦ ναοῦ τούτου μετεκομίσθησαν παρ' αὐτῶν ἐκεῖθεν μετὰ καὶ ἄλλων σκευῶν, καθὼς καὶ τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας τῆς Ἐπιβατῶν, κώμης τινὸς παρὰ τὴν Σηλυμβρίαν, ὁρμωμένης (2). Τὸ λεί-

(1) De Amalphitanis archiepise. (2) Ὁ Θεότοκος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Κοσμογραφίᾳ διηγείται, ὡς ἐκ στόματος δῆθεν τοῦ ἐπὶ τῆς ἐνδημίας αὐτοῦ ἐν ΚΠ (τῷ 1565) πατριάρχου, ὅτι τὸ λείψανον τοῦτο, καθὼς καὶ ἄλλα ἅγια λείψανα, ἐν οἷς καὶ τὴν χεῖρα τῆς ἁγίας Βαρβάρας, καὶ πολλὰ κειμήλια ἐκκλησιῶν, καὶ μίαν μεγάλην εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἀργυροχρυσωμένην, μετακομίσας ὁ Σουλτάν Σουλταμάν ἐκ Βελιγραδίου, ὅταν ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μὴ κρίνας αὐ-

φανον τοῦτο, ἀποσταλὲν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων εἰς Σερβίαν, διὰ τὰς μετὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ τόπου ἐκείνου συμπενθερίας τῶν, ἐζητήθη παρὰ τοῦ ἡγεμόνου Μολδαβίας, Βασιλείου τοῦ Ἀλβανοῦ, τοῦ ἐπιλεγομένου Λουπούλου, πληρώσαντος, κατὰ τὸν Δοσίθεον (1) καὶ τὸν Μελέτιον, τῷ μὲν 1632, τὸ χρέος τοῦ Ἀγίου Τάφου, συμποσούμενον εἰς 42,000 φλωρία Οὐγγαρικά, τῷ δὲ 1641 ὅλα τὰ χρέη τοῦ Πατριαρχείου τῆς ΚΠ. Ἀπεστάλη οὖν αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατριαρχείου τὸ λείψανον τοῦτο δῶρον, καταβιβασθὲν διὰ νυκτὸς ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ Φαναρίου, ἐπὶ Παρθενίου τοῦ Β', τοῦ ἐπιλεγομένου Κεσκίνη (δραστηρίου), καὶ σώζεται νῦν ἐν τῇ ἐν Ἰασίῳ Μονῇ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, κτίσμα οὕση τούτου τοῦ ἡγεμόνου. Ἦνα λάβῃ δὲ τὴν ἀδειαν τῆς εἰς Ἱάσιον μετακομιδῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου λειψάνου, ἐπλήρωσε 390 πουργεῖα εἰς τὴν Ὑ. Πύλην, διότι παρὰ τοῖς Τούρκοις εἶν' ἀπηγορευμένη ἡ μετακόμισις λειψάνου ἐπέκεινα τῶν τριῶν μιλίων, καθὼς καὶ ἡ κατ' οἶκον διατήρησις αὐτοῦ ὑπὲρ τὰς 24 ὥρας. Τοῦ δὲ κανόνος τούτου ἐξαίρουσιν μόνον τὰ σώματα τῶν Σουλτάνων, καὶ τῶν δυναμένων, φαίνεται, ἵνα πληρώσωσι τόσα ὅσα ὁ Λούπουλος.

Προχωροῦντες πρὸς δεξιάν, εὐρίσκομεν τὸ Ἰσμαήλ-πασσά-τζαμισι, καὶ πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν αὐτοῦ, τὸ

Κοτζᾶ - Μουσταφᾶ - τζαμισι.

τὸ ὁποῖον εἶνε ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου ἐν Ἀρκαδianaίς, μεταβληθεὶς εἰς τζαμίον ὑπὸ τοῦ ἐκ Σεβέρων Κοτζᾶ (γρηαιοτέρου) - Μουσταφᾶ-πασσᾶ, Βεζίρη ἐπὶ Σελήμ τοῦ Α', φονευθέντος τῷ 1512 ἐπὶ ὑποφίᾳ ἐπιβουλῆς. Τὸν ναὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον νομίζω τὸν αὐτὸν τῷ τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου τῆς Κρίσεως ἢ Ἐν τῇ Κρίσει (3), ὅπου ἐτάφη τὸ σῶμα τοῦ Ὁμολογητοῦ Ἀνδρέου τοῦ Νέου, τοῦ ἐπὶ Κοπρωνύμου μαρτυρήσαντος, καὶ ἐορταζομένου τῇ 17 Ὀκτωβρίου, ἀνεκαίνισε γλαφυρώτατον, ὡς δηλοῖ τὸ ἐπίγραμμα, Θεοδώρα ἡ θυγάτηρ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ μετονομασθέντος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος Ἰωαννικίου, καὶ Εἰρήνης, τῆς ἀδελφῆς Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τῆς μετονομασθείσης Εὐλογίας, ἡ ἐπιλεγομένη Ραούλαινα καὶ Πρωτοβεστιάρισα, διότι πρῶτον μὲν συνεζεύχθη τὸν Πρωτοβεστιάριον Μου-

λαγον ἵνα θησαυρίσῃ αὐτὰ ἐν τῇ παλατίᾳ, ἐχαρίσατο τῷ Πατριάρχῃ. Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ὡς λογοποιοῦν ἐκ προθέσεως, οὐδεμιᾶς πίστεως ἄξιος. Ὁ δὲ Γάλλος ἐκδότης τῆς ὑπὸ τοῦ Vigneire μεταφράσεως τοῦ Χαλκοκονδύλου, αὐτὸ τοῦτο διηγούμενος, λέγει ὅτι τὰ λείψανα ταῦτα, ἀφ' οὗ καὶ ὁδὸν ἐκτιθέμενα εἰς προσκύνησιν τοῖς χριστιανοῖς, ἐπύρισαν ἱκανὰ ἀργύρια εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ Σουλτάνου, φθάσας οὗτος εἰς ΚΠ. ἐμήνυσεν τῷ Πατριάρχῃ ἵνα τ' ἀγοράσῃ διὰ 12,000 δουκάτα, διότι ἄλλως θὰ βιβθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ Πατριάρχης τὰ ἐξηγόρασε, πληρώσας τὰ χρέη μετὰ διορίσας. (1) Ἐν Δωδεκαβέβλω. (2) Ἐκκλησ. Ἱστορ. (3) Πιθανόν ἵνα ἦτον συγχρόνως καὶ τοῦ Ἀποστόλου.

ζάλωνα, ὕστερον δὲ τὸν Πρωτοβεστιάριον Ἰωάννην Ῥαούλ, Δούκαν, Ἀγγελον, τὸν καὶ Πετραλίφαν, υἱὸν τῆς ἀνεψιάς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον μετεκόμισε, ζητήσασα ἢ κτίτωρ αὐτῇ καὶ τὸ λείψανον τοῦ περιφήμου Πατριάρχου Ἀρσενίου τοῦ Αὐτωρειανοῦ, ἀνακομισθὲν τῷ 1283, καὶ κατατεθὲν τότε ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ. Κατ' αἰτησὶν ὁμῶς τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, τῶν καλουμένων Ἀρσενιατῶν, μετεκομίσθη πάλιν ὕστερον εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν.

Εἰς τὸν περίβολον τοῦ τζαμίου τούτου δείκνυται ἐπὶ μιᾶς ξηρᾶς ἤδη κυπαρίσσου περιτυλιγμένη ἄλυσος σιδηρᾶ, περὶ ἧς λογοποιοῦνται ἄρρητ' ἀθέμιτα, τῶν ὁποίων τὰ πρωτότυπα ἀνεύρισκε τις καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς Χρονογράφοις· ἐπὶ δὲ γωνίας τινὸς τῶν τοίχων, πλησίον ἐπιγραφῆς τινος Τουρκικῆς, μικρὰ τετράγωνος πλάξ, βαφῇ ἐπαλλημιμένη, καὶ λεγομένη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων εἶναι εἰκὼν, ἀνεστραμμένη μὲν πρὸς τὸν τοίχον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπαναστρέφουσα δὲ αὐθόρμητος κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα κτλ.

» Ἐχόμενά που τῆς τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου τοῦ ἐν τῇ Κρίσει Μονῆς « ἔκειτο, κατὰ τὸν Παχυμέρη (1), τὸ Μονήρειον τῆς Χριστίνης (2), ὅπου κατ' ἔφυγε καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Κύπριος, παραιτησάμενος ἢ καὶ ἐκβλήθεις οἰκονομικῶς περὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1289, μετὰ πέντε καὶ ἡμίσεος ἐτῶν πολυτάραχον πατριαρχεῖαν. » Ἐκεῖ γὰρ ἢ » Πρωτοβεστιάρισσα Ῥαούλαινα, ἡ τοῦ κρατοῦντος (Ἀνδρονίκου Παλαίου λόγου τοῦ πρεσβυτέρου) ἀνεψιά, συνῆγεν αὐτόν, ἐξ ἐαυτῆς περιθάλπουσα. » Περὶ αὐτοῦ, ὡς παρ' Ἱταλοῖς καὶ γεννηθέντος καὶ τραφέντος, εἶτα δὲ, λόγῳ μαθήσεως, εἰς ΚΠ μεταβάντος, ἔλεγεν Ἰωάννης ὁ Βέκκος· » Τὶ » παθόντες, ἐμὲ μὲν τὸν παρὰ Ῥωμαίοις καὶ ἐκ Ῥωμαίων γεννηθέντα τε » καὶ τραφέντα πυκναῖς περιβάλλοντες λοιδορίαις, ἔπειτα φεύγετε· ἄνδρα » δὲ παρ' Ἱταλοῖς γεννηθέντα καὶ τραφέντα, καὶ οὕτω ταῦτα, ἀλλὰ καὶ » αὐταῖς στολαῖς καὶ γλώττῃ πρὸς τὰ ἡμέτερα παρεισρρήσαντα, εὐφη- » μοῦντες δέχεσθε (3) ;

Στρεφόμενοι δὲ πρὸς ἀριστεράν, καὶ διερχόμενοι τοὺς κήπους τοὺς καλουμένους Χορὸζ-μπαγτσεσί, φθάνομεν εἰς τὴν πύλην τὴν καλουμένην

Σηλυμβριά - καπουσοῦ.

δευτέραν σήμερον τῶν ἀπὸ τῆς Προποντίδος πρὸς τὸν Κόλπον ἀριθμουμένην, ἀναφερομένην δὲ ὑπ' αὐτὸ τὸ ὄνομα (4) καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως, ὡς

(1) Βιβλ. Η', θ'. (2) Καθ' ἣν ἐπρότεινεν ὁ Δουκάγιος διόρθωσιν, ἀντὶ Ἀρπητίνης.

(3) Παχυμ. 2'. λδ'. (4) Φραντζ. Βιβλ. Γ', γ', ὅπου λέγει ὅτι τὴν φυλακὴν τῶν περὶ αὐτὴν μερῶν ἐπίστευθη, ἐπὶ τῆς τελευταίας ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, Θεόφιλος ὁ Παλαιολόγος.

ἀπ' αὐτῆς ἀρχομένης τῆς πρὸς τὴν Σηλυμβρίαν φερούσης ὁδοῦ. Συνήθως δὲ ἐκαλεῖτο Πύλη τῆς Πηγῆς, διότι ἀπ' αὐτῆς ἐξήρχοντο, καθὼς καὶ σήμερον ἀκόμην, οἱ κατοικοῦντες τὰ πρὸς νότον τῆς πόλεως, εἰς προσκύνησιν τῆς πλησίον κειμένης Ζωοδόχου πηγῆς.

Ἐπὶ τῆς ἀφ' ἧς αὐτῆς διακρίνονται, λέγει ὁ Choiseul-Gouffier, εἰκόνες τινὲς Ἀγίων, ἐξηλειμμένοι τὰ πρόσωπα· καὶ ἔνδοθεν μὲν προσήρτηται δι' ἀλύσου ἐπὶ τοῦ τοίχου ὑπερμεγέθους τις σφαῖρα, τὴν ὁποίαν ἡ παρ' αὐτὴν Τουρκικὴ ἐπιγραφή ὀνομάζει ῥόπαλον ἀθλητοῦ τινος καλουμένου Ἰδρίς· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς δεικνύται τὸ μνημεῖον τοῦ περιφήμου Τεπεδελενλή Ἀλῆ πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ πλησίον αὐτοῦ τῶν δύο υἱῶν 'του Βελῆ καὶ Μουκτάρ καὶ τεσσάρων τοῦ ἐγγόνων· ἀλλὰ τῶν τριῶν πρώτων ἀποκεφαλισθέντων ἐν τῇ Ἡπείρῳ, ἐτάφησαν, φαίνεται, ἐνταῦθα μόνον αἱ κεφαλαί.

Πηγῶν ναὸς καὶ παλάτιον

(Μπαλουκλὺ).

Ἐν περίπου στάδιον ἔξωθεν τῆς πρὸς τὴν Σηλυμβρίαν πύλης ἀνάδρүйει τὸ ἐξάκουστον ἀγίσμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ τὴν θέσιν αὐτοῦ περιγράφει οὕτω πως ὁ Προκόπιος: »Ἀγχιστα δέ πη τῶν Χρυσῶν καλουμένων πυλῶν, δάσος ἐστὶ κυπαρίσσων ἀμφιλαφές, λειμῶν τεθηλῶς ἄνθεσι, παράδεισος εὐφροῶν τὰ ὠραῖα, πηγὴ ἀψοφητὶ βλύζουσα γαληνὸν καὶ πότιμον τὸ ὕδωρ, ἱεροπρεπῇ ἐπιεικῶς πάντα«. Χίλια τριακόσια ἔτη παρήλθον ἀφ' ὅτου ἔγραψεν ὁ Προκόπιος ταῦτα, καὶ τίποτε σχεδὸν οὐδὲν παρήλλαξεν ἐκ τῶν τῆς περιγραφῆς 'του· δάσος σκιάζει ὁλόγυρα τὸν ναόν, ἡ Πηγὴ ἐξακολουθεῖ βλύζουσα ἀθορύβως, καὶ τὸ ἱεροπρεπὲς τῶ ὄντι τοῦ τόπου μεταβιβάζει τὰς αἰσθήσεις τῶν εὐλαβῶν εἰς τοῦ Παράδεισου τὰς ἀπολαύσεις. Τὰ μεγαλοπρεπῆ μόνον Παλάτια τῶν Πηγῶν, ἐν αἷς συχνάκις διῆγον τὸ ἔαρ οἱ Αὐτοκράτορες, ἐξέλιπον πρὸ πολλοῦ. Ἀλλ' ἡ εὐλάβεια τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο καταγώγιον εἶνε πάντοτε ἡ αὐτὴ, καὶ ἡ συρρόη τῶν προσκυνητῶν ἀένναος.

Τὸν ναόν ἡ τὴν μονὴν τῆς Πηγῆς πρῶτος ἐθεμελίωσε Λέων ὁ Μέγας, διὰ τὸ γεγονὸς, διὰ χειραγωγίας αὐτοῦ, ἔτι στρατιώτου, θαῦμα εἰς τὸν τυφλόν. Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲ, ἰαθεὶς διὰ τοῦ ἀγιασματος τῆς Πηγῆς ἀπὸ λιθιάσεως, μετεποίησεν αὐτὸν τῷ 559 (λγ' τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ) ἐπὶ τὸ μεγαλειότερον καὶ περικαλλέστερον ἐκ τοῦ περισσεύσαντος ὑλικοῦ ἀπὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ πρώτου τούτου ναοῦ, ἡ μᾶλλον σηκοῦ τῆς Πηγῆς, καθὼς καὶ τὰ γενόμενα παρ' αὐτῆς θαύματα, περιέγραψε λεπτομερῶς Νικηφόρος ὁ Κάλлистος ἐν ἰδιαιτέρῳ συντάγματι, τοῦ ὁποίου ἐπιτομὴν κατεχώρισε καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ Ἱ-

στορίαν (1). Καταβλήθέντα δὲ τὸν ναὸν τοῦτον ὑπὸ σεισμοῦ, μετὰ 220 ἢ 227 ἔτη, ἀνέκτισεν Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, ἡ σύζυγος Λέοντος τοῦ ἐκ τῆς Χαζάρας, μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου· καὶ πάλιν καταπεσόντα, ἀνεκαίνισε καὶ ὑπὲρ τὸ πρότερον ἐκαλλώπισεν ὁ Μακεδὼν Βασίλειος, καὶ μάλιστα τὰ παλάτια, ἐν οἷς καὶ συχνάκις »μετάστασιν ἐποίει, μεταβολῆς « ἔνεκα τοῦ αἱρέος ». Πυρποληθέντα δὲ μετὰ τινα ἔτη ὑπὸ Συμεῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Βουλγάρων, ἀνεκαίνισε Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς, τελέσας ἐν αὐτοῖς καὶ τοὺς γάμους τῆς ἐγγόνης τοῦ Μαρίας τῆς Χριστοφόρου μετὰ Πέτρου τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Συμεῶν. Τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλείου ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ ὑμνεῖ καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴν δίστιχον τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ σωζόμενον, συναναφέρον καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν, Κωνσταντίνου τοῦ προαποθανόντος καὶ Λέοντος τοῦ αὐτὸν διαδεξαμένου, τοῦ ἐπικληθέντος Φιλοσόφου.

» Πτωθέντα κοσμεῖ τὸν ναὸν τῆς Παρθένου

» Βασιλείος τε σὺν Κωνσταντίνῳ Λέων.

Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην ἐγίνετο προέλευσις (πρόκενσον) τοῦ Αὐτοκράτορος τῇ Πέμπτῃ τῆς Ἀναλήψεως, καὶ ὁ Λουίτπράνδος περιγράφει, ὡς αὐτόπτης, τοιαύτην μίαν τοῦ Αὐτοκράτορος Νικηφόρου.

» Εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τῆς Πηγῆς ἔπηξε τὰς σκητὰς αὐτοῦ, κατὰ τὸν Δούκαν, τῷ 1424 Σουλτάν Μουράδ ὁ Β', στρατεύσας μὲν κατὰ τῆς πόλεως μετὰ 200,000 στρατοῦ, λύσας δὲ τὴν πολιορκίαν καὶ ἀναχωρήσας μετὰ τρεῖς μῆνας, διότι ἔμαθεν ἐπαναστάντα ἐν Προύσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Μουσταφᾶν.

Ὁ τόπος δὲ τοῦ ἀγιάσματος ἐλέγετο, καθὼς καὶ ὁ τοῦ τῶν Βλαχερνῶν, Λουτῆρ (2), καὶ ἔκειτο, φαίνεται, πρὸ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ νάρθηκος· διότι ὁ Αὐτοκράτωρ, » εἰσελθὼν διὰ τῆς μέσης πύλης τοῦ Λουτῆρος, εἰσῆρχετο ἐν τῷ Νάρθηκι ». Καὶ ἐπειδὴ ἐν τοῖς Μηναίοις ἀναφέρεται τῇ 16 Αὐγούστου » Ἡ ἐν τῷ ναῷ τῆς Πηγῆς τοῦ ἀγιάσματος ἐξάντλησις, καὶ αὖθις ἀνάδοσις », φαίνεται ὅτι καὶ τὸ πάλαι, καθὼς καὶ σήμερον, τὸ ὕδωρ τοῦ ἀγιάσματος ποτὲ μὲν ἀνέβρυν ὀλιγώτερον, ἄλλοτε δὲ δαφιλέστερον, καὶ τοι ἐπικρατούσης ιδέας ὅτι οὐδέποτε ἐλαττοῦται.

Ἦσαν δὲ γεγραμμένα εἰς τὰ διάφορα τοῦ ναοῦ τούτου μέρη, παρὰ τὸ προειρημένον ἐπίγραμμα, καὶ τὰ ἐξῆς :

Α', Εἰς τὴν Ἀνάληψιν ἐν τῷ Τρούλλῳ (3).

(1) Βιβλ. ΙΕ', κεφ. κε', κς'. (2) Πορφυρογένν. Βιβλ. Α', ιη'. (3) Κατὰ τὴν Διήγησιν τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, ἐν μέσῳ τῷ θόλῳ τοῦ ναοῦ ἦτον ζωγραφισμένη ἡ ζωοδόχος Πηγὴ, ἡ Θεοτόκος δηλ. μετὰ τὸν Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις, προχέουσα ὡς ἀπὸ τῶν κόλπων αὐτῆς τὸ ὕδωρ ἐν εἴδει νεφέλης. Ἀλλ' ἴσως ἡ Ἀνάληψις ἐξωγράφιστο εἰς τὸν πρὸ τοῦ Νικηφόρου ναόν.

» Ἐκ γῆς ἀνελθὼν πατρικὸν σου πρὸς θρόνον,
» τὸν μητρικὸν σου, Σῶτερ, οἶκον δεικνύεις
» πηγὴν νοητὴν κρείττωνων χαρισμάτων.

Β', Εἰς τὴν Σταύρωσιν.

» Ὁ νεκρὸς Ἀδης ἐξεμετ' τεθνηκότας,
» κάθαρσιν εὐρὺν σάρκα τὴν τοῦ Δεσπότης.

Γ', Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.

» Λάμπας ὁ Χριστὸς ἐν Θαβώρ φωτὸς πλέων,
» σκιάν πέπαυκε τοῦ παλαιτάτου Νόμου.

Δ', Εἰς τὴν Ὑπαπαντήν.

» Ὁρώμενος νῦν χερσὶ πρεσβύτου θρέψας,
» παλαιὸς ἐστὶ δημιουργὸς τῶν χρόνων.

Ε', Εἰς τὸν Χαιρετισμὸν.

» Προοιμιᾷ κοσμικὴν σωτηρίαν,
» εἰπὼν τὸ Χ α ῖ ρ ε ταῖς γυναιξὶ Δεσπότης.

ΣΤ', Εἰς τὸν τυφλόν.

» Ἐβλεψε τυφλὸς ἐκ τόκου μεμυσμένος.
» Χριστὸς γὰρ ἦλθεν, ἡ πανόμματος χάρις.

Ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Πηγῶν ὠκοδόμησεν ὁ Βασίλειος καὶ ἄλλο τῆς Θεοτόκου εὐκτήριον, καὶ προσέτι τῶν Προφητῶν Ἡλιοῦ καὶ Ἐλισσαίου, τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, καὶ τῶν ἁγίων ΜΒ' Μαρτύρων.

Ἐπὶ Λεὺκλαβίου, τῷ 1585, ἐσώζετο μὲν ἡ Πηγὴ, καὶ συνέρρεεν εἰς αὐτὴν τὸ πλῆθος τοῦ ἀρχαίου ὅμως ναοῦ ὃν ἐφαίνοντο πλέον εἰμὴ μόνον τὰ θεμέλια· διότι εἶχε καταστραφῇ, τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τῆς, ὑπὸ Σουλτάν Μουράδ τοῦ Β', προειρημένης πολιορκίας τῆς πόλεως· ἔπειτα δὲ καὶ μέλει τῶν θεμελίων ἐπὶ Σουλτάν-Μπαγεζήτ τοῦ Β', μετακομισθείσης τῆς ὕλης εἰς τὸ οἰκοδομηθὲν παρ' αὐτοῦ τζαμίον.

Ὁ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἄχρι τοῦ 1821 σωζόμενος ναὸς ἦτον σμικρὸν τι, καὶ σχεδὸν ὑπόγειον, καὶ τοι θολογύριστον, εὐκτήριον, ὅπου κατήρχοντο διὰ θαυμάδιων. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐπὶ Σουλτάν-Μαχμουτ τοῦ Α' τῷ 1732, ὁ ἀρχιτεκτονὼν τὸ κατὰ τὸ Ἐξωκίονιον τζαμίον τοῦ τότε Βεζίρου Ἡδραῆμ πασσᾶ τοῦ Καμπά-κουλάκη Ἀρμένιος ἐκινήθη ἵνα κατεξουσιάσῃ δι' αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν Ἀρμενίων γενομένης ὅμως μεγάλης τῶν ἡμετέρων κινήσεως, ἀνεστάλη ἡ τοῦ Ἀρμενίου ὁρμὴ Αὐτοκρατορικῶ διατάγματι.

Τὸν ναῖσκον τοῦτον κατηδάφισαν τέλος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 τὰ τῶν Γενιτσάρων Γιαμάκια, καὶ ὅταν μετὰ τέσσαρα ἔτη ἐπιστρέψας ἀπὸ τῆς ἐξορίας, ἀπῆλθον εἰς προσκύνησιν τοῦ τόπου, ὃν εὗρον, εἰμὴ σωρὸν ἔρειπίων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἰστάμενον ἐν ὑπαίθρῳ τὸν ἱερέα, καὶ ἀναγινώσκοντα τὴν παράκλησιν ὑπὲρ τῶν περισταμένων πιστῶν. Δάκρυα ἔρρευσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ συσταλεῖς εἰς γωνίαν τινὰ,

ἀιεπόλουν κατ' ἐμαυτὸν ὀδυνηρὰς ἀναμνήσεις, τὰς ὁποίας συνεμερίζετο καὶ ὁ μετ' ἐμοῦ φίλος (1). Ἀλλὰ τὸ ζωήρρυτον τῆς Πηγῆς νάμα ἐξηκολούθει ῥέον ἀψοφητί, καὶ ἡ ἐπισκιάζουσα ἀοράτως τὸ ἱερὸν τοῦτο καταγώγιον χάρις οὐδέποτε τὸ εἶχεν ἐγκαταλείψει. Παρηλθὼν ἔκτοτε εἰκοσιτέσσαρα ἔτη, καὶ ἐπανελθὼν πάλιν, λευκοπώγων ἤδη, εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο μέρος, εὗρον τὸ αὐτὸ σκιερὸν καὶ βαθύκομον δάσος, καὶ τὴν πηγὴν προοῦσαν ἀθύρυσον καὶ πραεῖαν· ἀλλ' ἀντὶ τῶν ἐρειπίων, εἶδον ναὸν μεγαλοπρεπῆ, μαρμάρων καὶ κιόνων καὶ κοσμημάτων λαμπρότητα, εὐκοσμίαν ἐν πᾶσι καὶ περὶ πάντα, καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι οἱ πλείστοι τῶν λίθων τούτων ἦσαν ἐκ τῶν ἐστηλωμένων πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὰ παρακείμενα Τουρκικὰ μνήματα, παραχωρηθέντα κατ' ἄδειαν τῶν Κρατούντων, ὅθεν ἠδυνήθην ἵνα κρατήσω τὰ δάκρυά μου. Ἀλλὰ τὰ δάκρυα ταῦτα ἦσαν δάκρυα χαρᾶς, κατανύξεως, ἐθνικῆς συμπαθείας. Καὶ λαβὼν τὸ χαρτοφυλάκιόν μου, ἐσημείωσα εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου τούτου: » Ἀὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς » δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου! «

Ὁ ναὸς οὗτος, ὅλος σχεδὸν λιθοκτιστος, εἶνε, καθὼς ἦτον, φαίνεται, καὶ τὸ πάλαι, διπλοῦς, ἀνώτερος καὶ κατώτερος. Εἰς τὸν τελευταῖον δὲ τοῦτον, μικρότερον πολὺ τοῦ ἐπάνω, κατέρχονται διὰ δύο κλιμακωτῶν μαρμαρίνων καθόδων, ὧν ἡ μὲν φέρει εἰς τὰ ἐντὸς, ἡ δὲ εἰς τὰ ἐκτὸς τοῦ Καθολικοῦ. Πρὸς δυσμὰς δὲ αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν δύο τούτων καθόδων, εἶνε τὸ Ἀγίασμα, εὐρύχωρος μαρμαρίνη δεξαμενὴ, λαμβάνουσα τὸ φῶς ἄνωθεν, καὶ διὰ τοῦ γλαυκοῦ χρώματος καὶ τῆς διαυγείας τῶν ὑδάτων αὐτῆς, μηδέποτε ἐξαντλουμένων, προκαλουμένη καὶ ἄκοντα τὸν ὀρῶντα πρὸς πόσιν. Τοῦ ἀρχαίου δὲ ναοῦ ἀνευρέθησαν, ἀνορυπτομένου πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τόπου, ὁ ἐκ πλίνθου μόνον ὀπτής πρόναος, καὶ ἡ κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ μαρμαρίνη πύλη, τὴν ὁποίαν μὴ δυνηθέντες ἵνα μεταφέρωσιν εἰς τὸ τζαμίον τοῦ Σουλτάν-Μπαγεζήτ, κατέλιπον τεθραυσμένην.

Ἀλλὰ δυνάμεθα ἄρά γε ἵνα παραδράμωμεν ἀναιτιολόγητον τὴν ἐπίκλησιν Μπαλουκλὺ, τὴν ὁποίαν φέρει παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ τοῖς Γραικοῖς τὸ Ἀγίασμα τοῦτο; Καὶ ὅτι μὲν εἶν' ἐξ αἰτίας τῶν ἰχθυοδίων (μπαλὺκ) (2), τὰ ὁποῖα ζῶσι καὶ φαίνονται ἐν αὐτῷ, παντὶ δῆλον· ἀλλ' ἐὰν ᾔνε μόνον ἐπτά, καὶ ταῦτα μηδέποτε ἀλλοιούμενα ἀπ' αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνων, καθὼς καὶ πῶς καὶ πόθεν ἐπήδησαν εἰς τὸ ὕδωρ, ἤδη ἡμίopta, κτλ., τῶν τοιούτων οὐ πρὸς ἡμῶν ἡ ἐξέτασις, οἱ τινες γινώ-

(1) Ἐς μοι συγχωρηθῇ ἵνα καθιερώσω δύο λέξεις εἰς τὴν μνήμην τοῦ εὐγενοῦς καὶ πεπαιδευμένου νέου Ἀλεξάνδρου τοῦ Σαμουρκάση, τὸν ὁποῖον ἐστερήθη ἡ πατρίς, ἐστερήθησαν οἱ πολυπληθεῖς φίλοι τοῦ, ἐν αὐτῇ τῇ τῆς ἡλικίας ἀκμῇ. Ἀναπαύου, φίλη σκιά, τὸν μακρὸν καὶ ἀγῆρω αἰῶνα! Ἀλλὰ ταῦτα φαικώτερον ἦτο σὺ ἵνα γράψῃς περὶ ἐμοῦ! (2) Τὴν λέξιν ἀναφέρει καὶ ἐξηγεῖ καὶ ὁ Τζέτζης. Ἴδε κατόπιν εἰς τὴν Περιγραφὴν τῆς Ἰχθυορᾶς Πύλης.

ρίζομεν μόνον, ὅτι πολλὰ τῶν πηγαίων ὑδάτων τρέφουσιν ἐν αὐτοῖς ἰχθύας, καὶ ὁ Κτησίας (1) ἀναφέρει ῥητῶς » κρηνίδας ἰχθυοφόρους«. Πῶς δὲ περὶ τῶν ἐν τῇ Πηγῇ ταύτῃ ἰχθυοδίων οὐδεὶς τῶν πάλαι ἱστορικῶν ἀνέφερε ποτέ τι, ἱκανῶν ἄλλως ἵνα ἐφελκύσωσι τὴν προσοχὴν ἐκάστου, φαίνεται ἄπορον.

Κατὰ τὸν γεραρὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, καὶ πρὸ αὐτοῦ τὸν Δουκάγγιον, ἡ πέριξ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς πεδιάς εἶνε τὸ

«Φιλοπάτιον»

τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομα ἤδη ἀπηντήσαμεν καὶ τὴν χρῆσιν εἶδομεν ἐν τῇ τοῦ Σαραχίου περιγραφῇ. Καὶ ὅτι μὲν ἦσαν δύο τὰ Φιλοπάτια, χρησιμεύοντα ὡς παράδοισι (parcs) τῶν Αὐτοκρατόρων, ἀπολαμβάνοντων ἐν αὐτοῖς τὴν ἀπὸ τοῦ κυνηγεσίου τέρψιν, τὸ μὲν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ παλατίου, τὸ δὲ ἐκτὸς, δῆλον ἐκ τῶν Ἱστορικῶν· ἀλλ' ἐὰν τὸ ἐκτὸς Φιλοπάτιον, τὸ ὁποῖον ἐδείκνυεν ὁ Πατριάρχης Δοσίθεος ἀπὸ τῶν Ὑψηλῶν τοῦ Παλατίου τοῦ ἐν Βλαχέρναις εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον, καθὼς θέλομεν διηγηθῇ περιγράφοντες τὰς Βλαχέρνας, ἐκεῖτο περὶ τὰς Πηγὰς, ἀπεχούσας μίαν περὶ που ὥραν ἐκείθεν καὶ λόφων μεσολαβούντων, φαίνεται δυσσπόδεικτον. Καὶ διὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι πιθανώτερον ἤμπορουσε ἵνα τοποθετηθῇ περὶ τὸ Ραμίσ-τσιφτλί, ὅπου σήμερον οἱ στρατῶνες.

Τὸ ἰππὴλατον τοῦτο Φιλοπάτιον ὁ Χωνειάτης τοποθετεῖ » μικρὸν ἄνωθεν τῶν χειρσαίων τειχῶν«. Ὁ δὲ Ζωναρᾶς (2) διηγεῖται ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, » ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὸ Φιλοπάτιον ποιούμενος τὰς διατριβὰς, τεταγμένας ἡμέρας ὥρισατο, καθ' ἃς ἐκείσε δημοσίᾳ προὔκαθ' ἡτό, ἀφορῶν πρὸς πεδιάδα πλατεῖαν· τῇ βουλομένῃ δὲ ἢ εἰς ἐκεῖνον » πάροδος συγκεχώρητο, καὶ ἕκαστος τῶν δεομένων ἐπανετείνετο ἱκετήριον » διδασκτικὸν ὅτου δέοιτο κτλ«. Ἐξ οὗ καὶ δύναται τις πάλιν ἵνα εἰκάζῃ ὅτι ὑπῆρχε μὲν καὶ παλάτιον περὶ τὸ Φιλοπάτιον τοῦτο, ἀλλ' οὐχὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν· διότι πῶς ἂν ὁ Αὐτοκράτωρ ἀνεχώρῃ ἐκτὸς τῆς πόλεως ἵνα δεχθῇ τὰς ἀναφορὰς τῶν ἐχόντων ἀνάγκην;

Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ κυνηγεσίου τούτου ἀμφιβάλλει ὁ Κίνναμος ἐὰν πρέπη ἵνα γράφηται Φιλοπάτιον, καὶ ἵνα σημαίνει » τὴν φίλην διατριβὴν (ἀνεσιν γὰρ τινα παρέχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν ἀστυκῶν ταράχων ἐνθάδε ἀπαλλασσομένοις), ἢ μᾶλλον Φυλλοπάτιον, ὡς δὴ φύλλοις κομῶταν, πόαν τε δαφιλὴ ἀνιέταν διατριβὴν (ἀμφιλαφῆς γὰρ ὁ χῶρος, καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῇ φέρει τὸ πρόσωπον)«. Τὸ ἐπ' ἐμοί,

(1) Παρὰ Φωτ. Βιβλιοθ. ΜΓ', λδ'. (2) Βιβλ. ΙΗ'.

προτιμῶ τὴν δευτέραν ταύτην γραφὴν καὶ ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, ὡς συμφωνοτέραν, κατὰ τὴν ιδέαν μου, μὲ τὸ πνεῦμα τῆς τότε γλώσσης.

Τὰ περὶ τὰς Πηγὰς σύνδενδρα καὶ ἱππήλατα μέρη εἶνε πρὸ χρόνων ταφεῖα τῶν Γραικῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων, καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν εὐόσμων καὶ ἀειθαλῶν δένδρων ἀναπαύονται γενεαὶ ὁλόκληροι, ἐλθοῦσαι καὶ παρελθοῦσαι ἐπὶ τῆς Ἑπταλόφου ὥσει σκιαί. Ἐνταῦθα, καθὼς εἰς ὅλα τῶν Τουρ-κικῶν μεγαλοπόλεων τὰ νεκροταφεῖα, ὑποκάτωθεν τούτου μὲν τοῦ δένδρου βλέπει τις ἐστρωμένην ἐπὶ τῆς γλότης αὐτοσχέδιον τράπεζαν, καὶ περὶ αὐτὴν κυκλοφοροῦσαν τὴν ἡδύλαλον πλόσκαν τοῦ Χρηστοπούλου· ὀλίγα βήματα δὲ παρέκει τὸν ἐμβριθὴ καὶ φιλήρεμον Τοῦρκον καπνίζοντα τὴν πίπαν· τοῦ μετὰ σχήματος, καὶ ῥοφούντα τὸν ἀναπόφευκτον εἰς ἅπασαν ἐξοχὴν καυχῆν, εἰς τοῦ ὁποῖον τὴν βράσιν δίδει ξεχωριστὴν τινα, καθὼς λέγουσιν, οὐσίαν τὸ τοῦ ἀγιάσματος ὕδωρ· καὶ παρακάτω, κηδεῖαν Ἀρμενικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐὰν εὐκαιρῇ τις ἵνα παρασταθῇ μέχρι τέλους, θέλει ἰδεῖ αὐτοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐξέφερον καὶ ἔθαψαν τὸν νεκρὸν μὲ ὁλολυγὰς καὶ στερνοτυπίας ῥηξικαρδίους, ἵνα στρωθῶσι μετέπειτα κατὰ γῆς, καὶ ἵνα τελέσωσι τὸ περιδείπνον (*epulum feralis*), καὶ, ἐκκενόνοντες συχνότερον, εἰς ἀνάπαυσιν καὶ μνήμην τοῦ τελευτήσαντος, τὰ ποτήριά τ'ων, ἵνα τελειώσωσιν εὐθυμότατα τὴν σκηνὴν, χορεύοντες πολλάκις περὶ τὸν τάφον. Ἀλλὰ τὸ μέγα τῶν μνημάτων διβλίον θέλομεν ἀναπτύξῃ καὶ ἀλλαχοῦ.

Πρὸς τὸ παρὸν ἃς προχωρήσωμεν πρὸς βορρᾶν ἔσθωεν τῆς πύλης τῆς πόλεως, καὶ ἀφίνοντες ἐξ ἀριστερῶν τὸ Μαχχιδ-τζαμισὶ καὶ παρὲς καὶ πρὸς δεξιὰν αὐτοῦ τὸ Ὁδᾶ-μπαση-τζαμισὶ, ἃς θεωρήσωμεν, ἐκνεύοντες μικρὸν, τὸ Ἀάτσ-σαράι. Ἀπὸ τοῦ ὁποῖου προχωροῦντες ὀλίγον, ἀπαντῶμεν τὴν, καὶ ἐπὶ Λευγλαβίου ὑπάρχουσαν, Νέα Πύλην,

Γενεὶ - καπού ἢ Μεβλεᾶ - χανέ - καπουσού.

Ἡ πύλη αὕτη, παρὰ τὴν εἰσοδὸν τῆς ὁποίας ὑπάρχει τζαμίον, παρῶν, νυμούμενον ἀπ' αὐτῆς, ἡνοίχθη μετὰ τὴν ἄλωσιν, κλεισθείσης τῆς μετ' αὐτὴν, ἥτις, διακρινομένη καὶ καλουμένη σήμερον Κλειστή, εἶνε φαίνεται ἡ πάλαι Μελανδησία, διότι ἡ ἀπ' αὐτῆς ὁδὸς ἔφερε κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Μελαντιάδα, κωμόπολιν ἐπὶ τῷ Ἀθύρᾳ (1), ἀπέχουσαν 150 σταδίου τῆς πόλεως. Τὸ δὲ ὄνομα Μεβλεᾶ - χανέ ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ ἔξωθεν αὐτῆς πρὸς τὸ Τόπ - καπὺ κειμένου Τεκὲ τῶν Μεβλεβήδων (δερβίσων).

(1) Μπουγιούκ - Τσεκμετζέ. Ἴδε τὴν ἐν σελ. 318 ὑποσημείωσιν.

Ἐπ' αὐτῆς ἐπιγέγραπται ἀνάγλυπτον καὶ τὸ ἀκόλουθον Λατινικὸν ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον πρῶτος ἀνεκάλυψε περὶ τὰ 1770 ὁ Γάλλος Ἀρχαιολόγος Guys.

» Theodosii jussis, gemino nec mense [peracto],

» Constantinus ovans, hæc mœnia firma [locavit].

» Tam cito, tam stabilem (1) Pallas vix [conderet arcem] (2).»

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο, μετάφρασις τρόπον τινὰ τῶν ἄλλων δύο Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπεγράφησαν ἐπὶ τῶν πυλῶν τοῦ Ῥηγίου καὶ τῆς τοῦ Ξιλοκίρκου, εἶνε, κατὰ τὸν K. Peyssonel, μετατοπισμένον, καὶ ἐτέθη ἐνταῦθα κατὰ σύμπτωσιν μόνον. Τὸ δὲ τελευταῖον αὐτῆς μέρος εἶνε δυσανάγνωστόν ἐξ αἰτίας τοῦ θρύου, διὰ τοῦ ὁποῖου κατεκάλυψε τὸν λίθον τὸ καταρρέον ἀπὸ τῆς κορωνίδος ὕδωρ. Παρεκτὸς δὲ αὐτοῦ, ὁ λίθος οὗτος περιέχει καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα, τὰ ὁποῖα εἶν' ἀδύνατον ν' ἀναγνώσῃ τις διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Παρ' αὐτὴν ἐσφάγη τῷ 450 ὁ Σπαθάριος Χρυσάφιος ὁ Τζουμάς, εἰς τῶν εὐνούχων ἐκείνων, οἵτινες, ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, συνεμερίζοντο καὶ κατεχρῶντο τόσον τὴν ἐξουσίαν, περιελοῦσαν εἰς τὴν γυναικωνίτιν.

Ἡ κατ' εὐθείαν δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἀπ' αὐτῆς ὁδὸς φέρει εἰς τὸ λεγόμενον Μπαρὺ-χανέ-τζαμισί, διότι πλησίον αὐτοῦ, κατ' ἀνεξήγητον ἀληθῶς ἀπρονοησίαν, ἦτον ἄχρι τοῦ 1760 (;) τὸ πυριτοποιεῖον. Τότε δὲ γενομένης φρικτῆς ἐκρήξεως 300 κεντηναρίων πυρίτιδος ἐναποτελειμένης εἰς τὸ ἐργαστάσιον τοῦτο, καὶ φονευθέντων οὐκ ὀλίγων ἀνθρώπων ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν κρημνισθέντων 500 περίπου οἰκῶν, μετεκομίσθη τὸ πυριτοποιεῖον ἔξωθεν τοῦ Ἑπταपुरγίου.

Παρὰ τὴν Μελανδησίαν Πύλῃν ἔκειτο, κατὰ τὸ Συναξάριον τῆς 25 τοῦ Ὀκτωβρίου,

Τὸ Δεύτερον.

ἐν τῷ IB' Ῥεγεῶνι καὶ » ἀμφὶ τῆς πόλεως ἀγυιὰν τὴν ἐσχάτην », κατὰ τὸν Προκόπιον, κληθὲν οὕτω, διότι ἀπεῖχε δύο σημεῖα (μίλια ἢ, πιθανώτερον, κατὰ τὴν Ἄνναν (3), στάδια) τῶν τειχῶν τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου ἢ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου, καθὼς καὶ τὸ Ἑβδομον ἐπτὰ, καὶ τὸ Δέκατον δέκα. Ἀλλ' ὁ Κωδινός, τὸν ὁποῖον πολλάκις εἰδομεν ἄχρι τοῦδε καὶ θέλωμεν ἰδεῖ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀντιβαίνοντα εἰς τὰς κοινὰς παραδόσεις, ἱστορεῖ

(1) Β. ἐλ. Η', 222. (2) Ἐν ἄλλοις: Ut tandem stabilem. (3) » Κελεύσματι τοῦ Θεοδοσίου, ἐν διαστήματι οὕτε δύο μηνῶν, ὁ θριαμβεύτης Κωνσταντίνος ἰδρύσατο τὰ τεῖχη ταῦτα. » Τόσον ταχέως καὶ τόσον στερῶν φρούριον μόλις ἡ Παλλὰς ἠδύνατο νὰ κτίσῃ ».

ὅτι ἐκλήθη οὕτω διότι ὁ Ῥινότμητος ἔστησεν ἐν αὐτῷ στήλην εἰς μνή-
μην τῆς δευτέρας αὐτοῦ αὐτοκρατορίας, »εἰσελθὼν διὰ τοῦ ἀγωγοῦ ἀπὸ
»τῆς Παλαιᾶς καλουμένης Πόρτας (1), καὶ ἐξελθὼν εἰς τὸν τόπον, οὗ
»ἵσταται ὁ κίων αὐτοῦ ἐν τῷ Δευτέρῳ· αὐτοῦ γὰρ εἶχε τὴν διάπνοιαν ὁ
»ἀγωγός.« Ἐλησμόνησεν ὁμοῦ καλὸς Κωδινὸς ὅτι ὁ Προκόπιος
ἀναφέρει ἤδη τὸ Δεύτερον πρὸ μιᾶς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Ῥινότμητου.

»Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ Δευτέρου καὶ τῇ Μελανδησίᾳ Πόρτῃ, πρὸ τοῦ
»τείχους (ἐννοεῖται τοῦ παλαιοῦ, διότι ἄλλως ἢ ἦτον ἐν τῷ Δευτέρῳ)
»τῆς ΚΠ ἔκειτο καὶ τὸ Μαρτυρεῖον τῶν Ἀγίων Νοταρίων Μαρκιανοῦ καὶ
Μαρτυρίου, κτισθὲν, κατὰ τινὰς μὲν, ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, κατ'
ἄλλους δὲ, ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου, καὶ συντελεσθὲν ὑπὸ τοῦ μετ'
αὐτὸν τρίτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σισινίου τοῦ Α'. Οἱ Ἅγιοι
οὗτοι ἦσαν γραμματεῖς τοῦ Πατριάρχου Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ, καὶ ὁ
μὲν Μαρτύριος ἦν ὑποδιάκονος, ὁ δὲ Μαρκιανὸς ψάλτης καὶ ἀναγνώστης.
Ἐφονεύθησαν δὲ ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ κινήθεντος
ὑπ' αὐτῶν κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Παύλου, ἐπὶ Μακεδονίου, παραδοθέντες
ὑπ' αὐτῶν τῷ ὑπάρχῳ, ὡς αἵτιοι τῆς κατὰ τοῦ Ἑρμογένους στάσεως, καὶ
ἐορτάζονται τῇ 25 Ὀκτωβρίου. »Οὐ γὰρ ἄξιον νενομίκασιν (λέγει ὁ Σω-
»ζομενός) οἱ Κωνσταντινουπόλεως προστάντες μαρτυρίας γερῶν ἀμοιρεῖν
»αὐτούς, ὑπὸ θεοῦ τιμωμένους, καθότι καὶ ὁ τῆδε τόπος, τῶν ἐπὶ θάνα-
»τον ἀγομένων ἐνθάδε τὰς κεφαλὰς ἀποτεμνομένων, τὸ πρὶν ἄθραος ὦν
»ὑπὸ φασμάτων, ἐκαθάρθη, καὶ πολλὰ παράδοξα ἐπὶ τῷ τάφῳ αὐτῶν
»γενέσθαι συνέβη (2)».

Περὶ τὸ Δεύτερον τοποθετεῖ ὁ Νικηφόρος (3) καὶ τὸν μέγιστον καὶ ἐπι-
σημότατον ναὸν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Παύλου τοῦ Ὁμο-
λογητοῦ, τὴν ἄλλως λεγομένην Ἐπὶ Παύλον Ἐκκλησίαν, τὸν
ὁποῖον οἱ μὲν πλείστοι τῶν πολιτῶν, λέγει ὁ Σωζομενός (4), »ἀγνοοῦντες
»τὴν ἀλήθειαν, καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες, Παύλῳ τῷ Ἀποστόλῳ ἐπεφύ-
»μιζον»· πολλοὶ δὲ τῶν Ἱστορικῶν συγχέουσι τῷ τοῦ Ἀποστόλου Παύ-
λου τῷ ἐν τῷ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν Ὀρφανοτροφείῳ. Ἀλλ' ἀντιβαίνει πρὸς
ταῦτα ἡ Παλαιὰ τῆς πόλεως Ἀναγραφὴ, τοποθετοῦσα τὸν Ἅγιον Παύλον
ἐν τῷ Ἐδδόμῳ Ῥεγεῶνι; τοῦ ὁποῖου δοθέντος, πρέπει νὰ συμμετατεθῇ
καὶ τὸ Δεύτερον ἐκεῖ, καὶ τότε ἢ δύνανται νὰ ᾔνη »ἀμφὶ τῆς πόλεως
»ἀγυιᾶν τὴν ἐσχάτην», ὅπου ῥητῶς τὸ τοποθετεῖ, καθὼς εἶδομεν, ὁ Προ-

(1) Ἰδε Ναρλὺ - καπύ. (2) Μὲ ποῖον σκανδαλιώδη τρόπον ἐώρταζον κατ' ἑτος οἱ νοταριοὶ
καὶ ἄλλοι τῶν Κληρικῶν τοῦ Πατριαρχείου τὴν ἐορτὴν τῶν Ἀγίων τούτων, θέλομεν διηγηθῆναι
περιγράφοντες τὰς τελετὰς καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἐπὶ Βυζαντινῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ Γ' τοῦ
πονήματος ἡμῶν Μέρει. (3) Βιβλ. ΙΒ', ιδ'. (4) Βιβλ. Ζ', Ι'.

κόπιος. Τὸ ἀκριβὲς ἄρα περὶ τούτων μόναι αἱ ἐπιγενησόμεναι ἀνακαλύψαι δύνανται, ἵνα ὀρίσωσιν, ὡς εἶπομεν καὶ ἐν τοῖς Προλεγομένοις.

Ἐκτίσθη δὲ τὸ πρῶτον ὁ ναὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ αἱρετικοῦ πατριάρχου Μακεδονίου (τὸν ὁποῖον ἐν αὐτῷ ἐχειροτόνησαν καὶ ἐνεθρόνισαν οἱ ἀρειανίζοντες, κτιζομένης ἀκόμη τότε τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίου), καὶ ἐπεφημίσθη ὑπ' αὐτοῦ τῷ ὀνόματι ἐτέρου τινὸς Ἁγίου μετακομισθέντος δὲ ὕστερον ἀπὸ τῆς Ἀγκύρας τοῦ σώματος τοῦ Ὁμολογητοῦ Παύλου, καὶ ἀποτεθέντος ἐν αὐτῷ ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἐπεκράτησεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου τούτου.

Παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἦσαν ἐν τῷ Δευτέρῳ καὶ ἄλλοι, ἐξ ὧν ἀναφέρονται Α', ὁ τῆς Θεοτόκου, ὁ ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, οὗ τὰ ἐγκαίνια ἐωρτάζοντο τῇ 5 Σεπτεμβρίου· Β', ὁ τῆς Ἁγίας Ἀννης, κτισθεὶς μὲν ὑπὸ τοῦ Αυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, εἴτε, κατὰ τὸν Προκόπιον, τοῦ Μεγάλου, εἴτε, κατ' ἄλλους, τοῦ Ρινοτμήτου, ἀνακαινισθεὶς δὲ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Ἐνταῦθα ἀπέκειτο καὶ τὸ σῶμα τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου, ἧς ἡ χάρις σώζεται, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἐδῶ ἀπετέθη ἔπειτα καὶ τὸ μαφόριον αὐτῆς. Ὁ ναὸς οὗτος συγχέεται τῷ ἐν τοῖς Σπουδαῖς, καὶ τὸ αὐτὸ θαῦμα, τὸ ὁποῖον θέλομεν ἀναφέρει ἐκεῖ, ἀποδίδεται εἰς τὴν Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου γυναῖκα, εἰς τὴν Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ρινοτμήτου καὶ εἰς Θεοδώραν τὴν Θεοφίλου, τὸ ὁποῖον ἄλλως ὁ δὲν εἶνε καὶ παράδοξον, διότι ὅλαι αἱ τέκνων ἐπιθυμοῦσαι τὴν Ἁγίαν Ἄνναν ἐπεκαλοῦντο. Ἰσως δὲ εἶνε ὁ αὐτὸς τῷ ἄλλῳ ναῷ τῆς Ἁγίας ταύτης, τῷ ἐν τῷ Δαγισθεῖ· Γ' οὐ πολὺ μακρὰν τούτου, παρὰ τὴν Μωκηνσίαν ἤδη κινστέρναν, ὁ τῆς ἁγίας Μάρτυρος Ζωῆς καὶ τοῦ ἁγίου Ἐσπέρου ἢ Ἐκσουπέρου, ἐορταζομένων τῇ 12 Μαΐου, κτισθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ τοῦ Βασιλείου· Δ', ἐγγὺς αὐτοῦ, καὶ οὐ πολὺ ἄπωθεν τοῦ Θεοδοσιανοῦ (καὶ οὐχὶ τοῦ Κωνσταντινείου) φόρου, ὁ τοῦ ἁγίου Πλάτωνος, κτισθεὶς μὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου, μετακομίσαντος εἰς αὐτὸν ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ δέκα κίονας (ὧν ταὺς δύο μετεκόμισεν ἔπειτα Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς εἰς τὴν Χαλκὴν), ἀνακαινισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἐπισκευασθεὶς ὑπὸ τοῦ Βασιλείου· Ε', τὸ εὐκτῆριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου, καὶ ἀναγερόμενον ἐν τῷ Συναξαρίῳ Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου τῇ 22 Ἀπριλίου· Σ', τὸ Μαρτυρεῖον τῶν ἁγίων Χαριλάμπους καὶ Παντολέοντος, ἀναφερομένων ἐν τῷ Μηναρίῳ τῶν 18 Σεπτεμβρίου. Ἐν τῷ Δευτέρῳ ἦν καὶ Ξενῶν, καὶ ἔνδον αὐτοῦ τὸ Μαρτυρεῖον τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐπισκόπου Προύσης τοῦ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, ἐορταζομένου τῇ 10 Ἰουνίου.

ΤΡΙΤΗ τῶν ἀπὸ τοῦ Κόλπου πρὸς τὸ Ἑπταπύργιον, καὶ τετάρτη τῶν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Κόλπον ἐπὶ τῶν χερσαίων ἀριθμεῖται τειχῶν

Ἡ Πύλη τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ

(Τὸπ - καπού).

ἥτις τὸ μὲν παλαιὸν αὐτῆς ὄνομα ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν κειμένου ποτὲ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, κτισθέντος μὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Ἀγίας Ἐλένης, ἀνοικοδομηθέντος δὲ (διότι εἶχε κρημνισθῇ) ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Ἐν αὐτῷ ἀπετέθη, παρὰ τὰ λείψανα τοῦ Προφήτου Δα-νιήλ καὶ ἄλλων Προφητῶν, τὰ ὅποια, κατὰ τὸν Κωδινόν, ἔφερεν ἡ κτίτωρ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Νικήτα. Ἐν αὐτῷ διέμενον Ἰωσήφ ὁ Ὑμνογράφος καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, οἱ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου ἀδελφοί, καὶ ἐνταῦθα καὶ τοὺς Κανόνας ἐμελοποίησαν.

Τὸ δὲ σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα ἔχει ἀπὸ τῶν κανονίων (τὸ π), τὰ ὅποια ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς τε πρώτης τῶν 1422, καὶ τῆς δευτέρας καὶ τελευταίας τῶν 1453, εἶχον καταντικρὺ αὐτῆς στημένα, τότε μὲν Σουλτάν Μουράδ ὁ Β' (1), ἔπειτα δὲ Σουλτάν - Μεχμέδ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Φατίχ.

Ὅλη τῆς ἀξιαφηγήτου ταύτης πολιορκίας ἡ ἱστορία συγκεντρύεται περὶ τὴν πύλην ταύτην· διότι κατ' αὐτῆς καὶ ὁ πολιορκητὴς ἔστρεψεν ὅλας τὰς δυνάμεις, ὡς ἀντικρύζουσιν τῷ μέσῳ τοῦ στρατοπέδου 'του, καὶ ἀπ' αὐτῆς καὶ ὁ μακάριος Κωνσταντῖνος ἀντέταξεν ἑαυτὸν, καὶ σὺν ἑαυτῷ τὸν πολεμικώτερον τῶν ἐπικούρων 'του, Ἰωάννην Ἰουστινιανὸν τὸν Λόγγον, ναύαρχον τῶν ἐκ τῆς Λιγυρίας δύο νεῶν, μὲ τοὺς ἐκλεκτοτέρους στρατιώτας Ἰταλοὺς καὶ Ῥωμαίους, 3000 τὸν ἀριθμόν.

» Ἐξ ἐναντίας τῆς πύλης ταύτης, ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ καλουμένου Μάλ - τεπέ, ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, κατὰ τὸν Φραντζήν (2), ὁ πορθητὴς Σουλτάνος τῇ 2 Ἀπριλίου τοῦ 1453, » Καὶ ὁ τῆς Ἀνατολῆς στρατὸς » ἐν τοῖς δεξιόις τοῦ Ἀμηνῶ καὶ ἕως τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης Πύλης τῆς » Χρυσῆς· ὁ δὲ τῆς Εὐρώπης ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ ἕως τῆς Εὐλίνης καὶ τῶν » ἀκτῶν θαλάσσης τοῦ Κερατίου Κόλπου ». Κατέναντι αὐτῆς ἐστήθη ἡ τερατώδης ἐκείνη χωνεῖα (βομβάρδα), τὴν ὅποιαν ἐλ ἐπολιν ὀνομάζει ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀποτελοῦσαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν μίαν Ἱστορίαν. » Ἰδρυτο » δὲ ὁ μὲν τῶν τηλεβόλων κατὰ τὰ ἐκείνων βασιλεία· ὁ δὲ, κατὰ τὴν τοῦ » Ῥωμανοῦ καλουμένην πύλην, ἥ δὴ καὶ αὐτὸς ἐστρατοπεδεύετο Βασι-

(1) Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην συνηκολούθει τὸν Σουλτάνον καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, οὗτος ὅμως ὁ Μήρτζα (Μάρκος) - Βασσαράδας, καθὼς διαλαμβάνουσι τῆς Βυζαντινῆς τὰ Χρονικά, ἀλλ' ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Βλάδ - Βασσαράδας, ὁ ἐπικληθεὶς Τσέπες (Παλουκωτῆς), ὃς τις καὶ ἐφο- νεύθη εἰς τινὰ ἔφοδον τῶν Τούρκων κατὰ τῆς πόλεως, ἡγεμονεύσας 23 ἔτη.

(2) Βιβλ. Γ', γ'.

»λεὺς (1) α. Τὸ μέγεθος τοῦ πυροβόλου τούτου καταντᾷ ἀπίθανον· διότι ἡ σφαῖρα, τὴν ὁποίαν ἐδέχετο, ἐξύγιζεν ὑπὲρ τὰ πέντε κεντηνάρια. Μίαν τῶν σφαιρῶν τούτων ἐμέτρησε Λεωνάρδος ὁ Χίτος, καὶ ἰδοὺ οἱ λόγοι 'του: »Lapidem qui palmis undecim ex meis ambibat in gyro α. Διὰ τὴν μετακίνησιν αὐτοῦ ἐχρειάσθησαν πεντήκοντα ἢ, κατὰ τὸν Λαόνικον, ἑβδομήκοντα βῶν ζεύγη καὶ δισχίλιοι ἄνδρες. Τὴν χωνεῖαν ταύτην, διαβράγεισαν, »τα-»χέως πάλιν ὁ Ἀμηνᾶς ὕγιη καὶ σῶαν ἐποίησα, λέγει ὁ Φραντζῆς, »καὶ ἐφυλάττετο, προσθέτει ὁ Δούκας, καὶ εἰς τὸ μετέπειτα σῶα, καὶ ἐνεργούσα πρὸς τὸ τοῦ Σουλτάνου θέλημα α. Τσιαῦτα κολοσσαῖα κανόνια, τῆς τότε κατασκευῆς, διατηροῦσιν οἱ Τοῦρκοι καὶ εἰς τὰ Δαρδανέλια καὶ εἰς ἄλλα φρούρια, καὶ τὰ ὀνομάζουσι κοινῶς Μ π ἄ λ - γ ε μ ἔ ζ (μέλιτος ἄγευστα). Εἰς τὸ χάσμα δὲ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εἶχε παλαιοβράφος τις τὸ ἐργαστήριόν 'του.

Ἄλλ' οὐχ ἥττον οἱ παρὰ τὴν πύλην τοῦ ἀγίου Ῥωμανοῦ πύργοι ἀντίκεινον εἰς τὰς βολὰς τοῦ κεραυνοῦ τούτου, καὶ ἔπρεπε 'να τύχη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Σουλτάνου ὁ ἀποκρισιάριος τοῦ Ἰάνκου (τοῦ περιφήμου Οὐνιάδου), ἡ πιθανώτερον ἄλλου τινὸς τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγρίας, διότι ὁ Οὐνιάδης 'δὲν ἔζη πλέον, ἵνα συμβουλευσῇ τὸν συμπατριώτην 'του πυροβολιστὴν Οὐρβανόν 'να μὴ διευθύνῃ, καθὼς ἔκαμνεν ἕως τότε, πρὸς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ὅλας 'του τὰς βολὰς, ἀλλ' εἰς τρία διάφορα μέρη, διέχοντα ἀπ' ἀλλήλων πέντε ἢ ἐξ ὀργυῖας, ὥς εὐρεθῆναι αὐτὰς ἐν τριγώνου σχήματι. Ἡ συμβουλὴ ἐνηργήθη, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ τῶν πύργων κατάπτωσις μὲ ὅλα τὰ ἐκατέρωθεν αὐτῶν τείχη. » Καὶ ἔκειντο »οἱ πύργοι αὗτοι χαμαὶ (λέγει μιζοσολοικῶς ὁ Δούκας), ὁρῶντες τοὺς »ἔνδον (2) καὶ ὁρώμενοι ὑπ' αὐτῶν α. Τοὺς πύργους τούτους ὁ Μεχμέδ ἀφῆκε μετὰ ταῦτα ἡρειπωμένους, εἰς σημεῖον τῆς νίκης, καίτοι ἀνοικοδομήσας τὴν μετ' αὐτῶν κατακρημνισθεῖσαν πύλην, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐνετείχισεν ὡς τρόπαια καὶ τρεῖς τῶν σφαιρῶν τούτων.

Ἡ κατάπτωσις τῶν πύργων 'δὲν ἡλάττωσε τὴν ἀνδρίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτόν· ἀλλ' ἐμψυχούμενοι ὑπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅς τις, παρειαυριζόμενος παντοῦ ὅπου ἦτον κίνδυνος, θέατρον ὅμως τῆς εὐτολμίας καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ 'του εἶχεν ἰδίως προσδιορίσῃ τὴν πύλην, καθὼς εἶπομεν, ταύτην, περιέφραξαν διὰ νυκτός τὸ χάλασμα μὲ πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην τάφρον, καὶ ἔσωθεν αὐτῆς ἀνύψωσαν ἄλλο

(1) Χαλκοκονδ. Βιβλ. Η'. (2) Ἐνδον λέγων, 'δὲν ἐννοεῖ θεοῦ αἰῶς ὁ Δούκας τοὺς ἔνδον τῆς πόλεως· ἀλλὰ τοὺς ἔνδον τοῦ περὶ τὸν τοῦ μεταξὺ τῶν διπλῶν τειχῶν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν τοῦ δευτέρου ἢ ἐξωτερικοῦ τείχους· πρὸς κατανόησιν τοῦ ὁποίου, καθὼς καὶ ὅλων τῶν καθέκαστα τῆς πολιτορκίας ταύτης, πρέπει 'να ἔχη ὑπ' ὄψιν ὁ ἀναγνώστης τὰ προειρημένα ἐν ἀρχῇ τοῦ πονήματος περὶ τῶν χειραίων τειχῶν τῆς πόλεως.

χαμηλότερον τεῖχος, καὶ περὶ αὐτὴν μαχόμενοι ὡς ἀπληγισμένοι, παρέ-
 έτειναν τὴν πολιορκίαν ἐπὶ πεντήκοντα ἔξ ἡμέρας. Βῆμα ποδὸς ἔδεν ὁ
 πάργει περὶ τὴν πύλην ταύτην, τὸ ὅποιον ἔδεν ἐπάτησαν χιλιάκις οἱ πόδες
 τῶν ἐναλλάξ νικούντων καὶ νικωμένων, ὑποχωρούντων καὶ προχωρούντων,
 ὀλλύντων καὶ ὀλλυμένων. Αὐτὴν καθήγιασε μὲ τὸ αἷμά του καὶ ὁ ἔργα-
 τος τῶν Παλαιολόγων Αὐτοκρατόρων Κωνσταντῖνος ὁ μητρόθεν Δραγώ-
 σης, δέκατος ὑπ' αὐτὸ τὸ ὄνομα καὶ ὀγδοηκοστὸς πρῶτος διάδοχος Κων-
 σταντίνου τοῦ Μεγάλου ἢ Πρώτου, εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἑννέα ἔτων,
 καὶ περὶ αὐτὴν μαχόμενος ὡσεὶ λέων, ἐπρόφερε τοὺς πικροὺς ἐκείνους
 λόγους: »Δὲν εὐρίσκεται Χριστιανὸς ἵνα μοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν κεφαλὴν, «
 Ἐδῶ ἔπесен ὁ μακάριος ὡς Χριστιανὸς καὶ ὡς ἥρως, ὑπὸ τὰ ἐρείπια
 θρόνου διαρκέσαντος 1140 ἔτη, καὶ ὑπὸ στοίβας πτωμάτων χριστιαν-
 κῶν τε καὶ Τουρκικῶν. »Ἐγένετο δὲ ὁ σωρὸς τῆς πληθύος τῶν νεκρῶν
 » (λέγει ἡ Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως) μέχρις ἀψίδων
 » αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς πύλης Χαρσῆς καὶ τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ὡς
 » ἐφαίνετο ἐπικείμενα. Ὅθεν καὶ δι' αὐτῆς διαβαίνων, ἀπεκαλυψάμην
 τὴν κεφαλὴν, κυριευθεὶς ὑπὸ σέδας.

Ἐν ἡξέυρω δὲ, πόθεν λαβὼν τοποθετεῖ ὁ Chevalier (1) μεταξὺ τῆς
 πύλης ταύτης καὶ τοῦ ἀπ' αὐτῆς παρωνυμουμένου τζαμίου τὸν ναὸν τοῦ
 ἁγίου Νικολάου τὸν ἐν ταῖς Βασιλείδου, περὶ τοῦ ὁποίου θέλομεν διαλά-
 βει ἐξιόντες τὴν τῶν Βλαχερνῶν πύλην.

Παρακτὸς τοῦ τζαμίου Τόπ-καπύ, εἶνε περὶ τὴν πύλην ταύτην καὶ ἄλ-
 λα τέσσαρα, τὰ μὲν δύο ἔσωθεν αὐτῆς, ἐπιλεγόμενα Σέιχ-οὐλ-ἰσ-
 λὰ μ καὶ Σαράϊ-μειδάν· τὰ δὲ δύο ἔξωθεν, ἐκ τῶν ἐποίων τοῦ δευ-
 τέρου τοῦ ὀνομα Σάν-κε-γεδὶμ-τζαμισὶ ἐξηγεῖ, εἰάν οὐχὶ πιθανῶς
 παλαιετικῶς ὁμῶς ἡ δημώδης φήμη οὐχὶ ἀκόμψως.

Προχωροῦντες δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἔνδοθεν αὐτῆς, καὶ ἀφίνοντες πρὸς
 δεξιὰν τὸ πρῶτον Ὀρτᾶ-τζαμί, καὶ ὀλίγον παρέκει τὸ Λουτφῆ-
 -πασσᾶ-τζαμισὶ, στρεφόμεθα πρὸς ἄρκτον, καὶ διαβαίνοντες τὸν
 χεῖμαρρον Ἀκ-σαράϊ, ἀφίνοντες δὲ ἐκ δεξιῶν τὸ τζαμί, Μαα-
 τζουντζοῦ, καὶ ἀνακάμπτοντες πρὸς δυσμὰς, φθάνομεν εἰς τὸ

Γενεὶ - Μπαγτσέ,

κοιλιάδα τερπνοτάτην κατὰ τὸ ἔαρ, ποτιζομένην ὑπὸ τινος ῥυακίου ῥέον-
 τος κατὰ μέσον, καὶ ἐκτεινομένην εἰς ἐνὸς μιλίου σχεδὸν περιφέρειαν,
 ὅπου συνέρχονται ὅλων τῶν πέριξ συνοικιῶν οἱ κάτοικοι. Καὶ κατ' ἄρ-
 χὰς μὲν ἐλέπων τις ἑαυτὸν ἐν μέσῳ χλοερῶν λιθαδίων, καὶ κήπων εὐφο-

(1) Τόμ. Β', σελ. 260.

ρωτάτων, νομίζει ὅτι εἶν' ἔξωθεν τῆς πόλεως· ἀλλὰ τὰ τεῖχη αὐτῆς, φαινόμενα ἐν ἀπόπτῳ καταπεπετασμένα μὲ τὸν κισσὸν καὶ στεφανωμένα μὲ δάφνας, τὸν ἐνθυμίζουσιν ἔπειτα ὅτι ἐν τῷ Νεοκηπίῳ τούτῳ ἐσκήνωσεν εἰς τὰ 1512 ὁ Α' Σελήμ, ὅτε, συνεννοηθεὶς κρυφίως μετὰ τῶν Γενιτσάρων, οἱ τινες τὸν ἐλάτρευσαν, ἦλθεν, ἀπ' ἐναντίας ῥητῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ πατρὸς του, ἐκ τῆς Κριμαίας, καὶ μετὰ τινῶν ἡμερῶν διαπραγματεύσεις, ἠνάγκασε τὸν γέροντα Μπαγεζήτην νὰ παραιτήσῃ ἐκὼν ἀέκων τὸν θρόνον ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὸ Διδυμότειχον, ὅπου πρὶν φθάσῃ ἀπέθανε καθ' ὁδόν. Στρέφων ἔπειτα πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοὺς ὀφθαλμοὺς, βλέπει μεγαλοπρεπεστάτην οἰκοδομὴν, καταφύγιον τῶν νοσούντων, εὐλογούντων τὸ ὄνομα τῆς εὐεργετικῆς μητρὸς τοῦ Σουλτάν-Μεττζήτου, εἰς τῆς ὁποίας τὴν πρόνοιαν ὀφείλεται ἡ οἰκοδομὴ καὶ διατήρησις τοῦ καταστήματος τούτου. Ἀλλὰ τὴν φαιδρότητα τοῦ θεατοῦ συννεφεοῦσιν οἱ κατὰ μῆκος τοῦ τεύχους συνωκισμένοι ἢ μᾶλλον ἐσκηνωμένοι Ἀοίγγανοι (Τουρκογύφτοι), ἀσχολούμενοι εἰς τὰς συνήθεις αὐτῶν βιομηχανικὰς τέχνας, καὶ φέροντες τὸν χαρακτήρα τῆς ἐσχάτης ἐξευτελίσεως, εἰς τὴν ὁποίαν κατανατῶσι τὰ ὀρησκευτικῶς καὶ πολιτικῶς ἐκμηδενισθέντα ἔθνη, καθὼς τὰ ῥάκη, ὅταν παλαιωθῶσιν.

Εἰς τὸ Γενι-Μπαγτζέ, λέγει ὁ Ὀθωμανὸς συγγραφεὺς, τὸν ὁποῖον πολὺ λάκκις ἀνεφέρομεν, ἐξήγοντο κατ' ἔτος τὴν ἀνοιξὶν 10,000 ἱπποὶ ἵνα δοσκῇσι γλόην.

Ἡ κατασκήνωσις τοῦ Σελήμ εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην δίδει αἰτίαν νὰ υποθέσωμεν ὅτι αὕτη εἶνε ἡ ὀνομαζομένη, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, Μαι-τας (1), καὶ ἀφωρισμένη Βυζαντίσις εἰς πεδίαν (στρατοπεδείαν), ὅπου εἶχε κατασκηνώσῃ πανστρατιά καὶ ὁ Καγάνης (Χακκάν) τῶν Πατζηνάκων, μεταπεμφθεὶς εἰς τὴν Βασιλίδαν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου. Ἐδῶ εὐχάριστος ἦθελον παρατάξῃ καὶ τοὺς ὑπὸ τὸν Ξενοφῶντα ἐκ τῆς Περσίας ἐπανελθόντας ἀθηνάτους ἐκείνους Ἕλληνας, ἐὰν τὰ τεῖχη τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου τὸ ἐσυγχώρουν (2). Τὰ Λιβάδια δὲ μὴ, τὰ ὁποῖα προανεφέρομεν ἐν τῇ τῶν Γαστρίων Μονῇ, πολὺ καταλληλότερον ἰσῶς ἦθελον τοποθετηθῇ ἐνταῦθα, ὅπου τοποθετοῦνται παρά τινῶν καὶ

Αἱ Πουλχεριανᾶι.

τὸ παλάτιον δηλονότι τῆς περιδόξου ἐκείνης ἐν τε τῇ πολιτικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱστορίᾳ Αὐγούστης (3), κείμεναι ἐν τῷ Ἐνδεκάτῳ Ῥεγεῶνι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ ΙΑ' ὡσαύτως Ῥεγεῶνι

(1) Μετὰ τὴν ὀνομάζουσιν οἱ Τούρκοι πᾶσαν ἐπίπεδον πλατείαν. Ἀλλ' εἶνε ἄρα γε δυνατόν νὰ ὀνομάζοντο ἐπὶ Μονομάχου μέρη τῆς ΚΠ μὲ ὀνόματα Τουρκικά; (2) Ἴδε περὶ αὐτῶν εἰς τὰ Ἀλωνίτζια. (3) Ἴδε περὶ τῆς Βασιλίδος ταύτης εἰς τὰ Χαλκοπραττα.

καὶ περίξ τοῦ Ε' λόφου, τοποθετοῦνται καὶ Αἱ Πλακιδιαναὶ καὶ Αἱ Πλα(Φλα)κιλλιαναὶ καὶ προσέτι τὸ Παλάτιον τῆς Αὐγούστης Εὐδοξίας συζύγου τοῦ Ἀρκαδίου, νομίζω ὅτι ὅλα ταῦτα ἦσαν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, Παλάτιον δηλαδὴ μεταβαῖνον ποτὲ μὲν εἰς ταύτης ποτὲ δὲ εἰς ἐκείνης τῆς βασιλίδος τὴν κυριότητα, καὶ ἄφ' ἐκάστης αὐτῶν καὶ παρονομαζόμενον. Ἦτον δὲ πρότερον οἰκία Ἀδλαβίου τινός, κατὰ τὸν Συνέσιον (1), καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὄνομα ἔλαβον ἀπὸ Πλακιδίας τῆς καὶ Γάλλης (2), θυγατρὸς τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, ὁμωνύμου τῇ μητρὶ αὐτῆς, θυγατρὶ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ δευτέρᾳ γυναικὶ τοῦ Θεοδοσίου, ἀποθανούσῃ ἐν ὠδίσι (3). Ποικίλαι τῆς βασιλοπαιδὸς ταύτης αἱ τύχαι. Ἀλούσης γὰρ τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοῦ Ἀθαρίχου, ἐνυμφεύθη αὐτὴν ὁ ἀδελφὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀθαούλφος. Τούτου δὲ ἀποθανόντος, ἐπανελθοῦσα εἰς Ῥώμην, ὑπανδρεύθη τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα Κωνσταντῖον, ἐξ οὗ ἐγέννησεν ἓνα υἱόν, Οὐαλεντινιανόν, καὶ μίαν θυγατέρα, Ὀνωριάδα· τὸ δὲ τῶν Φλακίλλιανῶν ὄνομα ἐδόθη εἰς τὰ παλάτια ταῦτα ἀπὸ Αἰλίας Φλακίλλης, τῆς πρώτης συζύγου Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου. Ἐν τῷ Παλατίῳ τούτῳ κατέλυσεν ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐξορίας (4). Τὸ δὲ περιέργον εἶνε, ὅτι, κατὰ τὸν Σωκράτην, ἐν αὐτῷ κατέλυσε καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, καθὼς καὶ ὁ Πάππας Βιγίλιος ὕστερον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ. Ὅστε φαίνεται ὅτι ἦτον συγγενῶς καὶ κατάλυμα τῶν παρεπιδημούντων ἐν ΚΠ ἐπιστήμων ἀρχιερέων· διότι καὶ ἐπὶ Πορφυρογεννήτου ἐχρησίμευσεν ὡς τοιοῦτον εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πάππα. Ὁ Δουκάγγιος μάλιστα λέγει ὅτι ἐν τῷ εὐκτερίῳ αὐτοῦ, κρημνισθέντι ἔπειτα ὑπὸ Παύλου τοῦ Πατρικίου (ι), καὶ ἐλκεῖ τούργουν Ῥωμαῖστί οἱ ἀπεσταλμένοι αὗτοι. Κατὰ δὲ τὸ Ἀλεξανδρινόν Χρονικὸν ἐν αὐτῷ ἦσαν τεθησαυρισμένα καὶ τὰ κειμήλια τῆς αὐτοκρατορίας (« Σίγνα βασιλικά »).

Ἐξακολουθοῦντες τὴν πρὸς βορρᾶν πορείαν ἡμῶν, φθάνομεν εἰς τὸ

Σαρμασίει,

συνοικίαν, εἰς τῆς ὁποίας τὸ κακεμφάτως παραφθαρὲν ὄνομα ἀνευρίσκει τις ἵχνη τοῦ παλαιοῦ τῆς πόλεως μέρους τοῦ καλουμένου Τὰ Ἀρματίου, ἀπὸ τοῦ ἐπὶ Ζήνωνος ἀκμάσαντος ἐκείνου Μαχίστρου, συγγενοῦς τοῦ τυραννήσαντος Βασιλίσκου, τὸν ὁποῖον προδοὺς ὕστερον εἰς τὸν Ζήωνα

(1) Ἐπιστολ. 5α'. (2) Ἴσως αὐτὰ εἶνε καὶ τὰ λεγόμενα « τῆς Γάλλης δωμάτια », εἰ καὶ τοποθετοῦνται ἔξωθεν τῆς πόλεως τῶν Βλαχερνῶν. (3) Ἀπὸ τῆς ὁποίας ἴσως παρωνυμοῦνται αἱ ἑλληνικαὶ Πλακιδιαναί, αἱ ἐν τῷ Α' Ῥεγαῶνι. (4) Κατὰ τὸν Ν. Κάλιστον (Ἐκκλησι. Ἱστορ.), ἐπανελθὼν ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἀπὸ Πραϊνέστου, ὅτε τὸ πρῶτον ἐξώσθη « ἐν τινι τῶν ἐν τῷ Ἀνάπλῳ προαστείῳ, ᾧ Μαρσαναί (Marianae) ἦν ὄνομα, διατρίβων ἤν.»

ἀντημείφθη σφαγείς, καθὼς εἶδομεν, εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ Καθίσματος τοῦ Ἱπποδρόμου. Ἀλλ' ἰδοὺ πάλιν ὁ Κωδινός, παρεμβάλλων καὶ ἐνταῦθα τὸν Κωνσταντῖνον, καὶ ἐτυμολογῶν τὴν ὀνομασίαν τοῦ μέρους τούτου ἐκ τοῦ » ὅτι τὰ ἄρματα αὐτοῦ καὶ τὴν κόρτην ἐκείσε ἀπέθετο, ὅτε ὑπέταξε » τοῦς Βυζαντίους. « Καὶ ἡ παράδοσις αὕτη 'δὲν ἤθελεν ἴσως ἔχει τι τὸ ἀπίθανον, καθ' ὅσον μάλιστα δικαιολογεῖται καὶ ἐκ τῆς γειτνιασεως τοῦ Γενι-μπαγτσέ, ἐὰν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς 'δὲν ἔστηνε τὴν κόρτην ταύτην καὶ εἰς τὸν Φόρον τοῦ Κωνσταντίνου, καθὼς θέλομεν ἰδεῖ.

Ἐν τοῖς Ἀρματίου ἔκτισε Στέφανος ὁ τοῦ Μαυρικίου Κουβικουλάριος, οὗ μνηεῖον ποιεῖται, μονάσταντος ὕστερον, ἡ Ἐκκλησία τῇ 27 Φεβρουαρίου, δωδεκά ἔτη μετὰ τὸν φόνον τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ γηροκομεῖον ἢ νοσοκομεῖον (Ξενῶνα), καὶ ἐν αὐτῷ λουτρὸν καὶ κινστήρναν τὴν ἐπιλεγομένην Κ ρ υ ο σ α ν, καὶ ἴσως αὕτη εἶνε ἡ τοποθετουμένη ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀνδρεώσση πλησίον τοῦ Καρὰ-γιομουκ-τζεαμίου πρὸς τὴν μεσημβρινὴν τοῦ πρώτου (ἐβδόμου) λόφου κλιτὺν, ἔχουσα 90 ποδῶν μῆκος καὶ 12 μόνον πλάτος, καὶ ποτίζουσα, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς φαίνεται, τὸ μετὰ τῆς Μελανδησίας Πύλης καὶ τῆς Μέσης ὁδοῦ διάστημα. Τοῦ Ξενῶνος τούτου, ὃς τις εἶχε καταντήση, φαίνεται, μοναστήριον, καθηγούμενος ἦν τῷ 1447 Δοσίθεός τις, τοῦ ὁποῦ τοῦ ὀνομα ἀναφέρεται ἐν τῷ τέλει χειρογράφου τινὸς Τυπικοῦ, σωζομένου ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην Μονῇ τῆς Θεοτόκου.

Ὁ σημερινὸς τῆς ἐνορίας ταύτης ναὸς τῶν Γραικῶν τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου. Ἐν τοῖς Μηναίαις δὲ ἀναφέρεται (1) ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἀρματίου, κακῶς γραφόμενος Σαρματίου.

Πλησίον δὲ ἤδη τῆς τοῦ Πολυανδρίου πύλης εἶνε ἡ Βρύσις Ἀτζή-τσε-σμέ, καὶ πλησιέστερον ἔτι, ἐγγίζον πρὸς τὰ τεῖχη ἤδη τῆς πόλεως, τὸ

Τζαμίον τοῦ Σέεχη - Μπουχαρῆ.

ὃς τις, ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μουράδ τοῦ Β' πολιορκίας, ἐπήγαγε πρὸς ἔφοδον τοὺς Δερβίσας (2), κτισθὲν ὑπὸ Μεχμέδ τοῦ Β'.

Ἐσωθεν ὡσαύτως τῆς πύλης ταύτης ἦν, κατὰ τὸν Δοσίθεον (3), καὶ Μονὴ γυναικεία, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου, τὴν ὁποίαν τῷ 1637 μετεποίησεν εἰς τζαμίον ὁ Μπαϊράμ-πασσάς. Καὶ ἰδοὺ κατενώπιον ἡμῶν

Ἡ Πύλη τοῦ Πολυάνδρου

(Ἐδριε-καπὸν),

ἣτις ἐλέγετο καὶ Μυρίανδρος, δευτέρᾳ τῶν ἀπὸ τοῦ Κόλπου πρὸς

(1) 19 Ἰανουαρ. 21 Ἰουλ. καὶ 17 Αὐγ. (2) Ἰδε τὸν Κανανόν. (3) Δωδεκαβίβλ. ΙΑ', ι', 9.

τὸν τὸν τοῦ Γαλατᾶ πύργον, ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ τόπου, ὅπου ποτὲ ἔκειτο ὁ ναὸς ἡ Ἁ Μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀντὶ τοῦ ὁποῖου ἐδόθη ἄδεια τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ ἔκτισαν μετὰ δώδεκα ἔτη, οὐ μακρὰν τούτου, τὸν νῦν σωζόμενον ξυλόστεγον ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸν ὁποῖον ὠνόμασαν Μονήν, εἰς μνήμην τῆς πρώτης ἐκείνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας μετέβησαν εἰς ταύτην οἱ μοναχοί. Θυμιάζονται δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τέσσαρες μέγιστοι κίονες ἐκ γρανίτου λίθου, ὑποκρατοῦντες μετ' ἄλλων τὰς ἀψίδας τοῦ πολυπύργου καὶ ὕψηλόν αὐτοῦ τρούλλου, καὶ μετακομισθέντες ἐκ τοῦ κατὰ τὸ Ἐβδόμον κειμένου ποτὲ ναοῦ τοῦ Προδρόμου. Ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ναῷ τούτῳ σώζεται, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, παλαιὸν τι χειρόγραφον Εὐαγγέλιον ἐν μευθράναις, ἀριερωθὲν μὲν τῷ 1438 παρὰ τινος Ἱερομονάχου Ἀρσενίου Κρητὸς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, συμπαρὰληφθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ εἰς Φλωρεντίαν, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ σταλὲν πάλιν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, καθὼς ἐσημειώσατο περὶ τὸ τέλος τοῦ Βιβλίου ὁ τότε ἐν ΚΠ ὑπομνηματογράφος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· ἐκεῖθεν δὲ περιελθὼν, μετὰ τὴν ἄλωσιν, φαίνεται, εἰς χεῖρας ἄρχοντός τινος Μανουὴλ υἱοῦ Κωνσταντίνου, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀριερωθὲν τῷ 1568 εἰς τὴν Μονὴν ταύτην.

Ἐξερχομένῳ δὲ τὴν πύλην, ἡ ἐπικρατοῦσα παντοῦ ὅπου ἐπιπολάζουσι Τοῦρκοι σιγὴ ὅδεν διακόπτεται εἰμὴ ὑπὸ τοῦ μονοτόνου κρότου τοῦ κολαπτήρος τῶν λιθοξόων, τῶν ὁποίων ἔξωθεν αὐτῆς εἶνε τὰ ἐργαστάσια, ἀσχολουμένων ἀδιακόπως πρὸς λάξευσιν τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν, αἱ ὁποῖαι πυκνοῦσι κατάλευκοι τὰ καταντικρὺ κοιμητήρια, σκιαζόμενα ὑπὸ δάτους κυπαρισσίων. Ἀπὸ τῆς πύλης ταύτης ἐξέρχονται τὰ πλειότερα νεκροκράββατα, μεταφέροντα ἀενάως τοὺς κατοίκους τῆς μεγαλοπόλεως τοῦ Κωνσταντίνου εἰς τὴν ἀτυχερίτως αὐτῆς πολυπληθεστέραν ταύτην νεκρούπολιν. Τὰς δὲ μελαγχολικὰς ιδέας, τὰς ὁποίας ἐμπνέουσιν εἰς τὸν διαβάτην τὰ ἀντικείμενα ταῦτα, μόλις διασκεδάζει ἡ θέα τοῦ ἐκτεταμένου ὁρίζοντος τῶν πεδιάδων τῆς Θράκης, διατεμνομένων ὑπὸ δημοσίων ὁδῶν καὶ μικρῶν λοφιδίων. Τὴν πύλην ταύτην ἅμα διήρχοντο, ἐν καιρῷ λοιμοῦ, 999 λείψανα (τζεναζέ), ἔκλειον, κατὰ τι ἀρχαῖον ἔθιμον, οἱ φρουροί, καὶ ἀνήγγελλον τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἥτις, συμπεραίνουσα ὅτι ἄλλοι τόσοι νεκροὶ τοῦλάχιστον ἐξῆλθον ἀπὸ τῶν ἄλλων πυλῶν, καὶ ἐπομένως τὸ δεινὸν ἔφθασεν εἰς ἀκμὴν, διέταττε λιτανείας, τὰς ὁποίας θέλομεν ἀπαντήσθαι εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Χάσ-κιούρ.

Ἀλλὰ τίς δύναται ἵνα φαντασθῇ, ἂν ὅδεν εἶδεν, ἡ ἵνα περιγράψῃ ἂν εἶδε, τὴν φρίκην τοῦ θανατικοῦ, ὅταν ἐφθάνεν εἰς τοιαύτην ὁραύσιν; Ἡ μεγαληγορία τοῦ Θουκυδίδου μόνῃ ἐφίκετο τοῦ μεγέθους τοῦ πάθους. Ἀλλ' ὁ τυφώδης τῶν Ἀθηναίων λοιμὸς ὅδεν παραβάλλεται μὲ τῆς ΚΠ τὴν πανώλην.

Ἐνθουοῦμαι τὴν τῶν 1812, καὶ ἀκόμην αἱ τρίχες μου ἀνορθοῦνται! σείρα ἀδιάκοπος νεκρικῶν φορεῖων ἐπείχεν ὅλον τὸν πρὸς τὰ κοιμητήρια δρόμον καὶ μέγα μέρος αὐτῶν, καὶ δύναται τις, χωρὶς ὀρεξίν ἀντιθέσεως, 'να εἴπῃ ὅτι πολυπληθέστερα ἦσαν τὰ ταφεῖα παρὰ αἱ ἀγοραί. Ἐκεῖ ἐφαίνετο ὅλος τῶν Τούρκων ὁ ὑπὲρ τοῦ πεπρωμένου φανατισμός, ἀμιλλωμένων τις πρῶτος 'να ὑποβάλῃ τοὺς ὧμους 'του ὑπὸ τὸ φορεῖον, καὶ 'να συνοδεύσῃ τὸν σαράκοντα τοῦλάχιστον βήματα τὸν νεκρὸν, βέβαιος ὅτι ἕκαστον βήμα 'του ἐξαλείφει μίαν ἁμαρτίαν (1). Πλήθος δὲ νεκροθάπται, διαδεχόμενοι νύκτα καὶ ἡμέραν ἀλλήλους, μόλις ἐπήρουν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἐκκομιζομένων. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ὀθωμανοὶ, τῶν ὁποίων, μὲ ὅλην τὴν ἀπροφυλαξίαν, ὀλίγοι ἐθυσιάζοντο· διότι οἱ προσβαλλόμενοι 'δὲν ἐγκατελείποντο ποτε ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν 'των. Ἀλλ' εἰς τὰς Χριστιανικὰς συνοικίας τὸ θέαμα ἦτον ἀσυγκρίτως οἰκτρότερον. Ἡ φωνὴ τῆς φύσεως κατεσιγάζετο ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς ἐκάστου διατηρήσεως, καὶ ἐλογίζετο γενναιότης ὅταν ἡ μήτηρ 'δὲν ἐγκατέλειπε τὸ τέκνον 'της! Ἀθλῖαι δὲ τινες καλὺβαι μόλις ἐστέγαζον ἔξωθεν τοῦ χωρίου, ὥς ἂν τοὺς λεπροὺς τὸ πάλαι, τοὺς δυστυχεῖς μολυσμένους, τοὺς ὁποίους καθόσον ἐδεκάτιζε τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου, μετέφερον πρὸς ταφὴν εἰς τὰ πλέον ἀπρόσβατα μέρη οἱ καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου τρομερώτεροι Μόρται. Πόσοι τῶν δυστυχῶν τούτων παρεχώρησαν ἡμιβηῆτες! πόσων ὁ θάνατος ἐπεσπεύσθη ὑπὸ τῶν ἀσυνειδήτων φυλάκων! ἐκεῖ ἀμμία τελευταία παρηγορία διὰ τὸν ἄθλιον ψυχρὸν ἀγρυπνῶντα, τοῦ ὁποῦ τὰ σπλάγγνα ἐφλόγιζε καὶ ἐσπάραττε πλείοτερον τῆς λοιμώδους θερμῆς ἢ ἀπελπιστικῆς ιδέας ὅτι ἀποθνήσκει ἐγκαταλειμμένος! Πρόσθε εἰς ταῦτα τοὺς κοπετοὺς τῶν γυναικῶν, τὰς ὠρυγὰς τῶν κυνῶν ζητούντων τοὺς κυρίους τῶν οἰκιῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐτρέφοντο, ἢ, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε μάλιστα ιδέαν, βλέπόντων τὴν πανώλην περιουσίαν, ὥς τὴν Ἐκάτην τὸ πάλαι, εἰς τὰς τριόδους,

« . . . τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι,
 « Ἐρχομένην νεκρῶν ἀνὰ τ' ἥρια καὶ μέλαν αἷμα (2), »

καὶ εὐλόγησον τὸ ὄνομα τοῦ εἰσαγαγόντος τὸν λοιμοκαθαριστικὸν νόμον εἰς τὴν Τουρκίαν.

Τοιαύτας σκέψεις διήγειρον εἰς τὸν νοῦν μου τὰ μέρη ταῦτα, καταβαίνοντος τὴν ἔξωθεν τῶν τειχῶν πλακωτὴν ὁδὸν, τὴν ἀπὸ τῆς Πολυάνδρου πρὸς τὴν Χαρσίαν, καὶ ἔχοντος ἐξ ἀριστερῶν σείραν συνεχῆ μνημάτων. Εἰς

(1) Κατὰ τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Κουρ-ανίου: «Μὲν χαμελὲ τζεναξέθ ἐρμπᾶϊν γὰτ 510 Κεφφερὲθ ἄν χού κεμπιρὲθ ('Ο μετακομίζων νεκρὸν εἰς διάστημα τεσσαράκοντα βημάτων ἐξαλείφει διὰ τοῦτο » μέγα ἁμάρτημα).» (2) Θεοκρ. Εἰδυλλ. Β', 12, 13.

μάτην δὲ, ἵνα ἀποτρέψω τὴν προσοχὴν μου ἀπὸ τοῦ θλιβεροῦ τούτου ἀντικειμένου, ἀνεζήτησα ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τειχῶν τὰ ἴχνη τῆς πύλης τῆς καλουμένης Πέμπτης, εἴτε διότι ἦτο πέμπτη τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τῆς γωνίας τῶν Βλαχερνῶν, εἴτε ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ καλουμένου Πέμπτου, καθὼς τὸ Δεύτερον καὶ τὸ Ἑξόδομον, καὶ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Παλλαδίου ἐν τῷ βίῳ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ πύλη αὕτη, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, κεῖται μέχρι τοῦδε ἀνεωγμένη καὶ ἄχρηστος μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου τείχους.

Ἀλλὰ προχωρῶν ἄχρι τοῦ Νεκροταφείου τοῦ παρὰ τὴν Χαρσίαν, διακρίνω τὴν πύλην, ἢ μᾶλλον παραφυλίδαν τοῦ Καλλινίκου ἢ Καλλινίκτην, κλεισθεῖσαν μετὰ τὴν ἄλωσιν· παρονομασθεῖσαν δὲ ἢ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Μάρτυρος Καλλινίκου, ἢ οὐ καὶ ἢ ἐπὶ τοῦ Βορδύσου γέφυρα, διότι ἔφερε πρὸς αὐτόν, ἢ ἀπ' ἄλλου τινὸς ναοῦ τοῦ Ἀγίου τούτου, κειμένου πλησίον αὐτῆς ἐνδοθεν τῶν τειχῶν.

Καὶ ἤδη ἐμβαίνομεν εἰς τὴν πόλιν αὖθις διὰ τῆς τελευταίας πύλης τῶν ἀπὸ τοῦ Ἑπταπυργίου καὶ πρώτης ἀπὸ τοῦ κόλπου ἀριθμουμένης ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν. Ἡ πύλη αὕτη, καλουμένη

Ἑγγρὺ - καποῦ.

ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Χαρσία, ἴσως τῷ ὄντι ὡς ἐγκαρσία, καθὼς ἐμφαίνει καὶ τὸ Τουρκικὸν αὐτῆς ὄνομα, διότι εἶνε ἀνοιγμένη πλαγίως, ἐπὶ τῆς γωνίας τὴν ὁποίαν σχηματίζει ἐνταῦθα τὸ δεύτερον τεῖχος τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, τὸ καλούμενον Πτερὸν τῶν Βλαχερνῶν. Τὰ δὲ παρὰ τοῦ Κωνδοῦ περὶ αὐτῆς λογοποιούμενα, ὡς παρονομασθείσης δῆθεν ἀπὸ Χαρσίου τοῦ δημάρχου τῶν Βενέτων, ἐπιστατήσαντος, ὡς προείπομεν, τῇ ἐπισκευῇ τῶν τειχῶν, πάντῃ ἀπίθανά καὶ ἀμάρτυρα. Ἐκαλεῖτο δὲ παλαιότερον καὶ Καλλιγαρία, ἀπὸ τῶν παρ' αὐτὴν οἰκούντων καλλιγαρέων ἢ ὑποδηματοβράβων. Ἐκλήθη δὲ ποτε καὶ τῶν Βουλγάρων, δι' αἰτίαν τὴν ὁποίαν ὁδὸν ἠδυνήθημεν ἵνα ἐξακριβώσωμεν.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, τὴν φυλακὴν τῶν περὶ αὐτὴν μερῶν ἐπιστεύθησαν, κατὰ τὸν Φραντζήν, Θεόδωρος ὁ ἐκ Καρύστου, τοξότης ἄριστος, καὶ Ἰωάννης (Jean Graut), Γερμανὸς ἀνὴρ, πυροβολιστῆς ἐμπειρότατος. Διότι καὶ παρ' αὐτὴν, καθὼς περὶ τὴν τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τοῦ Πολυάνδρου, ἦτον μέγας ὁ κίνδυνος, καὶ »κατέναντι αὐτῆς, »ὅπισθεν τοῦ βουνοῦ, ἔπηξε τὰς σκηνὰς αὐτοῦ», κατὰ τὸν Δούκαν, ὁ πολιορκητὴς Σουλτάνος.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Γρηκικῆς συνοικίας, τῆς ἀπὸ τοῦ Ἑγγρὺ-καποῦ παρ' αὐνομουμένης, ἦτον ἑκπαλιν περιώνυμος, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεο-

τόκου τῆς ἐπιλεγομένης Τῶν Κύρου ἢ Ἐν τοῖς Κύρου, ἥς καὶ τὰ ἐγκαίνια ἀναφέρονται τῇ 5 Μαΐου ἐν τοῖς Μηναίοις. Ἐνταῦθα ἐπρασ-
κυνεῖτο καὶ τις εἰκὼν τῆς Θεοτόκου θαυματουργός, ἀναφερομένη ἐν τῷ
Συναξαρίῳ τοῦ ἁγίου Πατρικίου τῇ 28 Ἀπριλίου, ὡς εὐρεθεῖται, κατὰ τὸν
Ν. Κάλλιστον, ἐντὸς ἀμυριλοφύλλων τινος κυπαρίσσου, ἐκεῖ που πεφυκυίας,
καὶ φωτὶ ἀπείρῳ λαμπάδος δίκην διὰ νυκτὸς περιλαμπομένης, » Ἐν ᾧ καὶ
» Ῥωμανὸν τὸν Μελωδὸν τῆς μελωδίας τὴν χάριν γέρας εἰληφέναι τῆς
» ἀρετῆς πρὸς τῆς Θεομήτορος λόγος (1) α.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐκομίζοντο, ἕως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, οἱ φρενοβλα-
βεῖς, καὶ ἐνοσοκομοῦντο δι' ἐξόδων τῆς Ἐκκλησίας, ὅσοι αὐτῶν ἔδεν εἶχον
τὸν τρόπον. Νοσοκόμος δὲ αὐτῶν ἦτον συνήθως ὁ κανδηλάπτης τῆς ἐκ-
κλησίας, ῥωμαλέος πάντοτε καὶ ἀθλητικοῦ ἀναστήματος ἀνὴρ, τοῦ ὁποῖου
καὶ μόνῃ ἡ στεντορεία φωνή, καὶ μόνῃ τῆς μάστιγος, τὴν ὁποίαν ἔφερε
συνήθως ἐπὶ τῆς ζώνης, ἡ κλαγγή, ἡ καὶ ὁ κρότος μόνος τῶν κλειδῶν τὰς
ὁποίας ἐκράτει, ἤρκει πολλάκις ἵνα καταστείλῃ καὶ αὐτῶν τῶν μανιωδεστέ-
ρων τὰς κραυγὰς καὶ παραφρονας. Διότι ἡ μάστιξ αὕτη, συχνάκις καθι-
κνουμένη, καὶ συχνότερον ἐπισειομένη, ἦτον, μετὰ τὴν χάριν τῆς Θεοτόκου
καὶ διὰ τὴν τοῦ ἁγιάσματος ἄθρονον περίχυσιν, συνωδευμένην μὲ νηστείαν
καὶ χαυμευνίαν, τὸ δραστηκώτερον θεραπευτικὸν μέσον. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ
ὁποῖον κἀνεὶς ἴσως ἔδεν ἰστόρησε, καὶ τοι χαρακτηριστικώτατον τῆς τότε
καταστάσεως τῶν πραγμάτων, εἶνε ὅτι τὸ Ἐγρὺ-καπὺ ἐχρησίμευεν εἰς
τὸν Πατριάρχην ὡς μέσον σωφρονισμοῦ πολλῶν φαυλοβίων ἀπηλπισμέ-
νων. Καθότι εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ ἐν ΚΠ πατριαρχεῖον διετήρησεν εἰδός
τι δικαιοδοσίας, τὴν ὁποίαν ὀλίγοι περιεφρόνουν ἀτιμωρήτως. Ἄλλ' ὁ
Πατριάρχης ἔδεν εἶχεν, εἰμὴ συμβούλου καὶ συμβιβαστοῦ μόνον ἐξουσίαν,
καὶ ἐάν ποτε μετέβαινεν ἀπὸ τῶν νοουθεσιῶν εἰς τὰς ἀπειλὰς, καὶ ἀπ' αὐ-
τῶν εἰς φυλακισμόν ἢ καὶ μαστιγώσεις, ὁ φόβος τῆς ἐξωμόσεως ἀνέστελλε
τὴν δραστηριότητά του. Τί λοιπόν; Ὁ πελώριος τοῦ Ἐγρὺ-καποῦ κανδῆ-
λάπτης, μὲ τὴν βαρύκροτον σιδηρᾶν ἄλυσίν του ἐπὶ τῆς ζώνης, ἀπῆλθε,
μετακαλούμενος, διὰ μέσης τῆς λεωφόρου, σφαδάζοντα καὶ κραυγάζοντα,
τὸν θρασύτερον κωπηλάτην ἢ κάπηλον, ὡς δῆθεν φρενόληπτον· οἱ δὲ Τοῦρ-
κοι, καὶ τοι πολλάκις ἀκούοντες αὐτὸν λέγοντα ὅτι εἶνε πρόθυμος ἵνα

(1) Ἀκολουθήσαντες τὴν κοινῶς παραδεγμένην ἰδέαν, ἐποθετήσαμεν τὸν ναὸν τῆς Θεοτό-
κου Τῶν Κύρου εἰς τὸ Ἐγρὺ-καπὺ, ἐν ᾧ, ὡς ἐκ τῆς τοῦ ὀνόματος συστοιχίας, εἶναι νομι-
ζομεν μᾶλλον ὁ τῆς Κυρίας τῶν Οὐρανῶν ἐν τῷ Τεκνῷ-σπαργίῳ, καθὼς ἐν τοῖς ἐκεῖ δια-
ληφόμεθα ἐκτενέστερον. Ἀξιοσημείωτον δὲ διὰ τὴν σύμπτωσιν τοῦ ὀνόματος, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ
Παυσανίου ἀναφερόμενον (Βιβλ. Ζ', κς'. 11) περὶ ναοῦ τινος τοῦ Ἀσκληπιοῦ, κειμένου πλησίον
τῆς ἐν Ἀχαΐᾳ Πελλήνης, καὶ καλουμένου Κύρου, ὅπου, » ἰάματα ἀνθρώποις παρὰ τοῦ Θεοῦ
» ἐγένετο α.

τουρκίᾳ, περιωρίζοντο μόνον εἰς οἴκτου ἔκφρασιν, ἐπιλέγοντες τὸ σύνθη-
 ρες, γιὰ ζιχ-άδαμὰ (κρίμα τὸν ἄνθρωπον)! Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ἀπα-
 γόμενος ἐνταῦθα, ὁ δὲ εἶχεν ἄλλην ἀπαλλαγῆς ἐλπίδα, εἰμὴ ἵνα ἐπανεέλθῃ
 καὶ ἄκων εἰς ἐκυτὸν, ταπεινούμενος καὶ ὑπείκων. Τόσον δὲ τὸ χειρότερον
 δι' αὐτὸν, ἔχον ἐπέμενεν ἀντιτείνων· διότι ὅτῳ ἀποτομώτερον ἰσχυρίζετο,
 τόσῳ δεινότερον ἐλογίζετο τὸ ταραττόν αὐτὸν δαιμόνιον, τόσῳ αὐστηρο-
 τέρα ἐπομένως ἐγίνετο ἡ νοσοκομία 'του, τόσῳ σκληροτέρα ἡ δίκαιά 'του,
 τόσῳ βαρύτερα τὰ δεσμά 'του καὶ ὑπογειότερα ἡ φυλακή 'του. Πόσα τοι-
 αῦτα ἐμυχανῶντο οἱ ἔμψρονες προστάται τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν τρο-
 μερῶν ἐκείνων καιρῶν! Τῶρα δὲ οἱ φρενοβλαβεῖς μεταφέρονται, ὡς προεί-
 πομεν, εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, θεραπευόμενοι διὰ τῶν
 ἐν χρήσει εἰς τὴν Εὐρώπην ἱατρικῶν βοηθημάτων, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῶν
 περιγύσεων, εἰς τὰς ὁποίας εἶνε συντελεστικώτατα τῷ ὄντι τὰ ἀγίασματα.

Ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἐγρύ-κχπουσού, ὀπισθεν τοῦ λεγομένου λουτροῦ
 Χαντζαρλή, ὑπὲρ τὰς Βλαχέρνας, φαίνονται, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς
 Κωνσταντινιάδος, τὰ τεῖχη μεγάλης καὶ εὐρυχωροτάτης κινστέρνης, ἥδη
 ἐπφοδομημένης· ἀμφιδάλλω ὅμως ἂν ἦνε ἡ καλουμένη Τῆς Πέτρας,
 κτίσμα τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ. Διότι ἡ Πέτρα αὕτη, ὅπου τὴν ὑπόνομον
 δεξαμενὴν ὁ Κομνηνὸς ἐδομήσατο, ἰδρυμένη ἐπιμήκης ἐν μέσῳ δύο βουνῶν,
 καὶ στόμασι πολλοῖς τὸ ὕδωρ, ἐκ μυριάδων ὀχετῶν καὶ σπηράγγων ἐπ' αὐτὴν
 καταρρέον, εἰσδεχομένη, καὶ διὰ τῶν ἐξ ἔθους ὑπονόμων ἐπὶ τὴν πόλιν
 αὐτῆς τοῦτο προεμένη, διείχε, κατὰ τὸν Κίνναμον, εἰ καὶ οὐ πολλῶ,
 τῆς πόλεως. Ὁικοδομήσατο δὲ ταύτην, λέγει ὁ ἱστορικὸς οὗτος, διότι
 «τὰς παλαιτάτας τῶν ὀχετῶν στοᾶς, πάλαι πεπτωκυίας, δύσεργόν τε
 » καὶ γρόνου πολλοῦ δεόμενον ἔγνω».

Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Ἐκτοῦ λόφου, ἀπέχον ἐπτὰ σημείους (στα-
 δαίαις πιθανώτερον ἢ μιλίοις, ὡς εἵπομεν) τῶν ἀρχαίων τοῦ Βυζαντίου
 τειχῶν, ἐκαλεῖτο

Ἔβδομον.

καθὼς ἦτον καὶ Δεύτερον, καὶ Τρίτον, καὶ Δέκατον. Συνείχετο δὲ ἀμέσως
 μετὰ τὰς Βλαχέρνας, καὶ διηρεῖτο εἰς Ἐκτὸς καὶ Ἐντὸς τῆς πόλεως. Καὶ
 τὸ μὲν Ἐκτὸς Ἔβδομον, ὅσον μέρος δηλονότι αὐτοῦ ὁ δὲ περιείχετο
 ἐντὸς τῶν τειχῶν, ἐλέγετο κατ' ἐξοχὴν Κάμπος (1), οἷος ὁ ἐν Ῥώμῃ
 τοῦ Ἀρεως, καὶ ὁ ἐν Παρισίοις τῶν Ἡλυσίων. Ὅθεν καὶ αἱ τῶν πρώτων
 Αὐτοκρατόρων ἀνχορεύσεις, κατὰ μίμησιν τῶν ἐν τῷ τῆς Ῥώμης πε-

(1) «Τὸ πεδῖον τὸ ἀνακείμενον ἐν τῷ λεγομένῳ Ἔβδῳμῳ, ὃν Κάμπον Ῥωμαῖοι κατονομάζουσι»
 Θεοφύλ. Σιμοκάττ.

δίῳ τοῦ Ἀρεῶς ἀρχαιρεσιῶν, ἐνταῦθα ἐγίνοντο, ποτὲ μὲν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ποτὲ δὲ ἐν τῷ τοῦ Προδρόμου ναῷ, ὅς τις ἐν αὐτῷ ᾠκοδόμητο, καὶ ἄλλοτε ἐν τῷ Παλατίῳ τοῦ Ἐβδόμου, περὶ οὗ ἐφεξῆς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ νέος Αὐτοκράτωρ συνήθως ἐδημηγόρει πρὸς τὸν στρατὸν, ἀνιῶν μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ ἐπὶ βήματος (Tribunalis), ἐκαλεῖτο καὶ Τριβουνάλιον τοῦ Κάμπου ἢ τοῦ Ἐβδόμου, τὸ ὁποῖον πρῶτος κατεσκεύασε, κατὰ τὸν Θεμίστιον, ὁ Οὐάλης, » περιφανέστερον ποιήσας κρηπίδι καὶ βήματι » καὶ ἀνδριάσι κτλ. ». Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ Τριβουνάλιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον κατήντησεν ἔπειτα παλάτιον, εἶνε αἱ λεγόμεναι Σεκουνδιαναι (1) ἢ Παλάτιον τοῦ Ἐβδόμου, ἄλλο παρὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον Τοῦ Κωνσταντίνου. Ὅθεν ὁ Φωκάς, στεφθεὶς μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐνταῦθα, ἔμεινε δύο ἡμέρας ἐν αὐτῷ, καὶ τῇ τρίτῃ εἰσήλασε τὴν πόλιν ἐπὶ τῇ θρίπτῳ διὰ τῆς Χρυσῆς πάντως πύλης, ὅθεν εἰσῆρχοντο πάντες οἱ θριαμβεύοντες. » *Coronatus est Phocas et Leontia Augusta in Septimo, palatio quod dicitur Secundianae*, ἔγραψε περὶ τούτου ὁ Πάππας Γρηγόριος ὁ Α' ἢ Μέγας (2), ἔχων ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Φωκᾶν, ὡς θέλομεν διηγηθῆν' ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Ἦτον δὲ ἔξωθεν τῆς Χαρσίας-πύλης, ὅθεν καὶ οἱ παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ σταλέντες πρὸς παραλαβὴν τοῦ χρυσοῦ, ὅπερ ὑπεσχέθη τῷ Αὐτοκράτορι, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον Χρονογράφον, ὁ φανεὶς αὐτῷ εὐνοῦχος, » ἐξελθόντες τῆς Χαρσίας (3) πόρτας, καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ Τριβουνάλιον, ἔδοξαν ἰδεῖν παλάτια κτιστὰ θαυμαστά κτλ. ».

Ἐν τῷ Κάμπῳ τούτῳ ἐλιτάνευον ἐν καιρῷ σεισμοῦ ἢ ἀνομβρίας· ὅθεν ἐν τῷ Εὐχολογίῳ ἀναφέρεται » Τάξις γινομένη ἐν τῷ Τριβουνάλιῳ ἐν ταῖς » ἐξ ἔθους ἀπερχομέναις ἐκεῖσε λιταῖς, καὶ » Εὐχὴ λεγομένη ἐν λιτῇ γινομένη διὰ φόβον εἰς τὸν Κάμπον ». Συνήθως δὲ ἐλιτάνευον κατ' ἔτος ὁ λαὸς ἐν τῷ Κάμπῳ, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ, κατ' ἐξοχὴν Μεγάλου, σεισμοῦ, συμβάντος τῷ κζ' ἔτει τοῦ Ἰουστινιανοῦ (τῇ 14 Δεκεμβρίου τοῦ 555).

Ἐν τῷ Κάμπῳ τοῦ Τριβουναλίου ἐφρονεύθησαν (ἐὰν ᾔνε πιστευτὸν) οἱ 12,000 αἰχμάλωτοι ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀβάρων τῷ 595(;) μὴ συγκατανεύσαντος τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου· νὰ πληρώσῃ πρὸς ἐξαγορὰν αὐτῶν ἀνὰ ἓνα χρυσοῦν. Ἀλλ' οἱ ἀσμενίζοντες εἰς τὰς ἀντιθέσεις θέλουν σημειώσῃ ὅτι ἐν τῷ Κάμπῳ ὡσαύτως τούτῳ ἐβρίθθησαν, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, καὶ αἱ κεφαλαὶ τοῦ Μαυρικίου καὶ τῶν υἱῶν· του. » Μετὰ δὲ τὸ ἐποζέσαι αὐτὰς, ὥρισε (ὁ Φωκάς) τοῖς θέλουσι λαβεῖν, ἃς καὶ τοῖς σώμασιν αὐτῶν » προσέμιξαν οἱ φιλόχριστοι κτλ. », ἐξόδιον τοῦ τραγικωτέρου τῶν δρα-

(1) Συγγεόμεναι μὲ τὰς Ἰουκουνδιανὰς, περὶ ὧν ἴδε τὴν περιγραφὴν τοῦ Γαλατᾶ ἐν τῷ Β' Μέρει.

(2) Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ΙΑ'. Βιδλ. τῶν Ἐπιστολ. (3) Τὸ κείμενον τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κομπεν-
πικ. λέγει Χρυσείας· ἀλλ' εἶνε προφανὲς λάθος.

μάτων, ὅσα ἡμᾶς παριστάνει ἡ πολυδάκρυτος τραγωδία τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, τοῦ ὁποίου τὴν μὲν συνέχειαν θέλομεν ἀνεύρει εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, τὴν δὲ καταστροφὴν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Εὐτροπίου!

Ὅτι δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐβδόμου ἐξετείνεται μέχρι τῆς παραλίας τῆς πρὸς τὸν Κόλπον, ἀποδείκνυται, τοῦτο μὲν ἐκ τοῦ Ζωναρά, ἀναφέροντος (1) » ἀκρωτήριον κατὰ τὸ Ἐβδομον «· τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ λιμένος ἡ νεωρίου, τοῦ κειμένου » πέραν εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα, « ὅς τις ἐκαλεῖτο καὶ Λιμενάριον τοῦ Ἐβδόμου, διότι μεταξύ αὐτῶν ἦτον ἡ διάβασις διὰ τῆς πλησίον γεφύρας ἀπὸ τοῦ Πέρην.

Περίφημος δὲ εἶνε ἐν τῇ Βυζαντινῇ Ἱστορίᾳ ὁ μέγιστος καὶ περικαλλίστατος Ναὸς τοῦ Προδρόμου καὶ ὁ τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, κτισθεὶς μὲν ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, διὰ τοῦ Μαγίστρου Ρουφίνου, τῷ 5' ἢ 6' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας (385 ἢ 391), πρὸς ἐναπόθεσιν τῆς ἀνευρεθείσης τότε καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακομισθείσης κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, ἀνοικοδομηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κατὰ πάντα ὅμοιος τῷ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ τοῦ Ἀρχαγγέλου. Ἀνεκαίνισε δὲ αὐτὸν αὖθις Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, » πρὸ πάνυ πολλῶν » καταπτωθέντα χρόνων, « κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον.

Ἦτον δὲ στρογγυλόστεγος, καὶ μὲ τρεῖς κόγχας ἢ θήματα, δηλαδὴ, καθὼς λέγομεν τῶρα, τρισυπόστατος· ἔθεν καὶ κατ' ἐξοχὴν Τρίκογχος ἐλέγετο, συγγεόμενος πολλάκις μὲ τὸν ἐν τῷ παλατίῳ Τρίκογχον τρίκλινον. Ἄν ἦτον δὲ, κατὰ τὸν Προκόπιον (2), οὔτε ἐπιθαλάσσιος, οὔτε ἄλλιν πολὺ ἄπῳθεν τῆς θαλάσσης, ὅχι ὅμως εἰς τὸ Ἐντὸς Ἐβδομον, ὅπου τοποθετεῖ αὐτὸν ὁ Γύλλιος, μικρὸν κατωτέρω τῆς κιστέρνης τοῦ Βῶνου, ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς κλιτύϊ τοῦ ἔκτου λόφου, συγγέων αὐτὸν, ὡς φαίνεται, πρὸς ἄλλον ναὸν τοῦ Προδρόμου τὸν ἐν τῇ Πέτρᾳ, καὶ τοι λέγων ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἐκαλεῖτο ἔτι ὑπὸ τῶν Γραικῶν Ὁ Πρόδρομος τὸ Ἐβδομον. Τὴν σήμερον δὲ οὔτε ἔχνος σώζεται τούτου πλέον, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, πολλὰς ἐρεῦνας ἐνταῦθα ποιησάμενον. Ἐν τῷ Τρίκογχῳ ἦν καὶ τὸ Μαρτυρεῖον τῆς Ἁγίας Ἀγάθης, ἥς καὶ τὸ λείψανον μετεκομίσθη ἐνταῦθα ἐκ Σικελίας ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Μανιάκου, νικήσαντος τοὺς ἐκεῖσε Σαρακηνούς ἐπὶ Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, καὶ δωρηθὲν ἔπειτα, ἀλωθείσης τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, Ἐρρίκῳ τῷ Δανδούλῳ, Δουκὶ τῶν Οὐνετων, εἰ καὶ τινες οὐχὶ τὸ τῆς ἁγίας Ἀγάθης, ἀλλὰ τὸ τῆς ἁγίας Λουκίας σῶμα λέγουσιν εἶναι τὸ μετακομισθὲν εἰς ΚΠ ὑπὸ τοῦ Μανιάκου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἁγία Ἀγάθη ἐθαυματούργει κατὰ τῶν

(1) Ἐν Κωνσταντ. τῷ Πορφυρογενν. (2) Περὶ κτισμ. Βιβλ. Α', 4.

κεραυνῶν καὶ τῶν ἡφαιστειῶν, ἴσως δι' αὐτὸ ἐτελείτο ἐν τῷ Τρικόνῳ καὶ ἡ λιτανεία τῆς 11 (πρὸ ἡ ἰδῶν) Νοεμβρ. εἰς μνήμην τῆς, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου ἢ Λέοντος τοῦ Μ (1), καταπεσοῦσης Βεζουβιανῆς κόνεως, καὶ κατακαλυψάσης ἑλὴν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, κατὰ τὸν Κόμητα Μαρκελλίνον. » Ἦν δὲ ἡ κόνις μέλαινα καὶ παραπλησίᾳ τῇ καμινιαίᾳ αἰθάλῃ, καὶ » ἐτέθη ἐπὶ παλαιστὴν ὕψους εἰς τοὺς κεράμους· οὐκ ἐθανάτωσε δὲ οὐδὲνα, » κατὰ τὸ Ἀλεξανδρ. Χρονικόν. Ὁ δὲ Κεδρηνὸς προσθέτει καὶ ἕτερα περιστατικά, λέγων ὅτι, » Ἱππικοῦ ἀγομένου, ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας, σκότος » βαθὺ ἐκάλυψε τὴν πόλιν. Ἀθρόον δὲ ἐν εἵδει νιφετοῦ ὕσθη κόνις, πεπυ- » ρακτωμένων τῶν νεφῶν προφανέντων, ὡς νομίζειν πάντας ὅτι πῦρ βρέχει. »

Περὶ δὲ τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, ἣν προείπομεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τεθησαυρίσθαι, ἰδοὺ τι διηγείται ὁ Σωκράτης. » Μοναχοὶ τινες τῆς Μακεδονίου αἰρέσεως (2) εὐρόντες αὐτὴν ἐφύλαττον τοπρῶτον ἐν Ἱεροσολύμοις· ὕστερον δὲ μετοικισθέντες εἰς Κιλικίαν, κατέλιπον αὐτὴν εἰς τινὰ μοναχὴν, Ματρῶναν τὸ ὄνομα, καὶ διάκονον τὸν βαθμόν, ἥτις περιεῖπεν αὐτὴν ἐν πάσῃ εὐλαβείᾳ, διαμένουσα ἐν κώμῃ τινὶ τῆς Κιλικίας, Κοσιλάους (3) καλούμενῃ. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Αὐτοκράτωρ Οὐάλης ὑπὸ τοῦ ἀρχιευνούχου αὐτοῦ Μαρδονίου (4), διέταξε ἵνα μετακομισθῇ εἰς ΚΠ. » Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντες, ἐπιθέντες ὄχηματι δημοσίῳ ἦγον· » ὡς δὲ εἰς τὸ Παντεῖχιον ἦκον, χωρίον δὲ τοῦτο τῆς Χαλκηδόνος, οὐκέτι » προσωτέρω βαδίζειν ἠνείχοντο αἱ τὸ ὄχημα καθέλκονσαι ἡμίονοι, καὶ » ταῦτα τοῦ ἵπποκόμου καὶ τῶν ἡνιόχων χαλεπῶς αὐταῖς ἐγκειμένων (5). » Ὡς δὲ θεῖον ἐδόκει καὶ αὐτῷ Βασιλεῖ τὸ πρᾶγμα, ἀπέθεντο ταύτην ἐν » τῇ πλησίον κώμῃ. » Μετὰ δὲ τινὰ ἔτη, ἐλθὼν, κατὰ θεῖαν νεύσιν, εἰς τὴν κώμην ταύτην ὁ Θεοδόσιος, ἠθέλησε ἵνα παραλάβῃ μετ' ἑαυτοῦ εἰς ΚΠ τὸν θησαυρὸν τοῦτον. Ἀνθισταμένης δὲ παντὶ σθῆναι τῆς προειρημένης διακόνου, » διάσασθαι μὲν οὐχ ἠγήσατο δεῖν, ἀντιβολῶν δὲ ὁ Βασιλεὺς, » συγχωρεῖν ἐδείτο. Ἐπεὶ δὲ μόλις εἶξεν, ἀνήνυτον εἶναι νομίσασα τῷ » κρατοῦντι τὴν ἐπιχείρησιν, κατὰ τὸ συμβᾶν ἐπὶ τῶν Οὐάλεντος χρόνων, » περιλαβὼν ὁ βασιλεὺς τῇ ἀλουργίδι τὴν θήκην ἐν ᾗ ἔκειτο, ἔχων αὐτὴν » ἐπανήλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. »

(1) Ἀπροσδιόριστος ἀκριβῶς ἡ χρονολογία τοῦ συμβάντος τούτου· οἱ μὲν γὰρ τάττουσιν αὐτὸ τῷ 447, οἱ δὲ τῷ 457, ἄλλοι τῷ 459, καὶ τέλος ἄλλοι, ἀπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ συμπεραίνοντες, χρονολογοῦντος αὐτὸ τῷ αὐτῷ ἔτει καθ' ὃ ἐστέφθη Λέων ὁ Μικρὸς, τῷ 473. (2) Ὁ Μεταφραστὴς δὲν τοὺς λέγει αἰρετικούς. (3) Κόζικον ἔχει τὸ κείμενον, τὴν δὲ Κοσιλάους λέγει εἶναι κώμην τῆς Βιθυνίας, ὅπου ἔμεινεν ὕστερον ἡ ἁγία Κάρα. Ἐν γένει δὲ συγχευμένα τὰ περὶ τῆς μετακομίσεως ταύτης. (4) Σημειωτέον ὅτι Μαρδόνιος ὀνομάζετο καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ ὁ παιδοπαγωγός, εὐνοῦχος ἐπίσης. (5) Τὸ αὐτὸ θαῦμα ἀναφέρεται συμβᾶν καὶ ἐπὶ τῆς μετακομίσεως τοῦ λειψάνου τοῦ Ἀγίου Στεφάνου.

Τὴν ἱερὰν ταύτην κάραν ὁ μὲν Δουκάγγιος λέγει διατηρεῖσθαι ἐν Ἀμβιανῷ (Amiens), τῇ πρωτεύουσῃ πόλει τῆς ἐν Γαλλίᾳ Πικαρδίας, ἧς καὶ τὴν εἰκόνα δημοσιεύσας, λέγει εἶναι αὐτὴν μελανίζουσαν τὸ χρῶμα, τὸ δὲ εἶδος τοιαύτην, οἷα περιγράφεται ὑπὸ Θεοδώλου ἢ Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου, ἐν τῇ εἰς τὸν Πρόδρομον αὐτοῦ Ὀμιλίᾳ, ἰδόντος πάντως αὐτὴν ἐν ΚΠ. »Κόμη γὰρ αὐτῇ τραχεῖα καὶ δυσχερὴς καὶ αὐχμώδης, καὶ ῥύ-» που πλέα, εἰς μὲν πολὺ τεταμένη κατὰ συστάδην ἀλλ' οὐ κατὰ τρίγας » διειλημμένη, ὡς καὶ ῥαδίως ἐντεῦθεν ἀριθμείσθαι δύνασθαι. Πρόσωπον » ἅπαν μέλαν, τσσαύταις ἐνιαυτῶν περιόδοις, ταῖς τε συνεχέσι τοῦ ἡλίου » βολαῖς, ταῖς τε τῶν ἀέρων χαλεπαῖς ἐμβολαῖς ὡσπερὶ ψυχθὲν καὶ παν- » τάπασι μεταποιηθὲν, τῆς φυσικῆς ὑγρότητος καταναλωθείσης αὐτῇ ὑ- » πό τε τῶν εἰρημένων καὶ τῆς ὑπερφυοῦς ἀτροφίας«. Ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος λέγει (1) ὅτι μέρος μὲν τῆς ἱερᾶς ταύτης κάρας σώζεται ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἀθωνος ἐν τῇ τοῦ Διονυσίου Μονῇ, τὸ ὅποσον ὅμως ἐὰν ᾔηνε τὸ ὑπὸ τοῦ Νιάγο-Βοεβόδα Ἀ' τοῦ Βασαράβα ὁσθὲν εἰς ἀντάλλαγμα τοῖς Ἀγιορείταις ἐντὸς πολυτίμου θήκης, ἀντὶ τῆς κάρας τοῦ ἁγίου Νήφωνος Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἔπρεπε ἵνα ᾔηνε ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου· διότι εἰς τοὺς πατέρας τῆς Μονῆς ταύτης ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος· μέρος δὲ ἐν τῇ Ἀγιοταφίτικῇ Μονῇ τοῦ Καλοῦ τῇ ἐν Οὐγροβλαχίᾳ, τὸ ὅποσον ὁ Πατριάρχης οὗτος μετέφερε, λέγει, ὡς ἦν ἐγκοσμημένον μετὰ θήκης λιθοκολλήτου, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου, διὰ τὰς συγνάς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδρομὰς τῶν Οὐγγρων καὶ τῶν Τατάρων εἰς τὴν Βλαχίαν. Ὁ δὲ Χάμμερ λέγει ὅτι ἡ τοῦ Προδρόμου κάρα μετὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ χειρὸς ἐσώζοντο ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Προδρόμου τῇ ἐν τῇ Πέτρᾳ, καὶ ἐκεῖθεν διεσώθησαν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν θησαυροφυλάκιον. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ μετεκομίσθησαν ἐνταῦθα τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα περὶ τοὺς ἐσχάτους χρόνους, ὡς εἰς ἀσφαλέστερον μέρος· ἢ ὁ πολυῖστωρ συγγραφεὺς οὗτος συγγέει τὸν ἐκεῖ ναὸν τοῦ Βαπτιστοῦ μετὰ τοῦ ἐνταῦθα, ὑπαρχοὺς ὑπὸ τοῦ Γυλλίου πρὸς τοῦτο, ὡς εἶδομεν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τῶν τοῦ Προδρόμου λειψάνων ὁ λόγος, ἃς περιλάβωμεν ἐνταῦθα ὅσα περὶ αὐτῶν ἀναφέρουσιν οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς καὶ ἕτεραι παραδόσεις. Καὶ πρῶτον ἰστέον ὅτι, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, τὸ λείψانون τοῦ Προδρόμου ἐκᾶν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Παλαιστίνης. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς οὗτος ὁ ἱστορικὸς, παρχακιῶν, λέγει, ὡσπερ ἐπιλαθόμενος ἑαυτοῦ, ὅτι ἐπὶ Ἀρκαδίου τὸ λείψانون τοῦ Προδρόμου μετεκομίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, φαίνεται ὅτι ἡ ἐφυλάχθη τότε ὑπὸ τῶν πιστῶν, καθὼς εὐλόγως συμπεραίνει ὁ Δοσίθεος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ

(1) Δωδεκαβίβλ. Βιβλ. Γ', κεφ. ια', § γ'.

κατεκάη ἄλλο, ἢ ὅτι διεσώθησαν, ἡ μὲν κάρα, ὡς ταφεῖσα μετὰ τὴν ἀποτομὴν εἰς μέρος ἴδιον, ὅπου καὶ ὕστερον δι' ὀπτασίας ἀνευρέθη· ἡ δὲ χεὶρ, ἀποσπασθεῖσα τοῦ λοιποῦ σώματος προτοῦ· διότι καὶ ταῦτα μόνον τὰ μέρη τοῦ ἱεροῦ σώματος ἀναφέρονται σωζόμενα.

Καὶ περὶ μὲν τῆς ἱερᾶς κάρας εἵπομεν· περὶ δὲ τῆς χειρὸς διηγείται ὁ Ζωναρᾶς ὅτι, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὑφαίρεθεισα ἐξ Ἀντιοχείας ὑπὸ τινος διακόνου Ἰωβ, μετεκομίσθη εἰς ΚΠ, καὶ ἀπεθῆσαυρίσθη ἔκτοτε, φαίνεται, εἰς τὸ Βασιλικὸν θησαυροφυλάκιον, ὅπου καὶ ἀνευρεθείσα ὕστερον ἐπὶ Μπαγεζήδ τοῦ Β', περὶ τὸν Μάιον τοῦ 1484, τυλιγμένη ἐπιμελῶς εἰς μεταξωτὸν, καὶ κλεισμένη εἰς κιβώτιον κυπαρίσσινον, ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ δῶρον εἰς τοὺς Ἰππώτας τῆς Ῥόδου, ἵνα ὑποχρεωθέντες φρουρῶσιν ἀσφαλῶς τὸν εἰς αὐτοὺς καταφυγόντα νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Τζέμ, οἵτινες καὶ ὑποδεξάμενοι πομπικῶς αὐτήν, ἐναπέθεντο εἰς παρεκκλησίον τι τοῦ ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, καὶ κείμενη ἐκπολιορκηθέντες ὑπὸ τοῦ Σουλτανοῦ, συμμετεκόμισαν αὐτὴν μεθ' ἑαυτῶν εἰς Μελίτην, ὅθεν κατήντησεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν Ῥωσσίαν, κηρυχθέντος τοῦ αὐτοκράτορος αὐτῆς Παύλου Μαΐστορος τῶν Ἱεροσολυμιτῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Χάμμερ διηγείται αὐτὸ τοῦτο γενόμενον καὶ ἐπὶ Μεχμέδ τοῦ Δ' τῷ 1689, φαίνεται ὅτι, ἐὰν ὅδε ᾔνε σύγχυσις ἰδεῶν, ἢ ἡ ἐτέρα τῶν δύο τούτων χειρῶν εἶνε ἡ ἀριστερά, ἢ ἡ εἰς σχῆμα χειρὸς κατεσκευασμένη θήκη ὅδε περιεῖχεν εἰμὴ μέρος μόνον τῆς δεξιᾶς τοῦ Προδρόμου, ὅποιον θέλομεν ἰδεῖ σωζόμενόν ποτε καὶ ἐν τῷ ἐτέρῳ ναῷ τοῦ Προδρόμου τῷ ἐν τῇ Πέτρᾳ.

Μέρος δὲ τι τοῦ ἱματίου τοῦ Βαπτιστοῦ μετεκόμισεν εἰς ΚΠ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, εὐρῶν αὐτὸ ἀποκείμενον ἐν Βεβρόϊα τῆς Συρίας (Χαλέπ). Κατὰ δὲ τὸν Βιογράφον Νεῖλου τοῦ Νεωτέρου, τὸ ἱμάτιον τοῦ Προδρόμου εὐρέθη ἐν τῇ Κρήτῃ παρὰ τινος ἐκατοντάρχου, ὅτε ἐκυριεύθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου, ἐν οἰκίᾳ πρεσβυτέρου τινός, ὑφασμένον ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ἡμαγμένον περὶ τὸν τράχηλον· ὁ δὲ Νεῖλος τὸ ἡγόρασε διὰ πεντακοσίων χρυσῶν παρὰ τοῦ Ἐκατοντάρχου.

Ἦσαν δὲ καὶ αἱ τρίχες τοῦ Προδρόμου ἐν ΚΠ, ἀποκείμεναι ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος ναῷ τῷ ἐν τῇ Χαλκῇ, ἢ ἐν τῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου, καθὰ διελάβομεν ἐν τῇ τοῦ Μεγάλου Παλατίου περιγραφῇ.

Πρὸς τὸν ναὸν τοῦτον τοῦ Προδρόμου ἐγείνναι ἄλλος ναὸς ὁ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κτισθεὶς μὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου καὶ αὐτὸς τοῦ Μεγάλου, ἀνοικοδομηθεὶς δὲ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα. Ὁ δὲ Ἄδρ. Βαλλέσιος (1), συμπεραίνων ἐκ τοῦ Σωκράτους, ὅς τις ὀνομάζει τὸν Πρό-

(1) Σχολ. εἰς Ἀμμιαν. Μαρκελλίνον σελ. 491.

ὁρομον Ἰωάννην Ἀπόστολον, καθὼς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον (1) λέγει: »Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης,« λέγει, ἐμοὶ γοῦν οὐχὶ πιθανά, ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτον εἰς καὶ ὁ αὐτός, τιμώμενος εἰς ὄνομα τοῦ Προδρόμου μόνον. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, περιληφθέντα εἰς Μονὴν ἔπειτα, εὗρηται θαμμένος ὁ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, ἐπὶ Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου, τῶν Λατίνων κυριευόντων ἐπὶ τῆς ΚΠ. Ἰδοὺ δὲ πῶς διηγεῖται τὸ πρᾶγμα ὁ Παχυμέρης. Ἐστρατοπεδευμένου τοῦ Αὐτοκράτορος ἐν τῷ Πέραν, καὶ πρὸς τοῦς ἐν τῇ πόλει Λατίνους ἀκροβολιζομένου, »τινὲς τῶν οἰκείων τῷ Βασίλει, κατ' ἀνεσιν διατριβῆς ἐξεληόντες, ἐπέστησαν τῇ ἐνταῦθα τοῦ Προδρόμου Μονῇ, ὄνομα μόνον οὐ σχῆμα σωζούσῃ Μονῇ, καὶ τὸν ἐκεῖσε ναὸν εἰσελθόντες, ἡρειμμένον καὶ τοῦτον, καὶ εἰς θρεμμάτων ἔπαυλιν ἀνειμένον, καὶ τῇδε κᾶκεῖσε περιβλεπόμενοι, καὶ τὸ ποτὲ τοῦ ναοῦ κάλλος ἐκ τῶν λειψάνων θαυμάζοντες . . . , ἐρῶσιν αἴφνης κατὰ γωνίαν ἰστάμενον ἄνδρὸς πάλαι τεθνεῶτος λείψανον δλόκληρον καὶ τὸ πᾶν ὅλομελές, γυμνὸν ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς· εἶχε δὲ καὶ ἐπὶ στόματος καλὰ μὴν ποιμενικῆς σύριγγος, εἰς γλεῦθρον τινῶν οὕτω ποιησάντων, οἷς ἔμελλε θρεμμάτων. Ὡς δὲ διηπόρουν, . . ὁρῶσιν ἐκ δεξιῶν κενήριον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ γεγραμμένους στίχους, δηλοῦντας τὸν κείμενον Βασίλειον εἶναι τὸν Βουλγαροκτόνον ἐκεῖνον.« Ἦσαν δὲ οἱ στίχοι οὗτοι:

» Ἄλλοι μὲν ἄλλῃ τῶν πάλαι βασιλείων
 » τόπους προηυτρέπισαν εἰς ταφὴν ξένους·
 » ἐγὼ δὲ, Βασίλειος, πορφύρας γόνος,
 » εἴσειμι τύμβον ἐν μέσῳ γῆς Ἐδδόμου,
 » καὶ σάββατίζω τοὺς ἀμετρήτους πόνους,
 » οὓς ἐν μάχαις ἔστεργον, οὓς ἐκατέρουν·
 » Ἀφ' οὗ βασιλεῖα γὰρ Θεὸς κέκληκέ με,
 » οὐκ ἄρ' τις εἶδεν ἡρεμῶν ἐμὸν δόρυ.
 » Καὶ μαρτυροῦσι τοῦτο Σκύθαι καὶ Πέρσαι,
 » σὺν οἷς Ἰσμαὴλ, Ἀδασγός, Ἰθέρ, Ἀραψ.

Ἀγγελθέντος δὲ τοῦ πράγματος τῷ Αὐτοκράτορι, ἀποστείλας τὸν ἴδιον ἀδελφόν, καὶ συνοδίαν βασιλικήν, ἀνείλετο περιστείλας λαμπρῶς τὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου σῶμα, καὶ τέως μὲν κατέσχευεν αὐτὸ ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἀναχωρῶν δὲ μετ' οὐ πολὺ, παρέπεμψεν αὐτὸ εἰς Σηλυμβρίαν, τελοῦσαν ὑπὸ τοὺς ἡμετέρους, ὅπου ἐκηδεύθη βασιλικῶς ἐν τῷ ἐκεῖσε ναῷ τοῦ Σωτήρος.

Τὴν Μονὴν ταύτην ἐξαίτησάμενος καὶ λαβὼν διὰ δωρεᾶς παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Παραπινάκη ὁ τὰ μέγιστα ἐπ' αὐτοῦ ἰσχύσας καὶ

(1) Κατὰ Ἰωάννην Κεφ. . . .

τὰ πάντα ἄγων τε καὶ φέρων ἤπερ ἐβούλετο, Νικηφόρος ὁ εὐνοῦχος ὁ Λογοθέτης, ὃν ὑποκορίζοντες Νικηφορίτην ὠνόμαζον, ἐκ Βουκελλαρίων ἔλκων τὸ γένος, » πάντα κτήματα καὶ πᾶσαν σχεδὸν ὅσῃν ἡλῖος ἐφορᾷ » ἔσπευδε προσκυρῶσαι αὐτῇ, καὶ ἀφθόνοις προσόδοις ἐμπλατύνει, καὶ τῷ » ὀνόματι τῆς Μονῆς πλοῦτον ἐπικτᾶσθαι ὑπερφυῇ (1). «

» Πλησίον τοῦ Ἐβδόμου «, κατὰ τὸν Νικηφόρον Κάλλιστον, ἦτον καὶ ὁ ναὸς τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ, ἐν ᾧ ἀπετέθη καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἀνακομισθὲν ἐπὶ Ἀττικοῦ Πατριάρχου (405-425)· καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Θεοδότης, ἑορταζομένης τῇ 29 Ἰουλίου, καὶ ἄλλος τῶν Ἀγίων Μαρτύρων Μηνᾶ καὶ Μηναίου (;), κτίσματα ἀμφοτέρου τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κατὰ τὸν Προκόπιον.

Ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ἦν καὶ

Τὸ Καστέλλιον τῶν Θεοδοσιανῶν,

κτισθὲν, κατὰ τὸν Κωδινόν, ὑπὸ Τιβερίου τοῦ πενθεροῦ τοῦ Μαυρικίου, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ, κινδυνεύοντος πυρποληθῆναι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ἐδῶ διέταξεν ὁ Φωκᾶς ἵνα κρεμασθῇ, ὡς συγγνώσας τῇ ἐπιβουλῇ αὐτοῦ, ὁ Σκρίθων Μακρόβιος, καὶ τοξευθεὶς ἵνα ἀποθάνῃ, χρησιμεύσας ὡς σκοπὸς τῶν ἐνταῦθα γυμναζομένων Τυρώνων. Ὅθεν συμπεραίνω ὅτι ἦτον μᾶλλον στρατῶν τῶν Θεοδοσιανῶν, τάγματος οὕτω καλουμένου, καθὼς ἦσαν καὶ ἄλλοι καλούμενοι Ἀρκαδιανοὶ ἢ Ἀρκαδιοὶ, 6000 τὸν ἀριθμὸν, σώματοφύλακες τοῦ Αὐτοκράτορος, οἱ αὐτοὶ καὶ Τύρωνες, καὶ Σκρίθωνες, καὶ Ὀπτιμάτοι κτλ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῷ Ἐκτῷ Ἐβδόμῳ, καὶ ἔξωθεν τῆς Χαρσίας Πύλης· ἔνδοθεν δὲ αὐτῆς, ἐν τῷ Ἐντῷ Ἐβδόμῳ, ὅπερ, διὰ τὴν πλησίον γέφυραν τὴν ἀπὸ τοῦ Πέραν, συνφκίσθη ἀπ' αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν τοῦ Κωνσταντίνου χρόνων, ὅθεν καὶ ὁ Θεοδόσιος, ἐπεκτείνας τὰ τεῖχη, συμπεριέλαβεν ἐντὸς αὐτῶν καὶ τὸ πολυάνθρωπον τοῦτο προάστιον, ἀπαντῶμεν

Τὸ Τεχὺρ - Σαράγιον,

λείψανον Βυζαντινοῦ παλατίου, τοῦ ὁποίου τὴν εἰκόνα ἐδημοσίευσεν ὁ τῆς Κωνσταντινιάδος συγγραφεὺς. Τὸ παλάτιον τοῦτο ἐκτίσθη, κατὰ τὸν Κωδινόν, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου » ἐν τῇ πρὸς δύσιν ἀκρότητι » τοῦ Ἐβδόμου « κατὰ τὸν Θεοφάνην· ὅθεν ἐλέγετο καὶ Παλάτιον ἢ Τριβουνάλιον τοῦ Ἐβδόμου, καὶ ἀπλῶς Ἐβδομον, καὶ Παλάτιον τῶν Σεκουνδιανῶν ἢ Σεκουνδιανῶν (2), ἴσως ἀπὸ Σεκούνδου ἢ Σεκουνδίνου τοῦ

(1) Σκυλιτς. Βιβλ. . . (2) Συγγεόμεναι, ὡς προείπομεν, μετὰ τὰς Ἰουκουνδιανὰς, περὶ ὧν ἴδου τὴν περιγραφὴν τοῦ Γαλατᾶ ἐν τῷ Β' Μέρει.

ὁπάρχου, τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου· παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις δὲ, Παλάτιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἢ τοῦ Βελισαρίου, συνήθως δὲ Παλάτιον τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ Δουκάγγιος ἀπορεῖ πῶς ἐδόθη εἰς τὸ κτίριον τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου, ἐν ᾧ καὶ οἱ (λέγει) τῶν συγγραφέων ὁδὸν ἵστορεῖ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἔκτισεν ἐνταῦθα παλάτιον. Ἀλλ' ὁ σοφὸς οὗτος ὁδὸν ἐνθυμήθη, φαίνεται, τὴν ἀνωτέρω ῥῆσιν τοῦ Θεοφάνους καὶ Κωδινού. Τοῦ Κωνσταντίνου ὅμως τὸ ὄνομα ἐπεφημίσθη εἰς τὸ παλάτιον τοῦτο, οὐχὶ ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, τὸ ὅποιον ἤθελεν εἶναι τῶ ὄντι ἀκατανόητον, ἀλλ' ἰσως τοῦ Πορφυρογεννήτου· διότι τοῦτο νομίζω εἶναι τὸ κτισθὲν (1) ὑπ' αὐτοῦ διὰ Ῥωμανόν τὸν υἱόν του, παλάτιον θαυμάσιον διὰ τε τὸ μέγεθος αὐτοῦ καὶ τὸ πολυσχημάτιστον τῶν ἐν αὐτῷ δόμων, εἰς πολλὰ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν ἐκπληττον καὶ διαμερίζον (2) α, ὅθεν καὶ Νέον Παλάτιον ὑπ' αὐτοῦ καλεῖται. Καὶ τότε ὁδὸν εἶνε ἰσως ἄλλο παρὰ τὸ πλησίον τῆς τοῦ Βῶνου κινστέρνης κτισθὲν ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ὑπὸ Ῥωμανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου, «ἀναφυλῆν ἐαυτῷ τῆς θερινῆς θερμῆς μηχανωμένου,» κατὰ τὸν Κεδρηνὸν καὶ Σκυλίτζην, οὗ «καὶ τῶν θεμελίων καταβαλλομένων,» ὁδὸν φασιν εὐρεθῆναι κεφαλὴν, καὶ ταύτης ἀσβεστουργηθείσης, τὸ κατὰ τῶν βοῶν λοιμικὸν πάθος, ὁ κραυρὰ κατονομάζεται, ἐλυμήνατο τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. α

Τοῦ δὲ Ἰουστινιανοῦ τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς τὸ παλάτιον τοῦτο κατ' ἄλλην σύγχυσιν προσώπων καὶ τόπων, συνήθη, ὡς ἀπεδείξαμεν προοιμιαζόμενοι, παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι. Καὶ πρῶτον, ἐπεὶ συγχέονται αἱ Σεκουνδιαναὶ μὲ τὰς Ἰουκουνδιανὰς, ὅπου τῶ ὄντι ἔκτισεν ὁ Ἰουστινιανός, καθὼς θέλομεν ἰδεῖ, παλάτιον· ἔπειτα τὸ Ἐβδόμον, διαιρούμενον εἰς Ἐκτὸς καὶ Ἐντὸς τῆς πόλεως, ὅπου ἐγίνοντο τὰ σιλέντια (συμβούλια, μεσφερέτ) τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν διαφόρων αὐτοῦ Νόμων, ἔδωκεν ἀφορμὴν ἵνα ὑποθέσωσιν αὐτόν κτίσαντα καὶ παλάτιον, καί τοι τοῦ μὲν Προκοπίου μηδὲν τοιοῦτον καταλέγοντος μεταξὺ τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων, τοῦ δὲ Γρατιανοῦ, πολὺ ἤδη πρὸ αὐτοῦ, σιλέντιον ὡσαύτως ποιήσαντος ἐνταῦθα. Τρίτη ἀφορμὴ συγχύσεως ὑπῆρξεν ἡ ἐνταῦθα ἐκκλησία τῶν Ἀσωμάτων, περὶ ἧς ἐφεξῆς· καὶ ἐπεὶ Ἰουστινιανὸς ὁ Ῥινότμητος ἔκτισεν ἐν τῷ Μεγάλῳ παλατίῳ τὸν ἀπ' αὐτοῦ παρνομασθέντα τρίκλινον παρὰ τὴν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν τῶν Ἀσωμάτων, τὴν ὕστερον ἐπονομασθεῖσαν Νέαν, ἐξέλεγον τοῦτον μὲν ἀντὶ τοῦ πρώτου, τὴν δὲ ἐκεῖ ἐκκλησίαν ἀντὶ τῆς ἐνταῦθα. Ἐν μόνον ὁδὸν εἶνε ἀπίθανον, ὅτι

(1) Εἴπομεν ἤδη ἐν τοῖς Προλεγόμενοις πῶς πρέπει ἵνα ἐκλαμβάνεται ἡ κτίσις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. (2) Ἀνώγου, παρὰ τῷ Κομπεφικ.

ὁ Τουστινιανὸς ἀνεκαίνισεν ἱσως τὸ παλάτιον τοῦτο, ἐὰν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν 'του.

Ἄν ὑπέφερεν ὀλιγώτερα καὶ τὸ σημερινὸν ὄνομα τοῦ κτιρίου τούτου, βασανισθὲν διαφόρως εἰς τὸ χωνευτήριον τῶν ἐτυμολόγων. Καὶ πρῶτον ὁ Καντεμίρης λέγει ὅτι εἶνε παραφθορὰ τοῦ Κυρίου, τίτλου ὑπὲρ τὸν ὁποῖον ἐγνώριζον καὶ πρὶν τῆς ἀλώσεως οἱ Τοῦρκοι τοὺς τῆς ΚΠ Αὐτοκράτορας, ὀνομάζοντες αὐτοὺς Σταμπόλ-τεκιουροῦ (κυρίου τῆς Πόλεως). Ὁ δὲ Muradja d'Ohsson (1), ἀνατρέγων μακρότερον, παράγει τὴν λέξιν ἀπὸ τοῦ Ἀρμενικοῦ Τακαθόρ, τίτλου κυριωνυμικοῦ ἐπίσης τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Ἀρμενίας. Ὅλα ταῦτα ἤθελον ἔχει μεγίστην πιθανότητα, ἐὰν ὁ δὲν ἐγγνωρίζομεν ὅτι ὑπῆρχον ἐνταῦθα

Τὰ Κῦρου,

ἀπὸ τῶν ὁποίων οἱ Τοῦρκοι παρεποίησαν τὸ Τεχέρ, κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν παρετήρησεν, ὡς εἴπομεν, καὶ ὁ Λευγκλάβιος, τοῦ 'να δίδωσιν εἰς τὰ διαστρεφόμενα ὑπ' αὐτῶν ξένα ὀνόματα σύστοιχόν τινα σημασίαν.

Περίεργον εἶνε τὸ συμβᾶν εἰς τὸν Κῦρον τοῦτον, τὸν ὁποῖον καὶ κτίτορα τοῦ ἐνταῦθα ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἀναγράφουσιν οἱ πλείστοι. Διορισθεῖς, καθὼς εἴπομεν (2), 'να ἀνοικοδομήσῃ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καταβληθέντα ὑπὸ σεισμοῦ, τόσῃ προθυμίᾳ κατέβαλεν εἰς τὸ ἔργον, ὥστε εἰς δύο μῆνας τὰ τεῖχη ἦσαν τελειωμένα. Ὁ δὲ δῆμος τῆς πόλεως, τὸν ὁποῖον συγκινοῦσι πάντοτε τὰ κοινωφελῆ καὶ μεγάλα ἔργα, 'τὸν ἀντήμειψεν μετέσσαρας μόνον τὰς ἐξῆς λέξεις: »Κωνσταντῖνος ἔκτισεν, »Κῦρος ἀνενέωσε«, καθὼς καὶ τὸν Δαβὶδ αἱ Παρθέναι τῶν Ἑβραίων τὸ πάλαι ποιήσασαι εἰς τιμὴν αὐτοῦ τὸ »Σαοὺλ ἐν χιλιάσι, καὶ Δαβὶδ ἐν μυριάσιν«. Ἀλλὰ τὰς τέσσαρας ταύτας λέξεις, γενομένας περιλαλήτους, ὁ δὲν ἠμπόρεσε 'να χωνεύσῃ τῶν εὐνούχων ὁ φθόνος, ὅσοι ἐβασίλευον διὰ τοῦ γυναικωνίτου τότε. Διαβλήθεις λοιπὸν ὡς τυραννικῶν καὶ εἰδωλολάτρης, μόλις ἐλύτρωσε τὴν κεφαλὴν 'του, σκεπασθεὶς μετὰ τὸ ῥάσον, καὶ καταφυγὼν εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα, ἔγινε καὶ ἀρχιερεὺς Σμύρνης. Ἀλλ' ὁ ἰκανώτατος περὶ τὴν τειχοδομίαν ἑπαρχος ὁ δὲν ἦτον καὶ ἱεροκῆρυξ, φαίνεται, δεξιός. Ὁθεν, ἀναγκασμένος 'να ὁμιλήσῃ ἀπὸ τοῦ ἁμῶντος πρὸς τὸ νέον 'του πολυμνιον κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων, μετεχειρίσθη συντομίαν πολὺ πλειοτέραν τῆς περὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν τευχῶν, περιορίσας τὴν διδασκίαν

(1) Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ, καὶ διὰ τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀκριθείαν 'του, σπανίου τούτου συγγραφέως, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁποῖου ἀποδίδω (δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας) τὸ ὀφειλόμενον τῆς ἐγνωμοσύνης μου σέβας, εἶνε τοσοῦτ' ἢ μᾶλλον λόγου ἀξιοτέρα, ὥσθ καὶ αὐτὸς μητρόθεν τὸ γένος εἴλκεν ἐξ Ἀρμενίων, γεννηθεὶς μὲν ἐν ΚΠ, καὶ ἀσχοληθεὶς 22 ὀλόκληρα ἔτη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ πολυτίμου τῷ ὄντι συγγράμματός 'του, ἐπιγραφομένου: Tableau de l'Empire Ottoman ἀναχωρήσας δὲ ἐκ ΚΠ τῷ 1784 πρὸς τύπων αὐτοῦ, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1807, πρὶν ἐκδοθῇ ὁ Β' αὐτοῦ τόμος. (2) Σελ. 102.

του εἰς μόνην τὴν ἐξῆς φράσιν: » Ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐ-
 νανθρωπίσεως, ὡς ὑπερβαίνουν πᾶσαν ἔννοιαν ἀνθρωπίνην, σιωπῇ τιμᾶσθω
 πάντοτε, νῦν καὶ αἶψα καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν! » Πόσοι ἀμα-
 θεῖς ἱεροκήρυκες ἦτον εὐχῆς ἔργον ἵνα ἐμιμοῦντο τὸν ἡμέτερον Κύρον (1)!
 Τὸ παλάτιον τοῦτο ἔχει σχῆμα τετράγωνον ἐπίμηκες (ὀρθογώνιον), καὶ
 δεκαοκτὼ μὲν πῆχεων μῆκος, ἐννέα δὲ πλάτος· εἶνε δὲ τριώροφον μὲς τριπλᾶ
 παράθυρα καὶ μαρμάρινα διαζώματα, σωζόμενα εἰσέτι. Τὸ δὲ πλεῖστον
 μέρος τῶν ὑποστηριζόντων αὐτὸ κιόνων καὶ τῶν ἔξωθεν ἀψίδων εἶνε συγ-
 κεισμένον. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρόσγειον αὐτοῦ μέρος, ὅπου ἐπὶ Γυλλίου
 ἐφυλάττοντο ἐλέφαντες, ἐπὶ δὲ Καντεμίρου κατῴκου, κατὰ διαταγὴν,
 λέγει, τοῦ Σουλτάνου, Γύφτοι (σιδηρουργοί), τῶρα ἐργάζονται ὑελουργοί
 Ἰουδαῖοι· εἰς δὲ τὸ ὑπέργειον οἰκοῦσιν ἄθλιαί τινες οἰκογένειαι Ἰουδαίων·
 καὶ εἰς τὸ ὑπερῶν, ἄστερον καὶ διεβρήγμένον, φωλεύουσι γλαυκὰ καὶ
 νυκτερίδες. Ὁ Turnefort εἶδεν εἰς τὰ 1702 δύο μόνον κίονας, ὑποστηρί-
 ζοντας ἐξώστεγόν τι ὑπὲρ τὴν θύραν τὴν φέρουσιν ἀπὸ τινος αὐλῆς εἰς τὰ
 ἐντὸς τοῦ παλατίου, καὶ μερικὰς βαθμίδας μαρμαρίνης τινὸς κλίμακος,
 δι' ἧς ἀνέβαινον εἰς αὐτὸ, ὅθεν καὶ τὸ παρομοιάζει μᾶλλον μὲς βῆμα, ἢ
 δικαστήριον. Ὁ δὲ Chevalier, συμπεραίνων ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ ὁρό-
 των καὶ τῶν ἐν τοῖς κουφώμασι τῶν θυρίδων μαρμαρίνων διαζωμάτων,
 λέγει ὅτι ὁ μὲν ὁμοιάζει πολλὰ ἀρχαῖον. Ἐν τινι δὲ τῶν ἀνωτέρων θολω-
 τῶν αὐτοῦ δωματίων, ἐπὶ τοῦ λίθου τοῦ ὑπὲρ τὴν θύραν, δι' ἧς ἔξοδος πρὸς
 τὰ τεῖχη, ἐφαίνεται ποτε, ἴσως δὲ σώζεται καὶ σήμερον, ἐγγεγραμμένος
 δικέφαλος ἀετὸς μὲς ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας· ἐπὶ δὲ τῶν κιονοκρά-
 των τῶν περὶ τοὺς τοίχους μικρῶν κιόνων, περιεξεῖχον τὰ κρίνα τοῦ Γαλ-
 λικοῦ ποτε στέμματος· ἐντὸς δὲ θυρεοῦ τινος διεκρίνετο τὸ ἐξῆς Μονόγραμμα,
 ὃ μὲν Ἰσμαὴλ Βουλιάλδος ἐξηγεῖ ΠΑΣΧΑ, ἡμῶν ἡμετέρας, ἡμῶν ἡμετέρας
 κατ' αὐτὴν τοῦ Πάσχα τὴν προτεραίαν κατ' αὐτὴν τοῦ Πάσχα τὴν προτεραίαν
 ὑπ' αὐτῶν Αὐτοκράτωρ· ὁ δὲ Δουκάγγιος
 τερὸν ὅτι παριστάνει, προσεκτικώτερον πα-
 τὴν ὄνομα τῶν Παλαιολόγων.

(1) Τὰ ἐπιγράμματα ὀνομάζουσιν αὐτὸν Κωνσταντῖνον· ὁ δὲ Δουκάγγιος φρονεῖ ὅτι εἶχε δύο
 ὀνόματα. Παραδεχόμενοι καθ' ὁλοκλήριαν τὴν γνώμην τοῦ Σοφοῦ τούτου, προσθέτομεν μόνον, ὡς
 εἰκόσιν ἀπλήν, ὅτι ὁ Ἐπαρχος οὗτος ἦτον, φαίνεται, πρότερον Ἑθνικός, καὶ τότε ὀνομάζετο Κύ-
 ρος· προσελθὼν δὲ εἰς τὸν χριστιανισμόν, μετέβαλε καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διατηρήσας ἴσως καὶ τὸ
 πρῶτον, ὡς ἐπωνύμιον. Τοῦτο συμπεραίνομεν, πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν ἀρκτικῶν
 στοιχείων ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων, συνήθειαν τὴν ὅποιαν διητήρησαν ἄχι μόνον οἱ χριστιανοί,
 ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι ὡς πρὸς τοὺς μεταβάλλοντας θρησκεία, καὶ δεύτερον ἐκ τοῦ ὅτι διεβλήθη
 ἔπειτα ὁ Κύρος καὶ ὡς εἰδωλολάτρης. Καί, τούτου δοθέντος, ὅθεν εἶνε ἀπίθανον ἵνα ἦτον
 καὶ τὸ παλάτιον ἰδικόν του, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἵνα παρέμεινεν εἰς αὐτὸ τοῦ Κωνσταντίνου τὸ ὄνομα.

Πλησίον τοῦ παλατίου τούτου ἔκειτό ποτε, » πρὸ τῆς πόλεως¹, ὁ λαμπρότατος ναὸς, ἡ, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, ἡ ἀνδρῶα Μονὴ τῶν Ἑν- νέα Ταγματῶν ἢ τῶν Ἀσωμάτων, κτίσμα τῆς Βασιλίδος Θεο- δώρας τῆς Πορφυρογεννήτου, ἐξ οὗ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν μετὰ τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ Ἐκκλησίας τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῆς καλουμένης Νέας ἀπατηθέντες τῶν συγγραφέων τινὲς, συγχέουσιν, ὡς εἴπομεν, τὰ δύο ταῦτα παλάτια.

Ἀπὸ τοῦ ναοῦ τούτου παρωνομάσθη ἡ πλησίον αὐτοῦ Πύλη τῶν Ἀσωμάτων, κλεισμένη καὶ κρημνισμένη σήμερον, φαινομένη δὲ ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ἔξωθεν τῆς πόλεως Γραικικοῦ κοινοταφείου.

Ἡ σημερινὴ δὲ ἐκκλησία τῆς ἀπὸ τοῦ Τεκὺρ-σαρχίου παρωνυμουμένης Γραικικῆς συνοικίας, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, καὶ ἐπιλεγο- μένη Κυρία⁽¹⁾ τῶν Οὐρανῶν, λέγεται προσέτι καὶ Παναγία Χαντζερλή, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς εἰκόνης αὐτῆς ἐμπεγμένον κατὰ τῆς καρδίας ἔγχειρίδιον (χαντζάρ), τοῦ ὁποίου γνωστὴ ἡ θρυλλουμένη αἰτία. Ἐντὸς δὲ τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶνε παρεκκλήσιον καὶ ἀγίασμα τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς.

Ἡ μετ' αὐτὴν συνοικία καλεῖται Σαλμὰ-τομροῦκ, τὸ ὁποῖον ἀναλογεῖ κατὰ τι μὲ τὸ Μικρὸν Στρατήγιον ἢ Πραιτώριον, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Θεοδοσιανοῦ Φέρου τοῦ ἐν τῷ Ἐηρολόφῳ.

Πλησίον δὲ ἤδη τῆς Πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τοῦ Κιουρκτσῆ- -τζαμισῦ, ἐπὶ τῆς πρὸς ἀνατολὰς ὁρμῆς τοῦ Ἑκτου λόφου, ἔκειτό ποτε

Ἡ Μονὴ τῆς Χώρας.

ἡτις, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἡ, κατὰ τὸν Φραν- τζήν, τοῦ Ζωοδότου, ἦτον τὸ πάλαι, » ἔξω τειχῶν, ἐν τῷ βορείῳ μέρει^α, κατὰ τὸ Συναξάριον τοῦ Ἁγίου Βαβύλα τῆς 4 Σεπτ., εἰς τὴν πεδιάδα (χώραν). » Διότι ἐπὶ τῶν Βυζαντίων χωρίον ἦν ἐκεῖσε, καθὰ καὶ τὸ » τοῦ Στουδίου χωρίον καὶ αὐτὸ ἦν », λέγει ὁ Κωδινός. Ἐπεκταθέντων δὲ μετὰ ταῦτα τῶν τειχῶν ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου, περιεκλείσθη μὲν ἐντὸς τῆς πόλεως, διέσωσε δὲ τὸ παλαιὸν αὐτῆς ὄνομα, καθὼς καὶ ἄλλα μέρη τῆς ΚΠ. Ὅθεν καὶ αἱ λιτανεῖαι, αἱ γινόμεναι προτοῦ ἐν τῷ Κάμπῳ τοῦ Ἐ- βδόμου, ἐγίνοντο ἔπειτα, καὶ μάλιστα ἐπικειμένων ἐχθρῶν, εἰς τὴν Μονὴν ταύτην· ἰδίως δὲ εἰς αὐτὴν μετεφέρετο, ἐν καιρῷ κινδύνου, ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας, καὶ ἐνταῦθα εὐρεθεῖσα ἐπὶ τῆς τελευταίας πολιορ- κίας, κατετεμαχίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς εἴρηται.

Ὁ ναὸς τῆς Μονῆς ταύτης, ἀνοικοδομηθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰου-

(1) Εἰς τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν, νομίζω, ἡ συστοιχία τοῦ ὀνόματος τῆς Θεοτόκου τῶν Κυρῶν, τὴν ὁποῖαν ὁμοῦς τοποθετοῦσιν, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν τοῦ Ἐγρὺ-καποῦ ἐκκλησίαν.

στινιανού, ἐπιμήκης τὸ σχῆμα, ἐκαλλωπίσθη καὶ ἐπροικίσθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ἐπαρχοῦ Πρίσκου, τοῦ γαμβροῦ τοῦ τυράννου Φωκά, περιορισθέντος ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ. Καταστραφεῖς δὲ τῷ χρόνῳ μέχρι τῶν θεμελίων, ἀνικοδομήθη μετ' ὀλίγον ἄνωθεν, κατὰ τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα, ὑπὸ τῆς Κουροπαλατίσσης καὶ Δουκαίνης Μαρίας, τῆς πενθερᾶς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, συζύγου δὲ Ἀνδρονίκου Δούκα τοῦ Κουροπαλάτου. Καταφθαρεῖς δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἀνεκαινίσθη, πλὴν τοῦ Καθολικοῦ, μεγάλας δαπάναις ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου, τοῦ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, τῷ 1321, ὃς τις, ἀφ' οὗ, διὰ τὴν πολιτικὴν σύνεσιν καὶ παιδείαν 'του, ἐχρημάτισεν ἐπὶ Ἀνδρονίκου γενικὸς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπίτροπος, καὶ ἔλαβε τὸ προνόμιον 'να φορῇ χρυσοπάρφυρον καλύπτραν, ἐξορισθεὶς, καθαιρεθέντος ἐκείνου, εἰς Διδυμότειχον, καὶ τέλος ἐπιστρέψας ἐκείθεν, καὶ μὴ ἔχων πλέον οἰκίαν, εὗρεν ἄσυχον σωτηρίας ψυχῆς καὶ σώματος τὴν Μονὴν ταύτην, ὅπου καὶ τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς σχῆμα, καὶ διανυκτερεύων μετὰ τῶν μοναχῶν, ἐν αὐτῇ καὶ τὸν βίον μετήλλαξεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου 'του ἐπεγράφη παρὰ τοῦ μαθητεύσαντος παρ' αὐτῷ τὴν ἀστρονομίαν Νικηφόρου τοῦ Γρηγορά τὸ ἐξῆς τετράστιχον :

Ὅς πάρος ἐν σοφίᾳ μέγα κύδος ἔην γε θνητῶν,

βαίως ὁδὸν λαῶς τοῦδε κέκυθε κύνιν.

« Δῆμος σεπτῶν Μουσῶν, ὁλολύξατε πάσαι

ᾧλετο κείνος ἀνὴρ, ᾧλετο πανσοφίη ! »

Ἡ Μονὴ αὕτη, ἐν ᾗ μετὰ τὴν ἄλωσιν εἶχον ἐγκατοικισθῇ γυναικόπαιδα Τούρκων, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς, εἶνε σήμερον Τουρκικὸν τζαμίον, κείμενον μετὰ τοῦ Τεκὺρ-σαραγίου καὶ τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως, καὶ καλούμενον Καχριέ-τζαμισί. Ὁ δὲ ναὸς αὐτῆς εἶνε τρίκογχος, κεκαλυμμένος ἔσωθεν τοὺς τοίχους ποικίλοις τετραγώνοις μαρμάροις, τὰ ὅποια κατεμαύρισε ἡ πολυκαιρία. Αἱ δὲ στοαὶ καὶ οἱ κίονες αὐτοῦ εἶνε Κορινθιακῆς ἀρμονίας. Παρὰ δὲ τὸν πρὸς δυσμὰς μινὰρὲν αὐτοῦ φαίνονται ἔξωθεν τὰ τέσσαρα ταῦτα στοιχεῖα οἷον, μονόγραμμα τοῦ τελευταίου αὐτοῦ κτίτορος, τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ἔσωθεν μιᾶς τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ καὶ ἡ εἰκὼν, προσφέροντος τῷ Χριστῷ τὸ τῆς ἐκκλησίας σχῆμα· εἰς δὲ τὰς τέσσαρας τοῦ θόλου γωνίας ἦσαν, κατὰ τὸν Chevalier, ἐκ μαρμάρου τὰ Ἑξαπτέρυγα· ἐπὶ δὲ τῶν τοίχων καὶ τῶν στοῶν τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἐξωνάρθηκος, καὶ ἄλλα διάφορα ἱερὰ μορφώματα ἐκ μουσείου καὶ ὑελογραφίας. Ἐπὶ δὲ τῆς μεσημβρινῆς πύλης ἐπὶ μαρμαρίνης τινὸς πλάκῃ ἀναγινώσκονται οἱ ἐξῆς ἱαμβικοὶ ἐπιτύμβιοι στίχοι, τῶν λοιπῶν ἐπικεχρισμένων δι' ἀσβέστου, καθὼς ἦσαν ποτὲ καὶ οὗτοι,

ἀνήκοντες, κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ συγγραφέως τῆς Κωνσταντινάδος, εἰς τὸν αὐτὸν Μετοχίτην.

»
 » δὲ Βασιλικῶν ἀποτεχθεὶς λημμάτων,
 » παρέσχεν αὐτοῖς προσφυῇ καὶ τὸν τρόπον.
 » Ποῖον γὰρ οὐκ ἦν ἀρετῆς εἶδος φέρων,
 » ὡς ὁ πρέπων ἕκαστον ἔτιχτε χρόνος;
 » Βουλευφόρος οὖν καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας,
 » καὶ δημαγωγός, καὶ κριτὴς ἦν ἀγγέλους·
 » καὶ πρὸς μὲν ἐχθροὺς τακτικὴν ἔπνει φλόγα,
 » κεραυνὸς ὦν ἄφυκτος αὐτοῖς ἀθρόοις·
 »
 » φρουρῶν τὰ κοινὰ μὴ κλαπῇ τὸ συμφέρον.
 » Κήδους δὲ τυχὼν εὐγενοῦς ἐγκοσμίου,
 » καὶ βασιλικὸν προσλαβὼν αὐθις γένος,
 » καὶ λαμπρὸν ὑπόδειγμα παριστῶν θίου,
 » κεῖται μοναστῆς εὐτελὲς ἐν ὁστέοις.
 » καὶ τελευταῖοι κρότοι·
 » πενθεὶ δὲ μικροῦ πᾶν τὸ Ῥωμαίων γένος.
 » Θεὸν περ αὐτὸν ἀγνοῶν οὐ τυγχάνει,
 » Ἄλλ' ὡς μόνε ζῶν καὶ μεριστῶν τὰς φύσεις,
 » εἴπου τι καὶ πέπραχεν αὐτῷ μὴ πρέπον,
 » λύσιν παρασχὼν, τὴν Ἐδὲμ κληρὸν δίδου α·

Ἐν αὐτῇ ἐτάφησαν ὁ ἅγιος Γερμανὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Ὁμολογητὴς, Μιχαὴλ ὁ Σὺγκελλος, Νικηφόρος Γρηγορᾶς ὁ ἱστορικὸς, καὶ ἄλλοι.

Πλησίον δὲ καὶ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ μοναστηρίου τῆς Χώρας, ἐπ' αὐτῆς τῆς μεγάλης λεωφόρου, μικρὸν ὑπὲρ τὸν τοῦ Προδρόμου ναόν, κατὰ τὸν Γύλλιον, κεῖται

Ἡ Κινστέρινα τοῦ Βώνου,

τοῦ ἐπὶ Ἡρακλείου ἀκμάσαντος Πατρικίου, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, ἐκστρατεύσας κατὰ Περσῶν, ἐπέτρεψε τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, ἀποθανόντος τῇ 11 Μαΐου τοῦ 627, καὶ ταφέντος, ὡς εἵπομεν, ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Στουδίου. Εἶνε δὲ σήμερον κρημνισμένη καὶ ἄστεγος, χρησιμεύουσα ὡς κῆπος λαχανικῶν (τσουκούρ-μποστάν), καὶ ἔχουσα μῆκος 300 βημάτων, ἢ, κατὰ τὸν Κ. Ἀνδρεώσσην, 750 ποδῶν, καὶ πλάτος 261.

Καὶ κατωτέρω ταύτης, πρὸς τὴν κλιτὺν τοῦ λόφου τὴν πρὸς τὸν κόλπον, ἄλλη θελοσκέπαστος, ἣτις μᾶλλον εἶνε ἡ τοῦ Βώνου, διότι ὁ Κωνδινὸς λέγει ὅτι »ἐσκέπασεν αὐτὴν διὰ κυλινδρικῶν θόλων.« Ἡ, ἐὰν ἐκεῖνη ὑποτεθῇ τοῦ Βώνου, αὕτη εἶνε

Ἡ (Κινστέρνα) τοῦ Ἀσπαρος,

τῆς ὁποίας τοὺς θόλους ὑποστηρίζουσιν 28 μαρμάρινοι κίονες, εἰς τρεῖς πειρὰς διατεθειμένοι, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναλογίας καὶ τάξεως ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν τῶν κιονοκράνων, ἀπέχοντες δὲ ἀλλήλων 9 πόδας. Ἐπὸτιζον δὲ ἀμφοτέραι τὰς Βλαχέρνας καὶ τὸ Σαλμά-τομουκ. Χρησιμεύει δὲ σήμερον, ὡς καὶ ἡ παρὰ τὸν Ἰππόδρομον Φιλόξενος, πρὸς μεταξοπλοκίαν, καὶ ἐκτίσθη τῷ 6' ἔτει Λέοντος τοῦ Μεγάλου (459), παρονομασθεῖσα ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς οἴκου τοῦ Μαγίστρου καὶ Πατρικίου Ἀσπαρος, ὃν περ εἶχε Βασίλειος ὁ Παρακοιμώμενος». Ὁ Ἀσπαρ οὗτος, ὑπατεύσας μετὰ τοῦ Ἀρεοδίνδου τῷ 431 (1), ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Λέοντος τῷ 470 μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀρδαβουρίου, ὑπατεύσαντος μετὰ τοῦ Ἀλυπίου τῷ 447. Ὁ δὲ ἕτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ Πατρίκιος, ὑπατεύσας τῷ 459, ἐγένετο καὶ Καῖσαρ τῷ 469, καὶ γαμβρὸς ἐπὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ Λέοντος Ἀριάδνῃ. Ὑστερον δὲ διαζευχθεὶς αὐτῆς, ἐξωρίσθη καὶ ἐφονεύθη (2). Ἡ Κινστέρνα αὕτη, ἔχουσα μῆκος 82 βημάτων καὶ πλάτος 51, γνωρίζεται σήμερον ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς ποτε περιπτέρου Τζιν-Ἀλῆ-κιοσ-κιοσ, ἀνήκοντος εἰς τὸν περίφημον Βεζίρην Τζιν-Ἀλῆ-πασσάν, ἐπονομασθέντα οὕτως ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων διὰ τὴν πρὸς τοὺς χριστιανούς αὐστηρότητά του.

Πλησίον αὐτῆς σώζεται, μεταβεβλημένος εἰς τζαμίον, καλούμενον

Κεφέλῃ - τζαμισί,

ὁ ναὸς τῆς Τοῦ Μανουὴλ ποτε καλουμένης Μονῆς, κτίσμα τοῦ ἐπὶ Θεοφίλου καὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας ἀκμάσαντος στρατηγικωτάτου ἐκείνου Μαγίστρου Μανουὴλ, τοῦ καὶ συνεπιτρόπου καταλειφθέντος τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ, μεταποιήσαντος » τὸν ἴδιον αὐτοῦ οἶκον, ἰδρυμένον » κατὰ τὴν κινστέρναν τοῦ Ἀσπαρος, εἰς σεμναίου τύπον», κατὰ τὸν Σκυλίτην, οὗ καὶ τὸν χοῦν κατέθετο », κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα, ἀποθανόν ἐκ τοῦ τραύματος, ὃ ἔλαβε προασπίσας τοῦ Θεοφίλου ἐν τινὶ μάχῃ. Τὴν Μονὴν ταύτην, ἀνακαινισθεῖσαν ὕστερον εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ὑπὸ τοῦ αἰοδίου Πατριάρχου Φωτίου, ἐκαινούργησεν ἔπειτα καὶ Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνός. Ἐν ταύτῃ ἐγκατεβίωσεν, ἐκπεσὼν τῆς ἀρχῆς, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Δούκας ὁ Παραπινάκης. Ἀποκαρεῖς γὰρ τὴν τρίχα, καὶ ψήφῳ Συνοδικῇ χειροτονηθεὶς Μητροπολίτης Ἐφέσου, καὶ ἅπαξ ἐκεῖσε ποιτήσας, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ταύτης ἡγούμενος, κατὰ

(1) Ἀμφίδολον, διότι τὸ ἔτος τοῦτο ἀναφέρονται ὑπατοὶ Ἀνίκιος Βάσος καὶ Ἀντίοχος.

(2) Τὰ ὀνόματα καὶ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τῶν υἱῶν τοῦ Ἀσπαρος, συγκεχυμένα παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσιν, ἐξηκρίδωσεν ὁ Λαμπέκιος.

δικαίωμα κτητορικόν, ἐχρημάτισεν ὁ Πατριάρχης Σέργιος ὁ Β', ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Φωτίου, πατριαρχεύσας εἴκοσιν ἔτη, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1019. Οὗτος πρῶτος Συνοδικῶς ἐξήλειψεν ἀπὸ τῶν Διπτύχων τὸ ὄνομα τοῦ Πάππα, ἀφ' οὗ πρῶτον ὑπέμνησεν αὐτὸν τὰ περὶ τῶν δυτικῶν καινοτομιῶν Συνοδικῶς ὀρισθέντα.

Πλησίον τῆς κινστέρνας τοῦ Ἀσπαρος, πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον, τοποθετεῖται ὑπὸ τῶν τὰ Πάτρια ΚΠ συγγραψάντων

Τὸ Χρυσοβάλανδον,

τὸ καὶ Χρυσοβάλανον καλούμενον, καὶ ὑπ' αὐτῶν μόνον ἀναφερόμενον, οἶκος πρότερον Νικολάου τοῦ Πατρικίου καὶ Δομεστίκου τῆς Ἀνατολῆς (τῶν Ἀνατολικῶν θεμάτων), μεταποιηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς ναὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἢ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἢ καὶ ἀμφοτέρων, πρὸς ἐξίλασμον τοῦ φόνου τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἣν ἐφώρασε μοιχευομένην. Περὶ δὲ τῆς ὀνομασίας αὐτοῦ λέγει ὁ Κωδινὸς (1) τῷ βουλομένῳ πιστεῦν, ὅτι, ἀπαρῶν χρημάτων πρὸς συντέλεσιν τοῦ ἔργου, ἐχρηματίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχαγγέλου ἀπελθεῖν εἰς τόνδε τὸν τόπον, καὶ εὑρεῖν βαλάντιον, ὃ καὶ εὔρε τῷ ὄντι, περιέχον ἑκατὸν λίτρας χρυσοῦ.

ΚΑΙ ἤδη λαμβάνομεν τὴν καλουμένην Μέσην ὁδὸν, ἣτις ἀπὸ τῆς Πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως φέρει διὰ τοῦ εὐρυχώρου ὁροπεδίου τοῦ Ζ' λόφου πρὸς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν καὶ τὸ Παλάτιον, ἀρκετὰ πλατεῖα καὶ ὀμαλὴ, μὲ οἰκίας ἐκατέρωθεν εὐθέτους καὶ κήπους εὐρυχωρούς. Ἡ ὁδὸς αὕτη καλεῖται, ὡς καὶ ἄλλοι εἶπομεν, Διβάν-γιολὸν, ὡς φέρουσα εἰς τὸ Βεζιρικὸν βῆμα καὶ τὰ λοιπὰ Ὑπουργεῖα. Καὶ πρῶτον ἀπαντῶμεν, ἐξ εὐωνύμων μὲν τὰ τζαμιά Κεσμὲ-κεαγια καὶ Κετσετζιλέρ, προχωροῦντες δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ, τὰ τζαμιά Νισαντζη-πασσά καὶ Καρά-γιομουρὸν, καὶ μετὰ αὐτῶν τὸ Σελή-χαμὰμ-τζαμισί, καὶ κατωτέρω τὸ τζαμίον, τὴν βιβλιοθήκην, τὴν κρήνην καὶ τὸ λουτρὸν τοῦ περιφήμου Δαμάτ-Ἡβραήμ-πασσά, περὶ οὗ διελαβόμεν περιγράφοντες τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἱπποδρόμου· πλησίον δὲ καὶ πρὸς μεσημβρίαν τούτου, ἐπὶ τῆς πρὸς νότον πλευρᾷ τοῦ Δ' λόφου, ὕψοιο

Ἡ τοῦ Μαρκιανοῦ Στήλη

(Κηΐζ-τασί).

τῆς ὁποίας σώζεται σήμερον μόνον ἡ βάσις, περικλεισμένη ἐντὸς Ὁθωμανικοῦ τινος κήπου, πάλαι μὲν περιτειχισμένου, νῦν δὲ ἀνεωγμένου καὶ

(1) Κεφ. ΜΗ'.

γεμάτου λόχμης φυτῶν ἀγρίων. Ἡ στήλη αὕτη ἦτον μονόλιθος, ἐκ λευκοῦ γρανίτου ἢ μαρμάρου, καθὼς καὶ ἡ σωζομένη βάσις αὐτῆς, τὸ δὲ κιονόκρανον Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, κομψότατα εἰργασμένον. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἐπέκειτο ὄγκος τις τετράγωνος ἐκ λαξευτῶν λίθων, κεκαλλωπισμένος εἰς τὰς γωνίας μὲ τέσσαρας ἀετούς, τὸν ὅποιον ἀγνοῶ διατὶ ἐξέλαβον οἱ περὶ τὸν Wehler κάλπην, περιέχουσιν τὴν καρδίαν (1) τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ στήλη παρωνυμεῖται, ἐν ᾧ πιθανώτατον φαίνεται, ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητος αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ Ἀρκαδίου, ὅτι ἦτον ἡ πλύνθος μᾶλλον ἢ τὸ ὑπόβαθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο στημένος ὁ ἀνδρίας τοῦ αὐτοκράτορος τούτου. Εἶχε δὲ 60 ποδῶν ὕψος ἄνευ τοῦ στυλοβάτου, ὃς τις ἔχει, κατὰ τὸν Chevalier, 15 ποδῶν ὕψος (2). Ὁ δὲ Γύλλιος λέγει ὅτι ἦτον ὅμοιος τῷ εἰς τὸ τζαμίον Σουλεϊμανιῇ μετακομισθέντι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἐξωκιονίου. Πρῶτος δὲ ὁ Σπών, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Wehler ἀνεκάλυψαν, οὐχὶ τὴν στήλην, τὴν ὁποίαν εἶδε πολὺ πρὸ αὐτῶν ὁ Γύλλιος, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τῆς στήσεώς της, ὃ δὲ Wehler ἐδημοσίευσε καὶ τὴν ἐπιγραφὴν, τῆς ὁποίας, καὶ τότε μόλις ἀναγινωσκομένης, διότι ἦν ἐκ μετάλλου, καὶ εἶχον μείνη μόνον τὰ καρφία καὶ τῶν γραμμάτων μέρος, σώζονται ἀκόμη μερικοὶ δυσανάγνωστοι χαρακτῆρες ὑπὸ τὴν κορωνίδα τοῦ στυλοβάτου. Εἶχε δὲ οὕτω :

» Principis hanc statuam [cerne torumque]
ter eius novit quod Tatianus [opus] (3) «.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι τὴν στήλην ταύτην ἐννοεῖ ὁ Κωδινός, λέγων ὅτι « ἐπὶ κλωστοῦ λιθίνου κίονος » ἵστατο ἀπὸ τῶν χρόνων ἀκόμη τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τὸ ἀγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ δημώδης φήμη ἀπέδωκε τὴν θρυλλουμένην ἐκείνην τῶν ἐφθαρμένων καὶ τῶν σωφρόνων γυναικῶν καὶ παρθένων διάγνωσιν, τότε πιθανὴ φαίνεται ἡ γνώμη τινῶν, ὅτι καὶ οἱ Τοῦρκοι, τὴν παράδοσιν ταύτην διατηροῦντες, ἐπωνόμασαν αὐτὴν Κχιζ-τασσί (παρθένου λίθον), εἰ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινιάδος λέγει ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀμυδρῶς ἐπ' αὐτῆς διακρινομένης εἰκόνος γυναικὸς, τῆς Ῥώμης Ἰσως, τῆς ὁποίας φαίνονται καὶ οἱ ἀετοὶ ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς ἐγγεγλυμμένοι. Ὁ δὲ Γύλλιος λέγει ὅτι εἶδεν ἐπ' αὐτῆς καὶ δαφνοστεφῇ ἀκτινωτὸν κύκλον, φέροντα ὁμοιωμὰ τι σταυροῦ λαβαρικοῦ, ὁποῖα τὰ σωζόμενα καὶ ἐν τῷ

(1) Ἐν ᾧ τὰ σώματα τῶν Αὐτοκρατόρων μάλιστα, οὐδέποτε ἀνετέμνοντο. (2) Ὁ Pertusier εἶδε εἰς αὐτὴν, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν λαθὼν, 35 ποδῶν ὕψος ὁμοῦ μὲ τὸν στυλοβάτην. Ἀλλ' εἶναι νομίζω λαθὼς τυπογραφικὸν ἀντὶ 75. (3) Καὶ περὶ τοῦ Τατιανοῦ τούτου προφανῶς ἀπατάται ὁ Wehler, λέγων (ἐὰν ᾖ ἐν ᾗ ἐσφαλμένη ἢ μετάφρασις) ὅτι ἐγένεν Αὐτοκράτωρ. Πιθανόν μόνον ὅτι ἦτον Ἐπαρχος τῆς πόλεως, καθὼς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰούλιος Ὑπαρχος Ἰλλυρίας.

κογλιώδει κίονι τοῦ Ἀρκαδίου τῷ ἐν τῷ Ξηρολόφῳ. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο τῆς Ἀφροδίτης συνέτριψε, κατὰ τοὺς μυθογράφους τῶν Πατρίων τῆς Βυζαντίδος, ἡ γυναικαδέλφη Ἰουστίνου τοῦ Νεωτέρου, διότι ἐπομπεύθη δῆθεν καὶ αὐτὴ, διερχομένη ἐκεῖθεν ἔριππος, ἐν τῷ ἐπιστρέφειν ἀπὸ τοῦ λούματος τῶν Βλαχερνῶν. Ἀλλ' αἱ μωρολογίαι αὗται μᾶς χορηγοῦσι τουλάχιστον ἀφορμὴν ἵνα ὑποθέσωμεν ὅτι περὶ τὴν στήλην ταύτην, ἢ προυποτεθῇ ὅτι ἐπ' αὐτῆς ἰδρυτο τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, ἦσαν καὶ τὰ χαῖμαιτυπεῖα, τὰ μεταποιηθέντα ἔπειτα ὑπὸ Θεοφίλου εἰς Ξενῶνος » εὐμηκες κτίσμα « καὶ Νοσοκομεῖον, καὶ ἐπομένως, ἵνα μὴ διαβαίνωσιν ἐκεῖθεν αἱ σώφρονες γυναῖκες, διεδόθη ἡ περὶ τῆς παραδόξου ιδιότητος τῆς στήλης ιδέα. » Ἐν δὲ τῷ καλουμένῳ Ζεύγματι, λέγει ὁ Κωδινός, ἐπάνω » τοῦ λόφου (1), ἦν ἐπὶ Κωνσταντίνου πορνεῖον καὶ ἔξωθεν αὐτοῦ οὐχ εὖ » ρίσκετο ἕτερον. Καὶ ἦσαν ἀπόχωροι (2) ἐπὶ τοὺς κίονας μετὰ κρικέλλων » καὶ κουρτίνων, καὶ οὕτως ἐκεῖσε οἱ ἐρῶντες ἐτέρποντο «.

Ἐδῶ κατώκησεν ἰσως καὶ ἡ Θεοδώρα ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γυνή, ὅτε πρῶτον, ἐπιστρέψασα ἀπὸ τῆς Παφλαγονίας, ὅπου εἶχε καταντήσῃ μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον καὶ Συρίαν περιοδείαν τῆς ἐπ' ἐργασίᾳ τῇ ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ πενομένη τὰ ἔσχατα, ἐτρέφετο ταλασιουργοῦσα. Ὄθεν ὕστερον, ὑψωθείσα εἰς τὴν τοῦ θρόνου περιωπὴν, ἀνφοκοδόμησε τὸ πενιχρὸν ἐκεῖνο οἶκημα ἢ τὸν Ἑμβολον (3) εἰς ναὸν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, καὶ ἐφρόντισε ἵνα βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν τῶν ἐξ ἀνάγκης ἐαυτὰς ἐμπορευομένων. Ὀλίγιστα παραδείγματα τύχης, ὅποια ἡ τῆς Αὐγούστης ταύτης, μᾶς προσφέρει ἡ Ἱστορία. Θυγάτηρ Ἀκακίου τινός, θηριοτρόφου τοῦ Ἱπποδρόμου, ἀπελευθέρου τοῦ δήμου, γεννηθεῖσα ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ θηριοτροφείου, ἔμεινεν ὀρφανὴ ἀπὸ πατρός εἰς παιδικὴν μόλις ἡλικίαν μετὰ δύο ἄλλας τῆς ἀδελφάς (4). Ἡ μήτηρ τῆς, ἐν τῆς ἀπελπισίας αὐτῆς τῇ παραφορᾷ, τὴν ἐνεφάνισεν ἐν οἰκτρῷ τῷ σχήματι εἰς τοὺς Δήμους, καὶ ὁ τῶν Βενέτων ἔσπευσε ἵνα τὴν ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ (5). Ἀλλ' ὁ θάνατος τῆς μητρός τῆς ἔμελλε ἵνα τὴν ἐκθέσῃ μετ' οὐ πολὺ εἰς

(1) Ἀλλὰ μήπως ἐννοεῖ ἄρα γε τὸν Ξηρολόφον, καὶ προσφιλέστερον ἦτον ἵνα τοποθετηθῇ τὸ μέρος τοῦτο εἰς τὸ Ἀβρὲτ-παζάρ (γυναικοπάζαρον); ἐπέχω. (2) Κοιτώνες παρὰ μὲν τοῖς. (3) Ἰδε σελ. 113. (4) Κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον, πατρίς τῆς Θεοδώρας ἦτον ἡ Κύπρις ὅθεν καὶ ὁ Ἰουστινιανός, » ἐπὶ δόξῃ τῆς γαμετῆς, ἐκράτουν ὕστερον ἐπὶ μᾶλλον « τὰ προνόμια ὅσα εἶχε προτοῦ χορηγῆσθαι ὁ Ἀναστάσιος εἰς τὴν νῆσον, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ γενομένην ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἢ τοῦ Ζήνωνος εὐρεσιν τοῦ πρωτοτύπου τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ἀποσπασας αὐτὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας, εἰς τὸν ὅποιον εἰσεῖς ὑπέκειτο. (5) Ἐκ τούτου καὶ ἡ προσπάθεια ἔπειτα τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὸ χρῶμα (κόμμα) τοῦ τοῦ Ἱπποδρόμου, καὶ ἐξ αὐτῆς ἡ τοσοῦτων δεινῶν παρατίσις ἐκείνῃ στάσις τῶν Βενέτων καὶ τῶν Πρατίνων, ἡ παρνομασθεῖσα ἀπὸ τοῦ Νίκα. Ἰδε τὰ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Ἱπποδρόμου προαγεθέντα.

ἐλας τῆς ὀρφανίας καὶ δυστυχίας τὰς δοκιμασίας. Ἡ Θεοδώρα ὁμῶς ἐπρο-
κίσθη μὲ ἀμίμητον κάλλος ὑπὸ τῆς φύσεως, καὶ ὁ Προκόπιος, ὅς τις, ὡς
πρόστιμον τῶν κολακειῶν, τὰς ὁποίας ἐπεδαψίλευσεν εἰς αὐτὴν παρρησίᾳ,
ἐπέβαλεν ἑαυτῇ ἵνα τὴν σατυρίσῃ ἐν παραδύστω καὶ ἀνωνύμως (1), μόνον
τὴν περὶ τοῦ κάλλους αὐτῆς μαρτυρίαν τοῦ ἐκόλασε μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐπα-
λινώδησεν. » Ἡ μὲν γὰρ εἰκὼν, λέγει (2), εὐπρόσωπος, ἀλλὰ τῆς Βασι-
» λίδος τῷ κάλλει ἐλάσσων. Ἐπεὶ αὐτῆς τὴν εὐπρέπειαν λόγῳ τε φράσαι
» καὶ ἰσθῆναι ἀπομιμήσασθαι, ἀνθρώπῳ γε ὄντι, παντάπασιν ἀδύνατον
» ... » Ἦν δὲ εὐπρόσωπος μὲν καὶ εὐχαρὶς ἄλλως, κολοβὸς δὲ καὶ ὥρα-
» κιῶσα, οὐ παντάπασιν μὲν τοι, ἀλλ' ὅσον ὑπόχλωρος εἶναι, γοργόν τε καὶ
» συνεστραμμένον αἶε βλέπουσα. Καὶ τῷ ὄντι ἡ εἰκὼν αὐτῆς, τὴν ὁποίαν
» δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ σωζομένου ἐν τινὶ τῶν ἐν Ῥα-
» βέννῃ ἐκκλησιῶν, τοιαύτην τινὰ ὑπεμφαίνει χάριν. Μὲ τοιαύτην λοιπὸν ἀ-
» φορμὴν ἐφωδιασμένη, ἔλαβεν ἀληθῶς » τὸ διάδημα τοῦ κάλλους ἐκ χειρὸς
» Κυρίου ». Φαίνεται δὲ ὅτι, ἔξωρος ἤδη, καὶ ἀφ' οὗ ὑπηρέτησεν ὡς ὑποκρί-
» τρια εἰς τὸ θέατρον, καὶ περιήλθεν, ὡς εἶπομεν, πολλὰ τῆς ἐπικρατείας
» μέρη παλλακευομένη τῶν ἀρχόντων τινὶ, κατώρθωσε ἵνα ἐλκύσῃ εἰς ἑαυ-
» τὴν τὸν Ἰουστινιανόν, καὶ ἵνα τὸν ἐλκύσῃ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε,
» ἀφ' οὗ, ἀπ' ἐναντίας τῆς γνώμης τῆς μητρὸς τοῦ Βιγίλιεντίας καὶ τῶν
» ἄλλων τοῦ συγγενῶν, ἀνέδειξεν αὐτὴν κοινωὺν νόμιμον τῆς κοίτης τοῦ,
» συνεμερίσατο πρὸς αὐτὴν καὶ τὸν θρόνον καὶ τὴν καρδίαν τοῦ, πολλάκις
» μάλιστα ἐφαίνετο αὐτὴ μᾶλλον ἐπικρατοῦσα ὑπὲρ ἐκείνον. Οὐδὲν τῶν πο-
» λιτικῶν ἐπράττετο παρὰ τὴν γνώμην τῆς Θεοδώρας· διάταγμα δὲν ἐγρά-
» φετο, χωρὶς ἵνα ἀναφέρηται καὶ τὸ ὄνομά της· καὶ ἀλήμων ὦ εἰς ἐκείνον,
» ὅς τις παρεγνώριζε τὴν ὑπεροχὴν της! Ὁ δὲ Πάππας Βιγίλιος, ἀναρπα-
» σθεὶς, κατὰ διαταγὴν αὐτῆς, ἐκ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ναοῦ τῆς Ἀγίας Καίσι-
» λίας, ὑπῆρξεν ἀπόδειξις ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ τότε ἀκόμην ἰσχύουσα τῶν ἱερῶν
» ναῶν ἀσυλία ἔπρεπε ἵνα μηδενισθῇ ἐνώπιον τῆς θελήσεώς της. » Exce-
» ptis omnibus, ἔγραφε πρὸς τὸν Ἐπαρχον τῆς Ῥώμης Ἀνθέμιον, in
» Basilica Sancti Petri parce: nam si in Lateranis, aut in Palacio, aut in
» qualibet Ecclesia inveneris Vigilium, mox impositum in navem per dum
» eum usque ad nos: καὶ ἐπρόσθετε: nam, per viventem in secula, exco-
» muni te faciam ». Καὶ τῆς ἀπειλῆς ταύτης ἄλλη ἀπόδειξις ὑπῆρξεν ὁ Πατρίκιος
» Βάσσος, ὅς τις ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβώτερα τὴν παρακοὴν τοῦ. » Μηνίσασα
» γὰρ αὐτῇ ἡ Θεοδώρα, ἔσφιγξε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ κόρδας, καὶ οἱ

(1) Ἐν τῇ καλουμένῃ Μυστικῇ ἢ Ἀνεκδότῳ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, ἥτις, καίτοι πολλῶν περι-
εχτικῇ καὶ περιεργατικῇ ἀνεκδότῳ, ὡς πρὸς τὰ ἔθνη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πολλὴν τιμὴν ὁμῶς δὲν
φέρει εἰς τὸν Προκόπιον. (2) Περὶ τοῦ ἀνδριάντος αὐτῆς τοῦ ἐν Ἀρκαδιανῶν.

» ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἔξω ἐπήδησαν, « κατὰ τὰ Πάτρια ΚΠ. Εἰς τόσῃν δὲ πολυτέλειαν καὶ ὑπεροφίαν ἐξώκειλεν, ὥστε τῷ 533 » ἐξελθοῦσα θερμήσαι, » λέγει ὁ Θεοφάνης, εἰς τὰ Θερμὰ τῶν Πυθίων (1), εἶχε συμπαρακολουθούντας αὐτὴν τετρακισχιλίους, τὸ πλεῖστον ἄρχοντας, Κόμητας, Πατρικίους, Μαγίστρους, Κουβικουλαρίους κτλ. « . » Καὶ ὁ μὲν Αὐτοκράτωρ » εὐπρόσδοος ἦν πάντων μάλιστα . . . παρὰ δὲ τὴν Βασιλίδαν, οὐδὲ τῶν » ἀρχόντων τινὶ, ὅτι μὴ χρόνῳ τε πολλῷ καὶ πόνῳ εἰσιτητὰ ἦν . . . ἐκαλοῦντο » δὲ αὐτῶν τινες μόλις τε καὶ ἡμέραις πολλὰς ὕστερον. Εἰσιόντες δὲ » παρ' αὐτὴν ξὺν δέει πολλῷ, ὅτι τάχιστα ἀπηλλάσσοντο, προσκυνήσαντες » μόνον εἰς ἔδαφος, καὶ τῷ χεῖλει ποδὸς ἐκατέρου ἀψάμενοι « . Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ λαλῶν εἶνε ὁ Προκόπιος ἐν τῇ Μυστικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ. Ὡς κολοφῶνα δὲ τῆς εὐδαιμονίας ταύτης ἀπήλαυσε καὶ τὴν μετὰ θάνατον εὐλαβῆ μνήμην, ἀναφερομένη ὡς Ἀγία ἐν τοῖς Μηναίοις !!

Δοθέντος δὲ ὅτι Κχιζ-τασσὶ εἶν' ἡ τῆς Ἀφροδίτης στήλη, καὶ παρ' αὐτὴν τὰ χαμαιτυπεῖα, τότε πλησίον αὐτῶν τοποθετητέον καὶ

Τὸ Ἀνεμοδούριον,

τὸ ὁποῖον εὗρηται γραφόμενον καὶ Ἀνεμοδούριον, καὶ φαίνεται ὅτι ἦτον Ἀνεμοδείκτης, ὁποῖος ὁ ἐν Ἀθήναις σωζόμενος Πύργος τοῦ Ἀνδρόνικου Κηρέστου, ὁ κοινῶς καλούμενος τοῦ Αἰόλου ἢ τῶν Ἀνέμων. » Ἐστηλώθη » δὲ, κατὰ τὰ Πάτρια ΚΠ, παρὰ Ἡλιοδώρου τοῦ ἀστρονόμου, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἔχον ἐπ' αὐτοῦ τοὺς ἑβ' ἀνέμους. Τὰ δὲ τέσσαρα χαλκουργήματα τὰ μεγάλα ἤχθησαν ἀπὸ τοῦ κάστρου τοῦ Δυρράχίου εἶχε » δὲ αὐτὰ γυνὴ χήρα εἰς προῖκα αὐτῆς ἀπὸ ναοῦ τινος « . Ὁ δὲ Κεδρηνός, περιγράφων τὸ μνημεῖον τοῦτο, ἀποδίδει τὴν ἱδρυσιν αὐτοῦ τῷ μεγάλῳ Θεοδοσίῳ. Ὁ δὲ Χωνειάτης τὸ ὀνομάζει » χαλκοῦν μετέωρον τετράπλευρον « , καὶ προσθέτει ὅτι ὁ τύραννος Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνοάγγελος ἐμελέτα » να στήσῃ ἐνταῦθα χαλκοῦν ἐπὶ κίονος τὸν ἑαυτοῦ ἀνδριάντα. Ἀλλοῦ δὲ τὸ περιγράφει ὡς ἐφεξῆς: » Τετράπλευρον, πυραμιδοειδές, χαλκοῦν » μηχανήμα, μικροῦ τοῖς τῶν κίωνων μείζουσιν εἰς ὕψος ἀνθαμιλλώμενον, » ὅσοι πολλαχοῦ τῆς πόλεως ἀνεστήκασιν, ἔχον δὲ ἐντετυπωμένα παντοῖα μὲν ὀρνίθων μιμήματα, γεωργικὰ τε καὶ ποιμενικὰ ἐργαλεῖα, καὶ » πέλαγος μετ' ἰχθύων, τῶν μὲν νηχομένων, τῶν δὲ ἀλιευομένων. Ἐρω-

(1) Τὸ νῦν Κουρί, χωρίον τῆς Βιθυνίας παράλιον, ὅπου πλησίον καὶ τὰ αὐτοφῶν Θερμὰ ὕδατα, τὰ καλούμενα Πηλοπόθια. Ἡ κόμη αὕτη, καλουμένη τὸ πάλαι καὶ Σωτηρούπολις, εἶχεν αἰετοτε φήμην διὰ τὰ Θερμὰ ταῦτα καὶ ὁ Ἰουστινιανός (δηλονότι ἡ Θεοδώρα) ἔκτισεν ἐκεῖ καὶ ναὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, καὶ λουτρῶν καὶ νοσοκομείον. Ἐφ' ἡμῶν δὲ ἡ μήτηρ τοῦ νῦν Σουλτάνου, ἀπελθοῦσα χάριν ὑγείας εἰς τὰ λουτρά ταῦτα, καὶ εὐαρεστηθεῖσα, ὠκοδομήσατο καὶ λουτρὸν καὶ νοσοκομεῖον καὶ ἀποδίδραν εἰς τὸ παράλιον.

» τας γυμνούς μηλοβολούμενους· ἄνωθεν δὲ ἐπαιωρούμενον γυναικόμορ-
 » φον εἶκασμα καὶ ταῖς πρώταις τῶν ἀνέμων κινήσεσι περισσοδούμενον α.
 Ἄλλου πάλιν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ἀντιγράφων, φαίνεται, ποιητοῦ τινος
 τοὺς ἰάμβους, τὸ ὀνομάζει » τετρασκελὲς τέχνασμα, « καὶ τὸ ἐτυμολογεῖ
 ἀπὸ τοῦ ἀνέμων δῆρις, » κεκοσμημένον

- » . . . βλαστοῖς τε καὶ καρποῖς καὶ ῥοῖσκόις.
 » Γυμνοὶ δ' Ἐρωτες, προσγελῶντες ἀλλήλοισ·
 » ἄλλοι δ' ἐποκλάζοντες ἔμπαλιν νέοι,
 » σάλπιγξι χαλκαῖς ἐμψυσῶντες ἀνέμους.
 » Χαλκοῦν δὲ θρέτας, ὑψόθεν πετόμενον
 » πνοὰς λιγείας δεικνύει τῶν ἀνέμων α.

Ὁ Δουκάγγιος ἀμφιβάλλει ἐὰν τὰ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ δύο ἐπιγράμματα » Εἰς
 » Ἐρωτας μηλοβολοῦντας ἀλλήλους ἐν Βυζαντίῳ α, ἀναφέρονται εἰς τοὺς
 ἐν τῷ Ἀνεμοδουρίῳ μηλοδόλους Ἐρωτας, οἱ ὅποιοι, πιθανώτερον ἴσως,
 ἦσαν Ἄνεμοι, παίζοντες τὸν δίσκον, καὶ εἰκονίζοντες τὸν φόνον τοῦ Ὑα-
 κίνθου κτλ.

Πλησίον τῆς τοῦ Μαρκιανοῦ στήλης εἶνε, πρὸς τὸ μέρος τὸ καλούμε-
 νον Ἀττίζ-τσεσμέ,

Ὁ Σαράτσ - χανὲς,

ὅπου οἱ ῥάπτοντες τὰς σκευὰς τῶν ἵππων ἐπιδείκνυνται μεγίστην ἐπιδε-
 ξιότητα εἰς τὰ κεντήματα τῶν ἐφιππίων καὶ τὰ ἐκ χάλυδος καὶ ὠρειχάλ-
 κου κοσμήματα τῶν χαλινῶν, κατ' οὐδὲν ἐλαττούμενα τῶν τεχνουργου-
 μένων εἰς τὰ περιφημότερα ἐργοστάσια τῆς Εὐρώπης, κατὰ τε τὴν πολυ-
 τέλειαν καὶ κομψότητα (1). Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἐκτεταμένη αὕτη ἀγορὰ,
 διὰ τε τὸ κοῖλον τῆς θέσεώς τῆς καὶ τὰς περιεχούσας αὐτὴν στοὰς καὶ
 προσέτι διὰ τὰ ὑπὸ τὸν πυθμένα αὐτῆς ὕδατα, ἀπορροίας ἴσως τοῦ ὑπο-
 γείου ποταμοῦ Λύκου, ἥτὸν ποτε κινστέρινα ἐκ τῶν ἀστέγων, καὶ ἴσως ἡ
 ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων παρωνυμουμένη, ἦτις, ἀπὸ τῶν
 χρόνων ἀκόμη τοῦ Γυλλίου, ἐχρησίμευεν ὡς ἐργοστάσιον σκυτέων καὶ
 ἐφιππιουργῶν.

Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι καὶ ἡ ἀρχαία ΚΠ εἶχε τὸν τῶν χαλινά-
 ρίων Φόρον, τῶν ἐμβόλων τοῦ ὀποίου τὰς πύλας, στηθείσας καταν-

(1) Ὁ Dangeau μάλιστα διηγεῖται (Memoires de — par Lemontey) ὅτι ἐπὶ Λουδοβίκου
 τοῦ ΙΔ', δηλαδὴ καθ' ὃν καιρὸν τὰ χειροτεχνήματα τῆς Γαλλίας εἶχον τελειοποιηθῆ σχεδὸν διὰ
 τῆς προστασίας τοῦ περιφήμου Colbert, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βασιλέως παρήγγειλε καὶ τοῦ ἐκέν-
 τησαν εἰς ΚΠ δύο φορέματα, τὸ μὲν χρυσοῦν, τὸ δὲ ἀργυροῦν, τὰ ὅποια ἐθαυμάσθησαν ὑπὸ
 τῆς Αὐλῆς.

τικρὺ τοῦ Σενάτου ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, μετέφερον ὁ Μακεδὼν Βασίλειος εἰς τὴν Νέαν Ἐκκλησίαν τοῦ Παλατίου.

Πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ Σαράτο-χανέ, καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τζαμίου Σουλτάν Μεχμέδ, εἶνε

Τὸ Ἄτ-παζάρ,

ἢ ἡ τῶν ἵππων ἀγορά, ὅπου πιθανῶς ἔκειτο τὸ πάλαι Ὁ Βοὸς, ἢ ἡ τοῦ Βοὸς Ἀγορά, ἄλλη παρὰ τὴν τοῦ Ταύρου, περὶ ἧς ἐφεξῆς. Ἐν τῷ Φόρῳ τοῦ Βοὸς ἦτον, κατὰ τὰ Συναξάρια, καὶ ὁ οἶκος Πέτρου τοῦ Τελώνου, τοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἐορταζομένου τῇ 20 Ἰανουαρίου, μετακοσμηθεὶς εἰς ἐκκλησίαν.

Πρὸς τὸ μέρος δὲ τοῦ Ἄτ-παζαρίου, κατὰ τὴν καλουμένην συνοικίαν Τσιρτσιρ, σώζεται, μεταβεβλημένος εἰς τζαμίον καὶ διακρινόμενος ἀπὸ τοῦ καλύπτοντος τὴν ὀροφὴν αὐτοῦ θόλου, ὁ ναὸς τῆς Βασιλικῆς ποτε

Μονῆς τοῦ Λιβῶς,

τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου. Ἡ Μονὴ αὕτη, καλουμένη προσέτι κατὰ παραφθορὰν καὶ Λειψὴ ἢ Τὸ Ὑ Λίψη, ἔκειτο πλησίον τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἐν τῷ Μαρσοδαγάρῃ, τόπῳ οὕτω καλουμένῳ, κτισθεῖσα ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πατρικίου καὶ ἀνθυπάτου, τοῦ χρηματίσαντος Δομεστίκου τῆς ὑπουργίας τοῦ Λιβῶς καὶ Δρουγγαρίου τῶν πλωτῶν ἢ μεγάλου Ἐταιρειάρχου, ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐφ' οὗ καὶ ἐφονεύθη ἐν τῷ κατὰ τῶν Βουλγάρων πολέμῳ. Ἐὰν δὲ, καθὼς νομίζω, ἦνε ἡ αὕτη τῇ καλουμένῃ τῆς Ἐρημίας ἢ, πιθανώτερον, Ἡρεμίας, ἦτον πρότερον, κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα, καθολικὴ (ἐνοριακὴ δηλ.) ἐκκλησία, ὃ δὲ Πατριάρχης Φώτιος ἐποίησεν αὐτὴν Μονὴν γυναιχείαν, καὶ ἐν αὐτῇ ἀπετέθη καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τελευτήσαντος ἐν ἐξορίᾳ. Ἀνεκαινίσθη δὲ ὑπὸ Θεοδώρας, τῆς μητρὸς Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου, ὅπου ἐτάφη καὶ αὐτός, καὶ ἡ πρώτη σύζυγος Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου Εἰρήνη ἢ ἐξ Ἀλαμανῶν, θυγάτηρ τοῦ Δουκὸς τῆς Βραουνσδάγης, καὶ ἡ δέσποινα Κυρία Ἄννα ἢ ἀπὸ τῆς Ῥωσσίας, πρώτη σύζυγος Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ Ζ', ἀποθανούσα, κατὰ τὸν Φραντζῆν (1), ὑπὸ τοῦ ἐνσκήψαντος ἐν ΚΠ λοιμοῦ τῷ 1416.

Πλησίον τῆς Μονῆς ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν προήρχετο ὁ Αὐτοκράτωρ τῇ ἐορτῇ τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου, ἔκτισεν ὁ αὐτός οὗτος Κωνσταντῖνος ὁ Δρουγγάριος καὶ Ξενῶνα. Κατὰ δὲ τὸν Χωνειάτην, »τὰ πρὸς ἔω

(1) Βιβλ. Α', λς'.

μέρη τῆς τοῦ Εὐσεργίου Μονῆς καὶ τὰ πρὸς θάλασσαν ἐκεῖθεν ἐπικλινῇ
μέρη τῆς πόλεως κατέληγον ἄχρι τῶν Δρουγγαρίου, « τὸν οἶκον
τοῦ ὁποίου, ἐπώνυμον τοῦ μέρους τούτου, ἀγοράσας Ἰσαάκιος ὁ αὐτο-
κράτωρ, μετεποίησεν εἰς Νοσοκομεῖον.

Ἐὰν δὲ προσυποτελῇ, περὶ οὗ ἔμως ἀμφιβάλλω, ὅτι εἶνε ἡ αὐτὴ τῇ
καλουμένῃ τὰ Λίβα, ὅπου ἦσαν καὶ τὰ Δαγάτου, ἐν οἷς καὶ ναὸς
τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ (ἄδηλον ποτέρου), τότε Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Λιβῶς
ὅς ἐστιν ὁ πρῶτος τοῦ ναοῦ τούτου κτίτωρ· διότι πρὸ αὐτοῦ ἀναφέρεται
Ὁρβίκιος, εἰτε ὁ Πραξιόσιτος, ὁ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, εἰτε,
πιθανώτερον, ὁ ἀπὸ Ὑπάτων, « μεγίστην περὶ τὰ βασιλεία καὶ τοῖς εὐ-
νούχοις ἔχων δύναμιν », κτίσας ἐνταῦθα (« ὅπου ποτὲ ἦσαν τὰ ἀπληκτα, »)
ναὸν τῆς Θεοτόκου, ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, ὅπου καὶ αὐτὸς, παῖς
ἐστὶν ὢν, ἐδιδάσκετο τὰ γράμματα, ἄρτι ἐλθὼν ἐκ Δυρράχίου, ὅθεν καὶ
τοῦτον ἀναγράφουσιν τινες κτίτορα τοῦ ναοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνεκκίνησε, φαί-
νεται, ἔπειτα καὶ Ἰουστίνος ὁ νεώτερος.

Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ

Τὰ Πρωτατίου.

ἀπὸ τοῦ Μαγίστρου καὶ Πατρικίου, ἔς τις κατῴκει ἐνταῦθα, ἐπὶ Κωνσταν-
τίνου, φαίνεται, τοῦ Μεγάλου· διότι ὁ Κωδινός, ἀναφέρων τὰ περὶ τῆς
κτίσεως τοῦ ναοῦ, λέγει ὅτι παρῆλθον 250 ἔτη ἀπὸ τοῦ Πρωτατίου, ὅσα
δηλαδὴ ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρις Ἰουστίνου τοῦ Νεωτέρου.

Ἀπὸ τοῦ Ὁρβικίου δὲ τούτου καὶ μία τῶν ἀψίδων τοῦ Στρατηγίου, ἡ
καταντικρὺ τοῦ Λουτροῦ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐκαλεῖτο

Τὰ Ὁρβικίου.

ἦτις, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἦτόν ποτε Πόρτα χειρταία τῶν Βυζαντινῶν, ἡ
αὐτὴ ἔσως καὶ Μεγάλῃ Πύλῃ τοῦ Μελετίου ἢ τῆς Μελέτης,
ἢ εἰς τὸν λεγόμενον Ἀχιλλέα, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1). Ἐκαλεῖτο
δὲ, κατὰ τὸν Κωδινόν, καὶ Καρέα, ὡς ὑπὸ Κάρου δῆθεν τοῦ Αὐτοκρά-
τορος οἰκοδομηθεῖσα, ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἀπὸ δένδρου μάλ-
λον καρύας παρ' αὐτὴν πεφυκότος.

Καὶ τότε ἐνταῦθ' ἂν τοποθετητέον καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀκακίου
τὸν ἐν τῇ Βασιλικῇ Πόρτῃ, πλησίον τῶν οἰκημάτων τοῦ Κων-
σταντίνου, αὐτοῦ πιθανῶς τούτου τοῦ Δρουγγαρίου, ἐν τῷ Δεκάτῳ Ῥε-
γεῶν καὶ ἐν τῷ Πασχάλῳ (2). Τὸν ναὸν τοῦτον, συνηνωμένον οἴκῳ

(1) Βιβλ. Α', σ'. (2) Κατὰ τὰ Μηναῖα τῆς 7 καὶ 22 Ἰουλίου, τὸ ὁποῖον ἐν ἄλλοις, κατὰ
διόρθωσιν ἔσως, γράφεται Ἐπτασχάλῳ.

τινί, ἐν ᾧ ἐσώζετο τὸ δένδρον καρύας καστανέας, ἀφ' ἧς ἐλέγετο ἐκ φήμης κρεμασθέντα ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μαρτυρῆσαι τὸν ἅγιον Ἀκακίον (εἰ καὶ κατὰ τὰ Μηναῖα, ἐφρονέθη πελεκισθεῖς), ἔκτισε, μικρὸν κατ' ἀρχὰς εὐκτήριον, Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας. Κρημνισθέντα δὲ ὕστερον αὐτόν, ἄρτι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, ἐς ἐν αὐτῷ εἰσῆλθε προσκυνήσων, καὶ τοῦ πρὸς θῆαν αὐτοῦ συνδραμόντος λαοῦ ἐκτὸς αὐτοῦ γενομένων, ὁ καὶ ἐν θαύματι κατελογίσθη, ὁ αὐτοκράτωρ οὕτως ἀνφοδομήσεν αὐτόν εἰς μὲν χρόν ἐκκλησιῶν, παρφοδομημένον τῷ τῆς καρέας προειρημένῳ δένδρῳ. Ἐπὶ δὲ Ἰουστινίου τοῦ πρεσβυτέρου ἀνεκαίνισεν αὐτόν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πατριάρχου Χαρσίου. Ἀλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνέκτισεν αὐτόν ἐκ θεμελίων λαμπρότατον, καὶ τῷ τοῦ ἁγίου Ἀκακίου ὀνόματι ἐπερήμευσεν, πρότερον τὸ σῶμα μόνον τοῦ Ἀγίου περιέχοντα. Βασιλεὺς δὲ ὁ Μακεδὼν ἀνεκαίνισεν αὐτόν ὕστερον, πτώσιν ὑπὸ τοῦ χρόνου ὠδίνοντα.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, διὰ τὴν γειτνίασιν ἰσως, μετέφερε τῷ 360 πατριαρχεύων ὁ αἰρεσιάρχης Μακεδόνιος, τοῦ Κωνσταντίνου ἀπόντος ἐν Γαλιλαίᾳ, τὸ λείψανον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ ναὸς ἐκεῖνος ὥδινε πτώσιν, καὶ «ὅπως ἂν μὴ συνληθῇ ἡ θήκη ὑπὸ τοῦ πτώματος». Ἀντιλέγοντος δὲ τοῦ λαοῦ «μὴ δεῖν» τὰ τοῦ βασιλέως ὅσα μεταφέρεσθαι ἴσον γὰρ εἶναι τῷ ἀνερύττεσθαι (1), καὶ συνδραμόντος εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, φόνος ἐγένετο τοσοῦτος, ὥστε ἐπλημύρην αἵματος ὄχι μόνον ἡ τῆς Ἐκκλησίας αὐλή, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ φρέαρ, καὶ ἐξεγύθη «καὶ εἰς τὴν ἐχομένην στοάν ἄχρι τῆς πλατείας αὐτῆς», κατὰ τὸν Σωκρ. καὶ Θεοφάν. Ὅθεν καὶ καθηρέθη μὲν ὁ Μακεδόνιος, διαῖεσθαι αὐτόν τοῦ Εὐδόξιου, τὸ δὲ λείψανον τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεκομίσθη πάλιν ὅπου ἀπέκειτο καὶ πρότερον.

Πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀκακίου ἦν καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Μητροπόλεως, ὅπου ἀπέκειτο καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ, κτισθεὶς μὲν ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἀνακαινισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ἐνταῦθα ἦν καὶ τοῦ Μωσῆ λ' ὁ οἶκος, εἴτε τοῦ Καίσαρος Ἀλεξίου Μωσῆ λ', υἱοῦ (2) Ῥωμανοῦ τοῦ Μωσῆ λ' τοῦ Μαχίστου, εὐγενοῦς ἐξ Ἀρμενίας (Μοσουλ), ἐκ τοῦ τῶν Κρηνιτῶν γένους, νυμφευθέντος Μαρίας τὴν μικροτέραν τῶν θυγατέρων τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοφίλου, εἴτα δὲ, γεννηθέντος υἱοῦ τῷ Θεοφίλῳ, καὶ τῆς Μαρίας ἀποθανούσης, διαβληθέντος αὐτῷ, καὶ συγχωρηθέντος μὲν, ἀποκρέντος δὲ, καὶ κτίσαντος τὴν Μονὴν τῶν Ἀνθεμίου (2), καὶ ἐν αὐτῇ μονάσσαντος καὶ ταφέντος, εἴτε τινὸς τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Ἰζέτζην (3) καὶ τοὺς μετὰ τὸν Θεοφάνην Χρ.

(1) Ἴδε τὴν σημασίαν τῆς λέξεως ἐν τῇ ὑπὸ τὴν σελίδα 249 ὑποσημειώσει. (2) Ἴδε τὴν περὶ γραφὴν τῆς Χαλκηδόνος ἐν τῷ Β' Μέρει. (3) Χιλ. Θ', στίχ. 259.

νογράφους, πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἦτον τοῦ Ἀλεξίου Μωσηλῆ, τοῦ ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ στρατηγῆσαντος κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ ἡττηθέντος ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀποτινιγέντος ἐν τῷ φεύγειν διὰ θαλάσσης. Ἀλλ' ἐὰν ὁ οἶκος οὗτος ᾗν ὁ αὐτὸς τῷ τῆς Κρηνιτισσῆς ἢ τῶν Κρηνιτισσῶν, καλουμένων οὕτως ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μωσηλῆ, ἔκειτο »κατὰ τὸ τῆς Ἀκροπόλεως μέρος«. Ἐκεῖ γάρ, »κατὰ τὰς οὕτω καλουμένας τῆς Κρηνιτισσῆς οἰκίας«, κατῴκει ὁ Ἀλέξιος Μωσηλῆ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), γραφόμενος ἐν τινι τῶν χειρογράφων καὶ Μωσέλη, ὅθεν εἰκάζει ὁ Βανδούριος ἔτι αὐτὸς εἶναι ὁ Μουσήλιος, εἰς ὃν πεποιήνται τὰ ἑξῆς τρία ἐπιγράμματα τὰ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ.

Α'.

- » Εὖνους μὲν Βασιλεῖ Μουσήλιος, ἔργα βῶσαι
δημόσια· σθεναρὴν πράγματα πίστιν ἔχει.
» Μουσεῖον Ῥώμῃ δ' ἐχαρίσατο, καὶ βασιλῆος
εἰκόνα θεασασίην ἐντὸς ἔγραψε δόμων.

Β'.

- » Τιμὴν μουσopoλoις, πόλεως χάριν, ἐλπίδα κυρῶν,
ὄπλα δὲ ταῖς ἀρεταῖς, χρήματα τοῖς ἀγαθοῖς.

Γ'.

- » Ταῦτα λόγοις ἀνέθηκεν ἐκὼν Μουσήλιος ἔργα,
πιστεύων καθαρώς, ὡς Θεός ἐστι Λόγος.

Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα ἐπιγράφονται: »Ἐν τῷ Πορφυρῷ Κίονι »εἰς τὸ Φιλαδέλφειον«, ὡς ἐὰν ἦσαν ἐπ' αὐτοῦ ἐγκεκληραγμένα· ἐξ οὗ συμπεραίνει ὁ Δουκάγγιος ὅτι ὁ Μουσήλιος οὗτος εἶχεν ἀνεγείρῃ ἐκεῖ Γυμνάσιον, καὶ ἐν αὐτῷ εἰκόνα τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἐκ δὲ τοῦ εὖ-
νους βασιλεῖ εἰκάζει ὅτι ἦτον εὐνούχος, καὶ ἐπομένως αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἐν τῷ Θ' Νέμῳ τοῦ Θεοδοσιανοῦ Κώδικος ἀναφερόμενος Πραιπόσιτος τοῦ θείου κουβικούλου, ἀξίωμα διδόμενον συνήθως εἰς εὐνούχους. Ἐκ τῆς Νεαρᾶς δὲ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου μαρτυρούμεν ἐπὶ πᾶσιν ὅτι αἱ ἑγγονοὶ τοῦ Μωσηλῆ περιῆλθον εἰς παντελεῆ ἀπερίαν καὶ ἔνδειαν. Ὁ δὲ Νάος τοῦ Ἀγίου Ἰουλιανοῦ (2), ὁ καλούμενος Πέρδιξ, διὰ τὸν ἐν μιᾷ τῶν στοῶν αὐτοῦ κατεσκευασμένον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου χαλκοῦν ἐπίχρυσον πέρδικα (πιθανῶς τὸ Χρυσὸν Ζώδιον τῶν Χρονογράφων), ἔκειτο εἰς

Τὸ Χρυσοκάμαρον,

τοποθετούμενον ἐν τῷ Ι' Ῥεγεῶνι, πλησίον τοῦ Φόρου (τοῦ Θεοδοσιανοῦ

(1) Βιβλ. Γ'. σφ. (2) Δύο ἄγιοι ἑορτάζονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο· ὁ μὲν Μάρτυς ἐκ Κιλικίας, τῇ 21 Ἰουνίου· ὁ δὲ, Ὁσίος, τῇ 12 Ἰανουαρίου. Ὁ ἐπώνυμος τοῦ ναοῦ τούτου ἐτιμᾶτο μεγάλως, ὡς ὁξὺς τῶν ἐπιόρκων τιμωρός.

πάντως) καὶ τοῦ ἁγίου Ἀκακίου, καὶ ὀπισθεν τῆς πλατείας τοῦ Μυρελαίου, καὶ ὀνομασθὲν οὕτως, εἴτε ἀπὸ τοῦ προειρημένου Χρυσοῦ Ζωδίου, συληθέντος ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Θεοφίλου, εἴτε ἀπὸ τῆς Καμάρας τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ, ἣν περιεκόσμησε χρυσῷ ἀπέφθω ἢ κτίτωρ τοῦ ναοῦ Ἰουλιανῆ, φενακίστατα οὕτω τὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ φιλογρηματίαν, ἐποφθαλμιῶντος εἰς τὸν πλοῦτον αὐτῆς (1). Ἡ καμάρα δὲ αὕτη ὅθεν εἶνε, νομίζω, ἄλλη παρ' αὐτὴν τὴν προειρημένην τοῦ Οὐρβικίου ἀψίδα, ἥτις ὅθεν εἶνε παράδοξον ἵνα μετεσκευάσθῃ εἰς ναόν, καθὼς καὶ ἡ ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ Χαλκῇ, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπομένως, ἀποτελοῦσαν ἤδη τὴν κόγχην τοῦ ναοῦ, ἐπεγέγραπτο τὸ ἐξῆς δίστιχον:

» Κόλποι δ' ἀμφοτέρωθεν ἐπ' ἀψίδεσσι χυθέντες,

» φέγγος ἀειδίνητον ἐμιχσαντο σελήνης.

Τὸν ναὸν τοῦτον κατέκαυσεν ὁ Κοπρώνυμος, καταβρέυσαντος τοῦ μολίβδου, κατὰ τοὺς Χρονολογικοὺς, ἄχρι τοῦ λιμένος τῶν Σοφίων.

Ἐνταῦθα ἦσαν πιθανῶς καὶ

Τὰ Ὀλυμβρίου.

τοποθετούμενα ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου (2) μεταξὺ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τοῦ Φιλαδέλφειου, καὶ κληθέντα οὕτως ἀπὸ Ὀλυμβρίου ἢ Ὀλυβρίου τοῦ ἐκ Ῥώμης Μαγίστρου, τοῦ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μ. ἀναγορευθέντος ἔπειτα Αὐτοκράτορος ἐν Ῥώμῃ, ὃς τις κατῴκει ἐνταῦθα.

Ἐν ταῖς Ὀλυβρίου ἦν ὁ ναὸς ἡ ἡ Μιονὴ τῆς Ἀγίας Εὐφρημίας, ἣν ἔρξατο μὲν κτίζειν Εὐδόξια, ἡ σύζυγος Οὐαλεντινιανοῦ, οὐχὶ τοῦ Α', τοῦ ὁποῦ οὐδετέρου τῶν γυναικῶν ὠνομάζετο Εὐδόξια, ἀλλὰ ἡ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὁμωνύμου τῷ πατρὶ, φανευθέντος εἰκοσαετοῦς περίπου τῷ 392, ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐαλεντος, γεννηθέντος τῇ 15 Φεβρουαρίου τοῦ 366, οὐκ ἔφθασε δὲ συντελέσαι, ἀλλὰ τοὺς θεμελίους αὐτῆς εἰς δύο πηχῶν ὕψος ἀναγαγούσα, νόσφ' ὀνειρῇ ἐτελεύτησεν. Ὁ δὲ προῤῥήθεις Ὀλύμβριος, κατ' οἰκῶν, ὡς εἴρηται, πλησίον, συνετέλεσεν αὐτὸν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Πλακιδίας, λίθων κάλλει καθωραΐσας, καὶ κτημάτων περιουσίᾳ καταπλουτήσας. Εὐφρημία δὲ, ἡ Ἰουστίνου τοῦ Θρακὸς σύζυγος, ἀνωκοδόμησεν αὐτὸν ἔπειτα, ἥς καὶ ὁ ἀνδρὶας ἐνταῦθα ἵστατο, κατὰ τὸν Σουΐδαν. Τρίτη

(1) Ὅθεν εἰς αὐτὴν ἀνήκειν νομίζω καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ ἐπιγράμμα, τὸ » Εἰς τὴν καμάραν » τοῦ Φόρου (τοῦ Θεοδοσιανοῦ παντως) πρὸς τὴν δύσιν: » Μηνᾶς χρύσειον ἔργον εἰδείματο πᾶσιν » ὁδοῖταις, » κυδαίνων πολυέθρονον ἐριχρύσων βασιλῆων. Καὶ ἴσως αὐτὴν ἐννοεῖ καὶ ὁ Χρυσολωρᾶς » Ἐμνήσθην (γράφων πρὸς Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον) καὶ . . . τῆς πρὸς δυσμᾶς γενομένης ποτὶ » πύλης τῆς πόλεως, . . . καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτὴν λαμπροσύνης στοᾶς πύργῳθεν α. Ἰσως δὲ αὕτη εἶναι καὶ ἡ Porta antiquissima pulchra τοῦ Βονδελμάντιου. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ὅθεν εἶνε παράδοξον, εἰς τὴν περὶ ἀνακαλύψεως τῶν κλεπτῶν φήμην τοῦ παρ' αὐτὴν ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ ἵνα ἔδωκε ἀφορμὴν ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου στίχου τοῦ ἐπιγράμματος, διεφθαρμένου ἴσως ὑπὸ τοῦ χρόνου, Μηνᾶς χρύσειον κτλ. (2) Βιβλ. Α', ι'.

δὲ αὐτοῦ κτίτωρ εἶνε ἡ ἀνωτέρω Ἰουλιανή, θυγάτηρ μὲν τοῦ Ὀλυβρίου καὶ τῆς Πλακιδίας, ἐγγόνῃ δὲ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ τῆς Εὐδοξίας, κατὰ τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα, σωζόμενον ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ :

- » Εἰμὶ δόμος Τριάδος, τρισὴ δέ με τεῦξε γενέθλη·
 » πρώτη μὲν, πολέμους καὶ δάρδαρα φύλα φυγοῦσα,
 » τεύξατο, καὶ μ' ἀνέθηκε Θεῶ ζωάγρια μόχθων,
 » Θεοδοσίου θυγάτηρ Εὐδοξία· ἐκ δέ με κείνης,
 » Πλακιδίῃ κόσμησε σὺν ὀλβίᾳ παρακοίτῃ·
 » Εἰ δέ που ἀγλαίης ἐπεδούετο κάλλος ἐμεῖο,
 » τήνδ' εἰ μοι ὀλβιδώδωρος, ὑπὲρ μνήμης γενετήρων,
 » δῶκεν Ἰουλιανή, καὶ ὑπέρτατον ὤπασε κύδος
 » μητέρι, καὶ γενέτῃ, καὶ ἀγακλέῃ μητρὶ τεκούσης,
 » κόσμον ἀεξήσασα παλαιότερον. Εἰ δ' ἐμὸν ἔργον . . .

Παρά τοῦτο ἀναφέρονται καὶ ἄλλα πέντε ἐπιγράμματα, ἐπιγεγραμμένα εἰς διάφορα τοῦ ναοῦ τούτου μέρη, καὶ

Α'.

ἐνδοθεν τοῦ περιστυλίου.

- » Κάλλος ἔχον καὶ πρόσθεν ἐπήρατον· ἄλλ' ἐπὶ μορφῇ
 » τῇ πρὶν ἀριστερὴν νῦν λάχον ἀγλαίην.

Β'.

- » Οὕτω γῆρας ἐμὸν, μετὰ μητέρα καὶ μετὰ τηθὴν,
 » ἔβυσεν Ἰουλιανή, καὶ νέον ἄνθος ἔχω.

Γ'.

- » Ἦν ἄρα καὶ κάλλους ἔτι κάλλιον· εὖτ' ἐμὸν ἔργον,
 » καὶ πρὶν ἔόν περίπυστον, αἰδιμον ἐς χθόνα πᾶσαν,
 » ἀγλαίης προτέρης ἐς ὑπέρτερον ἤγαγε κάλλος,
 » τόσσον Ἰουλιανή, ὅσον ἀστράσιν ἀντιφρίκειν.

Δ'.

- » Αὐτὴν ἐργοπόνουσιν ἐπιπνεῖουσιν ἀρωγὴν
 » εἶχεν Ἰουλιανή Μάρτυρα νηοπόλον.
 » Οὐποτε γάρ τοῖόν τε τόσον τ' εὐδαΐδαλον ἔργον
 » ἤνυσεν, οὐρανίης ἔμπλεον ἀγλαίης.

Ε'.

- » Οὐκέτι θαυμάξεις προτέρων κλέος, οἳ διὰ τέχνης
 » εὖχος ἐν ὀψιγόνοις λίπον ἄσπετον, ὁσσάτιόν περ
 » κύδος Ἰουλιανῆς πινυτόφρονος, ἢ χάριν ἔργων
 » ἀρχηγόνων νόησε νοήματα πάνσοφα φωτῶν.

Ἐὰν δὲ ὁ ναὸς αὗτος ᾗεν ὁ τῆς Ἀγίας Εὐφημίας τῆς λεγομένης Εὐμόρφου, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), ἐν μὲν τῷ ἀριστερῷ μέρει τῷ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐκείτῃ σταταραίᾳ (2), ἐτέθαπτο Παγκαλῶ ἡ μήτηρ τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου· ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, ἀπέναντι αὐτῆς, ἐν σταταραίᾳ λίθου πρασίνου, οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μαρκιανὸς καὶ Συμβά-

(1) Βιβλ. Β', μδ'. (2) Ἴδε ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

τιος. Ἐν δὲ τῷ δεξιῷ εὐκτηρίῳ αὐτοῦ, τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου, ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς μὲν εὐωνύμῳ μέρει, ἐν λάρνακι ἀναγλύρῳ, Ἀναστασία ἡ Οὐγάτηρ τοῦ Βασιλείου· ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, αἱ ἄλλαι δύο Οὐγατέρες αὐτοῦ, Ἄννα καὶ Ἐλένη, καὶ Ζωὴ ἡ μήτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ.

Συνηνωμένος τῷ ναῷ τούτῳ, ἡ γειτνιαζὼν αὐτῷ, ἦτον καὶ ὁ τῆς Ἀγίας Βασιλίσσης, ἐορταζομένης τῇ 8 Ἰανουαρίου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἰουλιανὴ αὕτη ἀναφέρεται ὡς κτίτωρ καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου, νομίζω ὅτι αὐτὸς τε οὗτος ὁ ναὸς, καθὼς καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ, ὅθεν ἦσαν ἄλλοι παρ' αὐτὸν τοῦτον τῆς Ἀγίας Εὐρημίας, ἀποτελοῦντες διάφορα αὐτοῦ παρεκκλήσια, καθὼς αὐτὸ τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τῆς ΚΠ ναοὺς.

Τὸ Χρυσοκάμαχρον μᾶς ἐνθυμίζει

Τὸ Κχιρκ - δόρυ - καπυσοῦ,

πυλῶνα μεγαλοπρεπέστατον, ἀνεγερθέντα ἐπὶ τῆς ἐνταῦθα ὥραιας ὁδοῦ τοῦ Σαχζαδέ-μπασση ἐπὶ λαμπροτάτου σχεδίου μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων διαιτημάτων (Ἑσκι καὶ Γενι-δὲαλάρ) ἡ στρατώνων τῶν Γενιτσαρῶν ὑπὸ τοῦ περιρῆμου διὰ τὴν περὶ τὰς οἰκοδομὰς φιλοκαλίαν τοῦ Βεζίρη Δαμάτ-Ἡδραήμ-πασσᾶ τοῦ ἐπὶ Σουλτάν Ἀχμέδ τοῦ Γ', οἰκοδομησαμένου πλησίον καὶ ἀποθήκας διὰ τὰ τῶν Γενιτσαρῶν ἐνδύματα, καὶ ἀρχεῖον διὰ τὸν Γενιτσαρ-ἀγῶν. Τὰ χρυσώματα τῆς ἀψίδος ταύτης ἐρρόντιζεν ἡ Κυβέρνησις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἵνα ἀνανεόνη, τιθαπτεύουσα διὰ τούτου τὸ φιλοτάραχον τοῦτο σμῆνος, τὸ κηφῆνων δίκην τρεφόμενον ἐν τὸς τῶν στρατώνων τούτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τῶν καθ'αὐτὸ Γενιτσαρῶν ἡ πρεσβυτῶν (Ἑσκιλέρ), ἐπιφορτισμένων ἰδίως τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως, ὡμοιάζεν ἀνάκτορον μᾶλλον παρὰ στρατιωτικὸν καταγώγιον. Ἦτον δὲ τὸσον εὐρύχωρος, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς Σουλεϊμάνου, ὥστε ἐχώρει δισμυρίους ἀνθρώπους. Ἐκὰς δὲ ἐπὶ τῆς φρικώδους πυρκαϊᾶς τῶν 1633, καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς τῶν 1751. Τὰ δὲ Γενι-Ὀδαλάρ ἦσαν 135 τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν 61 διὰ τοὺς ἀγάμους αὐτῶν, καὶ 32 διὰ τοὺς δοκίμους, ἢ τὰ Ἀτζέμ-ὀγλάνια.

Εἰς αὐτὰ ἀνῆκε καὶ τὸ πλησίον αὐτῶν τζαμίον, κείμενον πρὸς τὸ δυτικομεσημβρινὸν μέρος τοῦ τζαμίου τοῦ Ἡδραήμ-πασσᾶ, καὶ ὀνομαζόμενον

Ὅρτᾶ - τζαμί,

κτίσμα Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Β' (1). Ἐν αὐτῷ συνήρχοντο καὶ συνεσκέπτοντο

(1) Παρὰ τὸ τζαμίον τοῦτο, εἶναι λέγει ὁ Chevalier καὶ ἄλλα δύο Ὅττᾶ-τζαμιά ἐν τῇ κοιλάδι τῇ διαχωρίζουσῃ τὸν Ζ' λόφον τῶν ἄλλων ΕΞ.

το περί μεταβολῆς πραγμάτων οἱ Πραιτωριανοὶ οὗτοι· ἡ δὲ Κυβέρνησις εἶχε πάντοτε κατασκόπους καὶ ὠτακουστές τῶν ἐν αὐτῷ λεγομένων καὶ πραττομένων. Κατὰ παράδοξον δὲ τινὰ σύμπτωσιν μετὰ τῶν περὶ τῆς τοῦ Μαρικιανοῦ στήλης εἰρημένων, ἡ ὁδὸς αὕτη, ἡ κανονικωτέρα τῶν τῆς ΚΠ, ἦτον ἀπηγορευμένη εἰς τὰς γυναῖκας· δημόσιαι δὲ τινες μόνον, τοῦτο ἔχουσαι ἐπάγγελμα, ἠτέλχαινον μετὰ τῶν ἀλιτηρίων τούτων ἐν ταῖς γωνίαις πολλάκις τῆς ὁδοῦ κυνῶν τρόπον, καὶ τοὶ τιμωρούμεναι, ὅσάκις ἐφωρῶντο ὑπὸ τῆς ἐξουσίας, διὰ ῥαβδισμῶν καὶ ὑπερορίας, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ καταποντισμοῦ.

Εἰς τὸ κατὰ γῶγιον τοῦτο μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων ἐπαναστάντων τὸν Μάιον τοῦ 1622 ὁ δυστυχὴς Σουλτάν Ὀσμάν ὁ Β', τοῦ ὁποῦν τὸν τραγικὸν θάνατον διηγῆθήμεν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Ἑπταπυργίου, ἡμίγυμνος μὲ ἐν πιλίδιον (ῥέσι) μόνον καὶ μὲ τὸ ἐσωρόριον, ἐπὶ τινος παλαιολόγου, ἀπὸ τοῦ Ἀγᾶ-καπουτοῦ, ὅπου εἶχε πρὸ μικροῦ καταφύγη. Ὁ δὲ κρατήσας αὐτὸν Σιπαγῆς τὸν ἐφόρεσε τὸ σαρίκιόν του. Καθ' ὅσον ἀπαντήσας τὸ πτώμα τοῦ Βεζίρη Χουσεῖν-πασσᾶ, ἀποκεφαλισμένον, ἐδάκρυσε, καὶ εἶπεν· »Οὐδὲν ἔπαισεν οὗτος· δίδτι, ἐὰν τὸν ἤκουον, τὸ κακὸν τοῦτο ὅδεν ἤρθε ἐπέλθει κατὰ τῆς κεφαλῆς μου! αἱ κηκαὶ συμβουλαὶ τοῦ Χότζα καὶ τοῦ Κιζλάς-ἀγᾶ μὲ ἠφάνισαν! « Ἦ ἐξομολόγησις αὕτη ὅδεν ἔλαμψε τοὺς ἀποστάτας, οἵτινες ὅδεν ἔπαιον ἐμπαίζοντες καὶ παντοιοτρόπως περιυδρίζοντες καθ' ὅλον τῆς ὁδοῦ τὸ διάστημα τὸν πρὸ μικροῦ θεοποιούμενον Αὐτοκράτορα. Φθάσας εἰς τοὺς στρατώνας, παρεδόθη ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Σιρῆ-Μεχμέδ-ἀγᾶ, Χασικῆ τοῦ ΙΔ' τάγματος. Ἦδὲ δὲ μεσημβρίας οὔτης, καὶ τῶν Μουεζιννιδῶν προσκαλόντων εἰς προσευχὴν τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν μιναρέδων, τὸ πλῆθος τῶν ἐπαναστατῶν ἐνόμισεν ὅτι ἀνγγέλλετο ἡ καταδίκη τοῦ Ὀσμάν· ἔθεν καὶ γενικὴ κραυγὴ ἠκούσθη »Λε μὴ κακοπάθῃ! ἀλλ' ἄς βασιλεύσῃ μὲν ὁ Μουσταφᾶς, ἃς φρουρεῖται δὲ ἀσφαλῶς ὁ Ὀσμάν, τηρούμενος δι' ἐνδεχομένην εἰς τὸ μέλλον ἀνάγκην«. Τότε ὁ νέος Βεζίρης Δαούδ-πασσᾶς, γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Σουλτάν-Μουσταφᾶ, τρέμωντος ὑπὸ φόβου ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἐντὸς τοῦ προειρημένου Ὀρτᾶ-τζαμίου, μεταξὺ τῶν δυνάμεων τοῦ πιστῶν παλλακίδων καὶ τῆς μητρὸς του, ἔσπρωξε τὸν δυστυχῆ Ὀσμάν πρὸς τὸ παράθυρον, ἵνα δείξῃ ὅτι ζῇ, καὶ κατευνάσῃ τὴν ταρχὴν τοῦ πλῆθους. Ὁ Ὀσμάν ἐπροσπᾷλει ἐν τούτοις διὰ τῶν ἐλεεινότητων ἐκφράσεων »να κινήσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν εἰς οἶκτον. « Τί βουλευέσθε περὶ τοῦ βασιλέως σας; ἔλεγε. Γενίτσαροι, ὅα καταστρέψετε καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν! « Ἀποσπᾶσας ἔπειτα ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ ῥυπαρὸν σαρίκιον, ὅπου τὸν εἶχον φορέσῃ, « Σύγγνωτέ μοι, ἔλεγε δακρύων πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ· σύγγνωτέ μοι, ἐὰν ἔπαισα

πρὸς ὑμᾶς ἐξ ἀγνοίας. Χθὲς ἀκόμην ἤμην κυριάρχης σας, καὶ ἰδοὺ τῶρα μὲ βλέπετε γυμνὸν καὶ τετραχλησμένον. Τοῦτο ἄς χρησιμεύσῃ πρὸς ὑμᾶς ὡς πᾶσι δειγμα. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην φθάσας ὁ Τζεμπετζή-μπασης μετὰ τοῦ Δαουδ-πασσᾶ, τοῦ ἔβριψε περὶ τὸν λαιμὸν τὴν νευράν· ἀλλ' ὁ Ὀσμάν, ῥωμαλέος καὶ γοργός, τὴν ἐκράτησε μὲ τὰς χειράς του. Οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ ἐφώναζαν· »Σταλήτε! διότι, ἐὰν κάμῃτε κάμ' » μίαν ἀνοησίαν, ἐχάθημεν! « Ὁ δὲ Ὀσμάν, στραφεὶς πρὸς τὸν Δαουδ, » Ἀσπλᾶγγνε, τὸν λέγει, τί σε ἔπταισα; ὅθεν σε ἐλύτρωσα δις ἀπὸ τοῦ θανάτου; ὅθεν σε ἀποκατέστησα εἰς τὴν θέσιν σου; Πόθεν λοιπὸν τὸ κατ' ἐμοῦ τοσοῦτόν σου μίσος; « Ἡ Μήτηρ τοῦ Μουσταφᾶ ἐν τοσοῦτῳ ἀνηρέθιζε κατ' αὐτοῦ τοὺς ἀξιωματικούς. » Εἶνε ὄρις, τοὺς ἔλεγεν· ἐὰν διαφύγῃ, ὅθεν θὰ ἀρήτῃ οὐδένα ἐξ ὑμῶν ζῶντα. Τότε ὁ Δαουδ-πασσᾶς ἔνευσε καὶ δευτέραν φορὰν πρὸς τὸν Τζεμπετζή-μπασην ἵνα ρίψῃ τὴν νευράν· ἀλλ' οἱ ἀξιωματικοὶ ἀντεστάθησαν ἄλλιν. Ὁ Ὀσμάν, στραφεὶς τότε πρὸς τὸν φρουροῦντα αὐτὸν Χασεκῆν, » Τίς σε διώρισε; τὸν λέγει. — Ὁ Σουλτάν Μουσταφᾶς. — Ὁ Σουλτάν-Μουσταφᾶς εἶν' ἡλίθιος, ὅς τις ὅθεν γνωρίζει οὔτε τὸ ὄνομά του. Ἐλλοι, ἀνοίξε τὸ παράθυρον, διότι θέλω ν' αὐτῶς πρὸς τοὺς θεράποντάς μου (1) α. Ὁ Χασεκῆς, κινήθεις εἰς συμπάθειαν, ἤνοιξε τὸ παράθυρον τὸ βλέπων πρὸς τὸ προαύλιον τοῦ τζαμίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκυμάτιζε τὸ πλῆθος τῶν Γενιτσαρῶν. » Ἀγάδες μου Σιπαχῆδες, καὶ σεῖς πατέρες μου, παλαιοὶ Γενίτσαροι (Εσκιλέρ), λέγει ὁ Ὀσμάν· ἐὰν, ἐν τῇ ὁρμῇ καὶ ἀπειρίᾳ τῆς ἡλικίας μου, ἤκουσα συμβουλὰς δολίας, διατί μὲ ἐξευτελίσατε εἰς τοιοῦτον βαθμὸν; Ὅθεν με θέλετε λοιπὸν πλεόν; « Μία φωνὴ γενικὴ ἠγέρθη· » Οὔτε τὸ αἷμά σου θέλομεν, οὔτε τὴν ἐξουσίαν σου α. Τότε τρίτην φορὰν ὁ Τζεμπετζῆς, κατὰ νεῦμα τοῦ Δαουδ, ἔβριψε πάλιν τὴν θηλειάν· ἀλλὰ ὅθεν ἐπέτυχε, μεσολαβήσαντος τοῦ Χασεκῆ. Μετὰ μεσημβρίαν, ὁ μὲν Μουσταφᾶς μετεκομίσθη ἐπ' ὁγήματος μετὰ τῆς μητρὸς του εἰς τὸ παλάτιον, καὶ ἐνεθρονίσθη· οἱ δὲ Γενίτσαροι ἐσκορπίσθησαν, οἱ μὲν κατόπιν τοῦ νέου Σουλτάνου, οἱ δὲ πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὀσμάν μετακομισθέντων εἰς τὸ Ἀγᾶ-καπουσοῦ γρημάτων· πρὸς φύλαξιν δὲ τοῦ Ὀσμάν ἔμειναν μόνον ὀλίγοι ἄνθρωποι. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπιστρέψας ἀπὸ τοῦ Παλατίου ὁ Δαουδ-πασσᾶς μὲ τὸν Κεαγιᾶν αὐτοῦ Ὀμέρ, τὸν Τζεμπετζή-μπασην, καὶ τὸν ἀτυνόμενον Καλενδερ-ὀγλοῦν, μετέφερον τὸν Σουλτάν-Ὀσμάν εἰς τὸ Ἐπταπύργιον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου περὶ τὸ ἐσπέρας ἐξεκομίσθη τὸ πτώμά του, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ τζαμίον τοῦ πατρὸς του Σουλτάν-Ἀχμέδ.

(1) Κοιλοῦ μ, σκλάβους μου, λέγει ὁ Σουλτάνος· καὶ εἶνε ὁ μεγαλύτερος τίτλος, διὰ τὸν ὁποῖον ἔκαυχῶντο καὶ αὐτοὶ οἱ Γενίτσαροι.

Ὁ πυλὼν οὗτος τοῦ Κλήρκ-δὸρτ-καπουσοῦ ἔφερεν εἰς

Τὸ "Ετ - μεϊδάνι.

πéριξ τοῦ ὁποίου ἦσαν τὰ κρεωνομεῖα τῶν Γενιτσάρων, ἀφ' ὧν καὶ παρωνυμάσθη, συγγεόμενον, ὡς προείπομεν, παρὰ τοῖς ξένοις ἐνίοις μὲ τὸ "Ατ-μεϊδάνι. Ἐπὶ τοῦ τέρματος δὲ τῆς πλατείας ταύτης ὑπῆρχε λίθος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ σημάδιον οἱ Γενίτσαροι.

Ἐδῶ συνεδρίασεν ἀπὸ τῶν 13 μέχρι τῶν 18 Μαΐου τοῦ 1807 τὸ αἰμοδόρον ἐκεῖνο συνέδριον τῶν Ὁ του ρά κι δων (Ἀπομάχων), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Καμπακτσόγλου, ἔχοντος περὶ ἑαυτὸν ἀναποδογυρισμένα τὰ ἱερὰ Καζάνια, τὸ ὁποῖον ἐθέριτε τὰς προσφιλεστέρας εἰς τὸν Σουλτάν-Σελῆμ. κεφαλὰς. Δεκατέσσαρες ἦσαν οἱ κηρυχθέντες ἄξιοι θανάτου, κατὰ προηγηθέντα φετῶν τοῦ Σείχ-ούλ-ισλάμ. Ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ μὲν Κεαγια-μπεης, Μεμίσ ἐφέντης, ὁ Ρεϊζ-ἐφέντης, Ἰγγιλιζ (1) - Μαχμουτ-ἐφέντης, καὶ ὁ Ζέρμπ-χανέ-ἐμινῆς, Μπεκὺρ-ἐφέντης, ἐθανατώθησαν τῇ 15 πρὸς τὸ ἑσπέρας, προσκληθέντες δολίως ὑπὸ τοῦ Ἀνθυπάτου (Καϊμ-μεκάμ) Μουσταῖ-πασσᾶ εἰς τὸ Πασσᾶ-καπουσοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ τῇ 17 κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ εἰς διάφορα μέρη. Ἀς ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα αὐτῶν τοῦλάχιστον, διότι ἀποτελοῦσιν ἐποχὴν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Ἱστορίαν. Ὁ Βαλιδὲ-κεαγιαῖς, Ἰουσουρ-ἄγᾶς, Κρῆς τὴν πατρίδα, πολύτροπος καὶ ἀγχινοὺς ἄνθρωπος· ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ὁμερ-ἄγᾶς, Σουλτάν-κεαγιαῖς (ἔμπορος τῶν ὑποθέσεων τῆς πρεσβυτέρας ἀδελφῆς τοῦ Σουλτάνου)· ὁ πρῶν Κεαγιαῖ-μπεης, καὶ ἔμπορος τῶν ὑποθέσεων ἐτέρας ἀδελφῆς τοῦ Σουλτάνου, Ἡδραῖμ-ἐφέντης, ἄνθρωπος νοήμων, πλήν φιλαργυρότατος· ὁ Τέρς-χανέ-δεφτερδάρης, καὶ πρῶν Δεφτερδάρης τοῦ Νιζάμ-τζεδῆτ, Χατζῆ-Ἡδραῖμ-ἐφέντης· ὁ ἐπὶ τῶν σιτώνων (Καμπάν-ναχκίπης) Φεϊδ-ούλ-λάχ-ἐφέντης· ὁ Σῖρ-κιατίμπης (ἰδιαιτέρος γραμματεὺς ἢ ἐξ ἀποβόρῃτων) τοῦ Σουλτάνου, Ἡδραῖμ-ἐφέντης· ὁ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος (Μαμπειντζῆς) τοῦ Σουλτάνου, Ἀχμέδ-μπεης· καὶ ὁ Μποσταντζῆ-μπασῆς Στακὺρ-μπεης, ὃς τις, κλεισιθεὶς εἰς τὸ παλάτιον, καὶ ζητούμενος μανιωδῶς ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων, πολιορκούντων τὸ Μπάμπ-ὕ-χουμαλὺν, ἐπρόσφερεν οἰκειοθελῶς ἑαυτὸν ὄσμη ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου, μὴ στέργοντος, ἐπ' ἐναντίας τῶν προτροπῶν τῶν αὐλικῶν 'του, 'να παραδώσῃ εἰς τὴν λύσσαν τῶν ἐπαναστατῶν τὸν πιστόν 'του τοῦτον ὑπάλληλον. Μόνος ὁ Τσελεμπῆ (Ἡδραῖμ) - ἐφέντης, ἀρ' οὗ ἐκρύβη εἰς τοῦ κηπουροῦ 'του χριστιανοῦ 24 ὥρας, ἐτόλμησε 'να ἐμρανισθῇ αὐτορμήτως εἰς τὸ ἀπονενοημένον τοῦτο στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον ὁμῶς ἀρῶπλισε μὲ τὴν εὐγλωττίαν 'του. Ἐχὼν ἐνισχύ-

(1) Ἀγγλος, ὡς χρηματίας πρέσβυς ἐν Λονδίῳ.

ουσαν αὐτὸν τὴν συνείδησίν 'του, ὁ γεραρὸς οὗτος καὶ ἐνάρετος πρεσβύτης, ἤλθεν εἰς τὸ Ἑτ-μειδάν παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς πολυαρίθμου οἰκογενείας 'του, καὶ τόσον σέβας ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς αἰμοδόρους ἐκείνους μὲ τὸ εὐγενὲς καὶ ἀτρόμητον ὕψος 'του, ὥστε τὰ Γιαμάκια πρῶτα (οἱ δόκιμοι ἢ νεοσύλλεκτοι τοῦ στρατοῦ) συγκινηθέντα ἐκάθισαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν Ὀτουράκιδων, καὶ ἐκεῖθεν τὸν ἔφερον ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν οἰκίαν 'του, ὅπου ἀπαντήτας ἔσωσεν αὐτὸς καὶ τὸν ἐνεργεῖα Νιζάμ-τζεδήτ-δεφτερδάρην Ἀχμέτ-μπεην, ἕνα τῶν προγεγραμμένων ὑπὸ τοῦ Καμπακτσόγλου.

Τῶν καταστημάτων τούτων, τῶν ἐποίων οἱ ταῖροι ἦσαν ἔσθλην ἔλοι ὀρθομαρμαρωμένοι μὲ ἀργιλλόπλαστα (τσιννί), οὔτε ἴχνος σώζεται πλέον, καταστραφέντων τῇ 27 Ἰουνίου τοῦ 1825 . . . Ἀλλ' ὅχι! σώζεται μία μόνη γωνία, ὡς δεῖγμα ἴσως τῆς ποτὲ μεγαλοπρεπείας 'των ἢ δὲ παρ' αὐτὴν εὐρυχωροτάτῃ πύλῃ φέρει εἰς περιβολὸν τινα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζωγραφίζονται θαμβάκινα. Ὅλον δὲ τὸ ἀπέραντον γήπεδον, τὸ ὁποῖον κατεῖχόν ποτε οἱ στρατῶνες οὗτοι, ἐσκεπάσθη καὶ σκεπάζεται ὅλον ἐν μὲ ἰδιωτικὰς οἰκίας καὶ κήπους ἐκτεταμένους.

Ἐπὶ τῆς ὥραιας ταύτης ὁδοῦ, τῆς τοῦ Σίχ-ζαδέ-μπαση, ὅπου κατεσκευάζοντο καὶ ἐπωλοῦντό ποτε ὠραιότατα τοξοβολικὰ ὅπλα, ἦσαν πιθανῶς Αἱ Στρατὶ τοῦ Εὐθούλου, καὶ αὐτὴ ἐπομένως εἶνε ἡ ἀγυιά, ἢ καλουμένη Τοῦ Πελαργοῦ ἢ Τῶν Πελαργῶν, ὅπου καὶ ναὸς ἀξιοθέατος τοῦ ἀγίου Τρύφωνος, κατὰ τὸν Προκόπιον, κτίσμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἢ τοῦ Ἰουστίνου, ἢ, κατ' ἄλλους, τοῦ Ἰσιδώρου ἀδελφοῦ τοῦ Εὐθούλου, μεταποιήσαντος εἰς ναὸν τὸν ἴδιον αὐτοῦ οἶκον. Τὸ δὲ ὄνομα τῶν Πελαργῶν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐπεκράτησεν ἐκ τῶν ἀνακειμένων ἐνταῦθα τριῶν πελαργῶν ἀντιπροσώπων ἀλλήλοις, εἰς σχῆμα τρίποδος ἴσως ἀρχαίου, ἢ μᾶλλον ἐκ φωλεᾶς τινος πελαργῶν ἐπικειμένης τινὶ τῶν ἐνταῦθα κτιρίων, καθὼς ἦτον καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ τόπος, ἐν τῷ Θ' Ῥεγεῶνι, Ciconias nixas καλούμενος. Ἀλλ' ὁ Κωδινός καὶ ὁ Τζέτζης, κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν εἰκαιολογοῦντες, ἀποδίδουσι τὴν ἀνάθεσιν τῶν πελαργῶν τούτων εἰς τὸν Ἀπολλώνιον, » πρὸς τὸ μὴ ἐπιφοιτᾶν τῇ πόλει τὸ τῶν » πελαργῶν γένος «, οἱ πρὶν

» ὅφεις νεκροὺς δεξαμένας ῥιπτοῦντες Βυζαντιῶν,

» καὶ τῷ φαρμάκῳ κτείνοντες τοὺς πίνοντας ἀθρόως κτλ.

Ἀντικρὺ τοῦ Κχίρκ-δὸρτ-καπουσοῦ, καὶ πλησίον τῆς τοῦ Περκχίμ-πασσᾶ βιβλιοθήκης, πρὸς τὸ ἕτερον μέρος τῆς ὁδοῦ, εἶνε τὸ τζαμίον

Σάχ-ζαδέ,

κτίριον ὠραιότατον καὶ κανονικώτατον, ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Σουλεϊμάν τοῦ Α' τῷ 1547, εἰς μνήμην τοῦ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀπεθανόντος

τος, νεωτέρου μὲν, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἡγαπημένου, υἱοῦ αὐτοῦ Μεχμέδ. Ἡ οἰκοδομὴ 'του διήρκεσε πέντε ἔτη, καὶ εἰς αὐτὴν ἐδαπανήθησαν 300.000 φλωρίων. Ἀρχιτέκτων δὲ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλήτερος τῶν ἐπὶ Σουλταϊνίου καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχιτεκτόνων Σινάν. Ὁμοιάζει δὲ ἄλλως τὰ λοιπὰ Αὐτοκρατορικὰ τζαμιά, ἔχον ὡσαύτως ἓνα θόλον μὲ τέσσαρα ἡμιθόλια, δύο μιναρέδες κτλ. Ἐπέχει ἐξ, κατὰ τὸ Γύλλιον, τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τοποθετουμένου ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς τῆς πόλεως Ἀναγραφῆς ἐν τῷ Ζ' Ῥεγεῶνι· ἐπειδὴ ὁμως ὁ Ν. Κάλλιστος τοποθετεῖ αὐτὸν ἐν τῷ Δευτέρῳ, καθὰ προείπομεν, πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἐνταῦθα ἦτον μᾶλλον ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, περὶ οὗ μετ' ὀλίγον.

Παρά τὸ τζαμίον τοῦτο δεικνυταί τις κινστέρνα ἐκ τῶν ἀστέγων, καὶ παρακατιῶν τις ἐξ εὐωνύμων ἀπαντᾷ τὸ

Κιουτσουκ - Μουσταφᾶ - τζαμιά,

κτίτωρ καὶ ἐπώνυμος τοῦ ὀπρίου εἶνε ὁ ἐπὶ Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Δ' περιήγημος Βεζίρης Καρά-Μουσταφᾶ-πασσᾶς, ὁ πολιορκήσας τὸ 6' τὴν Βιέννην, μετὰ 154 ἔτη τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Σουλταϊνίου πρώτης πολιορκίας. Ὁ Βεζίρης οὗτος, ἑκατοστὸς τρίτος τὴν χρονολογικὴν τῶν Βεζιρῶν τάξιν, ὑπῆρξεν ὁ ὑπεροπτικώτερος καὶ ἐπιδεικτικώτερος τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτόν. Υἱὸς Σιπκχῆ τινος, σημαντικοῦ τῆς πόλεως Μερζιφούν, Οὐρούτζ-μπεη τοῦνομα, φονευθέντος εἰς τὴν ἐπὶ Σουλτάν-Μουράδ τοῦ Δ' πολιορκίαν τοῦ Βαγδατίου, ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ γέροντος Κιοπρουλή μὲ τὸν υἱόν 'του Φαζλή-Ἀχμέδ-Κιοπρουλή-ζαδὲν καὶ συστηθεὶς κατὰ πρῶτον εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτε 'τῷ ἔφερε τὴν εἰδησιν τῆς ἀλώσεως τῆς Ἰένης, ἐγίνε βαθυμυδὸν 6' Εὐμὴρ-ἀχώρης, Μπεϊλέρ-μπεης τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Διάρ-μπέκρ, Καπετάν-πασσᾶς, Καῖμ-μεκάρης καὶ ὅλην σχεδὸν τοῦ Κιοπρουλή τὴν ὑπατείαν, γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τῇ Χαδδισζέ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Δ', καὶ ἐπομένως σύγγαμβρος τοῦ Κιοπρουλή, τὸν ὁποῖον τέλος καὶ διεδέχθη, διορισθεὶς μέγας Βεζίρης τῇ 7 Νοεμβρίου τοῦ 1676. Γνωστὴ εἶνε ἡ φιλαργυρία καὶ τὸ αἰμοσχάρες 'του. Ἀποτυχὼν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης, ἐφονεύθη τῇ 4 Ἰανουαρίου 1684 ἐν Βελιγραδίῳ, καὶ ἡ κεφαλὴ 'του, μετακομισθεῖσα, κατὰ τὴν συνήθειαν, εἰς ΚΠ, δὲν φαίνεται πιθανόν ἐπομένως 'να ἦνε ἡ δεικνυμένη ἐν Βιέννῃ, ὡς μετακομισθεῖσα δὴθεν ἐκεῖ ἐκ Βελιγραδίου ὑπὸ τινων μοναχῶν Λατίνων, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι εἰς ΚΠ μετεκκρίσθη τὸ δέσμα μόνον τῆς κεφαλῆς, τὸ δὲ κρηνίον ἐτάφη μετὰ τοῦ λοιποῦ σώματος ἐν Βελιγραδίῳ. Τὸ χαρέμιον αὐτοῦ περιεῖχεν ὑπὲρ τὰς 1500 θερκαρινίδας καὶ ἄλλας τᾶσας σχεδὸν παλλακίδας, φυλαττομένας ὑπὸ 700 'μαύρων εὐνούχων. Οἱ

δὲ ὑπηρεῖται, ἵπποι, κύνες καὶ ὄρνεα θηρευτικὰ ἡριθμοῦντο κατὰ χιλιάδας. Ὅτε δὲ, μετὰ τὴν νίκην, ὁ Σοδιέσκης ἐμβῆκεν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Καρὰ-Μουσταφᾶ, ὃν ἠμπόρει 'να ἐννοήσῃ πῶς ἦτον δυνατόν στρατηγός, πολιορκῶν πόλιν, 'να ἔχῃ τοσοῦτον πλοῦτον καὶ τόσῃν τρυφῇ περὶ ἐαυτόν. Ἐγγραφε δὲ ἀστειζόμενος ὅτι ὁ Βεζίρης οὗτος 'τὸν κατέστησε κληρονόμον 'του. Ἐκτὸς τοῦ τζαμίου τούτου καὶ τῶν εἰς αὐτὸ προσηρτημένων ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ιδρύσατο καὶ ἄλλα πολλὰ εἰς διάφορα μέρη. Πρὸς ἀριστερὰν τοῦ κατερχομένου πρὸς τὸ τζαμίον τοῦτο εἶνε τὸ Σιγ-οὐλ-Ἰσλάμ-τζαμισί, καὶ μικρὸν κατωτέρω τὸ Νισαντζή (-πασσᾶ)-τζαμισί, παρέκει δὲ τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ Σουλεϊμάν -Πασσᾶ, καὶ καταντικρὺ τῆς ὁδοῦ,

Τὸ Σουλτάν - Μεχμέδ.

Τὸ αὐτοκρατορικὸν τοῦτο τζαμίον, τοῦ ὁποῖου ὁ ὁλός ὑπερέχει καὶ τῶν δώδεκα ἄλλων αὐτοκρατορικῶν τζαμιῶν, ἐκτὸς τοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ Τετάρτου λόφου, καὶ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Φατίχ, ἰδρυμένον ἐπὶ τινος ἐπιπέδου κρηπίδος, ὑπερεχούσης τέσσαρα μέτρα τοῦ ἐδάφους· ἡρχιτεκτονήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος Χριστοδοῦλου, περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει ἐν τῷ τῶν Μουγγουλίων ναῷ, ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τῶν Ἀποστόλων, τοῦ ὁποῖου ἐπέχει, καθὰ λέγεται, καὶ τὴν θέσιν, καὶ ἄλλων χριστιανικῶν ναῶν καὶ ἀρχαίων κτιρίων.

Τὸ προαύλιον αὐτοῦ, τετράγωνον, ἴσον τὸ πλάτος τῷ ναῷ, μαρμαρό-στρωτον, καὶ περιστοιχούμενον κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ πλευράς ὑπὸ στοῶν ὑποκρατουμένων μεγίστοις καὶ ἐκλεκτοῖς κίοσι καὶ σκεπασμένων ὑπὸ εἰκοσι θόλων, φέρει ἐκ τῆς τετάρτης πρὸς τὸν ναὸν διὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ πύλης ἀντικρυζούσης πρὸς τὸ Μιχράμπ. Καθ' ὅλον δὲ τὸ μῆκος τῶν τριῶν περιστῶν ὑψοῦται ἐξέδρα μαρμαρίνος, λεῖα, διατεταμένη μόνον ὑπὸ τῶν θυρῶν· ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὑδρεῖον μολιθοσκεπαστον, ἐννεάκρουνον (1), περισκιαζόμενον ὑπὸ ὑψηλῶν δένδρων, χρησιμεύει πρὸς τοὺς ἀγνισμούς τῶν Μουσουλμάνων. Ὑπεράνωθεν δὲ τῶν δικτυωτῶν τοῦ προαυλίου θυρίδων, ἐπὶ μαρμαρίνων διηρθισμένων πλακῶν, ἀναγινώσκεται γεγραμμένον μετὰ χαρακτῆρας ὠραιότατα ἀναγεγλυμμένους, τὸ πρῶτον Κεφάλαιον (σοῦρ-ᾶ) τοῦ Κοῦρ-ᾶν, τὸ ἐπιγραφόμενον Ἐλ-φατίχ (2). Ὑπερθεῖν δὲ τοῦ πρώτου πυλῶνος, ἐπὶ κυανοῦ δαπέδου, ἡ κατὰ παράδοσιν ἀναφερομένη πρόβρητις τοῦ Μωάμεθ: »Κυριευθήσεται ἡ Κωνσταντινού-»πολις· εὐτυχὴς ὁ ἡγεμὼν, εὐτυχὴς ὁ στρατὸς, ὁ ἐκτε-»λέσων τὴν κατὰκτησιν ταύτην!«

(1) Πολλὰ περίεργον, λέγει ὁ Ὁθωμανὸς συγγραφεὺς τὸν ὑποῖον προαναφέρομεν.

(2) Τὸ ὑποδουλόνον καὶ διανοήγον τὴν καρδίαν.

Ἐντὸς δὲ τῆς ὑπερεκτεταμένης τοῦ τζαμίου περιοχῆς (σάχν), ἥτις ἔχει ὀκτὼ οὐράς, ὠκοδόμηνται ὀκτὼ Γυμνάσια (μεδρεσέ), τέσσαρα πρὸς βορρᾶν, καὶ τέσσαρα πρὸς μεσημβρίαν, καλούμενα Σάχνι σεμανιέ, καὶ ἔχοντα πρὸς τὰ ὀπισθεν αὐτῶν ἕκαστον, ἀνὰ ἓν πολυθάλαμον ἐνδιαίτημα (τε τι μ μ έ) διὰ τοὺς σπουδάζοντας. Μετὰ τῶν κτιρίων δὲ τούτων συνέχονται Α' τὸ Πτωχοτροφεῖον (ι μα ρ έ τ), οἰκοδόμημα ὑπερμέγεθες, διέχον, ὁδῶ μεσολαβούσῃ, τοῦ τζαμίου, καὶ περιέχον αὐλὰς περιστρώους καὶ περιβόλους δένδροφύτους· Β' τὸ Νοσοκομεῖον (δ ά ρ - ο ύ σ - σ η ρ ά), περὶ οὗ εἶπομεν (1) τί ἔγραφε πρὸ 300 ἐτῶν ὁ Κοσμογράφος Θεδέτος· Γ' τὸ Φρενοκομεῖον (Πι μα ρ - χ α ν έ)· Δ' τὸ Γραμματοδιδασκαλεῖον (μ ε κ τ έ μ π)· Ε' τὸ Σχολεῖον τῶν παραδόσεων (σ ο υ ν ν έ)· ἐκτὸς δὲ, πλὴν ἀλλὰ πλησίον, τῆς τοῦ ναοῦ περιοχῆς, εἰς ἰδιαιτέρον διαίτημα, Σ' ἡ Βιβλιοθήκη (κ ι τ ά μ π - χ α ν έ), ἡ πρώτη ὑπὸ Ὀθωμανῶν συστηθεῖσα ἐν ΚΠ, περιέχουσα 16255 τεύχη, ὅλα χειρόγραφα, καὶ ἔχουσα ἐπὶ τῆς εἰσόδου αὐτῆς ἐπιγεγραμμένην Ἀραβιστὴ τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν: » Ἡ σπουδὴ τῶν ἐπιστημῶν εἶνε θεία ἐντολὴ πρὸς ἅπαντα Μουσουλμάνον. Τὸ » περικαλὲς τοῦτο οἰκοδόμημα ἐκτίσθη τῷ 1185 α' Ζ' τὸ Ὑδρονομεῖον (σ ε μ π ί λ - χ α ν έ)· Π' τὸ λουτρὸν, περὶ οὗ ἐφεξῆς· καὶ Θ' πρὸς ἀνατολὰς, ἐντὸς δένδροφύτου περιβόλου, τὸ Μουσουλεῖον (τ ο υ ρ μ π έ) τοῦ κτίτορος, εἰς σχῆμα κυλινδροειδὲς ἢ ἡμισφαίρειδές, ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου, μολιθοσκεπάστων, με θυρίδας δικτυωτάς καὶ λαμπρότατον πρόθυρον. Ἐν μέσῳ δὲ αὐτοῦ ὁ τάφος κεκαλυμμένος σηρικῶ πολυτίμῳ, καὶ ἔχων ἐπὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ὕψουμένης στήλης ἀναγεγραμμένα ὅλα τοῦ δορικτήτορος τούτου Σουλτάνου τὰ κατορθώματα. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶνε ὅλον ἐστρωμένον με πολυτελεῖς τάπητας, εὑχονται γονυκλιτεῖς ὑπὲρ τοῦ κειμένου καθ' ὅλας τοῦ ἡμερονυκτίου τὰς ὥρας ἐξ ὑπαμοιβῆς οἱ Σοφτάδες. Εἰς τὸν τουρμπὲν τοῦτον φυλάττεται καὶ ὁ ἕτερος τῶν ὁδόντων τοῦ Μωάμεθ (2). Παρὰ τὸν τάφον δὲ τοῦ Σουλτάνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔρχονται, καθὼς εἶπομεν ἀλλαγῶ, οἱ διάδοχοί 'του, ἅφ' οὗ ζωσθῶσι τὴν σπάθην εἰς τὸ Ἐϊοῦμπ, ἵνα ἐπικαλεσθῶσι τὴν προστασίαν 'του, εἶνε καὶ ὁ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τῆς Σουλτάνης Ἀλιμέ (3), τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐρμηνεύεται Σοφία.

(1) Σελ. 132. (2) Ἴδε Χι ρ κ ά γ - σ σ ε ρ ί ρ - ὁ δ α σ ί ἐν τῇ Περιγραφῇ τοῦ Σαραγίου.

(3) Διότι ἡ ἰδέα ὅτι ὁ Σουλτάν Μεχμέδ ὁ Φατίχης ἦτον ἐγγονὸς τῆς Κυρᾶς Μάρως, θυγατρὸς τοῦ Λαζάρου, καὶ γυναικὸς Γεωργίου τοῦ Βούλκου, τοῦ Κράλη τῆς Σερβίας, δὲν ἀληθεύει. Καθότι ἂν καὶ ἡ ἀνεψία τῆς Μάρως ταύτης, Μάρω καὶ αὐτὴ, ὑπανδρεύθη τῷ ὄντι Σουλτάν Μουράδ τὸν Β', τὸν πατέρα τοῦ Σουλτάν-Μεχμέδ, ἔχοντα ἤδη καὶ ἑτέραν προλαβόντως γυναῖκα, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰσφεντιγιάρ, ἡγεμόνος τῆς Σινώπης, ὁ Ἱστορικός ὅμως Δούκας λέγει βῆταις βῆται » ὁ Μεχμέδ ὁ διάδοχος αὐτοῦ, οὐδετέρας τούτων ἐγένετο, ἀλλ' ἦν δούλης. α' Εἰσέθετο ὅμως οὐχ ἦττον

Τὸν ναὸν τοῦτον συντελεσθέντα τῷ 1471, καὶ ἐπέχοντα, κατὰ τὸν Γάλλιον, μετὰ τῶν εἰς αὐτὸν προσηρτημένων καταστημάτων καὶ περιβόλων, ἐξ σταδίων ὡς ἑγγιστα περιζέρειαν, ἀνεκαίνισε καταπισόντα σχεδὸν ὑπὸ

ὁ Μεχμέδ τὴν Μάρων ταύτην, ὡς μητριάνα του, καὶ μητέρα αὐτὴν προσηγόρευε, συντελέσαντα διὰ τῆς ἐπιβροχῆς τῆς εἰς τὴν πατριαρχίαν τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως Διονυσίου τοῦ Α' τῷ 1472. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κατ' αὐτὴν συγκεχυμένα παρὰ τῶν ἱστορικῶν ἀναφέρονται διὰ τὴν ὁμοθυμίαν αὐτῆς τε ταύτης πρὸς τὴν θεῖαν τῆς, Μεχμέδ τοῦ Α' πρὸς τὸν Β' καὶ Λαζάρου τοῦ Α' πρὸς τὸν Β', ἃς ἐξακριβώσωμεν χρονολογικῶς ἐνταῦθα, χάριν τῆς ἱστορίας, τὸ ἀντικείμενον τοῦτο. Λαζαρος ὁ Κράλης ἢ Δεσπότης τῆς Σερβίας, ὁ ἐπιθυσιασθεὶς τῷ Σουλτάν-Μουράδ, μετὰ τὴν ἐν Κοσσυδῇ μάχην τῷ 1388 ἢ 1389, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος αἵτιος, εἶχεν υἱὸν μὲν Στέφανον, τὸν Δεσπότην Σερβίας, θυγατέρας δὲ α' Μάραν ἢ Μαρῖαν, τὴν σύζυγον Βούλκου τοῦ Βραγχοδικίου· β' Ἰελήναν ἢ Ἰλένην, τὴν σύζυγον Νικολᾶ τοῦ Γάρα· γ' Δέσπων ἢ Δέσποιναν, τὴν σύζυγον τοῦ Βάλας· δ' Βουκοσάβαν, τὴν σύζυγον Μίλοση τοῦ Κοδικιχίου, τοῦ φονεύσαντος τὸν Μουράτην Α'· ε' Μηλιόβαν, τὴν ἐκδοθεῖσαν τῷ 1389, παῖδα ἔτι, εἰς γάμον Βαγεζήτην τῷ Γάλλῳ διρίμ, ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς Μηλίτσας, τῆς χήρας τοῦ Λαζάρου, ἐξευμενίζομένης ἑαυτὴ διὰ τοῦ συνοικισίου τοῦτον τὸν Βαγεζήτην. Ταύτην ὁ Λευκλάδιος πρῶτην φησὶν ἐθίσαι τὸν Βαγεζήτην οἰνοποτεῖν. Καὶ αὐτὴ λοιπὸν εἶνε ἡ μητριά μὲν τοῦ Μεχμέδ, οὐχὶ ὅμως τοῦ Β', ἀλλὰ τοῦ Α', καὶ ταύτην ὁ Τεμῦρ, καταστρέψας τῇ 29 Ἰουλίου τοῦ 1401 ἢ 1402 τὸν Βαγεζήτην, ἔρπεν ἐν Προσῇ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ παλλακῶν. Τῆς Μαρίας ἢ Μάρως καὶ τοῦ Βούλκου ἐγένοντο, α' Στέφανος, β' Γεώργιος, ὁ διαδεχόμενος τὸν πρὸς μητρὸς θεῖον αὐτοῦ Στέφανον τὸν Κράλην Σερβίας (τούτου σύζυγος Εἰρήνη ἢ Καντακουζηνή, θυγάτηρ Ματθαίου Καντακουζηνοῦ τοῦ Βασιλέως), γ' Γρηγόριος, καὶ δ' Ἰωάννης. Τοῦ μὲν Στεφάνου Βούλκου ἐγένοντο Γεώργιος ὁ Βούλκος καὶ Μαρία ἡ σύζυγος Βονιφατίου τοῦ Μαρκίωνος τῆς Μοντισφερόβρης· τοῦ δὲ Γεωργίου, ἀποθανόντος τῷ 1455 (6466 ἀπὸ Κ. Κ.), α' Λίκατερίνα, ἡ σύζυγος τοῦ Κόμητος De Cilley Οὐλδάρχου· β' Λάζαρος, τὸν ὁποῖον ἡ Πολιτικὴ Ἱστορία ΚΠ, κατὰ σύγχυσιν ἰδεῶν, Κράλην Σερβίας ὀνομάζει. (Τοῦτ' αὖ, νυμφευθέντα τῷ 1455 Ἰλένην, τὴν δευτερότοκον θυγατέρα τοῦ Δεσπότη τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐφάνευσε, κυριεύσας τὴν Μπόσαν ἢ τὸ Σμέδρον ὁ Μεχμέδ τῷ 1458)· γ' Μαρία ἢ Μάρω, ἡ σύζυγος Μουράδ τοῦ Β', περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος, ἐκδοθεῖσα αὐτῷ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1435 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1430, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἀπολυθεῖσα παρὰ τοῦ Μεχμέδ εἰς τὰ ἴδια, «χαρίζομένου τῷ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι,» κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην ὕστερον δὲ, κυριεύσαντος αὐτοῦ τὴν Σερβίαν, μετακομισθεῖσα μετὰ τῆς ἀνεψίας αὐτῆς, τῆς Κραλίτσας, θυγατρὸς τοῦ Λαζάρου, ἣν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ Μεχμέδ, καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο τυφλῶν αὐτῆς ἀδελφῶν, καὶ τοῦ θεῖου τῆς Θωμᾶ τοῦ Καντακουζηνοῦ, δευτέρου υἱοῦ τοῦ Λυτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, εἰς ΚΠ, ὅπου ἐγκατεβίωσεν, ἰσχύουσα καὶ τιμωμένη· καὶ δ', ε', δύο υἱοί, οὗς, συμπαρακαλουθήσαντας τῇ ἀδελφῇ αὐτῶν ἐκ Σερβίας, ἐτύφλωσεν ὕστερον, κατὰ τὸν Δούκαν, ὁ Μουράδ. Κατὰ δὲ τὸν Χάμμερ, ἡ Μάρω, καταφυγοῦσα οἰκειοθελῶς, μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῆς εἰς τὸν προγονόν τῆς Μεχμέδ τὸν Β', συμπαρέλαβε μετ' ἑαυτῆς· παρ' ἐκτὸς τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, Γρηγορίου, καὶ τοῦ θεῖου τῆς Θωμᾶ τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ Λίκατερίναν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς (καὶ ἔτι αὐτὴ εἶνε ἡ Κραλίτσα, ἡ, πιθανώτερον κατ' ἄλλους, ἀνεψία τῆς), χήραν τοῦ Κόμητος De Cilley, μεταπεμφθεῖσα αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἀπουλίας. Ἐλαβε δὲ παρὰ τοῦ Μεχμέδ εἰς κατοικίαν, λόγῳ ἀνδρομοιρίου, τὴν Ἰάσσοδον, ἐπὶ τοῦ Στρομῶντος, οὐ μακρὰν τοῦ Ἀθῶνος. Ἐπιτιμοφορεῖτο δὲ, κατὰ τι ἑγγράφον, σωζόμενον παρὰ τῷ Railisch καὶ μνηολογημένον τῇ 13 Ἀπριλίου τοῦ 1479, «Σουλτάννα τοῦ Λυτοκράτορος Μουράτ, εὐσεβῆς Κτερίνα, Μάρω, θυγάτηρ τοῦ Δεσπότη τοῦ Γεωργίου.» Προσημασθέντες ἐν τούτοις, ὅτι περὶ τῆς μητρὸς τοῦ Μεχμέδ θρυλλεῖται προσέτι καὶ τὸ ἀνέκδοτον, ὅτι ἦτον Βασίλισσα τῆς Γαλλίας, καὶ ἐστελλετο εἰς ΚΠ ἵνα νυμφευθῇ τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον· συλληφθεῖσα δὲ περὶ τὴν Καλλιπόλιν τοῦ πλοίου τῷ 1418 ὑπὸ τοῦ Σαριτζά πασσά, ἐκομίσθη εἰς τὸ χαρίσμα Σουλτάν-Μουράδ τοῦ Β', ὅς τις, θελήσας ὑπὸ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ πνεύματος τῆς αἰχμαλώτου

τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου σεισμοῦ τῶν 22 Ἀπριλίου τοῦ 1766 (1), Σουλτάν Μουσταφᾶς ὁ Ι', ἐν διαστήματι πέντε ἐτῶν, ὀκτῶ μηνῶν, καὶ ἑνδεκά ἡμερῶν (κατὰ τὸ Ὑθωμανικὸν ἡμερολόγιον). Ἐπειδὴ δὲ ἐπέχει, καθὼς προ-
είπομεν, τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἃς ἀφιερῶσωμεν
ἰδιαιτέρον ἄρθρον εἰς περιγραφὴν τοῦ Ἱεροῦ τούτου ναοῦ, τοῦ περιφημο-
τέρου ποτὲ τῶν ἐν ΚΠ, μετὰ τὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Ε. Ὁ Ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Ὁ ναὸς οὗτος τοποθετεῖται ἐν τῷ Ι' Ῥεγεῶνι καὶ ἐπὶ τοῦ Δ', λόφου, εἰ
καὶ τινες ἐκτοπίζουσιν αὐτὸν εἰς τὸν Γ' λόφον καὶ τὸν ΙΑ' Ῥεγεῶνα, ὃ
δὲ Κωδινὸς εἰς τὸ Ἐξωκιόνιον, διαφωνοῦντες οὐχ ἦττον καὶ περὶ τῆς κτί-
σεως καὶ περὶ τοῦ σχήματος αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. Πάντες ὁμως θεμε-
λιωτὴν καὶ κτίτορα πρῶτον αὐτοῦ φημίζουσι Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν.
Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ τοῦτον, ὡς καὶ τὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, συνετέλεσεν
ὁ Κωνσταντῖνος, κυρίως πρὸς ταφὴν τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Πατρι-
αρχῶν· ὅθεν καὶ Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς ἀποκαλεῖ αὐτὸν Βασιλικὸν
Πολυάγριον· οἱ δὲ Αὐτοκράτορες Οὐαλεντινιανὸς, Γρατιανὸς καὶ
Θεοδόσιος ἀπαγορεύουσιν (2) ἄλλους ἐν αὐτῷ θάπτεσθαι παρὰ τοὺς Βα-
σιλεῖς καὶ Πατριάρχας.

Ἐπερῆμίσθη δὲ πρῶτον, ὡς ἔοικε, τῷ ὀνόματι τῆς Ἀγίας Τριάδος·
εἴτα δὲ, μετακομισθέντων καὶ ἀποστενόντων ἐν αὐτῷ ὑποκάτωθεν τῆς Ἀ-
γίας Τραπεζῆς τῶν ἱερῶν λειψάνων, Τιμοθέου μὲν τοῦ Ἀποστόλου ἐξ
Ἐφέσου τῷ 336, τῷ δὲ ἐπομένῳ ἔτει, Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ τῶν Ἀποστό-
λων, τοῦ μὲν πρῶτου ἐκ Πατρῶν τῆς Ἀχαΐας, θατέρου δὲ ἐκ Θηβῶν
τῆς Βσιωτίας, ἐπιμελεῖα τοῦ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ μαρτυρήσαντος ἔπειτα Δουκὸς
Ἀρτεμίου, ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

Τὸν πρῶτον τοῦτον ναὸν οὕτω περιγράφει ὁ Εὐσέβιος (3): »Αὐτὸν μὲν
» τὸν νεῶν εἰς ὕψος ἄφρατον ἐπάρας, λίθων τε ποικιλίαις παντοίων ἐξα-
» στράπτοντα εἰς αὐτὸν ὄρορον ἐξ ἐδάφους πλακώσας, διαλαβὼν δὲ λε-
» πτοῖς φατνώμασι τὴν στέγην, χρυσῷ τὴν πᾶσαν ἐκάλυπτεν. Ἀνω δὲ χαλ-

νεάνιδος. ἔκαμιν αὐτὴν κοινωνὸν τῆς κοίτης τοῦ, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ὁ Μεσσίας. Ὅτι τὸ ἀνέκ-
δοτον τοῦτο οὐδεμίᾳς ἔχειται πιθανότητος, αὐτόθεν δῆλον. Οὐχ ἦττον ὁμως οἱ κατὰ καιροὺς πρέ-
σβεις τῆς Γαλλίας, ὠφελοῦμενοι ἐκ τῆς εὐπιστίας καὶ ματαιότητος τῶν Ὑθωμανῶν, ἀρῆκαν ὑπο-
νοουμένην σιωπηλῶς τὴν φήμην ταύτην. Λέγεται μάλιστα ὅτι εἰς τὰ ὁλοῖν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Σου-
λεϊμάνου συμπόσιον εἰς τοὺς ξένους πρέσβεις, τοὺς παρευρεθέντας εἰς τὴν τελετὴν τῆς περιτομῆς
τῶν υἱῶν τοῦ, ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας, λόγῳ τῆς συγγενείας δῆθεν ταύτης, προεκάθισε τοῦ ἀπα-
σταλμένου τῆς Αὐστρίας· ἥτις καὶ διὰ τοῦτο ἔκτοτε δὲν στέλλει πλέον πρέσβυν, ἀλλ' ἀντιπρέσβυν
(internunzion) εἰς ΚΠ.

(1) Ἡ τοῦ 1768, κατ' ἄλλους· κατὰ δὲ τὸν Χατζῆ-Κάλαφ, τῷ 1175 τοῦ Χιτζρέ, ἀναλογοῦντι
τῷ καθ' ἡμᾶς 1761. (2) Νόμῳ Γ' τοῦ Θεοδοῦ. Κώδικος. (3) Ἐν βίῳ Κωνσταντινίου.

» κὸς μὲν ἀντὶ κεράμου φυλακὴν τῷ ἔργῳ πρὸς ὑετὸν καὶ ἀσφάλειαν παρὲι
 » χε, καὶ τοῦτον δὲ πολὺς περιέλαμπε χρυσός· δικτυωτὰ δὲ περίξ ἐκύκλου
 » τὸ θωμάτιον ἀνάγλυφα, χαλκῷ καὶ χρυσῷ κατειργασμένα. Ἀμφὶ δὲ
 » τὸν ναὸν αἰθρίαι ἦν αὐλὴ παμμεγέθης, εἰς ἀέρα καθαρὸν ἀναπεπταμένη·
 » ἐν τετραπλεύρῳ δὲ ταύτῃ στοαὶ διέτρεχον, μέσον αὐτῷ νεῷ τὸ αἰθρίον
 » ἀπολαμβάνουσαι· οἰκοί τε βασιλικοὶ ταῖς στοαῖς, λουτρά τε καὶ ἀνακαμ-
 » πτήρια παρεξτείνετο, ἅλλα τε πλεῖστα καταχώγια τοῖς τοῦ τόπου
 » φρουροῖς ἐπιτηδείως εἰργασμένα . . . Δώδεκα δ' αὐτόθι θήκας, ὡσανεὶ
 » στήλας ἱεράς, ἐπὶ τιμῇ καὶ μνήμῃ τοῦ τῶν Ἀποστόλων ἐγείρας χοροῦ,
 » μέσσην ἐτίθει τὴν ἑαυτοῦ αὐτὸς λάρνακα, ἧς ἐκτέρωθεν τῶν Ἀποστόλων
 » ἀνὰ εἷξ διέκειντο ». Ἄλλ' εἰς τὴν περιγραφὴν ταύτην ἀντιφάσκουσιν,
 ἔνθεν μὲν Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, εἶναι λέγων αὐτὸν

» Πλευραῖς σταυροτύποις τέτραχα τεμνόμενον »

ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Κωδινός, » ὁρομικὸν αὐτὸν καὶ ξυλόστεγον » περιγράφων.
 Κατεδαφισθέντα δὲ αὐτὸν ἀνεκαίνισε, κατὰ τὸν Προκόπιον μὲν, ὁ Ἰου-
 στινιανός· κατὰ τὸν Ζωναρὰν δὲ καὶ τὰ Μηναῖα, ἡ Θεοδώρα, μετὰ τέσ-
 σαρα ἔτη τῆς ἐνάρξεως τῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ἐκ τοῦ πε-
 ρισσεύσαντος ἐκείθεν ὑλικοῦ. Κατεσκευάσατο δὲ αὐτὸν πολὺ μεγαλῆτερον
 καὶ ὠρχιότερον τοῦ πρώτου, καὶ ὅλον ὑπερμεγέθη ἐκ πλίνθων ὀπτῶν
 αὐτῷ ἐπέθηκεν, ὅμοιον τῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας ἢ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ τοῦ
 Θεολόγου, πλην ὅτι αὐτὸς ἔδεν εἶχε κἀνὲν παράθυρον. Ἦτον δὲ ὅλος χαλ-
 κόστεγος, ὑποκρατούμενος ἔσθλην ὑπὸ τεσσαράκοντα ἐκλεκτῶν λιθίνων
 κιόνων, ἀνὰ εἴκοσιν ἐκατέρωθεν, συνεχομένων ἄνωθεν διὰ γλαφυρωτάτης
 μαρμαρίνης διακρύψεως, σχηματιζομένης εἰς δέκα ἐκατέρωθεν τόξα. Ἐ-
 πειδὴ δὲ τὰ μετὰ τὸν μεσαιὸν ὅλον ἄλλα ἡμιόβλια ἦσαν χαμηλότερα
 αὐτοῦ, τὸ σχῆμα τοῦ ναοῦ ἔσθλην ἦτον παραμυδοειδὲς (1). » Τὸ δὲ ἔθμα,
 » καθὼς ἐστὶ μέσον, οὕτω καὶ γέγονε παρὰ τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας »,
 λέγει ὁ Κωδινός μὲ τὴν παρατράγωδον γλῶσσάν 'του' ὁ δὲ Γλυκάς προσ-
 θέτει ὅτι τοῦτο ἐγένετο » διὰ τὰ ἐν αὐτῷ κείμενα τίμια λείψανα Πατριαρ-
 » χῶν τε καὶ Ἀποστόλων ». Κατὰ δὲ τὸν Πορφυρογέννητον (2), εἰς τὸ
 ἀριστερὸν μέρος τοῦ ναοῦ ἦτον ὁ Γυναϊκίτης, διὰ τοῦ ὁποῖου διερχόμενος
 ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξήρχετο εἰς τὸν Νάρθηκα, καὶ, ἐκκλίνας πρὸς τὸ ἐξ ἀρι-
 στερᾶς μέρος τοῦ Λουτήρος, ἀνήρχετο διὰ τοῦ αὐτόθι ἀριστεροῦ Κοιλίου
 εἰς τὰ Κατηχομενεῖα, καὶ ἴστατο εἰς τὰ δεξιὰ αὐτῶν, ἔνθα σύνηθες αὐτῷ
 καθ' ἐκάστην προέλευσιν ἴστασθαι ». Τὰ δὲ ἐγκαινία αὐτοῦ καὶ ἡ κατάθε-
 σις τῶν Ἀποστολικῶν λειψάνων ἐτετέλεσθησαν τῇ 28 Ἰουνίου τοῦ 552,
 ἀποθανούσης ἤδη τῆς Θεοδώρας. » Καὶ διήλθεν ὁ ἐπίσκοπος Μηναῖς μετὰ

(1) Τοιοῦτον εἶναι καὶ τοῦ τζαμίου Σουλτάν-Μαχμέδ τὸ σχῆμα. (2) Βιβλ. Α', ι'.

» τῶν Ἀγίων λειψάνων, καθήμενος ἐν ὀχήματι χρυσῷ βασιλικῷ διαλίθω,
 » κρατῶν τὰς τρεῖς θήκας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ,
 » καὶ οὕτως ἐποίησε τὰ ἐγκαίνια», κατὰ τὸν Θεοφάνη. Ὁ δὲ Προκόπιος
 λέγει ὅτι τὰ λείψανα τῶν ἁγίων τούτων Ἀποστόλων εὐρέθησαν τότε ἐν
 τῷ ναῷ, μηδεμιᾶς περὶ τούτου προϋπαρχούσης ιδέας, τὸ ὅποῖον ὁμῶς
 φαίνεται ἀπίθανον.

Ἐπεκόσμησε δὲ τὸν ναὸν τοῦτον ἔπειτα καὶ Ἰουστίνος ὁ Νεώτερος. Ὁ
 δὲ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνεκαίνισεν αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πρῶτον ἐπανήγαγε
 κάλλος, καὶ ἐρεισμάτων περιβολαῖς ἐστήριξε, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον.
 Ὅθεν ἐν αὐτῷ ἐτελεῖτο κατ' ἔτος τῇ κθ' Αὐγούστου καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ (1).
 Ἀνεκαίνισε δὲ αὐτὸν ἐπὶ τέλους καὶ Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος ὁ πρεσβύ-
 τερος.

Ἀλωθείσης δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Πόλεως, ὁ μεγαλόφυχος τῷ ὄντι
 καὶ πολιτικώτατος Σουλτὰν-Μεχμέδ παρεχώρησεν αὐτὸν τῷ Πατριάρχῃ
 Γενναδίῳ εἰς Πατριαρχεῖον, ὅς τις καὶ παρέμεινεν ἐν αὐτῷ δύο ἔτη. » Ὑ-
 » στερον δὲ (τῷ 1455), εὐρεθέντος ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν Ἀγαρηνοῦ τινος
 » φονευμένου ἐν τῷ τοῦ ναοῦ προαυλίῳ, φοβηθεὶς, διότι καὶ ἐν τοῖς μέ-
 » ρεσιν ἐκείνοις τῆς πόλεως οὐδεὶς Χριστιανὸς εἶχεν ἀπομείνῃ, ἤτησε τὴν
 » Μονὴν τῆς Παμμακαρίστου, ὅπου εἶχον παραμείνῃ ὀλίγοι τινὲς Χριστια-
 » νοί, καὶ ἐδωρήθη αὐτῷ». » Αναχωρήσαντος δὲ τοῦ Πατριάρχου ἐκ τοῦ
 » ναοῦ τούτου, ἤρξαντο μετὰ καιρὸν ρίπτειν καὶ ἀφανίζειν αὐτὸν», καὶ
 τέλος, ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἐκτίσθη, ὡς εἴπομεν, τὸ παρῶν νυμον τοῦ
 Σουλτάνου τούτου τζαμίον καὶ Ἰμαρέτιον. Ὅτι δὲ, κατεδαφιζομένου αὐτοῦ,
 ἀνωρύχθησαν καὶ ἐξερρίφθησαν τὰ λείψανα τῶν Ἀποστόλων, φαίνεται
 ἀπίθανον, Α', διότι ἐπὶ Λατινοκρατίας τὰ ἅγια ταῦτα λείψανα εἶχον ἤδη
 μετακομισθῆν' εἰς διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη (2). Β', διότι ὁ Πατριάρχης
 Γεννάδιος, ἐὰν ὑπῆρχον τῷ ὄντι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, ἤθελε τὰ παραλάβει
 βεβαίως μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ Γ', διότι, καὶ μετὰ ταῦτα ἐὰν ἀνευρίσκοντο,
 ἤθελε ζητήσῃ καὶ λάβει αὐτὰ παρὰ τοῦ Σουλτάνου, ὅς τις καὶ συμφέρον
 εἶχε ἵνα περιποιητῇ τότε τὸν Πατριάρχην, καὶ ὑπόληψιν ἰδίαν εἶχε πρὸς
 τὸν ἱερὸν ἄνδρα τοῦτον διὰ τὴν ἀρετὴν του. Ἄν εἶνε ὁμῶς ἀφ' ἑτέρου
 καὶ παράδοξον, ἐὰν εὐρέθησαν ἄλλα τινὰ Αὐτοκρατόρων ἢ καὶ Πατριαρ-
 χῶν λείψανα, ἐκ τοῦ τοσούτου πλήθους τῶν ἐν αὐτῷ τεθαμμένων.

(1) Τὸ μνημόσυνόν του, νομίζω, διότι, εἰ καὶ ἠνάπτοντο λαμπάδες εἰς τὴν εἰκόνα του, δὲν
 ἐνθυμούμαι ἐὰν ἀνέγων καὶ τὸ ὄνομά του εἰς τὸ Μηνολόγιον. Σημειωτέον ὁμῶς ὅτι καὶ οἱ λαμπάδη-
 φοροῦντες ἦσαν ἔργονοι καὶ δισέγγονοι του. (2) Καὶ ὅσον κατὰ τοῦτο, χάρις τῷ ὄντι εἰς τὴν
 κατάκτησιν ἐκείνην, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας, εἰ καὶ πολλὰ τῶν ἐν ΚΠ κειμηλίων καὶ ἱερῶν λειψάνων
 ἀπωλέσθησαν, τὰ περισσότερα ὁμῶς διασωθέντα τιμῶνται μέχρι τοῦ νῦν ἐν τόποις, ὅπου, » εἴτε
 προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται».

Εἶχε δὲ ὁ ναὸς οὗτος, καθὼς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Πορφυρογεννήτου (1), καὶ διάφορα παρεκκλήσια, εἶον τὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἀργυροῦν κιβώριον· τὸ τῆς Ἀγίας Ἐλένης, τὸ τῆς Ἀγίας Θεοφανοῦς, ἴσως τὸ αὐτὸ καὶ τῷ τῶν Ἀγίων Πάντων, τὸ τοῦ ἁγίου Ὑπατίου κτλ.

Παραεκτός δὲ τῶν τριῶν ἀποστολικῶν λειψάνων, τῶν ἀποτεθέντων, ὡς εἵπομεν, ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, ἐναπέκειτο ἐν αὐτῷ καὶ τὸ λείψανον τοῦ Ἀποστόλου Μαθθία. Καὶ τοῦτο μὲν, ὡς καὶ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ, ὕφαινοντο ἐν τῷ 850, κατὰ τὰς Λατινικὰς παραδόσεις (τῶν ὁποίων ἕως οὐκ ἀποχρῶντως φερέγγυον τὸ κῆρος), ὑπὸ τινος τῶν ἐν τῷ Ἀποστολείῳ τούτῳ παραμενόντων πρεσβυτέρων, μετεκομίσθησαν εἰς Παταύιν, καὶ ἀπετέθησαν ἐν τῷ ἐκεῖσε ναῷ τῆς ἁγίας Ἰουστίνης· τὸ δὲ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου παρεχωρήθη ἐπὶ Λατινοκρατίας ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου Πέτρου τοῦ ἐκ Καπύης, Λεγάτου τοῦ Πάππα, τῇ τῶν Ἀμαλφιτανῶν Ἐκκλησίᾳ. Ὁ δὲ βραχίον αὐτοῦ ἐχαρίσθη ὑπὸ τινος ἀρχοντίσσης Εὐθυμίας τῇ ἐν Βουργουνδίᾳ ναῷ τοῦ ἁγίου Διονυσίου, κατὰ τὸν Δουκάγγιον. Ἡ δὲ κάρα τοῦ Ἀποστόλου, σωζομένη τέως ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαΐας, μετεκομίσθη μετὰ τὰ 1460 εἰς Ῥώμην ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Πορφυρογεννήτου Δεσπότης τῆς Ἀχαΐας, προσκληθέντος ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Πάππα Πίου τοῦ Β', καὶ ἀποθανόντος ἐν Ῥώμῃ τῇ 12 Μαΐου τοῦ 1465.

Ἐν αὐτῷ ἀπεθησαυρίσθησαν καὶ αἱ ἐσθῆτες τῶν Ἀποστόλων (2), εὐρεθεῖσαι, ὡς εἵπομεν, ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ, ἐν τῇ γυναικείᾳ Μονῇ τῆς Αὐγούστης, τῇ κάτωθεν τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, καὶ ἀνακομισθεῖσαι μετὰ λαμπρᾶς προπομπῆς, ἐπιμελείᾳ τοῦ τότε πατριάρχου Ὁσίου Πολυεύχτου.

Ἐκ δὲ τῶν Πατριαρχικῶν λειψάνων, τὸ μὲν τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, μετακομισθὲν ἀπὸ Κομάνων καὶ Πιτυουδντος ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, διὰ τοῦ τότε (τῷ 434) πατριαρχεύσαντος μαθητοῦ αὐτοῦ Πρόκλου τοῦ ἐν Ἀγίοις, ἀπετέθη ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου· ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ Μεγάλου Γρηγορίου· ἀλλὰ τούτου, μερισθὲν, τὸ μὲν ἔμεινεν ἐνταῦθα, τὸ δὲ ἀπετέθη ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, κατὰ τὸ Χρονικὸν Συμμεῶν τοῦ Λογοθέτου. Τὸ δὲ τοῦ ἐν Ἀγίοις Μεθοδίου τοῦ Ὁμολογητοῦ ἀπέκειτο ἐν »ἰδιαιτέρᾳ σακέλλῃ«. Ἐνταῦθα ἐναπετέθη, ἀνακομισθὲν ἐξ Ἐφέσου, καὶ τὸ τοῦ θείου Φλαβιανοῦ τοῦ Πατριάρχου, φονευθέντος τῷ 449 ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ ληστρικῇ Συνόδῳ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν δυσσεβῆ Διόσκουρον.

Τῶν δὲ Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν βασιλίδων καὶ βασιλεοπαίδων, τῶν ὁποίων κυρίως ταφεῖον ὑπῆρξεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὁ ναὸς οὗτος, τοιαύτην τινὰ ἐπέιχον ἐν αὐτῷ τάξιν αἱ λάρνακες, ὡς ἐκ διαφόρων συγγραφέων

(1) Βιβλ. Β', σ', 4. (2) Ἀγνοεῖται πόσαι καὶ ποῖων.

ἐξάγεται, ιδίως δὲ ἔκ τινος Καταλόγου αὐτῶν, ὃν πρῶτος ἐδημοσίευσεν ὁ Δουκάγγιος.

Πρώτη ἐτάφη ἐν αὐτῷ ἡ Ἀγία Ἑλένη, καὶ μετ' αὐτὴν ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος, ἀποτεθέντες, κατὰ τινος μὲν, ἐν τῇ αὐτῇ ἀμφότεροι πορφυρᾷ λάρνακι· κατ' ἄλλους δὲ, ὁ Κωνσταντῖνος πρῶτος, ἐν χρυσῇ. Τῆς πορφυρᾶς ταύτης τοῦ Κωνσταντίνου λάρνακος πολὺς παρὰ τοῖς νεωτέροις ὁ λόγος, ὡς σωζομένης δῆθεν, ἀπ' αὐτῶν που τῶν τοῦ Γυλλίου χρόνων, ἐκεῖ πλησίον, ἀνευ τοῦ ἐπιθήματος, καὶ ἐχούσης μῆκος μὲν 10 ποδῶν, ὕψος δὲ 5 καὶ ἡμίσεος, συγγεομένης δὲ μετ' ἄλλης ὁμοίας, ἣτις δεῖνυται ἐξωθεν τοῦ τζαμίου Ὁσμανιῆ, περὶ ἧς ἐν οἰκίῳ τόπῳ. Ἄλλ' ἐὰν τὸ σῶμα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐτίθη, κατὰ τὸν Εὐσεβίον καὶ Σωκράτην, ἐν χρυσῇ λάρνακι, τότε πρὸς τί ἡ πορφυρᾷ; εἰ δὲ πάλιν ὑποτεθῇ ὅτι ἐκεῖνη ἐναπετέθη ἐντὸς αὐτῆς, τότε διατί χρυσῇ; Οὐ μὴν ἄλλ' ἐξ ὁποιασδήποτε ὕλης καὶ ὅπως ὑποτεθῇ κατεσκευασμένη, τὸ ἐπίθεμα αὐτῆς ἦν πάντως κεκοσμημένον χρυσῷ· διότι, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Ἀγγέλου, κλέπται εἶχον ἤδη συλῆσθαι αὐτό, κατὰ τὸν Νικήταν, φθάσαντες τὸ τοῦ βασιλέως τούτου διάταγμα, δι' οὗ ἀφείλε πάντων τῶν βασιλικῶν μνημάτων τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα. Ἐκείντο δὲ, κατὰ μὲν τὴν προεκτεθεισαν τοῦ Εὐσεβίου περιγραφὴν, καὶ ἄλλας μαρτυρίας, ἐντὸς τοῦ ναοῦ, μέσον τῶν 15 Ἀποστόλων· κατὰ δὲ τὸν προειρημένον Κατάλογον καὶ ἄλλους Ἱστορικοὺς, ἐν ἰδιαζούσῃ στοᾷ, κατεσκευασθείσῃ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ἐν τοῖς προθύροις τοῦ ναοῦ καὶ, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον (1), κατὰ ἀνατολὰς. Σαφέστερον δὲ πάντων ἐρίζει τὸν τόπον τῆς σοροῦ ταύτης ὁ Πορφυρογέννητος διὰ τῶν ἐξῆς: »Ὁ δὲ Βασιλεὺς... εἰτέρχεται εἰς τὸ θυσιαστήριον... Εὐξάμενος δὲ εἰς τὸν τάφον τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Γρηγορίου..., ἐξέρχεται μετὰ τοῦ Πατριάρχου διὰ τῆς ἀριστερᾶς πλαγίας τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπέρχεται ἐν τῇ σορῷ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου· κἀκεῖτε εὐξάμενοι καὶ ἄφαντες κηροῦς, ἐξέρχονται καὶ ἀπέρχονται εἰς τοὺς τάφους Νικηφόρου καὶ Μεθοδίου..., κἀκεῖθεν εἰσέρχονται ἐν τοῖς τάφοις τῶν βασιλέων (2) α. Ὅτι δὲ ὁ Μακεδόνιος μετέφερε τὸ σῶμα τοῦ Κωνσταντίνου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀκακίου, καὶ, στάσεως διὰ τοῦτο φονικωτάτης συμβάσεως, καθηρέθη μὲν αὐτός, ἀνεκομίσθη δὲ πάλιν τὸ λείψανον ἐνταῦθα, εἰρηται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

Δεύτερος μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον καὶ πλησίον αὐτοῦ ἀπετέθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος μετὰ τῆς πρώτης γυναικὸς αὐτοῦ Εὐσεβίως, ἐν λάρνακι ὡσαύτως πορφυρᾷ, μετακομισθεὶς ἀπὸ Μόφου Κρηνῶν, ὅπου εἶχεν

(1) Ὁμιλ. ΚΤ' καὶ Ξ', Πρὸς τοὺς Ἑθνικοὺς. (2) Πορφυρογένν. Βιβλ. Α', ι'.

ἀποθάνη, ἐπιστατοῦντος τῇ ἀνακομιδῇ τοῦ Ἰωβιανοῦ, Προτίκτωρος ἐπὶ τότε ὄντος.

Τρίτος ὁ Ἰουλιανὸς, ἀνακομισθεὶς ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας, ἐν λάρνακι πορφυρᾷ κυλινδροειδεῖ, μετὰ Ἑλένης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ θυγατρὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ἐν ἰδιαιτέρᾳ στοᾷ, πρὸς ἄρκτον τοῦ ναοῦ.

Τέταρτος ὁ Ἰωβιανὸς, πρὸ αὐτοῦ, ἐν τῇ αὐτῇ στοᾷ, μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Χαριτοῦς.

Πέμπτος, Θεοδόσιος ὁ Μέγας, ἐν λάρνακι πορφυρᾷ, μετακομισθεὶς ὑπὸ Ἀρκαδίου ἐκ Μεδιολάνων τῷ 394.

Ἑκτος, Ἀρκαδῖος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐν ἰδιαιτέρᾳ στοᾷ, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ναοῦ.

Ἑβδομος, Θεοδόσιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ Εὐδοξία ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν λάρνακι πορφυρᾷ, ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Ἀρκαδίου στοᾷ, ὁ μὲν πρὸς ἄρκτον, ἡ δὲ πρὸς ἀνατολὰς.

Ὀγδοος, Μαρκιανὸς καὶ Πουλχερία, ἐν λάρνακι πορφυρᾷ.

Ἐννατος, Λέων ὁ Α', ἐν λάρνακι πρασίῳ ἢ ἱερακίτῃ (1).

Δέκατος, ὁ Ζήνων, ἐν πρασίῳ Θετταλῇ.

Ἐνδέκατος, ὁ Ἀναστάσιος μετὰ τῆς Ἀριάδνης ἐν Ἀκυϊτανῇ (2).

Δωδέκατος, Μιχαὴλ ὁ Θεοφίλου ἐν λάρνακι πρασίῳ Θετταλῇ, ἣν ἀνήκουσαν εἰς Ἰουστίνον τὸν Θράκα (3), καὶ κειμένην ἐν τῇ γυναικείᾳ μονῇ τῆς Αὐγούστης, ἣν αὐτὸς οὗτος ἔκτισεν, ὑποκάτω τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ, ἔλαβεν ὁ Κύριος Λέων ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ κατέθετο αὐτὴν ἐνταῦθα εἰς ἀπόθεσιν τοῦ σώματος τοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ, » κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον.

Δέκατος τρίτος, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, ἐν λάρνακι πρασίῳ Θετταλῇ, ἐν ἣ ἀπέκειτο, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, καὶ

Δέκατος τέταρτος, Ἀλέξανδρος καὶ Εὐδοκία ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ γυνὴ τοῦ Βασιλείου.

Δέκατος πέμπτος, Λέων ὁ Φιλόσοφος καὶ Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐν λάρνακι Σαγαρηνῇ (4).

Δέκατος ἕκτος, Κωνσταντῖνος ὁ Βασιλεῖος, ἐν λευκῇ τῇ λεγομένῃ Βασιλικῇ.

Δεκάτη ἑβδόμη, Θεοφανὴ ἡ γυνὴ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, ἐν πρασίῳ Θετταλῇ.

(1) » Ὑποκλῶρυ, πρὸς τὸ μέλαν ἐντετραμμένη καὶ ποικίλη, κατὰ τὸν Ἀέτιον. (2) Τὸ κείμενον λέγει Ἀνακτιανῇ, τὸ ὅποιον διορθοῦσιν ἄλλοι Ἀκυϊτανῇ, ὡς ἀπὸ τοῦ ἐν Χαλκηδόνι ὄρους Ἀκυντίου. (3) Τὸ κείμενον λέγει Ἰουστινιανόν, ἀλλ' εἶνε σύγχυσις, συμβαίνουσα συχνάκις παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡσάκις πρόκειται περὶ τῶν αὐτοκρατόρων τούτων, καθὰ καὶ ἐν ἄλλοις ἐστὶ μειωσάμεθα. (4) » Ἦγουν πνευμονοσφίαια.

Δεκάτη ὀγδόη, Ζωή ἡ δευτέρα γυνὴ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, ἐν Βιθυνῇ.
 Δεκάτη ἐννάτη, Εὐδοκία ἡ τρίτη γυνὴ αὐτοῦ, ἐν πρασίνῳ Θετταλῇ.
 Εικοστή, Ἄννα καὶ Ἄννα, αἱ θυγατέρες Λέοντος καὶ Ζωῆς, ἐν Προικοννησίᾳ.

Εικοστὸς πρῶτος, Ῥωμανὸς ὁ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τὸ Καλὸν Παιδίον.

Εικοστὸς δεύτερος, Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς.

Εικοστή τρίτη, Θεοφάνη ἡ καὶ Ἀναστασία, γυνὴ τοῦ Ῥωμανοῦ.

Εικοστὸς τέταρτος, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ἀδελφὸς τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Καὶ οὗτοι μὲν ἐν τῷ Ἡρώῳ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

Ἐν δὲ τῷ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, τὸ ὅποιον καλεῖται ὑπὸ τοῦ Κωνδινῶ «Τὸ ἔξω Μνημοθεσίον», καλλωπισθὲν ὑπ' αὐτοῦ μουσεῖον, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ μάρμαρα ἐπῆρεν ἔπειτα Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, ὅτε ἐκοιμήσατο τὴν Νέαν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἐν τῷ Φόρῳ ναὸν τῆς Θεοτόκου, κατὰ ἀνατολὰς μὲν, πρῶτος ὁ Ἰουστινιανός, ἐν λάρνακι ἀπὸ λίθου ξένου καὶ ἀλλοκότου, μέσσην χροιὰν ἔχοντος τοῦ τε Βιθυνοῦ καὶ Χαλκηδονίου, παραπλησίως λίθῳ Ὀστρεῖτῃ (1).

Δευτέρα δὲ, ἡ γυνὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Θεοδώρα, ἐν λάρνακι λίθου Ἱεραπολίτου (2).

Τρίτος Ἰουστίνος ὁ Μικρὸς καὶ Σοφία ἡ γυνὴ αὐτοῦ, κατὰ τινες μὲν, ἐν τῇ αὐτῇ Προικοννησίᾳ λάρνακι, κατὰ δὲ τὸν Πορφυρογέννητον, εἰς δύο χωριστάς.

Τέταρτος, Ἡράκλειος ὁ Μέγας, ἐκ λίθου λευκοῦ Δοκιμιανοῦ ἢ Ὀνυχίτου.

Πέμπτη, Φλαβία ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐν πρασίνῳ Θετταλῇ.

Ἐκτος, Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος, ἐν Προικοννησίᾳ.

Ἐβδόμη, Φαύστα, ἄδηλον ὁποῖα· διότι τὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὅτι ἦν γυνὴ τοῦ Πωγωνάτου, οὐκ ἔχεται ἀληθείας· ὁ γὰρ Πωγωνάτος εἶχε γυναῖκα Ἀναστασίαν.

Ὀγδὸς, Ἰουστινιανὸς ὁ Β' ἢ Ῥινότμητος, ἐν λάρνακι Προικοννησίᾳ.

Ἐννάτη, Εὐδοκία ἡ γυνὴ αὐτοῦ, πρὸς δυσμὰς, πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος, ἐν λάρνακι ῥοδοποικίλῳ Δοκιμινῇ.

Δέκατος, Κωνσταντῖος ὁ Ἡρακλείου, ἐν Σαγγαρικῇ.

Ἐνδέκατος, Κώνστας ἢ Κωνσταντῖος ὁ Κωνσταντίνου τοῦ Ἡρακλείου, ἐν ἑκατονταλίθῳ (3).

(1) Τὸν ὅποιον Νικηφόρος ὁ Κάλλιπτος ὀνομάζει Σάρδιον, τοποθετῶν τὸν τάφον τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς δεξιὰ εἰσιόντι τὸν δόμον. (2) Κατὰ διάρθρωσιν ἀντὶ Τετραπολίτου. (3) Πολυ-

Δωδεκάτη, ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐξ Ἱεραπολίου.

Δέκατος τρίτος, Ἀναστάσιος ὁ καὶ Ἀρτέμιος, ἐν Σαγαρηνῇ ἑκατονταλίθῳ.

Δέκατος τέταρτος, Λέων ὁ Ἰσαυρος, ἐν Προικοννησίᾳ.

Δεκάτη πέμπτη, ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐν Ἱεραπολίτι.

Δέκατος ἕκτος, Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς καὶ Θέκλα ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐν Προικοννησίᾳ.

Δέκατος ὅγδομος, Λέων ὁ Ἀρμένιος.

Δέκατος ὄγδοος, Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Κοπρωνύμου, ἐν λάρνακι πρασίνῳ, ἥτις καὶ, ἀνορυχθέντος τοῦ σώματος αὐτοῦ ἔπειτα καὶ καέντος ἐν τῷ Φόρῳ, ἐπριονίσθη καὶ ἐχρημάτισεν εἰς συστήματα καὶ ἀδάκια καὶ τὰ ὄντα ἐν τῷ Φάρῳ. Εἰς τὸν τάφον τοῦ Κοπρωνύμου ἐγκατέκλεισεν ὁ Βάρδας τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον τὸν τοῦ Ῥαγκαβέ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1). Ἀλλ' ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Βιογράφον τοῦ Πατριάρχου τούτου, Νικήταν τὸν Παφλαγόνα, ἐπ' αὐτῆς αὐτὸν τοῦ Κοπρωνύμου τῆς « λάρνακος ἐκάθιζον ἀναδιβάζοντες, καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κάτωθεν λίθους » ἐξαρτῶντες βαρεῖς, καὶ ἐπὶ πλείστον τῇ τοῦ μαρμάρου τὴν ἑδραν ὁξύντητι πικρῶς ἄγαν πλήσσοντες ἐπέτριβον », φαίνεται ὅτι τὸ σκέπασμα τῆς λάρνακος ταύτης ἦτον ἀμφικλινὲς εἰς σχῆμα στέγης, ὅποια τὰ πλείστα τῶν σωζομένων λαρνάκων ἐπιθέματα.

Δεκάτη ἑνάτη, Κοσμῶ καὶ Εἰρήνῃ (2), αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Καβαλίνου ἐν σταταραίᾳ (2) Προικοννησίᾳ.

Εἰκοστὸς, Λέων ὁ Χαζάρος, ὁ υἱὸς τοῦ Κοπρωνύμου, ἐν Προικοννησίᾳ.

Εἰκοστὴ πρώτη, Ἑλένη ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐν Προικοννησίᾳ.

Εἰκοστὴ δευτέρα, Εἰρήνῃ ἡ γυνὴ τοῦ Κοπρωνύμου, ἐν Προικοννησίᾳ.

Εἰκοστὸς τρίτος, Θεόφιλος, ἐν πρασίνῳ.

Εἰκοστὸς τέταρτος, Κωνσταντῖνος ὁ Θεοφίλου ἐν πρασίνῳ.

Εἰκοστὴ πέμπτη, Μαρία ἡ Θεοφίλου ἐν λαρνακίῳ Σαγαρηνῷ. Ταύτην ἀποθανοῦσαν, οὕτως ἐτίμησεν ὁ Θεόφιλος, ὅτε δὴ ὑπεραγαπῶν αὐτήν, « ὥς καὶ τὸν χρῶν αὐτῆς ἐν λάρνακι θεῖναι περιηργυρωμένη (ἥς τὸν ἄρ' » γυρον ἔπειτα περιεῖλεν ὁ Λέων, κατὰ τὸν Μάγιστρον), καὶ προνόμιον

ποικίλῳ δηλ., ὡς καὶ ὁ παρὰ Τρωγλοδόταις Ἐξηκοντάλιθος τοῦ Πλινίου. Ὁ Δουκάγγιος ἐκλαμβάνει τὸ Ἐκατὸν ἀπλῶς ἀντὶ τοῦ Πολλά, καὶ ἐννοεῖ αὐτὸν πολυσύνθετον, ἀναφέρων ἐν παρενθέσει καὶ τὸ Τρίλιον, ὡς κτίριον ἐκ τριῶν εἰδῶν λίθου συγκείμενον, διαρθῶν ἐν παρόδῳ καὶ τὸ Τετράεντον τοῦ Κωδινού εἰς Τετράλιον, περὶ τοῦ ὁποῦ ὅμως ἐπέχω. Ὁ δὲ Συμεὼν Λογοθέτης ἐν Φιλιππικῇ, τὸν Ἐκατοντάλιθον τοῦτον λίθον ὀνομάζει Κοχλακίτην, τὸ ὅποιον νομίζω γραπτέον Κοχλακίτην, ὡς ἐκ πολλῶν κοχλάκων ἢ καλῆκων συγκείμενον, ὅποιοι οἱ σχηματιζόμενοι συνήθως εἰς τὰ τιτανώδη παραποτάμια ἢ παραθαλάσσια μέρη, οἱ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις καλούμενοι Poudingues. (1) Βιβλ. Δ', λς'. (2) Τοῦ Λέοντος τοῦ πατρὸς τοῦ Κοπρωνύμου ἄλλη θυγάτηρ δὲν ἀναφέρεται παρὰ τὴν Ἄνναν. (3) Stataria, πόλις χωροῦσα πολλὰ ὁμοῦ σώματα.

»δοῦναι διὰ τῶν λελαξευμένων ἐν αὐτῇ ἰάμβων ἀτυλίας τοῖς -ἐφ' οἷς
 »δῆποτε ἐγκλήμασιν ἀνθρώποις ἀλοῦσι καὶ προσφυγοῦσιν ἐκεῖ(1)α.

Εἰκοστός ἕκτος, Μιχαήλ ὁ τοῦ Θεοφίλου ἐν μαρμαρίνῃ.

Ἐκ τούτων παρατηρεῖται, Α' ὅτι πολλοὶ τῶν Αὐτοκρατόρων ἐτάφησαν καὶ ἐν ἄλλοις διαφόροις ναοῖς, καὶ πρῶτος Ἰουστίνος ὁ Θρᾷξ μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Εὐφημίας ἐν τῇ Μονῇ τῆς Αὐγούστης, ἵτως διότι τόπος πλεόν ὅθεν εἶχε μείνῃ ἐν τοῖς Ἀγίοις Ἀποστόλοις, ὅθεν καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς κατεσκεύασεν ἔπειτα τὸ ἔξω Μνημοεσίον· ἔπειτα ὁ Μαυρίκιος ἐν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι· Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ Ἐξεδόμῳ· ὁ Σταυράκιος ἐν τῷ τοῦ Σατύρου· Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Μολιθωτοῦ· Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἐν τῇ τοῦ Στουδίου, καὶ ἄλλοι ἄλλοις. Ἰδίως δὲ οἱ τάφοι τῶν μὲν Κομνηνῶν ἦσαν ἐν τῇ τοῦ Φιλανθρώπου Μονῇ, οἱ δὲ τῶν Παλαιολόγων ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος. Β', ὅτι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σορὸν, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ χρόνου καταλειρηθείσαις κεναῖς, ἐθάπτοντο ἔπειτα καὶ ἄλλοι. Αὐτίκα γὰρ τὸν τοῦ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ νεκρὸν ὁ Τζιμισκῆς διέταξε ταρῆναι κατὰ τὸ Ἡρώων τοῦτο ἐν μιᾷ τῶν βασιλικῶν σορῶν, κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα· καὶ Γ' ὅτι, μετὰ τὸν Μαρκιανὸν καὶ τὴν Πουλχερίαν, ἄλλος πλεόν Αὐτοκράτωρ ὅθεν ἐτάφη ἐν λάρνακι πορφυρᾷ, καταντήσαντος σπανίου καὶ δυσπροσίτου τοῦ λίθου τούτου, μετακομιζομένου συνήθως ἀπὸ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὅθεν ἐλέγετο Ῥωμαῖος καὶ Αἰγύπτιος ἢ Θηβαῖος.

Ἐν τῷ μ.β.ω.ρ.ύ.χ.η.σε. δὲ, κατὰ τὸν Χωνειάτην, τὰ βασιλικά ταῦτα μνήματα, ἔχων ἀνάγκην χρημάτων, Ἀλέξιος ὁ Κομνηνογάγγελος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰσαακίου, καὶ συνήθροισεν ἀπ' αὐτῶν ὑπὲρ τὰ ἐβδομήκοντα κεντηνάρια ἀργύρου, καὶ μέρος τι χρυσοῦ. Ὡστε, ὅταν, μετὰ τινὰ ἔτη, κυριεύσαντες οἱ Λατῖνοι τὴν πόλιν, ἐσύλησαν καὶ οὗτοι διὰ νυκτὸς τὰς βασιλικὰς θήκας, ὅθεν εὗρον, ὡς φαίνεται, εἰμὴ τὰ πτώματα γυμνά· ὅτε καὶ ὁ νεκρὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ εὐρέθη ἀδιάφθορος, πρὸ ἑξ ἡδὴ αἰώνων. Ὁ δὲ Βονδελμόντιος λέγει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ὁ ναὸς οὗτος, τὸν ὁποῖον συγγέει τῷ τῶν Ἀγίων Πάντων, ἦτον κατηρειπωμένος, καὶ πάντες οἱ τάφοι τῶν αὐτοκρατόρων ἐφαίνοντο, ἐν λάρναξι πορφυραῖς τὰ πλεῖστον, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Κωνσταντίνου ὑπερμεγέθης.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἀπῆρχετο ἐπισήμως ὁ Αὐτοκράτωρ ἐκκλησιασθησάμενος, α' μὲν τῇ Δευτέρᾳ τοῦ Πάσχ.α, ὅτε καὶ συνειστιάτο ἐν τῷ ἐκεῖσε ὄντι παλατίῳ μετὰ τοῦ Πατριάρχου· β' τῇ 21 Μαΐου, διὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης· καὶ γ', τῇ 29 Ἰουνίου, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Ἰποκάτωθεν τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων διήρχετο ὑπογείως (»κά-

(1) Χρονογραφ. ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πορφυρογεν. Βιβλ. Γ', ιη'.

» τωθεν τῆς πόλεως «) ὁ ποταμὸς Λύκος, εἰσρέων παρὰ τὴν Χαρσίαν πύλιν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Κανανοῦ, καὶ συμπαρασύρων εἰς τὴν θάλασσαν τὰς τῶν ὀχετῶν ἀκαθαρσίας. Ὁ ποταμὸς ἤ, κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν, χεῖμαρρος μᾶλλον οὗτος, εἰσήρχετο, κατὰ τὸν Γουλιέλμον Μαλμεσβούριον (1), ἐν ὠρισμέναις ἡμέραις, ἀνοιγομένου τοῦ ἐπὶ τούτῳ κλείθρου. Ὁ δὲ Κερδρηνὸς λέγει ὅτι καὶ ἐπλημμύρει ἐνίοτε, καὶ πρὸς τὰς πλημμύρας αὐτοῦ ταύτας ἐπὶ τὰς τινὰς ἀντεμνηχανήσατο δῆθεν ἐπὶ Κλαυδίου ὁ Τυανεύς Ἀπολλώνιος. Ὁ δὲ Τουρνεφόρτιος, εἴτε κατὰ σύγχυσιν ἰδεῶν, εἴτε ἀπὸ τινος συγγραφέως ἀρχαίου, Λύκον ὀνομάζει τὸν εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον ἐκβάλλοντα ποταμὸν τοῦ Κιαχγίτ-χανέ. Ὁ Ἀναγνώστης Θεόδωρος τὸν ὀνομάζει Λευκόν, καὶ λέγει ὅτι ὑπ' αὐτοῦ παραχθεὶς ἐτελεύτησεν ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Νεώτερος ἐξελθὼν εἰς κυνήγιον.

Ἐγγιστα δὲ τοῦ τῶν Ἀποστόλων ναοῦ Λέων Ε' ὁ Αὐτοκράτωρ, ὁ καλούμενος Φιλόσοφος, ἤ, κατὰ τὸν Κωδινόν, Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ πρῶτος Πορφυρογέννητος, » ἐξωνησάμενος τὰ ὑπάρχοντα οἰκήματα «, ὠκοδομήσατο ἐκκλησίαν περικαλλῆ, εἰς ὄνομα τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς, τῆς μακαρίας Θεοφανοῦς, ἐν ᾗ καὶ τὸν νεκρὸν αὐτῆς κατέθετο, ἔξωθεν τῆς παλαιᾶς κόγχης τῶν Βασιλικῶν μνημοθεσίων. Πλησίον ὡσαύτως τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἦτον καὶ τοῦ Ἀγίου μάρτυρος Ἀλεξάνδρου ναὸς, ἑορταζομένου τῇ 12 Ἰανουαρίου.

Πλησίον τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἐν τῷ Ι' Ρεγεῶνι, ἔκειντο καὶ

Αἱ Κωνσταντι(νε)αναὶ ἢ Θεοδοσιαναὶ Θέρμαι.

λουτρὸν περίφημον, τὸ ὁποῖον ἔκτισεν ἡ, θεμελιωθὲν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐξηκολούθησεν ὁ Κωνσταντῖνος, συνετέλεσε δὲ τῷ 427 ὁ Νεώτερος Θεοδόσιος, ἐκ τῶν λίθων τὸ πλεῖστον, οὗς ὁ Οὐάλης καθελὼν τὰ τῆς Χαλκηδόνος τείχη, μετεκόμισεν εἰς ΚΠ, ὅτε, κατὰ τὸν Σουίδαν, ἐξέδοτο καὶ τὴν περιγραφὴν (ἐκφρασιν) αὐτοῦ ὁ Γραμματικὸς Ἑλλάδιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς. Ἐν τῷ λουτρῷ τούτῳ, παρὰ τὰ λοιπὰ ἀγάλματα, ἵσταντο καὶ τὰ τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδας, μετακομισθέντα ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἀπὸ τοῦ Ἰκονίου ἢ τῆς Ἀντιοχείας. Συγγέεται δὲ μὲ τὰς Καρασιανὰς καλουμένας Θέρμας, καὶ ὁ Ἑρρίκος Οὐαλέσιος εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἐκείνων καὶ ὅχι τούτων φρονεῖ ὅτι ἐχρησίμευσαν οἱ λίθοι τῶν τῆς Χαλκηδόνος τειχῶν.

Τὸ λουτρὸν τοῦτο, καλούμενον Τσουκούρ-Χαμάμ, σώζεται ἡμίφθαρτον, πρὸς βορρᾶν τοῦ τζαμίου Σουλτάν-Μεχμέδ, ἐπὶ τοῦ Δ' λόφου.

(1) Ἱστορ. τῆς Ἀγγλ. Βιβλ. Δ'.

συγκείμενον, κατὰ τὸν Chevalier, ἐκ τριῶν αἰθουσῶν εὐρυχωροτάτων, ἐστρωμένων μὲ μάρμαρα, καὶ φωτιζομένων, καθὼς τὸ Πάνθειον τῆς Ῥώμης, ἀπὸ τῶν θόλων. Κατήντησε δὲ ἐσχάτως ἵνα χρησιμεύῃ ὡς ἀποθήκη κέγγρου· εἰς δὲ τὰ περίξ αὐτοῦ ἔκειντο κατεσκορπισμένοι κίονες, κιονόκρανα καὶ ἄλλα ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς ἐρείπια. Κατὰ δὲ τὸν Κ. Ἀνδρεώσσην, εἶνε ἀρχαία κινστέρνα, μεταποιηθεῖσα εἰς λουτρόν, καὶ τοῦτο ἴσως ἐξηγεῖ καὶ τὸ ὄνομα Τσουκούρ.

Πλησίον τοῦ λουτροῦ τούτου ἦσαν Α', ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα, κτισθεὶς ὑπὸ Ἀναστασίου καὶ Ἀριάδνης, καὶ Β', ὁ ναὸς ἡ τοῦ Μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Στεφάνου, εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶχον σταματήσῃ αἱ μετακομίζουσα τὸ σῶμα τοῦ Πρωτομάρτυρος ἡμίονοι.

ΚΑΙ ἤδη ἐπαναλαμβάνομεν πάλιν τὴν διὰ τῆς Μέσης ὁδοῦ πορείαν, καὶ σημειοῦντες μόνον τὰ παρὰ τὸ Ὀρτά-τζαμίον δύο ἄλλα τζαμιά, τὰ πρὸς δυσμὰς καὶ νότον τοῦ Σουλτάν-Μεχμέδ, ὧν πρῶτον τὸ Ἑσκι-Ἀλῆ-πασσά-τζαμισί, καὶ δεύτερον τὸ Κανλύ-δεδὲ, φθάνομεν εἰς τὸ

Σάχ-ζαδὲ-μπαση,

ὅπου πρέπει ἵνα ἦσαν Οἱ Ἐμβόλοι τοῦ Δομνίνου, κτισθέντες, ἢ, πιθανώτερον, παρονομασθέντες μόνον, κατὰ τὸν Κωδινόν μὲν, ἀπὸ Δομνίνου τοῦ Συγκλητικῆς, ἐνὸς τῶν ἀπὸ Ῥώμης μετοικισθέντων, ὃς ἔκτισεν οἷον εἰς τὰ Μαυρικίου, ὃν εἶχεν ὁ Ἀγρικόλας· ἐπεὶ δὲ ὁ Ζώσιμος ἀναφέρει καὶ ἄλλον Δομνίνον, Σύρον τὸ γένος, ἡ δὲ Ἀνθολογία μέμνηται καὶ τρίτου, τοῦ ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ Θρακῆς ἀνακκινίσαντος καὶ κοσμήσαντος τὸ Πραιτώριον, ἄγνωστον ἀκριβῶς εἰς τίνα ἐκ τῶν τριῶν ὀφείλεται τὸ ὄνομα τῶν στοῶν τούτων, αἵτινες εἶχον πυρποληθῇ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως.

Παρὰ τοὺς τοῦ Δομνίνου Ἐμβόλους ἦσαν

Τὰ Δαγισθέως,

γραφόμενα καὶ Δαγιστέως καὶ Δαγισταίου καὶ Διηγηστέως, ἀπὸ τοῦ περιφήμου στρατηγοῦ Δαγιστέως, τοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὃς τις, ἀνακληθέντος τοῦ Ναρσῆ μετὰ θάνατον τοῦ Τοτίλα, διαδεξάμενος αὐτὸν, ἀνεκτήσατο τὴν Ῥώμην κτλ, περὶ ὧν ἴδε τὸν Προκόπιον. Ἐπεὶ δὲ, κατὰ τὸν Κωδινόν, «εἰς τὸν καλούμενον Δαγιστέα ἄθροισις ἐγένετο τὸ παλαιὸν τῶν δύο δημοτικῶν μερῶν, καὶ τρίκλινος ἦν ἐκεῖσε παμμεγέθης, καὶ ὅτε οἱ δὴμαρχοι ἤθελον ποιῆσαι τὸν σύλλογον, ἐκεῖσε ἠθροίζοντο», καὶ ἐν

τούτου εικάζεται ὅτι ἐνταῦθα ἦτον τὸ Πρυτανεῖον ἢ Δημαρχεῖον τῆς ΚΠ, ὅπου ἐγίνοντο αἱ δημαρχαιρεσίαι, ὁ Βανδούριος ταυτίζει τὸν τρίκλινον τοῦτον μετὰ τοῦ Χαλκοῦ Τετραπύλου τοῦ ἐν τοῖς Ἀρτοποιαίαις, περὶ οὗ ἐφέξῃς.

Ἀπ' αὐτοῦ παρωνομάσθησαν

Αἱ Ἀναστασιαναὶ Θέριμαι

Λουτρὸν τοῦ Δαγισθέως,

τοῦτο μὲν ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐκεῖνο δὲ ἀπὸ τοῦ κτίτορος, εἴτε Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, ὃς τις, κατὰ τὸν Μαλαλᾶν καὶ Λέοντα τὸν Γραμματικόν, ἤρξατο κτίζειν αὐτὸ, συντελεσθὲν ὕστερον ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ· εἴτε ἀπὸ Ἀναστασίας τῆς Οὐάλεντος θυγατρὸς, χάριν τῆς ὁποίας κατεσκευάσθη τοῦτο ὁ Οὐάλης. Τῶν ὁποίων ὅμως οὐδέτερον παραδέγεται ὁ Ε. Βαλλέσιος, καὶ λέγει ὅτι τὸ μὲν λουτρὸν ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τὸ δὲ ὄνομα ἐδόθη αὐτῷ ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἀναστασίας, ἣν ἐνυμνεύθη ὁ Καῖσαρ Βασσιανὸς, κατὰ τὸν Α. Μαρκελλίνον (1).

» Ἐν τοῖς τοῦ Δαγιστέως μεγάλου λουτροῦ τῶν καμίνων κούφοις περιέκλεισεν ἑαυτὸν », κατὰ τὸν Ι. Δαμασκηνόν (2), ὁ ψευδομόναχος Σαβδότιος, καθ' ὑποβολὴν τοῦ Χαρτουλαρίου τῆς Ἐξαρχήσεως Βασιλείου, καὶ ἐκεῖ ἐπροφήτευσεν εὐημερίαν καὶ μακροδιήγησιν Λέοντι τῷ Ἀρμένιῳ, » ἐὰν » τὴν τῶν εἰκόνων ἐξαφανίσῃ μνήμην τέλεον, . . . μήτε ἄνω ἀφείς εἰκόνα, » μήτε κάτω (3) «.

Ἀντικρὺ δὲ τοῦ λουτροῦ τούτου, » ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις », κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ἦτον, ἐν τῷ Ἐβδόμῳ Ῥεγεωνί,

Ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας.

Περὶ τούτου πληροφορούμεθα θετικῶς ἐκ τοῦ ἐπομένου διηγήματος, εἰκονίζοντος ἄλλως καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ τότε καιροῦ. Εἴπομεν, περιγράφοντες τὸ παλάτιον τῶν Σοφριανῶν, ὅτι ἡ σύζυγος Ἰουστίνου τοῦ Νεωτέρου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ταῦτα παρωνομάσθησαν, ἦτον πανομοιότυπον τῆς θείας τῆς περιφήμου Θεοδώρας. Ἡ ὑγεία τοῦ Ἰουστίνου ἦτον ἐπισφαλής, καὶ τέκνον ἀπ' αὐτοῦ ὁδὸν εἶχεν. Ἐβλεπε λοιπὸν μακρυνόμενον ἑαυτῆς τὸν θρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον προσηλωμένη μὲ ὄλην τὴν γυναικείαν φιλοδοξίαν, ὑποθαλπομένην ὑπὸ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀδυναμίας τοῦ συζύγου τῆς Μιᾶς μόνῃ ἔμενεν εἰς αὐτὴν ἐλπίς, νὰ προαγάγῃ οὐχὶ μόνον τοῦ θρόνου, ἀλλὰ καὶ τῆς κοίτης τοῦ Ἰουστίνου διάδοχον, ἐξηρητημένον ὅλως ἐκ τῶν νεύ-

(1) Βιβλ. ΚΓ'. (2) Ἐπιστ. πρὸς τὸν βασιλέα Θεόφιλον περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, § 14.

(3) Ἄλλοι τοποθετοῦσι τὸ ἀσκητήριον τοῦ Ἐγχελεῖστος τούτου ἐν τοῖς Μαυριανοῦ, γειτνιάζουσιν, ὡς εἰρήσεται, τοῖς τοῦ Δαγιστέως, καὶ ὑποβόλᾳ τοῦ δράματος εἰσάγουσι Θεόδοτον τὸν Μελισσηνόν ἢ Κασσιτερᾶν, τὸν πατριαρχεύσαντα ὕστερον.

μάτων αὐτῆς, καὶ ὀρεῖλοντα τὸ πᾶν εἰς αὐτήν, καὶ ὡς τοιοῦτον διέκρινε τὸν Τιβερίον, Κόμητα τότε τῶν Ἐκσκουβίτων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ νέος Κόμης ἦτον ἀρκετὰ ἐπιτήδειος, ὥστε ἀφίνων ὑποτρεπομένην τὴν ἐλπίδα τῆς Σοφίας, ἵνα κρύψῃ ὅτι ἦτον ἤδη συνεζευγμένος. Ὁ Ἰουστίνος ἐνέκρινε τὸν συστηθέντα ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἑαυτοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδὲν οὐδέποτε, φαίνεται, ἠρνήθη, καὶ ἀναγορεύσας αὐτὸν τῇ 7 Σεπτ. τοῦ 574 Καίσαρα, τὸν ἀνεκήρυξε μετὰ τέσσαρα ἔτη, ἤδη τὰ λείσθια πνέων, καὶ αὐτοκράτορα. Ἦτον λοιπὸν ἡμέρᾳ Ἱπποδρομίου, καθ' ἣν ὁ νέος Αὐτοκράτωρ ἔμελλε ἵνα φανῇ δημοσίᾳ εἰς τὸν λαόν, καὶ ἵνα χάρισῃ τὰ συνήθη ζητήματα τῶν δῆμων (1). » Ἀνελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἱππικῷ, λέγουσιν ὁ Κεδρηνὸς καὶ ὁ Θεοφάνης, οἱ δῆμοι ἀνέκραζαν (καθ' ὑποβολὴν πάντως τῆς Σοφίας), » Ἰδωμεν, ἰδωμεν τὴν Αὐγούστην Ῥωμαίων. » Ἐδήλωσεν οὖν ὁ Αὐτοκράτωρ: » Ἡ ἀντικρὺ τοῦ δημοσίου λουτροῦ τοῦ Δαγιστέως ἐκκλησίᾳ ὁμῶνυμός ἐστι τῇ Αὐγούστῃ (διότι ἡ σύζυγός ἑαυτοῦ ἐκαλεῖτο Ἀναστασία). » Εὐφήμεσαν οὖν τὰ Μέρη: » Ἀναστασίας Αὐγούστης πολλὰ τὰ ἔτη Ἀναστασία Αὐγούστη, tu vincas! Σῶσον, Κύριε, οὗς ἐκέλευσας βασιλεῦειν. » Φαντάζεται ἕκαστος τῆς Σοφίας τὴν στάσιν, εἰς τὴν ὁποίαν, ἀναχωρήσαντες εἰς τὰ παρώνυμα αὐτῆς παλάτια, οὐ διέλιπεν ἀπονέμειν τὸν Τιβερίον ἄχρι τέλους υἱὸν τὸν σέβας!

Ὁ ναὸς οὗτος ἦτον περίφημος, διότι ἐν αὐτῷ διέμενε, πρὶν ἀκόμῃ πατριαρχεῦσαι, ἐπὶ δεκαετίαν σχεδὸν, στηρίζων καὶ παρηγορῶν τοὺς ὀδοδόξους μὲ τὰς διδασκαλίας ἑαυτοῦ, πασῶν τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν τῆς πόλεως κατεχομένων πρὸ τεσσαράκοντα ἡδὴ ἐτῶν ὑπὸ τῶν Ἀρειανιστῶν, ὁ Μέγας Γρηγόριος, ὃς τις μάλιστα καὶ κτίτωρ πρῶτος αὐτοῦ φημίζεται, μεταποιήσας αὐτὸν ἀπὸ ἀπλοῦ εὐκτηρίου, κειμένου ἐντὸς τοῦ οἴκου Νικοβούλου τινὸς εὐσεβοῦς ἀνδρός, ὑποδεξαμένου αὐτόν, ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν ἐκ Ναζιανζοῦ εἰς ΚΠ (2), καθὼς αὐτὸς ὁ θεὸς πατὴρ διηγεῖται ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ ποιηματικῷ αὐτοῦ: » Ἐνύπνιον περὶ τῆς Ἀναστασίας ἐκκλησίας. »

» Ἐδὸν δὴ γλυκὺν ὕπνον· Ἀναστασίην δὲ τ' ὄναρ
στῆσεν ἐμοῖσι φέρων ἡματιοῖσι πόθοις.

» Ἡ πρώτη λόγον αἰπὺν, ἐνὶ πραπίδεσσι μένοντα,
ἤγαγεν εἰς κορυφὴν οὐρεὸς ἀκροτάτην.

» Τοῦνεκ' Ἀναστασίην μιν ἐπὶ κλησὶν καλέουσι
νῆον, ἐμῆς παλάμης ἔργον ἀριστοπόνου.

Τοιοῦτον ἐννοεῖ φαίνεται καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς ρν' Ἐπισκόπους ὁμιλίᾳ αὐτοῦ λέγων: » Τὸ τῆς κινήσεως νίκης χωρίον, ἡ Σηλώμ, ἐν ἣ τὸ πρῶτον τὴν σκηνὴν ἐπήξαμεν. »

(1) Ἰδε σελ. 227, εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἱπποδρόμου. (2) Ἰδε Ὁμιλ. τοῦ ἁγίου Γρηγορίου πρὸς τοὺς ρν' Ἐπισκόπους.

Ὁ Δουκάγγιος φαίνεται ἀμφιβάλλων ἐὰν ὁ ναὸς οὗτος ἦτον ἄλλος παρὰ τὸν λεγόμενον τῆς Ἀναστάσεως· ἀλλ' ὁ Κεδρηνὸς ῥητῶς λέγει (1) ὅτι » κὰν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις τὸν τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως » καὶ Ἀναστασίας τῆς Μάρτυρος περικαλλῇ νεῶν ἐπισκευάσας ἐλάμπρυνεν » (ὁ Βασίλειος) α. Ἀνῆκε δὲ κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς Ναυατιανούς, καὶ διηγείται ὁ Σωκράτης (Ναυατιανίζων, ὡς φαίνεται, καὶ αὐτὸς), ὅτι, περιληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρειανίζοντος Πατριάρχου Μακεδονίου τοῦ ἐπὶ Κωνσταντίου εἰς τὴν προγραφὴν τῶν εἰς τοὺς Ναυατιανούς ἐπίσης ἀνηκόντων ἄλλων δύο ἢ ἑξ ἢ ἑπτὰ ναῶν, μετεκομίσθη ὑπ' αὐτῶν πέραν εἰς τὰς Σουκάς. Συναχθέντες γὰρ αὐτοὶ τε καὶ οἱ ὁμοφρονούντες αὐτοῖς (καὶ πιθανῶς καὶ οἱ ὀρθόδοξοι, οἵ τινες, μὴ ἔχοντες τότε, ὡς εἵπομεν, ἐκκλησίαν ἰδίαν, συνεκκλησιάζον ἐξ ἀνάγκης τοῖς Ναυατιανοῖς), καὶ καθελόντες αὐτόν, μετέφερον τὴν ὕλην ὑπὸ πολυχειρίας καὶ προθυμίας, ἐργαζόμενοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, εἰς τὸ Πέραν τῆς πόλεως, καὶ ἐκεῖ τὸν ἀνφοδόμησαν. Αὐτοκρατορήσαντος δὲ τοῦ Ἰουλιανοῦ, καὶ ἀποδόντος αὐτοῖς τὸν ἀρχαῖον τόπον (πλησίον τῶν Πελαργῶν), ἀντιμετενεγκόντες αὖθις παρομοίως τὴν ὕλην, ἀνήγειραν εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς τόπον τὴν ἐκκλησίαν, καὶ βελτιώσαντες καὶ κοσμήσαντες, Ἀνάστασιν ἢ Ἀναστασίαν αὐτὴν φερωνύμως ὡς ἀπὸ τοῦ συμβάντος ἐκάλεσαν. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου συμβάντος τῇ 17 Αὐγούστου μεγάλου ἐμπρησμοῦ, διαρκέσαντος δύο νυχθήμερα, πάντων τῶν περίξ τοῦ ναοῦ τούτου πυρποληθέντων, μόνος αὐτὸς διετηρήθη ἐν μέσῳ ἀλώβητος, διὰ τῶν εὐχῶν, λέγει ὁ Σωκράτης, Παύλου τοῦ μετὰ Χρύσανθον ἐπισκόπου τῶν Ναυατιανῶν. Εἰς μνήμην δὲ τούτου τοῦ θαύματος ἐορτὴ ἐτελεῖτο κατ' ἔτος ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, τιμωμένῳ διὰ τοῦτο διαφερόντως, οὐ μόνον Χριστιανοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλληνιζόντων τοῖς πλείοσιν.

Ἐκλιπόντων δὲ μετὰ ταῦτα τῶν Ναυατιανῶν, ἀναλαβὼν τὴν τοῦ ναοῦ προστασίαν ὁ ἐν Ὀσίοις Μαρκιανός, ὁ Οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀνφοδόμησεν αὐτόν, διὰ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ δι' ἐμφανείας τῆς Θεοτόκου ἄπειρα θαύματα (2), μεγαλοπρεπέστατον καὶ λαμπρότατον, κατὰ τινὰς μὲν, ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας, κατὰ τινὰς δὲ, ἐκ τοῦ πλοῦτος Ἀσπαρος, τοῦ φονευθέντος ὑπὸ Λέοντος τοῦ Μακέλλου, » εἰς τὰ Ψ η' » φ α' (3), ὠνησάμενος τὸν τόπον (τὴν περιοχὴν πάντως αὐτοῦ) εἰς δύο

(1) Ἐν Βασιλ. τῷ Μακεδόνι. (2) Ἐν τῶν θαυμάτων τούτων ἦτον καὶ ἡ νεκρᾶ ἀνάστασις τῆς ἐγκύου γυναικὸς ἐκείνης, ἥτις, καταπεσοῦσα ἐντὸς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Κατηγουμενεῶν, ἤρθη νεκρά. Καὶ εἰς τὸ θαῦμα τοῦτο ἀποδίδουσι τινες καὶ τὴν τοῦ ναοῦ ἐπωνυμίαν. (3) Ψ η' φ α' λέγει τὸ κείμενον, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Βυζαντιδος, τὰ ὅποια ἄλλου φέρεται γραφόμενον Ψ ι' χ α ι. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι κυρίως ἦσαν Τ α' Ψ η' φ α', ἀπὸ τινος εἰτε ψηφοπαίκτης (calculator), εἴτε ἄλλως οὕτω καλουμένου, ὁποῖος ἦτον καὶ ἐκεῖνος πρὸς ὃν ἐπιγράφεται ἡ 201 ἐπιστολὴ Μ.

»νομίσματα, διὰ τὸ εἶναι μυσαρὸν», κατὰ τὰ Πάτρια ΚΠ· καὶ κινδυνεύσαντα ἵνα πυρποληθῇ τῷ 461 ἐπὶ τοῦ ἐπὶ Λέοντος μεγάλου ἐκείνου ἐμ-
πρησμοῦ, διέσωσεν αὐτὸν διὰ τῶν ἱκεσιῶν αὐτοῦ, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ τέγου
αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, καὶ βαντισμῷ ἁγιάσματος ἀπομα-
κρύνας διὰ θαύματος τὰς φλόγας.

Ἐπειδὴ δὲ εἶχε ξυλίνην τὴν ὀροφὴν, καθὼς ὅλοι, φαίνεται, οἱ ἐν ΚΠ
ναοὶ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ Μακεδὼν Βασίλειος μετεποίησεν αὐτὴν ἐκ
λίθου, καὶ κατεχρύσωσε μουσεῖω. Ἦν δὲ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1),
»δρομικός, ὁμοῖος τῷ τῶν Χαλκοπρατείων ναῷ, μετὰ κίονων πρασίνων
καὶ λευκῶν, ὅλος εἰκονισμένος ἐξ ὑελογραφίας ἀρχαίας».

Ἐν αὐτῷ ἀπετέθη, μετακομισθὲν ἐκ Σιρμιού τῷ 456 (2), τὸ σῶμα τῆς
Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, τὸ ὅποιον ὁ μὲν Φράτωρ Πα-
κίφικος (3) λέγει ὅτι ἐσώζετο ἐπ' αὐτοῦ ἐν ΚΠ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ·
ὁ δὲ Ἰάκωβος Λοπέζος Στούνικας, ὅτι, μετακομισθὲν ἐκ ΚΠ εἰς Γενούην,
ἀπόκειται ἐν τῷ ἐκεῖσε ναῷ τοῦ ἁγίου Ματθαίου. Ἐν αὐτῷ ἀπετέθησαν,
ὡς προείπομεν, καὶ τὰ ἡμίση τῶν λειψάνων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἐπὶ
Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, τῶν λοιπῶν θησαυρισθέντων ἐν τοῖς
Ἀγίοις Ἀποστόλοις.

Μεταξὺ δὲ τῶν κατηγοριῶν τῶν κατὰ τοῦ θείου Χρυσοστόμου ἀναφέ-
ρεται παρὰ τῷ Φωτίῳ ὅτι »καὶ τὰ μάρμαρα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἃ ὁ
»Νεκτάριος εἰς μαρμάρωσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐναπέθετο, οὗτος διέπρασε».

Τὸν ναὸν τοῦτον, τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται καὶ σκευοφύλαξ, ἀνοικοδομη-
θέντα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου, καὶ κατ-
αντήσαντα μοναστήριον, ἀναφέρει, ὡς σωζόμενον ἐπ' αὐτοῦ τῷ 1422,
καὶ ὁ Βονδελμόντιος.

Εἰς τὸν Δαχιστέα ἦτον καὶ

Ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Ἀννης.

κτισθεὶς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου, διὰ τὴν γενομένην εἰς τὴν

ἡλὸς τοῦ Ψελλοῦ. Ὅτι δὲ Ψηφᾶς ἐλέγετο ὁ Ψηροπαίκτης ἀπόδειξις τὰ ἐξῆς χωρίον τοῦ Βιογρά-
φου Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ: »Ὡςπερ ὁ ψηφᾶς ποιεῖ ὀφθαλμοφανίαν, οὕτω καὶ οὗτος
»εἰποίησεν». Οἱ παραδεχόμενοι τὴν γραφὴν Ψίχα, ἀναφέρουσι πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς, ὅτι καὶ ἐν τῇ
παλαιᾷ Ῥώμῃ ἦσαν Mica aurea. Τὴν δὲ τρίτην ἐτυμολογίαν τῶν περὶ τὸν Κωδινόν, ὅτι εἰς τὰ
Ψηφα ψηφίδες ἐπωλοῦντο, δὲν νομίζω λευκῆς ψήφου ἄξιαν. Εἰς τὰ Ψηφᾶ εἶχε, κατὰ τὸν Χρο-
νογράφον τοῦ Πορφυρογεννήτου, προάστειον ὁ ἐπὶ Θεοφίλου Πατριάρχης Ἰωάννης, καὶ ἐν αὐτῷ
περιωρίσθη ἐξωσθεὶς τοῦ θρόνου ὑπὸ τῆς Θεοδώρας. (1) Περὶ Θεμάτ. (2) Ἐπομένως οὐχὶ
ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, οὔτε τοῦ Λέοντος, εἰς τὸ ἔς' ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου, δηλ. τὸ
474, ἀναφέρει τὴν ἀνακομιδὴν ταύτην ὁ Κεδρηνός, ἀπὸ Νικομηδείας καὶ οὐχὶ ἐκ Σιρμιού· ἀλλ' ἐπὶ
Μαρκιανοῦ, καθὼς ἐξάγεται ἄλλως καὶ ἐκ τῶν Νικηφόρου τοῦ Καλλίστου, ἀναφέροντος τὴν ἀνακο-
μιδὴν ταύτην ἐπὶ Γενναδίου Πατριάρχου (458-471). (3) Ὁδοιπορ. ΚΠ σελ. 38.

γυναίκα αὐτοῦ καθ' ὕπνους ἐμφάνειαν τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου, δωρησά-
μένης αὐτῇ συλλαβεῖν παρ' ἐλπίδα, ἢ, κατὰ τὸν Κωδινόν, ὑπὸ Θεοδώρου
τῆς Θεοφίλου, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Συγγέεται δὲ τῷ τε ἐν τῷ Δευτέρῳ,
καὶ τῷ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Σπουδῆς τῇ πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον, καὶ τὰ
τοῦ θαύματος ἀναγράφονται ὑπὸ τινων μὲν εἰς τοῦτον, ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς
ἐκείνους.

Πρὸς τὸν Δαχιστέα ἐγεινιάζον, κατὰ τὸν Ι. Γενέσιον, καὶ

Τὰ Μαυριανοῦ ἢ Μαυρικίου,

ᾧ κατῴκει, πατρίκιος ὢν ἔτι καὶ ἐκσκούβιτος, ὁ Μαυρίκιος. Ὁ δὲ Μαυ-
ριανὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται καὶ Ἐμβολος παρώνυμος, ἄδηλον
ἐὰν ᾔνε αὐτὸς ἐκεῖνος, περὶ οὗ γράφει ὁ Μαλαλάς ὅτι « Μαυριανὸν τὸν
» σοφώτατον Κόμητα ἐρωτήσας ὁ Ζήνων, ὅς τις πολλὰ αὐτῷ προέλεγεν
» (ἦν γὰρ καὶ μυστικά τινα εἰδώς), Τίς μετ' αὐτὸν βασιλεύσει; προεῖπεν
» ὅτι καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ διαδέχεται τις ἀπὸ
» Σιλεντιαρίων» ἢ μᾶλλον ἐπὶ Ἀρκαδίου ἄλλος Μαυριανός, Κόμης τῶν
Δομεστικῶν καὶ τοποτηρητῆς τοῦ Μαγίστρου τοῦ στρατοῦ. Ἐὰν δὲ ᾔνε τὰ
αὐτὰ τοῖς Τοῦ Μαυριανοῦ, ᾧ κατῴκει, « εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ Βαρδάρου (;) οἴκον,
κατέμενεν ἡ γῆρα ἐκείνη, τῆς ὁποίας τὸ πλοῖον ἀφείλετο ἐπὶ Θεοφίλου ὁ Πραι-
πόσιτος Νικηφόρος, ἐδῶ πιθανῶς ἔκτισεν, εἴτε αὕτη, εἴτε, κατὰ τὸν Δου-
κάγγιον, Μιχαήλ ὁ τοῦ Θεοφίλου, τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, τὸν ἐπιλεγό-
μενον Καραβίτζιν, περὶ οὗ εἵπομεν ἐν τῇ τοῦ Ἱπποδρόμου περιγραφῇ.

Πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἔκειτο, φαίνεται, καὶ

Ὁ ναὸς τῶν Ἀγίων Πάντων.

διὸ καὶ ὁ Βονδελμόντιος τὴν παρ' αὐτὸν στήλην τοῦ Ἀρχαγγέλου ἐν τῷ
ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων τοποθετεῖ. Τὸν ναὸν τοῦτον, συγγεόμενον
πολλάκις τῷ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα, ἔκτισε Λέων ὁ Φιλόσοφος « διὰ
» τὴν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θαυματουργίαν καὶ ἀγιότητα, τῆς πρώτης λέ-
» γω, Θεοφανοῦς τῆς ἀγίας καὶ θαυματουργοῦ βασιλίδος, μετακομίσας τὴν
» ὕλην πᾶσαν, τὰ τε μάρμαρα, καὶ τοὺς κίονας, καὶ τὰς χρυσὰς ψηφίδας,
ἐκ τοῦ ἐν τῷ Σίγματι ναοῦ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ὃν εἰς μικρότερον περιέ-
στειλε σχῆμα.

Τοῦ ναοῦ τούτου ὁ θόλος κατέπεσεν ὑπὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ, τοῦ
συμβάντος τῇ 8 Ἰανουαρίου τοῦ 1011, καὶ πάλιν τῇ α' Ἰουνίου τοῦ 1206.
Ὡστε περὶ τὰ ἔσχατα τῆς αὐτοκρατορίας ἦτο σχεδὸν κλειστός, καὶ πολ-
λοὶ οὔτε ἐνθυμοῦντο, λέγει ὁ Παχυμέρης, ἐὰν ἐγεινεν ἐν αὐτῷ πρὸ πολλῶν
ἐτῶν λειτουργία. Ὁθεν καὶ ἐπὶ τῆς χειροτονίας τοῦ Πατριάρχου Γεωργίου
τοῦ Κυπρίου τῷ 1285, διηρημένων τῶν ἐκ τοῦ κλήρου εἰς δύο κόμ-

ματα, τὸ μὲν τοῦ Ἀρσενίου, τὸ δὲ τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Ἰωσήφ, οἱ Ἀρσενιάται, ὑπερισχύσαντες, ἐζήτουν ναόν, καθαρεύοντα δηθεν τοῦ ἄγους τῶν μετὰ τὸν Ἀρτέμιον τελετουργηθέντων. »Καὶ δὴ ὁ τῶν Ἀγίων Πάντων αὐτοῖς ἐδίδото, εὖ μὲν μεγέθους καὶ κάλλους ἔχων... ἐκ παλαιοῦ «δὲ κεκλεισμένος», ὡς εἴρηται. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, κατεδάφισας αὐτόν, ἔκτισεν ἐκ τῆς ὕλης αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἄλλων ἡρειπωμένων τότε ναῶν, τοὺς ἐν τῷ Ἑπταπυργίῳ δύο μαρμαρίνους πύργους, περὶ ὧν προείπομεν.

Ἐν αὐτῷ κατετέθη, μετακομισθὲν ἐκ Συρίας εἰς ΚΠ ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκά, τὸ ἐπὶ Κοπρωνύμου ὁλύσαν ἐκ τῆς εἰκόνης τοῦ ἐσταυρωμένου Σωτῆρος αἷμα καὶ ὕδωρ, ἦν ὁ Νικηφόρος, ἀριστεύων ἐν τῇ Συρίᾳ, καὶ ἐκπολιορκήσας τὴν Βηρυτόν, εὗρεν ἐκεῖ, καὶ μετεκόμισεν εἰς ΚΠ, ὁμοῦ μὲ ἄλλων Ἀγίων λείψανα, καὶ πρῶτον μὲν ἀπέθετο αὐτὰ ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν· τῇ δὲ 24 Ἰανουαρίου τοῦ 962 μετεκομίσθησαν ἐν λιτανείᾳ εἰς τοὺς Ἀγίους Πάντας, ψαλλόντων τῶν τῆς Μ. Ἐκκλησίας λογάδων τὸ καλῶς ἁρμοσθὲν τοῦτο τροπάριον: »Θεορρύτω αἱματι, κενωθέντι, Δέσποτα Χριστέ, ἐκ σῆς ἀχράντου πλευρᾶς καὶ ζωοποιοῦ, θυσία μὲν πέσπαιται εἰδωλική, πᾶσα δὲ ἡ γῆ, σοὶ τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν ἀναφέρομεν«. Περὶ δὲ τῆς εἰκόνης ταύτης ἐκράτει παράδοσις, ὅτι, λησμονηθείσης ἐν οἰκίᾳ τινὶ, ὁ κατοικήσας ἔπειτα ἐν αὐτῇ Ἰουδαῖος, θέλων πληροφρηῆσαι τοὺς ὁμαφύλους ἑαυτοῦ, ὑποπτευσαμένους ἐκ τούτου αὐτόν ὡς Χριστιανίζοντα, διήλασε σιδηρίῳ τὴν πλευρὰν τοῦ ἐν αὐτῇ εἰκονισμένου Χριστοῦ· αἷματος δὲ σὺν ὕδατι ἀναβλύσαντος, ἐδαπτίσθη μὲν αὐτός, ἀπεκομίσθη δὲ ἡ εἰκὼν, ἔχουσα καὶ τὸν ὅλκον τοῦ αἵματος (1), καὶ ἀπετέθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ ἐκείσῃ ναῷ.

Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ᾠκοδομήσατο ὁ Φωκάς συναρμοστόν ἢ, καθὼς τὸν χαρακτηρίζει ὁ Γρηγοράς, πλινθωτὸν κίονα, σκοπόν ἔχων ἵνα στήσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἴδιον ἀνδριάντα· πλήν ὁ ἐπρόφθασε, καταστραφεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου, ὃς τις ἔστησεν ἔπειτα ἐπ' αὐτοῦ Σταυρόν. Μιχαὴλ δὲ ὁ Παλαιολόγος, ἀνακτησάμενος τὴν ΚΠ, ἔστησεν ἐπ' αὐτοῦ χαλκοὺν τὸν ἐπάνυμον αὐτῷ Ἀρχιστράτηγον, ἑαυτὸν δὲ γονυπετῇ εἰς τοὺς πόδας ἐκείνου, »τὴν πόλιν φέροντα, καὶ κείνῳ προσανατιθέντα, καὶ τὴν ταύτης φυλακὴν ἐπιτρέποντα«, κατὰ τὸν Παχυμέρη. Ὁ ἀνδριάς οὗτος συνετρίβη τῇ 4 Ἰουνίου τοῦ 1236 (ι), καὶ αὐτός μὲν ἀπώλεσε τὴν κεφαλὴν, »κλινθεῖσαν ἐπὶ θατέρου τῶν ὤμων«, κατὰ τὸν Γρηγοράν· ἡ δὲ

(1) Ὁ Δουκάγγιος φρονεῖ ὅτι τὰ πολλὰ τοῦ τῆς Εὐρώπης σωζόμενα εἰσὶ μέρη τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐν τῇ τῆς Μαντούης Ἐκκλησίᾳ, εἶνε ἀπὸ τῆς εἰκόνης ταύτης, μετακομισθέντα ἐκεῖ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς ΚΠ.

» πόλις τῶν χειρῶν τοῦ Κρατοῦντος ἐξολισθαίνει, καὶ εἰς γῆν ἄμφω πί-
 » πτουσι», κατὰ τὸν Παχυμέρη. Ἐπεσκεύασε δὲ καὶ ἀνεστήλωσεν αὐτὸν,
 ὡς εἶχε σχήματος, Ἀνδρόνικος ὁ Πρεσβύτερος. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ περὶ τὴν
 βάσιν τοῦ κίονος τούτου μέρος ἦτον ἐκ προλαβούσης πυρκαϊᾶς συμπεπτω-
 κὸς καὶ διερρήγμένον, » τοῖς παριοῦσιν ὑπόνοιαν παρεῖχεν αὐτίκα ἀνατρα-
 » πῆσθαι, καὶ φόβον ἐντεῦθεν οὐ μάλα παράλογον». Ὡστε καὶ τὸν αὐτο-
 κράτορα Ἀνδρόνικον τὸν πρεσβύτερον, διαβαίνοντά ποτε ἐντεῦθεν, ἐμπό-
 διζον οἱ περὶ αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ, φοβούμενοι τὸν κίνδυνον. Ἀλλ' ἐκεῖνος,
 εἰρωνευόμενος πρὸς τὴν δειλίαν αὐτῶν, Εἶθε ἵνα συνεπεκτείνετο, εἶπε, καὶ
 ἡ ἐδική μου ζωὴ μὲ τὴν εἰσέτι τοῦ κίονος τούτου διάρκειαν! καὶ τὸ πρᾶγμα
 ἀπέβη κατὰ τὴν εὐχὴν τοῦ διότι κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν νύκτα τῆς 12
 Φεβρουαρίου τοῦ 1332, καθ' ἣν ἐπλήρωσεν οὗτος τὸ κοινὸν χρέος, ἔπεσε
 καὶ ὁ κίων οὗτος ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου νότου. Ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν ἐννοῇ
 ὁ Χρυσολωρᾶς, ἀριθμῶν μεταξὺ τῶν ἐπ' αὐτοῦ (τῷ 1439) σωζομένων ἔτι
 ἐν ΚΠ κίωνων, » καὶ τὸν ἐπὶ δεξιᾷ τοῦ ναοῦ τῶν Ἀποστόλων, ἡ » τὸν ἄλ-
 » λον τὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ μικρόν, ἐκ λίθου ἢ μαρμάρου, ὑπὲρ κεφαλῆς
 » τοῦ διὰ τῆς πόλεως χειμάρρου, δοκοῦντος εἰς ἀγκῶνα ἀνακειῖσθαι (;) »,
 φαίνεται ὅτι ἐπεσκεύασε καὶ ἀνφοδόμησεν αὐτὸν καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Νεώ-
 τερος, καὶ ὅτι ὁ καταπεσὼν ὑπὸ σεισμοῦ περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1344
 ἦτον ἄλλος παρὰ τοῦτον.

Ἡ ἀψὶς ἣ τὸ τόξον τοῦ Οὐρβικίου, περὶ οὗ προείπομεν, ἔφερεν εἰς
 τὸν δεύτερον τῶν Θεοδοσιανῶν φόρων, ἣ

Τὸ Στρατήγιον,

κεῖμενον ἐν τῷ Ε' Ῥεγεῶνι, καὶ ἐπέχον τὴν θέσιν τοῦ ὑπὸ Σεβήρου ἀνα-
 νεωθέντος παλαιοῦ ἢ μεγάλου Στρατηγίου, » ὅπου, ὅτι πεδῖον ἦν ὁ τό-
 » πος, οἱ στρατιῶται ἐδοκιμάζοντο », κατὰ τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικόν.
 Ὅθεν ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου ὀνομάζεται Φόρος τοῦ Στρατη-
 γίου, ὑπὸ δὲ τοῦ Κωδινου Μίλιον τοῦ Θεοδοσίου, καὶ φαί-
 νεται ὅτι ὁ δὲ ἦτον μόνον ἐμπορικὴ ἀγορά.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ παράδοσις ἐκράτει ὅτι καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐν αὐτῷ
 ἔκταξιν τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐποιήσατο (1), ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔ-
 στησεν ἔπειτα ἐνταῦθα καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Μακεδόνα, μετακομισάμενος

(1) Τὸ κεῖμενον τοῦ Χρονογράφου λέγει ὅτι τὴν ἐπιθεώρησιν ταύτην ἐτέλεσεν ὁ Ἀλέξανδρος
 στρατεύων κατὰ Δαρείου· ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι, ἐὰν ἐγένετό ποτε τοιαύτη ἐπιθεώρη-
 σις ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Βυζαντίῳ, ἐγένετο ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν ἐν τῷ Ἰστροῦ βαρβάρων ἐκστρα-
 τείας αὐτοῦ.

αὐτὴν ἐκ Χρυσοπέλεως. Στήσας δὲ ἐν αὐτῷ καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἀνδριάντα ἔριππον, ἢ αὐτὸν τοῦτον τοῦ Ἀλεξάνδρου μετακοσμήσας εἰς ἑαυτοῦ (1), κρατούντος σταυρὸν, ἀνέγραψε πλησίον τούτου ἐπὶ λιθίνῃ στήλῃ καὶ τὰ προνόμια, ὅσα, κατὰ μίμησιν τῶν τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης, ἐγορήγησεν εἰς τὴν Νέαν. Μετεκόσμησε δὲ αὐτὸν ὕστερον, καὶ ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ ὀνόματι μετωνόμησε Θεοδόσιος ὁ Μέγας.

Ἐκκαλεῖτο δὲ Στρατήγιον, διότι ἐνταῦθα ἤδρευον καὶ ἀνηγορεύοντο οἱ δύο στρατηγοὶ (Duumviri) τοῦ Βυζαντίου, καθὼς ἐν Ῥώμῃ εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἀρείως.

Παρὰ δὲ τὸν προειρημένον ἀνδριάντα τοῦ Κωνσταντίνου, ἀναφέρονται ἱστάμενα ἐν τῷ Στρατηγίῳ καὶ ἄλλα πολλὰ ἀναθήματα καὶ ἀγάλματα, ὧν ὁ Τρίπους ἢ τὸ ἀγαλμα τῆς Ἑκάτης, ὅπερ, « ἔχον ἐγγεγραμμένα, κατὰ τὸν Κωδινόν, τὰ παρωχηκότα, τὰ ἐνεστώτα καὶ τὰ μέλλοντα » εἶσεσθαι « συνέτριψε μετὰ καὶ τινων ἄλλων τελεσμάτων Βάρδας, ὁ θεὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Θεοφίλου. Πλησίον τοῦ Τρίποδος τῆς Ἑκάτης ἱόρυτο ἡ τῆς πόλεως Τύχη, ἐπὶ ἀψίδος, χαλκῇ, κρατοῦσα τὴν Κίρας τῆς Ἀμυθλείας. Τοῦ ἀγάλματος τούτου τὸν θραχίονα, παθόντα ποτὲ ἐκ πυρκαϊᾶς, ἀντικατέστησαν πύραυλα διὰ τῶν ἀνδρικυτοποιῶν, τὸν αἰώνον ἐκτρεπόμενοι. Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι ἦτον στημένος καὶ ὁ ἀνδριᾶς Λέοντος τοῦ Μακελλοῦ, τὸν ὅπειον ὁ Κωδινὸς τοποθετεῖ, ὡς προείπομεν, ἐν τῷ Μικρῷ Στρατηγίῳ. Παρὰ τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἦν ἐστημένος ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ τούτῳ Φόρῳ καὶ μονόλιθος τετράγωνος ὀβελίσκος Θερβαίου λίθου, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὁ Κωδινὸς ὅτι « τὸ Μονόλιθον, τὸ ἱστάμενον » ἐκεῖτε, ἀπόκλασμα ἦν τοῦ εἰς τὸ Ἰππικὸν ἱσταμένου » ἦκε δὲ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων παρὰ Περικλοῦ Πατρικίου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Μικροῦ Θεοδοσίου ». Καὶ προσθέτει ὁ συγγραφεὺς ὅτις ὅλα ταῦτα διήρκεσαν ἄχρι τοῦ Θεοφίλου » ἐκ τότε δὲ ἐκλήθη Κοιλὰς Κλαυθμῶνος (2) παρ' αὐτοῦ, καὶ προσετέγησαν οἱ σωματοπράται ἐκεῖσε πιπράσκειν τὰ οἰκετικὰ πρόσωπα »

Ἐκ τούτου ἐπομένως πρῶτον τοῦ ἀνεκδότου, καὶ δεύτερον ἐκ τοῦ ὅτι

(1) Καὶ τοῦτο φαίνεται τοσαύτῳ πιθανώτερον, ὅτι καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου αἱ πλείότεραι τῶν ἐν τοῖς νομίμασι τοῦλάχιστον εἰκόνων ἔχουσι τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς οὐρανόν, καθὼς παρίστανε καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Λύσιππος, συσκιᾶζων οὕτω τὸ ἑτεροκλινές τοῦ αὐχένος τοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ γνωστὸν ἐκείνου ἐπίγραμμα: « Λύδασσιντι ἔοικεν ὁ χάλκεος, ἐς Δία λεύσσων » Γὰρ ὅτι ἐμοὶ τίθεμαι, Ζεῦ σὺ δ' Ὀλυμπον ἔχει. » Καθὼς καὶ ὁ Εὐσέβιος, δι' ἄλλον ὅμως λόγον, λέγει περὶ τοῦ Κωνσταντίνου ὅτι « Ἐν τοῖς χρυσοῖς νομίμασι τὴν αὐτοῦ αὐτὸς εἰκόνα ᾗδε γράφεσθαι διετύπου, ὡς ἂν ὀλέπειν δοκεῖν ἀνατεταμένος πρὸς Θεόν, τρόπον εὐχομένου. » Εἰς ταύτην οἷσιν παρεστήσαμεν καὶ ἡμεῖς τὴν εἰκόνα τούτου τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀντιγραφάμενοι ταύτην ἐκ νομίσματος σωζομένου ἐν τῷ τῶν Παρισίων Μουσείῳ. (2) Γνωστὸν ὅτι καὶ ἐν Παρισίοις ὑπῆρχεν ἀγορὰ, καλουμένη la Vallée de Misère.

ὁ Φόρος οὗτος ἐπελάμβανε μέρος καὶ τοῦ Κωνσταντινείου, πείθομαι ἵνα τοποθετήσω αὐτὸν ἔπου νῦν τὸ

Γεζιρ - παζάρ,

ἦτοι Σκλαβοπάζαρον, τὸ ἑπὶ πρῶτον ἦτον ἄβατον δι' ἅπαντα μὴ Ὀθωμανὸν, καὶ τὴν ἄδειαν πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐλάμβανον δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος οἱ πρέσβεις μόνον τῶν ξένων Δυνάμεων· τῶρα δὲ δύναται ἀκωλύτως ἵνα εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ ὁ βουλούμενος. Τὸ Σκλαβοπάζαρον ὁμοιάζει, κατὰ τὴν ἔκφρασιν περιηγητοῦ τινος, ὀρνιθοτροφεῖον ἢ ἵπποστάσιον· ἐπειδὴ περίξ εὐρυχώρου μὲν, ἀλλ' ἀτάκτως διατετμημένης δενδροφύτου αὐλῆς, ὠκοδόμηται, ἐν εἵδει κλωδῶν, κιγκλιδωτοὶ τινὲς θαλαμῶν, ἔπου φυλάττονται τὰ ἀνδράποδα ἐκ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων τύπων τῆς μεγάλης οἰκογενείας τοῦ Ἀδάμ, ἀπὸ τῶν ὠραιοτέρων πλασμάτων τῆς Κιρκασίας, Γεωργίας καὶ Μιγγρελίας (1), ἄχρι τῶν πιθηκομόρφων Μαύρων τῆς Ἀφρικῆς, τῶν ὁποίων τὸ μόνον κόσμημα εἶνε, παρεκτός τῶν ὑαλίνων βραχιολίων, μερικά εὐτελῆ νομίσματα κρεμάμενα περὶ τὸν λαιμόν.

Ἡ ἀγορά αὕτη ὑπῆρξεν ἀείποτε τὸ ἀντικείμενον τῆς σπουδῆς καὶ περιεργείας τῶν Εὐρωπαίων· ἀλλ' ἡ ἰδέα, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οὗτοι περὶ τῶν δούλων, καὶ μάλιστα τῶν ἐν τῇ Ἀμερικῇ, εἰς τὴν Τουρκίαν ἔδεν ἔχει χώραν· διότι ὁ Τούρκος ἔδεν ἀγοράζει σῶμα, ἀλλ' ἄνθρωπον ὁμοίον τοῦ, βοηθὸν τῆς οἰκίας τοῦ, σύντροφον τῶν τέκνων τοῦ ἢ τῆς καίτης τοῦ, καὶ τὸν θεωρεῖ ὡς ἀδελφόν τοῦ. Οἱ σκλάβοι οὗτοι, τῶν ὁποίων θρηνοῦσι τὴν τύχην αἱ τρυφεραὶ τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου Κυραὶ, καταντοῦσιν ἐνίοτε μεγιστάνες· αἱ δὲ γυναῖκες, Καδῖναι καὶ Βασιλεομήτορες. Τοὺς πρῶτους μάλιστα καὶ ἐνδοξοτέρους τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας χρόνους, οἱ πλειότεροι καὶ ἐπιστημότεροι Βεζίραι καὶ Πασσάδες ὑπῆρξαν σκλάβοι. Ὅθεν καὶ τὸ προσφύεστατον ἐκεῖνο σκῶμμα τοῦ γνωστοῦ Ἐφέντη Σαρῆ-κιάτμπ, τοῦ ἐπὶ Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Δ', ὃς τις, ἐρωτῇ θεὸς ποτε ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Γενιτσάρων, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑπάγει, συνηγμένους εἰς τὸ Ὁρτά-τζαμί, »Ποθεν ἔρχεσαι, Σαρῆ-κιάτμπ; Ἀπὸ τοῦ Γεζιρ - παζάρ, ἀπεκρίθη, ἐννοῶν τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους (διβάν), ὅπου οἱ πλειότεροι τῶν συνεδριάζοντων τότε Βεζίραι εἶχον χρῆμα

(1) Αἱ ἀπὸ τοῦ Καυκάσου μεταφερόμεναι εἰς ΚΠ σκλάβοι, αἱ ὁποῖαι τῶρα κατήντησαν σπανίσταται, οὐδέποτε σχεδὸν ἐξετίθεντο, καὶ μάλιστα αἱ διακρινόμεναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ καλλονῇ, εἰς τὴν ἀγορὰν ταύτην. Προσδιορισμέναι ἰδίως διὰ τοὺς γυναικωνίτας τῶν Μεγιστάνων καὶ αὐτοῦ πολλὰς τοῦ Μονάρχου, καὶ τιμώμεναι διὰ τοῦτο πολλοῦ, ἠγοράζοντο ἀπὸ τοῦ πλοίου ἀκόμη, καὶ ἀνετράφοντο εἰς ἰδιαιτέρας οἰκίας μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν. Οἱ ἐμπορευόμενοι δὲ αὐτὰς ἀπέφευγον καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν ἵνα τὰς ἐκθέτωσι, φοβούμενοι μήπως κακοπάθωσι βασανθεῖσαι. Περὶ τούτων ὅλων θέλομεν πραγματευθῆ ἐκτενέστερον εἰς τὸ Γ' Μέρος.

ματίση κατ' ἀρχὰς σκλάβοι. Ἐδῶ πλησίον συνήθως πωλονται καὶ τὰ πτηνὰ, τὰ ὅποια ἀγοράζοντες οἱ ἐλεήμονες Τοῦρκοι, καὶ κατὰ μίμησιν, φαίνεται, αὐτῶν, οἱ Ἀρμένιοι, ἀπολύουσιν ἐλεύθερα, εἴθιν καὶ ὀνομάζονται Ἀζάτ-κουσλαρύ. Ἀλλὰ τοῦτο ὅν ἐινε ἀντίθεσις, καθὼς ἐνόμισεν ὁ Michaud, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον συνέπεια τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θεωρεῖ ὁ Τοῦρκος τὸν ἀργυρώνητον δούλον, τὸν ὁποῖον ἀγοράζει, ὡς εἴπομεν, ὅχι μόνον πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης ἐκείνου. Ἀφίνω ὅτι πολλοὶ, κατ' ἀξιομίμητον καὶ σπανίαν τῷ ὄντι φιλανθρωπίαν, ἀγοράζουσι πολλάκις γράϊας καὶ γέροντας δούλους, ἵνα τοὺς γηροκομήσωσιν! Ἀλλ' εἴπομεν ὅτι τοὺς Τούρκους ὅν ἐγνώρισεν ἡ Εὐρώπη ἀκόμη.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ Γεζίρ-παζάρ τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Τρίτου λόφου καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ τζαμίου Σουλτάν-Μπαγεζήτ, ὅπου ἦτον ποτὲ ὁ τρίτος τῶν Θεοδοσιανῶν Φόρων, ὁ τοῦ Μεγάλου δηλονότι Θεοδοσίου,

Ὁ Ταῦρος

ἄλλως καλούμενος, οὐχ ἦτον διάστημα τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου, καὶ ἐκτεινόμενος, μέρος μὲν ἐν τῷ Ζ', μέρος δὲ ἐν τῷ Η' Ῥεγεῶνι, νομίζω ὅτι οἱ δύο οὗτοι Θεοδοσιανοὶ Φόροι, ὁ Στρατήγιος δηλ. καὶ ὁ Ταῦρος, ἦσαν εἷς καὶ ὁ αὐτός, ἐπέχων ὅλην τὴν πεδινήν κορυφὴν τοῦ Τρίτου λόφου. Τὴν ἐξακριβῶσιν ὁμῶς τῆς ἰδέας μου ταύτης παραλείπων εἰς ἄλλων ἀνεωτέρας καὶ ἐπιτυχεστέρας ἐρεῦνας, ἐξακολουθῶ περιγράφων ἰδιαιτέρως τὸν Θεοδοσιανὸν τοῦτον Φόρον, τὸν ὁποῖον ἔκτισε καὶ ἐγκαινίασε πανηγυρικῶς Θεοδόσιος ὁ Μέγας τῷ 393 ἔτει· τῷ δὲ 394 κατὰ μῆνα Αὐγούστον, ἔστησεν ἐν αὐτῷ, κατὰ μὲν τὸν Κόμητα Μαρκελλῖνον, αὐτὸς τὸν ἑαυτοῦ, κατὰ δὲ τὸν Ζωναρᾶν (ὁ καὶ πιθανώτερον), τῷ 397 ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρκάδιος τὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀνδριάντα μέγιστον, ἀργυροῦν, ὡς λέγεται, ἐπὶ κίονος συναρμωστοῦ, περιγλύφου ἔξωθεν, καὶ κοχλιωδῶς περιοδοευτοῦ ἔσωθεν, ὁποῖον περιεγράψαμεν τὸν ἐν τῷ Ξηρολόφῳ τοῦ Ἀρκαδίου, καὶ ὁποῖοι σώζονται ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀρεῶς οἱ τῶν Αυτοκρατόρων Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ. Τοῦ ἀνδριάντος τούτου καταπεσόντος ὑπὸ σεισμοῦ ἐπὶ Ζήνωνος τῇ 25 Σεπτ. τοῦ 477, καθ' ὃν χρόνον ἔχλω ἡ Παλαιὰ Ῥώμη, καὶ τῆς στήλης μενούσης κενῆς, Ἀναστάσιος ὁ Δίκυρος ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτῆς τῷ 505 ἢ 506, κατὰ τοῦ Κόμ. Μαρκελλῖνον, ὑπερμεγέθη τὸν ἑαυτοῦ ἀνδριάντα χαλκοῦν, κατασκευασθέντα ἐκ τῆς συγχωνεύσεως διαφόρων, ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου σωζομένων ἔτι, χαλκουρρημάτων, ἐπιμελείᾳ τοῦ ἀπὸ Ὑπᾶτων Ἰωάννου τοῦ Παφλαγόνης, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, ὃν προεχειρίσατο Κόμητα Λαργιτιόνων. Φαίνεται δὲ ὅτι, κατασπασθέντων μετὰ ἐξ ἔτη ἐν τινὶ στάσει τῶν ἀνδριάντων τούτου

τοῦ Αὐτοκράτορος, συγκατεσπάρσθη καὶ οὗτος, διότι μνεία πλέον αὐτοῦ ὄδῳ γίνεται.

Ὁ δὲ Κοχλιώδης οὗτος κίων, ἐντελῶς τῷ ἐν τῷ Ξηρολόφῳ ἔμοιρεν ὕψοιτο, κατὰ τὸν Τουνερόρτιον, τὸν Poekok, καὶ ἄλλους, ὑπὲρ τοῦ 120 πόδας, καὶ ἐφημιζέτο ἐσποιημένους (fatidica) τὰ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἀνάγλυφα, εἰκονίζοντα, κατὰ τὸν Χωνειάτην, ἢ κατὰ Σκυθῶν καὶ ἢ βαρβάρων τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου τρέπαια, ἐνομιζόντο σύμβολα προσφητικά καὶ Σιδυλεια τῶν μελλόντων τῇ πόλει συμβῆσθαι, καθὼς θέλομεν μετ' ὀλίγον ἐλθέσει.

Ἀπὸ τοῦ κίονος τούτου κατεκρήμνισαν οἱ Λατίνοι, κατὰ τὸν Χωνειάτην, τῷ 1204 τὸν ἐδόμοιχονταήμερον Αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Δούκαν τὸν Μούρτζουρλον, καὶ οὕτως ἐπληρώθη, λέγει ὁ Βιλλαρδουίνος, μέρος τι τῶν ἐπὶ τῆς στηλῆς ἱερογλύφων, ἔπου εἰκονίζετο τις ἐν σχήματι Αὐτοκράτορος κείμενος κατὰ γῆς, ὅθεν καὶ πολλοὶ εἶχον κατὰ παράδοσιν ἐτι ἔμελλέ ποτε τῶν αὐτοκρατορῶν τις ἵνα κατακρημνισθῇ ἀπὸ τοῦ κίονος τούτου. Ὁ δὲ Guntherus ὀηγεῖται (1), ἐτι μετὰ τῶν ἄλλων περὶ αὐτὴν ἀναγλύφων, ἦτον καὶ πλοῖον τύπος, ἔχοντος κλίμακας ἀνηρτημένας ἐκ τῶν ἰστίων αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτῶν ἐφαίνοντο ἄνδρες ἑνοπλοὶ, ἐπιβαινόντες τείχους πόλεως. Ἰῆς γλυφῆς ταύτης ὀλιγοῦντες τέως οἱ Γραικοί, ἐτι εἶδον, λέγει, τὰ Λατινικὰ πλοῖα, ὠπλισμένα τῷ ὄντι μὲ κλίμακας πρὸς ἐπιβάσιν, ἐφελθούσαν μὴπως τραυματισθῇ τὸ εἰκονιζόμενον, καὶ οὕτω, τὰ μὲν λίθοις, τὰ δὲ σιδηροῖς κολαπτήρσι, κατεσύντριψαν καὶ παρέμωρῶσαν τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα, νομίζοντες ἐτι ἀποτρεφούσι διὰ τούτου τὸ δεινόν. Ἀλλ' ἐφεύσθησαν τῶν ἐλπίδων, ἐκπληρωθείσης κατὰ γράμμα τῆς συμβολικῆς ταύτης προσφητείας (2). Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἱστορικός Guntherus. Μετὰ τῶν ἀντιγράφων τῶν ἐπὶ τῆς στηλῆς ταύτης εἰκόνων, τὰς ὁποίας, ζωγραφισθείσας ὑπὸ τοῦ Οὐνεστοῦ Βελλίνη, καθὼς θέλομεν εἰπεῖν μετ' ὀλίγον, ἐδημοσίευσεν ὁ Βανδούριος, φαίνεται τῷ ὄντι πλοῖον τι παρὰ τὴν ἀκτὴν ὁρμῶν ἑτοιμον πρὸς ἀπόπλουν, καὶ ἐπὶ τῆς κεραίας αὐτοῦ παῖδες τινες (μούσσοι πάντως) ἀνέρποντες πρὸς ἐκπέτασιν τῶν ἰστίων· ἀλλὰ τί κοινόν μετὰ τῆς τῶν Λατίνων ἐφόδου καὶ τῶν ἐκεῖ εἰκονισμένων προσφύγων ἢ αἰχμαλώτων Σκυθῶν, οἱ ὅποιοι πρόκειται ἵνα σταλῶσι διὰ θαλάσσης εἰς ἀποικίαν; Τότε ὅμως ὅλοι οὕτως ἐσκέποντο!

Ἡ στηλὴ αὕτη, ὁλοκαίῃ κατεκρήμνισεν ὑπὸ τσανούτων ἀλλεπαλλήλων πυρκαϊῶν, ὅσαι κατέφλεξαν τὰς περὶ αὐτὴν προσοικοδομηθείσας μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἴσως δὲ καὶ πρὸ τοῦ ἀλόμῃ προσωικοδομηθείσας οἰκίας, κατεκρήμνισθη τῷ 1517 ἐπὶ Σελῆμ τοῦ Δ' ὑπὸ σφοδρῶτος ἀνέμου, καὶ πεσοῦσα

Ἱστορ. ΚΠ, Κεφ. ΚΑ'. (2) Ἰδὲ ἐν τῇ Περιγραφῇ τοῦ Περτίου.

κατεκρήμυνσε καὶ τινὰς τῶν περὶ αὐτὴν εἰκῶν, καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς. Ὁ Ρύλλιος ὁμοίως λέγει ὅτι ὁ Σουλτάν-Μπαγεζήτ ὁ Β', κατεκρήμυνεν αὐτὴν, πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν τῆς ἀρίξεως αὐτοῦ εἰς ΚΠ, πρὸς οἰκοδομὴν λουτροῦ τινος, τὸ ὅποιον ἔκτισεν ἐνταῦθα. Ἀλλὰ, κατ' εὐτυχίαν τῶν ἀρχαιολόγων, ὁ Οὐγενέτις Ζωγράφος Ἰωάννης Gentil-Bellini (1), ὁ προσκληθεὶς εἰς ΚΠ ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέδ τοῦ Β', εἶχε ζωγραφίσῃ, μὲ ἀδείαν τοῦ Σουλτάνου, τὴν πρόσοψιν τοῦ κίονος τούτου καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ἀνάγλυφα, τὰ ὅποια ἐξέδωκεν ἔπειτα, ὡς εἰποῦμεν, ὁ Βανδούριος, ἐν αἷς φαίνονται εἰκονισμένοι περὶ τὴν θάσιν μὲν οἱ Λύτοκράτορες Ἀρκάδιος καὶ Ὀνώριος, καλῆμενοι ἐπὶ ὀρόνου, καὶ περὶ αὐτοῦ ἡ Σύγκλητος μετὰ τῶν ἐν τέλει δῶα δὲ ὑπόπτεροι Νίκασι σπερχουοσιν αὐτοῦ, ἀνωθεν, καὶ δῶα ἄλλαι ὁδηγοῦσι πρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τὰς κυριευθείσας ὑπ' αὐτῶν πόλεις ἐν σχήματι γυναικῶν πυργωφόρων, τὸ ὅποιον ὑπεμφαίνει πῶς καὶ ὁ Κωδινός, λέγων ὅτι ὁ Θεοδόσιος «τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἡκοντας ἐδέχετο ἐκείτω». περὶ δὲ τὸν κορμὴν οἱ αὐτοὶ Λύτοκράτορες εἰτελαύνοντες ἐν ὀριάμβῳ τὴν πόλιν. Το δὲ Λάδαρον μὲ τὸ ἐπ' αὐτοῦ μονόγραμμα καὶ τὰ στοιχεῖα ΙΓ. ΧC. ΝΙ. ΚΛ. φαίνονται εἰς διέσσορα αὐτῆς μέρη. Ἡ δὲ ἐργασία ἐν γένει τῆς γλυφῆς, καὶ τοὶ ἀνεπιμέλητος, ὡς ἐστὶν εἰκάσαι ἐκ τῶν σωζομένων ἐπὶ τῆς θάστεως τοῦ ἄλλου κίονος τοῦ ἐν τῷ Ξηρολόφῳ, ὅς τις ἦτον, ὡς εἰποῦμεν, κατὰ πάντα ὁμοίος μὲ αὐτόν, ὃ ἐν εἶνε πάντῃ ἄμοιρος κομψότητος (2).

Τοῦ κίονος τούτου, τὸν ὅποιον ὁ Βουσθέκιος συγγέει, φαίνεται, τῷ τοῦ Κωνσταντίνου, ὃ ἐν ἐσώζετο, κατὰ τὸν Pertusier, εἰς τὰ 1815, εἰμὴ μόνῃ ἡ θάσις, ὁμοιάζουσα, ἐξ αἰτίας τῶν πυρκαϊῶν, ἐράχου μᾶλλον ὄγκον ἄμορφον ἢ λίθον. Ἐρεῖ δὲ 18 ποδῶν σχεδὸν ὕψος ἡ δὲ διάμετρος τοῦ κορμοῦ τοῦ κίονος εἶνε περὶ τὴν θάσιν 12 ποδῶν τὸ δὲ σχῆμα αὐτοῦ, ὡς

(1) Τὸν Ζωγράφον τοῦτον, γεννηθέντα τῷ 1426 καὶ ἀποθανόντα τῷ 1516, εἶχε προσκαλέσῃ ὁ παρθενὴς εἰς ΚΠ. Ὁελοῦς ὑπὸ τινῶν αὐτοῦ εἰκόνων, τὰς ὁποίας εἶχε φέρει, φαίνεται, πρὸς αὐτὸν δῶρον ὁ πρέσβης τῆς Οὐγεντίας. Ἐλλοῦν δὲ εἰς ΚΠ, ἐξωγράφησεν αὐτόν τε τοῦτον τὸν Σουλτάνον, καὶ τοὺς ἐπιστημοτέρους τῶν παρ' αὐτῷ δυναστεύοντων, καὶ εὐδοκίμησεν ἄλλ' ὅταν ἔδειξεν εἰς τὸν Μεχμέδ τὴν εἰκόνα τῆς ἀποτομῆς τοῦ Πριδοῦμου, ὁ Σουλτάνος εὗρεν αὐτὴν ἐπιλήψιμον κατὰ τι, καὶ, πρὸς πληροφορίαν τοῦ Ζωγράφου, ἐπρόσταξε, λέγουσι, 'ν' ἀποκεφαλίσωσιν ἔμπροσθεν τοῦ ἐνα τῶν αἰγυαλιῶν. Ὁ Βελλίνης τότεν ἐτρόμαξε διὰ τὴν παράδοξον ταύτην ἀπόδειξιν, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἐξήχησε τὴν ἀδείαν 'να ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἀνιχώρησε καταπλουτισμένος ὑπὸ τοῦ, τρομεροῦ μὲν, ἀλλὰ τιμῶντος τοὺς πεπαιδευμένους, Σουλτάνου. Τὸ ἀνέκδοτον ὅμοιος τοῦτο εἶναι φαίνεται τὸ ἀντίρροπον τῶν 14 ὁπλαχηπόλων, οἱ τινες ἀνετρίβησαν πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ φαγόντος τὸ πεπνύγιον κτλ. κτλ., περὶ ὧν ἔδε τὸν Βολταϊρῶνα.

(2) Ἄν εἶδον τὰ πρωτότυπα τοῦ Βελλίνης τὰ ὑπὸ τοῦ Βανδουρίου ὅμοιος ἐκδεδομένα φαίνονται πολὺ ἐπιτηδεύτερα τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀθλιότητος τῶν τεχνῶν, καὶ διὰ τοῦτο νομίζω, καθὼς καὶ ἄλλοι τὸ ὑποῖπτευσαν, ὅτι ἡ ὁ Βελλίνης αὐτός, ἡ ὁ χαλκογράφος αὐτὰ ἐξ ἐκείνου, τὰ ἀπεικόνισεν ὅποια ἔπρεπε 'να ἦν, καὶ ὅχι ὅποια ἦσαν.

δύναται τις 'να εικάσῃ, Δωρικο-Ρωμαϊκόν. Ἐπὶ τοῦ ὁρόφου δὲ τοῦ μικροῦ προθύρου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρχιζεν ἡ ἐλικοσειδῆς αὐτοῦ ἀνοδος, ἀνέγνω εὐκρινῶς ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἐγγεγλυμμένα τὰ στοιχεῖα Α καὶ Ε, σημαίνοντα κατ' αὐτὸν Ἀρκάδιος καὶ Εὐδοξία. Τὸ δὲ ἔνδοθεν αὐτοῦ περιέχει παρεκτὸς τοῦ μικροῦ προαυλίου καὶ τῆς κλίμακος, ἥτις ἄχρι τῆς εἰσόδου τοῦ κορμοῦ προβαίνει κατ' εὐθυβάθμους περιελίξεις, δωμάτιόν τι πρὸς χρῆσιν τοῦ ιδιοκτῆτορος ἢ φύλακος Τούρκου. Ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ προαυλίου ὁροφῆς φαίνονται ἀναγεγλυμμένοι Σταυροὶ Βυζαντινοὶ καὶ ἄλλα κακόζηλα κοσμήματα. Ὁ Chevalier τὴν εἶδεν εἰς καλλιωτέραν κατάστασιν, ὥστε προβαίνει, φαίνεται, φθειρομένη, καὶ θὰ ἐκλείψῃ πάντως, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις δὲν προλάβῃ 'να τὴν διασώσῃ, καθὼς ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα.

Παρὰ τὸν ἀνδριάντα δὲ τοῦτον, ἴσταντο ἐν τῷ Ταύρῳ καὶ ἄλλοι (δεκαεὶς τὸν ἀριθμὸν, κατὰ τὸν Κωδινόν), τῶν ὁποίων οἱ πλείότεροι κατέπεσον σεισμῷ ἐπὶ Ὑπάτων Ἀρδαβουρίου καὶ Ἀλυπίου (τῷ 447), κατὰ τὸν Κόμητα Μαρκελλίνον. Ἐξ αὐτῶν ἀναφέρει ὁ Κωδινός, πλησίον μὲν τοῦ Θεοδοσίου, τὸν τοῦ Ἀδριανοῦ ἐν δὲ τῇ πρὸς ἀνατολὰς ἀψίδι »τῇ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἐστῶτη«, κατὰ τὸν Θεοφάνη καὶ Κεδρηνόν, »ὑπερθεῖν τῶν περιβλέπτων τετραδησίων (τετραγώνων) κίωνων«, τὸν τοῦ Ἀρκαδίου, καταπεσόντα ὑπὸ σεισμῷ τῇ 14 Δεκεμβρίου τοῦ 555 καὶ ἐν τῇ πρὸς δυσμὰς, τοῦ Ὀνωρίου. »Μέσον δὲ τῆς αὐλῆς χαλκοὺς ἔριππος, ἐπὶ τετραπλεύρου ἐκ λευκῶν μαρμάρων κρηπίδος, ὃν οἱ μὲν ἔλεγον Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, ἕτεροι δὲ Βελλεροφόντην. Κατὰ δὲ τὸν Κεδρηνόν, »ὁ κατὰ τὴν ἄμφοδον ἐστὼς ἱππότης, αὐτὸς ἐστὶν ὁ Μέγας Θεοδοσίος, χειρὰ πείνων δεξιᾶν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ δεικνύων τὰ ἐγγεγραμμένα τῷ στύλῳ τρώπια.« Πιθανώτερον ὅμως φαίνεται, καθὼς τὸ ἐσυμπέρανε καὶ ὁ Βανδούριος, ὅτι ἦτον μᾶλλον τινὸς τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης, καὶ ἴσως αὐτὸς ὁ προβῶν τῷ Ἀδριανῷ. Ὁ δὲ Χωνειάτης τὸν περιγράφει »ἡρώϊον κόντινα τὴν ἰσχὺν, καὶ τὸ εἶδος ἀξιοθέατον«, ἔχοντα τὴν μὲν δεξιᾶν χειρὰ ἐκτεταμένην ὡς πρὸς τὸν οὐρανόν, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κρατοῦντα σφαιρικόν τι χάλκινον σχῆμα. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὀχλὸς αὐτὸν ἵππος δὲν ἦτον, λέγει, ὀλιγώτερον θαυμαστός, »διὰ τὴν ἐπὶ πᾶσι τῆς τέχνης ἀκρίβειαν, ὅλα »φάλαρς, φριμάσσω, καὶ τὸ οὖς ἀνιστῶν ὡς πρὸς σάλπιγγα. Εἶχε δὲ, κατὰ δυστυχίαν, καὶ ὁ ἀνδριάς οὗτος στοιχειώσεως ὑπόληψιν, διότι κατὰ τὸν Κωδινόν, »τὸ τετράπλευρον τοῦ ἐρίππου λιθόξεστον. ἔχει ἐγὼ »γεγραμμένης ἱστορίας τῶν ἐσχάτων τῇ πόλει, τῶν Ρωσῶν (1) μελ-

(1) Οὐχὶ τῶν συγχομένων τότε μὲν τοὺς Καζάκους Ρώσων, οἱ ὅποιοι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐφαίνοντο μὲν τὰ μονόφυλλά τινος εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου, καὶ ἐνίοτε εἰσέπλεον ἐπὶ λεπτολασίᾳ καὶ τὸν Βύσπορον· ἀλλὰ τῶν Ξανθῶν, Γάλλων, δηλαδὴ, Σαξόνων, Γερμανῶν καὶ Ἀγγλῶν, οἵτινες, στρατεύσαντες σταυροφορικῶς κατὰ τῆς Ἀσίας, ἐκυρίευσαν, ὁδοῦ πέραρον, τὴν Κων-

«λόντων πορθεῖν τὴν αὐτὴν πόλιν». Καὶ αὕτη μὲν ἡ προφητεία, ὡς ἀναφερομένη κατόπιν τοῦ συμβάντος, ὁπωσδήποτε ἐξηγεῖται· διὰ τὸ ἀνέκδοτον ὅμως, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Τζέτζης (1), διηγούμενος ὅτι, πρὸ 50 ἐτῶν τῆς κατακρημνίσεως τοῦ Μουρτζούφλου, γυνὴ τις τῶν εὐγενῶν τῆς ΚΠ εἶδε κατ' ὕπνου στρατεύματα παραπεταγμένα ἐν τῷ τοῦ Θεοδοσίου Φόρῳ, καὶ ἐπὶ τῆς στήλης ἀνθρωπὸν τινα σπαράζοντα μετὰ κρυγῶν, ἀπορεῖ καὶ αὐτὸς ὁ σκεπτικώτατος Γίβρων. Διὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ οἱ Λατίνοι, κυριεύσαντες τὴν ΚΠ, καὶ ἀναδισκῶντες «πάντα τὰ πάλαι ἀδόξενα στοιχειώδη τῆς πόλεως φυλακτήρια, καὶ μηδὲν τῶν ἀκουσμάτων ἀπεριέργαστον παρατρέχειν δοκιμάζοντες, μήπως ἐκπέσωσιν ἢ ἐπέδωσαν πόλεως», εὗρον, λέγει ὁ Χωνειάτης, ὑπὸ τὴν ἐμπροσθίαν γηλὴν τὴν εὐώνυμον τοῦ ἵππου τούτου, «ἀνθρωπόμορφον ἰνδαλμα ὑποκείμενον, πλειόνως εἰκάζον ἐκ τοῦ τῶν Βουλγάρων τινὰ γένους, εἰς τὸ διαμπερές ἐληλαμένον ἤλω, καὶ μολίβδῳ πάντῃ κεκαλυμμένον, ἧ γοῦν Λατίνον διατυποῦν, ὥσπερ δὴ καὶ πάλαι πρὸς πάντων διαπεφήμιστο».

Ὁ δὲ Ταύρος ἔδεν φαίνεται πιθανόν ὅτι ἐπωνομάσθη ἀπὸ τῶν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Θεοδοσίου τοῦ Νέου ὑπάρχων Ταύρων, καθὼς, εἰ καὶ ἐνδοιάζων, κλίνει νὰ πιστεύσῃ ὁ Δουκάγγιος· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ποτε ἰσταμένου παμμεγέθους χαλκοῦ ταύρου, ὅς τις, χρησιμεύων, ὡς ἐλέγετο, ἀντὶ καμίνου πρὸς καυσίν τῶν κακούργων, κατὰ τὸν θρυλλούμενον ἐλεῖνον τοῦ Φαλάριδος βούν, εἶχε μετακομισθῇ ἐκ Περγάμου, καὶ ἐλέγετο ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ εἶχε καταφλεχθῇ καὶ ὁ Μάρτυς Ἀντίπας.

Ἐκ τούτου ἴσως ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ ταύτῃ κατακάυσεως τῶν κακούργων, ἰδίως εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ καλούμενον

Τὰ Ἀμαστριανοῦ,

εἴτε ἀπὸ τίνος περιφήμου ἀγύρτου (μάγου), ἐξ Ἀμάστριδος, τῆς ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ πόλεως, καθέντος ἐνταῦθα μετὰ τοῦ ὑπηρετοῦ 'του' εἴτε ἀπὸ τινων ἀγαλμάτων ἐξ Ἀμαστριανοῦ (Σαγγαρίου;) λίθου, ἀνορυχθέντων ἐνταῦθ' αὖ. Ὅτι δὲ ὁ τοῦ Θεοδοσίου Φόρος εἶχεν ἀρχήτερα τοῦτο τὸ ὄνομα, φαίνεται καὶ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων, τῶν ἰσταμένων, κατὰ τοὺς Χρονογράφους, ἐν τοῖς Ἀμαστριανοῦ, ἐν οἷς τὸ ἀγαλμα τοῦ Ἡλίου διρρηλατοῦντος, τὸ τοῦ Ἀνακεκλιμένου Ἡρακλέους, τὸ τῶν κινούρων (=κακούργων) ἵππων τοῦ Παλινδουκῆς (=Ψευδοδουκῆς) Κωνσταντίνου τοῦ ἐπὶ Βασιλείου ἐπαναστάντος, περὶ οὗ διὰ

σταντινούπολιν. Ἐπειδὴ, ὅσον περὶ τῶν καθ'αυτὸ Ῥώστων, αὐτοῖ, διὰ τὸ ὁμόρησκον καὶ τὴν πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας τῆς ΚΠ κηδεστέαν τ' ὡν, ἦσαν ἀπὸ τίνος καιροῦ οἱ φυσικώτεροι τῶν Γραικορωμαίων σύμμαχοι. (1) Χιλ. Θ', στίχ. 279.

πλειόνων ὁ Δουκάγιος. » Ἦν δέ ποτε, λέγει ὁ Κεδρηνός, παρὰφράζων
 » ποιητὴν τινα προγενέστερόν του, καὶ ναὸς μέγιστος ἐνταῦθα Ἰλίου καὶ
 » Σελήνης, οὗ πρὸς μὲν ἄρκτον κίονες στοιχηδὸν εἰστήκεισαν· μέσον δὲ
 » κόλπος εἶχε κόγχης ἀργύρου· ὑπερθεῖν δὲ αὐτῆς Ἰλίου ἐπὶ λευκοῦ ἄρ-
 » ματος ἡ δ' αὖ Σελήνη, νυμφικῶς ἐσταλμένη, ἐξ ἄρμαμάξης ἤγειτο.
 » Βύζαντος ἔργα ταῦτα, τοῦ Φιδαλείας συνευνέτου. Κάτω δὲ πρὸς θέμε-
 » ὅλα δόμου ἐκάθητό τις σκηπτὸς ἐπὶ θρόνου, καὶ λαοὺς ἐκέλευε τοῖς
 » κρατοῦσιν ὑπείκειν. Αὐτοῦ δὲ πρὸς γῆν ἦν ἐρέτας ἐκ λευκοῦ λίθου, ἐξ
 » γον Φειδίου, ἰζάνον τῷ δοκεῖν ἐπὶ κλίνης».

Ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Ἀμαστριανοῦ ἐκαύθη, κατὰ τὸν συγγραφεὰ τοῦτον,
 καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κοπρωνύμου, ἀνορυγθὲν μετὰ ἐννεήκοντα σχεδὸν ἔτη
 ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ, ἡ μᾶλλον τῆς Θεοδώρας, κατατρεχούσης τὴν εἰκονομα-
 χίαν ἕως καὶ εἰς τῶν τάρων τὰ βάθη.

Πυρποληθέντος δὲ τοῦ Φόρου τούτου, εἴτε ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ κρεμαμένων
 ἐξ ἔθους φρυκτῶν, εἴτε καὶ ἄλλως, ἔκτισεν ἐν αὐτῷ ὁ Πράκλειος στρα-
 τάρχης τῶν ἐν τῷ Ξηρολόφῳ.

Τὸ μέρος δὲ τοῦτο, διὰ τὸ πεδινὸν πάντως τοῦ τόπου, ἐκαλεῖτο προτοῦ

Τὰ Ἀλωνίτζις,

καὶ φαίνεται ὅτι ἐπὶ Βυζαντίων, καὶ πρὶν ἐπεκταθῶσιν αὐτοῦ τὰ τεῖχη
 ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ἐδῶ ἦσαν ἴσως τὰ Ἀλώνια. » Ἐκεῖτε δὲ ἐπεδού-
 » κιμάζοντο καὶ οἱ στρατιῶται, ὅτι πεδινὸν ἦν ὁ τόπος», λέγει ὁ Κωδινός.
 Καὶ ἐκ τούτου εἰκάζω ὅτι ἐδῶ παρετάχθησαν καὶ οἱ μετὰ τοῦ Ξενοφῶ-
 ντος ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Περσίαν ἀναβάσεως ἐπιστρέψαντες στρατιῶται, ὅταν
 στασιάζσαντας αὐτοὺς καὶ ἐτοίμους ἵνα διαρπάσωσι τὴν πόλιν, θέλων ἵνα
 ἵτους καθησυχάσῃ ὁ Ξενοφῶν· διέταξεν αὐτοὺς » θίσθαι τὰ ὅπλα ἐν τάξει
 » ὡς τάχιστα· οἱ δὲ, αὐτοὶ ὑπ' ἑαυτῶν ταπτόμενοι, οἱ τε ἐπλῆται ἐν ὀλί-
 » γῳ χρόνῳ εἰς πεντήκοντα ἐγένοντο, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρατ' ἐ-
 » κάτερον παραδεδραμήκεσαν. Τὸ δὲ χωρίον (προσθέτει ὁ στρατηγὸς καὶ
 » συγγραφεὺς οὗτος) οἷον κάλλιστον ἐκτάξασθαι ἐστὶ, τὸ Θράκιον κα-
 » λούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδινόν.

Τὸ δὲ Παλάτιον, τὸ ὁποῖον, μεγέθει καὶ κάλλει περίοπτον, ἔκτισεν ἐν
 » τοῖς μέρεσι τοῦ Ταύρου», κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους συγγραφεῖς, Λέων
 ὁ Μακέλλης, τὸ ὁποῖον ἐγρησίμευε καὶ ὡς Ξενοδοχεῖον, φαίνεται ὅτι ὅθεν
 εἶνε ἄλλο παρὰ τὸ προδιαγραφέν (1) Καπιτώλιον, ὅπου ἦσαν τὰ
 διδασκῆρις, ἡ ἄλλως καλούμενη Βασιλικὴ τοῦ Θεοδοσίου, τὴν
 ὁποίαν, πυρποληθεῖσαν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μ., ἀνεκαίνισεν ἴσως ὁ Αὐτο-

(1) Ἴδε σελ. 283.

κράτωρ οὗτος. Ἐν αὐτῷ ἐπτήθησαν, κατὰ τὴν Κωδινόν, τὰ τέσσαρα τῶν ἐκ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος μετενεχθέντων ὀκτώ ἀγαλμάτων, καθὼς καὶ τὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ Γάλλου τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὸ παλάτιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ Κωδινὸς ὀνομάζει Παλαιόν, κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ὡς πρὸς τὸ πλησίον τούτου Ἑσκι-Σαράγιον, περὶ οὗ μετ' ἐλίγον, ἐλέγετο προσέτι καὶ τῶν Ῥωμαίων, διότι ἐν αὐτῷ ὑπεδέχοντο οἱ Βυζάντιοι τοὺς ἐκ Ῥώμης ἄρχοντας. Διηγείται δὲ ὁ Κωδινὸς ὅτι «Ῥουφίνος ὁ κτίσας τῆς Ῥουφιανᾶς, σκυτοτόμος ἦν τὸ πρὶν, ἐργαζόμενος ἔκτοσθεν τοῦ ἐν τῷ Ταύρῳ παλατίου, εἰς τὴν θάσιν τοῦ κίονος τοῦ Ταύρου (1). Καταλύσας δὲ παρ' αὐτῷ ὁ Θεοδοσίος, ὅτε, πένθης ἔτι καὶ ἄτημος στρατιώτης ὢν, ἤλθε τὸ πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠπλήκειυσεν ἐνταῦθα, ὅπου ἠπλήκειον οἱ πρόκριτοι τῶν Ῥωμαίων, ἐτιμήθη ἔπειτα παρ' αὐτοῦ αὐτοκρατορήσαντος Μάγιστρος, λαδὼν τελευταῖος οὗτος τοῦτο τὸ ἀξίωμα». Πρὸς τὴν παράδοξον ταύτην τοῦ Ῥουφίνου τύχην (ἐὰν ὑποτεθῇ ἀληθεύων ὁ Κωδινὸς) παραβάλλεται ἡ τοῦ προσμοναρίου τοῦ ἁγίου Διομηδους, καὶ τὰ τοιαῦτα ὅχι θαύματα, ἀλλὰ φυσικὰ φαινόμενα εἰς τὰ ἀπολύτως μοναρχούμενα ἔλθει, ὅθεν εἶνε σπάνια εἰς τὴν Ἱστορίαν. Εὐτύχημα μόνον τῆς ἀνθρωπότητος πρέπει νὰ λογίζηται, ὅσκις τὰ πρόσωπα τῶν δραμάτων τούτων εἶνε τοῦλάχιστον Θεοδοσίοι καὶ Βασίλαιοι.

Ὁ δὲ Γύλλιος λέγει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ γέροντές τινες ἐν ΚΠ ἐνθυμοῦντο ἀκόμην ὅτι περὶ τὸ κτίριον ὅπου ἦτον τότε τὸ Νομισματοκοπεῖον, γειννάζον τῇ τοῦ Θεοδοσίου ἀγορᾷ, ὑπῆρχε ποτὲ παλάτιον μέγα, καὶ ἐν αὐτῷ κατοίκησε πρῶτον ὁ Σουλτάν-Μεχμέδ, καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων ἐπομένως αὐτοῦ ἐκτίσθη τὸ πλησίον τοῦ Ταύρου Ἑσκι-Σαράγιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς οὗτος λέγει μὲν ὅτι ὁ Θεοδοσιανὸς Φόρος ἐσώζετο μέχρις αὐτοῦ (τῷ 1525-1540), ἰσομήκης σχεδὸν τῷ Ἰπποδρόμῳ, πλήρης αὐτοφυῶν δένδρων, ὅθεν καὶ διὰ τῆς συμβαινούσας ἐνταῦθα ληστείας ὁ Σουλτάνος ἐξέδοτο αὐτὸν πρὸς ἐξοικοδόμησιν τοῖς βουλομένοις· συγγέει δὲ, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοὶ, τὸν Θεοδοσιανὸν Φόρον τῷ τοῦ Ἀρκαδίου, σκεπτέον εἰς ὁπότερον αὐτῶν πρέπει τοῦτο νὰ ἐφαρμοσθῇ. Τὸν δὲ Ξενῶνα τοῦ Ταύρου, τὸν ὁποῖον ἐπίσης συγγέει πρὸς τὸ Ὁρσανατροφεῖον τοῦ θείου Παύλου τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, εἶδε, λέγει, κρημνιζόμενον, τὴν δὲ ὕλην αὐτοῦ μετακομιζομένην πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ τζαμίου Σῆχ-ζαδέ.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισεν ἐν τῷ Ταύρῳ παλάτια εἰς ὄνομα τῆς ἀδελφῆς του, ἔπεται ὅτι αὐτὰ ἦσαν τὰ λεγόμενα καὶ

(1) Καὶ μὴν ὁ κίων οὗτος ὅθεν εἶχεν ἀκόμην κτισθῇ. Ὅθεν ἢ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι προὔπηρχε τοῦ Θεοδοσίου, ἢ διὰ τῆς Β' ἀσέως αὐτοῦ ἐννοεῖται ἡ θέσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὕστερον ἀνηγέρθη.

Τὰ Βιγλεντίας,

ἐν οἷς καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Προκοπίου, κτισθεὶς ἢ ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἀνοικοδομηθεὶς ἔπειτα, διότι εἶχε πυρποληθῇ, ὑπὸ Ἀντωνίνης τῆς Βελισαρίου γυναικὸς, παρκαινήσει τῆς Βιγλεντίας, μετὰ τῆς ὁποίας, ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, συγκατῶκει. Ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτον εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τῷ ἐν τῇ Χελώνῃ, ἐκτίσθη μὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἀνεκαινίσθη δὲ ἴσως ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος. Ἐν τῇ Χελώνῃ ἵστατο καὶ ὁ ὑποτιθέμενος ἀνδριὰς τοῦ εὐνούχου καὶ Κουβικουλαρίου Πλάτωνος, τοῦ καέντος ἐπὶ Βασιλίσκου, μετακομισθεὶς, ἐν τῷ ἀνακαινίζεσθαι τὸν ναὸν, εἰς τὸν Ἰππόδρομον, ὅπου ἔδε πλείω περὶ αὐτοῦ.

Εἰς τὰ Βιγλεντίας, τὰ ὁποῖα ἐλέγοντο καὶ ἀρσενικῶς (καθὼς παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλας τοιοῦτου εἶδους ἐπωνυμίας) Τὰ Βιγλεντίου, ἦτον καὶ τῆς Θεοτόκου ναὸς, ἐν ᾧ ἀπετέθησαν καὶ τὰ λείψανα τῶν Μαρτύρων Μαξίμου, Δάδα καὶ Κυντιλλιανοῦ, μετακομισθέντα ἐκ Ῥοδοστόλου.

Αὐτὰ ἐπομένως ἦσαν τὰ λεγόμενα καὶ

Κοντάρια ἢ Βίγλα,

τὰ ὁποῖα ἄλλοι τοποθετοῦσι παρὰ τὸν Ἰουλιανοῦ λιμένα. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ Κωδινὸς λέγει ὅτι ἦτον »ὄρος μέγα καὶ ἐπ' αὐτοῦ βίγλα (φυλακὴ) ἰσχυροτάτη, ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος ἐπολιώρκει τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῶν Βυζαντίων, πτοουμένων τὸς δυτικούς«, πιθανώτερον νομίζω ἵνα τοποθετηθῶσιν ἐνταῦθα, καθόσον μάλιστα καὶ ἐφ' ἡμῶν ἀκόμη τὸ Γιανγκίν-κιοσκιοῦ καὶ τὸ Γενιτσάρ-ἄγᾶ-καπὺ ἦσαν πάντοτε ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου, ὅπου καὶ τὸ πάλαι ἡ Βίγλα καὶ τὸ Στρατήγιον.

Πλησίον τοῦ Ταύρου ἦτον καὶ τὸ Ἀποστολεῖον τοῦ ἁγίου Μάρκου, κατὰ τὰ Συναξάρια, κτισθὲν μὲν ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἀνοικοδομηθὲν δὲ, μετὰ τὸ καταπεσεῖν σεισμῷ, ὑπὸ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ. Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου λέγει ὁ Ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῶν ἀρχαιοτήτων ΚΠ, ὅτι »ὁ ἅγιος Μάρκος ἐκκλησίᾳ ἦν μεγάλη ξυλότρουλλος· ἄλλως δὲ (1) Κωνωπίωνα ἐστοιχείωσε, καὶ ἵστατο ἐστηλωμένος ἐπάνω!!«

Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὸν Κωδινόν, ὁ Ταῦρος ἐλέγετο καὶ Τὰ Καμίνου, διὰ τὴν προειρημένην πάντως αἰτίαν, νομίζω ὅτι ἐνταῦθα ἦν καὶ τὸ ὑπερμέγεθες ἐκεῖνο λουτρόν, τὸ καλούμενον

Τὰ Καμίνια,

κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Σεβήρου ἐκτὸς τῆς πόλεως, τόσον εὐρύγωνρον, ὥστε δις-

(1) Τὸ κείμενον φαίνεται ἐσφαλμένον, καὶ ἴσως λείπει τὸ ὄνομα τοῦ στοιχειώσαντος τὸ τέλεσμα τοῦτο : »ἀλλ' ὁ . . . Κωνωπίωνα ἐστοιχείωσε.«

χιλίοι ἄνθρωποι ἐλούοντο ἐν αὐτῷ ἐκάστης ἡμέρας. Ἐθερμαίνετο δὲ, κατὰ τὸν θαυμαστοποιὸν Κωδινόν, διὰ τοῦ ὑγροῦ ἢ Μηδικοῦ πυρὸς, καθὼς καὶ ὁ Ζεύξιππος. «Τὸ δημόσιον τοῦτο λουτρὸν τοῦ Ταύρου ἀποκατέστησε, τῷ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ», κατὰ τὸν Κεδρηνόν, Ἰουστίνος ὁ Β', καὶ ἐπωνόμασεν αὐτὸ Σοφριανὰς ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Εἰς τὰ Καμίνου ἦτον, κατὰ τὸν Κωδινόν, καὶ ὁ προβήρηις οἶκος τοῦ Πατρικίου καὶ στρατηγοῦ Οὐρβικίου, τοῦ συγγράψαντος τὰ Στρατηγικά.

Ἐπὶ τοῦ Τρίτου ὡσαύτως λόφου ἐν τῷ Ζ' Ῥεγεῶνι ἔκειντο καὶ

Αἱ Καρωσιανὰὶ Θέρμαι.

κληθεῖσαι οὕτως ἀπὸ Καρώσης τῆς δευτέρας τῶν θυγατέρων τοῦ Οὐάλεντος, ὅς τις ἔκτισεν αὐτάς, πρὸς χάριν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ταύτης, ἐκ τῶν λίθων τῶν τῆς Χαλκηδόνος τειχῶν. Ἐνεκαίνισθησαν δὲ, κατὰ τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικόν, ἐπὶ Ὑπάτω, Γρατιανοῦ τὸ γ' καὶ Ἀκουτίου (τῷ 374). ὤθεν καὶ Ἑρρίκος ὁ Οὐαλέσιος τὸ τοῦ Σωκράτους: «Οἱ δὲ λίθοι, οἱ εἰς τὸ δημόσιον λουτρὸν μετεφέροντο, ᾧ προσωνομία Κωνσταντιανὰ, ἐσφαλμένον ἠγήσατο, ἀντὶ Καρωσιαναί. Ὁ Γύλλιος δὲν ἠδυνήθη, λέγει, να προσδιορίσῃ ἐπ' ἀκριβὲς τὴν θέσιν τοῦ λουτροῦ τούτου· εἰκάζει δὲ μόνον ὅτι ἔκειτο ἐκεῖ ἴσως ὅπου ἐπ' αὐτοῦ ἐσώζετο Τουρκικόν τι λουτρὸν, μέρος μὲν ἐπὶ τῆς ῥάγως, μέρος δὲ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ Τρίτου λόφου.

Ἀντικρὺ τοῦ Καπιτωλίου ἢ Βουλευτηρίου τούτου ἦτον καὶ

Τὸ ἐν τῷ Ταύρῳ Νυμφαῖον.

ἕτερον παρὰ τὸ λεγόμενον τοῦ Οὐάλεντος, τὸ ὅποιον ὁ Γύλλιος ἐφρόνει περικλεισμένον ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἑσκι-Σαραγίου, εἰκάζων τοῦτο ἐκ τῶν πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη διευθυνομένων πολλῶν ὑδροζυγίων, ὑψουμένων τῶν μὲν ἐν ταῖς πλευραῖς τοῦ Τρίτου λόφου, τῶν δὲ πλειόνων καὶ μειζόνων ἐντὸς αὐτοῦ ἡδὴ τοῦ περιβόλου. «Τοῦ δὲ ὑδραγωγοῦ (τοῦ Οὐάλεντος) κατασκευασθέντος, λέγει Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, ὑδρεῖον (1) μέγιστον ἐν τῇ Θεοδοσίῳ ἀγορᾷ ὁ τῆς πόλεως ὑπαρχος Κλέαρχος κατεσκεύασεν, ὁ Δαψιλὲς ὕδωρ ὠνόμασται.»

Τὸ δὲ ἀπέραντον τοῦτο περιτείχισμα, τὸ καλούμενον Παλαιὸν Παλάτιον

(Ἑσκι - Σαράϊ).

ἐπέχον ὄλον σχεδὸν τὸν ἐπὶ τοῦ Τρίτου λόφου Θεοδοσιανόν ποτε Φόρον, προσδιωρίσθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ εἰς κατοικίαν αὐτοῦ, καὶ ὠκοδομήθη ἐκ τῆς ὕλης πλείστων κατεδαφισθέντων παλαιῶν οἰκοδο-

(1) Ὁ Σωκράτης τὸ ὀνομάζει Ὑδραγωγόν.

μημάτων, τὰ ὅποια ἦσαν ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἐγγεγερμένα, ἰδίως δὲ ἐκ τῶν ἐρειπίων τοῦ Μεγάλου Βουλευτηρίου ἢ Καπιτωλίου. »Εἰσελθὼν γάρ » (λέγει ὁ Δούκας) ἐν τῇ πόλει, καὶ διαμετρήσας ἐν μέσῳ αὐτῆς γῆν, πε- » ριέχουσιν στάδια ἡ' ἢ καὶ πλέον, ἐκέλευτε περιορίσαι αὐλήν, καὶ ἔνδον » αὐτῆς οἰκοδομῆσαι παλάτια Γενομένης οὖν τῆς περιορίας, ἐκάλυψε πᾶ- » σαν τὴν ὁρορὴν αὐτῆς ἐν μολυβδίναις πλάκασι, ἀνελὼν αὐτὰς ἀπὸ τῶν » μοναστηρίων· ἦσαν γὰρ ἔρημα μείναντα». Μετὰ δὲ ταῦτα, προτιμηθεί- » σης, ὡς εἵπομεν, εἰς οἰκοδομὴν Σκρχαίου τῆς ἄκρας τοῦ Βυζαντίου, προσ- » διωρίσθη τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εἰς γυναικωνίτιν (χαβρῆμ), ὅπου κατεκλεί- » οντο, δι' ἅπαντα συνήθως τὸν ἐπίλοιπον αὐτῶν βίον, αἱ γυναῖκες καὶ παλ- » λακαὶ τοῦ προκατόχου Σουλτάνου, νεάνιδες δεκαοκταετῆς καὶ δεκαπεν- » ταετῆς πολλάκις! Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχεν ὑπὲρ τὰ δύο μίλλια ἢ, κατὰ τὸν Γύλλιον, 6000 βήματα περιφέρειαν· ἀλλ' ἔπειτα προσδιορισθέντος μέρους αὐτοῦ ἐπέκεινα τοῦ ἡμίσεος εἰς τὰ προσηρητημένα τῷ τζαμίῳ τοῦ Σουλεϊμάνου ἀγαθοεργὰ καὶ ἱερὰ καταστήματα, ἡ σημερινὴ αὐτοῦ περι- » φέρει εἶνε ἑνὸς μιλίου καὶ ἔτι πλέον. Περικλείεται δὲ μὲ ὑπερύψηλα τεί- » χη, καὶ ἔχει σχῆμα πενταγώνου καὶ τέσσαρας πύλας, ὧν αἱ δύο ἦσαν πάντοτε κλεισμέναι, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς δύο ἐσσεύοντο ἔνδοθεν μὲν, ἡμέραν καὶ νύκτα, οἱ λευκοὶ εὐνοῦχοι (ἀκ-ἀγάδες), ἔξωθεν δὲν πεντακόσιοι Μπαλ- » τατζήδες (πελεκυφόροι) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐπιτετραμμένου τὴν διέυ- » θυνσιν τοῦ γυναικωνίτου τούτου ἀρχιευνούχου (Ἑσκι-σαράι-ἀγασύ).

Περὶ δὲ τὸ 1826, καταστραφέντων τῶν Γενιτσάρων, μετεβλήθη εἰς Στραταρχεῖον ἢ Στρατηγεῖον, καθὼς ἦτον καὶ ἀνέκαθεν· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐν αὐτῷ πύργου, εἰς τὸν ὅποιον ἀναβαίνει τις ὁδὸς ὡς ἑκατὸν βήματα, ἀναγ- » γέλλεται δι' ἀνελκομένης ἐρυθρᾶς σφαίρας, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀνάπτεται τὴν νύκτα φανὸς, ἡ ἔκρηξις τῶν πυρκαϊῶν. Ἀπὸ τοῦ ὕψους δὲ αὐτοῦ, τὸν ὅποιον ἀγνοῶ διατί ὁ Γύλλιος ἐξέλαβεν ἀντὶ τῆς ἀγίας Εἰρήνης, φαίνεται ὡς ἐπὶ πανοράματος ἅπαντα ἡ Κωνσταντινουπόλις, μέγα μέρος τοῦ Βοσ- » πόρου, ὁ Κεράτιος κόλπος ὅλος, καὶ ἡ Προποντίς.

Αἱ περιτρέχουσαι τὸν περίβολον τοῦτον ἀγνυαὶ εἶνε εὐρύχωροι, καθά- » ρισται καὶ ὡραῖαι, εἰς μίαν δὲ αὐτῶν, τὴν πρὸς μεσημβρίαν, εἶνε τὰ ἐργα- » στήρια τῶν χαλκίων, ὅπου κατεργάζεται εἰς διάφορα οἰκιακὰ καὶ ἰδίως » μαγειρικά σκευῆ ὁ χαλκός. Εἰς δὲ τὴν ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμουμένην συνα- » χίαν κεῖται ὁ πολυδάπανος οἶκος τοῦ περιφήμου Βαλιδι-καεργιᾶ Ἰουσούφ- » -ἀγᾶ, ἑνὸς τῶν εὐνοουμένων συμβούλων τοῦ Σουλτάν-Σελήμ, καὶ τῶν » πρώτων θυμάτων, ὡς εἵπομεν, τῆς ἐπαναστάσεως τῶν 1807.

Καὶ ἀπ' αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν μὲν κατέρχεται τις εἰς τὸ Σουλλου- » -Σαράι, πρὸς τὸ κάτω μέρος τοῦ ὁποίου εἶνε τὸ Ταᾶτ-ούλ-κα- » λῆ (κατώτερον φρούριον, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χάμμερ)· πρὸς ἀνατο-

λάς δὲ, διερχόμενος τὴν μέσσην ὁδὸν, τὴν ὁποῖαν περατείνουσι καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μήκος τὰ Χαρτοπωλεῖα, Βιβλιοπωλεῖα (1) καὶ Μελανοπωλεῖα (Κιχαγατζιλέρ, Κιταμπτζιλέρ, Μουρεκεμπτζιλέρ), ἐπέχοντα πιθανῶς τὸν τόπον τῶν ὀπισθεν τῆς Βασιλικῆς καὶ τοῦ Μιλίου Χαρτοπρατείων, γειτνιαζόντων, καθὼς καὶ τῶρα, μὲ τὰ Χαλκοπρατεῖα, φθάνει εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν τέμενος.

Σουλτάν - Μπαγεζήτ.

Ἐπέχον μετὰ τοῦ παρ' αὐτὸ περιφανοῦς Μουσουλείου τοῦ κτίτορος καὶ τοῦ εἰς αὐτὸ προσηρητημένου Ἰμμερετίου καὶ Γυμνασίου, ὅλην σχεδὸν τοῦ Γ' λόφου τὴν κορυφὴν, ἔπου ἦσαν τὸ πάλαι ἡ Βασιλικὴ τοῦ Θεοδοσίου, μέρος τῆς ἀγορᾶς τοῦ Ταύρου καὶ τὰ Χαλκοπρατεῖα.

Τὸ παρμυέγελες τοῦτο κτίριον ὠκοδόμηθη περὶ τὰ 1498, κατὰ μίμησιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἐκ τῆς ὕλης τὸ πλεῖστον τῶν σωζομένων ἕως τότε ἀρχαίων τῆς ΚΠ κτιρίων, ἡ δὲ οἰκοδομὴ 'του διήρκεσεν ἑννέα ἔτη. Οὐκυμᾶζονται δὲ ἐν αὐτῷ πρὸ πάντων εἴκοσι κίονες, ὅλοι μονόλιθοι, οἱ μὲν δέκα πρασίνου ἀρχαίου, οἱ δὲ ἑξ Αἰγυπτιακοῦ γρανίτου, καὶ οἱ λοιποὶ τέσσαρες ἰάσπιδος, σπάνιοι διὰ τὴν φύσιν τοῦ λίθου, καὶ τὸ κολοσσίον καὶ κορυφὸν ἐνταυτῷ τοῦ σχήματος. Τὸ δὲ θῆμα τοῦ Σουλτάνου εἶνε ἰδίως ἀξιοθέατον, διὰ τοὺς ὑποστηρίζοντας αὐτὸ δέκα κίονας ἐκ πρασίνου ἀρχαίου καὶ ἰάσπιδος. Τὸ δὲ προαυλίον τοῦ ναοῦ, εὐρυχωρότατον, καὶ ἐστρωμένον μὲ λευκὰ μάρμαρα, περικλείεται παντοθεν μὲ στοάς, ὑποκρατούμενας ὑπὸ λαμπρῶν κόνων ἐκ λευκοτάτου καὶ ἐκλεκτοῦ μαρμάρου· ἐκ δὲ τῆς ἐν τῷ μέσῳ δεξαμενῆς ἀναβλύζει ἀπὸ σίφωνος τὸ ὕδωρ, καὶ ἔπειτα γύνηται ἀπ' αὐτῆς κρουνηρόν.

Ὅλος δὲ ὁ ναὸς καὶ τὸ προαυλίον περικλείονται τριγρόθεν ὑπὸ περιβόλου ἐκτεταμένου, κατάρυτου ὑπὸ κυπαρίσσω, πλατάνων καὶ ἄλλων δένδρων· ἐκ δὲ τοῦ τετάρτου μέρους εἶνε ἄλλο δένδρεον, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου εἶνε ὁ τάφος τοῦ κτίτορος, οἰκίσκος κυλινδρεοειδῆς, μολυβοστέγαστος, κτλ., καθὼς ὅλα τὰ μνημεῖα (Τουρμπέ) τῶν Σουλτάνων. Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ ὠκοδομηται ὠραῖον καὶ εὐρύχωρον γυμνάσιον, σχολεῖον καὶ λουτρόν· εἰς τὸ ἱμαρέτιον δὲ τοῦ ναοῦ διανέμεται δις τῆς ἐβδομάδος, καὶ τὸ ῥαμαζάνιον καθ' ἡμέραν, τροφή διὰ χιλίους πτωχοὺς καὶ ξένους.

(1) Παρατηρήσεις ἀξία εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τὰ ἐργαστήρια ταῦτα σιωπὴ καὶ εὐλάβεια, ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιγραφῆς τῶν Κοὺρ - ἀνίων, καὶ ἀξιοθέατος ἡ κομψότης καὶ πολυτέλεια τοῦ δεσμίματος τῶν βιβλίων. Ἀμφιβάλλω, λέγει μὲ τὴν συνήθη 'του εὐρύαν ὁ Michaud, ἔαν κἄνεις τῶν συγγραφέων ἐνεδύθῃ τὸσον λαμπρά καὶ ἔλαβε ζῶν τὸσας περιποιήσεις, ὅσας, ἀποθανόντος αὐτοῦ, τὸ βιβλίον 'του.

ΑΠΟ τοῦ τζαμίου τοῦ Σουλτάν - Μπαγεζήδ φέρουσι πρὸς ἀνατολάς τρεῖς ὁδοί, ὧν ἡ μὲν βορειοτέρα περατοῦται εἰς τὸ τζαμίον Ὀσμανιέ, ἡ δὲ μεσημβρινωτέρα εἰς τὴν Φιλόξενον κινστέρναν (μπιν-μπέρ-διρέκ), καὶ ἡ μεσαία εἰς τὸ Ταούκ-παζάρ ἢ τὸν Κωνσταντινιανὸν Φόρον, ἐν μεταίχμιῳ δὲ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Θεοδοσιανοῦ, ἔκειτό ποτε

Τὸ Χαλκοῦν Τετράπυλον,

χρησιμεῖον ὡς δίοδος καὶ μεθόριον μεταξὺ τῶν δύο φόρων, καὶ ἐνταῦθα δεικνύον καὶ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους ἢ τὰ τέσσαρα κλίτη τῆς γῆς (1). Ὁ δὲ Βανδούριος φρονεῖ ὅτι ἐχρησίμευε καὶ πρὸς τὰς δημαρρεσίας τῶν τεσσάρων δῆμων, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ τοῦ Δαχισθεως μέγιστος τρίκλιτος, » ἔχων περιπάτους τέσσαρας γύρωθεν, καὶ σημειοφορικὰ πολλὰ «, κατὰ τὸν Ἀνών. Πατρ. Ὅθεν ἐκαλεῖτο καὶ Τετράβιον, οἰοῖν Quadrvium. Κατὰ δὲ τὸν Γύλλιον, ἦτον ναὸς τοῦ Ἰανοῦ τετράθυρος, » ἅπας χαλκοῦς (2), » ἐν τετραγώνῳ τῷ σχήματι «, κατὰ τὸν Προκόπιον, καὶ ἐπειδὴ ἐκαλεῖτο διὰ τοῦτο καὶ Χαλκῆ, συγγέεται πολλάκις μετὰ τῆς ἐν τῷ Μ. Παλατίῳ Χαλκῆς. Ὅθεν καὶ τινὰ τῶν ἀναφερομένων εἰς αὐτὴν ἀποδοτέα τῇ ἐκεῖ, ἐν οἷς καὶ τὰ περὶ τῆς θρηνησιολογίας τῶν ἀποθνησκόντων Αὐτοκρατόρων. Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ Μαμμιανοῦ τινας, προαχθέντος ἀπὸ εὐτελοῦς τάξεως εἰς Συγκλητικὸν ὑπὸ Ζήνωνος, καὶ ἦν » ὥσπερ τι μεθόριον μέσον τῶν δύο βασιλικῶν στοῶν, κίσις τε καὶ τῇ ἐκ τοῦ χαλκοῦ ὅλη μάλα κομψῶς ἡσκημένη «, κατὰ τὸν Εὐάγριον, καὶ » διήρκεσεν ἄχρι τοῦ Θεοφίλου «. Ἐπὶ δὲ Μαυρικίου ἐσώζοντο μόνον αἱ στοαὶ τοῦ, ὅθεν ἐπὶ Πρακλείου μεταποιήθη εἰς εἰρκτὴν, » διὰ τὸ ἄχρηστον εἶναι «, κατὰ τὸν Κωδινόν. Καὶ διὰ τοῦτο Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς τὸ ὀνομάζει » Χαλκὴν φυλακὴν (3) «. Ἐπὶ δὲ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης, » πτώσιν ἤδη ὑπὸ τοῦ χρόνου ὠδύνον «, ἀνεκαινίσθη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ προσδιωρίσθη εἰς δικαστήριον. Ἰσως δὲ αὐτὸ τοῦτο εἶνε καὶ ὁ Τετραδήσιος Ἐμβολος τοῦ Κωδινού, πλησίον τοῦ ὁποίου ἦτον τὸ Σμύρνιον, περὶ οὗ ἴδε κατόπιν εἰς τὸ Βεφά-τζαμίσυ.

Πλησίον δὲ τοῦ Χαλκοῦ Τετραπύλου καὶ τοῦ Σταυρίου, » περὶ τὸ καίριον καὶ μέσον τῆς πόλεως «, κατὰ τὸν Χωνειάτην, ἔκειτο ὁ κάλλιστος καὶ μέγιστος

Ναὸς τῶν Ἀγίων Μ' Μαρτύρων,

» ὃν περ τόπον πρῶην ἔλεγον εἶναι Πραιτώριον «, κατὰ τὸν Θεοφάνην. Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ Τιβέριος, ὁ τοῦ Μαυρικίου πενθερός, τοὺς δεσμίους ἔθε-

(1) Τοιαῦτα ὠροδεικτικὰ καὶ ἀνεμοδεικτικὰ οἰκοδομήματα ἦσαν καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Ῥώμῃ καὶ ἐν ἄλλαις μεγαλόπολεσι. (2) Ὁ δὲ Γύλλιος φρονεῖ ὅτι προτοῦ ἦτον καὶ ἐπίχρυσος. (3) Ἰστορ. Βιβλ. Ε'. Ἀμφίβολον ὅμως εἶναι περὶ αὐτοῦ ἢ περὶ τῆς ἐν τῷ Παλατίῳ Χαλκῆς ὁ λόγος.

«ώσας, καὶ τὸν τόπον ἀνακαθάρας καὶ διαμετρήσας . . . , ἐθεμελίωσε τὸν ναὸν μέχρι πηγῶν ὀκτώ». Τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ, συνετέλεσεν αὐτὸν ὁ Μαυρίκιος. Καταπεσούσης δὲ τῆς σφαίρας (τοῦ θόλου) αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τῶν 11 Ἰανουαρίου τοῦ 1011 (6519 ἀπὸ Κ.Κ.), ἀνέκτισεν αὐτὸν Βασίλειος ὁ Πορφυρογέννητος. Ἀνδρόνικος δὲ ὁ Κομνηνὸς ἀνεκαίνισεν αὐτὸν ὕστερον φιλοτίμως καὶ ἐκαλλώπισεν, εἰς ταφεῖον ἐαυτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς του (1), ἧς καὶ τὰ λείψανα μετεκόμισεν ἐν αὐτῷ ἐκ τῆς τοῦ Ἀγγουρίου Μονῆς. Καὶ ἔξωθεν μὲν, περὶ τὰς θορείους καὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν τετραμμένας πύλας τοῦ ναοῦ, ἐξωγραφήσατο ἐαυτὸν ἐπὶ μεγάλου πίνακος, «οὐ βασιλικῶς, ἀλλ' ἐργατικῶς ἐσταλμένον, καὶ δρέπανον χειρίζοντα κτλ.». παρὰ τὴν αὐλειον δὲ αὐτοῦ μετέφερεν ἐκ τοῦ κατὰ τὸ Μέγα παλάτιδον κηπίου τὴν πορφυρὰν μεγίστην πύελον, «ἧς τοῖς χεῖλεσι «φρικώδεις δῶα ἀμπιελιττοντο δράκοντες, εἰς ὀλκοὺς λορδοῦμενοι, θαυμάσιόεσθαι», κατὰ τὸν Χωνειάτην. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ ἀνέθηκε μετέωρον, καταχρυσώσας, ἀρχαίαν τινα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰκόνα, πρὸς τὸν ὅποιον εἶχεν ἰδιαιτέραν εὐλάβειαν. Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ ὠκοδομήσατο καὶ «οἶκημα πολυτελές», ἵνα ἐν αὐτῷ διαμένη ὁπότε ἀφίκοιτο εἰς τὸ τέμενος. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος μετεποίησεν ἔπειτα εἰς νοσοκομεῖον· εἰς δὲ τὸ ταφεῖον οὐκ ἐπέτρεψε κατατεθῆναι τὸν τοῦ Ἀνδρονίκου νεκρόν. Τὸν ναὸν δὲ ὅλον, ἡρειπωμένον ἤδη ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, κατηδάφισεν ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτός, καὶ μετεχειρίσθη τὴν ὕλην αὐτοῦ, ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων κτιρίων ἐτοιμορρόπων, εἰς κατασκευὴν τῶν παρὰ τὴν Χρυσὴν Πύλιν ἀνεγερθέντων ὑπ' αὐτοῦ πύργων.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, συγγεόμενον, ὡς προεῖρηται, τῷ τῶν Ἀγίων Πάντων, ἀπέκειτο, μετακομισθεῖσα, φαίνεται, ἀπὸ τῆς Χαλκῆς, καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος εἰκὼν, ἡ καλουμένη τοῦ Ἀντιφωνητοῦ, τὴν ὁποίαν περιεκόσμησε πολυτελῶς ὁ Ἀνδρόνικος. Ἀλλ' ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος λέγει ὅτι ἡ «ἐν τῇ Ὁραίᾳ πύλῃ τοῦ νεῶ τῶν Ἀγίων Μαρτύρων τῶν Τεσσαράκοντα εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ», ἦτον ἄλλη παρὰ τὴν ἐν τῇ Χαλκῇ ἰδρυμένην· τὸ δὲ θαῦμα τῆς ἀντιφωνήσεως ἀπεδίδετο ὑπ' ἐνίων μὲν εἰς ἐκείνην, ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς ταύτην.

Ἐκατέρωθεν τῆς Μέσης καλουμένης ὁδοῦ ἔφερον ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου πρὸς τὰ γερσαῖα τεῖχη, δύο ὑπόστεγοι ὁδοί, ὧν ἡ μὲν μεσημβρινωτέρα παρέτεινεν εἰς τὸ Φιλαδέλφιον, ἡ δὲ βορειότερα πρὸς τὰ Ἀρτοπωλεῖα, τῶν ὁποίων προεῖχεν, ὡς φαίνεται,

Τὸ Μόδιον.

τοποθετούμενον ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου μεταξὺ τοῦ Ταύρου καὶ τοῦ

(1) Ἀθλον ὀποτέρας τῶν δύο.

Φιλαδελφίου. Ἰστατο δὲ, κατὰ τὸν Κωδινόν καὶ τὸν Ἀνώνυμον Πατριῶ-
γράφον, «ἐπάνω τῆς ἀψίδος τοῦ Ἀμαστριανοῦ, μέσον τῶν δύο χειρῶν»,
καὶ ἦτον, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν συγγραφέων τούτων, «Ἐξάμουν τοῦ
» Μοδίου, χαλκοῦν, κατασκευασθὲν ὑπὸ Οὐαλέντινιανου». Ὁ δὲ συγγραφεὺς
τῶν Πατριῶν προσθέτει ὅτι «ἐν τῷ Μοδίῳ ἴστατο καὶ ἀνδριάς τοῦ Αὐτο-
» κράτορος (τούτου;), ἔξαμουν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἔχων ἡρπάγη δὲ εἰς πᾶ-
» κτον, διὰ τὸ ἀργυροῦν τυγγάνειν». Καὶ τοῦτο μὲν φαίνεται πιθανόν,
διότι καὶ ἐν τῷ Μιλίῳ, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν πολυπληθεστέρων πλα-
τειῶν τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, ἴσταντο τοιοῦτοι μόδιοι, πρότυποι
τῶν ἐν χρήσει λοιπῶν μοδίων, καθὼς καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Ῥώμῃ, στηθεὶς
ὑπὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ (κατὰ δηλοῦν ἀρχαία τις Ῥωμαί-
κη ἐπιγραφή), καὶ ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ δὲ ἐν ἐκάστῃ πρωτευ-
ούσῃ ἐπαρχίᾳ, κατὰ διάταγμα Ῥικχάρδου τοῦ Α', καὶ ἀλλαχοῦ. Αἱ
χειρεὶς ὁμοῦς, αἱ ἰστάμεναι ἐπὶ τῆς ἀψίδος, φαίνεται πάντῃ ἀπίθανον ὅτι
ἦσαν εἰς μνήμην δῆθεν χειροκοπηθέντος τινὸς δολίου σιτοπώλου, καὶ πι-
θανώτερον φαίνεται ὅτι ἴδρυντο ἐκεῖ, «ἐπὶ τινος ὑψηλοτάτης περιωπῆς καὶ
» μετεώρου λιθίνης ἀψίδος», καθὼς λέγει ἡ Ἄννα (1), πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ
Νόμου τοῦ διατάττοντος χειροκοπεῖσθαι τοὺς παραποιοῦντας τὰ μέτρα καὶ
σταθμὰ ἐν γένει, καὶ τοὺς παροχράστας· καὶ αὐτὰς, νομίζω, ἐννοεῖ ἡ
Βασιλὶς αὕτη, διηγουμένη ὅτι οἱ ἀπαγόμενοι (εἰς τὸν Ταῦρον καὶ τὰ Ἀμα-
στριανοῦ πάντως ἀπὸ τοῦ Πραιτωρίου) κατὰδικοι, εἰ μὲν εἶχον διαθεῖν αὐ-
τὰς, πρὶν φθάσῃ ἡ ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος χάρις, ἐξετελείτο ἡ ποινή· εἰ
δὲ μὴ πω, ἀνεκαλείτο. Ἦσαν δὲ, κατ' αὐτὴν, χαλκαῖ. «Ἰποκάτω δὲ ἐν
» τῷ εἰλήματι τῶν Χειρῶν ἦσαν ἱστορίαι, οἱ δὲ πεπειραμένοι εὐρί-
» σκουσιν αὐτάς». Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ ὁμιλῶν εἶνε ὁ Κωδινός.

Ἦτον δὲ ἐν τῷ Μοδίῳ καὶ

Ὁρρεῖον,

τὸ ὁποῖον ἐσφαλμένως, φαίνεται, ἢ κατὰ διόρθωσιν ἄκριτον, γράφεται καὶ
Ὁρολογεῖον, ἐκτός ἐάν ἡ τοῦ Μοδίου ἀψὶς ἢ τὸ Χαλκοῦν τετράπυλον
ἐχρησίμευε καὶ ὡς Ὁροδεικτικὸς γνώμων. Περὶ δὲ τῶν Ὁρρεῖων τῶν καὶ
Πυρεῖων τούτων, εἶπομεν ἐν ἐκτάσει τὰ δεόντα ἐν τῇ Πρρεισαγωγῇ, καὶ
διὰ τοῦτο προσσημειοῦμεν μόνον ἐνταῦθα, ὅτι τὸ περὶ οὗ λόγος σιτοφυ-
λάκιον ἦτον καταλληλότερα τοποθετημένον ἐν τῇ τοῦ Μοδίου ἀψίδι,
διότι δι' αὐτῆς ἔρερεν, ὡς προείπομεν, ἡ ἐτέρα τῶν ἀμφιδύμων παρὰ τὴν
μέσσην ὁδὸν, ἢ πρὸς

Τὰ Ἀρτοποιεῖα,

κείμενα πρὸς ἄρκτον τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου. Ἦ ἀγορὰ αὕτη, ἥτις ἐ-

(1) Βιβλ. IB'.

λέγεται καὶ Ἀρτοτυριανὸς οἶκος (1), εἶχεν ἐπίσης μεταξὺ τῶν ἐργαστηρίων ἐπὶ κίονος ὑψηλοῦ, ἐκ μαρμάρων συνηρμοσμένου, τὸν ἕνα ἐκ τῶν τριῶν Σταυρῶν, περὶ ὧν ἔσται μετ' οὐ πολὺ λόγος, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο ΝΙΚΑ, ὅθεν ἐκαλεῖτο διὰ τοῦτο καὶ Νίκος, καὶ ὡς ἐκ τοῦτου, »ἔφερον ἐκεῖσε τὸ παλαιὸν καὶ τοὺς ἵππους ἐκατέρων τῶν Μερῶν οἱ ἡνίοχοι, καὶ εὐφημίζοντες ἔλεγον· Τοῦ Σταυροῦ ἡ δύναμις βοήθει ἡμῖν«, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον. Καταπεσόντα δὲ τὸν Σταυρὸν τοῦτον ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 890 ἐπὶ Μαυρικίου, ἀναστηλώσας ὁ Ἡράκλειος, καὶ ἥλοις σιδηροῖς στερεώσας, μετωνόμασεν Ἀνίκητον, ὅτε ἐχάραξεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν, φαινομένην ἔτι καὶ ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Καλλίστου:

»ΕΡΓΟΝ ΘΕΑΡΕΣΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΗΓΑΡΕΣΕΝ«.

Ἐνταῦθα ἐτελοῦντο, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, καὶ θαύματα, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς πυρέσσοντας ἢ πάσχοντας ὀφθαλμίας καὶ ὑποχύσεις. Ἐπιστεύετο δὲ καὶ ὅτι τρεῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ Ἄγγελος κατιῶν οὐρανῶθεν, ἐν μιᾷ κύκλῳ τὸν σταυροφόρον κίονα τοῦτον, ὑποβάλλων τὸν Τρισάχιον ὕμνον. Ὅσοι δὲ ἠξιώθησαν ἢ ἀκούσωσι τὴν ψαλμωδίαν ταύτην, τὴν παρωμοιάζον, λέγει, μὲ σημάντρου ἐκκλησιαστικοῦ ἤχον.

Ἐν τῇ ἀγορᾷ ταύτῃ ἀνέκειντο διάφορα ἀναθήματα καὶ ἀγάλματα, ἐστειρωμένα, κατὰ τὸ σύνηδες, τὰ πλείοτερα, ἐν οἷς ἀναφέρεται παραδόξως καὶ εἰκὼν Μενάνδρου, ἀλλὰ μὴ νομίση τις ὅτι τοῦ Ποιητοῦ (ποῖος ἐφρόντιζε τότε περὶ αὐτοῦ;), πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλὰ . . . μάντεως!! Ἦν δὲ ἀργυροέλατος, καὶ, πρὸς ἐπίθεσιν καὶ τοῦ κολοφῶνος τῆς τερατολογίας, 15 πῆχεων ὕψους καὶ 8 πλάτους, ἣν δὴ καὶ καταπεσοῦσαν ἐπὶ Μαυρικίου, καὶ συντριβεῖσαν, συνεχώνευσαν εἰς νομίσματα, καὶ διένειμαν αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς. Ἀναφέρονται δὲ καὶ ὀκτὼ κίονες τῶν Ἀρτοπωλείων, καὶ Φουρνικῶν (ἄψις, καμάρα) τῶν Ἀρτοπωλῶν (2), ὅπου ἐγίνετο ὑπὸ τῶν Μερῶν (τοῦ δήμου) δοχὴ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπιστρέφοντος ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀναλήψεως. »Μέσσην τῆς καμάρας ταύτης, λέγει, ὁ μωρόπιστος Κωδινός, διερχόμενοι οἱ πρὸς τὰ μακελλεῖα (3) ἀπα-

(1) Διότι ἐδῶ, φαίνεται, ἐπωλεῖτο καὶ τὸ τυρίον, καὶ ἴσως καὶ ὁ Ἀρτοτυρίτης πλακοῦς (ἡ μογάτσα τῶν ἡμερῶν μας), καθὼς τῶρα εἰς τὸ Ταάτ-οὐλ-καλέ. (2) Ἡ ἄψις αὕτη δὲν νομίζω ὅτι εἶνε ἄλλη παρ' αὐτὴν τὴν τοῦ Ἀμαστριανοῦ, ἢ τοῦ Μοδίου, καὶ ταύτην πάλιν τὴν αὐτὴν τοῦ τῆς Οὐρβικίου. Καθὼς καὶ τὸν κίονα τοῦτον τοῦ Νίκου, οὐκ ἔλλον παρ' αὐτὸν τὸν πορφυροῦν καὶ τὸν τοῦ Φιλαδέλφου, τὸν λεγόμενον Σταυρὸν. Ἀλλ' οὐχ ἥττον, ἀκολουθῶν τὴν διαίρεσιν τῶν Πατριογράφων, οἵτινες ἀδιακρίτως συγχέουσι πολλαπλασιάζοντες τὰ ὀνόματα καὶ τὰ πράγματα, τοποθετῶ αὐτὰ πρὸς τὸ παρὸν διακεκριμένως, ἄχρις ὅτου, εἴτε αὐτὸς ἐγώ, εἴαν ἐπιζητήσω, εἴτε ἄλλοι εὐτυχέστεροι ἐμοῦ τὰ προσδιορίσωσιν ἀκριβέστερον. (3) Τὰ ὅποια ἦσαν πλησίον, εἰς τὸ Λεωμακέλλιον, καθὼς θέλομεν ἰδεῖν. Ὅθεν καὶ οἱ χοῖροι, αἰσθανόμενοι ἀπὸ τῆς ὀσμῆς, φαίνεται, τοῦ αἵματος, τὸ ἀπειδεχόμενον αὐτοὺς τέλος, δὲν ἐπροχώρου ἐπέκεινα τῆς ἄψιδος.

γόμενοι χοίροι, ἴσταντο ἀκίνητοι, μέχρις οὗτου, τύπτοντες αὐτοὺς σφοδρῶς οἱ ἐλαύνοντες, ἔφερον ἀπὸ τῶν ῥινῶν αὐτῶν αἷμα »εἰς θυσίαν τοῦ τοῦ»
 »που ἐκείνου«, καὶ τότε ὥρμα ἀθρόως ἡ ἀγέλη. »Καὶ τοῦτο, λέγει,
 »ἐστὶν ἀληθές«. Καὶ τί παράξενον! ἀφ' οὗ, καθὼς εἶδομεν, ἦτον
 καὶ ἡ ἀψὶς αὐτῇ ἐστοιχειωμένη!

Ἡ δὲ ἐτέρα τῶν ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου ὁδῶν ἤγεν εἰς

Τὸ Φιλαδέλφειον ἢ Σταυρίον,

κείμενον, κατὰ τὸν Βιογράφον Στεφάνου τοῦ Νέου, πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν
 Ἀγίων Μ', »πρὸς τὸ τῆς Βασιλικῆς δημοσίας λεωφόρου πρὸς . . . ,
 »οὗ πρὸς τὸ κάταντες μέρος εἰσὶν εὐμεγέθεις οἰκίαι, προσαγορευόμεναι
 »Τὰ Κώνστα(1)«. Ἦν δὲ ἐνταῦθα, κατὰ τὸν Κωδινόν, πρὶν ἐπεκτα-
 θῶσιν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τὰ τῆς πόλεως τείχη, »τάφροι καὶ ἀψὶς
 »καὶ Πύλη, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Κάρου«, ἐξ οὗ καὶ Κάρεια,
 ὡς εἴρηται. Καὶ ταύτην ἔννοεῖ ὁ Χρυσολωρᾶς, »Ἐμνήσθην (γράφων πρὸς
 »Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον) μεταξὺ καὶ τῆς ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ τε καὶ
 »γραμμῆς πρὸς δυσμὰς γενομένης ποτὲ πύλης τῆς πόλεως, πύργους δὲ
 »λους ἢ φρούρια, εἰσιόντα εἶπερ οἷόν τε ἦν κινεῖσθαι, καὶ ὀκλάδας αὐτοῖς
 »λαΐφεισι καὶ ἰστοῖς δυναμένης δέξασθαι, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτὴν λαμπούσης
 »στοᾶς πόρρωθεν, καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἐν αὐτῇ μαρμάρων, ἔτι δὲ τοῦ
 »πρὸ αὐτῆς κίονος, ὃς καὶ αὐτὸς στήλην ἀνείχε«. Κατὰ τὸν Κωδινόν
 ὁμῶς, ὁ κίων οὗτος, τὸν ὁποῖον λέγει πορφυροῦν, ἀνείχεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν
 δεῦτερον τῶν τριῶν Σταυρῶν, οὗς ἔστησεν, ὡς εἰρήσεται μετ' ὀλίγον, ἡ
 μέγας Κωνσταντῖνος. Ἦτον δὲ, κατ' αὐτόν, χρυσοῦς διὰ λίθων καὶ ὑπέ-
 λων, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐπεγέγραπτο ΧΡΙΣΤΟΣ. Καὶ διὰ τοῦτο μὲν ὠνομάσθη
 Σταυρίον, καὶ Κίων τοῦ Σταυροῦ. Φιλαδέλφειον δὲ, διότι ἐν-
 ταῦθα συναντηθέντες δῆθεν, μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ ἀσπα-
 σάμενοι ἀλλήλους, οἱ ἀδελφοὶ Κωνσταντῖος καὶ Κώνστας, συνδιηλλάγη-
 σαν· ὅθεν ἦσαν ἐν αὐτῷ ἐστημένοι καὶ οἱ ἀνδριάντες αὐτῶν χρυσέμβαστοι.
 Ἀλλ' εἰς τὰς ἐξηγήσεις ταύτας τῶν τῆς Βυζαντίδος Ἱστορικῶν, ὡς εἶ-
 πομεν καὶ προοιμιαζόμενοι, »οὐθ' ὅπως πιστεύειν, οὐθ' ὅπως ἀπιστεῖν τίς
 »ἔχει«. Πιθανώτερον δὲ νομίζω ὅτι τὸ ὄνομα ἐπεκράτησεν ἀπὸ τῶν χρο-
 νων τοῦ Καρακάλλα, ὃς τις, εἰς μνήμην τῆς μεταξὺ δῆθεν αὐτοῦ καὶ τοῦ
 ἀδελφοῦ 'του Γέτα ὑπαρχούσης ἀρμονίας, εἶχε συστήσῃ τὰ Φιλαδέλφεια.
 ἑορτὴν ἐναγώνιον, καταργηθεῖσαν μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ 'του.

(1) Μοναστήριον τῶν Κώνστα ἀναφέρεται καὶ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῶν Συνόδων· ἄλλοιον ὅμως
 τίνος. Ἴσως δὲ τὰ οἰκήματα ταῦτα ἔννοεῖ ὁ Χρυσολωρᾶς, γράφων πρὸς Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον·
 »Καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου δὲ λόφου, τοῦ ὑπὲρ τῆς οἰκίας ἦν νῦν οἰκίαις, Κίων οὗτοι καλοῦ-
 »μενος«. Καὶ ἴσως αὐτὰ εἶνε τὰ προειρημένα Κωνσταντίνου τοῦ Δρουγγαρίου, περὶ τῶν ἐγγύ-
 λωτος ἐν τοῖς Ὁρβικίου.

Καὶ ἰδοὺ ἐνώπιον ἡμῶν, γνωριζόμενος ἀριδῆλως ἀπὸ τοῦ Πορφυροῦ
κίονος,

Ε' Ὁ Φόρος τοῦ Κωνσταντίνου

(Ταούκ - παζάρ).

Ο ΜΕΓΑΣ οὗτος καὶ κατ' ἐξοχὴν Φόρος, ἔκειτο ἐπὶ τῆς ῥάχews τοῦ
Δευτέρου λόφου, μέρος μὲν ἐν τῷ Ἑκτῷ, μέρος δὲ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ Ῥε-
γεῶνι, ὅπου νῦν τὸ Ταοὺκ - παζάρ (ὀρνιθοπάζαρον), τὰ Βαφεῖα κτλ.
Ὡκοδομήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τοῦ ὁποίου ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα,
τῷ κγ', κδ', καὶ κε' ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας του, καὶ ἐκαλλωπίσθη με-
τὰ πλῆθος ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων, μετακομισθέντων πανταχόθεν τοῦ
Κράτους. Πλῆθος δὲ τῶν κίωνων, ὅσοι ὑπεστήριζον τὰς ἀψίδας τῶν περὶ
αὐτὸν στοῶν, προσέφερον ἰδίως οἱ Καμπανοὶ ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως καὶ
τῶν Πουτεόλων τῆς Ἰταλίας.

Εἶχε δὲ σχῆμα κυκλωτερές, καὶ τοῦτο, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Κωδινόν,
κατὰ μίμησιν τῆς ποδῆας τῆς κόρτης (τῶν κρασπέδων τῆς σκηνῆς)
τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐνταῦθα στηθείσης, ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν ὁ
Αὐτοκράτωρ οὗτος εἰς τὸ Βυζάντιον, ἢ, κατὰ τὸν Νικηφόρον Κάλλι-
στον (1), ὅπου τὸ τρόπαιον ἦν εἰργασμένος τῆς κατὰ Βυζαντιῶν νίκης. «
Περιεκλείετο δὲ μετὰ διπλᾶς στοᾶς, ἔχων τὴν εἴσοδον διὰ δύο μεγάλων μαρ-
μαρίνων ἀψίδων ἀντικρυζουσῶν ἀλλήλαις, ὧν ἡ μὲν πρὸς ἀνατολὰς ἔφερεν
εἰς τὰς Στοᾶς τοῦ Σεβήρου (2) ἡ δὲ πρὸς δυσμὰς, εἰς τὸν Θεοδοσιανόν
Φόρον, ἐπέχουσαι τὴν θέσιν τῶν χερσαίων πυλῶν τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου,
καὶ ἐπομένως, ἐπεκταθέντων, ὡς εἶπομεν, τῶν τῆς ΚΠ τειχῶν, κατεῖχε
τὸν μέσον σχεδὸν αὐτῆς τόπον, καὶ » τὸ κράσπεδον τῆς πόλεως ἀποκατέ-
στη ὁμοφιλὲς αὐτῆς (3) », κατὰ τὸν Θεμίστιον (4). Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς
Ἀγίας Σοφίας ἀνήρχοντο εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Μιλίου καὶ τῆς Μέσης,
διάστημα ἐκτεινόμενον ἐπὶ χίλια, κατὰ τὸν Γύλλιον, βήματα ἀπ' αὐτοῦ
δὲ ἔφερον εἰς τὰ χερσαῖα τεῖχη αἱ προειρημέναι δύο ὑπόστεγοι ὁδοὶ (ἀμ-
φιδυμοὶ ἔμβολοι ἢ ἄμφοδοι), παρατείνουσιν ἡ μὲν εἰς τὰ Ἀρτοπωλεῖα,
ἡ δὲ εἰς τὸ Φιλαδέλφειον, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ Θεμίστιος (5): « Δρόμῳ
τε αὐτῇ (τὴν πόλιν ὁ Κωνσταντῖνος) ὑποστέγῳ οἷα πολυτελεῖ μίτρα
διαζωννύς, καὶ τὴν βασίλειον ἀγορὰν ὥσπερ καλύπτραν διαπλέκων
» χρυσῶ καὶ μορίοις (·). »

Ἦτον δὲ ὅλος ἐστρωμένος μετὰ πλάκας, ὅθεν ἐλέγετο καὶ Πλακωτὸν

(1) Ἑκκλησι. Ἱστορ. Βιβλ. Α'. (2) Ἴδε εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Ζεὺξίππου. (3) Ὅθεν
ἰδοῦν, νομίζω, ἦτον καὶ » τὸ καλούμενον Μεσάμφορον. ὁ μέσον ἐστὶ τῶν ἐπὶ τὰς λόφους, ἡ γὰρ
μία μοῖρα τῆς πόλεως ἔχει τρεῖς λόφους, ἡ δὲ ἑτέρα τρεῖς λόφους, καὶ μέσον ἐστὶ τοῦτο », κατὰ τὰ
Πατρ. ΚΠ. (4) Δόγμ. Γ', σελ. 162. (5) Δόγμ. Β'.

καὶ Φόρος πλακώματος, ἴσως δὲ καὶ Μαρμαρωτὸν, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Πορφυρογέννητος (1). Καὶ ἐπάνω μὲν τῆς πρὸς ἀνατολὰς ἀψίδος, ἢ καμάρας αὐτοῦ, ἥτις ἐλέγετο τοῦ Μιλίου, διότι ἔφερον ἀπ' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸ (ἔθεν καὶ πολλάκις ἢ τῶν ὀνομάτων σύγχυσις), ἵσταντο οἱ ἀνδριάντες τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἑλένης, καὶ ὁ Σταυρὸς ἐν μέσῳ αὐτῶν, γράφων: »Εἰς Ἅγιος κτλ. Καὶ δύο ταχυδρόμων στήλαι πτερωταί (2)· ἀνετέθησαν δὲ παρὰ τοῦ τὸν Φόρον ἐπαρχοῦντος, κατὰ τὸν Κωδινόν· ὅπισθεν δὲ ὁ Τραϊνός, καὶ πλησίον αὐτοῦ ὁ Αἰλῖος Ἀδριανός, ἀμφοτέρω ἔφιπποι, κατὰ τὸν Κεδρηνόν. » Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀψίδι τοῦ Φόρου ἵστατο, κατὰ τὸν Κωδινόν, καὶ ἡ Τύχη τῆς πόλεως μετὰ μαδίου, ἦν Μιχαήλ ὁ Παγκρατὴς, παρὰ τοῦ βασιλέως (τοῦ Νικηφόρου) πάντως τοῦ ἀπὸ Γενικῶν) κελευσθεὶς ἐχειροκόπησεν, ἵνα μὴ ἰσχύωσι » τὰ δημοτικὰ μέρη ἐπανίστασθαι κατὰ βασιλείων (3). »

Ὑπερθεν δὲ τῆς πρὸς δυσμὰς, δύο ἀγάλματα χάλκινα γυναικεῖα, τὸ μὲν ἴσως τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον θέλομεν ἀνεύρει καὶ ἐν τῇ τοῦ Σενάτου περιγραφῇ, τὸ δὲ τῆς Ἥρας ἢ τῆς Ἀμφιτρίτης, ἀμφοτέρα κολοσσοῦσα. Καὶ τὸ μὲν τῆς Ἀθηνᾶς ἀνέτεινε, κατὰ τὸν Νικήταν, εἰς τριᾶκοντα ποδῶν ὕψος, ἱστάμενον ἐπὶ στήλης, κράνος ἔχον καὶ τὸ Γοργόνειον τέρας καὶ ὄφεις ἐμπεπλεγμένους περὶ τὸν τράχηλον. Μετεκομίσθη δὲ ἐκ τοῦ ἐν Ῥώμῃ Τυχείου, ὅπου τέως ἱδρυτο, κατὰ τὸν Προκόπιον. » Ἡμὲν φέιστο δὲ, λέγει ὁ Χωνειάτης, στολὴν . . . ποδῆρην καὶ συμπτυσσομένην » πολλαχῇ τῶν μελῶν, ὥς μὴ τι τοῦ σώματος παραφαίνετο, ὅπερ ἡ φύσις » περιστέλλειν ἐπέταξε. Μίτρα δ' Ἄρεως τὴν ἰξὺν περιελήφυσαι, ἱκανῶς » αὐτὴν περιέσφιγγεν. Εἶχε δὲ καὶ τοὺς στέρνοισι, ὀρθότιτον ὄν, ποικίλον » αἰγιόωδες ἐπένδυμα, τῶν ὤμων διεξικνούμενον, τὴν τῆς γοργοῦς τυτσοῦν » κεφαλὴν. Ὁ δὲ γε αὐχὴν, ἀχίτων ὢν, καὶ πρὸς τὸ δολιχόδειρον ἀνατεῖν » νόμενος, ἄμαχον εἰς ἡδονὴν θέαμα ἦν. Τοσοῦτον δ' ὁ χαλκὸς πρὸς τὴν » ἐκείνου μίμησιν πειθήνιος ὑπελλάττετο, ὥστε καὶ τὰ χεῖλη δόξαν παρ' » εἶχον, ὥς, εἰ καὶ προσμενεῖ τις, μείλιχον φωνὴν ἐνωτίσεται. Καὶ φλε » βῶν δὲ διεκτάσεις ὑπεκρίνετο, καὶ ὥς ὕγρον ὅλον τὸ σῶμα ἐν οἷς ἔδει » περιεκλάτο, καὶ, ζωῆς ἀπέχον, μετεῖχεν ὥς ζῶν ἀνθρωπότητος, τοὺς ὀ » φθαλμοὺς ἱμέρῳ παντὶ βεβρόμενον. Ἱππουρις δ' ἐπικειμένη τῇ κεφαλῇ, » δεινὸν καθύπερθεν ἔνευεν. Ἡ δὲ κόμη, εἰς πλέγμα διεστραμμένη καὶ » δεσμουμένη ὅπισθεν, ὅση κέχυτο ἐκ μετώπων, τρυφή τις ἦν ὀφθαλμῶν, μὴ » ἐπίπαν τῷ κράνει συνεχομένη, ἀλλὰ τι καὶ παρεμφαίνουσα τοῦ πλοχμοῦ. » Τῶν δὲ χειρῶν ἡ μὲν λαιὰ τὰ συνεπτυγμένα τῆς ἐσθῆτος ἀνέστελλεν,

(1) Βιβλ. Α', 17. (2) Τοῦ Ἑρμοῦ πιθανῶς ἢ τοῦ Ἑρωτος ἢ τῆς Νίκης. (3) Τοῦτο ἐκείνο τὸ τῆς παροιμίας: » Πάθος ἐν γωνίᾳ, ἄρα ἐρέχει. » Περὶ τοῦ ἀγάλματος τούτου ἴδε κατόπιν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Βουλευτηρίου.

ἡτέρα δ' ἐκτεινομένη πρὸς κλίμα τὸ νότιον, εἶχε τὴν κεφαλὴν ἡρέμα πως
 ἐγκλινομένην ἐκεῖ, καὶ τὰς τῶν ὀφθαλμῶν ἐπίσης τεινομένας βολὰς. »
 Τὸ δὲ τῆς Ἑρας, τὸ ὅποιον κατεχώνευσαν οἱ Λατῖνοι μετὰ τοσούτων καὶ
 ἄλλων, κρατήσαντες τῆς πόλεως, ἦτον τόσον μέγα, ὥστε μόνον τὴν κε-
 φαλὴν τοῦ μόλις τέσσαρα ζεύγη βοῶν μετεκόμισαν ὑπότροχα εἰς τὸ Μέλ-
 γα Παλάτιον, ὅθεν καὶ πολύγαλκον καλεῖται ὑπὸ τοῦ Χωνειάτου.
 Ὅσοι δὲ ἔλεγον ὅτι ἦτο τῆς Ἀμφιτρίτης, ἐξελάμβανον τὰς ἐπὶ τοῦ με-
 τώπου καὶ τῶν κροτάφων ἑλικας τῆς κόμης αὐτῆς, ὡς χηλὰς καρκίνων.
 Πιθανόν δὲ ὅτι ἦν τῆς Θέτιδος, ἥτις, κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ἀριστο-
 φάνους, »καρκίνους ἦν τὴν κεφαλὴν διαστεφής.«
 Ἄλλ' ἐπὶ τῶν τελευταίων τῆς Αὐτοκρατορίας χρόνων τὰ ἀγάλματα
 ταῦτα ἐνομίσθησαν τελέσματα, εἰκονίζοντα, τῆς μὲν τοὺς Γραικοὺς,
 ὅθεν καὶ τὴν ὠνόμαζον Ῥωμαίαν· τῆς δὲ Ἀθηναίης, τοὺς δυτικούς, ἥτοι Εὐ-
 ρωπαίους, ὅθεν καὶ τὴν ἔλεγον Οὐγγρισαν, καὶ τοὶ τῶν ὁμμάτων αὐτῆς
 πρὸς νότον, ὡς εἶδομεν, ἐστραμμένων. Ἄλλ' »οἱ μὴδὲ τὰ θέσεις τῶν
 περάτων ὅπως οὖν ἐπιστάμενοι, εἰς ἐσπέραν ἀφορᾶν (λέγει ὁ αὐτὸς συγ-
 γραφεὺς) τὸ ἀγαλμα διετείνοντο, καὶ οἷον ἐπισπᾶσθαι χειρὶ τὰ ἐκ δυ-
 σμύθεν στρατεύματα. Ὅθεν, ἐπειδὴ συνέβη ἵνα καταπέσῃ μὲν ἐκείνη,
 ἡ μὲν δὲ αὕτη ὀρθία, ὁ Κομνηνὸς Μανουὴλ, »οἰωνισάμενος τὰς κλή-
 σεις (λέγει ὁ αὐτὸς), ὅτε τὸ τρίτον κατὰ τῶν Παιόνων στρατεύειν ἐμελ-
 λε, πέμψας εὐθὺς, ἐκείνην μὲν τὴν κειμένην ἀνέστησε, ταύτην δ' ἀνέ-
 τρεψε καὶ κατήνεγκε, ταῖς τῶν εἰκόνων μετατροπαῖς μεθαρμόσειν οἰό-
 μενος καὶ τὰ πράγματα. Ἐπὶ δὲ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου καὶ Ἀλεξίου
 τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἤδη τῶν Σταυροφόρων περικαθημένων τὴν πόλιν τῷ 1203,
 ὁ συρφετώδης καὶ μεθύων τῆς ΚΠ ὄχλος, κατεσύντριψαν ὁρμήσαντες τὸ
 τῆς Ἀθηναίης, »τὴν τῆς ἀνδρίας καὶ φρονήσεως ἐπιστάτην καὶ τοῖς τύποις
 αὐτοῖς ἀπωσάμενοι, συμπεραίνει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς.
 Πρὸς τὸ ὅριον δὲ τοῦ Φόρου μέρος, ἐν τῇ ἐκείσε ἀψίδι, ἔστησεν ὁ
 Μ. Κωνσταντῖνος τὸν πρῶτον ἐκ τῶν τριῶν Σταυρῶν, οὗς ὑπερμεγέθεις
 ἐκ χαλκοῦ τεκτηνᾶμενος, ἰδρύσατο ἐν ΚΠ, εἰς μνήμην (λέγει Νικηφόρος
 ὁ Κάλλιστος) τῶν γενομένων αὐτῷ οὐρανόθεν τριῶν ἐμφανειῶν τοῦ ση-
 μείου τούτου, τῆς μὲν ἐν Ῥώμῃ, ὅτε ἀπεδύετο καταγωνιούμενος τὸν Μα-
 ξέντιον, τῆς δὲ ἐν Βυζαντίῳ, ὅτε ἐπολιώρκει τὴν πόλιν, τῆς δὲ τρίτης,
 ὅτε διέβη τὸν Ἰστρον κατὰ Σκυθῶν. Ἦν δὲ, κατὰ τὸν Κωδινόν, χρυσέμ-
 πλαστος, καὶ ἐν τοῖς ἀκρωτηρίοις τῶν κεραιῶν αὐτοῦ εἶχε σφαιρώματα
 τινα (μῆλα). Ἐπεγέγραπτο δὲ ἐν τούτῳ μὲν ΙΗCΟΥC, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐν τῷ
 Φιλαδελφίῳ ΧΡΙCΤΟC, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν τοῖς Ἀρτοποιαίσις, ὡς προείπο-
 μεν, ΝΙΚΑ.

»Ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ Φόρου τῆς ἀνατολῆς, κατὰ τὸν Ἀνώ-

νυμον, ἴσταντο καὶ δώδεκα Σειρῆνες (!!) ἐπίχρυσοι, μείνασαι ὕστερον ἐπτά, τὰς ὁποίας ὁ λαὸς ὠνόμαζεν ἵππους θαλασσίους, λέγει ὁ Κωδινός, καὶ τῶν ὁποίων τὰς τρεῖς μετέθηκαν ἐν τοῖς τοῦ ἀγίου Μάμαντος μέρεσιν, ἴσως ὅταν Μιχαήλ ὁ Θεοφίλου μετέφερεν ἐκεῖ τὰ Ἱπποδρόμια.

Ἐν δὲ τοῖς εὐωνύμοις μέρεσι, πλησίον τῆς μεγάλης στήλης, » καὶ ἐλέφαντος στήλη ἴστατο φοβερά, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον Ἀρχαιογράφον τῆς » ΚΠ, ἥτις, σεισμοῦ γενομένου καταπεσοῦσα, ἀπώλεσε τὸν ἕνα πόδα τὸν » ὀπισθεν. Οἱ δὲ τοῦ ἐπάρχου ταξεῖται (ἔθος γὰρ τὸν Φόρον παρ' αὐτῶν » φυλάττεσθαι), συνδραμόντες, . . . εὗρον ἔσωθεν αὐτοῦ τὰ ὅσα ἀνθρώπου » ὀλόκληρα, καὶ πυξίον μικρὸν, οὗ ἐν τῇ κεφαλῇ ἔγραφεν: Ἀφροδίτης » παρθένου ἱερᾶς οὐδὲ θανούσα χωρίζομαι. Ἐκ τῆς » συγκεχυμένης ταύτης περιγραφῆς οὐδὲν ἄλλο δύναται τις ἵνα συμπεράνῃ εἰμὴ ὅτι τὸ ἐλεφαντόμορφον τοῦτο χαλκούργημα ἦτον ἴσως τάφος ἱεροδούλου τινὸς τῆς Ἀφροδίτης. Προσθέτει δὲ ἐπὶ πᾶσιν ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὅτι » ὁ ἐπαρχος προσέθηκε τὸ ζώδιον τοῦτο τῷ δημοσίῳ εἰς νομισμῶν.

Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ Φόρου ἦτον φιάλη ἢ κρήνη, καὶ παρ' αὐτὴν τὸ ἄγαλμα Δανιήλ τοῦ Προφήτου μετὰ τῶν λεόντων ἐκ χαλκοῦ ἐπιχρύσου. » Εἶδες » δ' ἂν, λέγει ὁ Εὐσέβιος (1), ἐπὶ μέσων ἀγορῶν κειμέναις κρήναις . . . » τὸν τε Δανιήλ σὺν αὐτοῖς λέουσιν ἐν χαλκῷ πεπλασμένον, χρυσοῦ τε πε- » τάλοις ἐκλάμποντα. Καὶ πιθανὸν ὅτι ἦσαν οἱ αὐτοὶ λέοντες, ἐὰν ὑπο- » τεθῶσιν ὁμοῦ καὶ ἐκεῖνοι χαλκοὶ, οἱ παρὰ τὸ ἄγαλμα τῆς Ῥέας τῆς ἐκ Κυζίκου, μεθαρμοσθείσης, ὡς ἐροῦμεν, εἰς Τύχην τῆς πόλεως. Καὶ ὡς ἐκ τούτου συμπεραίνω προσέτι ὅτι αὐτὴ ἡ φιάλη μᾶλλον παρὰ ἢ ἐν τῷ Ἀ- οὐρά τῆς Ἀγίας Σοφίας ὠνομάζετο Λεοντάριον.

Ἀλλὰ τὸ πρῶτιστον καὶ μέγιστον τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου ὠράισμα ἦν ὁ ὑπερμεγέθης Πορφυροῦς Κίων, τοῦ ὁποίου τὸ σκελετὸν διασώθη καὶ μέχρις ἡμῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Τσενμπερλή-τασί (στεφανόδετος στήλη) καὶ Γιανμῖς-τασί (κεκαυμένη στήλη), ἐκεῖνο μὲν διότι εἶν' ἐξωσμένη μετὰ πολλὰ σιδηρᾶ στεφάνια πρὸς ἀσφάλειαν· τοῦτο δὲ διὰ τὸ αἰθὸν γρῶμα, μετὰ τὸ ὁποῖον τὸν ἐχρωμάτισαν αἱ πρὸ τοσούτων χρόνων πυρκαϊαί. Ὁ κολοσσιῶς οὗτος κίων, ὁ » πάσας μὲν στήλας, πάντας δὲ » ἀνδριάντας νικῶν, κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν, ὁδὸν εἶνε μονόλιθος, καθὼς πολλοὶ καὶ τότε καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ἐξέλαβον, ἀπατηθέντες ἐκ τῶν περὶ τὰς συναρμογὰς τῶν σπονδύλων αὐτοῦ περιηρμοσμένων ἐπιτηδείως στεφάνων δάφνης ἐξ ὠρειχάλκου, ἀλλὰ συναρμοστὸς ἐξ ὀκτῶ (τοὺς ὁποίους οὐκ οἶδ' ὁπόθεν λαβὼν ὁ Γίβων ἀριθμεῖ δέκα) σπονδύλων, Δωρικῆς τάξεως. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οἱ περικαλύπτοντες τὰς συναρμογὰς αὐτῶν στέφανοι διὰ

(4) Βιβλ. ΙΗ'.

τῆς συμπλοκῆς τῶν φύλλων καὶ κόκκων τῆς δάφνης, ἀναγεγλυμμένων ἐπιδεξιότατα περὶ τὸ ἄνω μέρος ἐκάστου σπονδύλου, ἀπέκρυπτον τὰς τῶν λίθων συμβολὰς, ὅλοι σχεδὸν οἱ παλαιοὶ Ἱστορικοὶ τὸν ἐνόμιζον, ὡς προείπομεν, μονόλιθον, καὶ ἐὰν ᾗδεν συνετρίβετο, ἴσως ἤθελεν ἀκόμην νομίζεσθαι τοιοῦτος. Ὅθεν ὁ μὲν Ζωναρᾶς λέγει ὅτι » ἐκομίσθη, ὡς λόγος, » ἐκ Ῥώμης ». Ὁ δὲ Γλυκᾶς προσθέτει ὅτι καὶ » τρία ἔτη διεπλώζετο, » καὶ ἐνιαυτὸν ὅλον διεβιάζετο ἔνθα ἴσταται (1) ». Ὁ δὲ Κωδινός, προσεπιθαφιλεύων εἰς τὰς φήμας ταύτας, λέγει ὅτι » τὴν στήλην τοῦ Φόρου » εἰς καροῦχαν ἤνεγκαν ἀπὸ τοῦ Φιλαδελφίου, ἥ, ὡς ὁ Διακρινόμενος (2) » λέγει, ἀπὸ Μαγναύρας ».

Τὸ ὕψος τοῦ κίονος τούτου, τοῦ ὁποίου τὴν ἀκριβεστέραν περιγραφὴν ἔχει ὁ Roscock, εἶνε 90 σχεδὸν ποδῶν, ἡ δὲ περιφέρεια 33, κατὰ τὸν Chavalier. Ἐδράζεται δὲ ἐπὶ τετραγώνου στυλοβάτου, 18-20 ποδῶν ὕψους, ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, βαίνοντος ἐπὶ κρηπίδος, ὑψουμένης τέσσαρας βαθμίδας, ὧν τῆς μὲν κατωτάτης τὸ ἀπὸ τοῦ δαπέδου ὕψος εἶνε ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ποδός, ὁμοίως καὶ τῆς δευτέρας· τῆς δὲ τρίτης καὶ τετάρτης ἀνὰ ἑξ πόδας. Τὸ δὲ πλάτος τῆς βάσεως πανταχόθεν, 11 ποδ. καὶ 9 δακτύλων. Ἐπὶ Γυλλίου ἐφαίνετο ἀκόμη καὶ ἡ πλίνθος καὶ τὸ κυμάτιον αὐτοῦ, ἔχοντα ὕψος ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ποδός, καὶ ἐξέχοντα τοῦ κορμοῦ ἑξ δακτύλους· ἔπειτα ὁμοῦς συνεκρύφθησαν ὑπὸ τῆς προσγενομένης ὑπὸ τῶν Τούρκων τοιχοδομίας, περὶ ἧς ἐφεξῆς. Κατὰ τὸν Γύλλιον, ὁ κάτω σπόνδυλος ἔχει 6 ποδ. καὶ 4 δακτ. ὕψος· ἕκαστος δὲ τῶν λοιπῶν, 10 ποδ. καὶ 9 δακτ., ὥστε τὸ ὅλον ὕψος καὶ τῶν ὀκτῶ σπονδύλων εἶνε 86 ποδ. καὶ 9 δακτύλων.

Οἱ περικαλύπτοντες δὲ τὰς συναρμογὰς αὐτοῦ ἔξωθεν σιδηροὶ περίχالκοι ζωστήρες, εἰς σχῆμα δαφνίνων στεφάνων, περιετέθησαν, ὡς λέγεται, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου, πρὸς συγκράτησιν τῶν σπονδύλων αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο μὲν οὐδὲν ἔχει τὸ ἀπᾶδον· ἀλλ' ὅτι ἀφορμὴν ἔδωκε πρὸς τοῦτο ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου ἢ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 416 συμβᾶσα δὴθεν διὰ νυκτός ἐξολίσθησις λίθου τινός τῶν πρὸς τὰ κάτω μέρη τοῦ κίονος, φαίνεται ἀπίθανον, πρῶτον διότι τῶν λίθων ὄντων ὅλων ὀκτῶ, ἀδύνατον ἵνα ἀποσπασθῇ ὁ κάτω, χωρὶς ἵνα συγκατασπάσῃ καὶ τοὺς λοιπούς· καὶ δεύτερον διότι, ἐὰν ὑποτεθῇ ἀποσπασθεὶς λίθος τις τῶν ἐκ τῆς κρηπίδος,

(1) Δὲν εἶνε πάντῃ ἀπίθανον, ἡ περιγραφὴ τῆς διακομίσσεως ταύτης ἵνα ἀνῆλκε μάλλον εἰς τὸν ἐν τῇ Ἱπποδρόμῳ μονόλιθον ὀβελίσκον, ἢ τὸν ἄλλον τὸν ὑπὸ τοῦ Πριόλου μετακομισθέντα εἰς Ῥώμην, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἴσως τῷ ὄντι εἶχε μετενεχθῇ εἰς ΚΠ. (2) Διακρινόμενοι ἐλέγοντο, ὡς discernentes, hesitantes ἢ segregati (σχισματικοί, ἀκέφαλοι), αἰρετικοί τινες, οἱ ὁποῖοι τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου μέρος μὲν ἐδέχοντο, μέρος δὲ ἀπεδοκίμαζον. Ἰδιωνυμικῶς δὲ Διακρινόμενος ἐγνωρίζετο ὁ Ἱστορικός Ἰωάννης, εἴτε ὁ Μαλαῆς, εἴτε ὁ μετ' αὐτοῦ συγγεόμενος, καθὼ καὶ συμπολίτης του καὶ συνώνυμος, Ἀντιοχηνός.

ἡ περιδείσεις τῶν σπονδύλων ὅθεν ἐχρησίμευεν εἰς τίποτε. Καὶ διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι οἱ στέφανοι οὗτοι περιηρμόσθησαν εἰς αὐτόν ἅμα ἰδρυθέντα¹ ὁ δὲ Θεοδοσίος ἴσως τοὺς περιεχρύσωσεν ἢ ἄλλως ἐπιδιώρωσεν. Ἐπὶ Νικηφόρου δὲ τοῦ Βοτανειάτου, κερυνὸς καταπέσων, κατηνάλωσε τῶν ζωστήρων τούτων τοὺς τρεῖς, διατεμὼν καὶ μέρος τοῦ κίονος (τοὺς ἀνωτάτω δύο ἢ τρεῖς σπονδύλους). Ὅθεν Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς (καὶ οὐχὶ ὁ Παλαιολόγος), δι' ἔλλειψιν τεχνιτῶν ἐπιτηδείων, προσωκοδόμησεν ἀντὶ τῶν καταπεσόντων ἓνα σπόνδυλον ἰσοπαχῇ τῷ κίονι ἐκ πολλῶν λίθων, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐνεκόλαψε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν, ἣτις, λέγει συγγραφεὺς τῆς Γάλλος, δύναται ἵνα θεωρηθῇ ὡς ἡ ἐπιτύμβιος τῶν ὠραίων τεχνῶν:

» Τὸ θεῖον ἔργον, ἐνθάδε φθαρὲν χρόνῳ,

» Καίνει Μανουὴλ εὐσεβὴς Αὐτοκράτωρ.

Ἐπὶ τοῦ κίονος τούτου ἐστήθη ὁ ἀνδριὰς τοῦ Κωνσταντίνου χαλκοῦς, πρὸς ἀνατολὰς ἐστραμμένος, μεταποιηθεὶς, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, ἀπὸ ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος ἀκτινοφόρου (1), μετακομισθέντος ἀπὸ τῆς ἐν Φρυγίᾳ Ἡλιουπόλεως (2), ἢ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἔργον, καθὼς ἐλέγετο, τοῦ Φειδίου. »μεγέθει μὲν πάμμεγα, κάλλει δὲ γε θαυμάσιον«, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (3). Ἐκράτει δὲ τῇ μὲν δεξιᾷ σκῆπτρον ἢ λόγχην, καταπεσοῦσαν ὑπὸ σειμοῦ τὸν Αὐγουστον τοῦ 541, καὶ καταπαρεῖσαν εἰς τὴν γῆν ἐπὶ πῆχεις τρεῖς· τῇ δὲ ἀριστερᾷ σφαῖραν, ἔχουσαν ἐπικείμενον Σταυρόν, καὶ καταπεσοῦσαν τῇ 25 Σεπτεμβ. τοῦ 477 ἐπὶ τοῦ ἐπὶ Ζήνωνος συμβάντος μεγάλου σειμοῦ. Ἐκαλεῖτο δὲ, κατὰ τὸν Τζέτζην (4), Ἀνθήλιος, καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐσώζετο ἔτι ἐπ' αὐτοῦ (τῷ 1165) εἰς τὸ Παλάτιον. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο, λέγει ἡ Ἄννα (5), ὑπερίσχυσε τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος. Ἐπ' ἐγράφη δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

» Σὺ, Χριστὲ, Κόσμου Κοίρανος καὶ δεσπότης·

» Σοὶ νῦν προσῆξα τήνδε σὴν δούλην πόλιν,

» καὶ σκῆπτρα τάδε, καὶ τὸ τῆς Ῥώμης κράτος.

» Φύλαττε ταύτην, σῶξέ τ' ἐκ πάσης ἐλάβδης.

(1) Καθὼς παριστάνεται καὶ εἰς νομίσματά τινα ἐσκευασμένους ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ὡς Ἀπόλλων ἀκτινοφόρος, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: CLARITAS REIPUBLICAE. Σημειωτέον δὲ ἐνταῦθα ὅτι, ἀπεναντίας τῆς παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσης παραδόσεως, εἰκονίζουσι τὸν Αὐτοκράτορα τοῦτον πωγωνοφόρον, ὅλα αὐτοῦ τὰ σωζόμενα νομίσματα φέρουσιν αὐτὸν ἀγένειον, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἀντεγραψάμεθα τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐξ ἐνὸς τοιοῦτου σωζομένου ἐν τῇ ἐν Παρίσις Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Καὶ ἄλλως δὲ γνωστὸν, ὅτι ὅλοι οἱ ἐφεξῆς αὐτοκράτορες, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὴ ἐξαιρουμένου, ἀπεκείροντο, Ῥωμαϊκῶ· ἔθει, τὸ γένειον, ἐκτὸς μόνου τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὃς τις καὶ ἀπολογητικὸν περὶ τούτου ἔγραψε τὸν Μισοπώγωνα ἐπιγραφόμενον αὐτοῦ λόγον. Πρῶτος δὲ ὁ Φωκᾶς φέρεται πωγωνοφόρων, καὶ μετ' αὐτόν ὁ Ἡράκλειος, καὶ τούτου τὸ παράδειγμα ἠκολούθησαν καὶ οἱ μετέπειτα αὐτοκράτορες. (2) Καὶ ὅχι, καθὼς φέρεται παρὰ τῷ Ζωναρᾷ, Ἴλλου πόλεως. (3) Βιβλ. ΙΗ'. Ἀλλαχοῦ δὲ λέγει: »Θαῦμα ἰδεῖσθαι διὰ τὴν τέχνην, διὰ τὴν τὸ μέγεθος· τὸ μὲν γὰρ πελώριον ἦν· ἡ δὲ ἀκρίβειαν εἰδείναι χειρὸς ἀρχαίας, μικροῦ πλαττούσης καὶ ἔμψου.« (4) Χιλ., Η' ρ46', 333. (5) Βιβλ. ΙΒ'.

Ὁ δὲ Κεδρηνὸς ἀναφέρει καὶ τὸ ἐξῆς μονόστιχον, ὡς γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος:

« Κωνσταντῖνος ἔλαμψεν ἡλίου δίκην ».

Καταπεσόντος δὲ αὐτοῦ ὑπὸ σφοδροτάτου λιθὸς ἀνέμου τῇ 5 ἢ 14 Ἀπριλίου τοῦ 1105 ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ὡσεὶ δέκα τῶν ἐκεῖ παρατυχόντων ἀνελόντος, καὶ συνθραυσθέντος εἰς λεπτὰ τμήματα, ἐτέθη αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Κίονος ὁ Σταυρὸς, σωζόμενος ἀκόμη καὶ ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπιτελλῶν ἐκ Ῥώμης Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς τῷ 1439, ἔλεγεν: « Ὁ Πορφυροῦς κίων, εἰς ὕψος αἶρων μήκιστον τὸν Σταυρόν ».

ὑπὸ τὴν βάσιν δὲ τοῦ κίονος τούτου, ἐδραζομένην « ἀψῖσι στερῆρας τέσσαρσι περικύκλω », κατὰ τὸν Νικηφόρον Κάλλιστον (1), ἦσαν ἡ ἐπιστεύοντο κατὰ παράδοσιν ὅτι ἦσαν ἐγκατορωρυγμένοι, ὅχι μόνον οἱ δώδεκα κόφινοι καὶ αἱ ἑπτὰ σφυρίδες τῶν περισσευμάτων τῶν πέντε ἄρτων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀλαδαστρινὸν σκεῦος ἐκ τοῦ ὁποῖου ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ τὸ σκέπαρνον (2), διὰ τοῦ ὁποῖου ἐτεκτόνησεν ὁ Νῶε τὴν Κιβωτόν, καὶ οἱ σταυροὶ τῶν δύο ληστῶν, καὶ ἄλλα σημειοφορικὰ πολλὰ, κατὰ τοῦ Κωδίνου τὴν ἔκφρασιν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ πολυβύλλητον Παλλάδιον, εἴτε αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ Τρωϊκόν, εἴτε ἀπομίμημα ἐκείνου, ἀφαιρεθὲν κρύφα ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐσυγχέετο ἰσως μὲ τὸ προβῆθαι κολοσσαῖον ἄγαλμα τῆς Αἰνιδίας Παλλίδος· διότι ὁ Ζωναρᾶς, τὸ Παλλάδιον ἀναφέρων, λέγει ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἔστησε καὶ τοῦτο ἐν τῇ Πλακωτῇ ἀγορᾷ· εἰς αὐτοῦ δὲ τοῦ ἐπὶ τοῦ κίονος ἀνδριάντος τὴν μὲν κεφαλὴν ἐθρυλλεῖτο ὅτι ἦν ἐντεθειμένος εἰς τῶν τοῦ Σταυροῦ ἡλῶν (δοθέν ἐνομίζοντο καὶ εἶναι αἱ περὶ αὐτὸν ἀκτῖνες ἡλοὶ τοῦ Σταυροῦ), εἰς δὲ τὸ θέναρ τῆς χειρὸς τμήματα τοῦ τιμίου ξύλου, ἡ, κατὰ τὸν Σωκράτην, εἶλον τὸ ἡμισυ μέρος τοῦ Σταυροῦ.

Ὅθεν ὁ κίων οὗτος ἀπελάμβανεν ἔκπαλαι παρὰ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως μέγα σέβας, ὥστε καὶ θαύματα ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντα ἱστοροῦνται. Τῇ δὲ α' τοῦ Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους ἀπήρχετο εἰς αὐτὸν λιτανεύων ὁ Πατριάρχης μετὰ τοῦ κλήρου παντὸς καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος. Ὅθεν εἶχε περὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ καὶ εὐκτήριον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐκ τῶν θυρίδων τοῦ ὁποῖου, τῶν ἀπὸ τοῦ εὐωνύμου μέρους, προκύπτων ὁ διάκονος, ἔλεγε τὴν ἐκτενῆ (δέησιν), κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον. Ἡ δὲ ἐπ' αὐτοῦ στήλη, μετακομισθεῖσα, κατὰ τὸν Μαλαλᾶν, ἀπὸ τῆς Μαгнаύρας, « πολλὰς ὑμνωδίας ἐδέξατο, καὶ προσεκυνήθη παρὰ πάντων εἰς Τύχην τῆς πόλεως ὑψωθείσα ἐν τῷ κίονι . . , καὶ τῇ ἐπαύριον γέ-

(1) Ἐκκλησ. Ἱστορ. Βιβλ. Α'. (2) Ἡ ἀξίνη, κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον

» γονε τὸ γενέθλιον τῆς πόλεως ». Τὴν αἰτίαν δὲ τοῦ σεβασμοῦ τούτου μὴ δυνάμενος ἢ μὴ θέλων ἵνα ἐννοήσῃ ὁ Ἱστορικός Φιλοστόργιος, τὸν ὁποῖον Θεομάχον ἀποκαλεῖ ὁ Φώτιος, ὁ ἐπιτεμὼν τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν, μέμφεται τοὺς Χριστιανούς » ἐπὶ τῷ τὴν εἰκόνα ταύτην » τοῦ Κωνσταντίνου θυσίαις τε ἱλάσκεσθαι, καὶ λυχνοκαΐαις καὶ θυμιάμασι » τιμᾶν, καὶ εὐχὰς προσάγειν ὡς Θεῷ, καὶ ἀποτροπαίους ἱκετηρίας τῶν » δεινῶν ἐπιτελεῖν (1) ».

Τοῦ κίονος τούτου τῶν σπονδύλων διαρράγέντων, καὶ μάλιστα τοῦ ἀμέσως μετὰ τὸν στυλοβάτην, καὶ πτωσιν ἐπαπειλούντων, εἰ καὶ συνδεδεμένων, ὡς εἴρηται, διὰ σιδηρῶν κρίκων (τσεμπέρ), περιεκτίσθη, κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως, πρὸ 150 ἐτῶν, ἡ κρηπίς καὶ τὸ ὑπόβαθρον ὅλον, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένου κινδύνου· ἀντὶ δὲ τῶν περὶ αὐτὸν προτοῦ στηριζομένων ἐργαστηρίων, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων τὸν κατηθάλωσαν αἱ πυρκαϊαί, περιφκοδόμηται ἤδη καταγώγιον στρατιωτικῆς φρουρᾶς.

Ἐν μέσῳ τῷ Φόρῳ τούτῳ ἐξεφωνήθη ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, τὸν Αὐγούστον τοῦ 746, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ ἀπὸ Σουλ-λαίου, τὸν ὁποῖον εἶδομεν πομπευόμενον ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ 38 (2) ἐπισκόπων, τῶν συνελθόντων ἐν Χαλκηδόνι, παρόντος καὶ τοῦ Κοπρωνύμου, ἡ κατάργησις τῆς προσκυνήσεως τῶν Ἀγίων Εἰκόνων, καὶ ἀνεθεματίσθησαν οἱ θεοὶ Πατέρες Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Γερμανός ὁ Πατριάρχης κλπ. Ὁ ἀναθεματισμὸς οὗτος εἶνε, καὶ διὰ τὰ φρονήματα τὰ ὅποια ἐκφράζει, καὶ διὰ τὸ ὕφος μὲ τὸ ὁποῖον τὰ ἐκφράζει, περιεργότατος. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἀναφέρεται αὐταῖς λέξεσιν ἐν ἄρθρῳ ὁ τῆς ἐν Νικαίᾳ Β' Συνόδου: » Γερμανοῦ, Γεωργίου (3) καὶ Μανσοῦρ (4), τῶν κακοδόξων » τὸ φρόνημα ὑμεῖς διελύσατε· Γερμανῷ τῷ διγνώμῳ καὶ ξυλλολάτρῃ, ἀνάθεμα! Γεωργίῳ, τῷ ὁμόφρονι αὐτοῦ καὶ φαλσευτῇ τῶν πατρῶν διδασκαλιῶν, ἀνάθεμα! Μανσοῦρ τῷ κακωνύμῳ καὶ Σαρακηνόφρονι, ἀνάθεμα! ἡ Τριάς τοὺς τρεῖς καθεῖλε κτλ.

Ἵπῃρξε δὲ ἐν αὐτῷ καὶ κινστέρνα μεγίστη (maxima), ὑπὸ τὴν τῆς πλατείας πάροdon, κτισθεῖσα τῷ 407. Εἶχε δὲ καὶ ὠρολογεῖον χαλκοῦν, μετακομισθὲν ἀπὸ Κυζίκου. Ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ αὐτοῦ Ἐμβόλῳ, ὅπου ἦσαν τὰ γουνάρια καὶ τὰ κηροπωλεῖα, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἐκτισεν, ἡ προῦπ-

(1) Ἄλλ' ἡ εἰκὼν αὕτη τοῦ Κωνσταντίνου, πρὸς τὴν ὁποίαν, ὡς συνδεδεμένην μὲ τὴν Τύχην τῆς πόλεως, προσφέρετο θρησκευτικὸν σχεδὸν σέβας, ἦτον, κατὰ τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικόν, ἄλλη παρὰ τὴν ἐπὶ τοῦ πορφυροῦ κίονος ἰδρυμένην· περὶ ἧς ἴδε τὴν γινομένην κατ' ἔτος τελευτὴν τῇ 11 Μαΐου ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ εἰς τὸ Γ' Μέρος τῆς παρούσης Πραγματείας. (2) Καὶ ὅχι 338. (3) Οὗτος εἶνε Γεώργιος ὁ Κύπριος (:), ἐφ' οὗ ἡ Γ' Σύνοδος, πατριαρχεῦσα τῷ 678, καὶ ἐκβλήθει· ἡ ἀποθανὼν τῷ 683. (4) Τοῦτο ἦτο τὸ Ἀραβικὸν ὄνομα τῆς οἰκουμένης τοῦ θεοῦ Δαμασκηνοῦ, τὸ ὁποῖον ἄλλοι μὲν παράγουσιν ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ Μανσὺρ (νόθος), ἄλλοι δὲ ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ Μανσὺρ (λελυτρωμένος).

ἄρχοντα ἀνεκαίνισε, ναὸν τῆς Θεοτόκου περικαλλέστατον, » ὡς ἂν ἔχοιεν
 » αὐτὸν οἱ πραγματευόμενοι οἶκον προσευχῆς, ὁπότε ταῖς πραγματείαις
 » ἐμβραδύνωσι », κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1).

Εἰς τὸ Τσενμπερλῆ-τασί παράκειται τὸ γλαφυρὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς
 τζαμίον τοῦ ἐπὶ Σουλεϊμάνου τοῦ Μεγάλου ἀκμάσαντος Βεζίρη Ἀαλῆ-
 πασσᾶ (1562-1566), παρωνυμούμενον ἀπὸ τοῦ πλησίον ξενοδοχείου

Βεζίρ - χανὶ - τζαμιάς.

Τοῦ τεμένους τούτου διακρίνεται, διὰ τὸ ἐπίχαιρι τοῦ σχήματος, ὁ θόλος·
 τὸ δὲ εὐρύτατον καὶ κομφότατον αὐτοῦ προπύλαιον στηρίζεται ἐπὶ ἐξ
 ὠραίων κίωνων, τῶν μὲν τεσσάρων ἐκ μαρμάρου, τῶν δὲ δύο ἐκ γρανίτου,
 ὧν ἡ περίμετρος περὶ τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ εἶνε 7 ποδῶν καὶ τεσσάρων
 δακτύλων. Ἔχουσι δὲ, καὶ τοι ἱκανῶς ὑψηλοὶ, διπλᾶ ὑπόβαθρα, καθὼς
 οἱ πλείστοι τῶν Τουρκικῶν, τὴν μὲν κατωτέραν μαρμαρίνην, τὴν δὲ
 ἄνωτέραν χαλκῆν. Ὅλα δὲ τὰ μάρμαρα τοῦ ναοῦ τούτου, καθὼς καὶ τοῦ
 προσηρτημένου αὐτῷ Πτωχοτροφείου καὶ σχολείου, ἐν οἷς καὶ διάφοροι
 κίονες πρασίνου λίθου ὑποστηρίζοντες τὸ τετράγωνον αὐτοῦ περίστωον,
 εἶνε λείψανα τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου.

Ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω τοῦ τζαμίου τούτου, ὑπάρχει ἕτερον, ἐπὶ τοῦ πρὸς
 δυσμὰς πέρας τῆς κοιλάδος τοῦ δευτέρου λόφου, τοῦ ὁποῦ τοῦ περι-
 στωον προαύλιον ὑποστηρίζουσιν ἐξ μαρμάρινοι κίονες, οἱ μὲν δύο πυρ-
 ροποικίλου, οἱ δὲ δύο γλαυκοποικίλου, καὶ οἱ δύο λευκοποικίλου λίθου.

Εἰς τὸ Ταούκ-παζάρ ἦτον, κατὰ τὸν Γύλλιον, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Ναυ-
 ἄρχου Χαῖρ-οῦδ-διν, τοῦ ἄλλως Αἰνοθάμβου (Βαρβαρούσου), περὶ οὗ
 ἐν ἄλλοις διὰ πλείονων. Ἐδῶ εἶχε τὴν κατοικίαν 'του καὶ ὁ περίφημος
 εὐνοῦχος Εὐφρατᾶς, ὁ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου.

Παρ' αὐτὸν δὲ τὸν Πορφυροῦν κίονα ὑπῆρχεν ἐπὶ Γυλλίου Βασιλι-
 κῆ, ἴσως τὸ νῦν καλούμενον

Βεζίρ - χανὶ.

Ἀπ' αὐτοῦ πιθανῶς τοῦ προειρημένου Βεζύρου Ἀαλῆ-πασσᾶ, ὃς τις ἔκτισεν
 ἢ μετεσκεύασεν αὐτὸ πρὸς κληροδότησιν τοῦ τζαμίου 'του. Τὸ στερεώ-
 τατον καὶ εὐρυχωρότατον τοῦτο κτίριον ἐννοεῖ καὶ ὀνομάζει Κερβάν
 -σαράι, νομίζω, ὁ Βουσθέκιος (2), καὶ ἐν αὐτῷ κατώκησε καὶ αὐτὸς
 (ἀντικρὺ τοῦ Πορφυροῦ κίονος), κατῴκουν δὲ καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ
 στελλόμενοι πρέσβεις τοῦ Αὐτοκράτος τῆς Αὐστρίας.

Ἐν αὐτῷ διαμένουσι συνήθως οἱ περίφημοι ἐκεῖνοι ἐμπειρικοὶ Ἀρμένιοι
 (Ἀτζέμ), οἱ θεραπεύοντες τὰ κατὰγματα καὶ τὰς ἐκπτώσεις τῶν κοκ-

(1) Ἐν εἶνε ἄρα γε ὁ αὐτὸς τῷ τῶν Χαλκοπράτων; (2) Lettre, I.

κάλων, καὶ διὰ τοῦτο καλούμενοι *κ χ ι ρ ι κ τ σ ί δ ε ς*. Φαίνεται δὲ ὅτι μετεκόμισαν τὴν τέχνην ταύτην ἐκ τῆς Περσίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας καὶ μετ' ἡνάστευσαν, καὶ διατηροῦσιν αὐτὴν ἀπόβροχτον, μεταδιδόμενην κατὰ διὰδοχὴν ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, καὶ συνισταμένην κυρίως εἰς ἄκραν ἐπεδεξιότητα χειρὸς καὶ τόλμην, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει εἰς αὐτοὺς ἡ πολυχρόνιος ἔξις καὶ ἐμπειρία. Καθότι, ὅσον περὶ ἐπιστημονικῶν ἀνατομίας κανόνων, ἀμφιβάλλω ἂν ποτέ τις αὐτῶν παρετήρησε καὶ ἐσπούδασε σκελετὸν ἀνθρώπου. Οὐχ ἤττον ὅμως τὰ ἀποτελέσματα τῆς εὐχειρίας αὐτῶν ταύτης εἶνε σωτηριωδέστατα καὶ θαυμάσια, καὶ διὰ τοῦτο προτιμῶνται τῶν Εὐρωπαϊῶν χειρουργῶν πάντοτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Παλατίου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶν' ἐκ προγόνων προσηρτημένη, κατὰ προνόμιον, μίᾳ τις ἐξ αὐτῶν οἰκογένεια, ἡ τῶν Σάχ-ναζάρ, οἰκογένεια σεβαστῇ ἀληθῶς διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ φιλάνθρωπίαν τῆς, θεραπεύουσα ἀμισθὶ ἀνέκαθεν τοὺς προσερχομένους.

Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τοῦ Βεζύρ-χανίου εἶνε τὸ Σουλτάν-σαράι, ὅπου ἀνεγέγερται πρὸς βορρᾶν τῆς Μέσης ὁδοῦ ὁ Τουλμπές τοῦ Σουλτάν-Μαχμουδ τοῦ Β', κτίριον μεγαλοπρεπέστατον καὶ κομψότατον. Ὁ Σουλτάνος οὗτος κατέσχεν ἤδη ἔνδοξον θέσιν μεταξὺ τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ὀνομάτων, καὶ, μ' ὅλον ὅτι ἡ περὶ αὐτοῦ τῶν συγχρόνων ψήφος δὲν δύναται 'να ᾗνε ἀδέκαστος, τὸ ὄνομά 'του, ὡς συνδεδεμένον μὲ τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπωσδότητε μεταρρύθμισιν τῆς Τουρκίας, μένει ἀείμνηστον, καὶ οἱ ὑπῆκοι ἰδίως τοῦ Κράτους τούτου, ὡς ἀπαλλαγέντες τοσοῦτων δεινῶν διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Γενιτσάρων, δικαίως πρέπει 'να εὐλογῶσι τὴν μνήμην 'του.

Ἐξακολουθοῦντες τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην ὁδὸν πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἀφίνοντες ἐξ εὐωνύμων τὸν Μεδρεσὲν καὶ τὸ Ἰμαρέτιον τοῦ Σουλτάν-Βαγεζήτου καὶ τοὺς Ἐμβόλους τῆς ἀγορᾶς (Τσεαρσί), φθάνομεν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν τέμενος τοῦ Σουλτάν-Ὀσμάν, τὸ καλούμενον παρὰ τοῖς Τούρκοις,

Νοῦρι - Ὀσμάνι,ἔ,

ἡ διὰ τὸ φωτεινὸν αὐτοῦ ἔσωθεν, διότι εἶνε κτισμένον ὅλον σχεδὸν ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου, ἢ κατὰ παρωνομασίαν ἀπὸ τοῦ Α' Ὀσμάν, τοῦ τρίτου Κχαλίφου, τοῦ συζευχθέντος τὰς δύο τοῦ Μωάμεθ θυγατέρας, καὶ ἐπιλεγομένου διὰ τοῦτο Κ α τ ὀ χ ο υ τ ῶ ν δύο φ ῶ τ ω ν.

Τὸ τζεαμίον τοῦτο ἐθεμελιώθη μὲν τῷ 1748, καὶ ᾠκοδομήθη κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μαχμουδ τοῦ Α' (1)· καταλειφθὲν δὲ ἡμιτελές.

(1) Ὁ Chevalier λέγει Σουλτάν - Μεχμέτ τοῦ Δ', τὸ ὅποιον, ἂν 'δὲν ᾗν' ἐντελῶς λάθος, δύναται ἴσως 'να ἐκληφθῇ ὅτι ὁ Σουλτάνος οὗτος εἶχε συλλάβει τὸν σκοπόν, καὶ διέθεσε τυχόν

διὰ τὸν ἐπισυμβάντα αὐτῷ θάνατον τῷ 1754, συνετελέσθη μετὰ ἐν ἔτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Σουλτάν-Ὁσμάν τοῦ Γ'. Κεῖται δὲ ἐπὶ τοῦ Δευτέρου λόφου, καὶ εἶνε ἀξιοθέατον, διὰ τε τὸ ἐξαισίον αὐτοῦ ὕψος, καὶ διὰ τὴν γλαφυρωτάτην λεπτουργίαν, ιδίως δὲ διὰ τὸ αἰθέριον καὶ λεπτοφυὲς τοῦ θόλου 'του. Ἄν ἔχει δὲ οὔτε ἡμιθόλια, οὔτε κίονας, οὔτε περιστύλιον, καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν ἄλλων Σουλτανικῶν τζαμιῶν, κτισθέντων κατὰ τὸν τύπον τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ δεικνύει τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς 'του. Ὑπερβαίνει δὲ, κατὰ τὴν κομψότητα τοῦ σχήματος, καὶ τὸ Σουλεϊμανιέ, καὶ τὸ τοῦ Σουλτάν-Ἀχμέτ, καὶ εἶνε τὸ κανονικώτερον, εἰ καὶ μικρότερον, τῶν λοιπῶν Αὐτοκράτορικῶν τζαμιῶν. Οἱ δύο μιναρέδες αὐτοῦ ὑψοῦνται κατὰ μέτωπον ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου· εἰς δὲ τὰς τέσσαρας αὐτοῦ πλευρὰς προσερείδονται κομψότατα περίστωα, φθάνοντα μέχρι τοῦ πρώτου ὀρόφου, καὶ βαίνοντα ἐπὶ κρηπίδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκρέει διὰ πολλῶν κρουνῶν ὕδωρ. Τὰ δὲ προαύλιόν 'του εἶνε σιγματοειδῆς, ἢ μᾶλλον ἡμιπολύγωνον κανονικὸν μὲ στοᾶς, τῶν ὁποίων οἱ λαμπροὶ κίονες ἐστόλιζόν ποτε τὸ περιστύλιον τοῦ ἐν Περγάμῳ ἀνακτόρου τῶν Ἀττάλων, μετακομισθέντες ἐκεῖθεν ὑπὸ τοῦ πρώτου αὐτοῦ θεμελιωτοῦ Σουλτάν-Μαχμούτ. Ὅλον δὲ τὸ τζαμίον τοῦτο, καθὼς καὶ τὰ προσήρηταιμένα εἰς αὐτὸ καταστήματα, ὁ Μεδρεσές δηλ., τὸ Ἰμαρέτιον, ὁ Τουλμπές κτλ., συγκοινωνοῦντα μὲ τὸν ναὸν διὰ μεγαλοπρεποῦς ἐμβόλου, ὠκοδόμηνται, ὡς εἵπομεν, ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου, καὶ τοῦτο δίδει εἰς ὅλον τὸν ναὸν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν νεαρόν τινα καὶ θελκτικώτατον χαρακτῆρα.

Πλησίον τοῦ ναοῦ τούτου κεῖται λάρναξ τις μονόλιθος σπανίου πορφύρου λίθου, ἔχουσα μῆκος μὲν ὀκτῶ ἢ δέκα ποδῶν, πλάτος δὲ πέντε καὶ ἡμίσεος, καὶ ὕψος ἕξ ποδῶν καὶ πέντε δακτύλων, πρὸς ἀγορὰν τῆς ὁποίας ὁ Choiseul-Gouffier ἐπρόσφερε 2000 σκουδα πλὴν ὅν ἐπέτυχεν. Ἀγνοῶ δὲ πόθεν λαβὼν, περιηγητὴς τις ἀνώνυμος (1) λέγει ὅτι ἦτον προτοῦ ναὸς τῆς ἁγίας Ἐλένης, τὸ ὅποιον ἐὰν ὑποτεθῇ ἀληθές, ἴσως ἀπ' αὐτοῦ μόναχός τις Λατίνος, ἀφελὼν κρυφίως, κατὰ τὸ χρονικὸν Ἀνδρέου τοῦ Δάνδολου, τὸ σῶμα τῆς Ἀγίας ταύτης βασιλίδος, μετεκόμισεν αὐτὸ εἰς Οὐνετιάν τῷ 1212, εἰ καὶ ἄλλως εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ Ἀγία Ἐλένη, καθὼς καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, ἦσαν θαμμένοι, καθὼς προείπομεν, ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Εἰς τὸν παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον Μεδρεσέν, συγκεῖμενον ἐκ τριῶν Σχολῶν, τρέφονται 170 σπουδασταὶ (δανισχμένδ).

πυσύτητας, ἢ ἠγόρασε καὶ γήπεδα πρὸς τὴν οἰκοδομὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποίησαν οἱ διάδοχοί 'του μετὰ ἑκατὸν ἔτη. (1) Voyage a Constantinople etc. par l'Allemagne et la Hongrie, Paris, a l'an 7.

ΚΑΙ μεταβαίνομεν πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου εἰς τὸν τοῦ Μιλίου, διὰ τῆς μεταξύ ἀμφοτέρων στοᾶς, ἣτις ἐλέγετο διὰ τοῦτο καὶ Καμάρα τοῦ Φόρου τοῦ Σενάτου.

Ἐν τῇ στοᾷ ταύτῃ ὑπῆρχε μακελλεῖον, τὸ ὁποῖον ὁ Βανδούριος φρονεῖ ὅτι εἶνε

Τὸ Λεωμακέλλιον,

κληθὲν οὕτως, οὐχὶ ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Μακέλλου, ὥς αὐτοῦ μὲν, κατὰ τὴν γελοῖαν Χρονογράφων τινῶν ἰδέαν, σφάζοντος ἐνταῦθα, πρὶν αὐτοκρατορήσῃ, κρέατα, τῆς δὲ γυναικὸς αὐτοῦ κατασκευαζούσης χορδᾶς· ἀλλ' ἴσως διότι ἐνταῦθα κυρίως ἦσαν τὰ δημόσια (τοῦ λαοῦ) μακελλεῖα. Πιθανὸν δὲ 'να ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν παρωνομασίαν ταύτην καὶ ὁ ἀνδριάς τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἀνακείμενος ἐνταῦθα, εἰ καὶ ὁ Ἀνώνυμος τῶν Πατρῶν συγγραφεὺς λέγει ὅτι ἴστατο ἐν τῷ Μικρῷ Στρατηγίῳ.

Ὅπισθεν τοῦ μακελλείου τούτου καὶ τῆς Κωνσταντινείου ἀγορᾶς (1) ἐσώζετο μέχρι τινὸς ὁ ἀπόπατος, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐξεψύχησεν ὁ Ἄρειος, καὶ ἐδεικνύετο ἀκόμην (ἐὰν ᾔηνε δυνατόν) καὶ ὁ ἐκπεσὼν αὐτοῦ ἀφεδρῶν, » πάντων τῶν παρόντων ἐγειρόντων δάκτυλον κατ' αὐτοῦ, καὶ ἀειμνημό- » νευτον ἀπεργαζομένων τοῦ θανάτου τὸν τρόπον. » Ὡς γὰρ ἐξῆλθε (λέ- » γει ὁ Ἱστορικός Σωκράτης) τῆς βασιλείου αὐλῆς, δορυφορούμενος ὑπὸ » τῶν περὶ Εὐσέβιον διὰ μέσης τῆς πόλεως, περίοπτός τε ἦν, καὶ πλησίον » τῆς ἀγορᾶς ταύτης ἐγένετο, φόβος ἔκ τινος συνειδότος κατέσχεν αὐτόν, » σύν τε τῷ φόβῳ τῆς γαστρὸς ἐκινεῖτο χαύνωσις· ἐρόμενός τε εἰ ἀφεδρῶν » που πλησίον, καὶ μαθὼν εἶναι τὸν περὶ οὗ λόγος, ἐκείσε ἐβάδιζε. Λαμ- » βάνει οὖν λειποθυμία τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἅμα τοῖς διαχωρήμασιν ἡ ἔδρα » τούτῳ παραυτίκα ἐκπίπτει, καὶ αἵματος πλῆθος ἐπηκολούθει κτλ. » καὶ παραχρῆμα ἐξέλιπε. . . Λόγος δὲ, ἐπὶ πολλῶ χρόνῳ μηδένα χρή- » σασθαι τῇ καθέδρᾳ ἐν ἣ τέθνηκεν· οἷα δὲ εἰς δημόσιον χώρον διὰ τὴν » χρείαν ὀχλουμένων, ὥς φιλεῖ ἐν πλήθει γίνεσθαι, καὶ παρακελευομένων » ἀλλήλοις τῶν εἰσιόντων φυλάττεσθαι τὴν καθέδραν, ἀποτρόπαιος ἦν καὶ » τοῖς μετὰ ταῦτα ὁ τόπος. . . Χρόνῳ δὲ ὕστερον τῶν τὰ αὐτοῦ τις φρο- » νούντων πλούσιός τε καὶ ἐν δυνάμει, σπουδῇ χρησάμενος, ἐπρίατο τοῦτον » τὸν τόπον παρὰ τοῦ δημοσίου, καὶ οἰκίαν κατεσκεύασε, καθελὼν τὴν προ- » τέραν ὄψιν, ὥστε λήθην γενέσθαι τῷ δήμῳ. Κατὰ τὸν Κωδινὸν δὲ, ὁ Μέγας Θεοδόσιος ἔστησεν ἐνταῦθα καὶ τὰς εἰκόνας τῶν αἰρεσιάρχων Ἀ-

(1) » Ὅπισθεν τῆς καμάρας τοῦ Φόρου τοῦ Σινάτου », κατὰ τὸν Ἀνώνυμ. Πατριογράφον.

ρείου, Μακεδονίου, Σαβελλίου καὶ Εὐνομίου, ἐν μαρμάρῳ ἀναγλύφῳ προσγείως τεθειμένῳ, ὥστε τοὺς παρόντας ἐμπτύειν καὶ ἐνουρεῖν αὐτοῖς.

Τὸ Λεωμακέλλιον νομίζω ὅτι ᾗδεν ἦτον ἄλλο παρ' αὐτὸ τὸ

Διμακέλλον ἢ Διμακέλλιον,

τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο κοινῶς καὶ Τὰ Εὐφρατᾶ, διότι ἐνταῦθα ἦτον ὁ οἶκος τοῦ Παρακοιμωμένου (1) τούτου, »τοῦ ποιήσαντος καὶ τὸν βασιλέα « (Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν) Χριστιανόν », κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, καὶ ἐπιστατήσαντος τῇ ἐπὶ Κωνσταντίνου οἰκοδομῇ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐπὶ Κωδινού δὲ (1350-60) ἦτο Νοσοκομεῖον, ἢ, κατὰ τὸ Χρονικὸν Συμμεῶν τοῦ Λογοθέτου, Γηροκομεῖον.

Ἐνταῦθα ἦσαν, ὡς φαίνεται, καὶ τὰ Παλαιοπωλεῖα (la Friperie), ἐὰν συμπεράνωμεν ἐκ τούτων τοῦ Πτωχοπροδρόμου τῶν στίχων:

- » Ποῦ με φελοῦν ὅτι ἔμαθα καμπόσα γραμματίτζια,
- » καὶ περπατῶ καὶ προσαιτῶ, καὶ φύλιν οὐ λαμβάνω,
- » καὶ φαίνονται καὶ οἱ σάρκες μου, καὶ ὁμοιάζω νυκτοκλέπτης,
- » ξυραφίστης κακότηχος, ἀπορουχοσυνάχτης,
- » καὶ τζαντζαλιαροτζούριχος ἀπὸ τὸ Δημοκ... (2)».

Ἐκ τούτου δὲ λαμβάνοντες ἀφορμὴν, ἤμποροῦμεν ἀκριβέστερον ἢ να προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν τοῦ Διμακέλλου εἰς

Τὸ Μπίτ-παζάρ,

ὅπου μέχρι τῆς σήμερον πωλοῦνται τὰ παλαιόβρουχα ἢ ἀπόβρουχα, καὶ ὅπου κουβαλοῦσι τὰς ρυπαρὰς αὐτῶν πραγματείας οἱ ἀπορουχοσυνάχται (παληναγοράδες), Ἰουδαῖοι συνήθως, διαδίδοντες δι' αὐτῶν συγχρόνως καὶ τὸ μίasma τῆς πανώλης καὶ ἄλλων διαδοσίμων νόσων.

Πλησίον τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου, καὶ οὐ μακρὰν τοῦ Μεγάλου Παλατίου, ἦσαν, ἐν μέσῃ τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως,

Τὰ Λαύσου,

ἐπονομασθέντα οὕτως ἀπὸ τοῦ παλατίου, τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα ἔκτισε καὶ ἀνδριάσιν ἐκόσμησε Λαῦσος ὁ Πατρίκιος καὶ Πραιπόσιτος τῶν Κουβικουλαρίων, ὁ πολλὰς καὶ ἄλλας ἀρξὰς ἀρχὰς ἐπὶ Ἀρκαδίου, εἰ καὶ ὁ Κωδινός φέρει καὶ τοῦτον ἐπὶ Κωνσταντίνου ἀπὸ τῆς Ρώμης, ὡς ἓνα τῶν ἰθ'.

(1) Εὐνούχου ἐπομένως· διότι εἰς αὐτοὺς συνήθως ἐδίδετο ἡ ἀξία αὐτῇ. (2) Τοῦ Δουκαγγίου ἡ ἀνάγνωσις Διμακέλλιον εἶνε, νομίζω, ἡ μόνη ὀρθή. Ἄλλ' ἄπορον πῶς ὁ αὐθιμος Κοραῆς ᾗδεν ἐνθυμήθη τὸ Διμακέλλιον, καὶ τοι ὀρθότατα ἄλλως σημειώσας ὅτι τὸ Διμακέλλιον τοῦ Δουκαγγίου, τὸ ὁποῖον ἔσως λέγει ἦτον Δημοκέλλιον (ἤγγον Δημοκέλλιον), ἐσήμαινε τόπον τινὰ ὠρισμένον τῆς πόλεως, ὅπου ἐπωλοῦντο τὰ καταλυμένα καὶ βακώδη φορέματα, (Ἰδε Ἀτάκτ. Τόμ. Α', σελ. 314).

Συγκλητικῶν, τὸ ὅποιον ὅμως ὅθεν εἶνε καὶ δύσκολον ἄλλως 'να συμβιῇ, ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἦτον ἀπόγονος ἐκείνοι. Εἰς αὐτὸν προσεφώνησε τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἑρήμῳ ἀσκητῶν σύγγραμμα αὐτοῦ Παλλάδιος ὁ ἐπισκοπος Ἐλενουπόλεως, τὸ ἀπ' αὐτοῦ ἐπονομασθὲν Λαυσαϊκόν.

» Ἐν τοῖς Λαύσου, λέγει ὁ Κωδινός, ἦσαν οἰκήματα παμποίκιλα, καὶ » ξενοδοχεῖά τινα, ὅπου ἡ Φιλόξενος ἐχορήγει τὸ ὕδωρ, ἔνθεν ἔσχε τὴν » κλῆσιν«. Ἀλλ' ὁ ἱστορικός οὗτος, ἀντιγράφων, φαίνεται, στιχηράν τινα ἔκφρασιν προγενεστέρου τινὸς ποιητοῦ, ἴστησιν ἐν αὐτῷ πλῆθος ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων, καὶ τούτων τόσον συγκεχυμένων καὶ ἀλλοκότων, ὥστε παραζαλίζει καὶ τοὺς μυθολόγους καὶ τοὺς ζωολόγους καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους, καὶ καταντᾷ 'ν' ἀμφιβάλλῃ τις ἐὰν περιείχετο ἐν αὐτῷ καὶ ἐν μόνον τῶν ἀναφερομένων. Ἐπειδὴ, παρεκτός τοῦ τετραπύχους σμαραγδίνου ἀγάλματος τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς, παρεκτός τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης τοῦ Πραξιτέλους, τῆς Σαρμίας Ἡρας τοῦ Λυσσίπου ἢ Βουπάλου τοῦ Χίου, τοῦ ἐλεφαντίνου Διὸς τοῦ Φειδίου, » ὃν Περικλῆς ἀνέθηκεν εἰς νεῶν Ὀλυμπίων«, ἴσταντο ἐν αὐτῷ ὁ Χρόνος, ὅπισθεν μὲν φαλακρός, ἔμπροσθεν δὲ κομῶν, ἔργον Λυσίππου. Ἐρῶς πτερωτός, τόξον ἔχων, » Μυνδόθεν » ἀφιγμένος«· ἔπειτα μονοκέρωτες, γρύπες, καμηλοπαρδάλεις, ταυρελέφαντες (1), αἰετοί, τίγρεις, ὅλα ἐν γένει τὰ εἶδη τῆς... μυρολογίας καὶ ἀκρισίας. Ἀλλ' αὐτὰ εἶνε μὲν ἀναγκασμένος 'ν' ἀναγινώσκει καὶ 'ν' ἀντιγράφῃ πολλάκις ὁ ἀναδιφῶν τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, ὅχι ὅμως καὶ 'να πιστεύῃ.

Ἀπὸ τῶν παλατίων τούτων, παρωνομάζετο, φαίνεται, καὶ ὁ Λαυσαϊκὸς Τρίκλινος, ὁ ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ, καθὰ προείπομεν, καὶ ἴσως ἐκεῖ μᾶλλον ἦσαν, ἐὰν ἦσαν πούποτε, οἱ μονοκέρωτες καὶ γρύπες τοῦ Κεδρηνοῦ.

ξ'. Τὸ Αὐγουσταῖον ἢ Μέλιον.

Ὁ Ὑπερμήκης οὗτος Φόρος, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀνέρχοντο εἰς τὸν Κωνσταντίνειον, ἐκαλεῖτο ὅχι μόνον Αὐγουσταῖον καὶ Αὐγουστεῖον, ἀλλὰ καὶ ἀρσενικῶς Αὐγουστῶν καὶ σπανιώτερον Αὐγουστίων. Ἐκεῖτο δὲ, κατὰ τὸν Βονδελμόντιον, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, περιστοιχούμενος γύρωθεν μὲ στοᾶς περιστύλους ἢ Ἐμβόλους, καὶ στολιζόμενος μὲ διάφορα, δημόσια τὰ πλεῖστον, οἰκοδομήματα, ἐν οἷς τὸν πρῶτον ἐπείχον τόπον τὸ Βουλευτήριον ἢ Σενάτον (ἀφ' οὗ καὶ Φόρος Σενάτου ὠνομάζετο), τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη. Εἶχε δὲ καὶ πύλας, τὰς ὁποίας κακῶς διορθουμένας ὑπὸ τινων στήλας, συντρίψαν-

(1) Ταύρους γραπτέον μᾶλλον ἡγήσατο ὁ Γύλλιος, λέξιν ἀναφερομένην καὶ ὑπὸ Κοσμά τοῦ Ἰνδικοπλεύστου.

τες τῇ 1182 οἱ Βασιλικοὶ, ἐξέωσαν τοὺς ἐντὸς αὐτοῦ προμαχοῦντας ὑπὲρ τῆς Καισαρίσσης Μαρίας. Ἀναφέρει δὲ ὁ Πορφυρογέννητος (1) » Μεγάλην πύλην εἰσφέρουσαν εἰς τὸν Αὐγουστεῶνα », καθὼς καὶ ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Κομπεφικίου » Πυλῶνα τοῦ Αὐγουσταίου εἰσάγοντα ἀπὸ τοῦ Παλατίου εἰς τὸ Ὡρολόγιον ».

Ἐκτίσθη δὲ τὸ πρῶτον, κατὰ τὴν ὁμόφωνον τῶν ἱστορικῶν μαρτυρίαν, ἣν βεβαιοῦσι καὶ τὰ νομίσματα, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ὠνομάσθη Αὐγουσταῖον διὰ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἑλένην, ἀναγορευθεῖσαν τότε Αὐγούσταν, ἧς ἔστησεν ἐν αὐτῷ καὶ τὸν ἀνδριάντα, » ἐν τόπῳ περιέπῳ Δάφνῃ καλουμένῳ », κατὰ τὸν Σουΐδα, ἐπομένως ἐν τῷ πρὸς τὸν Γ' Ῥεγεῶνα μέρει τῆς πόλεως. Τὴν δὲ ἄλλην τοῦ Σουΐδα καὶ ἄλλων τινῶν Χρονογράφων ἰδέαν, ὅτι δῆθεν ὠνομάσθη Γουστεῖον, καθὸ ὀψοπωλεῖον, οὔτε ἀναφορὰς ἀπλῶς ἀξίαν κρίνει, καὶ ἔχει δίκαιον, ὁ Δουκάγιος. Τόσον δὲ μόνον δύναται τις ἐξ αὐτῆς ἵνα εἰκάσῃ, ὅτι, πρὶν κτισθῇ ἡ Ἀγία Σοφία, ἐν τῇ πλατείᾳ ταύτῃ ἦτον ἴσως ἡ ἀγορὰ τῶν τροφίμων, μετακομισθεῖσα ἔπειτα προσωτέρω.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῷ ἴστατο, ἐν τῷ πέμπτῳ Ῥεγεῶνι, καὶ τὸ Μίλιον ἢ Χρυσὸν Μιλιάριον, ὑπάρχον καὶ πρὸ τοῦ Κωνσταντίνου, εἶγε, κατὰ τὸν Ἡσύχιον, Πρωτόμαχος ὁ τῶν Βυζαντίων στρατηγός, » καταδουλώσας τοῖς ὅπλοις τοὺς ἐπαναστάοντας Θράκας, ἐν τῷ καλουμένῳ τῆς πόλεως Μιλίῳ χάλκεα ἀνέθηκε τρόπαια (2) », ὠνομάζετο προσέτι καὶ Ἀγορὰ τοῦ Μιλίου, καὶ ἀπλῶς Μίλιον (3).

Τὸ Μιλιάριον δὲ τοῦτο, στηθὲν καὶ ἐν τῇ Νέᾳ Ῥώμῃ, καθὼς ἦν ἤδη ἐστημένον ὑπὸ Αὐγούστου καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ, ἐχρησίμευεν ὡς πρῶτον σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤρχοντο ὅλα τὰ Μιλιάρια, ὅσα ἐδήλουν τὰς ἀποστάσεις τῶν στρατιωτικῶν καὶ βασιλικῶν ὁδῶν. Διέφερε δὲ, κατὰ τὴν κατὰσκευὴν καὶ τὸ μέγεθος, τοῦ τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης· καθότι ἐκεῖνο μὲν ἦτον ἀπλοῦς λίθινος περιφερὴς κίων, βάσει Κορινθιακῇ ἐφεστηκώς, καὶ ἔχων χρυσὴν σφαῖραν ἐπικειμένην· τοῦτο δὲ, κτίριον μονιμώτερον, ἐν εἰδὲι στοᾶς, κεκοσμημένης μὲ ἀνδριάντας, ἔθεν ὠνομάζετο καὶ Στὸ Ἄψιδωτὴ καὶ Ἀψὶς ἢ Καμάρα τοῦ Μιλίου, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχον ἀνέλθει συμπλακησόμενοι τοῖς βασιλικοῖς, οἱ τῆς Καισαρίσσης Μαρίας ὑπερμαχοῦντες. Φαίνεται δὲ ἐκ τοῦ Κωδικοῦ, ὅτι δὲν ἦτον

(1) Βιβλ. Α', α'. (2) Ὅθεν ἴσως τὸ μέρος τοῦτο εἶνε τὸ καλούμενον τότε ἀκρόμη καὶ Νιχαί, τοποθετούμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Χρονικοῦ πλησίον τῶν Κυλικίων (;). (3) Τὸ ὅποιον ἐπαιζέτο καὶ ἐπὶ Πτωχοπροδούμου : » Σπούδασαν, φθάσαν σύντομον γοργὸν ἐπὶ τὸ Μίλιν » καὶ δρᾶμε εἰς τὸ Πέραμαν, καὶ διὰ εἰς τὸ Πολίτζιν ». Καὶ ἄλλα γὰρ : » Ἄλλος ὁρμᾷ εἰς τὸ Πέραμαν, ἄλλος εἰς τὰ Εὐγενίου, » καὶ πάλιν ἄλλος ἑταῖμος, καὶ τρέχει ἀπὸ τοῦ (γράφ. ἐπὶ τὸ) Μίλιν ».

ἄλλη, παρ' αὐτὴν τὴν προειρημένην Πύλιν ποτὲ τοῦ Βυζαντίου, τὴν με-
ταξὺ δηλονότι τοῦ Αὐγουσταίου καὶ τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου, διὰ τὸ
ὅποιον ὅμως ἀμφιβάλλει ὁ Δουκάγγιος. Ὑπεστηρίζετο δὲ ὑπὸ ἑπτὰ (1) μαρ-
μαρίνων κιόνων, ἐφ' ἑνὸς τῶν ὁποίων, σωζομένων ἔτι ἐπὶ Γυλλίου πρὸς
τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ πολλὰ πλησίον τοῦ
μέρους ὅπου ἰδρυτό ποτε ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ στήλη, ὑπῆρχεν ἐγγεγραμ-
μένον ἐπ' αὐτοῦ ἔτι τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τὸ σημεῖον
τοῦ Σταυροῦ μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν Ἐν τούτῳ νίκα. Εἶχον δὲ μετὰ τοῦ
κάτω κυματίου καὶ τοῦ κιονοκράνου, 36 $\frac{1}{2}$ ποδῶν ὕψος, καὶ 19 ποδῶν
περίμετρον περὶ τὴν ῥίζαν τοῦ κορμοῦ· τὰ δὲ διάστυλα αὐτῶν ἦσαν 20 πο-
δῶν καὶ 10 δακτύλων· αἱ δὲ βάσεις καὶ τὸ κάτω μέρος συγκεχωσμένα εἰς
βάθος ἕξ ποδῶν, τὸ ὅποιον ἐξηκρίβωσε, λέγει, κατὰ τύχην, ἐμπεσὼν εἰς
ὄρυγμά τι τῶν ἀνοιγομένων τότε μεταξὺ αὐτῶν θεμελίων πρὸς οἰκοδομὴν
τοιχοῦ. Κατὰ δὲ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, ἀνεκαλύφθησαν
καὶ τῆς στοᾶς ταύτης τὰ ἴχνη τῷ 1847, ἐπὶ τῆς ἀναρύξεως τῶν θεμε-
λίων τοῦ Τουρκικοῦ Πανεπιστημείου, περὶ οὗ ἐφεξῆς.

Τῶν ἐν τῷ Μιλίῳ ἀναθημάτων ἀναφέρονται πρῶτον οἱ ἐπὶ τῆς ἀψίδος
αὐτοῦ ἀνδριάντες τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἑλένης, μέσον βαστάζοντες
σταυρὸν, καὶ παρ' αὐτὸν ἡ Τύχη τῆς πόλεως, περὶ ὧν προείπομεν, καθὼς
καὶ περὶ τῶν ἀνδριάντων τῶν Αὐτοκρατόρων Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ·
ἔπειτα ὁ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου ἀργυρὸς, στηθεὶς τῷ 390 ἔφιππος ὡς
αὐτῶς, ζυγίζων 7400 λίτρας, κρατῶν σφαῖραν ἐν τῇ χειρὶ, καὶ ἐπ' αὐτῆς
Νίκην μικράν, στέφουσιν αὐτόν. Εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς εἰκόνος ταύτης ὁ
Θεοδόσιος, ὑπατεύσας τότε, ὡς φαίνεται, δένειμιε πληθὺς χρημάτων εἰς
τὸν λαόν. Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦτον ἀναφέρεται, κατὰ τὸν Βανδούριον,
καὶ τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα τὸ τῇ Ἀνθολογίᾳ :

- » Ἐκθορὲς ἀντολίθη φασφόρος ἥλιος ἄλλος,
- » Θεωδόσιε, θνητοῖσι, πόλου μέσον, ἠπιδύμε,
- » Ὡκεανὸν πᾶρ ποσσὶν ἔχων μετ' ἀπείρονα γαῖαν,
- » πάντοθεν αἰγλήεις, κεκορυθμένος, ἀγλαὸν ἵππον
- » ῥηϊδίως, μεγάλθυμε, καὶ ἐσσύμενον κατερύκων «.

Καὶ τοῦτο μὲν φαίνεται πολλὰ πιθανόν· ὅτι ὅμως ἡ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ
Σαραγίου ὑψουμένη σήμερον στήλη εἶνε ἡ ἀνέχουσά ποτε τοῦτον τὸν
ἀνδριάντα, εἶνε πάντῃ ἀναπόδεικτον, καὶ τοι ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ σοφοῦ
συγγραφέως τῆς Κωνσταντινιάδος.

Μετὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Θεοδοσίου ὁ Σουίδας ἱστησιν ἐν τῷ τοῦ Μι-

(1) Ὁ Βονδελμόντιος λέγει ἕξ. Καὶ ἐὰν ἐννοῇ τοὺς αὐτοὺς τοῦ Γυλλίου, τότε τὸ ἐρείπιον τοῦτο
ἦτον, πολὺ πιθανώτερον, ἢ καλουμένη Βασιλικὴ ἢ Ῥηγία, περὶ ἧς ἐφεξῆς.

λίῳ Φόρῳ χαλκοῦν τὸν τοῦ νεωτέρου Θεοδοσίου, τὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀρκαδίου, καὶ πλησίον αὐτοῦ τὸν τῆς γυναικὸς Ἰουστίνου τοῦ Νεωτέρου τῆς Αὐγούστης Σοφίας, Ἀραβίας τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ καὶ Ἑλένης τῆς ἀνεψίας· τοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶνε τὰ ἱδρυμένα ἐν τῷ τῶν Σοφριανῶν λιμένι, περὶ ὧν προείπομεν.

Ἐν ταῖς στοαῖς δὲ τοῦ Μιλίου ἦσαν ζωγραφισμένοι, κατὰ τὸν Διάκονον Ἀγάθωνα, καὶ αἱ ἐπτὰ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, τῶν ὁποίων ὁ Φιλιππικὸς ἀπέξεσε τὴν τῆς Ἐκτῆς, ζωγραφίσας ἀντ' αὐτῆς ἑαυτὸν καὶ τὸν ὁμόφρονά αὐτοῦ Ἰωάννην (1) τὸν Πατριάρχην. Ἀλλ' ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν Ἀρτέμιος, ὁ καὶ Ἀναστάσιος, ἀποκατέστησε πάλιν τὴν τῆς Συνόδου εἰκόνα.

Ἀλλὰ τὸ λαμπρότερον τοῦ Αὐγουστεῶνος κόσμημα ἦτον ὁ ἐν μέσῳ αὐτοῦ ἱδρυμένος ἐπὶ κίονος ἑφιππος ἀνδριάς τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ὁ καλούμενος, ὁμωνύμως τῷ Φόρῳ, Αὐγουστεῶν. Τὸν ἀνδριάντα τοῦτον ἔστησεν ἐνταῦθα ὁ Ἰουστινιανὸς τῷ 541 (ἔξ' τῆς αὐτοκρατορίας· του), «ἄρτι τῶν κατὰ Περσῶν πόνων ὑπανακύψας», κατὰ τὸν Παχυμέρην, ἐπὶ τῆς περικαλλεστάτης ἐκείνης στήλης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἴστατο πρὶν ὁ προειρημένος ἀνδριάς τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου. Ὁ δὲ Ζωναρᾶς λέγει ὅτι καὶ κίονα ἄλλον ἀντὶ τοῦ πρώτου ἀνήγειρε, καθελὼν τὸν τοῦ Θεοδοσίου.

Τὸ ὕψος τῆς στήλης ταύτης ἦτον, κατὰ τὸν Βονδελμόντιον, 70 πήχεων. Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει αὐτὴν ὁ Προκόπιος· «Ἀγορά τις πρὸ τοῦ Βουλευτηρίου τυγχάνει οὖσα, Αὐγουσταῖον καλοῦσι ταύτην Βυζάντιοι. Ἐνταῦθα ξυνθῆκαι λίθων οὐχ ἦσσαν ἢ ἐπτὰ ἐν τετραγώνῳ πεποιήνται, κατὰ μὲν ἀπόδοσιν ξυγκείμεναι πᾶσαι, τοσοῦτον δὲ ἐκάστη τῆς ἔνερθεν οὖσης ἐλαττουμένη καὶ ἀποδέουσα, ὅσον δὴ τῶν λίθων ἕκαστον, τῇ ἐμβολῇ προὔχοντα, βαθμὸν γεγονέναι, τῶν τε ἀνθρώπων τοὺς ἐκεῖσε ἀγειρομένους ἐπ' αὐτῶν, ὥσπερ ἐπὶ βάθρων, καθῆσθαι. Ἐν δὲ τῇ τῶν λίθων ὑπερβολῇ κίων ἐπανέστηκεν, ἐξάκιστον ὅσον, οὐ μονοειδὴς μὲν ται, ἀλλὰ λίθοις ἐν περιδρόμῳ εὐμεγέθεσι σύνθετος, ἐγγωνίοις μὲν τῇ ἐντομῇ οὖσιν, ἐς δὲ ἀλλήλους ἐμπειρία τῶν λιθοτόμων ἐναρμοσθεῖσι. Χαλκὸς δὲ ἄριστος, ἐν τε πῖναξι καὶ στεφάνοις διαχυθεῖς, περιβάλλει πανταχόθι τοὺς λίθους, ἐν μὲν τῷ βεθαίῳ συνδέων, ἐν κόσμῳ δὲ αὐτοὺς συγκαλύπτων. Ἐν δὲ τῇ τοῦ κίονος κορυφῇ χαλκοῦς ἔστηκεν ὑπερμεγέθους ἵππος, τετραμμένος πρὸς ἔω, βαδισομένην προσεικώς, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, κολοσσῶ ἐμφορής. Ἔσταλται δὲ Ἀχιλλεὺς ἡ εἰκὼν οὕτω γάρ τὸ σχῆμα καλοῦσιν, ὅπερ ἀμπέχεται. Τὰς τε γὰρ ἀρβύλας ὑποδέδε-

(1) Τὸ κείμενον τοῦ Ἱστορικοῦ, τὸν ὁποῖον ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, λέγει Κύρον· ἀλλ' ὁ Κύρος, ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὡς μὴ ὁμόφρονων τῷ Φιλιππικῷ, ἐξεβλήθη ὑπ' αὐτοῦ, ἀντικαταστήσαντος τὸν ὁμόφρονά αὐτοῦ Ἰωάννην· ὅθεν καὶ ὡς Ὁμολογητὴς μνημονεύεται ἐν τοῖς Μηναίοις τῇ 8 Ἰαννουαρίου.

«ται, καὶ τὰ σφυρά ἐστι κνημίδων χωρὶς· εἶτα ἡρωϊκῶς τεθωράκισται,
 » καὶ κράνος αὐτοῦ σκέπει τὴν κεφαλὴν. . . Καὶ φέρει μὲν χειρὶ τῇ λαίῳ
 » πόλον, καὶ Σταυρὸς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πόλου ἐπίκειται· προτεινόμενος δὲ
 » τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν εἰς τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, καὶ τοὺς δακτύλους
 » διαπετάσας, ἐγκελεύεται τοῖς ἐκείνη βαρβάροις μὴ πρόσω ἰέναι κτλ.»

Τὰ αὐτὰ σχεδὸν, μὲ κομψοτέραν ἀκόμη φράσιν καὶ πλειοτέραν ἀκριβείαν, ἱστορεῖ περὶ τοῦ ἀνδριάντος τούτου καὶ ὁ Παχυμέρης, ἐκ τοῦ ἐποίου μαρθάνομεν, α', ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν 'του (1288) ὁ περὶ τὴν στήλην χαλκὸς εἶχεν ἤδη ἀφαιρεθῆ ὑπὸ τῶν Λατίνων· β', ὅτι ἐκ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τῆς βάσεώς 'του, αἵ τινες ἦσαν ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, αἱ τρεῖς ἦσαν ἤδη συγκεχωσμένοι, » οὕτω τοῦ χρόνου (λέγει) καινοτομοῦντος· γ', ὅτι ἡ βάση τῆς στήλης ἦτον ἐκ πλίνθου ὀπτῆς καὶ τιτάνου, περικεκλυμένη ἔξωθεν μὲ μαρμαρίνας πλάκας. » Ἀνωθεν δὲ τῆς βάσεως ταύτης, » πάλιν βάσις ἐτέρα μαρμάρου λευκῆς, καὶ αὐθις ἐπ' αὐτῆς ἄλλη, ἐφ' » ἧς καὶ τρίτη· καὶ ζώνη τις ἐπὶ ταύτῃ ἀπὸ μαρμάρων τετάρτη· ὡς τὰς » τρεῖς μὲν ἀπὸ πλατέος εἰς στενὸν καταντῶν, τὴν δ' ἐπ' αὐταῖς ζώνην » κυκλοῦσθαι καὶ διδόναι τῷ στύλῳ τὴν βάσιν ἀρμόζουσαν. Ἐντεῦθεν δ' » ὁ στύλος ἐπωκοδόμηται. . . , ἔχων καὶ ζώνας τῆς αὐτῆς λευκῆς λίθου, » κατὰ τὸν κάλαμον· πλὴν ὅσον, τὸ ἴσον πρὸς ἀλλήλας τοῦ διαστήματος » ἔχουσαι, μέχρι καὶ δεκάδος προΐασιν. Ἐντεῦθεν ἄλλαι ζῶναι μαρμάρου » λευκῆς, ἀλλὰ συνεχεῖς αὗται, δευτέρα ἐπὶ πρώτῃ, καὶ τρίτη ἐπὶ δευτέρᾳ, » καὶ ἐφεξῆς ἄχρις ἐννέα διήκουσαι, πλὴν οὐκ ἐξ ἴσου τὴν ἐποικοδομήν » χουσαι πᾶσαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πλατύτερον ἀνοιγόμεναι, βάσιν οἷον εὗρειαν » τῷ ἐπικειμένῳ παρέχουσι· τὸ δ' ἐστίν, ἐπὶ ταῖς ἐννέα ζώναις τὸ δέκα- » τον. . . Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λίθου τετράγωνον, ἀλλὰ κατὰ τὰ μέσα συνι- » ζάνον, ὡς οἷον τὰς γραμμὰς κλᾶσθαι, καὶ λίθοις σημειοῦσθαι τὰς κλά- » σεις, καὶ παρὰ τούτους καὶ μόνους χαλκῷ τὸ πᾶν καλύπτεσθαι γύρωθεν. » Ἐντεῦθεν αὐθις συστέλλων ὁ τεχνίτης τὸ οἰκοδόμημα, τίθησι λίθον πα- » χύν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἕτερον, πρὸς αὐτὸν μὲν ἐλαττούμενον, ἱκανὴν δὲ βάσιν » τῷ ἵππῳ διδόντα. Οὐ μόνον γὰρ ἔδει πλάτους τῷ στύλῳ, ἀσφαλείας χά- » ριν τῶν ἐπικειμένων, ἀλλ' ἐτέρωθεν καὶ στενότητος, ὡς ἂν πανταχόθεν » ἀρίδην ἢ τὸ ἐπικείμενον τέχνασμα. Τὸ δὲ ἵππος ἐστὶ χαλκοῦς, θαν- » μαστῶς τοῦ σχήματος ἔχων, καὶ ἥκιστα παρορᾶσθαι τοῖς παριοῦσιν α- » ξιος, εἰ καὶ πολλάκις τις τῆς ἡμέρας ἐκεῖθεν διέρχαιτο· εἰποὶς ἂν, αὐτὸν » βλέπων, πρὸς ἄνεμον τρέχειν ὁρμῶντα, καὶ τῆς πρὸς ἀνατολὴν ἀπτεσθαι· » οὕτως ἄρα τὸ τῆς κεφαλῆς ἐσχημάτισται! Εἰ δὲ που σὺν ταύτῃ καὶ τὸν » ἀριστερόν τῶν ἐμπροσθίων ἰδοὺς ποδῶν, πῶς κατὰ γόνυ κυρτοῦται, καὶ » τῶν ἄλλων ἐρηρισμένων τῇ γῇ, αὐτὸς μόνος ῥώρηται, εἰποὶς ἂν κινεί- » σθαι δὴ καὶ τὰ ἄψυχα. Καὶ χαλινὸν δὲ τὸ πάλαι ἔφερεν ἐπὶ στόματός,

«ὡς ἔχει εἰκάζειν ὁ ὀρθῶς σκοπούμενος... Ἡ δὲ οὐρά, οὐ κατὰ τρόπον
 «κειμένη, ἀλλ' ὅσον ἀνεγνηγερμένη τὸ πρῶτον, εἴτα καθιεμένη παρὰ πό-
 «δας εἰς γῆν... Τοῦ δὲ ἐπιβάτου οἱ πόδες ἀτμημελῆτως ἔχουσι, μηδὲν συν-
 «εχόμενοι τῆς ἐφεστρίδος, κατὰ τὸ σύνθηες. Ἐπικάθεται δὲ τῷ ἵππῳ
 «θαρρῶν ἱππότης νεανικός, ὅλος μετάρσιος, καὶ εἰκῶς μακρὰν βλέποντι,
 «ἄνθρωπος οὐ τριχῶσει φίλος τὰ πρὸς ὑπὴννην· τὰς δ' ἀπὸ κεφαλῆς τρίχας ἀ-
 «ποτεθρισμένους μὲν τὰ ἐς μέτωπον, τὰ δ' ὀπίσθε, οὐδὲ μέχρ' αὐχένος(1).

(1) Τὴν εἰκόνα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἀντιγραφάμενοι ἐκ τοῦ ἀντιτύπου τοῦ χρυσοῦ νομίσματος, τοῦ σωζομένου ποτὲ ἐν τῇ τῶν Παρισίων Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, ἀντιτάττομεν ἐνταῦθα σύμφωνα σχεδὸν καθ' ὅλα, μὲ ὅσα περὶ τοῦ σωματικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος ἀπομνημονεύουσιν οἱ ἱστορικοὶ, ἐξ ὧν ὁ μὲν Προκόπιος λέγει ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς «τὸ μὲν σῶμα οὐτε μακρὸς, οὐτε κολοδὸς ἄγαν, ἀλλὰ μέτριος ἦν, οὐ μὲν τοι ἰσχνός, ἀλλὰ κατὰ ὅραξιν εὐσαρκός· τὴν δὲ οὐρὴν στρογγύλος τε καὶ οὐκ ἄμφορος· ἐπυρία γάρ, καὶ θυεὶν ἡμέρῃν ἀπόσιτος ὢν, Δομετιανῶ τῷ Οὐεσπασιανοῦ παίδι· ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον ἡμερῆστερος ὢν». Ὁ δὲ Κεδρηνὸς ὅτι «τὴν τοῦ σώματος ἀνδρομήν εἶχε ὀρθὰ καὶ μετὰ τοῦ μέσου, ἐρυθρὸς τὴν χροιάν, χαρπὸν καὶ εὐπερίστροφον ὀλέπων, καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς κόμης κάλλος μικρὸν ἐψλωμένος (τὸ ὅποιον ἀλόγως ὁ Ἰερροβούτι τις ἐψ α λ ι σ μ ἔ ν ο ς). Τὸ δὲ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικόν, ὅτι «ἡ ἰδέα Ἰουστινιανοῦ τοῦ Βασιλέως ἦν κωνοειδής, εὐστητος, λευκός, ὀλιγότριξ, ἀναφάλας, στρογγύλωψ, εὐμορφος, ἀνθηροπρόσωπος, ὑπογελῶν, μεσοπόλιος τὴν χάραν, τὸ γένειον κείρων ὡς οἱ Ῥωμαῖοι, εὐρινος, ὑπόλευκος». Τὴν ἱστορίαν τῆς μεταλλίονος ταύτης, ἥτις διὰ τὸ μέγεθος τῆς, τὸ βάρος τῆς (ἔξυγιζεν ὑπὲρ τὰς 5 οὔγγιας), καὶ τὸ ἀνάγλυμμα τῶν τύπων τῆς, ἔσχον ὑπὲρ τὰς τρεῖς γραμμάς, ἦτον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ De Buse, ἡ ἐπισημοτέρα τῶν σωζομένων ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, ἐλπίζομεν ὅτι τοσοῦτον μᾶλλον εὐχαρίστως θέλουσιν εὑρεῖ ἐνταῦθα, ἐπιτόμιος ἐρανισθεῖσαν ἐκ τοῦ ἀπομνημονεύματος τοῦ ῥηθέντος σοφοῦ, περιεχόμενον ἐν τῷ 26ῳ Τόμῳ τῶν τῆς Ἀκαδημίας ὑπομνημάτων, οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν, ὅσοι, κατὰ ὁστατοῦσαν, τὸ καιρὸν τοῦτο, τὸ ὅποιον περιέγραψε καὶ ὁ Mionnet, σελ. 406, δὲν σώζεται πλέον, συληθὲν τῷ 1832 ὑπὸ τῶν παρισυνδυσάντων τότε ἐς τὸ Μουσεῖον κακούργων. «Τὸ νόμισμα τοῦτο, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀπώλεια εἶνε ἀνεπανόρθωτος, καλῶς μάλιστα ἐχρησίμευεν ὡς ἀπόδειξις, ὅτι αἱ τέχναι, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦλάχιστον, δὲν ἔχον ἐκείναι τόσον, ὅσον κοινῶς νομίζεται, εὐρέθη τῷ 1751 πλησίον τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας, εἰς βάθος 20 ποδῶν, ὑπὸ τὰ ἔρείπια καὶ τοὺς θόλους ἀρχαίου τινὸς κτιρίου, ἀνήμετος, ὡς νομίζεται, εἰς τὸ φρούριον Μώκησαν, τὸ ὅποιον ἀναφέρει ὁ Προκόπιος (Περὶ κτισμ. Ε')., λέγων ὅτι ἐκρημνίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Γνωστὸν δὲ πόσῃ φιλοτιμίᾳ ἐπεδείξατο ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς καλλωπισμὸν τῆς Καισαρείας. Ἐπωλήθη δὲ ὑπὸ Τούρκων εἰς τὸν Κόμητα Desallens, τότε πρέσβυν τῆς Γαλλίας ἐν ΚΠ, ὅς τις τὸ ἐστὶν ὄψον τῇ Βασιλεῖ τῆς Γαλλίας. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐχαράχθη μετὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν νίκην τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κατὰ τὰ πρῶτα τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ἔτη (528, 530, 531. Ἡ εἰρήνη μετὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ Χοσροῦ ἐγένετο τῷ 533), ὡστε συμπίπτει σχεδὸν μὲ τὴν ἐποχὴν τὴν ὅποιαν προσδιορίζει διὰ τὴν στήσιν τοῦ ἀναρριάντος ὁ Παχυμέρης. Παριστάνει δὲ τὸν Ἰουστινιανὸν εἰς ἡλικίαν 45-50 χρόνων (ἦτο 44 ὅταν ἐδεῖχθη τὸν Ἰουστινόν), ἐκ μὲν τοῦ ἐνὸς μέρους κατὰ μέτωπον, ἄλλ' ἐκ τοῦ σώματος, κρατοῦντα λόγγην διὰ τῆς δεξιᾶς, καὶ τὴν ἀσπίδα κρεμαμένην ὅπως ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου· περὶ δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διακρίνεται ὁ κύκλος ἢ στέφανος τῶν εἰκονιζομένων Ἀγίων. Τὸ διάδημά του, συγκείμενον ἐκ πολλῶν μαργαριταρινῶν σειρῶν, καλύπτεται ὑπὸ περιεφελαίας λιθοκολλήτου, σκιαζομένης ὑπὸ κοματιζόντων πτερῶν (Τούφας, ἴδε κατόπιν). Πέρις δὲ ἀναγινώσκειται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή D(ominus). N(oster). IUSTINIANUS P(er) P(etuus) AUG(ustus). Ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου μέρους, τοῦ ὁποῦ ἡ ἐργασία δὲν εἶνε τῆς αὐτῆς χειρὸς, καθὼς τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας μεταλλίνας, παριστάνεται ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ ἐφιππος, ὡς ἐπιστρέφων ἀπὸ μακρᾶς τινος ἐκστρατείας, ὅθεν ἐπαναφέρει τὴν Νίκην (Fortunae reduci), ὁ-

» Τὸ δὲ ἐπὶ κεφαλῆς κράνος, οἷον μηδὲν ἐπικαλύπτειν, καὶ τὸν φοροῦντα
 » κοσμεῖν . . , καὶ ἄνω ἡρέμα καὶ ἐς πολὺ φθάνον, πτερὰ τῇ κεφαλῇ χρυ-
 » σαυγῇ γίνεται. Καὶ τὸ χρῆμα καὶ ἐς ἐμὲ ἦν ἀκέραιον· ἀνέμου δέ ποτε
 » πνεύσαντος ἐξαισίου, ρίπτουνται δύο πτερὰ, καὶ τότε μεῖζω πολλῶ τοῖς
 » ὁρῶσιν ἐφαίνετο, ἢ καθόσον ὁρῶνται κοσμοῦντα τὴν κεφαλὴν· ἃ δὲ καὶ
 » ἐς δεῦρο παρὰ τῷ τῆς ἐκκλησίας ταμείῳ ἀποτεθησαύρισται . . Ἀνῆπται
 » δὲ καὶ μανδύαν ἐκτός, στολὴν, ὡς φασιν, Ἀχιλλεῖον· ἢ δὲ . . καὶ μέγρι
 » τῆς τοῦ ἵππου ἰξύος φθάνουσα, πολὺ τι μέρος περιλαμβάνει τῶν ὀπισθεν,
 » καὶ περιττὴ περιέχεται α.

Ἡ χρυσὴ τούφα τοῦ ἀγάλματος τούτου, τὴν ὁποίαν ὁ Ζωναράς καὶ ὁ
 Τζέτζης ὀνομάζουσι τιάραν (1), εἶχε πέση, κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λε-
 οντα, καὶ ἐπὶ Θεοφίλου. Ἀμνηχανούντων δὲ τῶν τεχνιτῶν περὶ τὴν ἀνά-
 βασιν, ἐπενόησέ τις αὐτῶν, σκαλωτῆς ἐπιτήδειος, ἵνα ρίψῃ ἀπὸ τῆς
 στέγης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας βέλος μετὰ σχοινίου ἐπὶ τοῦ ἀγάλμα-
 τος, » καὶ τοῦ βέλους παγέντος ἐκείσε (2), αὐτὸς διὰ τοῦ σχοινίου ἀνα-
 » δραμὼν, θαῦμα τοῖς ὁρῶσι, τὴν τοῦφην προσήρμοσε, λαβὼν παρὰ τοῦ
 » βασιλέως βραβεῖον ἑκατὸν νομίσματα α.

Ἐπὶ Λατινοκρατίας, οἱ χυδαῖοι καὶ ἀπειρόκαλοι ἐκεῖνοι κατακτηταί, πε-
 ριεῖλον, ὡς εἵπομεν, τὸν περικαλύπτοντα τὴν στήλην χαλκόν· ὁ δὲ ἀνδριάς
 διέφυγε, μόνος μεταξὺ ὄλων σχεδὸν τῶν χαλκῶν μνημείων τῆς ΚΠ, τοὺς
 ἱεροσύλους αὐτῶν ὄνυχας. Περὶ δὲ τὰ 1307 ἢ 1317, ἐπειδὴ εἶχε κατα-
 πέση ὁ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ Σταυρὸς (ὁ ἐπὶ τῆς σφαίρας πάντως) ὑπὸ σφο-
 δροῦ ἀνέμου, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος, θέλων ἵνα ἀποκα-

δεύουσιν πρὸ αὐτοῦ, καὶ φέρουσιν τρόπαιον πανοπλίας ἐπὶ τῶν ὤμων. Προηγείται δὲ ἄνωθεν
 αὐτοῦ ἀστὴρ, ὁδηγὸς τῆς ἐπιχειρήσεώς του, καὶ περιγεγράφται SALUS ET GLORIA RO-
 MANORUM. Κάτωθεν δὲ, εἰς τὸ καλούμενον Ἐξεργον, εἶνε τὰ συνήθη ἐν τοῖς χρυσοῖς νομί-
 σμασι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πέντε στοιχεῖα CONOB, τὰ ὅποια οἱ μὲν ἐξηγοῦσι CON(stantino-
 poli) OB(signatum), οἱ δὲ CON(stantum) OB(rysium), δόκιμον, ὑπέρπυρον. (1) » Καὶ
 » κατήγαγε θρίαμβον (Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος), τιάρᾳ ταινιωθεὶς ὀρθίᾳ, ἣν Τούφην καλεῖ ὁ
 » δημοδῶδης καὶ πολὺς ἄνθρωπος, τύπον οἶμαι ὀνομασμένην, ὡς τυφουῖσθαι ποιοῦσαν τοὺς ταύτην
 » ἀναδομένους (Ζωναρ. Βιβλ. ΙΖ', 8.) » . . τιάραν, ἥτις τοῦφην, » οἷαν ὁ ἔριππος φορεῖ ὁ ἀν-
 » δριάς ἐκεῖνος, » ὁ Ἰουστινιάντειος τοῦ κίονος ἐπάνω (Τζ. Χιλ. Η', ρκθ', 307 κ. ε.). (2) Ἀπὸ θα-
 νος πάντῃ μοι φαίνεται ὁ τρόπος τῆς ἀναβάσεως· διότι πῶς εἶνε δυνατόν ἵνα ρίψῃ βέλος ἔχον
 προσηρτημένην εἰς αὐτὸ σχοῖνον, καὶ ταύτην τόσον παχέαν, ὅσον ἵνα βαστάσῃ ἄνθρωπον; ἔπειτα
 καὶ ριφθὲν, πῶς ἐπ' αὐτῇ, καὶ ποῦ. Καὶ διὰ τοῦτο πιθανώτερον πολὺ νομίζω ὅτι τὸ προσηρτη-
 μένον εἰς τὸ βέλος σχοῖνον ἦτον ἀπλὴ μήρινθος (σπάρος)· τὸ δὲ βέλος ὅχι παγὲν, ἀλλὰ διελθόν.
 διὰ τῶν σκελῶν πιθανῶς τοῦ ἵππου, καὶ περὶ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, ἔδωκε κατ' αὐτὸν τὸν τρό-
 πον τὴν εὐκολίαν εἰς τὸν τεχνίτην ἵνα ἀνεγκύσῃ διὰ τοῦ λεπτοῦ ἐκεῖνου σχοινίου ἄλλο παχύτερον,
 ἢ καὶ κλίμακα ἐκ σχοινίων, καὶ προσαρμύσας αὐτὴν στερεῶς ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, ἵνα ἀναστῇ ἐν
 ἀσφαλείᾳ. Εἰς τὰς λεπτομερεῖας ταύτας ἠναγκάσθη ἵνα ἔμβω, διότι θέλουσιν ἀκολούθως ἡμᾶς χρῆ-
 σιμεύσῃ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ ἄλλης ἀναβάσεως ἐπὶ κίονος, τῆς τοῦ Δανιὴλ τοῦ Στυλίου, τὸν ὅποιον
 ἔδεν ἡδυνήθημεν ἵνα ἀναδιβάσωμεν ἐπὶ τοῦ ἐντός τοῦ Σαραγίου.

ταστήτη αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν 'του, διέταξε καὶ ἐστήθησαν περὶ τὴν στήλην ἱκνώματα ξύλινα ἐν εἰδεί βαθμίδων ἀπὸ κάτωθεν ἕως ἄνω, καὶ δι' αὐτῶν ἀναβάντες οἱ τεχνῖται, εὗραν ὅλον τὸν σίδηρον τὸν συνέχοντα ἐκατέρωθεν τὸν ἵππον τοῦ ἀνδριάντος καταφαγόμενον ὑπὸ σκωρίας, καὶ ἐπαπειλούμενον ὅσον οὕτω 'να καταπέση. Ἀντικαταστήσαντες λοιπὸν ἕτερα ἐρείσματα, καὶ ἀσφαλίσαντες δι' αὐτῶν τὸν ἵππον, χρυσώσαντες δὲ ἐκ νέου τὴν τε περικεφαλαίαν καὶ τὴν ἐν τῇ χειρὶ σφαῖραν τοῦ ἀνδριάντος, περιήλειψαν στερεὰ λειοκονία καὶ ὅλην ἐξώθεν τῆς στήλης τὴν ἐπιφάνειαν, διεσπασμένην εἰς πολλὰ μέρη μετὰ τὴν τοῦ χαλκοῦ περιαίρεσιν.

Τότε, λέγει Νικηφόρος ὁ Γρηγοράς, ἔρμαιον ἡγησάμενος τὴν εὐκαιρίαν, ἀνέβη, καὶ αὐτὸς ὡς καὶ ἄλλοι, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κίονος, καὶ κατεμέτρησε τὰ διάφορα τοῦ τε ἵππου καὶ τοῦ ἐφίππου μέρη, καὶ ἰδοὺ αἱ ἀναλογίαι 'του. Ἡ μὲν περιφέρεια τῆς τοῦ ἀνδριάντος κεφαλῆς μία ὀργυιὰ εὐμήκους ἀνδρός, ὁμοίως καὶ τὸ ἀπὸ τῶν ὤμων ἄχρι τῆς περικεφαλαίας μῆκος· ἐκάστου δὲ τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν σπιθαμιαῖον· τὸ μῆκος τῆς κνήμης τέσσαρες σπιθαμαὶ παρὰ τρίτον· τὸ δὲ τοῦ Σταυροῦ τοῦ ἐπὶ τῆς σφαίρας, τέσσαρες σπιθαμαὶ, καὶ τὸ πλάτος τρεῖς· αὐτῆς δὲ τῆς σφαίρας τὸ χώρημα μέτρα πολιτικά τρία. Τὸ δὲ τοῦ ἵππου μῆκος, ἀπὸ τοῦ στήθους ἄχρι τῆς οὐρᾶς, ὀργυιαί τρεῖς, ὅσον καὶ τὸ πάχος σχεδὸν τοῦ τραχήλου· τὸ δ' ἐκ τῶν μυκτήρῶν αὐτοῦ ἄκρων ἄχρι τῆς κεφαλῆς, μία ὀργυιὰ· ἡ δὲ περιφέρεια τῆς κνήμης 'του, πέντε σπιθαμαὶ. » Τὸ δὲ ἱμάτιον τοῦ ἐφίππου, ἀστρασί τισι καὶ φύλλοις καὶ κλάδοις πεποικιλμένον, ἀκριβῶς ὡς τὰ σηρικὰ.

Τὸν ἀνδριάντα τοῦτον, κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλειοτέρων, κατεσκευάσατο ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκ τῶν ἐπιχρύσων χαλκῶν στεγαστήρων τῆς καλουμένης Χαλκῆς πύλης τοῦ Παλατίου, συγχωνευθέντων ἐν τῇ πυρκαϊᾷ τῇ ἐν τῇ στάσει τοῦ Νίκα. Ὁ Κεδρηνὸς ὁμοῦς λέγει, πολὺ πιθανώτερον, ὅτι διὰ τοῦ « διαχρύσου τῆς χαλκῆς εἰσόδου τοῦ παλατίου κεράμου » περιεκαλύφθη ἡ στήλη ἢ ἀνέχουσα τὸν ἀνδριάντα, ὅς τις ἦτον ἴσως προγενεστέρας ἐποχῆς ἔργον, εἰς τιμὴν τινος τῶν παλαιῶν τῆς Ῥώμης Αὐτοκρατόρων(1), μετασχηματισθεὶς εἰς ὄνομα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καθὼς συνέβη καὶ εἰς τὸν ἐν τῷ Φόρῳ στηθέντα ἀνδριάντα τοῦ Κωνσταντίνου καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. Ἀλλὰ τὰ περὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰγνατίου παραδοξολογούμενα ὑπὸ τῶν περὶ πάντα τερατευομένων Χρονογράφων τῆς Βυζαντίδος ἴσως οὕτε ἔπρεπε 'να 'τὰ ἀναφέρωμεν, ἐὰν 'δὲν ἐχρησίμευον ἄλλως πρὸς ἐξεικόνισιν τοῦ οἰκιακοῦ βίου καὶ τῶν θήων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Λέγεται λοιπὸν ὅτι τὸν

(1) Εἴπομεν ὅτι, κατὰ τὸν Προκόπιον, ὁ Ἰουστινιανὸς ὁμοίαζε τὸν Δομετιανόν, καὶ διὰ τοῦτο 'δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι αὐτοῦ τινὰ ἀνδριάντα μετεποίησαν εἰς Ἰουστινιανόν.

πρωτομαγίστορα τοῦτον ὁ Ἰουστινιανὸς, ὑπὸ φόβου (1) κινούμενος, διέταξε ἅψῃσι ἐπάνω τοῦ κίονος, ἀφελόντες τὰ ἱκρίωματα. Αὐτὸς ὁμοίως, παραγγείλας ἐγγράφως εἰς τὴν γυναῖκά του ἵνα τῇ κατασκευάσῃ κλίμακα ἐκ σχοινίου μεταξωτοῦ πισσωμένου, καὶ ἀνελκύσας αὐτὴν διὰ τῆς τεκτονικῆς σχοίνου, τὴν ὁποίαν ἐκράτει εἰς τὸ περσικίον του, ἔχουσιν ἔκτασιν 55 ὀργυῶν, καὶ, ταύτης μὴ ἐξαρκούσης, προσδέσας καὶ τὸ σφικτούριον καὶ τὸ φακώλιον καὶ τὸ ὑποκαμισοβράχιόν του, καὶ προσαρτήσας αὐτὴν εἰς τὸν ἀνδριάντα, κατέβη διὰ νυκτός, καὶ ἀνάψας τὴν ἄκραν τῆς κλίμακος ἵνα καὶ ὡς ἐπάνω, αὐτὸς ἔγινεν ἄφαντος, ὥστε ὅλοι ὑπέθεσαν ὅτι ἀνελήφθη ὡς μάγος. Φαίνεται δὲ ἐκ τούτων ὅλων, ὅτι ὁ τεχνίτης οὗτος, θέλων ἵνα λάβῃ φήμην, προητοίμασε κλίμακα τοιαύτην, καὶ συμπαραλαβὼν ταύτην μεθ' ἑαυτοῦ, συνειδότος ἴσως καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τὸ δῶμα, διέταξε ἵνα ἀφαιρέσωσι τὰ σκαλώματα, καὶ αὐτὸς ἔμεινεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κίονος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ δὲν τῷ ἦτον δύσκολον ἵνα καταβῇ τῆς νυκτός, καὶ πρὸς καιρὸν ἵνα μακρυνθῇ τῆς πρωτευούσης, ἢ ἵνα κρυφθῇ εἰς τὸν οἶκόν του. Κάθε αἰὼν ἔχει τὰς ματαιότητάς καὶ τὰς ἀθλιότητάς του!

Τὸν ἀνδριάντα τοῦτον, λέγει ὁ Γύλλιος, κατεβίβασαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τῆς στήλης, καὶ ἐφύλαττον αὐτὸν ἔτη τινὰ ἐν τῷ Παλατίῳ, μενούσης τέως τῆς στήλης κενῆς· περὶ δὲ τὰ 1525 κατέπεσε μὲν ἡ στήλη πᾶσα μέχρι τῆς βάσεως, ἣτις καὶ αὕτη μετὰ τινὰ ἔτη ἄρδην κατηφανίσθη· ὁ δὲ ἀνδριὰς συνεχωνεύθη τέλος τῷ 1550 εἰς κανόνια, ὅτε καὶ κατεμέτρησεν ὁ συγγραφεὺς οὗτος τὴν κνήμην αὐτοῦ, ἀνδρομήκη τὸ μέγεθος. Τὰ μέτρα ὁμοίως ταῦτα τοῦ ἀνδριάντος, ἂν ἦνε ἀκριβῆ, οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀναλογίαν πρὸς ἄλληλα, ὡς πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ τότε διασήμεου ἐν Παρισίοις γλύπτου Φ. Γιράρδου. Εἰς τὸν τόπον δὲ καὶ ἐκ τῶν λειψάνων τῆς βάσεως τῆς στήλης κατασκευάσθη φιάλη (2), καὶ περὶ αὐτὴν ἔρρεον ἀναπιδύοντα κρουνηδὸν ὕδατα, οὗ μακρὰν τῆς πρὸς δυσμὰς γωνίας τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Παρὰ τὴν βάσιν τοῦ κίονος τούτου ἐξέθεντο τυφλωθέντα ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Θεοφίλου τὸν ἀποστάτην Πηγάνην, κρατοῦντα καυκίον, καὶ ζητεῖοντα ἐλεημοσύνην. Ἐξ οὗ παράγει οὐκ ἀπιθάνως ὁ Δουκάγγιος τὸ Γαλικὸν Piloni, ὡς ἐκ τοῦ Pila aurea. Ἐδῶ ἐξετέθη κρεμασθεῖσα ἀπὸ τῶν ὧτων καὶ τοῦ ἐπὶ Κοπρωνύμου Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ ἀπὸ Σουλαιίου ἢ Κεφαλῆ, καὶ ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας ἐκτεθειμένη, «εἰς ἔνδειξιν τοῦ λαοῦ», λέγει ὁ Θεοφάνης. Ἐδῶ προσηλώθη (ἐπὶ κονταρίου, ὡς φαίνεται), κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλάν-Μεχμέτ, καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Αὐτοκρά-

(1) Ὑπομονή τοῦλάχιστον, ἂν ἔλεγον ὅτι ἐπραξε τοῦτο ὑπὸ περιεργίας, ἵνα ἴδῃ τί μέλλει ἵνα μηχανευθῇ πρὸς κατάβασιν. (2) Ἡτις σώζεται καὶ τὴν σήμερον.

τορος Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, μόλις ανευρεθείσα, »καὶ ἴστατο (λέγει
 »μέ τήν συνήθη ἀφέλειαν καὶ ἀκρίβειάν 'του ὁ ἱστορικὸς Δούκας) ἔως ἐ-
 »σπέρας' μετὰ δὲ ταῦτα ἐκδείρας, καὶ ἀχύροις τὸ δέρμα στοιβάσας, ἔ-
 »πεμψε πανταχοῦ εἰς Πέρσας καὶ Ἀραβας, δεικνύων τὸ τῆς νίκης σύμ-
 »βολον «.

»Πλησίον τοῦ Αὐγουστείου καὶ τῆς Βασιλικῆς«, ἦτον ἐν τῷ Μιλίῳ,
 κατὰ τὸ Ἀλεξάνδρ. Χρονικόν, καὶ τὸ Ὁρολόγιον ἢ Ὁρολογεῖ-
 ον, τὸ λεγόμενον πρὸς διαστολὴν καὶ Ὁρολόγιον τοῦ Μιλίου, σπηθὲν
 ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἢ τοῦ διαδόχου 'του Ἰουστίνου, κατὰ τὸ ἐξῆς ἐπί-
 γραμμα τὸ »Εἰς τὴν ἑσπέρην τοῦ Ὁρολογίου τοῦ εἰς τὴν ἀψίδα τὴν ἐν τῇ
 »Βασιλικῇ « :

» Δῶρον Ἰουστίνου, τυραννοφόνου βασιλῆος,
 καὶ Σοφίης ἀλόχου, φέγγος ἐλευθερίας,
 » ὥράων σκοπίαζε σφόν σημάντορα χαλκόν,
 αὐτῆς ἐκ μονάδος μέχρι δυωδεκάδος
 » ὅν τινα, σπληθέντα, δίχης θρόνον ἡνιοχεύων
 εὔρεν Ἰουλιανὸς χερσὶν ἀδωροδόχοις «.

Ἀδηλὸν δὲ εἰάν ἦτον γνώμων ἡλιακὸς ἢ κλεψύδρα, ἢ καὶ ἀμφότερα. Κα-
 θὼς καὶ εἰάν αὐτὸ τοῦτο ἐλέγετο καὶ Ὁρολόγιον τῆς Ἀγίας Σοφίης, ἀφ'
 οὗ καὶ μία τῶν πυλῶν αὐτῆς ἐκαλεῖτο Πύλη τοῦ Ὁρολογίου (1), κειμέ-
 νου »ἐν τῷ φουρνικῷ (=ἐν τῇ καμάρᾳ) τοῦ Μιλίου«, ὅπου ἐν ταῖς προε-
 λεύσεσιν ὑπεδέχετο τὸν Αὐτοκράτορα ὁ δῆμος τῶν λευκῶν.

Τὴν θέσιν τῆς ὑπερεκτεταμένης τὸ πάλαι ταύτης τοῦ Αὐγουστεῶνος
 πλατείας ἐπέχει σήμερον, κατ' ἀνατολὰς μὲν, ἐφ' ἱκανὸν ἢ πρώτη τοῦ σα-
 ραγίου αὐλῆς, καὶ τὰ περὶ τὴν πύλην τοῦ Μπάμπ-ὑ-χουμαῖου μέρη' κατὰ
 μεσημβρίαν δὲ, ὅπου, τὸ πάλαι ἦσαν τὰ τοῦ μεγάλου Παλατίου προπύλαια,
 ἀνεγείρεται ἤδη λαμπρότατον τὸ Τουρκικὸν Πανεπιστημεῖον· μέρος δὲ αὐ-
 τοῦ ἔφθανεν ἰσως μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς περιοχῆς τοῦ τζαμίου Σουλτάν-Ἀχ-
 μέτ. Τὸ δὲ ἔδαφος αὐτοῦ, ἐστρωμένον μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πλαξίν
 ἀρίστα, κατὰ τὸν Σουτῆδαν, συγκεχωσμένον δὲ, καθὼς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀ-
 νωτέρω, καὶ καθὼς συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς ἀρχαίας μεγαλοπόλεις, ἀνεκα-
 λύφθη τῷ 1847, ἀνορυπτομένων τῶν θεμελίων τοῦ Πανεπιστημείου, συγ-
 κείμενον, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, ἐκ μελανοχρῶν
 πετρῶν, μήκους μὲν ἐνὸς γεωμετρικοῦ ποδὸς, πλάτους δὲ ἡμίσεος.

Τὸ δὲ μεγαλοπρεπέστατον ἀληθῶς τοῦτο Πανεπιστημεῖον, παρὰ
 τείνον ὅλην τὴν πρὸς μεσημβρίαν πλευρὰν τῆς ὁδοῦ, τῆς ὁποίας τὸ δόρειον
 μέρος ἐπέχει ἡ Ἀγία Σοφία, ἐθεμελιώθη τὸν Αὐγουστον τοῦ 1846, ὑπα-
 τεύοντος τοῦ Ῥεσσίτ-πασσᾶ, καὶ ἐξακολουθεῖ εἰσέτι οἰκοδομούμενον ὑπὸ

(1) Πορφυρογένν. Βιβλ. Α', α', δ', καὶ Θ'.

τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀρχιτεκτόνων ἀδελφῶν Φοσσάτη συγκινεῖ δὲ τὰς καρδίας τῶν θεατῶν, ὅσοι ἐνθυμοῦνται ὅτι ἐπὶ τοῦ γηπέδου τούτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνεγείρεται ἤδη τὸ εἰρηνικὸν τοῦτο καταγώγιον τῶν Μουσῶν, ἦτον πρὸ εικοσιτεσσάρων ἐτῶν στρατῶν τῶν Γενιτσάρων!

Ἐν τῷ Μιλίῳ τοποθετεῖται καὶ

Τὸ Διίππειον,

ἔπου, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον Χρονογράφον, »ἦν ἡ ἀλλαγὴ τῶν κοντούρων«, ὁ πρῶτος δηλαδὴ σταθμὸς τῶν ταχυδρομικῶν ἵππων, παρὰ τὸ πρῶτον, ὡς εἰκὸς, Μιλιαρήσιον. Ἐκλήθη δὲ οὕτω, διὰ τοὺς ἐνταῦθα ἱσταμένους δὺν μαρμαρίνους ἵππους, ἐπὶ λιθίνων τετραδικῶν βωμῶν, τοὺς ὁποίους ὁ τύραννος Φωκᾶς ἔστησεν εἰς μνήμην τῶν ταχυδρομικῶν ἵππων, οὓς, φεύγων ἀπὸ τοῦ Μαυρικίου, ἀφ' οὗ, κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, ἐμαστιγώθη (μαγγαλίοις ἐτύφθη), διότι ἐτόλμησεν, ἐν ἡμέρᾳ ἵπποδρομίου, νὰ παρουσιασθῇ εἰς αὐτὸν, ἔχων προσηρτημένον ἐπὶ τοῦ δόρατός του »τὸ πιττάκιον, ὅπερ ἀπὸ »Λογγοβαρδίας ἐλθὼν ἔφερε, τοῦ στρατοῦ ἐκεῖθεν ἀποστείλαντος τοῦτον »διὰ τὴν ῥόγαν αὐτῶν«, ἡγκυλοτόμει (ἡντζοκόπει) κατόπιν του, ὅποτε μνόμενος οὕτω τὴν διώξιν.

Πλησίον τοῦ ἀναθήματος τούτου ἦτον ὁ ναὸς τοῦ Θεολόγου ὁ ἐν τῷ Μιλίῳ, ὁ καλούμενος, ὁμωνύμως τῷ τόπῳ, καὶ Διίππειον (1). Τοῦτον ἐπεβάλλετο μὲν κτίζειν ὁ Φωκᾶς, εἰς ὄνομα τοῦ ὁμωνύμου του Ἀγίου, καὶ μέχρι τοῦ ὁρόφου αὐτὸν προήγαγε· συνετέλεσε δὲ, καταστρέψας τὸν τύραννον, ὁ Ἡράκλειος, ἢ, κατ' ἄλλους, Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς (ὅς τις πιθανώτερον ὅτι τὸν ἀνεκαίνισε), μετονομάσας αὐτὸν εἰς μνήμην Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὅθεν αὐτὸν εἶναι νομίζω τὸν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Σ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναφερόμενον (2) Ἅγιον Ἰωαννοφωκᾶν, ὅπου εἶχε τὸ ἐργαστήριόν του ὁ καλλιγράφος Θεόδωρος. Πιθανὸν δὲ ὡσαύτως, ὅτι εἶνε ἡ αὐτὴ ἐκκλησία τῇ καλουμένῃ Τοῦ Θεολόγου ἢ Εὐαγγελιστοῦ εἰς τὸ Ὁρολογεῖον, πλησίον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἣς τὰ ἐγκαίνια ἀναφέρονται τῇ 2 Αὐγούστου. Ἐνδὸν τοῦ Ἀποστολείου τοῦ Θεολόγου, τοῦ πλησίον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἦν τὸ εὐκτήριον (παρεκκλήσιον) τοῦ ἁγίου Τρύφωνος. Ὁ ναὸς οὗτος χρησιμεύων ἀπὸ τῶν χρόνων ἀκόμῃ τοῦ Γυλλίου ὡς θηριοκομεῖον, ἔπου ἐφυλάττοντο οἱ Αὐτοκρατορικοὶ λέοντες (Ἀρσλάν-χανέ), ἐσώζετο, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, μέσον τοῦ Ἰπποδρόμου καὶ τοῦ Αὐγούσταίου, μέχρι τοῦ 1809. Ἐκτοτε δὲ, ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ, κρημνισθέντος ἄχρι τῶν θεμελίων, τὰ νέα τῶν Τζεμπετζήδων καταγώγια.

(1) Τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον ἀναφέρει, ὡς μέρος τῆς ΚΠ, καὶ τὸ Ἐξαίππειον.

(2) Πράξ. ΙΔ'.

Παρά τὸν ναὸν τοῦτον ἦτον ἐν τῷ Μιλίῳ καὶ Ὁ τοῦ Ἀγίου Ἀλεξίου, συνηνωμένος τῇ τοῦ Αὐγουστεῶνος αὐλαίᾳ, κατὰ τὸν Χωνειάτην. Ἦτον δὲ χαμηλότερος, φαίνεται, τοῦ Ἀποστολείου τοῦ Θεολόγου· διότι τῷ 1182 καταλαβόντες οἱ Βασιλικοὶ ἀπὸ πρωίας ἐκεῖνον, ἔβαλλον ἐξ ὑπερδεξίου τοὺς ἐν τούτῳ ὠχυρωμένους στρατιώτας τῆς Καισαρίσσης Μαρίας. Καὶ φαίνεται προσέτι, ἀπ' ἐναντίας τῆς γνώμης τοῦ Δουκαγγίου, ὅτι ἦτον εἰς καὶ ὁ αὐτὸς μὲ τὴν καλουμένην Μονὴν τοῦ Κυρου Ἀλεξίου, ἣν ἀνήγειρεν ὁ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου πατριάρχης Ἀλέξιος, ὁ Ἐκκλησιάρχης τῆς Μονῆς τοῦ Στουδίου, ἀποθανὼν τῇ 20 Φεβρουαρίου τοῦ 1043, μετὰ δεκαεπτὰ ἐτῶν καὶ δύο μηνῶν πατριαρχείαν, ὅς τις καὶ εἶχεν ἀποθησαυρίσῃ ἐν αὐτῷ μεγάλην ποσότητα χρημάτων, τὰ ὅποια οἰκαιοποιήθη ὁ Μονομάχος. Ἐν τοῖς Κατηγουμένείοις τοῦ ναοῦ τούτου συνεκροτήθησαν καὶ δύο - τρεῖς τοπικαὶ Σύνοδοι.

» Πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Φόρου, καὶ εἰς τὰ πρὸς ἑω τῆς τοῦ Αὐγουσταίου «ἀγορᾶς», κατὰ τὸν Προκόπιον, πρὸς μεσημβρίαν δὲ καὶ ἀντικρὺ τῆς Ἀγίας Σοφίας «ἀλλ' ἀπὸ πολλῶν βημάτων αὐτῆς», κατὰ τὸν Παλλάδιον (1), ἔκειτο ἐν τῷ Β' Ῥεγεῶνι καὶ πρὸ τῶν βασιλείων,

Τὸ Μέγα Βουλευτήριον ἢ Σενάτον,

κτίσμα καὶ τοῦτο Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, «εἰς πᾶν κάλλος καὶ φιλοτιμίαν ἐξησκημένον (2), ἐκ χαλκῶν δὲ εἰκόνων καὶ πορφυρῶν λίθων διακεκοσμημένον (3)». Τὸ μήκος αὐτοῦ ἦτον, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, 240 ποδῶν, τὸ δὲ πλάτος 84' ἢ δὲ ὀροφῇ 'του ἐστηρίζετο, ἐξ ἀνατολῶν μὲν καὶ δυσμῶν ἐπὶ ψαλίδων, ἐκ δὲ τοῦ νοτίου καὶ βορείου πλευροῦ, ἐπὶ 12 ποικίλων κίωνων Τρωαδησίων, 25 ποδῶν ὕψους. Αἱ πύλαι δὲ αὐτοῦ μετηνέχθησαν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτέμιδος, ὅπου 'τὰς εἶχεν ἀναθήσῃ, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ὁ Τραϊανὸς, ἔχουσαι ἐντετυπωμένας τὰς κατὰ τῶν Σκυθῶν αὐτοῦ μάχας καὶ τὴν Γιγαντομαχίαν, ἐν ἣ παρίστατο μὲν ὁ Ζεὺς κεραυνοφόρος, ὁ δὲ Ποσειδῶν τριαινοφόρος, καὶ Ἀπόλλων τόξον ἐσκευασμένος· κάτω δὲ ἔβλεπέ τις τοὺς »Γίγαντας ὡς δράκοντας ἐπερχομένους, χερσὶ βῶλους ῥιπτοῦντας εἰς ὕψος, καὶ βλοσυρὸν εἰσπορῶντας«.

Ἐν αὐτῷ ἡ Σύγκλητος, »ἀρχομένου τοῦ ἔτους ξυνιοῦσα, ἐνιαύσιον «ἐορτὴν ἤγε, τὰ τῆς πολιτείας ὀργιάζουσα αἰεὶ νόμιμα», κατὰ τὸν Προκόπιον. Ἐν αὐτῷ ἐβουλευόντο οἱ Πατρίκιοι, καὶ ἀνηγορεύοντο οἱ Ὑπακοί. Ὅθεν »καὶ τῶν κωδικέλλων ἦν ἐξ ἀρχῆς φυλακτήριον· ἐκεῖσε γὰρ οἱ Πατρίκιοι ἐλάμβανον αὐτοὺς», κατὰ τὸν Ἀνώνυμον.

Τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, τὸ ὅποιον ἀνεκαίνισε πυρποληθὲν ὁ Ἰου-

(1) Ἐν Βίῃ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. (2) Ζώσιμ. (3) Κεδρην.

στινιανός, ἐσώζοντο ἐπὶ Γυλλίου οἱ τοῖχοι, πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀγίας Σοφίας, μεσολαβούσης τῆς ἀπὸ τῆς μεγάλης τοῦ Σαραγίου πύλης πρὸς τὸν τοῦ Κωνσταντίνου Φόρον ἀγούσης ὁδοῦ. Ἐκ δὲ τῆς ὕλης αὐτοῦ εἶχε κτισθῇ τῷ 1454 ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ τὸ Ἑσκι-σαράγιον.

Τοῦ Βουλευτηρίου δὲ τούτου προσκλήνιον, τρόπον τινά, ἢ προπύλαιον ἦτον, ὡς φαίνεται, ἢ καλουμένη.

Βασιλική.

ἢ ἄλλως Βασίλειος ἢ Ῥηγία (ἐννοούμενου τοῦ Στοά), κειμένη ἐν τῷ Δ' Ῥεγεῶνι, μεταξὺ τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τῶν Χαλκοπρατείων, ἄλλη παρὰ τὴν ἐν τῷ Ζ' Ῥεγεῶνι, τὴν καλουμένην τοῦ Θεοδοσίου, εἰ καὶ ὁ Δουκάγγιος φρονεῖ ὅτι ἀμφότεραι ἦσαν μία καὶ ἡ αὐτή.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, κατὰ τὸν Προκόπιον, ἐπερείδετο εἰς ἑξ ὑπερμῆχεις κίονας ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου (1), ὧν » οἱ μὲν δύο τὸν πρὸς δυσμὰς τετραμμένον τοῦ Βουλευτηρίου τοῖχον εἶχον ἐν μέσῳ, οἱ δὲ τέσσαρες ὀλίγῳ ἐκτὸς αὐτοῦ προεῖχον· στοὰν δ' ἐποιοῦν οἱ κίονες οὗτοι » ὄροφον χρυσοῦν ἐν θόλῳ ἐλίττουσαν. Τὰ δὲ ἄνω τῆς στοᾶς ἅπαντα » μαρμάρινα ἀγαλμάτων πλήθει ὑπεράνω ἐστώτων ὑπογέγραπται. Τῶν ἀγαλμάτων τούτων ὁ μὲν Ζώσιμος ἀναφέρει τὸ τῶν Μουσῶν, τοποθετούμενον ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου· τὸ τοῦ Δωδωναίου Διὸς· καὶ τὸ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς. Ἐξ ὧν τὰ μὲν τῶν Μουσῶν κατεκάησαν, ὅταν ἐν τῷ ἐπὶ Ἀρκαδίου συμβάντι διὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον ἐμπρησμῷ εἶχε πυρποληθῇ τὸ Σενάτον, » τὴν καλέζουσιν ἅπαντας ἀμουσίαν σφέτερον πῶς μηνύοντα », προσθέτει ὁ Ἱστορικός οὗτος· τὰ δὲ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, ἱστάμενα πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ Βουλευτηρίου ἐπὶ λιθίνων βάσεων, διεσώθησαν ἀβλαβῆ, κατὰ παράδοξόν τινα τρόπον. Καιομένου γὰρ τοῦ Σενάτου, ὁ καταβρέων ἀπὸ τῆς στέγης μόλιδος πηγνύμενος, ἐσχῆμάτισε περὶ αὐτὰ εἶδος τι προφυλακτικῆς σκέπης, ὥστε τῶν τῆς οἰκοδομῆς λίθων κατ' αὐτῶν φερομένων, συνεχώσθησαν μὲν, καὶ ὅλοι ἐνόμιζον ὅτι ἠφανίσθησαν, ἀλλὰ, καθαιρομένου μετὰ ταῦτα πρὸς ἀνοικοδομήν τοῦ τόπου, εὐρέθησαν ἀκέραια· ὅθεν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἀναφέρεται καὶ ἔπειτα, πυρποληθὲν ἐν τῷ ἐπὶ Βασιλίσκου ἐμπρησμῷ, καὶ τοποθετεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ Ζωναρᾶ ἐν τοῖς Λαύσου, ὑπὸ δὲ τοῦ Κεδρηνοῦ πρὸς δύσιν τῆς τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου πλατείας, ὅπου καὶ διελάβομεν τὰ περὶ αὐτοῦ λεπτομερέστερον. Ὁ δὲ Κωδινὸς ἀναφέρει τὰ ἀγάλματα τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ἡνιόχων ἀνδριάντας, καὶ ὄργανον ἀστρονομικόν. Λέγει δὲ ὅτι καὶ οἱ δέκα (ἴσως δώδεκα) κόφινοι τῶν περισσευμάτων τῶν

(1) Ἴδε τὴν ἐν σελ. 442 ὑποσημείωσιν.

τὰ ἐξῆς δύο ἐπιγράμματα τὰ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ, τὸ μὲν πρῶτον ἐπιγ-
ραμμένον »Εἰς τὴν ἀψίδα ἐν τῇ Βασιλικῇ :

» Τετραπόροις ἀψίδι πόλιν (1) Θεόδωρος ἐγείρας,
» ἄξιός ἐστι πόλιν καὶ τέτρατον ἡνιοχέειν (2) α.

Τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῆς αὐτῆς ἀψίδος :

» Ἐπρεπέ σοι, Θεόδωρε, Τύχης εὐκίονα νηὸν
ἔργου κοσμήσαι θαύμασι τοσσατίου,
» δῶρά τε κυδένετα πορεῖν χρυσάσπιδι Ῥώμῃ,
ἢ σ' ὕπατον τεύξε, καὶ τρισέπαρχον ὄρεα.

Ἐνθα σημειωτέον ὅτι Τύχης ναὸς καλεῖται τὸ ἄλλως Τέμενος τῆς Γερου-
σίας, κατὰ τὸν Ζώσιμον, διότι ἐκτίσθη (λέγει) ὅπου πρὶν ἦτον ναὸς τῆς
Ῥέας, ἧς καὶ ἄγαλμα, κατ' αὐτὸν, ὁ Κωνσταντῖνος ιδρύσατο, κατὰ τὰς
» τῆς μιᾶς στοᾶς ἄκρας (3) τῆς τετραστόου μεγίστης ἀγορᾶς (τοῦ Αὐ-
» γουσταίου), ἧς οἱ βαθμοὶ ἀνήγον ὀλίγοι, ὁ δὲ καὶ Τυχαῖον τοῖς πολί-
» ταις τετίμηται, μετακομισθὲν ἐκ τοῦ ἐν Κυζικῇ Δινδύμου ὄρους, ὅπου
» τὸ εἶχον στήσῃ οἱ Ἀργοναῖται. » Ἐλωδῆσατο δὲ αὐτὸ, προσθέτει ὁ ἱ-
» στορικός οὗτος, διὰ τὴν περὶ τὸ θεῖον ῥαθυμίαν, τοὺς τε περὶ ἑκάτερα
»λέοντας περιελών, καὶ τὸ σχῆμα τῶν χειρῶν ἐναλλάξας· κατέχειν γὰρ
» πάλαι δοκοῦσα τοὺςλέοντας, νῦν εἰς εὐχομένης μεταβέβληται σχῆμα,
» τὴν πόλιν ἐφορῶσα καὶ περιέπουσα. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο τῆς Ῥέας, τὸ
ἐπιφημισθὲν εἰς Τυχεῖον (4) τῆς πόλεως, ἦτον χαλκοῦν, καθὼς καὶ οἱ παρ'
ἑκάτερα αὐτοῦλέοντες, τοὺς ὁποίους εὗρομεν ἐν τῷ τοῦ Κωνσταντίνου
Φόρῳ. Ἐφερε δὲ, καθὼς ὅλα τῆς Κυβέλης τὰ ἀγάλματα, πύργου στέ-
φανον ἐπὶ κεφαλῇς, τὸν ὅποιον ὀνομάζει ὁ Κωδινὸς Μοδίολον· εἶχε
δὲ, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν, » τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ἐπὶ πρύμνης νηὸς, πρὸ
» αὐτῆς ἐστῶσης καὶ ὁμοίως ὕλης ἐξεργασμένης. Προσθέτει δὲ ὁ ἱστο-
ρικός οὗτος, ὅτι ἐπὶ Ἀναστασίου, θραυσθείσης, εἴτε ὑπὸ τοῦ χρόνου, εἴτε
κατ' ἐπιβουλὴν, τῆς νεῶς ταύτης, ἐπεκράτησαν ἀδιακόπως τόσον βί-
αιοι ἄνεμοι, ὥστε, μὴ δυναμένων προσορμίζεσθαι τῶν φορτηγῶν πλοίων
εἰς τὴν πόλιν, μετεκομίζοντο τὰ φορτία διὰ μακρῶν πλοίων πολλοῖς κι-
νουμένων ἐρέταις. Καὶ ἤθελε συμβῆ τάχα καὶ λιμὸς ἐντελής, ἐὰν οἱ τῶν
κοινῶν φροντισταὶ, λαβόντες γινῶσιν τοῦ πράγματος, δὲν ἐπεμελοῦντο ἵνα
ἀναζητήσωσι τὰ θράύσματα τῆς νεῶς, καὶ ἵνα τὰ συναρμόσωσιν ἐκ νέου!!
Καὶ ἵνα βεβαιωθῶσι περὶ τοῦ πράγματος ἔτι μᾶλλον, ἐδοκίμασαν ἵνα ἀφαι-

(1) Ἴσως Πύλην. (2) Καὶ τετράκις δηλονότι ἐπάρχει. (3) Τὰς πρὸς δυσμὰς, ὡς ἐξάγει-
ται ἐκ τοῦ Ἀνωνύμου, τοποθετοῦντος αὐτὸ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀψίδι τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου.
Ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται προσέτι, ὅτι διὰ τῆς ἀψίδος ταύτης συνέιχοντο, ὡς διὰ θύρας, οἱ δύο οὗτοι
Φόροι, ὥστε τὴν τοῦ ἐνὸς δυτικὴν ἄκραν εἶναι ἀνατολικὴν τοῦ ἑτέρου. (4) Ὅθεν ἴσως μετέπει-
θεν εἰς Στοιχεῖον.

ρέσωσι πάλιν, τὰ συναρμολογηθέντα μέρη, καὶ παρευθὺς ἐγερθεὶς σφοδρὸς ἄνεμος, ἐβίασεν ὅσας τῶν νεῶν ἔτυχον τότε εἰσπλέουσai, 'να ὀπισθοδρομήσωσι!!! Τοιοῦτον ἦτον τότε τοῦ αἰῶνος τὸ πνεῦμα, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐγράφετο ἡ Ἱστορία. Ἀλλὰ τὸ περιεργότερον τούτων ὅλων εἶνε, ὅτι ἡ νομιζομένη ναὺς αὕτη ἦτον ἄρμα, διότι ἐφ' ἄρματος εἰκονίζεται ἡ 'Ρέα, συρομένη ὑπὸ λεόντων, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὅτι οὐδὲν ἔχει κοινὸν οὔτε μὲ τὴν μαρμαρίνην λιθυρίδα, τὴν στηθεῖσαν εἰς μνήμην τῆς ὑπὸ τοῦ Φραΐτου (Frajectus) στρατηγοῦ τοῦ Ἀρκαδίου κατὰ τοῦ Γαινᾶ ναυμαχίας, οὔτε μὲ τὴν ἐν πολλοῖς νομίσμασι τῶν πρώτων Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἐν τετυπωμένην γυναικείαν εἰκόνα, φοροῦσαν τήδενον καὶ περικεφαλαίαν ἢ πύργον, καὶ κρατοῦσαν ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ δόρυ ἢ στάχυν ἢ τὸ Κέρας τῆς Ἀμαλθείας, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ σφαῖραν ἔχουσαν ἐφισταμένην Νίκη μί-κράν, προτείνουσιν δάφνης στέφανον, ἐπερείδουσιν δὲ πρῶρῃ νεῶς τὸν ἑτε-ρὸν τῶν ποδῶν· καθὼς οὔτε μὲ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Κωνσταντίνου τὸν ὁ-ποῖον εἰσήγον κατ' ἔτος μετὰ λιτανείας, τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἐγκαινίων τῆς πόλεως, εἰς τὸ θέατρον προσκυνηθησόμενον ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ τοῦ ὁποίου ἢ ἐπὶ τῆς χειρὸς μικρὰ Νίκη ἐλέγετο παρομοίως Τύχῃ τῆς πόλεως (1), καθὼς θέλομεν διαλάβει ἐν τῷ Γ' μέρει, ἱστοροῦντες τὰ περὶ τῶν τελετῶν καὶ ἐθίμων. Τῷ ἀγάλματι δὲ τούτῳ τῆς εἴτε Τύχης εἴτε 'Ρέας, τὸ ὅποιον ἐχείροκόπησεν, ὡς προείπομεν, ὁ 'Ραγκαβῆ, ἐθύετο δη-μοσίᾳ ὁ 'Ιουλιανὸς, ἐφ' ᾧ καὶ ἐλοιδορήθη ἀναφανδόν, στρατεύων κατὰ Περσῶν, ὑπὸ Μάρῃ τοῦ ἐπισκόπου Χαλκηδόνος.

Τῆς Βασιλικῆς τοῦ Βουλευτηρίου οὔτε ἵχνος πλέον σώζεται· εἰκάζεται ὅμως μετὰ τινος σχεδὸν βεβαιότητος ἡ θέσις αὐτῆς, διότι ἐν τῷ Μεσαυ-λίῳ τῆς Βασιλικῆς, τὸ ὅποιον, κατὰ τὸν Μαλαλᾶν, ἔστρωσε Λογγίνος ὁ ἑπαρχος τῆς πόλεως, κτίσας καὶ τοὺς ἐμβόλους αὐτῆς εὐπρεπῶς, ἦτον ἡ ὁμώνυμος αὐτῇ

ΚΙΝΣΤΕΡΝΑ τοῦ 'Ιλλου ἢ Βασιλικῇ

(Γερὲ - μπατάρ - σαραϊ).

Ἡ ἀξιολογωτάτη αὕτη κινστέρνα, σωζομένη μέχρι τοῦ νῦν ἀκέραιος εἰς τὴν ὁδὸν τὴν καλουμένην Σουκ-τσεσμέ, πρὸς τὸ δυτικοδόρειον τῆς Ἀ-γίας Σοφίας, ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀνφω-κοδομήθη δὲ καὶ ἀνεσχάφη βαθύτερον ὑπὸ τοῦ 'Ιουστινιανοῦ τῷ ἄ ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας του, μεταποιήσαντος εἰς αὐτὴν πᾶν τὸ πρὸς νότον (:) τοῦ τῆς Βασιλικῆς μεσαυλίου δάπεδον, καὶ εἰσαγαγόντος εἰς αὐτὴν τὸ ὕδωρ

(1) Τύχην τῆς πόλεως οἱ Γρατκορωμαῖοι ἐκάλουν τὸ Genium Publicum τῶν παλαιῶν 'Ρω-μαίων, δαίμονα πολιούχον.

τοῦ Ἀδριανείου ἀγωγοῦ. Ἀδελφον δὲ διατί παρωνομάζετο αὐτὴ τε καὶ ἡ ἐπώνυμος αὐτῆς Βασιλικὴ ἀπὸ τοῦ Ἰλλου, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶνε οὐχὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀριστεύσας κατὰ τῶν Μισημιανῶν, ὁ Ἰσαυρος, ἀλλ' ἐπὶ Ζήνωνος, ἀπόγονος πιθανῶς ἐκείνου, Συγκλητικός καὶ Ὑπάτος καὶ Μάγιστρος, διοικῶν τὴν πᾶσαν πολιτείαν, κατὰ τὸν Μαλαλᾶν, καὶ συγκαταπράξας τῷ Ζήνωνι τὴν ἀπὸ τῆς φυγῆς κάθοδον, ἀποστατήσας δὲ τῷ 448, καὶ συλληφθεὶς ἐν τῷ Παπυκίῳ ὄρει, καὶ ἀποκεφαλισθεὶς ἐν τῷ Καθίσματι τοῦ Ἱπποδρόμου, ὅς τις εἶχεν ἴσως ἐν τῇ πλατείᾳ ταύτῃ παλάτιον.

Τὴν κινστέρναν ταύτην λέγει ὁ Γύλλιος (1) ὅτι πρῶτος ἀνεκάλυψεν αὐτὸς, ἄγνωστον τέως διατελοῦσαν, διὰ τὰς ἐπ' αὐτῆς ὠκοδομημένας οἰκίας, εἰ καὶ οἱ οἰκήτορες πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἀπ' αὐτῆς καθ' ἡμέραν διὰ φρεάτων ὑδρεύοντο. Διηγεῖται δὲ ὅτι, καταβάς εἰς αὐτὴν διὰ σχοινίων ἀπὸ τινος καθόδου ἠνεωγμένης ἐντὸς ἐνὸς τῶν οἰκῶν τούτων, καὶ ἐπιβάς εἰς πλοιάριον, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότη, περιέπλευσεν αὐτὴν, ὅσον ἐφικτόν, διὰ μέσων τῶν κιόνων, ὡς διὰ δάσους, βεβυσθισμένων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἐχει δὲ, λέγει, πλῆθος ἰχθύων, καὶ μάλιστα κεφάλων, τῶν ὁποίων ὁ ὁδηγὸς αὐτοῦ ἤγρευσέ τινας διὰ κάμακος, συναζόμενους περὶ τὸ φῶς τῶν λαμπάδων, καὶ τὸ κατερχόμενον, εἰ καὶ ἀμυδρὸς, ἄνωθεν τῶν στομίων τῶν φρεάτων. Περιγράφει δὲ αὐτὴν μὲ τὴν συνήθη αὐτῇ λεπτομέρειαν, ὡς ἐφεξῆς: »Τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς εἶνε 336 ποδῶν Ῥωμαϊκῶν, τὸ δὲ πλάτος 182, καὶ ἡ περιφέρεια 524 (3). Οἱ δὲ θόλοι καὶ αἱ στοαὶ αὐτῆς ὠκοδομῶνται ἐκ πλίνθου ὀπτῆς, ἐπαλληλιμμένοι καλῶς, αὐτοὶ τε καὶ οἱ τοῖχοι αὐτῆς, ἀμμοκονία, κάλλιστα διατηρουμένη. Ὑποκρατοῦνται δὲ 336 κίονες, ἀπέχουσι 12 πόδας ἀλλήλων, καὶ ἔχουσιν ὕψος ὑπὲρ τοὺς 40 πόδας· διατεθειμένοις δὲ, κατὰ μῆκος μὲν, εἰς δώδεκα σειράς· κατὰ πλάτος δὲ, εἰς εἰκοσιοκτώ. Τὰ δὲ κιονόκρανα αὐτῶν, τὰ μὲν Κορινθιοῦργῃ, τὰ δὲ λεία, καὶ ἐφ' ἐκάστου αὐτῶν μέγας λίθινος ἀβάξ, ἐπ' ἀνέχων ἐτέραν τετράγωνόν τινα βάσιν, ἐφ' ἧς ἐπιστηρίζονται τέσσαρα τόξα σχηματίζοντα τοὺς θόλους».

Ἡ κινστέρνα αὕτη, γεμιζομένη τὸν χειμῶνα μέχρι τῶν κονιοκράνων ἐκ μεγάλου τινὸς ὀχετοῦ, δι' οὗ εἰσρέει εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ ὕδρονομείου (τακσίμ.) τῆς Ἀγίας Σοφίας τὸ ἐκ τοῦ ὕδραγωγείου τοῦ Τζεμπετζή-κιοῦ μετοχετευόμενον ὕδωρ, τὸ ὁποῖον Κύδαριν ὑπέθεσεν ὁ Ζυγομαλάς, καὶ ἀπ' αὐτοῦ λαβὼν ἐδημοσίευσεν καὶ ὁ Γ. Δούζας, χρησιμεύει εἰς τὰς ἀνυδρίας τοῦ θέρους, ἀνοιγομένη περὶ τὸν Μάιον, καὶ ἐφοδιάζουσα ἰδίως, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν (2), τὸ παλάτιον· διότι τὰ ὕδατος τῆς εἶνε ἀρίστης ποιότητος.

(1) Βελλ. Β'. x'. (2) Ἰδὲ Μπίν-μπέρ - διρέκ.

Ἐν μέρος τῶν θόλων αὐτῆς ἐκρηνίσθη, καὶ ἐκεῖθεν φωτίζεται τῶρα τὸ κύτος τῆς. Ἐχει δὲ κάθοδον θολοσκέπαστον, καὶ πλοιάριον παρ' αὐτὴν προσδεμένον εἰς ἓνα τῶν κιόνων. Ἄλλ' οἱ περίοικοι, Τοῦρκοι ἅπαντες, ἵνα ἀποτρέψωσι πάντως τοὺς περιέργους, διέδωσαν τὴν φήμην ὅτι εἶν' ἐστοιχειωμένη, καὶ ὅτι ἀπωλέσθησαν ἐπομένως ἐντὸς αὐτῆς πολλοί, καὶ ἴσως τῷ ὄντι καὶ ἐθυσίασάν τινας, εἴτε ὑπὸ πλεονεξίας, εἴτε ὑπὸ ζήλοτυπίας.

Πολλοὶ ὑποθέτουσιν αὐτὴν ἐκτεινομένην ἕως ὑποκάτωθεν τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ἔχουσιν διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν· ἀλλ' εἶνε ἀμφοτέρω ἀνύπαρκτα· διότι ἡ τελευταία αὐτῆς ἄκρα εἶνε ὀγδοήκοντα βήματα μακρὰν πρὸς ἄρκτον τῆς Ἀγίας Σοφίας· τὸ δὲ δάπεδόν τῆς εἶνε ὑψηλότερον τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ἐν τῇ Βασιλικῇ ἦσαν ἐπὶ Βυζαντινῶν καὶ τὰ Διδασκῆρια, ἰδίως δὲ τὸ Πανεπιστημεῖον, ὅπου, κατὰ τὸν Σωκράτην (1) καὶ Νικηφόρον τὸν Κάλλιστον (2), ἐφοῖτα καὶ ὁ Ἰουλιανός. Ἐν αὐτῷ ἐδίδασκεν ὁ λεγόμενος Οἰκουμενικός ἡ Μέγας Διδάσκαλος, μὲ τοὺς δώδεκα ἡ δεκαεὶς αὐτοῦ μαθητάς, ἡ μᾶλλον συμπαρέδρους καὶ συνεργάτας, ὅλους ἱερωμένους ἢ μοναχοὺς, μισθοδοτούμενους ἀπὸ τοῦ δημοσίου, ὅθεν ἐκαλεῖτο καὶ Πρυτανεῖον. Συνεστήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, κυρίως πρὸς ἀποφυγὴν τῶν περὶ τὸ δόγμα διενέξεων, ἐφ' ᾧ καὶ παρεδέχθη ὡς κανὼν γραμματικὸν τὴν Θεωρίαν Διονυσίου τοῦ Θρακός. Κατεκῆθη δὲ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, καθ' ὑποβολὴν αὐτοῦ, καθὼς λέγουσιν οἱ ἐναντίοι τοῦ, συγκατακαύσαντος μετ' αὐτοῦ καὶ τοὺς διδασκάλους. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ δώδεκα αὗται διδασκαλικάι καθέδραι ἐξηκολούθησαν πολὺ μετ' αὐτόν· διότι καὶ ἐπὶ Ἰωάννου ἀκόμῃ τοῦ Κομνηνοῦ, συγκροτηθείσης συνδιλέξεως περὶ τῶν διαφορῶν τῶν μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀναφέρονται ἐν αὐτῇ » Duodecim electos Didascalos, qui studiis Grecorum ex more solent praesesse «.

Ἐνταῦθα ἐπομένως ἦτον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη (3), τὴν ὁποίαν πρῶτος συνέστησε, κατὰ τὸν Ζώσιμον, ὁ Ἰουλιανός, » κὰν ταύτῃ βίβλους ὅσας εἶχεν ἐναπέθετο«. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ηὔξησεν αὐτὴν· διότι πρὸ αὐτοῦ ὁ Κωνσταντῖνος εἶχεν ἤδη καὶ βιβλιοθήκην κτίσιν καὶ κώδικας χειρογράφων συναθροίσιν, κατὰ τὸν Θεμίστιον (4). Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ ὁ Οὐάλης ἔπειτα κατέστησεν ἑπτὰ ἀρχαιολόγους, τέσσαρας Ἑλλήνας, καὶ τρεῖς Ῥωμαίους, οἱ ὅποιοι ἐτοποθέτουν καὶ ἀνεπλή-

(1) Βιβλ. Γ', α'. (2) Βιβλ. Γ', α'. (3) Τοῦ τεμενίσματος ἐγγὺς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας
» Οἶκος λαμπρὸς δεδωμένον τοῖς πάλαι Βασιλεῦσι, » Κῆπος ἃν εἴποι τις λαμπρὸς βιβλιοφύριον
» δένδρων, » Ἄλσος ἀγλαοφύτετον παντοδαπῆς σοφίας (Κωνστ. Μανασσ. Χρον. 87) «.

(4) Λόγφ. Π'.

ρουν τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἔχοντες σιτηρέσιον ἐπὶ τούτῳ. Ἐκὰς δὲ ἐπὶ τοῦ ἐπὶ Βασιλίσκου ἐμπρησμοῦ, ἀρξαμένου ἐκ μέσου τῶν Χαλκοπρατείων, πυρποληθέντων ἐν αὐτῇ δώδεκα μυριάδων κωδήκων, ἐν οἷς καὶ ἡ Ἰλιάς καὶ Ὀδύσσεια χρυσόγραφος » μετὰ καὶ τῆς ἱστορίας τῆς τῶν ἡρώων πράξεως » ως (1)«, ἐπὶ δέρματος ἢ (τὸ παραδοξότερον) ἐντέρου ὄφως, μεμβράνης δηλαδὴ παπυρίνης ἢ φιλυρίνης, συνεπτυγμένης εἰς κύλινδρον, 120 ποδῶν τὸ μῆκος. Ἀνεκαίνισε δὲ αὐτὴν Ζήνων ὁ Αὐτοκράτωρ, δι' ἐπιστάσις Ἰουλιανοῦ τοῦ τῆς πόλεως ἐπάρχου, ὅς τις ἔστησε πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κτιρίου καὶ χρυσοῦν ἀνδριάντα τοῦ Ζήνωνος, εἰς ὃν ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐξῆς τῆς Ἀνθολογίας ἐπίγραμμα :

» Οἶκον Ἀναξ Ἑλικῶνος ἀναδήσαντα νοήσας
» κυδαλίμοις καμάτοισιν Ἰουλιανοῦ πολιάρχου,
» Πιερικῶν προπάροιθε δόμων παγχρύσεος ἔστη.

Ἡυξήθη δὲ βαθμηδὸν ἡ Ζηνώνειος αὕτη βιβλιοθήκη εἰς μέγαν βιβλίων ἀριθμὸν, ὥστε ὅταν πάλιν ἐπυρπολήθη, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, κατεκάρησαν ἐν αὐτῇ μετὰ πολλῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ 36,000 βιβλία. Φαίνεται δὲ ὅτι συνεκροτήθη πάλιν ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα Αὐτοκρατόρων, διότι ἀναφέρεται ὑπὸ τε τοῦ Νικήτα καὶ Κεδρηνοῦ ἐν Λέοντι τῷ Ἀρμενίῳ.

Ὡς κατάστημα δὲ τοῦ τε Πανεπιστημείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης ἐχρησίμευε, κατὰ τὸν Κωδινὸν καὶ τὸν Ἀνώνυμον, τῶν ὁποίων ὁμοῦς τὴν γνώμην ἔδεν φρονούσιν ἀξιόπιστον ὁ Γύλλιος καὶ Δουκάγγιος, ἡ καλουμένη

Ὀκτάγωνος,

οἰκοδόμημα κληθὲν οὕτως ἀπὸ τοῦ σχήματος, ὀκταέδρου μὲν, καθόσον ἔνεστιν εἰκάσαι ἐκ τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ κτισθέντος ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὀκτῶ δὲ στοάς ἢ καμαροειδεῖς τόπους ἔχοντος, κατὰ τὸν Κωδινόν. Λέγεται δὲ καὶ ἀρσενικῶς, Ὁ Ὀκτάγωνος, καὶ οὐδετέρως τὸ Ὀκτάγωνον, καὶ προσονομάζεται ὑπὸ τοῦ Κωδινοῦ Τετραδῆσιον, τοποθετούμενον ὑπ' αὐτοῦ μὲν » πλησίον τῆς Χαλκῆς, καὶ οὐ μακρὰν τοῦ Ζευξίππου καὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τῶν Σφωρακίου » ὑπὸ τοῦ Χρονικοῦ δὲ τοῦ Πασχαλίου » εἰς μέσον τῆς Βασιλικῆς τῶν Γουναρίων καὶ τοῦ δημοσίου ἐμβόλου τῆς Ῥηγίας ». Φαίνεται δὲ ὅτι, πυρποληθὲν ἐπὶ τῆς στάσεως τοῦ Νίκα, ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, οὐχὶ πλέον εἰς τὸ ἴδιον σχῆμα, ἀλλ' εἰς τετράγωνον, » περικυκλούμενον τετραστύλῳ κτλ. », κατὰ τὸν Προκόπιον, ἔθεν καὶ τοῦ Κωδινοῦ τὸ Τετραδῆσιον. Καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνει ὁ Γύλλιος ὅτι ἦτον προσδιωρισμένον εἰς ἄλλην καὶ ὄχι βιβλιοθήκης χρῆσιν· διότι, ἐκτὸς τούτου, καὶ τὴν πυρπόλησιν αὐτοῦ ἀναφέρουντες οἱ Ἱστορικοὶ, βιβλίων ἐν αὐτῇ συγκατακαέντων οὐ μνημονεύουσιν.

(1) Κεδρην.

Ἐν ταῖς στοαῖς τῆς Βασιλικῆς ἢ Ῥηγίας ταύτης ἦσαν, κατὰ συνέπειαν, καὶ τὰ Χαρτοπωλεῖα καὶ Βιβλιοπωλεῖα, τὰ ὅποια κατ' ὀλίγον εἰσήχθησαν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ. Ὅθεν ἡ μὲν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Νεαρά (1) ἀπαγορεύει ποιεῖν ἐν τῇ Βασιλικῇ στασίωνα ἢ ἐργαστήρια· ἡ δὲ τοῦ Θεοδοσίου (2) »Ba-silicam, λέγει, auratam et marmoribus decoratam (in) nullius im-aginis aut pictarum Tabularum obumbratione fuscari iubendus«.

Ἐν ταύτῃ, καθὼς καὶ ἐν τῇ τῆς Παλαιᾶς Ῥώμης, συνέβρεον οἱ περὶ τὰς δίκας καὶ τὰ συμβόλαια, περιμένοντες ἄχρις οὗ ἀνοιχθῇ τὸ Σενάτον καὶ συνεδριάσωσιν οἱ δικασταί, καὶ ἐμελέτων τὰ δικόγραφα τῶν, ἀνελίττοντες »βιβλίδια δικῶν ἀνάπλεα καὶ πραγμάτων«, κατὰ τὸν Ἀγαθίαν, γλευάζοντα Σύρον τινὰ ἱατρὸν Οὐράνιον, ὡς κραυγάζοντα ἐν ταῖς στοαῖς τῆς Βασιλικῆς. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ Κεδρηνὸς ἀποκαλεῖ τοὺς δικηγόρους καὶ ῥήτορας »Σχολαστικούς τῆς Βασιλικῆς«.

Παρά τὸ διδασκῆριον τοῦτο ἦτον, ὡς εἵπομεν, ἐν τῷ λεγομένῳ Καπιτωλίῳ, τῷ ἐν τῇ Βασιλικῇ τοῦ Θεοδοσίου, καὶ ἄλλο, ἢ μᾶλλον, πυρποληθέντος τοῦ ἐν τῇ Βασιλικῇ τοῦ Σενάτου, μετετέθησαν τὰ διδασκτικά καταστήματα εἰς ἐκεῖνο, εἰς τὴν θέσιν καὶ ἐκ τῆς ὕλης τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη τὸ Λαλελί-τζαμισί.

Ἐγγιστα δὲ τῆς ἐν τῇ Βασιλικῇ Βιβλιοθήκης ἦσαν, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (3), καὶ

Τὰ Χαλκοπρατεῖα,

τὰ ὅποια διὰ τοῦτο ὁ Cujas νομίζει ὅτι ἦσαν μᾶλλον Χαρτοπρατεῖα, καθόσον καὶ ἐπὶ Λεῦγκλαβίου (τῷ 1585) ἐπωλοῦντο ἐν τῇ πλατείᾳ ταύτῃ (4) χαρτία. Κατὰ τὴν κοινῶς ὁμῶς παραδεδεγμένην γνώμην, ἐνταῦθα ἦν ἀγορὰ χαλκοπώλων Ἰουδαίων, ἀπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου χρόνων. »Ἦσαν δὲ ἐκεῖσε, λέγει ὁ Κωδινός, χρόνους 132, καὶ ἐπίπρασκον ἐκεῖσε τὰ χαλκώματα. Ὁ δὲ μικρὸς Θεοδοσίος ἐξέσωσεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ τόπου, καὶ ἀνακαθάρας αὐτόν, ναὸν τῆς θεοτόκου ἀνήγειρε, καὶ ἀκίνητα κτήματα ἐπεκύρωσε«. Καὶ ταῦτα μὲν ἔχονται τινος πιθανότητος· ὅτι δὲ τὸ Συναγώγιον τοῦτο τὸ Ἰουδαίων ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ ὄχλου, ἀπόντος τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, καὶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, ὀργισθεὶς, διέταξε ἵνα ἀνοικοδομηθῇ δαπάνῃ τῶν πυρπολησάντων, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν, εἶνε ἀντίφασις χρονολογική· διότι τοῦτο ἔγινεν ὅχι εἰς τὴν ΚΠ, ἀλλ' εἰς μικρόν τι πολίχινιον τῆς Ἀσίας, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἐπιστολῆς τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου.

(1) Βιβλ. Β'. (2) De oper. publ. (3) Βιβλ. ΙΕ'. (4) Οὐχὶ ταύτῃ, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοδοσίου μᾶλλον, ὅπου τὸ Καπιτώλιον καὶ ἡ Βασιλικὴ τῶν Παιδευτηρίων, καὶ ὅπου καὶ σήμερον εἶνε τὰ Χαρτοπρατεῖα καὶ Βιβλιοπωλεῖα (κιταμπτζηλέρ κτλ.) παρὰ τὸ Σουλτάν-Μπαγέζήτ.

Ἄλλ' ὅπως κεν ἔχῃ, τὸ μέρος τοῦτο κατέστη περίφημον διὰ τὸν ἐν αὐτῷ ναὸν τῆς Θεοτόκου, κτισθέντα, κατὰ τοὺς πλείστους μὲν, ὑπὸ τῆς Πουλχερίας καὶ τοῦ Μαρκιανοῦ· κατ' ἄλλους δὲ, ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, ὅς τις ἴσως ἐθεμελίωσεν αὐτὸν τῷ 442. Ἡ δὲ Γ' τοῦ Ἰουστινιανοῦ Νεαρά κτίτορα αὐτοῦ ἐπιφημίζει (1) Βηρίνην τὴν Λέοντος τοῦ Μακέλλου, ἣτις πιθανόν ὅτι ἀνεκαίνισεν αὐτὸν, καθὼς καὶ Ἰουστίνος ἔπειτα ὁ Νεώτερος, κρημνισθέντα ὑπὸ σεισμοῦ, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ Μακεδὼν Βασίλειος. Εἶχε δὲ σχῆμα δρομικόν, καὶ τὰ θυρώματα αὐτοῦ (2) ἦσαν χρυσᾷ ἢ ἀργυρᾷ· διότι ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἠναγκάσθη ἵνα τὰ ἐπάρῃ διὰ τὰς τοῦ πολέμου ἀνάγκας, κατὰ τὴν Ἄνναν (3).

Ἐν αὐτῷ μετακομισθεῖσα ἐπρόσκυνεῖτο, ἀφ' οὗ κατεβιδάσθη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, καὶ ἡ ὑπὲρ τὴν Χαλκὴν πύλην τοῦ παλατίου ἢ τὸ Χαλκοῦν Τετράπυλον ἀνεστηλωμένη εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἢ ἐπὶ λεγομένη τοῦ Ἀντιφωνητοῦ. Ἐν αὐτῷ ἴσως ἀπέκειτο καὶ τὸ σῶμα τοῦ προφήτου Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου, εἴπερ αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τὸν Ἀδελφόθεον ἐννοεῖ ἡ παράδοσις κείμενον πλησίον τῆς ἁγίας Σοροῦ, οὗ καὶ τὸ Ἀποστολεῖον τοποθετεῖ ἐνδὸν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν Χαλκοπρατείων τὸ Συναξάριον τῶν Ἀγίων Θεοπατόρων, ὅθεν μετεκομίσθη ἔπειτα ἐπὶ Λατινοκρατίας εἰς Οὐνετιάν. Καὶ τούτου δοθέντος, ἐν αὐτῷ ἦσαν τεθησαυρισμένα καὶ τὰ λείψανα τῶν Ἀγίων Νηπίων, τοῦ προφήτου Ζαχαρίου καὶ μέρος τῶν τριχῶν τοῦ Προδρόμου. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῷ εὐωνύμῳ μέρει τῆς ἁγίας Σοροῦ· ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, τὰ σώματα τῶν Μυροφόρων.

Ἀλλὰ τὸ πολυτιμότερον καὶ περιφημότερον θησαύρισμα τοῦ ναοῦ τούτου ἦτον ἡ ἐν αὐτῷ ἀποτεθειμένη, ἐν χρυσῇ σορῷ, ὁμοία τῇ ἐν Βλαχερναῖς, Ζώνη τῆς Θεοτόκου, ἐξ οὗ καὶ ἁγία Σορὸς καὶ μονολεκτικῶς Ἀγιοσορίτισσα ἐκαλεῖτο, ὁμωνύμως ἐκείνη, καὶ κατὰ πᾶσαν μὲν τετράδα ἐτελεῖτο παννυχὶς καὶ λιτὴ ἐνταῦθα, κατὰ παρασκευὴν δὲ λιτανεῖα ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν εἰς τὰ Χαλκοπρατεῖα (4), διατάξαντος αὐτὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου, ἢ, κατ' ἄλλους, τοῦ Πατριάρχου Τιμοθέου τοῦ ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου. Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἱερᾶς ταύτης Ζώνης, περιεχόμενον εἰς τὰ Μηναῖα τῆς 2 Αὐγούστου, ὑπερτιθέμεθα εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν, ὅπου καὶ περὶ τῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου ὁ λόγος.

Ἐν τῷ νῶν τούτῳ, οὗ τὰ ἐγκαίνια ἀναφέρονται ἐν τῷ Μηνολογίῳ τῇ 7 ἢ 18 Δεκεμβρίου, ἦν ἀναγινώσκων, κατὰ τε τὸν Κωδινὸν καὶ ἄλλους,

(1) Κεφ. I. (2) ἴσως τὰ τῶν πυλῶν τοῦ ἁγίου ἐλήματος, ὅπου ἦν καὶ ἡ ἁγία Σορὸς.

(3) Βιβλ. Γ'. (4) »Ἐν Βλαχερναῖς τελεῖσθαι, καὶ ἐν τοῖς Χαλκοπρατεῖοις πληροῦσθαι «.

Μιχαήλ ὁ Ῥαγγαβέ, πρὶν ἔτι βασιλεύσῃ, καὶ Βάρδας ὁ τοῦ Θεοφίλου γυναικάδελφος, καὶ πολλοὶ τῶν μεγίστων (1) α, ἰδίως ἐν ταῖς τελουμέναις ἐν αὐτῷ ἀγρυπνίαις. Προήρχετο δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Αὐτοκράτωρ τῇ ἐορτῇ τῶν Γενεθλίων καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, »κατερχόμενος μετὰ τῆς οἰκείας λιτῆς ἀπὸ τοῦ πορφυροῦ κίονος«, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον. Πρὸ τοῦ οἴκου τῆς Μεγάλης Βουλῆς, καὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀγίας Σοφίας, πλησίον δὲ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἦσαν, κατὰ τὸν Σωζομενόν, τὰ καλούμενα

Πιττάκια·

διότι παρὰ τὰς βαθμίδας τῆς ἐκείσε ἱσταμένης στήλης Λέοντος τοῦ Μεγάλου, στηθείσης τῷ 460 (;) ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Εὐφημίας, ἀπέθετον, κατὰ τὸν Κωδινόν, οἱ δεόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ ἀπὸ τῶν Ἐπαρχιῶν, τὰς ἀναφοράς τῶν (πιττάκια) κλητῆρες δὲ, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος παρεστῶτες, ἐκόμενον αὐτὰς πρὸς αὐτὸν παραχρῆμα, κἀκεῖνος διὰ ταχέων ἀπόκρισιν ἐκάστω παρεῖχεν.

Ἐνταῦθα ἔστησε καὶ ἡ τοῦ Ἀρκαδίου σύζυγος Εὐδοξία τῷ (397 ἢ τῷ) 403 ἐπὶ πορφυροῦ κίονος καὶ βήματος ὕψηλοῦ, κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον, τὸν ἀνδριάντα ἑαυτῆς ἀργυροῦν, χλαμύδα ἡμφιεσμένον, ἐπιστάσιά τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως Ὀπτάτου Σιμπλικίου, ὃς τις, Μανιχαῖος ὢν καὶ τὰ Ἑλλήνων φρονῶν, ὡς ἐλέγετο, κρότους περὶ τὸν ἀνδριάντα τοῦτον καὶ χοροὺς συγκροτῶν, καὶ θεὰς ὀρχηστῶν καὶ μίμων, ὡς ἔθος ἦν τότε ἐπὶ τῇ ἀνακλήσει τῶν βασιλικῶν εἰκόνων, κατὰ τὸν Σωζομενόν, ἐλύπει τὸν Πατριάρχην, τὸν θεῖον Χρυσόστομον. »Πολλάκις γὰρ ἔφυρε τοὺς ψάλλοντας«, λέγει ὁ Θεοφάνης. Ὅθεν ὁμιλῶν κατὰ τῆς ἀταξίας ταύτης ὁ θεὸς πατὴρ, διηγείρε τὴν μανίαν τῆς κenoδοξοῦ ταύτης Αὐγουστής, Γαλλίδος τὸ γένος, θυγατρὸς τοῦ στρατηγοῦ καὶ κόμητος Βαύτωνος (Bauton), καὶ τὴν ἐπῆρε ἵνα σκευωρήσῃ τὰ πασίγνωστα ἐκεῖνα διὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου πρὸς καταδρομὴν τοῦ Ἀγίου. Ἀλλ' ἡ μὲν στήλη κατεβλήθη, καὶ μόλις πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀνεκαλύφθη ἡ βάσις τῆς, ἐπὶ τῶν γενομένων ἐνταῦθα ἀνορύξεων πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Τουρκικοῦ Πανεπιστημείου· οἱ δὲ λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου ἴστανται ἀκατάβλητα καὶ αἰώνια τρόπαια κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ ἀδικίας. Ὁ ἀνευρεθεὶς στυλοβάτης οὗτος φέρει δύο ἐπιγραφάς, τὴν μὲν Ἑλληνικὴν,

(1) Ἐκ τούτου φαίνεται πόσον ἀρχαία εἶνε ἡ συνήθεια τοῦ κανοναρχεῖν καὶ ἀναγινώσκειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοὺς τῶν προκρίτων παιδας, τὴν ὁποίαν διετήρησαν οἱ γονεῖς ἡμῶν, καὶ τὴν ὁποίαν τῶρα περιφρονοῦσιν, ὡς εὐτελεῖ δῆθεν, οἱ τῆς νέας γενεᾶς ἄνθρωποι. Γνωστὸν δὲ ὅτι καὶ ὁ Ἰουλιανὸς αὐτὸς ἦτον ἀναγνώστης.

Ἄλλ' ὅπως κεν ἔχῃ, τὸ μέρος τοῦτο κατέστη περίφημον διὰ τὸν ἐν αὐτῷ ναὸν τῆς Θεοτόκου, κτισθέντα, κατὰ τοὺς πλείστους μὲν, ὑπὸ τῆς Πουλχερίας καὶ τοῦ Μαρκιανοῦ· κατ' ἄλλους δὲ, ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, ὃς τις ἴσως ἐθεμελίωσεν αὐτὸν τῷ 442. Ἡ δὲ Γ' τοῦ Ἰουστινιανοῦ Νεαρά κτίτορα αὐτοῦ ἐπιφημίζει (1) Βηρίνην τὴν Λέοντος τοῦ Μακέλλου, ἥτις πιθανόν ἐστι ἀνεκαίνισεν αὐτὸν, καθὼς καὶ Ἰουστίνος ἔπειτα ὁ Νεώτερος, κρημνισθέντα ὑπὸ σεισμοῦ, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ Μακεδὼν Βασίλειος. Εἶχε δὲ σχῆμα ὀρομικόν, καὶ τὰ θυρώματα αὐτοῦ (2) ἦσαν χρυσᾷ ἢ ἀργυρᾷ· διότι ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἠναγκάσθη νὰ ἔτα ἐπάρῃ διὰ τὰς τοῦ πολέμου ἀνάγκας, κατὰ τὴν Ἄνναν (3).

Ἐν αὐτῷ μετακομισθεῖσα ἐπροσκυνεῖτο, ἀφ' οὗ κατεβιβάσθη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, καὶ ἡ ὑπὲρ τὴν Χαλκὴν πύλην τοῦ παλατίου ἢ τοῦ Χαλκοῦν Τετράφυλον ἀνεστηλωμένη εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἢ ἐπιλεγόμενη Τοῦ Ἀντιφωνητοῦ. Ἐν αὐτῷ ἴσως ἀπέκειτο καὶ τὸ σῶμα τοῦ προφήτου Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου, εἴπερ αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τὸν Ἀδελφόθεον ἐννοεῖ ἡ παράδοσις κείμενον πλησίον τῆς ἁγίας Σοροῦ, οὗ καὶ τὸ Ἀποστολεῖον τοποθετεῖ ἐνδὸν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν Χαλκοκρατείων τὸ Συναξάριον τῶν Ἀγίων Θεοπατόρων, ὅθεν μετεκομίσθη ἔπειτα ἐπὶ Λατινοκρατίας εἰς Οὐγενετίαν. Καὶ τούτου δοθέντος, ἐν αὐτῷ ἦσαν τεθησαυρισμένα καὶ τὰ λείψανα τῶν Ἀγίων Νηπίων, τοῦ προφήτου Ζαχαρίου καὶ μέρος τῶν τριχῶν τοῦ Προδρόμου. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῷ εὐωνύμῳ μέρει τῆς ἁγίας Σοροῦ· ἐν δὲ τῷ δεξιῷ, τὰ σώματα τῶν Μυροφόρων.

Ἀλλὰ τὸ πολυτιμότερον καὶ περιφημότερον θησαύρισμα τοῦ ναοῦ τούτου ἦτον ἡ ἐν αὐτῷ ἀποτεθειμένη, ἐν χρυσῇ σορῷ, ὁμοίᾳ τῇ ἐν Βλαχέρναις, Ζώνη τῆς Θεοτόκου, ἐξ οὗ καὶ Ἁγία Σορός καὶ μονολεκτικῶς Ἀγιοσορίτισσα ἐκαλεῖτο, ὁμωνύμως ἐκείνη, καὶ κατὰ πᾶσαν μὲν τετράδα ἐτελεῖτο παννυχὶς καὶ λιτὴ ἐνταῦθα, κατὰ παρασκευὴν δὲ λιτανεῖα ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν εἰς τὰ Χαλκοκρατεῖα (4), διατάξαντος αὐτὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου, ἢ, κατ' ἄλλους, τοῦ Πατριάρχου Τιμοθέου τοῦ ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Διόρου. Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἱερᾶς ταύτης Ζώνης περιεχόμενον εἰς τὰ Μηναῖα τῆς 2 Αὐγούστου, ὑπερτιθέμεθα εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν, ὅπου καὶ περὶ τῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου ὁ λόγος.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, οὗ τὰ ἐγκαίνια ἀναφέρονται ἐν τῷ Μηνολογίῳ τῇ 7 ἢ 18 Δεκεμβρίου, »ἦν ἀναγινώσκων, κατὰ τε τὸν Κωδινὸν καὶ ἄλλους,

(1) Κεφ. Ι. (2) ἴσως τὰ τῶν πυλῶν τοῦ ἁγίου ὁμήματος, ὅπου ἦν καὶ ἡ Ἁγία Σορός.

(3) Βιβλ. Γ'. (4) »Ἐν Βλαχέρναις τελεῖσθαι, καὶ ἐν τοῖς Χαλκοκρατεῖσι πληροῦσθαι «.

Μιχαήλ ὁ Ῥαγγαβέ, πρὶν ἔτι βασιλεύσῃ, καὶ Βάρδας ὁ τοῦ Θεοφίλου γυναικάδελφος, καὶ πολλοὶ τῶν μεγίστων (1) α, ἰδίως ἐν ταῖς τελουμέναις ἐν αὐτῷ ἀγρυπνίαις. Προήρχετο δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Αὐτοκράτωρ τῇ ἐορτῇ τῶν Γενεθλίων καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, »κατερχόμενος μετὰ τῆς οἰκείας λιτῆς ἀπὸ τοῦ πορφυροῦ κίονος«, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον. Πρὸ τοῦ οἴκου τῆς Μεγάλης Βουλῆς, καὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀγίας Σοφίας, πλησίον δὲ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἦσαν, κατὰ τὸν Σωζομένον, τὰ καλούμενα

Πιττάκια.

διότι παρὰ τὰς βαθμίδας τῆς ἐκεῖσε ἱσταμένης στήλης Λέοντος τοῦ Μεγάλου, στηθείσης τῷ 460 (;) ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Εὐφημίας, ἀπέθετον, κατὰ τὸν Κωδινόν, οἱ δεόμενοι, καὶ μάλιστα οἱ ἀπὸ τῶν Ἐπαρχιῶν, τὰς ἀναφορὰς τῶν (πιττάκια) κλητῆρες δὲ, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος παρεστώτες, ἐκόμιζον αὐτὰς πρὸς αὐτὸν παραχρῆμα, ἁκείνος διὰ ταχέων ἀποκρίσιν ἐκάστω παρεῖχεν.

Ἐνταῦθα ἔστησε καὶ ἡ τοῦ Ἀρκαδίου σύζυγος Εὐδοξία τῷ (397 ἢ τῷ) 403 ἐπὶ πορφυροῦ κίονος καὶ βήματος ὑψηλοῦ, κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον, τὸν ἀνδριάντα ἑαυτῆς ἀργυροῦν, χλαμύδα ἡμφιεσμένον, ἐπιστάσις τοῦ ἐπαρχοῦ τῆς πόλεως Ὀπτάτου Σιμπλικίου, ὃς τις, Μανιχαῖος ὢν καὶ τὰ Ἑλλήνων φρονῶν, ὡς ἐλέγετο, κρότους περὶ τὸν ἀνδριάντα τοῦτον καὶ χροὺς συγκροτῶν, καὶ θέας ὀρχηστῶν καὶ μίμων, ὡς ἔθος ἦν τότε ἐπὶ τῇ ἀνακλήσει τῶν βασιλικῶν εἰκόνων, κατὰ τὸν Σωζομένον, ἐλύπει τὸν Πατριάρχην, τὸν θεῖον Χρυσόστομον. »Πολλάκις γὰρ ἔφυρε τοὺς ψάλλοντας«, λέγει ὁ Θεοφάνης. »Ὅθεν ὁμιλῶν κατὰ τῆς ἀταξίας ταύτης ὁ θεὸς πατήρ, διήγειρε τὴν μανίαν τῆς κenoδόξου ταύτης Αὐγουστής, Γαλιίδος τὸ γένος, θυγατρὸς τοῦ στρατηγοῦ καὶ κόμητος Βαύτωνος (Bauton), καὶ τὴν ἐπῆρε ἵνα σκευωρήσῃ τὰ πασίγνωστα ἐκεῖνα διὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου πρὸς καταδρομὴν τοῦ Ἀγίου. Ἀλλ' ἡ μὲν στήλη κατεβλήθη, καὶ μόλις πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀνεκαλύφθη ἡ βάσις τῆς, ἐπὶ τῶν γενομένων ἐνταῦθα ἀνορύξεων πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ Τουρκικοῦ Πανεπιστημείου· οἱ δὲ λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου ἴστανται ἀκατάβλητα καὶ αἰώνια τρόπαια κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ ἀδικίας. Ὁ ἀνευρεθεὶς στυλοβάτης οὗτος φέρει δύο ἐπιγραφάς, τὴν μὲν Ἑλληνικὴν,

(1) Ἐκ τούτου φαίνεται πόσον ἀρχαία εἶνε ἡ συνήθεια τοῦ κανοναρχεῖν καὶ ἀναγινώσκειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοὺς τῶν προκρίτων παῖδας, τὴν ὁποίαν διετήρησαν οἱ γονεῖς ἡμῶν, καὶ τὴν ὁποίαν τῶρα περιφρονοῦσιν, ὡς εὐτελῆ δῆθεν, οἱ τῆς νέας γενεᾶς ἄνθρωποι. Γνωστὸν δὲ ὅτι καὶ ὁ Ἰουλιανὸς αὐτὸς ἦτον ἀναγνώστης.

- » Κίονα πορφυρέην, καὶ ἀργυρέην βασιλείαν
 » ὀρέκον, ἐνθα πολλὰ θεμιστεύουσιν ἄνακτες.
 » Οὐνομα δ', εἰ ποθέεις, Βυδοξία· τίς δ' ἀνέθηκε ;
 » Σιμπλικίος, μεγάλων Ὑπάτων γόνος, ἐσθλὸς ὑπαρχος».

τὴν δὲ Λατινικὴν :

» DN. AEL. EUDOXIAE. SEMPER. AUGUSTAE

» VG. SIMPLICIUS. PRÆFECTUS. URBIS. DEDICAVIT».

Ἴσως δὲ ὁ κίων οὗτος ἦτον ὁ φέρων ποτὲ τὸ περιβόητον τοῦ Βύζαντος ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Ἡσύχιον (1), Καλλιάρχης ὁ στρατηγὸς τῶν Βυζαντινῶν, ἄριστα πρὸς τοὺς θθνείους τε καὶ ἐμφυλίου πολέμους ἄγων·
 » νισάμενος, ἀνέθηκε κατὰ τὴν καλουμένην Βασιλικὴν, καὶ ἐπέγραψεν οὕτως:

- » Τὸν κρατερόν Βύζαντα, καὶ ἱμερτὴν Φιδάλειαν,
 » εἰν ἐνὶ κοσμήσας, ἄνθετο Καλλιάρχης»,

εἰ καὶ ὁ Νικηφόρος Γρηγοράς (2) τοποθετεῖ αὐτὸν » περὶ τὴν ἐφάν ἀκρό-
 » πολιν», δίδων αἰτίαν· να ὑποθέσωμεν ὅτι εἶνε ὁ σωζόμενος ἄχρι σήμερον
 καὶ λεγόμενος Συμεὼν τοῦ Στυλίου, τὸ ὁποῖον ὅμως οὐ παραδέχεται
 ὁ Chevalier, καίτοι τοποθετῶν οὗτος πάλιν τὸν κίονα τοῦ Βύζαντος εἰς
 τὰ τῶν Ἀρκαδιανῶν προπύλαια.

Ἀπὸ τῆς πλατείας τοῦ Αὐγουσταίου ἀνερχόμενοι διὰ βαθμίδων, εἰσέρ-
 χοντο, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (3), εἰς τὸ πρὸς δυσμὰς προαύλιον
 τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὸ πρῶτιστον καὶ μέγιστον τῶν περιστοιχοῦντων τὸν
 ναὸν τοῦτον, καὶ ἔκπαλαι καθὰ καὶ νῦν, αὐλῶν ἢ αἰθρίων, καὶ ἀσφαλίζον-
 των τὸ ἐν αὐτῇ φῶς, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον. Τὸ κατ' ἐξοχὴν Αἶθριον
 (Atrium) ἢ Μεσαύλιον (4) τοῦτο ἐκαλεῖτο

Ἀθύρας καὶ Γαρσονοστάσιον.

Τῶν παραδόξων δὲ τούτων ὀνομάτων τὸ μὲν πρῶτον φαίνεται εἶναι ἐκ τοῦ
 ἀθύρειν· τὸ δὲ δεύτερον, ἀνήκον εἰς τὸ εἶδος τῶν ἐρμαφροδίτων ὀνο-
 μάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὰ τρία δέκατα τῆς τότε γλώσσης,
 χρησιμεύει πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ πρώτου, καὶ ἐδόθη εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην,
 εἴτε διότι ἐνταῦθα ἴσταντο περιμένοντες τοὺς κυρίους αὐτῶν οἱ παῖδες (τά.

(1) Πάτρ. Κωνσταντινουπόλ. (2) Βιβλ. Η'. (3) Βιβλ. Α', λς'. (4) Καὶ Μεσαύλιον
 καὶ Μεσαύλιον. Τοιαύτας αὐλὰς εἶχον ὅλα τὰ δημόσια κτίρια, ἰδίως δὲ αἱ Ἐκκλησίαι, καὶ μά-
 λιστα αἱ χρησιμεύουσαι ὡς ἄστυον, οὗ ἕνεκα διατάττουσιν αἱ Νεαραὶ » ὥστε μεταξὺ τοῦ ναοῦ περι-
 » πεφράχθαι ἄχρι τῶν πρώτων μετὰ τοὺς δημοσίους τόπους τῆς ἐκκλησίας θυρῶν, πᾶν τὸ παρεγκεί-
 » μενον, εἴτε ἐν οἰκίαις, ἢ κήποις, ἢ αὐλαῖς, ἢ λουτροῖς, ἢ ἐν στοαῖς τυγχάνει (Νομ. 4 τοῦ Κωδ.) α.
 Μεσαύλα ἐλέγοντο κατ' ἑκτάσιν καὶ αὐταὶ αἱ περιέχουσαι τὸ Μεσαύλιον στοαί· ὅθεν ἢ ἐπὶ Μηνῇ
 Σύνοδος συνεκροτήθη » ἐν τῇ Μεσαύλῃ τῇ δυτικῇ τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς Δεσποίνης ἡμῶν, τοῦ
 » ὄντος πλησίον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας».

κοπέλλια, garçons) τῶν ἀρχόντων (1), εἴτε διότι τὰ τοῦ δρόμου παιδιά, ἔπαιζον ἐνταῦθα, καθὼς συνειθίζουσι καὶ τῶρα, τελουμένης ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀκολουθίας.

Τὴν αὐλὴν ταύτην περιεκύκλουν τέσσαρες στοὰι («Τέτρασιν αἰθούσῃσι »περίδρομον ὄψεαι αὐλὴν α, Π. Σιλεντ.), ὅθεν ἐκαλεῖτο καὶ Τετράστωρον (2), εἰ καὶ κυρίως ἦν τρίστωρος ἢ τρίστυλος καὶ τετράπλευρος· διότι ἡ μία τῶν στοῶν τούτων συνήπτετο, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, τῷ Ἐξωνάρθηκι τοῦ ναοῦ. Τὰ δὲ μεσόστυλα τῶν στοῶν τούτων ἐπέιχον κιγκλίδες ἢ θριγκία (τὰ ἄλλως Στήθια καὶ Παραθέσεις), ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπερείδοντο οἱ θεωροῦντες ἀπ' αὐτῶν εἰς τὴν αὐλὴν. Αἱ δὲ πολυσχιδεῖς κέλαιοι, αἱ διατέμνουσαι, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, αὐτὴν, ἐκλείοντο διὰ κομψοτάτων θυρῶν, τῶν καλουμένων Μεσαύλων, »ιεροπρεπῶν οὕτως, λέγει ὁ Προκόπιος (3), ὥστε μὴνύειν τοῖς ἔσω ἰοῦσιν, ὁποῖα »ποτὲ θεάματι ἐντυχεῖν μέλλουσιν α. Ἐν μέσῳ δὲ αὐτῆς, καὶ ἴσως ἐκεῖ ὅπου καὶ τῶρα εἶνε ἡ δεξαμενὴ διὰ τοὺς ἀγνισμοὺς τῶν Τούρκων, ἵστατο ἡ Φιάλη ἢ Κολυμβήθρα, ἀναβρύουσα διὰ σίφωνος ὕδωρ ἀένναον. Εἰς αὐτὴν προενίπτοντο τὸ πάλαι οἱ εἰς τὸν ναὸν εἰσερχόμενοι. »Οὐ γὰρ εἰκὸς »ἀνάγνοις καὶ ἀνίπτοις ποσὶ τῶν ἔνδον ἐπιθαίνειν Ἀγίων α, λέγει ὁ Εὐσέβιος (4). Ἦν δὲ, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, ἐξ ἰάσπου λίθου, κατεσκευασμένη εἰς τρόπον ὥστε »γυρόθεν ἔχειν στοὰς φρεατικὰς (ὅ ἐστι γούρνας »ἐστεγασμένας) δώδεκα, καὶ λέοντας λιθίνους ἐρεύγεσθαι τὸ ὕδωρ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ὅς τις διὰ τοῦτο ὀνομάζει τὸ μέρος τοῦτο καὶ Λεοντάριον (5). Εἶχε δὲ καὶ Σταυροὺς ἐγγεγλυμμένους τῇδε κἀκείσε. Ἄλλ' ὁ Δουκάγγιος ἀπατάται λέγων ὅτι τὴν Φιάλην ταύτην ἐνόουν οἱ κατηγορήσαντες τῷ 1264 τὸν Πατριάρχην Ἀρσένιον τὸν Αὐτωρειανόν, ὡς ἐπιτρέποντα ἵνα λούωνται ἐν αὐτῇ, ἐν ᾗ εἶχε Σταυροὺς, οἱ μετὰ τοῦ Σουλτάν-Ἀζατίνου, τοῦ προσφυγόντος παγγενεῖ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον· διότι ἡ κατηγορία λέγει Λουτρὸν, καὶ οὐχὶ Φιάλην, καὶ ὁ Πατριάρχης δὲ, ἀπολογούμενος, ἔλεγεν ὅτι ὅλοι τῆς ΚΠ οἱ λουτροὶ εἶχον ὄχι μόνον Σταυροὺς, ἀλλὰ καὶ εἰκόνας Ἀγίων. Καὶ διὰ τοῦτο

(1) » Ἐμοὶ δοκεῖ Παιδοστάσιον Γαρτζούνιον (garzone, Ἰταλ., κατὰ τὸν Μεύρσιον) γὰρ παρὰ » Λατίνους τὸ παῖδιον α, Σχολ. χειρόγραφ. ἐν Κεδρηνῇ. Ἄν θέλει δὲ νομισθῇ ἴσως ἄκαιρον, ἐάν ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν Τούρκων αὐτῶν ἄχρις οὐ πρό πολλοῦ ἦσαν τὰ λεγόμενα Παιδία τῆς Ἀγίας Σοφίας [Ἁγία - Σοφία - μπειλερί], περιφερόμενα τὰς ὁδοὺς καὶ πράττοντα πᾶν εἶδος κακοθεσίας, ἰδίως δὲ πολιορκούντα τοὺς ἀναβαίνοντας τὴν πρὸς τὸ Πασά-καπουσού ὁδόν, καὶ προσαιτοῦντα ἢ μᾶλλον ἀπαιτοῦντα ἱταμῶς καὶ φορολογοῦντα αὐτοὺς. Ἐξέλιπον δὲ καὶ ταῦτα, ἐκλιπόντων τῶν Γενιτσαρῶν. (2) Καὶ διὰ τοῦτο » οἱ τὰ Μεσαυλά φυλάττοντες α, οἱ Atrienses τοῦ Οὐλπιανοῦ, λέγονται ὑπὸ τῶν Βασιλικῶν Νόμων » Οἱ ἐπὶ (τοῦ) Τετραστώρου. (3) Περί Κτίσμ. Ἰουστινιανοῦ Ε', 7'. (4) Ἐκκλησιαστ. Ἱστορ. Ι', 8'. (5) Ἰδε ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Κωνσταντινείου Φόρου.

φαίνεται ὅτι ἐνδοί μᾶλλον τὸ λουτρὸν τοῦ Πατριαρχείου, καὶ ἰσως τὸ πρὸς τῷ Μεγάλῳ Οἰκονομείῳ. Ἐπὶ τῆς Φιάλης ταύτης ἰσως ἐπεγέγραπτο καὶ τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο καρκινικὸν μονόστιχον, ποίημα, καθὰ λέγεται, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου :

» ΝΙΨ'ΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΥΨΙΝ «.

Ἐν αὐτῇ ἐτελεῖτο καὶ ὁ τῶν Θεοφανείων ἀγιασμός· ὅθεν τὸ τοῦ Εὐχολογίου : » Ἐξερχόμεθα εἰς τὴν Φιάλην «. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐκαλεῖτο καὶ Λουτήρ, καὶ περὶ αὐτὴν συνηθροίσθησαν τῷ 695 οἱ κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' ἐπαναστάντες. Διότι, ἀφ' οὗ ὁ Πατρίκιος Λεόντιος, ἀπολύσας καὶ ὀπλίσας τοὺς φυλακωμένους, ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸν Φόρον, κράζων » Ὅσοι Χριστιανοί, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν «, τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, θορυβηθὲν, σπουδῇ εἰς τὸν Λουτήρα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας συνοιθρίσθη. Καὶ ὁ Πατριάρχης, τούτοις συνὼν, ἐφώνει· » Αὕτη ἡ » ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος «. Τὸ δὲ πλῆθος ἤραν φωνήν· » Ἀνασκαφῇ » τὰ ὅσα Ἰουστινιανοῦ κτλ. «.

Καὶ ἤδη ἀπασχολεῖ ὅλην τὴν προσοχὴν ἡμῶν, καὶ ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερον ἄρθρον

ζ'. Ἡ Ἀγία Σοφία.

» Ναός, ὃ καλῶς ποιῶν ἐκείνος τοῦνομα τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐπεφύμισεν.
ἔστι γὰρ ὄντως οὐκ ἀνθρωπίνης σοφίας ἔργον «.

(ΜΑΝ. ΧΡΥΣΟΛΩΡ. Σύγκρ. Π. καὶ Ν. Ῥώμης).

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο συγκεντροῦται ὅλης τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας ἡ διάρχεια· ἡ καρδιά τοῦ Χριστιανοῦ ἀναγνώστου πάλλει, καὶ ἡ θρησκεία μετὰ τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας προσηλοῦσι τὴν προσοχὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ πλέον ἀδιαφόρου. Περὶ τοῦ πολυθρυλήτου τούτου κτιρίου » καὶ ἀρξάμενον, λέγει Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς (1), δεήσει πλεονα περὶ τούτου χρόνον ἢ περὶ τῶν ὑπολοίπων πάντων ἀναλῶσαι, καὶ τέλος μηδὲν ὅμως » ἄξιον εἰπεῖν «. Ὅθεν περὶ αὐτοῦ ἐγράφησαν καὶ ἐποιήθησαν τόσα, ὅσα περὶ οὐδενὸς σχεδὸν ἄλλου τῶν ἀρχαίων μνημείων. Ὁ δὲ περιστοιχῶν αὐτὸ θαυμασμός καὶ ἀρχαίων καὶ νεωτέρων εἶνε ὑποχρεωτικὸς σχεδὸν καὶ ὁμόφωνος, παραγομένων τῶν πλείστων ὑπὸ τῆς μεγαληγορίας τῶν τῆς Βυζαντίδος ἱστορικῶν. Τὸν θαυμασμόν τοῦτον περιέστειλεν εἰς τὰ δίκαια αὐτοῦ ὅρια ὁ L'Abbé, περιγράψας (2) μὲ ἐμβρίθειαν καὶ κρίσιν ὅλας αὐτοῦ τὰς καλλονὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα.

Ὁ ναὸς οὗτος κεῖται, κατὰ τὸν Γύλλιον, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ αὐχένος καὶ

(1) Σύγκρ. Π. καὶ Ν. Ῥώμης.
Μ. p. 170.

(2) Temples anciens et modernes par M. L'Abbé.

μέρος ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ πρώτου λόφου, ἀπέχον 70 βήματα περίπου πρὸς τὸ δυτικοβόρειον τῆς Μεγάλης τοῦ Σαραγίου πύλης (Μπάμπ-Ὑ-χου-μαϊούν). Ὅθεν ἡ ἀπ' αὐτοῦ πρὸς μεσημβρίαν μὲν κάθοδος ἐκτείνεται εἰς 700 βήματα μέχρι τῆς παραλίας τῆς παρὰ τὸ Ἀχχὺρ-καπύ· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ Κόλπου πρὸς αὐτὸν ἀνοδος ἐπὶ 1000 βήματα.

Ἐθεμελιώθη δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τῷ κ' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας (326-327), καὶ ἐπεκλήθη τῷ ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, αὐτοῦ δηλονότι τοῦ Χριστοῦ. Ἐκαλεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἀπλῶς Σοφία. Ὁ δὲ Κωδινὸς λέγει ὅτι μετεποιήθη ἀπὸ Ἑλληνικοῦ εἰδωλείου, τὴν ὁποίαν ὁμῶς παράδοσιν ἀποδοκιμάζει ὁ Δουκάγγιος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τοῦ Κεδρηνῶ φράσεως, γράφοντος διαβρῆδην ὅτι ὠκοδομήθη ἐκ θάθρων, καὶ τοι τούτου παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡς προείπομεν, σημαίνοντος πολλάκις ἀπλῆν ἀνοικοδόμησιν. Ἦν δὲ τῷ σχήματι ὀρομικός, τετράγωνος δηλαδὴ ἐπιμήκης, δίκην νάρθηκος, κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Θ. Ζυγομαλά πρὸς τὸν Κρούσιον.

Εἴτε δὲ διότι ἦτον στενός, εἴτε διότι εἶχε πάθει ὑπὸ σεισμοῦ, εἴτε, πιθανώτερον, διότι ἔμεινεν ἀτελείωτος, καθὼς καὶ ἄλλα τῶν ἐν ΚΠ κτιρίων τοῦ Κωνσταντίνου, μετεποιήθη ἔπειτα (τῷ 358) ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἐπὶ τὸ εὐρυχωρότερον, ὅτε καὶ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπέστατα τῷ 360, μετὰ 34 δηλονότι, καὶ ὅχι, καθὼς λέγει ὁ Κάλλιστος (1), 43 ἔτη τῆς πρώτης αὐτοῦ θεμελιώσεως, ὑπὸ τοῦ τότε ἐπισκόπου τῆς ΚΠ Εὐδοξίου τοῦ Ἀρειανοῦ, κατατεθέντων ἐν αὐτῷ τῶν λειψάνων τῶν Ἀγίων Παμφίλου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Θεοδούλου, Πορφυρίου καὶ Παύλου, μετακομισθέντων ἐξ Ἀντιοχείας ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου.

Ἀναγορευθέντος δὲ τοῦ Ἰουλιανοῦ Αὐτοκράτορος ἐν Γαλλίαις, »ἔπει-
» σεν ἡ τροῦλλα τοῦ ναοῦ τούτου, φουρνικὴ οὔσα, κατὰ τὸν Κεδρηνόν,
» καὶ τὸν τε ἄμβωνα καὶ τὰς σολέτας, ἐξ ὀνυχίτου λίθου ὄντα, συνέτριψε,
» καὶ εἰς χοῦν ἀπετέλεσε«. Τὸ ἀνέκδοτον ὁμῶς τοῦτο εἶνε φαίνεται σύγ-
» χυσις ἰδεῶν, ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ κατάπτωσις αὕτη συνέβη μῆ-
» νας τινὰς μετὰ τὰ ἐγκαίνια. Καὶ πάλιν μένει ἄπορον πῶς κἀνεῖς δὲν
» ἀναφέρει περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ, ἐν ᾧ βλέπομεν ὅτι, μετὰ 44 ἔτη, τῇ
20 Ἰουνίου τοῦ 404, ἐπομένως τῷ δεκάτῳ καὶ ὅχι τῷ δωδεκάτῳ ἔτει, ὡς
γράφει ὁ Θεοφάνης, τῆς Ἀρκαδίου Βασιλείας, ἐπυρπολήθη, διότι ἦτον
» ὑλοστέγας, ἐπὶ τῆς ἐγερθείσης τότε στάσεως διὰ τὴν παράνομον ἐξωσιν τοῦ
» ἱεροῦ Χρυσοστόμου ὑπὸ τῶν λεγομένων Ἰωαννιτῶν ἢ Εὐλοκερικιτῶν (2),

(1) Βιβλ. Θ', 9. (2) Διότι, ἐκκλησιάζοντες καθ' ἑαυτοὺς, συνήγοντο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν ταῖς Κωνσταντιναῖς Θέρμαις, εἶτα δὲ ἐν τῷ ἐκτὸς τῆς πόλεως Εὐλοκίρῳ ἢ Εὐλίῳ Ἀμφιθέατρῳ, διαρκέσαντες ἄχρι Προκλου τοῦ Πατριάρχου, ὃς τις συνήνωσε τῶς αὐτοῦ εἰς ὁμοφροσύνην τῷ 30 ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου.

εἴτε αὐτῶν τούτων ἐμβαλόντων τὸ πῦρ, εἴτε τῶν ἀπὸ τῆς ἐναντίας φασίας, εἴτε καὶ αὐτομάτως ἐκραγέντος κατὰ θεομηνίαν. Ἐκὰς δὲ οὐχὶ ὁλόκληρος, ἀλλὰ τὰ περὶ τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ τὸν ἄμβωνα αὐτοῦ μέρη μόνον μετὰ τῆς στέγης. Καὶ τότε, φαίνεται ὅτι, οἱ θιασῶται τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου διέσωσαν τὸν τε ἀρχιερατικὸν θρόνον καὶ τὸν ἄμβωνα τοῦ ναοῦ, σωζομένους, ὡς ἡ παράδοσις, ἄχρι σήμερον ἐν τῇ Πατριαρχικῇ τῆς ΚΠ ἐκκλησίᾳ.

Ἀνακαινισθεῖσα δὲ ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, καὶ ἐγκαινισθεῖσα τῇ 11 Ἰανουαρίου τοῦ 415 (1), ὅτε καὶ τὰ καθ' ἑκάστην διετίαν ἐορταζόμενα γεννέθλια τῆς ΚΠ ἐπανηγυρίζοντο ἤδη τὸ ἕννατον (2), δρομικῇ ὡς καὶ πρότερον, καὶ στεγασθεῖσα διὰ θόλου («διὰ κυλινδροειδῶν καμαρών», κατὰ τὸν Κωδινόν), ἐπιστασίᾳ τοῦ Μαχίστρου Ρουφίνου, διέμεινεν ἔτη 117 μέχρι τοῦ 532 (3), ὅτε ἐπυρπολήθη μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τῆς πόλεως, κατακαέντων καὶ τῶν ἀρχείων αὐτῆς, ὅπου διετηροῦντο ἐλατῶν προνομίων καὶ τῶν προσόδων αὐτῆς τὰ ἔγγραφα, ὑπὸ τῶν Οὐικτοριανῶν, τῶν διεχειράντων τὴν φρικώδη ἐκείνην στάσιν, τὴν ἀπὸ τοῦ συνθήματος αὐτῶν ἐπικληθεῖσαν τοῦ Νίκα (Vinea). «Καὶ ἦλθον, λέγει» περὶ αὐτῶν ὁ Θεοφάνης, καὶ ἔκαυσαν... καὶ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν σὺν τοῖς ἀμφοτέροις κίοσι (;), καὶ πᾶσα ἐκ τετραέντου (4) κατηνέχθη.

Τότε ὁ Ἰουστινιανὸς, ἐν ἀκμῇ ἤδη τῆς ἰσχύος καὶ δόξης του, ἐφιλοτιμήθη ἵνα τὴν ἀνοικοδομήσῃ ἐκ θεμελίων, ἀνυπερβλήτων τῇ πολυτελείᾳ καὶ τῷ μεγέθει, καὶ πρὸς τοῦτο διέταξε ἵνα συναχθῇ πανταχόθεν τοῦ Ῥωμαίου Κράτους ἡ ἀπαιτουμένη ὕλη, καὶ ἵνα συνέλθωσιν οἱ ἐπιτηδιότεροι ἀρχιτέκτονες. Ἡρξάτο δὲ τῆς οἰκοδομῆς τῇ 23 Φεβρουαρίου τοῦ 533 (5), καὶ συνετέλεσεν αὐτὴν ἐν διαστήματι πέντε ἐτῶν, δέκα μηνῶν καὶ δύο ἡμερῶν. Ἀλλὰ τοῦ μεγάλουργήματος τὸ γιγαντιαῖον, καὶ ὁ θαυμασμὸς τὸν ὁποῖον ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς συγχρόνους Ἱστορικοὺς αἱ τε κατὰ τοὺς πολέμους ἐπιτυχίαι καὶ τὸ περὶ τὰς οἰκοδομὰς μεγαλεπήβολον τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ὑπερῆραν καὶ αὐτῶν τούτων καὶ τῶν μεταγενεστέρων πολὺ μᾶλλον Ἱστορικῶν τὰς ἐκφράσεις καὶ τὸ ὑπερβάλλον, ὥστε, πολλὰ τοῦ ἐκκλίνοντες εἰς ἀπιθανότητα, παρεξέτειναν καὶ αὐτὰ τῆς οἰκοδομῆς

(1) Τῇ ζ', ἡ. κατὰ τὸν Κεδρηνόν, τῷ ε' ἔτει τῆς τοῦ Θεοδοσίου βασιλείας. (2) Τὸ ὁποῖον ὅμως οὐ συμβιβάζεται μετὰ τοῦ 330 ἀπὸ Χριστοῦ, προσδιορισθέντος ὡς πρώτου ἔτους τῶν ἐγκαινίων τῆς ΚΠ. (3) Πέμπτου ἔτους τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ αυτοκρατορίας. (4) Ἀπόρησαν, καὶ δικαίως, οἱ Σχολιασταὶ καὶ Μεταφρασταὶ περὶ τῆς λέξεως, καὶ ἐπεχείρησαν, οἱ μὲν ἵνα τὴν διορθώσωσιν, οἱ δὲ ἵνα τὴν ἐρμηνεύσωσι, λέγοντες, κατὰ τὴν συνήθειαν, ἄλλ' ἂντ' ἄλλων. Οὗτοι ἐγὼ δύναμαι ἵνα εἶπω ἐν πεποιθήσει τι, ἐκτός μόνον ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ λόγου ὑπαγορεύει ἵνα ἐξηγηθῇ, ἄρδην, ἐξ ὁλοκληροῦ, καὶ οἱ τέσσαρες αὐτῆς τοίχοι. (5) Οὐδὲν ἔδεικτον παρὰ τοῖς Ἱστορικοῖς περὶ τῶν ἐτῶν, διαφωνούντων, ἴσως καὶ κατὰ παραδρομὴν τῶν ἀντιγραφῶν, καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς ἑαυτούς.

τὰ ἔτη εἰς ἑπτακαίδεκα (1). Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχιτεκτόνων ἐκορυφώθη εἰς ἑκατὸν, ἔχοντας ἕκαστον ὑφ' ἑαυτὸν ἑκατὸν οἰκοδόμους, διηρημένους ἀνὰ πεντακισχιλίους εἰς δύο μοῖρας, καὶ ἀρξαμένους τῆς οἰκοδομῆς τῶν μὲν ἐκ τῆς μιᾶς, τῶν δὲ ἐκ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, ἀμιλλωμένους τίς 'να συντελέσῃ ταχύτερον τὸ λαχὼν ἑκατέρῳ μέρος· δι' ὁπτασιῶν ἐπρομηθεύοντο θησαυροί· δι' ἐμφανείας Ἀγγέλων ἐλύοντο τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ζητήματα· τὰ πάντα, ἐνὶ λόγῳ, αἰτιολογοῦντο ἐπὶ τὸ ὑπερφυσικώτερον, ὥστε καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη, πατροπαράδοτως θρυλλούμενα τὰ περὶ τοῦ ναοῦ τούτου θαύματα, διαδίδονται ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, ὅχι μόνον μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Ὀθωμανῶν, τῶν ὁποίων πολλοὶ μαρτυροῦσιν ὅτι ἔγιναν αὐτόπται τῶν ἐν τοῖς ἀδύτοις αὐτοῦ κευθμῶσι ἀλωβήτων διατηρουμένων δὴθεν λειψάνων, καὶ αὐτήκοοι τῶν ψαλμωδῶν αὐτῶν κατὰ τὴν τοῦ Πάσχα νύκτα. Πολλοὶ μάλιστα τῶν Ὀθωμανῶν, ἀπ' ἐναντίας τῆς Ἱστορίας, φρονοῦσι τὸ κτίριον τοῦτο καὶ ὑπὸ σεισμοῦ ἀκατάπτωτον· ὅθεν καὶ πλῆθος αὐτῶν καταφεύγουσιν ἐν αὐτῷ ἐν καιρῷ τοιοῦτου κινδύνου.

Παραλείποντες ταῦτα πάντα εἰς τοὺς τῶν χρονογραφημάτων φιλακροάμονας, ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν μόνον ὅτι ἡ ἔκτασις τοῦ Ἰουστινιανείου τούτου ναοῦ ὑπερέβη πολλῶν τῶν μέτρῳ τὴν τοῦ πυρποληθέντος· οἱ δὲ τὰ Πάτρια τῆς ΚΠ συγγραψάμενοι διετήρησαν ἀκριβῶς τὰ τῶν ἰδιοκτητῶν ὀνόματα, εἰς ὅσους ἀνῆκον τὰ ἐπὶ τούτῳ ἀγορασθέντα ἢ δωρηθέντα γῆπεδα· ὥστε ὁ Γύλλιος ἀμφιδάλλει ἐὰν ὁ νέος οὗτος ναὸς ἐκτίσθῃ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ πρώτου, ἢ ἐὰν ἐκεῖνος δὲν ἦν μᾶλλον ὁ πλησίον αὐτοῦ παρὰ τὸ Νομισματοκοπεῖον, ὃ χρησιμεύων ὡς ὅπλοθήκη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς οὗτος συγχέει πρὸς αὐτὸν, γνωριζόμενον ὡς τῆς Παλαιᾶς Ἀγίας Εἰρήνης, ἄλλον ναὸν τὸν τῶν Ἀγίων Στεργίου καὶ Βάχχου, τὸν καλούμενον Μικρὰν Ἀγίαν Σοφίαν, ἡ γνώμη· του· δὲν φαίνεται πιθανή.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἀρχιτεκτόνων διεκρίνοντο καὶ ἐπρώτευσον Ἀνθέμιος ὁ Τραλλιανός, οὐχὶ μόνον ἀρχιτέκτων, ἀλλὰ καὶ μηχανικὸς ἄριστος, «ὡς καὶ σεισμούς μιμνῆσθαι καὶ κεραυνούς», καθὼς λέγει ὁ Ἀγαθίας· Ἰσίδωρος ὁ Μιλήσιος· καὶ ὁ μαγίστρω Ἰγνάτιος, περὶ οὗ προείπομεν ἱκανὰ ἐν τῷ Αὐγουσταίῳ.

Συντελεσθέντος δὲ τοῦ ναοῦ, ἐπετέλεσεν αὐτοῦ λαμπρότατα ὁ Ἰουστι-

(1) Ἐὰν εἴχομεν ἀφορμὴν 'να ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε σκοπὸν, καὶ πρὶν ἀκόμη πυρποληθῇ ὁ ναὸς τῷ 532, 'να τὸν ἀνοικοδομήσῃ, ἠθέλομεν συμπεράνῃ ὅτι εἰς τὸν ἀριθμὸν τούτων συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ ἔτη, καθ' ἃ συνθηροῦντο ἢ πρὸς οἰκοδομὴν ὅλην, καθόσον μάλιστα ὁ Ἀνώνυμος τοῦ Κομπερτίου, μεταξύ πολλῶν τερατευμάτων, λέγει ῥητῶς ὅτι «ἡ μὲν ὅλη ἐπεσφραγίσθη εἰς χρόνους ἑπτὰ ἡμισυ, καὶ ἀπετέθη· ὁ δὲ ναὸς ἐκτίετο καὶ ἐτελειώθη... εἰς χρόνους ἑννέα καὶ μῆνας δύο».

νιανός τὰ ἐγκαίνια (θυρανοίξια) τῷ ἰά ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας ^{του} τῇ 22 Δεκεμβρίου τοῦ 538, κατὰ τὸν Θεοφάνην καὶ Μαλαλᾶν, ἢ ⁵³⁷ κατὰ τὸν Κ. Μαρκελλίνον (1), πομπεύσας ἀπὸ τοῦ Παλατίου μέχρι τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Πατριάρχου Μηνα (2) διὰ τοῦ Αὐγουστεῶνος, ὅτε εἶπε καὶ τὸ μνημονεύμενον: » Νενίκησά σε, Σολομῶν! « Ἡ δὲ λιτὴ (λιτανεία) ἐξήλθεν ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας.

Ἀλλὰ τῇ 7 Μαΐου τοῦ 558 ἢ 559, μετὰ εἴκοσι δηλονότι ἔτη, διαβραχέντος τοῦ τρούλλου ὑπὸ τῶν προγεγονότων ἀλλεπαλλήλων σεισμῶν, καὶ τῶν μηχανικῶν καταγινόμενων περὶ τὴν ἐπισκευὴν αὐτοῦ, ἐπειδὴ πρὸς οἰκονομίαν τῶν ἐξόδων, ὅδεν εἶχον στήσῃ τὰ πρὸς ἀνάβασιν ἱκρίσματα ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ἐτρύπησαν τοὺς πινσοὺς τοὺς βαστάζοντας τὸν τρούλλον, » διὰ τοῦτο οὐ κατεβάσταξαν, λέγει ὁ Θεοφάνης, καὶ οὕτω κατέπεσε πρῶτον μὲν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ θόλου (» τῆς προϋποστολῆς «, κατὰ τὸν Μαλαλᾶν), καὶ κατεσύντριψε τὴν ἀγίαν Τράπεζαν καὶ τὸν Ἀμβωνα· εἶτα δὲ, » κατηνέχθη καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τὸ ἀπομείναν, » καὶ αὐτὰ τὰ εἰλήματα. Πιθανωτέραν τῆς καταπτώσεως ταύτης αἰτίαν ἀποδίδει ὁ Χάμμερ τὸ ἰλυῶδες τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐθεμελιώθη τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος τοῦ ναοῦ.

Ἀνοικοδομήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἰουστινιανός (3) πολλῶν στερεώτερον διὰ Ἰσιδώρου τοῦ νεωτέρου, ἀνεψιοῦ τοῦ πρώτου, ἤγαγε τὰ δεύτερα αὐτοῦ ἐγκαίνια τῇ 24 Δεκεμβρίου τοῦ 562 ἢ 563, μετὰ πέντε ἔτη τῆς πτώσεως, ὅτε ἐποίησεν ἐν ἡρωϊκῷ τῷ μέτρῳ καὶ τὴν σωζομένην γλαφυρὴν τάτην ἔκφρασιν αὐτοῦ Παῦλος ὁ Κύρου τοῦ Φλώρου ὁ Σιλεντιάριος.

Ἀλλ' εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν ταύτην ἀπώλεσε τὸ κτίριον μέγα μέρος τῆς πρωτέρας αερώδους, οὕτως εἰπεῖν, γλαφυρότητός 'του, καί, γενόμενον στερεώτερον, κατέστη συγχρόνως καὶ ὀγκωδέστερον. Καθότι πρῶτον μὲν » τὰς δύο καμάρας ἐκ προσθήκης ἐποίησαν, τὴν τε ἀρκτώαν καὶ τὴν μεσημβρινήν, κατὰ τὸν Μαλαλᾶν· ἔπειτα δὲ » καὶ ἄλλους πινσοὺς (πινάκους) » κουλα) ἤγειρε, καὶ ἐδέξατο τὸν τρούλλον, χαμηλωθέντα κατὰ δεκαπέντε

(1) Ἐξ ὧν διορθωτέοι ὁ Κεδρηγὸς καὶ ὁ Ἀνώνυμος. (2) Καὶ ὅχι Εὐτυχίου, καθὼς λέγει ὁ Χάμμερ, εἴ γε ὁ Εὐτόχιος ἐχειροτονήθη μὲν τὸν Αὐγουστον τοῦ 552, ἐξώσθη δὲ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 565. (3) Τὴν κατάπτωσιν ταύτην τοῦ ναοῦ ὁ Κωδινὸς ἀναφέρει γενομένην μετὰ δεκαεπτὰ ἔτη τῆς πρώτης κτίσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου τοῦ Νεωτέρου, τὸ 6' ἔτος τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ εἰς αὐτὸν ἐπομένως ἀποδίδει καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ καταπτωθέντος μέρους. Ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ δὲ παραχθῆς καὶ ὁ Δουκάγγιος, ἐν μὲν σελ. 70 τοῦ Δ' Βιβλίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως 'του, χρονολογεῖ τὴν κατάπτωσιν ταύτην τοῦ τρούλλου τὸ 6' ἔτος τῆς τοῦ Ἰουστίνου βασιλείας· παρακατιῶν ὁμῶς ἀποδίδει ὠρισμένως τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰουστινιανόν· » Delapsa item est trullus magnae Ecclesiae, quam ipse (Justinianus) restauravit. » ac secunda eucænna laetiora et splendoriora celebravit. Ἀλλὰ τοῦ Σιλεντιαρίου ἡ ἔκφρασις ὅδεν ἀφίνει περὶ τούτου οὔτε ἔχνος ἀμφιβολίας.

πόδας. Ἐκτὸς δὲ τούτων, »ἐποίησε καὶ τοὺς ἔξω τοῦ ναοῦ κατέναντι τῶν
»ἔσω πινσῶν τέσσαρες κοχλίας, οὓς ἀπὸ γῆς φυτεύσας μέχρι τοῦ τρούλ-
»λου ἀνεβίβασεν, ἔρεισμα τούτους τῶν ἀψίδων κατεργασάμενος (1)α.

Τοσαύτην δὲ χρημάτων ποσότητα ἐδαπάνησε, παρεκτὸς τῆς πανταχόθεν
τοῦ Κράτους συναθροισθείσης, ὡς προείπομεν, ὕλης καὶ τῶν πολυτελῶν
κειμηλίων, ὥστε, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν Ἱστορικῶν, ἐξωδεύθησαν
εἰς τε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, τὴν ἀγορὰν τῶν γηπέδων, τὴν μετακό-
μεισιν τῆς ὕλης κτλ., 80 ἢ, κατ' ἄλλους, 320 κεντηνάρια χρυσοῦ (2). Ὁ
δὲ Γιββῶν, λογιζόμενος τὴν δαπάνην τῆς ὅλης οἰκοδομῆς ἐπὶ τὸ μετριώ-
τατον, λέγει ὅτι πρέπει 'να ἐδαπανήθησαν ἐν ἑκατομμύριον λίτραι. Ὁ δὲ
Προκόπιος προσθέτει (εἰς τὴν μυστικὴν, ἐννοεῖται, Ἱστορίαν 'του), ὅτι, μὴ
ἐπαρκούντων τῶν φόρων, καὶ τοὶ ὑπερόγκων, ἐκόπησαν καὶ οἱ μισθοὶ τῶν
ἀπὸ τοῦ δημοσίου μισθοδοτουμένων διδασκάλων, »ὡς ἀμαθίας καὶ ἐαυδα-
»ρότητος τὰ πάντα πεπλησθαι». Ἀλλὰ »καὶ ὁλοκὸν μέγιστον ἐκ μολίβδου
»ἐξειργασμένον, δι' οὗ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν εἰσέγητο, καταλείλυκε, πολ-
»λης ἐν ταῖς οἰκοδομίαις τῆς ὕλης ταύτης δεόμενος», ἐπιφέρει ὁ Ζωναρᾶς,
προφανῶς εἰκαιολογῶν ἐν τούτοις, καὶ ἀντιγράφων φήμην ἀπίθανον.

Καὶ μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν καθέκαστα τοῦ ναοῦ,
ἀφ' οὗ σχεδιογραφήσωμεν αὐτὸν γενικώτερον καὶ κατὰ τὸ σύνολον. Καὶ
ἐπειδὴ ὁ ναὸς οὗτος ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον ἐνθεν μὲν τῶν ἐπισημο-
τέρων ἐκκλησιῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ῥωσσίας, ἰδίως δὲ τοῦ ἐν Βενετίᾳ
Ἁγίου Μάρκου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν πλειοτέρων αὐτοκρατορικῶν τζαμιῶν
τῆς ΚΠ, ἐνδιατρίβομεν λεπτομερέστερον εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν διαφο-
ρῶν μερῶν αὐτοῦ, χρησιμεύουσας πρὸς διασάφησιν πολλῶν ἱστορικῶν χω-
ρίων. Λαμβάνομεν δὲ, ὡς κείμενον τρόπον τινὰ τοῦ λόγου ἡμῶν, διὰ τὸ
ἐκφαντορικόν, καὶ τοὶ ἐπιτετηδευμένον, τῆς φράσεως, τὴν περιγραφὴν τοῦ
ἀξιολογωτέρου τῶν συγχρόνων Ἱστορικῶν, τοῦ Προκοπίου, καὶ ἐπ' αὐτοῦ
ἐπιφέρομεν τὰς διαφορὰς τῶν ἐπιγενομένων περιηγητῶν τε καὶ συγγρα-
φῶν κρίσεις.

»Τὸ ὕψος τοῦ ναοῦ τούτου εἶνε, λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος, τοσοῦτον,
ὡς ἀπ' αὐτοῦ τὴν σύμπασαν καθορᾶσθαι πόλιν, καὶ τὸ μῆκος καὶ πλάτος
ἀνάλογον. »Καὶ τὸ μὲν τοῦ νεῶ πρόσωπον (εἴη δ' ἂν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνί-
»σχοντα ἥλιον, ἵνα δὴ τῷ θεῷ ἱεουργοῦσι τὰ ἄβρῆτα) τρῶπι τριῶδε
»δεδημιούργηται. Οἰκοδομία τις ἐκ γῆς ἀνέχει, οὐκ ἐπ' εὐθείας πεποιη-
»μένη, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγίων ὑπεσταλμένη κατὰ βραχὺ, καὶ κατὰ τὰ μέσα
»ὑποχωροῦσα, ἐπὶ σχῆμά τε κατὰ ἥμισυ τὸ στρογγύλον ἰοῦσα, ὅπερ οἱ
»περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ἡμικύλινδρον ὀνομάζουσιν, εἰς ὕψος ἀπό-

(1) Κεδρην. (1) 80 ἢ 320 χιλιάδων λιτρῶν Ἀγγλικῶν.

» τομον ἐπανεστήκεν. Ἡ δὲ τοῦ ἔργου τούτου ὑπερβολή (1) εἰς σφαίρας
 » τεταρτημόριον ἀποκέκριται· ὑπερθέν τε μηνοειδές τι αὐτῇ ἕτερον τοῖς προ-
 » σεχέσι τῆς οἰκοδομίας ἐπῆρται, τῇ μὲν εὐπρεπείᾳ θαυμάσιον, τῷ σφα-
 » λερῷ δὲ τῆς συνθέσεως δοκοῦντι εἶναι φοβερόν ὅλως· δοκεῖ γὰρ πῃ οὐκ
 » ἐν βεβαίῳ ἐπηρωρῆσθαι, ἀλλ' ἐπικινδύνως τοῖς ἐνθάδε οὔσι μετεωρίζε-
 » σθαι, καὶ τοι διαφερόντως ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀσφαλείας ἐστήρικται^α.

Ἡ κομψοτάτη αὕτη περιγραφὴ καταντᾷ δυσκατάληπτος, ὅταν δὲν ἐχῇ
 τις ὑπ' ὄψιν τὴν εἰκόνα καὶ τὸ ἰχνογράφημα τοῦ ναοῦ. Ἀλλὰ καὶ τότε
 πάλιν δυσκόλως δύναται νὰ συμβιδᾷσῃ τὴν νῦν μὲ τὴν τότε κατάστασιν
 'του. Τὸ γλαφυρόν καὶ ἀερῶδες ἐπὶ πᾶσιν ἐκεῖνο, ἡνωμένον μὲ τὸ μεγα-
 λοπρεπὲς καὶ γιγαντιαῖον, τὸ ὁποῖον δίδουσιν εἰς τὸ κτίριον τοῦτο οἱ
 πλείότεροι τῶν συγγραφέων, 'δὲν διακρίνεται πλέον, καὶ μάλιστα ἐξωτε-
 ρικῶς, ἐξ αἰτίας τῶν διαφόρων προηγνομένων εἰς αὐτὸ προσθηκῶν καὶ
 μεταβολῶν ὥστε μεταξὺ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὁποῖος ἐξῆλθεν
 ἀπὸ τῶν τοῦ Ἰσιδώρου χειρῶν, καὶ τοῦ σήμερον σωζομένου, ἡ διαφορὰ
 εἶνε μεγίστη, ὡς πρὸς τὰ καθέκαστα τῆς οἰκοδομῆς. Αὐστηρὸς τις μάλι-
 στα, εἰ καὶ ἱκανὸς ἄλλως, κριτὴς (1) κακίζει, λόγῳ ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ
 ὅλην αὐτοῦ τὴν κατασκευὴν, καὶ θεωρεῖ ἀδικαιολόγητον τὸν περὶ αὐτοῦ
 τηλικοῦτον τῶν περιηγητῶν ἐνθουσιασμόν· καὶ ἀρκεῖ (λέγει) μόνον τὸ
 ἀνάρμοστον τῆς θέσεως τῶν κιόνων 'του ν' ἀποδείξῃ ὅτι, ἀφ' οὗ ὥκονό-
 μησαν ὅπωςδὴποτε περὶ τὴν πρώτην τοῦ κτιρίου διασκευὴν τοὺς ἀναγ-
 καίους πρὸς τὴν στερεότητα αὐτοῦ ὅγκους, κατεχράσθησαν αὐτῶν ἔπειτα
 εἰς τὰ ἀντιτειγίσματα, διὰ τῶν ὁποίων ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ ἀσφαλίσωσι.
 Καὶ αὕτη δὲ ἡ θρυλλουμένη τῶν ἀψίδων τοῦ θόλου τόλμη, εἶνε (λέγει)
 φαντασιώδης, καὶ μάλιστα ἐὰν ᾔνε, καθὼς λέγεται, κτισμένος ἐκ σπογ-
 γολίθων. Τὸ δυσανάλογον ἔπειτα τῆς ἀποστάσεως τῶν κιόνων, καὶ ἡ ἀνάρ-
 μοστος αὐτῶν, ὡς πρὸς τὸ ὕψος τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἐπιστυλίων τὸ πά-
 χος, σύνθεσις, 'δὲν δικαιολογοῦσι τὸν τόσον κρότον. Μόνῃ ἡ ἀφθονία καὶ
 τὸ πολῦτιμον τῆς ὕλης εἶνε τῷ ὄντι ἀξιοθαύμαστα· ἀλλ' αὐτὰ εἶνε λεί-
 ψανα τῆς Δήλου, τῶν Δελφῶν κλπ.

Ἀφίνοντες τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα
 δεινοὺς, θεωροῦμεν τὸ κτίριον τοῦτο ὑπὸ τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐθνικὴν αὐ-
 τοῦ σημασίαν, ἥτις δι' ἡμᾶς ἰδίως τοὺς Ἕλληνας, εἶνε παντὸς λόγου
 ἀξία, καὶ λέγομεν πρῶτον ὅτι

Τὸ σχῆμα τοῦ ναοῦ ἐν γένει εἶνε τετράγωνον ἢ σταυροειδὲς ἐν τετρα-
 γώνῳ· τὸ δὲ μῆκος αὐτοῦ, ὑπερέχον τοῦ πλάτους κατὰ μόνον τὸ ἱερὸν ἑῡ-
 μα, εἶνε, μετρούμενον ἀπὸ τῆς κόγχης τοῦ ποτὲ ἱεροῦ Συνθρόνου μέχρι

(1) Ἡ κορυφή, τὸ ἐπάνω μέρος. (2) Ὁ Βαρὼν De Tott.

τῆς κατὰ τὸ μέσον τοῦ προνάου μεγίστης πύλης, ποδῶν γεωμετρικῶν 269 (1), τὸ δὲ πλάτος 243 (2), καὶ τὸ ὕψος, ἐξ εἰκασίας, ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ τρούλλου μέχρι τοῦ ἐδάφους, 188 (3), ὥστε εἶναι μικρότερος τοῦ μὲν ἐν Ῥώμῃ ἁγίου Πέτρου κατὰ 341 πόδας μήκους, 15 πλάτους, καὶ 201 ὕψους· τοῦ δὲ ἐν Λονδίνῳ ἁγίου Παύλου κατὰ 205 μήκους καὶ 56 ὕψους· ὑπερβαίνει ὁμῶς τοῦτον κατὰ 40 πόδας πλάτους (4).

Διὰ τὸ τηλικούτον δὲ αὐτῆς μέγεθος, οὐχ ἦπτον δὲ καὶ διὰ τὴν παρά τούτων λοιπῶν ἐκκλησιῶν προέδρους ὑπεροχὴν (τὰ πρεσβεῖα) τοῦ ἐν αὐτῇ ἐδρεύοντος Πατριάρχου, ἐκαλεῖτο ἡ Ἐκκλησία αὕτη κατ' ἐξοχὴν Μεγάλη, ἐπίθετον τὸ ὅποιον διετήρησε καὶ ἡ τὰ προνόμια αὐτῆς διαδεξαμένη Ἐκκλησία τοῦ ἐν ΚΠ Πατριαρχείου.

Ἀμα δὲ ἔμβῃ τις εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, περιλαμβάνει διὰ μιᾶς τὴν ὅλην ἑσωτερικὴν αὐτοῦ θέαν, καὶ εἶν' ἀδύνατον ἵνα μὴ ἐκπλαγῇ διὰ τὸ κολοσσαῖον καὶ ἐνταύτῳ εὐάρμοστον τῶν ἀναλογιῶν αὐτοῦ ὅλων. » Ταῦτα δὲ » πάντα, ἐς ἀλληλα παρὰ δόξαν ἐν μεταρσίῳ ἐναρμοσθέντα ἔκ τε ἀλλή- » λων ἡρωρημένα, καὶ μόνοις ἐναπεριδόμενα τοῖς ἄγχιστα οὖσι, μίαν μὲν » ἁρμονίαν ἐκπρεπεστάτην τοῦ ἔργου ποιοῦνται, οὐ παρέχονται δὲ τοῖς » θεωμένοις τινὶ αὐτῶν ἐμφιλοχωρεῖν ἐπὶ πολὺ τὴν ὄψιν, ἀλλὰ μεθέλκει » τὸν ὀφθαλμὸν ἕκαστον καὶ μεταδιβάλλει ῥᾶστα ἐφ' ἑαυτὸ . . . καὶ ἀπαλ- » λασσονται πάντες αἱ ἐνθένδε καταπεπληγμένοι τῇ ἐς τὴν ὄψιν ἀμυχα- » νία . . . Ὅπηνίκα δὲ τις εὐξόμενος εἰς αὐτὸ ἴοι . . . ὁ νοῦς οἱ, πρὸς τὸν » λεὸν ἐπαιρόμενος, οὐρανοβατεῖ, οὐ μακράν που οἰόμενος αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' » ἐμφιλοχωρεῖν μάλιστα οἷς αὐτὸς εἴλετο. Καὶ τοῦτο οὐ τὴν πρώτην μό- » νον ἰδόντι ξυμβαίνει, ἀλλὰ διηνεκῶς ἐκάστῳ ταῦτό τοῦτο ποιεῖ (Προ- » κόπ.) α. Ἰδίως δὲ διεγείρει τὴν ἐκπλήξιν τὸ παράτολμον μέγεθος τῶν » ἀψίδων καὶ τοῦ θόλου. Τὸ δὲ ἀμέσως προσβάλλον τὴν ὄρασιν εἶναι τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέγα τόξον, ἡ ἡμικύκλιον, σκεπασμένον μὲ ἡμιθόλιον. Περὶ αὐτὸ δὲ τὸ μέγα τόξον, ἐπέχον ὅλον τὸ πρὸς ἀνατολὰς πλάτος τοῦ με- γάλου θόλου, κάμπτονται τρία ἄλλα μικρότερα, τὸ μὲν ἐξ δεξιῶν, τὸ δὲ ἐξ ἀριστερῶν, καὶ τὸ τρίτον ἐν τῷ μέσῳ εἰς σχῆμα κόγχης, σκεπασμένα ὡσαύτως μὲ ἡμιθόλια. Τὸ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, εἰσέχον βαθύτερον τῶν ἄλ-

(1) 270, κατὰ τὸν Chevalier. (2) 240, κατὰ τὸν Chevalier. (3) 165, κατὰ τὸν Chevalier· ἀκριδῶς δὲ 58 ⁴⁷/₁₀₀ Γαλλικὰ μέτρα. (4) Διαφωνοῦσι περὶ τῶν διαστάσεων τούτων οἱ συγγραφεῖς· ὁ μὲν γὰρ Εὐάγριος δίδει εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ τῆς κόγχης τοῦ δῆματος ἄχρι τῆς καταντικρὺ αὐτῆς θύρας, 260 ποδῶν μήκος (ἐξ ὧν ἐβδομήκοντα ἐπέχεν ἡ κόγχη τοῦ δῆματος, καὶ 20 ὁ πρῶτος ἀόρηξ), 115 πλάτος, καὶ 180 ὕψος· ὁ δὲ Βονδελμάντιος μήκος μὲν, ἀπὸ γωνίας εἰς γωνίαν, 120 πήχεις, πλάτος δὲ 120, καὶ ὕψος 144· ὁ δὲ Γύλλιος, ὅς τις ὁμῶς οὐκ ἐτόλμησε, λέγει, καταμετρήσαι αὐτὴν ὁ ἴδιος, 260 ποδῶν μήκος, 213 πλάτος, καὶ 142 ὕψος· ὁ δὲ Texier μήκος μὲν μετὰ τῶν τειχῶν 81 Γαλλικῶν μέτρων, πλάτος δὲ 60. Ἡμεῖς ἐπροτιμήσαμεν τὰς κατα- μετρήσεις τοῦ Dellaway.

λων, εἶνε τὸ ἄδυτον ἢ βῆμα ἄλλοτε τοῦ ναοῦ, περὶ οὗ ἀκολουθῶς. Ἡ ἀληλουχία δὲ τῶν τεσσάρων τούτων ἡμιθολίων μετὰ τοῦ θόλου, αὐξάνουσα τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ, καὶ ἀποδεικνύουσα ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ ἀχανές τοῦ κτιρίου, ἀποτελεῖ κυρίως τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ ἀπαράμιλλον τοῦ θεάματος.

Τὸ δὲ καταντικρὺ αὐτοῦ πρὸς δυσμὰς μέγα τόξον, σκεπασμένον ὡσαύτως μὲ ἡμιθόλιον, ἔχει μὲν ἐκατέρωθεν καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ τρία ἄλλα μικρότερα τόξα, καθὼς καὶ τὸ πρὸς ἀνατολάς· ἀλλὰ τὸ μεσαῖον αὐτοῦ, ἐν ᾧ εἰσὶν οἱ τρεῖς μεγάλοι τοῦ ναοῦ πυλῶνες, ἔδεν ἀποτελεῖ ἡμικύκλιον, καθὼς ἐκεῖνο, ἀλλὰ τετράγωνον, σκεπασμένον μὲ καμάραν ἢ ἀψίδα, καὶ ὅχι κόγχην ἢ ἡμιθόλιον. »Τοῦ δὲ δὴ ἐφ' οὗ καταντικρὺ, τὰς εἰσόδους ἔχων »ἐγγήγερται τείχος«, λέγει ὁ Προκόπιος. Ἐν τῷ κενῷ δὲ τῆς ἀψίδος ταύτης εἶνε ἕξ παράθυρα.

Πρὸς τὰς ἄλλας δὲ δύο πλευράς τοῦ ναοῦ, τὴν μεσημβρινὴν δηλαδὴ καὶ τὴν πρὸς βορρᾶν, ἐκτείνονται παρομοίως δύο μεγάλα τόξα, ἐπέχοντα τὸ καθολικὸν αὐτοῦ ἢ μέσον μήκος, »ἀψίδες τέσσαρες ἐν τετραπλεύρῳ«, κατὰ τὸν Προκόπιον.

Ἐπιστηρίζονται δὲ καὶ τὰ τέσσαρα ταῦτα τόξα εἰς τέσσαρας μεγάλους Πινσοὺς, τοὺς καλουμένους κτιστοὺς κίονας ὑπὸ τοῦ Οὐλπιανοῦ. »Κατὰ δὲ τὰ τοῦ νεώ μέσα λόφοι χειροποίητοι ἐπανεστήκασιν »τέσσαρες, οὓς καλοῦσι πεσσούς (1), δύο μὲν πρὸς βορρᾶν, δύο δὲ πρὸς »ἀνεμον νότον, ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοις, κίονας ἐν μέσῳ ἐκάτεροι κατὰ »τέσσαρας μάλιστα ἔχοντες. Πεποιήνται δὲ οἱ λόφοι λίθοις εὐμεγέθεσι »σύνθετοι, λογάδην μὲν συνειλεγμένοις, ἐς ἀλλήλους δὲ πρὸς τῶν λίθων »λόγων ἐπισταμένως ἐναρμοσθεῖσιν, οὐ τιτάνῳ, οὐκ ἀσφάλτῳ, ἀλλὰ μο »λίθῳ χυθέντι καὶ μεταξὺ πανταχόσε χωρήσαντι, καὶ τῶν λίθων τῇ ἀρ »μονίᾳ ἐντετηκότι. Ἐς ὕψος τηλικούτου ἰκνοῦνται, ὡς αὐτοὺς εἰκάσαις »εἶναι σκοπέλους ὀρῶν ἀποτόμους (2)«. Ὁ χυτὸς μόλιβδος εἶνε ἡ πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ Προκοπίου, ἢ πιθανώτερον ἀπάτη τῶν οἰκοδόμων, οἱ ὅποιοι ἔχυνον μὲν τῷ ὄντι μόλιβδον μεταξὺ τῶν λίθων, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς συγκράτησιν αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς στερέωσιν τῶν συνεχόντων αὐτοὺς σιδηρῶν μοχλῶν ἢ ὀρέων, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον καὶ τὸν Ἀνώνυμον, ὅς τις λέγει ὅτι ἦσαν »ἐγκεχλιασμένοι πρὸς τὸ ἀλλήλους κρατεῖν καὶ εἶναι »ἀμετακινήτους. Ἡ δὲ ἔμπλασις μετὰ ἐλαίου καὶ ἀσθέστου, καὶ οὕτως »ἐπάνω ἀνέστησαν τὰς ποικίλας ὀρθομαρμαρώσεις«. Ἡ ἔμπλασις αὕτη, μὲ τὴν ὁποίαν εἶνε κτισμένα καὶ ἄλλα παλαιὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς κτίρια, καὶ αὐτὰ, ὡς λέγεται, τὰ τῆς πόλεως τείχη, ἦτον μίγμα τι ἐκ θερμοῦ ὕδατος (ἐν ᾧ εἶχε βράση μέχρι χυλώσεως κριθῆ ἀφθονος), ἀσθέστου,

(1) Συνώνυμον τῷ Κύβου, Στήλας, Pilus. (2) Προκόπ.

δοτρακοκόνεως καὶ φλοιοῦ πτελέας κοπανισμένου. Οἱ δὲ πινσοὶ οὗτοι, οἱ ὅποιοι καὶ κίονες καταχρηστικῶς λέγονται ὑπὸ τοῦ Κωδινού, παρωνομάζονται ἀπὸ τῶν ἐπ' αὐτῶν εἰκονισμένων τεσσάρων Ἱεραρχῶν (ὡς στύλων τῆς Ἐκκλησίας). Καὶ ὁ μὲν πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος ἐλέγετο τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὁ δὲ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου· ἐκ δὲ τῶν πρὸς δυσμᾶς, ὁ ἐκ δεξιῶν τοῖς εἰσιοῦσι τὰς Ὁραίας πύλας ἐκαλεῖτο, κατὰ τὸν Παχυμέρη(1), τῶν τριῶν Γερμανῶν, εἰς μνήμην τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο διαπρεψάντων τριῶν Πατριαρχῶν ΚΠ, τὴν ὁποίαν ὁ Πατριάρχης Ἀθανάσιος ὁ Α΄, » ἐς πλεόν εὐσεβείας ἤκειν δοκῶν, διὰ τὸν ὕστερον Γερμανόν, τὸν ἐξ Ὁρεστιάδος μετατεθέντα, ὅτι τῇ πρὸς Ἰτα-
 » λούς εἰρήνη, αὐτὸς ἐκεῖνος πρεσβεύσας, συνήργησε, κατασπᾶ(2) α.

Μετὰ τοὺς τέσσαρας τούτους μεγάλους πινσοὺς, εἶνε τέσσαρες ἄλλοι μικρότεροι, δύο μὲν πρὸς ἀνατολὰς ἀνέχοντες τὸ ἡμιθόλιον τὸ στεγάζον τὸ ἱερὸν θῆμα, δύο δὲ πρὸς δυσμᾶς, ὑποστηρίζοντες τὴν καμάραν τὴν ὑπεράνωθεν τῶν προειρημένων τριῶν μεσαίων πυλῶν τοῦ ναοῦ. » Τούτων
 » δὲ δὴ ἐφ' ἑκάτερα κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσὶν, οὐδ' αὐτοὶ κατ' εὐθὺ ἐστῶ-
 » τες, ἀλλ' εἴσω, κατὰ σχῆμα τὸ ἡμικυκλον, ὡς περ ἐν χορῇ ἀλλήλοις
 » ὑπεξανιστάμενοι· καὶ αὐτῶν ὑπεράνωθεν οἰκοδόμημα μηνοειδὲς ἀποκρέ-
 » μαται. Τοῦ δὲ δὴ ἐφ' ὧν καταντικρὺ τὰς εἰσόδους ἔχων ἐγήγερται τοί-
 » χος, καὶ αὐτοῦ ἑκατέρωθεν οἱ τε κίονες καὶ τὰ αὐτῶν ὑπερθεῖν ὁμοίό-
 » τατα τοῖς δεδηλωμένοις ἐν ἡμικύκλῳ ἐστήκασιν (Προκόπ.) α. Ὡστε τῶν
 » μεγάλων πινσῶν αἱ γωνίαι, ἐξέχουσιν ἀναλόγως, ὑποκρατοῦσι τὰς βάσεις,
 » ἔνθεν μὲν τῶν τεσσάρων μεγάλων τόξων, τῶν σχηματίζοντων, ὡς εἵπομεν,
 » τὰς τέσσαρας πλευράς τοῦ καθολικοῦ ἢ μεσαίου τετραγώνου τοῦ ναοῦ·
 » ἐτέρωθεν δὲ, δύο ἄλλων μικροτέρων τόξων, ὧν τὸ μὲν ἐκτείνεται μεταξὺ
 » αὐτῶν καὶ τῶν μικρῶν πινσῶν, τὸ δὲ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν πρὸς ἄρκτον
 » καὶ μεσημβρίαν τοῦ ναοῦ τῶν τοίχων.

Αἱ δὲ κορυφαὶ τῶν τεσσάρων μεγάλων τόξων, εἰς καμπὴν ἀχανῆ πε-
 ριαγόμεναι, αἱ μὲν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν συγκλείονται διὰ τῶν
 κίωνων τοῦ γυναικωνίτου καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτοὺς θυρίδων, ἀνεφγμένων εἰς
 τρεῖς σειράς, ἀνὰ ἐπτὰ καὶ ἐπτὰ καὶ πέντε, διὰ τινος διακεκομμένου τοί-
 χου· διὰ δὲ τῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμᾶς διήκει ἀπαρεμπόδιστον τὸ
 βλέμμα ἀπὸ τῆς πύλης τῆς εἰσόδου μέχρι τοῦ ἡμικυκλίου τοῦ Ἱεροῦ, καὶ
 » ἀπ' αὐτοῦ διὰ τῶν πυλῶν πρὸς τὸν Νάρθηκα. » Ἐπὶ τούτοις δὲ ἀψίδες
 » τέσσαρες ἐν τετραπλευρῷ ἀνέχουσι. Καὶ αὐτῶν τὰ μὲν ἄκρα, ξύνδουο
 » συνιόντα ἐς ἀλλήλα, ἐν τῇ ὑπερβολῇ ἐρήρισται τῶν λόφων τούτων· τὰ

(1) Βιβλ. ΙΓ'. (2) Ἐὰν ὁ λόγος ᾔνε, καθὼς νομίζω, περὶ τῶν μικρῶν πινσῶν, τὸ κατὰ-
 » πᾶς πρέπει 'να ἐννοηθῇ ὅτι ἐξήλωσε τὴν διὰ μουσείου αὐτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἀνεστηλω-
 » μένην.

» δὲ δὴ ἄλλα, ἐπηρμένα εἰς ἀπέραντον ὕψος ῥώρηται. Τῶν δὲ ἀψίδων αἱ
 » μὲν δύο κατὰ κενοῦ τοῦ ἀέρος ἐπανεστήκασιν πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύ-
 » οντά που τὸν ἥλιον· αἱ δὲ λειπόμεναι, οἰκοδομίαν τινὰ καὶ κίονας μικροῦς
 » κομιδῇ ἔνερθεν ἔχουσιν· ὑπερθεν δὲ αὐτῶν κυκλοτερὲς οἰκοδομία ἐν
 » στρογγύλῳ ἐπῆρται, ὅθεν αἰετὶ διαγελάει πρῶτον ἡ ἡμέρα. Ὑπεραίρει γάρ,
 » οἶμαι, τὴν γῆν ξύμπασαν, καὶ διαλείπει τὸ οἰκοδόμημα κατὰ βραχὺ,
 » ἐξεπίτηδες παρειμένον τοσοῦτον, ὅσον τοὺς χώρους, οὗ δὴ τὸ διηρημέ-
 » νον τῆς οἰκοδομίας ξυμβαίνει εἶναι, φέγγους διαρκῶς ἀγωγὸν εἶναι
 » (Προκόπ.) α.

» Τῶν ἀψίδων δὲ τῆς συμπλοκῆς ἐν τετραγώνῳ ἐξεργασμένης, ἐς τρί-
 » γωνα τέσσαρα μεταξὺ τὸ ἔργον ἀποτετέλεσται. Καὶ ἡ μὲν τρίγωνου
 » ἐκάστου κρητὶς, πεπιεσμένη τῇ ἐς ἄλληλα τῶν ἀψίδων ἐνέρσει, ὁξεῖαν
 » ποιεῖται τὴν κάτω γωνίαν· συναναβαίνουσα δὲ τὸ λοιπὸν καὶ εὐρυνομένη
 » τῇ μεταξὺ χώρα, ἐς τὸ κυκλοτερές τελευτᾷ, ὃ ταύτῃ ἀνέχει, γωνίας
 » δὲ λειπομένας ἐνταῦθα ποιεῖται (αὐτ.) α. Περὶ τὰ τέσσαρα δὲ τρίγωνα
 ταῦτα, τὰ ὅποια σχηματίζουν αἱ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις συνερχόμε-
 ναι ὁκτώ συμβολαὶ τῶν τεσσάρων μεγάλων τόξων, διακρίνονται τέσ-
 σαρα Σεραφεῖμ ἢ Ἑξαπτέρυγα, εἰκονισμένα διὰ μουσείου, τὰ ὅποια οἱ
 Τοῦρκοι, καὶ τοὶ ἀναγνωρίζοντες ἐκ παραδόσεως τὰ ὀνόματα τῶν τεσσά-
 ρων γνωστῶν Ἀρχαγγέλων, Γαβριήλ, Μιχαήλ, Ραφαήλ καὶ Ἰσαήλ, ἀπο-
 τροπιάζοντες ὅμως ἀφ' ἑτέρου πᾶν ἀνθρωποειδὲς ὁμοίωμα, ἐπέχρισαν,
 ἐπιγράψαντες τὰ μονογράμματα τῶν τεσσάρων Κχαλίφων. Κατ' ἄλλους
 δὲ, αἱ εἰκόνες αὗται εἶνε τῶν Εὐαγγελιστῶν· οἱ δὲ Τοῦρκοι, οἱ ὅποιοι τὰ
 ἐκλαμβάνουσιν ὡς ὁμοιώματα νυκτερίδων, λέγουσιν ὅτι, ἀφ' οὗ ἐχλατά-
 σθησαν, αἱ νυκτερίδες, αἱ ὅποιοι προτοῦ ὅδεν ἔμβαινον εἰς τὸν ναόν, ἄρχι-
 σαν ἵνα ἐμβαίνωσι καὶ ἵνα φωλεύουσιν. Ἄλλοι πάλιν δοξάζουσιν ὅτι, πρὸ
 τῆς ἐλεύσεως μὲν τοῦ Μωάμεθ ἐλάλουν ἐν καιρῷ ἐξαισίων συμβαινόντων
 καὶ προέλεγον αὐτά· μετὰ δὲ τὴν γέννησιν αὐτοῦ ἔμειναν ἀναυδα. Εἰς
 τὴν πρὸ δύο ἐτῶν δὲ γενομένην ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ μόνον τὰ ὁμοιώματα
 ταῦτα (Ἑξαπτέρυγα εἰς σχῆμα σφαιρῶν πτερωτῶν) ἔμειναν ἀνεπίχριστα,
 οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀνεγνώρισαν ἐν αὐτοῖς τὰ Μελαϊκέ ὁμοιοκαρμπεῖν,
 εἰκονιζόμενα εἰς τὰς Περσικὰς βίβλους, καὶ ἀναμιμνήσκοντα ἴσως τὰ ἀρ-
 χαῖα Φερουχέρ, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Κ. Layard.

Τὸ θυριδωτὸν δὲ τειχίον, τὸ διατεῖνον, ὡς εἵπομεν, τὸ διάμεσον τῶν
 πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν μεγάλων τόξων, τὸ καλούμενον Παρά-
 πινσιον ὑπὸ τοῦ Κώδηκος τῶν Βασιλικῶν, καὶ ἔχον εἴκοσι ποδῶν
 μῆκος, ὑποστηριζόμενον δὲ τοῖς ἐξ Θετταλικῶς κίοσι τοῦ γυναικω-
 νίτου, προσετέθη εἰς τὴν δευτέραν τοῦ ναοῦ οἰκοδομήν ὑπὸ Ἰσιδώρου
 τοῦ νεωτέρου, συνιδόντος ὅτι ἡ αἰτία τῆς καταπτώσεως τοῦ ἀνατολικοῦ

μέρους τοῦ ναοῦ ἦτον τὸ λίαν ἐκτεταμένον καὶ ἀνυποστήρικτον τῶν ἀψίδων αὐτοῦ. Προεκτείνας δὲ αὐτὸ μικρὸν ἐσωτέρω τοῦ κυρτώματος τῆς τοῦ τόξου καμπῆς, ἔδωκεν ὡσεὶδὲς τρόπον τινὰ σχῆμα εἰς τὸ ἄλλως τε τράγωνον τοῦ μέσου τοῦ ναοῦ, καθὼς γραφικώτατα τὸ σαφηνίζει ὁ Ἀγαθίας. Τειοῦστον ἦτον σχεδὸν καὶ τοῦ καθολικοῦ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν τὸ σχῆμα, εἶπερ, κατὰ τὸν Προκόπιον, » Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ νεῶ μέρη κατ' εὐθὺ ἐστάσιν οἱ κίονες, κατὰ δὲ τὰ μέσα ὑποστέλλονται εἰσω «.

Ὅπισθεν δὲ τῶν τεσσάρων ἡμικυκλίων, τῶν τε πρὸς ἀνατολὰς καὶ τῶν πρὸς δυσμὰς, τὰ ὅποια εἶπομεν ὅτι σχηματίζουσιν αἱ ἀπὸ τῶν μεγάλων πινσῶν ἐκφυόμεναι ἀψίδες, ὑπάρχει ἀνὰ ἓν τετράγωνον διάστημα, φωτιζόμενον ὑπὸ τριῶν ἑκαστον μικρῶν θυρίδων, μόλις εἰσαγουσῶν ἀμυδρόν τι φῶς, καὶ ἔχον εἰς τὰς τέσσαρας αὐτοῦ γωνίας ἀνὰ ἓνα κίονα Αἰγυπτιακοῦ λίθου, ἐξ ὧν οἱ περὶ τοὺς τέσσαρας μεγάλους πινσοὺς, ὡς κινδυνεύοντες ὑπὸ τῶν σεισμῶν, προσωκοδόμηνται αὐτοῖς διὰ τοιχοδομίας, ἀρχαιοτέρας, φαίνεται, τῆς τῶν Τούρκων ἐποχῆς.

Μεταξὺ δὲ τῶν τεσσάρων τούτων τετραγώνων σχηματίζονται ἄλλα δύο, τὸ μὲν πρὸς ἄρκτον, τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, ὀλίγον ἐπιμηκέστερα, καὶ ἔχοντα ὡσαύτως ἀνὰ τέσσαρας κίονας γρανίτου λίθου, ὅχι ὁμῶς εἰς τὰς γωνίας, καθὼς ἐκείνων, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον, ὑποστηρίζοντας ἰδιαιτέραν τινὰ στενοτάτην καμάραν, καὶ διαιροῦντας τὸ διάστημα τοῦτο εἰς δύο. Ἐπομένως τὰ μὲν δύο ταῦτα ἐπιμήκη τετράγωνα μὲ τοὺς τέσσαρας αὐτῶν κίονας, σχηματίζουσι τὰς κεραίας τοῦ σταυροῦ, ἐπὶ τοῦ σχήματος τοῦ ὁποίου ὠκοδομῆται, ὡς προείπομεν, ἡ Ἀγία Σοφία· τὰ δὲ προειρημένα τέσσαρα ἄλλα εἶνε, τρόπον τινὰ, τὰ κενὰ διαστήματα, τὰ ὅποια ἤβηλον μένει εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας σταυροῦ ἐμβεβλημένου ἐντὸς τετραγώνου περιφερείας.

Τὰς τετραγώνους ταύτας Αὐλὰς, τῶν ὁποίων τὸν θόλον ὑποστηρίζουσιν αἱ στοαὶ καὶ οἱ κίονες περὶ ὧν προείπομεν, οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ἀποκαλοῦσι Κουβίκουλα καὶ Οἰκίσκους, ὁμοίας οὖσας κατὰ τι μὲ τὰ παρεκκλήσια (Chapelles) τῶν Λατινικῶν ναῶν. Ὁ Προκόπιος τὰς ὀνομάζει Στοάς, » Στοαὶ δὲ εἰσι, λέγων, ἑκατέρωθι δύο, οἰκοδομίαν μὲν τοῦ νεῶ οὐδεμίαν διείργουσαι, ἀλλὰ καὶ μεῖζον αὐτοῦ ποιοῦσαι τοῦ εὗρους τὸ μέτρον, καὶ τῷ μήκει μέχρις ἐς τὸ πέρας συνεκινούμεναι, τὸ δέ γε ὕψος καταδέεσται καὶ αὐτοῖς ἢ τε ὀροφὴ θόλος, καὶ ὁ χρυσὸς ἐγκαλλώπισμα «.

» Τούτων δὲ δὴ ἑφ' ἑκάτερα κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσὶν, οὐδ' αὐτοὶ κατ' εὐθὺ ἐστῶτες, ἀλλ' εἰσω κατὰ σχῆμα τὸ ἡμικυκλον ὥσπερ ἐν χορῷ ἀλλήλοις ὑπεξανιστάμενοι... Τίς ἂν τῶν κίωνων καὶ λίθων διαριθμῆσαι το τὴν εὐπρέπειαν, ... καὶ τῶν μὲν τὸ ἀλουργόν, τῶν δὲ τὸ χλοάζον κτλ.

» θαυμάσει; « Καὶ τῷ ὄντι τὸ μέγεθος αὐτῶν καὶ τὸ κάλλος εἶνε[ἀμι-
μητον· ὁ δὲ Σιλεντιάριος ἔθαψεν εἰς τὰ ζωηρότερα χρώματα τὴν ποιη-
τικὴν τοῦ γραφίδα, ἵνα ζωγραφίσῃ τὰ διάφορα αὐτῶν εἶδη, καὶ ἀπαριθμῇ
Α', τὸν Αἰγύπτιον ἢ Θηβαϊκὸν ἢ Ῥωμαϊκόν, πορφυροῦν, λευκαῖς κηλῖσι
καὶ ἀστερίσκοις κατὰστικτον· Β', τὸν Φρύγιον, ῥοδόχρουν μὲ κυανὰ καὶ
λευκὰ ποικίλματα· Γ', τὸν Λακωνικόν, πράσινον· Δ', τὸν Καρικόν, αἵμα-
τόχρουν μὲ λευκάς καὶ φαιάς γραμμάς· Ε', τὸν Λύδιον, πράσινον καὶ
κιτρινωπὸν ἀναμίξ· Σ', τὸν Λιβυκόν, κυανοῦν καὶ κροκόχρουν· Ζ', τὸν
Κελτικόν, μέλανα, διηρημένον μὲ λευκάς φλέβας· Η', τὸν Βοσπορικόν,
λευκὸν ὑπομελανίζοντα· Θ', τὸν Θεσσαλικόν, ἢ Ὀφίτην, πράσινον πο-
κιλόστικτον· Ι', τὸν Μολοσσικόν, καὶ ΙΑ', τὸν Προκοννήσιον.

Ἐκ τούτων ὁκτὼ μὲν κίονας Αἰγυπτίους ἢ Πορφυροῦς, ὁμοίους καὶ τῷ
ὑφει καὶ τῇ διαμέτρῳ καὶ αὐτῇ σχεδὸν τῇ ὀλκῇ, ἔπεμψεν ἐκ Ῥώμης Μαρκία-
τις, χήρα τῶν εὐγενῶν, περιελθόντας εἰς αὐτὴν ἐκ κληρονομίας, στολί-
ζοντας δὲ ποτε τὸν ἐν τῇ πόλει Μπαλμπέκ ναὸν τοῦ Ἑλίου, ἀπὸ τοῦ ὁ-
ποίου μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Ῥώμην ὁ Αὐρηλιανός· ὁκτὼ δὲ πράσινους
Θεσσαλικούς, θαυμαστοὺς μεγέθει καὶ κάλλει, μετεκόμισεν ἐξ Ἐφέσου ὁ
ἐπαρχος Κωνσταντίνος· ἄλλους ἐκ τῆς Κυζίκου· ἄλλους ἐκ τῆς Τρωά-
δος· ἄλλους ἐκ τῶν Κυκλάδων, καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν αὐτῶν, καὶ πόθεν
οὐχί; Ὡστε ὅλοι οἱ κίονες τοῦ ναοῦ ἀριθμοῦνται εἰς 170 (1), 40 μὲν εἰς
τὸ κάτω μέρος ἢ τὸ δάπεδον αὐτοῦ, 67 δὲ εἰς τὰ ὑπερῶα ἢ γυναικεῖα.
Καὶ εἶνε μὲν εἰργασμένοι οὐκ ἀκόμψως, τὰ κιονόκρανα αὐτῶν ὁμῶς, λέ-
γει ὁ περιηγητὴς Γκρελλῶτος, ὅθεν ἀναλογοῦσι πρὸς τὴν ἄλλην αὐτῶν
ὡραιότητα, καὶ δύσκολον εἶνε ἵνα προσδιορίσῃ τις τὸν ῥυθμὸν, εἰς τὸν
ὁποῖον ἀρχιτεκτονικῶς ἀνήκουσιν, ἐκτὸς ἐὰν ὀνομάσῃ αὐτὸν Γραικογοσ-
θικόν. Ἦσαν δὲ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, χρυσαυμένα, ἀνακαινισθέντα ὑπὸ
τοῦ Αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ. » Τὰς δὲ ζεύξεις (λέγει)
» τῶν ὀρθομαρμάρων κατεchrύσωσαν, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν κιόνων, καὶ
» τὰ λαγαρικὰ (τὰ ἀνάγλυφα), καὶ τοὺς κοσμήτας τῶν ὑπερῶων, τῶν τε
» διωρόφων καὶ τριωρόφων, ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ τὰ πάντα «.

Τοὺς κάτω 40 κίονας ἀποτελοῦσιν ὁκτὼ μὲν πορφυροὶ οἱ τῆς Μαρκίας,
ὁκτὼ δὲ πράσινοι οἱ ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, καὶ 24 Αἰγυπτιακοῦ γρανίτου. Ὁ
δὲ παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς ἀξιάγαστος οὗτος ἀριθμὸς τῶν 40 θεωρεῖται ση-
μεῖον μεγαλείου εἰς τὰς πολυτελεῖς οἰκοδομάς. Ὅθεν καὶ τὰ ἐρείπια τῆς
Περσεπόλεως ὀνομάζονται καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη Τζεχχέλ σου-
τουν, τεσσαράκοντα στήλαι.

(1) Ἑκατὸν δηλ. περισσότερον τῶν ἑπτὰ στύλων, οὓς ὑπῆρξεν εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον ἢ αἰῶνος
τοῦ Θεοῦ Σοφία, λέγει παίζων ὁ Χάμπερ.

Ἐξ αὐτῶν ὀκτὼ μὲν πορφυροὶ οἱ τῆς Μαρκίας ἐστήθησαν εἰς τὰς τέσσαρας κόγχας (γωνίας) τοῦ Καθολικοῦ, τὰς μεταξὺ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν πινσῶν, ἀνὰ δύο εἰς ἐκάστην, ἐπὶ τετραγώνων βάσεων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὑφουμένων ἴσα μὲ τὸ τρίτον τοῦ κορμοῦ ἐκάστου αὐτῶν· ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ μαρμάρου εἶνε καὶ τὰ κιονόκρανα αὐτῶν περικαλλέστατα. Τοὺς κίονας τούτους, καὶ ἰδίως τοὺς πρὸς δυσμὰς, ὡς πολλὰ βεβαρημένους διὰ τὰς ἐπ' αὐτῶν τε καὶ τῶν πινσῶν στηριζομένας πέντε ἀψίδας, τὰς ὑποκρατούσας τὰ ἡμικύκλια, ἠναγκάσθησαν νὰ περιζώσωσι διὰ σιδηρῶν καὶ ὠριχαλκίων στεφάνων, ἵνα μὴ συντριβῶσιν ἐξ ὀλοκλήρου, καθὼς καὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσῃ (1). Ὀκτὼ ἄλλοι, ἀνὰ τέσσαρες ἐκατέρωθεν, ὑφονται εἰς τὰς δύο πλευρὰς τοῦ Καθολικοῦ, μεταξὺ τῶν μεγάλων πινσῶν, καὶ εἰκοσιτέσσαρες ὑποστηρίζουσι τὰς καμάρας τῶν ὑπεράων, ἀνὰ 12 ἐκατέρωθεν. Καὶ οὗτοι μὲν εἶνε ὅλοι ἰσομήκεις, ἰσοπαχεῖς καὶ ὁμοφυεῖς, ἔχοντες 36 ποδῶν ὕψος καὶ $3\frac{3}{4}$ ποδῶν διάμετρον· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν δεκαεξί, οἱ μὲν ὀκτὼ, οἱ μεταξὺ τῶν μεγάλων πινσῶν εἶνε καὶ ὑψηλότεροι (24 πόδας), καὶ παχύτεροι ($4\frac{1}{2}$ ποδ. διαμέτρου), καὶ τοι τοῦ αὐτοῦ μὲ τοὺς ἄλλους γένους, καὶ ἐπίσης μονόλιθοι· στηρίζονται δὲ ἐπὶ βάσεων ὠριχαλκίων· οἱ δὲ ὀκτὼ, οἱ τῆς Μαρκίας, οἱ εἰς τὰ τέσσαρα μικρότερα ἡμιθόλια, ἔχουσι 30 ποδῶν ὕψος καὶ $3\frac{1}{2}$ ποδῶν διάμετρον, βαίνουσι δὲ ἐπὶ λευκῶν μαρμαρίνων ὑποβάθρων, ὑψηλοτέρων πολὺ τῆς ἀπαιτουμένης ἀναλογίας, καὶ τοῦτο ἵνα ἐπαρκέσωσιν, ὡς φαίνεται, πρὸς τὸ ὕψος τῶν ἄλλων καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενας ῥίζας τῶν τόξων. Τὰ δὲ κιονόκρανα αὐτῶν, ἀνήκοντα εἰς τὴν προῤῥηθεῖσαν νόθον ἐκείνην Γραικογοθτικὴν τάξιν, εἶνε μίμησις ὁθὲν φύλλων ἀκάνθου, θαυμασίας μὲν διὰ τὴν λεπτοεργίαν τῶν, ἀπεχούσης ὁμῶς ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα. Εἶνε δὲ ὅλα διάτορα (à jour), καὶ φαίνεται ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῆς σχηματιζούσης αὐτὰ φυλλάδος ἠθέλησαν νὰ παρεμβάλωσι καὶ εἰδὸς τι μονογράμματος. Ἐχουσι δὲ ὅλοι, χωρὶς ἐξαίρεσιν, καὶ ἄλλην ἑλλειψίν ὡς πρὸς τὸν κορμόν αὐτῶν, ὅς τις δὲν ἔχει τὸ ἀτρακτοειδὲς ἐκείνο, τὸ ὁποῖον ἀπαιτοῦσιν οἱ κανόνες τῆς τέχνης, ἀλλ' εἶνε ἀπὸ ἄνωθεν ἔως κάτω ἰσοπαχεῖς, καὶ ἐπομένως χωρὶς κομψότητος.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν τοίχων ἦτον ἡ εἰσοδος (2), δι' ἧς ἀνήρχοντο εἰς τὰ γυναικεῖα οἱ ἱερεῖς καὶ διάκονοι, ὁσάκις ἐν καιρῷ

(1) Ἐκ τῶν κίωνων τούτων, ὁ εἰς τὸ τετράγωνον τὸ ἀριστερόθεν εἰσερχομένην ἀπὸ τοῦ Ἐσωτερικοῦ τὴν πρὸς βορρᾶν πύλην, ὀνομάζεται Ἰερὸν στυλοῦς, διὰ τὴν ἐξηκταζομένην ἀπ' αὐτοῦ ἐνδοτε ὑγρασίαν, ἣτις νομίζεται θαυματουργὸν θεραπείας μέσον. (2) Κατὰ τὸν Χάμμερ, ὁ γυναικωνίτης εἶχεν ὀκτὼ ἀνόδους, ὧν τέσσαρες μὲν, ἀνὰ δύο ἐκατέρωθεν, ἔξωθεν εἰσιτηταί, διὰ τὰς γυναῖκας· τέσσαρες δὲ, ἀνὰ δύο ὡσαύτως ἐκατέρωθεν, διὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους, ἔσωθεν τοῦ ναοῦ· ἀλλ' ὁ ἀνέκδοτος Γάλλος συγγραφεὺς, τὸν ὁποῖον προαναφέρομεν, δύο μόνους εἰσόδους σημειοῖ ἔσωθεν τοῦ ναοῦ.

τῆς ἀκολουθίας ἔπρεπε 'να θυμιάσωσι. Τὰ δὲ ὑπερῶα ἢ γυναικεῖα ταῦτα ἐλέγοντο καταχρηστικῶς, καθὼς καὶ λέγονται ἀκόμη', καὶ Κατηχομένεια ἢ Κατηχούμενα (1). Ἐκαλοῦντο δὲ καὶ Ἐμβόλοι τῆς Γυναικωνίτιδος, καὶ ἦσαν, καθὼς καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, μαρμαρόστρωτα. »Ταῦται δὲ ταῖν στοαῖν (λέγει ὁ Προκόπιος, ἐννοῶν τὰς »ἐκατέρωθεν τοῦ ναοῦ) ἀτέρα μὲν (ἢ κάτω δηλαδὴ) τοὺς ἀνδρας εὐχομένους διακεκλήρωται· γυναιξὶ δὲ ταῦτ' ποιούσαις ἢ ἐτέρα ἀνείται (2). Παρὰ ῥαλλὰξ δὲ οὐδὲν ἔχουσιν, οὐδὲ διαφέρουσι δὴ που ἀλλήλαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴσον αὐταῖν τῷ ἱερῷ ἐς κάλλος διήκει, καὶ ὠραίζει τὸ ἐμπερές. Τίς ἂν τῶν ὑπερώων τῆς γυναικωνίτιδος ἐρμηνεύς γένοιτο; »Ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς κίωνων οἱ μὲν 40 εἶνε πράσινοι, οἱ δὲ 20 ἐξ ἰάσπιδος, καὶ οἱ λοιποὶ ἐκ γρανίτου· εἶνε δὲ πολὺ μικρότεροι τῶν κάτω (3), καὶ τὰ κιονόκρανα αὐτῶν ἄλλης ἐργασίας, ἀλλὰ πολὺ ὠραιότερον πεποιικιλμένοι (plus richement étoffés, καθὼς λέγει ὁ Θεότοτος (4)), καὶ ἐπὶ τὸ κάλλιστον ἀπεστιλβωμένοι· τὰ δὲ διάστυλα αὐτῶν εἶνε 7 ποδῶν καὶ 11 δακτύλων. Ἐξ αὐτῶν δὲ τριάκοντα ἐξ μὲν, ὧν οἱ πλείους βαίνουσιν ἐπὶ κενοῦ (portent à faux), ὑψοῦνται ἐκατέρωθεν τοῦ ναοῦ, ὑποστηρίζοντες, ἀνὰ ἑξ, τὸ ὅλον δεκαοκτῶ, ἐκατέρωθεν, τὸν μέγαν θόλον καὶ τὰ ἡμιθόλια· 24 δὲ, ἐπὶ τῶν κίωνων τῶν ἐντὸς τῶν κάτω στοῶν. Ἐξ αὐτῶν δὲ οἱ μὲν ὀκτῶ εἶνε τετράγωνοι, ἔχοντες περίμετρον 6 ποδῶν· τέσσαρες δὲ ἄλλοι, ἀνὰ δύο ἐξ ἐκάστης πλευρᾶς, κατ' αὐτὸ που τῶν στοῶν τὸ μέσον, χαμηλότεροι μὲν τῶν ἄλλων, εἰ καὶ τοῦ αὐτοῦ γένους, ἀλλὰ πολὺ ἰσχυρότεροι, ὑποκρατοῦντες τὴν ὀροφὴν τῶν γυναικείων· ὅθεν ἴσως, ὡς πρὸς ἀσφάλειαν μᾶλλον ἢ κόσμον συντελοῦντας, πεσσούς καὶ τούτους καλεῖ ὁ Εὐσέβιος (5). εἶνε δὲ λευκοὶ ὑπόγλαυκοι, καὶ ἔχουσιν ἐπτὰ ποδῶν περιφέρειαν παρὰ τὴν βάσιν καὶ τρεῖς τέλος μικρότεροι ὑπεράνω τῶν πυλῶν, οἱ ὅποιοι, ὡς μηδὲν στή-

(1) »Ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ὑπερώοις, ἅπερ ὁ πολὺς ἄνθρωπος Κατηχούμενα καλεῖν ἔργον »(Νεαρά Λέοντος ΟΓ')«. Κατηχούμενα τὰ ὀνομάζουσι καὶ ὁ Μεύρσιος καὶ ὁ Οὐόλφις, ἀλλ' ὁ Δουκάγγιος ἀπέδειξεν ὅτι οἱ Κατηχούμενοι οὐδέποτε ἴσταντο ἐν αὐταῖς, καὶ διὰ τοῦτο παράγουσι, λέγει, τινὲς τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἐντεῦθεν ἰσταμένης τὰς γυναῖκας κατηχεῖσθαι (ἐνχειεῖσθαι, ἀκροᾶσθαι) τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας. Ὁ δὲ Λ. Ἀλλάτιος, ἀνδρικώτερον καθαπτόμενος τοῦ Μεύρσιου, ἀναφέρει πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὰ ὑπερῶα ταῦτα 'δὲν ἐχρησίμευον διὰ τοὺς Κατηχομένους, ὅτι εἶχον τοιαῦτα καὶ αἱ τῶν Μοναστηρίων ἐκκλησίαι, ὅπου οὐδεὶς ἦν (λέγει) Κατηχοόμενος, ἀλλ' ἅπαντες πιστοὶ καὶ ἅγιοι. Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τοῦτο τοῦ σοφοῦ Ἀλλατίου εἶνε πάντῃ ἐπικυρῶν, καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀλάτινον. (2) Τούτου δοθέντος, ἀπορῶ πῶς ὁ ἀνέκδοτος περιγητῆς περὶ οὐ προείπομεν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ πιθανῶς καὶ ὁ σοφὸς Δουκάγγιος λέγουσιν ὅτι εἶνε δύο ἀλλεπαλλήλως κείμενα τὰ Κατηχομένεια ἢ Γυναικεῖα τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ Τοῦρκοι ἀφικοδόμησαν τὸ ἔν. (3) Ὡς ἔχοντες 24 ποδῶν ὕψος καὶ 7 ποδῶν καὶ 8 δακτύλων περίμετρον περὶ τοῦ κορμοῦ αὐτῶν τὴν ρίζαν. (4) Κοσμογραφ. Βιβλ. ΙΘ'. (5) Ἐν Βίβλ. Κωνσταντίνου Γ', λς'.

ρίζοντες, ἐχρησίμευον, φαίνεται, μόνον ὡς διάμεσον δικτυωτοῦ τινος ἢ δρυφράκτου, πρὸς ἀπόκρυψιν τῶν γυναικῶν (1).

Μεταξὺ τῶν κίωνων τούτων ἐκτείνεται θριγκίον, ὕψους τεσσάρων ποδῶν, ἐκ Θεσσαλικοῦ ὡς καὶ οἱ κίονες λίθου,

» ἐνθα κλιθεῖσαι

» ἐργοπόνους ἀγκῶνας ἐπήρεσαντο γυναῖκες»,

κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, θεωροῦσαι πρὸς τὰ κάτω, ἢ, κατὰ τὸν Εὐάγριον, » προκύπτουσαι ὅτε θούλοιντο εἰς τὰ τελούμενα». Τοῦτο ὅμως μόνον πρὶν ἀρχίσῃ ἡ λειτουργία· ταύτης δὲ τελουμένης, παρεξηρτῶντο κατὰ μῆκος τῶν θριγκίων παραπετάσματα (βῆλα), ὥστε μηδεμίαν αὐτῶν παρακύπτειν ἢ ἀφορᾶν πρὸς τὸ βῆμα (2).

Ἐνταῦθα ἴσταντο καὶ αἱ Αὐγοῦσαι, καὶ αὐτὴ ἡ Αὐτοκρατόρισσα, ὅπου διὰ τοῦτο ὑπῆρχε καὶ » Μητατώριον (3) ἐν τοῖς Κατηχουμενείοις », κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (4).

Κατὰ τὸν συγγραφέα δὲ τοῦτον (5), » εἰς τὸν γυναικωνίτην νάρθηκα » (εἰς τὸν ὁποῖον διήρχοντο ἀπὸ τοῦ Σκευοφυλακίου), τὴν συνήθη » στάσιν ἐκέκτηντο καὶ αἱ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διακόνισσαι ».

Ἐν αὐτοῖς συνεκροτήθησαν πολλάκις καὶ Σύνοδοι, ἰδίως δὲ ἐν τοῖς δεξιοῖς αὐτῶν συνῆλθεν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης ἡ λεγομένη Ὀγδόη, ἀρξαμένη τῇ 5 Ὀκτωβρίου τοῦ 869, καὶ λήξασα τῇ τελευταίᾳ Φεβρουαρίου τοῦ 870, παρόντων τῶν τοποτηρητῶν τοῦ τε Πάππα Ἀδριανοῦ τοῦ Β' καὶ τῶν ἄλλων τριῶν Πατριαρχῶν, Ἰγνατίου δὲ τοῦ Ῥαγγαβέ, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως αὐτοπροσώπως, καὶ δώδεκα μὲν ἐπισκόπων κατ' ἀρχάς, ὕστερον δὲ, συγχωρηθέντων καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσοι εἶχον λάβει μέρος μετὰ Φωτίου (κατὰ τοῦ ὁποῖου συνεκροτήθη καὶ ἡ Σύνοδος), ὡς εἶα καθυπαχθέντων, συμπληρωθέντος τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν εἰς ἑκατὸν δύο.

Ἐν αὐτοῖς κατῴκου, ὡς φαίνεται, καὶ οἰκογένειαι, πτωχαὶ πάντως καὶ ἄστεγοι· ὅθεν ἀπαγορεύουσιν οἱ κανόνες καὶ αἱ Αὐτοκρατορικαὶ διατάξεις » ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ὑπερώοις συνοικεῖν τινας γυναῖξιν ».

Ἐχρησίμευον δὲ καὶ ὡς φυλακαὶ τῶν κολαζομένων ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου. » Οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς, λέγει Γρηγόριος ὁ Διάλογος (6), ὅταν ἀμάρτη τις » καὶ ἐξομολογήσῃται . . . , φυλακίζουσιν αὐτὸν εἰς τὰ κειμηλιαρχεῖα καὶ » εἰς τὰ Διακονεῖα τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰ Κατηχούμενα ».

(1) Δώδεκα τῶν κίωνων τούτων, κεκλιμένους ἐπικινδύνως ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ πῶσιν ἐπαπειλούντας, κατῴρωσαν εὐτυχῶς οἱ ἄριστοι ἀρχιτέκτονες Φοσσάται, κατὰ τὴν πρό δὺο ἐτῶν γενομένην ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ, ἵνα ἀνορθώσωσι, γινόμενοι ἄξιοι τῶν ἐπαίνων τῶν περὶ ταῦτα σοφῶν, διὰ τὴν δυσχέρειαν τοῦ ἔργου. (2) Τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχάς ὄν ἦτον, φαίνεται, κλειστόν. Ἴδε κατόπιν περὶ τούτου. (3) Ἴδε προσωτέρω τὴν ἐρμηνείαν τῆς λέξεως. (4) Βιβλ. Α'. θ'.

(5) Βιβλ. Α', λε'. (6) Ἐπιστ. Β' πρὸς Λέοντα τὸν Ἰσαυρον.

Εἶνε δὲ θολοσκέπαστα, ἢ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, »ἐσκεπασμένα σκυφί-
» κὰς (1) ἀψίδας«. Κατὰ δὲ τὸν Σιλεντιάριον (2),

» Σχῆμα θόλου φορέουσιν, ὃ νεκρὸν ἐστὶν ιδέσθαι «.

καὶ εἶνε μικρότερα τῶν ὑποκάτωθεν αὐτῶν Αὐλῶν· διότι μέγα μέρος αὐ-
τῶν ἐπέχουσιν ἔνθεν μὲν οἱ πινσοὶ, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ πρὸς τὸν τοῖχον βά-
σεις τοῦ μεσαίου τόξου, τὸ ὁποῖον διαιρεῖ ἕκαστον αὐτῶν εἰς δύο, καὶ
σχηματίζει ὥσπερ διόδον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο. Τὸ δὲ πλάτος αὐτῶν
εἶνε, κατὰ τὸν Χάμμερ, 60 ποδῶν, κατὰ δὲ τὸν De Loir, 53. Ἄλλ' ὁ
Γύλλιος, μετρῶν τὸ πλάτος αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ μέχρι τῆς
ἀψίδος, λέγει ὅτι εἶνε 44 ποδῶν· ἐκεῖ δὲ ὅπου σχηματίζεται ἡ μεταξὺ
αὐτῶν διόδος, 20 μόνον.

Οἱ Τοῦρκοι, τῶν ὁποίων αἱ γυναῖκες ἔδεν προσεύχονται εἰς τὰ τζαμιά
οὔτε παρευρίσκονται εἰς αὐτὰ ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς, μετεποίησαν τὴν
χρησιν αὐτῶν, ἀντὶ γυναικείων καταστήσαντες αὐτὰ ἀνδρῶα.

Ἡ δὲ πρὸς αὐτὰ ἄνοδος ἢ διὰ τὰς γυναῖκας ἦτον, ὡς εἴπομεν, ἔξωθεν
τοῦ ναοῦ ἐκ τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ βορείου αὐτοῦ μέρους, διὰ τεσσάρων
ἐλικοειδῶν μὲν, ἄλλ' ὁμαλωτάτων κλιμάκων, φωτιζομένων ὑπὸ τριῶν ἐ-
κάστη θυρίδων, καὶ χρησιμευουσῶν, παρεκτὸς τούτου, καὶ πρὸς ὑποστή-
ριξιν τοῦ θόλου. Ἄλλ' ὁ Δουκάγγιος λέγει ὅτι πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ναοῦ
ἔδεν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἄνοδος, ἀλλὰ μόνον

» . . δύο νεκρῶνες παστοειδεῖς (3) ἄντα πυλάων «,

κατὰ τὸν Σιλεντιάριον. Τοῦτο ὅμως ἔδεν μοι φαίνεται πιθανόν, καὶ ἡ φρά-
σις τοῦ ποιητοῦ ἔχει ἄλλην ἴσως σημασίαν. Τὰς ἀνόδους ταύτας οἱ συγ-
γραφεῖς ὀνομάζουσι Κοχλίας, καὶ τοι τοῦ ὀνόματος τούτου, λέγει ὁ Γύλ-
λιος, μὴ ἀνήκοντος εἰς αὐτάς, ὡς μὴ ἐλικοειδῶς, ἀλλὰ κατὰ γωνίας προ-
ούσας. Αἱ καμπαὶ αὗται εἶνε πέντε, οὐχὶ διηρημέναι διὰ βαθμίδων, ἀλλ'
εἰς ἀνεπαχθῶς ἐπικλινῆς ἡγμέναι διὰ μεγίστων μαρμάρων. Ἡ δὲ ἀνωφέ-
ρεια αὕτη εἶνε τόσον ὁμαλὴ, ὥστε δύναται τις ἀμέσως νὰ ἀναβῇ αὐτάς
ἔφιππος. Τὸ ὕψος δὲ ἐκάστης αὐτῶν εἶνε, κατὰ μέσον ὅρον, $19\frac{3}{4}$ ποδῶν,
καὶ τὸ πλάτος 5, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι τὸ ἔδαφος τῶν Γυναικείων ὑψοῦται
97 πόδας ὑπὲρ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ μέχρι τῆς ἀνωτάτης
καμπῆς τῶν μεγάλων ἀψίδων, $45\frac{3}{4}$ ποδῶν, εἴ γε τὸ ὅλον τοῦ ναοῦ ὕψος,
ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἄχρι τῶν καμπῶν τούτων, εἶνε, καθὼς ἀκολούθως θέ-
λομεν ἰδεῖ, 142 ποδῶν.

Ἀπὸ τῶν σκαληνῶν τούτων ἄρχονται ἄλλαι ἀνοδοὶ, οὐχὶ ἐπικλινῶς
ὑπτιαὶ ὡς αὗται, ἀλλ' εἰς βαθμίδας συγκλόμεναι, φέρουσαι μέχρι τοῦ

(1) Ἀνάλογον τῷ Κυμβαλικὰς. (2) Μέρους Α', στίχ. 257. (3) = Αὐλοειδεῖς.

τέγους ἢ τῆς ὀροφῆς τοῦ ναοῦ, ἥτις κατεστεγάσθη πᾶσα, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πυρκαϊῶν, μὲ μαρμαρίνας δειδρομήκεις δοκοὺς, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, χωρὶς ξύλου διόλου. Τὰς ἐλικοειδεῖς ταύτας κλίμακας Λαβυρίνθους ὀνομάζει ὁ Σκυλίτζης.

Ἐφθάσαμεν τέλος καὶ εἰς τὸν θόλον ἢ τροῦλλον, τὸ θαυμαστότερον τοῦ ναοῦ τούτου μέρος, περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ ὁποῦ ὅλοι τῶν παλαιῶν αἱ περιγραφαὶ συμφωνοῦσι, καὶ τοὶ ἐκκλίνουσαι εἰς ὑπερβολὴν, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν τότε ὕφος. Ἄς ἀκούσωμεν πρῶτον τὸν Προκόπιον· »Τούτου δὲ τοῦ κυκλοτεροῦς παμμεγέθους ἐπανεστηκεῖα τις σφαιροειδὴς θόλος, ποιεῖται αὐτὸ διαφερόντως εὐπρόσωπον. Δοκεῖ δὲ οὐκ ἐπὶ στενῶν τῆς οἰκοδομίας, διὰ τὸ παρεμμένον τῆς οἰκοδομίας, ἐστάναι· ἀλλὰ τῇ σειρᾷ τῇ χρυσῇ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐξημμένον, καλύπτει τὸν χώρον α· » Ἦν (ὀροφὴν) οὐ μόνον ὡς ἔχει λέγειν, ἀλλ' οὐδὲ ὁρᾶν δυνάμεθα, λέγει ὁ Χρυσολωρᾶς. Μᾶλλον δὲ, ὁρῶντες ὅπως ἔστηκεν, ἀπιστοῦμεν, καὶ ὅπως τὴν ἀρχὴν γέγονεν ἀποροῦμεν, καὶ τοὶ πλείστον τοῦ μεγέθους τῆς ὀψείως ἀνάγκη τὸ ὕψος ἀφαιρεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕψους· ὅμως ἀμήχανον τὸ τῆς ὑπερβολῆς φαίνεται. . Ἦν ἀνάγκη τὸν ἀρχιτέκτονα ἐκεῖνον εὐθύς ἀπὸ τῶν θεμελίων, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῆς τούτων καταβολῆς, ὡς νῦν ἔχει διανοηθῆναι, καὶ θαρρῆσαι τῷ στῆσαι δύνασθαι, ὃ νῦν ὁρώμενον ἀπιστεῖται. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶνε τόσον, λέγει ὁ Εὐάγριος, ὥστε » ἔνερθε μὲν τοῖς ἀτενίζουσι δυσέφικτον εἶναι τὴν τοῦ ἡμισφαιρίου ἀποπεράτωσιν· ὑπερθε δὲ τοὺς γινομένους μηδαμῇ πειρᾶσθαι, εἰ καὶ μάλα τολμητῆς τις εἴη, ὑποκύνειν, καὶ ἐς τὸν πυθμένα τὰς ὀφείας πα- » ραπέμπειν α·

Ὁ θόλος ὅμως οὗτος ὁδὲν εἶνε, καθὼς εἶδομεν, ὁ τῆς πρώτης κτίσεως, ἀλλ' ὁ τῆς δευτέρας, καὶ φαίνεται ὅτι ἡ πρώτη αὐτοῦ κατασκευὴ ἦτον πολὺ θαυμασιωτέρα καὶ μετὰ τοῦ εὐογκωτέρου γλαφυρωτέρα. Τῶρα δὲ εἶνε κυμβάλοειδής, καὶ τὸ πάχος αὐτοῦ εἶνε κάτωθεν μὲν πλατύτερον, ὡς ἀνωθεν δὲ, καθόσον ὑψοῦται, στενότερον. Καὶ τοῦτο, » ἵνα μὴ πάλιν πέσῃ α, λέγει ὁ Ἀνώνυμος. » Καὶ γέγονεν ἐντεθῆεν εἰκότως, καθὼς λέγει ὁ Ἀγαθίας, ἰθύτερος μὲν καὶ εὐεπίστροφος, καὶ πανταχόθεν τῇ γραμμῇ ἐξισάζων, στενότερος δὲ καὶ ὀξυτενής, καὶ οἷος οὐχ οὕτω λίαν ἐκπλήττειν τοὺς θεομένους ὡς πάλαι, πολλῶ δὲ ὅμως πλέον ἐν τῷ ἄσφα- » λεῖ βεβηκέναι α. Ὑπάρχει δὲ διαφωνία μεταξὺ τῶν συγγραφέων περὶ τοῦ ὕψους· τοῦ μὲν λεγόντων ὅτι ὑψώθη πλέον εἴκοσιν ἢ εἰκοσιπέντε πόδας » ἐπάνω τοῦ πρώτου κτίσματος(1) α· τῶν δὲ, ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι » ἀπελείπετο πρὸς τὸ πρῶτον ὀργυιῶν δεκαπέντε(2) α. Ἐχει δὲ σήμερον,

(1) Θεοφάν. Ζωναρ. κλπ. (2) Γλυκᾶς, Ἀνώνυμ. κλπ.

ἐὰν βάλωμεν βάσιν εἰς τὴν καταμέτρησιν τοῦ Γυλλίου, 108 ποδῶν διάμετρον (1) καὶ 38 ποδῶν ὕψος, ὥστε ὑπερβαίνει μὲν κατὰ πέντε πόδας τὸν ἐν Λονδίνῳ Ἅγιον Παῦλον, ἐλαττοῦται δὲ κατὰ 28 πόδας τοῦ ἐν Ρώμῃ Ἁγίου Πέτρου.

Σύγκριται δὲ ἐκ πλινθίων (2) μικρῶν, σπογγοειδῶν καὶ λευκῶν, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν Κωδινὸν καὶ ἄλλους, κατεσκευάσθησαν ἐν τῇ Ῥόδῳ ἰσοσταθμα καὶ ἰσομεγέθη, ἐντυπωθέντος ἐφ' ἐκάστου αὐτῶν διὰ σφραγίδος τοῦ ἐξῆς ψαλμικοῦ ῥήτου: »Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ οὐ σαλευθήσεται (3). Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρῶτ' πρῶτ'«. Ἦσαν δὲ τόσον ἐλαφρὰ, ὥστε πέντε, ἢ, κατ' ἄλλους, δώδεκα ἐξ αὐτῶν ἰσοσταθμοῦντο ἐν τῶν συνήθων. Ὅθεν καὶ ἄδεται κοινῶς ὅτι ὁ τροῦλλος τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶνε κισσήριος (4). Ἐκ τῶν αὐτῶν θησάλων, λέγει ἀπιθάνως ὁ Ἀνώνυμος, ὅτι ὠκοδομήθησαν καὶ αἱ τέσσαρες μεγάλαι ἀψίδες. Προσθετεὶ δὲ, πιθανώτερον τοῦτο, ὅτι, ἄρξάμενοι κυλίειν τὸν τροῦλλον, δώδεκα θήσαλα »ἐτίθουν, καὶ κατὰ δώδεκα αὐτῶν ὁπῆν, καὶ ἐποίουν οἱ ἱερεῖς εὐχὴν, καὶ »ἐνέβαλον εἰς τὴν ὁπῆν λείψανα Ἀγίων α.

Ἐχει δὲ 24 παράθυρα καμαρωτὰ ὀλοτρόγυρα (5). Ὅθεν καὶ ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Εὐαγρίου Ἐμφωτον. Τὸ δὲ μέσον αὐτοῦ σχηματίζεται, ἐκ τῶν εἰς αὐτὸ συγκεντρουμένων καὶ βαθμηδὸν λεπτυνομένων βεργίων, εἰς εἶδος ῥόδου. Τὰ δὲ βεργία ταῦτα, ἐπέχοντα τὰ μεταξὺ τῶν θυρίδων, εἶνε περὶ τὴν βάσιν αὐτῶν ἰσοπλατῇ μὲ αὐτάς, καὶ ἐξέχουσιν ἓνα σχεδὸν πόδα χρησιμεύουσι δὲ πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ θόλου, ὀλόγυρα τοῦ ὁποίου ἐπιγέγραπται νῦν (6) δι' ὠραισιότατων χαρακτήρων, ἐφευρεθέντων ὑπὸ τοῦ Ἰα-

(1) Ὁ Chevalier λέγει 105· ὁ Εὐάγριος 75· ὁ δὲ Τεζιέρος 35 $\frac{8}{100}$ Γαλλ. μέτρα, σύμφωνα μὲ ἀνέκδοτόν τινα περιήγησιν, τῆς ὁποίας ἀποσπάσματα ἐδημοσίευσεν ὁ Hase. Ἄλλ' ἢ μὲν διάμετρος δὲν εἶνε δύσκολον ἵνα ληφθῇ διὰ τῶν θυρίδων ἀπὸ τῆς στέγης· τὸ δὲ ὕψος ἐξ ἀναλογίας μόνον· ὅθεν καὶ ὁ Chevalier τοὺς 38 πόδας τοῦ Γυλλίου περιστέλλει (ἐὰν δὲν ᾔνε τυπογραφικὸν λάθος) εἰς 18 μόνον. Τὰς ἀκριβεῖς τοῦ ναοῦ καταμετρήσεις μόνος ὁ ἀρχιτέκτων Κύριος Φοσσάτης εἶνε ἥδη εἰς στάσιν ἵνα δημοσιεύσῃ, καὶ εἴθε ἵνα φανῇ τὸ περὶ τούτου ὑπόμνημά του πρὸς λύσιν τῶσων ἀμφιλογιῶν καὶ ἀντιφάσεων. (2) Βήσαλα ὀνομάζουσι τὰ τοῦδουλα ταῦτα οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς: »Ὅπῃ δὲ πλίνθον, γίνωσκε, τὴν θήσαλον καλούμενα, λέγει ὁ Τζέτζης (Χιλ. Θ', στίχ. ...). Τινὲς τῶν Σχολιαστῶν ἐτυμολογοῦσι τὴν λέξιν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ. Καὶ περὶ τούτου μὲν δὲν εἶμ' ἀρμόδιος ἵνα κρίνω· γνωρίζω δὲ ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ παῖδια παίζουσιν εἰς τοὺς δρόμους τὰ ὀόσαλα, καὶ ὀνομάζουσιν οὕτω τὰ κεραμιδοκῆματα.

(3) ἴσως ἐκ τούτου καὶ ἡ ἰδέα τῶν Τούρκων, ὅτι εἶν' ἀκατάπτωτος ὑπὸ σεισμοῦ, ὡς προείπον. (4) Τὸ ὅποιον ὁ Ἀλλάτιος διορθοῦν ἐπεβάλλετο Κυπαρίσσινος, ἐν ᾧ ῥητὴς ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξε ἵνα μὴ, ἔμφη διόλου ξύλον εἰς τὴν ὀροφὴν καὶ τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ. (5) Τὰ ὁποῖα, ἀπορῶ διατί, κἀνεῖς δὲν κατώρθωσε ἵνα μετρήσῃ ἀκριβῶς ἕως προπέρυσιν· ἀλλ' ὁ μὲν Γύλλιος ἡρίθμωσε 40, ὁ δὲ Γκρελλῶτος 28, καὶ ἄλλοι 26, ἐν ᾧ ἀπὸ στόματος τοῦ Κ. Φοσσάτη ἤκουσα ὅτι εἶνε 44. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐμέτρουσαν μόνα τὰ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐκάστου αὐτῶν ἀνοικτά· διότι πολλὰ καὶ αὐτῶν καὶ τῶν εἰς ἄλλα τοῦ ναοῦ μέρη παραθῶρων, καθὼς θέλομεν ἰδεῖ ἀκολούθως, ἐκλείσθησαν κατὰ καιροῦς, διὰ φύσιν τῶν σιτισμῶν. (6) Δὲν ἤξεύρω ἀκριβῶς ἐὰν σώ-

αὐτὸν, ὁ περιβόητος ἀραβικὸς στίχος τοῦ Κούρ-άν: »Ὁ θεὸς ἐστὶ τὸ φῶς
» τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς«. Ἡ ἐπιγραφή δὲ αὕτη εἶνε ἔργον περιωνύμου
τινὸς καλλιγράφου, Μπισσακτση-ζαδὲ Μουσταφᾶ-τσελεμπή καλουμένου,
καὶ ζῶντος ἐπὶ Μουράδ τοῦ Δ', ἐκτελέσαντος δὲ αὐτὴν κατὰ τὸν ὑπογραμ-
μὸν ἄλλου περιβόητου καλλιγράφου τοῦ Καραχχισαρή. Τὸ δὲ μῆκος ἐ-
κάστου τῶν ὀρθοστατούντων στοιχείων (τοῦ Ἑλίφ, παραδ. χάριν) εἶνε,
κατὰ τὸν Ἑβραϊκόν, δέκα πηχῶν. Κατὰ δὲ τὰς ἱεράς νύκτας (κάδρ-γκετζεσῦ)
τοῦ Ῥαμαζανίου φωταγωγοῦνται κομψότατα, καθὼς καὶ ὁλόκληρος ὁ
θόλος, δι' ἀπειραρίθμων λαμπτήρων.

Κατέπεσε δὲ ὁ θόλος οὗτος, πρῶτον μὲν, οὐχὶ ὁλόκληρος, ἀλλὰ μέρος
αὐτοῦ, ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β' τῷ 984, καὶ ἀνφοδομήθη ὑπ' αὐτοῦ· καὶ
δεύτερον ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, ἐν ἔτος πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ι.
Καντακουζηνοῦ ἀλώσεως τῆς ΚΠ, πάλιν μέρος αὐτοῦ μετὰ τῆς πρὸς
Καντακουζηνοῦ μεγάλης ἀψίδος, καὶ ἀνεκτίσθη ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορίσεως
Ἀννης, τῆς χήρας τοῦ Ἀνδρονίκου, καὶ ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἔπειτα,
καὶ μετ' αὐτὸν τοῦ Παλαιολόγου, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ἐκτεθήσεται πλατύτερον.

Ἡ δὲ ἔσωθεν ἐπιφάνεια τῶν τε τοίχων καὶ τῶν ὀκτῶ πινσῶν τοῦ ναοῦ
εἶνε ὅλη κεκαλυμμένη, μέχρι μὲν τοῦ ἀνωτέρου τῶν περιτρεχόντων αὐτὸν
ὁλόγυρα ὀρυφράκτων, περὶ ὧν ἐφεξῆς, δι' ὀρθομαρμαρώσεως ἐκ πορφυ-
ρίτου, ἰάσπιδος καὶ ὀφείτου λίθου, διηρημένης εἰς μεγάλα ἰσομήκη καὶ
εὐρυθμα τετράγωνα, σχηματίζοντα τέσσαρας ἐπαλλήλους δόμους, τῶν
ὑποίων τὸ ἐντὸς σύγκειται ἐκ διαφόρων ἀνίσων τὸ μέγεθος τμημάτων,
συνηρμοσμένων ὅπως ἔτυχεν, ἀλλὰ τὸσον συμφυῶς, ὥστε νομίζει τις ὅτι
εἶνε πλάκες μονόλιθοι, καὶ ἀπορεῖ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὠραιότητά
τῶν· ὑπεράνωθεν δὲ τῶν κιόνων τοῦ γυναικείου σχηματίζεται ἐκ δια-
φόρων σπανίων καὶ πολυτελῶν λίθων θαυμάσιόν τι σύμπλεγμα θαλλῶν
καὶ ἀνθέων· ἐκεῖθεν δὲ μέχρι τῆς ὀροφῆς, καθὼς καὶ ὅλοι ἔσωθεν οἱ θό-
λοι, εἶνε πεποικιλμένοι διὰ μουσείου χρυσοῦ ἢ χρωματισμένου, συγκει-
μένου ἐκ κυβικῶν τμημάτων κρυστάλλου, ἔχοντος μεταξὺ παρεμβεβλημέ-
νον τὸν χρυσόν ἢ τὴν βαφὴν (1), καὶ παριστῶντος διαφόρους ἀγίων εἰκό-

ζεται ἀκόμην ἢ ἐπιγραφή αὕτη. (1) Τῆς μουσειογραφίας ἢ ὁλογραφίας (κακῶς γραφομένης
ὁλογραφίας) ταύτης τὴν ἐφεύρεσιν τοῖς Προκοπνησίοις ἀπονέμει ὁ Σιλεντιάριος. Τῶν δὲ ψηφιδῶν,
ἐξ ὧν σύγκειται, τινὲς σταλεῖσαι εἰς Βιέννην, ἐδουλεύθησαν ὡς ἀδάμαντες, καὶ παρέσχον λίθους
ποικιλοχρόους, ἔχοντας ὠραιότητα αὐγὴν καὶ πολλὴν σκληρότητα. Εἶνε δὲ ἐκ τοῦ γένους τοῦ
κρυστάλλου, ἀφ' ὧν κατασκευάζονται οἱ ψευδεῖς ἢ Βοημικοὶ λεγόμενοι ἀδάμαντες. Ὅσον δὲ περὶ
τῆς μαργαριτοκόγχης, τὴν ὁποῖαν καταλέγουσι μετὰ τῶν συγκροτούντων τὰ ψηφιδώματα ταῦτα
λίθων οἱ Ἱστορικοὶ φαίνεται ὅτι εἶνε διαφανὴς ἀλάστρος ἢ μάρμαρον τῆς Περσίας, ὁποῖον καὶ
τὸ περὶ τὴν ἄκρην τοῦ ὑπὲρ τὸν Ἐσωνάρθηκα ὑπερίου, τὸν ὅποιον διάφοροι περιγῆται ἐξέλαβον
ὡς ὄνυχας, ὅς τις, ἀπορρόφων ἴσως τὰς τοῦ φωτός ἀκτῖνας, ἀντανάκλῃ αὐτάς σπινθηροβόλῶν καὶ ὅταν
ὄν φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου.

νας ἢ Σταυροὺς ἢ μονογράμματα, τῶν ὁποίων τὰς πλείους οἱ Τούρκοι ἢ ἐξήλθον, καὶ ἐπώλουν καθημέραν τὰ ψηφίδια εἰς τοὺς εὐλαβεῖς καὶ περιέργους, ἢ ἐπέχριον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν δι' ἀσθέστου, ἀποστρέφόμενοι, ὡς γνωστὸν, πᾶν μορφώματος εἶδος. Ἀντ' αὐτῶν δὲ εἶνε πανταχοῦ περὶ τοὺς τοίχους προσηρτημένοι μεγάλοι πίνακες, ἔχοντες ἐγγεγραμμένα Ἀραβιστὶ τὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ, τοῦ Προφήτου, καὶ τῶν τεσσάρων πρώτων Κχαλίφων, Ἀμπου-μπέκρ, Ὁμέρ, Ὁσμάν καὶ Ἀλῆ. Τὰ δὲ γράμματα ταῦτα εἶνε γιγαντιαία τῷ ὄντι δείγματα τουρκικῆς καλλιγραφίας.

Ἄλλ' οὐχ ἥττον διεκρίνοντο εἰς πολλὰ μέρη ἔναι τῶν εἰκόνων τούτων, καὶ Α', παρεκτὸς τῶν εἰς τὰς τριγώνους τῶν ἀψίδων γωνίας Ἐξαπταρύγων, ἐντὸς μὲν τῆς ὑποκάτωθεν τῶν ἀνατολικῶν ἀψίδων περιφερείας, ἢ Θεοτόκος καὶ τέσσαρες Ἅγιοι· Β', ὑπεράνωθεν δὲ τοῦ Συνθρόνου, τὸ ἅγιον Μανδύλιον, καὶ ἐκατέρωθεν δύο Ἅγγελοι· Γ', κατωτέρω δὲ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ μυκῷ τῆς κόγχης, ὅλης χρυσοψηφιδωμένης, ἢ Θεοτόκος ἐπὶ θρόνου, ἀγκαλοφοροῦσα τὸν Χριστὸν εὐλογοῦντα. Ἐπὶ δὲ τῆς πρὸς δυσμὰς ἀψίδος, ὑπεράνωθεν τῶν δύο μεγαλητέρων πυλώνων, ἐν μέσῳ μὲν ἢ Θεοτόκος μετὰ τὸν Χριστὸν εἰς τὰς ἀγκάλας, ἐκατέρωθεν δὲ οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἀποστόλων. Αἱ ζωγραφίαι αὗται εἶνε μεταγενέστεραι, διότι χρονολογοῦνται ἀπὸ Βασιλείου τοῦ Β'.

Αἱ εἰκόνες αὗται ὅλαι καὶ τὰ ψηφοθετήματα, ἐπὶ τῆς ἐσχάτως γενομένης ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ, ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἐπεσκευάσθησαν ὅσον ἐνεδέχετο ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ψηφοθέτου Λανζώνη, τὰ μὲν τοποθετηθέντα πάλιν ἐκ τῶν καταπεσόντων, τὰ δὲ ἀναπληρωθέντα ὑπ' ἄλλων ὁμοιοχρῶν μαρμάρων, ἐξαχθέντων ἐκ τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον μένει διὰ τοὺς Τούρκους ἄχρηστον, καὶ ἀνεφάνησαν οὕτω πάλιν ζωηρότατα καὶ λαμπρότατα, διατηρηθησόμενα τοῦ λοιποῦ ἀλώβητα καὶ ἀνεπηρέαστα. Τὰ δὲ ἐλλείποντα ἢ καταπεσόντα, ὅσων ὁδὸν ἦτον δυνατὸν ἵνα εὗρεθῇ ὁμοίόμορφος λίθος, ἀνεπληρώθησαν εὐφυέστατα διὰ μίγματος ἀπομιμουμένου μετὰ τὴν ἀκριβεστέραν ἐντέλειαν τὰ οἰκεία εἰς ἕκαστον τόπον χρώματα ὑπὸ τοῦ ἀρίστου σκηνογράφου Φορνάρη, ὁδηγηθέντος εἰς τὸ δυσκολώτατον τοῦτο ἔργον ὑπὸ τῆς τῶν σωζομένων ἀναλογίας. Τοῦ περὶ τὸν γυναικωνίτην μάλιστα ἐμπεπετασμένου ψηφοθετήματος, παριστῶντος στέφανον ἀνθινὸν ἐκ διαφόρων ποικίλων λίθων, »Κέρας ὀπώρασις βεβριθὲς, καὶ ταλάρους, καὶ φύλλα«, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, ὅσα μέρη ἢ ἀνεπιτηδειότης καὶ ἀπροσεξία τῶν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας στεγαστῶν εἶχε καταφανίσῃ, ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἐπέτυχεν ἵνα ἀναπληρώσῃ ἀρμονικώτατα (1).

(1) Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐδαπανήθησαν μεγάλαι ποσότητες καὶ καιρὸς οὐκ ὀλίγος, διότι ἐστήθησαν ἐξ ἀνάγκης ἱκνώματα κολοσσαῖα, καὶ ἡ εἰς τηλικούτον ὕψος ἀνάβασις ὅθεν ἦτον ἀκίνδυνος,

Τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ εἶνε τεχνικώτατα συνηρμοσμένον καὶ κατὰ ποι-
κίλλας διαιρέσεις εὐθετημένον »πολυτελέσι καὶ ποικίλοις μαρμαραῖς, Ῥω-
»μαίοις Πηγανησίοις (ὑποπρασίνοις), καὶ τοῖς λοιποῖς ῥοδοποικίλοις,
»ἐστιλβωμένοις«, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ὀθωμανοὶ ἐμ-
»βαίνουσιν εἰς τοὺς ναοὺς ἀνυπόδητοι, τὸ ἔχουσιν ὅλον ἐσκεπασμένον μὲ
ψιᾶλους, καὶ ἐπάνωθεν αὐτῶν κατὰ μέρος μὲ μεγάλους τάπητας τῆς Ἀ-
νατολῆς.

Ὁλόγυρα δὲ τοῦ ναοῦ περιτρέχει ἄνωθεν κρητὶς ἢ χηλὴ δρύφρακτος,
διπλῇ, ἄνωτέρα δηλονότι καὶ κατωτέρα. Ἀλλ' ἡ μὲν ἄνωτέρα περιζώνει
ὅλον γύρωθεν τὸν ναόν· ἡ δὲ κατωτέρα περατοῦται εἰς τὰς γωνίας τῶν
πρὸς ἀνατολὰς δύο μεγάλων πινσῶν, ὁπόθεν εἶνε καὶ αἱ πρὸς αὐτὴν ἄνοδοι.
Τὰ δρύφρακτα ταῦτα ἐχρησίμευον καὶ τὸ πάλαι, καθὼς χρησιμεύουσι καὶ
σήμερον, εἰς τοὺς κανδηλάπτας(1). Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει αὐτὰ ὁ Σι-
λεντιάριος·

- » ὑπὸ προβλήτι δὲ κόσμῳ
» ἐκκρεμέες λάτγες ἐστερνώσαντο πορίην
» στέινην, τερμιόεσαν, ὕψη καὶ φωσφόρος ἀνήρ,
» ἄτρομος ἀμφιθέων, ἱεροὺς λάμπτηρας ἀνάπτῃ «.

Τούτων τὸ μὲν ἄνωτερον διαβαίνει ὑποκάτωθεν τῆς προειρημένης εἰκόνας

ἐπαναλαμβανομένη πολλάκις μάλιστα τῆς ἡμέρας. Ὅθεν καὶ δύο δυστυχεῖς ἐργάται, καταπεσόν-
τες ἐν τῇ διαστήματι τῆς ὅλης ἐπισκευῆς, ἐφρονεύθησαν ἐν ἀκαρεῖ. Ἄν' ὀλέουσι δὲ, ἐλπίζομεν,
δυσσχεστῆσθαι οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν, ἐὰν προσθέσωμεν ἐνταῦθα καὶ τὸ ποιηθὲν εἰς τὸν ἕτερον ἐξ αὐ-
τῶν, χριστιανὸν τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, ἐπίγραμμα, ἀπήχημα καρδίας καὶ μούσης Χριστια-
νηλληνικῆς, ὑπόθεσιν ἔχον τὸ ψαλὲν ὑπὸ ὁρθοδόξου ἱερέως εἰς τὸν νεκρὸν τούτου ἐντὸς τοῦ ναοῦ
Τρισάχιον, ἐμφαίνον ἀποχρώντως τὴν πρόσδον τῆς ἀνεξιθρησκείας εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν:

- » Εἰ τὸ θανεῖν καλῶς ζηλωτὸν ἐν ἀνθρώποισιν,
οὐ τις τοῦδε νεκροῦ βέλτιον εὔρε πότμον.
» Τέκτων μὲν γὰρ ἦν, εἰργάζετο δ' ἐνδοθὶ νηοῦ,
κείνου τοῦ μεγάλου τῆς Ἀγίας Σοφίης·
» Καὶ ῥ' ἀπολισθῆσας πέσεν ὕπτιος ὑψόθεν ἄφνω,
ψυχὴ δ' ἐκ βεθέων οὐρανὸν εἰσανέβη.
» Ἀμφὶ δὲ μιν λιθάνου εὐώδους ὤρτο αὐτμῇ,
καὶ λαμπὰς ἤφθη ἐνδοθὶ τοίου ἔδους·
» Ἐν δ' ἱερεὺς ἐκέκλετο θεὸν μέγαν, ἄγχι παραστάς,
Ἑλλαδικῇ φωνῇ, δόγμασι δ' ὀρθοτόμοις.
» Θαῦμα τόδ' ἐμφανὲς ὀψὲ Θεὸς πόρε νῦν μετὰ μακροῦς
τέσσαρας αἰώνας ἁλλαθρόου λατρείης.
» Τοῖον ἐμήσατο τύμβον ἀοίδιμον εὐ μάλα τέκτων,
ἐν ναῷ Σοφίης πνεῦμα θεῶ παραθεῖς «.

(1) Καὶ φαίνεται ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη τῆς τοῦ ναοῦ φωταφίας εἴλκεν εἰς ἑαυτὴν βεβαιομένους
τοὺς πιστοὺς. Ὅθεν καὶ εἰς ἓνα τοῦ λόγον ὁ θεῖος Χρυσόστομος παραπονεῖται διὰ τοῦτο: » Περὶ
» Γραφῶν ἡμῖν διηγουμένων· ὑμεῖς δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστήσαντες ἡμῶν, περὶ τὰς λαμπάδας καὶ
» τὸν τὰς λαμπάδας ἄπτοντα μετεστήσατε. Καὶ πόσης τοῦτο βραθυμίας, ἡμᾶς ἀφέντας, τούτω
» προσέχων «; (Χρυσόστ. Τόμ. Α').

τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπὶ θρόνου· τὸ δὲ κατώτερον περατοῦται ὑποκάτωθεν τῶν τοῦ ἁγίου Μανδυλίου δύο Ἀγγέλων, καὶ ἐκεῖ εἶνε καὶ αἱ θύραι τοῦ Ἀπὸ τῶν δρυφράκτων τούτων βλέπει τις ὅλην τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ναοῦ τούτου μεγαλειότητα, καὶ τὸ ἀχανές καὶ κολοσσαῖον τῶν ἀναλογιῶν τοῦ. Κατὰ δὲ τοῦ Ῥαμαζανίου τὰς νύκτας, καὶ μάλιστα τὰς Κὰδρ-γκετζεσί, καὶ ιδίως τὴν 27, τὴν κατ' ἐξοχὴν ἱερὰν (λειλέτ-οὐλ-κὰδρ, νύκτα τοῦ Προορισμοῦ), καθ' ἣν κατῆλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ Κούρ-ἄν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Σουλτάνος ἀπέρχεται ἐν παρατάξει εἰς τὸν ναόν, καὶ διαμένει τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς προσευχόμενος, ἀνάπτονται εἰς ὅλα τῶν δρυφράκτων τούτων τὰ κάγκελλα κανοῦλαι, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε τῷ ὄντι ἀξιοθέατον.

Περὶ δὲ τῆς φωτεινότητος τοῦ ναοῦ λέγει ὁ Προκόπιος ὅτι εἶνε τοσαύτη, ὥστε »φαίης ἂν οὐκ ἔξωθεν καταλάμπεσθαι ἡλίῳ τὸν χῶρον, ἀλλὰ » τὴν αἴγλην ἐν αὐτῇ φύεσθαι. Τοιαύτη τις φωτὸς περιουσία εἰς τοῦτο δὴ » τὸ Ἱερὸν περιέχεται! « Καὶ τοῦτο ὁδὲν εἶνε ὑπερβολή· διότι καὶ ὁ Γύλλιος λέγει τὸ ἴδιον, ἀριθμῶν, ἐκτὸς τῶν περὶ τὸν θόλον θυρίδων, 32 μὲν τὰς τῶν μεσαίων αὐλῶν, 20 δὲ καὶ ἐπέκεινα ἐν ἐκάστη τῶν πρὸς ἀνατολὰς, ἐκτὸς τῶν ἐν ταῖς πρὸς δυσμὰς καὶ τῶν ἐν ταῖς τέσσαρσι κατωτέραις, ἐκτὸς τῶν τοῦ βήματος καὶ τῶν δύο ἡμιθολίων, ὧν ἀπάντων τὸ πλῆθος δυσεξαριθμητόν. Ἀλλ' οὐχ ἥττον πολλοὶ εὐρίσκουσι τὴν σήμερον σκοτεινὸν τὸ ἔσωθεν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἴσως διότι, πρῶτον μὲν τὰ ὑαλῖα τῶν θυρίδων τούτων, τὰς ὁποίας θέλομεν διαγράψῃ λεπτομερέστερον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ ναοῦ περιγραφὴν, εἶνε, παρεκτὸς τῶν τοῦ βήματος, χρωματισμένα καὶ συνηρμασμένα μὲ γύψον, τὰ δὲ περισσότερα χαμηλὰ καὶ μικροφεγγῆ, καθὼς δύναται ἕκαστος ἵνα τὸ συμπεράνῃ βλέπων τὰ τοῦ μεγάλου θόλου καὶ τῶν ἡμιθολίων· καὶ δεύτερον, διότι πολλὰς τῶν θυρίδων τούτων εἶχον ἀποκλείσῃ κατὰ καιροὺς, ὡς προείπομεν, διὰ τὸν ἀπὸ τῶν σεισμῶν φόβον.

Παρεκτὸς δὲ τοῦ ἡλιακοῦ τούτου φωτὸς, ἦτον, κατὰ τὸν Βενιαμὴν ἐκ Τολλέδης (1), καὶ τὸ ἀπὸ τῶν ἀπειραρίθμων λυχνιῶν καὶ λαμπάδων, τῶν πανταχόθεν ἀπὸ τε τῆς ὀροφῆς ἐπὶ πολυειδῶς ἐσχηματισμένων πολυκανοῶν δῆλων ἐξηρημένων, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ ἐπὶ μεγίστων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν μανουαλίων ἐστημένων· διότι, κατὰ τὸν Μανουήλ Μαλαξόν (2), » ἔκαμεν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ . . . τὰ πολυκανοῦν καὶ βαστάγια τοῦ ὅλου » ναοῦ χιλιάδες γ' ἐξ ἀσήμου καθαροῦ χρυσοῦς. Ὡστε Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, μενόντων τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν ἐσβεσμένων, δι' ἔνδειαν ἢ ἀμέλειαν τῶν κατὰ καιροὺς Αὐτοκρατόρων, ἀφιέρωσεν εἰς φωταγωγίαν τοῦ ναοῦ τούτου » μέγιστον κτῆμα, ὃ προσηγορεύετο Μάντεια, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον. Κρέμανται δὲ καὶ τῶρ ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ ναοῦ 120

(1) Ἐν τῇ κατ' αὐτὸν Ὀδοπορικῇ. (2) Ἐν τῇ Χρονικῇ.

λαμπρὰ πολυκάνδηλα, διατεθειμένα μετ' ἐπιστήμης ὡς πρὸς τὴν διανομήν τοῦ φωτός, καὶ πλῆθος (1) ποικιλοχρῶν σφαιροειδῶν λαμπτήρων, ἔχόντων ὑπεραιωρημένα στρουθοκαμήλων ὡὰ, σύμβολα τῶν πλανητῶν ἀστέρων φωτιζομένων ὑπὸ τῶν ἀπλανῶν, καθὼς διὰ κομφοτάτης περιγραφῆς ἐκφράζει τὴν αὐτὴν ἰδέαν καὶ ὁ Σιλεντιάριος (2).

«Τὰ μὲν τοι τῶν κειμηλίων τοῦ νεῶ. . ἅπαντα μὲν φράσαι ἀκριβοῶς-
«γουμενῶ ἀμήχανον· ἐνὶ δὲ μόνῳ τεκμηριώσαιτ' ἂν τις, τῷ τὸ θυσιαστή-
«ριον μόνον λιτρῶν ἀργύρου μυριάδας ἐπιφέρεισθαι τέτταρας (Προκόπ)«.
Καὶ τῷ ὄντι αἱ περιγραφὰι τῶν Ἱστορικῶν καταντῶσιν ἀπίστευτοι, ὡς πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ λοιπῶν κειμηλίων τοῦ ναοῦ τούτου, μερικὰ τῶν ὁποίων θέλομεν περιγράψῃ κατόπιν.

Εἶχε δὲ, παρεκτός τῶν ὀκτακοσίων κληρικῶν τε καὶ ὑπηρετῶν, εἰς τῶν ὁποίων τὴν δαπάνην ἐπὶ ἑκατὸν ἄδοῦσας, μεριζομένας εἰς δύο ἐβδομάδας, ἢ πρόσοδος, καὶ ἑκατὸν ἄδοῦσας, μεριζομένας εἰς δύο ἐβδομάδας, καὶ κατοικοῦσας τὰ παρὰ τὸν ναὸν δύο ἀσκητήρια, περὶ ὧν ἴδε σελ. 155
Ἐχει δὲ καὶ τὴν σήμερον πλῆθος νεωκόρων (φεβράς), κηρύκων (μουεζζίν), ἀναγνωστῶν (δέβρι-Χουρράν), ψαλτῶν (ναῦτ-τζουράν), θυρωρῶν (μπεεᾶμπ) κτλ. κτλ. Ἀλλὰ καὶ τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ ὁδὸν εἰν' ὀλιγώτερα, συμποσούμενα, ὡς λέγεται, εἰς 800 χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος. Διότι, παρεκτός ἄλλων ἀφιερωμάτων, ὅλα τὰ περὶ αὐτοῦ γήπεδα εἶνε ἰδιοκτησία 'του, καὶ πληρύνουσι κατ' ἔτος ἑγγειον φόρον (ιτζαρὲ), μήτε αὐτοῦ τοῦ Σουλτανικοῦ Σαραγίου ἐξαιρουμένου, διὰ τὸ ὅποιον πληρύνει, καθὼς λέγουσιν, ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν ναὸν 1001 ἄσπρα ἐκάστης ἡμέρας. Τὸ περιεργότερον ὅμως εἶνε, ὅτι ἡ ἀφιέρωσις αὕτη εἶνε τόσον ἀρχαία, καὶ τὸ σέβας τῶν Τούρκων πρὸς τὰ ἀφιερῶματα καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν ἐν γένει τόσον μέγα, ὥστε χρονολογεῖται, καθὼς φαίνεται, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοδοσίου, ὃς τις, κατὰ τὸ Χρονικὸν τῆς ΚΠ, «καταλύσας τὸν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ναὸν τοῦ Ἡλίου, ἐποίησεν αὐλὴν οἰκημάτων, καὶ ἐδωρήσατο τῇ «Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις αὐλὴ κέκληται ἕως τοῦ νῦν Τοῦ Ἡλίου». Ὁ δὲ Μουδδερὶσης (Καθηγητῆς, Ἱεροδιδάσκαλος) τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶνε σημαντικὸν ἀξίωμα τοῦ Νομοδιδασκαλικοῦ κλάδου παρὰ τοῖς Τούρκοις. Διηγούμεναι δὲ ὅτι, ἐπὶ Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Β', ὁ ἀκμάζων τότε Μολλά-Χουσεῖν-Δεβρισί, ἀπελθὼν εἰς προσκύνησιν τοῦ Σουλτάνου, ἔλαβε τὴν χεῖρά 'του 'να 'τὴν ἀσπασθῇ· ὁ δὲ Σουλτάνος ὑπὸ φιλοφροσύνης, ἀναστρέψας αὐτήν, τῷ ἐπρόσφερε τὴν παλάμην, χαμογελῶν εὐμενῶς. Ὁ δὲ κτωρ, κλίνας τὴν κεφαλὴν, ἔμεινε σιωπῶν, καὶ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλ-

(1) Εἰς 6000 ἀριθμοῦνται σήμερον τὰ φῶτα τοῦ ναοῦ τούτου· κατὰ δὲ τὰς φωταφίας τοῦ Παμαξανίου καὶ τῶν Μπαϊραμίων, πολὺ περισσότερα. (2) Στ'χ. 435 — 490.

τάνου, Τί συλλογίζεσαι, Χότζα; — Τὴν τιμὴν, ἀπεκρίθη, τὴν ὁποίαν ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἡδύοκῃσε ἵνα μὲ κάμη, διορίσασά με Μουδδερίστην τῆς Ἀγίας Σορίας (ἁγίας Σοφίᾳ, παλάμην τῷ σοφῷ). Ὁ Σουλτάνος τόσον ἐνοστιμεύθη τὸ ἐξ ἀπροόπτου λογοπαίγνιον τοῦτο, ὥστε τὸν διώρισεν ἐν τῷ ἅμα εἰς ταύτην τὴν θέσιν.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν καθέκαστα τοῦ ναοῦ, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἁγίου βήματος, τοῦ οὐοίου ὃ ἐν σώζεται πλέον εἰμὴ μόνον ἡ κόγχη (ὁ μύαξ, ἡ ἀχηβάς), περὶ ἧς φέρεται ὅτι, διαφωνούντων πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀρχιτεκτόνων, καὶ τῶν μὲν μονοκάλαμον ταύτην βουλομένων ποιῆσαι, τῶν δὲ διπλὴν, Ἀγγελοῦ ἐπιστάντα ἐν αὐτῶν ἐν μορφῇ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κελεῦσαι τριφῶτον αὐτὴν γενέσθαι καὶ διὰ τριῶν στοῶν (καμαρῶν), εἰς ὄνομα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Οὕτω γοῦν εἰς τρεῖς κοιλότητας ἡ κόγχας διαιρεθείσης αὐτῆς, τὴν μὲν ματαιοτάτην ἔλαβεν ἡ Ἀγία Τράπεζα καὶ τὸ Πατριαρχικὸν Σύνθρονον, τὴν δὲ ἐκ δεξιῶν ἡ θόρειον ἡ Ἀγία Πρόθεσις, καὶ τὴν ἐξ ἀριστερῶν ἡ μεσημβρινὴν τὸ Διακονικόν.

Ἡ κόγχη αὕτη εἶχε, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, πέντε θυρίδας ὑαλωτάς κατὰ νώτου. Ἐχωρίζετο δὲ τοῦ Χοροῦ διὰ χρυσῶν ἢ ἐπιχρύσων πλακῶν ἢ σανίδων, παρεκτεινομένων ὑπὸ τὸ μέγα τόξον τὸ κρατοῦν πρὸς ἀνατολὰς τὸν θόλον, καὶ διηρημένων διὰ δώδεκα, χρυσῶν ὡσαύτως κιόνων, οἷς ἐνεστήλωντο οἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου κτλ., περὶ τῆς λαμπρότητος τῶν ὁποίων ἴδε τί διηγείται καὶ εἰκάζει ὁ Συρόπουλος ἐν οἷς περὶ τῆς τοῦ Παντοκράτορος Μονῆς θέλομεν διαλάβει. Τὸ διάφραγμα τοῦτο, ἡ αἰ κιγκλίδες (τὰ δρύφρακτα) τοῦ Βήματος, τὸ κοινῶς Τέμπλον (1), εἶχε τρεῖς θύρας, καὶ ὑπεράνωθεν τῆς μεσαίας, τῆς ἄλλως

(1) Τοῦ Τέμπλου ἡ χρῆσις εἶνε ἀρχαιοτάτη· διότι, κατὰ τὸν Εὐσέβιον (Ἱστορ. Βιβλ. I', 4), « Ἐπιτελέσας (ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος) τὸν ναόν, θρόνοις τε τοῖς ἀνωτάτοις εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν, καὶ προσέτι βάθροις ἐν τάξει τοῖς καθ' ὅλον κατὰ τὸ πρέπον κοσμήσας, ἐφ' ἅπασί τε τὸ τῶν ἁγίων ἅγιον θυσιαστήριον ἐν μέσῳ θείας, αὐτῆς καὶ τάδε, ὡς ἂν εἴη τοῖς πολλοῖς ἄδωτον, » τοῖς ἀπὸ ξύλου περιέφραττε δικτύοις. Φαίνεται ὅμως ὅτι κατ' ἀρχὰς τὸ θυσιαστήριον ἦτον μὴν ἄδωτον τοῖς κοσμητοῖς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀθέατον· διότι τὰ διαχωρίζοντα αὐτὸ τοῦ ναοῦ κατὰ γέλα ἦσαν χαμηλὰ, καὶ τὸ ὑπεράνωθεν αὐτῶν ἀπροκάλυπτον. "Ὅθεν, » τῆς ἀναφορᾶς ἐπιτελούν- » μένης (διηγείται Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης ἐν βίῳ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου), Σαρακηνὸς τις, πλησίον » ἱσταμένος τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔχων τὰς χεῖρας ἐπιστηριγμένας τῷ καγγέλιῳ τοῦ ἱερατείου, » ἐθεώρησε πῦρ οὐρανῶθεν κατελθόν ἐπάνω τοῦ θυσιαστηρίου. Τοῦτο δὲ σαφηνίζει περιγραφικώ- » τερον Θεοφάνης ὁ Κεραμεὺς (Ὁμιλ. ΝΕ', ὅπου ὁ λόγος περὶ τῆς ἐν τῷ παλατίῳ ἐκκλησίας τῶν » Ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου): « Τὸ δὲ τῆς ἀρρήτου τελετῆς χωρίον, μαρμάρων θω- » ραξ τοῖς ἱερεῦσι περιλείπει τὸν χώρον, ἐφ' ᾧ ἔστιν ἐπαναπαύεσθαι τε, καὶ μετὰ ἀσφαλείας ἐστέ- » ναι καὶ τέρπειν τῇ θείᾳ τὴν ὄψιν. Κόλυμα δὲ τοῦτο τῶν, εἴ τις προπετής καὶ ἀνίερὸς εἴσω τῶν » ἄδύτων ὑπερβῇ καὶ φιλονεικῇ. Τοιαῦτα εἶνε μέχρι τοῦ νῦν τὰ θυσιαστήρια τῶν Ἀρμενικῶν ἐκ- » κλησιῶν, χωρισμένα τοῦ χοροῦ διὰ καγκέλων.

Ἀγίας (τῶν κοινῶς Βημοθύρων ἢ Βηλοθύρων (1), ἦτον ἐγγεγλυμμένον ἐπὶ πλακὸς ἀσπιδοειδοῦς τὸ μονόγραμμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Θεοδώρας εἰς σχῆμα Σταυροῦ. Ἦσαν δὲ »τά τε στήθεα καὶ οἱ κίονες σὺν τοῖς πυλῶσι, πάντα ἀργυρᾷ χρυσέμβαφα«, λέγει ὁ Ἀνώνυμος.

Ἐν μέσῳ τῆς κόγχης ταύτης ἵστατο ἄλλοτε ἡ πολυθρύλητος ἐκείνη Ἀγία Τράπεζα, ἥτις εἰς τὸν πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ναὸν, εἶχεν ἀνατεθῆναι ὑπὸ τῆς Πουλχερίας, »ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων τιμίων, θαυμάσιόν τι χρῆμα«. Ἀλλ' ἡ ἀνατεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦτον, διὰ τε τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς καὶ τὴν πολυτέλειαν τῆς ὕλης, ἀσύγκριτος. Τοῦτο ἀποδεικνύουσιν αἱ πομπῶδεις τῶν διαφόρων ἱστορικῶν ἐκφράσεις, αἱ ὅποσαι ὅμως ὁδὸν ἀντέχουσιν εἰς τῆς κριτικῆς τὸ χωνευτήριον. »Ἡ δὲ θυρωρὸς Τράπεζα, λέγει ὁ Χωνειάτης, τὸ ἐκ πασῶν τιμίων ὕλων σύνθεμα, συντετηγμένων πυρὶ καὶ περιχωρησασῶν ἀλλήλας εἰς ἐνὸς ποικιλοχρόου κάλλους ὑπερβολὴν, ἐξαισίου τῶ ὄντι καὶ ἀξιαγάστου παρ' ἐθνέσιν ἀπασιν«. Βαλόντες γὰρ χρυσόν, ἀργυρον, λίθους τιμίους ἐκ πάντων, μαργαρίτας, χαλκόν, σίδηρον, μόλιθον, ὕελον, ἔχωσαν ἀδδάκιον«. Ἀλλ' ὁ Κωδινός, ὅστις εἶνε ὁ λαλῶν, φαίνεται ὅτι καὶ ὀρυκτολόγος ἦτον ἀνεπιτήδειος, καθὼς καὶ ἀρχαιολόγος. Ὁ δὲ Ἀνώνυμος, ὅς τις ἀμφιβάλλω ἐὰν εἶδὲ ποτε τὴν Τράπεζαν ταύτην, βεβαιώνει οὐχ ἥττον ὅτι »τοσαύτας χροιάς καὶ στιλπνότητος ἐνήλλασεν, ὥς τὸ ταύτης εἶδος ὁρᾶσθαι, ποτέ μὲν χρυσίζον, ἐν ἄλλῳ τόπῳ δὲ ἀργυρίζον, εἰς ἄλλο δὲ μέρος σάπφειρίζον ἐξαστράπτον, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀποστέλλει ὅς' χροιάς, κατὰ τὰς φύσεις τῶν λίθων καὶ μαργαριτῶν καὶ πάντων τῶν μετάλλων«. Πολὺ ὅμως πάντων ἐκφαντορικώτερον ἐκφράζεται ὁ Κεδρηνός, ὅς τις ἀναφέρει καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς. »Τότε ποιεῖ καὶ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, ἔργον ἀμίμητον. Ἀπὸ τε γὰρ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου παντοίου, καὶ ξύλου, καὶ μετάλλου, καὶ εἶδους ἄλλου, ὅσα τε γῆ φέρει καὶ θάλασσα καὶ πᾶς ὁ Κόσμος, ἐκ πάντων συνάξας, τὰ μὲν κρείττονα καὶ τιμιώτερα πλείονα, τὰ δὲ ἐλάττω ἐνδεέστερα, τὰ τηκτὰ τήξας, τὰ ξηρὰ ἐπέβαλε, καὶ οὕτως εἰς τύπον ἐπιχέας, ἀνεπλήρωσεν αὐτὴν ὅθεν καὶ ποικίλη φαινομένη, θάμβος παρέχει τοῖς εἰς αὐτὴν ἀτενίζουσιν, ἐπιγράψας γύρωθεν ταῦτα: »Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρωμεν οἱ δοῦλοι σου, Χριστέ, Ἰουστινιανός καὶ Θεοδώρα, ἃ εὐμενῶς πρόσδεξε Υἱὲ καὶ Λόγε τοῦ Θεοῦ,

(1) Διότι ἐκλείοντο, καθὼς καὶ σήμερον, διὰ θήλου (παραπετάσματος). Κοινῶς λέγονται καὶ ὠρεῖται Πύλαι· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχον, φαίνεται, μᾶλλον αἱ φέρουσαι ἀπὸ τοῦ Ἑσωνάρθηκος ἰς τὸν ναόν, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐφεξῆς. Ὁ δὲ Δουκάγιος λέγει ὅτι αὐταὶ εἶνε αἱ καλούμεναι καὶ Πύλαι τῶν Ἀρμενίων, τὸ ὅποσον ὅμως ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τὰς τοῦ Νάρθηκος, δι' ἣν θέλομεν ἐκθέσει ἀκολούθως αἰτίαν. Ἰδὲ κατόπιν ἐν τῇ περὶ τοῦ Σολέου ὑποσημειώσει καὶ ἄλλην ἐτυμολογίαν τῶν Βηλοθύρων.

» ὁ σαρκωθείς καὶ σταυρωθείς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ σου
 » πίστει διατήρησον· καὶ τὴν πολιτείαν ἣν ἡμῖν ἐπίστευσας, εἰς τὴν ἰδίαν
 » σου δόξαν, αὐξήσον καὶ φύλαξον, πρεσβείαις τῆς Ἁγίας Θεοτόκου καὶ
 » Ἀειπαρθένου Μαρίας». Ἀνέκδοτον δέ τι Γλωσσάριον, ὀρίζον τὴν φύσιν
 τοῦ ἡλέκτρου, λέγει: » Ἡλεκτρον εἶναι χάλκωμα καθαρὸν ἢ ἀλλότυπον
 » χρυσίον, μεμιγμένον ὑέλῳ καὶ λίθοις (λιθία), οἷας ἦν κατασκευῆς ἡ τῆς
 » Ἁγίας Σοφίας Τράπεζα».

Ὁ Δουκάγιος λέγει ὅτι, συντριβείσης τῆς πρώτης ταύτης Ἁγίας Τρα-
 πέζης ὑπὸ τοῦ καταπεσόντος θόλου, εἶν' ἐπόμενον ὅτι, εἰ καὶ ῥητῶς ὁ
 ἀναφέρεται παρὰ τῶν Ἱστορικῶν, ὁ Ἰουστινιανὸς κατεσκεύασεν ἄλλην ὁ-
 μοίαν, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπέθηκεν ἐπιγραφὴν, ἐν ἣ καὶ τῆς Αὐγούστης Θεο-
 δώρας γίνεται μνεία, καὶ τοι ἀποθανούσης πρὸ τῆς τοῦ θόλου καταπτώ-
 σεως. Φαίνεται ὅμως πιθανώτερον, ὅτι ἡ Ἁγία Τράπεζα αὕτη ἔμεινεν ἀ-
 βλαβής. Τί γὰρ ἂν καὶ ἔπαθεν, ἐκ μετάλλων καὶ λίθων συγκειμένη;

Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς ΚΠ, »κατετεμαχίσθη (1)
 » καὶ διεμερίσθη τοῖς σκυλευταῖς», καθὼς λέγει ὁ Νικήτας. Ἀλλ' οὐχ
 ἦττον ἢ παράδοσις κρατεῖ, ὅτι, μετακομιζομένης αὐτῆς εἰς Οὐνετιάν ἢ
 ὀπουδήποτ' ἄλλοτε τῆς Εὐρώπης, καὶ διαρράγέντος τοῦ μετακομίζοντος
 αὐτὴν πλοίου, κατεποντίσθη ἐν τῷ τῆς Προποντίδος βυθῷ, ὅπου καὶ νῦν,
 γαληνιώσης τῆς θαλάσσης, οἱ ναῦται ἐπιχέοντες ἔλαιον, λέγουσιν ὅτι
 βλέπουσιν αὐτὴν ἐν τῷ πυθμένι.

Εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὴν βαθμίδας, »ὅπου ἴσταντο οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ ἀσπά-
 » ζεσθαι αὐτὴν», λέγει ὁ Κωδινός. »ὑποκάτωθεν δὲ αὐτῆς ἔστησε κίο-
 » νας, καὶ αὐτοὺς ὀλοχρύσους μετὰ λίθων πολυτελῶν», κατὰ τὸν Ἀνώνυ-
 μον. »Τὴν τε θάλασσαν (2) αὐτῆς ἐξ ἀτιμῆτων λίθων πεποίηκε καὶ κατε-
 » χρύσωσεν αὐτὴν (Κωδιν.)». Ὑπεράνωθεν δὲ αὐτῆς ἐξετείνετο καμαροει-
 δῶς τὸ Κιβώριον (3), ἀργυροέγκαιστον, στηριζόμενον εἰς κίονας εὐμεγέθεις,
 καὶ αὐτοὺς ἀργυροχρύσους, καὶ ἔχον ὀλόγυρα ἢ εἰς τὰς τέσσαρας μόνον
 αὐτοῦ γωνίας τὰ καλούμενα Κρίνα ἢ Κρατῆρας ἢ Ἐπιστύ-
 λια, κρinoειδῆς τινος κώνους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν ἀργυρὰ μιμήματα
 λαμπάδων (4). Εἰς τὰς τέσσαρας δὲ αὐτοῦ πλευρὰς ἦσαν προσηρτημένα
 πολυτελέστατα παραπετάσματα (βῆλα), ἀνοιγόμενα ἐν καιρῷ τῆς λειτουργ-
 γίας, καὶ καλούμενα Τετράβηλον, »ἐκ χρυσοῦ καὶ πορφύρας λαμ-

(1) Καὶ τοῦτο ἄπορον, πῶς κατωρθώθη ἵνα κομματιασθῇ, ἐὰν τῷ ὄντι ἐκομματιάσθη.

(2) Τὰ περὶ αὐτὴν κοιλώματα, οὕτω κληθέντα ἀπὸ τῆς παρὰ τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν Ἰουδαίων
 θαλάσσης (Θαλάσση) ἢ δεξαμενῆς, ὅπου ἐπλύνοντο τὰ θύματα, (Βασίλ. Γ', ιη', καὶ Παραλει-
 πομ. Β', δ'). Ὁ Σιλεντιάριος ὀνομάζει τὸ μέρος τοῦτο Θερμολία. (3) Πύργος, κατὰ τὸν Σι-
 λεντιάριον· κοινῶς δὲ, Κουβούκλιον. (4) »Ὁ κωνοειδὴς καὶ τῇ θείᾳ Τραπεζῇ ἐπιτεταμένος
 » σὺν τοῖς ὑπερείδουσι στυλίσκοις καὶ ὑπορφόις, ὄραφος», (Φωτ. Ἐκφρ. τῆς Νέας Ἐκκλησίας).

» πρῶς καθυφασμένον, καὶ θαυμασταῖς ἀγίαις εἰκόσι πεποικιλμένον», δῶρον Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβῆ ἢ Κουροπαλάτου, κατὰ τὸν Θεοφάνην. Τὰς εἰκόνας ταύτας ἔχει, φαίνεται, ὑπόθεσιν καὶ τὸ ἐξῆς δίστιχον, τὸ περιεχόμενον ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ, καὶ ἐπιγεγραμμένον » Εἰς τὸ Κιβώριον τῆς Ἁγίας Σοφίας :

• "Ὅς οἱ πλάνοι καθεῖλον ἐνθάδ' εἰκόνας

» Ἄνακτες ἐστίλωσαν, εὐσεβεῖς πάλιν «.

» Ἐπάνω δὲ τοῦ Κιβωρίου » ἔστησε σφαῖραν (1) ὀλόχρυσον, ζυγίζουσιν 118 λίτρας, καὶ ἐπ' αὐτοῦ » σταυρὸν χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτελῶν » καὶ δυσπορίστων, ζυγίζοντα 70 λίτρας», κατὰ τὸν Ἀνώνυμον. Ἄλλος δὲ, φαίνεται, ἦτον ὁ σταυρὸς, κρεμáμενος ἰσῶς ἀπὸ τοῦ Κιβωρίου ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς, ὅς τις ἐφαίνετο κραδαινόμενος, ὁσάκις, ἱερουργῶν ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος ὁ τοῦ Ῥαγγαβῆ, ἐπρόφερε τὰς μυστηριώδεις τῆς μετουσιώσεως λέξεις, κατὰ τὸν Βιογράφον του.

ὑπεράνωθεν δὲ τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς ἀνήρτησεν ὁ Αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, τὸ πολύτιμον στέμμα, τὸ ὁποῖον ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κωνσταντίνα καὶ ἡ χήρα τοῦ Ἰουστίνου Σοφία προσήγαγον αὐτῇ κατασκευάσασαι, ὡς δῶρον Πασχάλιον, τῷ 601, ἐκκρεμάσας αὐτὸ » διὰ » τριχάλαστος ἀλυσιδίου διαλίθου καὶ χρυσοῦ», κατὰ τὸν Θεοφάνην, τὸ ὁποῖον ὁ Νικηφόρος Κἀλλιστος λέγει ὅτι » μέχρις ἀλώσεως τῆς πόλεως » διεσώζετο«. Ἐπίσης καὶ Ἡρακλεωνᾶς, ὁ δευτερότοκος τοῦ Ἡρακλείου υἱός, ἀφιέρωσεν ἔπειτα τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τὸ στέμμα, τὸ ὁποῖον ὁ ἀδελφὸς καὶ προκάτοχος αὐτοῦ Κωνσταντίνος εἶχεν ἀφαιρέσει ἐκ τοῦ μνημείου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἥδη προσπεφυκὸς τῷ κρανίῳ. Λέων δὲ ὁ τοῦ Κοπρωνύμου ἐπῆρεν ἔπειτα πάλιν τοῦτο ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸ ἐφόρεσεν· ἀλλ' ὕστερον ἡ γυνὴ αὐτοῦ Εἰρήνη, βασιλεύσασα, προσήνεγκεν αὐθις τῇ Ἐκκλησίᾳ, » ἐπικαλλωπίσασα διὰ μαργάρων «.

Παρεκτὸς δὲ τῶν στεμμάτων τούτων, ἀπηώρητο ὑπεράνωθεν τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς τοῦ μεγάλου ναοῦ καὶ τὸ στέμμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἢ τὸ νομιζόμενον ὡς τοιοῦτο, τὸ ὁποῖον νεωχόρος τις, ἀνελθὼν διὰ κλίμακος, καὶ καταβιδάσας, ἐπέθηκεν εἰς τὴν κεφαλὴν Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου, κατὰ τὸν Χωνειάτην, ὅτε τῷ 1185 καταφυγῶν ἐνταῦθα, ἵνα λυτρωθῇ τῶν τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Τυράννου χειρῶν, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν Αὐτοκράτωρ.

Ἀνάλογα μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς ἦσαν καὶ τὰ λοιπὰ σκεύη τὰ πρὸς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν χρησιμεύοντα, ἐν οἷς ἰδίως ἀξιοθέατος ἦτον ὁ ἱερὸς δίσκος, ἀνάθημα τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου, περὶ οὗ ἔγραψεν ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς πρὸς Θεόφιλον τὸν

(1) Τὸ καλούμενον ἄλλως Μ ἢ λ ο ν, καὶ συχνότερα Π ὅ λ ο ν.

Βασιλέα (1). » Ψηλάφησον καὶ ἶδε τὸν μέγιστον αὐτοῦ (τοῦ Θεοδοσίου) δι-
» σκον, εἰς ὃν περ ἐγκαυστικοῖς καλλιεργήμασιν ὁ μυστικός τοῦ Χριστοῦ
» δειπνος μετὰ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων ἐγκεκόλαπται (2). Ὁ δὲ Ἀνώ-
» νυμος ἀναφέρει πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ » δισκοκαλύμματα ὀλόχρυσά διὰ
» μαργαριταρίων καὶ λίθων τιμίων, χιλιάδος μιᾶς.

Τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἀφ' οὗ ὁ Σουλτάν - Μεχμέτ
ὁ Φατίχης, ἐπιβάς εἰς αὐτήν, καὶ κλίνας εἰς προσευχὴν τὰ γόνατα, κα-
θιέρωσε διὰ τῆς τελετῆς ταύτης τὸν ναὸν πρὸς τὴν Τουρκικὴν λατρείαν,
καθεῖλον οἱ Τοῦρκοι, ὡς ἄχρηστον δι' αὐτούς· καὶ ἐπειδὴ ὁ ναὸς τέτρα-
πται πρὸς ἀνατολὰς, αὐτοὶ δὲ προσεύχονται, ὡς γνωστὸν, τετραμμένοι
πρὸς τὴν Μέκκαν (κχιμπλέι - ναμάζ), τοῦτο δὲ τὸ κλίτος ἐν ΚΠ εἶνε τὸ
μεταξὺ ἀνατολῶν χειμερινῶν καὶ μεσημβρίας, ὕψωσαν ἀντ' αὐτῆς πρὸς
τοῦτο τοῦ θήματος τὸ μέρος, ἐξ ἀριστερῶν τοῦ ἱεροῦ Συνθρόνου, τὸ Μι-
ρὰ μ. π ἢ Μαχρέ μ. π αὐτῶν, εἰς σχῆμα κογχοειδοῦς σηκοῦ ἢ προσκυ-
νηταρίου, ἐνφοδομημένου ἐντὸς τοῦ παρατειχίσματος, ὅλον μαρμάρινον
καὶ καλλωπισμένον μὲ πολλὰ ἀραβοεργῇ κοσμήματα (arabesques) κατα-
χρυσωμένα. Ἐπὶ τῆς κλιτύος δὲ αὐτοῦ, ἰδρυμένου συνήθως ἐν πᾶσι τοῖς
Τουρκοῖς ναοῖς ἐν τῷ καταντικρὺ τῆς εἰσόδου μεσαιτάτῳ σημείῳ ἀνά-
κειται τὸ Κούρ-ἄν πρὸς ἀνάγνωσιν· δύο δὲ μεγάλα κοντόχονδρα μανουά-
λια ἀνέχουσιν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἀνὰ μίαν ὀγκωδεστάτην λαμπάδα.

Διὰ τὴν θέσιν δὲ ταύτην τοῦ Μιχράμπ τὴν πρὸς τὸν Κχιμπλέν, αἱ ἄλλοτε
ἀπὸ τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸν ἕτερον τῶν ἀνατολικῶν δύο μικρῶν πινσῶν ἐκτει-
νόμενοι κατ' εὐθείαν δύο βαθμίδες, αἱ ἀποτελοῦσαί ποτε τὸν Σολέαν (3),
ἐστρωμένον ἐξ ὀνυχίτου τοῦ καὶ ἀλαβαστρίτου λίθου, παρεμβεβλημένων καὶ
σαρδωνύχων καὶ κρύων καὶ ἰάσπιδων καὶ σαπφείρων καὶ ἄλλων πολυτίμων
λίθων, ἐκτείνονται τῶρα λοξοειδῶς, καὶ εἶνε περιέργον· ἵνα βλέπη τις γο-
νατισμένους ἐν καιρῷ τῆς προσευχῆς τοὺς Μουσουλμάνους ἐν τῷ ναῷ
τῆς Ἀγίας Σοφίας ἵνα σχηματίζωσιν ἀντὶ ὀριζοντίων διαγωνίους σειράς.

(1) Συνοδ. σελ. 141. (2) Τὸν ἱερόν τοῦτον δίσκον » Θεόδωρος ὁ Οἰκονόμος τῶν Ἀγίων
» Ἀποστόλων, ψηφισθεὶς Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Συρακουσῶν πόλεως, καὶ ποιήσας τὸ ἄθρον αὐτοῦ
» ἰδιούχειρον, τέθεικεν αὐτὸ ἐν τῷ δίσκῳ. Καὶ φησὶν αὐτῷ Ἀντώνιος (ὁ εἰκονομάχος Πατριάρ-
» χης)· Εἰ πληροφορεῖς ἡμᾶς, καὶ ὁμόφρων ἡμῶν εἶναι βούλει, πάτησον αὐτὸν τοῖς ποσὶ σου.
» Ὁ δὲ, τῷ πόθῳ τῆς φιλαρχίας θεληγόμενος, ἐτοιμώτατα ἀναιδῶς καὶ ἀνευθιβάστως αὐτόν
» κατεπάτησε. Δαμασκην. Ἐπιστολὴ πρὸς Θεόφιλ. τὸν Βασιλέα, Συνοδ. σελ. 141. (3) Λέ-
γεται καὶ Σολίαις, καὶ θηλυκῶς ἡ Σολέα, καὶ οὐδετέρως τὸ Σολεῖον, καὶ γράφεται
καὶ δι' ω. Εἶνε δὲ τὸ μεταξὺ τοῦ Τέμπλου καὶ τοῦ Χοροῦ ἐξέχον τοῦ διαπέδου μέρος, ἐτυμολο-
γούμενον ἐκ τοῦ Λατινικοῦ solo, γῆπεδον, βάσις, ὡς θεμέλιον καὶ κρητὶς τοῦ Τέμπλου, ὅθεν τὸ
Γαλλ. seuil, καὶ τὸ Ἰταλ. soglia, οὐδὲς, κατώφλιον, ἐηλός, ἐξ οὗ ἴσως καὶ τὰ Βηλόθυρα. Ἐ-
καλεῖτο δὲ καὶ Βῆμα τῶν Ἀναγνώστων, κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Ἄλλοι παράγουσιν
αὐτὸ, πιθανώτερον ἴσως, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ solear καὶ soles (καθὼς honor καὶ honos, arbor
καὶ arbor) δρύφακτον.

Τρία μεγάλα παράθυρα φωτίζουν τη κόγχην τοῦ βήματος, περί ὧν πολλὰ ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν τῆς Βυζαντίδος Ἱστορικῶν. Εἶνε δέ, τὸσον αὐτὰ, ὅσον καὶ τὰ ἄλλα δύο τὰ εἰς τὰς ἐκατέρωθεν δύο κόγχας, χαμηλὰ καὶ σκοτεινὰ, ὁμοιάζοντα, κατὰ τὸν Γκρελλῶτον, πνευστήρας (soudirails) ὑπογείου μᾶλλον. Εἰς τὰ μεταξὺ δὲ αὐτῶν διαστήματα εἶνε γραμμένα, ἐντὸς κύκλων, τὰ ὀνόματα τῶν ὀκτὼ μεγάλων διδασκάλων ἡ ἐρμηνευτῶν τοῦ Μωαμεθανικοῦ Νόμου. Ἐν τῶν παραθυρίων τούτων, τὸ πρὸς βορρᾶν, οὐχὶ μακρὰν τῆς πύλης, δι' ἧς ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Σαραγίου πλατείας εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν ὁ Σουλτάνος, εἶνε ἡ παρὰ τοῖς Τούρκοις φημιζόμενη πύλη ἡ ὕψις, διὰ τὴν αἰετοτε εἰσπνέουσιν δι' αὐτῆς ὁροσερὰν αὔραν, καὶ λογίζεται παρ' αὐτοῖς τόπος ἱερός, ἐπειδὴ ἀπ' αὐτοῦ ὁ περιώνυμος Σείγης Ἀκ-σέμς-εδ-δίν, ὁ συνόμιλος τοῦ Φατίχῃ, ἀνέγνω τὴν πρώτην ἀγγελίαν περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Κούρ-ἄν.

Πρὸ τῆς Ἀγίας δὲ πύλης (τῶν Ἀγίων θυρίων) τοῦ βήματος ἦτον τὸ καλούμενον Πορφύροσιν Ὁμφάλιον, καθὼς καὶ εἰς τὰς σημερινὰς ἡμῶν ἐκκλησίας ὁ λεγόμενος Ἀετός, τὸ κέντρον τοῦ Καθολικοῦ. Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο μικρῶν καὶ τῶν δύο μεγάλων ἀνατολικῶν πινσῶν διαστήματα, ἐκατέρωθεν τῆς κόγχης τοῦ βήματος, καὶ ἐντεῦθεν τοῦ Σολέου, ἦτον ὁ καλούμενος Χορός, ὅπου ἴσταντο οἱ ψάλλται καὶ ἄλλοι τῶν ἐκ τοῦ κοσμικοῦ Κλήρου. Ὅλον δὲ τοῦτο τὸ μέρος σκεπάζεται ἄνωθεν ὑπὸ ἀνατολικοῦ ἡμιθολίου.

Πλησίον τοῦ μέρους τούτου πρὸς ἐκατέρας τὰς τοῦ ναοῦ γωνίας ὑπῆρχον ἄλλοτε δίοδοι (διαβατικά, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον), διὰ τῶν ὁποίων μετέβαινον οἱ ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ Σκευοφυλακίου ἢ Διακονικοῦ εἰς τὸ Ἱερὸν βῆμα. Κατὰ δὲ τὸν Ἀνώνυμον, δι' αὐτῶν διήρχετο καὶ ὁ Ἰουστινιανός, ὁσάκις ἤθελεν, »ἵνα μὴ ὁράται παρὰ τινος, πρὸς τὸ παρίστασθαι ἐν τῇ οἰκοδομῇ τοῦ ναοῦ«. Ἐν δὲ ἐξ αὐτῶν ἐκαλεῖτο, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Ὅλα ταῦτα εἶνε τῶρα κλεισμένα.

Τὸ δὲ Διακονικὸν (Sacristie) συγγέεται πολλάκις μὲ τὸ Σκευοφυλάκιον, ἴσως διότι ἐχρησίμευον ἀμφότερα πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων, ἢ διότι ἐντὸς τοῦ Διακονικοῦ ἦτον καὶ τὸ Σκευοφυλάκιον (2). Ἐλέγετο δὲ καὶ Μιτατώριον ἢ Μεσατώριον (3),

(1) Βιβλ. Α', λσ'. Ἀλλὰ τοῦτο ἴσως ἦτον μᾶλλον εἰς τὸν ἐξωνάρθηκα, ὅπου θέλομεν ἰδεῖν ὅτι ἦτον καὶ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου τούτου. (2) Καθὼς δυνάμεθα ἄλλως »να τὸ συμπέρανουμεν καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Βίῃ τοῦ ἁγίου Σάββα ἀναφερομένων. « Κατὰ δὲ τὸ βόρειον μέρος κατὰδυσις ἔστι καὶ « χάσμα ἐνδόμυχον, ὡς περ ἀποτεμόμενοι οἱ πρῶτοι πατέρες, Διακονικὸν πεποιήσαν· ἐσωτέρω δὲ « τοῦ Διακονικοῦ, Κειμηλιαρχεῖον, ἦτοι Σκευοφυλάκιον ». (3) Τὴν λέξιν οἱ μὲν παράγουσιν ἐκ τοῦ Metatum, οἰκία, δόμος· οἱ δὲ ἐκ τοῦ Minsatum, καὶ νομίζουσιν ὅτι πρέπει »να γράφηται Μινσατώριον, διότι ἐν αὐτῷ οὐχὶ μόνον ὁ Αὐτοκράτωρ ἐνίστε ἐγεύετο, ἀλλὰ καὶ οἱ ψάλλται αὐτοί,

καὶ ἄλλοτε μὲν τοποθετεῖται Ἐκ δεξιῶν, ἄλλοτε δὲ Ἐξ ἀριστερῶν, καθ' ὃν δηλαδὴ τρόπον ἐκλαμβάνεται ὁ βλέπων, εἴτε πρὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, εἴτε ἀπ' αὐτῆς. Τοποθετεῖται δὲ συνήθως πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ βήματος, δηλαδὴ πρὸς τὴν νοτιοανατολικὴν τοῦ ναοῦ στοάν ἢ κόγχην.

Ἐκεῖ, »πλησίον τοῦ Διακονικοῦ«, κατὰ τὸν Κωδινόν, ἵστατο ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ οἰκίσκῳ, καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ τοὺς ἄρχοντάς του, ὅσάκις δὲν ᾔθελε ἵνα σταθῇ εἰς τὸν θρόνον του. Ἀλλὰ τοῦ μέρους τούτου ἡ θέσις δύσκολον εἶνε ἵνα προδιορισθῇ διότι, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτον πλησίον τοῦ Διακονικοῦ, τότε πρέπει ἵνα τὸ τοποθετήσωμεν πρὸς τὸ νότιον μέρος· εἰ δὲ, ἐκ τοῦναντίου, συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ δωματίου, ὅπου καὶ σήμερον ἵσταται ὁ Σουλτάνος, καθὼς μετ' ὀλίγον θέλομεν ἰδεῖ, τότε πρέπει ἵνα τοποθετηθῇ πρὸς τὸ βόρειον, καὶ τοῦτο φαίνεται πιθανώτερον. Τὸ μέρος τοῦτο ἦτον διηρημένον εἰς διαφόρους κοιτῶνας, ἓνα τῶν ὁποίων κατεσκεύασεν ὁ Ἰουστινιανός, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, »ῥαῖον, διάχρυσον, ἵνα, εἰσπορευόμενου αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ, ἐκεῖσε καθεύδῃ (1)«. Εἶχε δὲ πρὸ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (2), καὶ εὐκτήριον, ἴσως αὐτὸ τοῦτο τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἀφ' οὗ παρωνομάζετο, ὡς προείπομεν, καὶ ἐν τῶν Διαβατικῶν. Τὸ δὲ Διακονικὸν ἦτον τόσον εὐρύχωρον, ὥστε καὶ Σύνοδοι ἐν αὐτῷ συνεκροτήθησαν, καὶ δικαστήρια ἐκκλησιαστικά. Ἐχρησίμευε δὲ καὶ ὡς φυλακὴ τῶν ἐκ τοῦ Κλήρου διότι, κατὰ τὸν Πάππαν Γρηγόριον τὸν Β' (3), »ἀντὶ τῆς ἀγχόνης καὶ τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ, περιτιθέασιν εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ (τοῦ ἁμαρτήσαντος Κληρικοῦ) τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Σταυρὸν, καὶ φυλακίζουσιν αὐτὸν εἰς τὰ Κειμηλιαρχεῖα καὶ εἰς τὰ Διακονεῖα τῆς Ἐκκλησίας».

Τὸ Μινσατώριον δὲ τοῦτο δὲν πρέπει, νομίζομεν, ἵνα συγχέηται μὲ τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὸ καλούμενον Βαπτιστήρα ἢ Βαπτιστήριον. Διότι, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ὁ Ἰουστινιανός, »πρὸ τοῦ ἄρχεσθαι κτίζειν τὸν ναὸν, προέκτισεν εὐκτήριον χρυσώροφον καὶ περικαλλὲς κύκλῳ μετὰ λίθων πολυτελῶν καὶ πολυτίμων, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰωάννου τοῦ

κεκοπιακότες εἰς τὰς ἀγρυπνίας, ἀπεγεύοντο ἐν αὐτῷ μικρὸν ἄρτου καὶ οἴνου, κατὰ τὸ Εὐχολόγιον Θεόδωρος δὲ ὁ Ἀναγνώστης φρονεῖ ὅτι πρέπει ἵνα γράφηται Μουσατώριον, οἷον εἰ Ἀλλαξιμάριον, ὡς ἐνταῦθα τῶν ἱερέων ἐνδουμένων καὶ μετεκδυομένων (ἀλλασσόντων, mutandum). Εὐρίσκειται δὲ καλούμενον καὶ Ἀσπαστήριος οἶκος (salutatorium), εἴτε διότι ἐν αὐτῷ ἐγένετο ὁ πρωϊνὸς ἀσπασμὸς τοῦ Πάσχα, εἴτε διότι ἐνταῦθα καθημένου τοῦ Πατριάρχου, πρὶν ἔμβῃ ἢ ὅταν δὲν εἴχῃ σκοπὸν ἵνα ἔμβῃ εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἤρχοντο οἱ ἱερεῖς καὶ διάκονοι, οἱ μέλλοντες ἱερουργῆσαι, ἵνα ἀσπασθῶσι τὴν χεῖρά του (ἵνα λάβωσι καιρὸν, καθὼς λέγουσι κοινῶς τῶρα, λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ψαλμικοῦ ῥητοῦ, »Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ«, διὰ τοῦ ὁποίου προοιμιάζουσιν οἱ προσερχόμενοι). (1) Ἑσυχάζῃ δηλ. καὶ ἀναπαύεται, περιμένων, εἰς τὰς μακρὰς ἀκολουθίας.

(2) Βιδλ, Α', α. (3) Ἐπιστ. Β', πρὸς Λέοντα τὸν Ἰσαυρον.

» Προδρόμου ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ Ὁρολογίου, τὸ καλούμενον Βαπτιστήριον, καὶ τὰ πλησιάσαντα (1) τοῦ Μετατωρίου ἵνα ἐκείσε παραμένη μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ πολλάκις, καὶ ἐσθίῃ, « ὅπου τὸ Ἐκεῖσε ἀναφέρεται εἰς τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καὶ ὅχι εἰς τὸ Σκευοφυλάκιον, καθὼς σαφέστερον ἐκτίθησι παρχακιῶν τοῦτο ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, διηγούμενος ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων ἤγαγε τὸν υἱὸν αὐτοῦ » ἐπὶ τὸ ἄριστον τοῦ Βασιλέως. Ἐκεῖσε γὰρ ἦν ὁ βασιλεὺς (ἐν τῷ Βαπτιστήρι), ἐπὶ τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἐσθίων ἐν τῷ Ὁρολογίῳ ».

Παρά τὴν πρὸς βορρᾶν δίδον, εἰς τὸ αὐτὸ ἴσως τοῦτο μέρος, ὅπου ἵσταντο, ὡς εἵπομεν, καὶ τὸ πάλαι οἱ Αὐτοκράτορες, ψκοδόμεται νῦν δωματίον τι κατὰ χρυσον, ἐστρωμένον μετὰ Ἀσιατικὴν πολυτέλειαν, ἢ θυρίδα τοῦ ὁποίου, ἐπέχουσα ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος καὶ βλέπουσα πρὸς τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ, εἶνε κλεισμένη διὰ δικτυωτοῦ χρυσαμένου. Ἐν αὐτῷ ἐμβαίνων διὰ τῆς ἐξ ἀνατολῶν θύρας τῆς γειτνιαζούσης πρὸς τὸ παλάτιον ὁ Σουλτάνος, καὶ ἀναβαίνων διὰ μικροῦ τινος δικτυωτοῦ ὡσαύτως περιστυλίου, ἐκτελεῖ ἀθορύβως τὴν προσευχὴν τῆς παρασκευῆς, καὶ ἐν αὐτῷ ἰστάμενος βλέπει, χωρὶς ὅτι βλέπεται, τοὺς ἐν τῷ ναῷ. Ὁ θρόνος οὗτος τοῦ Κηλίφου, κτίσμα Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Γ', καλούμενος Μάκσ-σουρά, πρὸς διαστολὴν τῶν Μααφίλ, περὶ ὧν μετ' ὀλίγον, ἦτον ἄχρις οὐ πρὸ πολλοῦ καὶ στενὸς καὶ εἰς κακὴν θέσιν. Ὅθεν, κατὰ τὴν ἀρτίως γενομένην τοῦ ναοῦ ἐπισκευήν, οἱ ΚΚ. Φοσσάται, ἐκλέξαντες ἄλλην θέσιν προσφυστέραν, ἀφ' ἧς ἡ θεία τῆς ὅλης τοῦ κτιρίου ἐσωτερικῆς διακοσμήσεως εἶνε μεγαλοπρεπεστάτη, κατεσκεύασαν νέον θρόνον κατὰ τὸ Βυζαντινὸν ὕψος, σχήματος πολυγώνου, ὑποβασταζόμενον ὑπὸ ὀκτὼ ἀρχαίων κιόνων, ὧν τοὺς τρεῖς ἐκ βαθυπρασίνου μαρμάρου ἐδωρήσατο ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν ναόν, καὶ καλυπτόμενον ὑπὸ πολυτελοῦς κουδουκλίου φέροντος ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἥλιον ἀκτινοβολοῦντα. Ὅπισθεν δὲ τοῦ θρόνου ὑπάρχει προθάλαμος καὶ δωματίον πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ Σουλτάνου, ἀμφοτέρω, καθὼς καὶ ὁ συνεχόμενος μετ' αὐτῶν ἀντιθάλαμος καὶ ἡ στοά, ὅσον οἶόν τε μεγαλοπρεπέστατα καὶ πολυτελῆ. Δύω δὲ πίνακες, ζωγραφισθέντες ὑπὸ τοῦ Κ. Φορνάρη, παριστῶσιν ἐν τῷ δικαιήματι τούτῳ τὰς δύο ἱεράς πόλεις, τὴν Μεδίνην καὶ Μέκκαν, καὶ μεταξύ τῶν βαρυτίμων ἐπίπλων, δι' ὧν εἶνε κεκοσμημένον, διαπρέπει μαρμαρίνη τις τράπεζα, φέρουσα τὸ Αὐτοκρατορικὸν μονόγραμμα, ψηφοθετηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου Λανζώνη.

Φαίνεται δὲ ὅτι, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, πλησίον τοῦ Σκευοφυλακείου ἦτον καὶ ναὸς (τὸ ἄλλως Ἀποστολεῖον) τοῦ ἁγίου Πέτρου, συγχεόμενον μὲν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὸ Συναξάριον τοῦ Ἀγίου

(1) Ἴσως γραπτέον: Εἰς τὰ πλησιαίτατα.

Σπυρίδωνος τῇ 12 Δεκεμβρίου· ἔνδον δὲ αὐτῆς κείμενον, κατὰ τὸ τῆς 16 Ἰανουαρίου.

Ὁ δὲ τόπος τοῦ Ἀμβωνος ἀμφιβάλλεται· διότι, κατὰ μὲν τὸν Σιλεντιάριον, ὑψοῦτο περὶ τὸ μέσον μὲν τοῦ ναοῦ, νενευκῶς δὲ μᾶλλον » πρὸς ἀντολίην· συνήθως δὲ ὁ ἄμβων ἔκειτο πρὸ τοῦ βήματος, εἰς τράπον, ὥστε τὸ μὲν μέρος αὐτοῦ, τὸ λεγόμενον δεξιὸν, ἔβλεπε πρὸς τὸ βῆμα καὶ τὸν Σολέαν· τὸ δὲ (1), πρὸς τὸν ναὸν καὶ τὰς καλουμένας Ὠραίας πύλας. Εἶχε δὲ δύο (2) ἀνόδους (καχλέας), τὴν μὲν ἀπ' ἀνατολῶν, ὅθεν συνήθως ἀνέβαινον· τὴν δὲ ἐκ δυσμῶν, τὴν τῆς καθόδου. Ἀμφότεραι δὲ ἦγον πρὸς περιφερὲς τι ἐπίπεδον, κιονωτὸν καὶ θολοσκεπάστον εἰς σχῆμα πύργου, ἔχον τροῦλλον χρυσοῦν μετὰ λίθων καὶ μαργαριταρίων. Ὁ δὲ » Σταυρὸς αὐτοῦ εἶχε σταθμὸν λίτρας ἑκατόν. Εἶχε δὲ κατασειστὰ, λυχνίτας σὺν μαργαριταρίοις ἀπιδωτοῖς. Ἐπάνω δὲ ὀλόχρυσά πετάσια ἀντὶ » στηθέων. Εἰς κατασκευὴν δὲ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Σολέου » ἐγένετο ἔξοδος, » λέγει ὁ Κωδινός, χρόνου πάκτον τῆς Αἰγύπτου, κεντηνάρια τξέ' α. Συντριβέντα δὲ καὶ τοῦτον τῇ καταπτώσει τοῦ θόλου, ὡς εἶπομεν, » μὴ δύναμενοι ποιῆσαι τοιοῦτον πολυέξοδον καὶ πολύτιμον, ἐποίησαν αὐτὸν » οὐδαμινὸν διὰ λίθων καὶ κιόνων ἀργυρενδύτων μετὰ περιφερῶν ἀργυρῶν. » Τροῦλλον δὲ αὐτοῦ οὐκ ἠθέλησε ποιῆσαι, διὰ τὴν πολλήν, ὡς εἶπον, » ἔξοδον. Ἀπὸ τοῦ Ἀμβωνος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐπαρηγόρει τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τεθλιμμένους, καὶ ἐκεραυνοῶλει τὰς ἀδικίας τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας. » Εἰωθὸς γὰρ ἦν ἐκείνῳ, λέγει » Νικηφόρος ὁ Κάλлистος, ἐπ' ἁμβωνος ἀναβαίνοντα διεξιέναι τοὺς λόγους, ἵν' ἅπαντας ἡ φωνὴ ἐπιφθάνοι.

Τινὲς φρονοῦσιν ὅτι τὸν τόπον αὐτοῦ ἐπέχει σήμερον τὸ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ μικροῦ πινσοῦ ὑψούμενον Μενμπέρ (3) τοῦ Σέιχ-οὐλ-ισλάμ, εἶδος ἁμβωνος μὲ ὑψηλὴν καὶ στενὴν ἀνοδὸν, ὅπου ὁ τῶν Ὀθωμανῶν οὗτος Ποντίφηξ, καὶ ἐνίοτε ὁ Κιατίμπης (4) τοῦ ναοῦ, ἀναβαίνων κατὰ πᾶσαν Παρασκευὴν, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ Ῥαμαζανίου καὶ τῶν Μπαϊραμίων καθημέραν, ἀπαγγέλλει τὸ Χουτμπέ, δηλ. τὴν ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου ἐπίσημον δέξιν (εὐχὴν), τὸ πρῶτον τοῦτο τῶν δικαιωμάτων τῆς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μεγαλειότητος.

Εἰς τὰς βάσεις δὲ τῶν πρὸς ἀνατολὰς δύο μεγάλων πινσῶν προσηρεί-

(1) Τὸ ὀπίσθιον δηλαδὴ, ὅθεν καὶ ἡ Ὁπισθάμβωνος εὐχὴ, ἡ ἀναγινωσκόμενη ὑπὸ τοῦ Ἱερέως ἔξωθεν τοῦ βήματος, ἀφορῶντος πρὸς τὸν λαόν. (2) Ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα 'του, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ambo. (3) Τὸ Μενμπέρ ἢ ὁ ἁμβων οὗτος τοῦ Χουτμπέ καὶ τῶν διδασκῶν τῆς Παρασκευῆς εὐρίσκεται, λέγει ὁ Κ. Χάμμερ, μόνον εἰς τὰ μεγάλα τζαμιά, καὶ διαφέρει ὅλως τοῦ συνήθους διδασκτικοῦ ἁμβωνος, Κουρσί. (4) Ἱεροκλήρῃς ἢ Ἱερογραμματεὺς.

δόντο ἄλλοτε οἱ θρόνοι, τοῦ μὲν Αὐτοκράτορος πρὸς βορρᾶν. τοῦ δὲ Πα-
 τριάρχου πρὸς νότον, » πρὸ τῶν ὀρυφράκτων τοῦ ἱερατείου «; κατὰ τὸν
 Σωζόμενον, ὅπου τῶρα εἶνε, ἐνταῦθα μὲν, ἐν ἐκ τῶν τριῶν ἀναβάθρων
 (τεμπλίγκ) τῶν μουσικῶν τοῦ ναοῦ, κτίσμα Σουλτάν Μεχμέδ τοῦ Γ', ὅπου
 Σουλτάν-Μεχμέτ ὁ Φατίχης προσήρτησε τὸ παραπέτασμα τῆς θύρας τοῦ
 Κεαμπέ, κεντημένον μὲ χρυσᾶ γράμματα· ἐκεῖ δὲ, ἐν μέσῳ δηλ. τῆς πρὸς
 βορρᾶν πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, καὶ παρὰ τοὺς τέσσαρας μεγάλους κίανας, περὶ
 ὧν προείπομεν, ὁ συνήθης ἄμβων (κουρσί) τοῦ ναοῦ, ἀνάβαθρόν τι μαρμά-
 ρινον εἰς εἶδος καθέδρας, διαφανῶς εἰργασμένον καὶ δι' ἀραβουργημάτων
 κεκοσμημένον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἀναβαίνων διὰ μικρᾶς βαθμίδος, ἀφ' οὗ ἐκ-
 βάλοι παρὰ τὴν θάσιν αὐτοῦ τὰ πέδιλά 'του, ὁ κιατίμπ ἢ βαζίφ, διδάσκει,
 καθήμενος σταυροποδητή, τὸν λαόν, συνήθως κατὰ τρίτην καὶ παρασκευήν.
 Αἱ διδασκαί τῶν Ὀθωμανῶν εἶνε πρὸ πάντων ἀξιοπαρατήρητοι διὰ τὸν ἁ-
 παθῆ καὶ ἀνενθουσίαστον τοῦ δημηγοροῦντος τρόπον, καὶ πρὸ πάντων διότι
 οὐδέποτε συνοδεύονται μὲ χειρονομίας. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ εἰς ὅλα μὲν τὰ
 ἄλλα τζαμιά, ἰδίως δὲ εἰς τὰ Αὐτοκρατορικά, τοιοῦτοι Ἱεροκήρυκες, δι-
 δάσκοντες καὶ καθ' ἡμέραν, καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας, συνήθως ὅμως καὶ
 ὑποχρεωτικῶς, κατὰ παρασκευήν. Οἱ δὲ λόγοι 'των εἶνε συμβουλευτικοὶ
 καὶ ἠθικοὶ, οὐδέποτε σχεδὸν δὲ δογματικοί. Καθάπτονται τῆς πολυτελείας,
 τῆς ἀδικίας, τῶν καταχρήσεων τῶν ὑπαλλήλων, καὶ αὐτῶν πολλάκις τῶν
 Ὑπουργῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου. Καὶ ἀναφέρεται μεταξὺ
 τῶν ἄλλων ὁ περίφημος ἱεροκῆρυξ τῆς Ἀγίας Σοφίας Μεχῦ-ἔδ-διν-ἑφέν-
 τῆς, ὅς τις, ἐπὶ Μεχμέτ τοῦ Γ', ἐξ αἰτίας τῆς μαλθακότητος καὶ ἀδρα-
 νείας τοῦ ὁποῖου, μὴ θέλοντος 'να ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὑπέ-
 φερε τὰ πάνδεινα ἢ Αὐτοκρατορία, κατῴρθωσεν ὅ,τι 'δὲν εἶχον κατορθώσῃ
 οὔτε αἱ παρακλήσεις τῶν περὶ τὸν Σουλτάνον, οὔτε τῶν Ὑπουργῶν τοῦ
 αἰ παρατηρήσεις, οὔτε ἡ φωνὴ ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους. Ἀφ' οὗ ἐζωγράφησε
 τὴν ἐλσεινὴν τοῦ Κράτους κατὰστασιν, τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, τὰ καθή-
 κοντα τοῦ Κχαλίφου, ὑποχρεωμένου 'να στρατηγῇ τῶν Πιστῶν, ἀνέκραξε·
 Ποῦ εἶνε λοιπὸν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν 'μας ὁ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ζήλος, καὶ ἡ
 πρὸς τὸν σεβαστότερον τῶν Προφητῶν ἀγάπη ('Ανυ γαιρέτ διν, ἔῃ μου-
 χαμπέτ-ρέσουλ γουζίν); Αἱ λέξεις αὗται, κινήσασαι εἰς δάκρυα τὸ ἀκροα-
 τήριον, ἔκαμαν τοιαύτην εἰς τὸν ἰσχυρογνώμονα Σουλτάνον ἐντύπωσιν,
 ὥστε ἀπεφάσισεν, ἀφήσας τὸ Σαράγιον, 'να στρατεύσῃ αὐτοπροσώπως
 κατὰ τῶν Οὐγγρων.

Ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος τούτου, τὸν ὁποῖον κατεσκευάσατο Σουλτάν-Μου-
 ράτ ὁ Δ', ἰδρυμένον ἐπὶ τεσσάρων μαρμαρίνων στηλῶν, κυματίζουσι δύο
 σημαῖαι, εἰς σημεῖον τῆς κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ νίκης
 τοῦ Ἰσλαμισμού, τοῦ Κοῦρ-ἄν κατὰ τῆς Π. καὶ Ν. Διαθήκης, τὰς ὁποίας

οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι εἶνε ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ Μεχμέτ κατακτηθεισῶν, οἱ δὲ ὅτι ἀνήκον εἰς τοὺς δύο ὀρτάδας τῶν Γενιτσάρων, οἳ τινες πρῶτοι ἀνέβησαν τὰ τεῖχη τῆς ΚΠ. Ὁ δὲ Κιατίμπ οὐδέποτε ἀναβαίνει τὸν ἄμβωνα τοῦτον, εἰμὴ μὲ τὸ Κούρ-ἂν εἰς τὴν μίαν χεῖρα καὶ μὲ ξύλινόν τι ξίφος εἰς τὴν ἄλλην, τὸ ὅποιον κρατεῖ δι' ὅλης τῆς διδαχῆς, καθὼς καὶ εἰς ὅλα τῶν κατακτηθεισῶν πόλεων τὰ τζαμιά, τὰ ἀπὸ Ἐκκλησιῶν μεταποιηθέντα.

Παρὰ τὸ προειρημένον Τεμπλίγκ (ἐξέδραν) τῶν Μουσικῶν, τὸ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ἐνός ἐκ τῶν ἀνατολικῶν πινσῶν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα δύο παρὰ τὰς βάσεις τῶν ἄλλων δύο τῶν πρὸς δυσμὰς, ὅμοια κατὰ τι μὲ τὰ περίστωπα ἀνάβαθρα (balconi) τῆς Ἱταλικῆς ὀρχήστρας, ἐκτὸς μόνον ὅτι τὰ κάγκελλα τούτων εἶνε πολὺ χαμηλότερα· τοῦτο δὲ ἵνα φαίνωνται αἱ διάφοροι γονυκλισίαι τῶν ἐν αὐτοῖς Μπεϊλικλέρ (μουσηγετῶν ἢ πρωτοψαλτῶν), οἱ ὅποιοι εἶνε, τρόπον τινά, οἱ διευθύνοντες τὰ κινήματα τῶν προσευχομένων, ὧσιν ἡ ὄρασις ὁρᾷ φθάνει μέχρι τοῦ πλησίον τοῦ Μιχράμπ γονυκλιτοῦντος ἱμάμη. Λέγονται δὲ καὶ Μααφίλ, καὶ εἶνε κτίσμα Σουλτάν-Μουράτ τοῦ Γ', ὑψοῦνται δὲ καταντικρὺ ἐν τοῦ ἄλλου.

Ἀπροσδιόριστος εἶν' ἐπίσης καὶ ὁ τόπος ὅπου ἦτόν ποτε τὸ καλούμενον Ἅγιον Φρέαρ, τὸ ὅποιον ὁ Δουκάγγιος τοποθετεῖ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον τοῦ Κομπεφικίου, πλησίον τοῦ δῆματος καὶ τοῦ Ἀμβωνος. Κατὰ τὰς ἐκφράσεις ὁμοῦ τοῦ Πορφυρογεννήτου, φαίνεται ὅτι ἦτον ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, καὶ εἶχε καὶ ἔμβολον ἰδιαίτερον. Διότι, »προσκυνήσαντες (λέγει) »οἱ Αὐτοκράτορες τὸ Ἅγιον Φρέαρ, εἰσέρχονται διὰ τῆς εἰσαγωγῆς »πύλης ἀπὸ τῶν ἐκείσε (1) εἰς τὴν Ἐκκλησίαν». Εἶχε δὲ καὶ ἐτέραν πύλην φέρουσαν ἔξω τοῦ ἐμβόλου. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει καὶ Βήλον (2) κρεμάμενον εἰς τὸ Ἅγιον Φρέαρ. Ὅπισθεν δὲ τοῦ Βήλου τούτου εἰσερχόμενον οἱ Αὐτοκράτορες ἀνελάμβανον διὰ τῶν τοῦ πατριάρχου χειρῶν τὰ στέμματά τ'ων, τὰ ὅποια, εἰσερχόμενοι τὸν ναόν, ἐξέβαλλον τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, καθὼς φαίνεται ἐκ τῆς Νεαρᾶς Θεοδοσίου τοῦ νέου, διαγορευούσης ὅτι »Dei templum ingressi, foris arma reliquimus, et ipsum »etiam diadema deponimus». Διὰ τοῦ Ἀγίου Φρέατος ἀνῆχθη, κατὰ τὸν Νικήταν, εἰς τὸν ναόν τοῦτον καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος ὁ τοῦ Ῥαγγαβῆ, ἀναλαβὼν τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο. »Πρὸς »τοῖς ὑπερῷοις δὲ τοῦ ναοῦ διὰ τῆς δεξιᾶς εἰσιόντι πύλης, προὑπήντησεν »αὐτῷ τῶν Πατρικίων ἡ τάξις προσκυνούσα καὶ δεξιουμένη». Καὶ συμπεραίνω ἐκ τούτου ὅτι ἔκειτο μᾶλλον ἐν τινι τῶν προτεμενισμάτων, καὶ

(1) Τὴν ὅποιαν ἀλλαχὸς ὀνομάζει »μεγάλην εἶσαν πύλην». (2) Τὸ ὅποιον παρακατιῶν ὀνομάζει Κορτίαν παραπέτασμα.

ἴσως εἰς τὸ πρὸ τοῦ δευτέρου Νάρθηκος μικρὸν περιστύλιον, περὶ οὗ ἀκολούθως. Ὀνομάσθη δὲ Ἅγιον ἀπὸ τοῦ περιστομίου τοῦ φρέατος, παρὰ τὸ ὅποιον διελέχθη τῇ Σαμαρείτιδι ὁ Χριστὸς, μετακομισθέντος ἐνταῦθα ἐκ Σαμαρείας. Πλησίον δὲ αὐτοῦ ἦτον καὶ τὶς εἰκὼν θαυματουργὸς τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ Ἀνώνυμος προσθέτει ὅτι «ἐπάνω τοῦ Ἁγίου Φρέατος τούτου ἀπετέθησαν καὶ αἱ χαλκαὶ σάλπιγγες, διὰ τοῦ ἤχου τῶν ὁποίων ἐκρημνίσθησαν τῆς Ἱερικῶν τὰ τεῖχη». Κατὰ δὲ τὸν Κωδινόν, ὑπεράνωθεν αὐτῶν καὶ τοῦ Φρέατος ἦτον καὶ ὁ θρόνος (τὸ Κάθισμα) τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, αὐτὸς ἂν εἰδείη ποῖον τοῦτο καὶ πόθεν. Νομίζω δὲ προσέτι ὅτι τὸ Φρέαρ τοῦτο καὶ ὁ Λουτὴρ ἢ τὸ μικρὸν Βαπτιστήριον ἦσαν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος, ὅπου καὶ ἡ Καταφυγὴ, δηλαδὴ τὸ Ἄσυλον τοῦ ναοῦ καὶ ὁ Ἀνάσταθμος καὶ τὸ Πρωτεκδικεῖον, ὅλα εἰς τὸν Ἐξωνάρθηκα, τοῦ ὁποίου Ἐῶα μὲν μεγάλη πύλη εἶνε ἢ πρὸς τὸν ναὸν ἢ τὸν Ἐσωνάρθηκα εἰσάγουσα, μεσημβρινὴ δὲ ἢ φέρουσα ἐκτὸς τοῦ Ἐμβόλου. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ, καὶ ἦσαν πάντοτε ἀνοικτὰ, ἐν ᾧ ὁ λοιπὸς ναὸς ἦτον κεκλεισμένος, τὸ μὲν διὰ τοὺς προσερχομένους, ὅσαι τε ἡμέρας ὦραι ὅσαι τε νυκτὸς, πρὸς βάπτισιν, τὸ δὲ διὰ τοὺς καταφεύγοντας εἰς τὸν ναὸν ὡς εἰς ἄσυλον. Ἡ περιγραφή ἐνός ἐκάστου τῶν μερῶν τούτων, τὰ ὅποια εἰν' ἐπαναγκας ὡς πρὸς τὴν Ἱστορίαν ἵνα προσδιορισθῶσι, θέλουσι μᾶς πληροφορησθὲν ἀκολούθως σαφέστερον.

Μετὰ τοῦ Φρέατος τούτου ἔχει τι κοινὸν τὸ σημερινὸν τοῦ ναοῦ τούτου φρέαρ, ἢ μᾶλλον στόμιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀντλοῦσιν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τὸν ναὸν κινστήρης, ἡνεωγμένον παρὰ τὴν δόρειον τοῦ Καθολικοῦ πλευρὰν, πλησίον τοῦ βορειοδυτικοῦ μεγάλου πινσοῦ. Ἀπὸ τοῦ φρέατος τούτου γεμίζονται καθ' ἐκάστην οἱ πλησίον αὐτοῦ, κατὰ τὰς δύο στοάς, τὴν βορειοδυτικὴν καὶ βορειοανατολικήν, ἰστάμενοι δύο ὑπερμεγέθεις μαρμαρίνοι πίθοι ἢ κάλπαι μὲ μικρὰ μαστάρια, πλήρεις πάντοτε ὕδατος διὰ τοὺς διψῶντας. Τοὺς πίθους τούτους, χωροῦντας, κατὰ τὴν Ἀσιατικὴν μεγαληγορίαν, χιλίους μοδίους ἑκάστου σίτου, μετεκομίσατο ἐκ τῆς νήσου τοῦ Μαρμαρᾶ, ὅπου καὶ ἐλαξέυθησαν, Σουλτάν-Μουράτ ὁ Γ' (1). Ἴσως δὲ εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο μέρος ἦσαν ἄλλοτε τὰ Περιβραντήρια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπεγέγραπτο ὁ προειρημένος καρχινικὸς στίχος τοῦ Γρηγορίου, καθ' ὅσον μάλιστα εἰς τὴν θέσιν τοῦ φρέατος τούτου εἶνε σήμερον εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας τὸ Προσκυνητᾶριον, ὅπου ἰστάμενος ὁ ἱερεὺς ῥαντίζει δι' ἀγιάσματος ἢ χρίει δι' ἐλαίου τοὺς προσερχομένους. Εἰ καὶ, κατ' ἄλλα διδόμενα, τὰ Ἀγιασματάρια ταῦτα ἔκειντο παρὰ τὴν

(1) Τοιοῦτους πίθους μετεκόμισαν καὶ ἐπὶ τοῦ Μεσαίωνος πολλάκις εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐτιμῶντο ἐπὶ πολὺ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, ὡς αὐτοὶ ἔκτεινοι οἱ τῶν ἐν Κανῇ τῆς Γαλιλαίας γάμων. Ἴδε Ἄνθρ. Β', περὶ Οὐγγρων, ἔτος 1218, καὶ Graf Singendorf περὶ Τουρκίας.

εἰσοδὸν τοῦ Νάρθηκος· διότι καὶ ὁ Συνέσιος (1) » τὰ καθαρτήρια ταῦτα » χέρνιθα (2) « ἐν τοῖς προτεμενίσμασι τοποθετεῖ.

Καθ' ἣν ἠκολουθήσαμεν τάξιν, ἀρξάμενοι τῆς περιγραφῆς τῶν ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἀπ' ἀνατολῶν, καὶ προχωροῦντες πρὸς δύσιν, ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τὰς λεγομένας Βασιλικὰς πύλας, τὰς φερούσας ἀπὸ τοῦ ναοῦ εἰς τὸν πρῶτον ἢ μέγαν Νάρθηκα (3). Αἱ δὲ πύλαι αὗται εἶνε τὸν ἀριθμὸν 9, ὧν αἱ μὲν τρεῖς μεσαῖαι εἶνε ἀνεωγμέναι, καθὼς προείπομεν, ἐπὶ τοῦ μεσαίου τετραγωνικοῦ τοίχου τῆς πρὸς δυσμὰς μεγάλης ἀψίδος, καὶ ἡ μεσαιτάτη αὐτῶν εἶνε μεγαλητέρα τῶν ἐκατέρωθεν αὐτῆς δύο· μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ ναοῦ δύο μικρῶν πινσῶν, εἶνε ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν δύο δίοδοι, φέρουσαι πρὸς τὰς ἄλλας ἐξ πύλας, τὰς ἀνὰ τρεῖς ἐκατέρωθεν. Ὅλαι αὗται αἱ θύραι (τὴν ἐπιστάσιαν τῶν ὁποίων εἶχον οἱ Ὅσιν ἀριοι) εἶνε μαρμάριναι, τὰ δὲ θυρόφυλλα αὐτῶν ὠριχάλκινα, ἐπειργασμένα μὲ πολλοὺς σταυροὺς ἀκροσχιδεῖς (pattées, tréflées, fleurdelisées), τῶν ὁποίων ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἐχάλασαν τὰς κεραίας, διότι φρονοῦσιν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐσταυρώθη πραγματικῶς, ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν. Παρὰ τοῖς σταυροῖς τούτους διακρίνονται ἐπ' αὐτῶν καὶ ἄλλαι εἰκόνες, καὶ μονογράμματα κτλ. Ὁ δὲ χαλκὸς αὐτῶν ἦτον, φαίνεται, χρυσωμένος, ἢ, πιθανώτερον, ἐπαηλιμμένος διὰ βαφῆς ἢ σμάλτου· ὅθεν ἔν τινι χειρογράφῳ γημικῷ κώδικι, σωζομένῳ ἐν τῇ τῶν Παρισίων Βιβλιοθήκῃ, ἀναφέρεται » Βαφὴ τοῦ παρὰ Πέρσαις ἐξευρημένου χαλκοῦ ἀπὸ ἀρχῆς Φιλίππου » τοῦ τῶν Μακεδόνων, οἷος ὁ ἐν ταῖς πύλαις τῆς Ἀγίας Σοφίας (4) α. Ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲ τοῦ ναοῦ ἐπισκευῆς, ὅσα τῶν θυροφύλλων τούτων ἔλειπον ἀντικατεστάθησαν δι' ἐτέρας ὅλης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ χαρακτῆρος· τὰ δὲ σωζόμενα ὁκτώ μόνον ἐπεσκευάσθησαν.

Ἀγνοῶ δὲ πόθεν λαβὼν ὁ Pertusier λέγει, ὅτι ὑπεράνωθεν τοῦ μεσαίου πυλῶνος τούτου εἶνε ὁ τάφος τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, οὔτε ἠδυνήθη νὰ μαυτεύσω τίνα ταύτην Ἀγίαν ἐννοεῖ ὁ συγγραφεὺς οὗτος. Εἶνε δὲ ἀφ' ἐτέρου ἀληθές, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ὅτι » Καὶ εἰς τοὺς πινσοὺς καὶ εἰς » τὰς στοὰς καὶ εἰς τὰ μεγάλα κίονια ἔβαλον λείψανα Ἀγίων ἐπισήμων α καὶ ὅτι, κατὰ τὸν αὐτὸν παρακατιόντα, » Ἐν παντὶ κίονι τῶν ἄνω καὶ τῶν

(1) Ἐπιστ. 421. (2) Ὁ Δουκάγγιος φρονεῖ ὅτι τὸ σκεῦος, ὃπερ εἰκονίζεται κρατῶν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῷ κατὰ τὴν Ῥαβένην Μουσείῳ, εἶνε τὸ χέρνιθον τοῦτο. (3) Περί τοῦ Νάρθηκος ἐν γένει τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν ναῶν ἄλλος ἐπραγματεύσατο ὁ Ἀλλάτιος ἐν Dissertat. de Narihce veteris Eccles. p. 31 et segg. Ἰδὲ Γκοάρου Βυθολόγιον. (4) Ὁ Ἀνώνυμος λέγει ὅτι αἱ πύλαι αὗται ἦσαν ἐξ ἡλέκτρου, τὸ δὲ ἔσωθεν αὐτῶν ἐκ τῶν ξύλων τῆς Κιθωτοῦ. Ἰδοὺ ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦ συγγραφέως τούτου. » Ἐποίησε δὲ . . . καὶ ἐν τῷ Νάρθηκι ἡλέκτρον » πύλας, καὶ πυλῶνας τρεῖς, δύο ἐμμέτρους, καὶ μέσον τῶν δυσὶν μεγίστην ἀργυρὰν χρυσέμεγαρον. » τὰς παραπύλας αὐτῆς χρυσώσας. Ἐσώθεν δὲ τῶν τριῶν πυλῶν ἀντὶ ξύλων καινῶν (καινῶν) » ἔβαλεν ἐκ τῶν τῆς Κιθωτοῦ ξύλων α.

«κάτω, ἐν ἑκάστων λείψανον ἔχει ἐνθρονιασμένον». Τάφοι ὁμῶς ἐπισήμων Ἀγίων, οὔτε Αὐτοκρατόρων, οὔτε Πατριαρχῶν, δὲν ὑπῆρχον ἐντὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἐκτὸς τῶν ταφέντων ἐν αὐτῇ ἐπὶ Λατινοκρατίας(1).

Εἰς τὸν πυλῶνα τοῦτον ἐξεδέχετο ὁ Πατριάρχης τὸν Αὐτοκράτορα, ὅστις, κατὰ τὴν ἀξιοπαρατήρητον φράσιν τοῦ Πορφυρογεννήτου(2), «εἰς-» ἐλθὼν ἀπὸ τοῦ Ὁρολογίου διὰ τῆς Ὁραίας πύλης, ἀπεστρέφετο ὑπὸ τῶν Πραιποσίτων ἔνδον τοῦ Βήλου τοῦ κρεμαμένου εἰς τὴν καμάραν, ἥγουν «εἰς τὸ προπύλαιον τοῦ Νάρθηκος».

Διὰ τῶν ἐννέα πυλῶν τούτων ἐκβαίνομεν εἰς τὸν πρῶτον ἢ μέγαν Νάρθηκα, τὸν μονολεκτικῶς Ἑσωνάρθηκα, ὑπεράνωθεν τοῦ ὁποίου εἶνε τὸ πρὸς δυσμὰς τοῦ ναοῦ ὑπερῶν τοῦ Γυναικείου ἢ Κατηχομενείου. Ὁ Νάρθηξ οὗτος ἔχει δεκαεξὶ πύλας, ἐννέα μὲν τὰς προειρημένας, φερούσας πρὸς τὸν ναὸν, πέντε ἄλλας καταντικρὺ αὐτῶν, φερούσας πρὸς τὸν δεύτερον ἢ μικρότερον Νάρθηκα, αἱ ὁποῖαι εἶνε συνήθως πάντοτε κλεισμένοι, καὶ δύο, μίαν πρὸς ἄρκτον, καὶ ἄλλην πρὸς μεσημβρίαν, αἵτινες φέρουσιν εἰς τὰ προαύλια καὶ τὰ Κατηχομενεῖα. Ἐξ αὐτῶν αἱ φέρουσαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον νάρθηκα πέντε πύλαι εἶνε αἱ καλούμεναι Ὁραῖαι, καὶ ὀνομάζονται προσέτι(3) καὶ Πύλαι τῶν Ἀρμενίων διότι, κτιζομένων αὐτῶν, ἀπεδέξαντο, φαίνεται, οἱ Ἀρμένιοι τὴν πέμπτην Σύνοδον(4). Τούτων αἱ τέσσαρες εἶνε ὀλίγον χαμηλότεραι τῆς μεσαίας, ἔχουσας 18 ποδῶν ὕψος, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ δύο, αἱ εἰς τὰ πλάγια, ἐπὶ τῶν ὠριχαλκίων θυροφύλλων μιᾶς τῶν ὁποίων διακρίνονται οἱ ἐμπετηγμένοι ἀργυροὶ χαρακτῆρες τοῦ ὀνόματος τῆς Θεοτόκου ἐκατέρωθεν κενοῦ τινος διαστήματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτον, φαίνεται, ἐμπετηγμένη ἡ εἰκὼν αὐτῆς.

Τὸ πλάτος τοῦ νάρθηκος τούτου, καθὼς καὶ τοῦ ὑπεράνωθεν αὐτοῦ γυναικείου, εἶνε, κατὰ τὰς νεωτέρας καταμετρήσεις, δέκα Γαλλικῶν μέτρων(5), τὸ δὲ μῆκος ἴσον μὲ τὸ τοῦ ναοῦ πλάτος, δηλ. 60 μέτρων. Ἡ

(1) Ἐξ ὧν ἀναφέρεται Α', Μαρία σύζυγος Βαλδουίνου τοῦ Α', αὐτοκράτορος τῶν Λατίνων ἐν ΚΠ, θυγάτηρ Ἑρβίκου τοῦ Πλατῆ (Le Large), Κόμητος τῆς Καμπανίας, καὶ Μαρίας τῆς θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ Β', Βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ἡ βασίλισ αὕτη, ἐμποδισθεῖσα ὑπὸ τῶν θείων τῆς ἡ' ἀκολουθήσῃ τὸν σύζυγόν της εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὡς ἔγκυος, ἐπλευσεν ἔπειτα πρὸς αὐτόν, καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Πτολεμαίῳ, μετεκομίσθη καὶ ἐτάφη ἐν ΚΠ· Β', Ἑρβίκος ὁ Δάνδολος, Δούξ τῆς Οὐγεντίας, εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐκαταλείας τῶν 1203, ἀνὴρ συνετός καὶ ἀνδρεῖος, ἀποθανὼν εἰς ἡλικίαν 97 ἐτῶν. Εἶχε δὲ ἐκλεχθῆ δούξ τῇ 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1192 καὶ ἤρξε 13 ἐτη μέχρι τοῦ 1205. Κατέλιπε δὲ δύο υἱούς, Ῥαυνέριον, τὸν χρηματίσαντα Προκουράτορα τοῦ Ἀγίου Μάρκου, καὶ Φαντιέριον, τὸν διαδεξάμενον Θωμᾶν τὸν Μοκερίνον εἰς τὴν Πατριαρχεῖαν τῆς ΚΠ.

(2) Βιβλ. Α', α'.

(3) Αὐταί, καὶ οὐχὶ αἱ τοῦ ἱεροῦ δῆματος, καθὼς ὑπέλαβεν ὁ Δουκάργιος.

(4) Ἴδε τὸν Συγγραφέα τῶν Ἀρμενικῶν, ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Κορυπερικοῦ.

(5) 28 ποδῶν, κατὰ τὸν Γόλλιον, 32 κατὰ τὸν De Loir, καὶ κατ' ἄλλους ἄλλως.

δὲ στέγη αὐτοῦ, στολισμένη διὰ μουσείου, εἶνε φαλιδωτή, καὶ οἱ τοίχοι μάλιστα μεταξύ τῶν πρὸς τὸν ναὸν πυλῶν, κεκοσμημένοι κατ' ὀρθομαρμάρωσιν δι' ὠραιότατων παικιλοχρόων λίθων, ἐν οἷς πολλοὶ ἀλάβαστροι καὶ ὀνυχίται, σχηματίζοντες διὰ τεχνικωτάτης διακοσμῆσεως πολυσχῆμους περιπλοκάδας. Ὑπεράνωθεν δὲ τῆς ὀρθομαρμαρώσεως ταύτης, ἥτις φθάνει μέχρι τῶν ὑπερθύρων, φαίνονται πολλαὶ εἰκόνες Ἀγίων καὶ Σταυροὶ διὰ μουσείου. Ἰδίως δὲ ὑπεράνωθεν τῶν τριῶν μεσαίων πυλῶν τῶν πρὸς τὸν ναὸν διακρίνονται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καθημένου καὶ εὐλογοῦντος, καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ τῆς Θεοτόκου μὲν ἐκ δεξιῶν, τοῦ Προδρόμου δὲ ἐξ ἀριστερῶν, ὑποκάτωθεν δὲ αὐτοῦ γονυκλιτῆς τις τῶν Αὐτοκρατόρων. Ἦτον δὲ ἐν αὐτῷ, ὑπεράνωθεν, ὡς φαίνεται, μιᾶς τῶν εισόδων, καὶ πιθανῶς ἐκ τοῦ ἑξῶθεν μέρους, ἐξωγραφισμένος διὰ μουσείου, καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαήλ, »ἐσπασμένος ῥομφαίαν, καὶ οἷον φύλαξ προβεβλημένος τοῦ Ἱεροῦ«, κατὰ τὸν Χωνειάτην. Ἐχει δὲ τρία παράθυρα, ἀνοιγμένα ἐπὶ τοῦ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ τοίχου μεταξύ τῶν πρὸς τὸν Ἐξωνάρθηκα θυρῶν, ὅθεν καὶ εἶνε σκοτεινὸς ὀλίγον.

Ἐκβαίνοντες τοῦ προναοῦ ἢ Ἐσωνάρθηκος τούτου διὰ τῶν πρὸς δυσμὰς πέντε αὐτοῦ θυρῶν, ἐμβαίνομεν εἰς τὸν δεύτερον ἢ μικρότερον Νάρθηκα, τὸν Ἐξωνάρθηκα τοῦ Γκοάρου, ὃς τις ἐχρησίμευε διὰ τοὺς μετανοοῦντας ἢ Ὑποπίπτοντας, ὅθεν καὶ ὁδὸν ἔχει κἀνὲν ἐκ τῶν κοσμημάτων, ὅσα καταστολίζουν εἰς τὰ ἄλλα τοῦ ναοῦ μέρη, ἀλλ' εἶνε ἀπλούστατος, καὶ παριστάνει τῷ ὄντι γῶρον μετανοούντων. Ἡ ὁροφὴ αὐτοῦ εἶνε ὁμοίως φαλιδωτή (en arête de poisson), καὶ τὸ ἑδάφος ἐστρωμένον ἀπλῶς μὲ μαρμαρίνας στιβαρὰς τετραπέδους πλάκας. Ὅθεν τινὲς ἐνόμισαν ὅτι τὸ προτεμένισμα τοῦτο ὁδὸν εἶνε σύγχρονον τοῦ ἄλλου, ὡς ἐπιπροσθεῖν παρεκτός τούτου, καὶ εἰς τὴν ἔποψιν τοῦ μετώπου τοῦ ναοῦ. Ἐπειδὴ ὁμῶς οὐδὲν ὑπάρχει τεκμήριον ὅτι εἴχεν ποτε ὁ ναὸς οὗτος ἄλλην παρὰ τὴν νῦν ὑπάρχουσαν πρόσοψιν ἢ εἴσοδον, καὶ ἀφ' ἑτέρου φαίνεται ἀπίθανον ὅτι τὸ Κωδωνοστάσιον, ἀπέχον 20 μόνον πόδας τοῦ ὄλου κτιρίου, ὡς καὶ τὰ ἑξ' ἀντιτειγίσματα ὅλα διάκενα, τὰ ὅποια ἀπέχουσιν ἐπίσης, ὁδὸν συνείχοντο μετὰ τοῦ λοιποῦ κτιρίου διὰ τινος μεσόλαβούσης ὀλιγοδαπάνου οἰκοδομῆς, δύναται τις ἵνα διυσχυρισθῇ, λέγει ὁ Γκρελλῶτος, ὅτι ὁ πρόναος οὗτος εἶν' ἐπίσης ἀρχαῖος ὡς καὶ τὸ λοιπὸν κτίριον, καὶ ἐχρησίμευεν ἵνα συνδῇ μετ' αὐτοῦ τὰς προειρημένας οἰκοδομὰς. Τὸ πλάτος αὐτοῦ εἶνε ἐξ Γαλλικῶν μέτρων, τὸ δὲ μῆκος ἐλαττοῦται κατὰ τι τοῦ πρὸ αὐτοῦ. Ἐχει δὲ δεκατρία μικρὰ παράθυρα καὶ δέκα θύρας, πέντε μὲν τὰς πρὸς τὸν μεγάλον Νάρθηκα, περὶ ὧν προείπομεν τρεῖς πρὸς δυσμὰς ὧν ἡ μεσαία, ἀνοιγομένη πλησίον τοῦ ποτὲ Κωδωνοστασίου, εἶνε διὰ τοὺς ὑπηρέτας καὶ λειτουργοὺς τοῦ ναοῦ, τῶν ὁποίων τὰ κελλῖα κείνται περὶ τοῦ περὶ τὸ Κωδωνοστά-

σιον προαυλίου, περί ὧν ἐφεξῆς· καὶ δύο εἰς τὰ δύο αὐτοῦ ἄκρα, φερού-
σας εἰς τοὺς πρὸς δυσμὰς δύο μιναρέδες (1). Εἰς τὸν πρόναον δὲ τοῦτον
μᾶλλον ἢ τὸν πρὸ αὐτοῦ ἦτο, νομίζω, καὶ τὸ Διδασκαλεῖον (2), » ἐνθα
» ἐπιγέγραπται τὰ Πασχάλια », κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (3).

Ἀπορεῖ δὲ, καὶ δικαίως, ὁ Δουκάγγιος, πῶς ὁ μὲν Κωδινὸς ἀναφέρει
τέσσαρας Νάρθηκας τοῦ ναοῦ τούτου, » ὧν τὰ ὄροφα κατεχρύσωσεν
» (ὁ Ἰουστινιανὸς) ἐξ ὑελίνου χρυσοῦ λαμπρότατα· τὰ δὲ Πρακτικὰ τῆς
» Συνόδου (4), » ὅπου τὸ Δικύμβalon (5) ἐν τρίτῳ Νάρθηκι τῆς
» Μεγάλης Ἐκκλησίας ». Ἀλλ' οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ἐπιφέρει πρὸς αἰ-
τιολογίαν τούτου εἶνε ἀνίσχυροι, διότι ὁ Ἀνώνυμος συγγραφεὺς τοῦ περὶ
τῆς Ἀγίας Σοφίας ὑπομνήματος λέγει ῥητῶς (6) ὅτι » τὸ ἐπίπεδον τοῦ
» ναοῦ, καὶ οἱ τέσσαρες Νάρθηκες, καὶ ὁ Λουτήρ, καὶ τὰ περίε-
» αὐτῶν, ὑπῆρχον οἰκήματα Δαμιανοῦ Πατρικίου ». Καὶ παρακατιῶν: » τὰς
» γὰρ τέσσαρας φῖνας τοῦ ναοῦ ὠνόμασε τοὺς τέσσαρας ποταμοὺς
» τοὺς ἐξερχομένους ἐκ τοῦ Παραδείσου, καὶ ἔδωκε νόμον, ἵνα κατὰ τὰς
» ἁμαρτίας ἴστασθαι ἐν αὐτοῖς ἕνα ἕκαστον (τοὺς) ἀφορίζομένους ». Καὶ διὰ
τοῦτο πιθανώτερον ἴσως ὅτι οἱ δύο ἄλλοι Νάρθηκες εἶνε τὰ ἐκατέρωθεν
τοῦ Ἑσωνάρθηκος δύο χωρίσματα, δι' ὧν, πρὸς ἄρκτον μὲν καὶ μεσημ-
βρίαν, αἱ δύο πρὸς τὰ προαύλια ἐξοδοὶ τοῦ ναοῦ· πρὸς ἀνατολὰς δὲ, ἀνὰ
δύω εἰς ἕκαστον, αἱ ἀνοδοὶ πρὸς τὰ γυναικεῖα.

Εἰς ἕνα δὲ ἐξ αὐτῶν ἦτον πιθανῶς καὶ τὸ Ἅγιον Φρέαρ, καὶ τὸ Βῆλον,
ὅπου ἀπεστέφετο, ὡς προείπομεν, ὁ Αὐτοκράτωρ εἰσερχόμενος καὶ ἀνε-
στέφετο ἐξερχόμενος τὸν ναόν, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ Λουτήρ, ἡ τὸ Μι-
κρόν Βαπτιστήριον, ἀνοικτὸν πάντοτε διὰ τὰς καθημέραν βαπτί-
σεις, ἐν ᾧ τὸ Μέγα, τοῦ ὁποίου τὴν θέσιν θέλομεν μετ' ὀλίγον προσδιο-
ρίσῃ, ἡνοίγετο κυρίως τὸ μέγα Σάββατον καὶ τὰ Θεοφάνεια, διὰ τοὺς
Κατηχομένους. Ὅθεν ὁ μὲν Πορφυρογέννητος (7) λέγει ὅτι ὁ Αὐτοκρά-
τωρ, » διερχόμενος διὰ τῶν Βασιλικῶν πυλῶν, καὶ διελθὼν τὸν Νάρθηκα
» καὶ τὸν Λουτήρα, κατέρχεται τὸν Ἀθύραν κτλ. », ὁ δὲ Ἀνώνυμος, ὅτι
ὁ Ἰουστινιανὸς » ἐν τῇ πρώτῃ εἰσόδῳ τοῦ Λουτήρος (καὶ σημειωτέα
» ἢ φράσις) ἐποίησε πυλῶνας ἡλέκτρου κτλ. ».

Ἡ κολυμβήθρα τοῦ Βαπτιστηρίου τούτου, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Μεγάλου,
ἦτον ἰδιαίτερος τὸ ἄσυλον τοῦ ναοῦ, ὅπου κατέφευγον οἱ ἔνοχοι, εἰς τὸ

(1) Μιναρέ, ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ ἐλ. μινάρ, πυρσὸς ἢ φωστήρ, ἐξ αἰτίας τῶν λαμπτήρων,
δι' ὧν οἱ πύργοι οὗτοι φωτίζονται, κατὰ τὰς τοῦ Ῥαμαζανίου νύκτας. (2) Ἐὰν ἦτον κοινὸν
Γραμματοδιδασκαλεῖον, περίεργος φαίνεται ἡ ἀρχαιότης τῆς συνηθείας τοῦ διδάσκεισθαι τὰ κοινὰ
γράμματα τοὺς τῶν Χριστιανῶν παιδας ἐν τοῖς Νάρθηκι τῶν ἐκκλησιῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῆς ἐνορίας,
ὡς τις ἦτον συγχρόνως, καθὼς καὶ ἐλέγετο, Διδάσκαλος. (3) Βιβλ. Β', κβ'.

(4) Πράξ. Η'. (5) Οἰκοδόμημα ἔχον δύο κυμβaloειδεῖς θόλους, καθὼς ἦτον καὶ Τρικύμβalon
ἐν τῷ Τσικανιστηρίῳ τοῦ Παλατίου. (6) Σελ. 247. (7) Βιβλ. Α', ι'.

Προαύλιον (Προσκήνιον) τοῦ ναοῦ, τὸ φέρον πρὸς τὸν Αὐγουστεῶνα, τὸ ὁποῖον (διὰ τὴν ἀνωφερῆ ἰσως αὐτοῦ θέσιν, διαγραφησομένην ἐν τοῖς ἐξῆς) ἐλέγετο Ἀνάσταθμος, ὅπου ἐδίκαζεν ὁ Πρωτεύδικος, εἰς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πατριαρχείου, ἔχων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τοὺς ἀσυλίαν ἐξαιτουμένους, ὅθεν ἐλέγετο καὶ Πρωτοδικεῖον, καὶ ἐπὶ πᾶσι Καταφυγῇ, ὄνομα τὸ ὁποῖον εἶχον καὶ τῶν ἄλλων ναῶν οἱ Ἐξωνάρθηκες, καὶ τοὶ μὴ ἔχοντες δικαίωμα ἀσυλίας (1). Ἡ Ἄννα τὸ ὀνομάζει Προσφύγιον, »ἐπίτηδες (λέγει) κατασκευασθὲν τοῖς ἀρχαίοις, ἵνα πᾶς ὁ ἐπὶ »ἐγκλήματι ἀλούς, καὶ φθάσας εἰσω τούτου γενέσθαι, τῆς ἐκ τῶν νόμων »τηνικαῦτα ἐλευθερῶται ποινῆς«. Τὸ μέρος τοῦτο (ἐὰν ἦνε τὸ ἴδιον) κατήντησε μετὰ καιρὸν ναὸς, κτισθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο εἰς ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, καὶ φαίνεται ὅτι ἦτον πρὸς βορρᾶν τοῦ Νάρθηκος, καὶ ἔγγιστα τοῦ περιβόλου τοῦ Μεγάλου Παλατίου. Εἰς τὸν Ἀνάσταθμον τοῦτον, »οὗ οἱ φονεῖς ἀνερχόμενοι, τὸ οἰκεῖον ἀνακεκαλυμμένως διατρανοῦσι πλημμέλημα, τὴν ἐκ τῶν εισιόντων τε καὶ ἐξιόντων »τὸ ἱερὸν τέμενος αἰτοῦντες συγχώρησιν, ἀνῆλθε, κατὰ τὸν Χωνειάτην, τῇ 11 Σεπτ. τοῦ 1286, καὶ Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος, μετὰ τὸν φόνον Στεφάνου τοῦ Ἀγιοχριστοφορίτου ὅθεν, καὶ ἐκ τῆς φράσεως ἀκόμῃ τοῦ Χωνειάτου φαίνεται ὅτι τὸ ἀσυλον τοῦτο ἔκειτο περὶ τὸν ἐξωνάρθηκα τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου ἦν τῶν ὑποπιπτόντων ἡ στάσις. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἀσυλίας κατηργήθη ἐπὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν ἐπὶ τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου.

Ἐδῶ κατέφυγον ἡ μήτηρ, αἱ ἀδελφαὶ καὶ αἱ νύμφαι τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ὅταν ἐξώρμησεν οὗτος διὰ νυκτὸς πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Ἰσαακίου πρᾶξιν. »Ἡ δὲ (μήτηρ τοῦ Ἀλεξίου), θραδεὶ ποδὶ στείχουσα, ὡς οἶον »ἀπὸ τῆς λύπης καὶ τοῦ γήρατος κεκμηκυῖα, περὶ τε αὐτὰ που τὰ εἰσὸς »δια τοῦ ἱεροῦ βήματος πελάσασα, καὶ γονυκλισίας δῶα ποιησαμένη, περὶ »τὴν τρίτην καθεσθεῖσα χαμαὶ, ἀπριξ τῶν ἁγίων εἶχετο θυρῶν, ἐπιβῶν »μένη, ὡς, εἰ μὴ τὰς χεῖρας ἀποτμηθεῖη, οὐκ ἂν τοῦ ἱεροῦ τεμένους ἐξ- »έλθοι, εἰ μὴ τὸν τοῦ Βασιλέως ὥσπερ ἐχέγγυον τῆς σωτηρίας δέξαιτο »σταυρόν. . . Ἡ δὲ ἐπὶ τῷ Ἰσαακίῳ νύμφη αὐτῆς (ἐφθασέ γὰρ εἰς τὸν »ναὸν εἰσελθεῖν ἅμα τῷ τὰς πύλας ἀνεωχθῆναι διὰ τὸν ὄρθριον ὕμνον), »τὴν ἐπικαλύπτουσιν ὀθόνην τὸ πρόσωπον περιελοῦσα, φησὶ πρὸς αὐτοὺς »(τοὺς ὑπὸ τοῦ Αυτοκράτορος ἀποσταλέντας). . . Ἡμεῖς, πληροφορίας »ἄτερ, τοῦ ἱεροῦ οὐκ ἐξερχόμεθα, κἂν θανεῖν ἡμᾶς πρόκειται (2)α.

Καὶ ἤδη, ἐπειδὴ εἰμεθα πλέον ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, μένει νὰ περιγράψωμεν

(1) Αὐτίκα ὁ Κατάλογος τῶν Βασιλικῶν μνημάτων σημειοῖ ὅτι τὰ λείψανα τοῦ Μαυρικίου καὶ τῆς οικογενείας τοῦ ἐτάφησαν τὰ μὲν ἐν τῷ Νάρθηκι, τὰ δὲ ἐν τῇ Καταφυγῇ (τῷ Ἐξωνάρθηκι δηλ.) τοῦ ἐν τῷ Ἐδδόμῳ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος. (2) Ἄννα Κομν. Βιβλ. Β'.

καὶ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἔποψιν, μετὰ τῶν προσηρτημένων εἰς αὐτὸν οἰκοδομημάτων καὶ ὅλης αὐτοῦ τῆς περιφερείας, ἀρχὴν ποιούμενοι ἐκ τῶν πρὸς δυσμᾶς, καὶ προχωροῦντες ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ πρὸς ἄρκτον. Πρὸ τοῦ-
του ὅμως ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ναοῦ μέρος, τὸ καὶ μόνον χωρὶς αὐλῆς πρὸ αὐτοῦ, περιέχεται ὅλον εἰς τὴν πρὸ τοῦ Σαραγίου πλατεῖαν, ἥτις ἐπέχει τόπον αὐλῆς, καὶ ἐπειδὴ ὑπερέ-
χει αὕτη πολὺ τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ, πρέπει 'να καταβῇ τις δώδεκα περί-
που βαθμίδας ἵνα εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ· τὸ δὲ πρὸς δυσμᾶς αὐτοῦ μέρος ἐκ τοῦ-
ναντίου ἦτον, τὸ πάλαι τοῦλάχιστον, ὑψηλότερον τῆς πρὸ αὐτοῦ μεγίστης τοῦ Αὐγουστεῶνος πλατείας. Ὅθεν ὁ Αὐτοκράτωρ, » διερχόμενος, ὡς
» προανεφέρομεν, διὰ τῶν Βασιλικῶν πυλῶν, καὶ διελθὼν τὸν Νάρθηκα
» καὶ τὸν Λουτήρα, κατήρχετο τὰ γραδῆλια τοῦ Ἀθύρα, καὶ διήρχετο
» διὰ τοῦ Μιλίου καὶ τὴν Μέσην, καὶ ἀνήρχετο εἰς τὸν Φόρον », κατὰ
τὴν Πορφυρογέννητον.

Καὶ πρῶτον ἀπαντῶμεν διὰ στοᾶς ἐστεγασμένην τινὰ κατὰβασιν τριά-
κοντα σχεδὸν βαθμίδων, διὰ τῆς ὁποίας κατέρχονται ὑδρευόμενοι ἢ ἀ-
γνισθησόμενοι ἀπὸ τῆς ὑπὸ τὸν ναὸν μεγίστης δεξαμενῆς, ἐπεχούσης ὅ-
λον σχεδὸν αὐτοῦ τὸ κύτος, καὶ προῤῥεούσης ἐνταῦθα ποτιμώτατον ὕδωρ
διὰ πλήθους κρουῶν. Εἰς τὴν κιστέρναν ταύτην, τὴν ὁποίαν συγχέουσι
πολλοὶ μετὰ τῆς Βασιλικῆς (γερε-μπατάν-σαραί), ὅθεν καὶ ἡ ἰδέα ὅτι
δύναται τις ὑπογείως 'να πλεύσῃ ἀπὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας εἰς τὴν θάλασ-
σαν, συῤῥέουσιν ὅλα τῆς στέγης τοῦ ναοῦ τὰ ὕδατα. Τὸ δὲ βάθος αὐτῆς
εἶνε 17 ποδῶν, κατὰ τὸν Βονδελμόντιον.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐξ ἀντιτεichισμάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιστηρίζουσιν ἐκ
δυσμῶν τὸ ὑπὲρ τὸν Ἑσωνάρθηκα ὑπερῶν, καὶ διὰ τῶν διακένων αὐτῶν
στοῶν σχηματίζουσι τὸν Ἑμβόλον ἴσως τοῦ Ἀγίου Φρέατος, ὑφούται,
πολλὰ πλησίον τοῦ προειρημένου ὑδρείου, ὁ πύργος τοῦ ποτὲ Κωδωνο-
στασίου, ἔχων μόλις 50 πηχῶν ὕψος· καὶ φαίνεται τῷ ὄντι ἄπορον, διατὶ
τόσον χαμηλὸν καὶ δυσανάλογον ὡς πρὸς τὸ λοιπὸν μέγεθος τοῦ ναοῦ,
ἐκτὸς μόνον ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι ἐχαμηλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἵνα μὴ
ἐξέχῃ τῶν μιναρέδων.

Τὴν πλευρὰν δὲ ταύτην τοῦ ναοῦ περικλείει δενδρόφυτος περίβολος,
ἔχων ὁλόγυρα περίστωα τὰ κελλία τῶν νεωχόρων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ δεξα-
μενὴν ἢ φιάλην, καθὼς εἰς ὅλα τὰ μεγάλα τζαμιά. Ἡ αὐλὴ αὕτη, ἐπέ-
χουσα, καθὼς εἴπομεν, τὸ ποτὲ Γαρσωνοστάσιον, εἶνε, κατὰ τοὺς ἐπιστη-
μονικοὺς τῆς Τουρκικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὁρους, τὸ καλούμενον Χαβρέρμι,
ἢ προαύλιον τοῦ ναοῦ.

Ἐπεταὶ μετὰ ταῦτα ὁ κατὰ τὴν δυτικοβόρειον γωνίαν ὑφούμενος μι-
ναρὲς καὶ μετ' αὐτὸν ἡ πρὸς βορρᾶν εἰσοδος τοῦ μεγάλου Νάρθηκος, ἀ-

νοιγομένη μόνον εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς τοῦ Ῥαμαζανίου. Ἐξωθεν τοῦ προθύρου δὲ τῆς εἰσόδου ταύτης, ἐστῆλασμένου ὡς καὶ τῶν ἄλλων, ἐξέχει τοῦ ἐδάφους βωμοειδὲς τι ἀνάστημα, χρησιμεῖον ὡς βατήρ τῶν ἀποβαινόντων καὶ ἐπιβαινόντων ἐρίππων (μπινέκ - τασσί).

Ἐπειτα εἶνε αἱ δύο βόρειοι ἡμιαντηρίδες, καὶ τὸ πρὸ αὐτῶν βραχὺ διάστημα (10—12 Γαλ. μέτρ. πλάτους), περικλεισμένον ἐντὸς μικροῦ τινος δενδροφύτου περιβόλου, χωρισμένου ἀπ' ἄλλου μεγαλητέρου καὶ τετραγώνου, πρὸς ὃν φέρουσιν ἔξωθεν δύο θύραι. Τούτων δὲ ἡ πρὸς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν ἀμιλλᾶται, ὡς πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ κάλλος, πρὸς τὴν καταντικρὺ αὐτῆς ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ Σαραγίου πλατείας κρήνην.

Μετὰ δὲ ταῦτα, παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν τοῦ ναοῦ γωνίαν, ὀκτάγωνόν τι οἰκοδόμημα, τὸ ὅποιον εἶναι νομίζω ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὁ καλούμενος Βαπτιστήρ, ἢ τὸ Μέγα Βαπτιστήριον (1), χρησιμεῖον ἴσως καὶ ὡς Σκευοφυλάκιον (2): διότι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε δίοδος, κτισμένη ἤδη. Τοῦτο, φαίνεται, ἐννοεῖ καὶ ὁ Πορφυρογέννητος, λέγων (3) ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ » ἐξήρχετο διὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς πλαγίας (θύρας;) τοῦ δῆματος, καὶ ἀπήρχετο εἰς » τὸ Σκευοφυλάκιον. Ἐλέγετο δὲ καὶ Μέγας Φωτιστήρ ἢ Μέγα Φωτιστήριον, καὶ ἦτον τόσον εὐρύχωρον, ὥστε, κατὰ τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου (4), ὁ λαὸς ὅλος ἐχώρει ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ δὲ Κολυμβήθρα αὐτοῦ, ἔπου δι' ὑδραγωγείου ἔρρεεν ἀενάως τὸ ὕδωρ, εἶχε μέγα σέβας παρ' ἅπασιν, καὶ δικαίωμα ἀσυλίας. Εἰς τὸ Ἀποδυτήριον δὲ αὐτοῦ, τὸ κοινῶς καλούμενον Ἀπόδυτον, ἐχρίοντο ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου διὰ τοῦ θείου μύρου οἱ Νεοφώτιστοι πρὶν βαπτισθῶσι. » Κατέρχόμενος δὲ, λέγει τὸ Εὐχολόγιον, ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τοῦ Συνθρόνου, » εἰσέρχεται διὰ τοῦ Σκευοφυλακείου ἐν τῷ Ἀποδύτῳ τοῦ Μεγάλου Βαπτιστηρίου κτλ. ». Ἀπὸ τινος δὲ χωρίου τοῦ Θεοφάνους μαρθάνομεν ὅτι Μαρία, ἡ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου γυνή, » προσελθοῦσα ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ εὐξαμένη πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ μεγάλου θυσιαστηρίου, μετῆλθεν εἰς τὸν Μέγαν Βαπτιστήρα. Ὁ δὲ Ζήνων, » τὸν βασιλικὸν ἀποθέμενος » στέφανον ἐν τῇ θείᾳ τραπέζῃ, ἐν τῷ Βαπτιστηρίῳ προσέφυγεν (αὐτ.) », καθὼς μετὰ δύο ἔτη καὶ ὁ γυναικάδελφος αὐτοῦ Βασιλίσκος μετὰ τὴν γυναι-

(1) Περὶ τοῦ ὀκταγώνου σχήματος τῶν παλαιῶν ἐκκλησιῶν, ἀναγομένης εἰς τὴν μυστηριώδη σημασίαν τῆς Ὁρθόδοξης, ἴδε Βεσελλιγκίου, πολλοῦ λόγου ἄξιαν, διατριβὴν, ἐκδοθεμένην ἐν Breslau τῷ 1817. (2) Ὅθεν καὶ οἱ τρεῖς πολῦτιμοι σταυροί, τοὺς ὁποίους Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς μετεκόμισεν ἐξ Ἑδέσσης, καὶ ἀπέδωκε τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα, ἀπέκλειντο, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, εἰς τὸν Βαπτιστήρα. (3) Βιβλ. Α', λβ'. (4) Πράξις Η'.

ναῖκα καὶ τὰ τέκνα 'του. Τὸ δὲ Θαυματολόγιον τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων λέγει ὅτι τὸ Φωτιστήριον τοῦτο (τὸ ὅποιον ὀνομάζει μικρὸν) ἐπλησίαζε τῷ Διακονικῷ. Πλησίον δὲ αὐτοῦ ἐτάφη ἡ χήρα Ἄννα, ἡ ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ ταύτῃ δωρησαμένη τῷ Αὐτοκράτορι Ἰουστινιανῷ τὸ γήπεδόν, ἐφ' οὗ ὠκοδόμηται τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ναοῦ. Χρησιμεύει δὲ σήμερον, ὡς λέγεται, πρὸς ἐναπόθεσιν ἀχύρων τοῦ Σαραγίου, τὸ ὅποιον ὅμως 'δὲν φαίνεται ἀληθές, διότι ὁ ἀπέραντος τοῦ Σαραγίου περίβολος 'δὲν ἔχει ἔλλειψιν ἀχυρώνων. Εὐχῆς μόνον ἔργον ἦτον, ἐὰν ἐπετρέπετο ὑπὸ τῆς ἐξουσίας 'να γένωσιν ἀκριβεῖς ἐντὸς αὐτοῦ ἔρευναι, ἵνα γνωσθῇ πρὸς τί ἐχρησίμευε, καὶ σαφηνισθῶσι τόσα ἀμφίβολα μέρη τῆς ἱστορίας, περὶ τῶν ὁποίων 'δὲν δυνάμεθα εἰμὴ μόνον ἐξ-εἰκασίας 'να κρίνωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Ἐπεται μετὰ ταῦτα ὁ μινάρης τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας, καὶ ἔπειτα τὰ τέσσαρα ἀντιτείχισματα (ares-boutans), 'τὰ ἀνεγερθέντα ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου, περὶ ὧν ἀκούθως. Ὅλη δὲ αὕτη ἡ πρὸς ἀνατολὰς πλευρὰ τοῦ ναοῦ, περιεχομένη, ὡς εἵπομεν, εἰς τὴν πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ Σαραγίου πλατεῖαν, εἶχεν ἄλλοτε τέσσαρας πύλας, δύο τῶν ὁποίων εἶνε τῶρα κλεισμέναι· ἡ δὲ τρίτη, κατερχομένη πέντε βαθμίδας (1), εἶνε προσδιωρισμένη διὰ μόνον τὸν Σουλτάνον, καὶ οὕτω μένει μόνη ἡ τελευταία, ἡ πρὸς μεσημβρίαν διὰ τὸν λαόν. Δι' αὐτῆς εἰσέρχονται συνήθως οἱ Εὐρωπαῖοι περιηγηταί, κατερχόμενοι δώδεκα βαθμίδας.

Εἰς τὸ βορειοανατολικὸν προαύλιον τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου εἰσάγει ὁ προειρημένος μεγαλοπρεπὴς πυλὼν, εἰσελθὼν Σουλτὰν-Μουράτ δ' Δ', κατὰ τὸν Δοσίθεον (2), »ετόξευσε βέλεσι καὶ ἀπέκτεινε χειρὶ τῇ βασιλικῇ πολ-
» λούς τῶν (ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βασιλικοῦ δῆματος καὶ τῶν προαυλίων καὶ
» κύκλῳ τῆς Ἀγίας Σοφίας συνηθροισμένων εἰς πλῆθος) Ἀρμενίων, δικα-
» ζομένων πρὸς τοὺς Γραικοὺς ἐνώπιον τοῦ Βεζίρη, ἥτοι κρίσεως τῆς Βα-
» σιλικῆς, περὶ τοῦ Ἀγίου Τάφου. Ἐνὸς δὲ παπᾶ Ἀρμενίου, λίαν βοῶν-
» τος, προσέταξε τῷ δημίῳ καὶ ἔκοψε τὴν κεφαλὴν αἰφνιδίως ὅπου γε ἵστα-
» το, καὶ ἐπεπήδησεν ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἰς τὸ ἄναντες! α Ὑπάρχουσιν ἱστο-
» ρικά τινα συμβάντα, τὰ ὅποια, καὶ τοι μαρτυρούμενα ὑπὸ τῶν συγχρόνων,
καὶ τοι ἱστορούμενα ὑπὸ συγγραφέων ἀξιοπίστων, ἀπαναίνεται 'να παρα-
» δεχθῇ οὐχ ἥττον ὁ ἀναγνώστης, ὡς ἂν εἰ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐξήτει
» να διαμαρτυρηθῇ διὰ τῆς δυσπιστίας ταύτης ἐναντίον τῶν μεγάλων αὐ-
τοῦ παρεκτροπῶν, καὶ 'ν' ἀποδείξῃ ὅτι 'δὲν 'τάς ἀναγνώριζει. Τοιαύτη
εἶνε καὶ ἡ παρούσα πρᾶξις τοῦ αἰμοδόρου τούτου Σουλτάνου, τοῦ ὁποίου

(1) Νομίζομεν ὅτι, κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ναοῦ ἐπισκευήν, ἡ εἴσοδος αὕτη 'δὲν εἶνε πλέον κλιμακωτή· ἀλλ' ἀπὸ τῆς πλατείας φέρει δάδην πρὸς τὴν Αὐτοκρατορικὴν ἐξέδραν.

(2) Δωδεκαβίβλ., IB', α, 5.

πολλὰς τοιαύτας ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ὁ δὲ ἱστορικὸς προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὀργῆς τοῦ Σουλτάνου, τῆς ὁποίας ἔπασσε θυμὰ καὶ ὁ συνόμιλος (μουσαίμπος) αὐτοῦ Ἀμπαζᾶ-πασσᾶς, ἀφ' οὗ ἔμαθε καθ' ὁδὸν ὁ Σουλτάνος, περιφερόμενος ἀγνώριστος, παρὰ τινος μοναχοῦ Ἀγιοταφίτου, προκατηχηθέντος ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Μποσταντζή - μπάση, ὑπερασπίζοντος τῶν Γραικῶν, ὡς καὶ αὐτοῦ Γραικοῦ ἐκ μητρὸς, ὅτι ὁ Ἀμπαζᾶ-πασσᾶς, δωροδοκημένος ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων, ἐπηρέασε τὴν κρίσιν ὑπὲρ αὐτῶν.

Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀνατολικομεσημβρινὴν τοῦ ναοῦ γωνίαν ὑψούμενος μὲν ναρὲς εἶνε μὲν χαμηλότερος καὶ ἀκομψότερος τῶν τριῶν ἄλλων· ἀλλ' ἔχει μεγίστην παρὰ τοῖς Τούρκοις ἀξίαν, ὡς οἰκοδομηθεὶς πρῶτος ἐν ΚΠ, εὐθὺς ἀφ' οὗ ὁ Σουλτάν-Μεχμέτ μετεποίησε τὸν ναὸν τοῦτον εἰς τζαμίον (1). Κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ τοῦ ναοῦ ἐπισκευὴν ὁ πύργος οὗτος ἔμεινεν ὅπως ἀπ' ἀρχῆς ἦτον, μὴ συγχωρήσαντος τοῦ Σουλτάνου τὴν ἐκ νέου ἀνοικοδόμησιν 'του· ὑψώθη δὲ μόνον ἴσα μὲ τοὺς τρεῖς ἄλλους, ἵνα συντελῇ μετ' αὐτῶν πρὸς τὴν ἀρμονίαν τοῦ ὅλου.

Ἡ δὲ μεσημβρινὴ τοῦ ναοῦ πλευρὰ δὲν διαφέρει τῆς πρὸς βορρᾶν, ἔχουσα καὶ αὐτὴ ἐπίσης τὴν μεγάλην καμαρωτὴν θυρίδα, τὴν μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ἢ κοχλιωτῶν ἀντηρίδων, τὰς τέσσαρας μικροτέρας ἀντηρίδας, τὰ δώδεκά 'της παράθυρα κτλ. Περιέχεται δὲ ὁλόκληρος ἐντὸς δεινροφύτου περιβόλου, ἐν ᾧ οἱ τάφοι (τουρμπέ) διαφόρων Σουλτάνων, ἰδίως δὲ τοῦ Σουλτάν-Μουράτ τοῦ Γ' καὶ τῶν 120 αὐτοῦ τέκνων, θαμμένων ὅλων περὶ αὐτὸν, τοῦ Σουλτάν-Μουσταφᾶ τοῦ Α', ἀδελφοῦ τοῦ Σουλτάν-Ὁσμάν κτλ. (2). Δὲν ἔχει δὲ οὐδεμίαν πρὸς τὸν ναὸν εἴσοδον, κατὰ τὸν Δουκάγγιον, εἰ καὶ ὁ Γκρελλῶτος λέγει ὅτι ἦσαν καὶ ἐντεῦθεν δύο, καθὼς καὶ ἐκ τῆς πρὸς βορρᾶν, τὸ ὅποιον εἶνε καὶ πιθανώτερον. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκλείσθησαν, περιτοιχισθείσης ὅλης ταύτης τῆς πλευρᾶς διὰ τὰ Βασιλικά ταφεῖα.

Παρὰ τὸν ἔξω δὲ τοῖχον τοῦ περιβόλου τούτου τὸν πρὸς τὴν ὁδὸν, εἶνε τὸ Ὑδρονομεῖον (Σερπιλ-χανέ), ὅπου ὁ ἐπὶ τούτῳ διωρισμένος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δερβίσης, διανέμει ὠρεᾶν εἰς τοὺς διψῶντας ὕδωρ διὰ καθαρῶν τᾶτων μεταλλίνων καυκίων, κατὰ τὴν Τουρκικὴν συνήθειαν, τῆς ὁποίας τὴν ἀξίαν, καθὼς καὶ τοῦ ψυχροῦ ποτηρίου τοῦ Εὐαγγελίου, μόνον ὁ κατοικῶν τὰ θερμὰ μέρη τῆς Ἀσίας δύναται ἀποχρώντως 'να ἐκτιμήσῃ. Ὁ Σερπιλ-χανὲς τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶνε ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἐν ΚΠ, συστηθεὶς ὑπὸ τοῦ πλησίον αὐτοῦ θαμμένου Σουλτάν-Μουράτ τοῦ Γ'.

Ἄς ἐξηγήσωμεν ἤδη καὶ τὰ διάφορα μέρη τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ ναοῦ

(1) Ὁ Καντεμίρης λέγει ὅτι καὶ οἱ τέσσαρες μιναρέδες τῆς Ἀγίας Σοφίας διαφέρουσι πρὸς ἄλλους, τὴν τε κατασκευὴν καὶ τὸ μέγεθος, ἐν ᾧ τῶν λοιπῶν τζαμιῶν εἶνε πάντοτε ὅμοιοι.

(2) Ἰδε σελ. 133 περὶ τῶν Μαυρωλεῶν τούτων.

προσόψεως, παραπέμποντες διὰ τῶν ἀντιστοιχῶν γραμμῶν εἰς τὰς παρατεθειμένας αὐτοῦ εἰκόνας.

Ἡ βορειοδυτικὴ τοῦ ναοῦ ἔξωθεν ἔποψις.

- A. Ὁ θόλος, εἰς σχῆμα ἡμισφαιρίου ἢ κυμβάλου, μὲ 24 καμαρωτὰ παράθυρα ὁλόγουρα, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τεσσάρων μεγάλων ἀντηρίδων, τὰς ὁποίας ὅμως, ὡς ἀδικούσας τὴν ὄψιν αὐτοῦ, καὶ ἀλλοτρίας ὡς πρὸς τὴν ὅλην τοῦ οἰκοδομήματος χάριν, εἰ ΚΚ. Φοσσάται, κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ναοῦ ἐπισκευὴν, ἀφῆρσαν, περικυκλώσαντες ἀντ' αὐτῶν τὸν θόλον, περὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, μὲ σιδηροῦς ἀλυσσοειδεῖς στεφάνους, κατὰ τὸ πρόσφατον παράδειγμα τῶν ἐπισκευῶν τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Πέτρου, καὶ διὰ τῆς τολμηρᾶς ἐργασίας ταύτης ἀναδείξαντες ὁλόκληρον τοῦ θόλου τὸ κάλλος. Ἡ ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἐπίχρυσος ἡμισέληνος ἔχει, καθὼς λέγεται, 50 ποδῶν διάμετρον, καὶ φαίνεται εἰς 100 μιλλίων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Διὰ τὸ χρύσωμα δὲ μόνον αὐτῆς Σουλτὰν Μουράτ ὁ Γ' ἐδαπάνησε, κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Ἐβλιά, πεντήκοντα χιλιάδας φλωρίων.
- B. Τὰ τέσσαρα μεγάλα ἀντιτειγίσματα, ὀγκώδη καὶ ἀτέχνως εἰργασμένα, προσφυκοδομημένα δὲ ἔξωθεν εἰς τοὺς τέσσαρας μεγάλους πινσούς, καὶ ἔχοντα ἔσωθεν αὐτῶν τὰς προειρημένας ἀνόδους τὰς εἰς τὰ Γυναικεῖα, τὰς ὁποίας, πλήρεις οὖσας πετρῶν καὶ χωμάτων, ἐπισεσωρευμένων ἐκεῖ, ὡς ἐκ τοῦ προχείρου, ἐκ προγενεστέρων ἐπισκευῶν, ἐκαθάρισαν ἀρτίως, ἵνα μὴ βαρύνωσι τοὺς πινσούς.
- Γ. Τὰ ὑπερῶα, ἢ Κατηχουμενεῖα, ἢ Γυναικεῖα.
- Δ. Τὸ ὑπὲρ τὸν Ἐσωνάρθηκα Γυναικεῖον.
- Ε. Ἡ πρὸς βορρᾶν εἰσοδος τοῦ Ἐσωνάρθηκος.
- Ζ. Ὁ Ἐξωνάρθηξ.
- Η. Τὸ ποτὲ Κωδωνοστάσιον.
- Θ. Ἡ κάθοδος εἰς τοὺς κρουνοὺς τῆς ὑπὸ τὸν ναὸν κινστέρνης.
- Ι. Ἡ πρὸς δυσμὰς εἰσοδος τοῦ Ἐξωνάρθηκος.
- Κ. Οἱ τέσσαρες μιναρέδες, ὧν τὸν μὲν πρῶτον ἀνήγειρεν, ὡς εἵπομεν, Σουλτὰν Μεχμέτ ὁ Β', τοὺς δὲ δύο ἄλλους, τοὺς ἐπὶ τῆς ἀπέναντι δυτικῆς πλευρᾶς, Σουλτὰν Μουράτ ὁ Γ'.
- Λ. Ἡ θύρα τοῦ περιβόλου τῶν Σουλτανικῶν Μαυσωλείων.
- Μ. Ὁ περίστωος αὐλόγουρος, ὅπου τὰ κελλία τῶν νεωκόρων.
- Ν. Ὁ μικρὸς περίβολος, ὁ περικλείων τὰς τρεῖς βορείους ἡμιαντηρίδας.
- Ξ. Τὸ Ὀκτάγωνον οἰκοδόμημα, ὁ Μέγας Βαπτιστήρ ἢ Σκευοφυλάκιον.
- Ο. Ἡ Φιάλη διὰ τοὺς ἀγνισμούς.

Ἡ μεσημβρινοδυτικὴ ἔξωθεν πρόσοψις τοῦ ναοῦ.

- A. Τὸ Γυναικεῖον.
 B. Τὸ ὑπὲρ τὸν Ἑσωνάρθηκα Γυναικεῖον.
 Γ. Ἡ πρὸς μεσημβρίαν εἰσοδος τοῦ Ἑσωνάρθηκος.
 Δ. Τὰ ἀντιτειχίσματα τὰ στηρίζοντα τὰ ὑπερῶα.
 Ε. Οἱ πρὸς δυσμὰς δύο πυλῶνες τοῦ Ἑσωνάρθηκος.
 Ζ. Ἡ εἰσοδος εἰς τὸ μεταξὺ τῶν δύο περιβόλων προαύλιον.
 Η. Βρύσεις πρὸς ἀγνισμόν τῶν προσευζομένων.
 Θ. Τὸ παράθυρον τοῦ Σεμπίλ-χανέ.
 Ι. Ὁ περίβολος τῶν Σουλτανικῶν Μαυσωλείων.
 Κ. Τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ Σουλτάν-Μουράτ.
 Λ. Τὸ Μαυσωλεῖον τοῦ Σουλτάν-Μουσταφᾶ.
 Μ. Ὁ Μινάρès τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ.
 Ν. Τὸ πρὸς δυσμὰς ἡμιθόλιον, φωτιζόμενον ὑπὸ πέντε θυρίδων.
 Ξ. Ἡ μεγάλη τοξοειδὴς θυρίς, ἡ φωτίζουσα τὸ ἐπάνωθεν τοῦ Νάρθηκος γυναικεῖον (1).
 Ο. Μικροὶ θολοσκέπαστοι πυργίσκοι, ὑψωθέντες ἐνταῦθα πρὸς στολισμὸν μόνον· διότι εἶνε διόλου πλήρεις ἔσωθεν.
 Π. Τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ μεγάλου ἡμιθολίου δύο μικρότερα, ἔχοντα ἕκαστον ἀνὰ ἓξ παράθυρα, καὶ σκεπάζοντα μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοίων δύο τῶν πρὸς ἀνατολὰς τὰ τέσσαρα ἡμικύκλια, τὰ ἐν ταῖς τοῦ Καθολικοῦ γωνίαις.
 Ρ. Τὸ ὑπὲρ τὸν Ἑσωνάρθηκα ὑπερῶν, φωτιζόμενον ἔξωθεν ὑπὸ ἐννέα μεγάλων καμαρωτῶν θυρίδων, καὶ ἀντιστηριζόμενον ἔξωθεν ὑπὸ τῶν ἑξ ἀντιτειχισμάτων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐξέχει.
 Σ. Ὁ ποτὲ πύργος τοῦ Κωδωνοστασίου.
 Τ. Ἡ μεγάλη θυριδοφόρος ἀψίς, ὁμοία τῆς ἐν τῇ βορείῳ πλευρᾷ, περικλείουσα ὅλον τὸν μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ἀντηρίδων τοῖχον, καὶ περιέχουσα δώδεκα ἀρρύθμως διατεθειμένας (2) θυρίδας.
 Υ. Τὰ ἑπτὰ παράθυρα τὰ φωτίζοντα τὸ γυναικεῖον.
 Φ. Δύο μεγάλαι καμαρωταὶ θυρίδες, κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ὑπὸ τὸ Στοιχ. Ξ, φωτίζουσαι τὰ κάτω Γυναικεῖα.

(1) Ἡ θυρίς αὕτη διαιρεῖται εἰς ἑξ χωρίσματα, διὰ μιᾶς ἐγκαρσίου ἐπιστηριζομένης εἰς δύο ἢ, κατὰ τὸν Γύλλιον, τρεῖς μικροὺς τετραγώνους κίονας, ὑπανέχοντας ἄλλους δύο, ἅπαντα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὑπογλαυκίζοντος. (2) Διότι αἱ ἑπτὰ κατώτεραι, ἀνοιγμένοι ὅλοι εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν, ἐκεῖ ὅπου τελειώνει τοῦ Γυναικεῖου ἡ στέγη, εἶνε πολὺ μικρότεραι τῶν ὑπεράνωθεν αὐτῶν πέντε. Μερικαὶ ἐξ αὐτῶν, καθὼς καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς Γυναικείοις, ἦσαν πρότερον κλεισμένα διὰ τοιχοδομίας, φθῆναι τῶν σεισμῶν.

Χ. Υποκάτωθεν αὐτῶν ἄλλαι, ὅμοιαι μὲ τὰς τῆς μεγάλης θυριδοφόρου καμάρας, φωτίζουσai τὰς ἐκατέρωθεν τοῦ ναοῦ αὐλὰς ἢ στοάς.
Ἐπαθε δὲ ὁ ναὸς οὗτος πολλάκις, καὶ ἐπομένως ἐπεσκευάσθη καὶ πρὶν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως, καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν. Καὶ Α', τῇ 9 'Ιανουαρίου τοῦ 867, πρὸ τῆς λεγομένης 'Ογδόης Συνόδου, ὅτε διεβράβη εἰς πολλά μέρη ὑπὸ σεισμοῦ· Β', τῇ 25 'Οκτωβρίου τοῦ 975, ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β' ἢ 'Ιωάννου τοῦ Τζιμισκῆ, διαβράβειστος τῆς πρὸς δύσιν αὐτοῦ ἀψίδος, καὶ καταπεσόντος καὶ τοῦ ἡμισφαιρίου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτόπτου 'Ιστορικοῦ, τοῦ Διακόνου Λέοντος (1), »ἅπερ αὖθις ὁ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος ἐν ἐξ ἐνιαυτοῖς ἐδομήσατο«, »δαπανήσας εἰς μόνας τὰς μηχανὰς τῆς ἀνόδου, δι' ὧν οἱ τεχνῖται ἰστάμενοι, καὶ τὰς ὕλας ἀναγομένας δεχόμενοι, ὠκοδόμουν τὸ πεπτωκός, χρυσοῦ κεντηνάρια δέκα«, κατὰ τὸν Κεδρ., Σκυλ., καὶ Γλυκᾶν· Γ', 'Ανδρόνικος δὲ Παλαιολόγος ὁ πρεσβύτερος, πληροφορηθεὶς τῷ 1317 παρὰ τῶν ἀρχιτεκτόνων ὅτι τὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ ναοῦ μέρος εἶχεν ἤδη κατακαθίσῃ καὶ ἐπαπεῖλει ταχεῖαν πτώσιν, »τὰς ὁρωμένας ταύτας ἐκ βάρων τῶν θεμελίων ἀνηγεῖρατο πυραμίδας (2), δι' ὧν κράτιστα τὸν ἀποτελούμενον ἔστησε κίνδυνον«, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν, ἀναλώσας πρὸς τοῦτο μέγα μέρος τῶν χρημάτων, ὅσα εἶχεν ἀφήσῃ, συμποσούμενα εἰς πολλὰς μυριάδας, ἡ μήτηρ αὐτοῦ Εἰρήνη, ἀποθανοῦσα ἐν Δράμᾳ τῷ 1316. Τοῦτο δὲ, λέγει ὁ αὐτὸς 'Ιστορικός, ἐμπόδισε τὴν κατάπτωσιν ὁλοκλήρου τοῦ ναοῦ, ὅτε περὶ τὰ 1345, ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου, αἰθρίας οὖσης, καὶ χωρὶς 'να συμβῇ σεισμός, ἡ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ ἀψὶς, προπεπονθυῖα ἤδη, καὶ ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1344 'να παραρρήγνυται ἡσυχῇ, καὶ 'να παραρρίπτῃ ὅχι μόνον ψηφίδας, ἀλλὰ καὶ πλίνθους ἐνίοτε, κατέπεσε τέλος ἐξ ὁλοκλήρου, συνεφελκύσασα καὶ τὸ ἐπερειδόμενον αὐτῇ τοῦ ἡμισφαιρίου μέρος (3), καὶ συντρίψασα τὸ τε Ἅγιον βῆμα καὶ τὸ Τέμπλεον κτλ. (4). Συρρέυσασα δὲ πρὸς τὴν θέαν τοῦ πάθους πᾶσα ἡ πόλις, καὶ δακρύσαντες τὸ συμβᾶν, ἤρξαντο ἐκφορεῖν τὴν ὕλην, ἐργαζόμενοι ἀνευδότως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἐπὶ τριάκοντα ἡμερονύκτια. Ἐξ αἰτίας δὲ τούτου, »καὶ αἱ τῶν Βασιλέων ἐτελετὰι (5), λέγει ὁ Καντακουζηνός (6), ἐν Βλαχέρναις ἐτελέσθησαν,

(1) 'Ιστορ. Βιβλ. Ι', 10. (2) Πυραμίδας καὶ Κρηπίδας λέγων ὁ Γρηγορᾶς ἐννοεῖ, φαίνεται, τὰ τέσσαρα ἀντιστοιχίσματα, τὰ ἀνεγερθέντα ὑπὸ τοῦ 'Ανδρονίκου πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δύο μεγάλων τοῦ 'Ιουστινιανοῦ ἀντιστοιχισμάτων. 'Αλλ' ὁ Δουκάγγιος λέγει ὅτι αἱ δύο πυραμίδες, τὰς ὁποίας ὁ 'Ανδρόνικος ἀνήγειρε πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ βορειοανατολικοῦ τοῦ ναοῦ μέρους, ἐπαπειλούντος πτώσιν, εἶνε αἱ πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὰς ἔξωθεν τοῦ ναοῦ γωνίας.

(3) Τὸ ἐν τρίτον σχεδὸν αὐτοῦ, κατὰ τὸν Καντακουζηνόν. (4) Τότε, φαίνεται, ὅτι καὶ ὁ 'Ελλάς συνέταξε τὴν σωζομένην ἐν χειρογράφῳ Μονιθίαν αὐτοῦ »Εἰς τὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας σύμπτωσιν«. (5) 'Η στέψις δηλ. τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς 'του.

(6) 'Ιστορ. Μέρ. Γ', βιβλ. δ'.

» ἐκεῖσε πρότερον εἰωθός. Τὴν μὲν οὖν μεγάλην στοάν μετὰ τοῦ βήματος
 » ἡ βασιλὶς ἀνήγειρεν αὖθις Ἄννα (1), Φακεωλάτον ἐπιστήσασα τῷ ἔργῳ
 » τὸ ἐπέκεινα δὲ μετὰ τῆς ὀροφῆς, βασιλεὺς ὕστερον ἀνέστησεν ὁ Καν-
 » τακουζηνός, καὶ τῆς ἄλλης ἐπεμελήθη τοῦ τεμένου εὐκοσμίας, ὅση τε
 » ἐν μαρμαροῖς καὶ λεπτῆς ψηφίδος διαθέσει. Εἴ τι δὲ ἐνέδει πρὸς τελείω-
 » σιν, Παλαιολόγος ὕστερον ἐπέθηκεν ὁ νέος Βασιλεὺς, μόνος ἤδη τῆς
 » Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἔχων τὴν ἀρχήν α.

Σελήμ. δὲ ὁ Β' τῷ 1573, κυριευθεὶς, μετὰ τὴν ἐν Ναυπάκτῳ ναυμα-
 χίαν, ὑπὸ ὀρμημάτων εὐλαβείας, ἐπεσκεύασε, πρὸς παρηγορίαν τῆς θλί-
 φεώς του, τὸν ναὸν τοῦτον, κατασκευάσας, κατὰ τὸν Καντεμίρην μὲν,
 καὶ τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ μιναρέδες εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας, πιθανώτε-
 ρον δὲ, τοὺς τρεῖς μόνον, διότι ὁ εἰς προὔπηρχε, καθὰ προείπομεν, ἀνυ-
 φωθείς ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ. Καταστρέψας δὲ καὶ τινὰ ἰδιωτικὰ οἰ-
 κήματα γειτνιάζοντα, ὠκοδομήσατο αὐτ' αὐτῶν δύο μεγαλοπρεπεῖ Ὑμνά-
 σια (μεδρεσέ). Τότε, φαίνεται ὅτι, ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ ναοῦ καὶ τὰς τέσ-
 σαρὰς ἐκεῖνας μαρμαρίνας πλάκας, τὰς ὁποίας, κατὰ τὴν συγκεχυμένην
 ἄλλως περιγραφὴν Δοσιθέου τοῦ Ἱεροσολύμων (2), περιεχούσας ἐγγεγραμ-
 μένην τὴν Ἡδίκτον τὴν δοθεῖσαν τῇ ἐκκλησίᾳ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος
 Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ, βεβαιοῦντος τὰ πεπραγμένα τῇ ἐπ' αὐτοῦ συγ-
 κροτηθείσῃ ἐν ΚΠ Συνόδῳ περὶ τοῦ πολυθρυλήτου ζητήματος τοῦ « Ὁ
 » πατήρ μου μεῖζων μου ἐστίν », εἶχον στήσῃ εἰς τὸ εὐώνυμον μέρος τοῖς
 εἰσιούσιν εἰς τὸν ναὸν, καὶ εἰς μέρος τὸ ἐνδότατον, ἐπερειδομένας ἐπὶ
 κίωνων λεπτῶν πορφυρῶν. Ἦσαν δὲ ἐκάστη τὸ μὲν μῆκος ὀργυῖαι τρεῖς,
 » τὸ δὲ πλάτος ὀργυῖαι ἐλάσσονες, ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων τετρά-
 » γωνον ἴσον ἰσάκεις. Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Ἡδίκτου τούτου εἶνε ἄξια ἀνα-
 γνώσεως, ὅταν ἐνθυμηθῇ τις εἰς ὁποίαν ἐποχὴν ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἐπι-
 τλοφορεῖτο « Μανουήλ ἐν Χριστῇ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς, Πορφυρογέν-
 » νητος, Ῥωμαίων Αὐτοκράτωρ, εὐσεβέστατος, ἀεισέβαστος, Ἰσαυρικός,
 » Κίλικικός, Ἀρμενικός, Δαλματικός, Οὐγγρικός, Βοσθνικός, Χωρβατικός,

(1) Τὴν εἰκόνα τῆς βασιλίδος ταύτης, καλουμένης πρότερον Ἰωάννας, θυγατρὸς Ἀμεδαίου τοῦ Β' Ἰ
 Κόμητος τῆς Σαβαυδίας (Savoie) καὶ Μαρίας τῆς Βραδαντινῆς, ὡς μεγίστην εἰς τὰ τότε δυστυχῆ τῇ
 Γραικορωμαϊκῇ αὐτοκρατορίᾳ πράγματα ἐξασκησάσης ἐπὶ ῥῶσιν, δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ
 πρωτοτύπου τοῦ ἐν τῷ ποτὲ Μουσείῳ τοῦ Καρδινάλεως Βαρβερίνη. (2) Δωδεκαβ. Η', Θ', 1.
 Ἡ διγγήσις αὕτη τοῦ Πατριάρχου πολὺ ἔχει τὸ ἀπίθανον. Τὸ μέγεθος ἰδίως τῶν πλακῶν εἶναι
 ὑπερβάλλον· ἡ δὲ ἐπίθεσις τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Σουλτάν-Σουλεϊμάνου, ἀμάρτυρος
 καὶ ἀσυμβίβαστος μὲ τὰ Τουρκικὰ ἔθιμα. Πόσον ἤθελε κάλλιον ὠφελήσῃ τὴν ἀρχαιολογίαν ὁ μακά-
 ριος οὗτος ἀνὴρ, ἐὰν ἀπεμνημόνευε τὰς πηγὰς ὅθεν ἤντλησε διάφορα ἱστορικὰ ἀνέκδοτα τῆς Δωδε-
 καβόλου του, δι' ἑλλειψιν τῶν ὁποίων ὁ μέλλων ποτὲ 'να ἀνεγείρῃ τὸ κολοσσαῖον μνημεῖον τῆς
 μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐθνικῆς ἡμῶν Ἱστορίας, θέλει ἀναγκασθῇ ἢ 'να ἀντιγράψῃ ἀβασανίστως τὰ πλεί-
 στα, ἢ 'να 'τα παραλίπη διόλου ὡς ὑποδολμὰτα!

» Λαζικός, Ίβηρικός, Σερβικός, Ζηκχικός, Χαζαρικός, Βουλγαρικός, Γοτ-
 » θικός, Θεοκυβέρνητος, κληρονόμος στέμματος τοῦ Μεγάλου Κωνσταν-
 » τίνου, καὶ ψυχῇ νεμόμενος πάντα τὰ τούτου δίκαια... « Τὴν ἐπιγραφὴν
 ταύτην ἤρμήνευσαν Τουρκιστὶ εἰς τὸν Σουλτάνον οἱ κατὰ ζήτησιν αὐτοῦ
 παρὰ τοῦ Πατριάρχου σταλέντες σ ο φ ο ί. Ἐκεῖνος δὲ, κατὰ προτροπὴν
 τοῦ Μουφτῆ, διέταξε ἵνα ἀποξεσθῶσι τὰ γράμματα, καὶ, συντριβεισῶν τῶν
 τριῶν πλακῶν, τὴν μείνανσαν ἐπέθηκε τῷ τάφῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸν
 ὅποιον τῷ ὄντι ἤρμοζον πολὺ καταλληλότερον οἱ τίτλοι οὗτοι. Εἶχε δὲ
 ἀναλάβει ἵνα ἀνοικοδομήσῃ καὶ τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ναοῦ ἡμισφαίριον, κατὰ
 ῥαγὲν ὑπὸ σεισμοῦ, ἀλλὰ ὅθεν ἐπρόφθασεν ὅθεν ἐτελειώθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ
 διαδόχου αὐτοῦ Σουλτάν-Μουράτ τοῦ Γ', ὅς τις καὶ ἐσωτερικῶς διεκόσμησε
 καὶ ἐξωτερικῶς ἐπηύξησε δι' οἰκοδομῶν τὸν ναόν, τὸν ὅποιον εἶχεν ἤδη
 ἐπισκευάσῃ καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ Σουλτάν-Σουλεϊμάν.

Ἄλλ' εἰς τὸν νῦν εὐκλεῶς αὐτοκρατοροῦντα Σουλτάνον Ἀμπδ-οὐλ-
 μετζήδ ἀπέκειτο ἡ δόξα τῆς γενικῆς τοῦ ναοῦ τούτου ἐπισκευῆς, ἥ τις εἰάν
 ὀλίγον τι ἀνεβάλλετο, ἐμελλε ἵνα ἀποβῇ ἀκατόρθωτος, καὶ τὸ κτίριον
 ἵνα καταπέσῃ ἴσως ἐξ ὀλοκλήρου. Ἄλλ' εὐτυχῶς ἀπεπερατώθη, χάρις
 εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος πρόνοιαν, καὶ τὴν ἰ-
 κανότητα καὶ τὸν ζήλον τῶν ἀρίστων ἀρχιτεκτόνων Φοσσάτων. Καὶ ἡ ἀ.
 τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1849 μένει τοῦ λοιποῦ ἀξιωμακροῦντος εἰς τὴν ἱστο-
 ρίαν τοῦ κοσμοθρυλήτου τούτου κτιρίου· διότι, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν,
 παρασκευὴν τῆς ἐβδομάδος, περαιωθείσης τῆς ἐπισκευῆς, μετὰ διετῆ χρό-
 νον καὶ ὑπερόγκους δαπάνας (1), παρευρεθείς εἰς τὴν τελεσθείσαν ἐν αὐτῷ
 προσευχὴν ὁ Σουλτάνος, ἐπέχουσιν ἐγκαινίων τύπον, ἐφιλοδώρησε μεγα-
 λοπρεπῶς τοὺς ἀρχιτέκτονας, τοὺς ζωγράφους, καὶ τοὺς λοιποὺς τεχνί-
 τας καὶ ἐπιστάτας· νομισματοσήμεον δὲ χρυσοῦν, φέρον ἔνθεν μὲν τὴν εἰ-
 κόνα τοῦ ναοῦ, ἐκ θατέρου δὲ τὸ μονόγραμμα τοῦ Σουλτάνου, θέλει δι-
 αϊωνίσῃ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο συμβάν τῆς αὐτοκρατορίας του.

Καὶ τοῦτο μὲν εἶνε τὸ ἱστορικὸν τοῦ κτιρίου τούτου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου
 ὅταν τις ἀναλογισθῇ πόσα καὶ πόσον παράδοξα πράγματα ἐτελέσθησαν, ἐν
 διαστήματι 1300 ἐτῶν, θέλει δικαιώσῃ, ἐλπίζομεν, τὴν λεπτομέρειαν μεθ'
 ἧς διεγράψαμεν ἕκαστον αὐτοῦ μέρος. Στέψεις Αὐτοκρατόρων, Πατριαρ-
 χῶν ἐνθρονίσεις, θριάμβων καταγωγαί (2), αἰρετικῶν κατακρίσεις, ἔλαι
 τῆς Γραικορωμαϊκῆς ἱστορίας αἱ ἐπίσημοι πράξεις εἶνε συνδεδεμένοι μετὰ τοῦ

(1) Εἰς 20,000,000 Τουρκικῶν γρασιῶν ὑπελογίσθη, ὡς λέγεται, ἡ δαπάνη τῆς ἐπισκευῆς ταύ-
 τῆς. Ἦκουσα δὲ, πλην δὲν ἤδυνήθην ἵνα τὸ ἐξακριβώσω, ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς ποσότητος ταύτης
 ἐχορήγησεν ἡ περιουσία τοῦ τελευταίου Σιγ-οὐλ-ἡσλάμη, ἀποθανόντος οὐ μόνον ἀτέκνου, ἀλλὰ
 καὶ ἀγάμου. (2) Τὸν τελευταῖον θρίαμβον κατήγαγεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ Μανουήλ ὁ Κομνηνὸς τῷ
 1156 ἀπὸ τῶν ἡττηθέντων ὑπ' αὐτοῦ Πανονίων.

ναοῦ τούτου τὴν ἱστορίαν. Θέλει τις ἵνα ἴδῃ καθαιρούμενον Πατριάρχην ἃς ἀναγνώσῃ τὸν Θεοφάνην, διηγούμενον πῶς ὁ ἀπὸ Συλλαίου (τῆς Παμφυλίας) Κωνσταντῖνος ἐκεῖνος ὁ ἐπὶ Κοπρωνύμου, τὸν ὅποιον τρεῖς ἄχρι τοῦδε ἀπηντήσαμεν, καθηρέθη ἐνταῦθα καὶ ἀνεθεματίσθη, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐμαστιγώθη ἀνηλεῶς. » Ἐκέλευσε δὲ αὐτὸν εἰς φορεῖον βασταχθῆναι, καὶ » ἀπελθόντα καθίσαι ἐν τῇ Σολαίᾳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Καὶ ἀσηκρῆ » τις ἦν σὺν αὐτῷ, βαστάζων τόμον χάρτου, ἐν ᾧ ἦν γεγραμμένα τὰ τοῦ » του αἵτια. Παντός δὲ τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως ἐκ διαταγῆς βασιλικῆς ἐκεῖ » σε ἄθροισθέντος καὶ ὁρῶντος, ὑπανεγινώσκετο ὁ χάρτης εἰς ἐπήκοον παν » τὸς τοῦ λαοῦ. Καὶ κατὰ ἐν κεφάλαιον ἔπαιεν αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ὁ ἀση » κρῆτις, τοῦ Πατριάρχου Νικήτα (1) ἐν τῷ συνθρόνῳ καθεζομένου καὶ » ὁρῶντος. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀναβιδάσαντες αὐτὸν ἐν τῷ ἄμβωνι, καὶ στή » σαντες ὄρθιον, ἔλαβε Νικήτας τὸν χάρτην, καὶ ἀποστείλας ἐπισκόπους » καὶ λαβὼν τὸ ὠμοφόριον αὐτοῦ, ἀνεθεμάτισεν αὐτὸν, καὶ ἐπονομάσαντες » Σκοτίοφιν, ἐξέωσαν αὐτὸν ὀπισθοφανῶς τῆς ἐκκλησίας α. Θέλει ἔπειτα ἵνα ἴδῃ στεφόμενον Αὐτοκράτορα, ἃς ἀκούσῃ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα, διηγούμενον τὴν στέψιν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ὅστις εἶνε ἐκ τῶν ἐλί » γων ἐκείνων, ὅσοι, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γενόμενοι δυναστεῶν ἀρχηγέται, συν » ἐκάλυψαν μὲ τῆς πορφύρας τὴν λάμψιν ὅλα τὰ προλαβόντα αἵσχη. Εἶχεν ἤδη τῇ α'. Ἀπριλίου τοῦ 866 κατακοπῇ μεληδὼν ὁ Βάρδας, ὁ φιλόμουσος καὶ φιλόδοξος ἐκεῖνος θεῖος τοῦ Μιχαήλ, ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Βασίλειον ἐντὸς τῆς σκηνῆς (κόρτης) καὶ εἰς τὸ πλάγιον τοῦ ἀνεψιοῦ του, καὶ ἰδοὺ τῇ 2^ῃ Μαΐου, ὅψε σαββάτου τῆς Πεντηκοστῆς ὁ Μιχαήλ μηνύει τῷ Πατριάρχῃ (Φώτιος ἦν ἐκεῖνος, οὗ πολὺς παρὰ πᾶσι λόγος), ὅτι τῇ ἐπαύριον μέλλει » να ἀναγορευθῇ ὁ Βασίλειος. Καὶ ἀμέσως ἀπὸ πρωίας προέρχονται ἐκ τοῦ Παλατίου δύο σελλία (2). » Οἱ δὲ λαοὶ ἐταράχθησαν, πῶς, ἐνὸς βασιλέως » ὄντος, δύο σελλία ἐξῆλθον. Τοῦ δὲ Βασιλέως διερχομένου ἐν τῇ προε » λεύσει, ὀπισθεν Βασίλειος περιεπάτει φορῶν σκαραμάγγιον (3) μετὰ σπα » θίου, ὡς ἔθος Παρακοιμωμένοις. Μέχρι δὲ τῶν Βασιλικῶν πυλῶν ἐλθὼν » ὁ Βασιλεὺς, οὐκ ἀπέθετο τὸ στέφος, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Βασιλεῦσιν (4), » ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ εἰσῆλθε μέχρι τῶν Ἀγίων θυρῶν, καὶ ἀντιστρα » φεῖς ἀνέβη τοὺς βαθμοὺς τοῦ Ἀμβωνος ἐστεμμένος, καὶ ὑποκάτω τοῦ » Ἀμβωνος Βασίλειος ὁ Παρακοιμώμενος, κάτωθεν δὲ τοῦ Βασιλείου,

(1) Τοῦ ἐπιλεγομένου Σθλάβου, ὃς τις τὸν διεδέχθη τὴν 16 ἢ 18 Νοεμβρίου. (2) Διότι καὶ τότε, καθὼς καὶ τῶρα εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ θρονίον τοῦ Αὐτοκράτορος ἐστελλετο, φαίνεται πρὶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ Παλατίου. (3) Καπότον ἢ Γιαγμουρλοῦκι κόκκινον καὶ χρυσόκλαδον (ἄλοιον καμπαραλύδικον) μὲ κουκούλαν. Περὶ πάντων τούτων κατ' ἔκτασιν εἰς τὸ Γ', Μέρος. (4) Ἴδε περὶ τοῦ ἔθους τούτου καὶ τὴν μετ' ὀλίγον ἐκτεθησμένην ὑπόθεσιν μείωσιν.

» Λέων ὁ Κοιαιίστωρ καὶ Ἀσκηρήτις, ἔχων τόμον ἐπὶ χειρας, καὶ ὁ Πραι-
 » πόσιτος, καὶ οἱ Δήμαρχοι ἅμα τοῖς δήμοις. Ἦρξατο οὖν ὁ ἀσκηρήτις
 » ἀναγινώσκειν, λέγων ὅτι » Βάρδας ὁ Καῖσαρ ἐδουλεύσατο κατ' ἐμοῦ ἀνε-
 » λειν με· καὶ εἰ μὴ διὰ Βασιλείου ἐμηνύθη μοι, οὐκ ἂν ἐν τοῖς ζώσιν ἦμην.
 » Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐτελεύτησεν ὑπὸ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας· θέλω δὲ Βασίλειον
 » Παρακοιμώμενον, ὡς πιστὸν ὄντα, καὶ φυλάττοντα τὴν ἐμὴν βασιλείαν,
 » καὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐλευθερώσαντά με, εἶναι φύλακα τῆς ἐμῆς βασιλείας,
 » καὶ ὑπὸ πάντων εὐφημεῖσθαι ὡς βασιλέα». Βασίλειος δὲ ἐπληροῦτο δα-
 » κρύων (1). Καὶ δέδωκεν ὁ Βασιλεὺς τῷ Πατριάρχῃ τὸ στέμμα, ἅρας ἐκ
 » τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς. Ὅς, εἰσαγαγὼν αὐτὸ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Τραπεζῇ, ἐποίη-
 » σεν εὐχὴν ἐπ' αὐτῷ. Καὶ οἱ Πραιπόσιτοι, ἐνέγκαντες διδητήσιον καὶ
 » τζαγγία, ἐνέδυσαν Βασίλειον, ὅς τις, βαλὼν τὴν χλαμύδα, ἔπεσεν εἰς
 » τοὺς πόδας τοῦ Βασιλέως. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Πατριάρχης, καὶ ἦρε τὸ
 » στέμμα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Βασιλείου, καὶ ἐπέδωκεν αὐτὸ τῷ Βασι-
 » λεϊ· καὶ, τῶν σκήπτρων πεσόντων, ὡς ἔθος (2), ἔσπεψεν ὁ Μιχαὴλ τὸν
 » Βασίλειον, καὶ εὐφύμησαν πάντες: » Μιχαὴλ καὶ Βασιλείου πολλὰ τὰ ἔτη.»
 Ἀλλῃ, ὅπως διάφορον, μορφήν εἶχε πάντως ἡ τελετὴ τῆς στέψεως τοῦ
 πρώτου Λατίνου Αὐτοκράτορος Βαλδουίνου τοῦ Βαλδουίνου, ἀναγορευθέν-
 τος μὲν τῇ 15 Ἀπριλίου, στεφθέντος δὲ τῇ 17 Ἰουλίου τοῦ 1204, ἀφ' οὗ
 προεφηφίσθη ὑπὸ δώδεκα ἐκλογέων, ἔξ μὲν ἐκ μέρους τῶν Γάλλων, Νεβέ-
 λωνος τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σουεσσίωνος, Κορράδου τοῦ ἐπισκόπου τοῦ
 Ἀλμπερτστάδτ, Γαρνιέρου τοῦ ἐπισκόπου Τροίας, Πέτρου τοῦ ἐπισκόπου
 τῆς Βηθλεὲμ (τοῦ καὶ Λεγάτου τοῦ Πάππα), Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου
 Πτολεμαίδος (Ἀκχης), καὶ Πέτρου τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Λομβαρδίᾳ
 Λόκας (τοῦ μετὰ ταῦτα Πατριάρχου Ἀντιοχείας)· ἔξ δὲ ἐκ μέρους τῶν
 Οὐγενετῶν, Βιταλίου τοῦ Δάνδολου, ναυάρχου, Ὁθωνος Κυρίνου, Βερ-
 τουκχίου Κονταρίνου, Νικολάου Ναβαγκέρου, Πανταλέοντος Βάρδου,
 καὶ Ἰωάννου Βασεγγίου ἢ, κατ' ἄλλους, Μικάλη.
 Ὁ δὲ Χάμμερ ἀναφέρει, διὰ τὸ παράδοξον τῆς συμπτώσεως, καὶ τὴν
 ἐπὶ Σουλτάν-Μουράτ τοῦ Δ' συγκροτηθεῖσαν ἐν τῷ ναφ τῆς Ἀγίας Σοφίας
 φιλονεικίαν μεταξὺ τῶν θεολόγων μὲν τοῦ Ἰσλαμισμού ἀφ' ἐνός, ἀντι-
 προσωπευμένων ὑπὸ τοῦ μεγάλου νομοδιδασκάλου Γαζή-Χάν, τῶν ἐκ
 τοῦ τάγματος δὲ τῶν Μεβλεθῆ καὶ Χαλβετῆ δερβίσιων καὶ σοφίδων ἀφ'

(1) Ἐὰν γε χαρὰς δάκρυα μόνον ἦσαν, ἢ καὶ τύψεως συνειδότος; (2) Σκήπτρα ἐλέγαντο
 τὰ δόρατα τῶν σημαίων, τὰ βαρβαρικώτερον Βάνδα καὶ Πιλαιχία, τὰ ὅποια εἰς μὲν
 τὰς προελεύσεις τοῦ Αὐτοκράτορος ἢ τῆς Αὐτοκρατορίας προεπαρεύοντο· εἰς ὠρισμένας δὲ τινὰς
 περιστάσεις, ὅσων προφανομένου (πρακτικῶς) τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰσπορευομένων ἢ ὑψου-
 μένων ἐν καιρῷ τῆς λειτουργίας τῶν θείων δώρων κτλ., ἐκλίνοντο (ἐπιπτον), καθὼς συνειθίζεται
 καὶ τῶρ.

ἐτέρου, οἱ ὅποιοι διετείνοντο 'να ὑποστηρίξωσιν ἀληθῆ τὴν ὑπαρξίν τοῦ Χιζρ, τοῦ φύλακος τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, τὸ ἔννομον τῆς μουσικῆς καὶ ὀρχήσεως ἐν ταῖς προσευχαῖς, τὴν εἰς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν προσέλευσιν τοῦ Φαραὼ, τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τοῦ καχδὲ καὶ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἑπτὰ -ὀκτὼ ἄλλα τοιοῦτότροπα κεφάλαια, προεξάρχοντος αὐτῶν τοῦ Σείχ-Σι-βαζῆ, τὸν ὅποιον ὁ πολὺς Ἱστορικός οὗτος παραβάλλει (τολμηρότερον τοῦτο) πρὸς τὸν μέγαν παρὰ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, καθὼς καὶ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην πρὸς τὴν κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου συγκροτηθεῖσαν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ Σύνοδον τῷ 1341, πρὸ 300 δηλαδὴ ἀκριβῶς ἐτῶν.

Ἐδῶ, τέλος, ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῇ 29 Μαΐου τοῦ 1453, συνέρρευσαν σωρηδὸν οἱ ἄθλιοι πολῖται, ἄνδρες πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως, γυναῖκες μὲ τὰ βρέφη εἰς τὰς ἀγκάλας, μοναχοὶ καὶ μονάζουσαι, ὅλοι συμπεφυρμένοι καὶ καταπεπληγμένοι. Συνέτρεχον δὲ, οὐχὶ, καθὼς ἴσως ᾔθελεν ὑποθέσῃ τις, ὡς πρὸς ἀπόρθητον φρούριον, ἀλλ' ἐναγόμενοι ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἄχρι τοῦ Πορφυροῦ κίονος· ἐκεῖθεν δὲ, κατ' ἐπιφάνειαν ξιφηφόρου Ἀγγέλου, οἱ διωκόμενοι τέως ἔμελλον 'να λάβωσι διωκόντων θέσιν, καὶ, κατακόπτοντες τοὺς Τούρκους αὐτοί, 'να ἐξώσωσιν αὐτοὺς τῆς πόλεως. Ὑπὸ τοιούτων ἐλεεινῶν ἐλπίδων ἀνεπτοημένοι οἱ δυστυχεῖς, ἔσπευδον, καταλιπόντες τὰς οἰκίας αὐτῶν, 'ν' ἀφήσωσιν ὀπίσω, τίς ταχύτερον, τὸν περίφημον κίονα. »Καὶ αὕτη ἦν ἡ αἰτία, λέγει ὁ Δούκας, »τῆς εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν φυγῆς. Ἐγένετο οὖν ἐν μιᾷ ὥρᾳ ὁ ὑπερ-»μεγέθης ἐκεῖνος ναὸς πλήρης ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ κάτω, καὶ ἄνω,»καὶ ἐν τοῖς περιαιυλίοις, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ὄχλος ἀναρίθμητος. Κλεί-»σαντες δὲ τὰς θύρας, εἰστήκεσαν, τὴν παρὰ τοῦ Ἀγγέλου σωτηρίαν ἐλ-»πίζοντες. Οἱ Τούρκοι ἐν τούτοις σφάζοντες, διαρπάζοντες καὶ αἰχμα-»λωτίζοντες, ἔφθασαν ἄχρι τοῦ ναοῦ, καὶ συντρίψαντες τὰς πύλας, ἐχώ-»ρησαν ξιφήρεις ἐντὸς, ἀντίστασιν κατ' ἀρχὰς ὑφορώμενοι· ἀλλ' ἄφ' οὗ εἶδον τὸν μυριάριθμον ὄχλον ἐκεῖνον ἀοπλον, ἐκπληκτον, καὶ εἰς οἰμωγὰς καὶ θρήνους μόνον διαλυόμενον, »ἕκαστος τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον ἐδέσμευ-»ὥς πρόβατον, οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖ ὁ ἀντιλέγων ἢ μὴ προδιδούς ἑαυτὸν. »Ὅποια σκηνὴ φρικώδης, ἀξία τῆς γραφίδος τῶν Γεράρδων καὶ Βερνέτων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος! ἀνδρῶν οἰμωγαί, γυναικῶν ὀλολυγαί, νηπιῶν κλαυθμυρισμοί, ὅλα τῆς βίας καὶ τῆς ἀπελπισίας τὰ εἶδη! »Καὶ ἦν ἰδεῖν»ὄρμαθους ἐξερχομένους ἀπείρους ἐκ τοῦ ναοῦ, ὥσπερ ἀγέλας! »Πε-»ρὶ δὲ ὁγδόην ὥραν τῆς ἡμέρας εἰσῆει καὶ ὁ Σουλτάνος ἐντὸς τῆς»πόλεως σὺν τοῖς αὐτοῦ Μεσάζουσι καὶ ἐτέροις Σατράπαις. Κατελθὼν»δὲ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀποβάς τοῦ ἵππου, καὶ εἰσελθὼν ἐν-

» τὸς (1), ἐξέστη ἐπὶ τῇ θεᾷ. Εὐρὼν δὲ ἓνα Τοῦρκον κατεάξαντα μίαν τῶν
 » μαρμάρων ἐκείνων, αὐτὸν μὲν ἡρώτα, τίνι τρόπῳ φθείρει τὸ ἔδαφος; Ὁ δὲ
 » ἀπεκρίνατο Ἐνεκα πίστεως (ντὶν χακκχὺ ἱπτσούν). Αὐτὸς δὲ, τείνας τὴν
 » χεῖρα, παῖει τῷ ξίφει τὸν Τοῦρκον, λέγων καὶ τοῦτο· Ἀρκεῖ ὅμιν ὁ θη-
 » σαυρὸς καὶ ἡ αἰχμαλωσία· αἱ δὲ οἰκοδομαὶ τῆς πόλεως ἐμαὶ τυγχάνου-
 » σιν... Ἐλκύσαντες δὲ τὸν Τοῦρκον ἐκ τῶν ποδῶν ἔξω ἡμιθανῆ ἔβριψαν.
 » Αὐτὸς δὲ κελεύσας ἓνα τῶν αὐτοῦ ἱερέων, ἀνέβη ἐπ' ἄμβωνος, καὶ διελά-
 » λησε τὴν αὐτῶν προσευχὴν. Αὐτὸς δὲ, ἀναβάς ἐπὶ τῆς Ἀγίας τραπέζης,
 » ἐποίησε τὴν προσευχὴν α·.

Πλησίον τῆς Ἀγίας Σοφίας ἦτον

Ὁ οἶκος τοῦ Πατριάρχου,

τοῦ ὁποίου δύο τρίκλινοι, οἱ ἐπισημότεροι, ἔδλεπον ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ
 Αὐγουσταίου. Τούτων ὁ μὲν καλούμενος Θωμᾶ ἰττης παρωνομάσθη ἀπὸ
 τοῦ κτίσαντος αὐτὸν πατριάρχου Θωμᾶ τοῦ Α', πατριαρχεύσαντος ἀπὸ
 τοῦ 607 μέχρι τοῦ 610 ἐπὶ Φωκᾶ, καὶ ἀναφερομένου εἰς τὰ Μηνολόγια
 ὡς Ἀγίου. Ἐν αὐτῷ συνεκροτήθησαν καὶ Σύνοδοι τοπικαί, καθὼς διηγεί-
 ται ὁ Φώτιος ἐν τῷ Νομοκάνονι (2). Εἰς δὲ τὰς ὑποκάτωθεν αὐτοῦ κα-
 μάρας, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ἀπέκειτο ἡ τοῦ Πατριαρχείου Βιβλιοθήκη,
 πυρποληθεῖσα μετὰ τοῦ τρικλίνου τούτου τῷ 781. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη,
 συστηθεῖσα μὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ κτίτορος καὶ ἐπωνύμου τοῦ τρικλί-
 νου, αὐξηθεῖσα δὲ βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν διαδεξαμένων ἐκείνων, ἀναφέρεται
 συχνάκις ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Γ' Συνόδου καὶ ἀλλαχοῦ· διότι ὡςάκις
 περὶ ἐκκλησιαστικοῦ μάλιστα ζητήματος προέκειτο, ἐξ αὐτῆς ἐλαμβά-
 νοντο τὰ πρὸς λύσιν αὐτοῦ θεωρητέα βιβλία, ὡς γνησιώτερα καὶ ἀνόθευτα.
 Ὅθεν καὶ ὁ Ἅγιος Θεοφάνης ὁ Στουδίτης, προσκληθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελ-
 φοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου ὑπὸ τοῦ Αυτοκράτορος Θεοφίλου εἰς τὸ Λαυσαϊκὸν
 Τρίκλινον, ἵνα διαλεχθῶσι δημοσίᾳ περὶ πίστεως, ὡς προείπομεν, καὶ
 προτεινόμενος ῥῆσιν τινα τοῦ Ἡσαΐου, » ἐκείνην, ἔλεγε προστιθεὶς, τὴν
 » εἶδλον κομισθῆναι, τὴν κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν βιβλιοθήκην, ἐν τῷ Θω-
 » μαίτῃ κατὰ τήνδε τὴν θέσιν κειμένην (3) α·. Ἐν αὐτῇ ἀπέκειντο ἰδίως
 » τὰ σχεδιάσματα τῶν ἐξηγήσεων τῆς θείας Γραφῆς, ἃ ὁ χρυσοῦς τὴν
 » γλῶτταν συνεγράψατο Ἰωάννης, α κατὰ τὸν Ζωναρᾶν. Ὁ δὲ Νικηφόρος

(1) Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ἐσφαλμένη καὶ ἡ παρὰ πολλοῖς τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν
 ἐπαναλαμβανομένη φήμη, ὅτι ὁ Μεχμέτ, εἰσελθὼν ἔφιππος ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἐπέβησεν ἐπὶ τῆς
 Ἀγίας τραπέζης, καὶ τοῦτο, λέγουσι, κατὰ παρακλῆσιν τῶν περὶ αὐτὸν, οἵτινες τὸν ἐπληροφό-
 ρησαν ὅτι καὶ οἱ εὐγενεῖς τῶν Γραικορωμαίων ἔφιπποι εἰσέρχοντο εἰς τὸν ναόν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ὁ
 Αυτοκράτωρ, καθὰ προείπομεν, εἰσερχόμενός εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἄφινε καὶ τὸ στέμμα τοῦ καὶ τὸ
 ξίφος τοῦ εἰς τὸν νάρθηκα. (2) Τίτλ. ΙΓ', κεφ. Β'. (3) Κεδρ.

ὁ Κάλλιστος λέγει (1) ὅτι »τὰ πλείω τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας ἡρανίσαντο »ἐκ τῶν παρὰ ταύτης ὑπομνημάτων, ἐξέτι νέου ἱκανῶς παρεδρεύων τῷ »μεγάλῳ τούτῳ ναῷ«. Ὅθεν φαίνεται ὅτι περιεῖχε πολύτιμα ἱστορικά συγγράμματα.

Συνημμένος τούτῳ, καὶ γειτνιαῶν τῇ τοῦ Μιλίου ἀψίδι, ἦν ὁ ἀνδρῶν (2) ὁ καλούμενος Μάκρων, διὰ τὸ ἐπίμηκες, ὡς ἔοικεν, αὐτοῦ σχῆμα. Χωρίζων ἀπ' ἀλλήλων διάφορα ἄλλα δωμάτια. Περιεκέλειστο δὲ, καθὼς ἦσαν συνήθως περικλεισμένοι οἱ ἀνδρῶνες, διὰ δρυφράκτων, τὰ ὅποια, ἐν τῇ γενομένη ἐν αὐτῷ ἀναγορεύσει τοῦ Μιχαήλ, τοῦ υἱοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, περιηρέθησαν, »ὅπως ὀφθῇ τῷ λαῷ, ὅς εἰς τὴν αὐλαίαν τοῦ »Αὐγουστεῶνος συνήθροιστο«, κατὰ τὸν Παχυμέρη.

Παρὰ τοὺς τρικλίνους τούτους, ἀναφέρονται ὁ Μιχαηλῖτης, ἀπὸ τοῦ κτίτορος ὡσαύτως, Μιχαήλ τοῦ Ὁξείτου (3), τοῦ ἐπιλεγομένου Κουρκοῦ, πατριαρχεύσαντος τῷ 1143-1146· ὁ τοῦ Θεοπεταλοῦ, ἐν ᾧ Ἰωάννης (ὁ καὶ Ἰαννῆς), ὁ ἐπὶ Θεοφίλου πατριάρχης, διατεμὼν φλεβότομῳ τὴν ἰδίαν γαστέρα, προσεποιήθη ὅτι ἐμαχαιρώθη ὑπὸ τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Θεοδώρας· ὁ καλούμενος Αἰ Σύνοδοι, καθὼς λέγομεν τῶρα, τὸ Συνοδικόν, κτλ.

Τὸ δὲ Μέγα καὶ Μικρὸν Σέκρετον τοῦ Πατριαρχείου, τὰ ὅποια καὶ Προόδων οἴκους ὀνομάζει ὁ Νικηφόρος, ἦσαν ζωγραφισμένα διὰ χρυσοῦ μουσείου καὶ κηροχύτου ὕλης (ὕελογραφίας) μετὰ εἰκόνας τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν Ἀγίων, τὰς ὁποίας ὁ ἐπὶ Κοπρωνύμου Πατριάρχης Νικήτας ὁ ἀπὸ Σθαλάων, τὰς μὲν ἀπέξεσε, τὰς δὲ κατέχρισεν, ὡς καὶ πάσας τὰς λοιπὰς τοῦ Πατριαρχείου. Ἐν αὐτοῖς, καὶ μάλιστα ἐν τῷ Μεγάλῳ, ἐδίκαζεν ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν Ἐξωκατακοίλων (4). Συνεκροτοῦντο δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ Σύνοδοι, »προκαθημένου τοῦ ἀγιωτάτου »Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου«, κατὰ τὸν Ξιφιλίνον.

Τὸ δὲ Σέκρετον (Γραφεῖον ἢ Δικαστήριον) τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου, τὸ ἄλλως Οἰκονομεῖον, ἄδηλον ἐὰν ἦτον ἐντὸς τοῦ Πατριαρχείου, ἢ μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ Παλατίου περιοχῇ. Δοθέντος ὅμως τοῦ πρώτου, ἔπεται ὅτι εἶχε καὶ λουτρὸν τὸ Πατριαρχεῖον· διότι ἀναφέρει ὁ Κωδινὸς »τὸ μέγα »λουτρὸν τοῦ Οἰκονομείου, τὸ πλησιάζον εἰς τὸ Τσυκανιστήριον, ἔχον »ἐνθήκας ἐπτὰ καὶ στοὰς δώδεκα καὶ κόλυμβον εὐμεγέθη ἐνζωδὸνα. Εἰς τὸ λουτρὸν τοῦτο μᾶλλον, παρὰ εἰς τὴν Φιάλην τῆς Ἀγίας Σοφίας, νο-

(1) Ἐν προοιμίῳ τοῦ Α'. Βιβλ. τῆς Ἱστορ. (2) Ἔστι δὲ ἀνδρῶν, κατὰ τὰ Γλωσσάρια μὲν, ἥτοιχοι »ἐνθα οἱ ἄνδρες εἰώθασιν ἀθροίζεσθαι« κατὰ δὲ τὸν Βιτρούβιον, »Itinera quae inter duas aul- »las media sunt interposita, quasi Μεσάολια« κατὰ δὲ τὸν Ἰωάννην, De Janua, »Spatium »inter duas Domos«, ἀπαράλλακτα ὅτι σημαίνει καὶ τὸ Τουρκ. Μαμπεϊν. (3) Ἐκ τῆς ἐν τῇ Ὁρείᾳ νήσῳ τῆς Προποντίδος Μονῆς. (4) Ἰδε εἰς τὸ Γ' Μέρος τὴν σημασίαν τῆς λέξεως.

μίξω, καθά προεῖπον, ὅτι ἐλούετο ὁ Σουλτάν-Ἀζατίνης με τοὺς περὶ αὐ-
τὸν, καθὼ καὶ φίλος τοῦ Πατριάρχου Ἀρσενίου τοῦ Αὐτωρειανοῦ ἦτον
(ὅς τις μάλιστα ἔλεγεν ὅτι καὶ τὸν κατήχησε), καὶ οἱ Σταυροὶ ἐν τῷ τοῦ
Πατριαρχείου λουτρῷ ἤρμυζε μᾶλλον ἢ νὰ ἦνε ἐγγεγλυμμένοι. Ὅπως ὁμοίως
κεν ἔχη, ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον εἶχε πάντοτε λουτρὸν, ἀποδείκνυται καὶ
ἐκ τῆς ἀπολογίας τοῦ Ἀρσενίου, λέγοντος ὅτι «αὐτὸς μὲν, οὔτε ἐγνώρι-
ζεν, οὔτε διέταξε τοιοῦτό τι» πλὴν καὶν ἔγινε, καὶ ὑποτεθῇ ἔγκλημα, τότε
ὁ Σουλτάνος ἔπρεπε νὰ ἀποκλεισθῇ ἀπὸ ὅλων τῆς πόλεως τῶν λουτρῶν,
οὐχ ἦττον ἢ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας, » ὡς τῶν ἄλλων, πρὸς τοῖς
» χαράγμασι τοῦ Σταυροῦ, καὶ εἰκόνων εὐμοιρουντῶν ἁγίων (1) α.

Ἡ δὲ φυλακὴ τοῦ Μεγάλου Σακελλαρίου, ὅπου ἐκρατήθη ὁ Πάππας
Μαρτίνος, ἔκειτο παρὰ τὸν Αὐτοκρατορικὸν σταυλὸν, καὶ (ἐὰν ὅθεν ἦτον
καὶ τοῦτο μέρος τοῦ Παλατίου, τὸ ὅποιον εἶχεν ἰδιαιτέρως τοὺς κληρι-
κοὺς) ἔκειτο πιθανῶς ὀπισθεν αὐτοῦ, τοῖχου μεταξὺ διορίζοντος. Τὸ
δὲ Πρωτεκδικεῖον πρέπει, καθά προείπομεν, νὰ τοποθετηθῇ μᾶλλον παρὰ
τὸν Ἐξωνάρθηκα τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Ἐκάθῃ δὲ τὸ Πατριαρχεῖον τοῦτο μέχρι τῶν θεμελίων ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν
Λατίνων, ἀλώσεως, » μὴ τῆς ὀπτῆς ἐπαρκεσάσης πλίνθου, λέγει ὁ Χω-
» νειάτης, μὴ τῶν βαθεῶν ἀντισχόντων θεμέθλων, ἀλλ' ἐνδόντων ἀπάντων
» καὶ δίκην θρυαλλίδων κατεργασθέντων α.

Πλησίον δὲ καὶ πρὸς » τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ γυναικωνίτου τῆς Ἀ-
γίας Σοφίας ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ, κατὰ
τὸν Ἀνώνυμον (2), ἄδηλον ἐὰν ἦτον ἄλλος παρὰ τὸν καλούμενον Ξηρο-
» κήπιον, κτισθέντα ὑπὸ τινος Πατρικίου ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου.
Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ τούτου, κατὰ τὸν Χωνειάτην, » Σταυρὸς ἐν μαρμα-
» ρίνῃ κίονι κατὰ μέσον ἀνεστήλωτο τῆς λεωφόρου α, καλουμένῃ κίονι τοῦ
ἁγίου Γρηγορίου. Ἐν τῇ Μονῇ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ
διῆγε καὶ πιθανῶς ἡγουμένευεν, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, Νικηφόρος
ὁ Βλεμμίδης, πρεσβύτερος τοῦ κατὰ τὰ Ἡμαθία ἡσυχαστηρίου α, καθὼς
ὁ ἴδιος ἐπιγράφεται ἐν τινι τῶν ἐπιστολῶν του, ἐν ᾗ διηγεῖται ὅτι ἡ ἀρ-
» χόντισσα Μαρκεζίνα, » ἡ ἐξόχως ἐρωμένη τῷ βασιλεῖ, πολμήσασα νὰ
εἰσέλθῃ εἰς τὴν Μονὴν καὶ εἰς τὸν ναὸν, τελουμένης τῆς λειτουργίας,
» ἀπεκλείσθη παρ' αὐτοῦ τῆς ἱερᾶς ἀκροάσεως, καὶ μετ' αἰσχύνῃς ἀπεδιώ-
» χθη, ὁδυρομένη τὸ γεγονός ἐπ' αὐτῇ α.

Μεταξὺ δὲ τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης ἦτον

Ὁ Ξενὼν τοῦ Σαμψῶν.

παρωνυμούμενος ἀπὸ τοῦ κτίτορος αὐτοῦ, ἀνδρὸς εὐσεβεῖα καὶ γένους πε-

(1) Παχυμ. Βιβλ. Α', γ'. (2) Σελ. 247.

ριφανεία λαμπροτάτου Πατρικίου, Ῥωμαίου. Τὸ φιλανθρωπικὸν τοῦτο κατὰσθημα, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν, ὡς εἶπομεν (1), πρὸς ὑποδοχὴν καὶ νοσοκομίαν τῶν ξένων, ὅθεν καὶ ἐκλαμβάνεται ἐνίοτε ἀπλῶς ἀντὶ Νοσοκομείου, πυρποληθὲν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀσθενῶν ἐν τῇ στάσει τοῦ Νίκα, καὶ ἀνοικοδομηθὲν πολὺ μεγαλότερον καὶ πολυτελέστερον ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀπετέφρωσε τῷ 505 (μετὰ 32 δηλ. ἔτη) ἄλλη πυρκαϊά. Τοῦτου ξενοδόχος ἐχρημάτισε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ ὁ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ πατριάρχης Μηνᾶς ὁ Ἀλεξανδρεὺς, γνωστὸς διὰ τὰς πρὸς τὸν Πάππαν Βιγίλλιον διενέξεις 'του. Ἀντικρὺ τοῦ Ξενῶνος τοῦτου ἐκτίσεν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα καὶ ἄλλους δύο, ἐν ταῖς Ἰσιδώρου τε καὶ Ἀρκαδίου καλουμέναις οἰκίαις. Ὁ δὲ Ἰσιδωρος οὗτος ἦν ἀδελφὸς τοῦ Εὐβούλου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρωνομάζετο ἕτερος Ξενῶν. Ἴσως δὲ τὴν θέσιν τινὸς τῶν Ξενῶνων τούτων ἐπέχει τὸ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀγίας Σοφίας κείμενον σήμερον καὶ παρατεῖνον τὸ τεῖχος τοῦ Σαραγίου Ἰμαρέτιον καὶ Πτωχοτροφεῖον, ἀξιοπαρατήρητον διὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς κατασκευῆς τῶν τοίχων 'του, ἐμφαίνοντά τι Ῥωμαϊκῆς τέχνης. Πλησίον δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει διβλιοθήκη λιθόκτιστος καὶ κανονικῶς ἀρχιτεκτονημένη, κτισθεῖσα μὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ μεγάλου Σουλειμάνου, αὐξηθεῖσα δὲ μετὰ δύο αἰῶνας ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μαχμουτ τοῦ Α', καὶ περιέχουσα 1527 τεύχη βιβλίων, χειρογράφων ὄλων. Εἰς τὸ ὑπέρθυρον δὲ τῆς εἰσόδου αὐτῆς ἐπιγέγραπται »Βέμα τεβφίχι, ἥλλα μπίλλαχὺ (οὐδὲν ἐν ἐμοὶ λόγου ἄξιον, εἰμὴ ἐκ θεοῦ)«.

Τὴν μεγάλην ὁδὸν δὲ ταύτην ἀκολουθοῦντες, τὴν μεταξὺ τοῦ Σαραγίου καὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας, καμπτομένην πρὸς δυσμὰς, φθάνομεν ἄχρι τῆς γωνίας τοῦ τεύχους, ὅπου ὠκοδόμηται, ὡς προείπομεν, τὸ Ἀλάι-κιοσκίου. Ἀντικρὺ δὲ αὐτοῦ, πρὸς ἀριστεράν, εἶνε

Τὸ πασαῖ-καπουσοῦ ἢ Βεζῖρ Σαράϊ,

ὅπου ἐδρεύει ὁ Μεσάζων οὗτος τοῦ Κράτους, καὶ ὅλα τὰ ὑπουργεῖα καὶ τὰ ἀρχεῖα. Παρεχωρήθη δὲ κατὰ πρῶτον πρὸς κατοικίαν τοῦ Μεγάλου Βεζίρη, ὡς γειτνιάζον τῷ Παλατίῳ, ἐπὶ Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Δ', τῷ 1654. ὅθεν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέγετο Βεζῖρ-κοναῦ. Πυρποληθὲν δὲ πολλάκις, ἀνεγείρετο πάντοτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στερεοτύπως σχεδίου, τὸ ὁποῖον, καὶ τοῖς ἐσωτερικῶς μὴ στερούμενον μεγαλοπρεπειᾶς καὶ γλαφυρότητος, ἐξωτερικῶς δὲν εἶχε κάμμιαν ὡς πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ προσδιορισμοῦ 'του ἀναλογίαν, καὶ ἦτον ἄμοιρον συμμετρίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν πρὸ δεκαετίας πυρπόλησίν 'του, καθ' ἣν συγκατεκάησαν μετ' αὐτοῦ καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ

(1) Σελ. 131.

Κράτους, τοῦ πυρὸς ἐξελθόντος ἐκ τεσσάρων μερῶν συγχρόνως (ὅθεν καὶ λέγεται ὅτι ἐβλήθη ἐπίτηδες), ἀνωκοδομήθη καθὼς εἶνε σήμερον, στερεώτερον καὶ κανονικώτερον.

Κατερχόμενοι δὲ τὴν πρὸς βορρᾶν καὶ τὸν Κόλπον ὁδὸν, φθάνομεν εἰς τὴν Πύλιν τοῦ Σαραγίου, τὴν παρωνυμουμένην ἀπὸ τοῦ Γιαλὺ-κιοσκίου, καὶ ἐκεῖθεν στρεφόμενοι πρὸς δυσμᾶς, ἀκολουθοῦμεν τὴν παραλίαν, καὶ ἀπαντῶμεν πρῶτον τὸ

Γεσίλ - κερμὺτ - τζαμισί,

κείμενον οὐ μακρὰν τοῦ Γιαλὺ-κιοσκίου, καὶ παρωνομασθὲν οὕτως ἀπὸ τῶν πρασινοχρόων κεραμιδιῶν δι' ὧν εἶν' ἐστεγασμένον, ἀνηκόντων ποτὲ, ὡς λέγεται, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χρυσοκεράμου (1). Ἐπειτα εἶνε

Ἡ Πύλη τοῦ Νεωρίου ἢ Ἰσραία,

(Μπαγτσὺ - καπουσὺ).

τετάρτη τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὸν Κόλπον, ἐπονομασθεῖσα δὲ ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς Νεωρίου ἢ λιμένος, τὸν ὅποιον πρῶτος συνέχωσεν ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ ἐποίησε θαλασσίαν ἀγορὰν, ἣν μετὰ ταῦτα ὁ Ἰουστίνος μετέφερεν, ὡς προείπομεν, εἰς τὸν Ἰουλιανοῦ λιμένα ἢ τὸ ἔξω Νεώριον. Ὁ Λεόντιος ἀνεκάθηρεν αὐτὸν ἔπειτα μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν συνεχώσθη πάλιν, ἵνα ἐπεκταθῇ ὁ Αὐτοκρατορικός περίβολος, ἀπὸ τῆς γειτνιάσεως τοῦ ὁποίου ἔλαβε καὶ ἡ πύλη αὕτη τὸ Τουρκικὸν αὐτῆς ὄνομα.

Ἐπὶ Βυζαντινῶν, ὁ λιμὴν οὗτος διηρεῖτο εἰς τρεῖς κυρίως κόλπους, ὧν τὸν τρίτον, ὡς ἄχρηστον, συνέχωσαν, φαίνεται, οἱ Βυζάντιοι, ἔτι πρὸ τοῦ Σεβήρου. Ὅθεν ὁ Δίων ἀναφέρει μόνον δύο λιμένας ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ τείχους, ἄλυσιδωτούς, ἔχοντας ἐφ' ἑκατέρας τῶν χηλῶν (2) ἢ κρηπίδων αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι προεῖχον ἐπὶ πολὺ, πύργους. Ἐπὶ τῶν ἄκρων τούτων ἦσαν τὸ πάλαι, »κατὰ ἀπόβασιν τῆς θαλάσσης,« λέγει ὁ Διονύσιος, καὶ οἱ ναοὶ τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Ἥρας (3), ὧν τὸν μὲν ἐκρήμνισεν ὁ Φίλιππος, τὸν δὲ τῆς Ἥρας ἐπυρπόλησεν ὁ Δαρεῖος, στρατεύσας κατὰ τῶν Σκυθῶν. Ἐκαλεῖτο δὲ, ὅτε λιμὴν οὗτος καὶ ἡ παρ' αὐτὸν ἀγορὰ, καθὼς καὶ τὸ μέρος ὅλον τοῦτο τοῦ ἀκρωτηρίου,

Βοσπόριον,

καὶ ἀρχήτερα, κατὰ τὸν Διονύσιον, Λύγος· ὁ δὲ Πλίνιος τὸ ὀνομάζει

(1) Ἰδε Κουσ - Κουντζούκ, εἰς τὸ Β'. Μέρος. (2) Αἱ Χηλαὶ αὗται ἔδην ἔχουσι τὴν κοινὴν μὲ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους, ἣν ὑπερέαντες οἱ περὶ τὸν Ξενοφῶντα στρατιῶται, ἀνέβησαν εἰς τὴν πόλιν, (Ξενοφ. Κύρου Ἀναβ. Βιβλ. Ζ'). (3) Τοῦ ὁποίου ἴσως τὴν θέσιν ἐπέσχευεν βατερον ὁ ἐνταῦθα ναὸς τῆς Ἀγίας Εἰρήνης.

Χρυσόκερας, εἴτε ἀπὸ τῆς τοῦ λιμένος καὶ τοῦ ἐμπορίου, εἴτε ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς ἀλιείας εὐπορίας. Ἡ αὐτὴ δὲ φυσικὴ αἰτία, ἥτις, κατὰ τὴν τοῦ Γυλλίου περιγραφὴν, σχηματίζει, διὰ τῆς πρὸς βορρᾶν καὶ δύσιν καμπῆς τοῦ ἀκρωτηρίου, τὸν κόλπον τοῦτον, ἀσφαλίζουσα αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἀνέμων, ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ εἰς τὸν περίφημον σκώπτην Στρατόνικον ἵνα ὀνομάζῃ τὸ Βυζάντιον »μασχάλην τῆς Ἑλλάδος«. ἄλλ' ὁ εὐφυὴς οὗτος κιθαρωδὸς ὑπαινίττετο διὰ τῆς λέξεως ταύτης τὴν ἀπὸ τῶν στασίμων τοῦ λιμένος ὑδάτων καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ταριχείας τῶν ἰχθύων δυσωδίαν, τὴν ὁποίαν καὶ τράγον μασχάλης ἔλεγον οἱ Ἕλληνες.

Ὁ δὲ Κωδινός, ἐξ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχνοῦ λαβὼν, λέγει ὅτι Βοσπόριον ὠνομάζετο τὸ Σιγματοεῖδές τοῦ λιμένος μέρος, διότι, μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Κοπρωνύμου, ἐκεῖ τὸ πάλαι ἐπωλοῦντο αἱ βόες, ὧν μάλιστα οἱ στερηλατηθεῖσα, διενήξατό ποτε τὸν πορθμὸν ἄχρι τῆς Χρυσοπόλεως. Καὶ ὅτι μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν ταύτην ἐπωλοῦντο βόες, δὲν φαίνεται διόλου παράδοξον, καθ' ὅσον μάλιστα γνωρίζομεν ὅτι καὶ ὁμοίωμα βοὸς ἱδρυτο ἐν αὐτῇ, ἀπομίμῃμα τῆς ἐν τῷ Ταύρῳ ἢ τῷ Βοί· ὅτι ὅμως θεὸς ἠδυνήθη ποτὲ ἵνα διαβῇ εἰς τὸ πέραν τὸν Βόσπορον, μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Χρυσοπόλεως, ὅπου οὔτε πλοῖον δύναται ἵνα εὐθυπορήσῃ διὰ τὰ ρεύματα, φαίνεται ὅλως ἀπίθανον, καὶ μόλις δύναται τις ἵνα παρὰδεχθῇ τοῦτο διὰ τὸ μεταξὺ Γαλατᾶ καὶ πόλεως πέραμα τοῦ Κόλπου. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Βοσπόριον, τὸ ὅποιον ὁ Γύλλιος τοποθετεῖ μεταξὺ τῆς Ὀραιοῦς ταύτης καὶ τῆς τοῦ Περάματος πύλης, ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Φαβωρίνου, καθὼς ἄλλοι τοῦ εἰπομεν, καὶ ἀπλῶς Βόσπορος (1), φερόμενον παρὰ τῷ Εὐαγρίῳ (2) καὶ κατὰ διάλυσιν Βοὸς πόρος, αὐτὸ δὲ τοῦτο εὐρίσκω γράφομενον εἰς τὸν Τουρνεφόρτιον Βοὸς Φόρος (3), δὲν εἶναι παράδοξον ὅλα ταῦτα ἵνα μὴ σημαίνωσι τίποτ' ἄλλο, εἰμὴ Βοῶν Ἀγορὰν, Βουπράσιον.

Ἐλέγετο δὲ καὶ Φωσφόριον, ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς Φωσφόρου θεᾶς Ἐκάτης, τὸ ὅποιον οἱ Βυζάντιοι ἐν τῷ λιμένι αὐτῶν ἱδρῦσαντο, εἰς ἀνάμνησιν τῆς φημιζομένης ἐμφανείας τῆς θεᾶς ταύτης, ὅτε, Φιλίππου τοῦ Μακεδόνης πολιορκουμένου τὴν πόλιν αὐτῶν, καὶ μέλλοντος δι' ὑπὸ νόμου ἐξανατεῖλαι ὅσον οὐπὼ ἐντὸς τοῦ τείχους, νυκτὸς οὕσης ζοφώδους αἵφνης ἡ σελήνη ἀνατείλασα, ἡ νεφέλη πυρώδης ἀπ' ἄρκτου προφανεῖσα, ἔματαιώσε τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἐχθροῦ. Συγχρόνως δὲ καὶ οἱ κύνες, αἰσθόμενοι πάντως τῶν τὴν γῆν ὑπορυπτόντων, διήγειραν δεινὸν ὠρυσάμενοι τοὺς φύλακας. Ἀλλὰ τὸ σέβας τῶν Βυζαντίων πρὸς τὴν Φωσφόρον Ἐκάτην ἢ

(1) »Βυζαντίων λιμὴν Βόσπορος καλεῖται«, Περφυρογέν. περὶ Θεμ. (5) Βιβλ. Β', γ'.

(3) Καθὼς καὶ ὅλοι οἱ Λατίνοι Γεωγράφοι γράφουσι Bosphorus, ὅθεν ἔλαβον καὶ οἱ Γάλλοι τὸ Bosphore.

τὴν Σελήνην, εἶνε πολὺ ἀρχαιότερον, καθὼς ἐκ πολλῶν Βυζαντινῶν νομισμάτων γίνεται δῆλον, ὧν ἐπ' ἐνίων μὲν ἐγκεχάρακται ἀμφίκυρτος σελήνη μετ' ἀστέρος, ἐπ' ἐνίων δὲ φρυκτοὶ ἢ λαμπάδες ἐκατέρωθεν γυναικός (1). Ἀλλὴν ἐτυμολογίαν τοῦ Φωσφορίου φυσικωτέραν δύναται τις ἵνα εἴρῃ εἰς τὸν Φάρον ἢ πύργον Φωσφόρον, ὃς τις, κατὰ τὸν Μαρκελλίνον, ἰδρυτο ἐπὶ τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος, καὶ τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν χρῆσιν, ἴσως δὲ καὶ τὴν θέσιν, διεδέχθη πιθανώτατα ὁ τοῦ Παλατίου Φάρως, ὃν καταστρέψας, ὡς εἴπομεν, Μιχαήλ ὁ τοῦ Θεοφίλου, ἤγειρεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου. Ἐλέγετο δὲ καὶ Προσφόριον, οὐχὶ ἀπὸ τῶν προσφερομένων τῷ στόματι ἐδωδίμων, τὰ ὅποια ἐν αὐτῷ ἐπωλοῦντο, καθὼς τῶρα εἰς τὸ αὐτοῦ που Γεμίς-Ισκελεσι, ἀλλὰ διότι ἀπ' αὐτοῦ ἔφερε κυρίως ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν Φόρον, καθὼς τῶρα εἰς τὸ Τσαρσύ. Εὐρῆται δὲ ἐπὶ πᾶσι γραφόμενον καὶ Προβοσπόριον, ἐὰν τοῦτο ἔδεν ἦνε μᾶλλον σφάλμα.

Εἰς τὸ Βοσπόριον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο, κατ' Αἰολικὸν τύπον, καὶ Βοσπόρινον, ἔστησαν οἱ Βυζάντιοι τὰς τρεῖς ἐκείνας ἐκκαιδεκαπήχεις εἰκόνας, περὶ ὧν διαλαμβάνει τὸ παρὰ Δημοσθένει ψήφισμα αὐτῶν, παριστάσας »στεφανοῦμενον τὸν δᾶμον τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῷ δάμῳ τῶν Βυζαντιῶν καὶ Περινθίων«, καὶ τὰς ὁποίας νομίζω στηθείσας οὐχὶ εἰς τρία διάφορα τοῦ Βοσπόρου μέρη, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν στήλην (en groupe), ἐκάστην ἀποτυποῦσαν ἓνα τῶν τριῶν δήμων, τὸν μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐν μέσῳ, τῶν δὲ ἄλλων δύο ἐκατέρωθεν κρατούντων τὸν στέφανον, κατὰ τὸν τύπον καὶ ἄλλων τοιούτων σωζομένων στεφανωματικῶν εἰκόνων.

Τὴν πύλην ταύτην, διὰ τὸ κομφὸν, φαίνεται, τῆς κατασκευῆς ἑκείνης, καὶ μάλιστα, ἐὰν, καθὼς εἴπομεν, εἰς αὐτὴν μᾶλλον παρὰ τὴν τοῦ Εὐγενίου Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς προσήρμωσε τὰ πολυτελῆ ἐκεῖνα θυρόφυλλα, τὰ ὅποια ἐλαφυραγώγησεν ἀπὸ τῆς Μοφουεστίας, ἐκάλουν κοινῶς, παραφθείνοντες τὸ Νεώριον, Ὡραίαν, καὶ συνέχεον τῇ Χρυσῇ (Aurea). Εἰς τὴν προσωνομίαν δὲ ταύτην ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ τὸ πλησίον αὐτῆς ποτε κείμενον, εἴτα δὲ μετακομισθὲν ἐνδοτέρῳ τοῦ κόλπου Ὡρεῖον (Horreum), περὶ οὗ ἀκολούθως. Κατήντησε δὲ τέλος ἵνα ὀνομασθῇ καὶ Ἑβραία, ὑπὸ τινος ἴσως σκώπτου, παρωδήσαντος τὸ δεύτερον ὄνομα αὐτῆς, εἴτε διὰ

(1) Ἐὰν ἔδεν ἦνε πολλὰ τολημῶν, νομίζω ὅτι τῶν φρυκτῶν τούτων, τῶν χαρακτηριζόντων τὰ πλείστα σχεδὸν τῶν Βυζαντινῶν νομισμάτων, ἡ αἰτία εἶνε πολὺ πεζότερα, πλὴν καὶ φυσικωτέρα. Διότι αὐτοὶ ἔδεν ἐμφαίνουσιν ἄλλο, εἰμὴ τὰ παρὰ τὰς πρῶρας τῶν ἀλιάδων ἀναπτύμενα Πυροφάνια, διὰ τῶν ὁποίων καὶ τότε καθὼς καὶ τῶρα ἄλιεύοντο οἱ τριχίαι, οἱ θύννοι, καὶ ἄλλοι τῶν ἀγελαίων ἰχθύων, οἱ τινὲς ἦσαν ὁ κυριώτερος πλοῦτος τοῦ Βυζαντίου, καθὼς εἴπομεν προοιμαζόμενοι.

τούς περὶ αὐτὴν συνωκισμένους Ἑβραίους. καθὼς θέλομεν μετ' ὀλίγον ἐκθέσῃ, εἴτε ἀπὸ τῆς ἐπιπολαζούσης, ὅπου πολὺς ὄχλος καὶ ἰχθυοπωλεῖα καὶ Ἰουδαῖοι, ἀκαθαρσίας.

Τὸ πρὸ αὐτῆς δὲ ἐπὶ τῆς παραλίας κενὸν διάστημα, ὃ συγχωσθεὶς δηλονότι λιμὴν τοῦ Νεωρίου, εἶχεν ἐπὶ Γυλλίου 240 βημάτων μῆκος, καὶ 50-100 πλάτος, καὶ ἐχρησίμευεν, ὡς καὶ τῶρα, εἰς ἀγορὰν παραθαλασσίαν. Εἰς τὴν πρὸ αὐτῆς δὲ ἀποβάθραν (σκάλαν), ἀπὸ τῆς ὁποίας ἦτον πάντοτε ἡ συνηθεστέρη διάβασις εἰς Χρυσόπολιν καὶ εἰς Χαλκηδόνα, προσορμίζονται συνήθως τὰ πλοῖα τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων· διότι ἀπὸ τῆς πύλης ταύτης εἶνε ἡ πλησιεστέρη ἀνοδος εἰς τὸ Πασσά-καπουσοῦ καὶ τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν. Ὅθεν τὰ παρ' αὐτὴν ἐργαστήρια, καὶ μάλιστα τὰ καπνοπωλεῖα καὶ ὑαλοπωλεῖα, ἐτιμῶντο πολλοῦ, καὶ διετηροῦντο καθαριώτατα, ἔχοντα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπεράνωθεν αὐτῶν καὶ δωμάτια κομψότατα ἐστρωμένα, ἐντὸς τῶν ὁποίων συνεζήτοῦντο πολλάκις αἱ σπουδαιότεραι ὑποθέσεις, καὶ ἐσχεδιάζοντο αἱ πολυπλοκώτεραι πολιτικαὶ μηχανορραφαί. Καὶ τίς ὁδὸν ἐνθυμεῖται τὸ ὑαλοπωλεῖον τοῦ μακαρίτου Νικήτα τοῦ Πελοποννησίου, ὅς τις, ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἀπλοῦ ἐργαστηριάρχου, ἔπραττε τὰ μέγιστα τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, προσφέρων τὸ κατὰστημά του εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους τῶν πολιτικῶν τῆς ἡμέρας, ὡς ἰδιαιτέρων συνεντεύξεων τόπον, καὶ λαμβάνων καὶ αὐτὸς μέρος εἰς ὅλας τὰς δευτερευούσας πολιτικὰς πράξεις; Πόσαι καταδρομαὶ, πόσοι προβιβασμοὶ, πόσαι συνδιαλλαγαὶ ὁδὸν διεπραγματεύθησαν ἐν τῷ ὑαλοπωλείῳ τούτῳ; Πόσοι ὁδὸν χρεωστοῦσι τῶν δυσχερεστέρων αὐτῶν ὑποθέσεων τὴν εὐδόωσιν, καὶ τὴν σωτηρίαν πολλάκις τῆς κεφαλῆς τῶν, εἰς τοῦ τιμωτάτου καὶ συνετοῦ Νικήτα τὴν μεσιτείαν! Ἀλλὰ τίποτε ὁδὸν τὸν ἔσωσε τῆς γενικῆς προγραφῆς τοῦ 1821! Ἀπαχθεὶς μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐπὶ μόνῳ τῷ ἐγκλήματι ὅτι ἦτον γέννημα τῆς Πελοποννήσου, καὶ εἶχε πολιτικὴν βαρύτητα μετὰ τοῦ ἔθνους του, ἐγκλημα ἀσυγχώρητον ἐπὶ τῆς φρικτῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁδὸν ἐβράδυνε νὰ συρθῇ εἰς τὴν καταδίκην, ἀποκεφαλίσθῃς πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ καταστήματός του!

Ἡ πύλη αὕτη ἀνοίγεται, μόνῃ τῶν λοιπῶν τῆς πόλεως, καθ' ὅλας τῆς νυκτὸς τὰς ὥρας, διὰ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις καὶ τοὺς ἔχοντας σχέσιν μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Εὐρωπαίους τοῦ Πέραν. Καὶ ἡ συνήθεια αὕτη φαίνεται νὰ ᾔνε παλαιότητα· διότι καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Αὐτοκράτορος Ὁθωνος, ὁ ἀκρόχολος Λουίτπράνδος ἐκεῖνος πρὸ αὐτῆς περιέμενε ἐρεχόμενος ἄνωρ τῶν νυκτῶν, καθὼς θέλομεν διηγηθῇ ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, »ἐν τοῖς μέρεσι» τῆς πύλης τῆς λεγομένης Ὠραίας, λέγει ὁ Φραντζῆς, φυλάττειν ὠρίσθησαν οἱ ναῦται καὶ ναύκληροι καὶ κυβερνῆται, οὓς εἶχεν ἡ ναὺς ἡ ἐκ

» τῆς Κρήτης », οἵτινες, ἰστάμενοι ἐν τοῖς πύργοις τοῖς λεγομένοις Βασιλείου, Λέοντος καὶ Ἀλεξίου, καὶ τοι ἀπάσης ἤδη τῆς λοιπῆς πόλεως ἀλούσης περὶ ὥραν τῆς ἡμέρας δευτέραν, » αὐτοὶ γενναίως ἐμάχοντο μέχρι » καὶ τῆς ἑκτῆς καὶ ἐβδόμης ὥρας, ἄχρις οὗ διὰ συνθήκης ἐξῆλθον καὶ » ἀπῆλθον ἐλεύθεροι αὐτοὶ τε καὶ ἡ ναὺς αὐτῶν ».

Παρὰ τὴν πύλην ταύτην ἦτον ἐπὶ Γυλλίου τὸ Τελωνεῖον, καθὼς καὶ τῶρα τὰ τῆς Ἀστυνομίας καὶ τῶν Ταχυδρομείων ἀρχεῖα. Ἐσῶθεν δὲ αὐτῆς, ἀκολουθοῦντες τὴν πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν ὁδὸν, μίαν τῶν ὠραιότερων τῆς ΚΠ, ἀπαντῶμεν

**Τὸ Ἱμαρέτιον καὶ τὸ Μνήμα (τουρμπέ)
τοῦ Ἀμπῶ - οὐλ - χαμίδ.**

Παρὰ τὴν λάρνακα δὲ αὐτοῦ εἶνε ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μουσταφᾶ τοῦ Δ', ἐξαδελφου τοῦ Σελήμ καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Μαχμούτ, περὶ οὗ διελάβομεν ἐν τῇ τοῦ Σαραγίου περιγραφῇ. Πλησίον δὲ τοῦ Μουσῶλειου, ἡ Βιβλιοθήκη, τὴν ὁποίαν ὁ Σουλτάνος οὗτος ἰδρύσατο τῷ 1780, συγχειμένη ἐκ μιᾶς ὠραιότητος αἰθούσης, ὁλόγυρα τῆς ὁποίας περὶ τοὺς τοίχους, εἰς θέσεις κομψῶς κατεσκευασμένας, εἶνε, τοποθετημένα εἰς θήκας καὶ διηρημένα καθ' ὕλην τοῦ περιεχομένου, τὰ βιβλία, τὸν ἀριθμὸν 1604, ὅλα χειρόγραφα. Ἐκτὸς δὲ δύο Κούρ-ἄν, τὰ ὁποῖα διατηροῦνται ἐν αὐτῇ ὡς ἱερὰ κειμήλια, διότι φημίζονται γραφέντα ἰδιοχείρως ὑπὸ τῶν πρώτων Κχαλίφων Ὁμέρ καὶ Ὁσμάν μὲ Κουφικοὺς χαρακτῆρας (1), δείκνυται προσέτι καὶ ἐν Ἀραβικὸν Εὐαγγέλιον, μετεσκευασμένον κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν τὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι φρονοῦσιν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ διέστρεψαν τὸ γνήσιον κείμενον τοῦ ἱεροῦ τούτου βιβλίου. Ἡ εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην εἰσοδος εἶν' εὐκολωτέρα διὰ τοὺς Χριστιανούς παρὰ τὴν εἰς τὰς λοιπὰς τῆς πρωτευούσης βιβλιοθήκας.

Περὶ τὸ πέρας δὲ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἀπαντῶμεν ἄλλον τουρμπέν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου, διακρινομένου διὰ τὴν μετ' ἀφελείας κομψότητά του, ὀφείλομεν ἰστάμενοι ἵνα προσφέρωμεν εὐγνώμονος μνήμης φόρον εἰς τὴν σκιὰν τοῦ κειμένου, διότι οὗτος εἶνε Σουλτὰν - Σελήμ ὁ Γ', ὁ ἀγαθὸς οὗτος μονάρχης, τὸν ὁποῖον ὁ φανατισμὸς τῶν Οὐλεμάδων ἐπρόσφερε θυμὰ εἰς τοῦ Γενιτσαρισμοῦ τὴν μανίαν. Ἀλλ' αἱ μὲν σωτηριώδεις ἀρχαί, τὰς ὁποίας, ἐγγυωμένας ἤδη τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἔθνους του, πρῶτος ἐπρέσβευσε

(1) Τοιαῦτα Κούρ - ἄνια θρυλοῦνται σωζόμενα, παρεκτὸς τοῦ εἰς τὸν σωρωτῆρα καὶ τὸ περικάλυμμα τοῦ Σατζάκ - ὁ - σερίφ ἐναποκεκλιμένων, καὶ εἰς ἄλλας βιβλιοθήκας, τὸ ὁποῖον ὅμως ὁ σοφὸς Ἀἰβᾶς Τοδερίνης, ἐν διατριβῇ ἰδιαιτέρᾳ περιεχομένη εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ περὶ τῆς Τουρκικῆς φιλολογίας συγγράμματός του, ἀπέδειξεν ἀδύνατον. Καὶ τῷ ὄντι οἱ πρῶτοι τοῦ Ἡσλαμισμοῦ Κχαλίφαι εἶχον πολὺ σπουδαιότερας ἄλλας ἐνασχολήσεις παρὰ τὴν ἀντιγραφὴν Κούρ - ἄντων.

καὶ ἐν μέρει ἐπραγματοποίησεν, ἐτελεσφόρησαν μετὰ εἰκοσιν ἔτη ὑπὸ τὴν στιδαράν τοῦ ἐξαδέλφου 'του χεῖρα' ἡ δὲ μνήμη 'του μένει εὐλογουμένη ὑπὸ τῶν ὑπηκόων τοῦ 'Οθωμανικοῦ Κράτους, τῶν ὁποίων ἐπεθύμει καὶ προωδοποίησε τὴν εὐημερίαν.

Προχωροῦντες ἐντεῦθεν πρὸς μεσημβρίαν, φθάνομεν εἰς τὸ Χαμαμ-τζιλέρ-χανί, καὶ προβαίνοντες ἀπαντῶμεν ἐπὶ τῆς ὁφρύος τοῦ Β' λόφου τὸ ἀρχαῖον ἴσως

Λουτρὸν τοῦ 'Αχιλλέως,

καλούμενον καὶ ἀπλῶς 'Αχιλλεύς, ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτοῦ βωμοῦ τοῦ ἥρωος τούτου, ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ Βύζαντος. Τὸ λουτρὸν τοῦτο, κείμενον πλησίον τοῦ Στρατηγίου, καὶ οὐ μακρὰν τοῦ Νεωρίου, ἀνεκαίνισε, πυρποληθὲν τῷ 433, Θεοδοσίος ὁ Νεώτερος, τῷ δὲ 433 ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ (1), ἐπιμελεία Κύρου τοῦ ἐπάρχου τοῦ Πραιτωρίου, ὃς τις εἰσήγαγεν ἐν αὐτῷ διὰ μολυβδίνων σωλήνων καὶ ὕδωρ ἐκ τοῦ 'Αδριανείου ἀγωγοῦ. Ἐπανακάμπτοντες δὲ πρὸς τὴν παραλίαν διὰ τῆς ἐντεῦθεν ὁδοῦ, εἰ-
μεθα εἰς τὸ

Γενεὶ ἢ Βαλιδὲ - τζαμί,

ἐπέχον ὅλον τὸ μεταξὺ τῶν πυλῶν Μπαγτσέ-καπουσοῦ καὶ Μπαλὺκ-παζάρ διάστημα, ἐκτεινόμενον εἰς 450 βημάτων ἑκτασιν, καὶ περικλειόμενον, ἐκ δυσμῶν μὲν καὶ βορρᾶ, ὑπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· ἀπ' ἀνατολῶν δὲ, δι' ἐτέρου τοίχου, τοῦ ὁποίου ὁ πυλὼν, ἀντικρύζων πρὸς τὴν τοῦ Νεωρίου, πύλην, ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν τῆς περιοχῆς αὐτοῦ εἰσοδον· καὶ πρὸς μεσημβρίαν, μέρος μὲν ὑπὸ τοῦ Μισίρ-τσαρσίου, κτίσματος τῆς αὐτῆς βασιλειομήτορος, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα φέρει καὶ τὸ τζαμίον, μέρος δὲ ὑπὸ τοῦ μαυσωλείου 'της.

Τοῦ μόνου ἐκ τῶν Αὐτοκρατορικῶν παραλίου τούτου τῆς ΚΠ τζαμίου τὰ μὲν πρῶτα θεμέλια κατεβάλετο, κατὰ τὸ 1615 ἔτος, ὡς ἰδιαιτέρον τι προνόμιον (διότι αἱ γυναῖκες συνήθως 'δὲν κτίζουσι τζαμί), ἡ τοῦ Σουλτάν-'Αχμέτ τοῦ Α' Χασσεκή-σουλτάνα Γκιουζέλ, ἡ ἄλλως Μάχ-πεϊνέρ (Σελήνης πρόσωπον), μήτηρ τῶν Σουλτάνων Μουράτ τοῦ Δ' καὶ 'Ηβραήμ τοῦ Α', καὶ μάμμη τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Δ' (2), ἐπὶ τῆς ἀνηλικιό-

(1) Ὅτι ἐτελοῦντο ἐγκαίνια τῶν λουτρῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἔτι αὐτοκρατόρων, πληροφοροῦμεθα καὶ ἐκ τοῦ Συναξαρίου τῶν Ἀγίων Καλλίνικου καὶ Βασιλίσσης τῇ 22 Μαρτίου.

(2) Κατὰ τὸν Χάμπερ, ἀντιφάσκοντα ἐν ἄλλοις, ἐθεμελιώθη ὑπὸ τῆς Σουλτάνας Σααφίε, μητρός τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Γ'. Περί δὲ τῆς Γκιουζέλ, τὴν ὁποίαν, ἀγνοῶ διατί, εὗρισκω παντοῦ ἠγερομένην Κιοσσέμ, λέγει ὁ Καντεμής [Τόμ. 3, σελ. 143] ὅτι ἦτον θυγάτηρ ἰερέως Γραικοῦ, καὶ εἶχε φροντίση 'να ἀνευρεθῇ καὶ ἡ μήτηρ 'της, τὴν ὁποίαν ἐγηρακόμησεν ἐντί-

τητος τοῦ ὁποίου, ἡ διὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φιλοδοξίαν 'της περίφημος βασιλὶς αὕτη ἐπνίγη ὑπὸ τῶν τοῦ Σαραγίου εὐνούχων, διὰ ῥαδιουργίας τῆς νέας βασιλευμένης, ἀφ' οὗ πραγματικῶς ἐβασίλευσεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀνδρός καὶ τῶν υἱῶν 'της. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτῆς, ἐγκαταλειφθὲν ἀτελές, κατὰ ζήλοτυπίαν τῆς ἀντιπάλου 'της μητρὸς τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ, καλουμένης Ταρχάν, 'Ρωσσίδος ἢ Πολωνῆς τὸ γένος, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνεγνηγερμένου αὐτοῦ μέρους πυρποληθέντος ἐπὶ τῆς φρικτῆς πυρκαϊᾶς τῆς 14 'Ιουλίου 1660, ἐτελειώθη τὸν 'Οκτώβριον τοῦ 1665, ἀρχιτεκτονούντος τοῦ Τζεφχερῆ-Ἡδραῆμ, καὶ ἐπεκλήθη 'Αδλίε, δαπανηθέντων εἰς τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ καὶ τῶν εἰς αὐτὸ προσηρτημένων καταστημάτων 3850 πουργιῶν.

Τὸ κτίριον τοῦτο, ὅλον μαρμάρινον, θαυμάζεται διὰ τε τὴν καλλονὴν τῆς οἰκοδομῆς 'του καὶ διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ ἀπὸ ἀρχαίου λίθου σπανίας ὤχρῳ χροῦτος κίονας, μετακομισθέντας ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Τρωάδος. Εἰς μάλιστα ἐκ τῶν ὑποστηρίζοντων τὴν Αὐτοκρατορικὴν ἐξέδραν, χρυσοκίτρινος μὲ ἐρυθρὰς φλέδας, μετεκομίσθη τῷ 1645 ἀπὸ τῆς Κρήτης, μετὰ τὴν ἐκπολιόρκησιν τῶν Χανίων, ὑπὸ τοῦ ναυάρχου 'Ιουσοῦφ-πασσᾶ, τοῦ ὠραιότερου ἀνδρός τῶν συγχρόνων 'του, Δαλμάτου τὴν πατρίδα, Μάσκοβιτς τὸ γένος ἐκ τῆς πόλεως Βράνης, ὅπου ὤκοδόμησε καὶ τζαμίον. 'Ο κίων οὗτος ὑπῆρξεν ἔπειτα αἰτία τῆς καταστροφῆς 'του, κατηγορηθέντος, ὅτι ἀντὶ τῶν δύο ἐκ γρανίτου κίωνων, τοὺς ὁποίους εἶχε φέρει διὰ τὸν Σουλτάνον ἐκ Κρήτης, ἐκράτησεν αὐτὸς ἓνα ἐκ χρυσοῦ. Ἐχει δὲ δύο μινάρβες μὲ τρία ἕκαστον περίθλαθρα, ὑψουμένους ἐκατέρωθεν τοῦ προσώπου τοῦ κτιρίου, σχηματίζοντος περίστων τι πρόπυλον, ἐκτεινόμενον καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος, μὲ τρεῖς κυρίως εἰσόδους ἢ πυλῶνας, ῥυθμοῦ Μαυρουσιακοῦ. Κατὰ δὲ τὰ ἄλλα, ὁμοιάζει τὰ λοιπὰ Αὐτοκρατορικὰ τζαμιά, κατὰ τε τοὺς θόλους, τὰ ἡμιθόλια, τὸ περιστύλιον, τὸ προαύλιον μὲ τὴν φιάλην ἐν τῷ μέσῳ διὰ τοὺς θρησκευτικούς ἀγνισμούς· διαφέρει δὲ μόνον κατὰ τὸ μέγεθος, καθὼς μικρότερον τῶν ἐν ΚΠ οἰκοδομηθέντων. Ἡ δὲ αὐλὴ 'του, καθὼς καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸ ἔδαφος, ὑψοῦται βαθμίδας τινὰς τοῦ ἔξωθεν εὐρυχωροτάτου προαυλίου, περιστοιχουμένου ὑπὸ τῶν εἰς τὸν ναὸν προσηρτημένων καταστημάτων, ἐν οἷς προέχει τὸ 'Ιμαρέτιον, ἐπονομαζόμενον παρομοίως Γενι (νέον), καὶ σκιαζόμενον ὑπὸ πλατάνων, κοκκωναρέων καὶ κυπαρίσσω. 'Ο περίβολος δὲ οὗτος χρησιμεύει, καθὼς καὶ τῶν λοιπῶν Αὐτοκρατορικῶν τζαμιῶν, ὡς ἀγορὰ εἰς διαφόρους μικρο-

μους ἐντὸς τοῦ Σαραγίου, καὶ ἀποθανοῦσαν εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων 'της, ἔθαψαν μεγαλοπρεπέστατα, κατὰ διαταγὴν τοῦ δισεγγόνου 'της, Μεχμέτ τοῦ Δ', ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ πλῆθους 'του.

εμπόρους, ἔχοντας ἐκτεθειμένους τὰς πραγματείας τῶν ὑποκάτωθεν περιαιρετῶν ἐργαστηρίων (γέβρων), ὅπου μεταξὺ τῶν πωλούντων σιδηρικά, κομβολόγια, καπνοσύριγγας, δένδρα, ἄνθη, ὀπωρικά, πτηνὰ καὶ ὑφάσματα, βλέπει τις ἀραδιασμένους ὑπὸ σκηνὰς αὐτοσχεδίου (σεργκί) κατὰ μῆκος τῶν τοίχων τοῦ αὐλογύρου καὶ τοὺς ἀναφορογράφους καὶ ἐπιστολογράφους (ἀρζουχαλτζή), οἱ ὅποιοι, καθήμενοι σταυροποδητὶ ἐπὶ μιᾷ χαμαιζήλου ψιάθου, χωρὶς ἄλλου τινὸς ἐπίπλου, παρὰ τὸ ἀριστερόν αὐτῶν γόνυ ἀντὶ τραπέζης καὶ ἐνὸς μικροῦ μπες-ταχτά, πωλοῦσιν ὅχι μόνον ἀναφοράς, ἀλλὰ καὶ ἐπιστολὰς ἐποίμους (χαζίρ-μεκτούμπ), τῶν ὁποίων δὲν λείπει εἰμὴ μόνον ἡ ὑπογραφή, ἡ ἐπιγραφή καὶ ἡ ἡμερομηνία· τὰ δὲ ἄλλα περιστατικά εἶνε σχεδὸν πάντοτε γνωστὰ, ἢ υἱὸς γράφων πρὸς τὸν πατέρα· του ὅτι εὐωδῶθη καὶ ὑγιαίνει, ἢ σύζυγος στέλλων πρὸς τὴν γυναῖκα· του τὸ προῖον τῶν κόπων· του, ἢ φίλος ἐρευνῶν τὰ περὶ τῆς υἰείας τοῦ φίλου του κτλ. Τοῦτο δὲ ἀποδείκνυσιν ὅχι βλακείαν, ἀλλὰ τὴν ἀρχαίικὴν ἀπλότητα τῶν ἡθῶν τοῦ Τούρκου.

Πρὸς τὸ μέρος δὲ τῆς τοῦ τζαμίου περιοχῆς, τὸ πρὸς τὴν τοῦ Νεωρίου πύλην, εἶνε θαμμένος Σουλτάν-Μεχμέτ ὁ Δ', ὁ ἔγγονος μὲν τῆς πρώτης, υἱὸς δὲ τῆς τελευταίας αὐτοῦ κτίτορος, ὃς τις, ἐνθρονισθεὶς εἰς ἡλικίαν ἑπτὰ ἐτῶν, κατὰ συνέπειαν ἀποστασίας, τῆς ὁποίας ἔγινε θῆμα ὁ πατήρ· του Σουλτάν-Ἡβραήμ τῷ 1649, ἐξώσθη δι' ἄλλης ἀποστασίας τῷ 1688, μετὰ 39 ἐτῶν βασιλείαν, τὴν ὁποίαν ὅλην σχεδὸν διετέλεσε κυνηγῶν. Ἀπέθανε δὲ τῇ 7 (17) Νοεμβρίου τοῦ 1692.

Ἐνταῦθα, παρὰ τὴν πύλην δηλονότι τῶν Ἰχθυοπωλείων, ἔκειτο

Ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Εἰρήνης τῆς Νέας.

ὁ λεγόμενος προσέτι καὶ Πρὸς θάλασσαν καὶ Τὸ Πέραμα, ἀπὸ τοῦ τόπου, καὶ Μεγάλῃ, πρὸς διαστολὴν τῆς Παλαιᾶς καὶ Μικρᾶς, περὶ ἧς διελάβομεν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Σαραγίου. Ὁ ναὸς οὗτος, «με-
» γέθει μέγιστος, καὶ κάλλει κάλλιστος», κατὰ τὸν Χωνειάτην, ἐκτίσθη τὸ πρῶτον παρ' αὐτὴν τοῦ Κόλπου τὴν εἰσοδὸν, καὶ πιθανῶς ὅπου νῦν τὸ Γενί-τζαμί, ὑπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ Ὁσίου, τοῦ κτίσαντος καὶ τὴν Ἀγίαν Ἀναστασίαν, καὶ τὸν Ἅγιον Ἰσίδωρον (1), συστήσαντος ἐν αὐτῷ καὶ Νοσοκομεῖον. «Τὴν δὲ πρόνοιαν αὐτοῦ ἀνέλαβε, κατὰ τὸν Βιογράφον τοῦ
» Ὁσίου τούτου, Βηρίνη ἡ Λέοντος τοῦ Μεγάλου γυνή, «καὶ τὰ τε πρὸς
» κόσμον ἐλλιπῶς ἔχοντα αὐτοῦ σπουδαίως ἀνεπλήρωσε, καὶ τὴν ὁροφὴν
» χρυσίῳ φιλοτίμως κατεκόσμησε», κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ σωζομένην ἐπιγραφὴν. Ἐτελείτο δὲ τῶν ἐγκαινίων αὐτοῦ ἡ μνήμη κατ' ἔτος τῇ 20 Ἰανουα-

(1) Τὸ εὐκτήριον τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου ἦτον ἐπιτυνημμένον τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης.

ρίου, πλήθους ἀπείρου συρρέοντος ἐν αὐτῷ. Πυρποληθέντα δὲ αὐτὸν, ἐπεβάλετο μὲν ἀνοικοδομησάιν Μανουήλ ὁ Κομνηνός, ὁ τοῦ Καλοῦωάννου υἱός, καὶ τινα μέρη αὐτοῦ ἐκ θάθρων ἐδείματο· ἔπαυσεν ὁμοῦς ἔπειτα τῆς ναοδομίας. Ὁ δὲ Γύλλιος, λέγων ὅτι ἐσώζετο ἐπ' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ περιβάλλου τοῦ Ἑσκι-Σαραγίου, συγχέει, νομίζω, τὴν Παλαιὰν πρὸς τὴν Νέαν Ἀγίαν Εἰρήνην, ἥτις ἀναντιρρήτως ἔκειτο πρὸς θάλασσαν, καὶ πλησίον τοῦ Περάμματος.

Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, »κατὰ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπικλινὲς θόρειον μέρος τῆς πόλεως,« κατὰ τὸν Χωνειάτην, » ἐν τῷ Βασιλικῷ δὲ Πραιτωρίῳ,« κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), ἦτον καὶ

Τὸ Συναγώγιον τῶν Σαρακηνῶν.

τὸ ἄλλως Μασγίδιον (μεστζίδ) καὶ παρὰ τῷ Χωνειάτῃ, ἴσως ἐκ παραδρομῆς ἀντιγραφῆων, Μιτάτον, κατὰ τὴν δημώδη (λέγει) διάλεκτον, τὸ ὅποιον ἔφερεν εἰς ἀπορίαν τὸν Δουκάγγιον, διασθέντα ἵνα τὸ ἐτυμολογήσῃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ Metatum (στρατόπεδον), ἴσως ὅχι τόσον ἀλόγως, ἐὰν πλησίον αὐτοῦ ἦτον πιθανῶς καὶ τὸ Ἀπληκτον (Κωνάκι) τῶν Σαρακηνῶν πρέσβειων.

Τὸ εὐκτήριον τοῦτο ἐκτίσθη πολὺ πρὸ τοῦ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, εἰς τὸν ὅποιον, διαταχθέντα δῆθεν ὑπὸ τοῦ Σιλλάχ-αὐδ-διν (Σαλαδίνου), ἀποδίδουσι τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ· διότι ἀναφέρεται ἐπὶ Λέοντος ἀκόμη τοῦ Ἰσαύρου, οἰκοδομηθὲν »ἐκ διαιτήσεως Μασαλμᾶ (Μουσλήμ), ἐγγόνου τοῦ Μαβιά (Μουαβιῆ),« τοῦ στρατεύσαντος τῷ 739 κατὰ τῆς ΚΠ. Πιθανὸν δὲ, ὅτι ἀνωκοδομήθη ἐπὶ Ἰσαακίου, πυρποληθὲν ἢ καταστραφὲν, καθὼς κατεστράφη καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου τοῦ Ἀγγέλου, ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐπαναστάντος, ἢ πιθανώτερον ὑπὸ τῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ Ἰσαακίου ἐλθόντων Φράγκων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι οἱ πρέσβεις τῶν Σαρακηνῶν, ἐδρεύοντες ἐν ΚΠ, εἶχον δικαιοματικῶς καὶ τὸ Μεστζίδιον αὐτῶν, καθὼς ἔχουσι καὶ τῶρα οἱ ξένοι πρέσβεις τὰς Καπέλλας ἢ τὰ Παρεκκλήσιά των, καὶ ἡ ἀπαίτησις τῆς ἀνοικοδομήσεως αὐτοῦ ἦτον σύμφωνος μὲ τὸ δίκαιον ὅλων τῶν ἐθνῶν.

Ἐδῶ πλησίον ἐπομένως ἦτον καὶ

Τὸ Πραιτώριον.

τὸ καλούμενον Μέγα ἢ τῶν Ἐπαρχῶν, πρὸς διαστολὴν τοῦ Μικροῦ. Ἐν αὐτῷ δὲ ἐδίκαζεν ὁ Ἐπαρχος (Πραίτωρ) τῆς πόλεως, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ἐτέλει πᾶσα ἡ Βασιλεύουσα καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς

(1) Περί Θεμ. Βιβλ. ΚΑ'.

ἐντὸς ἑκατοστοῦ λίθου (μιλίου). Ἡ δὲ Ἀρχα τοῦ Πραιτωρίου, ἥτις ἐχρησίμευε, φαίνεται, ὡς ταμεῖον τοῦ Ἐπαρχοῦ τῆς πόλεως, εἶχε, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Κοιαιστωρὸς, καὶ ἐπιστάτας τοὺς καλουμένους Ἀρχαρίους. Ἐκεῖτο δὲ οὐ μακρὰν τοῦ Κωνσταντινείου φόρου.

Τὸ Μέγα Πραιτώριον, πυρποληθὲν τῷ 15' ἔτει τοῦ Ἀρκαδίου, »διὰ τὴν « ἔνδειαν τοῦ ἄρτου, » κατὰ τὸ Ἀλεξανδρ. Χρονικόν, ἀνικοδομήθη καὶ ἐκαλλωπίσθη ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Θρακῆς, ἐπιστατοῦντος Δομνίνου τοῦ Ἐπαρχοῦ, καθὼς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ σωζομένων δύο ἐπιγραμμάτων, τοῦ μὲν, Παύλου τοῦ Σιλεντιαρίου·

» Κόσμον Ἰουστίνος Βασιλεὺς ῥυπόοντα καθήρας,
καὶ τὰ μέγιστα δίκης ἡγλάισεν τεμένη.

» Σοῖς δὲ πόνοις, Δομνίνε, κατηφέα νύκτα διώκεις
ἐκ Θέμιδος μεγάρων, ἐκ διοτῆς μερόπων.

Τοῦ δὲ, τοῦ Σχολαστικοῦ Θεαιτήτου·

» Ὡς ἀγαθὸν καὶ παῖς ἐπὶ γῆραί· παιδοτέρους γὰρ
Δομνίνος θαλάμους μητρὸς ἔτευξε δίκης.

» Λάμπω ἐγὼ διὰ παιδός, ὁ παῖς δι' ἐμεῖο φαίνεται·
κύδεα δ' ἀλλήλοισι ἀντιχαρίζομεθα.

Ἄλλ' οὐ παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ, πυρποληθὲν αὖθις ἐπὶ τῆς στάσεως τοῦ Νίκα, » καὶ ἐκαύθησαν αἱ στέγαι τῶν δύο Βασιλικῶν οἰκῶν καὶ μόνον » τοῦ αὐτοῦ Πραιτωρίου, ὅπου τὰ σκρινία, » κατὰ τὸ Ἀλεξανδρ. Χρονικόν. Τῷ δὲ τρίτῳ ἔτει τοῦ Φωκᾶ ἐπυρπολήθη καὶ τρίτον, » στάσεως δημοτικῆς » γενομένης ὑπὸ τῶν Πρασίνων, καὶ ἐκαύθη τὸ Σέκρετον καὶ τὰ Σκρινία.

Τὴν θέσιν τοῦ ποτὲ Πραιτωρίου, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ Ἀπλήκτου τῶν Σαρακηνῶν, ἐπέχει, νομίζω, σήμερον τὸ

Ταχτ-οὐλ-κααλέ ἢ Τάχτ-οὐλ-κααλέ,

προφερόμενον συνήθως Ταχτᾶ-καλέ, πλατεῖα κειμένη οὐ μακρὰν τοῦ Τζαμίου Σουλτάν-Μπαγεζήτ καὶ τοῦ Ἑσκι-Σαραγίου.

Ἐδῶ ἠνοίχθη κατὰ πρῶτον τῷ 1555 καχβέ-χανές ἐν ΚΠ ὑπὸ δύο τινῶν Ὀθωμανῶν ἐκ Συρίας, Χούκμ τοῦ ἐκ Χαλεπίου καὶ Σέμς τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν συνήρχοντο οὐχὶ μόνον Ἐφένται καὶ Μπέηδες, ἀλλὰ καὶ Σέιχαι καὶ Μουδδερίσαι πρὸς διασκέδασιν, οἱ μὲν κυβεύοντες, οἱ δὲ συνδιαλεγόμενοι. Ἄλλ' ἡ συρροή κατήντησε τοσαύτη, ὥστε τὸ ἱερατικὸν τάγμα ἐσκανδαλίσθη, καὶ ὁ Σέιχ-οὐλ-ἡσλάμης Ἐμπ-οὐς-σουοῦδ-ἐφέντης, ἐξ ἀδυναμίας μᾶλλον ἢ πεποιθήσεως, ἐξέδοτο φετῶν, διαγορεύοντα ὅτι » πᾶν ἐδώδιμον, τὸ ὅποιον ἐφθάρη διὰ τοῦ πυρὸς καὶ ἀπην

ἠθρακώθη, ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ ἰσλαμισμού («Ἐρ νέσσνέκί φεδίμ μερ-
 τεμπεσινέ βαρά, χαράμ σίρφ διρ»). Ἀλλ' ἡ ἀπαγόρευσις ἔδεν ἔτυχε κα-
 λῆς ὑποδοχῆς, καὶ, μὴ ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ἔμεινε χωρὶς
 ἀποτελέσματος ὥστε, ἐπὶ Σελήμ τοῦ Β' καὶ Μουράτ τοῦ Γ', ἠριθμοῦντο ἐν
 ΚΠ ἐξακόσια καὶ ἐπέκεινα καφενεῖα, τὰ ἑποῖα ὁμῶς εἶχον τότε κατα-
 τήρη πλεόν τῶ ὄντι καταγῶγια διαφθορᾶς καὶ ραδιουργίας, καὶ διὰ τοῦτο
 ἠναγκάσθη ὁ τελευταῖος οὗτος Σουλτάνος ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν χρῆσιν τοῦ
 καχβέ. Συζητηθέντος ὁμῶς θεολογικῶς τοῦ πράγματος, ἀπεφασίσθη ὅτι
 ὁ φετβάς τοῦ Ἐμπ-οὐς-σουουδ ἔδεν ἐφαρμόζεται εἰς τὸ ποτὸν τοῦτο, ὡς
 μὴ ἀπανθρακούμενον, ἀλλὰ μόνον περιφρυγόμενον· καὶ ἐπομένως ὁ τότε
 Σείχ-οὐλ-ἡσλάμης ἐξέδοτο ἄλλον φετβᾶν τροποποιῶντα τὸν πρῶτον, ὁ
 Σουλτάνος ἀνεκάλεσε τὴν ἀπαγόρευσιν, τὰ καφενεῖα ἠνοίχθησαν, καὶ
 μετ' αὐτῶν ἐπανελήφθησαν καὶ αἱ καταχρήσεις, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς κατα-
 στροφῆς τοῦ δυστυχοῦς Σουλτάν-Ὁσμάν τοῦ Β' ὥστε Μουράτ ὁ Δ' δι-
 ἔταξε καὶ κατηδαφίσθησαν, ἀπαγορεύσας ἐπὶ ποινῇ θανάτου μετὰ τοῦ
 οἴνου καὶ τὸν καχβὲν καὶ τὸν καπνὸν καὶ τὸ ὄπιον. Ἀλλ' ἐπὶ Ἡβραῆμ
 τοῦ Α' ἠνοίχθησαν πάλιν, καὶ ἡ χρῆσις τοῦ καχβέ κατήντησεν ἔκτοτε πάγ-
 κοινος καὶ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ.

Ἐνταῦθα, περὶ τὰς τοῦ Νεωρίου καὶ τοῦ Περάματος πύλας, πείθομαι,
 διὰ τοὺς ἐξῆς ἐκτεθησομένους λόγους, νὰ τοποθετήσω καὶ

Τὰ Ἑβραϊκά.

τὰ ὅποια ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Δουκάγγιος, τοποθετοῦσιν ἐκεῖ ὅπου εἶνε καὶ
 τὴν σήμερον, δηλονότι περὶ τὸν Παλατᾶν, στηριζόμενοι κυρίως εἰς τὰ
 ἐπὶ τῆς καταντικρῆ Περαιᾶς τοῦ Χάσ-κιούου ἐκπαλαι κείμενα Ἰουδαϊκά
 ταφεία. Ἀλλὰ Α', εἰς τὸν Παλατᾶν, ὅπου ἦτον τὸ Παλάτιον τῶν Αὐ-
 τοκρατόρων, ἔδεν εἶνε πιθανὸν ὅτι ἔμενον Ἑβραῖοι Β', ἡ πύλη τοῦ Νεω-
 ρίου ἐκαλεῖτο, καθὼς εἶδομεν, καὶ Ἑβραῖα, διὰ τοὺς συνφικισμένους πάν-
 τως ἢ τοῦλάχιστον ἐνεργαζομένους περὶ αὐτὴν Ἰουδαίους Γ', διότι καὶ
 ἐπὶ Γυλλίου καὶ Λεὺγκλαβίου, δηλαδή καὶ ἐπὶ Τούρκων ἀκόμην, εἰς τὰς
 ὑπηρεσίας τοῦ Β' λόφου ἦσαν συνφικισμένοι Ἑβραῖοι (1), πυρκαϊᾶς δὲ γε-
 νομένης τῶ 1589, ἐξφικίσθησαν ἔκτοτε ἐντεῦθεν Δ', διότι καὶ τὰ Χαλ-
 κοπρατεῖα, ὅπου καὶ ἐπὶ Θεοδοσίου ἦσαν τὰ ἐργαστήριά τ'ων, καὶ πιθα-
 νῶς καὶ τὸ Συναγῶγιόν τ'ων, ἔδεν ἀπέχουσι πολὺ τῆς παραλίας ταύτης.
 Ὅτι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ἐν ΚΠ, ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦλάχιστον τοῦ πρε-
 σβυτέρου, συναγῶγιον, ἔδεν καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τοῦτον
 ἐπιστολῆς Ἀθανασίου τοῦ σφόδρα ζηλωτοῦ ἐκείνου πατριάρχου, ἐν οἷς

(1) Τοῦτου ἄλλην ἀπόδειξιν ἔδε κατόπιν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Σουλεϊμανιέ.

πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὸν ποτνιαται: » Ἡμεῖς δὲ, Ἅγι
» Βασιλεῦ, πῶς ἀντιλήφεται ὁ θεὸς Σαβαώθ, ὅτι τὴν θεοκτόνον Συναγωγὴν
» γῆν. . μέσον καθέζεσθαι παραχωροῦμεν τῶν ὁρθοδόξων, μυκτηρίζοντας
» τὰ ἡμέτερα; «

Ἐνταῦθα ἄρα περὶ τὰ ἰχθυοπωλεῖα τοποθετῶ τὴν » παλαιὰν Ἑβραϊκὴν
» σκάλανα, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (1), λέγουσα ὅτι τὰ ἀπὸ
αὐτῆς μέχρι τῆς καλουμένης Βίγλας διήκοντα ἐργαστήρια, καὶ τὰς ἐντὸς
τοῦ διαστήματος τούτου ἐμπεριεχομένης σκάλας ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος
ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐδωρήσατο τῇ Ἑνετίῃσιν Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἀ-
μειβόμενος τοὺς Οὐνετοὺς τῆς πρὸς αὐτὸν κατὰ Ῥομπέρτου τοῦ τῶν Λογ-
γιστῶν Ῥηγὸς συμμαχίας. Καὶ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα καὶ ἄγο-
ρὰ, καλουμένη τῶν Βενετῶν, ὅπου ἐπωλοῦντο τρόφιμα. Τοῦτο
δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν ἐξῆς τοῦ Πτωχοπροδρόμου στίχων:

» Σπούδασον, φθάσε σήμερον γοργὸν νὰ πᾶς στὸν μύλον,
» καὶ διάβα καὶ εἰς τὸ Πέραμαν, γοργὸν ὡς ἐξηφτέριν·
» Ἐρώτησε στὸ διάβα σου καὶ ἐπὶ τοὺς Βενετικούς,
» τὸ πῶς πωλεῖται τὸ τυρὶν, τί ἔχει τὸ κεντηνάριν (2) α.

καὶ ἐὰν ἐδῶ ἔκπαλαι ἦσαν τὰ τυροπωλεῖα, τότε καταλλήλοτερον το-
ποθετητέος ἐνταῦθα καὶ

Ὁ Ἀρτοτουριανὸς οἶκος,

τὸν ὁποῖον ἀπηντήσαμεν ἤδη εἰς τὰ Ἀρτοπωλεῖα, καὶ ἐπομένως καὶ τὰ
ἐργαστήρια ὅπου ἐσκευάζετο ὁ ἀρτοτουρίτης πλακοῦς, ὁ ὁποῖος καὶ σή-
μερον ἔλκει τοὺς γαστριμάργους παρὰ τὴν Ἰχθυερὰν πύλην.

Ἐδῶ ἦτον καὶ ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Βαρβάρας, ἄλλος παρὰ τὸν ἐν τῇ
Ἀκροπόλει, καὶ πλησίον αὐτοῦ, κατὰ τὸν Κωδινόν, ἡ ἐτέρα στήλη (3) Βη-
ρίνης, τῆς συζύγου Λέοντος τοῦ Μακέλλου, στηθεῖσα μετὰ τὴν φυγὴν Ζή-
ωνος τοῦ γαμβροῦ τῆς, καὶ τὴν ἀναγόρευσιν Βασιλίσκου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς.

Καὶ ἤδη ἐξερχόμεθα διὰ τοῦ

Μπαλὺκ - παζάρ - καπουσοῦ,

πέμπτης τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πυλῶν, παρωνυμουμένης δὲ ἀπὸ τῶν
παρ' αὐτὴν ἰχθυοπωλείων (μπαλὺκ [4] - παζάρ). Χρησιμεύει δὲ συ-

(1) Βιβλ. 5'. (2) Εἰς τὸν πρῶτον τῶν δύο τούτων στίχων προτιμότερον νομίζω νὰ
γραφῇ Μίλιν ἀντὶ Μύλον· οἱ δὲ Βενετικοὶ τοῦ τρίτου στίχου ἔδινον, καθὼς ἐνόμισεν ὁ ἀ-
οίδιμος Κοραῆς, οἱ Βενετοὶ, μία τῶν φατριῶν (χρωμάτων) τοῦ Ἰπποδρόμου, ἀλλ' Οὐνετοὶ συνφ-
κισμένοι καὶ ἐμπορευόμενοι ἐν ΚΠ. Τὸ δὲ καὶ ἐπὶ, τὸ ὁποῖον διορθώσας ὁ σοφὸς αὐτὸς καὶ ἐπὶ
μετεμελήθη ἔπειτα, ἴσως πρέπει νὰ γραφῇ καὶ ἀπὲ. (3) Ἰδε σελ. 147. (4) Ἡ λέξις
ἦτον καὶ ἐπὶ Τζέτζου (1160) συνήθης ἐν ΚΠ. Διότι ἐρμηνεύων ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς τὸ ὄνομα τῆς

νήθως, καθώς ἐχρησίμευε καὶ τὸ πάλαι, πρὸς τὴν εἰς τὸ Πέραν διάβασιν, ὅθεν καὶ ὠνομάζετο, αὐτὴ τε καὶ τὸ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς περαίας τοῦ Γαλατᾶ στενὸν τοῦ Κόλπου, καὶ ἐπὶ Wehler ἀκόμη (τῷ 1675-1677), Πέραμα, καθὼς καὶ τὰ διαπλέοντα τὸ στενὸν τοῦτο πλοιάρια Πέραματα καὶ Περამίδια (1) καὶ Περάται οἱ πορθμεῖς, ἐξ οὗ καὶ τὸ παρὰ τῷ Θεοφάνει (ἔτει ἀ. τοῦ Φιλιππικοῦ) Περματιζεῖν τὸ διὰ τοῦ Πέραματος διαβαίνειν. Ἡμπορεῖ δὲ ἢ ναὶ ὀνομασθῇ καὶ Ἰχθυηρὰ, ὅποια ἦτον καὶ μία τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πυλῶν (2), ἢ ἄλλως Ἰχθυϊκὴ (3).

Ἡνέωκται δὲ ἐπὶ τῆς παραλίας πεδινης, εἰς ἣν καταλήγει, κατὰ τὸν Γύλλιον, ἡ διαιρουσα τὸν δεύτερον τοῦ τρίτου λόφου κοιλάς, τῆς ὁποίας τὸ μὲν περὶ τὴν πύλην ταύτην πλάτος εἶνε 400 ἐημάτων, βαθμηδὸν δὲ, καθ' ὅσον ἀναβαίνει τις διὰ τῆς ἀπ' αὐτῆς φερούσης λεωφόρου εἰς τὴν μεγάλην ἀγορὰν ἢ τὸ Βεζαστάνιον, συστέλλεται εἰς 200 βήμ., καὶ τέλος περὶ τὰ μέσα τῆς ὁδοῦ καταντᾷ εἰς 50, περὶ δὲ τὴν συνοχὴν τῶν δύο λόφων, τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου, εἰς διάστημα μόλις ὁδῷ διαιρούμενον.

Παρὰ τὴν τοῦ Πέραματος καὶ τὴν τοῦ Εὐγενίου πύλην ἦσαν καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν τὰ ἰχθυοπωλεῖα, καθὼς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς τοῦ Πτωχοπροδρόμου στίχων, ὅπου ὁ λόγος εἶνε περὶ τοῦ περισπασμοῦ τῶν μαχῶν, ἀσθενούντος τοῦ Ἠγουμένου.

- » Ὁ μὲν ὑπ' ἀγ' εἰς ἀγορὰν ἱατρικῶν σπερμάτων,
- » ἄλλος ὁρᾷται εἰς Πέραμαν, ἄλλος εἰς ταῦγενίου,
- » (καὶ πάλιν ἄλλος ἔτοιμος, καὶ τρέχει ἐπὶ τὸ Μ(λιν),
- » σπουδάζουσι νὰ εὕρωσι βατόπουλα, ψησία,
- » φιλομηλίτζας τρυφεράς, κωδῖδια, γαλάς (4) ».

Μέρος τῆς παραλίας ταύτης καλεῖται Ἐμὶν-ὄννοῦ, ὅπου τὰ Ὀρ-νιθοπωλεῖα, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἄρχεται.

Ἡ ἔξω ἢ νεωτέρα Γέφυρα.

Ἡ φέρουσα πρὸς τὴν ἀντικρὺ πύλην τῶν ἰχθυοπωλείων τοῦ Γαλατᾶ, τῆς ὁποίας τὰ διόδια, ἐκμισθούμενα κατ' ἔτος εἰς τοὺς ἅπασαν τὴν Τουρκίαν μεταλλεύοντας σήμερον Ἀρμενίους, καὶ συμποσούμενα εἰς 10,000 ὥς

Μαιώτιδος λίμνης, καλουμένης ὑπὸ τῶν Σκυθῶν Καρμπαλοῦκ, λέγει· » Τὸ Καρμπαλοῦκ δ' ἐλ-
 » ληνισθὲν, πόλιν ἰχθύων λέγει· » Τὸ Κάρι γὰρ πόλις Σκυθικῶς, τὸ δὲ Παλοῦκ ἰχθύος
 (Τζέτζ. Χιλ. Η', σκδ', 774, 775). » (1) Ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρεφθάρη, κατὰ τὸν Τουρνεφόρτιον,
 τὸ Γαλλικὸν permes. (2) Νεσμ. Γ', 3 καὶ IB', 28. (3) Παραλειπομ. ΔΓ', 11.
 (4) Πτωχοπροδρ. Ποιήμ. κατὰ Ἠγουμ. στίχ... Ὁ Δουκάγγιος, μὴ ἐννοήσας τὸ Βατόπουλον,
 τὸ ἐξήγησε Bateau !! Εἶνε δὲ ἡ Βατίς τῶν ἀρχαίων, ἰχθύος εἶδος ἐκ τῶν πλατείων, ἑκατα
 περισπούδαστον παρὰ τοῖς ὀψοφάγοις, τοὺς ὁποίους διὰ τοῦτο καὶ Βατιδοσκόπους ἀποκαλεῖ ὁ Ἀρι-
 στοφάνης ἐν Εἰρ. στίχ. 811, καὶ ἴσως αὐτὸν εἶχε κατὰ νοῦν καὶ ὁ Πτωχοπροδρόμος, ὅταν ἔγραφε
 τοὺς στίχους τοῦ τούτου.

ἔγγιστα γρόσια Τουρκικὰ τὴν ἡμέραν, εἰν' ἀφιερωμένα ὑπὸ τῆς κτίτορος αὐτῆς, τῆς εὐεργετικῆς βασιλεομήτορος τοῦ Σουλτάν - Μεττζίτου, πρὸς διατήρησιν τοῦ κατὰ τὸν Γενι - μπαγτσέν νοσοκομείου.

Ἐσώθεν δὲ τῆς πύλης τῶν ἰχθυοπωλείων παρατείνει ἐξ εὐωνύμων μὲν τοῦ ἀνιόντος ἡ θολοσκέπαστος ἀγορὰ, ἡ καλουμένη

Μισὶρ - τσαρσύ,

ἐκτεινομένη εἰς 130 δῆματα, ὅπου πωλοῦνται συνήθως τὰ ἐμπορεύματα τῆς Αἰγύπτου, καὶ τὰ ὀρυκτὰ καὶ φυτικὰ ἱατρικὰ καὶ ἀρώματα· ἐκ δεξιῶν δὲ εἶνε

Τὸ Ταχμίζι,

ὅπου προτοῦ μὲν ὁδὸν ἐκοπανίζετο εἰμὴ μόνον ὁ γνήσιος καχβὲς τοῦ Ἰεμέν' ἀλλὰ μετὰ τὴν μάχην ἰδίως τοῦ Νετζιμπ, διακοπείσης τῆς μετακομίσεως τοῦ προϊόντος τούτου τῆς Ἀραβίας, οἱ καχβεπῶται τῆς βασιλευούσης συγ' κατέβησαν καὶ μέχρι τῶν ἀπὸ τῆς Ἰαμαϊκῆς καὶ τῶν Βουρβωνείων νήσων μετακομιζομένων κόκκων, καὶ αἱ θύραι τοῦ Ταχμίζιου ἠνοιχθησαν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Γκριαοὺρ - καχβέν. Εἰς τὸ κατὰσθημα δὲ τοῦτο ἐμβαίνων τις παρετήρει εὐρώστους νέους καταφέροντας πολλοὺς ἐνταυτῷ ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μαρμαρίνου ὄλμου τοὺς ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν κοπάνους (τοκμάκ), οἱ ὅποιοι, ἐξ ἀπλῆς κατεσκευασμένοι πύξου, εἶχον παράδοξόν τινα φήμην, γινόμενοι κατ' ἔτος πολυτιμότεροι ἑαυτῶν, καὶ καταντῶντες ὅνα πωληθῶσι μέχρι πεντακοσίων ὁ εἰς γροσίων· καθότι, εἴτε κατὰ πρόληψιν, εἴτε καὶ ἐκ πολυχρονίου πείρας, ὑπῆρχεν ἰδέα ὅτι ὅσῳ ἐπαλαιοῦντο, τόσῳ ὀλιγώτερον διέφθειρον τὸ ἄρωμα τοῦ κοπανιζομένου καχβέ. Οἱ κοπανισταὶ οὗτοι ἐξέλιπον πρὸ ὀλίγων ἐτῶν· ὁ δὲ ἀτμός, ἀναλαβὼν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ καὶ τὴν βιομηχανίαν ταύτην, κινεῖ ἤδη χιλίους διὰ μιᾶς σιδηροῦς κοπάνους, οἵτινες, καταπίπτοντες ἐξ ὑπαμοιβῆς εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ ἰγδία, κοπανίζουσιν εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον τὸν καχβέν, διανεμόμενον ἐντεῦθεν εἰς ὅλα τῆς πρωτεύουσας τὰ καφενεῖα καὶ τὰς πλειοτέρας τῶν πολιτῶν οἰκίας.

Ἐπὶ τῆς μεταξὺ δὲ τῶν δύο πυλῶν παραλίας εἶνε

Τὸ Τελωνεῖον (γιομρούκ),

καὶ πλησίον αὐτοῦ τζαμίον. Εἰς δὲ τὰ περίξ καπνοπωλεῖα ἐδρεύουσιν ἔκπαλαι οἱ παράδοξοι γόητες ἢ μᾶλλον μαγνητισταὶ ἐκεῖνοι, οἱ γητεύοντες ἢ, καθὼς λέγουσιν οἱ Τοῦρκοι, διαβάζοντες τὸ ἀνεμοπύρωμα (ιλαντζικ), νόσημα ἐπιπολάζον ἐν ΚΠ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἰλαντζικτοσῆδες παρῶνυμούμενοι. Ὁ Κικέρων ἔλεγεν ὅτι ἀποροῦσε πῶς δύο οἰωνοσκόποι ἡδύ-

ναντο συναντώμενοι 'να μὴ γελάσωσιν ὁ εἰς περὶ τοῦ ἐτέρου· τὴν αὐτὴν αἰσθάνεται ἕκαστος ἀπορίαν, βλέπων τοὺς θαυματοποιούς τούτους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Ἑμίριδων, 'να ἐκτελῶσι δημοσίᾳ, καὶ ὄχι μόνον ἀγελαστί, ἀλλὰ μὲ πολλὴν ἐμβρίθειαν καὶ πεποίθησιν, τὰ τοῦ ἐπαγγέλματός 'των· τοὺς δὲ πάσχοντας ἀναμένοντας τὴν σειρὰν αὐτῶν περὶ τὸ πρόθυρον τοῦ ἐργαστηρίου! Μεταξὺ δὲ τῆς πελατείας ταύτης, διακρίνει τις ὄχι μόνον Ὀθωμανούς, τῶν ὁποίων ἡ πρὸς τὴν καταγωγὴν τῶν Ἑμίριδων εὐλάβεια ἐξηγεῖ ὁπωςδῆποτε καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς θαυματουργίας πίστιν, ἀλλὰ καὶ χριστιανούς, εἰ καὶ μὲ πολλὴν τύψιν τοῦ συνειδῶτος καὶ ἐπιφυλαττομένους 'να ἐξομολογηθῶσιν εἰς τὸν Πνευματικὸν τὸ ἀμάρτημά 'των. Ὁ ὑποκριτὴς ἐν τούτοις τοῦ δράματος, καθήμενος εὐσταλῶς καὶ σεμνοπρεπῶς, ὡς ὑπουργὸς μυστηρίου, καὶ στρέφων τὸ κομβολόγιόν 'του, ψιθυρίζει τινὰς ἐπιφθᾶς, ψηλαφᾷ τὸ ἀλγοῦν μέρος μὲ πολλὴν εὐχειρίαν (διότι τοῦτο φαίνεται εἶναι τὸ πᾶν), ἐμφυσᾷ ἐπ' αὐτοῦ, 'τὸ ἐμπτύει, ἐφοδιᾷ ἐπὶ πᾶσι τὸν νοσοῦντα μὲ μικρὸν χαρτίου δελτίον, φέρον ἐγγεγραμμένον ἐν τῶν τοῦ Κούρ-ά-νιου ῥητῶν, καὶ χωρὶς οὔτε 'να προσβλέψῃ καὶ εἰς τὴν προαιρετικὴν ὅπως προσφορὰν, τὴν ὁποῖαν ἀφίνει μὲ συστολὴν ἐπὶ τοῦ μπεσταχτᾶ ὁ πάσχων, ἐξακολουθεῖ θεραπεύων τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον· θεραπεύων, λέγω· διότι τὸ παραδοξότερον ὅλης ταύτης τῆς σκηνῆς εἶνε ὅτι οἱ πλείότεροι τῶν γητευομένων πραγματικῶς θεραπεύονται!! Ἀλλὰ μήπως 'δὲν εἶχεν, ἕως πρόχθες ἀκόμη, καὶ ἡ Εὐρώπη τοὺς θεραπεύοντας διὰ τῆς ἐπαφῆς τὰς χοιράδας; Τῇ ἀληθείᾳ ὁ ἄνθρωπος εἶνε πάντοτε καὶ παντοῦ παιδίον!

Τῆς τοῦ Περάματος πύλης ἀπέχει 450 βήματα τὸ

Ζυντάν - καπούσου,

ἡ ἕκτη τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πυλῶν, παρωνυμουμένη ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν πύργου, ὅς τις ἐχρησίμευε πρώην ὡς φυλακὴ τῶν κρατουμένων διὰ χρέη, καὶ διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι αὐτὸς εἶνε ἡ προειρημένη Ἀρχλα τοῦ Πραιτωρίου, εἰ καὶ ὁ Χάμμερ αὐτὸν νομίζει τὸν λεγόμενον Πύργον τοῦ Ἀνεμά, περὶ οὗ ἴδε ἐν τῷ Πενταपुरγίῳ. Ὑπὸ τὴν φυλακὴν ταύτην διαβαίνων τις ἤκουε θρηνητικὴν τινα ᾠδὴν ἐν εἰδει μυρολογίου καὶ ἀναβλέπων πρὸς τὸ μέρος τοῦ τείχους, ὅθεν ἐξήρχετο ἡ φωνή, διέκρινε μορφὴν ἀνθρώπου, προφαινομένην ἔσωθεν τῶν σιδηρῶν τῆς θυρίδος κιγκλίδων, καὶ ἐπικαλούμενην τὴν συμπάθειαν τοῦ διαδάτου, ὅς τις οὐδέποτε σχεδὸν παρέλειπε 'να ῥίψῃ τὸν ὀβολόν 'του εἰς τὸ παρηρτημένον ἀπὸ τοῦ τείχους καυκίον διὰ τοὺς φυλακωμένους, καὶ τοῦτο ἦν τὸ Ζυντάνιον. Ἀλλὰ τὸ Ζωντεῖον (1) τοῦτο 'δὲν ἦτον ἀπλῶς φυλακὴ, ὅποιαί τῶν

(1) Πιθανὴ ἡ ἐτυμολογία τοῦ Κοραῆ. Ἴδε τὴν λέξιν Ζητρεῖον εἰς τὰ Λεξικά.

ἡμερῶν ἡμᾶς αἱ φυλακαί· διότι ἐντὸς αὐτοῦ ἐστρεβλοῦντο, παρεκτός τούτου, καὶ οἱ πολιτικῶς ἔνοχοι, πρὶν θανατωθῶσιν, ἵνα ὁμολογήσωσι ποῦ εἶχον κεκρυμμένα τὰ χρήματά ἑαυτῶν! Καὶ ζῶσιν ἀκόμῃ πολλοί, οἱ ὁποῖοι εἶδον πρὸ τεσσαράκοντα τριῶν χρόνων τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην προτείνοντα, ἀντὶ πάσης ἀποκρίσεως, εἰς τοὺς ὑποκάτωθεν τῆς θυρίδος ταύτης ἱσταμένους τολμηροὺς φίλους ἑαυτοῦ, ἀπὸ τῶν κιγκλίδων αὐτῆς τὰς χεῖράς ἑαυτοῦ περιδεδεμένας, καθὼς ὁ Σύριος Φερεκῦδης ποτὲ δειρῶν ἔλεγε πρὸς τοὺς φίλους ἑαυτοῦ: Χρωτὶ δὴ λη! Καὶ ἤρκει ταῦτο ἵνα ἐννοήσωσιν ὁποῖα μαρτύρια ὑπέφερον ὁ περίδοξος γέρον ἐντὸς τοῦ θαλάσσιου τούτου. Ἡμῖν τρισκαίδεκαετής, ὅταν περὶ τὰ 1810 ἤκουον τὸν ἰδιαίτερον γραμματέα καὶ συναθλητὴν τούτου τοῦ ἡγεμόνος, Ἀδάμ τὸν ἐξ Ἀγγιᾶλου (1), φιλοσοφούντα ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην Μονῇ τῆς Θεοτόκου, διηγούμενον τὰς φρικτὰς ἐκείνας στρεβλώσεις, εἰς τὰς ὁποίας καθυπεβλήθη ὁ αἰμύνηστος πρεσβύτερος, ἐκτιθέμενος πρὸς τοὺς ἀλλοις καὶ γυμνὸς ἐν ὑπαίθρῳ κατὰ μῆνα Ἰανουάριον· ἀλλ' οὔτε τοῦτο, οὔτε τῶν ἀρμῶν ἑαυτοῦ αἱ ἐξαρθρώσεις, οὔτε τῆς κεφαλῆς ἑαυτοῦ ἡ μετὰ ἀστραγάλων περίσφιξις, ἦτον (ἔλεγεν ὁ συμμετέτοχος τούτων ὄλων Ἀδάμ) παραβλητέα μὲ τὴν τῆς αὐπνίας βάσανον, διὰ τῆς ὁποίας ταλαιπωροῦντες αὐτὸν οἱ δῆμιοι δλόκληρον ἐβδομάδα, τὸν ἔφερον εἰς ὑπνοβατικὴν κατάστασιν, καθ' ἣν, χωρὶς νὰ αισθάνηται, ἀπεκρίνετο εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις. Ἀλλ' ἀντεῖχεν εἰς ὅλα ταῦτα τριανταπέντε ἡμερονύκτια ὁ αἰοίδιμος, ἐξομολογούμενος καὶ εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, κατὰ τὸν Ἰωβ, ἄχρις οὗ τῇ 13 Ἰανουαρίου τοῦ 1807 ἐκατατομήθη, καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ αὐτοῦ ἐξετέθη, ὡς σὺνηθες, εἰς τὴν τοῦ Μπάμπ-ὑ-χουμαίου κόγχην, τὸ δὲ σῶμα ἐμβιδάσας εἰς πλοῖον ὁ δῆμιος, περιέφερον ὑπὸ τὰς οἰκίας τῶν συγγενῶν ἑαυτοῦ, ἵνα τὸ ἀγοράσωσι πρὸς κηδεῖν, ἐπιφωνῶν συχνάκις ὅτι ἔμελλεν ἄλλως νὰ τοῦ ῥίψη εἰς τὸν βυθόν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ φανῇ ἀγοραστὴς τοῦ πρᾶσιμου τούτου, ὑποπτεύοντες ἅπαντες καὶ ἐν τούτῳ παγίδα τῆς ἐξουσίας, ἄχρις οὗ Ἰουδαῖός τις ἐκ τῶν τοῦ Κουρού-τσεσμὲ ἐγγχωρίων, καθ' ὅπου ἐβόλῃ καὶ διὰ χρημάτων τινὸς αὐτῶν, τὸ ἡγόρασε διὰ 500 γρόσια, καὶ τὸ ἔθαψαν ὑπεράνωθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (2).

(1) Ὁ σεβάσμιος οὗτος γέρον εἶνε ἀνεψιὸς τοῦ προτελευταίου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου, καὶ ἐνστερνισάμενος ἑκτοτε τὸν μονήρη βίον καὶ μετονομασθεὶς Ἀνθίμος, ζῇ τεσσαράκοντα ἢ ὀχτὼ ἔτη ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπου τὸν εὔρε περὶ τὰ 1830 καὶ ὁ Γάλλος περιηγητὴς Poujoulat, διδλοθηκάριον τοῦ Ἁγίου Τάφου (V. Correspondence d'Orient par Michaud et Poujoulat, Lettre CXVI).

(2) Ἀντιγράφωμεν ἐνταῦθα τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ὑψηλάντιου οἴκου ἐκ τῆς ὑπὸ Βαρβολομαίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ συνταχθείσης Περιγραφῆς τῆς νήσου Χάλκης. Ἡ οἰκὸγένεια αὕτη κατὰ

Ἀναβαίνοντες δὲ τὴν πρὸς τὴν μεγάλην ἀγορὰν ὁδὸν, καὶ ἐκνεύοντες πρὸς ἀριστερὰν, ἀπαντῶμεν τὸ

Μαχμούτ - πασσᾶ - τζαμισί,

κτίσμα τοῦ περιφήμου Μαχμούτ-πασσᾶ τοῦ Μιχάλογλου, ὃς τις μετεποίησεν εἰς αὐτὸ τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατήγου τιμωμένην ἐκκλησίαν, τὴν καλουμένην Τὰ Στεῖρου (1), κειμένην δὲ ἐν τῷ Σενατωρείῳ. Τὸν Βεζίρην τοῦτον, φονευθέντα ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ τῷ 1472, μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Οὐζοῦν-Χασάν νίκην 'του, καὶ θαμμένον ἐν τῷ παρωνύμφῳ αὐτοῦ Μουσουλείῳ τῷ παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον, οἱ πλείστοι τῶν Ὀθωμανῶν σέβονται ὡς μάρτυρα τῆς ἀληθείας. Σιμὰ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσα περὶ αὐτοῦ διηγοῦνται, ἀναφέρεται ὅτι ἐσυνείθιζε κάθε πέμπτην 'νὰ προσκαλῇ εἰς τὴν

γεταί ἐκ Τραπεζοῦντος, ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Ξιφιλίνου καὶ Ὑψηλάντου, μεγάλου Δομεστίκου καὶ γαμβροῦ ἐπὶ θυγατρὶ τῇ Εὐδοκίᾳ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ περὶ τὸ 1390 αὐτοκράτορου τῆς Τραπεζοῦντος. Ἐκ τῆς οἰκίας ταύτης μετέφκησάν τινες εἰς ΚΠ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἐν οἷς καὶ Ἰωάννης ὁ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντης, ὁ καὶ προσκνητῆς τοῦ Ἀγίου Τάφου, μεγαλέμπορος ἐπίσημος. Τῶν δύο υἱῶν τούτου ὁ μὲν Μανουὴλ Ὑψηλάντης, χρηματίσας Ἀρχιγούναρς, ἔσχυσεν ὡς ἐκ τούτου ἀπὸ τῶν 1700 μέχρι τῶν 1730. Ὁ δὲ ἕτερος, Κωνσταντίνος Ὑψηλάντης καλούμενος, καὶ χρηματίσας Ποστέλνικος, εἶτα καὶ Χάτμανος, καὶ μέγας Ῥήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐγέννησεν υἱὸν Ἰωάννην, τὸν γενόμενον τὸ ἀξίωμα Ἄγαν, καὶ νομφευθέντα τὴν ἐξ εὐγενῶν Σμαράγδαν Μαριωνᾶ (*), ὣν ἐγένετο ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Τούτου ἐγένοντο θυγάτηρ μὲν Ῥαλοῦ, υἱοὶ δὲ Κωνσταντίνος καὶ Δημήτριος, καὶ οὗτος μὲν ἐτελεύτησε νέος· ὁ δὲ Κωνσταντίνος, ἡγεμονεύσας τῆς Οὐγγροβλαχίας τῷ 1802, καὶ ἀποθανὼν ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1816, ἐνυμφεῖσθαι Ῥαλοῦν τὴν τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη θυγατέρα. Ἀποθανούσης δὲ ταύτης ἀτέκνου (**), ἔλαθε δευτέραν σύζυγον ἐξ εὐπατριδῶν τινὰ τῆς Βλαχίας, Ἐλισάβετ (Σάφταν), ἐξ ἧς ἔσχε πέντε υἱούς, Ἀλέξανδρον, Νικόλαον, Δημήτριον (***) Γεωργίον καὶ Γρηγόριον, καὶ μίαν θυγατέρα, Μαρίαν. Ὡς οἱ μὲν πρῶτοι ἀπέθανον ἄγαμοι· ὁ Γεωργίος, νυμφευθεὶς τὴν Μαρίαν, ἐγγόνην τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, ἐγέννησε θυγατέρα μόνην· ὁ δὲ Γρηγόριος, συζευχθεὶς Χαρίκλειαν, τὴν Νικολάου τοῦ Σκαναβῆ θυγατέρα, κατέλιπε, παρεκτός μιᾶς θυγατρὸς Ἐλισάβετ, καὶ υἱὸν ἐπίγονον (postume), τὸν διὰ τοῦτο κληθέντα ὁμωνύμως τῷ πατρὶ αὐτοῦ Γρηγόριον, τρισκαίφεκαετῇ ἡδὴ (1850) τὴν ἡλικίαν, καὶ οὗτος εἶναι σήμερον ὁ ἔσχατος καὶ μόνος ἄρβῆν ἀπύγονος τῆς λαμπροτάτης καὶ παλαιωτάτης τῶν Ὑψηλάντων οἰκογενείας α.

(1) Τὰ Στεῖρου εἶναι φαίνεται τὰ αὐτὰ Τοῖς Τζήρου· Τζήρος δὲ ἐπωνομάζετο ὁ νόθος υἱὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Θεοδώρου, τὸν ὁποῖον ἀνελάβετο, καθὰ λέγεται, ἀποθανούσης τῆς Θεοδώρας. Οἱ Πατριαρχαὶ ὅμως ἀποδίδουσι τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ εἰς Πατριακὴν τινὰ Στεῖρον ἢ Πατριακίαν Στεῖραν (11). Ἄλλ' ὅπως κεν ἔχῃ, φαίνεται ὅτι ἀνωκοδόμησε μὲν αὐτὸν ἐπὶ τὸ μεγαλειότερον ὁ Ἰουστινιανός, ἐπελάμπρυνε δὲ ἔτι μᾶλλον, καταπεσόντα σεισμῷ, ὁ Μακεδὼν Βασίλειος, μετακομίσας ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ἐν τῷ Στρατηγίῳ χαλκὴν φιάλην.

(*) Ἐξ ἑτι, ἑκατοντοετῆς καὶ ἐπέκεινα, ἡ εὐγενεστάτη καὶ ἐμφρονεστάτη αὐτῇ γυνὴ, ἐπὶ τῆς κατανομῆς τοῦ υἱοῦ 'της. Ἄλλ' ἐὰν καὶ ἐπεὶ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου 'της, δὲν ἡσθάνθη ὅμως, κατ' αὐτοχλίαν, καὶ τὴν ἐκ ταύτης ὁδὸν, ἀπμειβόμενος ἔχουσα ἤδη τὰς νοητικὰς αἰσθήσεις ὑπὸ τοῦ γήρους. (**) Οὐκ ἀπέθανεν ἄτεχνος ἡ Καλλιμάχης αὐτῇ, ἀλλ' ἀφῆκε θυγατέρα Ἐλένην, συζευχθεῖσαν τὸν ἐν Ῥωσσίᾳ διαβιόντα ἔτι καὶ τιμωμένον Ἀλέξανδρον τὸν Νέγκρην. (***) Οὗτος εἶνε ὁ παρ' ἡμῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι περιώνυμος Δημήτριος Ὑψηλάντης, ἀποθανὼν τὸν Αὐγούστον τοῦ 1832, καὶ ταφείς ἐν Ναυπλίῳ ἐν περιόπτῳ τῆς πόλεως, ἀξίως καὶ τῶν ἀρετῶν 'του καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τῶν συμπολιτῶν 'του.

τράπεζάν του σοφούς καὶ λογίους ἄνδρας (δανισσχυμένῳ), εἰς τοὺς ὁποίους παρετίθετο πηλὰφιον ἀνακατωμένον μὲ ἐρεβίνθους, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἦσαν ἐκ χρυσοῦ, καὶ ἐξ αὐτῶν ὅσους ἕκαστος τῶν συνδαιτυμόνων ἐλάμβανε μὲ τὸ κοχλιάριόν του τῷ ἐχαρίζοντο (1).

Τὸ δὲ παρώνυμον αὐτοῦ Χάνιον, ὅπου διαμένουσιν οἱ σισυρορράπται (γουνάριοι), ἐὰν ὁδὲν ἐπέχη καὶ τὴν θέσιν, ἀναπολεῖ ὁμως τὴν χρῆσιν, εἰς ἣν ἦσαν προσδιωρισμένα τὰ Γουνάρια τοῦ Φόρου, ἡ

Ἡ Βασιλικὴ τῶν Γουνάριων,

ἐκπαλαι μία τῶν πλουσιωτέρων καὶ μᾶλλον θαμιζομένων· διότι τὸ ἐμπόριον τῶν γουναρικῶν ἦτον ἀείποτε πηγὴ πλούτου. Ἐπὶ τῶν Τούρκων μάλιστα, τῶν ὁποίων εἶνε γνωστὴ ἡ περὶ τὰς γούνας πολυτέλεια, αἵτινες ἐχρησίμευον οὐ μόνον πρὸς ἐνδυμασίαν ἀπλήν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐνδειξιν βαθμοῦ πολιτικοῦ καὶ εὐνοίας τῶν ὑπερεχόντων, χαρίζομεναι ὡς ἀριστετον πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀρετῆς, οἱ ἔμποροι τῶν γουναρικῶν καὶ αὐτοὶ οἱ σισυρορράπται, Γραικοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπροχώρουν ἀείποτε ἐπὶ μέγα δυνάμειος παρὰ τοῖς Κρατοῦσι. Καὶ εὐρίσκομεν ἀκόμην ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Σελήμ τοῦ Β' καὶ Μουράτ τοῦ Γ', ἰσχύοντας τὰ μέγιστα ἐν ΚΠ, διὰ τὸ μετὰ τῆς Ῥωσσίας ἐμπόριον τῶν γουναρικῶν, τοὺς ἀδελφοὺς Καντακουζηνούς (2) Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντῖνον, υἱοὺς ἰσως τοῦ ἐν ὁ-

(1) Ἴδε πλείω περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἐν τῷ Πετρίῳ Μονῆς τοῦ Προδρόμου.

(2) Ἴδου καὶ τῆς τῶν Καντακουζηνῶν οἰκίας ἡ γενεαλογία, καταγομένη ἐπίσης ἐκ Τραπεζοῦντος ἢ Λαζικῆς, καὶ ἰσως ἀπὸ κωμοπόλεως Χανδακούσης, ἐὰν πρέπη ἵνα συμπεράνωμεν ἐξ ἀναλογίας τῆς τῶν Κομανηνῶν. Μανουὴλ ὁ Καντακουζηνός, ὁ μέγας Πιγκέρνης καὶ μέγας Δούξ τῶν Θωρακιστῶν θεμάτων, σταλεῖς ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη τῷ 1250 κατὰ τῶν ἐν Ῥόδῳ Γενουσιῶν, καὶ ζῶν ἔτι καὶ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Τοῦτου υἱὸς πιθανῶς ἦν ὁ πατὴρ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ τοῦ αὐτοκρατορήσαντος, ἀποθανόντος τῇ 6 Ἰανουαρίου τοῦ 1342. Τοῦ Ἰωάννου, μονάσαντος τῷ 1355, καὶ ἀποθανόντος, καθὰ λέγεται, τῷ 1411, υἱοὶ μὲν, α' Ματθαῖος Καντακουζηνός ὁ Βασιλεὺς· β', Θωμᾶς ὁ Καντακουζηνός, ζῶν ἔτι τῷ 1458· γ', Μανουὴλ ὁ Δεσπότης, ἀποθανὼν τῷ 1380· δ', Ἀνδρόνικος, ἀποθανὼν τῷ 1348· θυγατέρες δὲ, α', Μαρία, ἡ συζευχθεῖσα Νικηφόρον τὸν Δούκαν τὸν Δεσπότην Ἀκαρνανίας· β', Θεοδώρα, ἡ ἐκδοθεῖσα πρὸς γάμον τῷ 1347 τῷ Σουλτάν Ὁρχάνη· γ', Ἑλένη, ἡ σύζυγος Ἰωάννου Αὐτοκράτορος τοῦ Παλαιολόγου. Τοῦ Ματθαίου ἐγένοντο υἱοὶ μὲν, α', Ἰωάννης ὁ Δεσπότης· β', Δημήτριος ὁ Σεβαστοκράτωρ· γ', Γεώργιος, ὁ ἐπικληθεὶς Σουχέτης, στρατηγικώτατος καὶ μεγαλοπρεπέστατος ἀνὴρ· θυγατέρες δὲ, α', Θεοδώρα, μονάσασα· β', Ἑλένη ἡ συζευχθεῖσα Δαβὶδ τὸν Κομνηνόν, Αὐτοκράτορα τῆς Τραπεζοῦντος· γ', Εἰρήνη ἡ σύζυγος Γεωργίου τοῦ Βραγχοδίου, Δεσπότης τῆς Σερβίας, ἀποθανόντος, κατὰ τὸν Φραντζήν, τῷ 1456 (6415 ἀπὸ Κ. Κ.). Τοῦ Γεωργίου υἱὸς μὲν Μανουὴλ ὁ Καντακουζηνός, ἄρξας ἐπὶ τινα καιρὸν τῆς ἐν Λακωνίᾳ Μεσσηνίας, συνθέμενος δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν Μεχμέτην ἐπὶ δισμυρίων πεντακοσίων χρυσῶν συντάξει, καὶ τέλος φυγὼν εἰς Οὐγγαρίαν, κἀκεῖ ἐγκαταβύσας· θυγάτηρ δὲ Ἄννα ἡ σύζυγος Στεφάνου τοῦ Δουκὸς τοῦ Ἁγίου Σάββα. Τῆς Εἰρήνης καὶ Γεωργίου τοῦ Βραγχοδίου, υἱοὶ μὲν, Λάзарος, καὶ δύο ἄλλοι, τυφλωθέντες νήπιοι ἔτι ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Μουράτ τοῦ Β', καὶ ἐξορισθέντες εἰς τὴν Ἀσίαν· θυγατέρες δὲ, α', Αἰκατερίνα ἡ σύζυγος Οὐλδερῆχου τοῦ Κόμητος De Ciley, καὶ β', Μαρία, ἡ ἐκδοθεῖσα Μον-

ξοτάτου ἄρχοντος, καθὼς τὸν τιτλοδοτεῖ ὁ Μαλαξὸς (1), Δημη-
τρίου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὃς τις, ἐπὶ Ἰερεμίου τοῦ Α' (πατριαρχεύσαν-
τος ἀπὸ τῶν 1523 ἄχρι τῶν 1541), συμπαρίστατο μετ' ἄλλου ἄρχον-
τος, τοῦ Ξενάκη, εἰς τὴν ἐπὶ Διβανίου δίκην τοῦ Πατριάρχου πρὸς τοὺς
Τούρκους περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν νομίμου ἢ μὴ κατοχῆς τῶν ἐν
ΚΠ Ἐκκλησιῶν ἢ τοῦ Ἀντωνίου Καντακουζηνοῦ, τοῦ ἀναφερομένου
εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως
τῷ 1565, ὃς τις, κατὰ τὸν Σ. Γερλάχιον, εἶχε τῷ ὄντι τρεῖς υἱοὺς, Κων-
σταντῖνον, Γεώργιον καὶ Μανουήλ. Τῶν ἀδελφῶν τούτων, ὁ μὲν Κων-
σταντῖνος κατῴκει ἐν τῷ Γαλατᾷ, καὶ ἦτον Μέγας Πραγματευτῆς
ἢ Ἐπὶ τοῦ Τελωνείου (Μπαζιργκιάν-μπασης)· ἐλάμβανε δὲ κατ'
ἔτος 60,000 φλωρία, ἵνα προμηθεύῃ τὰ ἀναγκαῖα πολύτιμα ὑφάσματα
καὶ πετράδια, ἰδίως δὲ τὰ ἐκ τῆς Ῥωσσίας γουναρικᾶ, ὡς εἶπομεν, εἰς τὸ
Σαράι. Ὁ δὲ Μιχαὴλ διέτριβε τὸ πλεῖστον ἐν τῇ παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόν-
τον Ἀγχιάλῳ, ὅπου εἶχε καὶ παλάτιον, διότι ἦτον ἔφορος τῶν ἀλοπη-
γίων, τὰ ὅποια ἐκεῖ πλησίον ἐργολαβοῦνται. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐνυμφεύθη θυ-
γατέρα τῶν Ῥαλαίων, ἰδιοπραγούντων ἐν Ἀδριανουπόλει· τὴν δὲ θυγατέρα
τοῦ ὑπανδρεύσας τῷ 1576, ἔδωκεν αὐτῇ προῖκα 20,000 φλωρίων, ἐκτὸς
τῶν φορεμάτων καὶ ἄλλων πολυτίμων χειμηλίων, καὶ ἐπροσκάλεσεν εἰς
τοὺς γάμους τὸν Πατριάρχην, Ἰερεμίαν τὸν Β', τὸν ἐπιλεγόμενον Τρα-
νόν, ὃς τις, μὴ δυνηθεὶς ἵνα ὑπάγῃ, ἀπέστειλε τὸν φίλον τοῦ καὶ φίλον
τοῦ Μιχαὴλ, Ἰωάσαφ τὸν Θεσσαλονίκης. Φθονηθεὶς δὲ ἐπὶ τέλους, καὶ
διαβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Χάνη τῆς Κριμαίας, ὡς πρῶταίτιος τῶν ἐν Βλαχο-
μολδαβίᾳ διχονοιῶν, ἐπνίγη κρεμασθεὶς εἰς τὴν ἐν Ἀγχιάλῳ οἰκίαν τοῦ
τῇ 3 Μαρτίου τοῦ 1578, ἢ τῷ 1594 ἐπὶ Σουλτάν-Μουράτ τοῦ Γ', πεν-
τηκοντούτης μόλις, σταλέντων ἐκεῖ ἐπὶ τούτῳ τοῦ Καπουτάν-πασσᾶ
Οὐλοῦτζ-Ἀλῆ καὶ τοῦ Καπυτζῆ-μπασῆ Ἀλῆ-ἀγᾶ, » ὅτι ἠνώχλησε
» Βλαχίαν καὶ Μπογοδανίαν (λέγει ἡ Πολιτ. Ἱστορ. τῆς ΚΠ), καὶ τὸν
» πλοῦτον αὐτοῦ δημοσίᾳ ἐπώλησαν, ἵνα λάβῃ ὁ βασιλεὺς τὸ χρέος, ὃ
» αὐτὸς ἐχρεώσπει, ὡς λέγεται». Εἶχε φθάσῃ δὲ εἰς τοσοῦτον ὄγκον, ὥστε,
ἐξερχόμενος ἐποχος ἐπὶ ἡμιόνου, εἶχεν ἕξ προπορευομένους (præcursores),
καὶ ἕνα ἀκόλουθον ὑπηρέτην. Τὸ χειρότερον δὲ πάντων ἦτον ὅτι ἐπηρέαζε
τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀρχιερεὺς δὲν ἐγίνετο χωρὶς ἵνα τὸν δωροδοκῇ,
ἔθεν καὶ ἐπωνομάσθη Σεϊτάν-ὀγλούς.

ῤατ τῷ Β', ἢ ἄλλως γνωστῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυρά-Μάρω, μητριᾷ Μεχμέτ τοῦ Β'. Τοῦ Λαζάρου
καὶ Ἑλένης τῆς θυγατρὸς Θωμᾶ Παλαιολόγου τοῦ Δεσπότη Ἀχαΐας τοῦ Πορφυρογεννήτου,
ἀποθανόντος τῷ 1458, ἢ φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ, ὅτε ἐκυρίευσεν τὴν Βόσταν τῷ 1456, τὴν
θυγατέρα (Κραλίτσαν) ἔφερεν εἰς ΚΠ ὁ Μεχμέτ, ὁμοῦ καὶ τὴν πρὸς μητρός θείαν αὐτῆς, καὶ ἐχο-
ρίστησεν αὐταῖς σιτηρέσια. (Ἰδε καὶ τὴν ἐν σελ. 390 ὑποσημείωσιν). (1) Ἱστορ. Πατριαρχ.

Ἄλλος, Ἀρχιγούναρης καὶ αὐτὸς ἐπίσης, ὁ αἰοίδιμος Μανουήλ ὁ ἐκ Καστορίας, ἰσχυσε παρομοίως μετὰ ἑκατὸν ἔτη· ἀλλ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα εὐλογεῖται· διότι τὸν πλοῦτον, τὸν ὅποιον ἐκτᾶτο ἐντίμως, ἐδαπάνᾳ ἀφείδως εἰς ἀγαθοεργὰ καὶ ἱερὰ καταστήματα, καὶ αὐτοῦ ἱδρυμα εἶνε καὶ ἡ ἐν Φαναρίῳ συστηθεῖσα πρώτη Ἑλληνικὴ Σχολή.

Ἀρχιγούναρης ὡσαύτως ὑπῆρξε καὶ ὁ μέγας θεῖος τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, Μανουήλ Ἰωάννου Ὑψηλάντης, ἰσχύσας ἀπὸ τοῦ 1700 μέχρι τοῦ 1730 ἔτους, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς αὐτοκρατορίας Σουλτάν-Ἀχμέτ τοῦ Γ', διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν τοῦ περιφήμου Δαμάτ-Ἡβραήμ πασσᾶ.

Ἡ ὑπεροχὴ δὲ αὕτη τῶν γουναρέων ἐπενήργει ἐπωφελῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν εἰς τὰ γενικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους πράγματα, καὶ οἱ Ἀρχιγουνάριοι (κιουρκτσή-μπαση) εἶχον ἐν ἅπασιν τὰ πρωτεῖα μετὰ τοὺς πρώτους τοῦ Φαναρίου ἄρχοντας. Μετὰ τὴν μεταβολὴν ὅμως τῶν πραγμάτων τῆς Τουρκίας, καὶ ἰδίως τὴν ἀλλαγὴν τῆς ἐνδυμασίας, ἔπεσε καὶ τὸ σύστημα τοῦτο, καὶ τὰ Γουναράδικα δὲν ἔχουσι πλέον τὴν προτιμήσιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανον πρὸ εἰκοσιπέντε χρόνων.

Ἀναβαίνοντες δὲ τὴν βορείαν κλιτὺν τοῦ Τρίτου λόφου, διοδεύομεν

Τὸ Οὐζοῦν-τσαρσύ,

μακρότατον φερωνύμως ἔμβολον, τὸν ὅποιον ἐπέχουσιν ὅλον σχεδὸν ἑκατέρωθεν ἑκατοντάδες ἐργαστηρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ ἐθνικὴ βιομηχανία τῶν Τούρκων, φύσει καὶ ἔξει ἐπιτηδαιοτέρων πρὸς τὰς ἐδραίας τέχνας, ἐπιδείκνυται ὅλην αὐτῆς τὴν ἀκμὴν. Ἰδίως δὲ ἡ τορνευτικὴ καὶ ἡ ξυλουργία ἀπασχολεῖ χιλιάδας χειρῶν, καὶ παράγει πλῆθος μικρῶν χειροτεχνημάτων καὶ οἰκιακῶν ἐργαλείων.

Ὁ Μακρὸς Ἐμβολὸς τοῦ Μαυριανοῦ, καὶ τοι ἐμφαίνων τὸ ἀνάλογον τῆς ιδέας τοῦ τσαρσίου τούτου, εἶχεν ὅμως ἄλλην διεύθυνσιν· διότι δι' αὐτοῦ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπῆρχετο ἔφιππος ἀπὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας διὰ τοῦ Μιλίου καὶ τοῦ Φόρου εἰς τὸ Πετρίον καὶ τὰς Βλαχέρνας.

Φαίνεται δὲ ὅτι, πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν, οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον φαρμακοπωλεῖα κατὰ τὴν ἀγορὰν ταύτην· διότι, κατὰ τι ἀνώνυμον Ἰατροσόφιον, » εἰς τὸ Οὐζοῦντζαρσι, ὅταν ἀνέρχῃ δεξιὰ, εὐρίσκεται ἐκεῖ Ἑβραῖος Χεκ-» κίμ-Ὁγλύς, καὶ λάβει ἐξ αὐτοῦ δύο δράμια μίλτον Σινωπικὴν κτλ. ». Καί, ἐὰν ἀνατρέξωμεν ἀκόμην ἀρχήτερα, εὐρίσκομεν ὅτι καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πτωχοπροδρόμου (2), δηλ. πρὸ 700 ἐτῶν, τὰ ἱατρικὰ ἐπωλοῦντο παρὰ τὴν τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Περάματος πύλην.

(1) Βιβλ. Α', κη. (2) Ἰδὲ σελ. 533.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλιτύος εἶνε καὶ τὸ

Βασιδὲ - χανί.

κτίριον ὑπερμέγεθες, κείμενον ἐκ δεξιῶν τῆς εἰς τὸ τσαρσίον ἀναγούσης ὁδοῦ, καὶ περιέχον δωμάτια διὰ τρισχιλίους ἀνθρώπους. Εἶνε δὲ κτίσμα τῆς αὐτῆς Βασιλεομήτορος (Γκιουζέλ-σουλτάν), ἣτις ἐθεμελίωσε τὸ Γενί-τζεαμίον, πρὸς διατήρησιν τοῦ ὁποίου εἶν' ἀφιερωμένοι αἱ πρόσοδοί 'του.

Πρὸς αὐτὸ ἀμιλλῶνται, ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν στερεότητα, δύο ἄλλα χάνια, ἡ Βασιλικαὶ, καθὼς 'τὰ ὀνομάζει ὁ Γύλλιος, κείμενα προσωτέρω, ἐξ ἀριστερῶν τῆς ὁδοῦ, καὶ διακρινόμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα

Γενί - χανί καὶ Ἑσκί - Γενί - χανί.

Ἡ Νέον καὶ Παλαιὸν Ξενοδοχεῖον, ὧν τοῦτο μὲν συνέχεται ὑπὸ ὀκτὼ πιν-σῶν, ὑποκρατούντων δεκαπέντε τουβουλόκτιστα καὶ μολυδοσκεπάστα ἡμισφαίρια, περιέχει δὲ ἐξήκοντα διπλᾶ δωμάτια, κλειόμενα, καθὼς καὶ ὅλον τὸ οἰκοδόμημα, μὲ σιδηρᾶς θύρας καὶ παράθυρα· ἐκεῖνο δὲ συνίσταται εἰς δώδεκα πινσοὺς, ὑποστηρίζοντας τέσσαρας ἕκαστον ἀψίδας καὶ εἴκοσι μολυδοσκεπάστα ἡμισφαίρια, περικλείον δὲ ἐντὸς αὐτοῦ 220 δωμάτια καὶ 60 θολωτάς καμάρας, ὅπου φυλάττονται διάφορα ἐμπορεύματα. Ἐλέγετο δὲ ἐπὶ Γυλλίου ὅτι ἐπέιχε τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας.

Προχωροῦντες ἀνωτέρω, ἀπαντῶμεν τὸ Μερτζάν-τζαμισί, καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ τὸ Τσατὰλ-χανί-τζαμισί, καὶ μετ' ὀλίγον εἵμεθα εἰς » τὸ τῆς ἀγορᾶς μεσαίτατον », καθὼς λέγει ὁ Παχυμέρης (1), ὅπου

Τὸ Τσαρσί καὶ Τὰ Μπεζεστάνια.

κείμενα μέρος μὲν ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς κοιλάδος τῆς μεταξὺ τοῦ Δευτέρου καὶ Τρίτου λόφου, ἣτις καταλήγει εἰς τὸ Μπαλὺκ-παζάριον, μέρος δὲ ἐπὶ τῆς πρὸς βορρᾶν κλιτύος τοῦ τρίτου λόφου, ἐπέχοντα δὲ πέντε σταδίων περιφέρειαν. Τὰ κτίρια ταῦτα, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν, ἔχοντα τέσσαρας εἰσόδους ὀγκωδεστάτας, εἶνε κυρίως μακραὶ καὶ στεναὶ τινες δίοδοι, μὲ ὑπερύψηλον ὀροφὴν καὶ ἀρκετὰ κομψοὺς θόλους, λαμβάνουσai ἀνωθεν ἀμυδρόν τι φῶς, πρὸς μέγα τῶν ἐμπορευομένων ὄφελος, οἱ ὅποιοι, κατὰ τὴν μεταξὺ 'των κοινὴν παροιμίαν, ἀνοίγουσι τὰ ὀμμάτια τῶν ἀπροσέκτων ἀγοραστῶν (2). Εἶνε δὲ τὸσον πολυσχιδῆ καὶ ἐκτεταμένα, ὥστε εὐκόλως δύναται τις πρωτόπειρος ἐντὸς αὐτῶν 'να περιέρχεται πολλὴν ὥραν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος χωρὶς 'να εὕρισκῃ ἔξοδον. Τῶν μακρυναρίων δὲ τούτων τὰς ἐκατέρωθεν πλευρὰς ἐπέχουσιν 7750 ἐργαστήρια, ἡ μᾶλλον

(1) Ἐν Ἀνδρόνικῳ. (2) Ὁ Τουρνεφόρτιος λέγει ὅτι τῷ 1698 ἐπισκευασθὲν ἔγινε φωτεινότερον παρ' ὅ,τι ἦτον προτοῦ.

μεγάλα ἐρμάρια, ἀνήκοντα εἰς διαφόρων ἐμπορευμάτων ἢ χειροτεχνημάτων εἶδη, ἀφ' ὧν καὶ παρωνυμοῦνται τὰ διάφορα αὐτῶν μέρη, οἷον Τσοατζυλέρ, Κουγιουμτζιλέρ κτλ.

Τὰ δὲ Βεζεστάνια, ἢ, Περσικώτερον, Μπεζαζιστάνια, τὰ ὅποια καλῶς μετέφρασεν ὁ Ἱστορικὸς Δούκας Βεστιοπρατήρια, εἶνε δύο, τὰ σημαντικώτερα, σκεπασμένα ὑπὸ ὀκτὼ ἑκαστον θόλων, τὸ Σαντάλ-μπεζεστέν, τὸ ὅποιον εἶνε κυρίως τὸ Βεστιοπρατήριον, ἢ, πιθανώτερον, τὸ Βλατοπωλεῖον, κακῶς γραφόμενον, νομίζω, Βατοπωλεῖον, καὶ μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ Κωδινού Πορφυροπώλιον, καὶ τὸ Τζεβαέρ-μπεζεστέν, τὸ ὅποιον ἀμφιβάλλω ἐὰν ἔχη τι κοινὸν μὲ τὸν Χρουσίωνα, ὅπου ἦν τὸ βασιλικὸν ἐργοδόσιον τῶν Χρυσοκλαβαρίων, πυρποληθὲν ἐν μέρει ὑπὸ κεραυνοῦ τῇ 25 Δεκεμβρίου τοῦ 785, κατὰ τὸν Θεοφάνην, καὶ τὸ ἀπληκτον (κονάκι) τῶν πρέσβειων τοῦ Σαρακηνοῦ ἡγεμόνος τῆς Ταρσοῦ Ἀμὲρ-Μουμνῆ. Πολὺ πιθανώτερον ὅμως ὅτι ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ καλουμένου Λαμπτήρος, περὶ οὗ προείπομεν (1), χρησιμεύοντος πρὸς τὴν αὐτὴν σχεδὸν τοῦ Βεζεστενίου χρῆσιν, »ἐν ᾧ αἱ περιουσίαι τῶν ἐμπορευομένων τὰ τε σιτηρὰ καὶ πολυ-» τελεῖ καὶ χρυσόπαστα«, κατὰ τὸν Κεδρηνόν. Καθὼς καὶ εἰς τὸ Βεζεστάνιον σήμερον πωλοῦνται τὰ πολυτιμώτερα καὶ σπανιώτερα ἐμπορεύματα, ὅπλα ἀργυροχρυσολιθοκόσμητα, μαργαριτάρια καὶ ἄλλα τιμαλφῇ πετράδια, ἤλεκτρον, κοράλλιον, σιτηρὰ καὶ Ἰνδικὰ ὑφάσματα, γουναρικὰ βαρύτιμα, μυρωδικὰ, πανζεχίρια κτλ. Οἱ δὲ ἔμποροι τοῦ Βεζαστενίου, Τοῦρκοι σχεδὸν ὅλοι, εἶνε οἱ πλουσιώτεροι καὶ σημαντικώτεροι τῶν τῆς ΚΠ ἁστών, καὶ πολλὰ προσηλωμένοι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Κούρ-ἂν καὶ τὰ παλαιὰ ἔθιμα. Ἐκτὸς δὲ τῶν πρὸς ἐμπορίαν ἀντικειμένων, ἀποταμιεύονται εἰς τὰ Βεζεστάνια καὶ πολλῶν ιδιωτῶν κειμήλια, εἴτε φοβουμένων τὰς πυρκαϊὰς, εἴτε ἀποδημούντων.

Περὶ τὴν κορυφὴν τοῦ Βεζεστανίου εἶδεν ὁ Γύλλιος τῷ 1546, ὅτε ἐπυρπολήθη ὅλον, ὑδρονομεῖον (τακσίμ), κεκοσμημένον μὲ 45 μαρμαρίνους κίονας, ὑποκρατοῦντας τὰς πλινθοκτίστους αὐτοῦ καμάρας. Ὅθεν ἐνδέχεται ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ

Νυμφαῖον,

τὸ οἰκοδομηθὲν ἐπὶ Οὐάλεντος, ἐπιστασίᾳ Κλεάρχου τοῦ Ὑπάρχου τῆς πόλεως, καὶ ἐκ τῶν λίθων τοῦ τείχους τῆς Χαλκηδόνος, ἄλλο παρὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ Ταύρου ἀγορᾷ. Ἐν αὐτῷ ἐτελοῦντο οἱ γάμοι τῶν δημοτῶν, ὅσοι ἔδεν εἶχον ἱκανῶς χωρητικοὺς οἴκους.

(1) Ἰδε σελ. 261.

Πλησίον δὲ τοῦ κιγκλιδωτοῦ πυλῶνος (παρμάκ - καποῦ), καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ τζαμίου Ὀσμανιέ, εἶνε τὸ

Ἀλῆ - πασσᾶ - τζαμισὺ.

κτίσμα τοῦ Τσόρλουλου - Ἀλῆ - πασσᾶ, Βεζύρου τοῦ Σουλτάν - Ἀχμέτ τοῦ Γ', διορισθέντος τῇ 3 Μαΐου τοῦ 1706, ὅς τις, υἱὸς γεωργοῦ ἢ κουρέως ἐκ Τυρολόης (Τσόρλου), εἰσαχθεὶς εἰς τὸ παλάτιον, προήχθη ἀπὸ θαλαμηπόλου εἰς Σιλιχδάρην καὶ εἰς Βεζύρην, καὶ ἠξιώθη ἵνα νυμφευθῇ καὶ τὴν ἀνεψιάν τοῦ Σουλτάνου, Ἐμινέ, θυγατέρα Σουλτάν Μουσταφᾶ τοῦ Β'. Κάρλος δὲ ὁ IB', Βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, διαμένων τότε φυγὰς ἐν Βενδερίφ, κατῴρθωσε διὰ τοῦ Πονιατόβσκη ἵνα τὸν ἐξώσῃ τῷ 1709, ἀντιβαίνοντα εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Εἰς τὸ τζαμίον τοῦτο πρόσκεινται ἐν πτωχοτροφεῖον, ἐν σχολεῖον, μία βιβλιοθήκη καὶ ἐν ἀσκητήριον (μεβλεᾶ - χανέ), ὅλα ἀφιδρύματα τοῦ ἰδίου κτίτορος, ὅς τις ἔχει καὶ εἰς τὸν Τερσ - χανέν κτισμένον ἄλλο τζαμίον.

Ἐκεῖθεν δὲ, κατὰ μῆκος τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Τρίτου λόφου, ἐπὶ τῆς δεξιόσφι τοῦ ὁποίου παρατείνουσι τὰ πρὸς ἀνατολὰς τεῖχη τοῦ Ἀρχιστρατηγείου (ποτὲ Ἑσκί - Σαραγίου), κατερχόμενοι τὴν καλουμένην Κοίλην Ἀγοράν (Τσουκούρ - Τσαρσὺ), ἀπαντῶμεν περὶ τὸ τέλος αὐτῆς, πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸ Γενιί - Βαλιδὲ - τζαμισὺ, καὶ κάτωθεν αὐτοῦ τὸ λεγόμενον Σαχζαδὲ - σαρράϊ πρὸς δυσμὰς δὲ τὸ Ταατᾶλ - πασσᾶ, καὶ ὑπεράνωθεν αὐτοῦ τὴν συνοικίαν τὴν καλουμένην Σουλ - λου - Σαρράϊ.

Ἐὰν δὲ ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Ζυντανίου λάβωμεν δεξιόθεν τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς τὰ τοῦ μέλιτος καὶ δουτύρου Ὠρρεῖα (Μπάλ - καπάν καὶ Γιάγ - καπάν), ἀπαντῶμεν τὸ Ρουστέμ - πασσᾶ - τζαμισὺ, κτίσμα τοῦ περιφήμου Βεζύρου καὶ γαμβροῦ τοῦ Σουλειμάνου ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Μίχρι - μάχ, ἀποθανόντος τῷ 1561.

Ἀναβαίνοντες δὲ ἐντεῦθεν τὸν Τρίτον λόφον, καὶ ἀφίνοντες δεξιόθεν τὸ ποτὲ ἀρχεῖον τοῦ Γενιτσάρ - ἀγᾶ, νῦν δὲ Σέγ - οὔλ - ἡσλάμ - κα - ποουσού, φθάνομεν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν τέμενος

Σουλεῖμανιέ.

κεῖμενον ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Τρίτου λόφου, εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς πόλεως, πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ὁποίου ἀπεσπᾶσθη (λέγει ὁ Γύλλιος, παρεπιδημῶν τότε ἐν ΚΠ) ὑπὲρ τὸ ἥμισυ μέρος τῆς τοῦ Ἑσκί - Σαραγίου περιοχῆς, ὥστε ταῦτα τὰ δύο κτίρια ἐπέχουσιν ὅλον τοῦ Τρίτου λόφου τὸ ὀροπέδιον.

Τὸ τζαμίον τοῦτο, θεμελιωθὲν τῷ 1550, ἐτελειώθη τῷ 1556 ὑπὸ τοῦ

Σουλτάν Σουλεϊμάνου τοῦ Α' ἢ Κανουνῆ, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ρόδου καὶ τοῦ Μπαγδάτ, ὡς μνημεῖον ἀρίζηλον τῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Τουρκίας ἁθλῶν 'του. Διότι, ἐάν ποτε Αὐτοκράτωρ Ὁθωμανὸς ἐφάνη ἄξιος ἀνεγέρσεως τζαμίου διὰ τὰ τρόπαιά 'του, οὗτος ἀναντιβρήτως εἶνε ὁ Σουλεϊμάν, ὁ δέκατος τὸν ἀριθμὸν Αὐτοκράτωρ τῶν Τούρκων, καὶ γεννηθεὶς τὸ α' ἔτος τοῦ δεκάτου αἰῶνος τοῦ Χιτζρὲ, καὶ διὰ ταῦτα ἐπίσημος παρὰ τοῖς Ὁθωμανοῖς, οἱ ὅποιοι σέβονται τὸν ἀριθμὸν 10.

Διηγοῦνται δὲ ὅτι, ἀγοράζων τὰς πέριξ οἰκίας καὶ τὰ οἰκόπεδα πρὸς σχηματισμὸν τοῦ γηπέδου τοῦ κτιρίου 'του, εὗρεν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τινὸς Ἑβραίου, ὃς τις, ἔχων οἰκίαν ἐν μέσῳ τοῦ γηπέδου τούτου, δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα τρόπον 'να τὴν παραχωρήσῃ, φανεὶς ἀνώτερος τῆς φιλοχρηματίας, τῆς ὁποίας τὴν φορὰν ταύτην ὑπερίσχυσεν ἡ ἰδιοτροπία. Ὅλοι ἐνόμιζον ὅτι ἡ βία ἤθελε σωφρονίσῃ τὸν Ἰουδαῖον, καὶ ἡ οἰκία 'του ἔμελλεν αὐθαιρέτως 'να κρημνισθῇ. Ἀλλ' ὁ Σουλεϊμάν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου τὰ πάντα ἔκλινον, ἠρώτησε τὸν Μουφτὴν, ἐὰν ἐπιτρέπηται εἰς ἀπιστον Ἰουδαῖον 'να ἐμποδίσῃ διὰ τῆς ἰσχυρογνωμίας 'του τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἔργον, καὶ ὁποία τιμωρία τῷ ἔπρεπεν. Ὁ φετβᾶς ἀπεκρίθη· Οὐδεμίαν· διότι ἡ ἰδιοκτησία εἶνε ἱερὰ, χωρὶς διακρίσεως προσώπων· ἐπὶ καταστροφῇ δὲ ἐνὸς τόσον ἱεροῦ νόμου, ναὸς δὲν οἰκοδομεῖται. Ἡμπορεῖ ὁμοῦς 'να ἐκμισθωθῇ τὸ γήπεδον περὶ οὗ ὁ λόγος, πληρονομένου ἐνοικίου εἰς τὸν ἰδιοκτήτην. Καὶ οὕτως ἐγένεν, ἐνοικιασθείσης διὰ συμβολαίου τῆς οἰκίας, καὶ ἐπληρόνετο τὸ ἐνοίκιον τακτικῶς εἰς τὸν Ἰουδαῖον καὶ τοὺς ἀπογόνους του (1).

Ἡ ὕλη δὲ τῆς οἰκοδομῆς, καὶ ἰδίως τὰ κολοσσαῖα ἐκεῖνα μάρμαρα καὶ οἱ κίονες, συνήχθησαν ἐκ πάσης τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, τὰ μὲν νεωστὶ τότε λατομηθέντα, τὰ δὲ, ἀφαιρεθέντα ἐξ ἀρχαίων οἰκοδομῶν, τῆς τε ΚΠ, τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτῆς τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ἀλεξανδρείας, τὰ πλεῖστα δὲ ἐκ τοῦ ἐν Χαλκηδόνι περιφήμου ναοῦ τῆς Ἀγίας Εὐφημίας.

Τὸ ἀληθῶς μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τοῦτο, εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁποίου διετηρήθησαν ἀκριβέστερον οἱ τῆς Τουρκικῆς ἀρχιτεκτονικῆς κανόνες, καὶ ἐδαπανήθησαν 700,000 φλωρίων, εἶνε τῷ ὄντι ἀριστούργημα, καὶ οἱ Ὁθωμανοὶ ἐπιδείκνυνται αὐτὸ μὲ φιλοτιμίας ἐθνικῆς αἰσθημα εἰς τοὺς ξένους. Ἐμπνέει δὲ καὶ μακρόθεν θαυμασμὸν διὰ τὸ μέγεθός 'του,

(1) Τοιαύτης ἀπροσωποληψίας δείγματα ἀναφέρονται παρὰ τοῖς Ἀσianoῖς καὶ ἄλλα, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ περιφήμου Χοσρόου Νουσιρβάν, ὃς τις, οἰκοδομῶν τὸ πολυθρόνητον παλάτιον αὐτοῦ Τὰκ-Κοσρά, δὲν ἠθέλησε 'ν' ἀφαιρέσῃ διὰ τῆς βίας τὸ γήπεδον πενιχρᾶς τινοῦ χήρας, μὴ συγκατανεύουσης ἐπ' οὐδεμίᾳ τιμῇ 'να παραχωρήσῃ τὴν καλύβην τῆς, ἀλλὰ διέταξε 'να μὲν ἀνέπαφος, καὶ τοι παραβλαπτομένου τοῦ παλατίου 'του ὡς πρὸς τὸν ῥυθμὸν τὸν ὁποῖον ἔπρεπε 'να ἔχῃ.

καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς θέλγει τὰ ὄμματα διὰ τῆς χαριεστάτης 'του λεπτοουργίας. Ἡ δὲ Lady Montague 'δὲν εἰδίστασε 'να γράψῃ (1) ὅτι, » μὲ τὸ λαμπρὸν τοῦτο κτίριον παραβαλλομένη, καὶ αὐτὴ ἡ ἐν Λονδίνῳ περιφημος » Ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Παύλου, θὰ φανῇ εὐτελής (mesquine) α.

Τὸ σχῆμά 'του εἶνε, καθὼς τῶν πλειοτέρων τζαμιῶν, σχεδὸν τετράγωνον, σκεπασμένον κατὰ μέσον ὑφ' ἐνὸς μεγάλου θόλου, ἔχοντος 68 ποδῶν διάμετρον, καὶ κατ' οὐδὲν ὑποδεεστέρου, τό τε κάλλος καὶ σχῆμα, τοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, στηριζομένου δὲ ἐπὶ τεσσάρων ὀγκωδεστάτων πινσῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων, πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, ὑψοῦνται τέσσαρες παχύτατοι καὶ ὑπερμεγέθεις μονόλιθοι κίονες γρανίτου πυρφυροῦ λίθου με λευκὰ μαρμάρινα κιονόκρανα, σχηματίζοντες τρία τόξα, ὑποστηρίζοντα εἰδὸς τι φαλιδώματος ἢ τοιχείου, χρησιμεύοντος πρὸς ἐνδυνάμωσιν τῶν μεγάλων ἀψίδων, τὰς ὁποίας ἀποτελοῦσιν οἱ τέσσαρες μεγάλοι πινσοί, διεστηκότες πολὺ ἀλλήλων. Εἰς τῶν κίωνων τούτων εἶνε ἴσως ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ Γύλλιος μετακομιζόμενον ἀπὸ τῆς ῥάχεως τοῦ Πέμπτου λόφου, ὅπου πρότερον ἴστατο, καὶ περιγράφει τὸν μηχανισμόν τῆς μετακομίσεώς 'του. Πρὸς τοὺς τέσσαρας δὲ τούτους ἐσωτερικοὺς μεγάλους πινσοὺς, ἀντίθετοι ὑψοῦνται ἔξωθεν δύο ἕτεροι, χρησιμεύοντες ὡς ἀντιστηρίγματα αὐτῶν, καὶ οὐχὶ μόνον μὴ ἀσχημίζοντες διόλου τὸ σύνολον τοῦ κτιρίου, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ καλλωπίζοντες τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἔποψιν. Ἐντὸς δὲ αὐτῶν εἶνε, καθὼς καὶ εἰς τῶν τῆς Ἀγίας Σοφίας, κλίμακες, δι' ὧν ἀνέρχονται εἰς τὴν στέγην καὶ τοὺς θόλους τοῦ ναοῦ, παρεκτὸς τῶν ἐξωτερικῶν μεγάλων ἀνόδων. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀντιτειχισμάτων τούτων εἶνε τρία μεγάλα ἐκατέρωθεν παράθυρα, φωτίζοντα τὰς πλευράς τοῦ ναοῦ, τὰ ὡς τῶν ὁποίων σχηματίζουσιν ἄνθη χρωματισμένα, ἢ τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ. Ὑποκάτωθεν δὲ τῶν φωταγωγῶν τούτων κάμπτονται δύο κομφότατοι μολυβοσκέπαστοι στοαί, ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ πολλῶν ὡραίων μαρμαρίνων κίωνων μὲ κιονόκρανα Τουρκικῆς ἐργασίας, καὶ ὑπ' αὐτὰς αἱ πρὸς ἀγνισμόν τῶν προσευχομένων κρῆναι, ἐκ δεξιῶν τῶν ὁποίων μικρά τις θύρα φέρει διὰ τῆς ὑπὲρ αὐτὴν κλίμακος καὶ κιγκλιδωτοῦ τινος διαδρόμου εἰς τὸ μέρος ὅπου προσεύχεται ὁ Σουλτάνος, ἀναβαίνων καὶ διερχόμενος ἐντεθὲν, ἀφ' οὗ πεζεύσῃ εἰς τὸν παρακείμενον βατῆρα (μπινέκ - τασσύ).

Ὁ πλοῦτος τῶν μαρμάρων τοῦ ναοῦ τούτου δεικνύει πόσον μεγαλοπρεπὴ ἦσαν τὰ ἀρχαῖα κτίρια, εἰς τὰ ὁποῖα προτοῦ ἀνήκον. Ἰδίως δὲ ὁ πράσινος ἀρχαῖος λίθος εἶνε τόσον ἄφθονος ἐν αὐτῷ, ὥστε περικοσμεῖ καὶ αὐτὰς τῆς ἐξωτερικῆς περιοχῆς τὰς θύρας, ἀριστουργήματα τῆς Μαυρου-

(1) Lettre XLI.

σίας ἡ Σαρακηνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Θαυμάζονται δὲ κατ' ἐξοχὴν ἐν αὐτῇ τέσσαρες ὑπερμήκεις μονόλιθοι κίονες, ἀνατολικοῦ πυρφυρίτου ἢ γρανίτου, 60 ποδῶν ὕψους, ἀνήκοντες ποτὲ, καθὰ λέγεται, εἰς τὸν περίφημον τῆς Ἐφέσου ναόν. Τὸ μιχράμπ, τὸ κιουρσὺ, τὸ μινμπέρ, τὸ μασταμπέ, τὸ μακσουρέ (1), εἶνε ὅλα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ κατάγλυπτα.

Μεταξὺ δὲ τῶν ὑπὲρ τὰς θύρας ἐπιγραφῶν διακρίνεται πρὸ πάντων τῷ λτ' ἐδάφιον τοῦ ΚΔ' Σουρέ τοῦ Κούρ-άν: » Ὁ θεὸς εἶνε τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Τὸ φῶς αὐτοῦ εἶνε ὡς ἡ θυρίς ἢ ἀνεωγμένη ἐν τῷ τοίχῳ, ὑπὸ τὸ ὑαλί τῆς ὁποίας διαυγάζει λύχνος. Τὸ ὑαλί τοῦτο λάμπει ὡς ἄστρον· ὁ δὲ λύχνος τρέφεται μὲ ἔλαιον δένδρου εὐλογημένου. Τὸ ἔλαιον τοῦτο ὁ δὲ εἶνε προϊόν οὔτε τῆς Ἀνατολῆς, οὔτε τῆς Δύσεως... ὁ δὲ Θεὸς μόνος διευθύνει τὸ φῶς αὐτοῦ πρὸς ὅποιον θέλει «.

Ἐχει δὲ τέσσαρας μιναρέδες, ὧν οἱ μὲν παρὰ τὸν ναὸν δύο, οἱ ὑψηλότεροι, ἔχουσιν ἕκαστος ἀνὰ τρία περίβηθρα (σεριφέ): οἱ δὲ περὶ τὰ πρὸς δυσμὰς τέρματα τοῦ προαυλίου, οἱ χαμηλότεροι, ἀνὰ δύο, τὸ ὅλον δέκα, πρὸς δῆλωσιν τοῦ ὅτι ὁ κτίτωρ ἦτον δέκατος Αὐτοκράτωρ τῶν Ὀθωμανῶν. Τὸ ὅλον δὲ τοῦ κτιρίου σύγκειται ἐκ τριῶν τετραγώνων περιβόλων συνεχόμενων ἀλλήλοις, ὧν ὁ μὲν πρῶτος (χαρρῆμ) ἀποτελεῖ τὸ προαύλιον, τὸ ὁποῖον εἶνε, καθὼς ὅλων τῶν μεγάλων τζαμιῶν, περίστωρον, αἱ δὲ στοαὶ σκεπάζονται ὑπὸ 28 θόλων, στηριζομένων ἐπὶ 24 ὠραιῶν μαρμαρίνων κίωνων Αἰγυπτιακοῦ γρανίτου, ἐν μέσῳ δὲ τῆς περιοχῆς ταύτης μεγαλοπρεπεστάτῃ δεξαμενῇ δεκάκρουνος, τῆς ὁποίας ὁ πίδαξ λογίζεται ὁ ὠραιότερος τῶν πώποτε γενομένων, προχέει τὸ διὰ τοὺς ἀγνισμοὺς ἀναγκαιὸν ὕδωρ· ὁ δεύτερος περίβολος εἶνε τὸ κυρίως εὐκτήριον (μεστζίδ): ὁ δὲ τρίτος (ρεβζέ) εἶνε προσδιωρισμένος εἰς ταφεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, ἔχοντος δύο εἰσόδους ἀντικρυζούσας ἀλλήλαις, εἶνε τὸ μαυσωλεῖον (τουρμπέ) τοῦ κτίτορος, τὸ κανονικώτερον καὶ ὠραιότερον ὅλων τῶν ἐν ΚΠ, ὀκτάγωνον, περίστωρον, ἐπιστηριζόμενον ἔξωθεν ἐπὶ δεκαπέντε μαρμαρίνων κίωνων, ἔσωθεν δὲ ἔχον μικρὸν τινα ὀκτάγωνον διάδρομον, εἰς ἐκάστην γωνίαν τοῦ ὁποίου ὑψοῦται μικρὸς κίων ὀφείτου λίθου μὲ βάσιν καὶ κιονόκρανον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὥστε οἱ ὀκτὼ οὗτοι ἔσω κίονες σχηματίζουσιν ὀκτὼ ἀψίδας ἀνεχούσας τὸν θόλον. Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι τοῦ κτιρίου εἰν' ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κεκαλυμμένοι ὑπὸ πολλῶν ἀραβουργημάτων, γεγλυμμένων καὶ χρυσωμένων μὲ πολλὴν λεπτοουργίαν καὶ πολυτέλειαν. Ἐν μέσῳ δὲ αὐτοῦ, κεκαλυμμένου τοὺς μὲν τοίχους ὑπὸ πλακῶν ἀρχαίου πρασίνου καὶ πορφυροῦ λίθου, τὸ δὲ ἔδαφος ὑπὸ πλουσιωτάτων ταπήτων, καὶ φωτιζομένου ὑπὸ ὀκτὼ κιγκλιδωτῶν ἐπιχρύσων θυρίδων, εἶνε

(1) Ἴδε τὸ σημαινόμενον ἐκάστης τούτων τῶν λέξεων σελ. 495, 496.

πέντε τάφοι ἢ σοροὶ ἐκ ξύλου πολυτίμου, στολισμένοι με μαργαριτοκόγ-
χην καὶ σκεπασμένοι με ἑλατίον με χρυσοὺς κροσσούς καὶ χρυσοκεντημέ-
νας ἐπιγραφάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶν' ἐφηπλωμένα πολύτιμα σάλια, τὰ ὅποια
ἐφόρουσαν ποτὲ οἱ κείμενοι, ὅθεν καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ τὰ ἀσπάζονται με σέβας.
Τῶν τάφων τούτων, ὧν οἱ τρεῖς εἶνε τόσοι μεγάλοι, ὥστε ἕκαστος δύνα-
ται νὰ χωρέσῃ ἐπτὰ-ὀκτὼ νεκροὺς, ὁ μὲν πρῶτος καὶ μέγιστος εἶνε ὁ τοῦ
Σουλτάνου· ὁ δευτέρος μετ' αὐτὸν, τοῦ υἱοῦ τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ· ὁ δὲ
τρίτος τοῦ ἄλλου τοῦ υἱοῦ Σουλτάν - Ἡβράῆμ· ὁ τέταρτος τῆς μητρὸς
τοῦ· καὶ ὁ πέμπτος τῆς γυναικὸς τοῦ, τῆς περιφήμου Ρωξελάνης. Ἐφ'
ἐκάστης δὲ σοροῦ ὑψοῦται παμμέγεθές τι καθούκιον, στολισμένον με με-
λανὸν περοθύσανον ἀδαμαντοκόλλητον, καὶ εἰς τοὺς πόδας καίει ἀδια-
λείπτως μία χονδρὴ λαμπάς· ὁλόγυρα δὲ τῶν περικλειόντων τοὺς τάφους
τούτους ξυλίνων διὰ μαρμαροκόγχης ἐμπεπασμένων κιγκλίδων, ἴδρυνται
ξύλινα ἀναλόγια εἰς εἶδος ὀκλαδιῶν δίφρων, ἐφ' ὧν ἀναγινώσκουσιν
οἱ σοφτάδες τὸ Κούρ-ἄν ὑπὲρ τοῦ κειμένου, τὸν ὅποιον οἱ Τούρκοι σέ-
βονται καθ' ὑπερβολὴν ὡς μάρτυρα, καθὼ ἀποθανόντα ἐν ἐκστρατεία. Ἐν
μέσῳ δὲ τοῦ θόλου, στολισμένου με λαζούριον καὶ χονδροὺς ἀδάμαντας,
κρέμαται πολυποίκιλόν τι ἀδαμαντοστόλιστον ὡσαύτως πολυκάνδηλον·
διότι λέγουσιν ὅτι ὁ Σουλεϊμάν ἠθέλησεν ὥστε ὁ πλοῦτος τοῦ ταφείου τοῦ
να ἐπαρκέσῃ πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ, εἴαν ποτε πάθῃ ὑπὸ σεισμοῦ.
Ὅλον δὲ τοῦτο τὸ ὑπερεκτεταμένον κτίριον περιέχεται ἐν μέσῳ ἄλλης
εὐρυχώρου περιοχῆς δενδροφύτου, περικλεισμένης, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Σουλ-
τάν-Ἀχμέτ (πρὸς τὸ ὅποιον καὶ μόνον ἀμιλλᾶται κατὰ τὴν λαμπρότητα),
ὑπὸ θριγκοῦ ἔχοντος πληθὺς κατὰ σειρὰν θυρίδων καὶ ἐννέα θύρας. Καὶ
ἐπειδὴ εἶνε ἐκτισμένον, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ τοῦ ὁροπεδίου τοῦ Τρίτου λόφου,
καὶ ἐπομένως ἡ ἀπὸ βορρᾶ ἀνοδος αὐτοῦ εἶνε ἀρκετὰ ἀνωφερῆς, αἱ ἐντεῦ-
θεν δύω αὐτοῦ πύλαι ἔχουσι πρὸ αὐτῶν ἐκάστη ἀνάβασιν με ἱκανὰς βαθ-
μίδας.

Εἰς τὸ τζαμίον Σουλεϊμανιὲ εἶνε προσηρτημέναι τέσσαρες Σχολαί, οἱ
καθηγῆται τῶν ὁποίων ὑπερέχουσι, κατὰ τε τὸν βαθμὸν καὶ τὴν μισθοδοσίαν,
ἔλους τοὺς τῶν λοιπῶν. Τούτων ἡ μὲν εἶνε διὰ τὰς παραδόσεις (ἔαρ-οὐλ-
-χαδίσσ), ἡ δὲ διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Κούρ-ἄν (ἔαρ-οὐλ-καραῖετ), ἄλλη
τῆς ἱατρικῆς (μεδρεσέ-ὑ-θὲμπ), κτλ. Οἱ πρῶτοι δὲ διορισθέντες εἰς αὐτάς
ὑπὸ τοῦ θεμελιωτοῦ ἦσαν οἱ διασημότεροι τῶν τότε νομοδιδασκάλων τῆς
Τουρκίας, ὁ Μουχαμμέδ-μπέν-Χουρρέμ, ἀπόγονος τοῦ περιφήμου θεολο-
γοποιήτου τῶν Περσῶν Δζελαλλέδ-διν-Ρουμή, ὁ σοφὸς Ἀλῆς-Κχιναλῆ-
-ζαδές, ὁ Μειμάρ-ζαδές καὶ ὁ Καδὶ-ζαδές, ὅς τις, προαχθεὶς ἔπειτα εἰς
Σείχ-οὐλ-ἡσλάμην, ἔδωκε τὸ ὄνομά τοῦ εἰς ἐν τῶν ἐν ΚΠ τζαμιῶν καὶ
εἰς μίαν αἰθουσαν ἀναγνώσεως τοῦ Κούρ-ἄν.

Ἐκ τοῦ προσκειμένου δὲ εἰς τὰ καταστήματα ταῦτα Πτωχοτροφείου τρέφονται καθ' ἡμέραν ἑξακόσιοι πτωχοί, διότι εἶνε πλουσιώτατα προικισμένον, καὶ ὁ Θεότοκος λέγει(1) ὅτι ἐπ' αὐτοῦ (τῷ 1565), νεόκτιστον ἔτι, εἶχε 12,000 δουκάτα πρόσοδον ἐτησίαν.

Ἀπασα δὲ ἡ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Σουλεϊμανιὲ παρακειμένη εὐρύχωρος πλατεία περιέχεται ὑπὸ καφενείων, ὅπου, διὰ τὸ ἡρεμαῖον πάντως τοῦ τόπου, ἐσύχναζον ἄχρις οὐ πρὸ πολλοῦ οἱ ὀπιοφάγοι (Τεριακῆδες), ὅθεν καὶ ὀνομάζεται

Τεριακῆ - Τσαρσαί.

Τοὺς μαστήρας τῶν καφενείων τούτων διέκρινέ τις ἀμέσως ἀπὸ τῆς ὠχρᾶς καὶ μολυβδοχρόου αὐτῶν ὄψεως, ἀπὸ τῶν κυλοιδιώντων καὶ ἐξεστηκότων ὀμμάτων, ἀπὸ τοῦ κυρτοῦ ἀναστήματος καὶ τοῦ ἀκροσφαλοῦς βαδίσματος. Ἐνα τοιοῦτον, τὸν Ῥασσι-μπεην, ὑπάλληλον τοῦ γραφείου τοῦ Δεφτερδάρη καὶ διευθυντὴν τοῦ τζαμίου Μεχμέτ-πασσᾶ, ζωγραφίζων ποιητικώτερον ὁ περίφημος ἱστοριογράφος Βασζίφ, » Ἡ κατάχρησις τοῦ » ὀπίου καὶ ὁ χυμὸς τοῦ ὑσχυάμου τὸν κατήντησαν, λέγει, λεπτότερον » τῆς γραμμῆς τοῦ Εὐκλείδου· ἡ φωνή του ὠμοίαζε μᾶλλον τὸν κοαγμὸν » βατράχου, τὸ δὲ σῶμά του, διαφανὲς σκελετὸν, δὲν διέφερε κινουμένης » μουμίας«. Ὑπόχρεως, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, ἵνα προπορεύηται τοῦ Σουλτάνου, ἀπερχομένου τὴν παρασκευὴν εἰς τὸ τζεαμίον, κρατῶν τὸ θυμιατήριον, ἔπεσε μίαν ἡμέραν ἀναίσθητος, ὅθεν καὶ λυπηθεὶς αὐτὸν Μουσταφᾶς ὁ Γ', τὸν μετέθεσεν εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν. Ἀλλὰ, καὶ τοι τοιαῦτα βλέποντες παραδείγματα, οἱ Τεριακῆδες δὲν λογιζονται ζῶνι εἰμὴ τὰς στιγμὰς τῆς ἐκστάσεως μόνον, εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς βυθίζει ὁ ἐπιτηδευτὸς ἐκεῖνος ὕπνος ἢ μᾶλλον λήθαργος τοῦ ὀπίου. Καὶ διὰ τοῦτο βλέπει τις αὐτοὺς κυρτοὺς, ὠχροὺς, ἐήχοντας, φαντάσματα μᾶλλον ἢ σκιάς κινουμένας, νὰ ἀραδιάζωνται καθ' ὅλας τῆς ἡμέρας τὰς ὥρας, ἰδίως δὲ τὸ πρωὶ καὶ τὸ ἑσπέραις, ἐπὶ τῆς ξυλίνης τοῦ καφενείου ἐξέδρας, καὶ μετὴν βοήθειαν ἑνὸς ποτηρίου ψυχροῦ ὕδατος, νὰ καταπίνωσι τὴν ποσότητα τοῦ ὀπίου, ὅσην ἕκαστος ἐσυνείθισεν. Οἱ μᾶλλον ἐμπειροπόλεμοι λαμβάνουσι συνήθως τέσσαρα καταπότια ἰσομεγέθη μετ' ἐλαίας. Πρὶν δὲ παρέλθῃ μία ὥρα, ὅλοι αἰσθάνονται τὴν ἐνέργειαν τοῦ φαρμακώδους τούτου χυμοῦ, καὶ κυριευόμενοι ὑπὸ τῆς ἡδονικῆς ἐκείνης ἐκστάσεως, χάριν τῆς ὁποίας θυσιάζουσι τὴν ὑπαρξίν των, βλέπουσιν ὅλα τῆς φαντασίας αὐτῶν τὰ ὄνειρα πραγματοποιούμενα· διαβαίνουσιν ἀπαθείς διὰ τῶν φλογῶν, ὀδεύουσιν ἐπὶ τῶν κυμάτων, δύνανται μετάρσιοι διὰ τοῦ αἰθέρος, κολυμβῶσιν εἰς πέλαγος ἡδονῶν· καὶ ἰδοὺ ὁ Παράδεισος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ περίφημος Γέ-

(1) Κοσμογραφία.

ρων τοῦ Ὁρους μετέφερε τοὺς μανιώδεις 'του μαθητὰς, ἀνυψῶν διὰ τοῦ ὀπίου καὶ τοῦ ὑοσκυάμου τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν ἄχρι τῆς ἐντελοῦς τοῦ βίου περιφρονήσεως (1). Ἀλλ' ἡ κατάχρησις αὐτῇ ἔπαυσε, φαίνεται, μετὰ τὴν τῶν Γενιτσάρων καταστροφὴν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς οἰνοποσίας παρὰ τοῖς Τούρκοις· τοῦλάχιστον τὰ κωφὰ ταῦτα πρόσωπα τῶν ὀπιοφάγων 'δὲν παριστάνονται πλέον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Τεριακῆ-τσαρσίου.

Ἀλλ' ἡ λέξις αὕτη τοῦ Σουλεϊμανιέ, εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος 'δὲν εὕρισκε εἰμὴ τὸ παρώνυμον τοῦ Σουλεϊμάνου τζαμίον, διατὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ γράφοντος τὰς σελίδας ταύτας ἔχει ὅλως ἄλλοτον ἤχον; Καὶ ποῖος ἄλλος εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δύναται 'να ἀποκριθῇ παρὰ τοὺς ἐνθυμωμένους ἀκόμη τὸν εἰς τὴν πλησίον τοῦ τζαμίου τούτου παντέρημον Τουρκικὴν οἰκίαν τεσσαρακονθήμερον περιορισμὸν τῆς οἰκογενείας τοῦ Πρίγκηπος Καλλιμάχη; Πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν μόνον ἀποτεινόμενος, ὅσοι ἐπέζησαν, φεῦ! εἰς τὰ δεινὰ ἐκεῖνα, Ἐνθυμεῖσθε, τοὺς ἐρωτᾷ, φίλοι καὶ εὐεργέται καὶ ὁμοιοπαθεῖς, ἐνθυμεῖσθε τὰς τεσσαράκοντα ἕξ ἡμέρας ἐκεῖνας τοῦ Μαΐου καὶ Ἰουνίου τῶν 1821, τὰς ὁποίας διήλθομεν ἐν διηνεκεῖ ἀγωνίᾳ εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ Σουλεϊμανιέ; Ἐνθυμεῖσθε τὸν καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν προσδοκώμενον θάνατον; τὰς καθεκάστην ἀγγελλομένας ἀπαισίους καὶ ὀλεθρίας φήμας; τὸ ἀγριωπὸν καὶ ἀμείλικτον τῶν περιφρουρούντων ἡμᾶς Γενιτσάρων; Ἐνθυμεῖσθε τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν τῶν 27 Ἰουνίου, καθ' ἣν αἱ πρὸς τὸν θεὸν ὄρθραιοι ἡμῶν ἱκεσίαι διεκόπησαν ὑπὸ τῶν ὀλολυγμῶν τῶν γυναικῶν, ὅταν εἶδον πολιορκηθὲν τὸ κατάλυμα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιτσαούσου μετὰ τῶν δορυφόρων 'του; Ἐνθυμεῖσθε τὴν ἐπὶ θάνατον ἐκείνην τῷ ὄντι ἔξοδον, ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ, φλέγοντος τοῦ ἡλίου, μεταξὺ τοῦ ἀναριθμήτου ἐκείνου ὄχλου ὀλοκλήρου τῆς πρωτευούσης, ὃς τις συνῆλθε πρὸς θεᾶν τῶν ἀπαγομένων ἐχθρῶν τοῦ ἰσλαμισμού, ἀπειλῶν, λοιδορῶν, ἐγγελῶν ἐπικείμενος; Ἐνθυμεῖσθε. . . ; Ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι ἐκπίπτω εἰς συγγραφὴν μονωδίας, καὶ διὰ τοῦτο ἐπανάγω τὸν λόγον εἰς τὸ προκείμενον.

Πλησίον τῶν Σχολείων τοῦ Σουλεϊμανιέ, ἐπὶ τῆς πρὸς δυσμὰς ὁφρύος τοῦ Τρίτου λόφου, εἶνε τὸ

Βεφά - τζαμισι.

κτισθὲν ὑπὸ Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Β', πρὸς χάριν τοῦ τὰ μέγιστα παρ' αὐτῷ τιμωμένου ποιητοῦ καὶ μουσικοῦ, Σείχ-Ἐμπι-ούλ-Βεφά, ὃς τις εἶχε τοσαύτην ἀνεξαρτησίαν χαρακτηῖρος, ὥστε, ἐρχόμενον πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ τὸν Σουλτάνον, διέταττε 'να μὴ τοῦ ταραττῇ τὴν ἡσυχίαν. Ἦτον δὲ

(1) Ἴδε Χάμμερ Ἱστορ. τοῦ Ὁθωμαν. Κράτους Κεφ. Ο'.

πρότερον ναὸς χριστιανικὸς εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος, καλούμενος

Τὰ Σφωρακίου,

ἀπὸ τοῦ κτίτορος αὐτοῦ τοῦ Πατρικίου Σφωρακίου (1), ὑπατεύσαντος τῷ 6' ἔτει τοῦ Μαρκικανοῦ (τῷ 452), καὶ παρευρεθέντος εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον. Τὸν ναὸν τοῦτον, πυρποληθέντα ἐν τῇ στάσει τοῦ Νίκα, μεθ' ὅλων τῶν πέριξ αὐτοῦ, πλὴν τοῦ Σκευοφυλακίου, ἀνεκαίνισεν ὁ Αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος, καὶ μετὰ ταῦτα Λέων ὁ Φιλόσοφος, εὐρὼν ἐντὸς τῶν πινύων αὐτοῦ, τῶν ὑποκρατούντων τὰ κατηχοιμενεῖα, τρία κεντηνάρια χρυσίου, κρυφθέντα μὲν ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Σφωρακίου, γνωστοποιηθέντα δὲ τῷ Αὐτοκράτορι ὑπὸ τινος Ῥωμανοῦ. Ἦτον δὲ, κατὰ τὴν Γ' Νεαράν τοῦ Ἰουστινιανοῦ (2), συνηνωμένος τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦτο ὅμως ἔδεν ἀποδεικνύει ὅτι ἔκειτο καὶ πλησίον αὐτῆς, ἀλλ' ὅτι τὰ εἰσοδήματά τ' αὐτῶν ἦγοντο ὑπὸ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, καὶ ὁ Κλήρος ἀμφοτέρων ἦτον ὁ αὐτὸς, καθὼς καὶ ἄλλαι ἐκκλησίαι ἦσαν τοιοῦτοτρόπως προσκείμεναι, χάριν οἰκονομίας, εἰς ἄλλας μεγαλητέρας.

Ἐν αὐτῷ ἦσαν ἐπιγεγραμμένα τὰ ἐξῆς δύο ἐπιγράμματα, σωζόμενα εἰς τὴν Ἀνθολογίαν,

Α'.

» Σφωράκιος ποίησε, φυγὼν φλόγα, Μάρτυρι νηὶν.

Β'.

» Σφωράκιε, ζῶντι φίλα θρεπτήρια τίνων
» γήθεεν Ἀντόλιος, σὺς ἀνεψίος οἰχομένη δέ,
» αἰεὶ σοὶ γεραρὴν τελέει χάριν ὥς τε καὶ ἄλλην
» εὖρε, καὶ ἐν νηὶ σ' ἀνεθήκατο, τὸν κάμες αὐτός.

Ἐν αὐτῷ ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1210 καὶ ἡ κἀρα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ὅτε μετεκομίσθη εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ παράλιον πόλιν Καέταν. Ὁ δὲ Γύλιος λέγει ὅτι τὸ ἐν τῇ πλατείᾳ Βεφᾶ (Βεφᾶ-μεῖδαν) τζαμίον ἐλέγετο καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἅγιος Θεόδωρος. Καὶ αὐτὸς εἶνε, νομίζω, ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Φανερωτῆς, ὅπου προσέτρεχον οἱ ἀπολέσαντές τι, ἵνα ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τοῦτο ὁ ἅγιος, περὶ οὗ ἀναφέρεται καὶ τι περιέργον ἀνέκδοτον ἐν τῷ Συναξαρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου τῇ 3 Ἀπριλίου.

Ἐν τοῖς Σφωρακίου ἦσαν καὶ ἄλλαι ἐκκλησίαι, ἐξ ὧν ἀναφέρονται, Ἀτῆς Θεοτόκου, ὅπου οἱ γονεῖς τῆς βασιλίσσης Θεοφανοῦς, Κωνσταντῖνος ὁ Μαρτινάκιος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἄννα ἐξέχεον τὰς δεήσεις

(1) Ὅς τις, ἐὰν ὅδ' ἦν σφάλμα, εὐρίσκεται γραφόμενος καὶ Φωράκιος καὶ Σποράκιος καὶ Σποράτιος. (2) Κεφ. Α'.

αὐτῶν, ἐξαιτούμενοι, ὡς καὶ ἡξιώθησαν, γεννησάιναι παῖδα, κατὰ τὸ Συ-
ναξάριον τῆς 16 Δεκεμβρίου· Β', ὁ τοῦ Προδρόμου, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ Σύ-
ναξις αὐτοῦ τῇ 7 Ἰανουαρίου καὶ τῇ 24 Φεβρ. εἰς μνήμην τῆς εὐρέσεως
τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, κατὰ τὰ μηναια. Ἐτιμᾶτο δὲ πρότερον ἐπ' ὀνόματι
τοῦ Θεολόγου, καὶ ἦτον, ὡς φαίνεται, εὐκτῆριον (παρεκκλήσιον), κείμενον
εἰς τὴν κόγχην τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου· Γ', ὁ τοῦ ἁγίου Κύρου,
ἢ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων Κύρου καὶ Ἰωάννου· Δ', τὸ εὐκτῆριον τοῦ Προ-
φήτου Ζαχαρίου. Τούτων οἱ πλείστοι εἶχον μεταβληθῇ, πρὶν τοῦ Γυλλίου,
εἰς τζαμία, εἰς ἓν τῶν ὁποίων εἶδεν ὁ συγγραφεὺς οὗτος δώδεκα κίονας,
ὧν οἱ ἑξ' Ἀραβίου λίθου, ὑποκρατοῦντες τοῦ προαυλίου τὰς στοάς.

Πλησίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τῶν Σφωρακίου καὶ τοῦ Τετραδησίου
Ἐμβόλου (τοῦ Χαλκοῦ πιθανῶς Τετραπύλου), πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς
πόλεως, ἔκειτο

Τὸ Σμύρνιον.

ὅπου, κατὰ τὸν θαυμάσιον Κωδινόν, εὐρέθησαν ὑποκάτωθεν τῆς γῆς εἰς
δέκα ὀργυιῶν βάθος, ἑννέα ἀνδριάντες διαφόρων ὑποκειμένων, συγχωθέντες
δῆθεν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐπὶ Οὐάλεντος, ἐν ᾧ οἱ πλείότεροι τῶν ὑπ' αὐ-
τῶν εἰκονιζομένων ἦσαν μεταγενέστεροι τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου.

Ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς ὀφρῦος τοῦ Τρίτου λόφου, ὅπου ἦτον ποτὲ,
ὡς προείπομεν, τὸ Γενιτσαρ - Ἀγα - καπυσὺ, ἡ ὁδὸς, διὰ τῆς τρί-
της κοιλάδος, φέρει εἰς τὸ

Ὁδοὺν - καποῦ.

ἐβδόμην τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὸν κόλπον πύλιν, παρονομα-
σθεῖσαν ἀπὸ τῶν ἐπισωρευομένων συνήθως πρὸς πώλησιν εἰς τὴν πρὸ
αὐτῆς εὐρύχωρον παραλίαν, χρησιμεύουσαν ὡς ἀγορὰν, καυσίμων καὶ οἰκο-
δομησίμων ξύλων, ἀπέχουσαν δὲ τῆς πρὸ αὐτῆς τοῦ Γεμῖς - σκελεσὶ
περὶ τὰ 200 βήματα.

Αὕτῃ, νομίζω, εἶνε ἡ καλουμένη ὑπὸ τοῦ Δούκα (1) Πλατέα, μέχρι
τῆς ὁποίας παρετάχθησαν, ἀπὸ τῆς Εὐλοπόρτης ἀρχόμεναι, αἱ ὀγδοή-
κοντα Τουρκικαὶ διήρεις, αἱ ἀπὸ τοῦ Διπλοκιονίου εἰς τὸν Κεράτιον κόλ-
πον ὑπερνεωλκηθεῖσαι ἐπὶ τῆς τελευταίας πολιορκίας.

Τὸ ἀπὸ τῆς πύλης δὲ ταύτης ἄχρι τῆς μετ' αὐτὴν διάστημα ἐπέχουσιν
ἐπὶ 300 μὲν βήματα οἰκίαι καὶ ὑπ' αὐτάς ἐργαστήρια ξυλουργῶν, καὶ
ἰδίως κιβωτιοπηγῶν· τὸ δὲ ἐπέκεινα ἦτον ἐπὶ Γυλλίου κενὸν οἰκημάτων,

(1) Κεφάλ. λθ'.

εἶχε δὲ μόνον κρηπίδα λιθόστρωτον, παρὰ τὴν ὁποίαν ὥρμουν τὰ πλοῖα, καὶ κατὰ διαστήματα κρήνας, ἀναβρυσάσας ἀπὸ τῶν παρὰ τὴν κρηπίδα τοῦ τείχους ὑδραγωγείων.

Ἐν τῷ ἐπιπέδῳ δὲ τῷ ὑπὸ τὴν τρίτην κοιλάδα τοποθετεῖ ὁ Γύλλιος τὰ Κύκλα τοῦ Διονυσίου καὶ τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς Σκεδαστρίας (*Dissipatorioe*), κληθείσης οὕτω διότι, κυκλωθέντες ἐνταῦθα οἱ Βάρβαροι ὑπὸ τῶν Βυζαντίων, διεσκορπίσθησαν.

Ἐδῶ ἴσως πρέπει 'να τοποθετηθῇ, ὡς ἀπέχων πέντε περί που στάδια πρὸς δυσμὰς τοῦ ἔσω Νεωρίου, καὶ

Ὁ Ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Καλυδτίου,

κτισθεὶς ὑπ' αὐτῶν αὐτοῦ τῶν γεννητόρων, Εὐτροπίου τοῦ Μαγίστρου καὶ Θεοδώρας, ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἦν καὶ ἡ καλύβη τοῦ Ἀγίου, ἐν ᾗ ἐτάφη καὶ αὐτός. Κατὰ τὸν Δουκάγγιον, τὸ σῶμα χωρὶς τῆς κεφαλῆς τοῦ ἁγίου τούτου μετεκομίσθη εἰς Ῥώμην τῷ 706 ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ὅπου καὶ ναὸν ἀνήγειρεν εἰς ὄνομα αὐτοῦ ὁ Πάππας Φορμόζος, ἀποθανὼν τῷ 896, ἡ δὲ κεφαλὴ ἐσώζετο πολὺ μετὰ ταῦτα ἐν ΚΠ. Ἀλλ' ὅτι 'δὲν εἶνε αὕτη ἡ σωζομένη ἐν τῇ ἐν Besançon τῆς Γαλλίας ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, καθὼς λέγει ὁ σοφὸς οὗτος, ἀποδείκνυται ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπὶ τῆς χαλκῆς αὐτῆς θήκης ἐπιγεγραμμένων στίχων :

» Χεὶρ μὲν βέβηλος τιμῖαν συνόλῃ κάραν·

» ἀλλ' εὐσεβὴς χεὶρ Ἰωάννου συνδέει α·

οἱ ὁποῖοι ἐφαρμόζονται μᾶλλον εἰς τὸν Ὁμολογητὴν Στέφανον τὸν Νέον. Ἐν γένει δὲ, ὅτι περὶ τῶν ἐκ ΚΠ μετακομισθέντων εἰς Εὐρώπην λειψάνων πολὺς καταλείπεται πρὸς ἀμφιβολίαν τόπος, εἵπομεν καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ πονήματος ἡμῶν.

Μεταξὺ τῶν πυλῶν Ὀδοῦν-καποῦ καὶ Οὖν-καπὰν, ἠνέωκται ἡ ὁγδόη τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πυλῶν, παρωνυμουμένη ἀπὸ τοῦ ἔσθθεν αὐτῆς Ἀγιάσματος, τὴν ὁποίαν 'δὲν ἀναφέρει ὁ Γύλλιος, καὶ φαίνεται ὅτι 'δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν 'του.

Μετ' αὐτὴν ἔπεται ἡ ἐννάτη, καλουμένη τοῦ

Οὖν - καπὰν,

ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς Ὠβρείου, ἢ σιτοφυλακείου, τὸ ὁποῖον, κείμενον προτοῦ ἐν τῷ Α' Ῥεγεῶνι, καὶ παρὰ τὴν τοῦ Νεωρίου πύλην, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἴσως ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα Ὠραία, καθὰ προείπομεν, μετεκομίσθη μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐνταῦθα, πρὸς εὐκολίαν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ νεωρίου καὶ τῶν

περιβολίων. Ἀπὸ τοῦ σιτῶνος τούτου ἐξάγονται καθ' ἐκάστην 10,000 κοιλὰ γεννημάτων ἢ ἀλεύρου, καὶ διανέμονται εἰς τὰ διάφορα τῆς πόλεως καὶ τῶν προάστειων ἀρτοποιεῖα. Εἰς τὴν πρὸ τῆς πύλης δὲ ταύτης εὐρύχωρον παραλίαν ἐκφορτίζονται ἢ ἐπιφορτίζονται ἀδιακόπως τὰ γεννήματα καὶ τὰ ἄλευρα, καὶ ἀπ' αὐτῆς φέρει πρὸς τὴν ἀντικρὺ πύλην τοῦ Γαλατᾶ, τὴν καλουμένην Ἀζάμπ-καπού,

Ἡ Ἔσω ἢ Παλαιότερα Γέφυρα.

ἐκτεινομένη εἰς 620 βημάτων μῆκος, καὶ ζευχθεῖσα πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἐπὶ τοῦ Σουλτάν-Μαχμουτ, ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ ὁποίου ἀνεῖται ἀφορολόγητος. Μόλις εἶνε δυνατόν 'να πιστεύσῃ τις ὅτι τὸ κοινωφελέστατον μεγαλοῦργημα τοῦτο, πρὸς κατασκευὴν τοῦ ὁποίου ἐπροτείνοντο ἀλλεπάλληλα σχέδια, καὶ καθυπεβάλλοντο ὑπολογισμοὶ μυριάδων δυσαριθμήτων ὑπὸ τῶν ξένων μηχανικῶν, κατώρθωσε 'να ζεύξῃ μὲ μετριωτάτην δαπάνην καὶ χωρὶς πολὺν θόρυβον ἀπλοῦς τις καὶ πενιχρῶς ἐνδεδυμένος ἐργάτης ἐκ τῶν ἀνέκαθεν εἰς τὸν Ναύσταθμον ὑπηρετούντων Γραικῶν, ὁ Δηρεκτσή-μπασης!

Ἐδῶ ἦτον πιθανῶς καὶ ἐπὶ Γραικορωμαίων

Τὸ Ζεῦγμα.

ᾧδῳ, εἴτε γέφυρα ἐκ πλοίων ἢ σχεδιῶν (τὸ ὁποῖον ὅμως, ἐὰν ὑπῆρχεν, ἔπρεπε τις τῶν συγγραφέων 'να ἀναφέρῃ περὶ αὐτοῦ), εἴτε μᾶλλον ναυπηγεῖον ἢ ζευκτήριον σχεδιῶν. Ὅπως δὲ κεν ἔχῃ, εἰς τὸ Ζεῦγμα τοῦτο, μέχρι τοῦ ὁποίου ἐξετείνεται ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἐπληροῦτο κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ Ἀρματίου, τὸ προστεθὲν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου τεῖχος, καὶ τὸ ὁποῖον 'δὲν πρέπει 'να συγχέηται μὲ τὸ ἐσωτέρω τοῦ κόλπου Ζεῦγμα, περὶ οὗ ἐφεξῆς, ἦτο ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, σωζόμενος ἄχρι τῶν χρόνων τοῦ Φράτορος Πασιφίκου τοῦ Καπουκίνου, λέγοντος (1) ὅτι συνέτρεχον ἐν αὐτῷ οἱ πιστοί, διὰ τὰ τελούμενα ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἄπειρα θαύματα. Ὅθεν οἱ περὶ τὸν Βολλάνδον (2) ἐντεῦθεν εἰκάζουσιν ὅτι μετεκομίσθη εἰς Γαλλίαν τὸ λείψανον αὐτοῦ.

Ἐντεῦθεν ἀνερχόμενοι διὰ τῆς κοιλάδος τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ Τρίτου καὶ τοῦ Τετάρτου λόφου, καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν κατ' εὐθείαν πρὸς

(1) Ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Ὀδοπορικῷ (2) 18 Ἰανουαρ. Γνωστὸν δὲ εἶγε ὅτι ὁ Ὅσιος οὗτος εἶχεν ὀρκίσῃ τοὺς μαθητάς 'του 'να τὸν θάψωσι κρυφίως, καὶ πρὸ πάντων 'να μὴ μεταφέρωσι τὸ σῶμά 'του εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου, κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῶν ἐν Μίμφει συνηθειαν, ἤθελε διατηρεῖσθαι κατ' οἶκον. Ἀλλ' οὐχ ἦττον ὁ τάφος 'του ἀνεκαλύφθη τῷ 461, καὶ μετεκομίσθη τὸ σῶμά 'του εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἐκείθεν μετὰ 74 ἔτη εἰς ΚΠ. Καὶ ταῦτα μὲν πιθανά· πῶς δὲ καὶ πόθεν ἐκείθεν μετηνέχθη τῷ 980 εἰς τὴν ἐν τῷ Δελφινάτῳ τῆς Γαλλίας Βιέννην, ὅπου ἐλέγετο σωζόμενον ἄχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, αὐτοὶ ἂν εἶδοιεν οἱ ταῦτα λέγοντες.

μεσημβρίαν ὁδὸν, καλουμένην Δεγυρμέν-σοκαῦ, διὰ τοὺς ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἀλευρομύλους, ἀπαντῶμεν πρῶτον τὸ Γενιὶ-Σουλτὰν ἢ Νιβιχὰτ-κχαδὶν-τζαμισύ· δεξιόθεν δὲ, ἀναβαίνοντες ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Ζεϊρέκ, ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς ὁφρὺ τοῦ Δ' λόφου, τὸ Κχιλίσέ-τζαμισί, τὸ ὁποῖον εἶνε ἡ, διὰ τὸ κάλλος καὶ μέγεθος αὐτῆς ὀνομαστή ποτε,

Μονὴ τοῦ Παντοκράτορος,

κτίσμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ καὶ Καλοϊωάννου, ἢ (1) τῆς συζύγου αὐτοῦ Εἰρήνης, τῆς μετονομασθείσης Ξένης, θυγατρὸς Βλαδισλαύου τοῦ Βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας (Ῥηγὸς τῆς Πανονίας), ἧς καὶ ἡ μνήμη ἀναφέρεται τῇ 13 Αὐγούστου ἐν τοῖς Μηναίοις. Ἡ Μονὴ αὕτη, ἥτις τῷ 1145 εἶχεν ἐπτακοσίους περίου μοναχοὺς, ἐχρησίμευεν ἐπὶ τῶν Λατίνων, διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ εὐρυχωρίαν τῆς, ὡς παλάτιον, καὶ εἶχεν ἐπὶ τοῦ Παχυμέρους ἡγούμενον ἐκ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἡγεμονευούσης τότε οἰκογενείας τῶν Βιλλαρδουίνων, ὅς τις, διὰ τοῦτο ἴσως, ἐκαλεῖτο καὶ Πρίντζεψ. Ἀλλὰ, καὶ χωρὶς τούτου, ὁ ἡγούμενος αὐτῆς, καλούμενος Παντοκρατορηνός, προέστατο, κατὰ τι προνόμιον (2), πολλῶν ἄλλων μοναστηρίων.

Ὁ δὲ ναὸς αὐτῆς, ὁ μόνος σωζόμενος σήμερον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζεϊρέκ ἢ Σείχ-τζαμισί, εἶνε ὅλος περικεκαλυμμένος ἔσωθεν μὲ ποικίλα μάρμαρα, καὶ ἔχει δύο στοᾶς, καὶ πολλοὺς μολυβδοσκεπάστους θόλους, ὧν τὸν μέγιστον ὑποκρατοῦσι τέσσαρες πυρρόποικιλοι κίονες Θηβαίου λίθου, ἔχοντες 7 ποδῶν περίμετρον ἕκαστος, καὶ σχηματίζοντες τέσσαρας ἀψίδας ἢ τόξα.

Ἐν αὐτῷ ἐπροσκυνεῖτο μία τῶν ὑπὸ τοῦ θείου Λουκά ζωγραφισθεισῶν εικόνων τῆς Θεοτόκου. Ἐπὶ Μανουῆλ δὲ τοῦ Κομνηνοῦ τῷ 1149, μετεκομίσθη εἰς αὐτὸν ἐκ Θεσσαλονίκης, κατὰ προτροπὴν τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Ἰωσήφ, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἀγίου Δημητρίου, ἡ ἐπὶ τῆς σοροῦ αὐτοῦ, εἰκονίζουσα τὸν Ἅγιον ἱστάμενον ὄρθιον μὲ τὰς χεῖρας ὑψωμένας πρὸς οὐρανόν· ἀντ' αὐτῆς δὲ ἐτέθη ἐπὶ τῆς σοροῦ ἄλλη ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Τὰς εἰκόνας δὲ τὰς διακοσμοῦσας τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ τούτου, τὰς ἄλλως καλουμένας Δεσποτικὰς, εἶδεν ὁ Συρόπουλος τῷ 1439 σωζομένας ἐν Οὐβεντιά ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Μάρκου ναῷ, »τῇ αἴγλῃ τοῦ χρυσοῦ μαρμαριού» σας, καὶ τῷ πλήθει τῶν πολυτίμων λίθων καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλει τῶν μαργάρων καὶ τῇ τῆς τέχνης φιλοτιμίᾳ καὶ ποικιλίᾳ τοὺς θεατὰς καταπληττούσας. Αἱ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώ-

(1) Κατὰ τὸν Κίνναμον Βιβλ. Α', καὶ τὸ Συναξάριον τῆς 13 Αὐγ. (2) Ἴδε Νομοκάν. Τίτλ. Ι'. κεφ. κ'.

»σεως τῆς πόλεως, ἀπενεχθεῖσαι ἐντεσθεν ἐκεῖσε νόμῳ τῆς λείας, εἰς μιᾶς
 »μεγίστης εἰκόνας συνετέθησαν σχῆμα, ἰδρυμένης ἄνωθεν τοῦ ἐν τῷ κα-
 »θολικῷ ἔθνητι ἀλταρίου, ἔμπροσθέν τε καὶ ὀπίσθεν ἰσχυρῶς πᾶνυ κατη-
 »σφαλισμένης, καὶ κλεισὶ καὶ σφραγίσι διαφυλαττομένης. Τῶν δὲ θυρῶν
 »δὲς τοῦ ἔτους ἀνοιγομένων, κατὰ τὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ τὴν Ἀνα-
 »στάσιμον ἑορτὴν, καὶ πάντων τῶν ἐκεῖσε θεωρούντων τὴν ἐκ πολλῶν σύν-
 »θετον εἰκόνα ἐκείνην. Ἦκούομεν δὲ ταύτας εἶναι ἐκ τοῦ τέμπλου τῆς
 »ἀγιοτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀλλ' οὖν ἔγνωμεν ἀκριβῶς ἐκ τε τῶν
 »ἐπιγραφῶν, ἐκ τε τῆς στηλογραφίας τῶν Κομνηνῶν, τῆς τοῦ Παντο-
 »κράτορος Μονῆς εἶναι ταύτας. Εἰ οὖν τὰ τῆς Μονῆς ταύτης τοιαῦτα,
 »σκοπεῖν χρὴ ὅποιαν εἶχον ἂν ὑπερβολὴν τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας,
 »ἐν τε τῇ λαμπρότητι τῆς ὕλης καὶ τῇ τοῦ τιμήματος ὑπερβολῇ (1) α.

Ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, εἰς ἣν προήρχετο ὁ Αὐτοκράτωρ τῇ 6 Αὐ-
 γούστου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως, ἦσαν θαμμένοι, παρεκτός
 τῆς κτίτορος αὐτῆς, τῆς προειρημένης βασιλίδος Εἰρήνης, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ
 Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, ὁ ἀπαρτίσας τὸ ἔργον τοῦτο τῆς μητρὸς ἑαυτοῦ, καὶ
 δεύτερος τῆς μονῆς ταύτης κτίτωρ ἀριθμούμενος, ὅθεν καὶ ἦτον ἐξωγρα-
 φισμένος διὰ μουσείου ἐντὸς τοῦ ναοῦ προσφέρων τῷ Χριστῷ τὸ τῆς Μο-
 νῆς σχῆμα. Ἐτέθαπτο δὲ, κατὰ μὲν τὸν μιζοδάρδαρον Κώδηκα, »ἐν αὐτῷ
 »τῷ ναῷ α' κατὰ δὲ τὸν Χωνειάτην, »οὐκ ἐν αὐτῷ τῷ τεμένει, ἀλλ' ἐν
 »τῷ περὶ τοῦτο ἡρώφ, παρὰ πλάγιον πλευρὰν τῷ τὸν νεῶν εἰσιόντι. Τοῦ
 »δὲ τοίχου τοῦ νεῶ εἰς ἀψίδα περιαχθέντος, ἡ περὶ τὴν σορὸν εὐρεῖα δια-
 »στέλλεται εἰσοδός α'. Ἡ δὲ λάρναξ αὐτοῦ ἦν ἐκ λίθου ὑπομέλανος, καὶ
 τὸ ἐπίθεμα αὐτῆς διετυπώτο εἰς ἐπτὰ λόφων σχῆμα. Ἐδῶ ἐτάφη καὶ ἡ
 πρώτη αὐτοῦ σύζυγος Βάρθα ἡ ἐξ Ἀλαμανῶν (2), ἡ μετονομασθεῖσα
 Εἰρήνη, εἰς τὴν ὅποιαν Ἰωάννης ὁ Τζέτζης προσεφώνησε τὰς Ὀμηρικὰς
 αὐτοῦ ἀλληγορίας.

Πλησίον τοῦ τάφου τούτου τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπροσκυνεῖτο ἐπὶ κρηπί-
 δος ἰδιαιτέρας ἀνδρομήκης ἐρυθρὸς λίθος, μετακομισθεὶς μεγαλοπρεπῶς
 ἐκ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ, ὅπου ἐκ παλαιτάτου ἐσώζετο, καὶ ἀποτεθεὶς τὸ
 πρῶτον ἐν τῷ τοῦ Μεγάλου Παλατίου ναῷ τοῦ Φάρου, τοῦ Αὐτοκράτορος
 τούτου »τὸν νῶτον αὐτῷ ὑποστρώσαντος, καὶ ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Βουκο-
 »λέοντα λιμένος ἐκεῖσε αὐτὸν ἀναγαγόντος α', κατὰ τὸν Χωνειάτην μετ'
 οὐ πολὺ δὲ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, μετενεχθεὶς ἐνταῦθα. Ἐλέγετο δὲ αὐτὸς
 ἐκεῖνος εἶναι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσαββανώθη καὶ ἐσμυρνίσθη ὁ Χριστὸς μετὰ

(1) Συρόπ. Περὶ τῆς ἐν Φλωρεντ. Συνόδου Βιβλ. Δ', 16. (2) Ταύτην, θυγατέρα οὖσαν
 Βερανζέρου τοῦ Κόμητος τῆς ἐν Βαυαρία Σουλτισπαχένης, καὶ γυναικαδελφὴν τοῦ Αὐτοκράτορος
 Κονράδου, οὐκ οἶδ' ὅποθεν λαβὼν, ὁ Μ. Κρούσιος Φριδερούαν ὀνομάζει· ὑπανδρεύθη δὲ τῷ 1143,
 καὶ ἀπέθανε τῷ 1158.

τὴν ἀποκαθήλωσιν, »ἐξ Ἱεροσολύμων μὲν εἰς Ῥώμην ὑπὸ τῆς Μαγδαλῆ » νῆς Μαρίας μεταφερόμενος, ἐν Ἐφέσῳ δὲ δι' ἡντιναοῦν αἰτίαν καταλεί- » φθεις«, καθὼς λέγει ὁ Κίνναμος. Τὰ δὲ ἐπ' αὐτοῦ στίγματα ἐνομίζοντο εἶναι τὰ δάκρυα τῆς Θεοτόκου, ἐμμείναντα ἐπὶ τοῦ λίθου ἀνεξίτηλα. Τὸν λίθον τοῦτον εἶδε καὶ ὁ Βονδελμόντιος ὀλίγον πρὸ τῆς ἀλώσεως.

Παρὰ τὸν Κομνηνὸν Μανουὴλ καὶ τὴν σύζυγόν του ἦσαν θαυμάσιοι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ Εἰρήνη ἡ δευτέρα σύζυγος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου, θυγάτηρ δὲ Γουλιέλμου τοῦ Γ', Μαρ- κίωνος τῆς Μοντισφεράντης, Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεόδωρος καὶ Ἀνδρόνικος.

Ἀλούσης δὲ τῆς ΚΠ ὑπὸ τῶν Τούρκων, διηγεῖται ὁ Δούκας ὅτι ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ιδρύθησαν γναφεῖς καὶ παλαιοῖοι.

Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ τζαμίου Ζεϊρεκ σώζεται σήμερον λάρναξ τις ἀκέραιος, ὅκτῳ ποδῶν μήκους καὶ ἐπτὰ πλάτους, ἐκ λίθου πρασίνου ἀρ- χαίου καὶ σπανίου, ἔχουσα καὶ ἐπὶ τῶν τεσσάρων πλευρῶν τοῦ κωνοειδοῦς ἢ πρισματοειδοῦς αὐτῆς ἐπιθέματος σταυροὺς ἐγγεγλυμμένους ἐντὸς θυ- ρεῶν, καὶ χρησιμεύουσα ὡς ὑδρεῖον πρὸς ἀγνισμόν τῶν εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντων. Τίς οἶδε τίνος Αὐτοκράτορος ἢ Αὐγούστης περιεῖχε τὴν κόνιν;

Πλησίον δὲ αὐτοῦ φαίνονται τὰ ἐρείπια εὐρυχωροτάτης τινὸς κινστέρ- νης, τῆς ὁποίας τοὺς θόλους ἐστήριζον ἄλλοτε εἰκοσι πινσοὶ ἀσβεστόκτι- στοὶ, ἐπιστηριζόμενοι εἰς κίονας Κορινθιουργεῖς Ἀραβίου λίθου, ὑψομέ- νους εἰς τέσσαρας σειράς, τῶν ὁποίων ἤδη σώζονται μόνον δύο, καὶ τινεὶ κίονες. Πλησίον δὲ αὐτῆς, ἣτις εἶνε κλεισμένη, σώζεται ἄλλη μία, ὅλ- τόνον ἀξία ἐπισκέψεως.

Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τοῦ τζαμίου τούτου παρατείνει ἀπὸ τοῦ Σουλτάν - Μεχμέτ ἄχρι τοῦ Σαχ - ζαδὲ

Ὁ Ἀγωγὸς τοῦ Οὐάλεντος,

ἐν τῶν χρησιμωτέρων καὶ ἀρχαιοτέρων κτιρίων, ὅσα μέχρις ἡμῶν διεσώ- θησαν. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο ἐκτίσθη ἢ, προεκτισμένον ὑπὸ τοῦ Ἀδρια- νοῦ, ἀνφοδομήθη τῷ 366 (367)-368 ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Οὐάλεντος, ἐκ τῶν λίθων τῶν τῆς Χαλκηδόνος τειχῶν, κατεδαφισθέντων ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν ῥηθησομένην ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐκεῖ αἰτίαν. Ὅθεν ἐλέγετο καὶ Οὐ- ἄλης, ὁμωνύμως τῷ κτίτορι, καὶ Οὐάλεντιανὸς (1), συνήθως δὲ Μέγας Ἀγωγὸς καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων σήμερον Μ π ο ζ δ ο γ ἄ ν - κ ε μ ε ρ ῆ.

Διέρχεται δὲ τὴν Θ' καὶ Γ' ῥεγεῶνα, μετοχετεύων τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῶν

(1) Καὶ ὅχι Οὐαλεντιανός, καθὼς εὐρίσκεται γραφόμενος πολλαχοῦ.

κλιτύων τοῦ Τετάρτου λόφου εἰς τὰς τοῦ Τρίτου, καὶ ἐνόνων διαγραφικώτατα ἀμφοτέρους. Τὸ δὲ ὕδωρ αὐτοῦ λαμβάνει ἀπὸ τῶν χωρίων Χαλ. καλὺ, Τζεμπετζή-κιού καὶ Καβάς-κιουού, καὶ ὄχι τοῦ Βελιγραδίου, καθὼς ἐνόμισεν ὁ Γύλλιος καὶ ὅσοι 'τὸν ἀντέγραψαν'· διότι τὰ ὕδατα τοῦ Βελιγραδίου, καθὼς ἀπέδειξεν ὁ Κόμης Ἀνδρεάσσης, διοχετεύονται διὰ τοῦ ὕδρονομείου τοῦ Ἀτ-παζάρ, χαμηλοτέρου κατὰ 16 μέτρα τῆς κορυφῆς τοῦ Οὐαλεντιανοῦ ἀγωγοῦ. Τὸ δὲ ὕδωρ αὐτοῦ (ὁ καλούμενος ποταμὸς Ὑδράλης), μετοχετευόμενον ἀπὸ τοῦ ὁδραγωγείου τοῦ Πουργάζ εἰς διάστημα τριῶν ὡς ἑγγιστα λευγῶν, ἄχρι τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν τῆς ΚΠ, εἶνε τὸ διαυγέστερον καὶ ποτιμώτερον τῶν ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ· ὅθεν καὶ ταμιεύεται, ὡς προείπομεν, τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Βασιλικὴν κινιστέραν πρὸς χρῆσιν τοῦ Σαραγίου.

Αἱ καμάραι τοῦ ἀγωγοῦ τούτου, ἐξισούμεναι ἄνωθεν πρὸς στάθμην τοῖς ὀροπεδίοις τῶν δύο λόφων, τοῦ Τρίτου καὶ τοῦ Τετάρτου, εἶνε ἀνισοὶ τὸ ὕψος πρὸς ἑαυτάς, ἐξ αἰτίας τῆς μεσολαβούσης κοιλάδος· διότι αἱ ἐγγεγερμέναι ἐπὶ τοῦ ὀμαλοῦ αὐτῆς, ἐκτεινομένου εἰς 800 σχεδὸν βημάτων μῆκος, εἶνε ἴσαι μὲν πρὸς ἀλλήλας τὸ ὕψος, ὑψηλότεραι δὲ τῶν ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν κλιτύων. Ἦσαν δὲ κατ' ἀρχὰς διπλαῖ, ἀλλεπαλλήλως ὑφούμεναι· ἀλλ' ἐκρήμνισαν, ὡς λέγεται, μέρος τῶν ὑπερτέρων, ἵνα φαίνηται τὸ ἴσα μίον Σαχ-ζαδέ. Ἐχουσι δὲ σχῆμα Γοτθικόν, καὶ, κατὰ τοὺς γνώμονας τῶν τοιούτων, κακόζηλον, παραβαλλόμενον μάλιστα μετὰ τοῦ ὁδραγωγείου τοῦ Πουργάζ, τὸ ὁποῖον, συγκοινωνοῦν μὲ τὸν ἀγωγὸν ταῦτον, εἶνε καὶ στερεώτερον καὶ κομψότερον. Ὡκοδομεῖται δὲ, καθὼς καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἐκ δόμων λίθων καὶ πλίνθων ἐναλλάξ ἐπικειμένων, καὶ συνηγμένων διὰ τοῦ μίγματος ἐκείνου, τοῦ ὁποίου μόνον τὰ ἀρχαῖα Ῥωμαϊκὰ κτίρια σώζουσιν ἀκόμην ἔχνη. Ἄεν ἔχει ὁμοῦς οὔτε τὴν τόλμην οὔτε τὸν χαρακτῆρα τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ.

Τὸ δὲ μῆκος τοῦ σωζομένου σήμερον μέρους 'του (διότι φαίνεται ὅτι ἦτον ὄχι μόνον ὑψηλότερος, καθὼς εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδὸν μακρότερος) εἶνε 628 μέτρων, καὶ τὸ ὕψος $23 \frac{33}{100}$ (1). Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει ἀτραπὸς, ἐν τῇ μέσῳ θάμνων δάφνης καὶ ἀγριοσυκῶν. Ἡ δὲ θέα ἐκτείνεται, ἔνθεν μὲν ἐπὶ τοῦ Κόλπου καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Περαίας μέρους· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῆς Προποντίδος, καὶ ἐκατέρωθεν ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς πόλεως, ὥστε πανταχόθεν ἔχει τις ὑπ' ὃ ψιν τὰς γραφικωτέρας καὶ μεγαλοπρεπεστέρας εἰκόνας. Μακρόθεν δὲ τὸ κτίριον τοῦτο ἀποτελεῖ ὠραιοτάτην ἔποψιν, φαινόμενον ἀπὸ τοῦ Κόλπου καὶ τῆς Περαίας, κυρίως δὲ ἀπὸ τῶν μικρῶν τοῦ Σταυροδρομίου μνημᾶ-

(1) Κατ' ἄλλους, 1884 ποδῶν (600 toises) μῆκος, καὶ 70 ποδῶν ὕψος.

των, καθ' ὅλην αὐτοῦ τῶν ὑψηλῶν καὶ πολλῶν ἀψίδων τὴν μεγαλοπρέπειαν, περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ Ι. Δούζας (1) ὅτι ὑπερέχουσι κατὰ τὸ ὕψος ὅλους τοὺς πέριξ οἴκους· ὅθεν καὶ οἱ Ἀνώνυμοι συγγραφεῖς τῶν Πατρῶν τῆς ΚΠ 'τὸν ὀνομάζουσιν » ἀγωγὸν τῶν μεγάλων (ἤτοι οὐρανίων) » ἀψίδων«. Ἐπειδὴ δὲ ἦτον διπλοῦς, διοχετεύων ἀλλεπαλλήλως δύο ποταμούς, ἐκ τῶν ὁποίων ἴσως ὁ προσγειότερος εἶνε μόνον ὁ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὁ μὲν μέγας Γρηγόριος λέγει περὶ αὐτοῦ (2): »Καὶ τὸ ἄπιστον ταῦτο θαύμα, ὁ ὑποχθόνιος καὶ ἀέριος ποταμός· ὁ δὲ Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς (3): » Ἀγωγὸς ὑδάτων ὑπογείους καὶ κρεμαστοὺς αὐτὰ διὰ τειχῶν, ἀερίους » ποταμούς λέγεσθαι δυναμένους «.

Διάφοροι δὲ τῶν Αὐτοκρατόρων ἀνεκαίνισαν αὐτόν, καὶ πρῶτος ὁ Θεόδωσιος, ὅθεν καὶ Θεοδοσιανὸν καλοῦσιν αὐτόν αἱ Νεαραί· μετὰ δὲ τοῦτον Ἰουστίνος ὁ Β', τῷ ἰά. ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ, κατὰ τὸν Σιμοκάτην· καὶ μετ' αὐτόν ὁ Κοπρώνυμος τῷ 759, Βασίλειος ὁ Μακεδών, Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος, Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρὸς, Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνὸς καὶ ἄλλοι. Ἀλλ' ἐπὶ πᾶσιν ὁ μεγαλουργὸς καὶ μεγαλοπρεπὴς τῷ ὄντι Σουλτάν-Σουλεϊμάν, ἀνοικοδομήσας σχεδὸν αὐτόν ἐκ θεμελίων· ὅθεν καὶ ὁ Κόμης Ἀνδρεώσσης λέγει ὅτι διακρίνονται ἐπ' αὐτοῦ δύο εἶδη οἰκοδομῆς, ὧν ἡ νεωτέρα εἶνε κατ' ἄλλο σχῆμα καὶ πολὺ ὀλιγώτερον στερεὰ τῆς ἀρχαιοτέρας. Ὁ δὲ Δούζας καὶ ὁ Λεῦγκλάσιος διηγοῦνται, ἀπὸ Χρονογραφίων Τουρκικῶν πάντως ἀρυσάμενοι, ὅτι ἐν τῶν τριῶν ἀγαθουργημάτων, τὰ ὅποια ὁ Σουλτάνος οὗτος ἠῦχετο 'να τελειώσῃ πρὶν τοῦ θανάτου του, ἦτον καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ὑδραγωγείου τούτου.

Ἄν πρέπει δὲ 'να φαίνεται ἄπορον, λέγει ὁ Γύλλιος, διατὶ ἡ Παλαιὰ τῆς πόλεως Ἀναγραφὴ 'δὲν ἀναφέρει τὸν ἀγωγὸν τοῦτον· διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ ἄλλων μνημείων, ἐπίσης τότε ὑφισταμένων, οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν.

Ἄλλος ἀρχαῖος ναὸς, μεταβλήθεις εἰς τζαμίον, ἀπ' αὐτῶν ἀκόμη 'τῶν τοῦ Πορθητοῦ Μεχμέτ χρόνων, φαίνεται περίοπτος ἐπὶ τοῦ Δ' λόφου τοῖς παραπλεύρουσι τὸ μεταξὺ Οὐν-καπάν καὶ Τζουμπαλίου διάστημα, οὐ μακρὰν τῶν τειχῶν, διακρινόμενος ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ θόλου του. Ὁ ναὸς οὗτος, καλούμενος Ἐσκί-Ἰμαρέτ-τζαμισί (διότι πρὶν τελειώσῃ τὸ Ἰμαρέτιον τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ,

Ἡ Μονὴ τοῦ Παντεπόπτου,

εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἀνῆκεν, ἐχρησίμευσε, διὰ τὴν εὐρυχωρίαν 'της, πρὸς τὸν ἀγαθοεργὸν τοῦτον σκοπὸν) ἐκτίσθη κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ὑπὸ τῆς

(1) Ὁδοιπορ. ΚΠ. (2) Ὁμιλ. ΚΕ'. (3) Συγκρ. Π. καὶ Ν. Ῥώμης.

Δουκαίνης Ἀννης τῆς Δαλασσηνῆς, τῆς μητρὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἥτις, αὐτοκρατορήσαντος τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, μέχρι μὲν πολλοῦ συνδιεχίρειζεν αὐτῷ τὰ τῆς βασιλείας πράγματα, ὡς ἔμφρων καὶ ἀνδρική τὸ λῆμμα γυνή· »ἐπεὶ δὲ συνῆκεν ἀχθόμενον ἐπὶ τουτῷ τὸν υἱόν, »παρὰχωρήσασα τοῦτῳ πάντων, καὶ τῶν βασιλείων ἀναχωρήσασα, τὸ λοιπὸν τοῦ βίου εἰς τὴν Μονὴν αὐτῆς ταύτην διήγαγε, παροικήσασα ἐν αὐτῇ ἱκανὰ ἔτη ἐντίμως τε καὶ βασιλικῶς, καὶ εἰς γῆρας βαθὺ καταντήσασα, »κατὰ τὸν Ζωναρᾶν.

Ἦτον δὲ διηρημένη εἰς ἀνδρῶν καὶ γυναικείαν, καὶ ἐκ τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ τζαμίου μεγάλων ἐρειπίων φαίνεται ὅτι εἶχε ποτε πολλὰς οἰκοδομάς. Ὁ δὲ Βονδελμόντιος ἀναφέρει ὅτι εἶχε καὶ κινστέρναν.

Ἐν αὐτῇ περιωρίσθη ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μανουὴλ ὁ Πατριάρχης Θεοδόσιος ὁ Βορράδειώτης. Ἐνταῦθα ἦτον ἐστρατοπεδευμένος, ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως, διὰ τὸ περίοπτον τῆς θέσεως, καὶ ὁ Μούρτζουφλος, ἵνα ἐπιτηρῇ τὰ κινήματα τῶν ἐν τῷ Κόλπῳ Λατινικῶν πλοίων, παρατεταγμένων γραμμικῶς ἀπὸ τῆς τοῦ Εὐεργέτου Μονῆς ἄχρι τοῦ Παλατίου τῶν Βλαχερνῶν, κατὰ τὸν Χωνειάτην. Καὶ ἐδῶ μετὰ ταῦτα, κύριοι γεγονότες τῆς πόλεως, ἔμειναν ἐστρατοπεδευμένοι, φόβῳ ἐνέδρας, καὶ οἱ Λατίνοι.

Καὶ ἤδη ἐξερχόμεθα διὰ τῆς δεκάτης τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πυλῶν, τῆς τοῦ

Τζούμπ - Ἀλῆ.

ἀπεχούσης 700 βήματα τῆς τοῦ Οὐν-καπᾶν, παρὰ τὴν ὁποίαν ἦσαν ἐπὶ Γυλλίου ὑαλουργεῖα, ἀφ' ὧν καὶ παράγει τὸ ὄνομα αὐτῆς ὁ συγγραφεὺς οὗτος. Ἀλλ' ὁ Χάμμερ λέγει ὅτι παρωνομάσθη ἀπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Προύσης Τζούμπ ἢ Τζύμπ-Ἀλῆ, πρὸς τὸν ὅποιον Μουράτ ὁ Β' ἔστειλε, μετὰ τὴν ἐν Βάρνη μάχην, συγκροτηθεῖσαν τῇ 2 (10) Νοεμβρίου τοῦ 1444, τὴν κεφαλὴν τοῦ δυστυχοῦς Βλαδισλάβου Γ', βασιλέως τῆς Πολωνίας, κοπεῖσαν ὑπὸ τινος Γενιτσάρου, καλουμένου Κοτζᾶ-Χίρτζ, καὶ διατηρουμένην τέως ἐντὸς μέλιτος, ὡς τρόπαιον τῆς νίκης 'του, τὴν ὁποίαν οἱ Προυσαεῖς πλύναντες εἰς τὸν παρ' αὐτοῖς ποταμὸν Νίλουφέρ, περιέφερον ἐν πομπῇ ἐμπεπηγμένην εἰς δόρυ, τοὺς δρόμους τῆς πόλεώς 'των.

Τῆς πύλης τοῦ Τζούμπ-Ἀλῆ, ἔξωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει ναὸς χριστιανικός, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἀπέχει, κατὰ τὸν Γύλλιον, 340 βήματα ἢ καλουμένη Πύλη τῆς Ἀγίας

(Ἀγιά - καπουσού).

ἐνδεκάτη τῶν πρὸς τὸν Κόλπον ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, παρωνομασθεῖσα

δὲ ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν ναοῦ τῆς Ἀγίας Ὁσιομάρ-
τυρος Θεοδοσίας, τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος, ἀθλησάσης τῷ 716 ἐπὶ Λε-
οντος τοῦ Ἰσαύρου, καὶ ἐορταζομένης τῇ 29 Μαΐου.

Ὁ ναὸς οὗτος, μεταβληθεὶς εἰς εὐκτήριον Τουρκικόν, καλεῖται νῦν, διὰ
τὸ κομψὸν τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ κατασκευῆς, Γκιολ-τζαμύ, τὸ ὁ-
ποῖον μεταφράσαντες τῶν ἡμετέρων τινές, ἐπωνόμασαν αὐτὸ Πρόδον τὸ
Ἀμάραντον, ἐξ οὗ παραχθέντες ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Chevalier, ἐνό-
μισαν ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτον ὁ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας, τὸν ὁποῖον προ-
διεγράψαμεν, κείμενον ἀντικρὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαγισθέως. Ἄλλοι ἐξέλαβον
αὐτὸν ὡς τῆς Περιβλέπτου, συμπεραίνοντες τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ὁ κτίτωρ
τῆς Μονῆς ταύτης Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρὸς ἠγόρασε καὶ μετεποίησεν εἰς ναὸν
τὸν οἶκον τοῦ Τριακονταφύλλου, ἐν ᾧ ὁ Χωνειάτης λέγει ὅτι
ὁ ναὸς τῆς Περιβλέπτου ἦτον κἀπωθεν τοῦ Σίγματος, τὸ δὲ
Σίγμα τοῦτο ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ Πορφυρογεννήτου ὅτι ἔκειτο παρὰ τὴν
Χρυσὴν πύλην· διότι »εἰσελθόντες (λέγει) οἱ Αὐτοκράτορες Βασίλειος καὶ
» Κωνσταντῖνος ἐν θριάμβῳ τὴν Χρυσὴν πύλην, ἦλθον εἰς τὸ Σίγμα, καὶ
» ἀπ' αὐτοῦ διηυθύνθησαν διὰ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὸ Ἐξωκίονιον, τὸν Ξη-
» ρόλοπον κτλ., ὥστε εἶνε ἀναντιρρήτως τὸ Σουλλου-Μοναστήρι. Ἐάν
ἐλεγον τοῦλάχιστον ὅτι εἶνε τοῦ Παντεπόπτου, εἶχεν ἴσως κάποιον λόγον,
διὰ τὴν γειτνίασιν, τὸ πρᾶγμα· ἔμενεν ὅμως ἔκτοτε ἀναιτιολόγητος ἡ παρω-
νυμία τῆς πύλης. Ὅλοι δὲ οὗτοι τοποθετοῦσι τὸν τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας
ναὸν πέραν τοῦ Κόλπου καὶ καταντικρὺ τῆς πύλης ταύτης, ὅπου νῦν τὸ
Κασσίμ-πασσᾶ-τζαμισύ· ἀλλ' ὁ γεναρὸς συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινιάδος
ἀπέδειξε τοῦτο ὅλως ἀδύνατον, ὡς ἐκ τοῦ Ἱστορικοῦ Δούκα, ὃς τις, διη-
γούμενος τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς πόλεως, λέγει: »Ἐτύχε γάρ
» ἐν ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς συντελείας τῆς πόλεως ἐορτάζεσθαι τὴν
» μνήμην τῆς Ὁσιομάρτυρος Θεοδοσίας. Ἐτελεῖτο οὖν ἐορτὴ πάνδημος·
» ἦσαν γὰρ καὶ ἀφ' ἐσπέρας πλεῖστοι καὶ πλεῖστοι διανυκτερεύσαντες ἐν
» τῇ σορᾷ τῆς Ὁσίας. Οἱ πλείονες δὲ πρωί, ἡμέρας γενομένης, αἱ γυναί-
» κες σὺν τοῖς ἀνδράσιν αὐτῶν ἀπερχόμεναι εἰς προσκύνησιν, φέρουσαι κη-
» ροὺς καὶ θυμιάματα, περικεκαλλωπισμέναι, ἐξαίφνης ἐν τοῖς Τούρκοις
» ἐνέπεσον. Τοῦτο δὲ ἦτο ἀδύνατον φυσικῶς, πολιορκουμένης διὰ ξηρᾶς
καὶ θαλάσσης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς πόλεως, ἐάν ἔκειτο τῷ ὄντι ὁ ναὸς
πέραν. Ἐάν προσαπαιτῆται δὲ καὶ ἄλλη ἀπόδειξις, ἔχομεν τὸ ἐξῆς συμ-
βάν ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, τῷ 1306, ὅτε ἰαθέντος κωφοῦ τινος
καὶ ἀλάλου διὰ θαύματος τῆς Ἀγίας ταύτης, ὁ Αὐτοκράτωρ, ἀγρυπνίαν
καὶ λιτανεῖαν διατάξας ἐπὶ τούτῳ, »τοῖς μὲν ἄλλοις, λέγει ὁ Παχυμέρης(1),

(1) Βιβλ. Ε', κεφ. λδ'.

» ἔφηκε βαδίζειν ὡς βούλονται· αὐτὸς δὲ συνάμα Συγκλήτῳ καὶ Πατρι-
 » ἀρχῇ, ἀκρωνώχως πεζῇ βαδίζων, πρὸς τὸν ναὸν τῆς Μάρτυρος
 » παραγίνεται α.

ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦτον, τοῦ ὁποίου ἔδεν εἶνε γνωστὸς ὁ κτίτωρ, ὑπάρ-
 χουσιν εὐρυχωρότατα ὑπόγεια, προσδιωρισμένα εἰς κοιμητήρια, ἐξ ὧν ὁ
 Chevalier κατεμέτρησεν ἓν, ἔχον εἴκοσι πήχεων ἑκτασιν, εἰς τὸ ὅποιον κα-
 τέληγον ἐκ πλαγίων ἄλλα. Ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινιάδος λέγει
 ὅτι ἔνδον τοῦ ναοῦ τούτου, ἐκ δεξιῶν τοῖς εἰσιούσι, δεικνυταί τις τάφος,
 φέρων τὴν ἐξῆς Τουρκικὴν ἐπιγραφὴν: »Τὸ μνημα τοῦτο ὑπάρχει ἐνός
 » τῶν τοῦ Ἰησοῦ μαθητῶν«, καὶ συμπεραίνει ὅτι ἴσως εἶνε τινὸς τῶν ἐπὶ
 τῶν Εἰκονομάχων ἀθλησάντων ὁμολογητῶν, καὶ πιθανῶς τοῦ Ὁμολο-
 γητοῦ Ἀθανασίου. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἐξῆς δύο βιογραφικῶν Ἰάμβων, τοὺς
 ὁποίους ἀναφέρει ὁ σοφὸς οὗτος:

» Ἀθανάσιος θρέμμα Παυλοπετρίου,

» Ἀποστόλοις σέβεται Πέτρῳ καὶ Παύλῳ,

ἐξάγεται πιθανώτερον ὅτι ὁ Ὁμολογητὴς οὗτος ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν
 Πρωταποστόλων τῷ ἐν τῷ Πετρίῳ.

Εἰς τὸ Ἀγιᾶ-καπουσοῦ κατόκησεν ὁ περίφημος εὐνοούμενος Σουλτάν
 -Μουράτ τοῦ Γ' Σέιχης Σουτζᾶς, ἀγοράσας τὴν μεγαλοπρεπὴ οἰκίαν, ἐν
 ἧ, κτίστης ὧν ἔτι καὶ πάμπτωχος, εἰργάζετο οἰκοδομουμένην. Ὁ παμπό-
 νηρος οὗτος ἀγύρτης εἰς τοιαύτην εὐνοίας περιωπὴν εἶχε φθάσῃ, ὥστε
 ὁσάκις ἡ αὐτὸς ἔδεν ὑπὲρ γαίνεν εἰς τὸ Σαράϊ, ἢ ὁ Σουλτάνος ἔδεν ἤρχετο
 εἰς αὐτοῦ, τὸν ἔγραφε μὲ οἰκιακὸν ὕφος, ὀνομάζων αὐτὸν Σέιχιμ, Ἐφέν-
 τημ, Σουλτανύμ (1)!

Τῆς πύλης τῆς Ἀγιᾶς ἀπέχει 160 βήματα, καὶ ἄλλα τόσα τῆς τοῦ
 Πετρίου,

Ἡ Νέα Πύλη (Γενι - καπύ),

δωδεκάτη ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπονομασθεῖσα δὲ Νέα, διότι ἠνοίχθη
 μετὰ τὴν ἄλωσιν, καὶ ἴσως ὅταν ἐκτίζετο τὸ τζαμίον Σουλτάν-Σε-
 λήμ, πρὸς εὐκολίαν τῆς μετακομίσεως τῆς ὕλης· διότι ἀπ' αὐτῆς εἶνε
 ἡ πλησιεστέρα, καὶ τοι κοπιαστικώτερα, ἄνοδος εἰς τὸ τζαμίον τοῦτο.

Τὸ περικαλλὲς τοῦτο τέμενος, μετὰ τοῦ παρ' αὐτὸ Μαυσωλείου καὶ
 Πτωχοτροφείου, ὑψοῦται ἐπὶ τῆς πρὸς ἀνατολὰς κορυφῆς τοῦ δικορύφου
 ἢ τρικορύφου μᾶλλον Πέμπτου λόφου, ὑπεράνωθεν τοῦ Πετρίου καὶ Φα-
 ναρίου, θεμελιωθὲν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον Σελήμ τοῦ Α' τῷ 1520 (2)
 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλεϊμάν, καὶ κτισθὲν τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ὕλης τῆς

(1) Ἴδε τὸν M. D'Ohsson. (2) Κατὰ τὸν Dallaway, ἡ οἰκοδομὴ ἤρξατο τῷ 1552 καὶ ἐτε-
 λείωσε τῷ 1556.

Ἀλεξανδρείας Τρωάδος. Τὸ σχῆμά 'του ἔξωθεν, καὶ τοὶ ἀπλοῦν, διότι 'δὲν ἔχει εἰμὴ ἓνα μόνον μέγαν θόλον, ἤθελεν εἶναι πολὺ ὠραιότερον, ἐὰν τὰ ἀντιστηρίζοντα ὀλόγυρα τὸν θόλον τοῦτον ἀντιτειχίσματα 'δὲν ἐμῆδενίζον τὸ ἀποτελέσμα 'του. Ὡστε ἐξ αἰτίας τούτου καὶ τῆς χαμηλότητος τοῦ θόλου 'του 'δὲν ἔχει τὸ κομψὸν ἐκεῖνο καὶ ἀνετον τῶν ἄλλων Αὐτοκρατορικῶν τζαμιῶν. Οἱ κίονες ὅμως τῶν περιστῶν 'του εἶνε ὠραιότατοι. Πλησίον δὲ τοῦ τάφου τοῦ Σελήμ κεῖται ἡ σύζυγος αὐτοῦ, μήτηρ τοῦ Μεγάλου Σουλεϊμάνου, ἡ ὠραία Χαφζά-Κχαδὺν, ἀποθανοῦσα τῇ 5 Μαρτίου τοῦ 1533.

Ἡ προσηρτημένη εἰς τὸ τζαμίον τοῦτο βιβλιοθήκη ἀφιερῶθη ὡς Βάκφ εἰς αὐτὸ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Νομοδιδασκάλου Ὁσμάν-Ἐφέντη, γνωστοῦ μᾶλλον ὑπὸ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ, Κιοπρουλή-Χότζα, διότι ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ περιφήμου Βεζίρη Ἀχμέτ-Κιοπρουλή-Ζαδέ.

Πλησίον δὲ καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ τζαμιίου τούτου, ὑπὸ τὴν ἀνέχουσαν αὐτὸ κρηπίδα, ἐπομένως περὶ τὴν θόρειον τοῦ λόφου κλιτὺν, τὴν συγκοινωνοῦσαν μετὰ τοῦ Φαναρίου, σώζεται μία τῶν ἀστέγων δεξαμενῶν, χρησιμεύουσα ὡς τσουκούρ-μποςτάνιον. Ἐχει δὲ 78 πηχῶν πανταχόθεν ἔκτασιν, καὶ 25 ποδῶν βάθος ὑπὲρ τὸ καλλιεργούμενον αὐτῆς ἔδαφος, ἐπέχον ἄλλους 8 πόδας. Οἱ δὲ τοῖχοί 'της ἔχουσι 16 ποδῶν πᾶχος, καὶ 6 πόδας ὀ πυθμὴν. Ἐχρησίμευε δὲ μετὰ τῆς παρὰ τὸ τζαμίον Καρὰ-γιομουκ πρὸς ὑδραγωγίαν τοῦ μεταξὺ Διβάν-γιολοῦ καὶ Γενὺ-καπίου διαστήματος.

Παρὰ δὲ τὴν μεσημβρινοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ὑπερεκτεταμένου περὶ θόλου τοῦ τζαμιίου Σουλτάν-Σελήμ, ὑπάρχει, ἐπ' αὐτῆς τῆς τοῦ λόφου ὀφρύος, τὸ Χαμαμτζή-Χασάν-ἀγᾶ-τζαμισί' πρὸς δὲ τὴν θόρειον αὐτοῦ πλευρὰν τὸ Διβάν-Ἀλῆ-πασσᾶ-τζαμισί.

Αἱ πρὸς τὸν Κόλπον καταλήγουσαι ὑπώρειαι τοῦ Πέμπτου λόφου περικλείονται διὰ διπλοῦ ἄνευ πύργων τείχους, τοῦ μὲν ἐπ' αὐτῆς τῆς παραλίας, καλουμένου Στροβίλου, τοῦ δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ λόφου κλιτύος· τὸ δὲ μεταξὺ τῶν τειχῶν τούτων διάστημα, εἶνε τὸ λεγόμενον

Διπλοφάναρων,

εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὁποίου φέρουσιν ἔξωθεν μὲν δύο πύλαι, ἡ τοῦ Πετρίου καὶ ἡ τοῦ Φαναρίου, ἔσωθεν δὲ τῆς πόλεως ἡ τοῦ Διπλοφάναρίου, ἣτις εἶνε ἤδη ἄθυρος. Ὅλον δὲ τοῦτο τὸ διάστημα κατοικεῖται ὑπὸ Χριστιανῶν, καὶ ἔχει, λόγῳ Γραικοβυζαντινῆς ἀρχαιότητος πολλὴν ἱστορικὴν σημασίαν. Καὶ τὸ μὲν

Πετρίον ἢ Πετρίν.

τὸ ὅποιον ἐλέγετο καὶ Πέτρα, διετήρησε τὸ ὄνομά 'του καὶ παρ' ἡμῖν, δοθέν εἰς αὐτὸ ὑπ' αὐτῆς τῶν τόπων τῆς φύσεως καὶ τοῦ πετρώδους τῶν ὑπώρειων τοῦ λόφου, αἱ ὁποῖαι, προεκτεινόμεναι, πρὶν κτισθῇ ἡ ΚΠ, καὶ ἐντὸς τοῦ κόλπου, ἐσχημάτιζον καὶ περὶ τὴν θάλασσαν ὑφάλους πέτρας ἢ βράχους, συγχωθέντας ἔπειτα καὶ ἐποικοδομηθέντας. Εἰς τὴν φυσικὴν ταύτην αἰτίαν συνέδραμε καὶ ἄλλη τυχαιοτέρα, ἡ ἀπὸ Πέτρου τοῦ Πατρικίου, τοῦ πολλὰς ἀρχὰς ἀρξάντος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου, καὶ ἀναφερομένου εἰς διαφόρους Νεαράς, ὅς τις ἐλέγετο προσέτι καὶ Βαρσαμιανὸς ἢ Βαρσαμιανὸς (1), Σύρος τὸ γένος, ἀργυραμοιβὸς πρότερον ἔκτισε δὲ πρῶτος τὸ ἐνταῦθα Παλάτιον, κατὰ τὸν Κωδινόν (2). Διηρεῖτο δὲ εἰς Παλαῖον καὶ Νέον Πετρίν, ὅθεν ἐλέγετο καὶ πληθυντικῶς Τὰ Πετρία, καί μετὰ ἐπομένως πλησίον ἀλλήλων. Ἐκ τούτων τὸ Παλαῖον Πετρίν, τὸ ὅποιον ἐλέγετο καὶ Παλαῖα Πέτρα (3) καὶ Παλαῖος Πέτρος, ἦτον κυρίως τὸ παλάτιον τοῦ Βαρσαμιανοῦ τούτου, τὸ αὐτὸ συγχρόνως καὶ φρούριον, καὶ κατανητήσαν τέλος βασιλικὸν γυναικεῖον μοναστήριον, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου, περίφημον εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, διότι ἐν αὐτῷ συνήθως κατεκλείοντο αἱ ἐκπίπτουσαι ἢ ἄλλως δυσσημεροῦσαι βασιλίδες. Τὴν Μονὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἡ μὲν Ἄννα καὶ ὁ Βρυέννιος τοποθετοῦσι πλησίον τῆς καλουμένης Σιδηρᾶς πύλης, ἄλλης παρὰ τὴν ἐπὶ τῆς Προποντίδος Σιδηρᾶν (4), κληθείσης δὲ ἴσως ἀπὸ τῶν παρ' αὐτὴν σιδηρουργείων, χειρόγραφον δέ τι τοῦ Κρουσίου (5), »ἐγ-» γίστα τῶν Ἀετίου, καὶ πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς τῆς Παμμακαρίστου», ἔκτισεν ἡ μᾶλλον ἀνυποκόμῃσε Βασίλειος ὁ Μακεδὼν διότι προὔπηρχεν ἤδη αὐτοῦ, ἂν αὐτὴ ἦνε, καθὼς νομίζω, ἡ καλουμένη προσέτι καὶ Τοῦ Στροβίλου ἢ Ἐν τῇ Στροβιλέα, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν εἰς κοικίαν ἑαυτῆς παρὰ τοῦ Μιχαὴλ Ῥαγγαβὲ ἡ χήρα τοῦ Αὐτοκράτορος Σταυρακίου Θεοφανώ, Ἀθηναία, συγγενὴς τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης τῆς Λέοντος τοῦ Δ', καὶ ἐνταῦθα ἐγκατεβίωσε, καταπλουτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ῥαγγαβὲ, καὶ ἐδῶ ἐτάφη καὶ αὐτὴ καὶ ὁ Σταυράκιος (6), ἀποθανὼν τῷ 812

(1) Εἰς τὸν Προκόπιον γράφεται Βαρσαμί, τὸ ὅποιον εἶναι νομίζω μᾶλλον Βαρσαμίν, ἀπὸ τοῦ Φοινικικοῦ Μπαλ-σαμῖν (Κύριος τοῦ οὐρανοῦ), ἐπιθέτου τοῦ Ἡλίου ἢ, πιθανώτερον, τοῦ Ἑβραϊκοῦ Βάρ-σαμῖν (υἱὸς εὐδίας, ὅθεν καὶ τὸ Ἰά-σεμῖν, τὸ Ἰάσμηνον), καὶ ἔπειτα Βαρσαμῖν, καὶ παρ' ἡμῖν ὁ Βαρσαμῖς. (2) Περί κτισμ. ΚΠ. (3) Τὸ ὅποιον ὁ Λαμπέσιος ἐν τῇ Μεγαλῇ Εὐχολογίᾳ, διορθωτέον ἠγγίστατο Πόρτα. (4) Ἴδε Τσατλαδῆ-καπού. (5) Τὸ αὐτὸ ἴσως καὶ τοῦ Δουκαγγίου, ἀναφέροντος ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Γλωσσάρῳ ἀνέκδοτόν τι Χημικὸν χειρόγραφον, σωζόμενον ἐν τῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ, τοῦ ὁποίου εἶνε προτεταγμένοι οἱ ἑξῆς στίχοι: »Θεοὺ τὸ δῶρον καὶ πόνας Νεοφύτου, »Τῆς Προδρομικῆς μάνδρας περιωνύμου, »Τῆς κειμένης ἑγγίστα τῶν Ἀετίου, »Ἡ δόξα ἥδε τῆς φιλανθρώπου τέχνης». (6) Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ Νάρθηκος ἐν λέρνακι λίθου λευκοῦ.

ἐκ τοῦ τραύματος ὅπερ ἔλαβεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων μάχην, μετὰ 66 ἡμερῶν αὐτοκρατορίαν. Φαίνεται δὲ ὅτι κατῴκουν καὶ τότε περὶ αὐτὴν Ἰουδαῖοι, καθὼς καὶ τῶρα εἰς τὸ Τζούμπ - Ἀλῆ καὶ τὸν Παλατᾶν, καὶ αὐτὰ ἐπομένως εἶνε τὰ Ἑβραϊκὰ καὶ κατὰ συγκοπὴν τὰ Βραχὰ, τὰ ὅποια ὁ Ζωναρᾶς (1) φρονεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ Σταυρακίου ὠνομάσθησαν Σταυρακὰ » βαρβαριζομένου δὲ (λέγει) τοῦ ὀνόματος πρὸς τοῦ συρφετώδους » ὄχλου, λέγεται τὰ Βραχὰ παρὰ τινων δὲ, τὴν ἀληθὴ κλῆσιν ἀγνοησάντων, μεταγόντων δὲ ταύτην δῆθεν πρὸς τὸ Ἑλληνικώτερον, ὀνομάζεται » τὰ Ἑβραϊκά. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ζωναρᾶς. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ περὶ τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῆς Μ. Ἐκκλησίας Νεαρὰ τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἀναφέρει καὶ περὶ Στροβιλιωτῶν Ἰουδαίων, ὡς κατοικοῦντων πάντως περὶ τὴν Στροβιλέαν ταύτην, πιθανώτερον νομίζω ὅτι ἔγιναν τὰ Ἑβραϊκὰ Σταυρακὰ, καὶ ὅχι τὸ ἐναντίον (καὶ ζητῶ συγγνώμην παρὰ τοῦ Ζωναρᾶ). Καὶ τότε, ἐπειδὴ τὴν Παλαιὰν Ἑβραϊκὴν σκάλαν ἐτοποθετήσαμεν παρὰ τὴν τοῦ Περάματος πύλιν, ἐνταῦθα τοποθετητέον τὴν νέαν, πρὸς συμβίβασμόν ὅλων τῶν ἀντιφάσεων.

Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην τοῦ Προδρόμου ἐγίνετο συνήθως ἡ προέλευσις τοῦ αὐτοκράτορος τῇ 24 Ἰουνίου καὶ τῇ 29 Αὐγούστου. Ἐν αὐτῇ δὲ διετηροῦντο, κατὰ τὸν Βονδελμόντιον, καὶ ὁ κάλαμος σὺν τῷ σπόγγῳ καὶ τῇ λόγχῃ, εἰς ἓν ἀσφαλισμένα (2). Κατὰ δὲ τὸν Χάμμερ, ἐνταῦθα ἦσαν τεθησαυρισμένα καὶ ἡ κἀρα καὶ ἡ δεξιὰ τοῦ Προδρόμου (3). Ἐπὶ δὲ τῆς ἀλώσεως, διασωθέντα, ἔμειναν εἰς τὸ Βασιλικὸν θησαυροφυλάκιον, ὡς προείπομεν. Εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἀφίερωσεν ἡ διάσημος Ἄννα ἡ Κομνηνὴ, εἰς μνήμην τῆς μάμμης αὐτῆς, τῆς προειρημένης Δαλασσηνῆς, λείψανον (ὀστάριον ἐκ τοῦ θέναντος ἢ τοῦ καρποῦ τῆς χειρὸς) τοῦ Προδρόμου, περικλεισμένον ἐν χαλκῇ ἐπιχρυσῶ χειρὶ, τὸ ὅποιον ἐσώζετο ἐπὶ Δουκαγγίου ἐν τῇ ἐν Καστελλοδούνῃ Μονῇ τῆς Ἀγίας Μαγδαληνῆς, μετὰ τὴν ἐξῆς ἐπὶ τῆς θήκης ἐπιγραφὴν :

(1) Βιβλ. ΙΕ'. (2) Τὰ ὄργανα τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος, εὑρεθέντα, καθὰ φημίζεται, ἐν τῇ ΚΠ, ἐπὶ τῆς ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων, παρεχωρήθησαν ἔπειτα ὑπὸ Βαλδουίνου τοῦ Γ' εἰς Λουδοβίκον τὸν λεγόμενον Ἅγιον, Βασιλέα τῆς Γαλλίας, ὃς τις, ἐξαγοράσας αὐτὰ, προενηχυριασμένα ὑπὸ τοῦ Βαλδουίνου διὰ μικρὰν τινα ποσότητά εἰς τοὺς Οὐνετούς, τὰ ἐναπέθετον ἐν τῇ ἐν Παρίσις Παρεκκλησίᾳ (La Sainte Chapelle), καὶ ἐκεῖ διετηροῦντο μέχρι τοῦ 1793. Κατὰ τινα δὲ ὑποσημείωσιν, δημοσιευθεῖσαν οὐ πρό πολλοῦ εἰς τὴν Revue Archeologique, ὅτι τῷ 1792 ἡ μεγάλη λειψαναποθήκη τοῦ παρεκκλησίου τούτου παρεδόθη εἰς τὸ χρυσοχοεῖον, τῶν χρυσοχῶν τις ἔλαβε τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὴν ἱερὰ κειμήλια, καὶ κατέχρωσεν αὐτὰ ἔπειτα φορηθεῖς ἐπὶ τῆς φρικτῆς ἐποχῆς, εἰς τι περιδύλιον, ὅπου ὅμως εἰς μάτην τὰ ἀνεξήτητον ὕστερον, μετὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς θρησκείας. Σημειωτέον ἐν ταῦτοις ὅτι μέρη τῶν εἰς τὸ σκεπτόν πάθος ἀναγαμένων λειψάνων προσκυνοῦνται καὶ παρ' ἡμῖν εἰς διάφορα μοναστήρια, καὶ κατ' ἐσχάτην εἰς τὸ τῶν Ταξιαρχῶν ἐν Πελοποννήσῳ. (3) Περί τῶν τοῦ Προδρόμου λειψάνων ἴδε τὰ σημειωθέντα ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἐδδόμῳ.

- » Ὁ καρπὸς ὅστων, ἡ δὲ χεὶρ χρυσῇ· πόθεν
 » ἐκ τῆς ἐρήμου καρπὸς; ἐκ Παλαιστίνης
 » χρυσῇ παλαιστῇ χρυσοδάκτυλος; ξένον!
 » Ὅστων ὁ καρπὸς ἐκ φυτοῦ τοῦ Προδρόμου.
 » Τὴν χεῖρα νῦν γάνωσε τέχνη καὶ πόθος
 » Ἀννης ἀνάσσης ἐκ γόνου τῆς Πορφύρας «.

Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, τῆς ὁποίας οὔτε ἔχνος σώζεται πλέον, περιορισθεῖσα ὑπὸ Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ Θεοδώρα ἡ Κωνσταντίνου τοῦ Ζ' θυγάτηρ, ἡ καλουμένη Πορφυρογέννητος, ἀπεκάρη τῷ 1051 μοναχῇ, ἐπὶ προφάσει δῆθεν συνωμοσίας καθ' ὑποβολὴν τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Ζωῆς. Παραδοξότεραι τῆς γυναικὸς ταύτης τύχαι σπανίως ἀπαντῶνται εἰς τῶν Παλατίων τὰ Χρόνικά! Γεννηθεῖσα ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἦτον προσδικωρισμένη ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς ἵνα τὸν διαδεχθῇ, συζευγνυμένη Ῥωμανὸν τὸν Ἀργυρὸν, ἤδη ἔγγαμον. Ἡ πρότασις αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐπεβάρυνον ἔτι μᾶλλον λόγοι συγγενείας προϋφειστώσεως μεταξύ ἀμφοτέρων τῶν οἰκογενειῶν, ἔφερε φρίκην εἰς τὴν Θεοδώραν, καὶ διὰ τοῦτο παρεχώρησεν ἅπαντα εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς Ζωῆς, ἥτις οὐδὲν αἰρετώτερον εἶχε παρὰ τὸ ἄρχειν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡσύχαζεν ἀμέριμνος ἡ Θεοδώρα ἐν τῷ Πετρίῳ, ὁ δῆμος, στασιάζας ἐναντίον τοῦ Καλαφάτου, τὴν ὑπεχρέωσε μετὰ ἑνδεκά ἔτη ν' ἀνταλλάξῃ πάλιν τὸ ράσον μετὰ τὴν πορφύραν, ἀναγορεύσας αὐτὴν Αὐτοκράτορα μετὰ τῆς Ζωῆς. Ἀρξασα δὲ τρεῖς περί που μῆνας, ὑπεχώρησε πάλιν, ἀναγορευθέντος τοῦ Μονομάχου καὶ συζευχθέντος τὴν ἀδελφὴν τῆς. Ἀλλὰ πρόωριστο, φαίνεται, ὥστε ἡ Θεοδώρα, καθὼς ἐσπαργανώθη τεχθεῖσα, οὕτω ἵνα σαβανωθῇ, καὶ ἀποθανοῦσα, μετὰ τὴν πορφύραν διότι, μετὰ 12-13 ἔτη, ἀποθανόντος τοῦ Μονομάχου, ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν αὐτοκράτορα δύναμιν, ἥδη ὑπερεβδομηκοντοῦτις, ἦν καὶ διατηρήσασα μῆνας εἴκοσι καὶ ἄλλας τόσας ἡμέρας, ὑπεχώρησεν αὐτὴν, ἥδη τὰ ἔσχατα πνέουσα, εἰς τὸν γέγοντα Μιχαήλ, τὸν καλούμενον Στρατιωτικόν, καὶ ἀπέθανε τῇ 22 Αὐγούστου τοῦ 1056.

Ἐν αὐτῇ κατέκλεισεν ὁ Βοτανειάτης καὶ τὴν Ἄνναν Δαλασσηνὴν, τὴν τῶν Κομνηνῶν μητέρα, μετὰ τῶν θυγατέρων τῆς καὶ νυμφῶν, ἀναγορευθέντος Αὐτοκράτορος ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀλεξίου.

Κυριευθείσης δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς πόλεως, »κατέδραμον, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Δούκαν, πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην τοῦ Προδρόμου μονὴν οἱ τῆς Αὐλῆς τοῦ Σουλτάνου Γενίτσαροι, οἱ ἄλλως Ἀζάπιδες, ὅσοι δὲν εἶχον λάβει τὸν πρὸς τὰς Βλαχέρνας καὶ τὸ Παλάτιον δρόμον«. Μετὰ δὲ ταῦτα, καὶ τοι κρημνισμένη σχεδὸν, ὡς πολλὰ παθοῦσα, καθὼς παραθαλάσσιος, ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Τούρκων, παρεχωρήθη διὰ χάττι-σερification τοῦ πορθητοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ τῇ χριστιανῇ (ἐκ Σέρβων) μητρὶ τοῦ

περιωνύμου εκείνου Σατράπου Μαχμούτ-πασσά τοῦ Μιχάλογλου, Βεζίρη καὶ συγγάμβρου τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ τῇ ἐτέρᾳ θυγατρὶ τοῦ Τζεχάν-πασσά (1). Ὁ Βεζίρης οὗτος, αἰχμαλωτισθεὶς νέος ἔτι, καὶ εἰσαχθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου παρὰ τῷ πατρὶ τοῦ Μεχμέτου Σουλτάν-Μουράτ, κατώρθωσε διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ικανότητός 'του 'να διαδεχθῇ τὸν ἀρχισατράπην Τζενδερελή-Χαλίλ-πασσάν, τὸν φίλον ἐκείνον τῶν Γραικῶν, καὶ διὰ τοῦτο Γκιαβούρ-πασσάν ὑπὸ τῶν Τούρκων καλούμενον, τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἄλωσιν. Ὑποστάς δὲ τέλος καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν τύχην τῷ 1474, ὡς προείπομεν, ἔγραψε τὴν ἐξῆς διαθήκην· »Ὅτε ἦλθον εἰς τοῦ Σουλτάνου τὰς θύρας, οὐδὲν εἶχον εἰμὴ ἓνα μόνον ἵππον, μίαν σπάθην, καὶ 500 ἄσπρα (2)· ὅσα λοιπὸν μετὰ ταῦτα ἀπέκτησα, εἶνε τοῦ Βασιλέως μου. Ταύτην δὲ μόνην καὶ τελευταίαν χάριν ζητῶ, ἵνα φυλαχθῇ ἡ ζωὴ τοῦ υἱοῦ μου Μεχμέτ-μπεη, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ ὅτι θέλει διατηρήσῃ αὐτὸς ὅσα ἀγαθοεργὰ καταστήματα ἀνήγειρα». Καὶ τῷ ὄντι πολλὰ τῶν κοινωφελῶν τούτων ἰδρυμάτων σώζονται, μετὰ τέσσαρας ἤδη αἰῶνας, ἐν τε ΚΠ καὶ Σαρδικῇ (Σόφια).

Εἶχε δὲ καὶ κινστέρναν ἡ μονὴ αὕτη, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Βονδελμόντιος, ἥτις ὅμως 'δέν μοι φαίνεται 'να ἦνε ἡ οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ » ἐν τόπῳ καλουμένῳ Πέτρα«, κατὰ τὸν Κίνναμον· διότι αὕτη διεῖχε, κατὰ τὸν Ἱστορικὸν τοῦτον, εἰ καὶ οὐ πολλῶ, τῆς πόλεως.

Παρὰ τὸν τοῦ Προδρόμου τοῦτον ναὸν ἦσαν ἔσθθεν τοῦ Πετρίου καὶ ἄλλοι, ἐν οἷς Α' ὁ τῆς Θεοτόκου, ὁ καλούμενος τῶν Μητροπολίτου ἡ Μητροπολιτῶν, μετενεχθεὶς ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν, κατὰ διαταγὴν Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινότμητου· διότι ἐκεῖ ὑπῆρχε προτοῦ, πλησίον τοῦ Παλατίου. » Βουλόμενος δὲ ἐκεῖ θάβρα τῶν Βενέτων » καὶ φιάλην κτίσαι, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, εἰς τὸ τελεῖσθαι ἐκεῖ τὸ Σαξί-» μοδέξιμον (3), ἀπῆτει Καλλίνικον τὸν Πατριάρχην ποιῆσαι εὐχὴν, ἵνα » καταλύσῃ τὴν τοιαύτην ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ Πατριάρχης ἔλεγεν ὅτι »εὐχὴν ἐπὶ συστάσει ἐκκλησίας ἔχομεν, ἐπὶ δὲ καταλύσει οὐ παρελάβομεν.« » Βιασθεὶς δὲ, εἶπε μετὰ δακρύων· »Δόξα τῷ θεῷ τῷ ἀνεχομένῳ πάντα, » νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.« Τοῦτο ἀκούσαντες, » κατέλυσαν τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐποίησαν τὴν φιάλην (4)». Ταύτης ἡγούμενος ἦν καὶ ὁ μοναχὸς Ἀντώνιος, ὁ πείσας Λέοντα τὸν Ἀρμένιον εἶχε·

(1) Τοῦ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς Ἱστορικοῖς Ζαγάνου. (2) Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὸ Ἰσπανικὸν τάλληρον εἶχεν 120 Τουρκικὰ ἄσπρα (ἀκτσέ), ὥστε τὰ 500 ἄσπρα ἔφερον 25 σημερινὰς δραχμάς. (3) »Ὅπως ἐκεῖ δέχονται τὸν Βασιλέα,« ἐρχόμενον ἢ ἀπερχόμενον διὰ θαλάσσης, λέγει ὁ Θεοφάνης· διότι φαίνεται ὅτι ἦτον παραθαλάσσιος.

(4) Ἀπὸ τῆς Φιάλης ταύτης παρωνομάζετο καὶ τὸ Δικαστήριον τῆς Φιάλης, εἰδὸς Ναυτοδικείου, περὶ οὗ ἐν τῷ Γ' Μέρει τῆς παρούσης πραγματείας.

νομαχῆσαι. Ἴδε δὲ περὶ αὐτῆς καὶ τὸ Μηναῖον τῆς 23 Αὐγούστου· Β' ναὸς ἦν ὁ τοῦ Προφήτου Ἑλίου, ὃν ἔκτισαν μὲν αἱ Σχολαὶ καὶ τὰ τάγματα εἰς μνήμην τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ζήνωνος ἀπὸ τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας, συνεισενεγκόντος καὶ αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἀριάδνης πρὸς τοῦτο, »ὅτι ἐνεφανίσθη (αὐτοῖς ὁ Προφήτης) ἐν τῷ ταξείδιω, « κατὰ τὸν Κωδινόν· ἀνεκαίνισε δὲ λαμπρότερον Βασίλειος ὁ Μακεδών, »ἐλευθερώσας αὐτὸν τῆς περιστοιχούσης καὶ πιεζούσης τῶν κοινῶν οἰκίῶν συνοχῆς, « κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον. Γ' ὁ τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὁ μονολεκτικῶς καλούμενος Παυλοπετρίον, ἐν ᾧ ἐτάφη ἡ καὶ ἐμόναζεν ὁ Ὁμολογητὴς Ἀθανάσιος, ὁ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, περὶ οὗ προανεφέρομεν. Δ' ὁ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας τῆς Πέτρας, πρὸς διαστολὴν τῆς ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ, κτισθεὶς τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ Καστίνου τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου, εἰς τιμὴν τῆς Μάρτυρος ταύτης, ἐνταῦθα ἀθλησάσης τῷ α' ἔτει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ (241), ἀνοικοδομήθεις δὲ ἐκ θεμελίων ὑπὸ Ἀναστασίου καὶ Ἀριάδνης, καὶ μετὰ ταῦτα ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ἀποκείραντος ἐνταῦθα καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ. Ὅθεν φαίνεται ὅτι ἦτον γυναικεῖον Μοναστήριον ἐκ τῶν λεγομένων Βασιλικῶν, ἢ, πιθανώτερον, ὅτι ἔκειτο ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς τοῦ Προδρόμου Μονῆς. Ἐν αὐτῷ εἶχον ἀποτεθῆν' ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου τὰ λείψανα τῶν Μαρτύρων Ἀφρικανοῦ καὶ Τερεντίου. Ἐνταῦθα δὲ περιωρίσθη, ἀποκαρεῖσα, ὑπὸ τοῦ Λακαπνοῦ, ἡ τετάρτη σύζυγος Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, Ζωὴ ἡ Καρθωνοψίνα, ὡς ἐπιβουλεύουσα αὐτῷ. Ε' πλησίον τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, ὁ τῆς Ἁγίας Ἰουλιανῆς, καὶ Ϛ', ὁ τοῦ Ἁγίου Καλλινίκου, ἐορταζομένου τῇ 29 Ἰουλίου.

Εἰς τὸ Παλαιὸν Πετρίν ὑπῆρχε καὶ Ξενῶν καὶ Γηροκομεῖον, ἐπιλεγόμενον. Τὰ Ἐλένης, ἀπὸ τῆς κτίτορος αὐτοῦ θυγατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὅς τις ἐπροίκισεν αὐτὸ μεγαλοπρεπῶς.

Ἐπὶ δὲ τῆς τελευταίας ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, »ἐν τοῖς μέρεσι « τοῦ Πετρίου καὶ ἕως τῆς Πύλης τῆς Ἁγίας, λέγει ὁ Φραντζῆς, ἐτάχθη »φυλάττειν ὁ Μέγας Δουξ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς. « Κατὰ δὲ τὸν Δούκαν, »ὁ Νοταρᾶς ἐφρούρει ἐν τῇ Βασιλικῇ, ἔχων ὡς πεντακοσίους. «

Διὰ τῆς τοῦ Πετρίου πύλης, τῆς καλουμένης καὶ σήμερον ἀκόμη

Πετρί - καπύ,

καὶ ἀριθμουμένης δεκάτης τρίτης ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, λέγει ὁ Χωνειάτης ὅτι εἰσῆλθε πρῶτον ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐπὶ τῆς τῶν Λατίνων πολιορκίας, ὁ »γιγαντώδης τὸ ἀνάστημα « ἐκεῖνος ἱππότης Πέτρος, ἐν ᾧ εἰς τὸν ἐπ' αὐτῆς πύργον δύο ἕτεροι τῶν Λατίνων ἄνδρες, παραδόντες ἑαυτοὺς τῇ τύχῃ, κατεπῆδησαν, πρῶτοι ἐκ τῶν συνεταίρων αὐτῶν, ἀπὸ τῶν

κλιμάκων τῆς τριήρους, ἥτις πλησιάσασα εἰς τὸν πύργον αὐτὸν ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐμάχετο κατ' ὄψιν τοῦ Βασιλέως, καὶ διεσόδησαν τὸ ἐκεῖσε φυλάττον συμμαχικὸν τῶν Ῥωμαίων (1). Ἀλλ' ἡ πύλη αὕτη ὅθεν πρέπει

(1) Ἰδοὺ πῶς διηγείται τὴν τοιχομαχίαν ταύτην ὁ Henri de Valenciennes ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Χρονικῷ, τοῦ ὁποῖου ἀντιγράφοι ἀπαράλλακτον τῆς γραφῆς καὶ συνθέσεως τὸ ὕφος, διὰ τὸ ἀφελὲς καὶ ἀρχαῖον. » Et le lundy après (le mercredy après la myquaresme) recommença l'assault moult fier, moult grant, et moult fort périlleux, et dura longuement. En la fin » leva ung grant vent qui bouta les nefes plus près des murs. Adonc dreschèrent les eschelles chascun en droit soy, et commenchèrent à monter aux murs, et les premiers » qui entrèrent dedens che furent ung Venissien et ung chevalier du Conte de Flan » dres qui avoit nom Andrieu de Durboise; si prindrent une tour, et ceulx qui la gar » doient, si desconfirent et laissèrent les murs. Adonc commenchèrent les pèlerins à mon » ter par les eschelles victorieusement aux murs. Si gaingnèrent quatre tours. Et les Ve » nissiens qui estoient es nefes saillirent hors et despièchèrent les portes qui estoient endroit » eulx. Et adonc firent les pèlerins tirer hors les chevaulx des nefes, et montèrent les cheva » liers et chevaucheurs, et entrèrent en la ville. » Ἀλλ' ἡ ἐκθεσις τοῦ Βιλλαρδουίνου εἰν' ἐν μᾶλλον ζωηρότερα καὶ λεπτομερεστέρα. » Cil travaux dura près de dix jors, tant que un joesdi » matin fu lor assaulz atornez et les eschieles, et li Venisien orent le lor appareillié par mer. » ... et li quatre batailles des sept allerent à l'assault, et dressierent à une barbecane (*) deux » eschieles emprès la mer; et li murs fu mult garnis d'Anglois et de Danois (**), et li as » sauz, forz et bons et durs; et par vive force montèrent des chevaliers sor les eschieles et » les serjans, et conquistrent le mur sor als; et montèrent sor le mur bien quinze, et se com » bastoient main à main as haches et as espées. Et cil dedenz si renforcerent mult; si les me » tent fors, mult laidement, si que il en retindrent deux. ... Ensi remest li assaulz devers les » François, et y en ot assez de bleciez et de quassez, si en furent mult irié li baron. Et li Duc di » Venise ne se fut mie oblié, ainz ot ses nes et ses vissiers et ses vaissiaus onderez d'un front; » et cel front duroit bien trois arbalestrées; et commanda la rive à approchier qui desoz les » murs et desoz les tors estoit. Lors veissiez mangoniaus giter des nes et des vissiers, et quar » riaux d'arbalestre traire, et des ars traire mult delivrement; et cels dedenz defendre des » murs et pes tors mult durement; et les eschieles des nes approchier si durement, que en » plusors lieux s'entreferoient d'espées et de lances; et li has ere si grant, que il sembloit que » terre et mer fondist. Et sachiez que les galies n'osoient terre prendre. Or porroiz oïrestrange » proesse, que li Dux de Venise, que vialz hom ere et gote ne véoit; fu toz armez, et chief de » la soc galie, et ot le gonfanon Sain-Marc par devant lui; et escrioit al suens que il le meis » sent à terre, ou se ce non, il feroit justice de lor cors; et il si firent que la galie prend » terre, et il saillaint fors; si portent le gonfanon Sain-Marc pardevant lui à la terre. Et quant » li Venisien voient le gonfanon Sain-Marc à la terre, et la galie lor seigneur qui ot terre » prise devant als, si se tint chascun à bonni, et vont à la terre tuit; et cils des vissiers sail » lent fors et vont à la terre, qui ainz ainz, qui mielz mielz. Lors veissiez assault merveillox. » Et ce temoigna Goffrois de Ville-Hardoïn li mareschaux de Campaigne, qui cete ovra » tracta, de ce que plus de quarante li distrent por yerité, que il virent le gonfanon Saint » -Marc de Venise en une des tors, et mie ne sorent qui l'y porta. Or oïez estrange mi » racle; et cil dedenz s'enfuient, si guerpissent les murs; et cil entrent ens qui ainz ainz, qui » mielz mielz; si que il saisissent vingt-cinq des tors et garnissent de lor gent; et li Dux prent » un batel. Si mande message as barons de l'ost, et lor fait assavoir que il avoient vingt-cinq » tors, et seussent por voir que il nel pooient croire que ce soit voirs; et li Venisien commeu » cent à envoyer chevaux et palefrois à l'ost en batiaus de cels que il avoient gaingnez dedenz » la ville. Et quant l'empereres Alexis vit que il furent ensi entré dedenz la ville, si comence

(*) espèce d'avant-mur. (**) Διότι ἀπὸ τῶν 1070 ἀκόμη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Νικηφόρου τοῦ Βρυεννίου (Α' . κ'), ἡ φρουρά τῆς ΚΠ, καὶ ἰδίως τοῦ Παλατίου, ἦτον ἐμπειστευμένη εἰς τοὺς λεγομένους Βαράγγους, στρατιωτὰς μισθοφόρους, τὸ πλεῖστον Βρεττανούς. Ἰδε τὸ Γ' Μέρ. τῆς παρούσης πραγματείας.

να ἦτον ἡ σήμερον σωζομένη· διότι οὔτε πύργον ἐπ' αὐτῆς ἀξιόμαχον ἔχει, οὔτε καὶ δύναται 'να ἐξηγηθῇ ἄλλως, τί-βουλόμενοι οἱ Λατῖνοι προσέβαλον τὸ ὀχυρότερον μέρος τῆς πόλεως, ἡσφαλισμένον διὰ διπλοῦ τείχους, καὶ τί ἐκέρδιζον εἰσελθόντες ἐντὸς τοῦ τείχους αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἐχωρίζετο τῆς λοιπῆς πόλεως δι' ἐτέρου τείχους.

Ἡ δὲ ἔξωθεν τῆς πύλης τοῦ Πετρίου παράλιος οἰκία, ἡ παρὰ τὴν σχηματιζομένην ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ δευτέρου τείχους γωνίαν, ὑπῆρξε κτημάποτε τοῦ περιφήμου Σταυράκογλου, ἀντιπροσώπου τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, κρεμασθέντος τῷ 1765. Ἀπὸ τῆς πύλης δὲ ταύτης ἀπέχει 350 βήματα ἡ δευτέρα πύλη τοῦ Διπλοφαναρίου, καλουμένη

Πύλη τοῦ Φαναρίου.

καὶ ἀριθμουμένη δεκάτῃ τετάρτῃ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Γύλλιος, ἄγνοῶ πόθεν παραλαβὼν, λέγει ὅτι ἡ συνοικία αὕτη ὠνομάσθη Φανάριον, διότι τὸ περικλεῖον αὐτὴν δεύτερον τεῖχος ἐκτίσθη ἐν μιᾷ νυκτὶ

« ses genz à envoyer à si grant foison vers els. Et quant eil virent que il n'es porroient
 « souffrir, mistrent le feu entre els et les Griecs; et li vens venoit devers nos genz; et li feus
 « comence si grant à naistre, que li Grex ne pooient veoir nos genz. Ensi se restraisirent
 « à lor tors que il avoient laissies et conquises ». Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πρώτης ἐφόδου.
 Μετὰ δὲ ἐν ἔτος, ἀποκρουσθέντες εἰς πρώτην ἐφοδὸν οἱ Λατῖνοι, ἀπεφάσισαν ὥστε τῇ ἐρχομένῃ δευ-
 τέρῃ τῆς ἐβδομάδος τῶν Βαίων, 12 Ἀπριλίου 1204, 'να ἐπαναλάβωσι τὴν κατὰ τῆς πόλεως προσ-
 βολήν· ἀλλ' ἀντὶ μιᾶς τριήρους 'να ἀντιτάξωσι δῶν τὴν φορὰν ταύτην εἰς ἕκαστον πύργον, συνθεθε-
 μένας πρὸς ἀλλήλας. Ὁ Μούρτζουφλος ἐν τοσοῦτῳ εἶχε στήσῃ τὰς σκηνὰς 'του ἐν τῇ καταντικρῇ
 τοῦ προσβληθησομένου τείχους πλατεῖα. Ἡ μάχη διήρκεσεν ὥρας μετὰ πολλὴν ἑκατέρωθεν ὁρμὴν,
 ἄχρις οὗτο, πνεύσας θυρῶν, » bota les nes et les vaissiaus sor la rive plus qu'il n'estoient
 « devant, et deux nes qui estoient loïées ensemble, dont l'une avoit nom la Pélerine et
 « li autre li Paradis, aprochièrent à la tor l'une d'une part et l'autre d'autre, si comme Diex
 « et li venez les mena, que l'eschiele de la Pélerine se joinst à la tor; et maintenant un Ve-
 « nisien et un chevalier de France qui avoit nom André d'Urboise, entrèrent en la tor et au-
 « tres genz comencent à entrer après als et eil de la tor se desconfisent et s'en vont. Quant
 « ce virent li chevaliers qui estoient es vissiers, s'en issent à la terre et dressent eschiele à
 « plain del mur, et montrent contremont le mur par force, et conquistrent bien quatre
 « des tors; et il comencent à assallir des nes et des vissiers et des galies, qui ainz ainz, qui
 « mielz mielz, et depècent bien trois des portes et entrent enz (*); et comencent à monter;
 « et chevauchent droit à l'herberge l'empereor Morchufflex . . . qui s'en va fuiant par les
 « rues al chatel des Boukelion . . . et eil de l'ost se herbergièrent devant les murs et devant
 « les tors près de l'or vaissials . . . Mais l'empereres Morchufflex ne reposa mie . . . mais il
 « essembla totes ses genz, et . . . vint à une porte que on appelle Porte Oirée, par enqui sui
 « et guerpi la cité, et apres lui s'enfui qui fuir en pot. En cele nuit, devers la herberge
 « Boniface li marchis de Monferrat, ne sai quel genz, qui cremoient les Grex qui n'es
 « assallissent, mistrent le feu entraus et le Grex; et la ville comence à esprendre et à
 « allumer mult durement; et ardit tote cele nuit, et lendemain trosque al vespre; et fu
 « li tiers feu à Constantinople desque li François vindrent el pais ».

(*) » Οἱ μὲν τοίνυν τὰ πλοῖα φέροντες ἔστησαν κατέναντι τῶν Πετρίων . . . Οἱ δὲ (κατὰ Ἡερὰν)
 » διὰ τοῦ κριοῦ τὸ τεῖχος ῥήξαντες, πάροδον ἔσχον ἐνδοθεν, ὃ παρατείνει πρὸς θάλασσαν περὶ τόπον,
 » ὃς Ἄποδάρια Βασίλειος ὠνομάσται (Νικητ. Χων.) ».

ὑπὸ λαμπτήρσι (φανοῖς), ἐπικειμένης τῆς πολιορκίας, πρᾶγμα ὅλως ἀδύνατον, ὡς πρὸς τὸ ὕψος μάλιστα καὶ τὸ πάχος τῶν τειχῶν. Πιθανώτερον δὲ μᾶλλον νομίζω ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐνταῦθα πολυῦ τῶν λοιπῶν προεκτεινομένου ἀκρωτηρίου τῶν τοῦ Πέμπτου λόφου ὑπωρειῶν ὑψοῦτο Φανὸς τὸ πάλαι πρὸς ὁδηγίαν τῶν πλοίων διὰ τὰς παρὰ τὸ Πετρίον ὑφάλους πέτρας, καθὼς εἶδομεν ὅτι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, εἶνε καὶ τῶρα ἄλλος τοιοῦτος εἰς τὸ Ἀχχὺρ-καπύ.

Τὸ δὲ ἀκρωτήριον τοῦτο, καλούμενον ὑπὸ τοῦ Διονυσίου Μελακόψας ἢ Μελαποκόψας, σχηματίζεται παρ' αὐτὴν τὴν τοῦ Φαναρίου σκάλαν, ὅπου συνήθως στοιβάζονται τὰ πρὸς ἰδιωτικὴν χρῆσιν καταλειπόμενα ἀπὸ τοῦ καταντικρὺ βασιλικοῦ ναυπηγείου ὑπερμύκη κατάρτια.

Ἐσῶθεν δὲ τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου εἶνε τὸ Πατριαρχεῖον τῶν Γραικῶν, ἢ καλουμένη Μεγάλη Ἐκκλησία, εἰς μνήμην, ὡς προείπομεν, τοῦ μεγίστου τῷ ὄντι ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, τοῦ ὁποῦ τὸν τόπον ἐπέχει σήμερον ὁ ναὸς τοῦ Πατριαρχείου τούτου, χωρητικὸς ὅπως εἶναι, καὶ τοι χαμηλὸς καὶ ξυλόστεγος, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ἦτον δὲ κατ' ἀρχὰς γυναικεῖον μοναστήριον μικρότατον καὶ στενώτατον. Τιμόθεος δὲ ὁ ἀπὸ Πανόρμου τῆς Κυζίκου Πατριάρχης (1), μετατεθέντος ἀπὸ τῆς Ξυλοπόρτης τοῦ Πατριαρχείου εἰς τὰ ἐνταῦθα, ἀνέκαίνισε καὶ ἐπηύξησεν αὐτὸ, ὅσον ἐνεδέχετο, τῷ 1614, οἰκοδομήσας πέριξ αὐτοῦ καὶ ἱκανὰ κελλίᾳ πρὸς καταγωγὴν τῶν παρεπιδημούντων ἀρχιερέων, κατὰ τὴν ἐπὶ Ῥαφαὴλ τοῦ Β' προεκδεδομένην Συνοδικὴν ἀπόφασιν, ἀπαγορεύουσιν τὴν ἐν ἰδιωτικοῖς οἰκοῖς διαμονὴν τῶν Ἀρχιερέων. Ὁ δὲ ναὸς ἐπεφημίσθη τῷ ὀνόματι τῆς Παμκακαρίστου, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ προσκυνομένην ἀρχαιοτάτην τῆς Θεοτόκου εἰκόνα, μετακομισθεῖσαν ἐκ τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τιμωμένης Μονῆς, ἣτις ἐχρημάτισεν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἕως τότε Πατριαρχεῖον. Τότε ἐπεγράφη ἄνωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ τούτου καὶ ἡ ἐπομένη ἐπιγραφή, εἰκονίζουσα διὰ τοῦ κακοζήλου καὶ τῆς φράσεως καὶ τῆς ἐννοίας (2) τὴν ἀθλίαν τότε τοῦ γένους κατάστασιν, ὡς ἐκ τῆς ἀπηγείας τῶν κρατούντων.

» Δεῦρ' ἴτε, ὦ ποιμάντορες Ἑλλάδος ἡδὲ Ἀσίας,

» εἰς σφέτερον ναὸν Μητροπαρθένου Μαρίας, ὃν

» Τιμόθεος, ποιμὴν Βύζαντος, δαίματο Κούρη,

» Κάμψατε τῷ πάντα γούνατα ἐσσαμένῳ «.

Πυρποληθέντα δὲ αὐτὸν τῷ 1701, ἐπὶ τῆς κατὰ τοῦ Σουλτάν-Μουσταφᾶ τοῦ Β' στάσεως, ὅτε πατήσαντες τὸ Πατριαρχεῖον οἱ στασιῶται, κατέκοψαν καὶ διεμοιράσθησαν τὰ ἅγια λείψανα, ἔχυσαν τὸ ἅγιον Μύρον, κατε-

(1) Ἰδὲ Χάλικης Μονὴν ἐν τῷ Β' Μέρει. (2) Καὶ τοι ἀντιγραφείσαν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Κ. Οἰκονόμου διορθωθείσης ἐκδόσεως τοῦ τῶν Πατριαρχῶν Καταλόγου τοῦ Ζ. Μαθᾶ.

πάτησαν τὸν ἅγιον ἄρτον, κατέθραυσαν τὰς ψηφιδωτὰς τῆς Παμμακαρί-
στου εἰκόνας, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀπαίσια ἔπραξαν (1), ἀνωκοδόμησε δαπάνη
τοῦ γένους ὁ μετὰ 14 ἔτη πατριαρχεύσας τὸ πρῶτον Ἱερεμίας ὁ Γ' ὁ ἀπὸ
Καίσαρείας, ὁ Πάτριος, ἐπεκτείνας καὶ τὰ περίξ αὐτοῦ διαιτήματα καὶ
τὸ Συνοδικόν. » Ἄλλ' ἐν ᾧ ἦτον ἤδη σχεδὸν τελειωμένος, ἔπεσεν ἡ στέγη,
οὕτα θολογύριστος· ἔθεν ἔλαβε καὶ δεύτερον ὄρισμόν ὁ Πατριάρχης, καὶ
ἀνεκαίνισεν αὐτὸν, ὡς σήμερον φαίνεται, ὁμοῦ μὲ τὰ ἄνωθεν Συνοδικὰ
καὶ κελλία ».

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, παρὰ τὰ τρία λείψανα τῶν Ἁγίων Εὐφημίας, Σο-
λομονῆς καὶ Θεοφανοῦς, σώζεται καὶ τὸ ἡμίτομον τοῦ μαρμαρίνου κίονος,
εἰς ὃν προσδεθεὶς ἐφραγγελώθη ὁ Χριστὸς (2), καὶ δύο εἰκόνες ἐκ μουσεί-
ου, ὧν ἡ μία τῆς Θεοτόκου. Ἐκ τῶν ἱερῶν δὲ τούτων λειψάνων, τὸ τῆς
Ἁγίας Εὐφημίας ἐσώζετο, ἀκόμη καὶ ἐπὶ Καντεμίρου, ἐν τῷ ἐν Σηλυμ-
βρία ναῷ τῷ καλουμένῳ ὑπὸ τῶν Τούρκων Καδιδ, διασωθὲν, φαίνεται,
ἐκεῖ πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς ΚΠ, καὶ μετακομισθὲν ἔ-
πειτα ὑπὸ τοῦ Γενναδίου (3). Διατηρεῖται δὲ ἀλώθητον ἐντὸς ἰδιαιτέρου
παρεκκλησίου, κειμένου εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, καὶ καθιερωθέντος ἐπὶ τῆς
ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ε' γενομένης ἀνοικοδομήσεως τοῦ Πατριαρχείου, ὅπου
ἐδρεύει ὁ Πατριάρχης μετὰ τῶν περὶ αὐτόν.

Ἐνταῦθα συνεδριάζει καὶ ἡ διαρκῶς ἐνδημοῦσα ἐν ΚΠ Σύνοδος τῶν
Ἀρχιερέων, συγκροτούμενη συνήθως ἐκ δώδεκα τῶν πλησιεστέρων Μη-
τροπόλεων, οἵτινες διὰ τοῦτο καλοῦνται ἰδίως Γέροντες καὶ Συνοδικοί,
διεξάγοντες ἐπιτροπικῶς καὶ τὰς τῶν λοιπῶν ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους
μητροπόλεων τε καὶ ἐπισκοπῶν ὑποθέσεις, τὰς ἀφορώσας τὸ Κοινὸν τοῦ
γένους καὶ τὰς μετὰ τοῦ Πατριαρχείου σχέσεις. Ἡ τοιαύτη δὲ διάταξις
εἶνε ἀρχαιστάτη καθότι καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου
(τῷ 451), Ἀνατόλιος ὁ τότε Πατριάρχης ἔλεγεν ὅτι » Συνήθεια ἄνωθεν
» κεκράτηκε, τοὺς ἐνδημοῦντας τῇ μεγαλυνύμφῳ πόλει ἀγιωτάτους ἐπισκό-
» πους, ἡνίκα καιρὸς καλέσῃ περὶ ἀνακυπτόντων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν
» πραγμάτων, συνεῖναι καὶ διατυποῦν ἕκαστα, καὶ ἀποκρίσεως ἀξιοῦν τοὺς
» δεομένους ». Ἐρωτησάντων δὲ τῶν παρευρισκομένων ἀρχόντων, » Εἰ
» Σύνοδον χρή καλεῖν τῶν ἐπιδημούντων τῇ βασιλίδι πόλει ἐπισκόπων
» τὴν συνέλευσιν, Τρύφων ὁ ἐπίσκοπος Χίου εἶπε· Σύνοδος καλεῖται, καὶ
» συνάγονται, καὶ οἱ καταπονούμενοι τῶν δικαίων ἀπολαύουσι ».

(1) Μελετ. Ἐκκλησι. Ἱστορ. Τόμ. Δ', σελ. 8. (2) Τὸν λείον τοῦτον ὁ Βονδελμόντιος εἶδε τῷ
1422 ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἢ τῶν Ἁγίων Πάντων. (3) Τὰ περὶ τῆς ἀνακομιδῆς
τοῦ ἱεροῦ τούτου λειψάνου ἀναφερόμενα ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς 11 Ἰουλίου, ὅτε καὶ ἡ μνήμη τῆς
Ἁγίας, πάντῃ συγκεχυμένα καὶ ἀντιβαίνοντα τῇ χρονολογίᾳ, ἄπορον πῶς διέφυγον, ἐν τῇ νέᾳ τῶν
Μηναίων ἐκδόσει, τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκαμάτου καὶ ἀκριβοῦς Β. Κουτλουμουσιανοῦ.

Καὶ τῷ ὄντι, εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην ὁμήγυρον, ὡς εἰς λιμένα σωτήριον κατέφευγον πάντοτε καὶ εἰσέτι καταφεύγουσιν οἱ καταπονούμενοι, μάλιστα ἐν ταῖς ἀπωκισμέναις τοῦ Κράτους ἐπαρχίαις, χριστιανοί, εἴτε ὑπὸ τῆς τῶν κρατούντων καταδυναστείας, εἴτε ὑπὸ τῶν ἐξωθεν αὐτοὺς πολιτικῶς τε καὶ θρησκευτικῶς ἐπηρεαζόντων, καὶ εὐρίσκουσιν ὑπεράσπισιν. Ἐδῶ λύονται τὰ γενικώτερα τῆς Ἐκκλησίας ζητήματα· ἐδῶ γνωμοδοτοῦνται, συζητοῦνται καὶ ἀποφασίζονται τὰ κοινωφελέστερα σχέδια· ἐδῶ προλαμβάνονται ὀλέθρια πολλάκις μηχανήματα καὶ κινήματα. Αἱ πρῶται τῆς ἐξουσίας ἀπειλαί, αἱ τρομερώτεραι θύελλαι, ὅσαι κατὰ καιροὺς ἐνέσκηψαν κατὰ τοῦ θεοκυβερνήτου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς Συνοδικοὺς τούτους γέροντας ἐλάμβανον αἰείποτε ὡς σκοπὸν τῆς ὁρμῆς αὐτῶν, καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν πρῶτον διευθύνοντο. Ἀλλ' ἴσταντο ἀκλόνητοι οἱ ἱεροὶ οὗτοι πρόμαχοι τῶν πιστῶν, εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐπεριδόμενοι· διότι οὔτε ἰσχύον, οὔτε πλοῦτον, οὔτε φωνὴν εἶχον πολλάκις· ἀλλ' εἰς μόνον τὸν εἰπόντα: » Πύλαι ἄβου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς«. Ἄς ἀναδράμωμεν πρὸς ὀλίγον διὰ τῆς μνήμης εἰς τὰς τρομερὰς ἐκείνας ἡμέρας, καθ' ἃς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Κωνσταντίνων ἔδεν ἐκάθηντο ἡπιοὶ καὶ φιλόανθρωποι Σελῆμαι καὶ Μεττίζηται, ἀλλὰ Γιαβοῦζαι καὶ Μουράται (1) καὶ Μέσται, καὶ ἃς φαντασθῶμεν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐκόπτετο ἀτίμως ὁ πῶγων τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Κόκκα, κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, διότι ἔδεν ἐσυγχώρησε τοῦ ἀλιτηρίου ἐκείνου Πρωτοβεστιάριου τῆς Τραπεζούντος τὸν ἀθέμιτον γάμον, καὶ ὁ αἰδίδιμος ἐβόα ἀπτόητος· »Καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κόψωσι. « ἔδεν παρασαλεύω τῶν πατρῶν οὔτε κεραίαν! Ἄς παρακολουθήσωμεν Ἱερεμίαν τὸν πρῶτον ἀναβαίνοντα τὴν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ διβανίου κλίμακα, πνευστιῶντα καὶ ἰδρῶτι ἀγωνίας περιβρέομενον, παρακολουθούστος ὅλου τοῦ πλήθους, ἐν' ἀποδείξει διὰ μαρτύρων ὅτι αἱ ἐκκλησίαι, τὰς ὁποίας Σουλτάν - Σελῆμ ὁ Α' εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ ἀφαιρέσῃ τῆς κατοχῆς τῶν χριστιανῶν, παρεχωρήθησαν εἰς αὐτοὺς κατὰ συνθήκην τοῦ πορθήτου Μεχμέτ. Ἄς ἀναπολήσωμεν τὰς στιγμὰς ἐκείνας, καθ' ἃς ὁ Πατριάρχης ἐλογίζετο πρῶτον σφάγιον τοῦ μικροῦ ποιμνίου τοῦ ὁποίου πρῶτα στατο! Καὶ τί ἀνατρέχομεν μακράν; Τὸ μεσόθυρον τοῦτο τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου ἔδεν φέρει ἄρά γε ἀκόμη τὰ σημεῖα τῆς ἀγχόνης Γρηγορίου τοῦ Ε'; Ἀπ' αὐτῆς ταύτης τοῦ Φαναρίου τῆς πύλης, τὴν ὁποίαν ἀρτίως εἰσῆλθομεν, ἔδεν ἐξήχθη συρόμενος τῇ 12 Ἀπριλίου τοῦ 1821 ὑπὸ τῶν ἐλλεινῶν Ἰουδαίων ὁ νεκρὸς τοῦ ἱερομάρτυρος τούτου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος! καὶ εἰς τὸν θυτὸν τῆς μεταξὺ Φαναρίου καὶ Τερσ-χανῆ θαλάσσης ἔδεν εἶδεν αὐτὸν ὁ τὰς σελίδας ταύτας χαραττων ῥιφθέντα καὶ μὴ καταδυ-

(1) Ἰδ. σελ. 507.

θισθέντα (Ἐμελλε γὰρ χορηγῆσαι ἀφορμὴν ἐγκωμίων εἰς τὴν Οἰκονομειὸν Μοῦσαν)! Ἀλλὰ »τὸ μὲν σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου παράγει», τὸ δὲ ὄνομα τῶν ἱσαποστόλων τῆς Ἐκκλησίας Ποιμένων μένει εὐλογούμενον εἰς αἰῶνας »ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίωνα».

Ἀλλ' ἰδοὺ ἡ Πατριαρχικὴ ἡ Τοῦ Γένους Σχολή, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο θαυμασμοῦ αἰσθήματα διεγείρονται εἰς τοῦ Χριστιανοῦ τὴν καρδίαν, ὅχι διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ κτιρίου· εἶνε ξύλινον, εὐτελές, ἄκομψον· στοαὶ καὶ κίονες μεγαλοπρεπεῖς· δὲν ἐπικοσμοῦσι τὰ πρόθυρά του. Ναί· ἀλλ' εἰς τὸ χαμαίζηλον τοῦτο οἶκημα ἠκούσθη πρώτην φοράν, μετὰ διακοσίων χρόνων σιγῆς, ἡ γνησία φωνὴ τῆς Ἑλληνικῆς Μούσης· ἀπ' αὐτοῦ ἀνήφθη τὸ ζώπυρον, τὸ ὅποιον ἐφώτισε καὶ μέλλει λαμπρότερον εἰς τὸ ἐξῆς· »να φωτίσῃ τὸν Ἑλληνικὸν ὀρίζοντα· ἐδῶ ἐκυσορρήθησαν αἱ ιδέαι, τὰς ὁποίας ἐμαίευσεν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ὁ ἸΘ' αἰὼν· ἐδῶ ἐδιδάχθησαν ἢ ἐδίδαξαν οἱ Κορυθαλεῖς, οἱ Καρυοφύλλαι, οἱ Μάνοι κλπ., καὶ καθ' ἡμᾶς οἱ Φώτιοι, οἱ Μακραῖοι, οἱ Λογάδαι κλπ.· Ἐδῶ ἐσχολάρχησεν ὁ μέγας Εὐγένιος, ὁ Ἐξ ἀπορρήτων Μαυροκορδάτος, ὁ Ἀδαμάντιος Ῥύσιος, ὁ πάππος τοῦ Κοραῆ. Σοφοὶ καὶ σεβαστοὶ ἄνδρες! αἰωνία ὑμῶν ἡ μνήμη, καὶ ἔστι καὶ ἔσται! Χωρὶς ὑμῶν, ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἤθελεν ἴσως κεῖσθαι νάνυμος, ἀκλεῆς, ἄζηλος. Ὑμεῖς διεσώσατε ἀπὸ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ τὴν ἐθνικὴν κιβωτόν, φέρουσιν ἐν αὐτῇ τὰ σπέρματα τοῦ μέλλοντος, τοῦ ὁποίου ἀδύνατον νοῦς ἀνθρώπου· »να ὀρίσῃ τὸ τέρμα. Τὴν σχολὴν ταύτην, μόλις σήμερις ὑπάρξεως ἀμυδρὰ διασώζουσιν κατὰ τοὺς πρώτους δύο μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας, ὅτε, κατὰ τὴν τοῦ Ζυγομαλᾶ μαρτυρίαν, καὶ πατριάρχαι οὐκ ἀπηξίου τὸ διδάσκειν ἀπὸ καθέδρας, ἀνεζωπύρησε καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον προήγαγε τῷ 1662, κατὰ προτροπὴν Νεκταρίου ἐκείνου τοῦ Ἱεροσολύμων, ὁ κοινωφελὴς καὶ βαθύπλουτος ἀρχιγούναρης Μανουὴλ ὁ ἐκ Καστορίας, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Διονυσίου τοῦ Γ', καὶ πάλιν ἐκπεσοῦσαν ἀνελάβετο τῷ 1691 ὁ πατριάρχης Καλλίνικος Β' ὁ Ἀκαρνάν, ὁ τρὶς πατριαρχεύσας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1702.

Ἐδῶ, περὶ τὴν τοῦ Φαναρίου πύλην καὶ τὸ Πατριαρχεῖον, συνωκίσθησαν, ἀπ' αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνων, οἱ λογιώτεροι, ἱκανώτεροι καὶ ἐπισημότεροι τῶν Γραικῶν, ὧν οἱ πλείους ἦσαν καὶ Κληρικοὶ τῆς ἐπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν διὰ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὑπεροχὴν διεδέχθη, ἐπὶ τῶν Νικουσιῶν καὶ τῶν Μαυροκορδάτων, ἡ εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας πράγματα, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἱκανότης, προωρισμένη· »να διαπρέπῃ πάντοτε καὶ παντοῦ, ἔφθασε δι' αὐτῶν· »να ἀνυψωθῇ καὶ εἰς ἡγεμονιῶν θρόνους, καὶ »να διευθύνῃ ἐπὶ δύο αἰῶνας τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους πολιτικὴν, καὶ οὗτοι εἶν' οἱ Φαναριῶται! Ἀλλ' εἰς τὸ ὄνομα ταῦτο φαντάζομαι ὅτι βλέπω

τινάς τῶν σφόδρα πατριωτῶν συστέλλοντας τὰς ὁρῆς, καὶ ἐτοιμαζομένους 'να ἀνακυκήσωσιν ὅλον τοῦ συκοφάντου Τζαλώνη τὸν βόρβορον! Ὑπομονή, Κύριοι! γράφω νεκρολογίαν ('αλήμων ὦ!), καὶ ἐνώπιον τάφων τὰ πάθη σιγῶσιν. Οἱ Φαναριῶται ἐξέλιπον πρὸ πολλοῦ ἤδη, προσενεχθέντες ὡς πρῶτα θύματα εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, καὶ οἱ ἐπιζήσαντες (ἐὰν ἐπέζησέ τις εἰς τὰ δεινὰ ἐκεῖνα!) εἶνε ἤδη ἰσοπολιταὶ, πᾶν ἄλλο παρὰ ἐπίφοβοι· ἀλλ' ἡ Ἱστορία ζῇ, 'δὲν ἀποθνήσκει· καὶ αὕτη κατέγραψεν ἤδη εἰς τὰς σελίδας 'της, ὡς τιμήσαντας καὶ λαμπρύναντας τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, ὡς σώσαντας ἐκ τοῦ γενικοῦ ναυαγίου τὸ ἔθνος καὶ τὴν παιδείαν 'του, τοὺς Μαυροκορδάτους, τοὺς Μουρούζας, τοὺς Ὑψηλάντας, τοὺς Καρατζάδας, τοὺς Σούτσους, τοὺς Καλλιμάχας, καὶ τὰς σελίδας αὐτὰς κάμμία φωνασκία 'δὲν θέλει ποτὲ ἀμαυρώσῃ. Ἀλλ' ἦσαν μετὰ τῶν Φαναριωτῶν καὶ μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι· τίς 'το ἀρνεῖται; καὶ τοῦ 'δὲν εἶνε τοιοῦτοι; εἰς ποῖον ἔθνος, ὅσον μικρόν κεν ὑποτεθῇ; εἰς ποῖαν κόμην, εἰς ποῖαν καλύβην 'δὲν παρακολουθοῦσιν αἱ κακίαι τὸν ἄνθρωπον; Ἀλλ' οὐχ ἤττον ὁ ἀπαθῶς ἀνελίπτων τὴν Ἱστορίαν θέλει ὁμολογήσῃ ὅτι αἱ μὲν ἀρεταὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων ἦσαν αὐτοφυεῖς, ἰδίαι ἐαυτῶν· αἱ δὲ κακίαι, τοῦ τότε πλημμελοῦς διοικητικοῦ συστήματος, τὸ ὅποιον, ἠναγκασμένοι καὶ αὐτοὶ, ἠκολούθουν. Ἀλλ' ἅμα ἔφθασε τῆς Ἑλληνικῆς ἀπολυτρώσεως ἡ ἡμέρα, ἐξανέτειλε κατ' αὐτὴν ἀκραιφνὴς καὶ τῶν Φαναριωτῶν ὅλος ὁ πατριωτισμὸς, καὶ πρῶτοί ὑπήκουσαν εἰς τὴν φωνὴν τῆς κοινῆς μητρὸς, καὶ πρῶτοι διεσάλπισαν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως τὰς ὄχθας. Σύγγνωτε, σκιαὶ μακάριαι, ἐὰν φωνὴ ἀδρανὴς ὑψοῦται, οὐχὶ πρὸς ἀπολογίαν ὑμῶν καὶ τῶν καθ' ὑμᾶς ἀπολογίας ὑμεῖς 'δὲν ἔχετε ἀνάγκην, ἀπολογίαν ἔχοντες ὁλόκληρον ὑμῶν τὸν βίον, ἐπισφραγισθέντα διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου· ἀλλ' ἀποτροπιαζομένη τὸ ὄνειδος, τὸ ὅποιον οἱ ξένοι, πιθανὸν 'να προστρίψωσι κατὰ τῶν συμπολιτῶν ὑμῶν, ὡς ἀγνωμονούντων. Μακαρία αἰωνίως ὑμῶν ἡ μνήμη, καὶ μακαρία ἡ πάτριος ὑμῶν γῆ, αὕτη ἡ τοῦ Φαναρίου!

Ἐνδοθεν τοῦ Διπλοφανάρου κεῖται

Τὸ Μετόχιον τοῦ Ἀγίου Τάφου,

οἶκός ποτε, ὡς λέγεται, τῶν Καντακουζηνῶν τῆς Βλαχίας. Ἠγοράσθη δὲ, αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ ἄνω κήπου παρὰ Θεοφάνους τοῦ Ἱεροσολύμων, ἀποθανόντος τῷ 1645· τὸν δὲ θυτικὸν κήπον ἠγόρασεν ὁ Παΐσιος· τὰ δὲ πέτρινα οἰκήματα ἐδωρήσατο τῷ Ἀγίῳ Τάφῳ ὁ κύρ Μανολάκης ἐπὶ Νεκταρίου· τὰ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τοῦ Μετοχίου οἰκήματα ἠγοράσθησαν παρὰ τοῦ Δοσιθέου (1). Ὁ δὲ ἐν αὐτῷ ἱερὸς ναὸς, τιμώμενος

(1) Δοσιθ. Δωδεκαβ. ΙΑ', 4, 11 καὶ 9.

ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔχει καὶ παρεκκλήσιον μικρόν, καὶ ἴσως τοῦτο ἦτον τὸ ἀρχαῖον εὐκτήριον τῆς τῶν Καντακουζηνῶν οἰκίας. Ὁ ναὸς οὗτος, πυρποληθεὶς τὸν Αὐγούστον τοῦ 1640, ὅτε ἐκάησαν καὶ ἄλλαι ἐννέα ἐκκλησίαι, ἀνεκαινίσθη δαπάνῃ τῆς συντεχνίας τῶν γουναραίων· καὶ πάλιν πυρποληθεὶς περὶ τὸ 1728, ἀνωκοδομήθη εἰς ὃ νῦν ὁράται σχῆμα.

Πλησίον τοῦ Μετοχίου τούτου εἶνε ἄλλο μετόχιον τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καλούμενον

Βλάχ-σαράϊ,

διότι ἦτόν ποτε παλάτιον τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας ἢ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν. Ἐχει δὲ καὶ ναόν, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου. Καθὼς ὑπῆρχε παρέκει καὶ ἄλλο παλάτιον, περιέχον καὶ εὐκτήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, καλούμενον δὲ Μπογδάν-σαράϊ, διότι ἐκτίσθη ποτὲ ὑπὸ τοῦ Τέουτουλ-Λογκοφέτου, ἀπεσταλμένου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας Πέτρου Ῥαρέσχου, ἢ τοῦ Μπογδάνου (1), υἱοῦ τοῦ περιφήμου Στεφάνου τοῦ Μεγάλου, πρὸς Σουλεϊμάνην τὸν Α', στρατεύοντα τότε (τῷ 1516) κατὰ τῆς Βιέννης, καὶ εὐρισκόμενον διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐν Ὁρφεν αὐτοκρατορικὸν στρατόπεδον, ἵνα προσφέρῃ αὐτῷ τὴν ὑποταγὴν τῶν δύο Μολδαβίων (τῆς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας). Ἐδῶ ἐπομένως κατώκησε καὶ ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ὅτε, ἐπιστρέψαντος τοῦ Σουλεϊμάνου ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας, ἦλθε καὶ μόνος, φέρων τὸν συμφωνηθέντα φόρον (4000 φλωρία, 40 φορβάδας ἵππους καὶ 24 πωλάρια), καὶ ἔλαβε τὰ παράσημα τῆς ἡγεμονίας, δύο ἱππουρίδας (τούια) ὡς Σατζάκ-μπαςης, γούναν (καπανίτσαν) οἷα ἢ τοῦ Βεζίρου, καὶ τὴν κούκκαν, εἶδος περικεφαλαίας, τὴν ὁποίαν ἐφόρουσαν οἱ ταγματάρχαι (σορμπατζήδες) τῶν Γενιτσάρων (2).

ὑπεράνωθεν τῶν δύο τούτων παλατίων, ἐπὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν μέρους τοῦ Πέμπτου λόφου, ἔκειτο καὶ ἡ μικρὰ μὲν ἀλλ' ὀνομαστὴ γυναικεία

Μονὴ τῆς Πάμμακαρίστου,

εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος, ὑποπτεύων, ὡς εἵπομεν, ἵνα διαμένῃ πλέον εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, μετέφερε τὸ Πατριαρχεῖον, δὲ περ καὶ διέμεινεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ 1698. Τότε δὲ μεταποιηθέντος τοῦ ναοῦ αὐτῆς εἰς τὴν Τουρκικὴν λατρείαν, κατ' ἐπήρειαν τοῦ ἐξ Ἀρμενίων Μεχμέτ-πασσᾶ, εὐνοουμένου τὰ μέγιστα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Γ', καὶ θέλοντος ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν Β', πρὸς χάριν τοῦ Θεοκλήτου, τὸν ὁποῖον ὑπερησιζέτο, μετέβη τὸ Πατριαρχεῖον εἰς τὴν Εὐλόπορταν (3).

(1) Ἑρμηνευομένου Θεοδοσίου.

(2) Ἴδε περὶ τούτων κατ' ἔκτασιν εἰς τὸ Γ' Μέρος.

(3) Προνοία τοῦ τότε τοποτηρητοῦ τοῦ θρόνου Νικηφόρου τοῦ Ἱεροδιακόνου· διότι ὁ Ἱερεμίας περιεμένετο ἀπὸ τῆς ἐξορίας.

Ὁ ναὸς οὗτος, τὸν ὁποῖον ὁ Γερλάχιος (1) ἐπεσκέφθη τῷ 1581-83, καὶ λέγει ὅτι εἶνε περίοπτος ἀπὸ τοῦ Κερατίου Κόλπου καὶ καταζωγραφισμένος ἔσθωθεν, ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Μιχαήλ Δούκα Γλαβᾶ Τραχανιώτου τοῦ Πρωτοστράτορος, καὶ Μαρίας Δουκαίνης Κομνηνῆς Παλαιολογίνης Βλαχαίνης τῆς Πρωτοστρατορίσσης, εἰκονισμένων ἀμφοτέρων ἐντὸς αὐτοῦ εἰς σχῆμα ἀρχιδουκῶν. Ἐπεκοσμήθη δὲ ἔπειτα πλουσιώτατα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Α', τοῦ ἀπὸ Λαρίσσης, τοῦ ἐπιλεγομένου Τρανοῦ, καὶ εἶχε μέχρι πολλοῦ καὶ σταυρὸν ἐπὶ τοῦ θόλου αὐτοῦ, φαινόμενον μακρόθεν, ὃς τις κατεβιδάσθη ἐπὶ τοῦ Βεζίρου Ρουστέμ-πασσᾶ τοῦ ἐπὶ Σουλεϊμάνου. Παρεκτὸς δὲ τῶν προειρημένων κτιτόρων τῆς Μονῆς, ἦσαν ἐν αὐτῷ θαμμένοι Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, Ἄννα ἡ περιώνυμος αὐτοῦ θυγάτηρ, καὶ Ἰωάννης Παλαιολόγος ὁ ἕτερος τῶν δύο νόθων υἱῶν τοῦ δυστυχοῦς Δεσπότης Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Ἐξῶθεν δὲ τοῦ ναοῦ ἦσαν θαμμένοι, κατὰ τὸν Μαλαξόν, πλησίον ἀλλήλων, καὶ δύο τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν Πατριαρχῶν, Παχώμιος Α' ὁ ἀπὸ Ζιγνῶν, πατριαρχεύσας τῷ 1505, καὶ Θεόληπτος Α' ὁ ἀπὸ Ἰωαννίνων, ἀποθανὼν τῷ 1520 μετὰ ὀκταετῆ πατριαρχείαν. Ὅλοι οὗτοι οἱ τάφοι ἀνεσκάφησαν καὶ τὰ ὅσῃ ἐξεβρίφθησαν, ὃ δὲ ναὸς μετεβλήθη, ὡς προείπομεν, εἰς τζαμίον, καλούμενον Φετχιέ ἢ Φατιχιέ-τζαμιά.

Πλησίον τῆς Παμμακαρίστου εἶνε ἡ ἐκκλησία ἡ καλουμένη

Ἅγιος Γεώργιος Ποτηρᾶς ἢ Φωτηρᾶς.

Ἴσως ὁ ἐπιλεγόμενος τὸ πάλαι τοῦ Συκεώτου, ἀπὸ τοῦ κτίτορος αὐτοῦ, Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου, ὃς τις, »ἐκποιήσας τὰ γονικά αὐτοῦ αὐτουργήματα, ἔκτισεν αὐτὸν τρίκογχον, καὶ τὸν μὲν δεξιὸν ὠνόμασε τοῦ Ἁγίου Πλάτωνος, τὸν δὲ ἐξ εὐωνύμων, τοῦ Ἁγίου Ἀντιόχου,« κατὰ τὸν Βιογράφον »του«. Περὶ τὸ πεδίον (τὴν πλατεῖαν;) τοῦ ναοῦ τούτου, εἰσελθόντες διὰ τῆς Χαρσίου πύλης οἱ περὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον, »ἐκαρτέρουν» ἤδη τεθαβρῆκότες, καὶ ἐβουλεύοντο, κατὰ τὴν Ἄνναν (2).«

Ἐγγὺς τῆς Παμμακαρίστου, εἰς τὴν συνοικίαν τὴν καλουμένην Γιάτζητζη-μαάλεση, σώζεται, μεταβληθεὶς εἰς τζαμίον τῷ 1591, ὁ ναὸς τοῦ Μονηδρίου τοῦ Προδρόμου τοῦ ἐν τῷ Τρούλλῳ, »ὅπου, ἐπὶ τῆς» βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου, ἡ Πενθέκτη ἀγία Σύνοδος συν» ηθροίσθη. Παλάτιον γὰρ τοῦτο περιφανὲς τῷ τότε καιρῷ ὑπῆρχεν ἐκεῖ» ἐγγὺς τῆς Παμμακαρίστου κατὰ τὸ δόρειον μέρος (3). Εἰς τὸ μονήδριον τοῦτο μετῴκισεν ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος, μετακομίσας τὸ Πατρι-

(1) Παρὰ Κρουσίῳ ἐν τῇ Τουρκογραφίᾳ. (2) Βιβλ. Β'. (3) Φραντζῆς Βιβλ. Γ'.

ἀρχεῖον εἰς τὴν Μονὴν τῆς Παμμακαρίστου, τὰς ἐκεῖ τέως διαγοῦσας μοναχάς, τὰς ἐξαγορασθείσας ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας.

Προβαίνοντες δὲ πρὸς δυσμὰς, φθάνομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν

Μογγολίων.

καλουμένην κοινῶς τοῦ Μουχλιοῦ ἢ Μουχλιώτισσαν, καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν τῆς ἀπ' αὐτῆς παρωνυμουμένης Γραικικῆς ἐνορίας. Ὁ ναὸς οὗτος, ὁ δεῦτερος τῶν ἐν ΚΠ Γραικικῶν ναῶν μετὰ τρουλλον, ἐκτίσθη περὶ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ Μαρίας τῆς νόθου θυγατρὸς Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τῆς ἐκ τῶν Διπλοδατατζῶν αὐτῷ γεννηθείσης, καὶ καλουμένης Δεσποίνης τῶν Μογγολίων, διότι, νυμφευθεῖσα Χάνην τινὰ τῆς Ταταρίας (Μογγολίας), ἐπανῆλθε μετὰ θάνατον αὐτοῦ εἰς τοὺς οἰκείους, καὶ διεβίω ἐν ΚΠ. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν ἐδωρήθη, μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν κενῆς τότε τοποθεσίας, ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Β' τῷ ἀρχιτέκτονι (πρωτομαγίστῳ) Χριστοδοῦλῳ, ὡς ἀνταμοιβὴ διὰ τὸ παρ' αὐτοῦ ἀρχιτεκτονηθὲν ἐπάνωμον τοῦ Σουλτάνου τούτου τζαμίον. Ὁ δὲ Καντεμύρης ἀναφέρει καὶ τὸ περὶ τῆς δωρεᾶς ταύτης ιδιόχειρον τοῦ Σουλτάνου τούτου διάταγμα (χάττι-σσερίφ), σωζόμενον ἐπ' αὐτοῦ ἔτι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, καὶ ἔχον ἐπὶ λέξεως οὕτως: »Ὡ σὺ, ὁ ἀναβιβασθεὶς εἰς τὴν τιμὴν τοῦ Σούμπαση Κωνσταντινουπόλεως! Ἐπειδὴ ἡμεῖς, πρὸς ἔνδειξιν τοῦ Ὑψηλοῦ Ἡμῶν ἐλέους, ἐδωρησάμεθα τῷ ἀρχιτέκτονι Χριστοδοῦλῳ, διὰ τοὺς κόπους τοῦ, τὴν ὁδὸν τὴν καλουμένην Κιουτσουκ-Τζαφέρ, διὰ δὴ τοῦτο ἀπελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν Μαγουλιώτισσαν, καὶ καταμετρήσας τὴν ῥηθείσαν ὁδὸν μετ' ὅλης τῆς περὶ αὐτὴν κενῆς τοποθεσίας, ἀποκατάστησον αὐτὸν ἐντελῶς κύριον τοῦ ἐκεῖ τόπου, κατὰ τὸν παρόντα ἡμέτερον ἱερὸν ὀρισμὸν, πιστεύσας αὐτῷ α. Τὸ δωρητήριον τοῦτο ἔγγραφον ἐπεκυρώθη μετὰ ταῦτα καὶ ὑπὸ τοῦ Σουλτάν-Μπαγεζήτου, κατ' αἵτησιν τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Χριστοδοῦλου τούτου, ἀρχιτεκτονήσαντος τὸ παρωνυμιον αὐτοῦ τζαμίον. Ὅθεν ὅτε ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σουλτάν-Σελήμ, κυριευθεὶς πρὸ ἑπτὰ μηνῶν τοῦ θανάτου τοῦ ὑπὸ θρησκευτικοῦ ζήλου, διέταξε τῷ 1520 ἵνα μεταποιηθῶσιν εἰς Τουρκικὰ εὐκτήρια πάντες οἱ μένοντες ἕως τότε ἀκόμην εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἀρχαῖοι ἐν ΚΠ ναοὶ, καὶ ἵνα θανατωθῶσιν ὅσοι ἔδεν θελήσωσι ἵνα ἐξομόσωσι τὴν πατρίον αὐτῶν θρησκείαν, ὁ τότε μέγας Βεζίρης Πιρί-πασσᾶς καὶ ὁ Σείχ-οὐλ-ἡσλάμης Τζεμαλλῆς ἐσυμβούλευσαν μυστικῶς τῷ τότε πατριαρχεῦοντι (τὸ πρῶτον) Ἱερεμίᾳ τῷ Α', ἵνα τὸν ὀρισμὸν τοῦτον προτείνῃ, ὡς δικαιολόγημα, καὶ σῶσιν τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, καὶ τὸ κατῴρθωσεν ὅλοι ὅμως οἱ ἄλλοι λιθόκτιστοι ναοὶ μετεβλήθησαν εἰς τζαμιά. Ἐπὶ Ἀχμέτ δὲ τοῦ Γ' ἐκινήθησαν καὶ πάλιν οἱ Τούρκοι ἵνα ἀφαιρέσωσι τὸν τε μικρὸν τοῦτον ναὸν καὶ τὴν περὶ

αὐτὸν τοποθεσίαν ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν· ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν Καντεμύρης, διαμένων τότε ἐν ΚΠ, καὶ ἰσχύων παρὰ τῷ Βεζίρη Τσόρλουλου-Ἀλῆ-πασσά, ἀνέλαβε τὴν τῆς ἐκκλησίας ὑπεράσπισιν, καὶ ἐνεφάνισεν αὐτῷ τὸν ἰδιόχειρον ὀρισμὸν τοῦ Φατίχ, ὃν, ἀναγνωσθέντα παρ' ἑαυτοῦ, ἀσπασάμενος τρεῖς ὁ Ἰπᾶτος, ἀπεδίωξε τοὺς Τούρκους, ὡς παρενοχλοῦντας τοὺς Χριστιανοὺς ἀδίκως.

Ἡ ἐκκλησία αὕτη καλεῖται μέχρι τοῦ νῦν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν Καν-λύ-κχιλίσε (αἱματόφυρτος ἐκκλησία)· διότι ἐπὶ τῆς ἀλώσεως οἱ ὑπὸ τὸν Δοῦκα Νοταρᾶν ἐπιτετραμμένοι τὴν φρουρὰν τοῦ μέρους τούτου τῆς πόλεως, ἀπαντηθέντες μετὰ τινων Τούρκων, σκεδασθέντων πρὸς διαρπαγὴν εἰς τὰ μέρη ταῦτα, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντεστάθησαν, ἀλλ' ἔπειτα τραπέντες ὑπὸ τοῦ ἐπιβρέοντος πλήθους, ἔφυγον πολεμοῦντες ἄχρι τοῦ πλησίον τῆς ἐκκλησίας ταύτης λόφου, κατὰ τὸν Δούκαν, ὅπου περικυκλωθέντες ὑπὸ τοῦ σμήνους τῶν νικητῶν, καὶ κλεισθέντες τέλος εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, κατεσφάγησαν ἅπαντες, ὄντες περὶ τοὺς δισχιλίους. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐνταῦθα πεσόντων Τούρκων ἀναφέρεται καὶ τις ἀνδρείος σημαιοφόρος (σατζάκ-δάρ), ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρωνυμάσθη ἡ πρὸς τὸν λόφον ἀνωφερὴς ὁδὸς Σατζάκ-δάρ-γιοκουσοῦ ('Ανήφορος τοῦ Σημαιοφόρου).

Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἔκτισεν ὁ Δ. Καντεμύρης παλάτιον, προθεμελιωθὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ 'του, Σερμπάνου-Βοεβόδα, ἡγεμόνος Βλαχίας, τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐπὶ Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Δ', δαπανήσαντος εἰς μόνην τὴν ἰσοπέδωσιν τοῦ γηπέδου, τὴν ἀνύψωσιν τῶν τοίχων καὶ τὸ σχεδιάσμα τοῦ κήπου, 35,000 σκούδα αὐτοκρατορικά. Ἀλλ' ἐμποδισθείσης τότε τῆς οἰκοδομῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἐφάνετο ἐντεῦθεν τὸ αὐτοκρατορικὸν χαρέμιον τοῦ Τερσ-χανέ-σαραγίου, κατώρθωσεν ἔπειτα ὁ Καντεμύρης διὰ τοῦ Βεζίρη Τσόρλουλου-Ἀλῆ-πασσά, 'να λάβῃ τὴν ἀδειαν τῆς οἰκοδομῆς, τὴν ὁποίαν ὅμως μόλις στεγάσας, διωρίσθη ἡγεμὼν Μολδαβίας (τῷ 1711). Ἐπαινεῖ δὲ ὁ συγγραφεὺς οὗτος τὴν θέσιν τοῦ κτιρίου, ἐλέποντος ὅλην σχεδὸν τὴν πόλιν καὶ τὰ προάστεια (1).

Προβαίνοντες ἀπαντῶμεν τὴν ἐνορίαν τὴν καλουμένην

Μπαλένον,

εἰς τὸν ναὸν τῆς ὁποίας, τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, δέκνυται ἡ εἰκὼν αὐτῆς ἡ μαχαιρωθεῖσα ὑπὸ τινος Ἀραβὸς καὶ ἀναβλύσασα αἷμα, ὅθεν καὶ Παναγία Χαντσαρλή ἐπικέκληται, διὰ τὸ προσηρτημένον αὐτῇ χαντζάριον τοῦ Ἀραβὸς.

Τῆς ἐνορίας ταύτης τὸ ὄνομα ἐπεκράτησεν ἀπὸ τοῦ Μπαίλου (Bailly) τῶν Οὐγενετῶν, ὅς τις καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως ἐνταῦθα, φαίνεται, κατῴκει.

(1) Ἡ οἰκία αὕτη νομίζω ὅτι εἶνε αὐτὸ τὸ σήμερον Ἀγιοταφτικὸν Μετόχιον, ἀνήκον, ὡς εἴπομεν, εἰς τοὺς Καντακουζηνούς, εἰ καὶ ὁ Δοσίθεος χρονολογεῖ τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ ἀρχαιότερα τοῦ Καντεμύρου.

ὅπου ἦσαν συνφικισμένοι ἀπὸ τῶν χρόνων Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ οἱ ἐν ΚΠ μετροικοῦντες Οὐνετοί, οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ πολιορκίᾳ, τεταγμένοι, κατὰ τὸν Δούκαν, » ἐν τῇ Βασιλικῇ πύλῃ μέχρι » τοῦ Κυνηγοῦ, σὺν Ῥωμαίοις ὁμοῦ, τοῖς Τούρκοις ἐμάχοντο. Πιθανόν δὲ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο μέρος ἵνα κατόκησε καὶ ὁ πρῶτος ἀποσταλὴς ὑπὸ τῆς Ἀριστοκρατίας πρὸς τὸν Μεχμέτην πρέσβυς τῷ 1454, Βαρθολομαῖος Μάρκελλος, καὶ ὑπογράψας τὴν μεταξύ τῆς πατρίδος τοῦ καὶ τοῦ Σουλτάνου συνθήκην (1).

Πλησίον δὲ ἤδη τῶν Βλαχερνῶν, εἶνε

Ἡ Ευλόπορτα.

ἥτις ἔδεν ἔχει τι κοινὸν, εἰμὴ τοῦ ὀνόματος μόνον τὴν συστοιχίαν, μετὰ τὴν τοῦ Ευλοκίρκου πύλην· ἐπειδὴ ἐκεῖνη μὲν ἠνοίγετο ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν, αὕτη δὲ ἐπὶ τῶν θαλασσίων μεταξύ τῆς τῶν Βλαχερνῶν καὶ τοῦ Κυνηγοῦ, ἡ ταύτης καὶ τῆς τοῦ Παλατίου. Ὁ Φραντζῆς ἔδεν τὴν ἀναφέρει ὑπὸ τοῦτο τὸ ὄνομα, λέγων δὲ ὅτι ὁ Καρδινάλιος Ῥωσσίας Ἰσίδωρος (2) διωρίσθη φυλάττειν » ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Κυνηγεσίου καὶ ἕως τοῦ » ἁγίου Δημητρίου, ἐννοεῖ αὐτὴν· διότι ἀπ' αὐτῆς παρωνυμείται ὁ ἐνταῦθα ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἐπιλεγομένου Κανάβη (3), χρηματίσας πρὸς καιρὸν, ὡς εἴπομεν, καὶ Πατριαρχεῖον, ἄχρι τοῦ 1605, ὅτε μετέβη ὁ Πατριάρχης, Ῥαφαήλ Β' ὁ ἀπὸ Μεθύμνης, εἰς τὸ Φανάριον. Παρακατιῶν δὲ ὀνομάζει αὐτὴν Ευλίνην, λέγων ὅτι » ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τῆς λεγομένης Ευλίνης ἐτάχθησαν φρουρεῖν Ἰερώνυμος (4) καὶ Λεωνάρδος, οἱ Λιγουρίται, οἱ ἐπιλεγόμενοι De Langaja. Ὁ δὲ Δούκας λέγει, ὅτι » τὰ ὀγδοήκοντα πλοῖα, τὰ ἀπὸ τοῦ Διπλοκιονίου εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον ὑπερνεωλκηθέντα, παρετάχθησαν » ἀπὸ τῆς Ευλοπόρτης ἄχρι » τῆς Πλατέας. Αὕτη, νομίζω, εἶνε καὶ ἡ τοῦ Ευλᾶ, μέχρι τῆς ὀποίας ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς καταντικρὺ Περαιᾶς Κεραμαρείων ἡ γέ-

(1) Ἐὰν εἶχον ἄλλα τινὰ διδόμενα, παρὰ τοῦ ὀνόματος μόνον τὴν συστοιχίαν, ἤθελον τοσούτῃ προτιμότερον τοποθέτησιν τὰ Παυλίνου ἐν τῇ Μπαλίνῃ, ὅσῳ καὶ τὰ Ἀρματίου ἢ Ἀρμάτου, τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸ Συναξάριον τοῦ ἁγίου Ζωτικοῦ τῆς λα' Δεκεμβρίου, ἀνεψιὸς ἦτον ὁ εὐγενὴς καὶ ἁλλότμος οὗτος Μάγιστρος, ὃν ἀπεῖχον ἐντεῦθεν πολὺ. (2) Ὁς τις, μητροπολίτης ὦν Κιαιφίου, καὶ σταλεῖς ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον, ἀπεδιώχθη μετὰ τὴν ἐπ' ἀνάστασιν τοῦ ὑπὸ τῶν Ῥώσων. Ὅθεν καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην, καὶ τιμηθεὶς Καρδινάλιος ὑπὸ τοῦ Πάππα Εὐγενίου, ἐστάλη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Νικολάου εἰς ΚΠ ὡς ληγάτος, καὶ ἐκεῖ εὐρεθεὶς ἐπὶ τῆς ἀλώσεως, καὶ πωληθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀγνώριστος, διεσώθη εἰς Ἰταλίαν.

(3) Ἀπὸ τίνος ἐπισήμου, φαίνεται, κατοικοῦντος πλησίον αὐτοῦ. Κανάβος ἐπελέγετο καὶ ὁ Πατριάρχης Νικόλαος, ὅς τις, ἐκλεχθεὶς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπαναστάντος τῇ 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1204 κατὰ τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου καὶ τοῦ Ἰσαακίου, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας σφεφθεὶς, κατεστασιάσθη μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ Ἀλεξίου Δούκα τοῦ Μουρτζούφλου, καὶ βίβηεις εἰς τὴν φυλακὴν, ἄγνωστον τί ἀπέγινε. (4) Ἄλλος οὗτος Ἰταλὸς, παρὰ τὸν τῆς Ἐνετίας Μπατίλον, περὶ οὗ ἴδε εἰς τὰς Βλαχερνάς.

φυρα, ἡ ἐπὶ πίθων ξυλίνων συνηρμοσμένων ἐπιζευχθεῖσα κατὰ διαταγὴν τοῦ Μεχμέτ. » Ἐν τῷ οἰκήματι τοῦ Ξυλᾶ διέμενε, κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος ὁ Α', ὅτε ὁ Λεονταρῆς Ἰωάννης, » ἐπιπεσὼν σφοδρῶς τῷ τείχει τῆς Γαλατίας, καὶ ἀποκλείσας, πολλοὺς » τῶν ἀπὸ τῶν νηῶν κατέσχε, καὶ μετ' ἀλύσεων αὐτῷ προσεκόμισεν, ὥσει » τριακασίους«. Τὸ οἶκημα τοῦτο ἐννοεῖ ἴσως καὶ ὁ Χρυσολωρᾶς, γράφων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον: » Καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ἐτέρου δὲ λόφου, τοῦ ὑπὲρ » τῆς οἰκίας ἦν νῦν οἰκεῖς, Κίων οὕτω καλούμενος«.

Ἐνταῦθα κατῴκει καὶ ὁ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου ἀκμάσας πονηρὸς ἐκεῖνος Δοῦξ Ἀλέξιος ὁ Ἀπόκαυκος, ἔχων πάντοτε πλησίον αὐτῆς ἐφορμοῦσαν τριήρη ἐτοίμην πρὸς πᾶν ἐνδεχόμενον.

Πλησίον δὲ ἤδη τῆς τοῦ Παλατᾶ πύλης, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἐπανακάμπτομεν, εἶνε σήμερον δύο ἐκκλησίαι, ἐπ' ὀνόματι τῶν Ταξιαρχῶν, ἡ μὲν Γραικική, ἡ δὲ ἑτέρα Ἀρμενική. Εἰς τὸ προαύλιον δὲ τῆς ἡμετέρας ὑπάρχει τετρυπημένος τις λίθος, στόμιον ἴσως φρέατος παλαιοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου διερχόμενοι οἱ πυρέττοντες θεραπεύονται, καὶ βλέπει τις ἐκεῖ καθημέραν, οὐχὶ μόνον ὀρθοδόξους καὶ Ἀρμενίους, ἀλλὰ καὶ Τούρκους, προστρέχοντας, ὥς εἰς πρόχειρον ἰατρεῖον, ὥστε ἡ πέτρα, τριβομένη πρὸ τοσούτων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν δι' αὐτῆς διερχόντων, κατήνησε λειοτάτη.

Καὶ ἤδη ἐξερχόμεθα τῆς πόλεως διὰ τῆς τοῦ Παλατᾶ πύλης, ἀντιοιγομένης ὑπὸ τὰς πρὸς ἀνατολὰς ὑπωρείας τοῦ Ἑκτοῦ λόφου, καὶ ἀπεχούσης 800 βήματα τῆς τοῦ Φαναρίου πύλης. Ἡ πύλη αὕτη, δεκάτη πέμπτη τῶν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὸν κόλπον, ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Βασιλικὴ καὶ Αὐτοκρατορικὴ, μετὰ δὲ ταῦτα Παλατίνη καὶ Παλατιανή, καθὼς τὴν ὀνομάζει ὁ Συρόπουλος, ἀναφέρων ὅτι ἐν αὐτῇ κατῴκει ἡ μήτηρ Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ Β' καὶ χήρα τοῦ Μανουήλ. Τὸ ὄνομα τοῦτο, δοθὲν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ πλησίον Παλατίου, εἴτε τῶν Βλαχερνῶν, εἴτε τοῦ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ, παρέμεινε καὶ ἐπὶ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι τὴν ὀνομάζουσι Μπαλάτ, ὅθεν κοινῶς καλεῖται

Πύλη τοῦ Μπαλατᾶ.

Ἐπὶ Γυλλίου ἦσαν ἔξωθεν αὐτῆς πλάτανοι παραπεφυκότες, ἴσως ἐκεῖ ὅπου εἶνε σήμερον τὸ Μετόχιον τοῦ Σινᾶ, κείμενον ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀκτῆς, καὶ περιέχον ναὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου, ὅστις ἄχρι τοῦ 1640 ἦτον μικρὸν εὐκτήριον· τότε δὲ ἀποτεφρωθεὶς, καὶ μεστὴ τεία τινὸς τῶν πρέσβειων ἀνακαινισθεὶς, ἐκάλυψε πάλιν καὶ ἀνεκτίσθη εἰς τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα τῷ 1729 δι' ἀναλωμάτων τοῦ Σινᾶ Ὁρους.

Περὶ τὴν ἐνταῦθα γωνίαν, τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τῆς τοῦ Μετοχίου τούτου περιοχῆς καὶ τῆς σειρᾶς τῶν Χριστιανικῶν οἰκημάτων, τῶν ἐκτείνον

μένων κατὰ συνέχειαν ἐπὶ τῆς ἀκροθαλασσίας ἄχρι τῆς τοῦ Φαναρίου πύλης, ὑπάρχει τὸ κατ' ἐξοχὴν καλούμενον Γκεργκὺρι, αἰκία λιθόκτιστος ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἀνήκουσά ποτε εἰς τὸν υἱὸν τοῦ πρώτου Γραικοῦ διερμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, τοῦ περιφήμου Παναγιωτάκη τοῦ Νικοσίου (1), καὶ περιελθοῦσα ἔπειτα εἰς ἄλλον ἐπίσημον Γραικὸν, Πετράκη τὸν Ταραμπχανετζήν (2), ὃς τις ἀπὸ ἀπλοῦ μετρητοῦ τοῦ Νομισματοκοπείου κατήντησεν, ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Μουσταφᾶ καὶ Ἀμπδ-οὐλ-χαμίδ, ἐπιστάτης αὐτοῦ, καὶ, παρεκτός τοῦ ὅτι ἐκέρδιζε 100 γρόσια (200 Γαλ. φράγκα), ὡς λέγουσι, τὴν ἡμέραν, ἔφθασεν εἰς τοιαύτην πολιτικὴν ἰσχὺν, ὥστε 'να κτίξῃ παλάτια καὶ ἐκκλησίας, 'να παύῃ καὶ διορίξῃ πασσάδας, καὶ 'να γνωμοδοτῇ μέχρι καὶ περὶ διορισμοῦ Βεζίρων· ὁ δὲ Σουλτάν Μουσταφᾶς ὁ Γ', ἀποβαίνων τοῦ πλοίου εἰς τὸ Γενιὶ-καπύ, ἵνα ἀναβῇ προσκυνήσων εἰς τὸ τζαμίον Σουλτάν-Σελήμ, τὸν ἐπροσκάλει πολλάκις, καὶ συνδιελέγετο μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸ οὖς. Ἄλλ' οὐ διέφυγε καὶ αὐτὸς ἄχρι τέλους τὴν τύχην τοσούτων ἄλλων. Διότι, ἐναντιωθεὶς εἰς τὸν διορισμὸν Νικολάου τοῦ Μαυρογένους εἰς τὴν τῆς Βλαχίας ἡγεμονίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπέμενε 'να τὸν προαγάγῃ ὁ περίφημος ναύαρχος Χασάν-πασσᾶς ὁ Τζεζαερλῆς, ἀπεκεφαλίσθη τῇ 1786 (ἀφ' οὗ πρῶτον ἐφυλακώθη εἰς τὸν λεγόμενον Φοῦρνον τοῦ Σαραγίου, καὶ ἐστρεβλώθη, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, ἵνα μαρτυρήσῃ τοὺς θησαυροὺς 'του) καθ' ἣν ἡμέραν καὶ ὤραν ὁ ἐχθρὸς 'του ἐξήρχετο πομπικῶς τῆς πύλης τοῦ παλατίου μετὰ τῆς ἡγεμονικῆς παράσημα ἐφ' ἵππου χρυσοφαλάρου. » Τὸν εἶδον, λέγει ὁ διηγούμενος τὸ δράμα τοῦτο Chevalier, τείνοντα χεῖρα πρὸς τὸν Βεζίρην ἱκέτιδα· ἀλλ' οὗτος ἔμεινεν ἀτεγκτος, καὶ ἔνευσεν εἰς τοὺς δημίους 'να τελειώσωσι τὸ ἔργον 'των.

Ὁ Παλατᾶς σήμερον εἶνε ἡ κατοικία τῶν Ἰουδαίων, καὶ διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν, ἣτις, παρεπόμενον τῆς πτωχείας, συνοδεύει πανταχοῦ σχεδὸν τοὺς ἀθλίους τούτους Παρίας, κατήντησε παροιμία. Ἐδῶ ἐπομένως ἦτο φυσικώτερον 'να τοποθετήσω καὶ τὴν Ἑβραϊκὴν Σκάλαν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει (3) Ἀννα ἡ Κομνηνὴ, ἐὰν ἄλλοι λόγοι 'δέν με ἔπειθον 'να κατατοπίσω μᾶλλον τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὸ Μπαλὸυκ-παζάριον, χωρὶς ὁμῶς τοῦτο 'να ἐμποδίσῃ τὸ 'να ὑπάρχωσι καὶ ἐνταῦθα κατωκισμένοι ἔκπαλαι Ἰουδαῖοι, καθὼς τοῦτο πιθανολογοῦσι καὶ τὰ ταφεῖα αὐτῶν, κείμενα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι Περαιᾶς τοῦ Χάσ-κιοῦσ ἀπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν Βυζαντινῶν χρόνων.

Τὴν φρουράν τῆς τοῦ Παλατᾶ πύλης ἦτον πεπιστευμένος ἐπὶ τῆς τε-

(1) Ἴδε περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ Β' Μέρος. (2) Della Zecca εὗρισκω αὐτὸν ἐπιλεγόμενον, κατὰ μεταφράσιν τοῦ Τουρκικοῦ ἐπιθέτου εἰς τὸ Ἰταλικόν, ἔν τινι ἀνωνύμῳ περιηγήσει, ἐκδομένη ἐν Παρίσις τῇ Ζ' ἔτει τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. (3) Βιβλ. Γ'.

λευταίας πολιαρχίας ὁ Μέγας Δοῦξ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς, καὶ ἐκεῖ εὐρέθη, κατὰ τὸν Δούκαν, ἀλωθείσης τῆς πόλεως. Ἐὰν εἰκάσῃ δέ τις καὶ ἐκ τῶν λόγων τοῦ συγγραφέως τούτου, ἐδῶ που ἦτον καὶ ἡ οἰκία τοῦ Νοταρᾶ. Ἐξῴθεν τῆς Βασιλικῆς πύλης ἦτον τὸ καλούμενον

Παλατιὸν Νεώριον.

τὸ πρὸς τῇ Μονῇ τοῦ Εὐεργέτου, ᾧ κατ' ἐξοχὴν ἐχρῶντο οἱ Λατῖνοι, κρατοῦντες τῆς πόλεως. Τὸ Νεώριον τοῦτο ὁ Συρόπουλος (1) ὀνομάζει Κυνηγίον, ἀπὸ τῆς πλησίον αὐτοῦ Πύλης, περὶ ἧς μετ' ὀλίγον, καὶ εἰς αὐτό, λέγει ὅτι, διέταξεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἵνα μεθορμισθῶσιν ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ Ψαμαθεῖα αἰγιαλοῦ τὰ παρὰ τῆς (ἐν Βασιλείᾳ) Συνόδου σταλέντα πρὸς αὐτὸν κάτεργα.

Ὁ δὲ Γύλλιος ἀναφέρει ὅτι, 120 βήματα μακρὰν τῆς τοῦ Παλατίου πύλης, εἶδεν ὑφισταμένης πρὸς τὸ παράλιον τρεῖς μεγάλας ἀψίδας, προσφκοδομημένας τῷ τῆς πόλεως τείχει, δι' ὧν εἰσῆγοντό ποτε, λέγει, αἱ τριῆρεις εἰς τὸν ἐντὸς τῶν τειχῶν χειροποίητον τοῦτον λιμένα, κεχωσμένον ἤδη καὶ ἐπ' αὐτοῦ, καὶ χρησιμεύοντα, καὶ τότε καθὼς καὶ τῶρ, ὡς κῆπον (τσουκούρ-μποστάν).

Αὐτὸ ἐπομένως εἶναι καὶ τὸ καλούμενον Νεώριον τῶν Βλαχερνῶν, περὶ τοῦ ὁποίου ἀμφιβάλλει ὁ Δουκάγγιος. Καὶ ἴσως ἐδῶ ἦτον καὶ ἡ τοῦ Διονυσίου Καμάρα, κειμένη ὑπὸ τὸν Ἑκτον λόφον, τὴν ὁποίαν ἐξεδέχετο ἡ Σαπρὰ καλουμένη θάλασσα, πέρας παντὸς τοῦ Κόλπου.

Ἀπὸ τῶν ἀψίδων δὲ τούτων 300 προίοντι βήματα, ὑπῆρχεν ἐπὶ Γυλλίου διάστημα 100 περίπου βημάτων, ὅπου ἡ θάλασσα ἤγγιζε μὲν τῷ τείχει τῆς πόλεως, ἀλλ' ἦτον τόσον βαλτώδης, ὥστε εὐκόλως ἠδύναντο ἵνα οἰκοδομήσωσιν ἐπ' αὐτῆς.

Μετὰ τὴν τοῦ Παλατίου πύλην ἦτον τὸ πάλαι ἢ λεγομένη

Πύλη τοῦ Κυνηγοῦ.

τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀπωκοδόμησαν, ὡς περιττήν. Διακρίνεται δὲ σήμερον, ὅπισθεν τῶν Ἑβραϊκῶν οἰκῶν, μικρὸν ἐπέκεινα τῆς τοῦ Παλατᾶ, καὶ ἄνωθεν ταύτης ξιφῆρης ὁ Ἀρχιστράτηγος Μιχαήλ. Ὀνομάσθη δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς Κυνηγίου, τοῦ ἄλλως Ξυλοκίρκου· ἔπειτα δὲ, διότι ἀπ' αὐτῆς ἐξήρχοντο, καθὼς καὶ ἀπὸ τῆς καλουμένης τῆς Γυρολίμνης, τὰ βασιλικά κυνηγέσια. Συγγέεται δὲ, διὰ τὴν γειτνίασιν, τῇ τοῦ Παλατᾶ, ὅθεν καὶ ὁ Τουρνεφόρτιος λέγει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ (τῷ 1702) ἐκείνη ἐκαλεῖτο Τοῦ Κυνηγοῦ.

(1) Ἱστορ. περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου.

Μετὰ τὴν Σαπρὰν θάλασσαν τοποθετεῖται ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τὸ Πολυῤῥοΐτιον, παρονομασθὲν, λέγει, ἀπὸ Πολυῤῥοΐτου τινός· εἴτα ἡ καλουμένη Βαθεῖα Σκοπιὰ, καὶ μετ' αὐτὴν

ἡ. Αἱ Βλαχέρναι

Τοῦ ὀνόματος τούτου, ὑπὸ τὸ ὅποιον ἐγνωρίζετο ὅλον τὸ δυτικοβόρειον ἄκρον τῆς πόλεως, τὸ μεταξὺ τῶν τοῦ Ἐκτου λόφου ὑπωρειῶν καὶ τοῦ Κερατίου κόλπου, ἀμφιγνοεῖται ἡ ἐτυμολογία. Διότι τινὲς μὲν παράγουσι τοῦτο » ἀπὸ τῶν βλάχων (1), ἃ ἦσαν ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ, καὶ ἔκοφαν » αὐτὰ, καὶ οὕτως ἐκτίσθη· ἕτεροι δὲ, ἐν οἷς καὶ ὁ Διονύσιος, ἀπὸ Βλαχέρνα Σκύθου τινὸς ἐνταῦθα φονευθέντος· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ Lacerna, διὰ τὰ ἐνταῦθα τέλματα· ἐνιοὶ δὲ, καὶ ἀπὸ τὸ Βλάχου κέρμα. Τὸ πιθανώτερον ὅμως φαίνεται, κατὰ τὸν Θεοφύλακτον τὸν Ἀντιγραφέα, ὅς τις τὰς ὀνομάζει Λακέρνας, » ὅτι Λακέρναι Ῥωμαῖστί αἱ θύνναι, καὶ ἐν τῷ μέρει ἐκεῖνῳ ἐπιάσθησαν πολλαὶ τοιαῦται». Καὶ τῷ ὄντι, ὅταν παρατηρήσῃ τις τί λέγει ὁ Διονύσιος καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων περὶ τῆς ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Κερατίου κόλπου ἀλιείας τῶν πηλαμύδων (2), ὁδὸν πρέπει ἴσως νὰ ζητῇ ἄλλην τοῦ ὀνόματος ἐρμηνείαν. Σημειωτέον ἐν τούτοις, Α' ὅτι καὶ πρὸ τοῦ Σεβήρου ἀκόμην ἦτο γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου τούτου· Β', ὅτι μέχρι τοῦ Ἡρακλείου, ἡ γωνία αὕτη τῆς πόλεως, καθὼς εἴπομεν ὁμιλοῦντες περὶ τῶν τειχῶν αὐτῆς, ὁδὸν περιείχετο ἐντὸς τοῦ λοιποῦ αὐτῆς περιβόλου, τότε δὲ συμπεριελήφθη διὰ δευτέρου τείχους, ἵνα προφυλαχθῇ ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σκυθικῶν φύλων, τὰ ὅποια προσήρασαν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰ κέρατά τ' ὧν εἰς τὰ τεῖχη τῆς ΚΠ (3)· καὶ Γ', ὅτι ἐπὶ Κομνηνῶν καὶ Παλαιολόγων τὸ μέρος τοῦτο, καθὸ ἀσφαλέστερον, εἶχον προτιμήσῃ ὡς κατοικίαν οἱ Αὐτοκράτορες, καὶ διὰ τοῦτο ἦτον πολλὰ συνωκισμένον.

Τὸ τεῖχος τοῦτο τὸ πρόσθετον ἢ δεύτερον, ἐπεκτεινόμενον ἄχρι τοῦ καλουμένου Πτεροῦ, καὶ περικλείον ὅλην ταύτην τὴν εὐρύχωρον καὶ πολυάνθρωπον συνοικίαν, ἐκαλεῖτο, καθὼς εἴπομεν ἐν τοῖς περὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, Τεῖχος καὶ Μονότειχος (4) καὶ Καστέλλιον (5) τῶν Βλαχερνῶν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἀκρόπολις τοῦ μέρους

(1) Πτερίδων, fongeres. (2) ἴσως δὲν θέλει νομισθῇ ἄκαιρον, ἂν προσθέσωμεν, ὅτι, κατὰ σύμπτωσιν πάντως μόνην, καὶ σήμερον ἀκόμην ἡ καλλιωτέρα Λακέρνα περὶ τὴν τοῦ Παλατᾶ πύλιν καὶ πασδάνεται καὶ πωλεῖται. Ἴδε καὶ τὸν Ἐτυμολόγον. (3) Πεντάκις προσέβαλον τὴν ΚΠ τὰ Βουλγαρο-Σλάβοι-Ῥωσικὰ ἔθνη· α', τῷ 764, στρατηγούντος Παγάνου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Βουλγάρων· β', τῷ 811, Κρούμου, τοῦ ἡγεμόνος τῶν Σλάβων· γ', τῷ 820, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας Θωμᾶ τοῦ Σλάβου· δ', τῷ 866, στρατηγούντων τῶν Ῥώσων Δίρ καὶ Ἀσκώλδ· ε', τῷ 914, Συμεὼν τοῦ Κράλη τῶν Βουλγάρων, (Παράβαλε καὶ τὴν ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ναοῦ τῆς Ὁδηγητρίας, σελ. 185 ὑποσημείωσιν). (4) Διότι ἦτον ἀπλοῦν. (5) Καντακουζ. Βιβλ. Δ', 40.

τούτου τῆς πόλεως· καὶ ἐπειδὴ εἶχε πέντε πύργους, συνεχομένους ἀλλήλοις διὰ μεσοπυργίων, καθὼς καὶ οἱ Ἑπτὰ οἱ εἰς τὴν ἑτέραν τῆς πόλεως γωνίαν, ὀνομάζεται παρὰ τῷ Κεδρηνῷ (1) μονολεκτικῶς

Πενταπύργιον.

Εἰς δὲ τῶν πύργων τούτων ἐκαλεῖτο Τοῦ Ἀνεμᾶ, διότι πρῶτος ἐφυλακώθη σιδηροδέσμιος ἐν αὐτῷ καὶ πολὺν διέτριψε χρόνον Μιχαήλ ὁ Ἀνεμᾶς, ὁ κατὰ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ συνομόσας, υἱὸς τοῦ ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ ἀνδραγαθήσαντος καὶ φονευθέντος ἐν Δοροστόλῳ (Συλλήστρα) κατὰ τῶν Ῥώσων, ἔγγονος δὲ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρακηνῶν Ἀνεμᾶ. Μετὰ τὸν Ἀνεμᾶν, μόλις συγχωρηθέντα καὶ ἐκβληθέντα τοῦ πύργου τούτου, ἐφυλακώθη ἐν αὐτῷ ἄλλος ἐπαναστάτης, Γρηγόριος ὁ Δοῦξ τῆς Τραπεζοῦντος. Μετὰ τοῦτον καὶ ἄλλοι τῶν ἐπισήμων διέμειναν ἐν αὐτῷ δέσμιοι, ἐν οἷς Ἀνδρόνικος ὁ τύραννος· ὁ μέγας Δοῦξ Συριάνης μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Νεωτέρου· Ἀνδρόνικος ὁ δυστυχῆς υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου, μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ, ἀφ' οὗ ἐτυφλώθη κατ' ἐπιταγὴν Σουλτάν-Μουράτ τοῦ Β'· φυγῶν δὲ ἐντέσθεν ἔπειτα, συνεργεῖα τῶν ἐν Γαλατᾷ Γενουηνσίων, πόλεμον ἤγειρε κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, καὶ ἐκβαλὼν αὐτὸν κατέκλεισεν εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον πύργον μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ, καθὼς ὁ Ζεὺς τὸν πατέρα τοῦ Κρόνον καὶ τοὺς ἀδελφούς τοῦ Πλούτωνα καὶ Ποσειδῶνα, λέγει ὁ Δούκας. Διὰ τὸν πύργον τοῦτον ὀνομάζοντο καὶ πληθυντικῶς Ἀνεμᾶδες καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ Πενταπυργίου, καθὼς τοὺς ἔχει Λεωνάρδος ὁ Χίτος (2) καὶ ὁ Φραντζῆς (3). Ἐνα τῶν πύργων τούτων προέθετο τεκτῆνασθαι, κατὰ τὸν Χωνειάτην, Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος, ἅμα μὲν εἰς ἔρυμα » τῶν ἀνακτόρων, ὡς ἔφασκε, καὶ ὑπέρεισμα, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἐνοίκησιν » αὐτῷ. Καὶ ἐπὶ τούτῳ » ναοὺς τε, κατὰ τὴν ἀκτὴν πάλαι ἰσταμένους » ἀτῆμελεῖς, κατήρειψε, καὶ τὴν ἐκ πλίνθου πάσης ὀπτῆς λαμπροτάτην » τοῦ Γενικοῦ οἰκοδομὴν κατηδάφισε. Σὺν πολλοῖς δὲ καὶ τὸν περίκλυτον » οἶκον τῶν Μαγγάνων κατέβαλε. Τὸν πύργον τοῦτον, λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινιάδος, βλέπει τις ἀναβαίνων ἔξωθεν τῶν τειχῶν πρὸς τὸν τοῦ Ἐγρί-καπίου λόφον, ἔχοντα τρία μεγάλα παράθυρα (ὅθεν φαίνεται ὅτι ὠκοδόμηται καὶ πρὸς κατοικίαν), ἀφορῶντα πρὸς τὸ Κοσμίδιον, ὣν τὸ καταμεσῆς ὑψηλότερον. Παρὰ τὰς θυρίδας δὲ ταύτας φαίνονται ἐβριμένα ἀτάκτως κίωνων καὶ ἄλλων οἰκοδομησίων λίθων ἐρείπια, λεί-

(1) Ἐν Λέοντι τῷ Ἀρμενίῳ. (2) Ἐν τῇ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς ΚΠ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάπαν Νικόλαον. (3) Εἰς τὴν πλήρη σφαλμάτων ἔκδοσιν τοῦ Φραντζῆ φέρεται ἡμαρτημένως Ἀδελμᾶδες.

φανα ἴσως τῶν διαφόρων ἡρειπωμένων ναῶν, ὅσων τὴν ὕλην μετεχειρίσθη πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ πύργου τούτου ὁ Ἰσαάκιος.

Εἰς ἓνα τῶν πύργων τούτων ἡσφάλισε τὴν πρὸ τῆς ἀλώσεως φρικτὴν ἐκείνην νύκτα, ὁ Μέγας Δοῦξ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ μάλλον, ἢ εἰς τὸ Καστέλλιον τῶν Φραντζέζων, εὐρέθη καὶ αὐτὸς κρυμμένος, κατὰ τὸν Δούκαν, μετὰ τοῦ Ὁρχάν, υἱοῦ τοῦ Μουσλήμ (1), ὅς τις, διαμένων ὡς πρόσφυξ εἰς τὴν δυστυχίᾳ τῶν Παλαιολόγων αὐλὴν πρὸ χρόνων, «ἐβαλεν ἑαυτὸν, ἀλωθείσης τῆς πόλεως, διὰ μιᾶς τοξοβολικῆς θυρίδος κατὰ γῆς ἔξω,» καὶ κατὰ μὲν τὸν Ἱστορικὸν τοῦτον, συνελήφθη τοῖς ἐκ τῶν πλοίων, ἀγνώριστος τὸ πρῶτον, διότι μετημφέσθη εἰς μοναχόν, εἴτα δὲ γνωσθεὶς ἀπεκεφαλίσθη· κατὰ δὲ τὸν Χαλκοκονδύλην, ἀπέθανεν ἐκ τοῦ πτώματος.

Φαίνεται δὲ ὅτι πρὸς φήμην τῶν Βλαχερνῶν συνετέλεσε κυρίως καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ὁ ἐν αὐταῖς ἱερὸς τῆς Θεοτόκου ναὸς, κείμενος, κατὰ τὸν Φραντζήν, «ἐν τῷ αἰγιαλῷ πλησίον τοῦ κόλπου». Ὁ περιβόητος οὗτος

Ναὸς τῶν Βλαχερνῶν,

ἐκτίσθη, κατὰ τὴν ὁμόφωνον τῶν ἱστορικῶν μαρτυρίαν, ὑπὸ τῆς Πουλ-

(1) Ἐγγόνου τοῦ Βαγεζήτ Α' τοῦ Γιλδρίμ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ κατ' αὐτὸν πάντα συγκεχυμένα ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Δούκα καὶ ἄλλων, συγγενῶν αὐτὸν πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ καὶ υἱὸν τοῦ Μπαγεζήτ, ὡς διασαφήσωμεν χρονολογικῶς τε καὶ γενεαλογικῶς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο. Μπαγεζήτ ὁ Κεραυνὸς εἶχεν ἑξ υἱούς, Ἰσάν [Ἰησῶν], Μουσλήμ ἢ Μουσουλμᾶν ἢ Σουλεϊμᾶν, Μουσᾶν [Μωυσῆν], Μεχμέτ, Κασήμ καὶ Μουσταφᾶν. Τούτων ὁ Μουσουλμᾶν, φίλον συνθέμενος πρὸς Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγον, ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν πτώσειν τοῦ Μπαγεζήτ ἐνδεκαετοῦς μεσοδουλείας ἐκείνης, καθ' ἣν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀλληλομαχοῦντες περὶ τοῦ θρόνου, ἡμιρροήσαντες τὴν πρὸς τοὺς Γραικοὺς φιλίαν, «δεδωκεν αὐτῷ, κατὰ τὸν Δούκαν, καὶ ὁμήρους, ἓνα τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τῶν ἀνθρώπων [τὸν Κασήμ πάντως. Ἰδε ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς τοῦ Στουδίου Μονῆς],» καὶ μίαν τῶν ἀδελφίδων, Φατμᾶ - καθὺν ὀνομαζομένην. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἱστορικὸς οὗτος παρκατιῶν, λέγει ὅτι, μοναρχήσαντος μετὰ ταῦτα τοῦ Μεχμέτ, «ὁ μὲν εἰς ὁ καὶ πρῶτος τῶν ὁμήρων τούτων ἀπελύθη σὺν τῇ ἀδελφῇ· ὁ δὲ ἕτερος [τὸν ὁποῖον Ἰουσούφ [Ἰωσήφ] ὀνομάζει ὁ Φραντζής], ἐρασθεὶς παιδείας Ἑλληνικῆς, ἔμεινεν ἐν ΚΠ, ἔχων σιτηρέσιον παρὰ τοῦ Μεχμέτ, ὅπου καὶ χριστιανὸς γενόμενος ἐτελεύτησεν, ἔπειτα ὅτι οἱ δοθέντες ἦσαν δύο, αὐτὸς οὗτος ὁ Κασήμ ἢ Ἰουσούφ ἢ Ἰσᾶς, καθὼς λέγουσιν ἄλλοι, καὶ ὁ Μουσταφᾶς, ὅστις, καλούμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἱστορικῶν Δουσμέ [ὑποδοκιμαστος] καὶ Ναμπεδιδ [ἀπολωλὸς, ἄφαντος], πολλὰ πράγματα παρέσχεν ἔπειτα τῷ Μεχμέτ, ἄχρις οὗτου, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Γραικῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἐκεῖθεν ἀποσταλεὶς εἰς ΚΠ, περιωρίσθη ἐν Λήμνῳ, ἵνα φρουρῇται ἐκεῖ ἐν ὕψι ζῇ ὁ Μεχμέτ, ὅς τις ἐπλήθυνεν εἰς τοὺς Γραικοὺς διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ 300,000 ἀσπρων κατ' ἔτος. Ἀλλ' ὁ βασιλόπαις οὗτος ἔδεν πρέπει νὰ συγγέται παντάπασιν μὲ ἄλλον συγγενὴ αὐτοῦ, τὸν περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος Ὁρχάν, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου Μεχμέτ ὁ Β', ὁ ἔγγονος τοῦ Α', ἀνανεώσας τὰς μετὰ τοῦ Κωνσταντινίου συνθήκας, παρεχώρησεν ὡσαύτως 300,000 ἀσπρων, ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν παρὰ τὸν Στρυμόνα, κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἱστορικὸν Δούκαν· ἐπειδὴ ὁ Ὁρχάν οὗτος ἦτον οὐχὶ υἱός, ἀλλ' ἔγγονός, ὡς εἴπομεν, τοῦ Μπαγεζήτ, καὶ υἱὸς τοῦ Μουσλήμ· φονευθέντος δὲ τοῦ πατρὸς του, φορηθεὶς τὸν θεῖον αὐτοῦ Μουσᾶν, ἔφυγε μετὰ μιᾶς ἀδελφῆς αὐτοῦ εἰς ΚΠ, κατὰ τὸν Λιγυγκλάδιον, καὶ ἐκεῖ εὐρέθη καὶ φρονεῖται.

χερίας, βασιλευσάσης ἤδη σὺν τῷ Μαρκιανῷ, καθ' ὃν καιρὸν συνεκροτεῖτο ἡ Δ' Οἰκουμένη Σύνοδος. Ἡ δὲ μνήμη τῶν ἐγκαινίων αὐτοῦ τελεῖται τῇ λα'. Ἰουλίου. Εἶχε δὲ σχῆμα ἐπίμηκες καὶ ἀνάλογον πλάτος· προσθέντος δὲ ἔπειτα Ἰουστίνου τοῦ νέου δύο ἀψίδας, ἔλαβε σχῆμα σταυροειδές. Ὁ δὲ Προκόπιος καὶ τοῦ ναοῦ τούτου τὴν κτίσιν, πιθανώτερον ὅμως τὴν προειρημένην ἐπαύξησιν αὐτοῦ, τῷ Ἰουστινιανῷ ἀπονέμει. Οἱ δὲ κίονες αὐτοῦ, ἐκ λίθου πάντες Παρίου, »κατὰ μὲν τὰ ἄλλα τοῦ ναοῦ μέρη ἴσταντο « το κατ' εὐθὺ (κατ' εὐθείαν γραμμὴν), κατὰ δὲ τὰ μέσα ὑπεστέλλοντο εἰς « σωα » τοῦτο δὲ ἀποχρώντως ἐσαφηνίσθη ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Τὰ δὲ κιονόκρανα αὐτοῦ κατεχρύσωσε Ῥωμανός ὁ Ἀργυρός, ἐπισκευάσας καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀνανεώσας καὶ τὸ χρίσμα τοῦ ναοῦ ἐξ ὠκυρωμένων, κατὰ τὸν Κωδινόν, ὅτε καὶ εὐρέθη ὑποκάτωθεν τοῦ χρίσματος εἰκὼν τῆς Θεοτόκου μετὰ τὸν Χριστὸν ἐν ἀγκάλας, ὁλογραφικὴ ἐπὶ σανιδίου, »ἀμόλυντος διαμείνας ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κο » πρωνύμου«, πρὸ 300 δηλονότι ἐτῶν, ὅστις αὐτὴν ἐγκάτωρυξε, κατὰ τὸν Δαμασκηνόν (1), καὶ μένει ἄπορον πῶς οὐ κατέφλεξεν ἢ ἄλλως ἐξηφάνισεν. Ἐν ταῖς ἀψίδι δὲ αὐτοῦ ἦσαν ἐπιγεγραμμένα τὰ ἐξῆς δύο ἐπιγράμματα, σωζόμενα ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ :

Α'. » Θεὸς Ἰουστίνος, Σοφίης πόσις, ὃ πάρε Χριστὸς
πάντα διορθοῦσθαι, καὶ κλέος ἐν πολέμοις,
» Μητρός ἀπειρογάμοιο δάμον σκάζοντα νοήσας,
σαθρὸν ἀποσχεδάσας, τεῦξέ μιν ἀσφαλές ».

Β'. » Ὁ πρὶν Ἰουστίνος περικαλλέα δέματο νηὸν
τοῦτον μητρὶ Θεοῦ, κάλλι' λαμπόμενον·
» ὑπλότερος δὲ μετ' αὐτὸν Ἰουστίνος βασιλεύων
κρείσσονα τῆς προτέρης ὤπασεν ἀγλαίην ».

Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτον διπλοῦς, ὑπέργειος δηλαδή καὶ ὑπόγειος, καθὼς καὶ ὁ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐὰν συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ ἐφεξῆς χωρίου τῆς ἐξ Ἑδέσσης ἀνακομίσεως τῆς ἀχειροποιήτου τοῦ Σωτῆρος Εἰκόνας, ἣν, »περὶ δεῖλιν ὀψίαν ἀφικομένην εἰς τὰς Βλαχέρνας, ὅπου συνέπεσε ἵνα ᾗνε τότε (15 Αὐγούστου τοῦ 944) οἱ Βασιλεῖς (Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ οἱ υἱοί) διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀπέθεντο » ἐν τῷ ὑπερώφῳ εὐκτηρίῳ « τοῦ θεοῦ τούτου ναοῦ. »

Πυρποληθέντα δὲ αὐτὸν ἄχρις ἐδάφους περὶ τὸ μετόπωρον τοῦ 1070, ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένηος, ἐξ αἰτίας τῆς ἀκοιμήτου ἐν αὐτῷ διατηρου-

(1) Ἐπιστολῇ πρὸς Θεόφιλον τὸν Βασιλέα, § 11.

μένης κανδήλας, ἀνεκαίνισε λαμπρότερον καὶ εὐρυχωρότερον Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος (1).

Τοιαύτη δὲ ἦτον ἡ πρὸς τὸν ναὸν τοῦτον εὐλάβεια τῶν Χριστιανῶν, ὥστε καὶ οἱ εἰς ἄλλα μέρη ναοὺς τῆς Θεοτόκου οἰκοδομοῦντες » Βλαχερνὰς τούτους κεκλήκασιν, ὡς λίαν ἐφηδομένης τῆς Θεομήτορος Βλαχερνῶν τῷ ὀνόματι«, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον Συγγραφέα τοῦ περὶ τῆς καταθέσεως τῆς τιμίας Ἐσθῆτος ὑπομνήματος. Ἡ δὲ αἰτία τῆς εὐλαβείας ταύτης ἦτον ἡ ἐν αὐτῷ ἀποκειμένη ἐσθῆς τῆς Θεοτόκου ἐν ἀργυρᾷ ἐπιχρῡσῷ σορῷ, καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ παρεκκλησίῳ, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο διὰ τοῦτο καὶ Ἀγία Σορὸς, κείμενον πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀγίου Βήματος, καὶ κτισθὲν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Μεγάλου, τὴν ἱεράν Τράπεζαν τοῦ ὁποῖου ἐφιλοκάλει ὁ Αὐτοκράτωρ μετὰ ῥιπιδίου ἐκ ταυνοπτέρων τῇ μεγάλῃ Παράσκευῃ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (2). Ἡ ἐσθῆς αὕτη, ἣτις ὀνομάζεται καὶ Μαφόριον (3), ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μαφορά, δηλοῦντος σκέπασμα τῆς κεφαλῆς, ὅθεν ἦτον κυρίως φόρεμα, ἀλλὰ σκέπασμα, πέπλος, voile, ὅθεν καὶ ὁ Ν. Κάλλιστος τὸ ὀνομάζει ῥητῶς κεφαλῆς ἐπικάλυμμα. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιπτε συγχρόνως καὶ εἰς τοὺς ὤμους, λέγεται παρὰ τῆς Ἀννης καὶ τοῦ Σκυλίτζη καὶ Ὡμόφορον, ἐξελληνισάντων τὴν Ἑβραϊκὴν λέξιν, τῆς ὁποίας τὴν παραγωγὴν ὁδὸν ἐγνώριζον. » Ἦν δὲ ἐξ ἐρίων εὐφθάρτων ἐξυφασμένον, καὶ ἡ κρόκη καὶ ὁ στήμων ὁμοειδῆς καὶ ὁμόχροος. Ἠγάπα γάρ ἡ Θεοτόκος, κατὰ τὸν Ἱστορικὸν Ἀφροδισιανόν, » φέρειν αὐτόχροα ἱμάτια«. Ἀλλ' οὐχ ἦττον διέμενεν ἀδιάφθορον καὶ ἀδιάλυτον ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας, καὶ διαμένει πάντως καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ὅπου καὶ ἐὰν σώζῃται. Ἐφερον δὲ αὐτὸ οἱ Αὐτοκράτορες μεθ' ἑαυτῶν στρατεύοντες, καὶ τὸ ἐκράτουν ἐν εἰδὲι σημαίας· ὅθεν καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, ἐν τῇ κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείᾳ, ἰδὼν ἑαυτὸν περικυκλούμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατέκρυψεν αὐτὸ ἐν τινὶ λόχμῃ. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς, ἐξελθὼν τῆς πόλεως ἵνα συνδιαλεχθῇ μετὰ Συμεῶν τοῦ ἄρχοντος τῶν Βουλγάρων ἐν τῷ τοῦ Κοσμιδίου αἰγιαλῷ, τὸ ἐνεδύθη. Εὐρέθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν Ἱεροσολύμοις παρὰ τινὶ εὐλαβεστάτῃ παρθένῳ Ἑβραίᾳ, καὶ μετεκομίσθη εἰς ΚΠ τῷ 473 ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μεγάλου, ὑπὸ τῶν Πατρικίων Γελδίου καὶ Κανδίδου, κατὰ τὰ Συναξάρια, καὶ φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς ἀπετέθη ἐν τῷ τῶν Χαλκοπρατείων ναῷ τῆς Θεοτόκου (4), μήπω περιτετελισμένων τῶν Βλαχερνῶν. Καθὼς ἐκεῖ παρομοίως

(1) Ἀλλὰ φαίνεται ἀπίθανον ὅτι ἔμεινε κατηρειπωμένος 200 σχεδὸν ἔτη ὁ ναός. (2) Βιβλ. Α', μέ, καὶ Β', μέ'. (3) Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρει ἰδίως ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀργυρᾶς τινος πλακός, περιεχοῦσης καὶ ἄλλα διὰφορα κειμήλια καὶ μετακομισθείσης ἐκ ΚΠ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐσώζετο ἐπὶ Δουκαγγίου ἐν τῇ μονῇ τῶν Τρεβίρων τῇ ἐν Γαλλίᾳ. (4) » Ἐν τῷ περιφερεῖ νεῷ, ὃν Λέων ὁ Μέγας » ἱδραίματο », κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον.

εἶχον ἀποτεθῆ ὑπὸ τῆς Πουλχερίας(1) καὶ τὰ ἐντάφια σπάργαντα τῆς Θεοτόκου, σταλέντα εἰς ΚΠ ὑπὸ Ἰουβενάλιου τοῦ Ἱεροσολύμων, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ Ἀγία Ζώνη τῆς Θεοτόκου, τῆς ὁποίας, ἐπὶ Ν. Καλλίστου τοῦλάχιστον, ὁδὸν ἐσώζετο ἐνταυθα εἰμὴ μέρος μόνον. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης Ζώνης διάφοροι καὶ δυσσυμβίβαστοι φέρονται παραδόσεις. Διότι, κατὰ τοὺς Συναξαριστὰς μὲν, μετεκομίσθη καὶ κατετέθη ἐν τοῖς Χαλκοπρατείσις ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μεγάλου. Μετὰ δὲ 410 ἔτη ἐπὶ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου, Ζωῆς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ δαίμονι ὀχλουμένης, ἠνοίχθη, κατὰ προσταγὴν αὐτοῦ, ἡ Σορὸς, καὶ εὐρέθη ἐν αὐτῇ ἡ τῆς Θεοτόκου Ζώνη ἀργυρᾷ ἐσφραγισμένη σφραγίδι, μετὰ κωδικέλου ἢ βρεβίου, περιέχοντος τὸ ἔτος, τὴν ἰνδικτιῶνα καὶ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶχε τὸ πρῶτον ἐναποτεθῆ ἐν αὐτῇ. Ἰαθείσης δὲ διὰ τῆς ἐπιθέσεως αὐτῆς τῆς βασιλίσσης, καθιερώθη ἔκτοτε ἡ ἑορτὴ τῆς 31 Αὐγούστου εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θαύματος, καὶ τότε, φαίνεται, κατετέθη μέρος αὐτῆς καὶ ἐν ταῖς Βλαχέρναις. Ἀλλὰ, τούτου δοθέντος, πῶς πάλιν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμανοῦ τῶν Πορφυρογεννήτων, ἱστορεῖται μετακομισθεῖσα τῇ 12 Ἀπριλίου τοῦ 942 ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Ζήλας; Ἀλλ' ὅπως κεν ἔχῃ, ἡ ἱερὰ αὕτη Ζώνη πιστεύεται σωζομένη σήμερον ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου, ἀφιερωθείσα ἐκεῖσε ὑπὸ τινος ἡγεμόνος τῆς Σερβίας, ὁμοῦ μὲ τὸν Σταυρὸν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιέχεται, ἔχοντος μῆκος μὲν 7 δακτύλων, πλάτος δὲ δακτύλων 2, καὶ ὅπισθεν αὐτοῦ διὰ Σερβικῶν χαρακτῆρων γεγραμμένα τὰ ἑξῆς: » Λάζαρος, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ Κνέζης Σερβίας καὶ Βασιλεὺς Γραικίας, ἀνατίθημι τὸ κραταῖον ὄπλον σὺν τῇ ἀχρᾷ » τῇ Ζώνῃ τῆς Παναγίας μου, τῇ Μονῇ Βατοπεδίου, τῆς βασιλείας μου, » ἀρά«. Περιῆλθε δὲ ὁ Σταυρὸς οὗτος εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βουλγάρων, ὡς λέγεται, ὅτε στρατεύσας κατ' αὐτῶν Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος(2), ἐνίκηθη, καταστρατηγηθεὶς ὑπὸ Ἀσάνη τοῦ Βουλγάρου, κατὰ τὸν Γ. Λογοθέτην. Φαίνονται δὲ ἐν αὐτῇ διαπερασμένοι καὶ χρυσαὶ σειραὶ, μὲ τὰς ὁποίας κατεκόσμησεν αὐτὴν αὕτη, ὡς λέγεται, ἰδιοχείρως ἡ Πουλχερία, τὸ ὁποῖον ὁμοῦς οὐ συμβιβάζεται μετὰ τὴν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μεγάλου μετακομίσιν αὐτῆς.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐτελεῖτο κατ' ἔτος ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς, γινομένης καὶ παννυχίδος, καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐδῶ ἐπαννύχιζον ὁμοίως καὶ τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας· τῷ δὲ πρωὶ ἀπῆρχοντο μετὰ λιτῆς διὰ τοῦ δημοσίου ἐμβόλου εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ἐσύστησε δὲ τὴν λιτανεῖαν ταύτην καὶ τοὺς κατ' αὐτὴν ἀναθεμα-

(1) » Ἐγγιστα τῆς θείας τραπέζης », κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον. (2) Ἴσως ὁ Κομνηνὸς μᾶλλον, βασιλεύσας τῷ 1057, καθότι ἄλλως τὰ τῆς Χρονολογίας τῆς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ οὐ συμβιβάζονται.

τισμούς τῶν αἰρετικῶν, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ὁ ἐν Ἀγίοις Μεθόδιος ὁ Πατριάρχης, ἀθωωθείς τῆς ἐναντίον αὐτοῦ συκοφαντίας τῶν περὶ τὸν Ἰαννῆν, καὶ πρὸς τιμωρίαν αὐτῶν ἐξαιτησάμενος παρὰ τῆς Βασιλίσσης Θεοδώρας τοῦτο καὶ μόνον, » τὸ ἀνὰ πᾶν ἔτος κατὰ τὴν τῆς Ὁρθοδοξίας πανήγυριν, αὐτὸς μὲν μετὰ λαμπάδων ἀπὸ τοῦ ἐν Βλαχέρναις ναοῦ πρὸς τὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας ἀφικνεῖσθαι, αὐτοὺς δὲ οἰκείοις ἐνηγεῖσθαι ὡς » τὸ Ἀνάθεμα «.

Βαλέτος δὲ τις τῶν ἐκ τοῦ Κλήρου τῆς ἐν Ἀμβιανῷ τῆς Γαλλίας ἐκκλησίας, ζήσας τῷ 1182, διηγείται ὅτι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ κατὰ Παρασκευὴν ἐν τῷ ἑσπερινῷ ἤρετο αὐτομάτως μετέωρον, πάντων ὁρῶντων, τὸ κατέμπροσθεν τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου πεπετασμένον δῆλον, εἰκονισμένην ἔχον ὡσαύτως τὴν Θεοτόκον, καὶ αὖθις μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἑσπερινοῦ τοῦ Σαββάτου, κατήρχετο μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, καὶ ἔμενε μέχρι τῆς ἐπομένης Παρασκευῆς· ὅθεν καὶ λειτουργία ἐτελεῖτο αἰετ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἰς μνήμην τῆς Θεοτόκου. Καὶ τοῦτο φρονεῖ ὁ Δουκαγγιος εἶναι τὸ σύνηθες θαῦμα, ὃ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τελεῖσθαι φησιν Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (1).

Ἄν ἔμεινε δὲ καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἀκηλίδωτος ὑπὸ βασιλικῷ αἵματι, καὶ ἡ περιγραφή τοῦ ἀνουςιουργήματος τούτου εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον τραγικώτερα, ὅσω τὸ δῦσμορον σφάγιον, τὸ ὅποιον ἀπὸ τῶν βαθμίδων τοῦ δώματος αὐτοῦ ἀνερπάγη, ἦτον παιδίον ἀνεύθυνον. Ἄλλ' ἡ Ἰουδαϊκὴ παροιμία ἔννε, φαίνεται, παροιμία μόνον· καὶ ὑπάρχει τις Νέμεσις εἴτε Δίκη θεία, ἣτις ἐνθυμίζει ἐνίοτε τὸ » Οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα, καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν «. Γνωστὸν ὅτι Ἰουστινιανὸς ὁ Β', ὁ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου υἱὸς, καταστασιασθεὶς διὰ τὴν θηριωδίαν τοῦ καὶ ἐχθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Λεοντίου τῷ 695, ἐστιγματίσθη ῥινοτομηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, μὲ τὸ δυσκλεῆς ἐπώνυμον ὑπὸ τὸ ὅποιον τὸν γνωρίζει ἡ Ἱστορία. Ἐξορισθεὶς δὲ εἰς τὴν Χερσῶνα, κατώρθωσε, συνθέμενος ἐπιγαμίαν πρὸς τὸν Χαγάνον (χακκὰν) τῶν Χαζάρων Γλιαβάρων, καὶ λαβὼν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Θεοδώραν εἰς γυναῖκα, ἵνα ἐπανέλθῃ μετὰ δεκαετηξορίαν, καὶ ἵνα ἐπανέλθῃ μὲ τοσαύτην ἐκδικήσεως δίψαν, ὥστε ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ κινδυνεύων ἵνα καταποντισθῇ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τινος ὑπαμνήσαντος αὐτόν· » Τάξαι Δέσποτα, ὅτι σωθεὶς τοῦ κινδύνου, θέλεις συγχωρήσει τοὺς ἐχθρούς σου· » Ἐνὰ καὶ μόνον αὐτῶν ἂν συγχωρήσω, ἀνέκραξε ψηλαφῆσας τὸ ἡκρωτηριασμένον τοῦ πρόσωπον ὁ Ῥινότμητος, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἵνα μὲ καταπῇ ἡ θάλασσα! καὶ ἐφύλαξε τὴν ὑπόσχασίν του, κολυμβήσας εἰς τὸ αἶμα, ὅχι μόνον τῶν Κωνσταντινοπολιτῶν, ἀλλὰ καὶ

(1) Βιβλ. ΙΓ'.

αὐτῶν τῶν Χερρονησιτῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἐφιλοξένησαν δέκα ἔτη. Ἀποδυσπετήσαντες τέλος οἱ ἄνθρωποι, καὶ προστησάμενοι τὸν ναύαρχον Βασίλειον Βαρδάνην, τὸν ἐπικαλούμενον Τοῦρκον, καὶ μετονομασθέντα ὕστερον Φιλίππικόν, ἀπεσείσαντο τὸν Ῥινότμητον, ἀποκεφαλίσθέντα τῷ 711. Ἀλλ' ὁ δυστυχὴς υἱὸς τοῦ Τιδέριος ἦτον, ὡς εἴπομεν, ἀνένοχος ὄλων τούτων, καὶ ὅλοι ἤλπιζον ὅτι ἔμελλεν εὐρεῖν χάριν ἐνώπιον τοῦ Φιλίππικοῦ. Αὐτὸς ὅμως ἐκ τούναντίου ἐφιλοτιμήθη νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐπωνομάσθη ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε Τοῦρκος, καὶ ἀπέστειλε κατὰ τοῦ παιδίου τὸν Πατρίκιον Μαῦρον σὺν τῷ Πατρικίῳ Ἰωάννῃ τῷ ἐπὶ κλην Στρούθῳ, εἰς τὰς Βλαχέρνας, ὅπου εἶχε καταφύγη, ὡς εἰς ἄσυλον, ἢ μήτηρ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὲ τὸν ἑγγονόν της. » Οἱ καὶ πορευθέντες, λέγει ὁ Θεοφάνης, εὗρον τὸν Τιδέριον κρατοῦντα τῇ μιᾷ χειρὶ τὸ κιονάριον τῆς ἁγίας Τραπεζῆς, καὶ τῇ ἐτέρᾳ τὰ τίμια ξύλα καὶ ἕτερα φυλακτά· ἔξωθεν δὲ τοῦ βήματος παρακαθιζομένην Ἀναστασίαν τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μητέρα, ἥτις, τοῖς ποσὶ τοῦ Μαύρου κυλινδουμένη, ἤτειτο μὴ ἀποκτανθῆναι τὸν αὐτῆς ἑγγονα, ὡς μηδὲν ἄτοπον πράξαντα. Αὐτῆς δὲ τοῦς πόδας τούτου κατεχούσης, καὶ μετὰ δακρύων ἰκετευούσης, εἰσελθὼν ὁ Στρούθος ἐντὸς τοῦ βήματος, βίᾳ ἀφῆρπασεν αὐτόν· καὶ τὰ μὲν τίμια ξύλα ἐξ αὐτοῦ ἄρας, ἐπάνω τῆς ἁγίας Τραπεζῆς ἐπέθηκε, καὶ τὰ φυλακτά εἰς τὸν ἴδιον ἐξήρτησε τράχηλον· καὶ λαβόντες τὸν παιδα ἐπὶ τῶν ἄνω Καλλινίκης παραπορτίων, καὶ τοῦτον ἐκδύσαντες, καὶ ἐπὶ τῆς φλιάς ἀπλώσαντες, δίκην προβάτου αὐτὸν ἐλαρυγγοτόμησεν! »

Ἄλλο θέαμα παριστάνει μετὰ 35 ἔτη ὁ ἄμβων τῆς ἐκκλησίας τῶν Βλαχερνῶν, ὅτε τῇ 8 Αὐγούστου τοῦ 746 Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτοῦ κρατῶν ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν ἀπὸ Συλλαίου ἀνιερὸν Πατριάρχην Κωνσταντῖνον, τὸν ὁποῖον τετράκις ἤδη, διὰ τὰ παράδοξα πάθη καὶ ἔργα τοῦ, ἀπαντῶμεν, καὶ » ἐνδυδίσκων αὐτὸν τὴν ἱερὰν διπλοῖδα καὶ τὸ ὠμοφόριον«, καὶ ἀνακηρύττων αὐτὸν διάδοχον τῶν Γρηγορίων καὶ Χρυσοστόμων ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Νέας Ῥώμης· » καὶ ἐπεὺξάμενος ἔφη μεγάλη τῇ φωνῇ· Κωνσταντίνου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου » πολλὰ τὰ ἔτη! »

Ἐπυρπολήθη δὲ τέλος ὁ ναὸς οὗτος τῇ 29 Ἰανουαρίου τοῦ 1434, ὥρα τρίτῃ τῆς νυκτὸς, κατὰ τὸν Φραντζήν(1), ὑπὸ τινων ἀρχοντοπούλων, θελόντων πιάσαι νεοττοὺς περιστερῶν. Τὰ δὲ περιλειφθέντα αὐτοῦ λείψανα ἐχρησίμευσαν μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς διαφόρους οἰκοδομὰς, σωζόμενα τέως καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦ Γυλλίου ἐπισκέψεως. Σήμερον δὲ μένει μέρος τῶν τειχῶν(2) καὶ μία μόνη ἀψὶς μὲ τινὰς στοὰς, ὑπὸ τὰς ὁποίας

(1) Βιβλ. Β'. (2) Ὁ Choiseul - Gouffier λέγει (Τόμ. 3, σελ. 478) ὅτι τὰ ἴχνη τῶν τειχῶν τοῦ ἀρχαίου ναοῦ εἶνε 200 βήματα μακρὰν τῆς σημερινῆς τῶν Βλαχερνῶν ἐκκλησίας· ἀλλ'

ἀναβλύζει τὸ ἀγίασμα, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ πάλαι Λοῦμα ἢ Λοῦσμα τῶν Βλαχερνῶν, ἀποτελοῦν δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν ἐν τῷ ἐνδοτέρῳ θόλῳ ἐλέγετο Ἅγιος Φωτεινός, ὅπου ἵστατο εἰκὼν μαρμαρίνη τῆς Θεοτόκου, κατεσκευασμένη εἰς τρόπον ὥστε ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῆς ἐξήρχετο τὸ ἀγίασμα, καὶ κατέρρεεν εἰς τὸν Ἐξω κόλυμβον καὶ τὸν μικρότερον θόλον, ὅπου σώζεται νῦν τὸ ἐρείπιον τῆς ἀψίδος. Εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν κόλυμβον τὸν ὁποῖον Βασίλειος ὁ Β', ὁ υἱὸς Ῥωμανοῦ τοῦ Πορφυρογεννήτου, «πολυτελεστέως ἐκόσμησε, χρυσώσας καὶ ἀργυρώσας πλέον παρ' ὃ ἦν», κατὰ τὸν Κωδινὸν (1), ἐλούοντο καταδυόμενοι τρις πρὸς ἀγιασμόν οἱ βασιλεῖς, μετὰ τὰς εἰθισμένας ἐπὶ τῆς πράξεως ταύτης τελετὰς καὶ εὐχὰς (2), περιβαλλόμενοι χρυσᾷ λέντια, καὶ γινομένης ἐκτενοῦς (3). Εἰς τὸν περίβολον δὲ τοῦτον τῶν Βλαχερνῶν κατῴκουν ἄχρις οὐ πολλοῦ Γύφτοι· ἄλλ' ἢ φιλόκαλος καὶ φιλόχριστος συντεχνία τῶν γουναρέων, τοὺς ὁποίους ἀνευρίσκει τις παντοῦ ὅπου πρόκειται περὶ κοινωφελοῦς ἢ ἱεροῦ καταστήματος, ἐφιλοτιμήθησαν ἐσχάτως, ἀγοράσαντες τὸν τόπον, ἵνα ἐξοικήσωσιν ἐκεῖθεν τοὺς ῥυπαροὺς τούτους Μαδιανίτας, καὶ περιτειχίσαντες καὶ καθарίσαντες τὸν περίβολον καὶ τοῦ ἀγιάσματος τὴν ἀψίδα, ἵνα μεταβάλωσιν εἰς κῆπον τὸ ἐμβαδὸν, καιροφυλακτοῦντες, ὥστε, ἅμα προσκλήσωνται καὶ τὰ παρακείμενα Τουρκικὰ οἰκήματα, ἵνα ἀνεγείρωσι λαμπρόν, ὡς ἐκ τῶν ἐνόντων, τὸ ἱστορικὸν τοῦτο τῆς ΚΠ μνημεῖον.

Μὲ τὸν ναὸν τοῦτον ἐγειννίαζεν, ἴσως δὲ καὶ συνέιχετο,

Τὸ Παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν.

τοῦ ὁποίου ἀγνοεῖται μὲν ὁ πρῶτος κτίτωρ, εἶνε δὲ ἄλλως γνωστὸν ὅτι ὁφίστατο ἤδη καὶ πρὶν τοῦ Ἀναστασίου, ὅς τις ἐκτίσεν ἐν αὐτῷ, κατὰ τὸν Σουΐδαν, τὸν μέγαν τρίκλινον, ὃς Ἀναστασιακὸς μέχρις αὐτοῦ ἐλέγετο, ἴσως δὲ ὁ αὐτὸς καὶ Πολύτιμος, «δόμος ὑψηρεφής», κατὰ τὸν Χωνειάτην, ἀναλογῶν μὲ τὸν Μαργαρίτην τρίκλινον τοῦ Μεγάλου Παλατίου. Τὸ Παλάτιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον συγγέεται, ὡς εἵπομεν ἀλαχοῦ, μετὰ τοῦ Μεγάλου Παλατίου, θρυλλεῖται παρὰ τοῖς Ἱστορικοῖς διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ λαμπρότητα του. Μαρμάρων σπανιότης καὶ ὠραιότης, ποικιλία βαφῶν ἀνθηρῶν καὶ χρυσοῦ πλοῦτος κατεκόσμου αὐτὸ πανταχόθεν, ὥστε Ὅθων ὁ Διόγίλος, αὐτόπτης Ἱστορικός, λέγει (4) ὅτι ἦτον ἀμφίβολον εἴαν ἡ ὠραιότης, ἡ τέχνη ἢ ἡ πολυτέλεια τῆς ὕλης ἐν

ἐννοεῖ φαίνεται τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Μπαλίνου ἢ τοῦ Ἐγγρί-καποῦ, ὅπου καὶ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, μεταβάσας, λέγει, αὐτοκινήτως ἀπὸ τῆς ἐν Κρήτῃ Σούδας ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς νήσου. (1) Περί Κτισμ. ΚΠ. (2) Εἰς τὸ Μέγα Εὐχολόγιον περιέχεται «Εὐχὴ τοῦ κόλυμβου τῶν Βλαχερνῶν». (3) Ἴδε τὸν Πορφυρογένν. Βιβλ. Β', β'. (4) Ἐν τῇ περὶ τῆς εἰς τὴν Ἀνατολὴν στραταγίας Λουδοβίκου τοῦ Θ'.

αὐτῷ ὑπερεῖχεν. Ὑπὲρ πάντας δὲ τοὺς Αὐτοκράτορας, ὅσοι ἐπεδείξαντο πρὸς καλλωπισμὸν αὐτοῦ τὴν φιλοκαλίαν καὶ μεγαλοπρέπειάν τ' αὐτῶν, διεκρίθη Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, ὅς τις οὐ μόνον ἠΐξῃ καὶ ἐκόσμησεν, ἀλλὰ καὶ ὠχύρωσε τὸ παλάτιον τοῦτο, ἀνεγείρας ἐν αὐτῷ ἰδίως, καθὼς καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ, τὸν ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμούμενον μέγιστον περίστυλον ἀνδρῶνα, ἱστορήσας ἐν αὐτῷ, κατὰ τὸν Χωνειάτην, τὰς ἀνδραγαθίας αὐτοῦ διὰ χρυσοῦ μουσείου. Ὅθεν καὶ κτίτωρ αὐτοῦ φημίζεται ὑπὸ μάρτυρος αὐτόπτου τοῦ Βενιαμὶν ἐκ Τολέδης, περιγράφοντος μὲ τὴν συνήθη Ἰουδαϊκὴν μεγαληγορίαν, τοὺς μὲν κίονας τοῦ παλατίου τούτου χρυσοῦ ἀπέφθω καὶ ἀργύρῳ περιεληλαμένους, τὸν δὲ αὐτοκρατορικὸν θρόνον χρυσοῦ καὶ λίθοις συνηρμοσμένον, ὑπὲρ αὐτὸν δὲ ἀπὸ χρυσοῦς σειρᾶς διάδημα ἐπηρητημένον, κτλ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ Νέον παλάτιον αὐτὸ καλοῦσιν οἱ σύγχρονοι τοῦ Μανουὴλ συγγραφεῖς.

Ἄλλος τρίκλινος τοῦ παλατίου τούτου ὠνομάζετο Ἀλεξιακός, ἐν ᾧ συνεκροτήθη τῷ 1354, ἐπὶ Καντακουζηνοῦ, ἡ κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου σύνοδος· ἕτερος δὲ τις, Δανούβιος· καὶ ἄλλος Καριανός, »διὰ τὸ ἀπὸ τῆς γραδῶσεως ἔχειν ἀπὸ λίθου Καριανοῦ οἶόν τινα »πλατὺν ποταμόνα, κατὰ τὸν Συγγραφέα τῶν Παραλειπομένων τοῦ Θεοφάνους, κτίσμα τοῦ Μαυρικίου, ζωγραφίσαντος ἐν τοῖς ἐμβόλοις αὐτοῦ τὰς ἐκ παίδων ἄχρι τῆς βασιλείας πράξεις· του, ἐν οἷς ἦτον καὶ λουτρόν, ἴσως τὸ αὐτὸ μὲ τὸ κτισθὲν ὑπὸ Τιβερίου τῷ 581, καὶ ἀναπληρωθὲν ἔπειτα ὑπὸ Μαυρικίου τῷ 587 ἢ 588, εἰς τὸ ὅποιον συνείθιζε ἵνα ὑπάγῃ μετὰ τῶν θυγατέρων· τῆς καὶ Θεοδώρα ἡ Θεοφίλου, » ἅμα μὲν προσκυνήσεως, ἅμα δὲ καὶ λουτροῦ χάριν, κατὰ τὸν Κεδρηνόν. Αἱ ὑπερμέγέθεις στοαὶ τῶν ἐμβόλων τούτων σώζονται, κατὰ τὸν Συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, ἐκατέρωθεν τῆς Πύλης τοῦ Ἐιοῦμπ· Ἐνσαρὶ ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν Βλαχερνῶν, χρησιμεύουσαι νῦν εἰς Καρβωναρεῖα, ὅποια ἀναφέρονται καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, κείμενα παρὰ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, καὶ χρησιμεύοντα πιθανῶς ὡς ἀνθρακοθήκαι.

Ἐκεῖτο δὲ, κατὰ τὴν ὁμόφωνον τῶν Ἱστορικῶν μαρτυρίαν, παρ' αὐτὴν τοῦ κόλπου τὴν ἀκτὴν, ὥστε ὅταν Μαίων ὁ ναύαρχος Γουλιέλμου τοῦ Βασιλέως τῆς Σικελίας κατέπλευσεν εἰς ΚΠ, » βέλη κατὰ τῶν βασιλείων » τούτων ἀφῆκεν, ἀργυρέους ἔχοντα τοὺς ἀτράκτους ἀλληλιμμένους χρυσοῦ » κτλ., κατὰ τὸν Χωνειάτην. Ὅθεν ὑπεχρεοῦντο καὶ τῶν Γενουησίων καὶ λοιπῶν τὸ Πέραν οἰκούντων Λατίνων τὰ πλοῖα, ὅσάκις ἤρχοντο εἰς ΚΠ, ἵνα προσπλέωσιν ἄχρι τῶν Βλαχερνῶν, καὶ ἀνευφημοῦντα τὸν αὐτοκράτορα, ἵνα ἀγκυροβολῶσιν ἔπειτα εἰς τὸν Γαλατᾶν.

Μέρος ὁμῶς αὐτοῦ ἐλέγοντο Ὑψηλὰ, διότι καὶ ἦτον τῷ ὄντι τὸ ὑψηλότερον. Ὅθεν καὶ ὁ πατριάρχης Δοσίθεος ὁ Στουδίτης, ὁ ἀπὸ Ἱερο-

σολύμων, ἀπὸ τῆς θυρίδος τοῦ ὑπερφῶς τούτου, δι' ἧς » ὁρατὰ ἦσαν, » κατὰ τὸν Χωνειάτην, τὰ ἔξωθεν τῶν ἐπάλλεων ἐν τοῖς Φιλοπατίοις » καθυπτιάζοντα ἱππήλατα πεδία », δεικνύων τῷ Αὐτοκράτορι Ἰσαακίῳ τῷ Ἀγγέλῳ τοὺς τοῦ Φιλοπατίου κάμπους (1), ἐπροφήτευσεν αὐτῷ ὅτι τὰ τοξευθισόμενα ἐντεῦθεν ὑπ' αὐτοῦ βέλη ἔμελλον ἐμπήγνυσθαι εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἀλαμάνων, » ὥστε καὶ ἐν γέλῳτι γίγνεσθαι τοῖς ἀκούουσι τὰ » λεγόμενα ». Τοῦτο συμβιβάζεται δὲ καὶ μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ προειρημένου Ὁθωνος Διογίλου, λέγοντος ὅτι τὸ παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν, καί τοι ἐν χθαμαλῷ ὠκοδομημένον, δαπάνῃ μὲν τοι καὶ τέχνῃ ἐπὶ τοσοῦτον ὕψος ἐπῆρται, ὥς τὴν ἀπ' αὐτοῦ θέαν τριπλὴν ὑπάρχειν, θαλάσσης, πεδιάδος, πόλεως. Ἐκείντο δὲ, καθὼς φαίνεται, πρὸς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ τῶν Βλαχερνῶν περιβόλου, ἄνωθεν τῆς μεσημβρινῆς πύλης τοῦ παλατίου, καὶ ἀπ' αὐτῶν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνοάγγελος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰσαακίου, ἐθεάτο, κατὰ τὸν Χωνειάτην, τοὺς Λατίνους εἰσιόντας τὴν πόλιν. Τὰ διαιτήματα ταῦτα, τὰ ἐποῖα Ὑπερύφηλα ὀνομάζει ὁ συγγραφεὺς οὗτος (2), ἐλέγοντο ἐπ' αὐτοῦ Τῆς ἐξ Ἀλαμανῶν Δεσποίνης, Εἰρήνης δηλονότι τῆς γυναικὸς Μανουῆλ τοῦ Κομνηνοῦ. » Μέχρι καὶ τῶν Ὑψηλῶν δὲ τούτων ἐκτὸς » προέπεμπεν ὁ Αὐτοκράτωρ, κατὰ τὸν Κωδινόν (3), τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου Ὁδηγητρίας, ἀποκομιζομένην τῇ Δευτέρᾳ τοῦ Πάσχα ἀπὸ τοῦ Παλατίου, ὅπου διέμενεν ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας.

Μέρος τοῦ παλατίου τούτου ἦτον καὶ ἡ Μαγναύρα, ὁμώνυμος, καὶ διὰ τοῦτο συγχεομένη πολλάκις μὲ τὴν ἐν τῷ Μεγάλῳ παλατίῳ, ὅπου διελάβομεν περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς, τὸ Στρογγύλον Ἡλιακὸν τῆς ὁποίας ἐκτίσθη τῷ 586 (4) ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου, » στήσαντος ἐν τῷ Μεσαυλίῳ αὐτῆς καὶ τὸν ἴδιον ἀνδριάντα, καὶ ἀποθέσαντος ἐκεῖ καὶ τὸ Ἀρμαμέντον », κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ὃς τις ὅμως, παρακατιῶν, τὴν κτίσιν τοῦ παρὰ τὴν Μαγναύραν Ἀρμαμέντου ἀνατίθησι τῷ Φωκᾷ, » στήσαντι καὶ τὴν ἰδίαν στήλην ἐπάνω αὐτοῦ », δεκαοκτὼ ἡμέρας πρὶν ἐκπέσῃ τοῦ θρόνου καὶ τοῦ βίου. Τὸ Ἀρμαμέντον τοῦτο ἐννοεῖ, φαίνεται, καὶ ὁ Καντακουζηνός, ἀναφέρων (5) » Βασιλικὴν » ὁπλοθήκην τὴν εἰς τὸ Νεώριον », καθὼς καὶ ὁ Πορφυρογέννητος, ἱστορῶν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐξερχόμενος πρὸς θήραν, » κατὰ τὸν τῆς Ἀρμαμέντα » λεγόμενον τόπον (6) ἀφίκετο ». Ἦτον δὲ ἐν αὐτῷ καὶ ναὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, τὸν ὁποῖον Θεοδώρα ἡ Θεοφίλου, μεταποιήσασα

(1) Ἰδε σελ. 339. (2) Ἐν Ἀλεξ. τῷ Ἀγγ. Βιβλ. Γ', 10. (3) Περὶ ὀφικ. τοῦ Παλατίου. (4) Οἱ ἱστορικοὶ λέγουσι τῷ 18' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας· ἀλλ' ἐννοοῦσιν, ἀφ' οὗτου, ζῶντος ἀκόμῃ τοῦ πενθεροῦ τοῦ Τιβερίου, ἐατέφθη παρ' αὐτοῦ αὐτοκράτωρ τῷ 572. (5) Βιβλ. Θ', 20'. (6) »Εἰς τὸν [ἱσ. τὰ] Ἀρμαμέντα», κατὰ τὸν Σκυλίτζην.

τῷ 843 ἔτει τὴν ὀπλοθήκην ταύτην εἰς μοναστήριον, τὸ καλούμενον τῆς Ἀρμενταρέας ἢ Ἀρμαμενταρέας, κτήμασι κατεπλούτισεν, Ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ κατεσκευάσεν ὁ Ἡράκλειος καὶ τρίκλινόν τι μετὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν αὐτοῦ νίκην, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς ἐπὶ γραμμα :

» Ὁτραλέως τολύπευσαν τόνδε δόμον βασιλῆες,
» αἰχμὴν ὀλοδοῦναι ἀπὸ Σταυροῦ λαχόντες,
» αὐτὸς ἀναξ' Ἡρακλῆς σὺν Κωνσταντίνῳ υἱέα.

Ἐπὶ Βασιλείου δὲ τοῦ Μακεδόνοιο προσδιωρίσθη ὡς ἐν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατασταθέντων τριῶν δικαστηρίων.

Ἄλλο παλάτιον, συνεχόμενον ἢ καὶ γειτνιάζον τῷ ἐν Βλαχερναις, ἔκτισεν ὁ Θεόφιλος ἐν τοῖς προειρημένοις Καριανοῖς ἐμβόλοις διὰ τὰς θυγατέρας 'του, τοῦ ὁποῦ τὰ λείψανα ἐσώζοντο ἀκόμῃ καὶ ἐπὶ Κεδρηνῷ (τῷ 1057-1060). Ἐν αὐτῷ ποτε ἐστίασα Θεοδώρα ἡ χήρα τοῦ Θεοφίλου, τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν Κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀξιοῦσα τοὺς συνηγμένους εἰς τὴν ἐστίασιν ἄρχιερεῖς καὶ ἡγουμένους 'να συγχωρήσωσι τὸν σύζυγόν 'της, ἤκουσε παρὰ τῶν ἀδελφῶν Θ. καὶ Θ. τῶν Στουδιτῶν τὰς ἀπροσδοκήτους (εἶνε ἡ ἀλήθεια!) ὡς ἐκ στόματος Ὁμολογητῶν λέξεις ταύτας : » Ἐν τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ θέλομεν δικασθῇ μετὰ τοῦ συζύγου σου περὶ τῶν στιγμάτων τούτων (1) ». Ἐν αὐτῷ περιώρισεν ἔπειτα ὁ Μιχαὴλ τὴν Μητέρα 'του καὶ τὰς ἀδελφάς 'του, ὥστε κατήντησε γυναικεῖον μοναστήριον (ὃ προσετέθη ἔπειτα καὶ γηροκομεῖον), καὶ τέλος, » Βεστιάριον τῶν ἀποθησαυριζομένων πέπλων ἐκ σηρικοῦ ». Καὶ τοῦτο ἐννοεῖ, φαίνεται, καὶ ὁ Βενιαμὴν ἐκ Τολέδης, λέγων ὅτι » ἐν τῷ τῶν Βλαχερνῶν παλατίῳ ἀπεκομιζόντο κατ' ἔτος ἐκ πάσης τῆς τῶν Γραικῶν ἐπικρατείας οἱ φόροι ὥστε οἱ πύργοι αὐτοῦ ἦσαν πλήρεις σηρικῶν ἱματίων καὶ πορφύρας καὶ χρυσοῦ.

Τὸ δὲ λεγόμενον Κουβούκλιον τῶν Βλαχερνῶν, » ἔνθα καὶ τὸ » τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλῃς εὐκτήριον ἱδρυτο, Θέκλα ἡ Θεοφίλου πρῶτη » τῇ θυγάτηρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἤγαγεν εὐμορφότατον, ἀκχείσε τὸν βίον,

(1) Διότι γνωστὸν ὅτι τοὺς δύο τούτους ἀδελφοὺς, προμαχοῦντας τῶν ἱερῶν εἰκόνων, ὁ Θεόφιλος, ἀφ' οὗ διέταξε 'να δείρῳσιν ἀπανθρώπως, ἔστιξεν ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ στήθους αὐτῶν τοὺς ἐξῆς στίχους : » Πάντων ποθοῦντων προστρέχειν πρὸς τὴν πόλιν, » Ὅπου πάναγνοι τοῦ Θεοῦ Λόγου πόδες » Ἔστησαν εἰς σύστασιν τῆς οἰκουμένης, » Ὡφθησαν οὗτοι τῷ σεβασμῷ τόπῳ » Σκευὴ πονηρὰ δεισιδαίμονος πλάνης. » Ἐκείσε πολλὰ λοιπὸν ἐξ ἀπιστίας » Πράξαντες δεινὰ τ' αἰσχρὰ δυσσεβοφρόνως, » Ἐκείθεν ἠλάθησαν ὡς ἀποστάται » Πρὸς τὴν πόλιν δὲ τοῦ Κράτους πεφευγότες, » Οὐκ ἐξαφῆκαν τὰς ἀθέτους μυριάς, » Ὅθεν γραφέντες ὡς κακοῦργοι τὴν θέαν, » Κατακρίνονται καὶ διώκονται πάλιν ». Διὰ τὰ στίγματα ταῦτα ἱενομαζόνται οἱ θεοὶ οὗτοι Ὁμολογηταὶ καὶ Γραπτοί. Ἴδε περὶ αὐτῶν καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς νήσου Ἀντιγόνης ἐν τῷ Β' Μέρει.

»κλινοπετής οὔσα, ἐξέλιπε (1) α. Τὸ εὐκτήριον τοῦτο ἀνφοκοδόμησεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, χαριστήριον τῆς ἐν Λοβιτζῶ γενομένης αὐτῷ παραδόξου σωτηρίας τῇ 24 Σεπτεμβρίου τοῦ 1057 (;), καθ' ἣν ἡμέραν ἐορτάζεται ἡ Ἁγία αὕτη. » Ἀναζευγνύων γάρ ἐκ τῆς κατὰ Σκυθῶν ἐκστρατείας, καὶ σκηνώσας ἔξωθεν τοῦ χωρίου τούτου, ὄμβρου ῥαγδαίου καταβράχεντος καὶ χιόνος πεσοῦσης πρὸ ὥρας πολλῆς . . , εἶτα τοῦ θείου τε καὶ νίφειν ἐπὶ μικρὸν παυθέντων, προελθὼν τῆς βασιλείου σκηνῆς, ὑπὸ δρυὶν ἔστη παμμεγέθη, ἐκεῖ που ἐστῶσαν, καὶ τινες τῶν ἐν ὑπεροχαῖς αὐτὸν περιέστησαν. Βοῆς δ' ἐν τῷ τόπῳ συμβάσης, μετέστησαν τῆς δρυὸς ὁ Βασιλεὺς τε καὶ οἱ περὶ αὐτόν· ἡ δ' αὐτίκα ῥιζόθεν ἐκσπασθεῖσα κατέπεσε (2) α. Τοῦτον ἔπειτα μεγαλοπρεπέστερον ἀνφοκοδόμησεν ὁ τοῦ Ἰσαακίου ἐξανέστιος Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἀλεξίου υἱὸς εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος (3).

Ἐν τοῖς Καρπιανοῦ Ἐμβόλοις ἦτον καὶ ἡ οἰκία τοῦ Πατρικίου Ἰλαρίου τοῦ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Μεγάλου, ὃς τις ἔκτισε πλησίον αὐτῆς καὶ ναὸν εἰς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου.

Πλησίον τῶν Βλαχερνῶν τοποθετοῦνται καὶ

Τὰ Καρπιανοῦ ἢ Καρπιανὰ,

κληθέντα ἀπὸ Καρπιανοῦ τοῦ Πατρικίου τοῦ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, ὅστις ἔκτισεν ἐνταῦθα καὶ ναὸν τῆς Θεοτόκου. » Περὶ τὰ Καρπιανοῦ λεγόμενα ἐφάνη ποτὲ, κατὰ τὴν Ἄνναν τὴν Κομνηνὴν (4), εἰς τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον τὸν πατέρα αὐτῆς, ἀπερχόμενον ἐκ τῶν βασιλείων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ οἰκαδε, πρὶν αὐτοκρατορήσῃ, γέρων τις ἐν σχήματι ἱερέως, ἀπὸ γυμνῆς τῆς κεφαλῆς προσερχόμενος, πολλὸς τὴν τρίχα, τὸ γένειον ἰσχυρῶς, ὃν καὶ εἰς τὸν τῆς Βροντῆς υἱὸν Θεολόγον παρείκαζε· καὶ πρὸς αὐτόν, πεζὸς ὢν, ἱππότην ἐκείνον ἐφελκυσάμενος, πρὸς τὸ οὖς τοῦτο δὴ τὸ Δαυτικὸν ἀνεφθέγγετο· » Ἐντεινε καὶ κατευοδοῦ καὶ βασίλευε, Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιε α.

Τὸ παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν, ἐπὶ τῶν Λατίνων, » ἡμέλητο ἐκ πολλοῦ, » καὶ ἦν τὸ πλεῖστον γε καπνοῦ καὶ κόνεως ἐμπεπλησμένον α, κατὰ τὸν Γρηγοράν· ὥστε, μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐκρίθη ἀκατοίκητον. Ἀλλὰ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἀνεκαίνισεν αὐτὸς τοῦτο, καὶ τοῦ αὐχμοῦ καὶ τῆς κόνεως ἀπεκάθηρεν. Ἐπὶ δὲ τῆς τελευταίας ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, ἡ φυλακὴ καὶ οἰκονομία τοῦ Παλατίου τῶν Βλαχερνῶν καὶ πάντων τῶν ἐκεῖσε ἐνεπιστεύθη, λέγει ὁ Φραντζῆς, εἰς τὸν τῆς Ἑνετίας Μπαίλον Ἰερώνυμον Μίνω (Minotto).

Μέγα μέρος τοῦ περιβάλλου τῶν Βλαχερνῶν εἶνε περικλεισμένον σήμε-

(1) Χρονογραφ. Πορφυρογενν. Γ', μδ'. (2) Ζωναρ. ΙΖ', καὶ Ἄννα Κομν. Γ'. (3) Οὐχ οἷδ' ὅπουθεν λαβὼν τὸ ἐνδόξιμον ὁ Δουσάγγιος λέγει ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶνε ὁ αὐτὸς τῷ τοῦ Παντοκράτορος.

(4) Βιέλ. Β'.

ρον εἰς τὴν γωνίαν τῆς ἀκροπόλεως τὴν κατοικουμένην ὑπὸ Ὁθωμανῶν, ἐκ δεξιῶν ἐξιοῦσι τὴν πύλην τὴν τοῦ

Ἐϊοῦμπ - Ἐνσαρῖ,

ἀριθμουμένην δεκάτην ἕκτην καὶ τελευταίαν τῶν ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Βυζαντίου καὶ ἀπέχουσιν 1200 βήματα τῆς τοῦ Παλατᾶ. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν πύλην ταύτην καὶ τὴν περὶ αὐτὴν συνοικίαν ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς προαστείου Ἐϊοῦμπ (-Ἐνσαρῖ), περὶ τοῦ ὁποίου θέλομεν διαλάβει μετ' ὀλίγον, καὶ ἐπειδὴ προφέρεται κοινῶς Ἀιμπασαρῖ (Ἀγιδασαρῖ), οἱ μὲν ἠθέλησαν ἵνα παραγάγωσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Χαϊβάν-σαράι, καὶ ἵνα συνδέσωσι μετ' αὐτοῦ τὴν ιδέαν τῆς τοῦ Κυνηγοῦ πύλης· οἱ δὲ, ἀπὸ τοῦ Ἐϊβάν-σαράι, ὡς ἀπὸ τῶν προειρημένων Ὑψηλῶν δῆθεν παλατίων τῶν Βλαχερνῶν· καὶ ἄλλοι τέλος ἀπὸ τοῦ ἐντὸς τῆς περιοχῆς αὐτοῦ ἀγιάσματος τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, κειμένου ἐντὸς μικροῦ τινος Τουρκοῦ εὐκτηρίου, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, εἶνε ἢ ὁ προειρημένος τοῦ Σωτῆρος ναὸς, ἢ ὁ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, περὶ οὗ μετ' ὀλίγον. Ἡ ἕκτασις τοῦ περιτειχίσματος τούτου εἶνε μετρία, καὶ ἔχει μίαν μεγάλην πύλην ἀπὸκοδομημένην· ἐπειδὴ δὲ ἐμπεριέχει τοὺς τάφους εἰκοσιῆς ὁπαδῶν (ἐνσαρῆ) τοῦ Προφήτου, καὶ ἰδίως ἐν μεγάλῳ νυμῳ μαυσωλεῖον, ἢ εἰσοδος αὐτοῦ εἶν' ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς Γραικοὺς. Ἐμπεριέχεται δὲ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἕτερον τζεαμίον, κείμενον πλησίον τῶν τειχῶν, καὶ καλούμενον Ἀατῖκ-Μουσταφᾶ καὶ Ἐϊοῦμπ-Ἐνσαρῆ-τζαμισί, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, εἶνε ὁ ποτὲ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Μάρκου, κτισθεὶς, κατὰ τὸ Συναξάριον τῆς λ' Αὐγούστου, πλησίον τοῦ κόλπου ὑπὸ τῶν Πατρικίων Γαλβίου καὶ Κανδίδου, εἰς τὸ μέρος ὅπου πρῶτον ἐναπέθεσαν τὴν ἐσθῆτα τῆς Θεοτόκου, καθὰ προείπομεν. Ἡ πύλη αὕτη τοῦ Ἐϊοῦμπ-Ἐνσαρῆ εἶνε ἡ τῶν Βλαχερνῶν, ἀνοιγομένη πρὸς τὸ παράλιον ἐπὶ τοῦ καλουμένου Βραχιολίου τῶν Βλαχερνῶν, κάτωθεν τοῦ Παλατίου, ὅπου φθάσαντες οἱ περὶ τὸν Κορνηνὸν Ἀλέξιον, καὶ τὰς κλεῖς κατεάξαντες, ἀδεῶς ἐξεληλύθεσαν εἰς τοὺς βασιλικοὺς ἱποσταθμοὺς, κάκειθεν κατέλαβον τὸ Κοσμίδιον (1). Ἡ δὲ ἐτέρα, ἢ ἀποτειχισμένη, εἶνε ἴσως ἡ καλουμένη τὸ πάλαι τῆς Κυρολίμνης, περὶ ἧς μετ' ὀλίγον. Δι' αὐτῆς ἐξήρχοντο συνήθως ἐπὶ θήραν οἱ βασιλεῖς. Παρὰ τὴν πύλην ταύτην (à la porte desus le palais de Blakerne), κατὰ τὸν Βιλλαρδουίνον) ἦσαν νομίζω, ἐστρατοπεδευμένοι καὶ οἱ πολιορκοῦντες τὴν ΚΠ Σταυροφόροι τῷ 1204· διότι, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἱστορικόν, » bien su » fiere chose à regarder, que de Constantinople, qui tenoit trois lieues de » front par devers la terre, ne peut tote l'ost assieger que l'une des portes ».

(1) Ἄννα Βιβλ. Β'.

Παρά δὲ τὴν τῶν Βλαχερνῶν πύλην ἦτον, κατὰ τὴν Ἄνναν (1), ὁ προ-
 ἑρημένος ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὁ Ἐν τοῖς Βασιλείδοις,
 τοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Πατρικίου καὶ Κοιαίστορος, ὁ αὐτὸς ἴσως τῷ τῶν
 Ἁγίων Πρίσκου καὶ Νικολάου, ὃν ἀνφοδόμησεν ὁ Ἰουστινιανός, »οὐ δὲ
 »οἱ Βυζάντιοι ἐμφιλογωροῦντες, ἐνδιατρίβουσιν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον, τοῦ-
 »το μὲν προσκυνήσεως, τοῦτο δὲ καὶ διασκεδάσεως χάριν... » Ἐπεὶ, τὸ
 »ρόθιον βιασάμενος ὁ Βασιλεὺς, ὑπερθέν τε τοῦ κλυδωνίου ἐπὶ μακρότατον
 »ἐνθέμενος τὰ θεμέλια, τὸ ἱερὸν κατεστήσατο (2)». Τὸν ναὸν τοῦτον, πυρ-
 »ποληθέντα ἐπὶ Ἡρακλείου ὑπὸ τῶν Ἀβάρων, νομίζουσί τινες εἶναι τὸν
 ἀνήκοντά ποτε τοῖς Δομινικανοῖς φράτωρσι, περὶ οὗ ἴδε τὸν Des Hayes.
 »Παρεκεῖ δὲ τοῦ Ἁγίου Νικολάου», ἦτον, κατὰ τὸ Ἀλεξάνδρ. Χρον.,
 ὁ Ἐμβόλος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔβαλον πῦρ οἱ Ἀρμένιοι, »ἐξελθόντες τὸ τει-
 »χος τῶν Βλαχερνῶν».

Παρά τὴν πύλην δὲ ταύτην τῶν Βλαχερνῶν ἦτον καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας
 Φωτεινῆς, τὸν ὁποῖον ὁ Γύλλιος νομίζει κείμενον μικρὸν ἐπέκεινα τοῦ
 πρὸς τὸν Κιαχγίτ-χανὲν νεροζυγίου, ὅπου ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτοῦ ἁγίασμα τῆς
 Ἁγίας ταύτης ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου τινὸς κτιρίου, ἀπὸ τοῦ ὁ-
 ποῖου ἀπέχουσι χίλια περὶ που βήματα αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ.

Τὸ μεταξὺ δὲ Βλαχερνῶν καὶ Παλατᾶ διάστημα ἐπεῖχον ἐπὶ Γυλλίου,
 κατὰ τὰ δύο τρίτα σχεδόν, ἰχθυοπωλεῖα, χρησιμεύοντα συγχρόνως καὶ
 ὡς ἰχθυοσκοπεῖα, ὅπου ἠλιεύοντο πλῆθος ἰχθύων, τὸ πλείστον ὑπὸ τῶν
 γυναικῶν.

Μικρὸν δὲ ἐκείθεν τῆς πύλης ταύτης, δύο τεῖχη, προεκτεινόμενα ἐγ-
 καρσίως ἐπὶ τοῦ παραλίου, διαχωρίζουσι μεταξὺ αὐτῶν ἕως ἐξήκοντα πο-
 δῶν διάστημα, καὶ ἑκατὸν ἄλλα βήματα ἐκείθεν περαιοῦται ἡ βορειοδυτικὴ
 τῆς πόλεως γωνία, εἰς τὴν ὁποίαν συμπληροῦντες καὶ ἡμεῖς ἤδη τὴν πε-
 ριγραφὴν τῆς ἐντὸς τειχῶν ΚΠ, ὃν ἔχομεν τοῦ λοιποῦ, εἰμὴ ἵνα περι-
 γράψωμεν τὰ ἐντεῦθεν ἄχρι τοῦ Κιαχγίτ-χανὲ μέρη, καὶ ἐκεῖ ἵνα κατα-
 παύσωμεν τὸ πρῶτον τῆς περιηγήσεως ἡμῶν μέρος.

Μὲ τὰς Βλαχέρνας συνείχετο, καθὰ προείπομεν, τὸ Ἑβδόμον, δι-
 αιρούμενον εἰς Ἐκτὸς καὶ Ἐντὸς τῆς πόλεως, καὶ ἐκτεινόμενον ἄχρι τῆς
 παραλίας. Ἐκτὸς δὲ ἤδη, ἀλλὰ πλησίον τῆς πόλεως, ἦτον

Ὁ Εὐλόκηρκος.

εἶδος ἀμφιθεάτρου (κίρκου), περιτειχισμένου μὲ ξύλα· διότι, κατὰ τὸν Σω-
 ζομενόν, »Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, μήπω τὴν πόλιν συνοικίσας, χώρὸν

(1) Βιβλ. Ι'. (2) Προκόπ.

» τινὰ πρὸ τοῦ ἄστεος εἰς Ἱπποδρόμου θέαν ἐκάθηρε, ξύλοις περιτειχίσας «. Ὅτι δὲ ἔκειτο ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὁρῶν καὶ ἐκ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Χρονικοῦ, λέγοντος ὅτι ἡ κεφαλὴ Γενσερίκου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀττίλα, πομπευθεῖσα διὰ τῆς πόλεως, ἀπηνέχθη εἰς τὸ Εὐλοκίρκον, καὶ ἐπάγη ἐν ξύλῳ, » καὶ ἐξῆλθε πᾶσα ἡ πόλις εἰς θέαν αὐτῆς «. Διότι ἐνταῦθα ἐξετελοῦντο αἱ κεφαλικαὶ ποιναὶ (ἔθεν ἐδῶ ἀπεκεφαλίσθη καὶ ὁ ψευδώνυμος Πατριάρχης Κωνσταντῖνος ὁ ἀπὸ Συλλαίου)· κερρίπτοντο, κατὰ τὸν Κωδινόν, οἱ βιοθάνατοι, καὶ ἐξετίθεντο αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐπισήμων καταδίκων. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἀρχὰς ἦτον προσδιωρισμένον διὰ τὰς θηριομαχίας, ἐκαλεῖτο καὶ Κυνήγιον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ παρωνομάσθη, ὡς εἵπομεν, ἡ πύλη τοῦ Κυνηγοῦ.

Ἐν τῷ Εὐλοκίρκῳ, ἀπελαθέντες τοῦ Κωνσταντινείου λουτροῦ, οἱ διὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἀποσπασθέντες τῆς ἐνώσεως τῶν λοιπῶν ἐν ΚΠ χριστιανῶν, συνήγοντο ἐκκλησιαζόμενοι καθ' αὐτούς, ἔθεν ἐπεκλήθησαν Εὐλοκερκίται.

Ἀπ' αὐτοῦ παρωνομάσθη καὶ τὸ ἐπίσημον ἐκεῖνο παραπόρτιον, τὸ καλούμενον Κερκόπορτα καὶ Εὐλόκερκον, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐμβῆκαν πρῶτον οἱ Τούρκοι εἰς τὴν πόλιν. Τὸ παραπόρτιον τοῦτο, κείμενον πιθανῶς μεταξὺ τοῦ παραπορτίου τῶν Ἀσωμάτων ἢ τοῦ τῆς Καλλινίκης καὶ τῆς πύλης τῆς Γυρολίμνης, Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος, ἀκούσας, λέγει ὁ Χωνειάτης, προμαντευόντων τινῶν, καὶ μάλιστα τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων πατριάρχου Δοσιθέου τοῦ Στουδίτου, προφητιῶντος, ὅτι ὁ Ῥῆξ τῆς Παλαιστίνης δι' αὐτοῦ ἐμελλεν εἰσελθεῖν καὶ κυριεῦσαι τῆς πόλεως, » ἀπέφραξε » διὰ τιτάνου καὶ πλίνθου ὁπτῆς «. Ἐπὶ δὲ Καντακουζηνοῦ, » ἐκ παλαιῶν » ἐτῶν ἀπωκοδομημένον, οἱ ἐν Βυζαντίῳ αὐτοῦ φίλοι ἐπηγγέλλοντο διορύξαντες αὐτό, εἰσάγειν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν (1) «. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας, περιταφρευθέντος ἔσωθεν τοῦ γενομένου περὶ τὴν τοῦ Ῥωμανοῦ πύλην ὑπὸ τοῦ τερατώδους ἐκεῖνου πυροβόλου χαλάσματος, καὶ τῶν Ῥωμαίων μὴ δυναμένων τοῦ λοιποῦ ἐξιέναι καὶ ἀνθίστασθαι τοῖς Τούρκοις ἐν τῷ ἔξω τείχει ἢ προτειγίσματι (2), μαθὼν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπὸ τινῶν γερόντων, ὅτι » πρὸς τὸ κάτωθεν μέρος τοῦ Παλατίου ὑπῆρχε παραπόρτιον ἐν ὑπόγειον, καλούμενόν ποτε Κερκόπορτα, πρὸ πολλῶν χρόνων » ἀσφαλῶς πεφραγμένον, ἐπρόσταξεν (ὡς μὴ ποτ' ὄφελε!) » ν' ἀνοιχθῇ, » καὶ δι' αὐτοῦ ἐξήρχοντο, περισκεπόμενοι τοῖς τείχεσι τοῖς ὑγαιίνουσι, » καὶ ἀντεμάχοντο τοῖς Τούρκοις ἐν τῷ περιβολαίῳ (3) «. Τοῦτο συννοήσαντες οἱ Τούρκοι, εἰσῆλθον δι' αὐτοῦ ὡς πεντήκοντα, καὶ γενόμενοι οὕτω κύριοι τῶν ἔξω τειχῶν τοῦ περιβόλου, ἀνέβησαν ἔπειτα διὰ κλιμάκων καὶ

(1) Καντακουζ. Βιβλ. Γ', 4'. (2) Διότι ὅλαι αἱ πύλαι ἦσαν, διὰ τὴν πολιορκίαν, ἀπωκοδομημέναι. (3) Δούκ. Ἱστορ. ΛΘ'.

εἰς τὰ ἔσω τεῖχη. Οἱ δὲ Γραικοὶ, ἀγωνιζόμενοι τέως πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν πυλῶν Χαρσίου, Πολυάνδρου καὶ Ῥωμανοῦ, τοκαταρχὰς μὲν οὐκ ἐνόησαν αὐτοὺς· ἀλλ' ὅταν εἶδον ἑαυτοὺς ἐκ τῶν ὀπισθεν βαλλομένους, καὶ ἀναβλέψαντες εἶδον ἐπὶ τῶν τειχῶν τοὺς Τούρκους, ἔφυγον προτροπάδην, » καὶ μὴ δυνάμενοι εἰσελθεῖν διὰ τῆς τοῦ Χαρσοῦ πύλης, καταπατοῦντες » ἀλλήλους κτλ. (ἴδε εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς τοῦ Ἀγίου Ῥωμανοῦ πύλης).

Ἐπὶ τῆς πύλης ταύτης, ὡς πρώτης ἀπὸ τοῦ κόλπου ἢ τελευταίας πρὸς αὐτὸν, ἐπεγέγραπτο καὶ τὸ ἕτερον τῶν ἐπιγραμμάτων, ἅπερ ἐνεχαράχθησαν, ὡς προείπομεν (1), ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτῶν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου.

» Θεοδοσίος τὸδε τεῖχος ἀναξ, καὶ ὕπαρχος Ἐβας

» Κωνσταντίνος, ἔτευξαν ἐν ἡμασιν ἐξήκοντα «.

Συγχέεται δὲ ἐπὶ πᾶσιν ἡ πύλη αὕτη μὲ τὴν Εὐλίνην ἢ τοῦ Εὐλα, τὴν ἄλλως καλουμένην Εὐλοπόρταν, καὶ διακρίνεται, καθὼς λέγουσί τινες, ἐπὶ τοῦ περιβόλου τοῦ Ἐϊοῦμπ - Ἐνσαρῆ.

Εἶχε δὲ καὶ παλάτιον ἐν αὐτῇ ὁ Ἱππόδρομος οὗτος, τὸ ὅποιον ὁ μὲν Λευγκλάβιος ὀνομάζει Παλάτιον τῆς Εὐλοπόρτης, καὶ νομίζει ὅτι εἶνε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ οἶκημα τοῦ Εὐλα· ὁ δὲ Δουκάγγιος φρονεῖ πιθανώτερον, ὅτι εἶνε τὸ αὐτὸ τῷ τῆς Γυρολίμνης. Ἄν πρέπει ὅμως, ὅπως κεν ἔχη, » να συγχέεται μὲ τὸ παλάτιον τοῦ Ἀγίου Μάμαντος, τὸ ὅποιον ἔκειτο ἐπὶ τῆς Περαιάς, εἰ καὶ ἀφ' ἑτέρου, διὰ τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων μερῶν ἀδιάκοπον συγκοινωνίαν, τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγίου Μάμαντος ἐδίδοτο καὶ εἰς τὸν Εὐλόκιρκον καὶ εἰς τὸ πλησίον αὐτοῦ παλάτιον. Εἰς τὰ δωμάτια τοῦ παλατίου τούτου (2) κατακρύψας Λέων ὁ Ἀρμένιος τοξότας τινὰς, ἐπὶ σκοπῇ » να δολοφονήσῃ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Βουλγάρων Κροῦμον, ἐστρατοπεδευμένων ἐπὶ τὸ μέρος τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, τῆς μὲν ἐπιβολῆς διήμαρτεν, ἠρέθισε δὲ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν, πυρπολησάντων ὅλα τὰ περίε κτίρια. Εἶχε καταντήσῃ δὲ, φαίνεται, μοναστήριον ἀνδρῶν, τὸ λεγόμενον Τοῦ Εὐλοκίρκου (3) καὶ Τοῦ Ἀγίου Μάμαντος, τοῦ ὁποίου τὸν ναὸν ἔκτισεν, ἢ, πιθανώτερον, ἀνεκαίνισε (διότι ταῦτα συγχέονται, ὡς εἵπομεν καὶ ἄλλοι, παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς) ὁ εὐνοῦχος Φαρασμάνης, Κουβικουλάριος (» ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος γεγονώς «) τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἄλλος παρὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Προκοπίου ἀναφερόμενον, ὡς λαμπρὸν τὰ πολεμικά, Κόλχον τὸ γένος. Κτίτορα τούτου ἀναγράφουσί τινες καὶ Γορδιαν, τὴν Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφὴν, τὴν συζευχθεῖσαν Φίλιππον ἢ

(1) Ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς πύλης τοῦ Ῥηγίου. (2) Τὰ ὅποια ἂν ἡμπόρεσα » να ἀνιχνεύσω διατὶ ὀνομάζει τις τῶν ἱστορικῶν τῆς Γάλλης, περὶ ἧς ἴδε τὴν (2) ὑποσημείωσιν τὴν ἐν σελ. 348.

(3) Ἰδίως ἐν ἀρχῇ τῆς κατὰ τοῦ Παλαμᾶ διατριβῆς Δημητρίου τοῦ Κυδωνῆ.

Φιλιππικὸν τὸν Δοῦκα τῆς Ἀνατολῆς, ἥτις ἔθαψεν ἐν τῷ νάρθηκι (»ἐν τῇ » Καταφυγῇ) αὐτοῦ, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς ἀνατολήν, ἐν λάρνακι μαρμαρίνῃ, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (1), τὰ λείψανα τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν ἀνεψιῶν ἴης, » πολλῶ ὕστερον α τῆς σφαγῆς, κατὰ τὸν Ν. Κάλλιστον. Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο μέρος, ἐν λάρνακι ἐκατονταλίθῳ (2), ἐτάφη ἔπειτα καὶ ἡ Μαυρικίου γυνὴ Κωνσταντία, θυγάτηρ τοῦ Αὐτοκράτορος Τιβερίου, ἀποκεφαλισθεῖσα μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῆς νύμφης ἴης, τρία, ἢ, κατ' ἄλλους, πέντε ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν υἱῶν ἴης. Ἐπὶ τοῦ τάφου δὲ τούτου ἦτον ἐπιγεγραμμένον καὶ τὸ ἐπόμενον ἐπιτύμβιον, ἔμπνευσιν τῶν νεαρῶν εἰσέτι τότε αἰσθημάτων, τὰ ὅποια, καὶ μετὰ παρέλευσιν 1240 χρόνων, σπαράττουσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀναπολοῦντος τὸ τραγικὸν τοῦτο δράμα, καὶ ἀπόδειξις ἰσχυρὰ ὅτι τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ ἔδεν εἶχεν ἀκόμην ἀποσβεσθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Γραικορωμαίων. Πεποιήται δὲ κατ' ἥθοποιάν, ὡς ἐκ προσώπου τῆς Κωνσταντίας.

- » Ἄδ' ἐγὼ ἡ τριτάταινα καὶ ἀμφοτέρων βασιλῶν,
Τιβερίου θυγάτηρ, Μαυρικίου δὲ δάμαρ,
» ἡ πολύπαις βασίλεια καὶ ἡ δειξάσα λοχείη
ὡς ἀγαθὸν τελέθει καὶ πολυκοιρανίη,
κείμεαι σὺν τεκέεσσι καὶ ἡμετέρῳ παρακοίτῃ,
δήμου ἀτασθαλίῃ καὶ μανίῃ στρατιῆς.
» Τῆς Ἑκάδης ἔτλην πολλὸ χεῖρονα, τῆς τ' Ἰοκάστης!
αἶ, αἶ! τῆς Νιδῆς ἔμνησός εἰμι νέκυς!
» Νεῖ, ναὶ τὸν γενέτην! τί μάτην τὰ νεογνά ἔκτειναν,
ἀνθρώπων κακίης μηδὲν ἐπιστάμενα;
» Ἡμετέροι, πετάλοισι κατὰσκίος οὐκέτι Ῥώμη
ῥίξα γὰρ ἐκλάσθη Θρηϊκίοις ἀνέμοις.

Τὰ δὲ λείψανα αὐτῶν, δέκα τὸν ἀριθμὸν, κατὰ τὸν Κάλλιστον, ἀνευρεθέντα, ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ, ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμωτάτου Πετρωνᾶ, κείμενα εἰς τρεῖς λάρνακας, ὧν ἡ μὲν ἐνζῶδος, αἱ δὲ ἄλλαι δύο λεῖται, μετεκομίσθησαν, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Μυρελαίου.

Ἀνωκοδόμησε δὲ τὴν Μονὴν ταύτην Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος, ἐναποτεθείσης ἐν αὐτῇ καὶ τῆς κάρας τοῦ Μάρτυρος, μετακομισθείσης ὑπὸ μοναχοῦ τινος ἐκ Καππαδοκίας, ὕστερον δὲ, ἀλωθείσης τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, μετενεχθείσης εἰς Λίγγονας ὑπὸ Οὐάλωνος τοῦ De Dampetre, εὐγενοῦς Γάλλου ἐκ Καμπανίας, τοῦ μετὰ ταῦτα ἐπισκόπου Dimicensis, κατὰ τὸν Δουκάγγιον.

Εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, ὡς θέσεως ἔχουσιν εὐφυῶς, καὶ ἐρημίας ἀπολαύουσιν, ὡς ἐν πόλει, μάλιστα α, εἶχεν ἀποφασίση ἡ ἀναχωρήση ὁ Βασιλεὺς Ι. ὁ Καντακουζηνός, εἰ καὶ μεταβουλευσάμενος ὕστερον, ἐξελέξατο τὴν Μονὴν τῶν Μαγγάνων.

(1) Βιβλ. Β', μβ'. (2) Ἴδε περὶ τοῦ λίθου τούτου σελ. 397.

Εἰς τὴν ἐνταῦθα παραλίαν, καὶ ἰσὺς ἐκεῖ ὅπου εἶνε σήμερον τὸ Ἄρ-
τλάν-ἰσκελεσί, πρέπει νὰ τοποθετηθῇ καὶ

Ἡ Ἀποβάθρα τῶν Πηγῶν,

ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ὠνομάζετο συνεκδοχικῶς καὶ ὅλον τὸ περί αὐτὴν
μέρος Πηγαί, διότι ἐδῶ συνήθως ἀπέβαινον καὶ ἐπέβαινον τῶν πλοίων,
καθὼς σήμερον εἰς τὸ Ἐἰοῦμπ-Ἐνσαρῇ, οἱ προσκυνηταὶ τῆς Ζωοδόχου
Πηγῆς. Καὶ τότε μόνον ἐξηγοῦνται αἱ φράσεις: »Ἀπὸ τοῦ ἁγίου Κό-
νωνος πέραν εἰς Πηγὰς (1)α· »Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐν πλοίῳ εἰσελθὼν, ἀπὸ
τῶν Πηγῶν διεπέρασε κατὰ τὰ βασιλεια (2)α, κτλ. Τὴν ἀποβάθραν ταύ-
την »ἐν τῷ τοῦ Κοσμιδίου αἰγιαλῷ ὀχυροτάτην ὀικοδομήσατο Ῥωμανὸς
»ὁ Λακατηνὸς, ὥστε τὴν βασιλικὴν τριήρη διεκπλέουσιν, ἐν αὐτῇ προσ-
»ορμίζεσθαια· καὶ περιφράξας αὐτὴν πάντοθεν διατειχίσμασι, μέσον δὲ
»θριγγίον γενέσθαι προστάξας, ἐν αὐτῇ συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Συμεῶν τοῦ
»ἄρχοντος τῶν Βουλγάρων. Συζεύξας δὲ μετὰ ταῦτα τὴν θυγατέρα αὐτοῦ
»μετὰ τοῦ Πέτρου, τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Συμεῶν, »τρίτην μετὰ τὸν
»γάμον ἡμέραν, ἐστίασιν ἐν τῇ τῶν Πηγῶν ἀποβάθρᾳ ποιήσας, παρ' αὐτῇ
»τῇ ἀποβάθρᾳ τοῦ βασιλικοῦ δρόμωνος ἱσταμένου, συνειστιάθη τῷ Πέ-
»τρῳ (3)α. Παράδοξος ἀληθῶς τρόπος συνεστίασεως, καὶ πρὸ πάντων με-
»γάλη πίστις πενθεροῦ καὶ γαμβροῦ!

Ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον πέρατος τῆς πόλεως, ἄχρι τῆς
ἄκρας, ὅπου ὁ κόλπος οὗτος, τείνων τέως πρὸς δύσιν, ἄρχεται στρέφεσθαι
πρὸς βορρᾶν, ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, ἐκτεινόμενον εἰς 2000 βημάτων
μήκος, καὶ πλάτος 400, ἄχρι τοῦ παρατεινόντος ἐκ μεσημβρίας λόφου, ἁ-
παν σχεδὸν ἐπίπεδον, ἐπέχουσι δύο προάστεια συνεχῆ, κατοικοῦμενα ὑπὸ μό-
νων Ὀθωμανῶν, καὶ παρωνυμούμενα, τὸ μὲν πρὸς τὴν πόλιν, Ἐἰοῦμπ-
Ἐνσαρῇ, ἀπὸ τῆς προδιαγραφείσης πύλης· τὸ δὲ μετ' αὐτὸ ἀμέσως,

Ἐἰοῦμπ,

προφερόμενον κοινῶς ὑπὸ τῶν Γραικῶν Ὑπι, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ μεγαλο-
πρεποὺς τζαμίου, ἀνεγερθέντος ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν πέριξ ναῶν καὶ πα-
λατίων ὑπὸ Μεχμέτ τοῦ Β', εἰς τιμὴν τοῦ ἐνταῦθα φονευθέντος καὶ τα-
φέντος τῷ 668 (48 τοῦ Χιτζρῆ) ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐπταετοῦς
πολιορκίας τῆς πόλεως τῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (4), Ἐμ-
που-Ἐἰοῦμπ (Ἰωδ), ἐνὸς τῶν Χαλιδ-Ἐνσαρῇ (βοηθῶν καὶ ὁπαδῶν τοῦ
Μωάμεθ), υἱοῦ τοῦ Ζαΐδ-οὐλ-Κοραΐμπ ἐκ Μεδίνης, τοῦ ὁποίου τὸν τάφον
ἀνεκάλυψε κατ' ὀπτασίαν, τῇ τρίτῃ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἡμέρᾳ, ὁ τότε παρὰ

(1) Χρονολ. Πασχάλ. (2) Κεδρην. (3) Αὐτ. (4) Ἴδε τὴν ἐν σελ. 185 ὑπόση-
μειωσιν.

τῷ πορθητῇ Σουλτάνῳ ἐν πολλῇ ὑπολήψει Σείχης Ἀκ-σέμ-σ-οῦδ-δίν (λευκὸς ἥλιος τῆς πίστεως). Ὁ τάφος οὗτος κεῖται ὑπὸ κυλινδροειδῇ μεγαλοπρεπέστατον θόλον, σκεπασμένος μὲ πολύτιμον ὕφασμα, καὶ φωτιζόμενος ὑπὸ 70 καὶ ἐπέκεινα ἀκοιμήτων λύχνων καὶ δύο παχυτάτων λαμπάδων, τῆς μὲν πρὸς τῇ κεφαλῇ, τῆς δὲ ἐτέρας πρὸς τοῖς ποσίν· ἔχει δὲ μεγίστην παρὰ τοῖς Τούρκοις ὑπόληψιν ὡς θαυματουργός, καὶ μάλιστα τὸ παρὰ πόδας αὐτοῦ πηγάδιον, εὑρεθὲν μετ' αὐτοῦ συγχρόνως. Πρὸς τὴν κεφαλὴν δὲ τοῦ τάφου ἤρτηται ἐπὶ δόρατος σημαία, τυλιγμένη εἰς πράσινον περικάλυμμα, ὡς σύμβολον τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ κειμένου, χρηματίσαντος σημαιοφόρου, τοπρῶτον μὲν τοῦ Μωάμεθ, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἀ' Κχαλίφου Μουαβιέ.

Τὸ τζεαμίον τοῦτο, τοῦ ὁποίου ὁ πρόναος εἶνε κεκοσμημένος ὑπὸ δώδεκα κιόνων Θηβαίου λίθου, εἶνε πάντοτε ἀνοικτόν· διότι συντρέχουσιν εἰς αὐτὸ οἱ εὐλαβεῖς παμπληθεῖ, δωροφοροῦντες κηρία, θυμιάματα (ἀγάλῳχον, ἄμβαριν κτλ.) καὶ χρυσίον. Προσῆρτηται δὲ αὐτῷ ἐν πτωχοτροφείῳ μὲ πλῆθος θόλων, τρεῖς εἰσόδους κατὰ πρόσωπον, μίαν δρύσιν, καὶ μίαν πολὺ προέχουσαν κορωνίδα, τῆς ὁποίας ἡ ὀροφή εἶνε ζωηρότατα καὶ μὲ πολλὴν φιλοκαλίαν χρωματισμένη. Πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικόν δὲ αὐτοῦ μέρος ἐνετειχίσθη τῇ 13 Ἰανουαρίου τοῦ 1732, ἐπὶ Σουλτάν-Μαχμούτ τοῦ Α', τὸ ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ θησαυροφυλακίῳ τότε ἀνευρεθὲν ἐκτύπωμα ἀνθρωπίνου δῆθεν ἰχνους ἐπὶ μιᾷ πέτρᾳ, τὸ ὁποῖον ἐνομίσθη ἰχνος τοῦ ποδὸς τοῦ Προφήτου (καδὲμ-ὕσ-σερίφ), «λάμπων, λέγει ὁ Ἱστορικός Σουμπχῆ, ὑπὸ μαρμαρυγῶν αἰώνιων, καθὼς τὰ μέτωπα τῶν Χουρρί (1)».

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, εἰς τὸν ὁποῖον κατ' οὐδένα τρόπον ἔδεν ἐπιτρέπεται ἡ εἰσόδος εἰς τοὺς ἀλλοθρήσκους, ζώννυνται πανηγυρικῶς τὸ ξίφος (2) οἱ διάδοχοι Μεχμέτ τοῦ Β' Σουλτάνοι, καθὼς τὸ περιεζώσθη καὶ αὐτός ὑπὸ τοῦ ρηθέντος Σείχη. Ἡ τελετὴ αὕτη, γινομένη 6-9 ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Σουλτάνου, λέγεται Τακλίτι-Σσερίφ (Σσερίφ;)· ὁ δὲ Σείχ-οὐλ-ἡσλάμης, ζωννύων τὸν Σουλτάνον τὸ ξίφος, ἐκφωνεῖ τὴν εὐχὴν ταύτην: «Δώῃ σοι Κύριος τὴν χρηστότητα Ὅσμάν τοῦ προπάτορος σου! » Ὑπάρχει δὲ κατεσκευασμένη πρὸς τοῦτο ἐξέδρα τις μαρμαρίνη ὑποκάτωθεν θόλου, ἀνεχομένου ὑπὸ τεσσάρων κιόνων, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς, ἐκεῖ ὅπου εἰς τὰ ἄλλα τζαμιά εἶνε συνήθως ἡ φιάλη τῶν ἀγνισμῶν. Ἐν αὐτῷ τελεῖται καὶ τὸ Κουρμπάν-Μπαϊράμ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.

(1) Παρθένων τοῦ Μωαμεθανικοῦ παραδείσου.
τῶν Χριστιανῶν βασιλέων.

(2) Ἡ τελετὴ αὕτη ἀναλογεῖ μὲ τὴν στέψιν

Παρεκτός δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐιοῦμπ, τὸ προάστειον τοῦτο ἔχει καὶ ἄλλα δέκα τζαμιά, ἐξ ὧν δύο τὰ μεγαλύτερα, καὶ τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν καλεῖται Σαλῆ-Μαχμούτ-πασσά-τζαμισί. Παρεκτός δὲ τούτων εἶνε εἰς τὸ Ἐιοῦμπ καὶ πλῆθος ἄλλων Μαυσωλείων καὶ παλατίων, κυρίως τῶν βασιλίδων, τοῦτο μὲν διὰ τὸν τάφον τοῦ Ἐιοῦμπ, περίξ τοῦ ὁποίου περὶ πλείστου ποιοῦνται νὰ ταφῶσιν οἱ εὐλαβέστεροι καὶ πλουσιώτεροι· τοῦτο δὲ διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὸ εὐχέμερον τῆς θέσεως, ὅπου ὁ κόλπος εἶνε πάντοτε σχεδὸν νήνεμος, καὶ τὰ περίξ αἰέποτε χλοηφόρα· ὅθεν καὶ ἡ ἀποψις τοῦ προαστείου τούτου ἔχει τι ἰδιάζον, διὰ τὸ πλῆθος τῶν χρυσωμένων θόλων καὶ μηναρέδων του. Ἀλλ' ἀπὸ τινων ἤδη ἐτῶν, προτιμηθέντος, ὡς εἴπομεν, τοῦ Βοσπόρου πρὸς κατοικίαν τῶν μεγιστάνων, τὰ ἐνταῦθα παλάτια ἡρημώθησαν, ἢ μετεβλήθησαν εἰς τεχνουργεῖα, ἰδίως δὲ ἡ ἀπὸ τῶν θυροδεφείων δυσωδία καθίστησιν αὐτὸ σχεδὸν ἄβατον, καίτοι ἄλλως ἐρρύμοτομημένον δι' ὁμαλωτάτης καὶ πλατυτάτης ὁδοῦ, ἥτις διατείνει δεινδρόφυτος ἐκατέρωθεν καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἐν αὐτῷ Μαυσωλείων διακρίνεται, διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειάν· του, καίτοι ἐπιτετηθευμένον, τὸ τοῦ περιφήμου ναυάρχου Κιουτσούκ-Χουσεῖν-πασσά, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα, ὡς πρὸς τὴν βελτίωσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ ναυτικοῦ καὶ ἄλλας οὐσιώδεις μεταρρυθμίσεις, δικαίως τάττεται μετὰ τῶν τοῦ Χαῖρ-οῦδ-διν, Πιρί-πασσά, Κασήμ-πασσά, καὶ Γαζή-Χασάν-πασσά. Ἀργυρώνητος, ἀγορασθεὶς εἰς παιδικὴν ἡλικίαν ὑπὸ τῶν σωματεμπόρων τῆς Γεωργίας, εἰσῆχθη εἰς τὸ παλάτιον, καὶ συνανητράφη μὲ τὸν Σουλτάν-Σελήμην εἰς τὸ Καφάσι, τοῦ ὁποίου τὴν εὐνοίαν προσηλώσας εἰς ἑαυτὸν, διετήρησεν αὐτὴν ἀμετάπτωτον ἄχρι τέλους ἐναντίον τῶν ῥαδιουργιῶν τοῦ περιφήμου Βαλιδὲ-καεῖᾶ Ἰουσούφ-ἁγᾶ, ἀξιώθεις νὰ νυμφευθῇ καὶ τὴν ἐξαδέλφην τοῦ κυρίου· του, Σουλτάναν Ἐσμᾶ, θυγατέρα τοῦ Σουλτάν-Ἀμπδ-οῦλ-χαμητ καὶ ἀδελφὴν τοῦ Σουλτάν-Μαχμούτ. Ὁ τάφος· του, ἀποθανόντος τῇ 22 τοῦ μηνὸς Σεβᾶλ τοῦ 1218 τοῦ Χιτζρᾶ, εἶνε πλησίον τοῦ προῤῥηθέντος πτωχοτροφείου, ἀποτελῶν συνάρτημά τι εὐθυγώνιον ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου φαντάζουσι διάφορα ἐπίχρυσα ἐμβληματικὰ κοσμήματα, παναίρια ὀπωροφόρα καὶ ἀνθοφόρα κτλ. Πρὸς τῇ κεφαλῇ δὲ τῆς λάρνακος, κεκαλυμμένης, ὡς ἔθος, μὲ ὕφασμα σηρικόν, ἐσχημάτισται ἐπὶ κίονος τὸ καθούκιόν· του ὡς Πασσά· χρυσῇ δὲ τις ἐπιγραφὴ, ποίημα τοῦ περιφήμου Ἱστοριογράφου Βασσίφ-ἐφέντη, ὕμνεῖ μὲ Ἀσιατικὸν ὕψος τὰς ἀρετὰς τοῦ κειμένου· ἡ δὲ αἰθαλὴς πύξος καὶ ἡ μυρσίνη στολίζουσιν ὁμοῦ μὲ τὰς κυπαρίσσους τὴν περιφέρειαν τοῦ Μαυσωλείου. Ἴδου ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ τάφου τούτου, δειγμα τῆς τροπικῆς τῶν Ἀσιανῶν γλώσσης ἐκ τῆς εἰς τὸ Γαλλικὸν μεταφράσεως τοῦ Περτουζιέρου :

» Ο ΘΕΟΣ ΜΟΝΟΣ ΕΙΝΕ ΑΙΩΝΙΟΣ.

» Τὸ πηδάλιον τῆς ὀλκάδος τῆς ψυχῆς 'του διευθύνθη ὑπὸ τοῦ βραχίονος
 » τοῦ θεοῦ, τοῦ κοινοῦ ἡμῶν Κυβερνήτου, πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ ἄλλου
 » Κόσμου. Τὸ πλοῖον τοῦ σώματος τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἐξόχου τὴν ἰκα-
 » νότητα, διεκρίνετο ἐν τῷ Τερσ-χανέ, καθὼς ὁ φακὸς εἰς τὴν παρειάν
 » νεάνιδος. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ὁ ἄνεμος τῆς τύχης, διαρρήξας τὰ ἱστία καὶ
 » καὶ συντρίψας τὸ πλοῖον, κατεπόντισεν αὐτὸ εἰς τὸν ὠκεανὸν τῆς θείας
 » ἀγαθωσύνης. Τότε ἤκουσε τὴν ἐξῆς προσταγὴν· » Ἐπ' ἀνελθε πρὸς
 » με «' προσταγὴν τὴν ὁποῖαν ὁ Παντοδύναμος ἀπευθύνει πρὸς πάντας,
 » ὅσοι διήγαγον ἐδῶ κάτω βίον ἀνεπίληπτον· καὶ διευθύνθη μετ' ἄκρας
 » χαρᾶς πρὸς τὰς οὐρανίους σκηνάς. Διαβάτα, ἀποστομάτισον τὸν πρῶτον
 » στίχον τοῦ Κούρ-ἄν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ Χουσεῖν-πασσᾶ. Μάθε δὲ προσέτι
 » ὅτι ποιητῆς τοῦ ἐπιταφίου τούτου εἶνε ὁ Βασσίφ, ὃς τις εὐχεται ὥστε
 » ὁ παράδεισος 'να ᾔηνε ἡ αἰωνία 'του κατοικία».

Μετὰ τὸν τοῦ Χουσεῖν-πασσᾶ τάφον, ἔλκει τὰ βλέμματα τοῦ διαδάτου
 εἰς τὸ Ἐϊούμπ καὶ ὁ τουλμπές τῆς μητρὸς τοῦ Σουλτάν-Σελήμ τοῦ Γ',
 κτίριον ἀρχιτεκτονικῶς κανονικώτατον καὶ μεγαλοπρεπέστατον, καὶ διὰ τὴν
 τῶν μαρμάρων καλλονὴν πολυτελέστατον, ἐκκλίνον δὲ κατὰ τὴν ἀρμονίαν
 ἐπὶ τὸ Ἀραβικώτερον. Ἀποτελεῖ δὲ τὸ ἀντίβροπον τῆς εἰς τὴν ἐτέραν
 ἄκραν τοῦ προσώπου τοῦ Πτωχοτρόφειου ὠκοδομημένης κρήνης. Ὁ δὲ
 ἐν αὐτῷ τάφος τῆς περιφήμου ταύτης γυναικὸς εἶνε περιφραγμένος μὲ
 κιγκλίδωμα κεκοσμημένον διὰ μαργαροκόγχης. Ὅς τις γνωρίζει πόσον
 σέβας, καὶ ὁποῖαν εὐπείθειαν ἀπονέμουσι θρησκευτικῶς οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς
 τὰς μητέρας 'των, ἐκεῖνος δύναται εὐκόλως 'να ἐξηγήσῃ τὴν ἐπιβρόχην, ἣν
 ἔσχον κατὰ καιροὺς ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας
 αἱ μητέρες τῶν Σουλτάνων (Βαλιδέ) αἱ τινες, τιτλοφορούμεναι πρὸς
 τοῖς ἄλλοις καὶ Μητέρες τῶν πιστῶν, εἶνε ἀπηλλαγμέναι, αὐταὶ
 μόναι μεταξὺ τῶν Τουρκισσῶν, καὶ τῆς τοῦ Νάμ-ιχράμ υποχρεώσεως.
 Ἄλλ' ἡ Βαλιδέ τοῦ Σουλτάν-Σελήμ, θυγάτηρ Γραικοῦ, ὡς λέγεται,
 ἱερέως ἐκ Γεωργίας, εἶχε, παρεκτὸς τούτου, καὶ νοῦν ἀρχικὸν ἐκ φύσεως·
 ὅθεν καὶ εἰς αὐτὴν ἀποδίδουσι κατὰ μέγα μέρος τὴν εὐημερίαν, ὅσης
 ἀπήλαυσε τὸ Κράτος, καὶ ἰδίως ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν
 τοῦ λαοποθήτου τούτου Σουλτάνου.

Ὑπάρχει δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰς τὸ Ἐϊούμπ καὶ ἐν Σχολεῖον τῶν θεο-
 λογικῶν παραδόσεων (Σουννέτ), καὶ ἕτερον προκαταρκτικὸν μὲ μίαν βι-
 βλιοθήκην, ἰδρύματα τοῦ περιφημοτέρου τῶν πώποτε ἰσχυσάντων ἀρχι-
 ευνούχων Βεκίρ, ἀκμάσαντος ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Ἀχμέτ τοῦ Γ' καὶ Μαχ'-
 μουτ τοῦ Α'. Ὁ ἐκτομίας οὗτος, ἀγορασθεὶς διὰ τριάκοντα μόναι γρόσια
 ὑπὸ τῶν τῆς Ἀθηνῶν σωματεμπόρων, ἀφῆκεν, ἀποθανὼν τὸν Ἰούλιον

τοῦ 1746, 18,000 πουργείων (20,000,000 δραχμῶν), 160 σκευᾶς πολυτίμους ἵππων, καὶ 800 ἀδαμάντινα ὠρολόγια. Ἐζήσῃ δὲ 96 χρόνους, ἔξ ὧν τοὺς τριάκοντα πραγματικῶς ἐβασίλευσεν, οὐ μόνον ἐντὸς τοῦ Σαραγίου, ἀλλ' ἐπὶ πάσης τῆς Αὐτοκρατορίας. Αὐτοῦ κτίσμα εἶνε καὶ τὸ ἐν ΚΠ Ἀγα-τζαμι, καθὼς καὶ ἐν ἄλλο Σχολεῖον πλησίον τοῦ Πασσᾶ -καπουσοῦ, παρὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐτάφη.

Ἀλλὰ κατὰ σύμπτωσιν ἄρά γε ἀπλῆν, ἢ κατὰ συνέπειαν αἰτίας ἄλλης, εἶνε εἰς τὸ Ἐϊοῦμπ μία ὁλόκληρος ὁδὸς, προσδιωρισμένη εἰς κατασκευὴν καὶ πώλησιν τῶν παιδικῶν ἀθυρμάτων; ὥς ἐὰν εἰ ἤθελεν ἡ τύχη (λέγει Γάλλος τις συγγραφεὺς) ἵνα ἀντιπαραθέσῃ εἰς ἐν τὴν ἀβλιότητα καὶ τὴν ματαιότητα τοῦ βίου!

Τὸ δὲ

Λεμενάριον τοῦ Ἐδδόμου,

τοποθετούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Χρονικοῦ » παρεκεῖ τοῦ Ἀγίου » Νικολάου», καὶ ἴσως ἐκεῖ ὅπου εἶνε σήμερον τὸ Τεφτερδάρ-ισκε-λεσί, προθύμως ἤθελον ἀφήσῃ καὶ ἐγὼ ἐνταῦθα, καθόσον μάλιστα παρ-ωνυμεῖτο καὶ ἀπὸ τοῦ πλησίον ναοῦ τοῦ ἁγίου Μάμαντος, καὶ ὑπὸ τοῦ Γρηγοῤᾤ καλεῖται Ἰππόδρομον Νεώριον, ἐὰν ὁ Γραμματικὸς Λέων ὁ δὲν μετεβίβαζε καὶ αὐτὸ » πέραν εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα». Ἐὰν ὁμως ὑποτεθῇ ὅτι ἦτον εἰς τὴν ἐνταῦθα παραλίαν τοῦ κόλπου, τότε αὐτὸ μᾶλλον φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἀνακαθαρθὲν Ἐπτά-σκαλον. Ἀλλὰ περὶ τούτου μὲν καὶ ἐν ἄλλοις.

Ὁ δὲ λόφος ὁ παρατείνων ἐκ μεσημβρίας, καθὰ προείπομεν, τὸ προ-άστειον τοῦ Ἐϊοῦμπ, καλεῖται ἤδη, καθὼς καὶ ἔλαι αἱ περὶ αὐτὸν κατά-φυτοι πεδιάδες,

Δαούτ - πασσᾶ,

ἀπὸ τοῦ ἐπὶ Μπαγεζήτ τοῦ Β' ἀκμάσαντος Βεζίρου, ὃς τις ὠκοδομήσατο ἐνταῦθα τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ τζαμίον καὶ τὸ παρ' αὐτὸ σχολεῖον καὶ πτω-χοτροφεῖον. Ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ δεκατεσσάρων Βεζίρων, ὁ Δαούτ-πασσᾶς, λέγει ὁ Χάμμερ, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὃς τις, παραιτήσας οἰκειοθελῶς τῷ 1497 τὸ ἀξίωμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον διετήρησεν ἐπὶ δεκαεπτὰ ἔτη, ἔζησεν εἰρηναίως, ἀπολαμβάνων τὴν εὐνοίαν τοῦ μονάρχου 'του, καὶ 300,000 ἄσπρων σύνταξιν ἐτησίαν.

Ἐνταῦθα ἐστήνετο τὸ στρατόπεδον τοῦ Σουλτάνου ἢ τοῦ Βεζίρου, ὅ-ταν ἡ ἐκστατεία ἦτον διὰ τὴν Εὐρώπην, καθὼς καὶ εἰς τὸ Χαϊδάρ-πασ-σᾶ τοῦ Σκουτάρεως, ὅταν διὰ τὴν Ἀσίαν. Μίαν τοιαύτην πομπικὴν προέ-λευσιν εἰς τὸ Δαούτ-πασσᾶ Σουλτάν-Μεχμέτ τοῦ Δ', ὅταν ἐστράτευσε τῷ 1682 κατὰ τῆς Ἀουστρίας, ἐξωγράψισεν ὁ τότε Μπαίλος τῆς Οὐνετιᾶς

ἐν ΚΠ Ἰωάννης Μοροζίνης ὁ Προκουράτωρ. Ἡ εἰκὼν αὕτη, διατηρουμένη ἐν τῷ ἐν Οὐνετία παλατίῳ τῶν Μοροζίνη, δύναται ἔνα δώσει εἰς τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν, λέγει ὁ Κόμης De Marsigly (1), ἔνα ἐννοήσωσι πόσον ἐξέπεσεν ἡ Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία.

Τὸ μέρος τοῦτο ἐκαλεῖτο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν Ἀρεταί! » Τόπος δὲ » οὗτος, λέγει Ἄννα ἡ Κομνηνὴ, ἀγχοῦ τῆς πόλεως διακείμενος, ὑπερ- » κείμενος μὲν τῆς πεδιάδος, καὶ τοῖς κάτωθεν ἰσταμένοις καὶ πρὸς τοῦ- » τον ὁρῶσιν εἰς λοφίαν ἀνατεινόμενος, καὶ τὴν ἑτέραν μὲν πλευρὰν πρὸς » θάλασσαν ἀπονέυων, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν πρὸς τὸ Βυζάντιον· ταῖς δὲ γε » λοιπαῖς δυσὶ πρὸς ἄρκτον καὶ δύσιν παντὶ ἀνέμῳ καταπνεόμενος· διειδὲς » δὲ ὕδωρ καὶ πότιμον ἔχων ῥέον ἄει, φυτῶν δὲ καὶ δένδρων παντάπασιν » ἀμοιρῶν· εἶπες ἂν ὑπὸ τινων δρυτόμων ἐκπεφαλακρῶσθαι τὸν λόφον. » Διὰ γοῦν τὸ τοῦ τόπου ἐπιτερπὲς καὶ εὐκρατον, καὶ Ῥωμανὸς Διογένης » ὁ Αὐτοκράτωρ, ῥαστώνης μικρᾶς χάριν, οἰκήματα λαμπρὰ καὶ ἀπο- » χρῶντα βασιλευσιν ἀνήγειρεν α·.

Ἐπίσης ἄδενδρον εἶνε τὸ μέρος τοῦτο καὶ τῶρα· πλὴν ἡ ἀπὸ τῆς ἀκρο- » λοφίας θέα, περιλαμβάνουσα ὅλον διὰ μιᾶς τὸν Κεράτιον Κόλπον, καὶ » ἔχουσα ἐν ἀπόπτῳ τὸν Βόσπορον καὶ τὰ περὶ τὴν Χρυσόπολιν μέρη, καὶ » ἀφ' ἑτέρου τὰ ρεῖθρα τῶν ποταμῶν καὶ τὰς ἀχανεῖς πεδιάδας τῆς Θρά- » κης, εἶνε ἀσύγκριτος. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τούτου κεῖνται δύο » χωρίδια, τὸ Τοπτσιλέρ καὶ Ὁτακτσιλέρ, συνοικισθέντα ὑπὸ » στρατιωτῶν τοῦ πυροβολικοῦ· καὶ ἐπέκεινα ἡ ὁδὸς, δι' ὠραιότατων το- » ποθεσιῶν καὶ ἀγροκηπίων, εἰ καὶ οὐχὶ ὅσον ἔπρεπε καλλιεργημένων, φέρει » εἰς τὸ ποτὲ Ῥαμίσ-τσιφτλιί, ἀγροικίαν ὠραιότατα τοποθετημένην » καὶ πολυδάπανον, μετασκευασθεῖσαν δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς στρατῶνα, » πλησίον τοῦ ὁποίου, εἰς περίοπτον καὶ εὐήμερον θέσιν, ᾠκοδόμηται λαμ- » πρότατον στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον. Τὰς δὲ μεταξὺ τῶν κτιρίων τούτων » καὶ τῆς πόλεως πεδιάδας ἐπέχουσιν οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μπαϊράμ-πασσά- » -μπαγτσεσί γνωριζόμενοι κῆποι, παράγοντες τὰ ὠραιότερα λαχανικὰ » καὶ ὀπωρικὰ τῆς πρωτευούσης.

Τὴν θέσιν τοῦ Ἐιούμπ κατεῖχε ποτε

Τὸ Κοσμέδιον,

παρονομασθὲν ἀπὸ τῆς πρὸς τὸ μεσημβρινὸν τοῦ κόλπου πέρας κειμένης » Μονῆς τῶν Ἀγίων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ, τὴν ὁποίαν, κτισθεῖσαν τὸ κατ' » ἀρχάς ὑπὸ τοῦ δυστυχοῦς καὶ ἀθώου πάντως ἐκείνου λογίου ἀνδρός, τοῦ » Μαγίστρου Παυλίνου, ἀνωκοδόμησεν ἔπειτα μεγαλοπρεπέστατα ὁ Ἰουστι-

(1) L'Etat Militaire de l'Empire Ottoman, II part.

νιανός, σωθείς ἀπὸ δεινῆς ἀσθενείας τῇ τῶν Ἁγίων τούτων ἐπικουρίᾳ. Ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι αὐτός εἶνε ὁ ναός τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων ὁ ἐν τοῖς Βασίλεισκου, καθὼς θέλομεν εἰπεῖ προϊόντες, ἐπεκοσμήθη καὶ ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Νεωτέρου καὶ ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Τιβερίου, ἐξήρθη δὲ ἐπὶ μείζον ὑπὸ τοῦ Μονομάχου.

Ἐκεῖτο δὲ, κατὰ τὸν Προκόπιον, τριάκοντα περίπου στάδια μακρὰν τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν, » κατ' αὐτὸ τὸ τοῦ κόλπου πέρας, ἐν τῷ ἀνάντει καὶ ἰσχυρῶς ὀρθίῳ, τοῖς μακρόθεν προσπλέουσι προφαινόμενος«. Καί τοι δὲ ἀνδρῶν ἡ Μονὴ αὕτη, ἐκαλεῖτο καὶ τὰ Παυλίνης, ὡς ἀπὸ τοῦ κτίτορος· διότι, σημειοῖ ὁ Βανδούριος, εἰς τὸ ὄνομα ταύτης συνέβη τὸ ἐναντίον, παρ' ὅ,τι εἰς τὸ τῆς γυναικείας Μονῆς τοῦ Προκοπίου. Διότι ἐκείνη μὲν ἐπεκλήθη ἀρσενικῶς, καί τοι κτίσμα τῆς Προκοπίας, συζύγου τοῦ Σταυρακίου· αὕτη δὲ θηλυκῶς, κατ' ἄγνοιαν πάντως τῶν ὀνομάτων τῶν πρώτων αὐτῶν κτιτόρων.

Αὕτη εἶνε πιθανῶς ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Κοσμά ἡ τῶν Ἀναργύρων, ἣν » πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ ἁστέος, πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς τοῦ ἡλίου, » λαμπρὰν ἐδομήσατο Μιχαὴλ ὁ Παφλαγών, ὁ ἀποπνίξας καὶ διαδεξάμενος Ῥωμανὸν τὸν Ἀργυρὸν, οὐ πᾶσαν κρηπίδα καταβαλόμενος, ἀλλὰ » μείζονας θεμελίους περιβαλόμενος· ἦν γὰρ ἐκεῖσε σηκός, λαμπρότητα » μὲν οὐδεμίαν ἔχων, οὐδ' ἐπίσημος τῇ κατασκευῇ. Τοῦτον ἐκεῖνος εἰς κάλιον μεταθέμενος σχῆμα, καὶ περιβολὰς ἔξωθεν ποιησάμενος, τείχεσσι τε » περιβαλὼν, καὶ οἰκοδομημάτων λαμπρύνας κατασκευαῖς, ἀσκητήριον θεῖον » ἀπέδειξε», καὶ ἐν αὐτῷ κατέφυγε, παραιτήσας μετὰ ὀκτὼ περίπου ἔτη τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ ἐνδυσάμενος τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότος, καὶ ἐν αὐτῇ ἐτελεύτησε τῇ 10 Δεκεμβρίου τοῦ 1041, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς, » εἰσιόντι κατὰ τὴν λαιὰν πλευρὰν, ἔξωθεν » τοῦ δῆματος», κατὰ τὸν Ψελλόν(1).

Ἰσως δὲ αὐτός εἶνε καὶ ὁ ναός τῶν ἁγίων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ, τὸν ὁποῖον ἔκτισεν ἐν τῷ Ζεύγματι Πρόκλος ὁ ΚΠ πατριάρχης. Ζεύγμα δὲ ὠνομάσθη τὸ μέρος τοῦτο διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Βορβύσου γέφυραν, περὶ ἧς θέλομεν διαλάβει μετ' ὀλίγον, ἄλλο παρὰ τὸ προειρημένον Ζεύγμα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου.

Ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, οὐ μόνον ὡς ἐπὶ λόφου κειμένη, » ὥσπερ ἐν ἄκρο-» πόλει», κατὰ τὸν Προκόπιον, ἀλλ' ὡς καὶ τείχη στερεὰ ἐχούσῃ (ὅθεν καὶ Φρούριον ἀπλῶς καλεῖται ὑπὸ τοῦ Βρυεννίου), κατῴκησεν, ἀδεία τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σταυροφόρων Βοεμουδός, ὁ μετὰ ταῦτα ἡγεμὼν Ἀντιοχείας, υἱὸς Ῥομπέρτου Γκυσκάρ-

(1) Ἰστορ. Βιβλ. Δ'.

δου, τοῦ Δουκὸς τῆς Ἀπουλητίας, ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθε μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Godefroy de Bouillon Σταυροφόρων εἰς τὴν ΚΠ, καὶ διὰ τοῦτο οἱ Λατῖνοι ἔπειτα, κύριοι γενόμενοι τῆς πόλεως, ὠνόμασαν αὐτὴν Καστέλλιον Βοιμούνδου (Chaster Buimont), qui ere une Abaie close de murs, κατὰ τὸν Βιλαρδουίνον. Ὁ δὲ Φούλκων τὴν ὀνομάζει καὶ » Καστέλλιον τοῦ Καρόλου », ὅθεν ἡ παρὰ τισι τῶν Βυζαντινῶν ἐσφαλμένη ἰδέα, ὅτι ὠκοδομήθη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ἐλθόντος δὴθεν εἰς ΚΠ. Αὐτὸ ἐπομένως εἶναι φαίνεται καὶ τὸ » Καστέλλιον τῶν Φραντζέζιδων », τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Δούκας. Ὅτι ὁμοίως ὁ Δουξ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς εὗρέθη ἐν αὐτῇ κεκρυμμένος ἀλούσης τῆς πόλεως, ὅθεν συμβιβάζεται οὔτε μὲ τὰ ἄλλα συμβάντα τῆς ἀλώσεως ταύτης, οὔτε μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον. Τόσον δὲ μόνον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι, ἐὰν τῷ ὄντι ὁ Νοταρᾶς εὗρέθη κλεισμένος εἰς φρούριον καλούμενον ἀπὸ τῶν Φραντζέζων, τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερε τις τῶν τοῦ Πενταपुरγίου πύργων, ὅπου εἶδομεν ὅτι ἦτον κλεισμένη ἡ οἰκογένεια τοῦ Δουκός.

Τοῦ κτίτορος τῆς Μονῆς ταύτης Παυλίνου (τὴν ὁποίαν ἐκρήμνισαν κατὰ μέρος τῷ 1306 ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, διὰ φόβον μήπως ὀχυρωθῶσιν ἐν αὐτῇ οἱ ἐπικείμενοι ἔξωθεν ἐναντίοι) φαίνεται μυθιστορικὸν ὅλως, καὶ τοι οὐκ ἀπίθανον, τὸ πάθημα. Εὐγενὴς εἶπερ τις καὶ ἄλλος (1), λάτρης τῶν Μουσῶν ἑνθερμος, προικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ ὠραϊότητα καὶ μὲ πνεῦμα, συνανेत्रάφη μὲ τὸν Θεοδόσιον τὸν Νεώτερον ἐκ παιδός, καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τόσῃ ἐμπιστοσύνην, ὥστε τίποτε μυθιστορικὸν ὅθεν ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ αὐτοῦ. Γνωστὸν εἶναι ἀφ' ἐτέρου τὸ ἱστορικὸν τῆς Εὐδοκίας τῆς τοῦ Θεοδοσίου συζύγου· θυγάτηρ σοφοῦ τινος Ἀθηναίου, τοῦ Λεοντίου ἢ Λέοντος (2), εἶδε μὲ ἐκπληξίν τῆς ἀποκληρουμένην ἑαυτὴν τῆς πατρικῆς οὐκ εὐκαταφρονήτου περιουσίας, κατὰ διαθήκην τοῦ πατρός τῆς, ὅς τις εἰς μὲν τοὺς δύο τῆς ἀδελφούς, Οὐαλέριον καὶ Ἀέτιον, ἀφῆκεν ὅλην τὴν περιουσίαν, εἰς αὐτὴν δὲ, ἀντὶ παντός ἄλλου πλοῦτου, μόνον τὴν τύχην τῆς (3) καὶ ἑκατὸν χρυσοῦς, τῶν ὁποίων ἀπεστέρησαν αὐτὴν ἐπίσης οἱ ἀδελφοί τῆς. Προσδραμοῦσα εἰς τὴν ΚΠ μὲ τὴν ἐκ μητρὸς θείαν τῆς ἵνα εὕρῃ δικαιοσύνην παρὰ τῇ διοικήσει τότε τοῦ Κράτους, τῇ ἔμφρονι Πουλχερίᾳ, κατέλυσε εἰς τοῦ φιλομούσου Παυλίνου τὸν οἶκον, διὰ τὴν ὑπόληψιν βέβαια, καὶ ἰσως γνωριμίαν τοῦ πατρός τῆς πρὸς τὸν Παυλίνον, καὶ δι' αὐτοῦ παρουσια-

(1) Κατὰ τὸ Συναξάριον τοῦ Ἁγίου Ζωτικοῦ (31 Δεκεμβρ.), ἦτον ἀνεψίος τοῦ Μαγιστριανοῦ Ἀρμάτου, ἐνὸς τῶν ἐκ Ῥώμης μετοικισθέντων εἰς ΚΠ δώδεκα συγκλητικῶν, » ὧν καὶ αἱ ἐπωνυμίαι ἐν τοῖς εὐαγέσιν οἰκοῖς μέχρι σήμερον ἐπικέκληνται ». (2) Ἄλλοι τὸν ὀνομάζουσιν Ἡράκλειτον. (3) Διότι τότε ὅλοι οἱ πεπαιδευμένοι ἦσαν Φιλόσοφοι, καὶ ἐπομένως, κατὰ τὴν κοινὴν ἰδέαν, καὶ προφηταὶ καὶ μάγαι.

σθείσα εἰς τὴν Αὐλὴν, προσήλωσεν εἰς ἑαυτὴν ἡ Ἀθηναῖς (τοῦτο ἦτον τότε τὸ ὄνομά της), διὰ τε τὸ κάλλος, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν παιδείαν της, τὰ ἐλέμματα τῆς Αὐγούστης, καὶ ἐκρίθη ἀξία τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, νυμφευθεῖσα, συμπράττοντος τοῦ Παυλίνου, τὸν Θεοδοσίον, ἀφ' οὗ πρότερον ἐβαπτίσθη· διότι ἦτον, καθὼς καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά της, εἰδωλολάτρεις, ἢ, καθὼς ἔλεγον τότε, Ἑλληνίς. Σχέσεις ἐπομένως εὐγνωμοσύνης, καὶ πολὺ μᾶλλον σχέσεις φιλολογίας συνέδεον τὴν Εὐδοκίαν μετὰ τὸν Παυλινόν, καὶ αὐτὰς καθιέρωσε τρόπον τινὰ ἡ ἀδελφικὴ πρὸς αὐτὸν τοῦ συζύγου της φιλία. Πολλάκις βέβαια τὸν συνεβουλεύθη ποιοῦσα τὰ Ὀμηρὸκεντρα (ἐὰν ἦνε, καθὼς θρυλλεῖται, ταύτης μᾶλλον ἢ τῆς τοῦ Ῥωμανοῦ Εὐδοκίας ποιήματα)· πολλάκις δὲ δι' αὐτοῦ διένεμε τὰς χάριτάς της εἰς ἑνδεεῖς καὶ ἠπορημένους, γνωρίζουσα ἐκ πείρας πόσον δυσπρόσιτος εἶνε εἰς τὴν συνεσταλμένην ἑνδεῖαν ἡ βαθμὶς τοῦ θρόνου. Πόσοι τῶν δυστυχῶν δὲν ἠυλόγησαν τὸ ὄνομα τῆς Εὐδοκίας καὶ τοῦ Θεοδοσίου, μεσιτεύοντος τοῦ Παυλίνου! πόσους τῶν Μουσῶν θιασώτας δὲν ἐνεψύχωσαν αἱ εὐεργεσίαι τῆς θυγατρὸς τοῦ Λεοντίου διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Παυλίνου! Ἀλλὰ τὴν νῆνεμον ἁρμονίαν ταύτην μία μόνη τυχαία ῥιπὴ μετέβαλεν εἰς καταιγίδα. Ἦτον ἡ ἐορτὴ τῶν Θεοφανείων, καὶ τοῦ βασιλέως ἀπερχομένου εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, πενιχρὸς τις ἄνθρωπος ἐξ Ἀσίας προσέφερεν αὐτῷ καθ' ὁδὸν μῆλον ὑπερφυῆς μεγέθει· καὶ εἰς αὐτὸν μὲν ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἔδωκε διοίκησιν ἐπαρχίας, καθὼς διηγοῦνται διὰ τὸν παλαιὸν ἐκείνον βασιλέα τῆς Περσίας, ἀλλὰ νομίσματα ἑκατόν· τὸ δὲ μῆλον ἀπέστειλε τῇ Αὐγούστη, καὶ αὕτη τῷ Παυλίνῳ, καὶ ὁ Παυλίνος, μὴδὲν εἰδὼς μήτε ὑποπτεύων, τῷ Αὐτοκράτορι. Καὶ ἕως ᾗδε τὸ πρᾶγμα ἐχώρησε φυσικὸν δρόμον. Ἀλλ' ὅταν, ἐρωτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου ἡ Εὐδοκία περὶ τοῦ μήλου, ἔκρυψε τὴν ἀλήθειαν, εἰποῦσα καὶ προσομόσασα μάλιστα, καθὰ λέγεται, καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνδρός της, ὅτι τὸ ἔφαγεν, ὅλα τῆς ζηλοτυπίας τὰ βέλη ἐπήχθησαν εἰς τοῦ Θεοδοσίου τὴν καρδίαν, καὶ ἡ ἐκδίκησίς του δὲν ᾔθελεν ἴσως ἀναγνωρίσῃ ὅρια, ἐὰν ἡ Πουλχερία δὲν ἀνεχαίτιζε τὴν ὁρμὴν του, περιορίσασα εἰς φυγάδευσιν μόνην τὴν κατὰ τῆς Εὐδοκίας ἀπόφασίν του. Τὸν δὲ Παυλινόν, προσφυγόντα εἰς τινὰ τῶν ναῶν καὶ ἀναλαβόντα τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ὅχι μόνον δὲν ἐθυσίασε τότε, καθὼς λέγουσί τινες, εἰς τὴν ὀργὴν του ὁ Θεοδοσίος, ἀλλὰ καὶ ἐσέβετο καὶ ἐτίμα, πεισθεὶς μετὰ ταῦτα περὶ τῆς ἀθωότητός του, τῆς ὁποίας ἀπόδειξις ἀναντίρρητος ὑπῆρχεν αὐτῇ καὶ μόνῃ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴ τοῦ μήλου. Ἡ Εὐδοκία ὅμως, πληγείσα ἀμετακλήτως εἰς τὴν ὑπόληψίν της, ἐγκατεβίω εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἀπερχομένη ἀφῆκεν ἰχνη μεγαλοπρεπείας τῷ ὄντι βασιλικῆς εἰς τε τὴν Ἀντιόχειαν καὶ πιθανῶς καὶ εἰς τὴν πατρίδα της τὰς Ἀθήνας. Ἀνφοδόμησε δὲ καὶ τὰ τεῖχη τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλ' ὅχι βέβαια ἵνα πληρωθῇ

τὸ ῥητόν: »Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών, καὶ οἶκον
»δομηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ.« διότι ὁ σχηματίσας τὸ ἀνούσιον λογο-
παίγνιον τοῦτο ἔπρεπε νὰ μὴ λησμονήσῃ συγχρόνως καὶ ὅτι οἱ ψαλμοὶ
τοῦ Δαβὶδ ἐποιήθησαν εἰς τὸ Ἑβραϊκόν.

Καὶ ἤδη πλησιάζοντες εἰς τὸν ποταμὸν, σημειοῦμεν ὅτι ἐνταῦθα, »ἐν
»τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου«, κατὰ τὸν Διονύσιον, ἔκειτο ἡ Ἀργυρᾶ κα-
λουμένη Λίμνη καὶ κατὰ παραφθορὰν

Γυρολίμνη.

σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν λιμναζόντων ἐκεῖ ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, ἡ αὐτὴ
ἴσως καλουμένη καὶ Πίσσα (ποτίστρα), τὴν ὁποίαν ἀναφέρει (1) ὁ Καν-
τακουζηνὸς, καὶ Τὰ Λιμπιδαρίου (2), διὰ τὴν διαύγειαν (limpitu-
dina) τῶν ὑδάτων τῆς, ἀναλόγως μὲ τὴν Ἑλληνικὴν τῆς ἐπωνυμίας.

Περὶ τὴν λίμνην ταύτην ὑπῆρχον τὸ πάλαι καὶ παλάτια, τὰ ὁποῖα »πάν-
»τελῶς ἐξηρίπωσαν« οἱ Σταυροφόροι, σκηνώσαντες ἐν αὐτοῖς, καθὼς δι-
ηγεῖται ἡ Ἄννα. Τὴν θέσιν δὲ τῶν παλατίων τούτων, καὶ ἐν γένει τοῦ
στρατοπέδου τῶν Σταυροφόρων, τοπογραφικώτερον διορίζει ὁ Χωνειάτης,
»Περὶ τὸ γεώλοφον, λέγων, ἀφ' οὗ περ ὁρατὰ μὲν τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀ-
»νάκτορα, ὅποσα νένευκε πρὸς ἐσπέραν, περὶ δὲ γε τὴν τούτου ὑπόδασιν
»ὑπτιάζει τις αὐλεις, πρὸς μεσημβρίαν μὲν εἰς τὸ τεῖχος λήγουσα, ὅπερ
»ἔρυμα τῶν ἀρχείων ὁ βασιλεὺς ἀνήγειρε Μανουήλ, κατὰ δὲ βορρᾶν ἀνε-
»μον τῇ θαλάσῃ ἐγγίζουσα. Μικροῦ γοῦν διομιλεῖσθαι εἶχον οἱ ἐν τοῖς
»τείχεσι τοῖς ἐν ταῖς σκηναῖς, περὶ τὴν Γυρολίμνην στρεφομένοις«.

Ἐδῶ ἦσαν καὶ »Οἱ βασιλικοὶ Ἰππόσταθμοι«, τοὺς ὁποίους
ἀναφέρει καὶ ἡ Ἄννα (3), ὅπου καὶ τῶρ ἐκβάλλουσιν ἐν πομπῇ κατ' ἔτος τῇ
23 τοῦ Ἀπριλίου τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἵππους, ἵνα βοσκήσωσι τὴν χλόην
εἰς τὰ ἐκτεταμένα ταῦτα παραποτάμια λιβάδια. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῆς
βασκανίας, τὴν ὁποίαν εἰς τὰ μέρη ταῦτα πιστεύουσι καὶ χριστιανοὶ καὶ
Τοῦρκοι ἀνενδοιάστως (καὶ τῇ ἀληθείᾳ, τίς δύναται ἐν πεποιθήσει νὰ δι-
σχυρισθῇ ὅτι ἔχουσιν ἄδικον;), οἱ ἐκλεκτότεροι τῶν ἵππων ἐξάγονται πρὶν
ἐξημερώσῃ, μήπως ἰδῶν τις τοὺς ὁμματιάσῃ, ἀπαράλλακτα καθὼς
πρὸ δεκαοκτῶ αἰώνων ἔλεγεν ὁ Οὐιγγίλλιος :

»Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.«

Μικρὸν δὲ ἀνωτέρω εἶνε τὰ χωρίδια Ἀίναλὺ - καβὰκ καὶ Μπα-
χαριέ, καὶ εἰς τὸ πέρας ἤδη τοῦτο παντὸς τοῦ κόλπου ἐκβάλλουσιν
ἠνωμένοι οἱ ποταμοὶ

(1) Βιβλ. Γ', δ'. (2) Ὃπου ἐστρατοπέδευσεν Ἀνδρόνικος ὁ Νεώτερος, πολιορκῶν τὴν ΚΠ
ἐναντίον τοῦ πάππου του. (3) Βιβλ. Β'.

Κύδαρις καὶ Βορβύσης

(Κιαρχίτ-χανέ).

Τούτων ὁ μὲν Κύδαρις, πηγάζων μίλια τέσσαρα ὑπεράνωθεν τοῦ χωρίου Πύργου, καὶ καταρρέων ἀπὸ δυσμῶν θερινῶν, ἀφ' οὗ ποτίσῃ μεμονωμένην τινὰ κοιλάδα, περὶ τὴν εἴσοδον τῆς ὁποίας κεῖται τὸ χωρίον Ἀλῆ-μπεη-κιοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρωνυμεῖται παρὰ τοῖς Τούρκοις ὁ ποταμὸς, καὶ εἰς τὸ ὅποιον καταλήγει ἄλλη κοιλάς, ἀρκετὰ θαθεῖα, ἀρχομένη ἐκ μεσημβρίας, καὶ διατρέξῃ πέντε ὥρων διάστημα ἐντὸς ἀναπεπταμένης κοίτης, δεχόμενος διάφορα ἄλλα ρυάκια, ἐνοῦται μικρὸν κάτωθεν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐνηδητηρίου μὲ τὸν Βορβύσιν (1). Οὗτος δὲ, πηγάζων ὑπεράνωθεν τοῦ ἐν τῷ Βελιγραδίῳ ἀγωγοῦ, καὶ ρέων ἀπὸ βορρᾶ καὶ δυσμῶν σκολιὸς ἐπὶ 12-15 μίλια, τὸ μὲν παλαιὸν αὐτοῦ ὄνομα ἔχει ἀπὸ Βορβύσου ἢ Βορβύσου, ἥρωός τινος ἰθαγενεῖς, ὃν οἱ μὲν λέγουσι παιδαγωγὸν γενέσθαι τοῦ Βύζαντος, οἱ δὲ ὁδηγὸν τῶν Ἀργοναυτῶν· τὸ δὲ Τουρκικόν, ἀπὸ τοῦ παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ κειμένου ποτὲ χαρτουργείου (κιαρχίτ-χανέ), τὸ ὅποιον ἐσώζετο καὶ ἐπὶ Γυλλίου, ὃς τις λέγει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Πετεινοχώριον (2), ἀπὸ τοῦ περὶ τὰς πηγὰς αὐτοῦ σωζομένου καὶ σήμερον ὑπ' αὐτὸ τὸ ὄνομα χωριδίου. Ἐνοούμενος δὲ μὲ τὸν Κύδαριν, τὸ μὲν θέρος καταρρέει πρὸς καὶ ὑπτιος, ὥστε πούποτε σχεδὸν ὁρμῇ φαίνεται κινούμενος· τὸν δὲ χειμῶνα, καὶ μάλιστα »τῷ Φεβρουαρίου μηνί«, κατὰ τὸν Κωδινόν, πολὺς καὶ ὀρμητικὸς. Εἶνε δὲ, κατὰ τὸν Τουρνεφόρτιον, πλεῦσιμος ἐπέκεινα τῶν τεσσάρων μιλίων.

Ἡμίσειαν δὲ λεύγαν περίπου ἀνωτέρω τῆς συμβολῆς αὐτῶν, περιεχλείσθη τῷ 1722-24 τὸ κῦτος τοῦ Κυδάρεως ἐντὸς αὐλακὸς τινος κατ' εὐθείαν διατετμημένης εἰς 800 πήχεων ἑκτασιν, ἐχούσης ἐκατέρωθεν αὐτῆς κρηπίδα λαξευτῶν λίθων, καὶ σκιαζομένης ἐν εἰδεί θόλου ὑπὸ συκομορεῶν, αἰγείρων, πετελεῶν καὶ ἄλλων δένδρων φυτευθέντων κατὰ γραμμὴν ὑπὸ τοῦ περιφήμου Βεζίρου Δαμάτ-Ἡβραήμ-πασσᾶ πρὸς χάριν τοῦ πενθεροῦ 'του Σουλτάν-Ἀχμέτ τοῦ Γ', οἰκοδομήσαντος, μικρὸν μὲν ἀνωτέρω τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν, καὶ τὸ ὠραιότατον ἐκεῖνο παλάτιον, ἀπομίμημα δὴθεν τῶν Βερσαλίων καὶ τοῦ Φονταῖν-Βλῶ, ιδίως δὲ τοῦ παλατίου Μαυρῶ, κατὰ τὰ σχέδια τὰ ὅποια ἔφερεν ἐκ τῶν Παρισίων ὁ σταλὲς ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου πρέσβυς Μεχμέτ-ἐφέντης (3)· πλησίον δὲ τοῦ χωρίου Ἀλῆ-μπεη-κιοῦ, μέχρι τοῦ ὁποίου ἀναπλέεται ὁ Κύδαρις, τρεῖς εὐρυχώρους μαρμαρίνας δεξαμενὰς μὲ μαρμάρινα ὀλόγυρα καθίσματα, ὑπὸ τὴν δροσερω-

(1) Ὁ Σουλῆδας (ἐν φ. Ἡράκλειος), ἐξευγενίσαι θέλων ἴσως τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ παιτικώτερον, τὸν γράφει Βορβύσιν, ὡς ἑαυτὸν (= ἑαυτὸν) δηλονότι εὐασπὸν (= εὐθὺν) ἔχοντα, Βαθυδίνην.

(2) Γραφόμενον ἑσφαλμένως εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Γυλλίου Peclinochorium.

(3) Περὶ οὗ ἴδε ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Τυπογραφείου τοῦ Σκουτάρειος εἰς τὸ Β' Μέρος.

τάτην σκιάν πυκνῶν δένδρων. Τὸ κάθισμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἦτον ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Σουλτάν-Ἀχμέτ περίπατος, ἐπωνομάσθη, κατὰ πρότασιν τοῦ ιστοριογράφου Ῥασσίδ, Χοσρέθ-ἄμπάδ (Χοσρόου κτίσμα). Κατὰ μίμησιν δὲ καὶ πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ γαμβροῦ 'του, ᾠκοδόμησαν καὶ ὅλοι οἱ μεγιστᾶνες περὶ τὰς δύο ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ὠραιότατα περίπτερα μὲ τερπνοτάτους λειμῶνας· ἀλλ' ὅλα ταῦτα ἔγιναν εἰς δύο ἡμέρας παρανάλωμα τῆς μανίας τῶν Γενιτσάρων, ἐπαναστάντων τῷ 1729-1730, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πατρῶνα-Χαλὶλ, καὶ ἐκβαλόντων τοῦ θρόνου τὸν Σουλτάνον.

Τὸ παλάτιον δὲ τοῦ Κιαχγίτ-χανέ, τὸ ὁποῖον ἐπωνομάσθη Σα ἄδ-ἄμπάδ (εὐδαίμων οἰκοδομή), σύγκειται κυρίως ἐκ τριῶν περιπτέρων ὠραιότατων, κατεσκευασμένων κατὰ τὸν Ἀσιατικὸν τρόπον, τοῦ μὲν κατὰ μέσον τῆς αὐλακος, τῶν δὲ ἄλλων εἰς τὰς δύο αὐτῆς ἄκρας. Τὸ δὲ κυρίως διαίτημα τοῦ ἀνακτόρου τούτου ἔχει σχῆμα σταυροειδές, ἐπιστηριζόμενον ὁλόγυρα εἰς δεκαεῖς μαρμαρίνους κίονας, καμαροειδῶς διατεθειμένους· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ βλέπει πρὸς μίαν ὠραίαν μαρμαρίνην δεξαμενὴν, ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ὁποίας ὑψοῦνται δύο ἀγγεῖα, χαριέστατα ἐσχηματισμένα κατὰ μίμησιν ἀρχαιοτρόπον, καί τις κίων στρεπτός (ἐλικοειδής), ἔχων ἀντὶ ἐπιστυλίου τέσσαρας κεφαλὰς πελαργῶν, τῶν ὁποίων ἐκάστη σχηματίζει ἓνα σίφωνα. Περὶ τὰς ὄχθας δὲ τῆς δεξαμενῆς ταύτης, ἥτις ἑρέχει τοὺς τοίχους τοῦ χαρεμίου, ἰδρυνται κιονάρια ἀρχαίου πορφυροῦ καὶ πρασίνου λίθου πρὸς ἀπόδεσιν τῶν ἀπογείων σχοινίων. Τὸ δὲ νερὸν, πρὶν χυθῆ εἰς τὴν φιάλην ταύτην ἀπὸ τῆς ὑπὲρ αὐτὴν διώρυγος, καταπίπτει κελαρύζον ἀπὸ δύο μαρμαρίνων διαφραγμάτων, τὰ ὁποῖα, διατέμνοντα κατὰ πλάτος τὸ ρεῖθρον τοῦ ποταμοῦ, σχηματίζουν, διελαζευμένα κογχοειδῶς, καταρράκτας ἀλλεπαλλήλους διὰ τῶν διαφόρων αὐτῶν βαθμίδων. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἐνὸς τῶν εἰς τὰς ὄχθας τῆς διώρυγος περιπτέρων, κατεσκευάσται ὑπὸ κατάχρυσον καὶ φατνωματικὴν ὀροφὴν, ἄλλῃ δεξαμενῇ, ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς ὁποίας λεπτοὶ πίδακες ὕδατος καταπίπτουσι δραγματοειδῶς ἐπὶ μαστοειδοῦς τινος μαρμαρίνου δοχείου, καὶ ἀπ' αὐτοῦ διαχέονται πανταχόθεν.

Τὸ παλάτιον τοῦτο, ἀφ' οὗ περὶ τὰ 1814 μετεκοσμήθη ἐπισκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Μαχμούτ ἐπὶ τὸ κομψότερον καὶ εὐρυχωρότερον, παρῇ μελήθη μετὰ μερικὰ ἔτη, ἐπισύραν καθ' ἑαυτοῦ τὴν ἀπέχθειαν τοῦ Σουλτάνου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν καρδίαν διήγειρεν, ὡς λέγουσι, θλιβεράς ἀναμνήσεις, καὶ ἔκτοτε μένει κατηργημένον καὶ ἔρημον. Πρότερον δὲ ἐν αὐτῷ διῆγεν ὁ Σουλτάνος συνήθως τὰς πρώτας τοῦ ἔαρος ἡμέρας μὲ τὸ χαρῆμιόν 'του, καὶ τότε ὅλα τὰ περίξ ἦσαν ἄβυστοι, φρουρούμενα ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τῆς Αὐλῆς, περιπολούντων ἀγρύπνως εἰς μακρὰς ἀποστάσεις.

Ἐκεῖ ἐδέχετο καὶ τὴν θελκτικωτάτην ἐκείνην ἀναφορὰν, τὴν ὁποίαν ἔφερε πρὸς αὐτὸν περιστέριον, προσηρτημένην εἰς τὸν λαιμόν του, ὡς ἐκ μέρους δὴθεν τῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα, νεοττοτροφοῦντα κατ' ἐκείνην τοῦ ἔτους τὴν ὥραν, παρεκάλουν τὸν Σουλτάνον νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς κυνηγούς. Τελετὴ βιωφελεστάτη, τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα καὶ τὸν σκοπὸν εἶθε νὰ ἐμιμοῦντο καὶ οἱ ἡμέτεροι, τῶν ὁποίων ἡ κατὰ τοῦτο ἀμεριμνία κινδυνεύει νὰ ἐξαλείψῃ τῶν περδίκων ἰδίως τὸ γένος ἀπὸ τῶν τοῦ Αἰγαίου νήσων, ὅπου ἡ γινομένη τὸ Πάσχα τῶν ὠν αὐτῶν θραῦσις εἶνε ἀνυπολόγιστος!

Ἀνωτέρω δὲ τοῦ Νυμφαίου τούτου, πρὸς τὴν δεξιὰν τοῦ Κυδάρους ὄχθην, ὄλη ἡ πεδιάς, ὠμαλισμένη πρὸς στάθμην, καὶ ὀνομαζομένη διὰ τοῦτο Τσιρπιτζή-τσάιρ, ἦτον ἀνειμένη, μέρος μὲν πρὸς τὰς ἀκοντοβολίας (τζιρίτ), μέρος δὲ πρὸς τὰς ἐξασκήσεις τῶν Πυροβολιστῶν.

Περὶ δὲ τὸ πέρας τῆς αὐλακος διαβαίνων τις διὰ ξυλίνης γεφύρας, φθάνει εἰς τὸ χωρίδιον τοῦ Κιαγχιτ-χανέ, κείμενον τὸ μὲν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τὸ δὲ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Βορβύσου ὄχθης, ὅπου γαλακτοურγοῦνται τὰ ὠραιότερα ἰουγούρθεια, ἐξ αἰτίας τῆς ἀφθόνου βοσκῆς τῶν πέριξ.

Τὸ τερπνότατον τοῦτο λιβάδιον, κατεσκιασμένον ὑπὸ πυκνῶν καὶ καταπρασίνων δένδρων, τὰ ὁποῖα διατηρεῖ θάλλοντα δι' ὅλου τοῦ θέρους ἡ ὁρόσος τοῦ ποταμοῦ, εἶνε ὁ συνηθέστερος περίπατος τῶν Τουρκικῶν χαρμενίων καὶ τῶν παροίκων Εὐρωπαϊῶν τοῦ Πέραν, ὅσοι δὲν μετοικοῦσι τὸ θέρος εἰς τὸ Κατάστενον.

Περὶ τὰς ἐκβολὰς δὲ ἤδη τοῦ ποταμοῦ σχηματίζονται τεσσαράκοντα καὶ ἐπέκεινα νησίδες, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπαγεῖς, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ στηριχθῇ τοῖς ποσὶν ἐπ' αὐτῶν ἐνίων. Εἶνε δὲ πᾶσαι κατάφυτοι μὲ καλάμια, καὶ ἡ πρώτη αὐτῶν ἀρχεται ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ λόφου τοῦ μεταξὺ τῶν δύο ποταμῶν, προῖοθσα εἰς 600 ὡς ἔγγιστα βημάτων μῆκος· αἱ δὲ λοιπαὶ διαιροῦνται ὑπὸ στενῶν καὶ τελματωδῶν εὐρίπων, οἳ τινες πρό πολλοῦ ἤθελον ἤδη εἶναι συγκεχωσμένοι ὑπὸ τῆς ἀενάως μεταφερομένης ἰλύος, ἐὰν δὲν ἀνωρύσσετο αὕτη ἀδιακόπως ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ πλησίον πλινθοποιεῖα καὶ κεραμεῖα. Ἐν τοῖς καλαμῶσι δὲ τῶν νησίδων τούτων κατήρχοντο, φαίνεται, πρὸς νομὴν τὸ πάλαι αἱ ἔλαφοι, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ χρησμοῦ, ἐκλιποῦσαι μετὰ ταῦτα τὸν τόπον συνοικισθέντα καὶ συνεκλιπόντων τῶν πλησίον δασῶν. Καθὼς ἀφ' ἐτέρου καὶ οἱ κέφαλοι ἡγρεύοντο παμπληθεῖς τὸ θέρος διὰ ψιάθων ἐντὸς τῶν εὐρίπων τούτων ἐπὶ Γυλλίου.

Ὁ δὲ λόφος, ὁ διαχωρίζων, ὡς εἴπομεν, ἄμφω τοὺς ποταμούς, σχηματίζει περὶ τὴν συμβολὴν αὐτῶν κατωφερὲς ἀκρωτήριον, ἐκτεινόμενον εἰς 1100 βήματα, καὶ καλούμενον ὑπὸ τοῦ Διονυσίου Δρέπανον, κοινῶς

δὲ νῦν Τασσλὺ-μπουρούν. Περὶ τὴν κορυφὴν δὲ τοῦ λόφου ἦτον τὸ Βουκόλιον τοῦ Διονυσίου, τῆς ἐπωνυμίας τοῦ ὁποίου τὴν αἰτίαν προεξεθέμεθα ἐν τοῖς περὶ κτίσεως τοῦ Βυζαντίου. Μὲ τὴν κατάστασιν ταύτην τῶν τόπων συμφωνεῖ ἀκριβῶς καὶ ἡ ἐπομένη περιγραφή τοῦ Ν. Γρηγοῤᾤ: » Περὶ αὐτὰς δὲ ἤδη τὰς τοῦ ποταμοῦ ἐκβολὰς, ἐνθα καὶ τοῦ » πορθμοῦ τὸ πέρας ἐστίν, ἐξ ἀντιπεριστάσεως τῶν δύο περάτων, τοῦ τε » ποταμοῦ καὶ τοῦ θαλαττίου κόλπου, πολλὴ συσσωρευομένη ψάμμος τε » καὶ ἰλὺς ἐκατέρωθεν, καὶ ἀποθινοῦσα τὸ στόμα, καὶ μόλις στενὴν τινα » καὶ δυσέμβολον ἀφιεῖσα διέχειαν βάθους, ὅσην δὴ καταβρέων ὁ ποταμὸς » ἐξ ἀνάγκης ῥήγνυσιν, ἐκατέρωθεν τὸ πᾶν εὖρος ἄβατον οὐ μόνον μεγάλαις » καταλείπει τριήρεσιν, ἀλλὰ καὶ ὅσα δίκροτ' ἂν εἴη καὶ κενὰ τῶν πλοίων«. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χαγάνος (χακκὰν) τῶν Ἀδάρων, ἐπιστρατεύσας τῇ πόλει, ἀπόντος τοῦ Ἡρακλείου εἰς Πέρσας, καὶ θέλων διαβιβάσαι τὰ μονόζυλα αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν τοῦ Σκουτάρους μέρος διὰ τοῦ κόλπου πρὸς διαπόρθμευσιν τῶν ἐκεῖσε ἐστρατοπεδευμένων Περσῶν, μετὰ τῶν ὁποίων συνεννόηθη, » οὐ συνεχωρεῖτο, λέγει τὸ Ἀλεξανδρ. Χρονικόν, ὑπὸ τῶν σκαφοκαράδων (τῶν Γραικῶν) καὶ διὰ τοῦτο ἀγωνιῶν, παρεσκεύασε χαλασθῆναι » ταῦτα κατὰ τὴν γέφυραν τοῦ Ἀγίου Καλλινίκου, ὡς τῶν τόπων ἐκεῖσε » ἐπιβράχων ὄντων, καὶ μὴ δυναμένων τῶν σκαφοκαράδων εἰσελθεῖν ἐκεῖσε. » Ἐμείναν δὲ οἱ σκαφοκαράβοι εἰς τὴν ὄψιν τῶν μονοζύλων ἀπὸ τοῦ ἀγίου » Κόνωνος πέραν, εἰς Πηγάς, μὴ συγχωροῦντες παρελθεῖν τὰ μονόζυλα. » Ἐπίσης καὶ ἐπὶ Καντακουζηνοῦ, πυρπολησάντων τῶν ἐν Γαλατῇ Λατίνων τὰς ἐν τῷ Κοσμιδίῳ ναυπηγουμένας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων τριήρεις, διεσώθησαν τρεῖς καὶ μόναι, » ἃς (λέγει ὁ Καντακουζηνός (1)) ἐπεὶ » τὸ κακὸν πάντα ἐπενέμετο, ἄραντες ἐξ οὗ κατεσκευάζοντο τόπου, διὰ » τοῦ κατὰ τὴν καλουμένην Πίσαν διόντος ποταμοῦ διαγαγόντες, ἀνελ- » χυσάν τε πρὸς τὴν χέρσον, καὶ φρουρὰν ἐκατέρωθεν ἐπιστήσαντες ἐφύ- » λαττον «.

Ἐπὶ τοῦ λόφου δὲ τούτου ἔκειτο, φαίνεται, τὸ πάλαι καὶ τὸ παλάτιον (» Βασίλειος καταγωγὴ, περίκυκλος τῇ θαλάσῃ καθ' ἐκατέρου μέρους«, κατὰ τὸν Μ. Ψελλόν), ὅπου διέτριβε θηρεύων ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, καὶ ἐδῶ ἴσως προσεβλήθη ὑπὸ ἀγριοχείρου· διότι ὁ τόπος ἦτον » ἀνδρὶ αὐ- » τάρκης θηρατικῷ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ βασιλεῖ τούτῳ«. Ἐδῶ πάντως, » ἐν » τῷ τῆς Σεμέστρης ὠμῷ καὶ τῇ τῶν ποταμῶν μίξει, ἀνήγειρε, κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὁ Βύζας τὸν ναὸν τῶν Διοσκούρων, » ἐν ᾧ καὶ λύσεις τῶν » παθῶν τοῖς ἀνθρώποις ἐγίνοντο «. Ἀφοῦ δὲ τὴν θέσιν τῶν Διοσκούρων κατέλαβον οἱ θεοὶ Ἀνάργυροι, οἱ χριστιανοὶ ἀσθενοῦντες ἐλάμβανον τὴν

(1) Βιβλ. Γ', δ'.

ἴσιν ὑπ' ἄλλο μὲν ὄνομα, εἰς τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο μέρος ὅπου καὶ οἱ πρόγονοί 'των εἰδωλολάτραι, καθὼς αὐτὸ τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη.

Ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου γέφυρα, διὰ τῆς ὁποίας διέβαινον »ἀπὸ τῆς καλουμένης Ἀντιπέραν εἰς τὴν Πανευδαίμονα«, καθὼς λέγει τὸ Ἀλεξάνδρ. Χρονικόν, εἶχε διάφορα ὀνόματα· διότι ἐλέγετο οὐχὶ μόνον Γέφυρα τοῦ Ἀγίου Καλλινίκου, ὡς εἶδομεν, ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς ναοῦ τοῦ Μάρτυρος τούτου, τὸν ὅποιον καταπεπτωκότα ἀνωκοδόμησε λαμπρότερον Βασίλειος ὁ Μακεδών· ἀλλὰ καὶ Γέφυρα τοῦ Κοσμιδίου, καὶ τοῦ Ἀγίου Μάμαντος, καὶ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, καὶ τῶν Βλαχερνῶν· περὶ δὲ τοὺς τελευταίους χρόνους Πετρογέφυρα, καὶ συχνότερα

Καμηλογέφυρον.

Τὴν κτίσιν ταύτης ὁ Διόνυσιος εἰς αὐτὸν τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου πατέρα Φίλιππον ἀναφέρει, τοποθετῶν αὐτὴν μετὰ τὸν καλούμενον Αὐλῶνα. »Ἐπεὶ γὰρ διὰ θαλάσσης οὐκ ἦν πρὸς τοὺς Βυζαντίους ἀξιόμαχος, ἐπεβάλετο διὰ ξηρᾶς ἑαυτῷ πορίσαι εὐχέρειαν, λίθους ἐμβαλὼν τῷ τέλματι, καὶ τῷ πλήθει τούτων κατισχύσας τῆς ἐν τῷ βάθει ἰλύος». Τὴν αἰτίαν τῆς γεφυρώσεως ταύτης, καὶ τοὶ ἄλλως ἀπιθάνου, ἐξεθέμεθα προϊστοροῦντες τὰ κατὰ τὸ Βυζάντιον. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος αὐτῆς μέρος ἦτον ξύλινον· διότι ὁ Ἰουστινιανὸς κατεσκεύασε ταύτην ἔπειτα λιθίνην με δώδεκα καμάρας, εἰ καὶ ὁ Χωνειάτης ὑπαινίττεται μίαν μόνην, ὁμοίαν εἶναι λέγων αὐτὴν τῷ μεγέθει τῇ ἐν Χαλκηδόνι. Καταστραφείσης δὲ καὶ ταύτης, ὡς φαίνεται, τῷ χρόνῳ, ἔμειναν μόνον αἱ ἀψίδες αὐτῆς, καὶ ἰδίως ἡ μεσαία, ἥτις, ἐξέχουσα τοῦ ὕδατος, καὶ σχηματίζουσα ὡς θυρίδα, ὠνομάζετο, κατὰ τὸν Χωνειάτην καὶ ἄλλους, Τρυπητὸς λίθος (1). Ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων (τῷ 1204) ἡ γέφυρα αὕτη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ὑπῆρχε, καὶ οἱ Γραικοὶ, ἀναχωροῦντες μετὰ τὴν ἐν τῷ Πέραν ἥτταν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἔκοψαν αὐτὴν ὀπισθεν αὐτῶν. Ὁ δὲ Γύλλιος λέγει (2) ὅτι αἱ ἀψίδες αὐτῆς διεκρίνοντο καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν 'του· ἀλλ' οὐκ ἐξεῖχον τοῦ ὕδατος, εἰμὴ κατὰ μερικὸς μῆνας τοῦ ἔτους, ὅταν ὀλιγόστευε δηλαδὴ τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ. Εἰς δὲ τὸν παρὰ τῶν ΚΚ. Κάουφερ καὶ Chevalier ἐκδοθέντα χάρτην τῆς ΚΠ σημειοῦται πινός τις (pile) τῆς γεφύρας ταύτης, σωζόμενος εἰς τὸ πρὸς βορρᾶν μέρος τοῦ ποταμοῦ· ὅθεν φαίνεται ὅτι ἦτον πολὺ κατωτέρω τοῦ σημερινοῦ ζεύγματος αὐτοῦ.

(1) Καθὼς ἀναφέρει ὁ P. Victor καὶ ἐν τῇ Π. Ῥώμῃ Lapidem pertusum. (2) Βιβλ. Δ' ς'.

Παρά τὴν τοῦ Φιλίππου γέφυραν ὑπῆρχε, κατὰ τὸν Διονύσιον, βωμὸς Νικαίου ἥρωος, καὶ τις κολποειδὴς τόπος, πρὸς ἀλιεῖαν ἐπιτήδειος, καλούμενος Νέος Βόλος. Κατὰ δὲ τὸν Κωδινὸν, ἐνταῦθα κατῴκησε Βασιλίσκος τις, ὃς ἦν τῶν ἀπὸ Νουμεριανοῦ Καίσαρος, καὶ ναὸν τοῦ Διὸς παμμεγέθη ἔκτισε, καταστραφέντα ὑπὸ Ζήνωνος τῷ 476. Ἀπὸ τοῦ Βασιλίσκου δὲ τούτου, ὃς τις ὁδὸν εἶνε ἄλλος παρὰ τὸν γυναικάδελφον Λέοντος τοῦ Α' καὶ θεῖον ἐκ μητρὸς τῆς γυναικὸς τοῦ Ζήνωνος, ἐκβαλόντα αὐτὸν καὶ τυραννήσαντα δύο περὶ που ἔτη, ἐπεκλήθη ἰσως καὶ ὁ ἐν τῷ Κοσμιδίῳ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων Ἐν τοῖς Βασιλίσκου, ὅπου ἦτον καὶ ἄλλος ναὸς τοῦ Ἀγίου Τρύφωνος, κτίσμα Ἰουστίνου καὶ Σοφίας. Ἰσως δὲ αὐτὸς ἔκτισε καὶ τὸ προειρημένον παλάτιον, ὅπου διέτριβε θηρεύων ὁ Ἰσαάκιος, καὶ τοῦ ὁποίου τὴν καλάρωσιν (la frise) μετέφερεν εἰς τὰ Λαύσου. Ἀλλ' ὁ Κωδινὸς προσθέτει ὅτι καὶ δράκων χαλκοῦς ἵστατο ἐνταῦθα, » καὶ διὰ τὸ λέγειν τινὰς δράκοντα οἰκεῖν τὴν γέφυραν, » παρθένοι ἐτύθησαν, καὶ πλήθη προβάτων καὶ βοῶν κτλ. « Αἱ δὲ μωρολογίαι αὗται, διὰ τῶν ὁποίων καταπαύομεν ἐνταῦθα, οὕτω τυχόν, τὸ πρῶτον τῆς ἐπιβολῆς ἡμῶν Μέρους, ὅπως ἐνθυμίζουσιν ὁποίους συγγραφεῖς εἴχομεν ὁδηγοὺς εἰς τὸ πολύπονον τοῦτο ἔργον. Εἴθε τοῦλάχιστον οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν, ἀναπνέοντες ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν τοῦ Κιαχγίτ-χανὲ δένδρων, ὅπου ἤδη τοὺς ἀναπαύομεν, τὰς δροσερὰς τοῦ ἔαρος αὔρας, ἵνα μὴ αἰσθανθῶσι κάμμίαν τῶν πικριῶν, ὅσας ἡμεῖς ἐδοκιμάσαμεν!

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α' ΜΕΡΟΥΣ

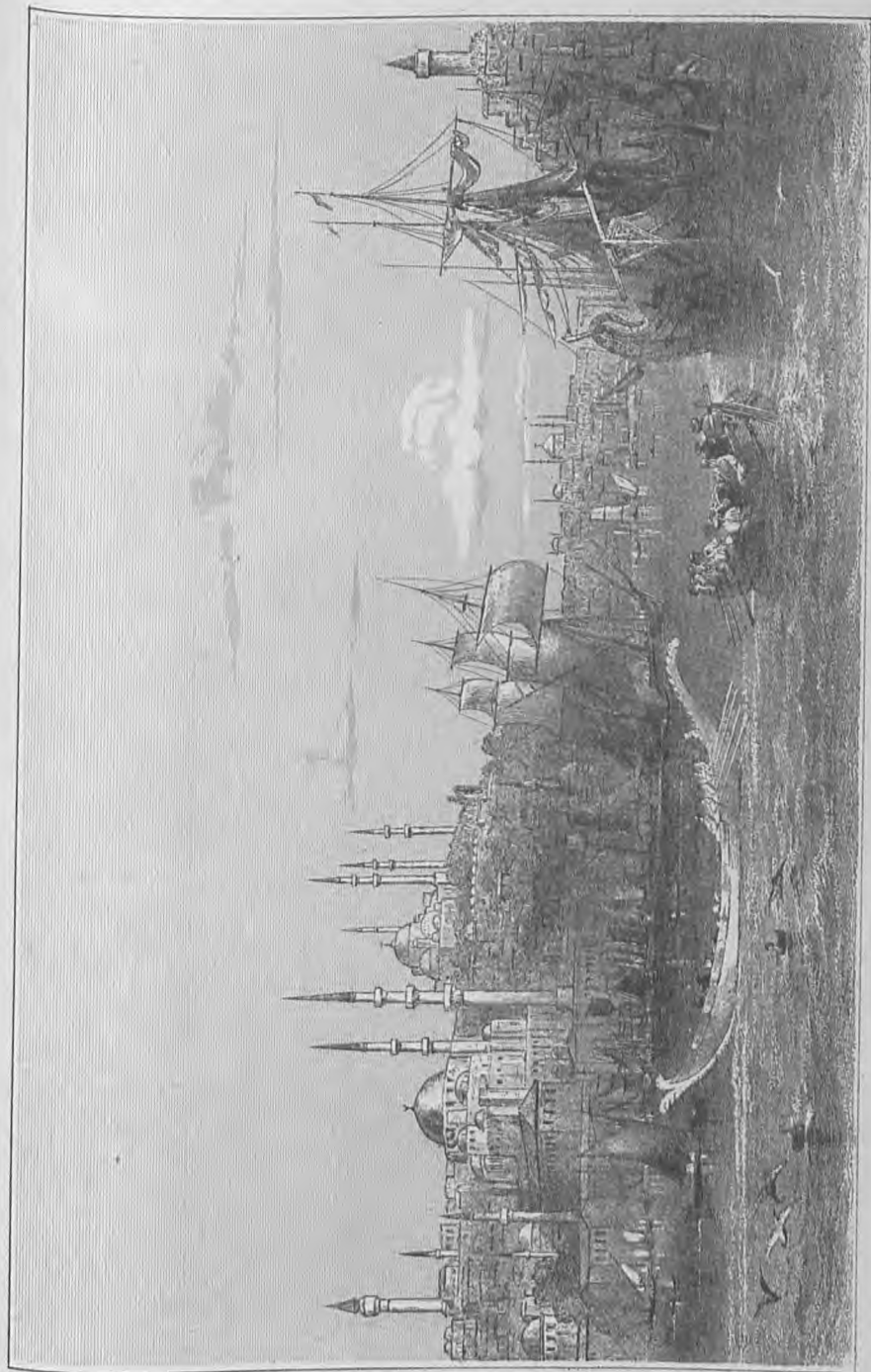

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

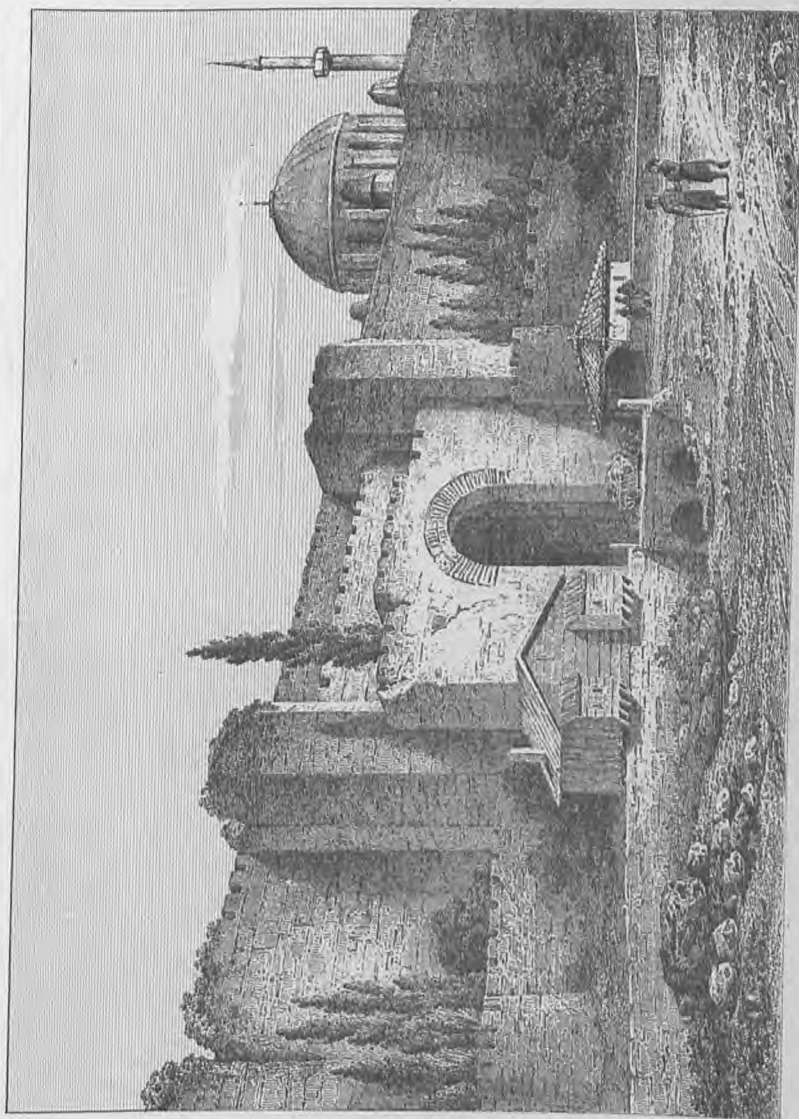
Φωτ. Α. Γκρόνδμαν Αθήναι

David H. Spearman, Athens.

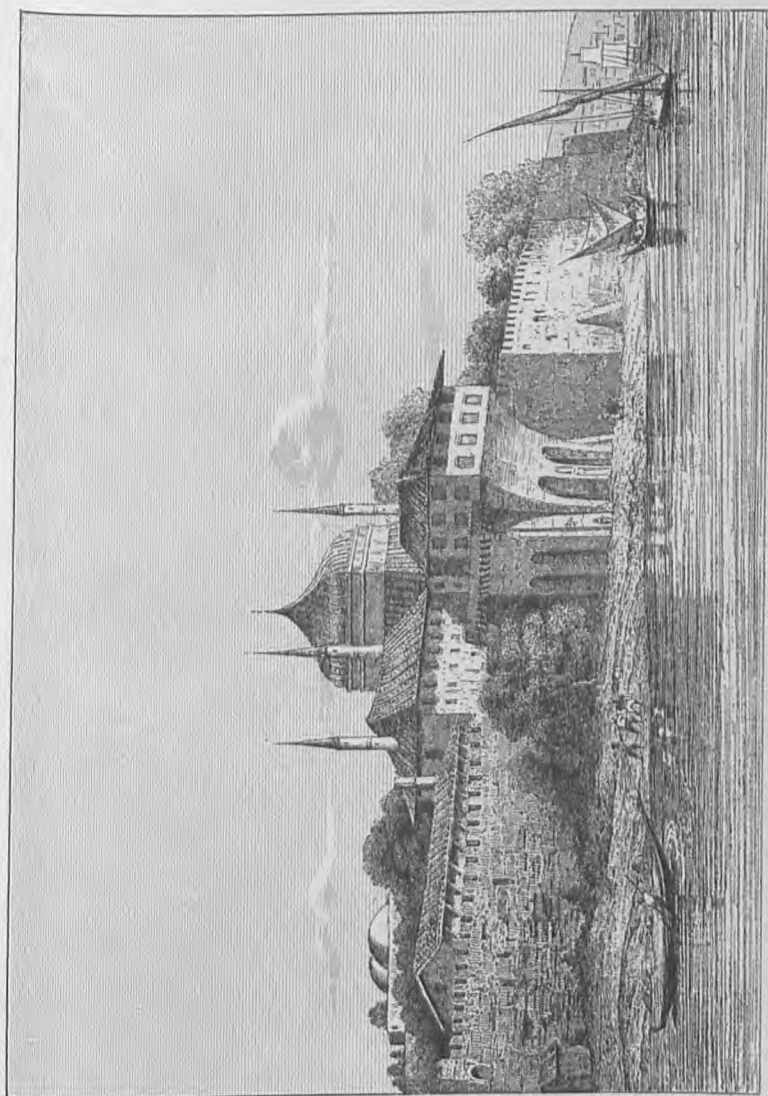
Ἰσὼν τὴν πρὸ κατ' Βυζάντιον, ἴδον τὴν Νεὴν Πύλιν -
 καὶ τὴν Κωνσταντινὴν τὴν ἁγίαν καὶ τὴν κατὰ τὴν ἀγορὰν,
 καὶ τὴν Ἱερωμένην τὴν Θύραν τὴν πορφυρεῖαν,
 πλανᾶται ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν μετὰ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν γῆρα. ε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

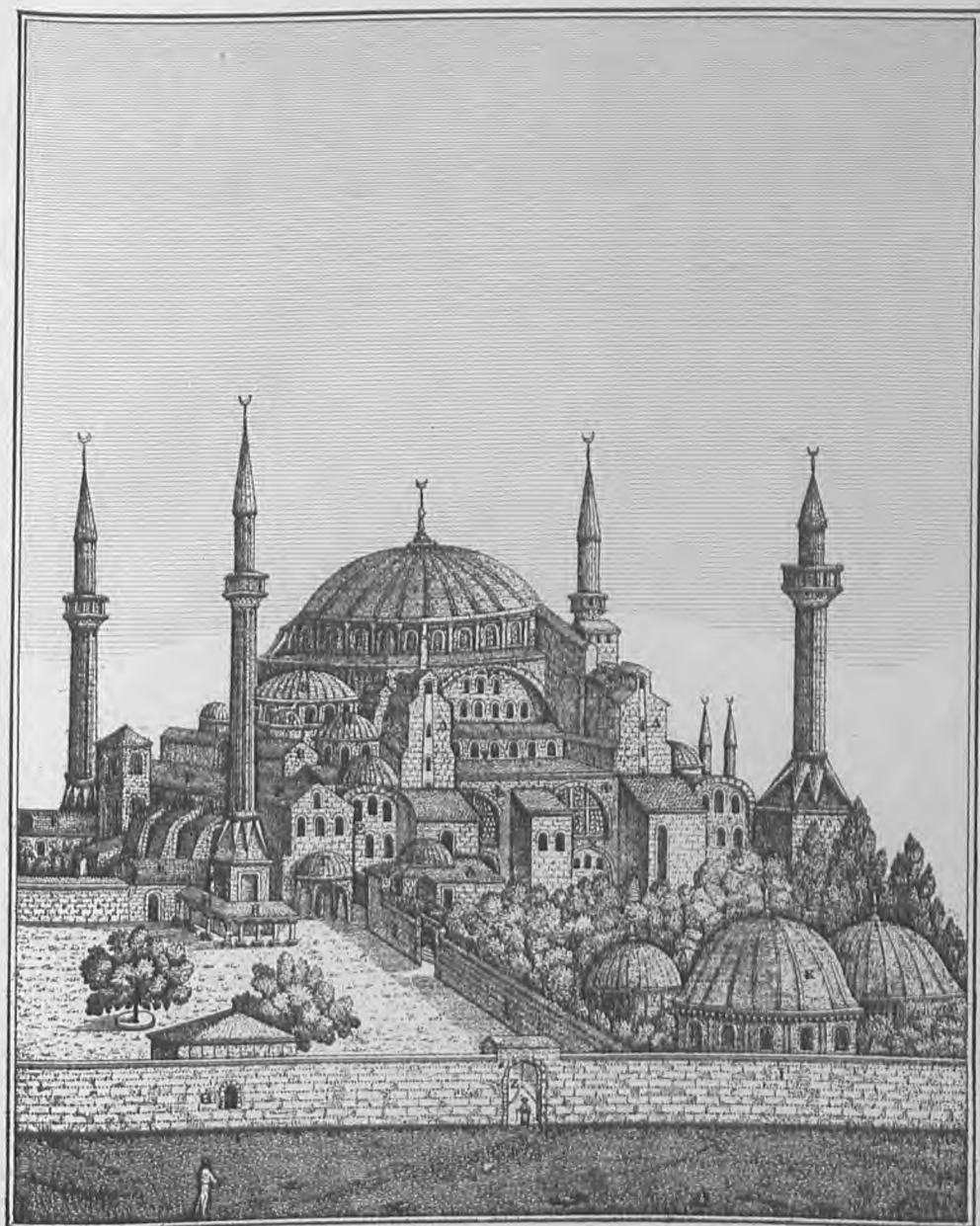
Μέρος τῶν κερσάνων τεχνῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ παρά
τὴν τῆς Δόριανουπόλεως πύλην (Γόρυνε-καπύ)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τό ποτέ 'JITZILAY-KIOEK
ἐπὶ τοῦ Σαραμπούρου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ Μεσημβρινοντική πρόσις τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΥΖΑΣ

ὁ πρῶτος τοῦ Βυζαντίου χτίτωρ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

(ἐκ νομίσματος ἀρχαίου)

γενν. τῷ 272, αὐτοκρ. τῷ 306, ἀποθ. τῷ 337.

„Ὅση δ' αὐτοῦ τῇ ψυχῇ πίσεως ἐνθεοῦ ὑπερήρικτο δύναμις, μάθαι
„ ἂν τις καὶ ἐκ τοῦδε λογιζόμενος, ὡς ἐν τοῖς χρυσοῖς νομίσμασι
„ τὴν αὐτοῦ αὐτὸς εἰκόνα, ὧς γράφεθαι διετύπου, ὡς ἄνω βλέπειν
„ δοκεῖν ἀνατεταμένους πρὸς θεόν, τρόπον εὐχομένου·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ

ὁ Μέγας

γενν. τῷ 483, αὐτοκρ. τῷ 527, ἀποθ. τῷ 565.

«Τὸ μὲν οὖν σῶμα οὔτε μακρὸς οὔτε κολοβὸς ἄγαν, ἀλλὰ
 * μέτριος ἦν· οὐ μὲν τοι ἰσχνός, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ εὖ-
 * σαρκος· τὴν δὲ ὀψιν, φρογγύλος τε καὶ οὐκ ἄμορφος»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΡΑΙΑΝΟΣ

ὁ αὐτοκράτωρ

γενν. τῷ 332, αὐτοκρ. τῷ 361, φον. τῷ 365.

- Τῷ δὲ προσώπῳ, φύσει γεγονότι μὴ λίαν καλῷ, μὴδ' εὐπρε-
 • πεί, μὴδ' ὠραίῳ, ὑπὸ δυσροπίας καὶ δυσκολίας αὐτὸς προσ-
 • ἔβηκα τὸν βαρὺν τουτονὶ πάγωνα."

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

[illegible]

900

Η Κ

Η ΚΩΝ/ΠΟΛΙΤΣ

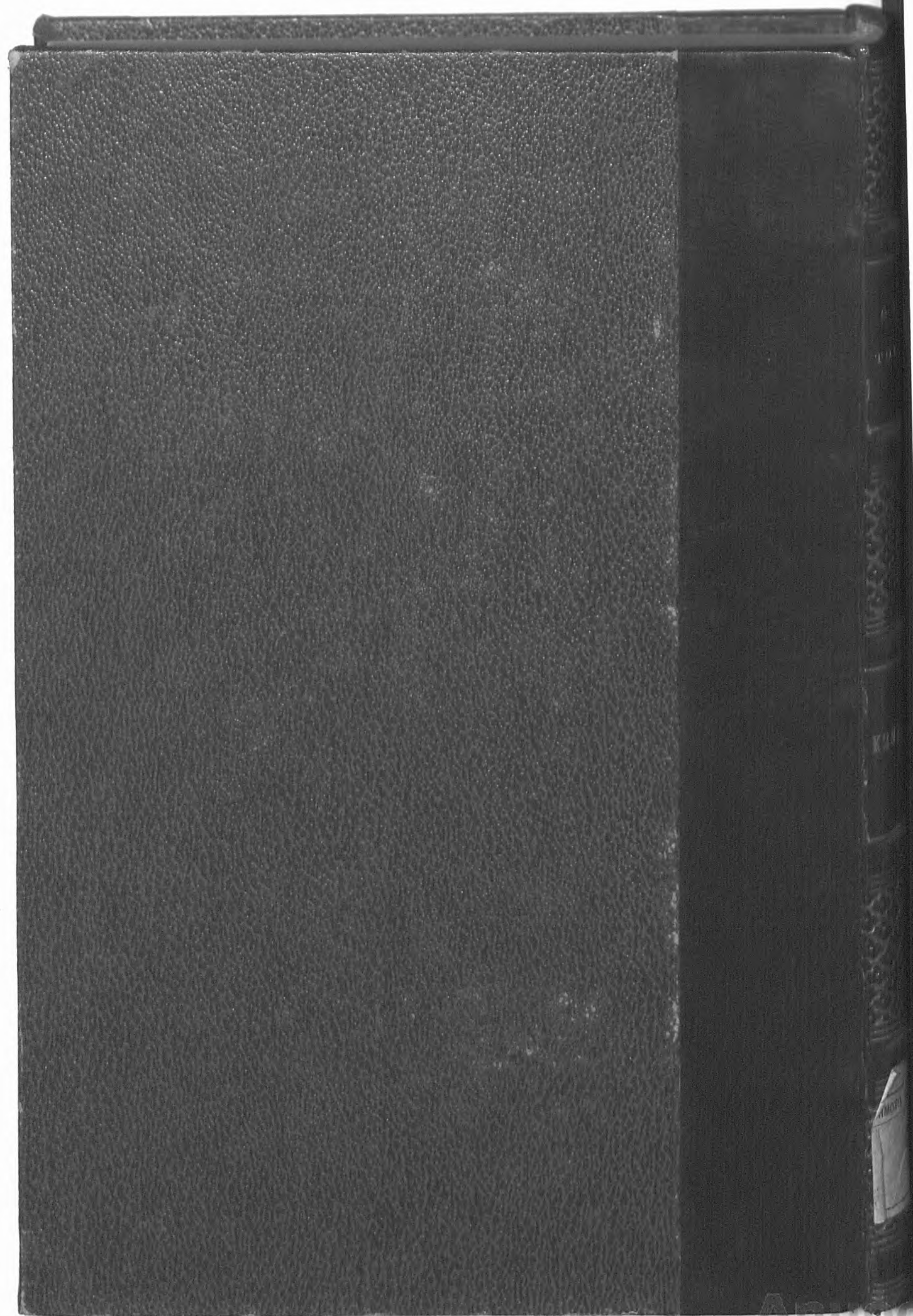
αριθ. χρ. 9535

Ημερομηνία
έπιστροφής

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας